

Vikerëh Vikasëk W̃n gë Wapëgwala

Wamey New Testament and Genesis

This Bible is copyrighted by Wycliffe Bible Translators (Wycliffe.org) and is printed with permission by the Digital Bible Society (dbs.org) for non-commercial use.

This Bible is available for free download in a variety of digital formats at dbs.org/bibles.

Wapëgwala	4
Matiye.....	42
Marëk	71
Lik.....	89
San.....	119
Vantiyehn	140
Vëvë Rom	168
1 Vëvë Korent	180
2 Vëvë Korent	192
Vëvë Galasi.....	200
Vëvë Efes	205
Vëvë Filip	210
Vëvë Kolos.....	214
1 Vëvë Tesalonik.....	217
2 Vëvë Tesalonik.....	220
1 Timote	222
2 Timote	226
Tit	229
Filemon	231
Ebëre	233
Sak	242
1 Piyer.....	246
2 Piyer.....	250
1 San.....	253
2 San.....	257
3 San.....	258
Yud.....	259
Wapuyala	261

Wapëgwala

Wade yehëhna hnë inji kayëte

Namu vële hwëtahnekë Këris va lehnëkëfu Moÿis herëk inji kayëte. Mpëd yëbëlan bëhn wuli wakeme wahnah gë wafëhw wahnah g'imbëd gë ryaŵ gë bëhn wuli gë wakeme wanah g'imbëd g'iryaŵ (1446 gë 1406) ani gë naganëhnënde Këris ÿa hnë wati bëhn wafëhw wahnah (40) hna nte nkeho wula hna gë bulunda Isërayel ÿa. Cape ndënkwëryënkë kayëte Wapëgwala ña Mesopotami hna ntiyak do cape kigëna ña Espët hna.

Kayëte ña nësëd soje wapëgwala fop viÿë vi: idi duniÿa ÿi, idi ahnë, do ankeya fagant ahnë gë Wëñ. Kayite Wapëgwala ña gaband ile nkentik uŵeh ŵa duniÿa li do tufahnëd ile ntidëhëni vahnë ÿa hnë bëmënkël ntëŵ lëŵ hni hna do gë Wëñu ña.

Paß g'uwám vacërakëlo va (Adam, Nowe, Abëraham, Isak, Sakob, Yosef) do ile ntehnëk Wëñ ntinëhnëdëhëhni ÿa, pëhwëtaninëkëfu karañin fop kayëte wanës Wëñu ña njëtahnin gante ntidë ile ntehnëko ÿa, njonëhnihi ipëh ña fop vile ñahanëk va.

Wasapitër warar waryënkwëryënkë ŵa nësëd soje viŵëntëlah wale ye hnë wasapitër warar Wapuyala hna.

Awa, wanës Wëñu ña pëgwëhnahnëd do patahnëd g'uhnës urac fo.

Wëlin wanës wakwëhn nafa hn'inji kayëte: Wëñu ña, Abëraham, Sakob, Yosef, Kanan, bulunda, wusaŵ, rëm/ajë, nkal.

Wëlin gante nke kayëte ka:

Wapëgwa hna 1–11

Abëraham 12–25

Sakob 25–36

Yosef 37–50

Wapëgwa hna wasapitër 1–11

Gante ntiko fop Wëñu ña

1 Ante pëgwëko Wëñ ntind viÿë ña, ambin ña g'inkal ña ntiko ten.

² Hara duniÿa ÿi ki fo nkeyarëko do ñoñ gelohna hnam. Hn'ile nkeho wëñka watëŵah hna umëhwëry cankaf yeho do iyir Wëñu ña, le yeho had sël, cëpëko wëñka watac. ³ Awa Wëñu ña më ntehnëk: «Arabi humpen ha nke!» Do humpen ha nkelehn. ⁴ Wëñu ña njëkëko do nënjëkawo gë hutac; më pitëndëlehnëk humpen ha g'umëhwëry uña. ⁵ Wëñu ña më macëk humpen ha «fac» do mëhwëry uña «umëd». Nkeho umëd, tac gë fac; fac ryënkwëryënkë ÿa yeho.

⁶ Wëñu ña më mbok ntehnëk: «Arabi igwac nke fagant wëñka hna, pitëlahn wëñka ña.» ⁷ Do koyëna nkeho. Wëñu ña koyëna ntiko igwac nte fitëndëlehnëk wëñka wabë gëd ña gë wabë g'ambin ña. ⁸ Wëñu ña më macëk igwac tac «ambin». Nkelehn umëd, tac gë fac; fac higëna ÿa yeho.

⁹ Wëñu ña më mbok ntehnëk kat: «Arabi wëñka wante sëpëk ambin ñi mbarëpël sëñ ryampo fo nke-

hahn nkal ña!» Do koyëna nkeho. ¹⁰ Wëñu ña më macëk hn'ile nkok gena wëñka hna «nkal» do wëñka wante varëpëlëk ña «wov». Njëkëko do nënjëkawo gë rac. ¹¹ Do Wëñu ña më ntehnëk: «Arabi hnë nkal hna pëhn ile hwëhna yaryef, vile lëŵëd uhnëdë lëŵu do gë vatëh vante lëŵëd wadëwel wadëŵu ña dënk!» Do koyëna nkeho. ¹² Nkal ña pëhnëndanëko fop sifa vile hwëhna yaryef va le-wo-le sifa uhnëdë lëŵu ŵa ntëŵëko do gë vatëh vante lëŵëd wadëwel wadëŵu ña dënk. Wëñu ña njëkëko do nënjëkawo gë rac. ¹³ Nkeho umëd, tac gë fac; fac rarëna ÿa yeho.

¹⁴ Wëñu ña më mbok ntehnëk kat: «Arabi ambin hna nke wahumpen pitëndëlehnahni fac ÿa gë umëhwëry uña; do nkehahn wëdahëse vambënt va, gë wafac ŵa do gë wabëhn ña. ¹⁵ Arabi nke ambin hna wahumpen pëtënah nkal ña!» Do koyëna nkeho. ¹⁶ Wëñu ña ntiko wahumpen wahi wasankaf: hunte ÿako naÿ ha, ulav ŵa yeho, soje fac ÿa, do hunte vako ha, lepera ŵa yeho, soje mëd uña. Ntiko fëna wamol ŵa. ¹⁷ Wëñu ña g'ambin kwëtëko soje pëtënënd nkal ña, ¹⁸ soje fac ÿa g'umëd uña do pitëndëlehn humpen ha gë umëhwëry uña. Wëñu ña njëkëko do nënjëkawo gë rac.

¹⁹ Nkeho umëd, tac gë fac; fac hnähëna ÿa yeho.

²⁰ Wëñu ña më mbok ntehnëk kat: «Arabi sifa viÿë fop pëbëni wov hna, do wusëry ŵa nkwayëndëni g'am-

bin, cëpëni nkal inji!»²¹ Wënu ña ntikëhniwo wulaŵ wësankaf wavë wov do gë fop sifa vile fëbëk do yasëlehnëd hnë wënka hna. Ntikëhniwo fëna sifa wusëry ŵa fop. Wënu ña njëkëko do nënjëkawo gë rac.²² Wënu ña më ndëwakëhni ntehnëhni: «Arabi fop vile ye wënka vi nagëlëni, njabëni, pëbëni wov hna do arabi wusëry ŵa fëna njabëni nkal li.»²³ Nkeho umëd, tac gë fac; fac vëryëna ŷa yeho.

²⁴ Wënu ña më mbok ntehnëk kat: «Arabi nkeni nkal li wasifa ŵa fop: wusaŵ, gë wulaŵ do gë fop vihaŵary vile yasëd nkal li! Do koyëna nkeho.»²⁵ Koyëna ntikëhniwo Wënu ña wasifa wulaŵ gë wusaŵ, gë wulaŵ wuh-nëmpëlah ŵa do gë fop vihaŵary vile yasëd nkal li. Wënu ña njëkëko do nënjëkawo gë rac.²⁶ Tac Wënu ña më mbok ntehnëk rëkwa ŷa: «Dinëfuni vahnë mëntëlin gë fuhnë, mëntëlin dus! Kwëhnënihëhni wuwis wavë wov ŵi, gë wusëry wavë g'ambin ŵi, do gë wusaŵ gë wulaŵ do gë fop vihaŵary vile yasëd nkal li.»

²⁷ Awa Wënu ña ntikëhni vahnë va mëntëlini g'umë dënk; ntikëhni asan g'asëval.

²⁸ Tac më ndëwakëhni ntehnëhni: «Nagëlëryin, yabëryin, pëbëryin nkal li, naŵëryin nkal li; kwëhnëryinëhni wuwis wavë wov ŵi, gë wusëry wavë g'ambin ŵi do gë fop vile yasëd nkal li.»²⁹ Ntehnëkëhniwo fëna: «Njëdamu arokëndu wanëda wante lëŵëd nkal ñi fop do gë vatëh vante lëŵëd vi fop.»³⁰ Wulaŵ ŵi fop vëhni njëdabuhëhni tokëndëni dël inji gë wusaŵ wavë nkal ŵi fop, gë wusëry ŵi fop, do gë fop vihaŵary vile yasëd nkal li.» Do koyëna nkeho.³¹ Wënu ña njëkëko fop ile ntiko ŷa do nënjëkawo dus gë rac. Nkeho umëd, tac gë fac; fac hwëhn mbëd gë ryaŵ ŷa yeho.

2 Koyëna puhnako Wënu ña idi ambin ña gë duniŷa ŷi do gë fop ile yehëhna hnam ŷa. ² Ga tëkëk hnë fac hwëhn mbëd gë wahi hna, kamahnëko doku lëŵu ŷa puk do tiŵako. Awa hnë fac hwëhn mbëd gë wahi hna tiŵako. ³ Më ntik fac hwëhn mbëd gë wahi rac fac ryëwayik, do nti fac ile riŵahnëde, kabi hnë fac rac tiŵako hnë wadoku wante ntidëho hna fop. ⁴ Koyëna ntiko Wënu ña ambin ña gë duniŷa ŷi.

Sarëdiŷ vë Eden

Ante ntiko Ahwëhn a Wënu ña ambin ña gë duniŷa ŷi, ⁵ vatëh g'idël gelohna ten nkal li, do wanëda pëhnëlohna ten, kabi Ahwëhn a Wënu ña cañëtilohna ten rëv ŷa nkal li, do vahnë vëyelohna soñe njamëni nkal inji. ⁶ Bare le ye had fampul sahnëdëho nkal hna do turëdëho nkal ña fop.

⁷ Ahwëhn a Wënu ña më nufëk nkal do ñahanëka asan †. Tac më cëlëka wasëhn hna sël paryi ŷa, uwám ŵa, do asan arac nkelehn ale yënëd. ⁸ Tac, Ahwëhn a Wënu ña më pëlëk sarëdiŷ hnë Eden hna, gë cape pëhna lav ka, do kwëta hnam asan ale ñahanëko ŷa. ⁹ Më pëhnëndanëk sifa vatëh vankwamah njëki va fop do vante hnënjëk toki. Më pëlëk fagant atëh nte yëdahnëd uwám ule wok pudina do g'atëh kaŵary nte yëtëndanëd ile yivëk g'ile ŵëk ŷa.

† Adam fëhnëtanëk nkal do fëna asan.

¹⁰ Sën ŵatidëho hn'inkal Eden hna turënd sarëdiŷ ŷa. Pëgw hnam, vunkaryëla vunah pitëlëko.

¹¹ Fandëkwëryënkwa fa Pison maciko: fatac rënkëko inkal Havila hna. Hn'inkal tac nkeho sanu ŷa, ¹² do sanu rac përenako dus. Nkeho vatëh vante lide datikola do fëna nkeho itaka nte yabëka nafa ŷa. ¹³ Fakigëna fa Gihon maciko: inkal Kuc †† ña fop tënkëko. ¹⁴ Fatarëna fa Saŵ maciko: fatac yaryëdëho gë cape pëhna lav g'ankol Asur ka. Do fanahëna fa Efërat maciko.

¹⁵ Awa Ahwëhn a Wënu ña më nufëka asan a, kwëta sarëdiŷ Eden hna soñe njamënd do njëkand. ¹⁶ Më ntehnëka aki: «Kodu arok vatëh vambë sarëdiŷ vi fop. ¹⁷ Bare antë arok atëh ante yëtahnëde ile yivëk g'ile ŵëk ŷa, kabi hale tokëdu, cëmëdu.»

¹⁸ Tac më ntehnëk: «Cañëna asan a nke umë fo. Nde-madëfuhu linëhnëŵa ale cañëdëni.»¹⁹ Inkal ña ña-hanëko fop Ahwëhn a Wënu ña sifa wulaŵ wuyabah do gë wusëry ŵa, tac njiryeryëhni asan hna soñe njëk arac bi hak macëdëhëhni. Intaŵ-wo ŵac le macëdëhëwo asan a yed ulëŵu ŵa. ²⁰ Arac më macëkëhni uŵac fop wusaŵ ŵa, gë wusëry ŵa do gë wulaŵ ŵa. Bare asan a nuŷalawohna arëfëlënta ale sañëdëha umë dënk. ²¹ Awa Ahwëhn a Wënu ña më ndakëndanëka asan a wakwëd watëŵah. Më ntihëtëka uyiy ryampo do mbokarya ndil ña gante nkehawo ka. ²² Uyiy rac, Ahwëhn a Wënu ña ntik asëval do njinenëhna asan a. ²³ Arac ga nuka asëval a më ntehnëk:

«Aña nkaŵ, wëliho ale ye yëc waŷëc mën a, mbahn imbahn mën a!
“Asëval” macëde,
kabi asan hna nufik.»

²⁴ Soñe umë ye, asan a tavëdëhëhni vëhni rëmu gë hnëmu nkeni g'asëvalu fo, do vëhni vëhi tak aryampo fo nkedëni.

²⁵ Asan a g'asëvalu wëtata fo nkeni vëhni vëhi tak, bare cëfëhnëlëhniwohna.

Ida sarëdiŷ vë Eden hna

3 Awa, hnë fop wulaŵ wule ntiko Ahwëhn a Wënu ña, lën ŷa yeho ale ŷak ritëka. Tëyëkawo asëval a: «Paryi bi ntehnëk Wënu ña: “Antë aroku vatëh vambë sarëdiŷ vi fop!”»

² Asëval a më ntëkwaka: «Hali, kodëfun rokëfu.

³ Bare soñe atëh nte ye fagant sarëdiŷ ñi, Wënu ña më lehnëk: “Antë aroku do antë aŷaku; ge gena më cëmëdun!”»

⁴ Awa lën ŷa më ntehnëka asëval a: «Muk! Cëmëdiluhna! ⁵ Wënu ña nësëk umë kabi njëtëk, hale tokëdun, vinkër hun va njesëd do nkedun had Umë dënk: njëtëdun ile yivëk g'ile ŵëk.»

⁶ Asëval a kamahnëko atëh ña nkwamëk njëki do tëfëka nënjë toki. Nädëho tok nuŷahna uyët. Awa më kwëcëk do tok. Më njëdaka fëna asanu do umë fëna më tokëk. ⁷ Tañ pidëtalehnëhni vinkër va, do kamahnëlehnëni wëtata fo nkeni. Më mbahnëni yaryef atëh nte ŵacik anuŷ ña do palani.

†† Kuc vankol vaki ŵaciko koyëna: ndampo ña Ecopi hna nke, kigëna ña Mesopotami (Irak) hna.

⁸ Awa g'anëka ga, më nkwëryëniha Ahwëhn a Wënu ña, sarëdiñ hna njasëlehnëdëho. Asan a g'asëvalu umë coŵani hnë vatëh vamb sarëdiñ hna soñe antë nuhni Ahwëhn a Wënu ña. ⁹ Ahwëhn a Wënu ña më macëka asan a, tëya: «Ne nkeru?»

¹⁰ Më ntëkwak: «Nkwëryakëmi, më ntakëko kabi wë-tata fo yebu. Awa më soŵabu.»

¹¹ Ahwëhn a Wënu ña më tëyëka: «Mo fëyaki wëtata fo yeru? Tokëru bi atëh nte vañëhnëmino ña?»

¹² Asan a më ntëkwak: «Asëval, ale yëdaruhoŵa yefu ña, umë yëdako atëh tac, do tokëbu.»

¹³ Awa Ahwëhn a Wënu ña më ntehnëka asëval a: «Soñe ye liru iñin?»

Më ntëkwak: «Lën ña tokako, do tokëbu atëh ña.»

¹⁴ Awa Ahwëhn a Wënu ña më ntehnëka lën ña:

«Kabi ntiru iñin, arabi nkeñi ñeh.

Hnë wusañ gë wulañ wule ntik Wën hna fop,

wëjë g'idonk hu ñi rëkëdu ayasënd

do ahohnënd ivëd

hnë wafac hu hna fop.

¹⁵ Ntidëfu takëla yëbëlan hun wëjë g'asëval a, yëbëlan vële nagëd va do gë vële hnagëdu va.

Vële nagëd asëval a nihëdënihi nkaf ñi,

do wëjë itak ñi ñarëduhëhni.»

¹⁶ Tac Ahwëhn a Wënu ña më ntehnëka asëval a:

«Ntidëfu horot sankaf hnë waryonk hnag hu hna,

rëkëdu ahorotënd ahnagahnëndëhni vutah hu va.

Iña hu ña hnë asan hu hna nkef,

bare umë hwëhnëdëhi.»

¹⁷ Awa tac Ahwëhn a Wënu ña më ntehnëka asan a: «Mañëru wanës asëval hu ña do tokëru atëh nte vañëhnëmino ña.

«Soñe ile lëntëru ñi,

arabi nkal inji me.

Rëkëdu ahorotënd ðus

ahnuñahnënd ile rokëdu ña

hnë wafac hu hna fop;

¹⁸ inkal inja pëhnëndanëd

wadëmpëhn do idël meh.

Do tëfëka arok

ile fëhnëd wëhañ hna;

¹⁹ gë ñacëñac hu ña rëkëdu ahnuñand ile rokëdu ña,

hafo avoka g'inkal

nte hnufiko añahani ña.

Kabi inkal yeru,

do g'inkal mbokadu.»

²⁰ Asan a Adam maciko do umë Ev macëkawo asëvalu. Umë fëhnëtanëd «Uwám» kabi umë ye hnëm vahnë ña fop. ²¹ Ahwëhn a Wënu ña më ntinëhnëkëhni asan a g'asëvalu viñi wayand do cudahni.

²² Tac më ntehnëk: «Awa ahn'a had Fuhnë nke: njëtëk ile yivëk g'ile ñek. Tame, tëfëka memañehni antë tëkën atëh ante yëdahnëd uwám usër ña; age tokëk, cëmëdina muk.» ²³ Awa Ahwëhn a Wënu ña më

ntakëhni sarëdiñ vë Eden hna, soñe njini njamëndëni

nkal nte nufiniho do ntiyini ña. ²⁴ Ga ntaka ahn'a

sarëdiñ vë Eden hna, Ahwëhn a Wënu ña më

kwëtëkëhni gë pëhna lav haryënk w sarëdiñ hna

wamëleka wade ye vëyëka, (waseruben maciniho). Gë sëlame hwëdëh ile wërënadëho vacape va fop, wamëleka ña ankañ ante yihahnëde g'atëh ante yëdahnëd uwám usër ña njëkadëniho.

Kañe gë Abel

⁴ Adam ndakëniho gë Ev, asëvalu; ndonkëko do naga facan fante waciko Kañe †. Awa Ev më ntehnëk: «G'idema Ahwëhn a Wënu ña nagëbuha facan.»

² Mboko naga fëna Abel, aheryu Kañe. Abel ahery wusañ yeho; Kañe, umë, ayam yeho. ³ Awa, Kañe ga

mbarëpëk roka le njamëko ña, njoko viryampo hnë

virac, cënahna Ahwëhn a Wënu ña sadëha. ⁴ Abel, fë-

na, njonëhnëkawo vupe vunte ryënkawo nagini hnë

ntega ntëwu hna, vunte ñak hniryëk va, cënahnkawo

Ahwëhn a Wënu ña. Ahwëhn a Wënu ña kacakawo

g'uhnatah Abel gë sadëha lëwu ña, ⁵ bare ñwëyëkawo

Kañe gë sadëha lëwu per. Soñe rac Kañe ntavëkawo

ðus; ñañëneko yëka ña. ⁶ Ahwëhn a Wënu ña më

ntehnkëka: «Soñe ye ntavëki aki, do ñañëneru yëka ñi

aki? ⁷ Ge ntiru gante tëfëka ka, ñwëyëdelihna; ge gena

umë, wameh ña nke had intañ ñañah vofëhnëki rënka

hu hna. Ñad mëki, bare yañëry alëba umë.» ⁸ Bare

Kañe më ntehnëka aheryu: «Cahnëfu.» Ga tëkëni kañ

hna më ntonanëka aheryu do ndaña.

⁹ Awa Ahwëhn a Wënu ña më tëyëka Kañe: «Ne nke-

ha ahery hu Abel?»

Më ntëkwak: «Yëtëla. Ami bi yëkadëha ahery mën

a?»

¹⁰ Ahwëhn a Wënu ña më mbok ntehnëka: «Soñe ye

liru iñin? Nkwëryëdëfu wasat ahery hu ña nkal hna

had ahnë ryekad; igwëcag tëyëd. ¹¹ Tame arabi nkeñi

ñeh, ntayiru hn'inkal nte sek wasat ahery hu ale

ryañëru ña. ¹² Soñe umë ye, rëkëdu ayamënd ðus,

bare inkal inja bokëdina njëdayi vetak lëwu ña. Awërë-

talehn fo yëdu nkal li had ale layik.»

¹³ Kañe më ntehnëka Ahwëhn a Wënu ña: «Piniñ mën

inja ntënëk dëcët. ¹⁴ Ntaduho dol hn'inkal përen hna,

coñantadëfu ñañët hu; Awërëtalehn fo yedëfu nkal li

had ale layik. Ale-wo-le hnuðëho ña kod ndaño.»

¹⁵ Bare Ahwëhn a Wënu ña më ntëkwaka: «Hali, kabi

ge ahnë ndañëki, nkwëcanëhnëderu wahwënta mbëd

gë wahi (7).» Awa Ahwëhn a Wënu ña më ntika Kañe

dahëse soñe antë ndañëniha vële hnuðëha va.

¹⁶ Awa koyëna ñañëtakawo Kañe Ahwëhn a Wënu ña

nji ntëd hn'inkal Nod hna, gë cape pëhna lav Eden ka.

Tere Kañe

¹⁷ Ga ñlëk, Kañe nagënihawo g'asëvalu facan fante

waciko Enok. Kañe pëgwëko mbëryënd inañ do më

macëk nañ tac uñac aju ña, Enok. ¹⁸ Enok yeho rëm

Irak ña, Irak yeho rëm Mehuyayel ña, Mehuyayel yeho

rëm Metusayel ña, Metusayel yeho rëm Lemëk ña.

¹⁹ Lemëk vësëval vëhi ñlëko: aryënkawëyënk w a Ada

maciko do ahigëna ña Sila. ²⁰ Ada Yabal nagëko, rëm

vële lëdëko hnë wasank do hwëdëdëhëhniwo wusañ

† Kañe fëhnëtanëk «Inuñ» gë Wa-ebëre ña.

ŵa. ²¹ Yabal kwëhñakawo fakery, Yubal maciko, umë yeho rëm fop vërëmp va do gë vësël vëtakëralu va. ²² Sila, umë fëna, nagëkawo facan fante ŵaciko Tubal-Kaÿe. Umë ryëhwarëdëho sifa viÿë viryokuŋa va fop, waryëhwëra wavëntah gë wëyah ŵa. Tac, Sila mboko naga facëval, ahery Tubal-Kaÿe. Nama maciko.

²³ Lemëk më lehnëkëhniwo vësëvalu:

«Ada gë Sila, nëparyino, vësëval mën, nëparyino dus: ndaŵëdëfuha asan ge ndafëko, ndaŵëdëfuha fatah ge cërehnëko.

²⁴ Age wahwënta mbëd gë wahi nkŵëcanëhnik Kaÿe, wafëhw mbëd gë wahi g'imbëd gë vëhi (77) wëcanëhñëdebu ami.»

Set hafo Enos

²⁵ Adam ndakëniho g'asëvalu do mboko nagëniha facan. Ev, Set † macëkawo, kabi ntehnëdëho: «Ŵënu ŋa mbok njëdoŵa facan fakaŵary nempëtëhnaŵa Abel, nte ndaŵëk Kaÿe ŋi.»

²⁶ Set umë fëna nagëhnikawo facan; Enos †† macëkawo. Hnë yamani rac pëgwëniho vahnë va cëmbëndëniha Ahwëhn a Ŵënu ŋa macatëndëniha Ahwëhn.

Pëgw Adam hafo Nowe

5 Wëlin itëfëta soŋe vutah Adam. Hnë fac le ntikëhniwo Ŵën vahnë hna, ntikëhniwo mëntëlëni g'umë. ² Ntikëhniwo asan g'asëval, ndëwakëhniwo do macëhni uŵac «vahnë». ³ Ante nuÿako Adam wabëhn keme gë wafëhw warar (130) ŋa, mboko naga facan fante mëntëlëniho dus. Set macëkawo. ⁴ Tac Adam mboko nuÿa kat wabëhn wakeme mbëd gë watar (800). Nagëhnikëhniwo vucan vukaŵary gë vucëval. ⁵ Ga nuÿak fop ka ŷa wabëhn wakeme mbëd gë wahnah gë wafëhw warar (930), cëmëko.

⁶ Ante nuÿako Set wabëhn keme g'imbëd (105) ŋa, nagëhnikawo facan fante ŵaciko Enos. ⁷ Tac Set mboko nuÿa wabëhn wakeme mbëd gë watar g'imbëd gë waki (807). Nagëhnikëhniwo vucan vukaŵary gë vucëval. ⁸ Ga nuÿak fop ka ŷa wabëhn wakeme mbëd gë wahnah g'ipëhw gë waki (912), cëmëko.

⁹ Ante nuÿako Enos wabëhn wafëhw mbëd gë wahnah ŋa (90), nagëhnikawo facan fante ŵaciko Kenan. ¹⁰ Tac Enos mboko nuÿa wabëhn wakeme mbëd gë watar g'ipëhw g'imbëd (815). Nagëhnikëhniwo vucan vukaŵary gë vucëval. ¹¹ Ga nuÿak fop ka ŷa wabëhn wakeme mbëd gë wahnah g'imbëd (905), cëmëko.

¹² Ante nuÿako Kenan wabëhn wafëhw mbëd gë wahi ŋa (70), nagëhnikawo facan fante ŵaciko Malalel. ¹³ Tac Kenan mboko nuÿa wabëhn wakeme mbëd gë watar gë wafëhw wahnah (840). Nagëhnikëhniwo vucan vukaŵary gë vucëval. ¹⁴ Ga nuÿak fop ka ŷa wabëhn wakeme mbëd gë wahnah g'ipëhw (910), cëmëko.

† Set mëntëlëk g'uhnës ile fëhnëtanëk «iyëdahn» gë Wa-ebëre ŋa. †† Enos fëhnëtanëk asan ma vahnë.

¹⁵ Ante nuÿako Malalel wabëhn wafëhw mbëd gë ryaŵ g'imbëd ŋa (65), nagëhnikawo facan fante ŵaciko Yerëd. ¹⁶ Tac Malalel mboko nuÿa wabëhn wakeme mbëd gë watar gë wafëhw warar (830). Nagëhnikëhniwo vucan vukaŵary gë vucëval. ¹⁷ Ga nuÿak fop ka ŷa wabëhn wakeme mbëd gë watar gë wafëhw mbëd gë wahnah g'imbëd (895), cëmëko.

¹⁸ Ante nuÿako Yerëd wabëhn keme gë wafëhw mbëd gë ryaŵ gë waki ŋa (162), nagëhnikawo facan fante ŵaciko Enok. ¹⁹ Tac Yerëd mboko nuÿa wabëhn wakeme mbëd gë watar (800). Nagëhnikëhniwo vucan vukaŵary gë vucëval. ²⁰ Ga nuÿak fop ka ŷa wabëhn wakeme mbëd gë wahnah gë wafëhw mbëd gë ryaŵ gë waki (962), cëmëko.

²¹ Ante nuÿako Enok wabëhn wafëhw mbëd gë ryaŵ g'imbëd ŋa (65), nagëhnikawo facan fante ŵaciko Matusalem. ²² Tac Enok mboko nuÿa wabëhn wakeme watar (300) do gë Ŵënu ŋa nkeniho. Nagëhnikëhniwo vucan vukaŵary gë vucëval. ²³ Wabëhn wakeme watar gë wafëhw mbëd gë ryaŵ g'imbëd (365) nuÿako fop ka ŷa cëmat. ²⁴ Enok gë Ŵënu ŋa nkeniho, tac nam-biko, kabi Ŵënu ŋa nufëkawo njohna darël lëŵu.

²⁵ Ante nuÿako Matusalem wabëhn keme gë wafëhw mbëd gë warar g'imbëd gë waki ŋa (187), nagëhnikawo facan fante ŵaciko Lemëk. ²⁶ Tac Matusalem mboko nuÿa wabëhn wakeme mbëd gë waki gë wafëhw mbëd gë warar gë waki (782). Nagëhnikëhniwo vucan vukaŵary gë vucëval. ²⁷ Ga nuÿak fop ka ŷa wabëhn wakeme mbëd gë wahnah gë wafëhw mbëd gë ryaŵ g'imbëd gë wahnah (969), cëmëko.

²⁸ Ante nuÿako Lemëk wabëhn keme gë wafëhw mbëd gë warar gë waki ŋa (182), nagëhnikawo facan. ²⁹ Nowe † macëkawo kabi ntehnëdëho: «Aÿi kamënaÿehnëdëhëfu hnë waḍoku fu hna, gë horot ule ŷaden korotënden ŷa kabi Ahwëhn a Ŵënu ŋa menëk nkal iŋa.» ³⁰ Ga ndëcëk watac, Lemëk mboko nuÿa wabëhn wakeme mbëd gë wafëhw mbëd gë wahnah g'imbëd (595). Nagëhnikëhniwo vucan vukaŵary gë vucëval. ³¹ Ga nuÿak fop ka ŷa wabëhn wakeme mbëd gë waki gë wafëhw mbëd gë wahi g'imbëd gë waki (777), cëmëko.

³² Ante nuÿako Nowe wabëhn wakeme mbëd ŋa (500) tac nagëhnikëhniwo vucan vutar: Sem gë Sam do gë Yafet.

Vijë Ŵën gë vëryag vahnë

6 Awa vahnë va pëgwëniho njabëndëni nkal li do kwëhñanihëhniwo vëryag. ² Vijë Ŵën †† va nuniho vëryag vahnë va nkŵamëni, më tēhñanihëhni ñlënihëhni. ³ Awa Ahwëhn a Ŵënu ŋa më ntehnak: «Sël ntaŵary le yëdabuhëhni vahnë ŷa godina kwëlëkwël hnë vëhni; nked fac le cëmanhñëdëni. Tëk pëgw iÿi wati, vëwodina duniÿa li ile lëbik wabëhn keme gë wafëhw wahi (120).» ⁴ Hnë wati rac, nkeniho vahnë vëyihnah, vëyaŵah do hnënk rac nkoko nkal li hafo

‡ Nowe mëntëlëk g'uhnës Wa-ebëre ŋa ile fëhnëtanëk «bosëvosehn». †† Vijë Ŵën: Yëtina ile pëhnëtanëk ŷa. Vahnë vëyabah nahadëni vahnë vëvë ambin va ye.

mbiÿ. Vëyihnah vërac yeho vutah viju Wën va gë vëryag vahnë va; vësan paryi yeho, vësan vëyëtik.

⁵ Ahwëhn a Wënu ña kamahnëko wameh vahnë ña g'ahaŵary njabëdëho nkal li. Do hnë fac hna fop, nahhan dëw hni ña, idi wameh fo yeho. ⁶ Ahwëhn a Wënu ña më curak soje ile ntikëhni vahnë hn'inkal yi, do ntaŵary dëwu ña pëbëkawo yiŵëhnah ŵa. ⁷ Më ntehnëk: «Ntihëtëdëfuhëhni nkal li vahnë vële ŷa-hanëbu vi, vahnë vi, gë wulaŵ ŵi, gë wusaŵ ŵi, do gë wusëry ŵi per. Curadëfu dus soje ile libuhëhni yi.» ⁸ Bare Ahwëhn a Wënu ña nënjëkawo gë Nowe.

Itëfëta soje Nowe

⁹ Wëli itëfëta soje Nowe ña: Nowe vucan vutar kwëhnako: Sem, gë Sam do gë Yafet. Asan asatah yeho gë vëyëntaŵ va. Maŵëhnëdëhawo kwëlëkwël Wënu ña do gë Wënu ña nkeniho.

Wënu ña ñad pehëta Nowe

¹¹ Awa Wënu ña nuko vahnë va përekaniho do wameh fo fëbëkëhniwo. ¹² Ante njëkëdëho Wënu ña ile ryëcëtaf duniÿa li ŷa, do nuko përekako dëcët kabi vahnë va fop ankaŵ wameh ña tëfëdëniho, ¹³ më ntehnëka Nowe: «Pëhnabu vëvehnëwëhni vahnë vi fop. Kabi soje lëw hni ŷa pëbahnëk wameh ña duniÿa li. Ha, ntihtëdëdëfuhëhni. ¹⁴ Diyary wëjë sisikulu gë wadëhwa wapërën. Bambery ntëpëtëlendü vacery vajabah do wakoyel hnëvëdu përi ña gë bambery per antë tënkënd wënka ña. ¹⁵ Wëli gante ntidu ka: tëfëka nuÿa wametër keme gë wafëhw imbëd (150) yary ña, wametër wafëhw wahi g'imbëd (25) yank ña, do wametër pëhw g'imbëd (15) iyih ña. ¹⁶ Cankëdu yaŋ, do tavëdu igwac yëbëlan ile sankantu ŷa gë wabëv sisikulu ña yëbëlan metër ryampo. Hn'ibëv dampo ntidu rënka ŷa. Bambery sisikulu hna wa-etas watar lidu. ¹⁷ Do ami, cañëtëryidëfu uŵac sankaf, soje mbëvehnëhni fop vile yënëd va. Fop vile ye nkal va mbëvëdëni. ¹⁸ Bare ntibu *kwëtëla* gë wëjë. Tënkëdun sisikulu hna, wëjë gë vijë hu, g'asëval hu do gë vësëval vijë hu va. ¹⁹ Ndënëduhëhni fëna san g'isëval sifa-wo-sifa hnë vile yënëd va, soje pehëntini gë wëjë. ²⁰ San g'isëval hnë sifa wulaŵ hna fop, gë wusëry ŵa do gë wusaŵ ŵa, do gë fop vihaŵary vile yasëd njijëdëni ŷal hu hna soje pehëntini. ²¹ Do wëjë, nufëry sifa ile rokëde ŷa fop, afehn a. Umë rëkëdun arokëndu wëjë gë vëhni.»

²² Nowe, gante ntehnëkawo Wën ka, fop ntiko.

Itënk sisikulu ña

7 Awa Ahwëhn a Wënu ña më ntehnëka Nowe: «Tënkëryin sisikulu hna, wëjë gë vëvë tere hu va, kabi wëjë fo hnuvu ye ale satëk hnë vahnë vëvë gaki vi. ² Nufëryihni wusaŵ gë wulaŵ wufacah ŵa, sifa-wo-sifa wusan mbëd gë wuhi (7) gë wësëval mbëd gë wuhi (7), do g'ican dampo g'icëval dampo hnë wule wok wafacëna hna. ³ Nufëryihni fëna wasifa wusëry mbëd gë wuhi, soje afehëtah hnënk lëw hni ŷa nkal

li. ⁴ Ani gë wafac mbëd gë wahi, cañëtëryidëfu rëv ŷa hnë wafac wafëhw wahnah (40) gë vumëd wafëhw wahnah (40); koyëna ntihtëdëdëfu fop vile libuho va.»

⁵ Nowe ntiko fop ile ntehnëkawo Ahwëhn a Wënu ña.

Uŵac sankaf ŵa

⁶ Nowe wabëhn wakeme mbëd gë ryaŵ (600) kwëhnako ante tëkiko uŵac sankaf hn'inkal ña. ⁷ Tënkëniho sisikulu hna gë viju gë vësëval hni soje pehëni ŵac ŵa. ⁸ Fop njiniho sisikulu Nowe hna: wule ye wufacah ŵa, gë wule wok wafacëna ŵa, gë wusëry ŵa do gë fop vihaŵary vile yasëd nkal li, ⁹ wuhi wuhi, ican g'icëval; gante ntehnëkawo Wën Nowe nti ka. ¹⁰ Ga padëk wafac mbëd gë wahi ŵa, uŵac sankaf ŵa kohnëko nkal inji.

¹¹ Bëhn le nuÿahnëko Nowe wabëhn wakeme mbëd gë ryaŵ ña (600), hnë lepera higëna hna, hnë fac pëhw g'imbëd gë wahi hna (17), wahayalin wale ntonahnidëho wënka ña fop pidëtako do wahatëh wale kovahnidëho wënka rëv ña pidëtako dus. ¹² Rëv ŷa kovadëho hnë wafac wafëhw wahnah (40) gë vumëd wafëhw wahnah (40).

¹³ Hnë fac rac dënk, Nowe tënkëniho sisikulu hna gë viju, Sem gë Sam gë Yafet, do gë vësëval hni per.

¹⁴ Tënkëntiniho fëna sifa wulaŵ gë wusaŵ ŵa fop, gë fop vihaŵary vile yasëd nkal li, do gë sifa wusëry ŵa fop. ¹⁵ Njijëniho san g'isëval, hnë vile yënëd ntiko Wën va fop, tënkëntini gë Nowe sisikulu hna. ¹⁶ San g'isëval hnë sifa-wo tënkëntiniho, gante ntehnëkawo Wën Nowe ka. Tac Ahwëhn a Wënu ña më pidëk rënka ŷa hamëhni Nowe.

¹⁷ Uŵac sankaf ŵa, hnë wafac wafëhw wahnah (40) nkwënadëho nkal hna. Hnë wati rac kayëndako ŵac ŵa, do matënd sisikulu ŷa kumb. ¹⁸ Wënka ña nkwënadëho g'ahaŵary, do sisikulu ŷa yaŋ wënka hna njidëho. ¹⁹ Wënka ña nkoko nkwënanand g'ahaŵary, hafo kohn dënk fop wahuŋ wale ŷako njihn ŵa. ²⁰ Wënka ña kohnëko wacëmët wahuŋ ŵa ntëbi wametër mbëd gë waki (7). ²¹ Fop vile yënëdëho va cëmëniho: wusëry ŵa gë wulaŵ ŵa gë wusaŵ ŵa do gë fop vihaŵary vile yasëd nkal li, do gë vahnë va fëna. ²² Fop vile yënëd nkal va cëmëniho. ²³ Ahwëhn a Wënu ña koyëna ntihtëkëhniwo nkal li, fop vile yënëdëho va, pëgw vahnë va hafo wulaŵ wusankaf ŵa, hafo fop vihaŵary vile yasëd nkal va, hafo wusëry ŵa. Ntihtëkëhniwo nkal li. Nowe fo woko do gë vële nkeniho sisikulu hna.

²⁴ Uŵac rac, wafac keme gë wafëhw imbëd (150) ntiko nkal hna ani gë pëgwahnënd guh ña.

8 Mama mbiÿahnëko wac rac nkal li Wënu ña dënkwëlawohna Nowe gë fop wusaŵ gë wulaŵ wule nkeniho hnë sisikulu ŵa. Më cañëtik sël nkal li, do wënka ña pëgwëlehn nkuhënd. ² Wahayalin wënka ña gë wahatëh wale cahnahnidëho wënka rëv ña ndëpalehn. Rëv ŷa ndëmëlehn. ³ Toye toye nkuhëdëho wënka ña hnë wafac keme gë wafëhw imbëd (150) hafo ⁴ hnë fac hwëhn pëhw g'imbëd gë wahi (17), hnë lepera hwëhn imbëd gë waki hna (7), tac tëryako sisikulu ŷa wahuŋ wavë resiÿo Ararat hna. ⁵ Wënka ña

nkoko nkuhënd hafo lepera hwëhn pëhw hna (10). Hnë fac ryënkwëryënkw lepera rac hna, nuyiko ga cah-nëk wacëmët wahuŋ wä.

⁶ Ga ndëcëk wafac wafëhw wahnah (40), Nowe umë pidëtëk fenetër le ntiko sisikulu hna, ⁷ do cana hëwâr g'ipër; rac më njid mbokajënd: wënka ɲa napëdëho nkuh nkal hna nkolehnëh hnam. ⁸ Tac Nowe më canëka fah, soŋe njëkahn bi nkuhëk wënka ɲa nkal hna. ⁹ Bare fah ŋa nuŋalohna hn'ile ñëwëd, kabi uŋac wä guhëlohna ten; awa më mbokak gë sisikulu. Nowe më njelëk wák ŋa, pëlahna do mbokarya ndëna. ¹⁰ Më napëk wafac mbëd gë wahi (7) tac mbok cana kat fah ŋa. ¹¹ Fah ŋa më mbokajëk g'anëka ga; faryef *oliviye* fasëkah nkaŋajëko. Awa Nowe njëtëko wënka ɲa ɲaŋëtak nkal hna. ¹² Më mbok napëk kat wafac mbëd gë wahi (7) do mbok cana fah ŋa, bare bokëlohna mbokaj.

¹³ Nowe nuŋako tac wabëhn wakeme mbëd gë ryaŋ gë ryampo (601). Hnë fac ryënkwëryënkw vë lepera ryënkwëryënkw bëhn rac hna, wënka ɲa nkuhëko. Nowe ntihëtëko ile cankahnëko sisikulu ŋa, njëkëko g'ipër do nuko nkal iɲa cëtëko. ¹⁴ Hnë fac hwëhn wafëhw wahi g'imbëd gë wahi (27) lepera higëna hna, nkal iɲa fop kankëko.

¹⁵ Awa Wënu ɲa më ntehnëka Nowe: ¹⁶ «Cahnëryin sisikulu hna gë vijë hu gë vësëval hun vi. ¹⁷ Canëryihni fëna wulaŋ gë wusaŋ wule yerun wï fop: wusëry wï fop, gë wulaŋ do gë wusaŋ wusankaf wï do gë vutoy vi, do gë fop vile yasëd nkal vi, soŋe nagëlëni, njabëni, do pëbëni nkal li.» ¹⁸ Awa Nowe më cahnëni gë viju, do gë vësëval hni. ¹⁹ Tac cahnëni fëna sifa-wo-sifa, wulaŋ gë wusaŋ wä fop, gë wusëry wä fop do gë fop vi-haŋary vile yasëd nkal va.

²⁰ Tac Nowe më ntik hn'ile cënade sadëha soŋe Ahwëhn a Wënu ɲa, më nufëkëhni ryampo hnë sifa wulaŋ gë wusaŋ wufacah hna fop gë wusëry wufacah wä fop, do pëdëhni hnë hwëdëh ntinëhna Ahwëhn a Wënu ɲa sadëha gë wulaŋ wurac. ²¹ Ahwëhn a Wënu ɲa tehëkawo rehërya hnëŋah sadëha rac do më ntehnak: «Tame bokëda fërëkanu nkal iɲi soŋe vahnë va, mama nahadëni wameh fo kobëri hn'utah ntëw hni hna; bokëda ryaŋwëwëhni muk fop vile yënëd va, gante ntibu takan ki.

²² «Gante-wo mbiŋëk nkal iɲi, tëkëde nadënde, do mbarëpënde, tëkëd njond huji ha, do njakënd, nked sama do aŋank, nked fac, do nked umëd. Koyëna nked kwëlëkwël.»

Akwëtëla gë Nowe

9 Wënu ɲa ndëwanëkawo Nowe gë viju ntehnëhni: «Arabi ahnagëlu, ayabu, afëbu nkal li. ² Tëk pëgw gaki, wulaŋ gë wusaŋ wavë nkal wï fop, gë wusëry wï, gë fop vihaŋary vile yasëd nkal vi, do gë wuwis wï fop rëkëd ntakëndëhni dus gë wuhnë; njëdamuni ahwëhnuni. ³ Fop vile yënëd va kodun arokuni; gante njëdamuno wanëda gë vatëh ki, njëdamuni tame vëŋin fop.

⁴ Bare antë aroku faŋar fale worryaryëk wasat kabi uwám wä wasat hna nke. ⁵ Awa tëyëdëfu uwám soŋe sat ŋa: age ahnë ndaŋëka ahaŋary piniŋëdëfuha; age intaŋ ndaŋëka ahnë piniŋëdëfuha fëna.

⁶ «Wënu ɲa gante nke umë dënk ka ntika ahn'a. Soŋe umë ye age ahnë ryehëtëk sat aŋëntaŋu, ahnë ryehëtëd sat lëwu ŋa fëna.

⁷ Wuhnë, nagëlëryin, yabëryin do pëbëryin nkal li.»

⁸ Wënu ɲa më mbok ntehnëkëhni vëhni Nowe gë viju: ⁹ «Tame ntidëfu *kwëtëla* gë wuhnë, gë vutah hun va do gë vërah hni va, ¹⁰ do gë fop vile yënëd yerun gë wuhnë va: wusëry, gë wusaŋ, gë wulaŋ, fop vile sahnëntik hnë sisikulu gë wuhnë va. ¹¹ Wëlin ile fëhnabu kwëtëlin ŋa: muk uŋac sankaf wä ñoñ bokëdina ndaŋ nkal li; bokëdina nke uŋac sankaf soŋe mbëvehn fop le ye nkal li.» ¹² Do Wënu ɲa më nkwënëk: «Wëlin dahëse kwëtëla nte wok pudina; libu soŋe hun gë fop vile yënëd va: ¹³ car ulaŋ mën ɲa vëŋar hna kwëtëbu; umë yed dahëse le ryënkwëtehnëd akwëtëla mën nte libu soŋe duniŋa ŋi. ¹⁴ Nte-wo-nte mbarëpëdëfu vëŋar g'ambin do cahn car-ulaŋ ɲa, ¹⁵ awa ndënkwëtađëfu kwëtëla nte libu soŋe hun do gë fop vile yënëd nkal vi: bokëdina nke muk uŋac sankaf soŋe mbëvehn fop vile yënëd. ¹⁶ Ge car-laŋ ɲa ambin hna nke, nudëfu do ndënkwëtehnëdëho akwëtëla nte libu wok pudina soŋe ami gë fop vile yënëd nkal vi.» ¹⁷ Wënu ɲa më mbok ntehnëka Nowe: «Car-ulaŋ ɲa yed dahëse akwëtëla nte libu soŋe ami gë fop vile yënëd nkal vi.»

Viju Nowe

¹⁸ Viju Nowe vële sahnëko sisikulu va vëhni Sem gë Yafet do gë Sam yeho; Sam yeho rëm Kanan ŋa. ¹⁹ Hnë viju Nowe vërar vërac matini vahnë vële yabëk nkal vi fop.

²⁰ Nowe yeho ayam aryënkwëryënkw ale fëlëko ikaŋ waresen ɲa. ²¹ Fac ryampo uñen resen ceko do ndëwëko, më cudëtak viŋi va fop usank hna. ²² Sam, rëm Kanan ŋa, më nuka rëmu wëtata fo do më cahnëk pëyahni vicëru. ²³ Awa Sem gë Yafet më nufëni cud cankaf, ndëceni vankus hna, tac karëcandëni tënkatëndëni usank hna do cankëniha rëm hni. Namaniho antë nuniha rëm hni wëtata fo. ²⁴ Ante ndëwë-tako Nowe ɲa, njëtako ile ntik Sam arëkwa alëwu ŋa.

²⁵ Awa më ntehnëk:

«Arabi Kanan ndëwani wëh!
Arabi nke aramp
vicëru va!»

²⁶ Tac më nkwënëk:

«Cëmbik Ahwëhn a, Wënu Sem ɲa!
Arabi Kanan nke aramp Sem!

²⁷ Arabi Wënu ɲa njankën inkal Yafet ɲa, do kacande g'untënah vëhni Sem hna, do Kanan nke aramp alëwu!»

²⁸ Ga ndëcëk uŋac wä, Nowe wabëhn wakeme watar gë wafëhw imbëd (350) mboko nuŋa kat. ²⁹ Ga nuŋak fop ka ŋa wabëhn wakeme imbëd gë wahnah gë wafëhw imbëd (950) cëmëko.

Wabulunda wab nkal

10 Wëlin itëfëta soje vutah Nowe. Ga ndëcëk uŵac sankaf ŵa, viju Nowe, Sem gë Sam do gë Yafet, nagëhnihihëniwo vucan. Wëlin wamac wadëŵ hni ŋa:

² Wamac bulunda le hnagik hnë Yafet va: Gomer gë Magog gë Madayi gë Yavan gë Tubal gë Mesek do gë Tiras. ³ Wamac bulunda le hnagik hnë Gomer va: Asëkenas gë Rifat do gë Togarëma. ⁴ Wamac bulunda le hnagik hnë Yavan va: Elisa gë Tarësis gë vëvë Kit do gë vëvë Rodan. ⁵ Hnë vëhni matëniho vële sampëko ntëdëni hnë tëfary wov sankaf vë nkal dëŵ hni ŋa, gante nke vanësa ale-wo-le ka, gante nkeni hnënk hnë nkal dëŵ hni ka, vankol vantëŵ hni hna. Vëhni ye bulunda le hnagiko hnë Yafet va.

⁶ Wamac bulunda le hnagik hnë Sam va: Kuc gë Misërayim gë Put do gë Kanan.

⁷ Wamac bulunda le hnagik hnë Kuc va: Seba gë Havila gë Sabëta gë Ragëma do gë Sabëtëka. Wamac bulunda le hnagik hnë Ragëma va: Saba gë Dedan.

⁸ Kuc yeho fëna rëm Nëmërod nte yeho aryënkŵëryënkŵ hnë vële hwëhnako fanka nkal va.

⁹ Ahwëhn a Wënu ŋa njëdëkawo Nëmërod nke asary asankaf; soje më lehnande: «Ayi, Ahwëhn a Wënu ŋa njëdëkawo nke asary asankaf had Nëmërod.» ¹⁰ Wahnaŵ waryënkŵëryënkŵ wavë nkal dëŵu ŵa, Babel yeho gë Erëk gë Akad do gë Kalëne hnë nkal Sineyar.

¹¹ Nëmërod matëko hnë nkal tac nji Asiri hna, do mbëry Niniv gë Rehobot-Ir gë Kela ¹² do gë Resen yëbëlan Niniv gë naŵ cankaf Kela ŋa.

¹³ Misërayim yeho rëm sankaf vëvë Lud va gë vëvë Anem gë vëvë Lehab gë vëvë Nafëtu ¹⁴ gë vëvë Patëros gë vëvë Kasëlu gë hn'ile matini Wafilisëte ŵa gë vëvë Kafëtor † va.

¹⁵ Kanan yeho rëm Sidon fandënkŵëryënkŵ fantëŵu fa gë Het ¹⁶ gë Wayebus ŵa gë Wa-amor ŵa gë Wa-girëgas ŵa ¹⁷ gë Wahiv ŵa gë Wa-arëk ŵa gë Wasin ŵa ¹⁸ gë Wa-arëvad ŵa gë Wasëmar ŵa do gë Wahamat ŵa. Tac hnënk vëvë Kanan va campëniho, ¹⁹ do nkal dëŵ hni ŋa Sidon pëgwëko paŵ Gerar hafo Gasa do gë cape Sodom gë Gomor gë Adëma do gë cape Seboyim hafo Lesa. ²⁰ Vëhni ye bulunda le hnagiko hnë Sam va, fitëlëko gante nkeni hnënk do gë vanësa wadëŵ hni ka, hn'inkal dëŵ hni hna, vankol vantëŵ hni ŋa.

²¹ Sem fëna, acëru aryënkŵëryënkŵ Yafet ŷa, nagëhnikëhniwo vucan. Umë yeho rëm sankaf Eber ŷa do gë fop vutah vërah vëlëŵu va. ²² Wamac bulunda le hnagik hnë Sem va: Elam gë Asur gë Arëpakësad gë Lud do gë Aram. ²³ Wamac bulunda le hnagik hnë Aram va: Us gë Hul gë Getër do gë Mas. ²⁴ Arëpakësad yeho rëm Sela ŷa; Sela yeho rëm Eber ŷa. ²⁵ Eber vucan vuki nuŷako: fandënkŵëryënkŵ fa Peleg maciko, «Pitël» pëhnëtanëd, kabi wati nte nkeho ŋa, bulunda vë nkal ŷi pitëlëko; aheryu Yokëtan maciko. ²⁶ Yokëtan yeho rëm Alëmodad ŷa gë Selef gë Hasarëmavet gë Yera gë ²⁷ Hadoram gë Usal gë Dikëla gë ²⁸ Obal gë Abimayel gë Saba ²⁹ gë Ofir gë Havila do gë Yobab;

† Kafëtor: ŵac sër Tinti mbë wov Këret ŷa ye.

vëhni ye bulunda le hnagiko hnë Yokëtan hna.

³⁰ Yëbëlan Mesa gë Sëfar resiŷo hwëhn wahuŋ hna ntëdëniho gë cape pëhna lav ka. ³¹ Vëhni ye bulunda le hnagiko hnë Sem hna vunte fitëlëko gante nkeni hnënk gë vanësa wadëŵ hni ka, hn'inkal dëŵ hni hna, vankol vantëŵ hni hna.

³² Vëhni ye bulunda le hnagiko hnë Nowe hna gante tëfëlëni hnagi ka inkal g'inkal. Hnë vëhni nagini fop wahnënk wale sampëk nkal ŵi ante ndëcëko uŵac sankaf ŋa.

Acery yihnah Babel

11 Hnë yamani rac, vahnë vëvë duniŷa vi fop uh-nës uryampo fo nësëdëniho. ² Vahnë va njasëlendëniho gë cape pëhna lav, umë nuni laŵ hn'inkal Sineyar hna do ntëdëlehnëni hnam.

³ Më ntehnëlëni: «Dinëfu wasinkiri do nkulin!» Wasinkiri ŋa yeho wëraka ŵa do ile ye had gudëro yeho sima lëŵ hni ŷa. ⁴ Tac më mbok ntehnëlëni: «Bëryanëfu inaŵ do gë cery yihnah nte ŷakëd ambin ŋj! Koyëna nkedën vële yëtik dus do ahnë kodina campehnëfu nkal li fop.»

⁵ Ahwëhn a Wënu ŋa më cëlik g'ambin soje njëk inaŵ nte mbëryëdëni vahnë ŋa g'acery ŋa ⁶ do më ntehnëk: «Yëkëryin! Bulunda ryampo fo nkeni do uh-nës uryampo fo nësëdëni! Ge aki pëgwëni ntindëni, tame ñoñ memaŷehnedilëhnhna ntini ile ñadëni ŷa. ⁷ Awa, mpaŷëmpaŷehnedëfun uhnës lëŵ hni ŵa soje antë mbok nkŵëryëlëni!»

⁸ Koyëna, Ahwëhn a Wënu ŋa më campehnëkëhni cañëtëhni duniŷa hna fop, do tavëniho ibëry naŵ iŋa. ⁹ Soje rac macahnik inaŵ tac Babel ††, kabi hnam mpaŷëmpaŷehneko Ahwëhn a Wënu ŋa nësä vahnë vëvë duniŷa va fop, do hnam campehnëkëhniwo njini duniŷa hna fop.

Wamac vutah Sem

¹⁰ Wëlin gante naginiho vutah Sem va. Ante nuŷako wabëhn waki ga ndëcëko uŵac sankaf ŵa, hara Sem wabëhn keme (100) nuŷako, nagëhnikawo facan; Arëpakësad maciko. ¹¹ Tac, Sem mboko nuŷahni vutah vukaŵary, vucan gë vucëval, do ante nuŷako kat wabëhn wakeme mbëd ŋa (500), cëmëko.

¹² Arëpakësad, ante nuŷako wabëhn wafëhw warar g'imbëd ŋa (35), nagëhnikawo facan; Sela maciko.

¹³ Tac, Arëpakësad mboko nuŷahni vutah vukaŵary, vucan gë vucëval, do ante nuŷako kat wabëhn wakeme wanah gë watar ŋa (403), cëmëko.

¹⁴ Sela, ante nuŷako wabëhn wafëhw warar ŋa (30), nagëhnikawo facan; Eber maciko. ¹⁵ Tac, Sela mboko nuŷahni vutah vukaŵary, vucan gë vucëval, do ante nuŷako kat wabëhn wakeme wanah gë watar ŋa (403), cëmëko.

¹⁶ Ante nuŷako Eber wabëhn wafëhw warar gë wahnah ŋa (34), nagëhnikawo facan; Peleg maciko. ¹⁷ Tac,

†† Babel mëntëlëk g'uhnës Wa-ebëre ŋa ile fëhnëtanëk «ig-wëjëb».

Eber mboko nuŷahni vutah vukaŵary, vucan gë vucëval, do ante nuŷako kat wabëhn wakeme wanah gë wafëhw warar ŋa (430), cëmëko.

¹⁸ Ante nuŷako Peleg wabëhn wafëhw warar ŋa (30), nagëhnikawo facan; Rewu maciko. ¹⁹ Tac, Peleg mboko nuŷahni vutah vukaŵary, vucan gë vucëval, do ante nuŷako kat wabëhn wakeme waki g'imbëd gë wahnah ŋa (209), cëmëko.

²⁰ Rewu, ante nuŷako wabëhn wafëhw warar gë waki ŋa (32), nagëhnikawo facan; Serug maciko. ²¹ Tac, Rewu mboko nuŷahni vutah vukaŵary, vucan gë vucëval, do ante nuŷako kat wabëhn wakeme waki g'imbëd gë waki ŋa (207), cëmëko.

²² Serug, ante nuŷako wabëhn wafëhw warar ŋa (30), nagëhnikawo facan; Nahor maciko. ²³ Tac, Serug mboko nuŷahni vutah vukaŵary, vucan gë vucëval, do ante nuŷako kat wabëhn wakeme waki ŋa (200), cëmëko.

²⁴ Nahor, ante nuŷako wabëhn wafëhw wahi g'imbëd gë wahnah ŋa (29), nagëhnikawo facan; Tera maciko.

²⁵ Tac, Nahor mboko nuŷahni vutah vukaŵary, vucan gë vucëval, do ante nuŷako kat wabëhn keme g'ipëhw g'imbëd gë wahnah ŋa (119) cëmëko.

²⁶ Tera, ante nuŷako wabëhn wafëhw imbëd gë wahi ŋa (70), nagëhnikëhniwo vucan vutar: Abëram gë Nahor do gë Aran.

Wamac vutah Tera

²⁷ Wëlin wamac vutah Tera va. Tera yeho rëm Abëram ŷa gë Nahor do gë Aran. Aran yeho rëm Lot ŷa.

²⁸ Hn'inkol nte ŵacik Ur hna, Aran umë ryënkwëko cëm gë rëmu hn'inkal Salëde hna, le nagiko hna. ²⁹ Abëram Sarayi ñëlëko, do Nahor, Milëka aryagu Aran. Yisëka fëna Aran yeho rëmu ŷa. ³⁰ Hara, Sarayi kwëhnalohna fatah, kabi nagëdïlohna.

³¹ Tera matëko Ur vë Salëde hna, njohna aju Abëram, gë Lot, fatah ajë Aran fa, do gë Sarayi asëvalu Abëram, soŋe njini hn'inkal Kanan hna, bare ga tëkëni Aran hna, më ntëdëni hnam.

³² Tera wabëhn wakeme waki gë wabëhn imbëd (205) nuŷako, tac cëmëko Aran hna.

Abëraham wasapitër 12–25

Imac Abëram ŋa

12 Awa, fac ryampo Ahwëhn a Wënu ŋa më ntehnëka Abëram: «Tavëry nkal hu ŋi, gë hnënk hu ŷi do gë tere rëmuŷ ŷi soŋe ayi hn'inkal nte rufëdëmi hna. ² Ntidëfu nagi yamani sankaf hwëhn nafa hnë wëjë; ndëwadëmi, ntidëmi ahnë ale hwëhna nafa do soŋe hu ŷa njëdëdëfuhëhni yam vëyëntaŷ va.

³ Njëdëdëfuhëhni yam vële ryëwanëdëhi yam va, bare vële ryëwanëdëhi ŷeh va ŷeh yëdëdëfuhëhni. Soŋe hu ŷa ndëwadëfuhëhni wabulunda ŋa fop.»

⁴ Awa, Abëram njiko gante ntehnëkawo Ahwëhn a Wënu ka. Wabëhn wafëhw mbëd gë wahi g'imbëd (75) kwëhna ante matëko cahn Aran ŋa. Më njoka asë-

valu Sarayi, gë Lot, fatah aheryu fa, do gë hnapul ŷa gë vëramp vële kwëhna hnë resiŷo Aran hna, do kah-nëtalehnëni njindëni g'inkal Kanan.

Abëram hn'inkal Kanan hna, tac Esipët hna

⁶ Ga tëkëni hn'inkal Kanan hna, Abëram më ndëcëk nkal ŋa hafo hnë atëh cëvah mbë More, nte ye Sisem ŋa. Hnë yamani rac, vëvë Kanan va hnam ntëdëniho.

⁷ Ahwëhn a Wënu ŋa më tufëhnaka Abëram do ntehnëka: «Inji nkal ale hnagëde hnë wëjë yëdadëfu.» Awa Abëram më ntinëhnëka Ahwëhn a Wënu ŋa hnam hn'ile cënade sadëha hnë hn'ile tufëhnakawo hna.

⁸ Tac, më ndëcalëk soŋe nji resiŷo hwëhn wahuŋ hna gë cape pëhna lav Betel ka; më ntik usank lëwu ŷa yëbëlan Betel gë Ayi; gë cape joya lav nkeho do Ayi, gë cape pëhna lav. Më mbok ntinëhnëka hnam Ahwëhn a Wënu ŋa hn'ile cënade sadëha haŵary do njëfadëhawo Wënu ŋa macatënda «Ahwëhn Wënu ŋa». ⁹ Tac, Abëram toye toye njidëho gë resiŷo Negev ka.

¹⁰ Hnë wati rac inte nkelehn nkal hna. Kabi inte cankaŷ yeho Abëram më njik Esipët soŋe ntëdënti hnam. ¹¹ Ante nkëhnëko tënk Esipët ŋa, më ntehnëka asëvalu Sarayi: «Nëpary, njëtëbu dus asëval awamah yeru. ¹² Ge vëvë Esipët va nunihi, ntehnëledëni: “Asëvalu ŷa ye”, awa ndaŷëdëniho do wëjë tavëdënihi. ¹³ Awa dehnëryihni ahery mën yeru, ntënëhahnëniho soŋe lëw hu ŷa. Koyëna pëhëdëfu.»

¹⁴ Koyëna nkeho. Ante tëkëko Abëram Esipët ŋa, vëvë Esipët va nunihawo asëvalu nkamëko dus.

¹⁵ Vësankaf wasodade Faraŷo va hnukawo më njini pëyaniha ahnaŷ a cëkwatëndëniha. Më njoyik asëval a cery Faraŷo hna. ¹⁶ Faraŷo ŷa g'untënah cankaŷ kacakawo Abëram, soŋe asëval a. Më njëdaka wape, g'uhnankal, do gë wuhni, vëramp vësëval gë vësan, wafali do gë wayonkomb.

¹⁷ Bare Ahwëhn a Wënu ŋa njëdakawo ures sankaf Faraŷo ŷa gë vëvë tere lëwu va per soŋe Sarayi ŷa, asëvalu Abëram. ¹⁸ Faraŷo ŷa më macehnëka Abëram do tëya: «Soŋe ye liruho aki? Soŋe ye woru pëyali-hohna asëval hu ye? ¹⁹ Soŋe ye lehnëru ahery hu ye, do aravo hafo ŷandu ŷëlëwa? Tame, wëliho asëval hu; nufëryehna do ayi!»

²⁰ Faraŷo ŷa më ntehnëkëhni vëryokuŋ vëlëwu va ntapëhnnaniha Abëram cahn Esipët hna g'asëvalu, gë Lot, do gë vëvë tere lëwu va g'ile kwëhna ŷa fop.

13 Awa Abëram më matëni Esipët hna g'asëvalu, gë Lot, do gë vëvë tere lëwu va g'ile kwëhna ŷa fop, mbokani gë cape rëhw gë pëhna lav Kanan hnë Negev hna.

Abëram gë Lot Pitëlëdëni

² Abëram mbetako dus. Kwëhna këhniwo wakore wacankaŷ wusaŷ gë koryi le ryëhwarëde yabah do gë sanu. ³ Matëko Negev hna mbokand toye toye gë Betel le ndënkwëko ntëd yëbëlan Betel gë Ayi hna, ⁴ do hnam ntiko hn'ile cënade sadëha ŷa. Abëram njëfadëhawo Ahwëhn a Wënu ŋa gë kobëri ka.

⁵ Lot, nte nkeniho ña, umë fëna kwëhnaکہنيو wakore wape, g'uhnankal, gë wuhni do gë tere yabah. ⁶ Nkal iña yankëlohna soje ntëdahnëni ndampo fo, kabi wakore wusañ wulëw hni wã njabëniho dus, ⁷ do kat, vëvë Kanan va do gë vëvë Perisi va hnë nkal tac ntëdëniho. Soje umë vëhery wusañ Abëram va conkëdëniho gë vëva Lot va.

⁸ Awa Abëram më ntehnëka Lot: «Këlam, tere ryampo fo yeyinëk. Tëfëlahna nke sonko yëbëlan fu, ma yëbëlan vëheryëherya wusañ fu va. ⁹ Yëkëry! Nkal iña fop haryënkwa hu nke. Pitëlëñëfu. Ge g'irahahn njiru, ami g'irëhw njidëfu, do ge g'irëhw njiru, ami g'irahahn njidëfu.»

¹⁰ Awa Lot njëkalehnëko do nuko lañ Yurëdan ña hafo resiyö Sowa hna fop cëkëko dus. Nkeho had sarëdij Ahwëhn a Wënu ña le yeho Eden hna ma had inkal Esipët ña. (Koyëna nkeho ani gë Ahwëhn a Wënu ña nihahnënd inañ Sodom gë inañ Gomor.) ¹¹ Lot më tëhnak lañ Yurëdan rac fop do pakëta gë cape pëhna lav; koyëna pitëlëniho vëhni vëhi. ¹² Abëram nkal Kanan hna nkoko. Lot ðarël wahnaw Yurëdan hna njiko ntëd do nti wasank wadëwu ña gë cape Sodom hna. ¹³ Hara vële lëdëko Sodom va nkeya meh dus kwëhnaniho, wameh wante ñak ñwëyëd Ahwëhn a Wënu ña ntidëniho.

¹⁴ Ante pitëlëniho ña, Ahwëhn a Wënu ña më ntehnëka Abëram: «Yëkëry vacape vanah tak: haryënkwa gë hamëhni do gë farëhw gë farahahn. ¹⁵ Nkal nte hnuđu ñi fop njëdadëmi, wëjë gë vutah hu va ahwëhnu kwëlëkwël. ¹⁶ Njabënëdëfuhëhni fëna vutah hu va gante njabëk nkëreyal ki. Kodena ndëkwini, gante nkok kodena ndëkwi nkëreyal ki. ¹⁷ Matëry, ayasëlehn nkal li caharab; wëjë yëdadëfu.»

¹⁸ Abëram më pakëtëk idëd dëwu ña ñji ntëd hnë vatëh vacëvah vambë Mamëre, ðarël Ebëron hna, do ntinëhna hnam Ahwëhn a Wënu ña hn'ile cënade wasadëha.

Ipehët Lot g'ipankël gë Melëkisedek

14 Wëlin itëfëta uwët sankaf vëhnañ ña. Hnë wabëhn pëhw gë waki hna (12), ahnañ ale waciko Kedor-Lawomër avë Elam ña wëkëkëhniwo vëhnañ vëyëntañ va, vëhni ye: Bera avë Sodom ña, gë Birësa avë Gomor ña, gë Sineyab avë Adëma ña, gë Se-meber avë Seboyim ña do gë avë Bela ña, umë wacëde fëna Sowa. Bare hnë hwëhn pëhw gë watar hna (13), vërac ñañëniho. Hnë bëhn hwëhn pëhw gë wahnah hna (14), Kedor-Lawomer gë vëhnañ vërar vële nkeniho va, (ahnañ Amërafel avë Mesopotami ña, gë Ariyok avë Elasar ña, do gë Tidal avë Goyim ña) mëkënihëhniwo Warefayi wã hnë Asëtarot-Karënyim hna, Wasus wã hnë Ham hna, do gë Wa-emi wã hnë Save-Kiry-atayim hna. Mëkënihëhniwo Wahori wã ñal hni hna wahuñ walëw hni Seyir hna, do tëfëlehnënihëhniwo hafo atëh El-Paran hna, ðarël wula hna. ⁷ Tac më mbokani gë cape En-Misëpat, umë lehnëde Kades. Më nihëni nkal Wamalesi ña fop do mëkënihëhni fëna Wamor wale lëdëko Hasason-Tamar va.

⁸ Awa ahnañ avë Sodom ña, gë avë Gomor ña, gë avë Adëma ña, gë avë Seboyim ña do gë avë Bela ña, (umë ye Sowa), më canënihëhni wasodade walëw hni wã soje pëhwëtani wët sankaf wã hnë lañ Sidim hna, umë ye tame Wov Wanjiry ña, ⁹ gë vëhnañ vëyëntañ vële nkeniho gë Kedor-Lawomer va. Vëhnañ imbëd wëtëdëho gë vëhnañ. ¹⁰ Nkeho hnam vankëd vajabah gudëro. Ahnañ avë Sodom ña g'avë Gomor ña hn'igary dëw hni hna, më njoni hnam; vële fehëko va gë wahuñ cowanio. ¹¹ Vële wëkëkëhniwo va më nufëni fop hnapul vëvë Sodom gë Gomor va, do gë fop rokëtok le pëhnaniho ña, njilehnëni. ¹² Kabi Lot, fatah aheryu Abëram fa, Sodom hna ntëdëntiko, njoryaryënihawo fëna, gë hnapul lëwu ña fop.

¹³ Ale yaryëko më njik pëyahna Abëram *Ebëre* le lëdëko ðarël vatëh vacëvah Mamëre Hamor ña, umë yeho acëru Esëkol gë Aner; vëhni vërar tak nkwëryëlëniho gë Abëram. ¹⁴ Ga njëtak Abëram fatah aheryu fa aramp ntiyik, më mbarëpëkëhni vësan wakeme watar g'ipëhw g'imbëd gë vërar (318) vële hnagiko tere lëwu va, do tëfëlehnënihëhni hafo Dan hna. ¹⁵ Abëram më pitëndëlehnëkëhniwo vësan vërac wakore wayabah do pëgwëhni vëyëw va g'umëd. Nda wëdëhëhniwo do tëfëlehnëdëhëhniwo hafo Oba, gë cape rahahn gë pëhna lav Damas ka. ¹⁶ Më mbijëk hnapul lëwu ña fop, do mbijëkawo fëna Lot gë hnapul lëwu ña, gë vësëval va do gë vëramp vëyëntañ va.

Abëram gë Melëkisedek

¹⁷ Ga mbokajëk Abëram ante mëkinihëhniwo vëhni Kedor-Lawomer do gë vëhnañ vërar vële nkeniho va, ahnañ avë Sodom ña kacakawo hnë lañ Save hna, (umë ye: Lañ Ahnañ). ¹⁸ Melëkisedek †, ahnañ Salem †† do yeho asëna wasadëha Wëñ Hunte Sëpëk Fop ña, më njojëk mburu do g'uñen. ¹⁹ Më ndëwanëka Abëram aki:

«Arabi Wëñ Hunte Sëpëk Fop ña do lik ambin iñi g'inkal iñi ndëwana Abëram.

²⁰ Arabi Wëñ Hunte Sëpëk Fop ña cëmbi kabi njëdëki imëk vëyëw hu va!»

Awa Abëram më njëdaka ihwëhn pëhw-wo hnë vile nuñajëko hn'u wët va.

²¹ Ahnañ avë Sodom ña më ntehnëka Abëram: «Bësaryewëhni vahnë vi do aworyary hnapul ñi.»

²² Abëram më ntëkwaka: «Tufabuha Ahwëhn a, Wëñ Hunte Sëpëk Fop ña do lik ambin iñi g'inkal iñi: ²³ lëk, ñoñ nufëda viyë vile hwëhneru vi, wëla fañawar ma yë-ba wapary. Koyëna kodila ahnës: “Mbetandanëbuha Abëram.” ²⁴ Ñoñ ñada soje lëmën ge gena ile tokëni vahnë mën ñi do gë sah vële lapëhnajëko vi: Aner, gë Esëkol, do gë Mamëre, vëhni tebadëni.»

† Melëkisedek fëhnëtanëk ahnañ usatah. †† Salem fëhnëtanëk yam. Nkol tac wacëde gaki Yerusalem.

Akwtëla Wën gë Abëram

15 Ga ndëcëk watac, Ahwëhn a Wënu ña më tufëhnaka Abëram do ntehnä: «Antë ntaki, Abëram! Keryëdëmi do njëdëdëmi dus.»

² Bare Abëram më ntëkwak: «Ahwëhn Wën mën, soñe ye yëdëduho? Kwëhnala fatah fante lëwëd. Eliyëser mbë Damas, aramp tere mën ye ale lëwëd hnapul mën ña fop. ³ Ha, kabi yëdalihoñwëhnhina vutah, ale lid doku mën a lëwëd fop le hwëhnabu ña.»

⁴ Ahwëhn a Wënu ña më ntëkwaka: «Hali, gena umë lëwëd ile hwëhnaru ña: ale hnagëru wëjë dënk lëwëd.»

⁵ Tac Ahwëhn a Wënu ña më canëka Abëram hn'usank lëwu hna do ntehnä: «Yëkëry ambin ñi do dëkwëry wahal ñi ge kodu.» Tac më nkwenëk: «Koyëna njabëdëni vutah hu va.»

⁶ Abëram më kwëtahneka Ahwëhn a Wënu ña do Ahwëhn a Wënu ña soñe rac catahneka gë Abëram.

⁷ Më ntehnëka: «Ahwëhn a Wënu ña yebu, ale saniki hn'inañ Ur vë nkal Salëde ña soñe yëdañi ahwëhn nkal nte yehahnëru ñi.»

⁸ Abëram më tëyëka: «Ahwëhn Wën mën, hak njëtëdëfu paryi ami hwëhnëd?»

⁹ Ahwëhn a Wënu ña më ntëkwaka: «Yonëhneñwëhni wusañ wule hwëhnak wabëhn watar: yihni le wok nagëna, g'inankal cëval, gë yënki, tac ikuh ndampo gë fëpah fëndampo.» ¹⁰ Abëram më njojëkëhni wusañ wurac. Ndañwëhni do ntëpëtëlehnëhni fagant fo do kakëndëlehn ntëpëtële-wo g'antëpëtële ñëntañ ña; wusëry ña fo nkoço dëpëtëlehnëna. ¹¹ Wahuy më njiñi wusañ hna, bare Abëram ntakëhniwo.

¹² Wati nte njodëho lav ña, Abëram wakwëd ñëhnëko dus. Awa umëhwëry mbahnah ntakah tëkëhnëlehnëhna. ¹³ Ahwëhn a Wënu ña më ntehnëka hnë wakwëd wadëwu watac: «Yëtëry dus vële hnagëde hnë hnënk hu va ntëdëdëni hn'inkal nte nkoni vëhwëhnëna; vëramp yed, do mbërehnëdëni hnë wabëhn wakeme wanah (400). ¹⁴ Bare piniñëdëfuhëhni vële lidëhëhni vëramp va, do cahnedëni hnam gë hnapul yabah. ¹⁵ Bare wëjë, ntidu untaf nëñah, yam cëmëdu do mbañëderu. ¹⁶ Mbokajëd wati nte nkedëni vutah vërah hu va warëm sankaf kabi dadëñwëhnhina Wamor ña ge waryëcëtëna wameh ña nkal li.» Koyëna ndakeryëko Abëram.

¹⁷ Ante njok lav do mëhwëryëk dus ña, awa wura hwëdëh le sëhnëd gë ryoko hwëdëh ndëcëtalehn tañ yëbëlan wusañ wule lëpëtik hna. ¹⁸ Awa koyëna kah-nëndëko Ahwëhn a Wënu ña *kwëtëla* ña gë Abëram do ntehnä: «Njëdadëfuhëhni vële hnagëde hnënk hu va inji nkal, yëbëlan le tëkwëk nkal Esipët hna hafo sën Efërat hna, sën sankaf ña. ¹⁹ Umë ye inkal Waken ña, gë Wakenis ña, gë Wakadëmon ña, ²⁰ gë Wahit ña, gë Waperis ña, gë Warefayi ña, ²¹ gë Wa-amor ña, gë Wakanan ña, gë Wagirëgas ña, do gë Wayëbus ña.»

Hnagi Isëmayel

16 Awa Sarayi, asëvalu Abëram, nagëdilohna. Bare kabi kwëhnakawo aramp avë Esipët, ale waciko Agar, ² më ntehnëka Abëram: «Nuru, Ahwëhn a Wënu ña mañëna hnagu. Awa dakëryin g'aramp mën añi. Kod mpëd nagëhnoñwëhni vutah.»

Abëram më mañëk wanës asëvalu ña. ³ Awa Sarayi, më nufëka aramp alëwu ña Agar, njëdahna asanu Abëram ñëla. Watac ante ndëcëko wabëhn pëhw (10) wante ntëdahneko Abëram hn'inkal Kanan hna ntiyako. ⁴ Abëram më ndakëni gë Agar do ndonkëlehn.

Ga njëtëk ndonkëk, pëgwëlehn njafañënda Sarayi ale hwëhnëka ña. ⁵ Awa Sarayi më ntehnëka Abëram: «Wëjë ye ankaf wayëw wante yeñwëdëfu ñi! Ami yëdakina aramp mën a, bare kobëri ga njëtëk ndonkëk, njafañëdëho. Arabi Ahwëhn a Wënu ña kitij yëbëlan wëjë g'ami!»

⁶ Abëram më ntëkwaka: «Aramp hu ña wëjë hwëhnëka! Diryehna gante ñadu ka.»

Awa Sarayi pëgwëlehn ntinda këm fo Agar afo nkary gë wula. ⁷ Mëleka Ahwëhn a Wënu ña më tëkatëka ñarël hnë hacëm hante ye hn'ankañ nte yid Sur. ⁸ Më tëyëka: «Agar, aramp Sarayi, ne matiru do ne njiñu?»

Më ntëkwaka: «Sarayi ale hwëhnëko ña yaryëdëfu.»

⁹ Mëleka Ahwëhn a Wënu ña më ntehnëka: «Bokary g'ale hwëhnëki, do dënënerëyehna.» ¹⁰ Do më nkwenëk: «Ahwëhn a Wënu ña njëdadëhini vutah vujabah dus. Ahnë kodina ndëkwëhni. ¹¹ Ndonkëru do facan hnagëdu. Isëmayel wacëduha (umë fëhnëtanëd Wënu ña nkweyëd), kabi Ahwëhn a Wënu ña nud hañëhna hu ña. ¹² Ajë hu had fali fav fëk nked. Mëtaryëdëhëhni vahnë va fop, do vahnë va fop mëtaryëdëniha. Minu fo ntëdëd; vësanëdëna gë hnënk lëwu ña fop.»

¹³ Agar më tëyak: «Paryi bi nubuha ale hnuðëho ñi?» Do më macëka Ahwëhn a Wënu ña, ale hnësëhnëkawo ña «El-Royi», (umë fëhnëtanëk Wën hunte hnuðëho). ¹⁴ Soñe rac wacande hacëm hante ye yëbëlan Kades gë Bered ña: kolomba Ber-Lahayi-Royi (umë fëhnëtanëd kolomba ale wok cëmëdëna hnuðëho).

¹⁵ Agar facan nagëko, do Abëram më macëka fatah fa Isëmayel. ¹⁶ Hnë wati rac Abëram wabëhn wafëhw mbëd gë warar g'imbëd gë ryañ (86) kwëhnako.

Uñac Abëram ña nëmpëtad Abëraham

17 Awa ante nuñako Abëram wabëhn wafëhw im-bëd gë wahnah g'imbëd gë wanah ña (99), Ahwëhn a Wënu ña tufëhnakawo do ntehnä: «Ami ye Wën Hwëhn Fanka Fop ña. Gefu kwëlëkwël g'ami do alind ile sañëk! ² Ntidëfu *kwëtëla* yëbëlan wëjë g'ami do yëdañini vutah vujabah dus.»

³ Abëram më ndëkwëhnëk yëka ñi nkal hna, do Wënu ña më nkok nësëhnëdëha ntehnënda: ⁴ «Cape mën ña, wëli kwëtëla nte libu gë wëjë ña: acër bulunda yabah yëdu. ⁵ Godila añaci Abëram †, bare Abëraham macëderu, kabi ntidëmi Rëm wabulunda wayabah

† Abëram fëhnëtanëk rëm le lëñënik.

dus. ⁶ Vële hnagëde hnë wëjë va njabëdëni dus hafo ntini wayal; do vëhnaŵ nagëdeni fëna hnë wëjë.

⁷ Njaŵënëdëfu kwëtëla fu ŋa kwëlëkwël, tac vutah hu hna fëna gë vërah hni hna ge golihna: koyëna nkedëfu Wën hu do gë Wën vutah vunte hnagëde hnë hnënk hu va. ⁸ Ha, wëjë gë vutah hu vumbë acahn va njëdadëmu nkal nte yehantu gaki uhneh ŋi, nkal Kanan ŋi fop. Vëhni hwëhnëd kwëlëkwël do Wën hudëŵ hni ha yedëfu.»

⁹ Wënu ŋa më mbok ntehnëka Abëraham: «Cape hu ŋa, wëjë gë vutah hu va do gë vutah vuntëŵ hni va ntënëdëdu akwëtëla mën ŋa. ¹⁰ Wëlin akwëtëla mën nte yed yëbëlan ami gë ŵuhnë ŋa: fop vësan va tëfëka kácini. ¹¹ Háci ŷa yed dahëse kwëtëla nte ye yëbëlan ami gë ŵuhnë ŋa. ¹² Ge nuŷani wafac mbëd gë warar, fop vucan va kácëdeni kwëlëkwël. Kácehnëduhëhni fëna fop vëramp vële hnagik ŷal hu va do gë vëramp vële laŵik hnë vëhneh wok vëyentina vëvë tere hu va. ¹³ Vëhni fop tëfëka kácëdeni. Umë yed dahëse vim-bahn hun hna ile rufahnëd kwëtëla mën ŋa mbiyëd kwëlëkwël. ¹⁴ Ale wodë kácina ŷa, pitëde bulunda lëŵu hna, kabi dënëna kwëtëla mën ŋa.»

¹⁵ Tac Wënu ŋa më mbok ntehnëka Abëraham: «Asëval hu Sarayi, bokëdila aŵaca Sarayi, tame ŵac lëŵu ŵa Sara † yed. ¹⁶ Njëdëdëfuha do g'umë njëdadëmina fatah facan; njëdëdëfuha dus, nked hnëm wabulunda wayabah, do nagëdeni hnë umë vëhnaŵ wabulunda.»

¹⁷ Abëraham më mbok ndëkwëhnëk kat yëka ŷa nkal hna, do pëgwëlehn ndasënd kabi ntehnadëho: «Hak kodëfu hnuŷaŵa fatah, ami ale hwëhna wabëhn keme (100), do Sara wabëhn wafëhw mbëd gë wahnah (90) kwëhna: hak kod nag?» ¹⁸ Abëraham më ntehnëka Wënu ŋa: «Iñë ryampo fo ŵuntadëmi: ahnaŷëna Isëmayel do afaba.»

¹⁹ Bare Wënu ŋa më ntëkwaka: «Hali, kwëtëla mën ŋa dida g'Isëmayel! Asëval hu, Sara, nagëhnëdëhina facan, Isak † macëduha do ntidëfu kwëtëla mën ŋa gë umë do gë vutah vuntëŵu va ge umë gona. Kwëtëla nte wok puđina yed. ²⁰ Sonje Isëmayel ŷa fëna, nkwëryëbu ile rëyëruho ŷa: ndëwanëdëfuha, ntidëfuha nagëhni vutah vujabah dus. Nked acër vësankaf vankol pëhw gë vaki (12) do nked acër asankaf bulunda yabah. ²¹ Bare kwëtëla mën ŋa gë Isak fo kah-nëndëdëfu, facan fante nagëhnëdëhina Sara, bëhn hnë iŷi wati fa.» ²² Ga puhnak Wënu ŋa nësël gë Abëraham ŋa, tavëlehna ŋi.

²³ Hnë fac rac dënk, Abëraham kácehnëkawo aju Isëmayel gë fop vële hnagiko tere lëŵu va do gë fop vëramp vële ntaŵëko va. Fop vësan vële hwëhniko tere lëŵu va káciniho gante ntehnëkawo Wën ka. ²⁴ Ante káciniho Abëraham g'Isëmayel, aju ŋa, wabëhn wafëhw mbëd gë wahnah g'imbed gë wanah (99) kwëhnako do aju wabëhn ipëhw gë watar (13). ²⁶ Hnë fac rac fo káciniho Abëraham g'aju Isëmayel ²⁷ do gë fop vësan vëvë tere lëŵu va, gë vëramp vële hnagiko ŷalu ma laŵiko hnë vëhneh hna.

† Sara fëhnëtanëk aryag ahnaŵ. †† Isak fëhnëtanëk «ndasëk».

Sara pëyayik nuŷadëha fatah

18 Fac ryampo, Ahwëhn a Wënu ŋa tufëhna kawo Abëraham darël vatëh vacankaf Mamëre ‡ hna. Hnë rënka usank lëŵu hna ntaŵako g'anent ga hnë wati le ŷak njakëd ulav hna. ² Taŋ nulehnëhni vësan vërar ga kahnëni ŋaŵët lëŵu toye. Abëraham matëlehn rënka usank hna nkary kakahni do ndëkwëhn yëka ŷa nkal hna ³ do ntehn: «Demaryino asabu ŷal mën hna. ⁴ Njonëhnidëmu wëhka toye awuyëtahnu wapary ŋi do ayinëgawu hnë aŋi tēh. ⁵ Njëdadëmu le rokëdun toye sonje avokahnu ayaŵu, tac ndëcalëdun nkaŵ hun ŋa. Koyëna cabidiluhna aki fo ŷal mën hna.»

Vësan va më ntëkwani: «Caŋëk! Diry wante hnësëru ŋi.»

⁶ Awa Abëraham më ntëfëk mboka gë usank ŋi tēkata Sara asëvalu do ntehn: «Nufëry ñap ile rëfëka ŷa ali vamburu vapërën vajabah.»

⁷ Tac më nkaryëk gë antega wusaŵ, më tahnika fañihni fakonah do faniryah njëdahna aryokuŋ alëŵu. Arac më ntëfëk sonje nëga. ⁸ Ga ñëhnëk faŷar fa, Abëraham më ntëdëhnëkëhni vëhneh va gë wambël wañëhna. Hnë wati nte tokëdëniho ŋa, Abëraham darël lëŵ hni kahnëko kuyët tēh hna.

⁹ Tac më tēyëniha: «Ne nkeha asëval hu Sara?»

Më ntëkwakëhni: «Usank hna nke.»

¹⁰ Aryampo hnë vësan vërac më ntehnëka: «Mboka-jëdëfu bëhn hnë iŷi wati dënk do tēkatëdëfuha asëval hu Sara nuŷaka facan.»

Sara rënka usank hna nkeho, hamëhni Abëraham do nkwëryëko. ¹¹ Hara, Abëraham gë Sara asëvalu ntafëniho dus, do Sara ndëcëkawo hnag ŷa. ¹² Awa, më pëgwëk ndasënd ntaŵary dëŵu hna fo ntehnand: «Tame ntafëbu dus do asan mën aŷi fëna ntafëk. Kod bi mbok përo gë asan?»

¹³ Awa Ahwëhn a Wënu ŋa më tēyëka Abëraham: «Sonje ye ndasëk Sara? Sonje ye ntehnad: “Kodina nke koyëna, ntafëbu dus sonje hnagëŵa fatah?” ¹⁴ Nkehëhna bi ile nkok kodina nti Ahwëhn a Wënu ŋa? Ge mbokajëbu bëhn hnë iŷi wati dënk tēkatëdëfu Sara nuŷaka facan.»

¹⁵ Ga ntakah ŋa, Sara më njahëtak ntehn: «Dasëla.»

Ahwëhn a Wënu ŋa më ntëkwaka: «Ha, ndasëru!»

Nkwajëla sonje Sodom

¹⁶ Tac vësan va matëlehnëni pabëni Sodom. Abëraham më ntapëhnakëhni sonje koyalëni. ¹⁷ Ahwëhn a Wënu ŋa më ntehnak: «Ñada soŵëŵa Abëraham ile ŷadëfu liwu ŷa ¹⁸ kabi tëfëka nke rëm bulunda sankaf hwëhn fanka. Sonje hu ŷa ndëwadëfuhëhni wabulunda ŋa fop. ¹⁹ Tëhnabuha sonje ntehnëhni viju gë fop vële hnagëde hnënk lëŵu va tëfëka maŵëhnëni vakwëda mën va, ntindëni ile saŋëk do satëk; koyëna ntinëhdëdëfuha ile lehnëbuha ŷa.»

²⁰ Awa Ahwëhn a Wënu ŋa më ntehnëka Abëraham: «Wante ntehnëdeni ntini vëvë Sodom gë vëvë Gomor

‡ Mamëre fëhnëtanëk atëh nte sëvak.

va ñayëk, wameh wadëw hni ña njabëk ðus. ²¹ Cëlëndadëfu soñe fëcëtajü wante wëryëdëfu ntehnëdeni ntini ñi. Ge umë fop ntidëni, njëtëdëfu.»

²² Tac vësan vëhi hnë vërar hna kahnëtalehnëni njindëni gë cape Sodom, hara Ahwëhn a Wënu ña gë Abëraham nkonihö. ²³ Abëraham më tëhaka do tëya: «Ahwëhn Wën, paryi bi mbëvehnëduhëhni ndampo fo ale wënëk gë ale wok menëna ÿa? ²⁴ Mpëd tëkëni vësatah wafëhw imbëd (50) Sodom hna. Tavëndilihëhni hna bi vëvë inji naŵ vi soñe vësatah wafëhw imbëd (50) vële lëdëntik hnam vi? ²⁵ Hali, kodila ali koyëna! Kodila avëvehnëhni ndampo fo ale wënëk gë ale wok menëna, alihni ndampo fo aŵen a gë asatah a. Wëjë ale hitiñëd duniÿa fop ÿa kodila ali le wok catëna.»

²⁶ Ahwëhn a Wënu ña më ntëkwaka: «Ge tëkatëbuhëhni vësatah wafëhw imbëd (50) Sodom hna, soñe lëw hni ÿa tavëhnëdëfuhëhni vëvë hnam va fop.»

²⁷ Abëraham më mbok ntehnëk: «Tavëhnërye ryëku hnësëhni, Ahwëhn Wën, ami ale ye ivëd gë ibëhn aÿi fo. ²⁸ Mpëd warëkëna wafëhw imbëd (50) nkojëni vahnë imbëd (5). Soñe vahnë imbëd (5) vële wojëk vi mbëvehnëdu bi naŵ ñi?»

Ahwëhn a Wënu ña më ntehnëk: «Bëvehnëda ge tëkatëbuhëhni vahnë wafëhw wahnah gë imbëd (45).»

²⁹ Abëraham më mbok ntehnëk kat: «Mpëd wafëhw wahnah (40) fo nkeni.»

Ahwëhn a Wënu ña më ntehnëk: «Soñe vahnë wafëhw wahnah (40) vërac bëvehnëda naŵ ñi.»

³⁰ Awa Abëraham më ntehnëk: «Këlami, Ahwëhn, antë ntavi ge mbokëbu hnësu kat. Mpëd wafëhw warar (30) fo rëkatëde.»

Ahwëhn a Wënu ña më ntëkwak: «Bëvehnëda naŵ inji la vahnë wafëhw warar (30) fo rëkatëbu.»

³¹ Abëraham më mbok ntehnëk: «Ahwëhn, tavëhnërye ryëku vok hnësu. Mpëd wafëhw wahi (20) fo rëkatëde.»

Ahwëhn a Wënu ña më ntëkwaka: «Soñe vahnë wafëhw wahi (20) vërac bëvehnëda naŵ ñi.»

³² Awa Abëraham më ntehnëka: «Këlami, Ahwëhn, antë ntavi ge mbokëbu hnësu rëkwa ÿa. Mpëd ipëhw (10) fo rëkatëde.»

Ahwëhn a Wënu ña më ntëkwaka: «Soñe vahnë ipëhw (10) vërac bëvehnëda naŵ ñi.»

³³ Ga puhnak Ahwëhn a Wënu ña nësël gë Abëraham ña njilehn do Abëraham mbokalehn gë ÿalu.

Inih naŵ Sodom

19 Ante tëkëniho wamëleka waki ña, g'anëka ga, Sodom hna, Lot rënka naŵ hna ntañako. Nundëhni tuñ, matëlehn ñi pankëlëni do ndëkwëhn yëka ÿa nkal hna haryënk wëw hni. ² Më ntehnëkëhni: «Këlamu, wëlawo mën, maŵëryin asëlu ÿal mën hna, ntinëhnëdëmu ile valëdëhu ÿa. Kodun awuyëtawu wapary ña do aryaku hnam. Acahn g'acahnëfëd ga ndëcalëdun.»

Wamëleka ña më ntëkwaniha Lot: «Hali, pëh hna ndakëdëfun, ÿëwa bulunda hna.» ³ Bare Lot

ndëhanëkëhniwo ðus hafo njini gë ÿalu. Umë ntëvakëhni roka fërën do nkulëhnëhni vamburu tokëni.

⁴ Vëryakëlohna ten, ante kwërëniho tere ÿa vësan vëvë Sodom va; vëjar gë vicër, fop hnam nkenihö, ahnë gojëlohna.

⁵ Më macëniha Lot do tëyëniha: «Ne nkehëhni vësan vële yijëk ÿal hu va anj nëka? Canihni, ñadëfun ryakëlahnëfu gë vëhni.»

⁶ Lot më cahnëk do pid rënka ÿa kamëhni lëwü. ⁷ Më ntehnëkëhni: «Këlamu, vëyënta mën, antë aliwu uŵi wëh! ⁸ Nëparyin: kwëhnabuhëhni vëryag vëhi vëyëtëlëhni hna vësan ten. Njonëhni dëmuni, aliwuni gante ñadun ka. Bare antë aliwuni iñë vëyë vësan; kabi njijëni kuyëtani hn'icën tere mën hna.»

⁹ Bare më ntëkwaniha: «Kërënyari hn'ani! Ahneh fo yeru do aÿand aye ahitiñ ÿal fu li! Awa, ntideru wëh ntëbini vëhni!» Më cañëtëniha Lot gë fanka do tëhalehnëni rënka ÿa soñe tënkëni.

¹⁰ Bare wamëleka waki ña më pidëtëni rënka ÿa pëlanihö Lot, ndohëniha bambyro do pidëni. ¹¹ Tac umë mëpënënihëhni vële hwërako rënka tere va, vëjar va gë vicër va per, do vëhnuðilohna hn'ile nke rënka tere ÿa.

¹² Wamëleka waki ña më ntehnëniha Lot: «Nihëdëfun inji naŵ, kabi Ahwëhn a Wënu ña nkwëryëk fop wameh wayabah wante ntini vëvë inji naŵ vi, do payikëfu hni-hëfu. Ge nkeni hn'ani vahnë vëhaŵary vële yerun hnënk, vutah hu ma vëyëla hu, canëryihni aÿawëtëhni ani.»

¹⁴ Lot më njik pëyahni vëyëlawu, vële hwëhnëkëhniwo vëragu va. Më lehnëkëhniwo: «Matëryin ñap asahnu hn'inji naŵ, kabi Ahwëhn a Wënu ña nihëd!» Bare vëhni ntiyahnekëhniwo nëh nëhahnëdëhëhniwo.

¹⁵ Wakëwak ÿa, wamëleka ña ñankëdënihawo Lot, ntehnëndëniha: «Matëry! Nufëryehna asëval hu gë vëryag hu vëhi vi, ge ñadiluhna asëmëntiwu gë vëvë inji naŵ vi ge kitiñëdeni soñe wameh wante ntini ña.»

¹⁶ Kabi nkoko kwajëlehnand, wamëleka waki ña më pëlanihëhni wëbák ña, umë g'asëvalu do gë vëryagu, canënihëhni naŵ hna, kabi Ahwëhn a Wënu ña ñadëho pëhëtëhni.

¹⁷ Ante canënihëhni ña, mëleka ryampo më ntehnëka Lot: «Garyëry afehët ntaŵary hu ña! Antë ayëka hamëhni do antë ahahn wëla sëñ! Garyëry asoŵa kuñ hna soñe antë asëm!»

¹⁸ Lot më ntëkwak: «Hali, Ahwëhn, ¹⁹ paryi nke, ami, aryokuñ hu ÿa, tëkëbu hnuÿaŵu ipab hu ña do ndëmaruho ðus g'ipehët ntaŵary mën ñi; koda yaryu hafo rëku kuñ hn'ani, hara wëh ŵa tëkalohna, do sëmu.

²⁰ Nuru fañi fankol hn'ani? Njaŵëna, kodëfun yaryëfu hafo hnam soŵafu. Maŵëryanëryifu yifu soŵafu hnam-kabi fatoy fo ye-soñe feharyahnëfu walaŵary fu ŵa.»

²¹ Mëleka ÿa më ntehnëka Lot: «Awa! Mbokëdëmi ŵaŵëryani kat inji ðema do nihëda fankol fante lehnëru fi. ²² Garyëryin ñap ayiwu asoŵawu hnam, kabi ñoñ koda liwu ge tëkëluhna hnam!» Soñe rac ankol tac Sowar maciko (umë fëhnëtanëd «naÿëna»).

²³ Wati nte pëhnidëho lav ña, təkëdëniho Sowar hna. ²⁴ Awa Ahwëhn a Wënu ña më këfik g'ambin hn'inkal Sodom hna gë Gomor hna rëv hwëdëh do gë wëraka wale fëdëd. ²⁵ Umë nihëk gë uweh sankaf waÿi wahnaw do gë resiÿo hna fop. Fop vahnë vëvë waÿi wahnaw va cëmëniho do gë vile fëhnëko nkal va per. ²⁶ Asëvalu Lot më njëkak hamëhni, më mbacik nke had apahn wanjiry.

²⁷ Ga pacëk kobëri fo g'acahnëfëd ga, Abëraham më njik le kahnëko haryënkwa Ahwëhn a Wënu ña. ²⁸ Më njëkëk gë cape Sodom gë Gomor do gë resiÿo ÿa fop do më nuk ga cëhnëd hwëcic. Gë aÿan cankaf mën-tëlëniho.

²⁹ Koyëna, ante mbëvehnëko Wënu wahnaw wavë iÿi resiÿo ña, kabi dënkwehawohna Abëraham, do pe-hëtëkawo Lot hn'uweh le mbëvehnëko wahnaw wale ntëdahnëko wä.

Lot gë vëryagu

³⁰ Tac, Lot më matëk Sowar hna kabi ntakëkawo nko ntëd hnam, do nji ntëdëni gë vëryagu hn'ikuÿ. Hn'uhary ñëwëniho gë vëhni. ³¹ Fac ryampo, fandënkweÿyënkwa fa më ntehnëka aheryu: «Nëpary, rëm fu ÿi biÿëdina cërëd do vësan vëhawary vëyena resiÿo li soÿe ndakin nuÿahnihi vutah, gante ntidëni vahnë fop ka. ³² Pëdëfuhna uÿen hafo ndëw tac ndakin nagëhnanhiha vutah nkohahn hnënk lëwu ÿa.»

³³ Hn'umëd tac, më ndëwënihiha rëm hni do fandënkweÿyënkwa fa më njik ndakëni gë rëmu. Lot ndëwëko dūs, yëtalohna ile ntiko aryagu ÿa.

³⁴ Ga pacëk fandënkweÿyënkwa fa më ntehnëka aheryu: «Wëli umëd nte ryëcëk ñi ndakëbun gë rëm mën ÿa; bokëfu ndëwënihiha dol tac g'ayi aryakëgu. Kabi koyëna fo nagëhnedeha vutah.» ³⁵ Hnë anëka tac mboko ndëwënihiha rëm hni do maherya njigëlehn ndakëgëni gë rëmu. Lot mboko ndëw dūs, yëtalohna ile ntiko aryagu ÿa.

³⁶ Awa, koyëna ndonkëndëkëhniwo Lot vëryag vëhi vëlëwu va. ³⁷ Fandënkweÿyënkwa fa facan nagëko do maca Mowab (umë fëhnëtanëd «ale watik hnë rëm»); rëm hnënk Mowab vële wok hafo dol † va ye. ³⁸ Maherya fëna më nagëka facan, do maca Ben-Ami (umë fëhnëtanëd «fatah hnënk mën»); rëm hnënk Amon vële wok hafo dol va ye.

20 Abëraham matëko hnam njind gë cape resiÿo Negev; yëbëlan Kades gë Sur ndahëko, tac nji neh Gerar hna ² do hnam ntehnëdëho soÿe asëvalu Sara ÿa: «Ahery mën ye.» †† Soÿe rac Abimelek, ahnaÿ avë Gerar ÿa nufahnëkawo Sara.

³ Bare g'umëd ga, Wënu ña më tufëhnaka Abimelek hnë hudakery do ntehnä: «Soÿe asëval ale hnufëru ÿi cëmëdu, kabi ñëlik.»

⁴ Hara Abimelek nte woko vëvankëna ten ryëka gë Sara ña më ntëkwak: «Ahwëhn ami gë bulunda mën ÿi ñoñ dilëfuhna! Ndaÿëduha bi ale wok menëna?

⁵ Abëraham umë dënk lehnëko aheryu ye do Sara fëna

njaÿwënek acëru ye. Ahwëhn, toña ye do ñoñ dila ÿeh.»

⁶ Wënu ña më ntëkwaka hnë hudakery hutac dënk: «Toña ye ñoñ dilihna ÿeh, njëtëbu ami fëna. Ami wok tavëlihna aÿaka do koyëna memaÿehne mi ali ÿeh haryënkwa mën. ⁷ Tame bësaryehna asanu aÿi asëval. Kila ye; njëfanëdëhi soÿe afehary ntaÿary hu ña. Bare ge bësaliha hna, yëtëry wapacëk cëmëdu fop gë vëlëw hu per.»

⁸ Abimelek më matëk kobëri fo do macëhni vële rëhaka va pëyahni wante ndakeryëk ña. Vërac më ntakëkëhni dūs. ⁹ Abimelek më macehnëka Abëraham do tula: «Soÿe ye liruhëfu aki? Ntiyehneruhëfu ami gë bulunda mën ÿa uweh ÿayah. Ntiruho ile nkok ahnë didilohna muk. ¹⁰ Ye fëlaki soÿe alihahn iÿin?»

¹¹ Abëraham më ntëkwak: «Ntehnabuho vahnë vëvë hnani vi vëlënenëdilahna Wënu ña do ndaÿëdëniho soÿe asëval mën aÿi. ¹² Do dënk toña ye ahery mën ye: rëm ryampo fo yebun, bare bankëlëfunahna hnëm. Soÿe rac kolahnëk nke asëval mën. ¹³ Ante canëkoÿo Wënu hnë tere rëm mën hna, ntehnëbuhawo asëval mën aÿi: “Hn'ile-wo-le njide hna, demarye alehn acër hu yebu.”»

¹⁴ Ante puhnak Abëraham wanës ña, Abimelek më nufëkëhni wape gë wuhnankal gë wuhni gë vëramp vësëval do gë vësan, njëdahna Abëraham mbësalehna asëvalu Sara. ¹⁵ Abimelek më mbok ntehnëka Abëraham: «Nkal mën ñi wëjë hwëhnëk. Dëdëry hn'ile-wo-le canjahnëki hna.» ¹⁶ Tac ntehnä Sara: «Nuru, njëdäbuha wanëc wëli koryi acër hu: umë ye dahëse le yëtëndanëdëhëhni fop vële yerun va menëlihna iñë.»

¹⁷ Abëraham njëfakawo Wënu ña. Wënu ña njërënekawo Abimelek gë asëvalu do gë vëryokuÿ vësëval vëlëwu va, do kodëniho mbok nagëni. ¹⁸ Kabi Ahwëhn a Wënu ña ures le nkok kodina ndonk asëval ntihahnëkëhniwo fop tere Abimelek ÿa, soÿe inuf asëval Abëraham ale waciko Sara ÿa.

Hnagi Isak

21 Ahwëhn a Wënu ña ndemakawo Sara gante ntehnëkawo ka. ² Ndonkëko do nagëhna Abëraham, nte rëko ntaf ña, facan gante ntehnëkawo Wënu ka do ³ Abëraham më macëka Isak. ⁴ Kacehnëkawo ante nuÿako wafac imbëd gë warar ña (8), gante ntehnëkawo Wënu ka. ⁵ Abëraham wabëhn keme (100) nuÿako ante nagiko Isak ña.

⁶ Awa Sara më ntehnëk: «Wënu ña njëdako uhnatah le ryasëndanëdëho †, do fop vële yëtað hnagi Isak va ndasëntëdeni.» ⁷ Më mbok ntehnëk kat: «Mo hodëho ntehnä Abëraham hnë fac ryaÿ Sara njëwëndëdëha fatah? Bare mama cërahnëk nagëhnebuha facan.»

Abëraham ntaðëha Agar g'aju Isëmayer

⁸ Fatah fa naÿëko do Sara tavëtehnëkawo bël inja. Hnë fac le tavëtendëho ÿa, Abëraham ambënt cankaf ntiko.

† Hafo dol fëhnëtanëk wati ale herëk a; ndampo fo nke gë 19.38. †† 20.2: Wapëgwala 12.13;26.7

‡ Isak fëhnëtanëd «ndasëk».

⁹ Fac ryampo, Sara nukawo aju Agar mbë Esipët, ale nagëniho gë Abëraham, ga nëhahnëdëha † Isak fatah fanteŵu fa. ¹⁰ Më ntehnëka Abëraham: «Daryehna asëval aramp aÿi g'aju, kabi aju asëval aramp aÿi tēfëlahna nuÿanti ntēŵ iſa gë Isak ajë mën aÿi.»

¹¹ Wanës watac pëmpëhnahnëkawo dus Abëraham, kabi Isëmayel fëna aju yeho. ¹² Bare Wënu ſa mē ntehnëka: «Antë pëmpëhnahni soſe ajë hu gë hnëmu. Maŵëry ali fop le ntehnëdëhi Sara ſa. Kabi gë Isak nuÿaduhëhni vutah vunte lehnëmi yëdadëmini va. ¹³ Bare soſe ajë aramp hu ſi, ntidëfuha umë fëna rëm bulunda, kabi umë fëna ajë hu ye.»

¹⁴ Ga pacëk, Abëraham mē matëk kobëri fo g'acah-nëfëd ga, nuf vamburu gë ryëpët wënka njëdahna Agar do koyahni umë g'aju. Njilehn nkwerëtand hnë wula vë Berëseba hna.

¹⁵ Ante puk wënka ſa ryëpët hna, mē tavëka fatah fa kuyët hnë fatëh ¹⁶ do nji ntaña cahët, hnë vëntacel keme (100) ntëbi, kabi ntehnadëho: «Ñada hnuŵuŵa ga cëmëd fatah mën fi.» Awa mē ntaña cahët do pëgw kond.

¹⁷ Wënu ſa nkwerëko kopa fatah fa do mëleka Wënu ſa mē macika Agar g'ambin do ntehnëka: «Ye ga ye, Agar? Antë ntaki, kabi Wënu ſa nkwerëk wako fatah fa hn'ile tavëruha hna. ¹⁸ Matëry! Nufëryehna ajë hu do yaŵënerëyehna dus, kabi gë umë ntidëfu bulunda sankaf.»

¹⁹ Wënu ſa mē tufëka Agar kolomba. Më njik tëm-pënëk ryëpët hna wënka do njëdahna aju ciya.

²⁰ Wënu ſa pabëkawo fatah fa. Naÿëko do wula Paran hna ntëdëko. Hnam asary g'uſwary yeho do ²¹ hnëmu asëval avë Esipët njëkëlehnëhnëkawo.

Abëraham kwëtëlëdëni gë Abimelek

²² Hnë yamani rac, Abimelek gë Pikol asankaf wasodade walëŵu ŵa, njiniho vëhni Abëraham hna do ntehnëka: «Njëtëbun Wënu ſa gë wëjë nkerun hn'ile-wole liðu hna. ²³ Awa tame, dëkënde g'uŵac Wënu ſa tokadilihohna ami, vutah mën va fëna do gë vërah vutah hni va. Kwëhnbuho nëf soſe lëŵ hu ſa. Wëjë fëna, kwëhnary nëf soſe lëmën ſa do g'inkal nte lëdah-nëru ſi.»

²⁴ Abëraham mē ntëkwak: «Ha, ntëkëbu.»

²⁵ Tac Abëraham nuÿako fere pëyahna soſe kolomba le nufëniho gë fanka vahnë Abimelek va. ²⁶ Abimelek mē ntëkwaka: «Yëtëla bi mo lik rac. Wëjë dënk, pëyalihohonna. Dol fo njëtadëfu.»

²⁷ Abëraham mē nufëkëhni wape gë wuhnankal do gë wuhni njëdahna Abimelek do vëhni vëhi ntiniho *kwëtëla*. ²⁸ Abëraham mē pitëkëhni vupe vucëval mbëd gë vuki. ²⁹ Abimelek mē tÿëka: «Soſe ye fitëruhëhni vuſi vupe mbëd gë vuki?»

³⁰ Abëraham mē ntëkwaka: «Maŵëry arebahni soſe aryënkwëtahnënd paryi ami yabëk iÿi kolomba.»

³¹ Soſe rac macahnëde hnam Berëseba (umë fëhnëtanëd «kolomba idëk», ma «mbëd gë vuki»), kabi hnam ntëkëniho vëhni vëhi tak.

† Nëhahnëdëha kod pëhnëtan nëhëdëniho ma njafanëdëha.

³² Awa koyëna kwëtëlëniho Berëseba hna. Tac, Abimelek mbokalehnëni gë Pikol asankaf wasodade ſa g'inkal Filisët. ³³ Abëraham pëlëko atëh Tamaris Berëseba hna, do cëmbëdëhawo Wënu hunte ye kwëlëkwël ha macatënda Ahwëhn a Wënu ſa. ³⁴ Abëraham wabëhn wayabah ntiko hn'inkal Filisët hna.

Abëraham pëhwëtak cënahna Isak sadëha

22 Ga ndëcëk watac, Wënu ſa njëkëhnahnëkawo Abëraham. Macëkawo: «Abëraham!» do Abëraham mē mëtaka: «Nëpami!»

² Wënu ſa mē ntehnëka: «Nufëryehna ajë hu Isak, ryamboli asëval hu ale ſadu dus ſi, ayi hn'inkal Moriya hna. Do hnam, ndawëhnëduhowa do afëda had sadëha hn'ikuſ nte yabëdëmi hna.»

³ Ga pacëk, Abëraham mē matëk kobëri fo g'acah-nëfëd ga. Më calëk wadëhwa ſa soſe sadëha ſa, ndibënda fali falëŵu fa do njohna aju Isak gë vëryokuſ vëhi vëlëŵu kahnëtalehn gante nkabëkawo Wënu.

⁴ Hnë fac rarëna hna, Abëraham nuko ſawët kuſ nte njihahnëdëho ſa.

⁵ Abëraham mē ntehnëkëhni vëryokuſ vëlëŵu va: «Nëwëryin ani gë fali fi; ami g'ajë mën aÿi kayëdëfun ſa ſëmbifuna Wënu ſa, tac mbokajëdëfun.»

⁶ Abëraham mē ndibëndëka aju Isak wadëhwa sadëha ſa; umë hwëdëh ha g'icar ſa njoko. Njilehnëni vëhni vëhi tak ndampo fo. ⁷ Isak mē tÿëka rëmu Abëraham: «Apa?»

Abëraham mē ntëkwaka: «Ye ye ajë mën? Nëpami.»

Isak mē ntehnëka: «Kwëhnayinëk hwëdëh ha gë wadëhwa ſa, bare ne nkeha fape soſe sadëha ſa?»

⁸ Abëraham mē ntëkwaka: «Ajë mën, Wënu ſa njëdahnedëha umë dënk fape sadëha fa.» Vëhni vëhi tak nkonihho njindëni ndampo fo.

⁹ Ga tÿëni hn'ile nkabëkawo Wënu hna, Abëraham mē ntik hn'ile cënade sadëha hna do kwët ſa wadëhwa ſa. Tac ſaba aju Isak, do tinda hnë wadëhwa wante kwëtëko hn'ile cënade sadëha hna. ¹⁰ Tac nuf cary ſa soſe káca aju. ¹¹ Bare ſa mēleka Ahwëhn a Wënu ſa mē macika g'ambin: «Abëraham! Abëraham!»

Abëraham mē mëtaka do ntehnëka: «Ha, nëpami!» ¹² Mëleka ſa mē mbok ntehnëka: «Antë aÿaka fatah fi! Antë alihna wëh! Njëtëbu tame ntënëndëduha Wënu ſa, kabi ſwëÿëryanëlihahna ajë hu, ryamboli asëval hu ſi.»

¹³ Awa Abëraham mē nuka yënki ga pëlayik wamiry ſa hnë fasëc. Më njinëhnëka gwëcëta Isak gë yënki ſa soſe sadëha ſa. ¹⁴ Abëraham mē macëk yëŵa rac: «Ahwëhn a Wënu ſa njëdahnedë.» Soſe rac wok ſacahnënde ha gaki: «Hn'ikuſ hna, Ahwëhn a Wënu ſa njëdahnedë ile rëfëka ſa.»

¹⁵ Tac mëleka Ahwëhn a Wënu ſa mē mbok macika Abëraham g'ambin higëna ſa ¹⁶ do ntehnëka: «Wëli ile ntehnëk Ahwëhn a Wënu ſa: ntëkëhnëmi g'uŵac mën ſa dënk, kabi aki ntiru, ſwëÿëryanëlihowahna ajë hu, ryamboli hu ſa, ¹⁷ ndëwanëdëmi do njabënedëfuhëhni vutah hu va had wamol wavë g'ambin ſi ma nkëryal nte ye tëfary wov ſi. Nufëdëni wahnaŵ vële yëwëkëhni

va. ¹⁸ Wabulunda wabë nkal nji fop gë vëhni ndëwanëdeni kabi maŵëhnëruho.»

¹⁹ Tac Abëraham g'aju mbokalehnëni gante nkeni vëryokuŋ vëlëwu do kahnëtalehnëni mëncëndëni gë Berëseba. Hnam nkoko ntëd Abëraham.

Viju Nahor

²⁰ Ga ndëcëk watac, Abëraham pëyayiko Milëka fëna nagëhnëkawo aheryu Nahor vutah vucan: ²¹ Us yeho fandënkwëryënkwa fa, gë aheryu ŷa Bus, gë Kemuwel rëmu Aram, ²² gë Kesed, gë Aso, gë Pilëdas, gë Yidëlaf do gë Betuwel. ²³ Betuwel yeho rëmu Rebeka ŷa. Vëyi ye vutah mbëd gë vutar vunte nagëhnëkawo Milëka Nahor aheryu Abëraham va. ²⁴ Nahor kwëhnakawo asëval ahigëna. Rewuma maciko. Umë fëna nagëkëhniwi vutah: Teba, gë Gaham, gë Tahas do gë Maka.

Icëm Sara ŋa

23 Sara, asëvalu Abëraham, wabëhn keme gë wafëhw wahi g'imbëd gë waki (127) nuŷako cëmat. ² Kiriya-Arëba hna cëmëko, dol Ebëron macëde, hnë nkal Kanan hna. Abëraham ntiko wakwëy asëvalu ŋa do kodëho soŋe icëm dëwu ŋa.

³ Tac Abëraham më matëk haryënkwa asëm alëwu hna do nji ntehnëhni Wahit ŵa aki: ⁴ «Ahneh fo yebu ŷal hun li, ale sëlëndik hnë ŵuhnë do ryëcëlehnëd. Bare asëval mën a cëmëk. Awa gwafëryino iyag ŷal hun li vañahnëwa †.»

⁵ Wahit ŵa më ntëkwaniha: ⁶ «Muntayiru aŵaŵ ahnëpafu! Wënu ŋa ntiki asan ahwëhn nafa fagant lëw fu. Bañëryehna asëval hu hn'iyag nte ŷak fërenak walëw fu li. Wëla aryampo ŋwëyëryanëdilihna iyag dëwu ŋa soŋe avañahna.»

⁷ Awa Abëraham më tëhakëhni ndëkwëhn haryënkwa lëw hni, ⁸ do ntehnëhni: «Ge paryi maŵërun vañëwa asëval mën aŷi ani, tëyëndinoŵa Efëron, aju Sohar, ⁹ nkwafo iyag ibë resiŷo Makëpela nte ye hnë ikëd kaŷ dëwu ŋi. Dehnëryina nkwafo gante ñad ka, tase hun. Nkehahn dëmën.» ¹⁰ Efëron hnam dënk nkentiko. Më ndekak soŋe ntëkwahna Abëraham nkwëryahnëni wahit ŵa fop ŷëwa bulunda †† hna ntehn: ¹¹ «Demarye, aŵaŵ ahnëpaŵo, gwafëdila muk kaŷ inji gë yag inji. Tase vëvë ŷalënta mën vi, njëdëmi, kodu avañahna hnam asëval hu.»

¹² Kat Abëraham më mbok ndëkwëhnëk haryënkwa Wahit hna, ¹³ tac ntehnä Efëron hafo fop nkwëryëni, më lehnëko: «Këlam, nëparye! Njëdadëmi koryi soŋe kaŷ inji. Maŵëry iŷi koryi soŋe holahnu vañëwa asëval mën aŷi.»

¹⁴ Efëron më ntëkwaka Abëraham: ¹⁵ «Nëparye, këlami! Ikaŷ nte hode nkwaŷi waŋëc koryi wakeme wahnah fo (400), kwëhnana nafa yëbëlan lëw fu! Awa bañëryehna asëval hu!»

¹⁶ Abëraham maŵëko do njëdahnëko ile nësëko Efëron ŷa tase vëvë ŷalëntaŵu va, waŋëc wakeme wanah (400) koryi vë wati rac.

¹⁷ Kobëri tac, ikaŷ Efëron nte yeho hnë resiŷo Makëpela favalëko gë Mamëre ŋa, gë iyag nte yeho hnam ŋa do gë fop vatëh vante yeho bambery kaŷ va ¹⁸ Abëraham hwëhnëko. Fop Wahit wale yeho hnam va wasede yeho.

¹⁹ Tac Abëraham më mbañëka asëvalu Sara hnam, darël Mamëre hna, më ŵacëde tame Ebëron, nkal Kanan hna. ²⁰ Ikaŷ inja gë yag nte yeho hnam ŋa golohna kwëhnëni Wahit. Abëraham hwëhnëko gë maŵal dëw hni ŋa, soŋe mbañahnëndëhni vësëm vëlëwu va.

Isak gë Rebeka

24 Abëraham cërëko dús. Ahwëhn a Wënu ŋa ndëwakawo hnë fop. ² Hnë fac ryampo, Abëraham më ntehnëka aryokuŋ alëwu ale ŷak lafëk tere ŷa. Umë yeho ankaf fop hnapul Abëraham ŷa. Umë lehnëkawo: «Kuyëtëry vák hu ŷi mbuf mën li † do dëkënde gë Ahwëhn a Wën le hwëhnëk ambin ŋi gë nkal ŋi, yëkëlehnëndilihahna ajë mën aŷi asëval avë hnë inji nkal Kanan nte lëdahnëbu ŋi. ⁴ Bare dëkënde alehno njidu hnë nkal nte ŵatahniŵu hna ayëkëlehnëhneha ajë mën a Isak asëval hnënk mën hna.»

⁵ Aryokuŋ a më ntëkwaka: «Ye lidëfu ge asëval a ŋwëyëk soŋe tëfe ani? Awa, tëfëka bi wënceryëwa ajë hu hn'inkal nte ŵatahniru hna?»

⁶ Abëraham më ntehnëka: «Hali, ŋwëyëry dús soŋe aŵëncerya ajë mën aŷi hatac. ⁷ Ahwëhn a, Wën le hwëhnëk ambin ŋa, caniko tere rëm mën hna g'inkal hnënk mën ŷa. Nësëhnëko do ntëkëhnëko njëdadëhëhni vutah mën va kwëhnëni inji nkal ani. Cañëtidiëha mëleka lëwu ŷa haryënkwa hu soŋe aho-lahn ayonëhneha asëval ajë mën aŷi. ⁸ Ge asëval a maŵëna tëfi, awa ntihëtað idëk nte lëkënduho ŋa; bare antë aŵëncerya muk ajë mën aŷi hatac.» ⁹ Awa aryokuŋ a më kuyëtëk vák lëwu ŷa hn'imbuf Abëraham hna do ntëkëhna ntehnä ntid fop ile ntehnëka nti ŷa.

¹⁰ Tac, aryokuŋ a më nufëkëhni wayonkomb ipëhw (10) wuva Abëraham ŵa do njoryary fop ile fërenak hnë hnapul le kwëhnako Abëraham ŷa. Kahnëtalehn pað gë inaŵ nte ntëdahnëko Nahor ŋa, gë cape tahahn pëhna lav Mesopotami ka. ¹¹ Aryokuŋëhn Abëraham ŷa tëkëko darël hnë kolomba le woko gena naŵ hna, më njinëgehnëkëhni wayonkomb ŵa. G'anëka nkeho, hnë wati le njijëdëniho vësëval ŷëry wënka ŋa.

¹² Më njëfak aki: «Ahwëhn, Wënu Abëraham nte ryokuŋëhnëdëfu ŋi, maŵëryanëhnërye fankëlëfu gë ale valëkoŵa ŷa. Tufahnëry koyëna ipërëna nte hwëhnaru soŋe Abëraham ale ryokuŋëhnëdëfu ŷi. ¹³ Wëli darël kolomba hna nkebu do vëryag vëvë inji naŵ vi nji-

† Wati rac, vësëm va hnë wakary mbañëdeniho, vambamb fakun hna. †† ŷëwa bulunda ŷa renka kece nkol hna nkeho.

‡ Kuyëtëry vák hu ŷi mbuf mën li fëhnëtanëk ikwëry namu wasëwif hna do rac rufahnëd ntid ile ntehnëk ŷa; do ge cëmëk ani gë rac vutah vuntëwu va ntidëni g'uŵac lëwu.

jëdëni ýëry wënka ña. ¹⁴ Dol tëyëdëfuha aryampo hnë vëhni nkury unkwahn ntëwu ña soje siyawu. Ge ntehnëko "Ciyary, njëdëdëfuhëhni fëna wayonkomb hu wï ciyantini", awa, njëtëdëfu umë ýaryaryëduha aryokuñ hu ýi Isak. Koyëna njëtëdëfu ntiru gë uhwëna nëf soje ale ryokuñëhnëdëfu ýa Abëraham.»

¹⁵ Ani gë puhnahndë iyëfa ña tëkëlehni Rebeka, aryagu Betuwel, unkwahn ntëwu ña nkus hna. Betuwel ajë Milëka gë Nahor yeho, aheryu Abëraham.

¹⁶ Fandag fankwamah dus yeho; yëtëlehniwohna vësan. Cëlëndako kolomba hna, tëmpën unkwahn ntëwu ña do kayënda.

¹⁷ Aryokuñ Abëraham ýa më nkaryëk pankëlëni do ntehna: «Këlam, yëdërye siyawu toye wënkahu ñi.»

¹⁸ Më ntëkwako: «Këlam, Apa, ciyary.»

Më nkwëtëndak ñap nkwahn unja do njëdahna ciya.

¹⁹ Ga njëdaka ciya, më ntehnëka: «Ñëryëhnëdëfuhëhni fëna wayonkomb hu wï ciyantini afo mërëni.» ²⁰ Më kotak ñap wënka wabë nkwahn dëwu ña kosa hna, tac nkary mbok ñëryi kat. Pëdëkëhniwo wayonkomb wã fop. ²¹ Asan a njëkëdëhawo aryag a hara ñoñ nësëna, do tëyadëho bi Ahwëhn a Wënu ña cañëdanëk uyas lëwu wã.

²² Ante puhnani wayonkomb ciya ña, asan a më canik waryib walëwu hna njëdahna aryag a anënk sanu le hwëhnak nafa yabah do gë wame sanu waki wante hwëhnak ule-wo-le nafa yabah fëna. ²³ Tac më tëyëka: «Aryag mo yeru? Pëyarye këlam bi nkehëhna igwac tere rëmu hna soje asëlëndahnëfu ryakëfu dol hnam gë vële lapëhnaðëho vi?»

²⁴ Aryag a më ntëkwako: «Betuwel ye rëm mën ýa, aju Milëka gë Nahor.» ²⁵ Më nkwënek: «Lury ýa gë idël inja njabëk ýal fu hna, do gë hn'ile kodun aryaku fëna.»

²⁶ Asan a më ndëkwëhnëk yëka ýa nkal hna do camehna Ahwëhn a Wënu ña ²⁷ ntehn: «Camehnëmi Ahwëhn, Wën ale ryokuñëhnëdëfu Abëraham! Tufahnëdu kwëlëkwël ipërëna hu ña do g'ikahnënda hu ña gë cape ale ryokuñëhnëdëfu ka: hnë uwi yas Ahwëhn a Wënu ña njiryeryëko satën fo gë hnënk ale ryokuñëhnëdëfu ka.»

²⁸ Aryag a më nkaryëk pëyahn tere hnëmu hna le ryëcëtak ýa. ²⁹ Hara Rebeka kwëhnakawo acër ale waciko Laban. Nuko anënk ña gë wame ña hnë wák aheryu hna do nkwëryëko ga tëfëtaðe ile ntehnëkawo asan a. Awa më nkaryëk ñi tëkata asan a gë wayonkomb walëwu wã ðarël kolomba hna ³¹ do ntehna: «Yij ýal fu hna, wëjë ale ndëwak Ahwëhn a Wënu ña. Soje ye ýëwëru hnë gwac li? Pëhwëtëbu cery ña do ntinëhnëbuhëhni wayonkomb hu wï hn'ile ñëwëdëni.»

³² Awa aryokuñ Abëraham ýa më njik vëhni Laban hna. Më nkwëtëndini wayonkomb wã ile ndibëniho ýa do njëdayini ile tokëdëni. Do njonëhniñi fëna aryokuñ Abëraham ýa gë vële lapëhnakawo va wënka nkuyë-tahnëni wapary ña. ³³ Më njëdayik roka, bare më ntehnëk: «Tokëda ge gena nësëbu le ýadëfu hnësu ýa.»

Laban më ntehnëka: «Awa nësëry!»

³⁴ Asan a më ntehnëk: «Aryokuñ Abëraham yebu.

³⁵ Ahwëhn a Wënu ña mbetandanëka dus ale ryokuñëhnëdëfu ýa; njëdaka wape gë wuhnankal do gë wuhni, gë koryi do gë sanu gë vëryokuñ vësan gë vësëval, wayonkomb gë wafali. ³⁶ Asëvalu Sara, mama ntafahnëk, nagëhnëka facan fante njëdak fop ile kwëhnak ýa. ³⁷ Ale ryokuñëhnëdëfu ýa ntehnëko lëku: "Yëkëlehndiliahna ajë mën aýi asëval avë hnë nkal Kanan nte lëðahnëbu ñi." ³⁸ Më lehnëkowo: "Dëkënde alehni njidu tere rëm mën hna, hnënk mën hna, soje ayëkëlehnehnëna ajë mën aýi asëval." ³⁹ Awa më rëyëbuha: "Ye lidëfu ge ñwëyëk asëval a tëfidilohna?" ⁴⁰ Më ntëkwako: "Ahwëhn a Wënu ña ale rëfëdëfu kwëlëkwël ýa, umë fayëdëha mëleka lëwu ýa haryënk hu, ntid cañ uyas hu wã do njonëhniwohna asëval avë hnënk mën ajë mën aýi, avë tere rëm mën hna. ⁴¹ Ge njiru vëvë tere mën hna, ntihetadëhi idëk nte lëkëhneruho ña. Wëla ñoñ nuýajëlihna, dëwanëdila wëh." ⁴² Ante tëkekëbu dol ðarël kolomba ñi, aki një-fakëbu: "Ahwëhn, Wën ale ryokuñëhnëdëfu Abëraham, demarye cañaryo uyas le yidëfu wï. ⁴³ Tame kabí ðarël kolomba li nkebu, tëyëdëfuha aryag ale yijëd ýëry wënka ña njëdo siyawu toye wënka wante ñëryëd nkwahn ntëwu hna. ⁴⁴ Ge ntëkwako: "Këlam ciyary, do ñëryëhnëdëfuhëhni fëna wayonkomb hu wï", awa, njëtëdëfu umë ye asëval ale ýaryaryëduha ajë ale ryokuñëhnëdëfu ýa." ⁴⁵ Ani gë fuhnahnëndu nësëlehna ña, tëkiko Rebeka, unkwahn ña nkus hna; më cëlëndak kolomba hna do ñëryi wënka ña. Më rëyëbuha: "Këlam, yëdërye siyawu." ⁴⁶ Më nkwëtëndak ñap nkwahn unja do ntehno: "Ciyary, tac pëdëdëfuhëhni wayonkomb hu wï fëna." Më siyabu do më pëdëkëhni wayonkomb wã fëna. ⁴⁷ Ga tëyëbuha bi mo hnagëka, më ntëkwako: "Betuwel ye rëm mën ýa do Milëka gë Nahor hnagëka." Awa më libuha nënk ña icëhn hna do wame ña wák hna. ⁴⁸ Më ryëkwëhnëbu yëka ýa nkal hna soje sëmbëwã Ahwëhn a, Wën ale ryokuñëhnëdëfu ýa, Abëraham; camehnëbuha soje ile njoko yam fo hnë aryag mbaý ale ryokuñëhnëdëfu ýa. Koyëna kodëfu yonëhnëwã ajë ale ryokuñëhnëdëfu ýa. ⁴⁹ Tame, pëyaryino ge kahnëndarun alinëhnuna ifërën ale ryokuñëhnëdëfu ýa. Ge kodiluhna, njidëfu sëñ haýary.»

⁵⁰ Laban gë Betuwel më ntëkwaniha: «Ahwëhn a Wënu ña fëhnak koyëna. Ñoñ kodilëfuhna hnësëfu.

⁵¹ Rebeka ani nke, haryënk hu. Yoryehna nke asëval ajë ale ryokuñëhnëdëfu ýa, gante ntehnëk Ahwëhn a Wën ka.»

⁵² Aryokuñëhn Abëraham ýa ga nkwëryëk wanji wanës, më ndëkwëhnëk yëka ýa nkal hna do camehna Ahwëhn a Wënu ña. ⁵³ Tac më canik waryib walëwu hna vile ryëhwarik koryi gë sanu do gë wafand njëdahna Rebeka; më njëdakëhni fëna wabuña wakwëhn nafa sankaf vëhni acëru gë hnëmu fandag fa.

⁵⁴ Aryokuñëhn Abëraham ýa gë vële lapëhnakawo va tokëniho do ceni, tac njilehnëni ndakëni.

Ga pacëk g'acahnëfëd ga, nte matëni ña, aryokuñëhn Abëraham ýa më ntehnëkëhni acëru gë

hnëmu Rebeka: «Napëryino vokawu gë ale ryokuñëhnëdëfu.»

⁵⁵ Më ntëkwaniha: «Rebeka ani nkod ten toye, soje wafac ipëhw, tac kod njinti.»

⁵⁶ Aryokuñëhn Abëraham ýa më mbok ntehnëk: «antë avëyëhnuno, kabi Ahwëhn a Wënu ña cañëdanëk nkaŵ mën ña. Tavëryino vokawu gë ale ryokuñëhnëdëfu.»

⁵⁷ Më ntehnëniha: «Macënëfuna aryag aýi do tëyina ile nahak ýa.»

⁵⁸ Awa më macëniha Rebeka do tëyëniha: «Ñadu bi arëfëlu aýi asan?»

Më ntëkwakëhni: «Ha, ñadëfu.»

⁵⁹ Awa më tavëniha Rebeka gë asëval ale hnih-nëdëhawo ýa † tēfëlëni gë aryokuñëhn Abëraham ýa do gë vële lapëhnajëkawo va.

⁶⁰ Më ndëwanëniha Rebeka aki: «Arabi aye, wëjë ahery fu ýi, hnëm wabulunda wayabah. Arabi vutah hu va nufëni wahnaw vële ýewëki va!»

⁶¹ Rebeka gë vësëval vële ryokuñëhnëdëhawo va më kayëni wayonkomb hna soje tēfëlëni gë aryokuñëhn Abëraham ýa do njini ndampo fo.

⁶² Awa hnë wati rac, Isak, aju Abëraham, matëko kolomba le waciko Lahayi-Royi hna pakëta hnë resiyo Negev hna fo. ⁶³ Hnë anëka ndampo cahnéko nji nkwërëtahehnënd gë igwac, më nukëhni tañ wayonkomb ga tēkidëni. ⁶⁴ Rebeka ga nuka Isak, më ntëdëk yonkomb hna ⁶⁵ do tëya aryokuñëhn Abëraham ýa: «Mo ye asan ale yijëd pankëlin igwac li?»

Aryokuñëhn Abëraham ýa më ntëkwak: «Ale ryokuñëhnëdëfu ýa ye.» Awa Rebeka cënkalehn tañ yëka ýa tufahnahn ntënah ntëwu ña.

⁶⁶ Aryokuñëhn Abëraham ýa më tēfëtanëka Isak fop ile ntijëk ýa. ⁶⁷ Tac Isak më njoka Rebeka hnë usank le yeho va Sara hnëmu ýa. Isak nufëkawo ñëla do ñahnëkawo. Koyëna nduñënako Isak aju Abëraham icëm hnëmu Sara ña.

Vutah Abëraham vunte nagëk Ketura

25 Abëraham ñëlëkawo asëval ahaŵary. Ketura maciko. ² Nagëhnëkawo: Simëra gë Yokësan gë Medan gë Madiyan gë Isebak do gë Suwa. ³ Yokësan yeho rëmu Saba gë Dedan ýa. Hnë viju Dedan hna naginiho wabulunda Wa-asur ŵa, gë Waletus ŵa, do gë Walewum ŵa. ⁴ Madiyan yeho rëm Efa ýa, gë Efer, gë Hanok, gë Abida, do gë Elëda. Vëyi fop vërah vutah Ketura yeho.

⁵ Abëraham njëdëkëhniwo buña viju vësëvalu vëyëntaŵ va wati nte nkoko cëmëna ña. Tac cañëtëkëhniwo ñawëtaniha Isak, gë cape pëhna lav ka, bare Isak umë lëwëko hnapul rëmu ýa fop.

icëm Abëraham

⁷ Abëraham nuýako wabëhn keme gë wafëhw imbëd gë wahi g'imbëd (175) cëmat. ⁸ Hn'untaf yaryah nëñah

† Asëval ale hnihnëdëhawo ýa fëhnëtanëk ale yentiko gë Rebe-ka kobëri tah hna do woð g'umë hafo cëm.

cëmëko nji tēkëhëhni vacërakëlo vantëwu va. ⁹ Isak gë Isëmayel viju, më mbañëniha hn'uhary Makëpela hna, ule yeho hn'ikaý Efëron aju Sohar, avë bulunda Het, darël Mamëre hna. ¹⁰ Abëraham hnë bulunda Het hna ntaŵëko kaý tac. Hnam mbañiko Abëraham darël asëvalu Sara. ¹¹ Ante cëmëko Abëraham ña, Wënu ña ndëwanëkawo aju Isak. Isak darël kolomba Lahayi-Royi hna ntëdëko.

Tere Isëmayel aju Abëraham

¹² Wëli itëfëta soje tere Isëmayel, aju Abëraham, ale nagënihawo gë Agar, aramp Sara avë Esipët ýa. ¹³ Aki nke wamac vutah Isëmayel va gante tēfëlëni hnagi ka: fandënkwëryënkwa fa Nëbayot maciko, tac fakigëna fa Kedar, gë Adëbel, gë Mibësam, ¹⁴ gë Misëma, gë Duma, gë Masa, ¹⁵ gë Hadad, gë Tema, gë Yetur, gë Nafis, do gë Kedëma. ¹⁶ Wanji ye wamac vutah pëhw gë vuki (12) vumba Isëmayel va. Ale-wo-le asankaf bulunda yeho; wamac wadëw hni ña macahnëniho vankol vantëw hni va gë wëryaha walëw hni ŵa. ¹⁷ Isëmayel wabëhn keme gë wafëhw warar g'imbëd gë waki (137) nuýako ante cëmëko nji tēkëhëhni vacërakëlo vantëwu ña. ¹⁸ Vëva Isëmayel va hnë resiyo le yeho yëbëlan Havila gë Sur hna ntëdëniho. Sur darël Esipët hna nkeho, gë cape Asur. Ñawëtanihëhniwo vutah Abëraham vuñëntaŵ va.

Sakob wasapitër 25–36

Esawu gë Sakob

¹⁹ Wëli itëfëta soje tere Isak, aju Abëraham ýa. ²⁰ Ante nuýako Isak wabëhn wafëhw wahnah ña (40), ñëlëkawo Rebeka. Rëmu ýa Betuwel yeho, avë bulunda Aram mbë Padan-Aram ýa, do acëru ýa Laban yeho. ²¹ Bare Rebeka nagëdëlohna; awa Isak më këlaka Ahwëhn a Wënu ña soje asëvalu ýa. Ahwëhn a Wënu ña maŵëhnëkawo këla dëwu ña do Rebeka ndonkëko.

²² Vucëp ndonkëko, do vutah vutac peñëlëdëniho donk dëwu hna. Awa Rebeka më ntehnak: «Ye ga fëlako ami?» Më njik tëya Ahwëhn a Wënu ña. ²³ Ahwëhn a Wënu ña më ntehnëka:

«Wayal wahi yehëhna donk hu hna, wabulunda waki waýewëlah hnagëdu.

Ryampo yaŵëd ntëba ýëntaŵ ýa, do fandënkwëryënkwa fa rëkëd ndokuñëhnënda aheryu.»

²⁴ Ante tēkëkëko wati hnag ña, pacëkëhniwo vucëp ndonkëko. ²⁵ Avëntah had kombo ryënkawo nagi. Wëñahn fo nkehawo mbahn iña had acud cudak. Soje rac macahniko Esawu ††. ²⁶ Tac nagëgik aheryu. Itak Esawu ña pëlako do *Sakob*‡ maciko. Isak wabëhn wafëhw imbëd gë ryaŵ (60) kwëhnako nte naginiho ña.

†† Esawu mëntëlëk g'uhnës Wa-ebëre ile fëhnëtanëk «wëñahn fo nke». ‡ Sakob mëntëlëk g'uhnës Wa-ebëre ile fëhnëtanëk «ale fëlad itak» ma «ale rokad».

Igwëcëtël Esawu g'aheryu Sakob

²⁷ Vutah va naÿëniho. Esawu asary asankaf yeho, gë fëk nkedëho kwëlëkwël; bare *Sakob*, asan ayamah yeho, ñawëdïlohna tere ÿa. ²⁸ Isak Esawu ñako ñand, kabi faÿar fa ñadëho ðus, bare Rebeka asëvalu umë, Sakob ñako ñand.

²⁹ Fac ryampo Sakob hnëg nëgëdëho ante mënciko Esawu g'icary ka. Mbëraako do inte yokawo ðus.

³⁰ Esawu më ntehnëka Sakob: «Mbërabu ðus. Këlami, tavërye roku ile hnëgëru ÿi, ñadëfu roku iÿi roka vëntah.» (Soÿe rac macahnik Esawu «Edom», kabi umë fëhnëtanëk vëntah.)

³¹ Sakob më ntëkwaka: «Maÿëryanërye ten intëw nte rëfëka fandënkwerÿënkwa fa.»

³² Esawu më ntehnëka: «Inte ña ðaw iÿa nkeho. Ye ga nëfadëho intëw nte rëfëka fandënkwerÿënkwa fa?»

³³ Sakob më mbok ntehnëka: «Dëkënde ten.» Awa Esawu më ntëkëk do nkwëcët koyëna intëw nte rëfëka fandënkwerÿënkwa fa. ³⁴ Awa Sakob më nëhëtëhnëka roka ÿa. Esawu më tokëk do ciya, tac njilehn. Koyëna njafaÿëko Esawu intëw nte rëfëka fandënkwerÿënkwa fa.

Isak gë Ambimelek

26 Mboko nke inte nkal hna had nte yeho hnë yamani Abëraham ña. Soÿe rac Isak njiko Gerar hn'ile nkeho Abimelek ahnaÿ Wafilisëte ÿa. ² Ahwëhn a Wënu ña më karyëtahneka Isak do ntehnë: «Antë ayi gë Esipët, dëdënti hnë nkal nte rufëdëmi hna.

³ Nëwëry hnë itac. G'ami nkede do ndëwanëdëmi, kabi wëjë gë fop vutah hu va gë vutah hni va yëdadëfu waÿi wayal. Koyëna ntidëfu ile lehnëbuhawo rëmu Abëraham ntinëhnëdëfuhä ÿa. ⁴ Ntidëfu njabëni vutah hu va had gë wahol wavë g'ambin ki, do njëdadëfuhëhni inji nkal fop. Wabulunda wabë nkal ñi fop gë vëhni ndëwanëdëni, ⁵ kabi Abëraham maÿëhnëko wanës mëni ña, gë vakwëda mëni va, do gë sariya mëni ÿa.»

⁶ Awa Isak ntiko ile ntehnëkawo Wënu ña, ntëdëko Gerar hna.

⁷ Vahnë vëvë hnam va tëyënihawo soÿe asëvalu ÿa. Më ntëkwakëhni ntehn aheryu ye: dëkëdïlohna ntehn Rebeka asëvalu ye, kabi ntakëkawo antë ndaÿi soÿe lëwü ÿa, kabi nkwa mëko dëcët.

⁸ Isak mbiÿëko hnam. Hnë fac ryampo Abimelek, ahnaÿ Wafilisëte ÿa, fenetër hna njëkëdëho. Më nuka Isak ga nëhandëha nëh nte rufahnëd Rebeka asëvalu ye. ⁹ Më macehnëka do ntehnë: «Pacëk asëval hu ye! Awa soÿe ye lehnëru ahery hu ye?»

Isak më ntëkwak: «Nësëbu koyëna kabi ntakëko antë ryaÿiwu soÿe lëwü.»

¹⁰ Abimelek më mbok ntehnëk: «Ye liruhëfu koyëna? Ge mbiÿakënd toye aryampo avë bulunda mëni nufakëndëha asëval hu, do koyëna menëhnakënduhëfu.»

¹¹ Tac Abimelek më mbaÿëhnëkëhni bulunda ÿa fop ntehnëhni: «Ge ahnë ÿakëka aÿi asan ma asëvalu ndaÿëde.»

¹² Hnë bëhn rac, Isak njamëko hnë nkal tac do mbarëpëko roka yabah kabi Ahwëhn a Wënu ña ndëwakawo. ¹³ Uhwëhna lëwü ÿa nkwënadëho kwëlëkwël, do nkwënadëho beta ña. ¹⁴ Kwëhnako vantage wape gë wuhnankal do gë wuhni, gë vëryokuÿ vëyabah.

Ikwëtël Isak gë Abimelek

Awa, Wafilisëte ÿa më nëwaryëniha Isak. ¹⁵ Më mbëwëni fop wakolomba wante nkabëniho vëryokuÿ rëmu Abëraham ante nkoço cëmëna ten ña. ¹⁶ Tac Abimelek më ntehnëka Isak: «Njabëki dëcët fanka fa alëbëfu fuhnë; kërënarÿ ani.»

¹⁷ Awa Isak më kërënak hnam; ñi ndah hnë garyëla Gerar hna do ntëd hnam. ¹⁸ Më nkëyëtehnëk wakolomba wante yabiko nte nkoço cëmëna ten rëmu Abëraham do mbëwëniho Wafilisëte nte cëmëko Abëraham ña. Më mbokaryëk mac wakolomba ña wamac wante macëko rëmu ña dënk.

¹⁹ Fac ryampo, vëryokuÿ Isak va nkabëniho kolomba do pëhnëniho wëhka wante yalëdëho gë fanka. ²⁰ Vëhery wusaÿ Gerar va gë vëva Isak va conkëniho. Vëhni lehnëdëho: «Fuhnë hwëhnëk wëhka ñi.» Isak më macëk hacëm hatac Esek, umë fëhnëtanëd «Sonko», kabi vëhery wusaÿ va conkëniho g'umë. ²¹ Awa vëryokuÿ Isak va nkabëniho kolomba haÿary, do mboko nke kat sonko soÿe hatac fëna. Isak më macëk kolomba rac Sitëna, umë fëhnëtanëd «Gwajëtël». ²² Më matëk hnam do mbok nkabëhn kolomba rarëna; rac yojëlohna sonko. Më macëk Rehobot, umë fëhnëtanëd «Igwac Yankah». Ntehnadëho: «Tame, Ahwëhn a Wënu ña njankënhënkëfu, soÿe mbetahnin hnë inji nkal.»

²³ Më matëk hnam ñi Berëseba. ²⁴ Ahwëhn a Wënu ña më karyëtahneka hn'umëd nte ryaviko hna do ntehnë: «Wën rëmu Abëraham ÿa yebu. Antë ntaki iÿë kabi gë wëjë nkeyik do ndëwadëmi njabënedëfuhëhni vutah hu va gë vutah vuntëw hni va soÿe aryokuÿëhn mëni a Abëraham.» ²⁵ Isak ntiko hnam hn'ile cënade sadëha njëfadëhawo Wënu ña do Ahwëhn a Wënu ña macëdëhawo. Ntiko usank lëwü ÿa do vëryokuÿ vëlëwü va nkabëniho kolomba haÿary.

²⁶ Awa ahnaÿ a, Abimelek, matëko Gerar hna ñi njëkehna. Gë Ahusat, lawo lëwü ÿa, nkeniho do gë Pikol, asankaf wasodade walëwü ÿa. ²⁷ Isak më tëyëkëhni: «Soÿe ye yijërun ayëkuno, ÿwuhnë vële ÿëwëko do lajëko ÿal hun hna?»

²⁸ Më ntëkwaniha: «Kamahnebn Ahwëhn a Wënu ña gë wëjë nkerun, do nahabun tëfëka kwëtëlin wëjë gë fuhnë, *akwëtëla* nte lëkik. ²⁹ Awa dëkëndifu alehn didil ihëfuhna uÿeh, kabi diyilihna këm fo; ifërën fo linëhnir, do taviru ayi yam. Do tame, asan ale njëdëk Ahwëhn a Wënu ña yeru.»

³⁰ Isak më ntëvakëhni. Tokëni do ceni. ³¹ Ga pacëk nëganiho do ntëkëni vëhni fop soÿe nkwerÿëla ntëw hni ña. Më koyalëni gë Isak njilehnëni yam.

³² Hnë fac rac dënk, vëryokuÿ Isak va njijëniho pëyaniha Isak ntehnëni pëhnëni wëhka hnë kolomba haÿary le nkabëni ÿa. ³³ Isak më macëk kolomba rac

«Kolomba Idëk». Soŋe rac hafo dol inaŵ iŋa Berëseba nkok macëde —umë fëhnëtanëd «Kolomba Idëk».

Iñël Esawu

³⁴ Esawu wabëhn wafëhw wahnah (40) kwëhnako ante ñëlëkëhniwo vësëval Wahit wahi va, Yehudit, aryag Beri ŷa, do gë Basëmat, aryag Elon ŷa. ³⁵ Vësëval vérac ndëñëhniwëhniwo véhni Isak g'asëvalu Rebe-ka.

Isak ndëwanëdëha Sakob

27 Awa, Isak, ante cërëko ŋa, golohna nund. Fac ryampo më macëka Esawu, aju aryënkwëryënkwalëwu ŷa, do nteha: «Ajë më!»

Më mëta: «Nëpami.»

² Isak më ntehnëka: «Nuru, ntafëbu do yëtëla bi guve cëmëdëfu. ³ Awa tame, nufëry uŋwary hu ŋa gë wëca hu ŋa ayi g'icary. Yonëhne faŷar, ⁴ do ahnëgëhno, gante ñadëfu ka, ahnëhëtëhno roku, tac ndëwanëdëmi ani gë sëmahnëndu.»

⁵ Hara Rebeke nëpadëho ile nësëhnëdëhawo Isak aju Esawu ŷa. Njind tuŋ umë g'icary soŋe njoj faŷar fa, ⁶ Rebeke më ntehnëka Sakob aju: «Nkwëryëbuha rëmu ga ntehnëdëha acër hu Esawu: ⁷ “Yonëhne faŷar tac ahnëgëhno gante ñadëfu ka. Ge tokëbu, ndëwanëdëmi haryënk Ahwëhn a Wënu ŋa ani gë sëmahnëndu.” ⁸ Awa tame, ajë më, nëparye dūs do diry ile rëyëdëmi ŷa. ⁹ Yiry cery wahnankal hna do yonëhneŵëhni vunankal vuki vupërën. Nëgëhnëdëfuha rëmu gante ñad ka. ¹⁰ Njinenëhnëduha tok, tac ndëwanëdëhi ani gë cëmahnënd.»

¹¹ Sakob më ntëkwaka: «Esawu wëñahn fo nkeha mbahni ŋa, bare ami gelohna. ¹² Ge ñakëko apa, njëtëd ñadëfu rokaŵa, do uŵeh ndëwanëdëho; gedina fërën.»

¹³ Hnëmu më ntëkwaka: «Ge koyëna nke, arabi wameh watac nkewo ami, ajë më! Nëparye tuŋ do yinëdëŵëhni vunankal va.»

¹⁴ Awa Sakob njinëhnëhni njojëhni do njëdahna hnëmu. Rebeke më nëgëhnëka Isak roka hnëŋah gante ñad ka. ¹⁵ Tac më nufëk viŷi Esawu aju aryënkwëryënkwal a vile ŷak wamëk, yeho tere va, do cuda Sakob, aju ahigëna ŷa. ¹⁶ Më përyëka gë wayand wuhnankal ŵa wëbák ŋa g'igëb iŋa ¹⁷ do njëdahna hnëhët hnëŋah gë mburu le nëgëko ŷa.

¹⁸ Më njiryeryëk vëhni rëmu hna do nteha: «Apa!»

Isak më ntëkwaka: «Nëpami, ajë më; bare përye bi mo yeru.»

¹⁹ Sakob më ntëkwaka rëmu: «Ami Esawu ye, ajë hu aryënkwëryënkwal a. Ntibu ile rëyeruho ŷa. Awa yij alaŋa arok faŷar më fa; tac njëdaduho dëwara hu ŷa.»

²⁰ Isak më tÿëka: «Hak ntiru ahnuŷahni faŷar ñap aki, ajë më?»

Sakob më ntëkwaka: «Ahwëhn a Wënu ŋa, Wën hu ŋa, yojëka nkaŵ më hna.»

²¹ Isak më ntehnëka: «Tëhaj, ajë më, ŷaki yëtahnu bi paryi ajë më a Esawu yeru.»

²² Sakob më tēhaka rēmu; Isak më ñakëka do ntehn: «Hohna ha, va Sakob ŷa ye, bare wëbák ŋa wëba Esawu ŋa ye.» ²³ Yavëtëlawohna kabi wëbák wadëwu ŋa wëñahn fo nkeho had wëba Esawu ŋa. Bare njëdahnënda dëwara lëwu ŷa, ²⁴ mboko tÿëka kat: «Paryi bi ajë më a Esawu yeru?»

Sakob më ntëkwaka: «Ha.»

²⁵ Isak më mbok ntehnëk: «Nëhëtënde, ajë më, roku faŷar hu fi do yëdaŷi dëwara më ŷa.» Sakob më nëhëtëhnëka rëmu Isak tok, më njonëhnika uñen do ce. ²⁶ Tac Isak më ntehnëka Sakob: «Tëhaj do aŵuryawo, ajë më!»

²⁷ Sakob më tēhak do muryahna. Isak tehëkawo viŷi vile yeho viva Esawu va, tac më ndëwanëka aju Sakob aki: «Paryi nke rehëry a ajë më a ye! Had ikaŷ nte ndëwak Ahwëhn a Wënu ŋa nke.

²⁸ «Arabi Wënu ŋa njëdi waŵënk wale yojëd g'ambin ŵa, inkal nte wufak, roka g'uñen yabah.

²⁹ Arabi wayalu ndokuŋëhnëdënihi, arabi wabulunda ndëkwëhnëhni. Gery asankaf vëhery hu, Arabi ndëkwëhnëhni!

Ale ryëwanëki uŵeh a, arabi umë fëna nuŷa rac! Ale ryëwanëki ufërën a, arabi umë fëna nuŷa rac!»

³⁰ Ante puhnak Isak dëwan Sakob ŋa, Sakob më cah- nëk do hnë wati rac dënk tēkidëho Esawu g'icary. ³¹ Më nëgëk, umë fëna, roka hnëŋah, njinenëhna rëmu do nteha: «Matëry, Apa, arok faŷar fale yonëhnimi fa; tac njëdaduho dëwara hu ŷa.»

³² Isak më tÿëka: «Mo yeru?»

Më ntëkwak: «Ami, Esawu ye, ajë hu aryënkwëryënkwal a.»

³³ Awa Isak pëmpëhnëkawo dūs hafo mbalënda mbahn iŋa fop do ntehn: «Mo ga ye, awa, ale saryëk do yonëhnekëho faŷar aŷi? Fop tokëbu arëkahnind ŷa do njëdabuha dëwara më ŋa; do nkoryaryëd dëwara rac!»

³⁴ Esawu ga nkwëryëk wanës rëmu ŋa, ntavëkawo dūs, pëgwëlehn ndekand dūs do këlahna rëmu: «Apa, dëwanërye, ami fëna!»

³⁵ Bare Isak më ntëkwaka: «Ahery hu njijakëh do tokako. Nufëk dëwara le rëfëkawo ahnuŷa ŋa.»

³⁶ Esawu më ntëkwaka: «Sakob! Paryi nke uŵac ule rëfëka ŵa kwëhnak —Aroka Vahnë— kabi tokako wah- wënta wahi! Ucër uŋa ntenëhneko ten do tame wëli nufëk dëwara më ŋa!» Esawu më nkwënk: «Gor- yaryëlihna bi dëwara soŋe lëmën?»

³⁷ Isak më ntëkwaka: «Sakob libu asankaf hu ŷa, do njëdabuha vëlëwu va fop nkeni vëryokuŋ vëlëwu. Maŵëryanëbuha roka ŷa do g'uñen yabah. Ye wok soŋe wëjë, ajë më?»

³⁸ Esawu më mbok tÿëka rëmu: «Idëwara dampo tac fo bi hwëhnaruho? Apa, dëwanërye ami fëna!» Do pëg- wëlehn kond dūs.

³⁹ Tac rëmu më ntëkwaka aki:

«Idëd hu ŋa ñawëtað nkal gufak ŋa,

ɲaŵëtaɖ waŵënk wale yojëd g'ambin wï.

⁴⁰ Duniya hu ya fop uŵët g'ule fo yed, do rëkëdu aryokuñëhnënda ahery hu. Bare afaya fo rëkëdu aŵërëtalesnënd, nkubëdu sug le ryibëndëderu ya do ntoñëdu.»

Igary Sakob

⁴¹ Esawu më ñeŵëka *Sakob* soñe idëwara le ndëwanëkawo rëm hni ɲa. Më ntehnak: «Apa biyëdina cëmëd. Awa tac ndaŵëdëfuhu ahery mën ayi, Sakob.»

⁴² Ga njëtak Rebeka ile pëhnak Esawu ya, më macehnëka Sakob do ntehnak: «Acër hu, Esawu, ñaɖ nkwëcagi ndaŵi. ⁴³ Tame, ajë mën, nëparye dus do diry ile lehnëdëmi ya: matëry ayary vëhni acër mën hna Laban, Aran hna. ⁴⁴ Ñëŵëry hnam, hafo acër hu njama sakahn ha. ⁴⁵ Ge njamëka do ndënkwi ile liruha ya, awa payehnyëdëfu ayinëhnyëryi. Ñada raku ŵuhñë vëhi tak hnë fac ryampo.»

⁴⁶ Rebeka më ntehnëka Isak: «Gona nëñahno duniya yi soñe vësëval Wahit ajë mën Esawu vi. Ge Sakob, umë fëna, ñëlëka aryampo hnë vësëval vëvë hn'iñi nkal vi, godina tëfo woŵ duniya li!»

28 Awa Isak më macëka Sakob, koyalëni do tac ndëwana tac ntehnak aki: «Ñëlëdilihahna asëval avë nkal Kanan. ² Yiry Mesopotami, vëhni Betuwel rëmu hnëmu hna. Yëkëlehnaryehna hnam asëval, aryag Laban, acëru hnëmu. ³ Arabi Wën Hwëhn Fanka Fop ɲa njëdi vutah vunjabah, ayehahn rëm wabulunda wayabah. ⁴ Arabi njëdu wëjë gë vutah hu va gante njëdëkawo Abëraham ka, soñe arebahnëhni inkal nte lëdantu ɲi vële hwëhnëk va, inkal nte njëdakawo Wën Abëraham ɲi.» ⁵ Awa Isak më cañëtëka Sakob ɲi Mesopotami, vëhni Laban hna, nte yeho aju Betuwel Aram ya do yeho fëna acëru Rebeka ya, hnëmu Sakob gë Esawu.

⁶ Esawu njëtak Isak ndëwanëka Sakob do cañëtëkawo ɲi njëkëlehnaja asëval Mesopotami hna. Njëtak fëna ante ndëwanëdëhawo Isak Sakob ɲa mbañëhnëkawo antë ñëla asëval avë inkal Kanan, ⁷ do Sakob ntënëñëkëhniwo vëhni rëmu gë hnëmu do njiko gë Mesopotami. ⁸ Koyëna Esawu njëtak rëmu Isak nëñëlawohna gë vësëval vëvë Kanan va. ⁹ Awa Esawu më pëhnak njëkëlehnahna asëvëval ahaŵary. Më njik vëhni Isëmayel hna, aju Abëraham, do njëkëlehnahna ñëla aryagu, ale ŵaciko Mahalat, aheryu Nëbayot.

Hudakery Sakob

¹⁰ Hnë wati rac matëko *Sakob* Berëseba hna soñe ɲi Aran. ¹¹ Kabi njoko lav ŵa, më ndakëk hn'ile tëkëko hna. Do itaka nufëko nkagëtahn hnam. ¹² Umë ndakeryëk: më nuk ihëya sëbiko nkal li hafo tək ambini hnan. Wamëleka Wënu ɲa kayëdëhniho cëlindehi. ¹³ Ahwëhn a Wënu ɲa umë dënk kahnëko haryënkwi lëŵu do ntehnak: «Ahwëhn a Wënu ɲa yebu, Wën rëmu sankaf Abëraham ɲa do gë Wën Isak. Inkal Kanan nte ryakantuñi njëdadëmi wëjë gë vutah hu va. ¹⁴ Vu-

tah hu va njabëdëni had ivëd nkal ɲi; duniya li fop ntëdëdëni: gë cape pëhna lav, g'ajoya lav, gë cape rëhw do g'irahahn. Soñe lëŵ hu ya ndëwanëdëfuhëhni yam vahnë vëvë duniya vi fop. ¹⁵ Antë aryënkwi! Gë wëjë nkeyik, keryëdëmi hn'ile-wo-le njidu hna do mbokaryidëmi hn'iñi nkal. Tavëdila, ntidëfu fop ile hnësëhnëmi yi.»

¹⁶ Sakob më nëgak do ntehnak: «Paryi nke, Ahwëhn a Wënu ɲa ani nke, do ami yëtëlëwohna!» ¹⁷ Më ntakëka do ntehnak: «Hn'ani, yëŵa Wën ye! Paryi nke cery Wënu ɲa ye do gë rënka ambini ɲa!»

¹⁸ Sakob më nëgak kobëri fo g'acahnëfëd ga, do nuf taka nte nkagëtahnëko ɲa, cëb tac tur wagu soñe nti taka ɲa nke taka Wën. ¹⁹ Më macëk yëŵa rac Betel, umë fëhnëtanëk «Cery Wën». Bare kobëri ɲa Lus macëdeho hnam.

²⁰ Tac Sakob më ntëkëk aki: «Ge Wënu ɲa g'ami nke, ge keryëko hn'uyas mën hna, ge njëdako ile rokëdëfu do ile liyadëfu, ²¹ do ge mbokajëbu yam fo vëhni rëm mën hna, awa Ahwëhn a Wënu ɲa Wën mën yed. ²² Inji taka nte sëbëbu do rurëbu wagu ɲi yed yëŵa le sëm-bande Wënu ɲa; do umë rëkëdëfu yëdandu ihwëhn pëhw-wo hn'ile maŵëryanëdëho Wën hna fop.»

29 Sakob kahnëtako pab gë cape pëhna lav ka. ² Fac ryampo, më nukëhni wakore watar wape gë wuhnankal yinëgadëho hnë kolomba fëk hna, kabi hnam cedëniho wënka ɲa. Itaka canka fidahnëdeho kolomba rac. ³ Ge fop mbarëpëleñiho wusaŵ ŵa, vëhery wusaŵ va ntihëtëdëniho taka ɲa do ñëryëhñëhëhni wusaŵ ŵa ciyani, tac mbokaryëni pidëni kolomba ya g'itaka ɲa.

⁴ Sakob më tÿëkëhni vëhery wusaŵ va: «Wëlawo mën, ne nkejërun?»

Më ntëkwaniha: «Aran.»

⁵ Sakob më mbok tÿëkëhni: «Njëterunëha bi Laban, aju Nahor?»

Më ntëkwaniha: «Ha njëtëbunëha.»

⁶ Sakob mbok tÿëkëhni: «Hak nkok?»

Më ntëkwaniha: «Aki fo nkok. Wëliha aryagu Rasel ga təkidi gë wusaŵ wulëŵu ŵa.»

⁷ Sakob më ntehnëk: «Lav a nkok, wati gwak wusaŵ ɲa təkëna ten. Pëdëryinëhni do avokaryuni nkwenani ryav ŵa.»

⁸ Vëheryëherya va më ntëkwani: «Kodilëfuhna fëdëfuni tameki ge wavarëpëliha fop. Ge padini, tac wali-hëtëfu taka nte fidahnik ɲi do yëdafuni ciyani.»

⁹ Sakob nkoko nësëlëndëni gë vëhni təkëk Rasel gë wusaŵ rëmu ŵa, kabi ahery wusaŵ yeho. ¹⁰ Sakob ga nuka Rasel do gë wusaŵ acëru Laban ŵa, më tëhak kolomba ya, ntihëtëk taka ɲa do njëdahni wusaŵ acëru Laban ŵa wënka ɲa ciyani. ¹¹ Tac Sakob më muryaka Rasel kotënd uhnatah ŵa. ¹² Më ntehnëka: «Rëmuh mbaŵ mën ye, Rebeka ye hnëm mën ya.» Awa Rasel nkaryëlehn pëyahna rëmu watac.

¹³ Laban, ga njëtak ajë acëru ya hnam nke, më nkaryëk kacahna, muryaka do njohna gë tere lëŵu. Sakob më tëfëtanëka fop Laban ile yeha ya. ¹⁴ Laban

më ntehnëka: «Paryi nke mbaÿ mën yeru, sat rac fo hwëhnayik.»

Iñël Sakob gë vëryag Laban

Ante ñëwëko Sakob lepera ña fop vëhni Laban hna do ndokuñëhnëndëhawo, ¹⁵ awa Laban më ntehnëka: «Mbaÿ mën iña yeru. Bare gena soñe rac rëkëdu aryokuñëhnëndo aki fo. Pëyarye bi wayëhw rëkëdëmi sosëndi.»

¹⁶ Hara Laban vëryag vëhi kwëhnako. Aryënkwëryënkwa a Leya maciko, aheryu ña Rasel. ¹⁷ Leya mëhwëryëkawo yëka ña, bare Rasel umë nkamëko ðus. ¹⁸ *Sakob* ñadëhawo Rasel, më ntehnëka Laban: «Ndokuñëhnëdëmi wabëhn mbëd gë waki (7) soñe ñëlahnëwa Rasel, aryag hu ahigëna ñi.»

¹⁹ Laban më ntehnëka: «Yëdayina wëjë fecëhnëko gë le yëdabuha asan ahaÿary. Gory ñal mën li.» ²⁰ Awa, soñe nuÿahna Rasel ña, Sakob ndokuñëhnëkawo Laban wabëhn mbëd gë waki (7). Bare wanji wabëhn ntiyahnëkawo had wafac fo ryëcëk, kabi ñadëhawo ðus Rasel.

²¹ Tac Sakob më ntehnëka Laban: «Wabëhn wante hnësëliko ña padëk. Yëdaryëwa asëval mën a. Ñadëfu yëläwë.»

²² Laban më macehnëkëhni fop vële ntëdëlahnëniho va do nëgehn roka sankaf soñe ñël iña. ²³ Bare g'umëd ga më nufëka aryagu Leya do njinehna Sakob, ndakëlahnëni g'umë. ²⁴ Laban aryokuñ alëwu ale ñaciko Silëpa nufëko njëdahna aryagu nke aryokuñ alëwu.

²⁵ Ga pacëk Sakob kamahnëko Leya ye! Më ntehnëka Laban: «Soñe ye liruho aki? Gena bi ñëlahnëwa Rasel ryokuñëhnëmi wabëhn mbëd gë waki (7)? Soñe ye rokaruho?»

²⁶ Laban më ntëkwaka: «Gena namu ñal fu li ñëli aryag hara acëru ña ñëlina ten. ²⁷ Puhnaryin ambënt ñël ña gë acëru tac njëdaderuha aheryu fëna ge mbokëru aryokuñëhno wabëhn mbëd gë waki (7).»

²⁸ Sakob më mañëk: puhnani gë Leya wafac imbëd gë wahi ambënt ñël ña, tac Laban më njëdaka Rasel. ²⁹ Rasel, umë, Laban aryokuñ ale ñaciko Bila njëdaka-wo nke aryokuñ alëwu. ³⁰ Sakob ndakëlahnëniho gë Rasel do ñadëhawo ntëbi Leya; do tac mbok ndokuñëhna Laban wabëhn mbëd gë waki kat.

Vutah Sakob

³¹ Ahwëhn a Wënu ña ga nuk Rasel ñahniko ntëbi Leya, më ntika Leya nagënk, hara Rasel kodilohna nag. ³² Leya ndonkëko, do naga facan fante macëko Riben †. Më lehnëko: «Ahwëhn a Wënu ña nuk sëfëhna mën ña; tame asan mën a rëkëd ñando.»

³³ Leya më mbok ndonkëk do mbok naga facan. Më mbok ntehnëk: «Ahwëhn a Wënu ña njëdakoña facan fakaÿary kabi njëtak ñadelëwohna.» Umë, Simeÿo †† macik.

† Riben fëhnëtanëk gë Wa-ebëre ña «nuk uhorot mën a». †† Simeÿo fëhnëtanëk gë Wa-ebëre ña «Igwëry».

³⁴ Leya më mbok ndonkëk kat do mbok naga facan fatarëna. Më mbok ntehnëk: «Añ'ankañ asan mën aÿi pabëdëho, kabi nagëhnëbuha vucan vutar.» Soñe rac macahnëkawo Sakob facan fatac *Lev* †.

³⁵ Leya më mbok ndonkëk. Tac mbok naga facan do ntehn: «Añ'ankañ, njëwëdëfu icëmb Ahwëhn a Wënu ña.» Soñe rac macahnëk aju Yuda ††. Tac teryalehn hnag ña.

30 Rasel ga njëtëk kodina nag, më ñëwaryëka acëru vutah va. Më ntehnëka *Sakob*: «Diry hnagu, ge gena umë cëmëdëfu.»

² Sakob më ntavëka g'umë do ntehn: «Wënu ña bi yebu, ami? Umë wëyëk antë ahnag.»

³ Rasel më ntëkwaka: «Nufëryehna Bila, ale ryokuñëndëho ñi, aryaku soñe nagëhni vutah; nufëdë-fuhëhni. Koyëna soñe lëwu ña, nuÿadëfuhëhni, ami fëna, vutah.»

⁴ Awa më njëdaka aryokuñ alëwu ña Sakob ndakëni.

⁵ Bila ndonkëko do nagëhna Sakob facan. ⁶ Rasel më ntehnëk: «Wënu ña kitiñëk soñe lëmën ña. Nkwëryëk imunta mën ña do mañëk njëdañoña ami fëna facan.» Soñe umë macahnëkawo Dan ††.

⁷ Bila, aryokuñëhn Rasel ña, mboko ndonk do mbok nagëhna facan fakigëna Sakob. ⁸ Rasel më ntehnëk: «Mëtaryëbuha ðus acër mën a do mëkëbuha.» Më macëka fatah fa Nefëтали †††.

⁹ Leya, ga nuk gona nagënd, më nufëka aryokuñëhn alëwu ña, Silëpa, njëdahna Sakob ndakëni. ¹⁰ Silëpa nagëhnëkawo Sakob facan, ¹¹ do Leya më ntehnëk: «Nkoc ña tükik!» Do më macëka Gad †††.

¹² Silëpa mboko nagëhn facan fakigëna Sakob.

¹³ Leya mboko ntehn: «Nafa ña tükik, tame vësëval va kodëni ntehnëni nëfako.» Do më macëka fatah fa Aser §.

¹⁴ Fac ryampo, hnë wati barëp roka hna, Riben njiko kaÿ hna do tëkat vutah atëh nte lidëha ahnë përana ndakëntal do ndonk. Më njok njëdahna hnëmu, Leya. Awa Rasel më ntehnëka Leya: «Këلامي, yëdërye vutah atëh ajë hu vi wëdampo.»

¹⁵ Leya më ntëkwak: «Asan ale rebëruhoña ñi gedilihna bi gwër? Mbokëru aÿand areboña wadëwel atëh ajë mën ñi!»

Rasel më mbok ntehnëk: «Awa, umëd nte yejëk ñi gë wëjë ndakëdun Sakob nkweçëtëli gë wadëwel atëh ajë hu ñi!»

¹⁶ G'anëka ga ante mëncik Sakob kaÿ ña, Leya më kacaka do ntehna: «G'ami ndakëlahnëde dol: wadëwel atëh ajë mën va sosahnëbu hnuÿahni.» Awa Sakob më ndakëlahnëni g'umë mëd tac.

¹⁷ Wënu ña mañëko imunta Leya ña. Ndonkëko do nagëhna Sakob facan fambëryëna (5). ¹⁸ Më ntehnëk: «Wënu ña cosëko kabi njëdabuha aryokuñëhn mën a asan mën a.» Do më macëka fatah fa Isakar §†.

† *Levi mëntëlëk gë Wa-ebëre ña ile fëhnëtanëk «ñabi».* †† *Yuda mëntëlëk gë Wa-ebëre ña ile fëhnëtanëk «cëmbi».* ††† *Dan fëhnëtanëk gë Wa-ebëre ña «Wënu ña kitiñëk do nuk catëbu».* †††† *Nefëтали fëhnëtanëk gë Wa-ebëre ña «wëtëk».* ††††† *Gad fëhnëtanëk gë Wa-ebëre ña «nkoc».* § *Aser fëhnëtanëk gë Wa-ebëre ña*

¹⁹ Leya mboko ndonk do mbok nagëhna Sakob facan fakwëhn mbëd gë fandaŵ (6). ²⁰ Më ntehnëk: «Ŵënu ña njëdako buña wamah! An'ankaŵ asan mën aÿi ntënëndëho, kabi nagëhnebuha vucan mbëd gë fandaŵ (6).» Do më macëka fatah fa Sabilon †.

²¹ Tac më nagëka facëval do maca Dina.

²² Awa Ŵënu ña më nahaka Rasel, më maŵëk imunta dëŵu ña do ntiha kol nagënd. ²³ Më ndonkëk do naga facan. Më ntehnëk: «Ŵënu ña ntihtëko sëfëhna mën ŵa!» ²⁴ Më macëka aju Yosef††, ntehn: «Arabi Ahwëhn a Ŵënu ña nkwënëhnoŵa facan fakaŵary!»

Ibeta Sakob

²⁵ Ante nagiko Yosef ña, Sakob më ntehnëka Laban: «Tavërye vokawu g'inkal mën. ²⁶ Ndokujëhne mi dus hnuÿahnëŵëhni vëryag hu vi. Awa, yëdaryëŵëhni do gë vutah mën vi yifu.»

²⁷ Laban më ntëkwaka: «Këlam, nëparye. Ge maŵëru demarye, gory ani. Wamën mën ña njëtëndanëniho Ahwëhn a Ŵën hu ŵa ryëwako ile hwëhnabu ÿi. ²⁸ Pëyarye ile ÿadu sosi ÿa, do cosëdëmi.»

²⁹ Sakob më ntehnëka: «Njëteru gante ndokujëhne mi ka do gante nke ntega hu wusaŵ soje lëmën ka. ³⁰ Hnapul toyë le hwëhnaruho rëkahnindu ÿa tame nkwënak dus. Ahwëhn a Ŵënu ña ndëwaki kobëri ga tëkahnibu tere hu li. Tëkëna bi wati ÿa ryokuñahnu soje tere lëmën ÿa dënk?»

³¹ Laban më mbok tëyëka: «Ye rëfëka sosi?»

Sakob më ntëkwak: «Ñoñ cosëdilihohna. Ge maŵëru ile ÿadëmi rëyi ÿa, ani nkodëfu ryokujëhne mi. ³² Dol pëcëta dëfuhëhni dus wusaŵ ŵi do pitëndelendëbuhëhni fop wape wante hwëhnaŵ wañiñir, vutoy ma wahnaÿah, ma wabahnah do fop wuhnankal wule hwëhnaŵ wañiñir, vutoy ma wahnaÿah: cos mën iña yed. ³³ Ge mbiÿëk toyë, kodu ayët icat dëmën ña ge njëkëru cos mën ña. Fop wuhnankal wule wod wahwëhnana wëñahn wanëmpëlah ña, do fop wape wante wod bahneña ña, wule leyik ye.»

³⁴ Laban më ntehnëk: «Awa, maŵëbu wanës hu ñi.» ³⁵ Hnë fac rac dënk, Laban më pitëkëhni wuhnankal wule hwëhnaŵ wañiñir wayaryah ña, ma wañiñir tëb tëb ña, vutoy ma wahnaÿah, do wape wante vahnëk do hwëhnaŵ wëñahn wayaryah ña do kwëtehnahnëhni wurac viju. ³⁶ Tac cañëtëhni ñaŵët le njasëdëni wafac warar tëkahnëdëni, soje ñaŵëlëni gë Sakob nte heryëdëhëniho wusaŵ wuÿëntaŵ Laban ŵa.

³⁷ Awa, Sakob më nufëk vundoko vatëh vatar vanëmpëlah do këcëk vakuŵ va. ³⁸ Më kwëtëk vundoko va le kosëndeni ŵënka wusaŵ hna. Kabi wusaŵ ŵa njëŵalëdëniho ge njijëni siya ŵënka ña. ³⁹ Wusaŵ ŵa njëŵalëdëniho haryënk wundoko hna do nagëdënihëniho wucaŵ vunkwamah vunte hwëhnaŵ wañiñir wayaryah ma wañiñir tëb tëb ña, vutoy gë wahnaÿah.

«nëjëko». † Isakar mëntëlëk gë Wa-ebëre ña g'ile fëhnëtanëk «icos». † Sabilon mëntëlëk gë Wa-ebëre ña g'ile fëhnëtanëk «dënënyere». †† Yosef fëhnëtanëk gë Wa-ebëre ña «arabi nkwën».

⁴⁰ Sakob pitëkëhniho wusaŵ wulëŵu ŵa do kwëtëni njëkëndënihëhni wusaŵ Laban wule hwëhnaŵ wañiñir wayaryah do wabahnah ña. Koyëna ntiko ntega ntëŵu ña do tavëdilëhniwohna mbarëpëlëni gë ntega wusaŵ Laban ña. ⁴¹ Nte-wo-nte njëŵalëdëniho ña Sakob kwëtëdëho vundoko va le kosëndeni ŵënka hna, soje njëŵalëni haryënk wundoko vutac. ⁴² Bare ge camëni wusaŵ ŵa, kwëtëdilohna vundoko va: koyëna wusaŵ wusamah ŵa Laban hwëhnekëhniho do wuhonah ŵa Sakob hwëhnekëhniho. ⁴³ Sakob nkwënadëhawo hnapul ÿa do nke ahwëhn wusaŵ wuyabah dus. Kwëhnaŵ wusaŵ vëryokuñ vësëval gë vësan gë wayonkomb do gë wafali.

Sakob matëd vëhni Laban hna nkary

31 Sakob njëtako viju Laban va ntehnëdëniho: «Sakob nufëk fop le kwëhnek rëm fu ÿa do umë vetandanëka.» ² Sakob kamahnëko Laban gona njëkënda gë kobëri ka.

³ Awa Ahwëhn a Ŵënu ña më ntehnëka Sakob: «Bokary hn'inkal vële hnagëki hna, darël vëvë tere hu hna, do g'ami nke dë.»

⁴ Sakob më macehnëkëhni vësëvalu Rasel gë Leya, hnë wëhaÿ hna, le nkeho ntega wusaŵ wulëŵu hna. ⁵ Më ntehnëkëhni: «Kamahnëbu rëmun gona njëkëndëdo gë kobëri ka; bare Ŵën rëm mën ña gë ami nkebun kwëlëkwël. ⁶ Nurun, ŵuhnë dënk, ndokujëhnebuha rëmun gë fanka mën fa fop. ⁷ Bare, tokako nkwëcëtëdëho cos mën iña. Bare Ŵënu ña tavëlahna ntiwo ŵeh. ⁸ Ge ntehnakëndëho: “Wusaŵ wule hwëhnaŵ wañiñir tëb tëb ŵa ye cos hu ña”, wusaŵ ŵa fop wuhwëhn tëb tëb fo nagakëndëni, do ge ntehnakëndëho: “Wusaŵ wule hwëhnaŵ wañiñir wayaryah ña ye cos hu ña”, fop wusaŵ ŵa wule hwëhnaŵ wañiñir wayaryah fo nagakëndëni. ⁹ Ŵënu ña nufëkëhni wusaŵ wulëŵu ŵa do njëdäŵoŵëhni.

¹⁰ «Hnë wati nte njëŵalëdëniho wusaŵ ña, nubu ÿinë hnë hudakery: wusan wule yëŵadëhëniho wësëval ŵa wañiñir wayaryah kwëhnaniho gë tëb tëb do gë wacankaf. ¹¹ Tac, mëleka Ŵënu ña më macëko hnë hudakery: “Sakob!” Më ŵëtäbu. ¹² Më ntehnëko: “Yëkëryihni: fop wusan wule yëŵadëhëniho wësëval ŵa wañiñir wayaryah kwëhnaniho gë tëb tëb do gë wacankaf; ami lik kabi nubu fop ile ntiki Laban ÿa. ¹³ Ŵën Betel ña yebu, hn'ile cëbëruho do rurëru wagu itaka hna, hnam ntëkëntuhoŵo. Tame, matëry, kërënyari inji nkal do avoka hnë nkal nte hnagahniru hna.”»

¹⁴ Rasel gë Leya më ntëkwaniha: «Goryaryëlëfuhna ile lëŵëdëfun tere rëm fu hna. ¹⁵ Had vëhneh pëlakëfu, kabi nkwaŵëkëfu do tokëk koryi lëw fu ÿa. ¹⁶ Awa, fop hnapul le nufëhneka Ŵënu rëm fu ÿi fuhnë hwëhnek gë vutah vudëw fu vi. Tame diry fop le ntehnëki Ŵënu ña.»

¹⁷ Awa, Sakob më pëhwëtak do kayëndëhni vërahu gë vësëvalu hnë wayonkomb. ¹⁸ Më njokëhni fop wusaŵ wulëŵu ŵa gë hnapul le nuÿako hnë Padan-Aram ÿa. Mënc gë vëhni rëmu Isak, hn'inkal Kanan hna.

¹⁹ Hnë wati rac, Laban imëc wëñahn wusañ wulëwu njiko. Kabi rëmu Rasel golohna hnam, Rasel më nuÿak fere soje ntehahn vundëhwa vunte cëmbëdëho rëmu had wamën ña. ²⁰ Sakob tokakawo Laban avë Aram ÿa, g'unji dëwu hara koyalahna ña. ²¹ Nkaryëko, gë fop le kwëhnako ÿa. Ntëmpëtako sën sankaf ÿa, Yufërat, do nji gë cape inkal nte hwëhna wahuñ, do wacëde Galad.

Laban tëkadëha Sakob

²² Hnë fac rarëna hna, më pëyayik Laban *Sakob* nkaryëk. ²³ Më nufëkëhni vëheryu, tëfëlehna hnë uyas wafac mbëd gë wahi (7) do tëkahna hnë wahuñ Galad hna. ²⁴ Bare g'umëd ga Wënu ña më tufëhnaka Laban, avë Aram ÿa, hnë hudakery do ntehna: «Antë alehna wameh Sakob.»

²⁵ Awa Laban tëkakawo Sakob. Sakob hn'ikuñ ndampo ntiko hnam usank lëwu wã; Laban fëna ntintëlehni hnam ulëwu wã hn'ikuñ tac. ²⁶ Laban më ntehnëka Sakob: «Ye fëlaki? Soje ye rokaruho ayojëhni vëryag mën vi had vëramp uñët? ²⁷ Soje ye soñaru ayaryi, tokaruho do pëyalihohna? Ntinëhna këndëmi ambënt cankañ koyalahni. ²⁸ Mañëlihna hoyalëfu vëryag mën vi gë vutah vuntëw hni vi! Paryi nke had intëhn ntiru an'ankañ. ²⁹ Kodëfu liwu wëh ge ñadëfu; bare Wën rëmuñ ña më lehnëko umëd nte ryëcëk nji: "Antë alehna wameh Sakob!" ³⁰ Awa, nkwëryëbu njiru kabi ñankahnëkino añënc gë vëhni rëmuñ, bare soje ye lë lëru vundëhwa vunte sëmbëdëfu had wamën ña?»

³¹ Sakob më ntëkwaka Laban: «Njibu koyëna kabi nta këkoñ do nahadëfuho tebeduho wëhni vëryag hu vi. ³² Tame ge nuru vundëhwa vutac hnë aryampo vëlëmën li, ahnë arac cëmëd. Tase vëlëw fu vi yëkëry fop ile ye hnë ÿal mën ÿi do nufëry ile hwëhnëru ÿa.» Hara Sakob yëtëlohna Rasel leko vundëhwa va.

³³ Awa, Laban më njëkëlehnëk hn'usank Sakob hna gë va Leya hna do gë vëryokuñ vëhi va, bare nulohna. Ga cahnik hn'usank Leya hna, më tënkek hn'uva Rasel hna. ³⁴ Hara, Rasel leko vundëhwa va; hnë le tindëdeni wayonkomb ntañahni kwëtëko do ntañahn. Laban njëkëlehnëko hn'usank hna fop hara ñoñ nuna.

³⁵ Rasel më ntehnëka rëmu: «Apa, antë ntavi ge kolëla watu haryënk wu; ures lepera fëgwëko.» Laban njëkëlehnëko bare nulohna vundëhwa va.

³⁶ Sakob më ntavëka do nirahna Laban ntehna: «Ye libu wëh? Mo ryañëbu soje aholahn arëfëlehnëndo aki? ³⁷ Njëkëlehnëru hnë viÿë mën hna fop. Tëkatëru bi iñë ryampo ile hwëhnëru? Tufëryihni vëlëmën vi do gë vëlëw hu vi, do tëfëka kitiñënihëfu.

³⁸ «Ntibu wabëhn wafëhw wahi (20) ÿal hu hna; nuli-hahna muk icañ hu nte hnacëk, do cemëlëwahna muk icañ hu. ³⁹ Mëncënanilinahna muk icañ nte ndawëk intañ, mbokënanëdëminawo nte-wo-nte cëmëko icañ ña. Tëyëduho wëhniwo vësayini wule ledëho wã, g'umëd ma g'anent ña. ⁴⁰ G'anent ga korotëdëfuho gulav wã do g'umëd ga gë huji ha, do kodëwohna ryaku wakwëd. ⁴¹ Mañëbuho liwu wabëhn wafëhw

wahi (20) ÿal hu hna: ndokuñëhni wabëhn pëhw gë wahnah (14) ÿëlahnëwëhni vëryag hu vëhi vi, do wabëhn mbëd gë ryañ (6) soje hnuÿahnëwëhni wusañ, bare wëjë, nkwëcëtëduho cos mën inja. Koyëna nkeho! ⁴² Ge Wën rëm sankaf mën Abëraham, Wën hunte valendëhawo rëm mën Isak ña, demakëndilohna, tavakënduho wëncu wëbák fo. Bare Wënu ña nuk horot mën wã gë doku lakah le libu ÿa do umëd nte ryëcëk nji niraki.»

⁴³ Laban më ntëkwaka Sakob: «Vëÿi vësëval ami hwëhnëkëhni, vutah vuntëw hni vi ami hwëhnëkëhni, wuÿi wusañ ami hwëhnëkëhni do fop le hnuðu ÿi ami hwëhnëk. Bare, njavëtëbu tëk pëgw dol, ñoñ koda voku liwu soje vëryag mën vi ma soje vutah vunte nagëni vi. ⁴⁴ Tame yij nkwëryëli fuhnë vëhi, do tëfëka ntiyi iñë nke sedë yëbëlan fu.»

⁴⁵ Awa Sakob më nufëk itaka do cëb. ⁴⁶ Tac ntehnëhni vëlëwu va mbarëpini wëraka. Më mbarëpini do ntini akova. Tac vëhni fop hnë kova tac tokëniho. ⁴⁷ Laban Yëgar Sahaduta † macëko ÿëwã rac, do Sakob umë Galed †† macëko.

⁴⁸ Laban më ntehnëk: «Anji kova ye dol sedë lëw fu ÿa wëjë g'ami.» Soje rac wacandë ÿëwã ÿa Galed, umë fëhnëtanëk «kova nte ye sedë». ⁴⁹ Misëpa maciko fëna, umë fëhnëtanëk «ÿëwã soje iyëka», kabi Laban mboko ntehn kat: «Arabi Ahwëhn a Wënu ña njëkandëfu antë tavi ile hwëtëlik ani ÿi ge gona nulënde. ⁵⁰ Ge koroteyehneruhëhni vëryag mën vi, ge ñëlëruhëhni vësëval vëhawary, diry wajira, gena ahnë ye sedë ÿa yëbëlan fu, bare Wënu ña dënk ye.»

⁵¹ Tac Laban më mbok ntehnëka Sakob: «Yëkëry anji kova wëraka nte hovëbu yëbëlan fu nji, yëkëry inji taka nte sëbik nji. ⁵² Anja kova gë inji taka ye wasedë walëw fu wã: tëfëlohna ryëcu anja kova yiryindu ÿal hu soje liyi wëh, wëjë fëna tëfëlihna aryëci anja kova ayijënd ÿal mën soje aliwo wëh. ⁵³ Arabi Wën Abëraham ña gë Wën Nahor ña, asankaf rëm mën, nke ahitiñ yëbëlan fu.»

Awa Sakob më ntëkëk gë Wën hunte valehnëdëhawo rëmu Isak ña. ⁵⁴ Tac Sakob më cënak sadëha kuñ hna, do macehnëhni vahnë va fop roka ÿa. Tokëniho do ndakëniho kuñ hna.

32 Ga pacëk Laban matëko kobëri fo, muryahni vëryagu gë vërah hni do ndëwanëhni. Tac mëncëlehn gë ÿalu.

Ipankël Sakob gë Esawu

² *Sakob* ndëcalëko njind nkañ ntëwu ña, hnë wati rac wamëleka Wën më pankëlëni. ³ Ga nukëhni, Sakob më ndekak: «Kañ Wën ye!» Do hnam Mahanayim † maciko.

⁴ Sakob më payëkëhni vahnë ndënkwahëni vëhni acëru Esawu hna, nkal Seyir hna hnë resiÿo Edom hna. ⁵ Ntehnëhni aki: «Wëlin le fëyadunëha Ahwëhn mën a

† *Yëgar Sahaduta fëhnëtanëk gë Wa-aramë ña «kova nte ye sedë».* †† *Galed fëhnëtanëk gë Wa-ebëre ña «kova nte ye sedë».* ‡ *Mahanayim fëhnëtanëk gë Wa-ebëre ña «wakañ wasodade waki».*

Esawu: "Aryokuḡ hu ŷa Sakob më lehnëk: Vëhni Laban hna nkebuho hafo gaki. ⁶ Kwëhnabuhëhni wuhni gë wafali gë wape gë wuhnankal do gë vëryokuḡ vësan gë vësëval. Payëryibuhëhni vahne pëyanihi, soḡe gante kodu ahacawo g'untënah."»

⁷ Vële fayiko va më mbokajëni pëyanihi Sakob: «Pëyajëbunëha Esawu do nkejëk afankëlu, gë vësan wakeme wahnah (400) nkejëni.» ⁸ Sakob më ntakëka dus. Më pitëndëlehnëkëhni vahne vële nkeniho va wakore waki, do gë wape ḡa gë wuhnankal wã gë wuhni wã do gë wayonkomb wã fëna. ⁹ Ntehnadëho: «Ge Esawu njijëk ndawëhni kore ryampo, kore ŷëntaw ŷa pehedëni.»

¹⁰ Tac Sakob pëgwëlehn njëfand: «Wën rëm sankaf mën Abëraham, gë rëm mën Isak, Ahwëhn a Wënu ḡa ntehnëruho: "Bokary g'inkal hu, darël vëvë tere hu hna. Ntinëhnëdëmi ifërën." ¹¹ Ahwëhn, mbabu dus soḡe hnuŷaw fop uryema ule wãwëryanëruho g'ikahnënda yabahëhu ḡi, ami aryokuḡëhn hu ŷi. Ryoko mën ŷi fo hwëhnabuho ante ndëcëdëfuho sën Yurëdan ḡi, do tame mbokajëdëfu gë waḡi wakore waki. ¹² Këلامي, pehëtëryëwã Esawu, kabi ntakëko g'umë, ntakëko antë njij ndawëfu gë vësëval vi do gë vutah vi. ¹³ Dënkwë-tary ntehnëruho: "Ntinëhnëdëmi ifërën. Vutah hu va njabëdëni had nkërëyal nte wok kodena ndëkwë."»

¹⁴ Herac, Sakob hnam ndakëniho gë vëlëwu va. Më nufëk hnë hnapul le nuŷajëko hna soḡe mbuñahna Esawu: ¹⁵ wuhnankal wësëval wakeme waki (200) gë wusan wafëhw wahi (20), wape wacëval wakeme waki (200) gë wacan wafëhw wahi (20), ¹⁶ wayonkomb wafëhw warar (30) wale yiwëndëd gë vutah hni per, wuhni wësëval wafëhw wahnah (40) gë wusan ipëhw (10), wafali wasëval wafëhw wahi (20) gë wasan ipëhw (10).

¹⁷ Më njëdakëhni vëryokuḡ vëlëwu va, wuhnankal wã aryampo, wape ḡa aryampo, wayonkomb wã aryampo, wuhni wã aryampo, wafali wã aryampo do ntehnëhni: «Dënkwëhën, do ḡawëtëlehnëryinëhni wakore wusañ ḡi.» ¹⁸ Tac ntehna aryënkwëryënkwa: «Ge pankëlërun acër mën Esawu tëyati: "Mo hwëhnëki? Ne njidu? Mo hwëhnëkëhni wusañ wule hëryëdu wï?" ¹⁹ ntëkwaduha: "Sakob aryokuḡëhn hu ŷa hwëhnëkëhni. Buña njëdanahni, wëjë, ahwëhn mën Esawu, do umë dënk nkejëk hamëhnifu."» ²⁰ Më ntehnëka koyëna ahigëna ŷa fëna gë ararëna ŷa do gë fop vële hëryëdëhëniwo wusañ va: «Koyëna ntehnëdunëha Esawu ge pankëlërun, ²¹ do nkwënëdun: "Sakob aryokuḡëhn hu ŷa nkejëk kamëhni fu."» Kabi Sakob ntehnadëho: «Njamëhnëdëfuha gë wabuña wante ryënkwëhnëdëho ḡi, do tac təkëdëfu haryënkwa lëwu. Ntiyahneko kacadëho g'untënah.»

²² Awa wusañ wã ndënkwarehëhiniho, hara Sakob, umë dënk, hnam mboko ndak umëd nte rëkiko ḡa.

Iyol Sakob gë Wën

²³ Awa hnë umëd tac dënk, Sakob matëndëkëhniwo hnam wësëvalu gë Bila gë Silëpa do gë vutah pëhw gë fandañ (11) vuntëwu va kegëtani garyëla Yabok ŷa,

cañëtëhni. ²⁴ Ga kegëtani, cañëtëkëhniwo vëryokuḡ va gë fop le kwëhnako ŷa. ²⁵ Sakob nkelehn umë fo.

Awa tac asan më njijëk hn'umëd tac njolëni g'umë hafo wakëwak ŷa. ²⁶ Asan arac, ga kamahnëk, mëkëdilahna Sakob hn'iyol tac, më ndafëka cokot hna, do cokëtakawo njolatëndëni. ²⁷ Tac asan a më ntehnëka Sakob: «Tavërye yiwu, kabi pacëk.»

Sakob më ntëkwaka: «Tavëdila ayi ge gena ndëwanëruho.»

²⁸ Asan a më tëyëka: «Hak maciru?»

Më ntëkwaka: «Sakob wacibu.»

²⁹ Asan a më ntehnëka: «Godelihna aŷacënde Sakob. Wac hu wã *Isërayel*† yed, kabi gë Wënu ḡa njolërun do gë vahne va, do wëjë lëbëkëhni yañ ḡa.»

³⁰ Sakob më tëyëka: «Këلامي, pëyarye bi hak maciru.» Asan a më ntëkwaka: «Soḡe ye rëyëduho wac?» Awa tac asan a më ndëwanëka Sakob.

³¹ Sakob më macëk ŷëwã rac Penuwel, umë fëhnëtanëk «yëka Wën»; kabi më lehnadëho: «Nulëbun gë Wënu ḡa vinkër vïnah, do cëmëla.» ³² Ante pëhnik lav ḡa, Sakob ndëcëtako Penuwel ŷa. Tadëdëhawo kabi mbuf ḡa ntavëdëhawo. ³³ Soḡe umë ye, hafo dol, vëvë Isërayel va vërokëdina faḡar favë pombor fa, kabi bay hnam cërehniko Sakob.

Igwëryël Sakob gë Esawu

33 Awa, Sakob njëkako do nulehna taḡ Esawu tək- id gë vësan wakeme wanah va (400). Më pitëndëlehnëkëhni vutah va, ale-wo-le gë hnëmu: Leya gë Rasel do gë Bila gë Silëpa fëna. ² Më ndënkwendëkëhni Bila gë Silëpa gë vutah vuntëw hni va, tac hamëhni lëw hni Leya gë vërahu, do Rasel gë Yosef təkwhanini hamëhni. ³ Tac Sakob umë dënk më ndënkwareyëkëhni. Ndëkwëhnëko yëka ŷa nkal hna wahwënta mbëd gë wahi (7) təkahnënd darël hn'ile nke Esawu hna.

⁴ Awa Esawu më nkaryëk kacaka, ḡi muryahna do mbuca. Pëgwëlehnëni kondëni vëhni vëhi tak. ⁵ Ga nukëhni Esawu wësëval va gë vutah va, më tëyëka: «Vëhni mo ye vële lapëhnajëdëhi vi?»

Sakob më ntëkwak: «Vutah vunte njëdëkoñëhni Wën, ami aryokuḡëhn hu ŷa ye.»

⁶ Vëryokuḡ vësëval va gë vutah vuntëw hni va më tëhani do ndëkwëhnëni haryënkwa Esawu. ⁷ Tac Leya gë vërahu njigëlehnëni ndëkwëhnëgëni, do Yosef gë Rasel.

⁸ Esawu më tëyëk: «Ye ŷadu ali gë fop wusañ wule fankëlibun wï?»

Sakob më ntëkwak: «Ahwëhn, ñakëndëbu ahacawo g'untënah.»

⁹ Esawu më ntehnëk: «Ahery mën, kwëhnabu hnapul yabah, kwëtary ile hwëhnaru ŷa.»

¹⁰ Sakob më ntehnëk: «Hali, këلامي ge gona ntavi g'ami, mañëry iñi buña. Ipankël gë wëjë ḡa nke soḡe lëmën had gë Wënu ḡa nulëbun vinkër vïnah, kabi kacaruho g'untënah. ¹¹ Awa mañëry buña ile yëdanah-

† *Isërayel mëntëlëk g'uhnës Wa-ebëre ḡa ile fëhnëtanëk «amëtarëdëha Wënu ḡa».*

nimi yi, Wënu ña yëdako do kwëhnabu fop le rëfëko ÿa.»

Sakob njaŵënëko do Esawu më maŵëntak. ¹² Tac, më ntehnëka: «Matëry! Njiyi lapëhnaÿi.»

¹³ Bare Sakob më ntëkwaka: «Njëtëru vutah va vëyaŵëna, do tëtëka ntiyini wajira vucaŵ vunte wok yëwëd bël va. Ge porosiñini njasëni ñap wëla fac ryampo fo, fop cëmëdëni. ¹⁴ Dënkawahëndëno; ami, njasaryëryidëfuhëhni wajira fo wusaŵ mën wï ge vutah vi, hafo rëkëryiŵu ÿal hu hna, hn'inkal Seyir † hna.»

¹⁵ Esawu më ntehnëk: «Awa tavëhnëdëminini vahnë vëryampo vële rëfëlibun vi.»

Sakob më ntëkwak: «Wëla tavëlihëhni hna, ahacawo g'untënah fo ÿadëfu.» ¹⁶ Hnë fac rac, kahnëtak Esawu mëncënd ge Seyir.

¹⁷ Sakob umë, Sukot njiko. Hnam më mbëryehnek tere, do wakece, soje wusaŵ wulëŵu ŵa. Soje rac ŵa-cande yëŵa rac Sukot, umë fëhnëtanëk «wasank».

Itëk Sisem

¹⁸ Koyëna Sakob matëko Mesopotami do yam fo tëtëko hn'inaŵ Sisem vë Kanan hna. Darël naŵ hna ndahëko. ¹⁹ Më ntaŵëk hnë vutah Hamor, ale hahnëndëko Sisem hna, inkal nte ntihahnëko usank lëŵu ŵa. Wañec keme koryi ntaŵahnëko. ²⁰ Hnam ntiko hn'ile cënade sadëha do mac El Elohe *Isërayel*, umë fëhnëtanëk «Wën Isërayel».

Igwëcanëhn Dina

34 Hnë fac ryampo Dina, aryag hni vëhni Sakob ge Leya, nehahnëkëhniwo vësëval vëvë nkal va.

² Sisem aju Hamor, asankaf Wahiv wavë resiÿo ŵa, nukawo. Më nufëka do ntihna ndakëni forosima.

³ Bare ñadëhawo dus do pëlakawo, njëkëlehnëdëho fëna nuÿa ikwëtahn Dina ña. ⁴ Awa Sisem më ntehnëka rëmu Hamor: «Yëkëlehnëdeŵa aÿi aryag, ñadëfu yëlëŵa.»

⁵ Ga njëtak Sakob Sisem cëfëhnanëka aryagu Dina, viju ge wëhaÿ nkeniwo ge wusaŵ ŵa; ñoñ nësëlohna hafo nte mëncini ña.

⁶ Awa Hamor më njini g'aju vëhni Sakob hna soje nësëhna. ⁷ Hara tëko mëncini viju Sakob, do njëtaniho ile ryëcëtak ÿa. Vësan vërac pëbëkëhniwo yiŵëhna sankaf do ntavëkëhniwo dus, kabi Sisem ntiko iñë le wok didëna muk *Isërayel* hna idak forosima g'aryag Sakob ÿa.

⁸ Bare Hamor më ntehnëkëhni: «Ajë mën a Sisem ñadëha dus aÿi aryag. Këlam, yëdëryina ñëla.

⁹ Gwëryëlënefu: yëdaryinëfuni vëryag hun vi yëlëfuni do aÿëluni vëryag fu vi.» ¹⁰ Gë fuhnë ntëdëntëderun. Pidëtënderun resiÿo yi. Kodun alëdëntiwu ani alindu le valëdëhu ÿa, ahwëhnu nkal inji.

¹¹ Sisem umë dënk fëyakëhniwo vëhni rëmu ge vicëru aryag fa: «Demaryino, pëhwëtabu yëdaŵu ile rëyëdunëho ÿa. ¹² Kodun arëyuno hupay hucankaf do

gë wabuña wayabah. Njëdadëmu fop le rëyëdunëho ÿa, danko yëlëŵa aryag aÿi tun.»

¹³ Viju Sakob më ntëkwaniha Sisem ge rëmu Hamor, bare coŵëniho ile nahani ÿa kabi Sisem cëfëhnanëkawo ahery hni ÿa Dina. ¹⁴ Më ntehnënihëhni aki: «Kodilëfuhna yëdafuna ahery fu ÿa asan ale wok kácina; usëfëhna lëw fu yed. ¹⁵ Soje iñë ryampo fo ŵaŵëhnderun: fop vësan vëvë ÿal hun va kácini ge fuhnë ki. ¹⁶ Awa, tac njëdaderunëhëhni vëryag fu va aÿëluni, do yëlëfuni vëryag hun va. Ntëdëntëdebun ge ŵuhnë do koyëna bulunda ryampo fo yeden. ¹⁷ Bare ge maŵëluhna aháciwu, mbidëfunëha ahery fu yi do njidëfun.»

¹⁸ Hamor g'aju më maŵëni watac. ¹⁹ Jar ña pëhwë-talehn tañ soje nti ile tëyiniho ÿa, kabi ñadëhawo dus aryag Sakob ÿa. Hara umë yeho ale ÿako ntënëni tere ÿa. ²⁰ Hamor ge Sisem më njini yëŵa bulunda hna, do ntehnënihëhni aki vëvë hnam va: ²¹ «Vëÿi vësan vëh-wëhn yam yëbëlan fu ye. Arabi ntëdëntini resiÿo fu li do ntindëni ile ñadëni ÿa, kabi nkal inji njankëk haryënk wulëw hni! Kodën ñëlinëhni vëryag vëlëw hni va do kodën njëdayinëhni vëlëw fu va ñëlinëhni. ²² Maŵëdëni ntëdëntini ge fuhnë do ntiyin bulunda ryampo fo ge ntiyinëk ile ñadëni ÿa, umë ye: fop vësan vëvë ÿal fu va kácini ge vëhni ka. ²³ Ge maŵayinëkëhni, njijëdëni ntëdëntini ge fuhnë; awa fop wusaŵ wulëw hni ŵa ge hnapul lëw hni ÿa fuhnë hwëhnëden.»

²⁴ Fop vële yeho hnam va maŵëlehnëni wanës Hamor g'aju Sisem ña, do fop vësan vëvë naŵ va káciniho.

²⁵ Hnë fac rarëna hna, hara vësan va ntavëdëhëhniwo wahajëhn ŵa, viju Sakob vëhi, Simeÿo ge *Levi*, vicëru Dina va, më nufëni wasërame walëw hni ŵa, tënkëni naŵ hna hara ahnë yëtëna do ndaŵënihëhni vësan va fop, ²⁶ ndaŵaryënihëhniwo fëna vëhni Hamor g'aju Sisem. Ga cahnëdëni tere Sisem ÿa më njoniha Dina. ²⁷ Viju Sakob vëyëntaŵ va më njijëni nteni ile kwëhnani vësëm va do nufëni fop le yeho naŵ ÿa kabi ahery hni sëfëhnanik. ²⁸ Nufënihëhniwo wusaŵ wavë naŵ ŵa fop ge wule yeho wëhaÿ ŵa. ²⁹ Njoniho fop hnapul lëw hni ÿa, ge vësëval va fop ge vutah va fop do ge fop ile yeho watere hna.

³⁰ Awa Sakob më ntehnëkëhni vëhni Simeÿo ge *Levi*: «Njonëhnirunëho kata. Soje lëw hun ÿa, vëvë Kanan vi ge vëvë Perisi vi ñëŵëdëniho. Nkwëryëlëdëni do mëkëdëniho ge tere mën yi, kabi vësan toyë fo hwëhnabu.»

³¹ Bare vëjar vaki va më ntëkwaniha rëm hni: «Aÿi asan tëfëlawohna ntihna ahery fu yi had asëval ale wafëd nkaf ntëŵu.»

Iboka Sakob ge Betel

35 Fac ryampo Wënu ña më lehnëkawo Sakob: «Matëry ayi alëd Betel, hn'ile ntinëhneduho sëna sadëha hna. Hnam tufëhnamino ante nkaryëduhawo acër hu Esawu ña.»

² Sakob më ntehnëkëhni vëvë tere lëŵu va ge vële nkeniwo va fop: «Dihëtëryin wamën wahneh wale ye

† Seyir ŵacik fëna «Edom».

ÿalun wî. Pacënaryin do gwëcëтарыin viÿi va. ³ Pëhwë-
taryin, Betel yiden. Hn'ile cënade sadëha ÿadëfu linëh-
nëwa Wën hunte ryemakowo hale ndëñëbuho do rye-
madëhowo hn'ile-wo-le hna.» ⁴ Awa më njëdaniha
Sakob fop wamën wahneh wale kwëhnnaniho wä, do
gë vampebel vante mpebelaniho va. Sakob më
mbañëk kuyët tëh cankaf nte ye darël Sisem ña. ⁵ Ante
kahnëtaniho Sakob gë vëlëwu va, Wënu ña cëlëndëh-
nikëhniwo ntakah cankaf vëvë vankol vante kakëniho
va, hafo ahnë dëkëlohna tëfëlehnëhni.

⁶ Sakob gë fop vële tëfëlëniho va tëkëlehnëni Lus,
umë wacëde Betel, hn'inkal Kanan hna fo. ⁷ Më njik
ntik hn'ile cënade sadëha hna do mac ÿëwa rac «Ël-Betel
†», kabi hnam tufëhnakawo Wënu ña ante
nkaryëdëhawo Esawu ña.

⁸ Debora, asëval ale hnihnëdëhawo Rebeka hnëm
Sakob ÿa, cëmëko do mbañi darël Betel hna, kuyët
hn'atëh cankaf hna; kobëri fac rac, «Atëh Wako»
macëde tëh tac.

⁹ Wënu ña mboko tufëhna hna kat Sakob ante matiko
Mesopotami mbokand Betel ña do ntinëhna fërën.

¹⁰ Më ntehnëka: «Wac hu wä Sakob yeho, bare
bokëdelihna aŵaci koyëna. Tame wac hu wä *Isërayel*
yed.» Awa Wënu ña Isërayel macëkawo.

¹¹ Më mbok ntehnëka kat: «Wën Hwëhn Fanka Fop
ña yebu. Njëdadëmini vutah vunjabah, soñe aye rëm
sankaf nkal do gë kore wabulunda. Nkëdëni vëhnaŵ
hnë vutah hu hna. ¹² Inkal nte lehnëbuho yëdadë-
fuhëhni Abëraham gë Isak ña, njëdami, do ge mbiÿëk
vutah hu va yëdadëfu.» ¹³ Tac Wënu ña më ñaŵëtak
ÿëwa le nësëhna hna Sakob ña.

¹⁴ Sakob më kahnëndëk hnam itaka, do tur wagu gë
uñen toye, soñe nkehahn taka Wën. ¹⁵ Kabi Wënu ña
nësëhna hna më macëk ÿëwa rac Betel, umë
fëhnëtanëk «Cery Wën».

Hnagi Besame gë icëm Rasel

¹⁶ Sakob gë tere lëwu ÿa matëniho Betel hna. Nko-
jëkëhniwo tëkahnëni Efërata ante nagëko Rasel ña.
Korotëko hnagi ÿa. ¹⁷ Ante korotëdëho Rasel hnagi ña,
asëval ahnagënd a më ntehnëka: «Antë ntaki, facan
vok ye.» ¹⁸ Rasel cëm iña nkeho. Ante mbëvëdëho ña,
më macëka fatah fa Ben-Oni, umë fëhnëtanëk «Fatah
horot mën», bare Sakob Besame macëkawo, umë fëh-
nëtanëk «Fatah vák rëhw».

¹⁹ Rasel cëmëko do mbañi tëfary ankaŵ Efërata hna,
umë wacëde tame Betëlem. ²⁰ Sakob më cëbëk itaka
yag hna: hafo dol nkok macënde «Itaka bë yag Rasel».

²¹ Sakob më njik kahnënd wasank wadëwu ña hnë re-
siÿo Migëdal-Eder †† hna. ²² Hnë wati nte ntëdëko
Sakob hnam ña, Riben fandënkŵëryënkŵ fantëwu fa
njiko ndakëni gë Bila, asëval ale nkeniho gë rëmu ÿa.
Sakob njëtako do ntavëkawo dus. Hara Sakob vutah
vucan pëhw gë vuki (12) nuÿako:

²³ Leya nagëhna hna Riben fandënkŵëryënkŵ fa
tac Simeÿo gë Levi gë Yuđa gë Isakar do gë Sabilon.

† Ël-Betel fëhnëtanëk «Wën vë Betel». †† Migëdal-Eder fëhnë-
tanëk ide nte fëlik njëkahnëndeni wusaŵ.

²⁴ Rasel umë Yosef nagëhna hna gë Besame.

²⁵ Bila, ale ryokunëhna hna gë Rasel ÿa,
Dan gë Nefëtali nagëhna hna.

²⁶ Silëpa ale ryokunëhna hna gë Leya ÿa
Gad gë Aser nagëhna hna.

Vëÿi ye viju Sakob va; Mesopotami hna naginiho.

Icëm Isak

²⁷ Sakob më njik Mamëre vëhni rëmu hna, darël
Kiryat-Arëba, umë wacëde tame Ebëron. Hnam
ntëdëniho Abëraham gë Isak. ²⁸ Isak wabëhn keme gë
wafëhw mbëd gë warar nuÿako (180) ²⁹ cëmat. Awa
g'untaf yaryah tëfëlehnëkëhniwo vacërakëloŵu va
hn'icëm hna do viju, Esawu gë Sakob, më mbañëniha.

Esawu gë tere lëwu

36 Wëli itëfëta soñe vutah Esawu nte wacëde
Edom. ² Esawu vësëval vëvë Kanan ñëlëko: Ada,

aryagu Elon avë bulunda Wahit ÿa gë Oholibama
aryagu Ana nte nagëko Sibeÿo avë bulunda Wahiv ÿa.

³ Basëmat ñëlaryëko fëna, aryagu Isëmayel do ye ah-
eryu, Nëbayot. ⁴ Ada yeho hnëm Elifas ÿa, Basëmat
yeho hnëm Rewuyel ÿa, ⁵ do Oholibama yeho hnëm

Yewus gë Yalam do gë Kora ÿa. Vëÿi ye vijë Esawu vële
hnagiko Kanan va. ⁶ Esawu më njokëhni vësëvalu gë
vërahu do gë fop vëryokunëhna vëvë wusaŵ

wulëwu wä. Njoryaryëko fëna fop hnapul le nuÿako
hn'inkal Kanan ÿa. Njini hnë resiÿo haŵary, ñaŵët ah-
eryu Sakob. ⁷ Vëhodilohna nko ntëdëlahnëni ndampo
kabi hnapul lëw hni ÿa njabëko dus. Resiÿo le nkehah-
nëniho ÿa gedilohna gwër soñe ndavahnëndëni hëhni

wusaŵ wä. ⁸ Soñe umë, Esawu, (nte wacëdeho Edom),
njiko ntëd hnë resiÿo Seyir hwëhn wakuñ hna.

Bulunda Esawu

⁹ Wëli itëfëta soñe vërah Esawu va, rëm sankaf bu-
lunda Wa-edom, vële lëdëko hnë resiÿo Seyir hwëhn
wahuñ. ¹⁰ Wëlin wamac viju Esawu va: Elifas, ale

nagëko asëvalu Ada; Rewuyel ale nagëko asëvalu
Basëmat. ¹¹ Viju Elifas va Teman yeho gë Omar gë Sëfo
gë Gatam do gë Kënas. ¹² Elifas fëna nkeniho g'asëval
a ahaŵary. Timëna maciko. Umë hnagëhna hna facan

fakaŵary: Amalek maciko. Vëÿi ye vële nagëni vutah
Esawu va do gë viju asëvalu, Ada va. ¹³ Wëli itëfëta
soñe viju Rewuyel va: Nahat gë Sera gë Sama do gë

Misa. Vëÿi nagëk ajë hni vëhni Esawu g'asëvalu Basë-
mat ÿa. ¹⁴ Do fëna, Oholibama, Ana yeho rëmu ÿa do
Ana tac, Sibeÿo yeho rëmu ÿa, umë hnagëhna hna

Esawu: Yewus gë Yalam do gë Kora.

Vësankaf Edom

¹⁵ Wëlin wamac vësankaf vële nagëko Esawu va: wa-
mac vësankaf Elifas ajë aryënkŵëryënkŵ Esawu gë
Ada ÿa, Teman ye gë Omar gë Sëfo gë Kënas gë

Gatam do gë Amalek. Edom hna ntëdëniho. ¹⁷ Wëlin
wamac vësankaf Rewuyel, aju Esawu ÿa, Nahat ye gë
Sera gë Sama do gë Misa. Edom hna ntëdëniho. Vërah

aju Basëmat asëvalu Esawu yeho. ¹⁸ Wëlin wamac vësankaf vële nagëko Oholibama, asëvalu Esawu ÿa: Yewus yeho gë Yalam gë Kora. Vëÿi ye vësankaf vële nagëko Oholibama, aryagu Ana, asëvalu Esawu ÿa. ¹⁹ Vëÿi yeho vësankaf Wa-edom, vële nagëko Esawu va.

²⁰ Wëlin wamac viju gë vijë hni Seyir, avë bulunda Wahori ÿa, vële ryënkweko ntëdëni nkal tac va: Lotan yeho gë Sobal gë Sibeÿo gë Ana, ²¹ gë Dison gë Esër do gë Disan. Vëÿi yeho vësankaf Wahori ÿa, viju Seyir, hn'inkal Edom hna. ²² Viju Lotan va, Hori gë Hemam yeho. Lotan aheryu asëval a, Timëna maciko. ²³ Viju Sobal va, Alëvan yeho gë Manahat gë Ebal gë Sëfo do gë Onam. ²⁴ Viju Sibeÿo va, Aya gë Ana yeho. Ana hnuko wënkka ña wula hna, ante keryëdëhëhniwo wafali rëmu, Sibeÿo ña. ²⁵ Vutah Ana va: Dison maciko facan fa, facëval fa Oholibama. ²⁶ Viju Dison va, Hemëdan yeho gë Ecëban gë Itëran do gë Këran. ²⁷ Viju Esër va, Bilëhan gë Savan gë Akan yeho. ²⁸ Viju Disan va Us gë Aran yeho. ²⁹ Awa, wëli wamac vësankaf Wahori ÿa: Lotan yeho gë Sobal gë Sibeÿo gë Ana ³⁰ gë Dison gë Esër do gë Disan. Vëÿi yeho vësankaf Wahori ÿa, gante nkeni hnënk ka hn'inkal Seyir hna.

Vëhnaÿ Edom

³¹ Wëlin wamac vëhnaÿ vële hnaÿëko Edom ani gë naÿahnënd ahnaÿ *Isërayel* hna: ³² Bela aju Bewor, avë naÿ Dinaba ÿa, ryënkweko naÿ. ³³ Bela ga cëmëk, Yobab aju Sera avë naÿ Bosëra ÿa hnaÿëgëko. ³⁴ Yobab ga cëmëk, Husam avë resiÿo Wateman ÿa hnaÿëgëko. ³⁵ Husam ga cëmëk, Hadad aju Bëdad nte ÿëkëkëhniwo bulunda Madiyan hn'inkal Mowab hna do nkol dëÿu ña Avit maciko, umë hnaÿëgëko. ³⁶ Hadad ga cëmëk, Samëla mbë Masëreka hnaÿëgëko. ³⁷ Samëla ga cëmëk, Sawul mbë Rehobot nte ye tëfary sën ña hnaÿëgëko. ³⁸ Sawul ga cëmëk, Bal-Hanan, aju Akëbor hnaÿëgëko. ³⁹ Bal-Hanan, aju Akëbor, ga cëmëk, Hadar hnaÿëgëko; naÿ dëÿu ña, Pawu maciko; asëvalu Mehetabel maciko do aryagu Matëred yeho do Matëred aryagu Me-Sahab yeho.

Kat vësankaf vëvë tere Esawu

⁴⁰ Wëlin wamac vësankaf vëvë tere Esawu va, gante nkeho wahnënk walëÿ hni do gë walëd walëÿ hni ka: Timëna yeho gë Alëva gë Yetët ⁴¹ gë Oholibama gë Ela gë Pinon ⁴² gë Kënas gë Teman gë Mibësar ⁴³ gë Magëdiyel do gë Iram. Vëÿi yeho vësankaf Wa-edom vële hnaÿëndiko ale-wo-le hnë resiÿo ryampo hnë nkal dëÿ hni hna. Esawu yeho rëm sankaf Wa-edom ÿa.

Yosef wasapitër 37–50

Hudakery Yosef

37 Ga cëmëk Isak, awa *Sakob* më ñëÿëk hn'inkal Kanan hna, le ntëdëko rëmu hna.

² Wëlin itëfëta sonje tere Sakob ÿa. *Yosef* wabëhn pëhw mbëd gë waki (17) kwëhnako. Wape gë wuh-nankal keryëdëniho gë vicëru, viju Bila, gë Silëpa, vësëvalu rëmu va. Yosef pëyadëhawo rëmu wameh wante ntidëniho vicëru ña.

³ Sakob ñadëhawo Yosef ntëbini viju vëÿëntaÿ va, kabi hn'ucër ntëÿu hna nuÿakawo. Më tëfehnhëneka acud gwamah dus. ⁴ Vicëru Sakob va nuniho rëm hni umë ñadëho ntëbini vëhni fop. Awa ñëwëlehnëniha do vëhodilohna mbok nësëhnëniha wajira.

⁵ Tac, hwënta ryampo, Yosef ndakeryëko. Më pëyakëhni vicëru, do vicëru më ñëwëniha g'ahaÿary. ⁶ Umë lehnëkëhniwo: «Nëparyin hudakery mën ha. ⁷ Fuhnë fop kaÿ hna nkeyinëko waÿabëh ÿabëdenëho. Tan ñabëh mën inja matëndalehn kahn; awa waÿabëh hun ÿa njilehni kwëra do ndëkwëhn haryënk lëÿu.»

⁸ Vicëru më tëÿëniha: «Paryi bi ñadu aye ahnaÿ alëÿ fu do aryokunëhnënde?» Më ñëwëniha g'ahaÿary sonje hudakery hutac do gë sonje ile tëfëtafëho ÿa.

⁹ Yosef mboko ndakery kat më mbok tëfëtanëh-nëkëhni vicëru: «Mbokëbu ryakeryu. Ulav ÿa gë ulepera ÿa do gë wahal pëhw gë ryaÿ (11) ryëkwëh-nakëh haryënk mën.»

¹⁰ Tëfëtanëkawo fëna hunji hudakery rëmu tase vicëru. Umë më ñaÿënahneka do ntehna: «Ye pëhnëtanëd hudakery hu hi? Tëfëkëfu bi ami gë hnëmu do gë vicër hu ryëkwëhnëfu haryënk hu?» ¹¹ Vicëru ñëwaryënihawo watac, bare rëmu hakili hna kwëtao hunji hudakery.

Igwaf Yosef

¹² Fac ryampo vicëru Yosef njiniho hnë resiÿo Sisem hna hery wusaÿ rëm hni ÿa ¹³ do Sakob, ale ÿaciko *Isërayel* fëna, më ntehnëka *Yosef*: «Payëdëmi ayi arëkatëhni vicër hu, wusaÿ ÿa keryëdëni hnë resiÿo Sisem hna.»

Yosef më ntëkwaka: «Awa, apa.»

¹⁴ Rëmu më ntehnëka: «ÿiry ayëkihni bi yam nkeni vicër hu gë wusaÿ ÿa. Tac g'ayij afëyawo.» Sakob hnë Ebëron † hna payëkawo Yosef nji.

Ga tëkëk Sisem hna, ¹⁵ më pankëlëni g'asan hara wëwac hna nkwëretalehnëdëho Yosef. Asan arac më tëÿëka: «Ye yëkëlehnëdu?»

¹⁶ Yosef më ntëkwaka: «Vicër mën va yëkëlehnëdëfu, pëyarye bi ne nkeni g'usaÿ ÿa?»

¹⁷ Asan a më ntëkwaka: «Pakëtani ani, do nkwëryëbuhëhni ga nësëdëni: “ÿinëfu gë cape Dotan hadi.”»

Awa Yosef njilehn njëkëlehnëhni vicëru do nuhni Dotan hna.

¹⁸ Vicëru më nujëniha ñaÿët. Ani gë tëhahnëndëhni ÿa, më nkwëryëlëni ndaÿëniha. ¹⁹ Ntehnëledëniho: «Wëliho ahwëhn hudakery a nkejëk! ²⁰ Tame daÿwënfuna, do ntabina hnë hatëh hatëÿwah ††! Do ntehnëden intaÿ ñaÿah rokëka. Awa tac nuđen bi ntiyad hudakery hudëÿu hi.»

† Ebëron nkol nte ye yëbëlan wahuñ. †† Hatëh hatëÿwah fëh-nëtanëk hatëh hante ranahnëde rëv ÿa.

²¹ Riben nkwëryëkëhniwo, më pëhnaq pehëta Yosef. Më lehnëkëhniwo: «Antë aryaŵuna!» ²² Tac më nkwënëk: «Antë arëkwëhnu wafac walëŵu ŵa; dabëryina ki fo hnë hatëh hatëŵah le ye wula yi.» Nësëhnëdëhëhniwo koyëna sojpe pehëtahna do mëncërya gë vëhni rëmu.

²³ Tëkënd tunj Yosef le nkeniwo vicëru hna, pëlahënnëniha, cudëtëniha cud gwamah nte cudako ña ²⁴ do ntabëniha hnë hatëh hatëŵah. Hatëh hatac nkuhëko.

²⁵ Tac ntañalehnëni sojpe tokëni. Awa më nujënihëhni kore bulunda Wa-isëmayer hn'inkal Galad hna matiniho. Wayonkomb walëŵ hni ŵa wakoyel vatëh ndibëniho, njiryeryëndëni nkwaſini Esipët hna.

²⁶ Awa Yuða më ntehnëkëhni vicëru gë vëheryu: «Ye nëfadëhëfu ge ndaŵinëka ahery fu yi do coŵin ñas dëŵu ña? ²⁷ Nkwafinëhna Wa-isëmayer ñi fecek, antë ndaŵina: ahery fu ye, sat ryampo fo hwëhnayinëk.» Maŵëhnëlehnëniha.

²⁸ Hara vëwaf vërac Madiyan matëniho. Awa, vicëru më ndanëtiniha hatëh hna. Nkwafëniha gë wanjëc wafëhw wahi (20) koryi. Vëhni më njonihna Esipët.

²⁹ Ante mbokako Riben hatëh ña, tëkatëlawohna Yosef. Pëbëkawo yiŵëhnaŵ ŵa, awa më citëk viyi vilëŵu va, ³⁰ do mboka gante nkeni vëheryu ntehnëhni: «Yosef gona hatëh hna! Ye lidëfu tame?»

³¹ Awa më ndaŵëniha hotohn do nufëni acud Yosef ña, nëvëni wasat ŵa. ³² Tac njëdanahnëniha rëm hni cud gwamah ña gë wanj wanës: «Iyin hnuhun. Yëkëry ðus bi acud ajë hu ña ye.»

³³ Sakob njavëtëko cud ña do ntehn: «Acud ajë mën ña ye! Intaŵ ñaŵah lëpëtëlehnëka Yosef do rokëka!»

³⁴ Awa më citëk viyi vilëŵu va, do ntiya viyi wakwëy do koko wafac wayabah sojpe icëm aju ña. ³⁵ Vutah vuntëŵu va fop mborëdënihawo bare ñwëyëdëho bor ña fop; ntehnëdëho: «Gë wakwëy ña cëlëdëfu rëkëhëŵa ajë mën a ðuniŵa vësëm hna.» Do nkoço kond.

³⁶ Vëvë Madiyan va asan ale ŵaciko Potifar nkwaſëtënihawo Yosef Esipët hna. Potifar asankaf wasodade Faraŵo yeho, umë yeho ankaf vëyëka Faraŵo va.

Yuða gë Tamar

38 Hnë yamani rac, Yuða tavëkëhniwo vicëru gë vëheryu do ñi Adulam, hnë ale ŵaciko Hira.

² Hnam më nuka aryaq Suwa, avë Kanan. Më ñëlëka. Ga mbankëni ryëka ŵa, ³ më ndonkëk do naga facan. Awa Yuða më macëka Er. ⁴ Asëval arac mboko naga facan fakaŵary; më macëka Onan; ⁵ tac fakaŵary kat fante macëko Sela. Yuða Kësiab nkeho hnë wati nte nagiko Sela ña.

⁶ Ga nayëk Yuða më njëkëhnëka Er aju aryënkwëryënkwa a asëval. Asëval arac Tamar maciko. ⁷ Bare ile lavëdëha Ahwëhn a Wënu ña fo ntidëho, awa Ahwëhn a Wënu ña më ndaŵëka.

⁸ Awa Yuða më ntehnëka Onan: «Dëŵëryehna asëval acër hu yi, sojpe ahnagëhnaŵa vutah.» ⁹ Bare Onan njëtëko fatah fa pëladena had fantëŵu. Sojpe umë ye,

ante-wo-nte ndakëdëniho g'asëval acëru ña, bac fo ndehëtëd sat lëŵu ŵa, sojpe antë nagëhna acëru fatah. ¹⁰ Watac ntavëkawo Ahwëhn a Wënu ña; më ndaŵëka umë fëna.

¹¹ Awa Yuða më ntehnëka asëval aju ŵa: «Kabi cëmaryëkini vësan va, mëncëry gë vëhni rëmuh ayi ahnap hnam hafo ajë mën aŵi Sela naŵ.» Kabi ntehnadëho: «Tëfëlahna Sela fëna cëm had vicëru vi.» Awa Tamar më mëncëk gë vëhni rëmu.

¹² Ga mbiyëk, aryaq Suwa, asëvalu Yuða cëmëko. Ante puk wakwëy ña, Yuða më nduñënak tac njini Timëna gë lawo lëŵu ŵa, Hira avë Adulam ŵa, sojpe njëkënihëhni vële ŵëcëdëhëhni wape ña.

¹³ Tamar njëtako Sela naŵëk, bare yëdayilawohna ñëlëlëni. Awa kabi ayëlaŵu Timëna njidëho sojpe mëcehnihi wape ña, më cudëtak viyi itiw va, cënka yëka ŵa antë njavëti do ñi ntaña rënka Enayim le ye hn'ankaŵ Timëna hna.

¹⁵ Yuða më nuka bare yavëtëlawohna kabi cënkako yëka ŵa. Awa më ntiyahnëka ale wafëd nkaf ntëŵu ye.

¹⁶ Yëtëlohna asëval vijü ŵa ye. Awa më tëhaka do tëya: «Maŵëry tëfëli!»

Tamar më ntëkwaka: «Ye yëdaduho sojpe rac?»

¹⁷ Yuða më ntehnëka: «Njëdanahnidëmina fanankal famb ntega mën.»

Tamar më ntëkwak: «Maŵëbu, bare yëdarye iñë hnapahnëhëdëŵa.»

¹⁸ Yuða më tëyëka: «Ye ŵadu yëdaŵi?»

Tamar më ntëkwaka: «Ile lihahnëdu viyavëta yi gë ryeyët lëŵu yi, do gë ryoko le wënkëru yi.» Yuða më njëdaka tëfëlehnëni. Ga mbankëni ryëkwa ŵa, Tamar nufëko ðonk. ¹⁹ Më mëncëk gë ŵalu, ñi ntihët le cënkako ŵa do mbokërya viyi itiw va.

²⁰ Yuða më payëka lawo lëŵu Adulam njiryerya fanankal fa do mbij viyë vile njëdahëkawo Tamar va. Bare nulawohna; ²¹ më tëyëkëhni vahnë vëvë Enayim va: «Ne nkeha asëval ale wafëd nkaf ntëŵu lañakëh tëfary nkaŵ ðarël ani ŵa?»

Më ntëkwaniha: «Asëval ale wafëd nkaf ntëŵu kobëri gena ani!» ²² Asan a më mbokak pëyahna Yuða: «Nujëlëŵahna, do vahnë vëvë hnam va vëhni lehnëko: Asëval ale wafëd nkaf ntëŵu kobëri gena ani.»

²³ Yuða më ntëkwaka: «Arabi nkoryaryëh vile yëdabuhawo vi sojpe antë njafënihëfu vahnë va. Gante-wo nke ka, ami njëdanahnëbuha fanankal fa, do wëjë, nujëlihahna.» ²⁴ Ga ndëcëk wadepera watar, ahnë më njijëk ntehnna Yuða: «Tamar, asëval vijë hu va, nkwaſëk nkaf ntëŵu ña; wëliho ndonkëk tame.»

Awa Yuða më ntehnëk: «Arabi cani do pëdï hafo cëm!»

²⁵ Hnë wati nte njiryeryëdëho ña, Tamar më payëka ahnë pëyahna ayëlaŵu: «Yëkëry iyin. Ile lihahnëde viyavëta yi gë ryeyët lëŵu yi, do gë iyi ryoko, asan ale ryonkëndëko ŵa hwëhnëk. Awa yavëtëry do afëyawo bi mo hwëhnëk.»

²⁶ Yuða njavëtëko do ntehn: «Ntënënek sariya ŵa ntëbo ami; ntik iyin kabi yëdalëŵahna ajë mën a Sela

ñëlëläni.» Ga ndëcëk watac, Yuda bokëlohna ndakëni muk gë Tamar.

²⁷ Ante tëkëko wati hnag ña më hamahnik vucëp ndonkëko. ²⁸ Fëndampo hnë vutac më canik vák ryampo. Ahnagënd a më pëlaka do ñaba faÿaÿar favëntah tac ntehn: «Fañi ryënkwi hñagik.» ²⁹ Bare fatah fa më mbokaryëhëk vák ÿa do aheryu ndënkwi nagi. Ahnagënd a më ntehnëk: «Ne pidëtëru hafo asahni!» Yuda më macëka fatah fa Peres, umë fëhnëtanëk «Pidët». ³⁰ Tac cahnëgik fatah fañëntaÿ fa gë ÿaÿar yavëntah ÿa vák hna, do Yuda më macëka Sera.

Yosef Esipët hna

39 Awa Yosef tëkaryiko Esipët hna. Vëva Isëmayel va nkwafëtënihawo avë Esipët ale Waciko Potifar. Potifar tac asankaf wasodade *Faraÿo* ÿa yeho, ankaf vëyëka vëlëwu va.

² Ahwëhn a Wënu ña gë Yosef nkeniho, fop cañaryëdëhawo. Tere avë Esipët ale hwëhnëka hna ntëdëko. ³ Potifar kamahnëko Ahwëhn a Wënu ña gë Yosef nkeniho do cañaryëdëhawo fop ile ntidëho ÿa. ⁴ Awa Potifar nëñëkawo gë Yosef, më kwëtehnañëka doku vë tere lëwu ÿa: ankaf tere lëwu gë hnapul ÿa fop ntikawo. ⁵ Do tëk pëgw hnë wati rac, soñe Yosef ÿa, Ahwëhn a Wënu ña ndëwakëhniwo tere avë Esipët ÿa. Dëwara rac campëko hnë viÿë vile kwëhnako hna fop, tere hna do gë wëhaÿ per. ⁶ Awa Potifar taveryëkawo Yosef fop ile kwëhnako ÿa do ñoñ golohna pab, ge gena ile tokëd ÿa fo.

Yosef g'asëvalu Potifar

Awa Yosef asan awamah yeho, ⁷ do, ga mbiÿëk toye, asëval Potifar a ñahnëkawo më ntehnëka: «Dakëfu!»

⁸ Bare Yosef ñwëÿëko do ntehna asëval a: «Ale ryokuñëhndëdfu ÿa ñoñ tëyëdilo hna tere li, fop kwëtehnañëko ile kwëhnak ÿa. ⁹ Umë dënk, kwëhnana ucankaf ntëbo ami hnë iÿi tere: ñoñ bañëhnëlohna ge gena wëjë, kabi asëvalu ÿa yeru. Awa hak kodëfu liwu iñë ÿayah gë iÿi ki do liwu ile mbañëk Wënu ña?» ¹⁰ Asëval a ndëñanëdëhawo fac-wo-fac nji ndakëni, bare Yosef maÿwëlohna muk do kehadëhawo.

¹¹ Hnë fac ryampo, Yosef tënkëko cery cankaf vëhwëhn tere hna soñe nti doku lëwu ÿa do vëryokuñ ntaÿu va vëwlohna hnam. ¹² Asëval Potifar a më pëlanëka Yosef cud cankaf ña ntehn: «Yij ndaki!» Bare Yosef më taveryëka cud ña do nkary cahn cery hna.

¹³ Asëval a, ga nuk taveryëka cud ña do nkary cahn cery hna, ¹⁴ pëgwëlehn ndekand mëcandëhni vëryokuñ va ntehnëhni: «Yëkëryin: asan mën a njonëhnikëfuna iÿi *Ebëre* njafañëndëfu! Njijakëh soñe ryakëfu g'ami, bare ndekakëbu dús. ¹⁵ Nkwëryëndo tuñ ga mëcadëfu, më tavëk cud ntëwu ña, nkary do cahn cery li.»

¹⁶ Tac më kwëtëk cud Yosef ña darël lëwu hafo asanu mënci. ¹⁷ Ga mëncik asanu më tëfëtanëka watac fo: «Aramp Ebëre ale yonëhniruhëfuna ÿa njijakëh ryakëfu. ¹⁸ Bare ga pëgwëbu ryekandu wëcandu, tavëlehn cud ntëwu ña nkary do cahn cery li.» ¹⁹ Ante

nkwëryëko asan a wante pëyadëhawo asëvalu ña, ntavëkawo dús. ²⁰ Më pëlayëhnëka Yosef do cëdi hnë kaso hn'ile cëdahniniho vëramp ahnaÿ hna.

Yosef kaso hna

²¹ Bare Ahwëhn a Wënu ña g'umë nkeniho do ndëmadëhawo. Ntiko hafo asankaf vëyëka kaso ÿa kwëtahna. ²² Arac më kwëtehnañëka Yosef nke ankaf vëramp vëÿëntaÿ va fop; umë yeho ankaf doku vëramp ÿa fop. ²³ Asankaf vëyëka kaso ÿa golohna pab ile kwëtehnañëkawo Yosef ÿa, kabi Ahwëhn a Wënu ña gë Yosef nkeniho do ntidëho cañarya fop ile pëhnañëho ÿa.

Hudakery vësan vëlënah vëhi va

40 Ga mbiÿëk, hnë fac ryampo vësan vëlënah vëhi vëva *Faraÿo* va iñë ntëntëniho. Asankaf vële yëdadëhawo *Faraÿo* ÿa ile ced ÿa yeho gë asankaf vëwul vamburu va. ² *Faraÿo* ÿa ntavëkawo gë vëhni ³ do cëdehnëhni hnë kaso va vëyëka vëlëwu hna, hn'ile cëdiko Yosef hna dënk. ⁴ Asankaf vëyëka va më kwëtehnañëka Yosef pabëhni, do kaso hna taviniho hafo mbiÿ.

Yosef nkabahnëd hudakery vësan vëlënah va

⁵ Hn'umëd ndampo, vësan vëlënah vëhi vëva ahnaÿ avë Esipët va ndakeryëniho vëhni vëhi tak kaso hna. Hudakery-wo nëmpëlëko gë ÿëntaÿ ÿa. ⁶ Ga pacëk, ante njiko Yosef njëkëhni ña, më tëkatëkëhni ga njamëni. ⁷ Më tëyëkëhni: «Soñe ye yamërun aki dol?»

⁸ Më ntëkwaniha: «Fuhnë vëhi tak ndakeryëbun, do ale hod pëyafu ile pëhnëtanëk ÿa gena ani.»

Awa Yosef më ntehnëkëhni: «Wënu ña kod pëyawu ile pëhnëtanëk ÿa. Tëfëtanëryino ile ryakeryërun ÿa.»

⁹ Asankaf vële yëdadëhawo ahnaÿ ale ced ÿa më tëfëtak hudakery hudëwu ha ntehn: «Hudakery mën hna, *atëh resen* yekëh haryënk wën. ¹⁰ Atëh tac wahni warar kwëhnakëh. Nëpënd tuñ, pëtëlehn, tac ntëw waresen wavëntah. ¹¹ Ankëlëwa *Faraÿo* ÿa wënkakëbu. Më hwëcëbu waresen wã, háwu nkëlëwa hna, do yelëhnëwa *Faraÿo* ÿa.»

¹² Yosef më ntehnëka: «Wëli ile pëhnëtanëk hudakery hu ha: wahni warar wã wafac warar pëhnëtanëk.

¹³ Hnë wafac warar, *Faraÿo* ÿa matëndëdëhi. Mbësadëhi doku hu ÿa. Tac kodu avoka yëdanda këlëwa ña gë kobëri ka. ¹⁴ Bare ge fop mbokak cañaryi, këlami antë aryënkwo; demarye ahnësëhna *Faraÿo* ÿa soñe lëmën ÿa do cano hnë iÿi kaso. ¹⁵ Kabi paryi pëyadëmu gë fanka nufijibu hn'inkal *Wa-ebëre* hna, do hnani ñoñ dila le rëfëka sëdahniwu.»

¹⁶ Asankaf vëwul vamburu va, ga nuk ipëhnëtan nte nësëk Yosef ñi tëfëlëk gë hudakery ha, më ntehnëka: «Ami fëna ndakeryëbu. Hnë hudakery hutac, vëkankel vatar mburu ryibakëbu nkaf li. ¹⁷ Hnë ambë yañ hna, sifa vamburu ÿa fop yekëh hnam, vante tokëd *Faraÿo* va. Do wusëry yijakëh tokëndëni kankel hna yañ nkaf mën hna.»

¹⁸ Yosef më ntehnëka: «Wëli ile pëhnëtanëk hudakery hu ha: vëkankel vatar va wafac warar pëhnëtanëk.

¹⁹ Hnë wafac warar Faraŵo ŷa matëndëdëhi: ntëpëtëderu nkaf ŋi, kaŋëderu hn'atëh do wusëry ŵa njijëdëni cëhëndënihi.»

²⁰ Ga ndëcëk wafac warar, Faraŵo ŷa, ambënt fac le nagahniko ŷa ntidëho; më nëgehnëhnëkëhni roka sankaf fop vële naŵëndëko va. Më cëdëtehnëkëhni vësankaf vëhi va do njoyini haryënk w lëŵu. ²¹ Tac më mbësaka aryënk wëryënk w a doku lëŵu ŷa. Do arac kol mbok njelëhnënda këlëŵa ŋa gë kobëri ka, ²² bare ahigëna ŷa, kaŋehna hn'atëh. Koyëna ntiyako wante pëyahnéko Yosef ŋa. ²³ Bare asankaf vële yëdadëha Faraŵo ŷa ile ced ŷa ndënk wëkawo Yosef.

Hudakery Faraŵo ŷa, Ahnaŵ Esipët

41 Ga ndëcëk wabëhn waki, *Faraŵo ŷa* ndakeryëko: tëfary sën Nil hna kahnëko. ² Awa më nukëhni wuhni mbëd gë wuhi (7) wuhonah wuwamah ga ndanëtajëdëni sën hna, pëgwëlehnëni ndavëndëni dël bë tëfary sën ŋa. ³ Tac wuhni wuŵeh do wusamah mbëd gë wuhi (7) wuhaŵary ndanëtagëlehnini sën hna, njini hn'ile nkeni wuhonah wuwamah hna. ⁴ Wuhni wuŵeh do wusamah ŵa më tokënihëhni wuhonah wuwamah ŵa. Hnë wati rac, Faraŵo ŷa nëgalehn taŋ.

⁵ Më mbokak ndak do mbok ndakery higëna: nuko wayënt vantimp mbëd gë waki (7) hnë uriry ryampo fo cantëko, ntëŵëko dus do nkwamëko. ⁶ Tac, wayënt mbëd gë waki (7) wakaŵary santëgëko, wante kankënek sël vë wula ŋa. ⁷ Awa wayënt wakankah ŋa më kohnëk wadëŵah wagwamah ŋa. Hnë wati rac, Faraŵo ŷa mbok nëgalehn do kamahnëko ndakeryëk.

⁸ Pacënd tuŋ, Faraŵo ŷa payehnelehnëhni vambilayo va fop do gë vicër vëvë Esipët va. Ga tëkini më tëfëtanëkëhni hudakery hudëŵu ha, bare ahnë yëtëlohna ile pëhnëtanëk ŷa. ⁹ Awa asankaf vële yëdadëhawo Faraŵo ŷa ile ced ŷa më tebak wanës ŋa ntehn: «Ahnaŵ, ñadëfu hnësu dol ile ryënk wëbuho ŷa. ¹⁰ Ante ntavëkino g'asankaf vëwul mburu va do g'ami, cëdentuhëfuno hnë kaso asankaf vëyëka vëlëŵ hu hna.

¹¹ Fuhnë vëhi tak ndakeryëbunëho hn'umëd tac fo, hudakery fu ha nëmpëlëko. ¹² Ajar aramp *Ebëre* yentiko gë fuhnë kaso hna, umë ryokuŋëhnëdëhawo asankaf vëyëka kaso ŷa. Tëfëtanëhnëbunëhawo hudakery fu ha do pëyakëfuno ale-wo-le ile pëhnëtanëk hudëŵu ha. ¹³ Awa, fop gante pëyakëfuno ka ntiyako: ami, mbokaryibu doku mën hna, do aŷëntaŵ a kaŋik.»

Gabahn ile pëhnëtanëk hudakery

¹⁴ Awa *Faraŵo ŷa* më ntehnëk njinëhni *Yosef* kaso hna. Njinëhnëlehnini ñap caniji kaso hna; më karëtik, tac nkwëcëti viŷi va do njoyi vëhni Faraŵo hna. ¹⁵ Arac më ntehnëka: «Hudakery ryakeryëbu, do ahnë kolëna nësëhno ile pëhnëtanëk ŷa. Bare nkwëryëbu ga nësëde wëjë hudakery hunte fëyayiru ha, njëtëru ile pëhnëtanëk ŷa.»

¹⁶ Yosef më ntëkwaka Faraŵo ŷa: «Gena ami, Wënu ŋa hod nësëhni ile pëhnëtanëk ŷa.»

¹⁷ Awa Faraŵo ŷa më ntehnëka aki Yosef: «Hudakery mën hna, tëfary sën Nil hna kahnëbuho. ¹⁸ Umë hnuhëhni wuhni mbëd gë wuhi wuhonah wuwamah ga ndanëtajëdëni sën hna, pëgwëlehnëni ndavëndëni dël bë tëfary sën ŋa. ¹⁹ Tac wuhni wuŵeh do wusamah mbëd gë wuhi (7) wuhaŵary ndanëtagëlehnini sën hna, njini hn'ile nkeni wuhonah wuwamah; camëniho dus, kobëri nulëŵëhni hna Esipët hna fop gë wurac ki. ²⁰ Awa më kohnënihëhni wuhonah wuwamah ŵa. ²¹ Do ante kohnënihëhniwo ŋa, yëtëdelohna iñë kohnëni, wëla tac nkonihho camëni gë kobëri ka. Hnë wati rac nëgabuhho.

²² «Tac më vokëbu ryakeryu: nudëfuho wayënt vantimp mbëd gë waki (7) hnë uriry ryampo fo cantëko, ntëŵëko dus do nkwamëko. ²³ Tac, wayënt mbëd gë waki (7) wakaŵary, wante kankënek sël vë wula ŋa, më cantëgëk. ²⁴ Awa wayënt wakankah ŋa më kohnëk wadëŵah wagwamah ŋa. Pëyabuhëhni waŋi fop vambilayo vi, bare wëla aryampo hnë vëhni kolëna nësëhno ile pëhnëtanëd ŷa.»

²⁵ Yosef më ntëkwaka Faraŵo ŷa: «Hudakery wuhi hu ŵi iñë ryampo fo pëhnëtanëk. Wënu ŋa fëyaki koyëna ile ñad nti ŷa. ²⁶ Wuhni wuhonah mbëd gë wuhi ŵa (7) gë wayënt wagwamah vantimp mbëd gë waki ŋa (7), wabëhn mbëd gë waki (7) pëhnëtanëk. Awa hudakery hudampo fo ye. ²⁷ Wuhni wusamah mbëd gë wuhi (7) wuŷëntaŵ ŵa gë wayënt mbëd gë waki (7) wante kankënek sël vë wula ŋa fëna, wabëhn mbëd gë waki (7) pëhnëtanëk, bare wabëhn wakwëhn inte yed.

²⁸ Awa Faraŵo, gante ntehnakëmi ki: Wënu ŋa fëyaki koyëna ile ñad nti ŷa. ²⁹ Wabëhn mbëd gë waki (7) wante yejëk ŋi roka ŷa njivëd dus Esipët li fop. ³⁰ Tac, nked wabëhn mbëd gë waki (7) inte, do godëna ndënk wëtande wabëhn mbëd gë waki (7) wante njivahnëko roka ŋa; inte ŋa ñoñ tavëdina nkal li. ³¹ Sorje inte ŋayah tac, godëna ndënk wëtande roka le yivëko hn'inkal hna. ³² Do ge nuru ga ndakeryëru iŷi sifa hudakery hutac fo wahwënta wahi, Wënu ŋa fëhna do biŷëdina ntid.

³³ «Awa tame, tëhnaryehna ale hwëhna hakili, satëk do ahwëtehnahna nkal iŋi. ³⁴ Naŵëndëryihni fëna vahnë. Vahnë vërac rëkëd mbarëpëndëni ivëryëna hn'ilewo-le varëpik hnë wabëhn mbëd gë waki wante njivahnëd roka ŋi fop. ³⁵ Mbarëpëndëni roka yabah hnë wabëhn mbëd gë waki (7) wante yejëk ŋi. Pëhnëdëni g'luŵac hu hnë vandank, wahnaŵ hna fop. ³⁶ Koyëna vahnë va fop kwëhna dëni ile tokëdëni hnë wabëhn mbëd gë waki (7) inte hna fop. Antë inte ŋa përekan nkal iŋa.»

Yosef nkaf nkal Esipët

³⁷ Iŷi siyab Yosef, *Faraŵo ŷa* caŋahnëkawo gë vësankaf vëlëŵu per. ³⁸ Awa Faraŵo ŷa më ntehnëkëhni: «Aŷi asan pëbëka Iyir Wënu ŋa. Kodën bi nuŷayina ale lëbëka?»

³⁹ Awa më ntehnëka Yosef: «Wënu ña njëtëndanëki iÿin fop, awa ahnë kodina kwëhna hakili do cat ntëbi wëjë. ⁴⁰ Wëjë yed nkaf nkal mën inÿi, do bulunda mën ÿi fop maÿëndënihi. Wëla ami dënk, uÿac Faraÿo ÿa fo lëbahnëdëmi.» ⁴¹ Faraÿo ÿa më mbok ntehnëka Yosef: «Awa, tame njëdami aye nkaf nkal mën inÿi fop.» ⁴² Do Faraÿo ÿa më ndënëtak anënk ucankaf ntëÿu ña ndënëka Yosef; më cudëka viÿi vësankaf do ñaba gëb hna wanjere sanu. ⁴³ Tac, më kayëndëka saret higëna lëÿu hna ile pehnëhniko ale ÿak rëhaka ÿa, do vële ryënkwareÿkëhniwo va ndekadëniho: «Kërënyarin nkaÿ hna!» Koyëna njëdakawo Faraÿo ÿa Yosef ucankaf unÿa Esipët hna fop.

⁴⁴ Faraÿo ÿa më mbok ntehnëka kat Yosef: «Faraÿo ÿa yebu. Bare ge gena wëjë ÿaÿwëk, ahnë yelëdina ru-fa ÿa ma kërëcët fary ÿa nkal li fop.» ⁴⁵ Faraÿo ÿa më njëdaka Yosef uÿac haÿary, Tësafënat-Paneya, do njëdahna ñëla Asënat, aryagu Potifera, asëna wasadëha avë inaÿ nte ÿacik On ña. Kobëri tac Yosef nkwayëtako nkal Esipët ña fop. ⁴⁶ Yosef wabëhn wafëhw warar (30) kwëhnako ante pëgwëko ndokunëhnënda Faraÿo ÿa. Më kërënaka Faraÿo ÿa do nkwayëta nkal inÿa fop.

⁴⁷ Hnë wabëhn mbëd gë waki (7) uvetak hna, roka ÿa njivëdëho dus. ⁴⁸ Yosef mbarëpëko roka yabah Esipët hna, hnë wabëhn watah. Ndanëko vankol vacankaf hna roka le varëpiko wahaÿ hna. ⁴⁹ Mbarëpëko roka yabah dús; njabëko ntëbi nkërëyal nte ye itëfary wov, kodëlohna mboki ndëkwi, kabi njabëko dëcët.

⁵⁰ Ani gë təkahnindo inte ña, Asënat, asëvalu Yosef, vucan vuki nagëko. ⁵¹ Yosef Manase macëkawo fandënkwareÿenkwa fa, kabi umë lehnëko: «Wënu ña ndënkwehnëko ambër mën ña fop do gë fop tere rëm mën ÿa.» ⁵² Efërayim macëkawo fakigëna fa, kabi umë lehnëko: «Wënu ña njëdakoÿëhni vutah hn'inkal nte haÿëhnahnëbuho hna.»

⁵³ Wabëhn wante njivahnëko roka Esipët ña puko. ⁵⁴ Awa pëgwëlehn wabëhn mbëd gë waki (7) inte ña, gante pëyahneko Yosef ka. Inte ña campëko wayal hna fop, bare Esipët hna nkeho roka. ⁵⁵ Ante pëgwëniho vëvë Esipët korotëndëni inte ña, ndekandënihawo Faraÿo ÿa njëdahni ile tokëdëni. Arac më ntëkwakëhni bulunda ÿa fop: «Tëyëryina Yosef do diryin ile ntehnëdëhu ÿa.» ⁵⁶ Ante tënkëko inte ña nkal hna fop Yosef më pidëtehnëk fop vandank va do nkwaÿëndëhni roka ÿa vëvë Esipët va. Inte ña nkoko nkwenand kat Esipët hna. ⁵⁷ Wayal hna fop, vahnë va njijëdëniho soñe daÿ roka vëhni Yosef hna, kabi inte ña mbërendëhëniwo vahnë va gante-wo-gante.

Viju Sakob Esipët hna

42 Ga njëtak *Sakob* roka wafëde Esipët hna, më ntehnëkëhni viju: «Soñe ye ÿëwërun ani ayëkëlëndu? ² Njëtabu nkehëhna roka Esipët hna. Yiryin alëÿaju, soñe antë cëmin inte.» ³ Awa vicëru pëhw Yosef va njilehnëni gë Esipët ntëÿajëni roka ÿa. ⁴ Sakob tavëlawohna aheryu Yosef, Besame njinti, kabi nahadëho: «Antë nkeja iñë ÿeh.»

⁵ Viju Sakob va təkëlehnëni Esipët hna gë vahnë vëhaÿary vële yintiko lëÿa roka, kabi inte ña nkeho gante-wo-gante Kanan hna fëna. ⁶ Yosef yeho asankaf avë nkal ña fop. Umë wafëdëhëhniwo roka ÿa vahnë va fop. Vicëru təkëlehnëni ndëkwëhnëni haryënkwa lëÿu wayëka ÿa nkal hna. ⁷ Yosef nundëhni tuñ vicëru, njavëtëlehnëhni, bare ndënkwehnakëhniwo do ñaÿë-nahnëhni tëyëhni: «Ne nkejërun?»

Më ntëkwaniha: «Kanan yejëbun, lëÿa roka yijëbun.»

⁸ Koyëna njavëtëkëhniwo Yosef vicëru, bare vëhni vëyavëtëlawohna. ⁹ Awa Yosef më ndëkwëtak hudakery hunte ndakeryëko ha soñe lëÿ hni ha më ntehnëkëhni: «Vëyëkëtehna yerun! Njijërun soñe ayëtu ile nkok kwëhnana fanka nkal inÿi.»

¹⁰ Më ntëkwaniha: «Hali, Ahwëhn fu, ndëwa roka fo yijëbun. ¹¹ Fuhnë fop vutah asan aryampo fo yebun. Vahnë vësatah yebun, gelëfuhna vëyëkëtehna.»

¹² Yosef më ntëkwakëhni: «Gena toña! Njijërun soñe ayëtu hnë cape nte nkok kwëhnana fanka nkal inÿi.»

¹³ Më ntëkwani: «Vucan pëhw gë vuki (12) yebunëho, vutah asan aryampo fo yebun, hn'inkal Kanan hna matibun: fatëkwa fa gë rëm fu ÿa nkohëni do aryampo gona.»

¹⁴ Bare më ntehnëkëhni: «Ile hnësëbu ÿa dihëtëda: vëyëkëtehna yerun. ¹⁵ Njëtëdëdu ge toña hnësëdun: ntëkëbu g'intaÿary Faraÿo ña, cahnëdilu hna nkal li ge gena arëkwa hun a rëkik ani. ¹⁶ Payëryina aryampo hnë ÿuhnë njinëhna arëkwa hun a, hara vëyëntaÿ va kaso hna nkodëni. Koyëna njëkëde wanës hun ña ge toña hnësëdun. Ge gena toña, g'intaÿary Faraÿo ña, vëyëkëtehna yerun.»

¹⁷ Yosef më cëdehnëkëhni vicëru wafac warar. ¹⁸ Hnë fac rarëna hna, më ntehnëkëhni: «Ami ntakëdëho gë Wënu ña. Awa, ge ñadiluhna asëmu, wëli ile lehnëdëmu aliwo ÿa. ¹⁹ Ge vahnë vële hnësëd toña yerun, maÿëryin aryampo hnë ÿuhnë nko kaso li; vëyëntaÿ va njonëhnënihëhni roka ÿa vëvë watere hun vële njok inte va. ²⁰ Tac, yonëhninowa arëkwa hun a. Koyëna njëtëdëdu toña hnësëdun do cëmëdiluhna.»

Vicëru Yosef maÿëlehnëni ntini koyëna. ²¹ Tac ntehnëledëniho: «Soñe ile liyinëka ahery fu ÿa finiñah-ninëkëfu: nuyinëko yiÿwëhna lëÿu ÿa, ante këladëhëfuno ña, do nëpayilëlawohna. Soñe rac yehahninëk fuhnë dënk tame hnë iÿi yiÿwëhna.»

²² Riben më ntëkwakëhni: «Pëyalunohna bi: antë aliwuna iÿi sifa ÿeh fañi fatah! Bare nëpalunoÿohna. Tame cosanden soñe cëm dëÿu ña.» ²³ Vëyëtëlohna Yosef nkwareÿëdëho wante nësëdëniho ña kabi ahnë rëkëtëlehnëdëhëniwo. ²⁴ Awa Yosef më ñaÿëtakëhni do kond. Tac mboka ñarël lëÿ hni hna pëyahni Simeÿo tavëd kaso hna do ñabehna tase lëÿ hni.

Imënc viju Sakob Kanan

²⁵ Yosef më ntehnëkëhni vëryokuñ vëlëÿu va pëbënhënihëhni roka ÿa wësaku walëÿ hni hna, do mbokaryi koryi lëÿ hni ÿa ale-wo-le saku lëÿu hna do fëna njëdayini ile valëhdëhëhni soñe uyas ÿa. Do

koyëna ntinëhniho. ²⁶ Më ndibëndënihëhni roka ÿa wafali walëw hni wã njilehni.

²⁷ Ante tëryaniho hn'ile ndakëdëni hna, aryampo hnë vëhni më pëtëk saku lëwu ÿa soje njëdahna ile tokëd fali falëwu fa, do nuko koryi lëwu ÿa saku hna. ²⁸ Më ndekak ntehnëhni vëyëntaŵ va: «Nurun! Mbësaiyibu koryi mën ÿa! Ani nke, saku mën li!» Pëmpëhna-nëkëhniwo ðus do ntakëhni. Më tëyëlëdëni: «Ye la ntikëfu aki Wënu nji?»

²⁹ Ante tëkëniho Kanan vëhni rëm hni, *Sakob*, më pëyaniha fop ile yejëkëhni ÿa. ³⁰ Vëhni lehnëko: «Asan ale ye asankaf avë Esipët ÿa njapënanëkëfuno. Vëyëkëtehma yebun ntehnëkëfuno. ³¹ Awa, më lëkwabunëha: “Gelëfuhna vëyëkëtehma, bare vësatah yebun. ³² Pëhw gë vëhi yebunëho, vucan rëm ryampo fo; aryampo gona do fatëkwa fa gë rëm fu ÿa nkohëni hn'inkal Kanan hna.”

³³ «Asan arac më ntehnëkëfu: “Ge vahnë vële hnësëd toña yerun, maŵëryin aryampo hnë wuhnë nko hnanì. Vëyëntaŵ va njonëhniho roka ÿa vëvë watere hun vële njok inte va. ³⁴ Tac yonëhniowa arëkwa hun a. Njëtedëfu koyëna toña hnësëdun, do geluhna vëyëkëtehma. Awa tac mbësadëmuna aÿënta hun aÿi do tavëdëmu ayasëlehnëndu nkal li gante ñadun ka.”»

³⁵ Ante njëpëtëniho roka ÿa hnë wësaku walëw hni hna, ale-wo-le hnë vëhni tëkatëko fakufa koryi lëwu fa gë koryi per, do ga nuni koryi lëw hni rac, ntakëkëhniwo gë rëm hni Sakob per. ³⁶ Awa rëm hni Sakob më ntehnëkëhni: «Ñadun antë worryaryëwëhni vutah mën va: Yosef gona; Simeÿo nulëwahna, do ñadun ah-nufëhnunoŵa Besame! Ami nkef iÿin fop!»

³⁷ Riben më ntehnëka: «Kwëtehnandeŵa ami, mëncënanidëmina. Ge mëncënanilinahna, ndaŵëdühëhni vijë mën vëhi vi!»

³⁸ Bare Sakob më ntëkwak: «Hali, ajë mën aÿi yidina gë wuhnë. Acëru cëmëk, umë fo worryaryëbu fëmba hnëmu fa. Ge uŵeh yehëka nkaŵ hna, cëmëdëfu ntavah soje hun ÿa gante cërëbu ki.»

Besame njodëniha vicëru Esipët

43 Inte ña g'ahaŵary mbërehndëhëhniwo vahnë va hn'inkal Kanan hna. ² Awa tere Sakob ÿa, ga puhnëni roka ile ntëwajëniho viju Esipët hna, Sakob më ntehnëkëhni: «Bokëryin ayiwu alëwaju roka toye.»

³ Yuda më ntëkwaka: «Asankaf Esipët ÿa nësëhnëkëfuno wapacëk, bokëdilëfuhna hahnëfu haryënk w lëwu ge arëkwa fu ÿa yintina. ⁴ Ge maŵëru arava Besame yofuna, njidëfun lëwajëfu roka ÿa. ⁵ Bare ge njwëyëryaruha, yidilëfuhna, kabi asan a më lehnëkëfuno, bokëdilëfuhna hahnëfu haryënk w lëwu ge arëkwafu ÿa yintina.»

⁶ Sakob më ntehnëkëhni: «Soje ye lëntahnërunëho aki afëyawuna aÿi asan kwëhnarunëha ahery ale wok hnanì?»

⁷ Më ntëkwaniha: «Umë rëyëkëfuno wayabah, soje lëw fu do gë soje tere fu. “Rëmun ÿa, nkok bi? Kwëhnarunëha bi fakery fakaŵary?” Ile tëyëkëfuno ÿa fo

lëkwabunëho. Yëtëlëfunohna ntehnëdëhëfu: “Yojëna arëkwahuna.”»

⁸ Yuda më ntehnëk: «Apa, maŵëry arava Besame yoŵa. Tëfëka yifu, ge ñadelënëhna cëmin, wëjë, gë fuhnë do gë vutah fu va. ⁹ Kahnëndabu yewu ankaf soje lëwu ÿa. Ami yeŵ ale wënëka haryënk w hu ðu-niÿa mën hna fop ge mëncënanilinahna. ¹⁰ Do ge biÿakëndilëfuhna ani, njikëndëbun vokajëfu wahwënta wahi.»

¹¹ Awa rëm hni më ntehnëkëhni: «Kabi koyëna nke, diryin aki: taŵëryin wësaku hun hna vifërën vivë nkal dëw fu va † ayonëhnuna asan arac. ¹² Bokaryëryin koryi le rëkatërun wësaku hun hna. Mpëd ale raŵëk aÿi dina mpër. Yoryin fëna koryi haŵary. ¹³ Tame, yoryina ahery hun aÿi avokawu g'asankaf avë Esipët. ¹⁴ Arabi Wën Hwëhn Fanka Fop ña ntihna kaÿëhna gë wuhnë do tavihni Simeÿo gë Besame aŵënceryiwuni. Ge ami ye, arabi woŵ fatah këm, ge koyëna tëfëko!»

Yosef gë vicëru

¹⁵ Awa viju Sakob va më nufëni wabuña ña gë koryi haŵary ÿa. Njilehni gë Besame Esipët hna do njini tufëhnani vëhni Yosef hna. ¹⁶ Yosef, ga nuka Besame gë vëhni, më ntehnëka ale yeho asankaf vëryokuÿ vëvë tere lëwu va: «Yiryeryëryihni vëÿi ÿal mën hna, ðaŵehneryehna icaŵ do ahnëgehna, kabi vëÿi g'ami tokëdëfun g'anent ga.» ¹⁷ Asan a më ntik ile ntehnëkawo Yosef ÿa, njiryeryëkëhniwo viju Sakob va tere Yosef hna.

¹⁸ Ante ntehniniho tënkëni tere ña, ntakëkëhniwo. Ntehnëdëniho: «Soje koryi ile vokaryiko hnë wasaku fu ÿa ye ante njijinëko ryënk wëryënk w ña. Njodënihëfu soje njohahnënihëfu ntinihëfu vëramp do nufënihëni wafali fu wï.» ¹⁹ Më tëhaniha ankaf vëryokuÿ vëvë tere Yosef va rënka tere hna, ²⁰ ntehnëniha: «Këlayiru tavëndifu, asankaf: ndënk wëbunëho yijëfu hwënta ryampo lëwã roka ani. ²¹ Awa wamënca ña, ga tëkëbun hn'ile ndakëdëfunëho hna pidëtëbunëho wësaku fu wã, do ale-wo-le tëkatëko koryi ÿa saku lëwu hna, gante nkeho koryi le laŵahnëbunëho roka ka dënk. Awa mbokaryibun tame, ²² do njojëbun koryi haŵary laŵahnëfu roka ÿa. Yëtëlëfuhna bi mo raŵëko koryi ÿa wësaku fu hna!»

²³ Bare ankaf vëryokuÿ vëvë tere Yosef va më ntëkwak: «Nëwëryin yam, antë ntaku. Wënu hun ña ye, Wën rëmun ña, kwëtëhnëku koryi ÿi wësaku hun hna; koryi hun ÿa tebabuho.» Tac, tavëlehna Simeÿo.

²⁴ Asan a ndënëlehnëhni tere Yosef hna. Më njonëhnikëhni wënka nkuyëtahneni wapary ña do njëdayini wafali wã ile tokëdëni. ²⁵ Më pëhwëtëni wabuña ña napatëndëniha Yosef tëki g'anent ga. ²⁶ Tëkind tuÿ Yosef tere hna, më njëdaniha wabuña wadëw hni ña, tac ndëkwëhnëni haryënk w lëwu. ²⁷ Yosef më tëyëkëhni bi hak nkoni, tac më nkwenëk: «Hak nkok rëmun lafah ale hnësëhnërunëhoŵa ÿa? Nkontik bi?»

† Vifërën vivë nkal dëw fu va ye wakoyel gë wadëj gë vile hnënjëndë iroka gë datikola ile wacik mir, do g'ile wëntëlëk gë wanjéc wayimp.

²⁸ Më ntëkwaniha nkotëni ndëkwëhnëni haryënkwlëwu: «Aryokuñëhn hu ÿa, rëm fu ÿa, nkontik do ki fo nkok.»

²⁹ Tac Yosef më nuka Besame, aheryu ÿa, aju hnëmu. Më tëyëk: «Nësëhnërunëhowo soñe arëkwa hun a. Umë bi ye aÿi?» Më nkwënëk: «Arabi Wënu ña ndëwani, fatah mën!»

³⁰ Yosef njiwëhnahnëkawo dus ante nukawo aheryu Besame ña, do wankwën ña tëmpëkawo vinkër hna. Cahnëlehn ñap do nji cery ntëwu hna soñe ko. ³¹ Tac më nkwëñajëk do cahnëlehn. Nduñëna do ntehn nëhëti roka ÿa. ³² Yosef hnë tabali minu nëhëtëhniko, hara vicëru g'aheryu hnë tabali haŵary nkeniho. Vëvë Espipët vële wacehnaryiko ÿalu va fëna minëhni tokëdëniho, kabi vëhodilohna tokëlahnëni gë *Wa-ebëre*: namu ikwëtahn dëw hni ña mbañëko. ³³ Yosef gë vicëru g'aheryu pabëlëniho. Gante mbaÿëlëni ka cariniho, aryënkwëryënkwa hafo arëkwa hna. Njëkëlëdëniho g'ufëmpëhnahnah. ³⁴ Yosef më nëhëtëhnëhnëkëhni hnë vanëhëta vante yeho tabali lëwu va. Më nëhëtëhnëhnëka Besame uhnëhët ule fëbëk ntëbi wahwënta imbëd wëba vicëru ña. Do cenihon uñen yabah gë Yosef.

Yosef njëkëhnahnëdëhëhni vicëru

44 Ga mbiÿëk, Yosef më ntehnëka ankaf vëryokuñ vëvë tere lëwu va: «Pëbënëry wësaku viÿë vahnë, yëdaryihni roka yabah ile kodëni njoni. Taŵaryiry fëna koryi ÿa wësaku hni hna. ² Hnë saku ale ÿak vak hna taŵëdu koryi ÿa do ñërya mën nte ryëhwarik koryi ña fëna.» Asan a më ntik ile ntehnëkawo *Yosef* ÿa.

³ Ga tæk pac, tavëlehnini njini viju Sakob gë wafali walëw hni ŵa. ⁴ Cahnëlehnëni naŵ hna, bare vëÿaŵënëlohna ten dus ante ntehnëkawo Yosef ankaf vëryokuñ vëvë tere lëwu va: «Tëfëlehnëryihni vëÿi vahnë arëkahni. Tëÿëryihni: “Ntinëhnirun ufërën awa soñe ye sosahnërun uŵeh? ⁵ Soñe ye lerun ñërya koryi nte cehand do cihnan ale ryokuñëhnëdëfu ÿa? Uŵeh sankaf ye ile lirun ÿi!”»

⁶ Asan a më tækakëhni do ntehnëhni watac. ⁷ Më ntëkwani: «Asankaf, hak kodu alehnëfu aki? Muk kodilëfuhna lifu iñë gë iÿi ki! ⁸ Mbokaryibun koryi le rëkatëbunëho hnë wësaku fu Kanan hna. Awa soñe ye ledëfun koryi ma sanu tere ale ryokuñëhnëdu ÿa? ⁹ Ge tækatik anji ñërya hnë saku aryampo hnë fuhnë, ndaŵil! Do fuhnë dënk nkedëfun vëramp hu.»

¹⁰ Asan a më ntëkwak: «Awa, dinëfu gante nësërun ki. Bare hnë ale tëkatëde ÿa, umë fo yed aramp mën a; vëÿëntaŵ va afaya nkedëni.» ¹¹ Më cëlëndëni ale-wo-le ñap saku lëwu ÿa do pidëtëni. ¹² Asan a më njëkëk fop wësaku ŵa pëgw hnë va ale sërëhnëkëhni hna do tæk-wahn fatoy fa. Më tëkatëk ñërya ña hnë saku Besame hna. ¹³ Awa vicëru më cëfëhnëkëhni hafo citëni viÿi vilëw hni va do mbokaryëni ndibëndënihëhni wafali ŵa wësaku ŵa tac mbokani g'inaŵ.

Yuda ntëwëhnëdëha Besame

¹⁴ Awa ga tækëni Yuda gë vicëru do gë vëheryu vëhni *Yosef* hna, Yosef hnam fo nkok. Më ndëkwëhnëni wayëka ŵa nkal hna haryënkwlëwu. ¹⁵ Yosef më ntehnëkëhni: «Soñe ye lirun iÿin? Yëtëluhna bi asan g'ami ki kwëhnabu fanka soñe yëtu fop?»

¹⁶ Yuda më tebak wanës ña ntehn: «Asankaf, ñoñ kodilëfuhna alëkwayi. Ñoñ gena ile hod tufahn nufëlëfuhna. Bare Wënu ña rufahnëk ile wënëbun ÿa, awa vëramp hu yedëfun g'ale yokëh ñërya ñi per.»

¹⁷ Yosef më ntehnëkëhni: «Hali, koda liwu koyëna. Ale yokëh aÿi fo yed aramp mën. Bare ŵuhnë mëncëryin yam gë vëhni rëmun.»

¹⁸ Yuda më tëhaka Yosef do ntehn: «Këlami asankaf, njëtëbu këñëlantun gë *Faraŵo* ÿa, bare maŵëryanërye vok hnësu kat, hara davëlihna g'ami. ¹⁹ Ante ndënkwëbunëho yijëfu ña, tëÿëruhëfuno bi nkor-yaryëbunëha rëm gë ahery ahaŵary. ²⁰ Më lëkwayiru: “Nkoryaryëbunëha rëm lafah lëw fu ÿa, gë ahery aryampo, ale nagëhnika hn'untaf ntëwu hna. Rëm fu ÿa umë ñak ñad dus, kabi fatah fatac fo wok fëmba hnëmu fa; aju aÿëntaŵ a cëmëk.” ²¹ Më lehnëruhëfu: “Yonëhninowa hnuŵa.” ²² Më fëyayiru: “Fatah fa kodina ñaŵëtahna rëmu; ge ñaŵëtaka, cëmëd.” ²³ Bare më lehnëruhëfu: “Ge ahery hun a tëfëlëntijina gë fuhnë bokëdilëfuhna hahnëfu haryënkwlëwu.”

²⁴ «Awa ga mbokabun vëhni rëm fu hna, aryokuñëhn hu ÿa, më fëyabunëha wante lehnëruhëfu ña. ²⁵ Ga mbiÿëk më ntehnëkëfu vok yijëfu laŵëfu le rokëde. ²⁶ Më lehnëbunëha: “Kodilëfuhna yifu, ge gena ahery fu ÿa rëfëlëntik. Ge tëfëlëntina, asankaf avë nkal ÿa dëkwajëdilëfu hna.”

²⁷ «Rëm fu ÿa më ntëkwakëfu: “Njëtërun dus, asëval mën a Rasel vucan vuki fo nagëhnëkoŵëhni. ²⁸ Aryampo hnë vutac njik; ntiyahnëko intaŵ ñaŵah rokëka, kabi bokëla hnuŵa, ²⁹ do aÿandu ahnufëhnunowa fanji fëna! Gante cërëbu ki ge ŵeh yejëk a, ntidunëho ntavah nte ryaŵëdëho.”

³⁰ «Awa tame, asankaf, koda ŵëncu vëhni rëm mën hna hara yolëŵahna fatah fi. Ntaŵary rëm mën ña fatah li nke. ³¹ Cëmëd ge mëncëntina. Awa fuhnë yed vële ryaŵëka g'antavah va hn'untaf ntëwu hna. ³² Do kat, pëyahnëbu ami ye ankaf fatah fi haryënkwlëwu rëm mën hna; ntehnëbuha: “Ge mëncëryilëŵa hna, ami yed ale lëntahnëki ÿa kwëlëkwël.”

³³ «Këlami, maŵëryanërye woŵ ami ryokuñëhnëndi had aramp, hnëmpëtëŵa fatah fi, soñe mëncëntahni gë vicëru vëÿëntaŵ vi. ³⁴ Koda muk vokawu gë vëhni rëm mën hara tëfëlëlëfuhna gë fatah fi. Koda ryuñënaŵ hnuŵa rëm mën ÿa hnë horot le ÿad nkehna ÿa.»

Itufëhna Yosef

45 Awa *Yosef* kodilohna nko nduñëna haryënkwlëwu vële hwëhnëkawo va; më ntehnëkëhni cahnëni. Koyëna umë fo woko gë vicëru g'aheryu ante tufëhnakëhniwo bi mo nke ña. ² Bare kodëho dus hafo vële

canëko va nkwëryëdënihawo, do wakasëk watac tëkëko hafo cery inaŵ *Faraŵo* hna. ³Yosef më ntehnëkëhni vicëru g'aheryu: «Ami ye, Yosef! Rëm fu ŷa nkok bi?» Bare vëhni vëhodilohna ntëkwaniha, ntakekëhniwo dus g'umë.

⁴Awa Yosef më ntehnëkëhni: «Tëhajëno.» Më tëhaniha. Yosef më mbok ntehnëkëhni: «Ami ye, Yosef, ahery hun ale wafërunëho soje yoyiwu Esipët hna. ⁵Tame, antë pëbu yiwëhna do antë ahniralu kabi aki nkwaferunëho. Wënu ŷa ryënkwehniko ani, soje holahnu fehëtu. ⁶Wëli, inte ŷa nuŷak wabëhn waki (2) nkal li do nkojëk wabëhn mbëd (5) uyam g'ibarëp gedina. ⁷Wënu ŷa ryënkwehniko hn'iŷi nkal, ahwëhnanuni hnënk do awontiwu; pehët cankaf ye.

⁸«Awa gena wuhinë sañëtiko ani, Wënu ŷa ye. Do umë fëna liko yewu asankaf aryënkweyënkwa ale ŷak hwëhna nafa ava *Faraŵo* ŷa avë Esipët aŷi: ami ye nkaf acery inaŵ *Faraŵo* ŷa do ye fëna asankaf inkal Esipët ŷa fop.

⁹«Tame, yiryin ñap alehnuna apa: “Ajë hu Yosef më lehnëk: Wënu ŷa naŵëndëko hn'inkal Esipët hna fop. Yij ŷal mën hna hara biyëlihna. ¹⁰Hnë resiŷo Gosen hna ntëdëdun gë vutah hu va, gë vërah hni, wape hu ŷa, wuhnankal hu ŷa, wuhni hu ŷa do fop ile hwëhneru ŷa. Koyëna darël mën nkedu. ¹¹Ami njëdadëmi ile valëdëhi ŷa fop, wëjë, tere hu ŷa, do gë wusaŵ hu ŷa, soje antë nkoji iñë, kabi ani gë wabëhn mbëd (5) inte ŷa nkod.”»

¹²Yosef më nkwënkë: «Do wëli: nudun wuhinë dënk, do ahery mën aŷi Besame fëna nud, paryi nke ami Yosef hnësëhnëdëhu. ¹³Awa yiryin afëyawuna apa fop nafa le hwëhnabu hnë Esipët ŷa, do pëyaryina fop le hnurun ŷa. Tac yojëna ñap ani.»

¹⁴Yosef më muryaka Besame, aheryu, pëgwëlehn kond; Besame fëna kodëho. ¹⁵Yosef muryakëhniwo fëna vicëru kotënd dus. Ga ndëcëk umë, vëhni fop nësëledëniho g'umë.

Sakob macik nji Esipët

¹⁶Ga njëtayik cery inaŵ *Faraŵo* hna vicëru g'aheryu Yosef va tëkëni Esipët hna, *Faraŵo* ŷa gë vësankaf vële rëhakawo va natëkëhniwo. ¹⁷*Faraŵo* ŷa më ntehnëka Yosef: «Dehnëryihni vicër hu g'ahery hu ndibëndënihëhni wafali walëw hni ŷa do mëncëni gë Kanan, ¹⁸soje njinëhëniha rëm hni gë watere wadëw hni ŷa njojenihëhni ani. Hnë resiŷo le ŷak vetak hnë Esipët hna njëdadëfuhëhni ntëdëni, do ile ŷak fërenak hnë Esipët ŷa rëkëd tokëndëni. ¹⁹Ntehnëduhëhni fëna nufëni wasaret Esipët li njohannihëhni vësëval hni, vutah hni do gë rëm hni. ²⁰Tëfëlahna njahnani soje viyë vile tavëhëdëni hnam va. Kabi, hnë resiŷo le ŷak vetak hnë Esipët hna njijëdëni ntëdëni.»

²¹Viju Sakob va më ntini ile ntehniniho ŷa. Yosef më njëdakëhni wasaret ŷa gante ntehnëkawo *Faraŵo* ka, tac gë vile valëhëdëhëhni hn'ankaŵ hna. ²²Më mbuñakëhni vëhni fop ale-wo-le viyë viwamah. Bare Besame, viyë imbëd (5) mbuñakawo gë wanjët koryi wakeme watar (300). ²³Më njëdanahnëka rëmu wafali

pëhw (10) wale ryibëndik viyë vifërën vivë Esipët, gë wafali ipëhw (10) wale ryibëndik roka, vamburu do gë vile rokëde soje uyas lëwu ŷa. ²⁴Yosef më ntehnëkëhni antë nkwajëlëhëndëni nkaŵ hna. Tac koyalëni.

²⁵Matëlehnëni Esipët hna mëncëni gë Kanan do tëkëni vëhni rëm hni *Sakob* hna. ²⁶Më pëyaniha: «Yosef cëmëna! Do umë ye asankaf Esipët ŷa fop.» Cëmëkawo mbahn iŷa, bare kodilohna kwëtahnëhni.

²⁷Më tëfëtanëniha fop ile nësëko Yosef ŷa. Tac Sakob më nuk wasaret wale njëdanahnëko Yosef njohahni ŷa. Awa nkelehn had ale sëmëko njënat. ²⁸Do më ntehnëk: «Ha, pacëko: ajë mën a Yosef cëmëna ten. Afo yiwu hnuŷa ani gë sëmahnëndu ŷa.»

Sakob njid Esipët

46 Sakob kahnëtalehn gë fop ile kwëhneko ŷa. Ga tëkëk Berëseba, më ntinëhëka sadëha Wën rëmu Isak ŷa. ²Hn'umëd tac, Wënu ŷa nësëhnëkawo wati nte ndakëko wakwëd ŷa. Macëkawo: «*Sakob!* Sakob!»

Më ntëkwaka: «Mëtabu, nëpadëmi.»

³Wënu ŷa më ntehnëka: «Wën rëmuh ŷa yebu. Antë ntaki ayi gë Esipët, kabi hnam, vutah vërah hu va njabëdëni hafo nkeni bulunda sankaf. ⁴Ami dënk lapëhna dëhi, do mbokaryidëmi fëna. Ge cëmëru, Yosef pabëd iñas hu ŷa.»

⁵Awa Sakob matëlehn Berëseba hna. Viju njonihawo gë vutah hni do gë vësëval hni hnë wasaret wale njëdanahnëko *Faraŵo* ŷa soje uyas ŷa. ⁶Njonihëniwo fëna wusaŵ wulëw hni ŷa do gë fop ile kwëhnanihho hn'inkal Kanan ŷa do njini gë Esipët, Sakob gë tere lëwu ŷa fop. ⁷Koyëna njiko Sakob gë Esipët gë vëlëwu va fop: vutahu gë vërah hni.

Tere Sakob

⁸Wëlin wamac vutah *Sakob*, nte ŷaciko *Isërayel*, vële yiko Esipët va: fandënkweyënkwa fa Riben yeho, ⁹do vutah Riben va, vëhni ye: Enok gë Palu gë Hesëron do gë Karëmi.

¹⁰Vutah Simeŷo va, vëhni ye: Yemuwel gë Yamin gë Ohad gë Yakin gë Sohar do gë Sawul, aju asëval avë Kanan ŷa.

¹¹Vutah *Levi* va, vëhni ye: Gerëson gë Kehat do gë Merari.

¹²Vutah Yuda va, vëhni ye: Er gë Onan gë Sela gë Peres do gë Sera. Er gë Onan hn'inkal Kanan hna cëmëniho. Peres vutah vuki kwëhnako: Hesëron gë Hamul.

¹³Vutah Isakar va, vëhni ye: Tola gë Puva gë Yasub do gë Simëron.

¹⁴Vutah Sabilon va, vëhni ye: Sered gë Elon do gë Yahëlel.

¹⁵Vëhni yeho vutah Leya gë Sakob vunte hnagiko Mesopotami gë vërah hni. Nagënihawo fëna facëval: Dina maciko. Viju gë vëryagu wafëhw warar gë vërah (33) nkeniho fop.

¹⁶ Vutah Gad va, vëhni ye: Sëfon gë Hagi gë Suni gë Esëbon gë Eri gë Arodi do gë Areli.

¹⁷ Vutah Aser va, vëhni ye: Yimëna gë Yisëva gë Yisevi gë Beriya do g'ahery hni facëval fa Sera. Beriya vucan vuki nagëko: Heber gë Malëkiyel.

¹⁸ Vuñi vutah yeho vunte nagëhnëkawo Silëpa Sakob va, aryokun asëval ale njëdakawo Laban aryagu ÿa Leya. Ipëhw g'imbëd gë fandañ (16) nkeniho.

¹⁹ Viju Rasel, asëvalu Sakob va, vëhni ye: Yosef gë Besame. ²⁰ Esipët hna Yosef vutah vuki nuñanihëhniwo g'asëvalu Asënat, aryagu Potifera, asëna wasadëha avë inañ On ÿa: Manase gë Efërayim yeho.

²¹ Vutah Besame va, vëhni ye: Bela gë Beker gë Asëbel gë Gera gë Naman gë Ehi gë Ros gë Mupim gë Hupim do gë Arëd.

²² Vëyi yeho vutah vunte nagëhnëka Rasel Sakob gë vërah hni va; vutah pëhw gë vunah (14) nkeniho.

²³ Aju Dan ÿa: Husim yeho.

²⁴ Viju Nefëtali va, vëhni ye: Yasiyel gë Guni gë Yeser do gë Silem.

²⁵ Vëyi yeho vutah gë vërah hni mbëd gë vuki (7) vumba Bila gë Sakob va, aryokun asëval ale njëdakawo Laban aryagu ÿa Rasel.

²⁶ Vëvë tere Sakob, vële yiko Esipët do nagëko umë dënk va, nkeniho vahnë wafëhw mbëd gë ryañ g'im-bëd g'aryañ (66) fop ka ÿa. Nkentiniho fëna vësëval viju va. ²⁷ Gë vutah vuki vumba Yosef vunte hnagiko Esipët va. Fop vëvë tere Sakob vële lëdëko hnë Esipët va nkeniho vahnë wafëhw imbëd gë wahi (70).

Sakob Esipët hna

²⁸ Sakob, nte wacëdeho fëna Isërayel, më payëka Yuda ndënkwah vëhni Yosef hna soñe pëhwëtanëh-nëhëndëhni itëk iña hnë resiyo Gosen hna. Ga tëkëni, Sakob gë tere lëwu ÿa, Gosen hna, ²⁹ Yosef më kayëk saret lëwu ÿa do kakahna rëmu. Nunda tuñ rëmu, muryalehna do kodëho hafo mbiy nkot muryahna.

³⁰ Awa Sakob më ntehnëka: «Wëla sëmu tame mena, kabi mbokëmi hnuyi do cëmëlihna!»

³¹ Yosef më ntehnëkëhni vicëru, g'aheryu, do gë vëyëntañ vëvë tere rëmu va: «Njidëfu fëyaña Faraño ÿa, vicër mën va, g'ahery mën do gë fop tere rëm mën le yeho Kanan ÿa tëkini. ³² Pëyadëfuha vëhwëd wusañ yerun, do njojërunëhëhni wape gë wuhnankal, gë wuhni hun ÿa do gë fop ile hwëhnarun ÿa. ³³ Ge Faraño ÿa macehnëku do tëyu bi ye ye doku hun ÿa, ³⁴ dëkwaryina vëhwëd wusañ yerun kobëri ante nkorunëho vutah ña hafo gaki, gante ntidëniho vacërakëlo hun ka. Koyëna mañëryanëderun alëdu hnë resiyo Gosen hna, kabi vëvë Esipët va ñewënihëhni vëhwëd wusañ va fop.»

47 Awa Yosef më njik pëyahna Faraño ÿa ntehnë: «Rëm mën ÿa gë vicër mën va do g'ahery mën a tëkini. Kanan matini gë wape wadëw hni ña gë wuhnankal ÿa gë wuhni ÿa do gë fop ile kwëhnani ÿa. Tame hnë resiyo Gosen hna nkeni.»

² Tac Yosef më nufëkëhni vicëru imbëd (5) va tufa Faraño ÿa. ³ Arac më tëyëkëhni: «Ye ye doku hun ÿa?»

Më ntëkwaniha: «Faraño ÿa, vëhwëd wusañ yebun gë vacërakëlo fu ka. ⁴ Hn'inkal Kanan hna, inte ña njabëk dus hafo gona ile tokëdëni wusañ fu ÿa. Soñe umë yijëbun lëdëntifu ani. Mañëryanëryifu lëdëntifu hnë resiyo Gosen hna.»

⁵ Faraño ÿa më ntehnëka Yosef: «Kabi tame rëmu gë vicër hu do g'ahery hu njijëni darël hu, ⁶ inkal Esipët ñi fop hnë vák hu nke. Yëdaryihni ntëdëni hn'ile ÿak përenak nkal Esipët hna. Kodëni ntëdëni hnë resiyo Gosen hna. Do ge kamahnëruhëhni hnë vëhni vële ÿak holëk ikwëd, kwëtehnahnëryihni wusañ mën ÿa dënk.»

⁷ Yosef njokawo fëna rëmu vëhni Faraño hna tufëndëlehnëhni. Sakob nkañëkawo Faraño ÿa g'untënah, ⁸ do Faraño ÿa më tëyëka: «Wabëhn wayëhw hwëhnaru?»

⁹ Sakob më ntëkwaka: «Wabëhn keme gë wafëhw warar ye (130) ga nkwëretalehnahnëdëfu hn'inkal gë inkal. Wabëhn mën ña ndëcëk ñap, do korotëbu. Nuñala ten wabëhn wante nuñaniho vacërakëlo mën vële wëretalehnëdëho gë ami ki va.» ¹⁰ Sakob më mbok nkañëka kat Faraño ÿa do cahn cery inañ hna.

¹¹ Awa Yosef më njëdaka rëmu gë vicëru do g'aheryu ntëdëni hnë nkal nte ÿak fërenak Esipët ña, hnë resiyo Ramëses hna, gante ntehnëkawo Faraño ka. Më njëdakëhni inkal nte kwëhnëdëni vëhni. ¹² Më njëdakëhni ile rëkëd tokëndëni vëhni rëmu gë vicëru g'aheryu, ale-wo-le gante tëkwëk tere lëwu ka.

Yosef hnë wati inte hna

¹³ Inte ña njabëko hafo ile rokëde golohna inkal hna fop. Esipët hna gë Kanan hna, vahnë va camëniho dus soñe inte ña. ¹⁴ Yosef mbarëpëko fop koryi vëvë Esipët va do gë vëvë Kanan va ile ntañandëniho roka ÿa do maruñehn hnë cery inañ Faraño hna. ¹⁵ Ante nkok gona koryi Esipët hna gë Kanan hna per, vëvë Esipët va më njini ntehnëniha Yosef: «Yëdaryifu ile rokëdëfun. Ñadu bi sëmëfu ayëkatëndëfu, kabi goryaryëlëfuhna koryi?»

¹⁶ Yosef më ntëkwak: «Ge goryaryëlëfuhna koryi, yëdaryinoñëhni wusañ hun wi, do ami, njëdadëmu ile rokëde.» ¹⁷ Awa më njojënihëhni wusañ wulëw hni ÿa njëdaniha Yosef: wafahnac ÿa gë wape ña gë wuhnankal ÿa gë wuhni ÿa do gë wafali ÿa. Yosef më njëdakëhni roka ÿa. Bëhn rac njëdakëhniwo ile tokëdëni, nkwëcëtëläni gë wusañ wulëw hni ÿa fop.

¹⁸ Bëhn le ryaviko hna, më mbokajëni ntehnëniha Yosef: «Asankaf, kodëlihna asoñi soñe afëyayi goryaryëlëfuhna koryi do wëjë hwëhnëkëhni tame wusañ fu wi. Ñoñ goryaryëlëfuhna le hoderu alehni njëdaderu. Vimbahn fu vi fo worryaryëbun gë wayal fu wi. ¹⁹ Ñadu bi sëmëfu ayëkatëndëfu do ravëfu wayal fu wi? Dañëryifu gë wayal walañëfu wi do ayëdafu ile rokëdëfun. Nkëdëfun vëramp Faraño ÿa do umë hwëhnëd wayal fu wi. Ñadilëfuhna sëmëfu. Yëdaryifu wanëda holahnëfu worryaryëfu walañary fu ÿa do hara wayal fu wi gena fëk.»

²⁰ Yosef më ntaŵëhnëka Faraŵo ŷa fop woyal wavë Esipët ŵa, kabi inte ŷa nkwënako do avë Esipët-wo nkwaſedëho kaŷ dëŵu ŷa. Koyëna, nkal Esipët ŷa fop Faraŵo ŷa hwëhnëko ²¹ do Yosef vëramp ntikëhniwo fop vëvë Esipët va. ²² Woyal vësëna wasadëha va fo nkoko daŵëna Yosef, kabi nkeho sariya le kahnëndëko Faraŵo ŷa soŷe lëŵ hni ŷa. Ile ndemadëhëhniwo Faraŵo ŷa tokëdëniho, umë nkonihho vëwafahnëna woyal walëŵ hni ŵa.

²³ Yosef më ntehnëkëhni bulunda ŷa: «Awa, ntaŵëhnëbuha Faraŵo ŷa woyal hun ŵa gë ŵuhnë per. Tame njëdadëmu uhnëda ule hnadëdun wëhaŷ hna. ²⁴ Bare njëdadunëha Faraŵo ŷa ivëryëna-wo hnë ile varëpërun hna. Ile wok ŷa ŵuhnë hwëhnëd. Rac rëkëdun ahnadëdu do arokëdu, ŵuhnë gë vutah hun va do gë vële lëdëlantun va.»

²⁵ Më ntëkwaniha: «Pehëtëdëhëfu cëm iŷa. Kabi kwëhnaru nëf ŷa gë fuhnë, maŵëbun yefu vëramp Faraŵo ŷa.» ²⁶ Awa Yosef më kahnëndëk sariya le wok hafo dol: Esipët hna, ivëryëna-wo hnë ile varëpik hna Faraŵo ŷa hwëhnëk. Woyal vësëna wasadëha va fo nkoko kwëhnëna Faraŵo ŷa.

Iña tëkwa Sakob

²⁷ Bulunda *Isërayel* ŷa Esipët hna ntëdëniho, resiŷo Gosen hna. Nuŷaniho hnapul, nagëlëniho do njabëni dus. ²⁸ *Sakob* ntiko wabëhn pëhw g'imbëd gë waki (17) Esipët hna. Wabëhn keme gë wafëhw wahnah g'imbëd gë waki (147) nuŷako fop ka ŷa cëmat. ²⁹ Ante nkëhnëko cëm ŷa, më macëka aju *Yosef* do ntehnä: «Ge ñaduho, tufërye iña hu ŷa do gë kahnëndä hu ŷa: kuyëtëry vāk hu ŷi mbuf mën li, alëkëhno alehn bañëdilihohna Esipët li. ³⁰ Ge cëmëbu, njođu iñas mën ŷa ayi ahwët yag vacërakëlo mën hna.»

Yosef më ntëkwak: «Ntidëfu ile rëyëruho ŷi.»

³¹ Sakob më mbok ntehnëka: «Dëkëhnërye.» Yosef më ntëkëhnëka. Awa Sakob më tënkwëk do camehn.

Sakob ndëwadëhëhni viju Yosef

48 Ga ndëcëk watac, më pëyayik *Yosef* ntehni rëmu tesëk. Më njini gë viju vëhi va, Manase gë Efërayim. ² Ante pëyayiko *Sakob* ntehni aju ŷa, Yosef, njijëk njëka, më njaŵënak mat ntaña pad dëŵu hna ³ tac ntehnä Yosef: «Ŵën Hwëhn Fanka Fop ŷa karyë-tahnëkowo Lus hna, hn'inkal Kanan hna do ndëwakowo. ⁴ Umë lehnëkowo: “Njëdadëmini vutah vujabah soŷe lihahni rëm kore wabulunda. Njëdadë-fuhëhni iŷi nkal vutah hu va kwëhnëni kwëlëkwël.”»

⁵ Sakob më nkwenëk: «Vutah vuki vuntëŵ hu vunte hnagik Esipët yihahnëryindu ŷa, had vutah mën nkeni. Efërayim gë Manase ami hwëhnëkëhni had gante kwëhnëbuhëhni vëhni Riben gë Simeŷo ki. ⁶ Bare vële vokëderu ahnagëhnihi va, wëjë wođ ahwëhnëhni. Hn'inkal vicër hni hna nuŷadëni sah intëŵ dëŵ hni ŷa. ⁷ Ante matibuho Mesopotami ŷa, hara tëk iŷa yebuho Efërata hn'inkal Kanan hna, cëmëko hnëmuh Rasel

nkaŵ hna. Më vañëbuha hnam, tëfary nkaŵ hna.» Efërata ŵac lëŵu ŵa tame Betëlem ye.

⁸ Hnë wati rac nukëhniwo Sakob viju Yosef va do tëy: «Vëhni mo ye vëŷi?»

⁹ Yosef më ntëkwak: «Vijë mën vële njëdakoŵëhni Ŵën ani Esipët va ye.»

Rëmu më mbok ntehnëk: «Tahëndihni darël mën ryëwanëŵëhni.»

¹⁰ Sakob cërëko dus do golohna nund dus. Awa Yosef më tahëndëkëhni viju. Sakob më muryakëhni do mbucëhni. ¹¹ Tac më ntehnëka Yosef: «Diyantowohna mbokëdëmi hnuŷi, bare wëli Ŵënu ŷa maŵëryanëko hnuŵëhni wëla vutah hu va.» ¹² Awa Yosef më nufëkëhni vërahu va, wavuf rëmu hna, do ndëkwëhn yëka ŷa nkal hna.

¹³ Tac pëlahni viju wëbāk ŷa: Efërayim, nte yeho g'irëhw lëŵu ŷa, g'irahahn Sakob nkeho do Manase nte yeho g'irahahn lëŵu ŷa, g'irëhw Sakob nkeho. Më mbok tahëndëkëhni kat rëm sankaf lëŵ hni hna.

¹⁴ Bare Sakob më nëmpëndëlehnëk wëbāk ŷa: më tindëk vāk rëhw lëŵu ŷa hn'ankaf Efërayim hna mama nkehahnëko umë fante ŷak vak fa, do vāk rahahn lëŵu ŷa hn'ankaf Manase nte yeho fandënkwëryënkwa fa.

¹⁵ Do wëli gante ndëwanëkawo Sakob Yosef ka:

«O Ŵën, wëjë ye Ŵën hunte cëmbëdëniho vëhni rëm mën sankaf Abëraham gë rëm mën Isak ŷa, Ŵën hunte heryëdëho kobëri ga nagahnibu, ¹⁶ mëleka le fehëtëko hnë fop wameh hna yeru fëna: tëyëdëmi aryëwanëhni vunj vutah.

Arabi soŷe lëŵ hni ŷa ryënkwëtandefu ami gë rëm sankaf mën ŷa Abëraham do gë rëm mën Isak fëna! Arabi nuŷanihëhni vutah vujabah dus gante-wo-gante nkal li!»

¹⁷ Ga nuk Yosef rëmu hn'ankaf Efërayim hna tindëk vāk rëhw lëŵu ŷa, më pëmpëhnahnëka; më pëlak vāk rëmu ŷa soŷe tindët hn'ankaf Efërayim hna do tind hnë mba Manase hna, ntehn: ¹⁸ «Hali, apa, mpaŷëm-paŷaki. Aŷi ye fandënkwëryënkwa fa. Tindëryehna umë vāk rëhw hu ŷi.»

¹⁹ Bare rëmu ŷwëŷëko do ntehnä: «Njëtëbu, ajë mën, njëtëbu. Vutah Manase va fëna bulunda yabah yeđ. Bare aheryu lëbëdëha umë do vutah vunte hnagëde hnë umë va ntidëni bulunda yabah.»

²⁰ Hnë fac rac, aki njëdakëhniwo dëwara lëŵu ŷa: «Bulunda *Isërayel* ŷa, gë wamac hun ŷa rëkëdëni ndëwahnëndëni. Rëkëd ntehnëndëni: “Arabi Ŵënu ŷa kwëhna nëf soŷe hun ŷa gante kwëhnako soŷe Efërayim gë Manase ka!”» Sakob koyëna ndënkwendëkawo Efërayim ten tac acëru Manase.

²¹ Tac më ntehnëka Yosef: «Biŷëdina cëmëdëfu, bare Ŵënu ŷa gë ŵuhnë nkedun do mbokaryëdëhu g'inkal vacërakëlo hun hna. ²² Wëjë yëdadëfu sah le lëbëk va vicër hu g'ahery hu ŷa, njëdadëmi resiŷo Sisem le rebëbuhëhni Wa-amor gë sëlame mën ŷi do gë unŷwary mën ŷi.»

Wanës watëkwa Sakob

49 *Sakob* macëkëhniwo viju do ntehnëhni:
«Barëpëlin ñadëfu fëyaŵu ile yedëhu haryënkwa
ÿa.

- ² «“Barëpëlin do ahnëpaŵu, vutah mën,
nëparyino ami, rëmun, *Isërayel*.
³ Wëjë, Riben, wëjë ye ajë mën aryënkwëryënkwa a,
ale ryënkwëbuho hnagu ante nkoko njabo fanka ña.
Wëjë lëbëkëhni vëhery hu vi untënah ña gë fanka fa;
⁴ had sën le wacëk yeru.
Bare godila ale ÿak njabëk nafa ÿa,
kabi cëfëhnanëruho aryaku pad mën hna
g'asëval mën aryampo.
⁵ Simeÿo gë *Levi* ndanko fo nkeni:
nkwëryëlëni soje ntini uweh.
⁶ Bare gentandela ile pëhnani ÿi,
yantëdela pankël dëw hni ña.
Kabi hnë ntavah ntëw hni hna ndaŵënihëhni vahnë
do hnë nëh ntëw hni hna ntëpëtënihëhni wuhni wã
vënkahn wapary ña.
⁷ Arabi ntavah ntëw hni ña ndëwani wëh,
ntavah yapah dëcët ña.
Campehnëdëfuhëhni vële hnagëde hnë vëhni va
Isërayel hna,
campehnëdëfuhëhni nkal hna fop.
⁸ Yuða, vicër hu gë vëhery hu njëwëdëni icëmb hu ña.
Cikëduhëhni vëÿeŵ hu va arënkwendëhni forosima,
do vicër hu gë vëhery hu va dënk ndëkwëhnëdëni
haryënkwa hu.
⁹ Ha, ajë mën, Yuða, had fambësëhn fante rokëka
intaŵ
do vokað gë ryëka lëw hni nkeru.
Paryi had vësëhn ile lañað do ryakëd nkeru.
Mo hoð matëndi forosima?
¹⁰ Fanka ucankaf fa hnë tere Yuða hna nkod.
Ryoko vësankaf ÿa hnë vák vële hnagëde hnë umë
hna nkod,
hafo tëki ale hwëhnëk paryi ÿa, ale maŵëhnëdëni
bulunda ÿa.
¹¹ Hn'ikaÿ waresen hna pokëdëha fali falëw hna,
fapali fa hnë fasëc resen le ÿak yivëk hna;
uñen hna ndagëd viÿi vilëw hna,
cuð cankaf ntëw hna wënkwa waresen wavëntah hna.
¹² Uñen yabah ña ntancënëdëha vinkër va
do wambël wayabah ña njerënëdëha wabëñ ña.
¹³ Sabilon tëfary wov hna ntëdëd,
le nke hanna wasisikulu hna.
Inkal dëw hna njid hafo Sidon.
¹⁴ Isakar fali fayaŵah ye,
yëbëlan wakece le liyik wamir waki ndakëd. †
¹⁵ Kamahnëko ÿëwã fërën ye,
do nkal nëñah ye.
Awa më maŵëk ndibëndëde waryib wã,
doku vëramp maŵako.
¹⁶ Dan naŵëndëhëhni bulunda lëw hna

† Yëbëlan wakece le liyik wamir waki ndakëk ma ndakëk fagant
warið wahi wabëv wadëw hna.

- gë wahnënk wavë *Isërayel* wã fop.
¹⁷ Dan had lën vankaŵ nke,
had lën ÿañah hnë tëfary nkaŵ:
lën ÿa ñarëdëha pahnac ña hwër hna
do ale hayëka ÿa njod.
¹⁸ Ahwëhn Wën, kwëtahnëbu pehetëdëho!
¹⁹ Gad, ge pëgwëniha wabandi ña,
mëtaryëdëhëhni do tëfëlehnëdëhëhni.
²⁰ Hn'inkal Aser hna nkwamëd dus roka ÿa,
nkal dëw hna ntëwëd roka le ñadëni vëhnaŵ ÿa.
²¹ Nefëtali had incaŵ nte yaryëlend afaya nke
do hnagëdëhëhni vutah vunkwamah.
²² Yosef had atëh nte lëwëd
fëhnëk hnë tëfary garyëla nke.
Wahni walëw hna cëpëk kece kaÿ ña.
²³ Vësan fëgwëka,
do lahëka gë wëca.
²⁴ Bare njawënk dus unjary ntëw hna,
wahnil walëw hna gë wëbák ña ñënkalahna.
Gë fanka Wën yaŵah Sakob fa,
ahery vahnë, itaka *Isërayel*.
²⁵ Arabi Wën rëmu hunte ryemadëhi ha,
Hwëhn Fanka le ryëwanëdëhi ÿa,
njëdayi rëv fërën, gë wënkwa wante yalëd nkal li,
gë vutah vuyabah do gë wusaŵ wuyabah.
²⁶ Wadëwara rëmu ña ntëbëk dus
wëla wadëwara wahun wale yeho kobëri wã.
Ntëbëk hnapul vukun vumb kobëri vi.
Arabi dëwara dëw hna pëlahna Yosef, ale ye asankaf
vicëru g'ahery ÿa!
²⁷ Besame had ÿin ÿañah nke.
G'acahnëfëd ga, intaŵ tokëd,
do g'anëka ga cahëlehnëd ile wok ÿa.”»
²⁸ Vëÿi fop liko wahnënk pëhw gë wahi (12) *Isërayel*
wã. Wañi ntehnëkëhniwo rëm hni, ante nësëh-
nëdëhëhniwo rëkwa ña. Ale-wo-le ndëwara minu
ndëwanëkawo.

Icëm Sakob

- ²⁹ Tac Sakob më ntehnëkëhni aki: «Ge cëmëbu,
kwëtëryino hn'iyag vacërakëlo mën hna, iyag nte ye
hn'ikaÿ Efëron avë bulunda Het ÿa, ³⁰ Makëpela hna,
ðarël Mamëre hna hn'inkal Kanan hna. Abëraham
ntaŵëko ña kaÿ vëhni Efëron hna soje yag ña kwëhn
umë. ³¹ Hnam mbañiniho g'asëvalu Sara, tac Isak fëna
g'asëvalu Rebeka. Do ami dënk hnam mbañëbuha
Leya. ³² Kaÿ ña gë yag nte yeho hnam ña bulunda Het
hna ntaŵiko.»
³³ Ga puhnak *Sakob* nësëhn tëkwa vërahu ña, më
mbokak ndak, tac njilehn tëkëhëhni vacërakëloŵu va
cëm hna.

Wakwëy Sakob, nte waciko fëna *Isërayel*

- 50** Awa, Yosef më nëñëlëk vëhni rëmu hna gë
wankwën wadëw hna do muryahna. ² Tac
ntëhnëhni vëryokun pëhwëtëniha rëmu. Awa vërac më
pëhwëtëniha *Isërayel*^B wafac wafëhw wahnah (40) kabi

koyëna tëfëka cuci ñas ija gë wagu wanëjah soje antë përeka. Vëvë Esipët va, wafac wafëhw mbëd gë wahi (70) kwëyënihawo Sakob.

⁴ Ga ndëcëk wakwëy ña, Yosef më ntehnëkëhni vële rëhakawo *Faraŵo* va: «Ge ñadunëho, demaryino afëyanëhnunoŵa wañi wanës Faraŵo ŷa: ⁵ “Rëm mën ŷa ntëkehnëkoŵo cëmahnënd ŷa soje yiwu vañëŵa hn'inkal Kanan hna, hn'iyag nte ntiyako hna. Awa maŵëryanërye tame yiwu vañëŵa, tac mbokajëdëfu.”»

⁶ Faraŵo ŷa maŵëryanëhnëka Yosef nji mbañehna rëmu gante ntehnëko ka.

⁷ Yosef kahnëtalehn g'ibañ rëmu; fop vësankaf va lapëhnakawo, vële ryokuñdëho hnë cery inaŵ Faraŵo hna gë vële rëhakawo Faraŵo va do gë vicër vëvë Esipët va fop, ⁸ gë tere lëŵu ŷa fop gë fop vicëru g'aheryu do gë vëvë tere rëmu vëyëntaŵ va. Vutah vutoy va fo raviko hnë resiyo Gosen hna. ⁹ Vëhwëhn wasaret gë vëyaryary wafahnac lapëhnakawo; kore sankaf dus yeho.

¹⁰ Tëkëlehnëni hn'idap nte ŵacëde Atad hna gë cape pëhna lav sën Yurëdan ka. Hnam më ntinëhnëniha wakwëy wacankaf Sakob do njahnadëniho dus. Yosef koko soje icëm rëmu ña wafac mbëd gë wahi (7).

¹¹ Vëvë Kanan vële lëdëko hnë resiyo rac va ga nuni wakwëy watac më ntehnëni: «Wakwëy wacankaf Esipët ye!» Soje rac macahnëde cape pëhna lav sën Yurëdan rac Abel-Misërayim, umë fëhnëtanëk «Wakwëy Esipët».

¹² Koyëna viju Sakob ntiniho ile ntehnëkëhniwo rëm hni ntini ŷa: ¹³ njonihho iñas dëŵu ña hn'inkal Kanan hna do kwëtëni hn'iyag bë kaŷ Makëpela ña, darël Mamëre hna. Abëraham ntaŵëko inji kaŷ vëhni Efëron avë bulunda Het ŷa soje yag inji kwëhn umë. ¹⁴ Yosef ga kwëtëk iñas rëmu ña yag hna, më mbokani gë vële lapëhnajëkëhniwo soje ibañ rëmu va fop gë Esipët.

Yosef gë vicëru

¹⁵ Ga ndëcëk wakwëy Sakob ña, vicëru Yosef më ntehnëläni: «Tame kabi rëm fu ŷa cëmëk, Yosef kod

nkwëcagëfu fop wameh wante liyinëka ña.» ¹⁶ Awa më payehnëni pëyayi Yosef aki: «Ani gë cëmahnënd rëm fu ŷa, aki ntehnëkëfuno: ¹⁷ “Pëyanëndinoŵa Yosef: ‘Kaŷëhnandiŷi gë vicër hu, aravëhnëhni idënt ñayah nte ntini ña, wameh wante ntinihi ña fop.”” Awa, maŵëry aravëhnëfu ile lëntahniru ŷa, fuhnë vële sëm-bëdëha Ŵën ryampo fo gë rëm fu ŷi.» Yosef pëg-wëlehn kond ga pëyayik wañi.

¹⁸ Tac vicëru njilehnini vëhni dënk tëkatëniha, njoni haryënk w lëŵu do ntehnëniha: «Vëramp hu yebun.»

¹⁹ Bare Yosef më ntëkwakëhni: «Antë ntaku. Gela Ŵën. ²⁰ Ñadunëho aliwuno ŵeh, bare Ŵënu ña nkwëcëtëk ŵeh ŵa g'ifërën, maŵëk pëhët walaŵary vahne vëyabah, gante nudun dol ki. ²¹ Tame antë nkehahnahnu iñë: pabëdëmu ŵuhnë gë watere hun ñi.» Gë wañi wanës wanëjah njamëneko wasakahn walëŵ hni ŵa.

Icëm Yosef

²² Koyëna Yosef gë tere rëmu ŷa Esipët hna nkoniho. Yosef wabëhn keme g'ipëhw (110) nuŷako.

²³ Nudëhëhniwo ga nagëlëdëni vutah aju Efërayim va gë vutah vërah vuntëŵ hni va. Do nufëkëhniwo kwëdëhni vutah vunte nagëko Makir aju Manase va.

²⁴ Fac ryampo Yosef më ntehnëkëhni vicëru g'aheryu: «Biŷëdina cëmëdëfu, bare pacëko Ŵënu ña ndëmadëhu. Matëndëdëhu Esipët li soje njowu hn'inkal nte ntehnëkëhniwo vëhni Abëraham gë Isak do gë Sakob njëdadëhëhni hna. ²⁵ Awa ge Ŵënu ña ntinëhnëku rac, dëkëndino alehnuno njoryaryëdun iñas mën ña.»

²⁶ Yosef wabëhn keme g'ipëhw (110) nuŷako cëmat Esipët hna. Më sucik iñas dëŵu ña gë wagu wanëjah soje antë përeka, do kwëti hnë kesu itaka.

Matiye

Wade yehēhna hnē inji kayēte

Ale herēk inji kayēte ŋa tufēhnana bare namu vacērakēlo vēle hwētahnēka Yesu va lehnēk Matiye herēk. Matiye arēfal aryampo yeho hnē pēhŵ gē vēhi hna. Sēwif yeho do ndokunċdēho had arēf ŷatētanke wati nte macēkawo Yesu tēfa ŋa. Levi macēdeho fēna, aju alfe (Marēk 2.14, Lik 5.27). Ante nkeho arēf ŷatētanke vahnē vēvē Rom ŋa, bulunda wasēwif ŵa aŷēw ntinihaŵo. Ante macēkawo Yesu arēf alēwu apēmpēhnahnēkēhniwo vahnē vēyabah.

Aŋi kayēte kerik yēbēlan wabēhn wafēhw mbēd gē wahi (70) gē wabēhn keme g'ipēhw (110) ga ndēcēk hnagi Yesu ŷa. Inji kayēte kwēhnak ŵēntēlah yabah gē mba Marēk ŋa. Hnagi Yesu ŷa nēsēd, yaryi lēwu ŷa, vantiyehn vantēwu va do vakarēŋa vantēwu va, ipēla ntēwu ŋa, icēm ntēwu yaŋ kērēwa hna, ibēhn dēwu ŋa do vakarēŋa vatēkwa vante nċēdakēhni vērēfal vēlēwu va. Bare nēsēd dūs soŋe Inaŵ ambin do soŋe ile nke Yesu ahnaŵ. Wēlin wanēs wakwēhn nafa hn'inji kayēte: Yesu, Ŵēn, arēfal, Ahwēhn, ajē ahnē, wanēs, fac, ambin/nkal, Inaŵ/ahnaŵ, sariya, toña, wafarise, wahnēs wađindaryindan.

Wēlin gante nke kayēte ka:

Vacērakēlo Yesu gē hnagi lēwu (1-2)

Yesu gē San Aary a, tac Yesu gē Sintani (3.1-4.11)

Ipēgw đoku Yesu (4.12-12.50)

Wahnēs wađindaryindan (13.1-58)

Yesu nkok karanċēndēhni do nċērēndēhni vēres va (14.1-20.34)

Yesu tēnkēd Yerusalem hna (21.1-25.46)

Ipēhwēta soŋe idaŵ Yesu (26.75-27.66)

Ibēhn Yesu (28.1-20)

Vacērakēlo Yesu

1 Wēlin wamac vacērakēlo Yesu *Kēris* ale hnagiko hnēnk ahnaŵ ale ŵaciko *David*, do David, umē dēnk, hnē hnēnk acērakēlo fu Abēraham hna nagiko.

² Abēraham yeho rēm Isak ŷa. Isak yeho rēm *Sakob* ŷa. Sakob yeho rēm Yuđa gē vēheryu †. ³ Yuđa yeho rēm vēhni Peres gē Sera, hnēm hni ŷa Tamar yeho. †† Peres yeho rēm Hesēron ŷa. Hesēron yeho rēm Ram ŷa. ⁴ Ram yeho rēm Aminadab ŷa. Aminadab yeho rēm Nason. Nason yeho rēm Salēma. ⁵ Salēma yeho rēm Bos, hnēmu ŷa Rahab yeho. † Bos yeho rēm Obed, hnēmu ŷa Rit yeho. †† Obed yeho rēm Yese ⁶ ale yeho rēm ahnaŵ ale ŵaciko David ŷa. ††

David yeho rēm Salomo ŷa, hnēmu ŷa Uri ryēnkŵēkawo ñēla. ⁷ Salomo yeho rēm Robowam ŷa. Robowam yeho rēm Abiya ŷa. Abiya yeho rēm Asa. ⁸ Asa yeho rēm Yosafat ŷa. Yosafat yeho rēm Yoram ŷa. Yoram yeho rēm Osiyas ŷa. ⁹ Osiyas yeho rēm Yotam ŷa. Yotam yeho rēm Akas ŷa. Akas yeho rēm Esekias

† Yuđa gē vēheryu: vēhni yeho vankaf hnēnk pēhw gē wahi Isērayel ŷa. †† 1.3: Wapēgwala 38.27-30 † 1.5: Yosuwe 2.1-24 †† 1.5: Rit 1.1-4.22 †† 1.6: 2 Samiyel 12

ŷa. ¹⁰ Esekias yeho rēm Manase ŷa. Manase yeho rēm Amon ŷa. Amon yeho rēm Yosiyas ŷa. ¹¹ Yosiyas yeho rēm Yekoniya gē vēheryu va wati nte pēlayiniho njoyini vēvē Isērayel *Babilon* hna.

¹² Ante ndēcēk watac ŋa, Yekoniya yeho rēm Salatiyel. Salatiyel yeho rēm Sorobabel ŷa. ¹³ Sorobabel yeho rēm Abihud ŷa. Abihud yeho rēm Eliyakim. Eliyakim yeho rēm Asor. ¹⁴ Asor yeho rēm Sadok. Sadok yeho rēm Akim. Akim yeho rēm Eliwud. ¹⁵ Eliwud yeho rēm Eliyasar. Eliyasar yeho rēm Matan. Matan yeho rēm *Sakob*. ¹⁶ Sakob yeho rēm *Yosef*, asanu *Mari*, hnēm Yesu ale ŵacēde Kēris, Arēhnyak a.

¹⁷ Umē fop kore vacērakēlo pēhw gē wahnah yeho pēgw hnē mba Abēraham hna hafo David, pēhw gē wahnah mba David hna hafo nte njoyiniho vēvē Isērayel *Babilon* hna, do pēhw gē wahnah hnē iyo tac hafo mba Arēhnyak hna.

Hnagi Yesu Kēris Arēhnyak a

¹⁸ Wēlin itēfēta soŋe hnagi Yesu *Kēris*. Hnēmu ŷa, *Mari*, *Yosef* hwēhnēkawo; bare ñēlahnēnda ŷa, gē fan-ka Iyir Ipacah ŋa ndonkēko. ¹⁹ Yosef ale hwēhnēkawo ŷa, asan asatah yeho bare ñadilohna cēfēhnaŷehna

bulunda hna; awa më pëhnaq tava hara yëtayina.

²⁰ Wati nte nahadëho watac ña, mëleka Ahwëhn a më karyëtahnëka hnë hudakery do ntehnë: «Yosef, fatah fante hnagik hnë hnënk *David*, ntë ntaki aÿëla Mari, yëtëry gë fanka Iyir Ipacah fa ndonkëk. ²¹ Facan nagëd. Yesu † wacëduha, kabi umë fehëtëdëhëhni bulunda lëwu ÿa hnë wameh wadëw hni hna.»

²² ÿinë fop nked ntiyahn wanës Ahwëhn wante nësehnëkawo *kila* Esayi ña:

²³ «Fandag fante wok yëtëna vësan va ndonkëd do facan nagëd. Emaniyel macëde, umë fëhnëtanëd: Wënu ña gë fuhnë nkentik.» ††

²⁴ Yosef, ga nëgak, më ntik ile ntehnëkawo mëleka Ahwëhn ÿa: ñlëka asëvalu Mari. ²⁵ Bare vëvankëlohna ipad g'umë afo naga aju do Yosef, Yesu macëkawo.

Vëyët wahol

2 Yesu nkol Betëlem nagiko hnë nkal Yude hna, wati nte nkeho *Erod* ahnañ ña. Ga nagik, vëyët wahol matëniho cape pëhna lav, njini hafo *Yerusalem*.

² Ga tükëni hnam më tëyëni: «Ne nkeha ahnañ *wasëwif*, ale hnagik takahn ÿa? Nubun kol nte rufahnëd nagik ña ga matik gë cape pëhna lav, do njijëbun sëmbëfuna.»

³ *Erod* ahnañ a ga njëtak, umë pëmpëhnañkëkawo dus do gë vëvë Yerusalem va fop. ⁴ Më macehnëkëhni fop vësankaf vësëna wasadëha va gë *vëharaj* sariya va do tëyëhni: «Ne ntehnëk Vikerëh va nagëde Arëhnayik a?»

⁵ Më ntëkwaniha: «Betëlem, hnë nkal Yude hna nagëde. Wëlin ile kerëk *kila* ÿa:

⁶ «“Do wëjë Betëlem, antë ntiyahn gelihna nkol nte ñak mbak nafa bë Yude.” † Kwëhnaru nafa kabi hnë wëjë cahnid asankaf ale yed had ahery bulunda mëñ ÿa, *Isërayel* .»

⁷ Awa *Erod* më macehnëkëhni yëmëyëm fo vëyët wahol va tëyëhni pëyaniha bi iÿëhne wati cahnik ikol ña.

⁸ Tac payëhni gë Betëlem, ntehnëhni: «Yiryin arëyalu wapacëk soñe fatah fa; do ge nurunëha, yijën ayëtëndanuno soñe ami fëna yiwu sëmbëntijiwa.»

⁹ Vëyët va nëpaniho fop wanës ahnañ wä, tac njilehneni. Awa mbok nulehneni kol nte sahniko gë cape pëhna lav ña. Ndëkwëhnëkëhniwo do ga tükëk le nke fatah hna, tëryalehn. ¹⁰ Vëyët va, ga nuni kol ña tëryak, pëbëlehnëhni uhnatah sankaf. ¹¹ Më tënkëni tere hna do tëkatëniha fatah fa gë hnëmu, *Mari*. Awa më ndëkwëhnëni soñe cëmbëniha fatah fa; tac më pidëtëni wakufa wadëw hni ña do njëdëniha sanu, *idud*^{††}, do gë datikola hambah le wacik mir.

¹² Tac, Wënu ña më pëyakëhni hnë hudakery antë mbokani gë vëhni *Erod*; awa më tëfëni nkañ kañary soñe mëncëni gë ÿal hni.

Igary gë Esipët

¹³ Ga mëncëni vëyët va, mëleka Ahwëhn a më tufëhnaka *Yosef* hnë hudakery do ntehnë: «Matëry, nufëryehna fatah fi gë hnëmu do garyëryin hnë nkal Esipët hna. Njëwëryin hnam hafo ge ntehnëmi avokaju kabi *Erod* njijëd njëkëlehna fatah fi soñe ndañehna.»

¹⁴ Awa Yosef më matëk hnë umëd tac dënk, nufa fatah fa gë hnëmu, do nkaryëni Esipët. ¹⁵ Hnam njëwëniho hafo cëm *Erod*. Umë ntiyako nkehahn wante nësehnëkawo Ahwëhn Wënu ña hnë wës *kila* hna: «Macëbuha fatah mëñ fa soñe cahn Esipët hna.» ††

Idañ vutah vumb Betëlem

¹⁶ Ante njëtëko *Erod* vëyët va tokaniha, ntavëkawo dus, më ntehnëk ndañini fop vutah vucan va, Betëlem hna do gë vankol vante hwërekawo va fop, fop vucan vunte hwëhnaq wabëhn waki va hafo gëd; wabëhn vutah ña, gë wati le pacënhënhnihawo *Erod* vëyët wahol va soñe icahn ikol ña cañëniho.

¹⁷ Awa ntiyako wante nësëko *kila* le waciko Seremi ÿa:

¹⁸ «Kopa wëryëde hn'ankol Rama hna, wako do gë iyahna cankaq: Rasel ††† hwëyëdëhëhni vutah vuntëwu va; ñwëyëd mbosevosehni, kabi cëmëni.» †††

¹⁹ Ga cëmëk *Erod*, mëleka Ahwëhn a më tufëhnaka *Yosef* hnë hudakery, Esipët hna. ²⁰ Do ntehnë: «Matëry nufëryehna fatah fa gë hnëmu do avokawu g'inkal *Isërayel*, kabi vële yëkëlehnëdëho ndañehneniha fatah fa cëmëni.»

²¹ Awa Yosef më matëk, nufa fatah fa gë hnëmu do mbokani g'inkal *Isërayel*. ²² Bare Yosef njëtako ale wacik Arëselawos hnufëko ucankaf rëmu *Erod* ña Yude hna, awa më ntakëka soñe mboka hnam. Ahwëhn a më mbok nësëhnëka hnë hudakery, do njilehn hnë resiyë vë Galile hna. ²³ Ntëd hn'ankol nte wacik Nasaret. Koyëna nkeho ntiyahn wanës *kila* ña: «Avë Nasaret macëde.»

Ikaraj vahnë iba San Ayary a

3 Hnë yamani rac, cahnëko *San Ayary a* hnë wula Yude hna do karajëdëhëhniwo vahnë va.

² Ntehnëdëhëhniwo: «Gwëcëтарыin vankeya va: *Inañ Wënu* ña tëhajëk!» ³ Soñe San ÿa nësëdëho *kila* le waciko Esayi ÿa ante ntehnëko:

«Ahnë ryekad wula hna: “Pëhwëtëryin nkañ Ahwëhn a, dinëndina vankañ vacatah dus!”» ⁵

⁴ San viÿi vile liyik gë wëñahn yonkomb ntiyadëho do ryl uyand ñëbadëho; vampul gë wadëj tokëdëho.

⁵ Vahnë vëvë *Yerusalem* va gë vëvë Yude va fop do gë vëvë resiyë le kakëni vë tëfary sën Yurëdan hna fop, njidëniho ÿalu hna. ⁶ Putadëniho wameh wante ntini ña tase vahnë fop do San njaryëdëhëhniwo sën hna.

† Yesu fëhnëtanëk ale fehëtëd. †† 1.23: Esayi 7.14 † 2.6: Mise 5.1;2 Samiyel †† idud: ile pëdëdëni vësëna wasadëha va ÿëwä sëvah hna ye.

†† 2.15: Ose 11.11 ††† Rasel yeho asëval ayahnik awa Sakob ÿa awa hnë umë cahnëk *Isërayel*. ††† 2.18: Seremi 31.15 § 3.3: Esayi 40.3

⁷ San nuko *wafarise* gë *wasaduse* wayabah njijëdëniho ŷalu hna soŋe njaryëhni; awa më ntehnëkëhni: «Ŵuhnë, merun had walën wayapah! Mo lehnëku yarya ŷi fo kod pehëtu ntavah cankaŷ Ŵën nte yejëk nji? ⁸ Diryindën viŷë vifëren. Koyëna tufahnëdun paryi nkwëcëtarun vankeya va! ⁹ Ant'ahnahandu: "Rëm sankaf fu ŷa, Abëraham ye", had watac gwërënked afehëtahniwu. Pëyadëmu: Ŵënu ŋa kod dënk nti waŷi wëraka vutah Abëraham! ¹⁰ Rasëhn ŷa pëhwëtak ŋos vatëh va vënkahn hna: Atëh nte-wo-nte wok dëwëdëna wadëwel wapëren ŋa ŋosëde do ntabi gë hwëdëh. ¹¹ «Ami, gë wënka njaryëdëmu soŋe tufahnahni nkwëcëtarun vankeya hun va. Ale rëfidëho ŷa, umë lëbëko: catëla dënk faryëtahneŷa wapary ŋa. Umë, g'Iyir Ipacah do gë hwëdëh njaryëdëhu. ¹² Ibëryeŷ iŋa mënkwek paryahn soŋe pitëndëlehnaŷ waŋëc ŋa gë vaparyel va. Ndanëd waŋëc ŋa ndank ntëŷu hna, bare vaparyel va pëdëd hnë hwëdëh hunte wok dipëdëna muk.»

Yary Yesu ŷa

¹³ Awa Yesu matiko Galile hna nji Yurëdan vëhni *San* hna, soŋe njaryi. ¹⁴ Bare *San* ŋwëŷëdëho, ntehn: «ami rëfëka aryaryo, bare wëjë yijëk hnë ŷal mën soŋe yaryi!»

¹⁵ Yesu më ntëkwaka: «Maŷëry nke koyëna ŷi wati, kabi koyëna ntiyaŷ fop ile tëyëk Ŵënu ŋa.» Awa *San* më maŷëk.

¹⁶ Yesu njaryënde tunj, mëyëtak wënka hna. Hnë wati rac dënk, ambin ŋa pidëtalehn do nulehn Iyir Ŵënu ŋa ga cëlëndajëd hnë umë; gë fah mëntëlëniho. ¹⁷ Tac kopa vë g'ambin nkwëryëlehni ga ntehnëd: «Aŷi Ajë mën ale ŷahnëbu dus a ye; g'umë nëŋëko dus.»

Sintani njëkëhnahneđëha Yesu

4 Ga ndëcëk watac Iyir Ipacah iŋa më njoka Yesu gë wula soŋe *Sintani* nji njëkëhnahna menehna. ² Hnam, Yesu cuŋëko g'anent gë g'umëd hafo wafac wafëhw wahnah (40). Awa tac më njoka inte dus. ³ Wati rac Sintani, aŷenëhn a, më tēhaka do ntehn: «Ge *Aju Ŵën* ŷa yeru dehnëryehna waŷi wëraka mbaca mburu.»

⁴ Yesu më ntëkwaka: «Vikerëh Ŵën va pëyahneŷ: "Ah-në gena roka fo valëdëha, bare mbalëdëha fëna gë fop wanës wante pëyahneđ Ŵënu ŋa."» †

⁵ Awa Sintani më njoka Yerusalem, naŷ cëvah hna, tindëka cëmët *Cery Ŵën Cankaf* hna ⁶ do ntehna: «Ge *Aju Ŵën* ŷa yeru, dëdary gëd; gena bi Vikerëh va pëyahneŷ:

«"Ŵënu ŋa ntehnëdëhëhni wamëleka wadëŷu ŋa njakënihi kehahnënihi ant'aŷëŷ itaka?"» ††

⁷ Yesu më ntëkwaka: «Vikerëh va pëyahneŷ fëna: "Nt'ayëkëhnahna Ahwëhn a Ŵën hu ŋa."» ‡

⁸ Sintani më mbok njoka kat Yesu hn'ikuŋ yihnah dus, tufëka fop wahnaw wawë duniŷa ŷi gë hnapul

† 4.4: *Divëta Sariya* 8.3 †† 4.6: *Wahnëŷ* 91.11-12 ‡ 4.7: *Divëta Sariya* 6.16

lëŷu per, ⁹ do ntehna: «Njëdadëmi ŷinë fop ge ndëk-wëhnëru haryëŋwk mën soŋe ašëmbo.»

¹⁰ Awa Yesu më ntehnëka: «Ŋaŷëtarye *Sintani*! Vikerëh va më lehnëk kat: "Dëkwëhnëhëryehna Ah-wëhn a Ŵënu ŋa; umë fo rëfëka aryokuŋëhna." †† »

¹¹ Awa Sintani tavëlehna taŋ Yesu do nji. Awa wamëleka njilehnini vëhni Yesu hna do pabënihawo.

Ipëgw doku Yesu

¹² Ga mbiŷëk toye Yesu njëtako *San* Ayary a cëdik, awa më njik hnë Galile hna. ¹³ Nasaret hna ndëcëtak, nji ntëd Kaperënaŷum, nkol nte yeho darël lant vë Galile hna, hn'inkal Sabilon do gë Nefëtali hna. ¹⁴ Koyëna ntiyako wanës *kila* Esayi ŋa ante ntehnëko:

¹⁵ «Ŵuhnë vëvë inkal Sabilon gë Nefëtali, tëfary lant Galile ŋa gë cape ñëntaŷ sën Yurëdan ka, ŷuhnë vëvë Galile, inkal nte njabahnëni vële wok vëyena wasëwif!

¹⁶ Ŵuhnë vële ye hn'umëhwëry hna nudun humpen cankaŷ! Ŵuhnë vële lëdëk hnë mëhwëry icëm hna, humpen ha penëdëhu!» ††

¹⁷ Kobëri tac, Yesu pëgwëko karanëdëhni vahnë va ntehnëdëhni: «Gwëcëтарыn vankeya va: *Naŷ Ŵënu* ŋa tēhajëk.»

Imac vërefal vëryënkweyënk

¹⁸ Yesu lant sankaf le ŷacik Galile ŷa tëfaryëdëho, ante nukëhniwo vësan vëhi vële yeho vëfëla wuwis: Simo, nte ŷacëdeho *Piyer*, do gë aheryu Andëre. Waryey ntonëdëniho lant hna pëlahnënihëhni wuwis.

¹⁹ Yesu më ntehnëkëhni: «Tëfino do ntidëmu vëfëla vahnë.» ²⁰ Tavëlehnëni taŋ waryey ŷa tēfëlehnëdëniha.

²¹ Ante mbok njik ŋaŷët toye ŋa më mbok nukëhni kat vahnë vëhi, *Sak* g'aheryu *San*; viju Sebede yeho. Kulu lëŷ hni hna nkeniho gë rëm hni, waryey wale pëlandeni wuwis ŷa pëhwëtëdëniho. Yesu më macëkëhni tēfëlehnëniha. ²² Tavëlehnëni taŋ kulu ŷa do gë rëm hni tēfëlehnëdëniha.

²³ Yesu njasëlendëho Galile hna fop, karanëdëhëhniwo vahnë va *vacery vacaliŋa* wasëwif, *Wanës Wakasëk* wabë Naŷ ambin ŋa pëyahneđëho do njërëndëhëhniwo vahnë va fop wates wadëŷ hni ŋa gë warey walëŷ hni ŷa. ²⁴ Itëfëta soŋe lëŷu ŷa nkwëryëdeho hn'inkal Siri ††† hna fop do njinenëhniidehëhniwo fop vële resëko wates wanëmpëlah ma hwëhnako wadëŷah wanëmpëlah: vële pëlahniho wayine, vële ntidëho hayo do gë vële reyëko, do njërëndëhëhniwo. ²⁵ Kore sankaf rëfëlendëhawo; Galile matidëniho gë resiŷo *Wahnaw Pëhw* gë *Yerusalem* gë Yude do gë resiŷo le ye gë cape ñëntaŷ sën Yurëdan.

†† 4.10: *Divëta Sariya* 6.13 ††† 4.16: *Esayi* 9.1-2 ††† Siri: *Wati rac, Siri gë Galile gë Yude Rom hwëhnëkëhniwo had nkal ndampo fo.*

Uhnëfak paryi wã

5 Ga nukëhni Yesu kore ýa, më kayëk hn'ikuñ ntaña do vahnë va më njijëni darël lëwu. ² Awa pëg-wëlehn karanjëndëhni aki:

³ «Mbetani, vële yavëtëk mbalëkëhni uryema Wën kabi Inaŵ ambin ña vëhni hwëhnëk!

⁴ Mbetani vële yahnaŵ va, kabi Wënu ña mbosëvosehnëdëhëhni

⁵ Mbetani vële vanaŵ va, kabi Wën njëdaŵëhëhni nkal iña fop!

⁶ Mbetani vële njok inte gë wënka soñe usatah wã, kabi Wënu ña pihñëdanëdëhëhni!

⁷ Mbetani vële kañëhnahnëd gë vëyënta hni va, kabi Wënu ña kañëhnahnëdëha gë vëhni!

⁸ Mbetani vële pacëk vintaŵary va, kabi nufëniha Wënu ña!

⁹ Mbetani vële ryemaŵëhëhni vahnë va nuñani yam ýa, kabi Wënu ña vërahu rëkëd macëndëhëhni!

¹⁰ Mbetani vële lifë këm fo va kabi ile satëk ntifëni; Inaŵ ambin ña vëhni hwëhnëk!

¹¹ Mbetarun wuhñë nte njeŵëderun, mbërehñëderun, ntehnëderun sifa wanës wameh-wo va kabi ami hwëtañërun. ¹² Tisëryiwu, natëryiwu, kabi icos cankaŵ hnapëdëhu ambin hna. Dënkwëtarin, koyëna mbërehñiniho *wakila* wab kobëri ña fëna.»

Wanjiry gë humpen

¹³ Yesu më mbok ntehnëk: «Wuhñë ye wanjiry duniya ña. Bare ge wanjiry ña gona ñaŵ, hak kode mbokaryi ñaŵëni? Gona kwëhna nafa; ntonjëde g'ipër, do vahnë va njasahnëdëni.

¹⁴ «Wuhñë ye humpen duniya ha. Inaŵ nte vëryik yañ hn'ikuñ ña kodena coŵi. ¹⁵ Pëdëdëna lampu do coŵi sëñ, bare kañëde yañ pëtëñëhnahnëhni vële ye cery va. ¹⁶ Koyëna tëtëka pëtënd humpen hun ha hnë vahnë hna, nuhahnëni ifërën le lidun ýa do cëmbahnëniha Rëm hun le ye g'ambin ýa.»

Nafa sariya

¹⁷ Yesu më mbok ntehnëk kat: «Antë ntiyahnu itëk-wehn *sariya* Moyis do g'ile kerëni *wakila* ña yijëbu. Yijëla soñe rëkwehnu, bare soñe fadënu yijëbu. ¹⁸ Toña ýa fëyaŵëmu: gante-wo mbiyëk ambin ñi g'inkal iñi, ñoñ ñaŵëtëdëna sariya hna, la fakerëh fante ýak vak. Nkod hafo hale padëd fop. ¹⁹ Soñe umë ye, ale ýaŵëtëk facariya fante ýak vak hnë wanji do karanjëhni vëyëntaŵ va ntintini koyëna ýa, ahñë arac yed ale ýak vak ýa hnë Naŵ ambin hna. Bare ale wãŵëhnëk do karanjëhni vëyëntaŵ va, nañëd Naŵ ambin hna. ²⁰ Toña ýa fëyaŵëmu: ge icat dëw hun iña dëbëna mba *vëharañ* sariya vi do gë *wafarise* wï, kodiluhna arënkü Naŵ ambin hna.»

Karanj soñe ntavah

²¹ Yesu më mbok ntehnëk kat: «Njëtarun ntehniniho vacërakëlo fu va: “Nt'aryaŵa ahñë wakwëhn ampër;

ahñë ale-wo-le ryaŵëka aýëntaŵ a, tëtëka njoyi karyënkŵ ahitiñ hna.” ^{†22} Bare ami ntehnëdëmu: ge ahñë ntavëka g'aýëntaŵu ýa, tëtëka njoyi haryënkŵ ahitiñ hna; ale lehnëka aýëntaŵu ýa: “Fufafu yeru!” tëtëka kitiñi *Mbara Vëhitiñ* hna; ale lehnëka: “Ahnënkŵah yeru!” ahñë arac tëtëka ntabi hnë hwëdëh janáma hna.

²³ «Ge awa ñaŵu ayëdahnä Wënu ña *hn'ile cënade sadëha* hna, do hnam aryënkŵëtat aýënta hu ýa kwëhnak ile lavëka gë wëjë, ²⁴ tavëry ile ýakëndu ayëdahn ýa hn'ile cënade sadëha hna, ayi ten asañëndaniŵu g'aýënta hu arac; tac g'avokaj asëna sadëha hu ýa.

²⁵ Ge hn'ile akitiñëderun hna nkorun ayindu g'ale rakëlëku ýa, diry fere ñap asañëndanu g'umë hnë wati le worun hn'ankaŵ ýa. Ge gena umë, kod pëlayehñëni hnë ahitiñ hna, do ahitiñ a njëdahnëdëhi gë vësankaf do vëhni cëdëdënihi gë kaso. ²⁶ Toña ýa fëyaŵëmi: cahñëdila hnam muk, hara cosahnëlihna ðalasi le wonëruha ýa!

Karanj soñe vësëval vësan vëhaŵary

²⁷ «Njëtarun fëna ntehniko: “Nt'ayëkëlehna asëval ahaŵary.” ^{††28} Bare ami ntehnëdëmu: asan ale-wo-le yëkëka asëval ale nkok ñëlëna ýa hafo naha soñe ndakëni, arac ndakëni g'asëval arac ntaŵary dëwu hna. ²⁹ Awa age nkër hu ña ýaŵ ntiyehni uñeh, dokë-tary aloñ ñaŵët: ntihëtañi iñë ryampo fecëk mbahn hu hna g'ile ntabik mbahn hu ña fop hnë hwëdëh janáma. ³⁰ Do ge soñe vák hu rëhw ýa ñaŵ ntiyehni uñeh, dëpëтары aloñ ñaŵët: ntihëtañi iñë ryampo fecëk mbahn hu hna g'ile ntabik mbahn hu ña fop hnë hwëdëh janáma.

³¹ «Njëtarun ntehniko fëna: “Ale vambëka asëvalu ýa tëtëka njëdahnä kayëte nte rufahnëd mbambik.” ^{‡32} Bare ami ntehnëdëmu: asan ale-wo-le vambëka asëvalu ýa, hara pëlalëhnëlihna g'asan ahaŵary, arac liyendëha ile mbañëk Wënu ña ge mbok ñëli; do ale ýëlëka asëval ale mbambëk asan ahaŵary ntik ndakëntal nte ye had asëval ale nkok ñëlëna ndakëdëni.

Karanj soñe idëk

³³ «Njëtarun fëna ntehniniho vacërakëlo fu va: “Nt'arav ile lëkëru haryënkŵ Ahwëhn hna, bare diry le lëkëru ali ýa.” ^{††34} Bare ami, ntehnëdëmu: nt'alëku muk! Nt'alëkahnu ambin ña, kabi hnam nke laña Wënu ña. ³⁵ Nt'alëkahnu nkal iñi, kabi umë ye sëba wapary Wënu ña. Nt'alëkahnu *Yerusalem*, kabi inaŵ ahaŵ asankaf a ye. ³⁶ Nt'alëkahn dënk vankaf hu vi, kabi kodila ayerëna ma avahnëna wëla imul ðampo dëw hu ña. ³⁷ Ge ha ye, dehnëryin, “Ha” ge hali ye, dehnëryin “Hali”. Dëk nte-wo-nte wënerun ña gë Sintani matid.

† 5.21: *Icahn* 20.13 †† 5.27: *Icahn* 20.14 ‡ 5.31: *Divëta Sariya* 24.1 †† 5.33: *Soñe Walevi* 19.12; *Vaker* 30.3; *Divëta Sariya* 23.22-24

Karaŋ soŋe igwēcag

³⁸ «Njētarun ntehniko: “Ge inkēr lokētēruha ahnē, inkēr lokētēgēderu do ge beñ wubēruha ahnē beñ wubēgēderu.” ^{†39} Bare ami ntehnēdēmu nt'awēcaguna ale liku uñeh a. Ge ahnē foryēki uham rēhw ŵa, yēdaryehna poryēgi rahahn ŵa fēna. ⁴⁰ Ge ahnē ñad njoyi hnē kitiŋa tebahni facuđ fatoy fa, taveryeryehna njoryary cankaf ŋa fēna. ⁴¹ Ge ahnē forosiñēdēhi ayas kilomētēr ryampo, yasēryin g'umē soŋe wakilometēr waki. ⁴² Yēdaryehna ale ŵuntaki iñē ŷa, do ant'aŵanja ale rēyēki inav.

Karaŋ soŋe iŋahn vēyēw fu

⁴³ «Njētarun ntehniko: “Ŋahnēryehna aŷēnta hu ŷa, do ñēwēryehna ale wok ŋahnēlihna ŷa.” ^{††44} Bare ami, ntehnēdēmu: ŋahnēryinēhni vēle ŷēwēku va do muntanēryinēhni vēle lidēhu kēm fo va. ⁴⁵ Ge koyēna ntidun, tufahnēdun vutah Rēm hun le ye g'ambin va yerun. Umē canēhniđēhēhni ulav lēwū ŵa, vahnē vēwēn va do gē vēfērēn va do tēvēhnēndēhni vahnē vēsatah va gē vēle wok vēsatēna per. ⁴⁶ Ge vēle ŷahnēku fo ŷahnērun, soŋe ye hnapēdun icos Ŵēn, ide-wo-de? Wēla vēyēwēk va ntidēni koyēna! ⁴⁷ Ge vēyēnta hun fo yaŷēdun, ifērēn dēcēt bi lirun koyēna? Wēla vēle wok vēyētēlahna Ŵēn va ntidēni koyēna. ⁴⁸ Awa kwēhnaryin iŋahn padah gante kwēhñak Rēmhun le ye g'ambin ki!»

Karaŋ soŋe iyēd vēhaŷēhñah

6 «Ant'alindu tase vahnē ile tēyēk sariya Ŵēnu ŋa, soŋe ahamahnaniwu; ge koyēna ntidun, nuŷadiluhna icos Rēmhun le ye g'ambin ŷa. ² Awa ge njēdēdunēhēhni vēhaŷēhñah va iñē, nt'aliwu ahamahnaniwu, gante nkeni vēle rufēhñad le-wo-le: ntidēni koyēna soŋe cēmbahnēndeni. Toña ŷa fēyadēmu: vēhni atēk nuŷani icos dēw hni ŋa. ³ Bare ge vāk rēhw hu ŷa njēdadēhēhni vēhaŷēhñah va iñē, vāk rahahn hu ŷa tēfēlahna njēt, ⁴ nkohahn soŷik ile lidū ŷa. Ge koyēna ntidū, Ŵēnu ŋa, Rēmuh ŷa, hnuđ ile lidū wandēm ŋa do cosēdēhi.»

Karaŋ soŋe sifa iyēfa Ŵēn

⁵ «Ge njēfadunēha Ŵēnu ŋa, ant'arēfētalahnēnduni vahnē vēle ŷahnēk tufēhna vi: vēhni, nēŋahnēkēhni iyēfa wēnkahn *vacaliŋa* hna do hnē le-wo-le rēkēde nundeni. Toña ŷa fēyadēmu: vēhni tēk nuŷani icos dēw hni ŋa. ⁶ Bare wējē, ge ñadu ayēfahna Ŵēnu ŋa, tēnkēry cery hu hna, afid rēnka ŷa do ayēfahna Rēmuh le ye ŷēwā soŷak dēnk hna; do Rēmuh le hnuđ le lidū le coŵaru ŷa, cosēdēhi.

⁷ «Ge njēfadun nt'arēfētalahnēnduni vēle wok vēyētēlahna Ŵēn vi, vēŷaŵēnkah vi vēle njuhēk kwēlēkwēl wanēs wante wok kwēhñahna nafa: ntiyah-nēkēhni Ŵēnu ŋa maŵēndēhēhni ge njabēnēni wanēs

† 5.38: Icahn 21.24; Soŋe Walevi 24.20; Divēta Sariya 19.21 †† 5.43: Soŋe Walevi 19.18

ŋa. ⁸ Nt'arēfētalahnēnduni. Ŵēnu ŋa, Rēm hun ŷa tēk njēt le valēku ŷa, ani g'arēyahnēnduna ŷa. ⁹ Wēlin gante tēfēka ayēfandu ka:

«“Rēm fu le ye g'ambin,

Arabi vahnē va fop njavētēni Ŵēn Hupacah yeru.

¹⁰ Arabi naŵ hu ŋa njij.

Arabi ale-wo-le ŷa nti nkal li ile ŷadu ŷa gante ntide hn'ambin ki.

¹¹ Yēdēryifu fac-wo-fac le rokēdēfun.

¹² Tavēndifu ile lēntēbun ŷa gante tavēhnēbunēhēhni, fuhñē fēna, vēle lēntahnēkēfu ki.

¹³ Do nt'aravēfu yēkēhñahñifu, bare ŋaŵētēndifuna Aŵenehna. [Wējē hwēhñēk ucankaf uŋa gē fanka fa do gē icēmb iŋa kwēlēkwēl. Amina.]”

¹⁴ «Ha, toña ye, ge tavēntunēhēhni vēyēnta hun va wameh wante ntinihu ŋa, Rēmhun le ye g'ambin ŷa fēna tavēndēhu. ¹⁵ Bare ge tavēndilunihna vēyēnta hun va, Rēmhun fēna tavēndiluhna wameh wante lirun ŋa.»

Karaŋ soŋe suŋ

¹⁶ «Ge cuŋēdun, ant'aŷañēnu wayēka ŵa had gante ntidēni vēle hnaŷēnađ ki: mbacēdēni wayēka ŵa soŋe vahnē va fop njētahnēni cuŋēni. Toña ŷa fēyadēmu: vēhni tēk nuŷani icos dēw hni ŋa. ¹⁷ Bare wējē, ge cuŋēru, gwēñary do asirēta nkaf ŋa, ¹⁸ soŋe ntē njētēni vahnē va cuŋēru. Rēmuh le wok nuđena ŷi umē nuđ le lidū wandēm ŋi do cosēdēhi.»

Hnapul ambin hna

¹⁹ «Nt'avarēpu hnapul hnē iŷi duniŷa, le pērēkanēdēni vamaŷ gē le rokēd waryēhwēra, ma le kodēni nteni vēle va. ²⁰ Bare barēparyin hnapul ambin hna, le nkoni wayena vamaŷ ma le rokēd waryēhwēra soŋe pērēkanahnēni, do hn'ile nkoni wayena vēle nte-hahnēni. ²¹ Yētēryin le nke hnapul hun hna, nked iña hun iŋa kwēlēkwēl.»

Humpen imbahn

²² «Vinkēr va ye lampu mbahn ŋa. Ge nuđu wapacēk mbahn hu ŋa fop kwēhñad humpen. ²³ Bare ge vinkēr va pērēnalihna, mbahn hu ŋa fop hn'umēhwēry nked. Awa ge humpen nte rēfakēha nke hnē wējē ŋa mēhwēry mbacak, mēhwēry tac mbahnēd dus!

Ŵēn ma koryi

²⁴ «Ahnē kodina njohalēhni vahnē vēhi gē ntaŵary dēwū ŋa fop: canēdēni g'aryampo do ŋahnēdēha; ñēwēdēha aŷēntaŵ a do njafa. Kodiluhna ayohaluna Ŵēnu ŋa do ayohalu fēna koryi ndampo fo.»

Ikwētahn Ŵēn

²⁵ «Paŋare umē lehnandēmu: nt'ahnahandu ile rokēdun ma vile liyadun. Gena bi uwám yabēk gē roka do mbahn iŋi yabēk fēna gē viŷi vi? ²⁶ Yēkēryinēhni wusēry ŷi: wahnadēdina, wavarēpēdina fēna, waryanēdina iroka hnē vandank, bare Rēmhun le ye

g'ambin yi ndavëdëhëhni. Kas wuhne vële lëbëkëhni nafa wusëry wi dinëhnëdihluna bi ntëbini vëhni dus? ²⁷ Ge ahne hne wuhne nahad uryëñah lëwu wa kod bi koyëna nkwën iyary wafac walëwu wa?

²⁸ «Do ye hnahadun fëna soje viyi vile liyadun? Yëkëryin gante pëhnëd wapëtel wabë fëk ki: dokunëdina, bahnëdina wafand. ²⁹ Bare la ahna a Salomo, g'uvetak lëwu wa fop, nuyalohna viyi viwamah had ufëtel ryampo gë watac ki. ³⁰ Wënu na koyëna cudëdëha idël nte ye dol ani do acahn ntonji gë hwëdëh. Ge umë toña ye, kas wuhne cudëdëhu ntëbi dël inji! Kwëtahn hun ina yabëna! ³¹ Awa ntë nkehahnahnu alehnëdu: "Ye rokëden, ye seden, ye liyaden?" ³² Vële wok vëyëtëlahna Wën va vérad kwëlëkwël soje virac fop. Bare wuhne, Rëm hun le ye g'ambin ya njëtëk mbalëku virac fop. ³³ Awa, bëraryin iyëkëlehn Naŵ Wënu na ten do gë ile satahnëka ya, tac njëdadëhu fëna le valëku ya fop. ³⁴ Antë nkehahnahnu soje acahn: acahn ya nkehahnëdëdëha g'umë dënk. Ambër nte yijëd fac-wo-fac na gwër nke soje fac ya.»

Nt'ahitiyëhni vëyënta hu va

7 Yesu më ntehnëk kat: «Nt'ahitiyu nkeya vëyënta hu va soje Wënu na antë kitiyu wuhne fëna. ² Yëtëryin dus, Wënu na kitiyëdëhu gante kitiyëdunëhëhni vëyënta hun ka, g'añëja nte yañëhna nëdunëhëhni vahnë na ñañëhna nëgëdëhu Wënu na. ³ «Soje ye yëkëdu ivëd le ye hne inkër aÿënta hu hna, do hara kamahnëlihna bëreh bële yehi hne inkër hu hna? ⁴ Hak kodu alehna aÿënta hu ya: "Napërye lihëti ivëd le yehi nkër hu yi" hara bëreh yehi inkër hu hna? ⁵ Wëjë, ale ntiyahnëk catëru alëbëhni vëyëntaŵ, dihëтары ten bëreh bële yehi inkër hu yi tac nuđu dus alihëtahna aÿënta hu yi ivëd le yeha nkër dëwu yi. ⁶ «Nt'ayëdawuni ile sëvak ya wabe, kabi ge njëdarunëhëhni cahëtanëhnëdënihu narënihu; nt'aloju wanjere hun wakwëhn nafa had sanikona na haryënk wampëhëmpëh hna, kabi ge ntonjën-tunëhëhni nkëñëdëni do nihëd.»

Siyab soje wayëfa

⁷ Yesu më mbok ntehnëk kat: «Tëyëryindën njëdaderun, yëkëlehnëryindën nudun, bankëryindën rënka ya pidëtënderun. ⁸ Paryi pëyadëmu, ale-wo-le rëyëka njëdade, ale yëkëlehnëka nuđ do pidëtëhnëde rënka ya ale vankëd a. ⁹ Nke bi hne wuhne ahne ale yëdadëha fatahu itaka ge mburu tëyëka, ¹⁰ ma lën ge igis tëyëka? ¹¹ Mama mehantun, bare viyë vëfëren yëdadunëhëhni vutah hun va. Do kas Rëmun le ye g'ambin yi njëdadëhëhni viyë vëfëren vële rëyëdëha va! ¹² «Fop ile yadun ntinëhnënihu vahnë ya, dinëhnëryinëhni wuhne fëna: irac ye ile karanjëd sariya Moyis ya gë vëkayëte wakila na.»

Vankaŵ vaki va

¹³ «Tënkëryin rënka suyah hna. Vëyabah rënka yankah hna tënkëdëni do nkaŵ nkwankah na tëfëdëni bare g'ibëv njiryeryëd. ¹⁴ Rënka suyah ya g'ancaŵ ntakah tëfi na g'uŵám usër njiryeryëd; vële hnuđ va vëyabëna.»

Wakila vëwër

¹⁵ Yesu më mbok ntehnëk kat: «Keharyinëhni vële wok wayëna wakila paryi. Njijëdëni hne wuhne ntiyajëdëni had wape, bare bambery lëw hni wayin wayapah ye. ¹⁶ Njavëtëdunëhëhni ge nurun ile ntidëni ya. Gena bi waresen wa kwëcëdëna hne wadëmpëhn do wanuŵ na fëna kwëcëdëna hne dël imeh. ¹⁷ Atëh përen wadëwël wapëren ntëwëd do atëh meh wadëwël wameh ntëwëd. ¹⁸ Atëh përen kodina ntëw wadëwël wameh, atëh meh fëna kodina ntëw wadëwël wapëren. ¹⁹ Atëh nte-wo-nte wođ dëwëna wadëwël wapëren na, ñosëde ntabi gë hwëdëh. ²⁰ Ha, koyëna dënk njavëtëdunëhëhni wakila vëwër na ge nurun ile ntidëni ya.»

Vëréfal paryi va

²¹ Yesu më mbok ntehnëk kat: «Lakënde vahnë va macëdëniho: "Ahwëhn, Ahwëhn" gena soje umë rënkëdahnëdëhëhni Naŵ ambin hna; vële lid le ñad Rëm mën le ye g'ambin va fo rënkëd. ²² Hne fac le kitiyëdëha Wën duniya hna vëyabah ntehnëdëniho: "Ahwëhn, Ahwëhn, gena bi toña, g'uŵac hu wa pëyah-nëdëfunëho wanës Wënu na; g'uŵac hu wa ntadëfunëhëhniwo wayine na; g'uŵac hu wa ntidëfunëho vifëmpëhnahna viyabah?" ²³ Awa ntehnëdëfuhëhni: "Kobëri yëtëluhna! Naŵëtaryino, wuhne vële wok d'idiluhna le ñad Rëm mën a!"»

Vacery vaki

²⁴ Yesu më mbok ntehnëk kat: «Ale-wo-le wëryëk wanës wante hnësëdëfu takahn ni do nti watac arac aritah ye: nke had ale vëryëk cery ntëwu gë sima. ²⁵ Rëv ya tëvëk, wasën wa macëk, sël sankaf ya cëlëk, bare këfëna cery tac, kabi gë sima mbëryik. ²⁶ Bare ale wëryëk wanës wante hnësëdëfu takan ni do dil watac, arac ahnënkwah ye: nke had ale vëryëk cery ntëwu g'inkal fo. ²⁷ Rëv ya tëvëk, wasën wa macëk, sël sankaf ya cëlëk këfëlehn cery tac do nih fop.»

Ucankaf Yesu

²⁸ Ga puhnak Yesu wante nësëdëho na, vahnë va fop pëmpëhnahnëkëhniwo gante karanjëdëhëhniwo ka. ²⁹ Gelohna gë vëharaŵ sariya vëlëw hni ka, bare g'ucankaf karanjëdëhëhniwo.

Yesu ahwëhn ambiŵ njërëd

8 Ante cëlëdëho Yesu kuŵ hna kore sankaf rëfëlehnëdëhëhniwo. ² Awa asan ahwëhn ambiŵ

tëhalehn a, ndëkwëhn karyënkw lëwu do ntehnna: «Ahwëhn, ge ñađu, kodu ayëreno, afacënëlehno.»

³ Yesu më njelëk wák ýa ñaka do ntehnna: «Ñadëfu: Pacëry!» Tañ njërëlehn. ⁴ Tac Yesu më ntehnëka: «Nëpary dús: nt'afëyahna ýin la aryampo, bare yiry njëki asëna wasadëha ýa, do canëry sadëha le kerëko Moyis canënde ýa. Koyëna vahnë va fop njëtëdëni pacëru.»

Yesu aryokuñëhn kapiten njërëndëf

⁵ Wati nte tënkëdëho Yesu Kaperënaýum ña, Kapiten vë Rom rëhakawo soñe muntahna ndemahna. ⁶ Më lehnëkawo: «Ahwëhn, aryokuñ mën a ndakëk tere hna, kodina mat, mbërak dús.»

⁷ Yesu më ntëkwaka: «Njidëfu yërënwëha.»

⁸ Kapiten ýa më ntehnëk: «Ahwëhn, catëla soñe arënkahn tere mën hna. La ki fo nësëru njërëd. ⁹ Ami dënk, vële lëbëko ucankaf a wãwëndëbu do kwëhnabuhëhni wasodade wale wãwëndëho fëna. Ge ntehnëbuha aryampo nji, njid. Ge ntehnëbuha aýëntaw njij, njijëd. Do ge ntehnëbuha aramp mën a fëna nti iñë, ntid.»

¹⁰ Yesu ga nkwëryëk wanës watac, pëmpëhnahnëkawo më ntehnëkëhni vële rëfëlehnëdëhawo va: «Toña ýa fëyadëmu: nulëwahna hnë bulunda vëvë *Isërayel* hna ale njabëk ikwëtahn g'aýi ki. ¹¹ Paryi pëyadëmu: vahnë vëyabah matidëni vacape hna fop, ntañalandëni gë Abëraham gë Isak do gë *Sakob* Nañ ambin hna soñe ambënt ña. ¹² Bare vële rëfëkawo nkentini Nañ va canëdeni g'ipër le mbahnëk hna, hnam rëkëd kondëni do cemëlehnandëni wabëñ ña.»

¹³ Tac Yesu më ntehnëka kapiten ýa: «Bokary gë ýal hu! Arabi Wënu ña ntinëhni ile hwëtahnëru ýi!» Do aryokuñëhn kapiten ýa njërëko hnë wati rac dënk.

Yesu vëres vëyabah njërëndëf

¹⁴ Tac Yesu njiko tere *Piyer* hna më tëkatëka hnëmu asëvalu *Piyer* ga ndakëk; mbahn inja njakëkawo.

¹⁵ Umë ñakëka wák ýa do yak mbahn wã tavëlehna tañ. Asëval a matëlehn njohala.

¹⁶ Ante nëkak ña, njonëhnikëhniwo Yesu kore sankaf vahnë vële pëlani *wayine*. Gë wanës wadëwu ña fo ntaðëhëhniwo *wayine* ña do njërëndëhëhniwo fëna vëres va fop. ¹⁷ Koyëna ntiyako wanës *kila* le waciko *Esayi* ýa:

«Nufëk ile horotehnëdëhëfu ýa;
ndibëk wates wadëw fu ña.» †

Vële ýad tëfëlehnëdëniha Yesu

¹⁸ Ante nukëhniwo Yesu fop kore le hwërëka ýa më ntehnëkëhni vërefal vëlëwu va ntëmpëtani gë cape ñëntaw lant ka. ¹⁹ Hnë wati rac *Aharan sariya* aryampo më tëhaka do ntehnna: «Aharan, tëfëlehnëdëmi hn'ilewo-le njidü hna.»

²⁰ Yesu më ntëkwaka: «Vuntadañ va kwëhnani wathatëh wale njinëgandëni do wusëry wã wahof; bare *Ajë Ahn'a* kwëhnana ýëwã le njinëgad.»

²¹ Ahañary kat arac *arëfal* Yesu yeho, më ntehnëgëka: «Ahwëhn, yëdërye yiwu ten hnapu hafo Apa cëm tac do gë yiju rëfëlehnëndi.»

²² Yesu më ntëkwaka: «Tëfe do tavëryihni vësëm va mbañënihëhni vësëm vëlëw hni va.»

Yesu sël teryëd

²³ Tac Yesu më kayëk kulu sankaf hna do *vërefal* vëlëwu va më kayëntini. ²⁴ Tañ sël sankaf matëlehn lant hna, cëlënd hafo wavonkëlo wënka ña ñand tëmp kulu ýa. Wati rac Yesu wakwëd ndakëko. ²⁵ Awa vërefal va më tëhaniha nëgëtëniha ndekatëdëni: «Ahwëhn, pëhëtëryifu! Cëm inja yeyinëk!»

²⁶ Më ntëkwakëhni: «Soñe ye ntakëku? Gante mbak kwëtahn hun ka!» Matëlehn, ñañëna sël ýa gë wavonkëlo wënka ña, teryalehn fop nkelehn yamah sankaf.

²⁷ Vëhni fop pëmpëhnahnëkëhniwo më ntehnëdëni: «Mo ga ye awa aýi asan? La sël ýa gë wënka ña mañëhndëniha!»

Yesu njërëndëhëhni vësan vëhwëhn wayine

²⁸ Ante tëkëko Yesu hnë nkal vëvë *Gadara* hna, gë cape ñëntaw lant ña, vësan vëhi vële pëlaniho *wayine* më cahnini wayag hna njijëdëni pankëlëni. Njyëniho dús, soñe rac ahnë dëkëdilo hna mbok tëf nkañ tac.

²⁹ Pëgwëlehnëni ndekandëni: «*Ajë Wën*, ye ye yëbëlan fu? Ahorotehnëfu bi yijëru ani gë tëkahnënd wati kitiñ ña?»

³⁰ Hara kore vampëhëmpëh ryavëdëho ñawët toye.

³¹ Awa *wayine* ña më muntaniha Yesu aki: «Ge ñađu alafu, cañëtëryifu hnë vanji vampëhëmpëh!»

³² Më ntehnëkëhni: «Yiryin!» Më cahnënihëhni vësan vëhi va njini tënkënihëhni vampëhëmpëh va. Tañ kore vampëhëmpëh na fop pëtalehnëhni vambëñ kuñ hna njini ntëbani lant hna do cemëlehnëni fop. ³³ Vëhery vampëhëmpëh va njilehnëni g'igary fo g'ankol do gë le kwëtëdëni vampëhëmpëh hna pëyahnini fop le nuni ýa do g'ile yehëhni vësan vële pëlaniho *wayine* va.

³⁴ Vahnë vëvë nkol va fop cahnëniho njini pankëlëni gë Yesu. Kobëri ga nuniha këlaniha cahn resiyö lëw hni hna.

Yesu ale ye vorovoro njërëndëf

9 Ga matëk hnam Yesu më kayëk kulu sankaf hna do ntëmpëta nji g'inkol ntëwu. ² Ga tëkëk hnam vahnë më njinenëhnihiha asan ale ye vorovoro hnë yala ndakëko. Yesu ga nuk ikwëtahn nte kwëhnani soñe lëwu vële yojëkawo va, më ntehnëka aresa: «Duñëary, fatah mën! Tavëhnëmi wameh hu ña!»

³ Awa *vëharan* sariya vëryampo më nahadëni: «Aýi asan Wënu ña njeñëd!»

⁴ Yesu njëtëko le nahadëni ýa, më ntehnëkëhni: «Soñe ye hwëhnarun vinji vinahan vimeh? ⁵ Lehnuwa aýi asan: “Wameh hu ña tavëhnëmi”, ma: “Matëry do yasëry” ryampo bi ýak hnëñëk nësi hnë vanji? ⁶ Awa ñadëfu ayëtu: *Ajë Ahn'a* kwëhna fanka nkal li tavëhna

† 8.17: *Esayi* 53.4;1 *Piyer* 2.21-24

ahnë wameh.» Tac më ntehnëka asan ale yeho vorovoro ŷa: «Matëry, nufëry yala hu ŷa aŷënc gë ŷal hu!»⁷ Asan a matëlehn nuf yala lëŷu ŷa do mënc gë ŷalu.⁸ Kore ŷa ga nuni watac, pëmpëhnahnëkëhniwo do cëmbëdënihaŷo Wënu ŷa soŷe le njëdakëhni vahnë va iŷi sifa ŷëka.

Matiye nked arëfal Yesu

⁹ Yesu matëko hnam njind do nuhna asan ale ŷacik Matiye hnë biro le cosahnëde ŷatëtanke hna ntaŷako. Më ntehnëka: «Tëfel!» Matiye matëlehn do tëfëlehnënda.¹⁰ Tac, Yesu gë *vërëfal* vëlëŷu va roka tokëlandëniho tere Matiye hna gë vërëf ŷatëtanke vëyabah do gë vëŷeh vëhaŷary.¹¹ *Wafarise* ŷa ga nuni watac më ntehnënihehni vërëfal Yesu va: «Soŷe ye tokëntëde ahararj hun aŷi gë vërëf ŷatëtanke vi do gë veŷeh vi?»

¹² Yesu nkŷëryëkëhniwo më ntehnëk: «Vëres va valëkëhni g'ayërën, gena vële wok vëresëna.¹³ Yiryin aŷëŷawu ile pëhnëtanëd waŷi wanës Wën: "Ipërëna ŷa fecehnëko, gena sadëha wusaŷ." † Yëtëryin vëŷen yijëbu ŷacu, gena vësatah.»

Yesu gë suŷ ŷa

¹⁴ Awa *vërëfal San Ayary* a më tëhaniha Yesu do tëyëniha: «Fuhnë gë *wafarise* ŷi njehëkëfu cuŷ iŷa, awa soŷe ye vërëfal hu vi vësuŷëdina?»

¹⁵ Më ntëkwakëhni: «Naharun bi vële fayehnik ambënt va kodëni kwëhnani uyiŷëhnah wati le nkelahnëni g'ale ŷëlëd a? Kodina nke watac! Bare wati yejëk ntihëtëdeniha ale ŷëlëd a; awa wati rac vërëfal mën va rëkëd cuŷëntëdeni.

¹⁶ «Ahnë kadëdina ankwëŷ pand kasëk, nte wok kwëŷana ten, hn'ipand cër; ge gena umë, ankwëŷ pand kasëk iŷa, ge ndagik, kwëŷad do citëd pand cër iŷa do hatëh ha njankëd dus.¹⁷ Taŷëdëna fëna uŷen kasëk hnë waryëpët wasër ††; ge gena umë waryëpët ŷa tënkëd, përekad do uŷen uŷa ndehëta. Bare uŷen kasëk ŷa hnë waryëpët wëhasëk taŷëde do koyëna ŷoŷ përekadina.»

Iyërën ares do g'ibëhnëndan aryag asankaf

¹⁸ Wati nte nësëndëhëniwo Yesu waŷi ŷa, asankaf wasëwif rëkiko, ndëkwëhn haryënkŷ lëŷu do ntehnë: «Aryag mën a cëmëk tamëki; bare yij aŷaka do matëd.»¹⁹ Yesu më matëni gë *vërëfal* vëlëŷu va do tëfëlehnëniha asankaf arac.

²⁰ Awa ga njidëni, asëval ale resëko njidëho sat kobëri hnë wabëhn pëhw gë waki, rëhakawo Yesu kamëhni do ŷak wacëmët cud ntëŷu ŷa²¹ kabi ntehnadëho: «Lakënde viŷi vilëŷu vi fo ŷakakëndëbu, njërakëndëbu.»

²² Ante ŷakëk ŷa Yesu më cahëtak do ntehnë: «Yaŷë-nary, aryag mën! Ikwëtahn hu ŷa njërëneki.» Do hnë wati rac dënk asëval a njërëko.

† 9.13: Ose 6.6 †† Waryëpët wasër: namu lëŷ hni hna umë taŷahnëdëniho uŷen ŷa.

²³ Tac Yesu tükëko hnë tere asankaf wasëwif hna. Ga nukëhni vële yëŷëd ge ahnë cëmëk va do gë vële yahnadëho va,²⁴ më ntehnëk: «Cahnëryin hnani, fandag fi cëmëna, wakwëd fo ndakëk.» Bare njafanëdënihawo.²⁵ Ga canënihehni kore ŷa g'ipër, Yesu tënkëko cery hna, pëlahna fandag fa vák ŷa do matëlehn.²⁶ Wëkasëk watac campëko resiŷo hna fop.

Yesu vumëp vuki njërëned

²⁷ Hnë wati nte matëko Yesu hnam njind ŷa, vumëp vuki rëfëlendëhawo ndekatëdëni: «Hey! *Ajë David*, kaŷëhnahnëryiŷi gë fuhnë!»

²⁸ Ga tükëk tere hna, vumëp va më tëhaniha do më tëyëkëhni: «Ntiyahneku bi kodëfu liwu ile rëyëdun ŷa?»

Më ntëkwaniha: «Ha, Ahararj.»

²⁹ Awa më ŷakëkëhni vinkër va do ntehnë: «Arabi Wënu ŷa maŷëryahnu ile ŷadun ŷa kabi kwëtahnërunëho!»³⁰ Do vinkër vidëw hni va kolëko nund. Tac më ŷaŷëhnahnëkëhni ntehnëni: «Nëparyin dus, la aryampo tëfëlahna njëta waŷi.»³¹ Bare njiniho nësëndëni soŷe Yesu ŷa hnë resiŷo rac hna fop.

Yesu njërënedëha kumim

³² Wati le cahnëdëniho vumëp ŷa, Yesu njonëhnijikawo kumim kabi yine fëlakawo.³³ Yesu canënda tuŷ yine ŷa, kumim rac pëgwëlehn nësënd. Kore ŷa fop pëmpëhnahnëkëhniwo dus do nësëndëni: «Kobëri nulëfuhna ŷi sifa iŷë *Isërayel* li!»

³⁴ Bare *wafarise* ŷa ntehnëdëniho: «Asankaf wayine ŷa yëdadëha aŷi asan fanka canahnëdëhni waŷi wayine!»

Yesu kaŷëhnahnëka gë kore ŷa

³⁵ Hnë wati rac Yesu njidëho wahnaŷ gë vankol hna fop; karanëdëhëniwo vahnë va *vacery vacaliŷa* vantëŷ hni hna, pëyahnedëho *Wanës Wakasëk* Naŷ ŷa do njërënedëhëniwo fop vëres gë vëreyah va.³⁶ Kaŷëhnahnëkawo dus gë wakore wade nudëho ŷa: mbëraniho do cilëtaniho; nkeniho had wape wante wok wahwëhnana ale heryëdëhëni.³⁷ Awa më ntëhnëkëhni *vërëfal* vëlëŷu va: «Barëp roka yabah yehëhna, bare vëryokuŷ va vëyabëna.³⁸ Awa muntaryina ahwëhn kaŷ a nkwenihni vëhaŷary.»

Doku pëhw gë vëhi ŷa

10 Ga puk watac Yesu macëkëhniwo *vërëfal* pëhw gë vëhi vëlëŷu va do njëdahni imëk ntehnënihehni *wayine* do njërënedënihehni fop vëres va gë vëreyah va.² Wëlin wamac wadëŷ hni ŷa:

aryënkŷëryënkŷ a umë ye Simo, nte ŷacëde *Piyer* g'aheryu Andëre

gë viju Sebede, *Sak* gë *San*

gë Filip

gë Barëtelemi

gë Toma

gë Matiye arëf ŷatëtanke ŷa

gë *Sak* ajë Alëfe

gë Tade;

⁴ gë Simo Ahahnëndak a

gë Yuda Isëkariyot ale yed aroka Yesu ya.

Ipay pëhw gë vëhi ña

⁵ Tac, Yesu payëkëhni doku vësan pëhw gë vëhi va, gë yi siyab: «Keharyin waresiyo wale ntëdahnëni vële wok vëyena wasëwif va do nt'arëngu la inaŵ dampo *Samari* hna, ⁶ bare yiryin gë cape bulunda *Isërayel* vëhni vële ye had vupe vunte sëvëk. ⁷ Nkaŵ hna, pëyahënëhni vahnë va Naŵ ambin ña tëhajëk, ⁸ yërënëryinëhni vëres va gë vëhwëhn *ambiŷ* per, matëndëryinëhni vësëm va, daryinëhni *wayine* ña. Kifo nuŷarun daŵëluhna, ŵuhnë fëna yëdahnëryin ki fo. ⁹ Nt'ayoyawu la uÿëc koryi ryampo; ¹⁰ nt'ayowu kufa soŋe uyas ŵa; la acud akaŵary ma wapary wakaŵary, la ryoko, kabi aryokuŋ a njëdade le valëdëha ya.

¹¹ «Ge tëkërun hn'inaŵ ma hn'ankol, yëkëlehnëryin bi mo fëhwëtak soŋe kacaŵu do ñëŵëryin ŷalu hna fo hafo aŵatu hnam. ¹² Ge tënkërun hnë tere dehnëryin: "Arabi yam ŷa nke gë ŵuhnë." ¹³ Ge vële lëdëk hnë tere rac va kacanihu, arabi dëwara hun ña cël ŷal hni hna, ge gwër nuŷani nke. Ge gena umë, arabi idëwara hun ña mboka gë ŷalun. ¹⁴ Ge, hnë tere ma nkol hna fop, ñwëŷik kacadeluhna ma nëpayiluhna, kërënyin hnam do bankaryin ivëd wapary hun ña. ¹⁵ Toña ŷa fëyadëmu: hnë fac kiti hna, vële lëdëk Sodom gë Gomor † va vëyapënanëdena dus gë vëvë inŷi nkol ki.

¹⁶ «Nëparyin! Payëdëmu had wape wante wok wayëtëna ŷayah fagant waŷin. Awa titënyin do ahnëŋu. ¹⁷ Keharyinëhni vahnë va kabi kitiŋëdënihu do ntampëdënihu *vacaliŋa* vantëŵ hni hna. ¹⁸ Njiry-eryëderun haryënkwa hnë waguverëner hna gë vëhnaŵ hna soŋe lëmën, wasede mën yedun haryënkwa lëŵ hni, vëhni gë wabulunda wadëŵ hni ña. ¹⁹ Ge njiry-eryirun vakitiŋa hna antë nkehahnahnu soŋe le hnësëdun ma gante tëfëka ahnësu: wanës wante rëfëka ahnësu ña njëdadëhu Wënu ña wati rac. ²⁰ Ha, gena ŵuhnë rëkëd ahnësëndu, bare Iyir Rëmun ña rëkëd nësënd hnë ŵuhnë.

²¹ «Hnë wati rac, vële vankëk rëm gë hnëm njëdah-nëlëdëni soŋe ndaŵini; warëm ŵa koyëna ntidënihëhni vutah vuntëŵ hni va do vutah va ñëŵëdënihëhni vële hnagëkëhni va do ndaŵehnedënihëhni. ²² Vahnë va fop ñëŵëdënihu soŋe lëmën. Bare ale yaŵënad hafo pu ŷa, Wënu ña pehëtëdëha. ²³ Ge këm fo ntiderun hn'inaŵ, garyëryin hn'ikaŵary. Toña ŷa fëyadëmu: nkodun afëyahnëndu wanës Wënu ña hnë wahnaŵ wavë Isërayel hna fop hafo *Ajë Ahn'a* bokaj.

²⁴ «Fakaraŋ fante lëbëka aharaŋ alëŵu gena do aryokuŋ ale lëbëka ale ndokuŋëhnëd gena. ²⁵ Canëk ge fakaraŋ fa nke had aharaŋ alëŵu ŷa do aryokuŋ a nke had ale ndokuŋënd a. Ge asankaf tere ŷa *Belëse-bul* macëde, awa vëvë tere lëŵu va fëna koyëna macëdeni!»

† 10.15: *Wapëgwala 18.1–19.38*

Ale rëfëka ntakëlëntëndehna

²⁶ «Gante-wo nke ka, ntë ntaku gë vahnë va. Fop le soŵik ŷa coŵëtëde, do fop le ye sëvah ŷa njëtëde. ²⁷ Ile hnësëhnëdëmu g'umëd ŷa, tëfëtaryin ge pacëk; ile ŷakëñakënderun ŷa, dekaryin yaŋ. ²⁸ Antë ntakuni vële ryaŵëd imbahn bare hara wahodina ndaŵëni ntaŵary ña; dakëryiŵuna Wënu ña umë ale hoŵ ntab mbahn inŷa g'intaŵary inŷa per janáma hna. ²⁹ Gena bi nkwaŵëdeni vuñer vuki gë uÿëc koryi ryampo? Bare la fëndampo hnë vutac yojëdina nkal li hara Wënu ña Rëm hun ŷa yëtëna. ³⁰ Ge ŵuhnë ye, la mul bë vankaf hun ñi ndëkwëk. ³¹ Awa ntë ntaku: ŵuhnë lëbëkëhni nafa ŷa kore vuñer vuyabah!

³² «Ale-wo-le hnësëk bulunda hna ami hwëhnëka, nësëdëfu ami fëna haryënkwa Rëm mën le ye g'ambin ŷa ami hwëhnëka aŷi; ³³ bare ale-wo-le hnësëk bulunda hna kwëhnëlëŵahna, nësëdëfu ami fëna haryënkwa Rëm mën le ye g'ambin ŷa kwëhnëlëŵahna.»

Gena yam bare uŵët

³⁴ «Ant'ahnahawu yam yiryeryibu duniŷa li: gena rac, uŵët ye. ³⁵ Wasaŋëdina ajë gë rëmu, aryag gë hnëmu, asëval gë hnëm asanu; ³⁶ do vëŷëŵ ahnë va, vëvë tere lëŵu va dënk yed.

³⁷ «Awa ale ŷahnëka rëmu ma hnëmu hafo lëbiwu ami, ahnë arac gena gwër nke arëfal mën; ale ŷahnëka aju ma aryagu hafo lëbiwu, ahnë arac gena gwër soŋe lëmën ŷa. ³⁸ Ale wok maŵana tëfëndo hafo paki cëm hna *kërëwa* gena gwër nke arëfal mën. ³⁹ Ale ŷad ŷi duniŷa ŷi cëmëd, bare ale wok kwëtahnëna nëf ŷi duniŷa, soŋe lëmën ŷa, nkoryaryëd ntaŵary dëŵu ña hafo arayen hna.»

Icos

⁴⁰ «Ale-wo-le hacaku ŷa kacako; ale-wo-le hacako ŷa kacaka ale fayiko ŷa. ⁴¹ Ale-wo-le hacaka *kila* Wënu kabi kila ye, nuŷad icos nte kwëtëhnik kila ŷa; do ale hacaka asatah a kabi asatah ye, nuŷad icos nte kwëtëhnik asatah ña. ⁴² Toña ŷa fëyadëmu: ale yëdaka la wënka wayamah fo ale ŷak vak hnë *vëréfal* mën hna kabi arëfal mën ye nuŷad icos dëŵu ña.»

Vëfayik San Arya a

11 Ante puhnako Yesu siyab *vëréfal* pëhw gë vëhi vëlëŵu ña, njiko soŋe karaŋëhni vahnë va do nësëhnëhni wanës Wënu ña vankol vambë hnam hna. ² *San Arya a*, nte woko le cëdiko hna, nkwëryëko le ntidëho *Këris* ŷa. Awa më payëkëhni vëryampo hnë vëréfal vëlëŵu hna ³ tëyëryina Yesu: «Arëhnayik ale ŷad njija bi yeru ma ahaŵary rëfëkëfu hnapëfu?»

⁴ Yesu më ntëkwakëhni: «Yiryin afëyawuna San ile wëryëdun do g'ile hnuhun ŷa: ⁵ vumëp va nudëni, vële radëd va gona tadëndëni, vëhwëhn *ambiŷ* va yër ña njërënëdëni, vëryëŋënkah va nkwëryëdëni, vësëm va bëhn ña mbëhnëndanëdëni do *Wanës Wakasëk* ña

pëyadeni vëhaÿëhna va. ⁶ Mbetak ale wod tavëna ik-wëtahn dëmën ña!»

⁷ Ante njini vëréfal San ña, Yesu më nësëndëhëhni kore ÿa soñe San ntehnënd: «Ye yirunëho ayëkiwu wula hna? Ale wok kwëhnana nafa had idël bë tëfary sën nte ñënkëlend sël bi? ⁸ Awa ye yirunëho ayëkiwu? Ale sudak viÿi viwamah bi? Vële sudad viÿi viwamah va vacery vëhnaÿ hna nkeni. ⁹ Awa, ye lë yirunëho ayëkiwu? *Kila* bi? Ha, ntehnëdëmu ntëbik dënk kila. ¹⁰ Soñe San nësëd Vikerëh va ante ntehnëko Wënu ña: “Cañëtëryidëfuha afay mën a haryënkwa hu pëhwëtëhni nkaÿ ña.” ¹¹ Toña ÿa fëyadëmu: kobëri nagina ale lëbëka *San Arya* a; bare ale ÿak mbak nafa Naÿ ambin hna umë lëbëka San. ¹² Kobëri wati nte pëyah-nëdëho San wanës Wënu ña hafo gaki, ale-wo-le ntid fere fop tënkahn Inaÿ Ambin hna; vële varikanjëk va fo hamënad soñe tënkëni. ¹³ Wakila ña fop pëyahnëni Naÿ Wënu ña. *Sariya* Moyis ÿa fëna pëyahnëk. Tac San fëna pëyahnëko. ¹⁴ Do ge ñadun aÿaÿu, San ye Eli, asan ale ntehnëniho wakila mbokajëd ña. ¹⁵ Nëparyin dÿs, ge kwëhnarun vanëf awëryahnu!»

¹⁶ Yesu më mbok ntehnëk: «Mo hodëfu wën-tëndëlehnëwëhni vëÿi vahnë? Vutah vunte lañak le nëhëdëni mëntëlëni, vundampo ndekahnatëndëni-hëhni vuñëntaÿ va: ¹⁷ “Njëwëhnirun hnëÿ sampace, gaÿëluhna sampace! Njëwëhnirun hnëÿ wakwëÿ, gaÿëluhna wakwëÿ!” ¹⁸ San njijëko, tokëdilo hna roka fërën, cedilo hna uñen do vahnë va cañahnelëliwohna, ntehnëdëniho soñe umë: “*Yine* fëlakal!” ¹⁹ Tac Ajë Ahn'a njijëk, tokëd, ced do ntehnëdëniho soñe umë: “Yëkëry-ina aÿi asan, roka gë use ñen fo nahad, do lawo vëréf ÿatëtanke ye do gë vëwën!” Bare vële rëfëk uyët va njavëtëdëni Wënu ña catëk.»

Vankol vante wëÿëk vëhwëtahnëdina

²⁰ Awa Yesu pëgwëlehn ñañëhahnëdëhni vahnë vëvë vankol vante ñako ntihahn vifëmpëhnañah viyabah vilëÿu va, kabi hnam vëwëcëtëlo hna vankeya vantëÿ hni va. Më ntehnëk: ²¹ «Meku ÿuhnë vëvë nkol mbë Korasin gë mbë Betësayida vi! ÿal hun hna ntik Wënu ña viÿë vifëmpëhnañah va gena Tir gë Sidon. ^{††} Ge hnam ntikënd viÿë virac, vëvë hnam vi mbiÿëk ga nkwëcëtakëndëni vankeya vantëÿ hni va. Cudakëndëni viÿi icëm do nëvakëndëni ibëhn vimbahn hna tufëhnahnëni gante njiÿëhëni ka soñe ile ntidëniho kobëri ña. ²² Soñe umë fëyadëmu, fac kiti hna vëvë Tir gë Sidon vëyapënanëhnedëna dÿs gë ÿuhnë ki. ²³ ÿuhnë vëvë Kaperënaÿum ntiyahnëku bi njihnedërun hafo ambin hn'ani? Gedina koyëna. Ñoyëderun hafo janama hna. Ge vifëmpëhnañah vile liyik ÿal hun va Sodom [‡] ntikënde, naÿ tac nkokënd hafo dol. ²⁴ Soñe umë fëyadëmu, fac kiti hna vahnë vëvë Sodom va vëyapënanëhnedëna gë ÿuhnë ki.»

† 11.10: *Malasi* 3.1 †† 11.21: *Esayi* 23.1-18 ‡ 11.23: *Wapëgwala* 19.24-27

Iyinëga paryi ña

²⁵ Wati rac, Yesu ntehnëko: «Apa, Ahwëhn ambin g'inkal, camehnëmi gante njëtëndanëruhëhni vële ye had vutah ile soÿëntuhëhni vëhwëhn hakili g'uyët.

²⁶ Ha, Apa, ntiru koyëna kabi irac ÿadu.»

²⁷ Yesu më mbok ntehnëk: «Rëm mën ÿa njëdako fop. Ahnë yëtëlohna ami, Aj'a, ge gena Rëm mën ÿa. Ahnë yëtëlahna Rëm mën ÿa ge gena ami, Aju ÿa do vahnë vële rëhnabu rufëwëhni Rëm mën va.»

²⁸ «Yijën ÿal mën hna ÿuhnë fop vële ntënk idif vi do njëcädëmu ntaÿëla ña. ²⁹ Nufëryin sug lëmën ÿa yanjendu, koyëna nuÿadun yam ÿa soñe walaÿary hun hna dënk. Dakëla yentiwu do ntaÿary inja pacëko.

³⁰ Sug le lehnëmu ahnufu ÿi dakëna ndibi do idif nte yëcädëmu ña dënëna.»

Yesu gë fac ntaÿëla

12 Ga mbiÿëk toye, Yesu gë vëréfal vëlëÿu va hnë wëhaÿ vantimp ndëcëta dëniho *fac ntaÿëla*. Vëréfal va inte yokëhniwo; pëgwëlehnëni nkubëndëni vantimp va do cemëndëni. ² *Wafarise* wëryampo, ga nuni watac, më ntehnëniha Yesu: «Yëkëry, vëréfal hu va ile nkok maÿëryana sariya fu hnë fac ntaÿëla hna ntidëni!»

³ Yesu më ntëkwakëhni: «Karañëluhna bi ile ntiko *David* umë dënk gë vëréfëlëntaÿu va hnë fac ryampo nte njokëhniwo inte ña? ⁴ Tënkëko cery Wën hna, nuf mburu nte kwëtëhniko Wënu ña, do tokëni umë gë vëréfëlëntaÿu; hara, sariya fu ÿa maÿëryanëlehn-wohna tokëni: vësëna wasadëha fo maÿëryanëko. ⁵ Ma karañëluhna bi ile kerëko Moyis ÿa: la hnë fac ntaÿëla hna, vësëna wasadëha ndokuñëdëniho *Cery Wën Cankaf* hna? Koyëna vëlënëndilo hna *sariya* ntaÿëla ña, bare ahnë dehnëlehnwohna menëni?

⁶ Awa, paryi pëyadëmu: nkehëhna hnani ile lëbëk *Cery Wën Cankaf* ñi! ⁷ Gena bi Wënu ña lehnëk Vikerëh hna: “Ipërëna ña fecehnëko, gena sadëha wusaÿ?” ^{††} Ge paryi njëtakëndun ile pëhnëtanëd ÿa, kitiñakëndilunihna vële wok vëwënëna. ⁸ Yëtëryin, *Ajë Ahn'a* umë ye Ahwëhn fac ntaÿëla ña.»

Iyërën ale cëmëk vák

⁹ Yesu matëko hnam nji hnë *caliña* ntëÿ hni hna. ¹⁰ Nkeho hnam asan ale cëmëko vák. *Wafarise* ÿa ñadëniho nuÿani ile pëyahnëdëni menëk Yesu pëlahni; soñe rac më tëÿëniha: «Sariya fu ÿa maÿëryak bi njërëni ahnë hnë *fac ntaÿëla*?»

¹¹ Yesu më ntëkwakëhni: «Ge aryampo hnë ÿuhnë, kwëhnaka ife ryampo fo do ife rac ntëba hnë hatëh hatëÿah hnë fac ntaÿëla hna, yidina bi ntabëtehn?

¹² Do, ahnë yabëlahna bi dÿs nafa ntëbi ife? Awa, sariya fu ÿa maÿëryak ntinëhni ahnë ifërën hnë fac ntaÿëla hna.» ¹³ Awa Yesu më ntehnëka asan a: «Yeli vák hu ÿi.» Umë njelëk do mbokalehna fërën fo gë

†† 12.7: *Ose* 6.6

ÿëntaŵ ka. ¹⁴ Tac, *wafarise* ŵa cahnëlehnëni nësëlini bi hak ntidëni ndaŵehnahnhëniha Yesu.

Aryokuŋ ale tëhnaċ Ŵën

¹⁵ Awa, Yesu, ga njëtak ile ñadëniho ntini wafarise ŵa, më kërënak hnam do kore sankaf rëfëlehnëkaŵo. Njërënekëhniŵo vëres va fop, ¹⁶ bare ñaňënahnhëkëhniwo ntehnëhni antë pëyahnhëni bi mo ye. ¹⁷ Koyëna nkeho ntiyahn wanës wante nësëko Ŵënu ña hnë wës *kila* le ŵaciko Esayi ÿa:

¹⁸ «Ŵëliho aryokuŋëhn mën ale rëhnabu ÿa, ale ÿadëfu dus.

Umë fëbënedëfu iyir mën ña do pëyadëhëhni wayamani ña gante ntidëfu ka catahnhëni.

¹⁹ Conkëntëdena g'ahnë, dekadina, nësëdina soŋe tufëhnahn.

²⁰ Pakacëdina hn'ile fëgwëk wubëd; dípehnëdina lampu le wok pëtëdina dus. Koyëna rëkëd ntind hafo urumpak ŵa pu;

²¹ do wabulunda ñi fop umë tamahnëdëni.»

Yesu gë Belësebul

²² Fac ryampo, Yesu njonëhnijikawo asan ale ŵëpëko do wok kodina nës kabi yine fëlakawo. Yesu njërënekaŵo asan arac, hafo nund do nësënd. ²³ Kore ÿa pëmpehnahnëkëhniwo do fop ntehnëdëniho: «Aÿi gena bi *Ajë David* ale hnapëdeho ÿa?»

²⁴ *Wafarise* ŵa ga nkwëryëni, më ntehnëni: «Aÿi asan ntađëhëhni *wayine* ña, kabi *Belësebul* asankaf *wayine* ÿa yëdadëha fanka ntađëndahnëhni!»

²⁵ Bare Yesu njëtëko nahan dëŵ hni ña, awa më ntehnëkëhni: «Ge vële vankëk inaŵ mëtëdëni vëhni fo, naŵ tac campëd, do ge vële vankëk ankol ma tere fëna mëtëdëni, ankol tac ma tere rac campëd. ²⁶ Do ge *Sintani* ntađ le kwëhnëk umë ÿa dënk, umë fo ŵëtëryad; awa ucankaf ntëŵu ña hak kod nko kahn?

²⁷ Ntehnërun ntađëfuhëhni *wayine* ña kabi *Belësebul* yëdako imëk iŋa; vëréfal hun vi lë, mo yëdakëhni imëk ntahahnëndënihëhni? Tufahnëdëni vëhni dënk kwëhnaluhna toña! ²⁸ Bare ge g'Iyir Ŵënu ña ntađëfuhëhni *wayine* ñi, umë tufahnëd *Inaŵ Ŵënu* ña tükik ÿal hun hna.

²⁹ «Ahnë kodina tënk hnë tere asan ahwëhn fanka do nuf hnapul lëŵu ÿa, ge ñabëlahna ten asan arac; bare ge ñabëka kod nuf le-wo-le tere lëŵu hna.

³⁰ «Ale wok gentina gë ami ÿa aÿeŵ mën ye; do ale wok demadilohna varëpëŵëhni vahnë va campehnëdëhëhni. ³¹ Soŋe umë ye pëyadëmu: vahnë va kode tavëhniho soŋe wameh-wo do soŋe wayeŵ wante njeŵëniha Ŵënu ña; bare ale yeŵëk Iyir Ipacah iŋa tavëhnhëdëna. ³² Do fëna, ale-wo-le hnësëd wanës wameh soŋe mën, *Ajë Ahn'a*, kode tavëhni; bare ge ahnë nësëk wanës wameh soŋe Iyir Ipacah iŋa tavëhnhëdëna hnë duniŷa vë gaki ÿi gë vë le yejëk per.»

Atëh g'ile ntëŵëd

³³ «Atëh përen wadëŵel wapëren ntëŵëd do atëh meh wadëŵel wameh ntëŵëd. Atëh ña wadëŵel wante ntëŵëk ña njavëtahnhëde. ³⁴ Ŵuhnë wafarise ŵi, njapërun had walën! Hak kodun ahnësëndu viÿë vifëren do hara merun? Ŵës ÿa ile fëbëk ntaŵary ÿa nësëd. ³⁵ Ahnë afëren a viÿë vifëren vile fëbëka ntaŵary dëŵu va canëd; ahnë aŵeh a viÿë viŵeh vile fëbëka ntaŵary dëŵu va canëd. ³⁶ Pëyadëmu: fac kiti hna, vahnë va njavëtëdëni tase Ŵënu ña fop wanës wakwëhn nafa këm wante nësëdëniho ña. ³⁷ Yëtëry, gë wanës wante hnësëru ña kitijëdëhi Ŵënu ña do pëyahnhëd ge menëru ma menëliha.»

Itëy dahëse

³⁸ Awa *vëharaŋ* sariya vëryampo do gë *wafarise* wëryampo më ntehnëniha Yesu: «Aharan, ñadëfun alinëhnhëfu hnufo dahëse fëmpëhnahnah.»

³⁹ Yesu më ntëkwakëhni gë anj nësä: «Vahnë vële ye vëŵeh do wok vëhahnëndana soŋe Ŵën vi, dahëse tëyëdëni, bare sifa dahëse le yehawo *kila* le ŵaciko Yonas † ÿi fo nuÿadëni. ⁴⁰ Ndampo fo nke gante ndakëko Yonas wafac warar hn'idonk igis cankaf ki, koyëna ndakëd Ajë Ahn'a fëna wafac warar bambery nkal hna tac mbëhnëd. ⁴¹ Fac kitij hna vëvë Niniv va nkentëdëni gë vëvë gaki vi, do tufahnëdëni vahnë vëvë gaki vi ntëntëni. Vëvë Niniv va vëhni nkwëcëtanani vankeya va ante nkwëryëniho wanës Yonas ña do nkehëhna hnani ale lëbëka Yonas bare ŵuhnë gwëcëtaluhna vankeya va. ⁴² Do fëna, fac le kitijëdëhëhni Ŵënu ña vahnë va, asëval ale hnaŵëko hn'inkal Saba nkentëde gë vahnë vëvë gaki vi, do tufahnëd vahnë vëvë gaki vi ntëntëni. Umë le tëkwik nkal hna matik njij nëpa usery Salomo †† ŵa do nkehëhna hnani ale lëbëka Salomo bare nëpadilunahna!

Iboka yine

⁴³ «Ge *yine* ntayik hnë ahnë, le nkeho cery ntëŵu hna, njid njasëlehnënd wëwac wahankah hna njëkëlehnënd hn'ile ñëŵëd. Ge nuÿana, ntehnad: ⁴⁴ «Mbokadëfu cery mën hn'ile matibu hna.» Awa njid tükata asan a had cery nte facik, fëhwëtik hafo njiv. ⁴⁵ Tar njid njojëhni *wayine* ntaŵu mbëd gë waki wante lëbëka wayap, njijëni ñëŵëni hnam. Tac horot ahnë arac ÿa ntëbëde gë kobëri ka. Do koyëna fëna nked soŋe vahnë vëŵeh vëvë dol vi.»

Hnëmu gë vëheryu Yesu

⁴⁶ Nkoko nësëhnëndëhni kore ÿa, ante tükiniho hnëmu gë vëheryu ña. G'ipër ñëŵëniho do ñadëniho nësëhnhëniha. ⁴⁷ Ahnë më ntehnëka Yesu: «Nëpary, hnëmuh gë vëhery hu përen hna ñëŵëni do ñadëni nësëhnhënihi.»

† 12.39: Yonas 2.1 †† Salomo aju David yeho, ahnaŵ Isërayel had rëmu. Umë vëryehnhëko Cery Ŵën Cankaf ña do njëtiko soŋe yasery ÿalëŵu ÿa (1 Vëhnaŵ 6; 1 Vëhnaŵ 5.9-14).

⁴⁸ Yesu më ntëkwaka ahnë arac: «Mo ye hnëm mën ÿa do gë vëhery mën va?» ⁴⁹ Tac më tufakëhni kore le yeho hnam ÿa do ntehn: «Yëkëryin, hnëm mën ÿa gë vëhery mën va ani nkeni. ⁵⁰ Vële lid le ñad Wën le ye g'ambin ÿa vëhni ye vëhery mën va gë hnëm mën ÿa.»

Uhnës uryindaryindan soŋe ahnad uhnëda

13 Fac rac, Yesu cahnëko tere hna nji ntaña tëfary lant hna soŋe karanj vahnë. ² Kore sankaf varëpëlëko caharab lëwu, hafo kay hnë kulu do ntaña. Kore ÿa tëfary lant hna kahnëniho. ³ Viyë viyabah nësëndëhëhniwo gë wahnës waŋindaryindan ntehnëndëhni: «Fac ryampo asan yiko hnë kaÿ dëwu hna ipahn uhnëda. ⁴ Ga pahnëd, waŋëc wëdampo nkaÿ hna njoko: wusëry më njini kohnëni fop. ⁵ Wëdampo nkal kwëhn wëraka njoko le nkok yabëna inkal. Waŋëc ña pëhnëlehn taŋ kabi nkal iŋa tëwëlohna. ⁶ Ulav wä ga njakëk pëdëlehn wayor ña: kankëlehn kabi kwëhnalohna vënkahn. ⁷ Waŋëc wëdampo wadëmpëhn njoko. Wadëmpëhn ña naÿëko ndaÿëlehn hnëda wä. ⁸ Bare waŋëc wëdampo nkal përen hna njoko do nkeho hnë watac wadë lëwëko: wëdampo waŋëc keme (100) ntëwëko, wañëntaÿ ña wafëhw mbëd gë ryaÿ (60) do wakaÿary kat wafëhw warar (30).» ⁹ Yesu më nkwënëk: «Nëparyin dūs, ge kwëhnarun vanëf awëryahnu!»

Soŋe ye nësëd Yesu gë wahnës waŋindaryindan

¹⁰ Awa *vërëfal* va tëhalehnëniha Yesu do tëyëniha: «Soŋe ye hnësënduhëhni gë wahnës waŋindaryindan?» ¹¹ Më ntëkwakëhni: «Wühnë njëdayirun ayëtu viyë vivë Naÿ ambin hna le soÿak, bare vëhni vëyëdayina. ¹² Ale wëryëk wapacëk a nkwënëhnëde uyët wä, do kobëdëha; bare ale wok gwëryëna ÿa tebëde la ile njëtëk ÿa. ¹³ Wëlin soŋe ile hnësëhnandëbuhëhni gë wahnës waŋindaryindan: Njëkëdëni hara vëhnuđina do nkwëryëdëni hara vëyëtëdina. ¹⁴ Koyëna ile nësëko Wënu ña hnë wës kila Esayi ÿa ntiyađ hnë vëhni: «Nkwëryëdun dūs, bare yëtëđiluhna; njëkëdun dūs, bare nuđiluhna.

¹⁵ Iyi bulunda kambënëni vankaf va soŋe antë nkwëryëdëni; cijnani vanëf va do ndëmëni, soŋe vanëf vantëw hni va antë nkwëryënd do antë vinkër vidëw hni va nund, wahakili walëw hni wä antë njëtënd; më nkoni vëwëcëtađina vankeya vantëw hni va soŋe yërenahnëwëhni.»

¹⁶ Mbetarun wühnë kabi vinkër hun va nuđ do vanëf hun va nkwëryëd! ¹⁷ Paryi pëyađëmu: *wakila wayabah* gë vësatah vëhaÿary vëyabah va ñadëniho nuni do nkwëryëni ile hnuđun do wëryëdun yi, bare vëhnułohna do vëwëryëlohna fëna.»

† Ale wëryëk wapacëk a nkwënëhnëde uyët wä, do kobëdëha; bare ale wok gwëryëna ÿa tebëde la ile njëtëk ÿa. Kode nkwëryi fëna: Ale hwëhna*k* iñë ÿa nkwënëhnëde, do kobëdëha; bare ale wok kwëhnan*a* iñë ÿa tebëde la le liyah*n*ëka tək nuÿa ÿa.

Gabahn uhnës uryindaryindan ahnad uhnëda

¹⁸ Yesu më mbok ntehn: «Awa wühnë, nëparyin ile pëhnëtanëk uwi hnës uryindaryindan ahnad uhnëda wä. ¹⁹ Vële wëryëd ga nësëde soŋe naÿ do vëyëtëna bi ye nësëd, had tëfary nkaÿ nkeni le njod uhnëda hna: Sintani njijëd teba fop ile fahnik walaÿary walëw hni ÿa. ²⁰ Vëryampo had nkal kwëhn wëraka nkeni le njod uhnëda hna: nkwëryëndëni wanës ña tuŋ maÿëdëni taŋ g'uhnatah. ²¹ Bare vëravëđina kwëhna vënkahn hnë vëhni, ikwëtahn dëw hni ña bëyëđina. Awa ge ryënah wä təkëhnikëhni ma ge mbërehnini soŋe wanës Wënu ña, tavëdëni taŋ kwëtahn dëw hni ña. ²² Vëhaÿary kat had hn'ile nke wadëmpëhn nkeni: nkwëryëdëni wanës ña, bare nahan iyi duniÿa ña do gë wëbal soŋe hnapul ÿa ndaÿëd wanës ña, do ñoñ yojëđina ifëren hnë vëhni. ²³ Bare vëryampo had inkal përen nkeni: nkwëryëdëni wanës ña do njëtëdëni ile pëhnëtanëd ÿa; watac yojëk ifëren hnë vëhni had vatëh vante lëwëko vëndampo keme (100), vañëntaÿ wafëhw mbëd gë ryaÿ (60) do wakaÿary kat wafëhw warar (30).»

Uhnës uryindaryindan soŋe idël meh

²⁴ Yesu nësëhnëkëhniwo uhnës uryindaryindan haÿary: «Naÿ ambin ña gë yiñ mëntëlëni: ahnë hnadëko uhnëda fëren kaÿ dëwu hna. ²⁵ Umëd ndampo, wati nte ndakëniho vahnë fop ña, ale yëwëka ahwëhn kaÿ tac a më njijëk nađ idël meh hn'ikaÿ tac, njilehn. ²⁶ Ga pëhnëk uhnëda wä do ntëw, dël meh iŋa fëna cahnëntiko.

²⁷ «Vëryokuŋ ahwëhn kaÿ va njilehnëni ntehnëniha: “Ahwëhn, gena bi uhnëda fëren hnadëruho kaÿ hu hna? Awa ne matik idël meh iŋi?”

²⁸ «Më ntëkwakëhni: “Aÿëw mën lik rac.” «Vëryokuŋ va më tëyëniha: “Awa, ñadu bi yifu lihëtëfu dël meh iŋi?”

²⁹ «Më ntëkwakëhni: “Hali, ge ntihëtëdun dakëna ayëcaryu uhnëda wä. ³⁰ Tavëryin, naÿëlahnëni hafo uhác hna. Hnë wati rac, ntehnëdëfuhëhni vëhác va nti-hëtëni ten dël meh iŋi do ñabëni wavap wavap soŋe pëđi, tac ndanëni roka ÿa ndank mën hna.”»

Uhnës uryindaryindan uÿëc mutarëd

³¹ Yesu nësëhnëkëhniwo uhnës uryindaryindan haÿary kat: «Naÿ ambin ña g'uÿëc atëh mutarëd mëntëlëni, ule nufëk ahnë pahnëk hnë sarëđiŋ lëwu hna. ³² Uÿëc rac ÿak vak waŋëc hna fop; bare ge pëhnëk, urac ÿak hnaÿëk vatëh vamb sarëđiŋ hna fop: naÿëd hafo gwër kofahnëni wusëry wä hnë wahni walëwu hna.»

Uhnës uryindaryindan levir

³³ Yesu nësëhnëkëhniwo uhnës uryindaryindan haÿary: «Naÿ ambin ña mëntëlëni gë *levir* le nufëk asëval nëgw gë upih yabah, tac cis fop.»

Soŋe ye nēsēd Yesu gē wahnēs wađinaryindan

³⁴ Yesu gē wahnēs wađinaryindan nēsēndēhēhniwo kore ŷa watac fop; nēsēndilēhniwohna hara wahnēs wađinaryindan gentina. ³⁵ Koyēna ntiyako wanēs wante nēsēko *kila* ŷa:

«Gē wahnēs wađinaryindan rēkēdēfu hnēsēndu, do pēyahndēfu viŷe vile soŷik kobēri ante ntiyiko duniŷa ŋa.»

Gabahn uhnēs uryinaryindan dēl meh

³⁶ Awa Yesu tavēkēhniwo kore ŷa nji gē tere. *Vērēfal* vēlēwu va mē tēhaniha do tēyēniha: «Gabēryifu uhnēs uryinaryindan idēl meh mbē kaŷ ŋi.»

³⁷ Yesu mē ntēkwakēhni aki: «Ale hnadēd uhnēda fērēn ŵa, *Ajē Ahn'a* yeho; ³⁸ kaŷ iŋa duniŷa ŷi ye; uh-nēda fērēn ŵa vēle ye *Naŵ Wēnu* va ye; dēl meh iŋa vēhni ye vēle kwēhnēk Sintani va; ³⁹ aŷeŵ ale hnadēd dēl meh iŋa *Sintani* ye; uhác ŵa, wapuya duniŷa ŋa ye; do vēhác va wamēleka ŋa ye.

⁴⁰ «Gante ntihētēde idēl meh do ntabi hnē hwēdēh ki, koyēna ntideni vēwēn va wapuya duniŷa hna. ⁴¹ Ajē Ahn'a payidēhēhni wamēleka wadēwu ŋa, ntihētēdēni-hēhni Naŵ dēwu hna fop vēle sanēkēhni vēŷēnta hni hn'ikwētahn va do gē fop vēle wok vēwāwēhnēdilahna *Wēnu* ŋa, ⁴² do ntabēdēnihēhni hnē hwēdēh hucankaf janáma hna; hnam rēkēd kondēni do cemēlehnandēni wabeŋ ŋa. ⁴³ Bare, vēsatah va rēkēdēni pētēndēni had lepera hnē Naŵ Rēm lēw hni hna. Nēparyin dūs, ge kwēhnarun vanēf awēryahnu!»

Uhnēs uryinaryindan soŷik

⁴⁴ Yesu mē mbok ntehn: «Naŵ ambin ŋa gē hnapul le soŷik hn'ikaŷ mēntēlēni. Ge ahnē nuk hnapul rac coŷēd g'ahaŷary. Natēdēha hafo nji nkwaŷ fop ile kwēhnaŷ ŷa do mbokaj ntaŷ kaŷ tac.

⁴⁵ «Do fēna Naŵ ambin ŋa gē sanikona wamah le yēkēlehnēd awaf mēntēlēni. ⁴⁶ Ge nuk uryampo ule hwēhnaŷ nafa ntēbi sanu, njid nkwaŷ fop le kwēhnaŷ ŷa do mbokaj ntaŷ sanikona rac.»

Uhnēs uryinaryindan waryey wale pēlahndēni wuwis

⁴⁷ Yesu mē mbok ntehn: «Naŵ ambin ŋa gē ŷin mēntēlēni fēna: waryeyēt loŋēde hnē lant do fēladēhēhni sifa wuwis-wo. ⁴⁸ Ge pēbēni wuwis ŵa vēfēla va ndodēni gē vambēŋ lant, tac ntaŷani tahnēnihēhni: wufērēn ŵa hnē kankel kwētēdēnihēhni do ntoŋēnihēhni wule wok wahwēhnana nafa ŵa. ⁴⁹ Koyēna nked wapuya duniŷa ŋa: wamēleka ŋa njijēdēni pitēndēlehnēnihēhni vēwēn va gē vēsatah va. ⁵⁰ Vēwēn va hnē hwēdēh hucankaf janáma hna ntoŋēdēnihēhni; hnam rēkēd kondēni do cemēlehnandēni wabeŋ ŋa.»

Uhnēs uryinaryindan hasēk gē sēr

⁵¹ Yesu tēyēkēhniwo: «Nkwēryērūn bi waŋi fop?»

Mē ntēkwaniha: «Ha».

⁵² Awa mē ntehnēkēhni: «Koyēna nked ge *aharaŋ sariya* nke fēna arēfal Naŵ ambin ŋa. Ahnē arac mēntēlēni g'ahwēhn hnapul ale hnuŷid hnē hnapul lēwu hna vihasēk gē visēr.»

Vēvē Nasaret va vēhwētahnēlahna Yesu

⁵³ Ga puhnak Yesu nanta waŷi wahnēs wađinaryindan ŵa, mē njik ⁵⁴ hnē naŵ nte naŷahnēko hna. Pēg-wēlehn karaŋdēhni *caliŋa* mbē hnam hna do fop vēle yeho hnam va pēmpēhnahnēkēhniwo dūs. Ntehnēdēniho: «Ne nufik uŷi uyēt? Hak kolahnēk ntind viŷe vifēmpēhnahnah? ⁵⁵ Gena bi umē ye fatah afak vacery ŷa? Gena bi *Mari* ye hnēmu ŷa? *Sak* gē *Yosef* gē *Simo* do gē *Yud* gena bi vēhni ye vēheryu va? ⁵⁶ Do vēheryu vēsēval va gena bi fop ŷal fu li nkeni? Ne nufik awa ŷin fop?» ⁵⁷ Do rac wēmaŷehnkēhniwo soŋe kwētahnēniha.

Awa Yesu mē ntehnēkēhni: «*Kila* ntēnēnik gante-wo-gante bare gena hn'ile nagik hna do kas tere lēwu hna.»

⁵⁸ Awa Yesu toye fo ntiko hnam vifēmpēhnahnah va kabi vēhwētahnēlawohna.

Icēm San Ayary a

14 Hnē yamani rac, *Erod*, nte hnaŷēko Galile ŋa, nkwēryēko ga nēsēde soŋe Yesu ŷa. ² Mē ntehnēkēhni vēryokuŋ vēlēwu va: «*San Ayary a* ye: mbēhnik! Soŋe umē kwēhnahnēk fanka ntihahnēnd viŷe vifēmpēhnahnah.»

³ *Erod* nēsēko koyēna kabi umē lehnēko pēlayi San, űabi, cēdi do ndaŷehna. Wēlin itēfēta icēm San Ayary a: *Erod* cēdehnahnēkawo soŋe *Erodiyađ* asēvalu Filip, aheryu ŷa. ⁴ Ntiko koyēna kabi űlēkawo gē *Erodiyađ* do San ntehnēdēhawo: «*Sariya* ŷa maŷēryana aŷēla asēval ahery hu ŷa!» ⁵ *Erod* űadēho ndaŷehna San, bare nkehahnahnēkawo gē bulunda ŷa, kabi vēhni fop *kila* ntinihawo San. ⁶ Koyēna nkeho hafo fac le nagahniko *Erod* ŷa mbok tēkik, aryagu *Erodiyađ* nkaŷēdēho haryēnkwa vēle fayehniko hna. *Erod* nēŋēkawo dūs ⁷ hafo ntēkēhna ntehn njēdadēha fop le tēyēdēha ŷa. ⁸ Gē siyab hnēmu ha mē ntehnēka: «*Yēdarye* ankaf San Ayary a hnē fēda mpan!» ⁹ Ahnaŵ a *Erod* njamēlehn; bare soŋe idēk dēwu tase vēfay vēlēwu ŋa, mē ntehnēk njēdayi le tēyēk ŷa. ¹⁰ Payehnlēhn ntēpētiji nkaf San ŋa kaso hna. ¹¹ Mē yojik ifēda hna njēdayi fandag fa, do umē njēdahna hnēmu. ¹² Tac, *vērēfal* San va mē njini nufēni űas iŋa mbaŷēni; tac njilehnēni pēyaniha Yesu ile liyak ŷa.

Yesu vēsan wawuli mbēd ndavēd

¹³ Yesu ga nkwēryēk waŋi wakasēk, mē matēni hnam gē *vērēfal* vēlēwu va, kayēni kulu hna, njini minēhni fo le njirēk. Bare vahnē va njētaniho, awa mē cahnēni vankol vantēw hni hna tēfēlehnēniha gē wapary ŋa fo.

¹⁴ Ga cēlēk Yesu kulu hna, nutēhni kore sankaf rac,

kaŷëhnahnëkawo dus gë vahnë vërac do pëgwëlehn njërenëndëhni vële resëko va.

¹⁵ G'anëka ga vëréfal vëlëwu va më tëhaniha ntehnëniha: «Mëdëk do hnani fëk fo ye. Koyaryihni vëyi vahnë njini vankol hna ntëwani ile tokëdëni!»

¹⁶ Më ntëkwakëhni: «Lakënde vëyina: yëdaryinëhni wuhne dënk ile tokëdëni ŷa!»

¹⁷ Më ntehnëniha: «Bare vamburu mbëd g'uwis wuhi fo hwëhnabun.»

¹⁸ Më ntehnëkëhni: «Yinenëhnino». ¹⁹ Tac, ntehnëhni kore ŷa ntañani dël hna do nuf vamburu mbëd va gë wuwis wuhi wã, kanjëk g'ambin do camehna Wënu ŷa soje ŷi rokëtok. Nkubëlehnëk vamburu va njëdahn vëréfal vëlëwu va, do vëhni cahëlehnënihëhni kore ŷa. ²⁰ Ale-wo-le tokëko hafo pihh. Vëréfal va vëkankel pëhw gë vaki vapëbah mbarëpëniho vankubel vante tesëniho va. ²¹ Vële rokëko va təkëniho vësan wawuli mbëd (5,000), hara vësëval va gë vutah va vëryëkwaryina.

Yesu lant hna njasëd

²² Paco, Yesu kayëndëlehnëhni vëréfal va kulu hna ndënkwëhnëhëniha gë cape ñëntaŷ lant ka, wati nte koyadëhëniwo umë dënk kore ŷa. ²³ Ga koyakëhni, më kayëk hn'ikuŷ soje yëfa. Ga nëkak, minu fo nkeho hnam. ²⁴ Hnë mpëd atac, kulu ŷa tëko ŷaŷëta vambëj va do wavonkëlo wënkã ŷa pankëlëdëniho kabi, gante matid, sël pabëniho.

²⁵ Ga nkëhnëk pac, Yesu gë vëréfal vëlëwu njidëho njasëhatënd wënkã hna. ²⁶ Ante nuniha ga njasid wënkã hna, ntakëkëhniwo dus do ndekadëniho: «Ah-nënkwe! ye!»

²⁷ Yesu më nësëhnëkëhni taŷ: «Yaŷënyaryin! Ami Yesu ye! Antë ntaku!»

²⁸ Awa, Piyer më tebak wanës ŷa do ntehna: «Ah-wëhn, ge paryi wëjë ye, dehnërye yiryiwu wënkã li.»

²⁹ Yesu më ntehnëka: «Yij!» Piyer cëlëlehn kulu hna pëgw njasënd yaŷ wënkã hna njind gë vëhni Yesu.

³⁰ Bare ga kamahnëk sël ŷa njaŷëk, më ntakëka, pëgwëlehn nkëyand wënkã hna do ndekak: «Ahwëhn, pe-hëtërye!»

³¹ Taŷ, Yesu njelëlehn vák ŷa, pëlahna do ntehna: «Wëjë, mbaki ikwëtahn! Soje ye wajëlehnaru?» ³² Tac, kayëlehnëni vëhni vëhi tak kulu hna do sël ŷa tëryalehn.

³³ Awa vëréfal va fop ndëkwëhnëlehnëni haryënkwa Yesu do ntehnëniha: «Paryi nke Ajë Wënu ŷa yeru!»

Yesu njërenëndëhni vëres Senesaret hna

³⁴ Tëkëlehnëni hnë vambëj lant vamb nkal Senesaret hna. Ga ntëmpëtani lant ŷa Yesu gë vëréfal vëlëwu va, tënkëlehnëni hn'inkal bë resiŷo Senesaret hna. ³⁵ Vahnë vëvë hnam va njavëtënihawo Yesu do pëyahneniho gante-wo-gante təkik ŷal hni hna, do njonehnijikëhniwo vëres va fop. ³⁶ Këladënihawo tavëhni ñakëhni wëla wacëmët cud cankaŷ ntëwu ŷa fo do fop vële ŷakëko va njëreniho.

Yesu gë wënamu wasëwif wã

¹⁵ Fac ryanko, wafarise gë vëharan sariya ŷatiko Yerusalem njini tëyëniha Yesu: ² «Soje ye vëréfal hu vi nkoni vëlënëndëfina wënamu wante taveryënihë-fu vacërakëlo fu ŷi? Vëhni vëŷuhnadina wëbák ŷa tokahnëndëni gante nke namu fu ka.»

³ Yesu më ntëkwakëhni: «Wuhne lë, soje ye worun dënënluhna vakwëda Wënu va, bare wënamu hun dënk lidun? ⁴ Wënu ŷa dehnëna bi: "Dënënyryihni vëhni rëmuŷ gë hnëmuŷ", do fëna "Ale lehnëka rëmu ma hnëmu wameh a tëfëka ndaŷi" † ? ⁵ Bare wuhne, ntehnëdunëhëhni vahnë va ahnë koŷ ntehnëhni vële hnagëka va: "Ile rëfëkawo yëdaŷu ryemahnu ŷa sadëha le pehnëhnik Wënu ŷaruŷëbu." ⁶ Awa ge aki nke vahnë va gona mbalëhni ntënënihëhni vële hnagëkëhni va. Koyëna ntihëtëdun wanës Wënu ŷa soje namu lëw hun ŷi! ⁷ Wuhne vëwër! Kila Esayi toña kwëhnako ante nësehnëkawo Wënu ŷa soje lëw hun ŷa aki:

⁸ «"Iŷi bulunda gë wanës ŷi fo ntënëndëniho, bare wasakah walëw hni hna ŷaŷëtaniho.

⁹ Icëmb dëw hni ŷa, kwëhnana nafa kabi gena wanës mën ŷa karaŷëdënihëhni vahnë va bare wënamu wadëw hni fo ye."»

Ile ronkëndëdëha ahnë

¹⁰ Tac Yesu më ntehnëkëhni kore ŷa fop: «Nëparyin do gwëryëryin ŷin: ¹¹ Gena ile rënkëd hnë wës ahnë ŷa ronkëndëdëha, bare ile sahnid wës lëwu ŷa, umë ye ile ronkëndëdëha ahn'a.»

¹² Awa vëréfal va më tëhaniha Yesu tëyëniha: «Njëtëru bi wafarise wã ntavëkëhni gë wëjë soje wanës wante hnësëru ŷi?»

¹³ Umë ntëkwakëhni: «Atëh nte-wo-nte nkok pëlëna Rëm mën le ye g'ambin ŷi nkëcëde. ¹⁴ Tavëryinëhni: vumëp vunte hahëd vumëpëntahni ye! Do ge mëp kahëdëha mëp ñëntaŷ, njodëni vëhni vëhi tak hnë hatëh.»

¹⁵ Awa Piyer më ntehnëka Yesu: «Gabëryifu bi ye pëhnëtanëk waŷi wanës soje ronk.»

¹⁶ Yesu më ntëkwak: «Wuhne fëna, gwëryëdiluŷa bi ha gaki? ¹⁷ Yëtëluŷa bi le-wo-le rënkëk wës ahnë ŷa ndëcëd idonk dëwu hna tac cahnëd mbahn dëwu hna?»

¹⁸ Bare ile sahnid wës ŷa ntaŷary hna matik, do rac ronkëndëdëha ahn'a. ¹⁹ Bambery ntaŷary ahnë hna matid vinahan vimeh vinte liyëhnëdëhëhni ndaŷëndënihëhni vahnë, njëkëlehnëndënihëhni vësëval vëhaŷary, do ntindëni ndakëntal nte mbañëk Wën, ntehnëndëni, mërëndëni, do nësëndëni wameh vëyënta hni. ²⁰ Wëlin ile ronkëndëdëha ahnë ŷa! Bare itok hara ñuhnalihna wëbák gante nke namu ka, umë tonkëndëdëlahna ahnë.»

† 15.4: Icahn 21.27;20.12

Asëval ale wok gena sëwif hwëtahnëka Yesu

²¹ Tac, Yesu më matëk hnam nji hnë vankol vante ye caharab Tir gë Sidon hna. ²² Hnë wati rac, asëval ale lëdëko hnë resiyo rac më njijëk darël lëwu. Arac bulunda vële wacëde Kanan hna kwëhnaryiko. Pëgwëlehn ndekand: «Ahwëhn *Aju David*, kaÿëhnahnëryiÿi g'ami! Aryag mën a yine fëlaka do mbërak dus!»

²³ Bare Yesu la ñoñ dëkwawohna. Awa *vëréfal* vëlëwu va më tëhaniha ntehnëniha: «Daryehna aÿi asëval! Njankëdëhëfu tëfëlehnatëndëfu.»

²⁴ Yesu më ntëkwaka asëval a: «Wënu ña soÿe vëvë *Isërayel* fo payiko, vële ye had wape wante sëvëk.»

²⁵ Bare asëval a tëhakawo ndëkwëhn haryënk wëwu do ntehn: «Ahwëhn, demarye!»

²⁶ Yesu më ntëkwaka: «Yivëna nufi roka vutah va këfëhnini vumbe vi.»

²⁷ Asëval a më ntëkwaka: «Ahwëhn, toña hwëhnaru. Bare vumbe va ile yod toka roka vële hwëhnëkëhni hna tokëdëni.»

²⁸ Awa Yesu më ntëkwaka: «Kwëtahnëhu ña njabëk! Wënu ña ntid ile ÿadu ÿa.» Do aryagu njërëlehn wati rac dënk.

Yesu njërëndëhëhni vëres vëyabah

²⁹ Tac, Yesu matëko hnam nji tëfary lant Galile hna. Umë kayëk hn'ikuÿ do ntaña. ³⁰ Wakore wayabah më njijëni ÿalu hna. Më njoÿënihëhni vële radëd, vumëp, vëreyah, wakumim, gë vëres vëhaÿary vëyabah. Haryënk wëwu kwëtëdënihëhniwo, do njërëndëhëhniwo. ³¹ Vahnë va pëmpëhnahnëkëhniwo ante nuni-hëhniwo wakumim ña ga nësëdëni, vëreyah va njërënihi, vële radëd va njasëdënihi g'afërën do vumëp va nudënihi g'afërën. Do pëgwëlehnëni cëm-bëndëniha Wën *Isërayel* ÿa.

Yesu ndavëdëhëhni vahnë vëyabah vële wok vëyena wasëwif

³² Tac Yesu macëkëhniwo *vëréfal* vëlëwu va ntehnëni: «Kaÿëhnahnëkoÿëhni vëÿi vahnë. Wëlin wafac warar yelahnëbun do ñoñ vëhwëhnana ile tokëdëni. Ñada hoyawëhni g'inte fo soÿe antë njohëni g'ankaÿ.»

³³ Vëréfal va më tëyëniha: «Hnë iÿi fëk, ne kodëfun hnuÿafu ile ryavahnëfuni hafo pihnihi kore gë iÿi ki?»

³⁴ Yesu më tëyëkëhni: «Vamburu vajëhw hwëhnaru?»

Umë ntëkwani: «Mbëd gë vaki, do gë vunkis.»

³⁵ Awa, më ntehnëkëhni vahnë va ntañani nkal hna. ³⁶ Tac më nufëk vamburu mbëd gë vaki va, camehnëka Wënu ña, nkubëlehnëk do njëdahni vëréfal vëlëwu va, cahëlehnënihëhni vahnë va fop. ³⁷ Ale-wo-le tokëko hafo pihn. Vëréfal va mbarëpënihi vëkankel vapëbah mbëd gë vaki vankubel vante woko va. ³⁸ Vële rokëko va vësan wawuli wahnah yeho, hara vëryëkwaryina vësëval va gë vutah va. ³⁹ Ga koyakëhni kore ÿa, Yesu kayëko kulu hna njind gë resiyo Magadan.

Itëy dahëse

16 Ga mbiÿëk toye, *wafarise* gë *wasaduse* tëhanihaÿo Yesu soÿe tëndëhnëniha urënd. Tëyëniha-wo ntinëhnëhni dahëse le rufahnëd paryi nke Wënu ña fayika.

² Bare Yesu më ntëkwakëhni aki: [«Ge ambin ña mbëntëk g'anëka ga, ntehnëdun: "Acahn tëvëdina."»

³ Do ge ambin ña mbëntëk kobëri fo g'acahnëfëd ga, ntehnëdun: "Tëvëd dol." Kodun ayëtu ile liyað ÿa ge njëkërun ambin ña, bare kodiluhna ayëtu vile liyað hnë iÿi wati ÿi, bi ye pëhnëtanëd!] ⁴ Vahnë vëvë gaki vi, vële ye vëwëh do wok vëhahnëndana soÿe Wën vi, dahëse tëyëdëni, bare sifa dahëse ile yehawo kila le waciko Yonas fo nuÿadëni.» Tac Yesu më tavëkëhni nji.

Levir wafarise gë wasaduse

⁵ Awa Yesu kayëniho gë *vëréfal* vëlëwu va kulu hna, soÿe ndanëni gë cape ñëntaÿ lant ka. Ante njidëniho ña vëréfal va më kamahnëni wayoyana ile tokëdëni.

⁶ Wati rac, Yesu më ntehnëkëhni: «Diryin wajira! Keharyin *levir wafarise* ÿa do gë *wasaduse* ÿa.»

⁷ Vëréfal va pëgwëlehnëni nësëldëdëni: «Kabi yojilënhna vamburu më nësëd aki.»

⁸ Yesu njëtëko wante nësëldëdëni ña, awa më ntehnëkëhni: «Wuhnë, mbaku kwëtahn iña! Soÿe ye liyahnëku paÿare vamburu vante ryënkwirun nësëndëmu! ⁹ Gwëryëluhna ha gaki? Dënkwëtaðiluhna bi vamburu mbëd vante cehëlehniniho vësan wawuli mbëd va do gë fop vëkankel vankubel vante varëpërunëho va? ¹⁰ Do dënkwëtaðiluhna bi vamburu mbëd gë vaki vante cehëlehniniho vësan wawuli wahnah va do fop vëkankel vankubel vante varëpërunëho va? ¹¹ Hak nkorun gwëryantuhna nësëndiluhna soÿe vamburu ante ntehnakëndëmu ahehawo levir wafarise ÿa do gë wasaduse ÿa?» ¹² Awa vëréfal va nkwëryëlehnëni nësëndilëhniwohna soÿe levir le lihande mburu, bare ile karaÿëdëni wafarise do gë wasaduse ntehnëdëhëniwo kehani.

Piyer pëyahnëd Yesu ye Arëhnayik a

¹³ Tac Yesu njiko hnë resiyo Sesare Filip hna. Më tëyëkëhni *vëréfal* vëlëwu va: «Vahnë va, mo ntehnëni yebu, ami *Ajë Ahn'a*?»

¹⁴ Më ntëkwani: «Vëryampo, vëhni lehnëd *San Ayary a yeru*, vëhaÿary Eli yeru, do vëhaÿary kat, Seremi yeru ma *kila* haÿary †.»

¹⁵ Yesu më mbok tëyëkëhni: «Wuhnë lë, mo lehnërun yebu?»

¹⁶ Simo *Piyer* më ntëkwaka: «Arëhnayik a yeru, *Ajë Wën* paryi ÿa.»

¹⁷ Awa Yesu më ntehnëka: «Nëfaki, Simo aju San ‡; gena ahnë yëtëdanëki iÿi toña, bare Rëm mën ile ye g'ambin ÿa ye. ¹⁸ Awa, ami, ntehnëdëmi, Piyer (ile fëh-nëtanëk "taka") yeru, do hn'itaka tac mbëryëdëfu cery

† 16.4: Yonas 2.1 †† *Kila haÿary*: kila ryampo fagant wakila wasër. ‡ *San*: Vikerëh vindampo ntehnëk «Yonas».

sali mën ɲa. La icëm iɲa kodina njaŵëna haryënkɔ hu. ¹⁹ Njêdadëmi visêdëta Inaŵ ambini ɲa: le-wo-le vañëdu nkal li mbañëde ambini hna; le-wo-le ŵaŵëryadu nkal li maŵëryade ambini hna.» ²⁰ Tac Yesu më ɲaŵënah-nëkëhni vërëfal vëlëŵu va antë pëyaniha ahnë umë ye Arëhnayik a.

Yesu soɲe icëm dëŵu ɲa nësëd

²¹ Tëk pëgw wati rac, Yesu pëgwëlehn nësëhnëdëhni wapacëk vërëfal vëlëŵu va ntehnëd: «Afo yiwu gë *Yerusalem*. Hnam, vicër va gë vësankaf vësëna wasadëha va do gë *vëharaɲ* sariya va korotehnëdëniho dús hafo ndaŵëhnëniho do, fac rarëna hna, mbëhnëdëfu.»

²² Awa *Piyer* më canaryëka do pëgwëlehna niranda: «Hali, Ahwëhn, Wënu ɲa keryëdëhi! Watac gedilihna muk!»

²³ Bare Yesu më cahëtak do ntehna *Piyer*: «*Naŵë-tarye, Sintani!* Memaŵenduho! Nahadila had Wënu ɲa bare had vahnë.»

²⁴ Tac Yesu më ntehnëkëhni vërëfal vëlëŵu va: «Ge ahnë ñad tëtëlehnëndo, ntë nko nahand soɲe lëŵu dënk, afo ndib *kërëwa* lëŵu ŷa tëfatëndo. ²⁵ Ale ŷad ŷi duniŷa ŷi cëmëd, bare ale wok kwëtahnëna nëf ŷi duniŷa, soɲe lëmën ŷa, nkoryaryëd ntaŵary dëŵu ɲa hafo arayen hna. ²⁶ Ye hnëfadëha ahnë ge nuŷak duniŷa ŷi fop tac cëvehn ntaŵary dëŵu ɲa? Ye kod njêdahn mbësahni ntaŵary dëŵu ɲa? ²⁷ Ha ntehnëdëmu, *Ajë Ahn'a* njijëd gë wamëleka wadëŵu ɲa hnë *icëmb* Rëmu hna. Awa ale-wo-le ile ntidëho ŷa mbësade. ²⁸ Toña ŷa fëyadëmu: Vëryampo hnë vële ye hnani vi vësëmëdina hara vëhnulahna *Ajë Ahn'a* ga njijëd had ahnaŵ.»

Ibaca Yesu ɲa

17 Ga ndëcëk wafac mbëd gë ryaŵ, Yesu më njokëhni vëhni *Piyer* gë *Sak* gë *San*, aheryu *Sak*, do njiryeryëhni hn'ikuɲ yihnah le nkeniho vëhni fo. ² Hnam Yesu më mbacik tase lëw hni; yëka lëŵu ŷa pëtëdëho had ulav do viŷi vilëŵu va njerëko had humpen. ³ Taɲ *vërëfal* vërar va nulehnënihëhni vëhni *Moyis* gë *Eli* ga nësëlëdëni gë Yesu. ⁴ Awa *Piyer* më ntehnëka Yesu: «Ahwëhn, njivëk nkeyin hnani. Ge ñadu, ntidëfu wasank watar: ryampo wëjê, *Moyis* ryampo, *Eli* ryampo.»

⁵ Nkoko nësënd tëtëk aɲar ntancah cankëhni, do kopa wëryiko ɲar hna: «Aŷi *Ajë* mën ye ale ŷahnëbu dús; g'umë natëdëho. Umë rëfëka ahnëpawu!»

⁶ Vërëfal va ga nkwëryëni kopa rac, ntakekëhniwo dús ndëkwëhnëlehnëni wayëka ŵa nkal li. ⁷ Awa Yesu më tēhakëhni, ñakëhni do ntehnëhni: «Matëryin! Antë ntaku.» ⁸ Awa më matëndani bare vëhnulahna ahnë ge gena Yesu fo.

⁹ Ante cëlidëniho kuɲ ɲa Yesu më ntehnëkëhni: «Nt'afëyawuna ahnë ile hnurun ŷi hafo *Ajë Ahn'a* mbëhni vësëm hna.»

¹⁰ Tac vërëfal va më tëtëniha Yesu: «Soɲe ye ntehnëdëni *vëharaɲ* sariya vi, afo *Eli* njij ten?»

¹¹ Umë ntëkwakëhni: «Afo *Eli* njij ten soɲe mbokary caɲ fop. ¹² Bare ami pëyadëmu: *Eli* tëko njij, bare vah-në va vëyavëtëlawohna. Awa umë ntiniha gante ñadëni ka. *Koyëna* korotehnëdëniha vahnë vërac *Ajë Ahn'a fëna*.» ¹³ Awa vërëfal va njëtëlehnëni soɲe *San Ayary* a nësëndëhëhniwo.

Yesu njërëndëdëha fatah

¹⁴ Ante tëtëniho hn'ile nkeni kore hna, asan rëhaka-wo Yesu ndëkwëhn haryënkɔ lëŵu ¹⁵ do ntehna: «*Aharaɲ*, kaŷëhnanëryiŷi g'ajë mën aŷi. Hayo fëlaka do njoɲ kwëlëkwël hnë hwëdëh ma hnë wënkaka. ¹⁶ Njiryeryëbuha *vërëfal* hu hna bare vëwëkëna njërëniha.»

¹⁷ Yesu më ntëkwak: «Wuhne, vahnë vëhwëhn kwë-tahn këm do vërumpak yerun! Hafo guve tëtëko nko ñëwëlahnin gë wuhne? Afo guve tëtëko voku ryuñënanëhnu? Yinenëhniwoŵa fatah fi ani.» ¹⁸ Më njojëniha. Awa Yesu më ɲaŵënahnëka *yine* ŷa do yine rac cahnëlehna fatah fa, do fatah fa njërëlehn taɲ. ¹⁹ Tac vërëfal va, më cahëtaryëniha Yesu do tëtëniha: «Soɲe ye wobun mëkëlëfunahna lafuna iŷi yine?»

²⁰ Yesu më ntëkwakëhni: «*Kabi* ikwëtahn hun iɲa mbak dús. Toña ŷa fëyadëmu: ge lakënde ikwëtahn inte vak had uŷëc mutarëd fo hwëhna këndun, ntehnakëndun iɲi kuɲ: “*Pakëтары aŷi hnani*”, do pakë-takënd. Ñoñ tesakëndiluhna. [²¹ Bare g'imunta do g'icuj fo kode ntayi ŷi sifa yine.]»

Yesu mbok pëyahnënd icëm do g'ibëhn dëŵu ɲa

²² Fac ryampo, ante nkeniho *vërëfal* va fop *Galile* hna gë Yesu, më ntehnëkëhni: «*Ajë Ahn'a* njêdahnëdëniha vahnë va. ²³ Vërac ndaŵëhnëdëniha; bare, fac rarëna hna, mbëhnëd.» Vërëfal va, ga nkwëryëni watar, pëbëlehnëni yiwëhna sankaf.

Cosahn ŷatëtanke Cery Wën Cankaf

²⁴ Ante tëtëniho Yesu gë *vërëfal* vëlëŵu *Kaperë-naŷum* ɲa, vële rebadëho ŷatëtanke *Cery Wën Cankaf* va tēhanihawo *Piyer* do ntehnëniha: «*Aharaɲ* hun aŷi cosahnëdina bi ŷatëtanke *Cery Wën Cankaf* hna?»

²⁵ *Piyer* më ntëkwak: «Cosahnëd.»

Wati nte tënëkëdëho *Piyer* tere ɲa, Yesu ryënkwëko teba wanës ɲa ntehn: «Ye hnaharu, *Simo*? Mo rëfëka cosëhni vëhnaŵ vëvë duniŷa vi ŷatëtanke ŷa? Vëvë watare wadëŵ hni va bi ma vëŷëntaŵ va ye?»

²⁶ *Piyer* më ntëkwak: «Vëŷëntaŵ va ye.»

Yesu më ntehnëka: «Awa vëvë watere vëhnaŵ va vë-sosahnëdina. ²⁷ Bare, ñadilëfuhna lavëndanëfuni vahnë va. Awa, yiryeyi lant hna, aloɲ doli ŷa, igis dënkwëryënkɔ nte fëladu ɲa yavëndëryehna wës ŷa: tēkatëdu uŷëc koryi le yed gwër cosahnahni ŷatëtanke mën ŷa gë lëw hu per; yoj asosahn.»

Mo lëbëkëhni vëyëntaŵ va

18 Wati rac, *vërëfal* va tëhanihawo Yesu tëyëniha: «Mo lëbëkëhni nafa vëyëntaŵ va Naŵ ambin hna?»

² Yesu më macëka fatah fatoy, kwëta fagant lëŵ hni ³ do ntehn: «Toña ŷa fëyadëmu: ge gwëcëtaluhna ayewu had vutah, tënkëdiluhna muk Naŵ ambin hna. ⁴ Ale ŷak njabëk nafa Naŵ ambin hna umë ye ale vanaŵ soŷe nke had fanji fatah. ⁵ Ale hacaka la fatah fëndampo gë fanji ki soŷe lëmën ŷa, kacako ami dënk.»

Vile liyendëhëhni vahnë wameh

⁶ Yesu më mbok ntehnëk: «Age ahnë ravëtehnëka ikwëtahn iŷa wëla fatoy fëndampo hnë vunte hwëtahnëko vi, pecek soŷe lëŵu ŷa ñabi bëraka do ntoŷi hnë igu lant. ⁷ Meka ŷi duniŷa le ravëtehnëdëhëhni vahnë ikwëtahn iŷa! Nked kwëlëkwël vile rëkëd tavëtehnëdëhni ikwëtahn iŷa, bare ale lik watac ŷa ŷeh sankaf hnapëdëha! ⁸ Awa ge vák hu ma fary hu ravëtendëhi ikwëtahn iŷa, dëpëтары; pecek arënk duniŷa le wok pudina hna gë vák ryampo ma gë fary ryampo g'ile worryaryëru waki tak do alabi gë janáma, hnë hwëdëh hunte wok dipëdina muk. ⁹ Do ge inkër hu ŷa ravëtendëhi ikwëtahn iŷa, dokëтары; pecek arënk duniŷa le wok pudina hna g'inkër ðampo g'ile worryaryëru viki tak do alabi gë janáma.»

Uhnës uryindaryindan soŷe fape fante sëvëko nute

¹⁰ Yesu më mbok ntehn: «Keharyin ayafarjuna la fëndampo hnë vuŷi vutoy; ha, paryi pëyadëmu, wamëleka wadëŵ hni ŷa haryënk Rëm mën le ye g'ambin hna nkeni kwëlëkwël. [¹¹ Yëtëryin, Ajë Ahn'a njijëk pehëtëhni vële sëvëko va.]

¹² «Ye hnahaŷun hnë waŷi: ahnë kwëhna këhni wape keme do ryampo hnë watac cëvat. Tavëdilëhni hna bi waŷëntaŵ ŷa fop le keryëdëhëhni hna njihahn njëkëlehna ile sëvëk ŷa? ¹³ Ge nujëka, paryi pëyadëmu natëdëha g'ife rac ntëbini wafëhw imbëd gë wahnah g'imbëd gë wahnah (99) waŷëntaŵ wante woko wasëvëna ŷa. ¹⁴ Ndampo fo nke, Rëmun le ye g'ambin ŷi ñadina la fëndampo hnë vuŷi cëv.»

Ge aŷënta hu ntëntahnëki

¹⁵ Yesu më mbok ntehnëk: «Ge aŷënta hu ntëntahnëki, macëryehna ayewu ŷuhnë vëhi fo afëyahna ile ntiki ŷa. Ge nëpaki, pehëtëruha aŷënta hu. ¹⁶ Bare, ge ŷwëŷëk nëpadilihna, yoryehna ahnë aryampo ma vëhi alihahn gante nësëk Vikerëh ka: “Gë vahnë vëhi ma vërar kitijëde le yelëku ŷa.” ¹⁷ Ge ŷwëŷëk nëpadilëhni hna vëhni fëna, pëyahnerë mbara vële hwëtahnëka va; do ge ŷwëŷëk nëpadina mbara tac, pëlaryina had arëf ŷatëtanke do gë vahnë vëhaŷary vële wok vëhwëtahnëna.

Ibañëhn g'imaŷëryan

¹⁸ «Toña ŷa fëyadëmu: le-wo-le vañëdun nkal li mbañëde ambin hna; le-wo-le ŷaŷëryadun nkal li maŷëryade ambin hna.

¹⁹ «Pëyadëmu fëna, ge vëhi hnë ŷuhnë nkal li maŷalëni tëyëni le-wo-le ŷa hn'imunta, Rëm mën le ye g'ambin ŷi ntinëhnedëhëhni. ²⁰ Paryi nke, hn'ile mbarëni vahnë vëhi ma vërar soŷe ŷac mën, fagant lëŵ hni nkedëfu.»

Uhnës uryindaryindan soŷe aryokuŷ ale wok tavëndina

²¹ Awa *Piyer* më tëhaka Yesu do tëya: «Ahwëhn, wahwënta wayëhw rëfëka ravëhnëŷa aŷënta mën a ge tavëdina dëntahn mën iŷa? Hafo wahwënta mbëd gë wahi bi?»

²² Yesu ntëkwakawo: «Hali, dehnëdila hafo wahwënta mbëd gë wahi, bare hafo ntëbi dënk wahwënta wafëhw mbëd gë wahi wahwënta mbëd gë wahi (70×7) ²³ Awa, wëli uhnës uryindaryindan soŷe Inaŵ ambin ŷa: Fac ryampo ahnaŷ fëhnako tëyëhni vëryokuŷ vëlëŵu va koryi le navehnëkëhniwo. ²⁴ Umë ndënkwëk tëyëka asan ale wonanëkawo koryi yabah ðus. ²⁵ Asan arac kwëhnalohna ile mbësahnand koryi rac; awa ahnaŷ a më ntehnëk nkwaŷini g'asëvalu gë vutahu do g'ile kwëhna ŷa fop, cosahnahn koyëna nav iŷa.

²⁶ «Awa asan a më ndëkwëhnik haryënk ahnaŷ a, këlahna do ntehn: “Duñënanëhnerë, cosëdëmi fop!” ²⁷ Ahnaŷ a më kaŷëhnañëka: më tavëhna nav iŷa do tava nji.

²⁸ «Bare ga cahnëk asan arac, pankëlëhneni ale ndokuŷëlahnëdëniho do wonanëkawo koryi toye. Paco pëlaka nahëka do ntehn: “Cosërye le wonanëruho ŷa!”

²⁹ «Ale ndokuŷëländëni ŷa më njok haryënk lëŵu do këlahna aki: “Duñënanëhnerë, cosëdëmi!”

³⁰ «Bare aŷëntaŷ a më ŷwëŷëk; më cëdehnëka hafo mbësahna nav iŷa. ³¹ Vëryokuŷ vëyëntaŷ va, ga nuni ile ryëcëtak ŷa, njiŷëhnañëkëhniwo ðus më njini pëyaniha ahnaŷ a fop.

³² «Awa arac më macehnëka asan a do ntehn: “Wëjë! Aryokuŷ ayapah yeru! Tavëhneni nav iŷa fop kaŷi këlaruho ravëhni. ³³ Tëfakilahna bi, wëjë fëna, kaŷëhnañëka aryokuŷënta hu ŷi, gante kaŷëhnañëko gë wëjë ki?” ³⁴ Ahnaŷ a ntavëkawo ðus awa më njëdahnëka aryokuŷ a ntind ðoku forosima hafo cosa nav iŷa fop.»

³⁵ Do Yesu më nkwenëk: «Koyëna ntidëha Rëm mën le ye g'ambin ŷi ale-wo-le wok tavëndilahna aŷëntaŷ ŷa g'intaŷary fop.»

Ikaraj soŷe pitël g'asëval

19 Ga puñnak Yesu wante nësëdëho ŷa, më matëk Galile hna nji cape ndampo mbë Yude nte yeho gë cape ñëntaŷ sën Yurëdan ŷa. ² Kore sankaf

rëfëlendëhawo do njerëndëdhëhniwo vëres vëlëw hni va.

³ Awa wafarise wëryampo më tëhaniha, më tëyëniha soje tëndëhniha urënd: «Sariya fu ÿa maŵëryanëka bi asan mbamba asëvalu soje toña le-wo-le ÿa?»

⁴ Më ntëkwak: «Yëtëluhna bi ile nësëk Vikerëh ÿa? «Wapëgwa hna, ale lik fop ÿa ntikëhni asan g'asëval»,¹⁵ tac më ntehnëk: «Soje umë ye asan a tavëdëhëhni rëmu gë hnëmu nkeni g'asëvalu fo, do vëhni vëhi tak aryampo fo nkedëni.»¹⁶ Koyëna, vëwona vëhi bare ahnë aryampo fo ye. Awa ahnë antë pitëndëlehn ile mbarëpëlehnëk Wënu.»

⁷ Wafarise ŵa më tëyëniha: «Awa soje ye ntehnëk Moyis sariya hna, ge asan a mbambëka asëvalu ÿa, kerëhna kayëte nte rufahnëd mbambëka?»

⁸ Yesu më ntëkwak: «Moyis maŵëryanëku avambënduni vësëval hun kabi vankaf va kambëku. Bare wapëgwa hna gelohna koyëna. ⁹ Pëyadëmu: ge asan mbambëka hara pëlalentëhniha g'asan ahaŵary, do ñëla asëval ahaŵary, asan arac ntik le mbañëk Wënu ña.»

¹⁰ Vërëfal vëlëwu va më ntehnëniha: «Ge aki nke yëbëlan asan g'asëval, ant'avëra aÿël fecek.»

¹¹ Yesu më ntëkwakëhni: «Vësan va fop vëwëkëdina maŵëni wanj wanës, vële njëdad Wënu fere va fo wëkëd. ¹² Vëÿi viyabah ŵemaÿendëhëhni vësan va ñëlëni: soje vëryampo, kobëri nte nagini ña nke; vëhaŵary, vëhni vahnë va likëhni; do vëryampo ñwëÿëdëni soje ntihahnëdëni doku Inaŵ ambin ña ye. Arabi ale hođ maŵ inj karanj maŵ!»

Yesu ndëwadëhëhni vutah va

¹³ Fac ryampo vahnë yinenëhnikawo Yesu vutah soje tindëhni wëbák ña do ndëwahni, bare vërëfal va niranihëhniwo. ¹⁴ Awa Yesu më ntehnëk: «Tavëryinëhni vutah va njijëni ÿal mën hna, nt'aŵemaÿehnni! Vële ye had vëhni va hwëhnëk Naŵ ambin ña.»¹⁵ Awa më tindëkëhni wëbák ña tac njilehn.

Ajar mbetak

¹⁶ Awa jar rëhakawo Yesu do tëya: «Aharan, ye rëfëko liwu fërën rënkahnu uwám usër hna?»

¹⁷ Yesu më ntëkwaka: «Ye rëyëđuho soje ile fërënak? Ahnë aryampo fo ye afërën a. Ge ñadu arënk uwám usër hna maŵëhnëry vakwëda Wënu ña.»

¹⁸ Jar ña më tëyëk: «Vanjehne?»

Yesu më ntëkwaka: «Nt'aryaŵa ahnë; nt'ayëkëlehna asëval ahaŵary; nt'ale; nt'aye sede wamër; ¹⁹ dënëhëryihni vëhni rëmu gë hnëmu; ñah-nëryehna aÿënta hu ÿa had wëjë dënk.»

²⁰ Jar ña më ntehnëka: «Maŵëhnëbu vanj vakwëda fop. Ye rëfëko voku liwu kat?»

²¹ Yesu më ntehnëka: «Ge ñadu aye afadah haryënk Wënu hna, yiry awaf ile hwëhnaru ÿa do ayëdahni koryi ÿa vëhaÿëhna va; koyëna nuÿadu hnapul yabah ambin hna. Tac yij arëfëlehnëdo.»

²² Bare jar ña, ga nkwëryëk watac, njiko ayamah fo kabi hnapul yabah kwëhnako.

²³ Awa Yesu më ntehnëkëhni vërëfal vëlëwu va: «Toña ÿa fëyadëmu: ntakëk avetak tënk Naŵ Ambin hna. ²⁴ Ha, paryi pëyadëmu: itënk yonkomb hnë hatëh sirehn ÿak hnëÿëk g'itënk avetak Inaŵ Wënu hna.»

²⁵ Vërëfal va, ga nkwëryëni wanj wanës, pëmpëhna-nëkëhniwo dus më ntehnëdëni: «Mo ye awa ale hode pehëti ÿa?»

²⁶ Yesu më njëkëkëhni do ntehnëhni: «Vahnë va vëhodina pehëtahni, bare Wënu ña kod nti fop.»

²⁷ Awa Piyer më ntehnëka: «Nëpary, fuhnë tavëbun fop soje arëfëlehnënde. Awa ye hnuÿadëfun, fuhnë?»

²⁸ Yesu më ntehnëkëhni: «Toña ÿa fëyadëmu: ge Ajë Ahn'a ntañak hnë tinki sëmëbik lëwu hna duniÿa hasëk hna, ŵuhnë pëhw gë vëhi vële rëfëlehnikoŵo vi fëna, ntañadun hnë watinki vësankaf soje ahitiñuni wahnënk pëhw gë wahi wavë Isërayel ŵi. ²⁹ Do fop vële ravëd soje mën watere wadëw hni ma vicër hni, vëhery hni, warëm hni, wahnëm hni, vërah hni, wëhaÿ walëw hni, nuÿadëni ntëbi wahnënta keme do nuÿadëni sah duniÿa le wok puđina ÿa. ³⁰ Bare vëyabah hnë vële ye gaki vëryënk wëryënk vi, vërekwa yed do vëyabah hnë vële ye gaki vërekwa vi vëryënk wëryënk yed.»

Uhnës uryindaryindan soje vëryokuñ hn'ikaÿ

20 Yesu më mbok ntehnëk: «Awa, wëli ile mën-tëndëlendëni Naŵ ambin ña: Fac ryampo, ahwëhn kaÿ a sahnëko kobëri fo g'acahnëfëd ga soje njëkëlehnahni vëryokuñ kaÿ waresen lëwu. ² Umë maŵalëni gë vëryokuñ va cosëhni soje doku fac ryampo, tac cañëtëlehnëhni njini ndokuñini kaÿ a.

³ «Hnë wëwati mbëd gë wahnah hna, më mbok cahnëk do mbok nuhni vëhaŵary ÿëŵa hna hara ñoñ vëlidilohna. ⁴ Më ntehnëkëhni: «Yiryin ŵuhnë fëna aryokuñëtiwu kaÿ mën hna do cosëdëmu icos cañah.»⁵ Njilehni.

«Më mbok cahnëk kat lav a nkaf hna, tac hnë wëwati warar g'anent hna, do mbok nti koyëna fo. ⁶ Hnë wëwati mbëd g'anëka hna kat më mbok cahnëk do mbok tëkatëhni vahnë vëhaŵary kat ga ñëñëwëni ÿëŵa hna. Më tëyëkëhni: «Soje ye ÿëŵëdun hnani fac ÿa fop ñoñ dokuñëdiluhna?»

⁷ «Më ntëkwaniha: «Kabi ahnë nufëlëfuhna ryokuñëhnëfuna.»

«Më ntehnëkëhni: «Awa yiryin ŵuhnë fëna aryokuñëtiwiwu kaÿ mën hna.»

⁸ «G'anëka ga, ahwëhn kaÿ inja më ntehnëka asankaf vëryokuñ vëlëwu va: «Macëryihni vële ryokuñëhnëko vi asosëhni. Vële rëkwahnik vi ryënk wëhnëndë do tëkwahnëni vëryënk wëryënk vi.»

⁹ «Vële fëgwëko doku hnë wëwati mbëd g'anëka ga më njijëni cosini ale-wo-le soje doku fac ÿa. ¹⁰ Ga tëkëk icos vële ryënk wëko nufini doku va, ntiyah-nëkëhniwo cosëdëni ntëbini vërekwa vi; bare vëhni fëna ale-wo-le soje doku fac ÿa fo cosiko. ¹¹ Ga tebani,

mëhnadëniho ¹² ntehnëndëni: “Vëyi vëryokuḡ rëkwahnik. Soḡe wati ryampo fo ndokuḡëni; asosaryëlehnëni gante cosëruhëfu, fuhnë vële ryyüñënak ambër hn'ulav fac ŷa fop ka!”

¹³ «Bare ahwëhn kaŷ iḡa më ntëkwaka aryampo hnë vëhni: “Lawo, ñoñ dëntantihna. Maŷalakena bi sosi soḡe doku fac ŷa? ¹⁴ Nufëry cos hu ḡa do ayi. Ami nëḡëk sosëwëhni vële rëkwahnik vi gante cosëmi ki. ¹⁵ Kodä bi liwu gante ñadëfu ka hnapul mën ŷa? Ma kabi kwëhnabu anëf soḡe rac bi ŷëwaryëruho?”»

¹⁶ Do Yesu më nkwëñëk: «Koyëna vërëkwa vi yed vëryënkwëryënkwa, do vëryënkwëryënkwa vi yed vërëkwa va.»

Yesu, rarëna ŷa pëyahned icëm dëwu ḡa g'ibëhn iḡa

¹⁷ Yesu *Yerusalem* njidëho. Më canaryëkëhniwo *vërefal* pëhw gë vëhi va do ntehnëhni njasatëndëni: ¹⁸ «Nëparyin, gë Yerusalem njidën, Ajë Ahn'a njëdadeniha vësankaf vësëna wasadëha va do gë *vëharaḡ* sariya va do vëhni nkwëryëlëdëni soḡe ndaŷehñëniha ¹⁹ do njëdadeniha vële wok vëyena wasëwif. Vërac njafaḡëdëniha, ntampëdëniha tac pakëdëniha hnë kërëwa. Do hnë fac rarëna hna, mbëhnëd vësëm hna.»

Itëy hnëm hni vëhni Sak gë San

²⁰ Awa asëvalu Sebede gë viju vëhi va tëhanihawo Yesu; asëval a më ndëkwëhñëk soḡe tëya Yesu ndemahna.

²¹ Yesu më tëyëka: «Ye ŷadu?»

Më ntëkwaka: «Maŷëryanëryihni vijë mën vëhi vi ntañani naŷ ucankaf hu hna aryampo g'irëhw hu, aŷëntaŷ a g'irahahn hu.»

²² Yesu më ntehnëkëhni: «Yëtëluhna ile rëyëdun ŷa. Kodun bi asewu ankëlëŷa tëmpah horot nte ŷadëfu seŷu ḡa?»

Më ntëkwaniha: «Kodëfun.»

²³ Yesu më ntehnëkëhni: «Ha, cedun nkëlëŷa mën ḡa. Bare gena ami fëhnaḡ soḡe ale lañad g'irëhw mën ma g'irahahn mën, Rëm mën ŷa fëhnaḡ. Vële pëhwëtëhñëk va njëdaḡ.»

²⁴ Vërefal pëhw vëyëntaŷ va, ga nkwëryëni watac, ntavëkëhniwo gë viju Sebede vëhi vërac. ²⁵ Awa Yesu më macëkëhni vëhni fop do ntehnëhni: «Njëtërun vële ye vësankaf duniŷa vi ndëcëtëni ucankaf ntëŷ hni ḡa, do vëryëndah va tufahnëdëni fanka falëŷ hni fa.

²⁶ Bare tëfëlahna nke koyëna yëbëlan hun. Ale-wo-le ŷad naŷ hnë ŷuhnë ŷa, tëfëka nke aryokuḡëhn hun, ²⁷ do ale-wo-le ŷad nke aryënkwëryënkwa a, tëfëka nke aramp hun. ²⁸ Ndampo fo nke soḡe Ajë Ahn'a: yijëna soḡe ndokuḡëhni, bare had aryokuḡëhn vahnë njijëk do njëdahn ntaŷary dëwu ḡa pehëtahnëhni vahnë vëyabah.»

Yesu njërëñëdëhëhni vumëp vuki

²⁹ Yesu, ante cahnedëniho gë vërefal vëlëŷu Seriko ḡa, kore sankaf rëfëlehnëdëhëhni. ³⁰ Vumëp vuki lañako tëfary nkaŷ hna, më nkwëryëni Yesu ryëcëd.

Awa pëgwëlehnëni ndekandëni: «Aharanḡ, *Aju David*, kaŷëhnahnëryiḡi gë fuhnë!»

³¹ Kore ŷa niraḡënihehniwo ndemëhnani, bare tac nkwëñëniho wadëka ḡa: «Aharanḡ, *Aju David*, kaŷëhnahnëryiḡi gë fuhnë!»

³² Yesu më kahnëk, macëkëhni do tëyëhni: «Ye ŷadun linëhnu?»

³³ Më ntëkwaniha: «Aharanḡ, hnundëfu ŷadëfun.»

³⁴ Më kaŷëhnahnëka gë vëhni do më ñakëkëhni vinkër va; taḡ mbokalehn nundëni, do tëfëlehnëndëniha.

Yesu tënkëd Yerusalem hna

21 Ante tëhaniho Yesu gë *vërefal* vëlëŷu

Yerusalem ḡa, tëkëniho ankol Betëfase hna, hn'ikuḡ nte ŷacik *Oliviye*. Awa më payëkëhni vërefal vëhi haryënkwa ntehnëhni: ² «Yiryin hn'ankol nte ye haryënkwa hun ḡi. Tëkatëlehnëdunëha fali fasëval ga pokik, do fatah fantëŷu fa g'umë nkedëni. Pëtinëhni ayonëhniwunoŷëhni. ³ Ge ahnë ntehnëku iñë dëkwaryina: “Ahwëhn a valëka.” Tavëderun ayojuni.»

⁴ Umë nked padahn wanës wante nësëko *kila* ḡa:

⁵ «Dehnëryinëhni naŷ Siŷo † ḡa: Yëkëryina ahnaŷ hun a gë ŷal hun njijëd hara naŷëñajëdina, hnë fali fasëval kayik, hnë fapali.» ††

⁶ Awa vërefal va njiniho do ntini fop ile ntehnëkëhniwo Yesu ŷa. ⁷ Umë njojëniha fali fa gë fapali fa, tindënihehni vacud vantëŷ hni va, tac Yesu kaya. ⁸ Vahnë vëyabah ntanëdëniho vacud vantëŷ hni va nkaŷ hna njitënd; vëryampo warund ntanëdëni nkaŷ hna. ⁹ Vële ryënkwayëkawo do vële rëfëdëhëhni va ndekadëniho: «Osana! *Aju David*, demaryifu! Arabi Ahwëhn a Wënu ḡa njëda ale yijëd g'uŷac lëŷu ŷa! Cëmbëderu Wën hunte sëpëk fop!» †

¹⁰ Yesu ga tënkëk Yerusalem hna, bulunda ŷa fop ñënkaniho. Tëyëdëniho: «Mo ga ye aŷi asan?»

¹¹ Vële rëfëdëhëhni Yesu va më ntëkwani: «Kila le ŷacik Yesu ŷa ye vë nkol mbë Nasaret, mbë resiŷo Galile hna.»

Ida Vëwaf Cery Wën Cankaf

¹² Yesu tënkëko selele *Cery Wën Cankaf* hna do ntahni fop vële wafëdëho do laŷëdëho hnam va; këfëko watabali vëwëcët koryi do gë watinki vëwaf wëfah va.

¹³ Tac më ntehnëkëhni: «Vikerëh Wën va më lehnëk: “Acery mën ḡa, Cery iyëfa macëde”, †† bare ŷuhnë soŷa vële lirun! †† »

¹⁴ Wati rac, vumëp gë vële radëd rëhakawo Yesu Cery hna do njërëñëkëhniwo. ¹⁵ Vësankaf vësëna wasadëha va do gë *vëharaḡ* sariya va, ga nuni viŷë vifëmpëhñah vile ntiko Yesu va, do ga nunihëhniwo fëna vutah va ndekadëniho Cery Wën hna: «Osana, cëmbiru *Aju David*!» më ntavëkëhni dus. ¹⁶ Awa më ntehnëniha Yesu: «Nkwëryëdu bi ile nësëdëni ŷa?»

† *Bulunda Siŷo: bulunda vë Yerusalem ŷa ye.* †† 21.5: *Sakari 9.9† 21.9: Wahnëŷ 118.26†† 21.13: Esayi 56.7†† 21.13: Seremi 7.11*

Më ntëkwakëhni: «Ha. Kobëri karanjêlühna bi wanj wanës Vikerëh hna:

«"Ntiru hafo la vutah vutoy va gë vumbava va cëm-bëndënihi."» †

¹⁷ Tac Yesu tavëlehnëhni cahn nkol hna nji Betani le ndakëko hna.

Atëh nte wok dëwëna

¹⁸ Awa, ga pacëk g'acahnëfëd ga, hara Yesu gë Inaŵ mbokajëdëho, më njoka inte. ¹⁹ Më nuk atëh nte wacik nuŷ tëfary nkaŵ hna; më tēhak bare yaryef fo tēkatëko. Awa më ntehnëka tēh ŋa: «Bokëdila alëw muk!» Tarj tēh ŋa kankëlehn fop.

²⁰ *Vërëfal* Yesu va, ga nuni watac, pëmpëhnahnëkëhniwo. Më tēyëniha: «Hak kankahnëk an'atëh tarj aki?»

²¹ Më ntëkwakëhni: «Toña ŷa fëyadëmu: ge kwëhnarun kwëtahn do ge gwajëlehnadiluhna, kodun aliwu ile libuha atëh ŋi. Kodun dënk alehnuna inji kuŋ: "Matëry ani, ayi alëba wov hna", do rac ntiyađ. ²² Ge kwëhnarun kwëtahn iŋa nuŷadun le-wo-le rëyërun hn'iyëfa hna.»

Itëy soŋe fanka Yesu

²³ Tac Yesu tēnkëko selele *Cery Wëŋ Cankaf* hna pëgwëlehn karanjëndëhni vahnë va; vësankaf vësëna wasadëha va gë vicër bulunda wasëwif va më tēhaniha tēyëniha: «Gë injëhne fanka ntidu vëŷin? Mo lehnëki alind?»

²⁴ Më ntëkwakëhni: «Ami fëna tēyëdëmu iñë ryampo. Dëkwaryino, tac, pëyadëmu fanka fale lihahnëdëfu vëŷin va. ²⁵ Mo fayikawo *San* njaryënd? Wënu ŋa bi ma vahnë va yeho?»

Pëgwëniho nkwaŷëlëdëni vëhni fo ntehnëdëni: «Ge ntëkwayinëk: "Wënu ŋa fayikawo", tēyëdëhëfu bi soŋe ye woyinëk kwëtahnilënahna? ²⁶ Bare ge ntehninëk: "Vahnë va fayikawo", tēfëka ntakëfu gë kore ŷi, kabi vëhni fop kwëtahnëniho *San kila* yeho.»

²⁷ Awa më ntëkwaniha Yesu: «Yëtëlëfuhna.»

Awa, më ntehnëkëhni: «Pëyadiluhna, ami fëna, gë fanka fale lihahnëdëfu vëŷin va.»

Uhnës uryindaryindan soŋe rëm hwëhn vutah vucan vuki

²⁸ Yesu më mbok ntehnëk: «Ye hnaharun gë wanj? Nkeho asan ale hwëhnakëhniwo vutah vucan vuki. Më tēyëka fandënkweyënkwa fa ntehnëka: "Ajë mën, yirye dol aryokuŋi kaŷ hna."»

²⁹ «Më ntëkwaka: "Hali, ñada yiwu." Bare, ga mbiŷëk toye, nkweçëtëko nahan dëwü ŋa do nji g'ikaŷ.

³⁰ «Rëm ŷa më mbok tēyëka koyëna fo aju aŷëntaŵ a. Arac më ntëkwak: "Awa, apa, njidëfu", bare yilohna.

³¹ «Awa tēyëdëmu: Mo lik hnë vëŷi ile ñad rëm hni ŷa?»

Më ntëkwaniha: «Aryënkweyënkwa aŷi ye.»

Awa Yesu më ntehnëkëhni: «Toña ŷa fëyadëmu: vërëf ŷatëtanke va gë vësëval vële wafëd vankaf vantëw hni

va vëhni ryënkweçëtëhu hnë *Inaŵ Wëŋ* hna.

³² Ntehnëdëmu wanj kabi *San* Ayary a njijëko tufu nkaŵ catah ŋa do kwëtahnëlnunahna; bare vërëf ŷatëtanke va gë vësëval vële wafëd vankaf vantëw hni va kwëtahnënihawo. Do la gante nurun watac ka gwëçëtëluhna vankeya hun va ahwëtahnahnuna.»

Uhnës uryindaryindan soŋe vëyam vëyapah

³³ Yesu më mbok ntehnëk: «Nëparyin uhnës uryindaryindan haŵary: Nkeho asan ale fëlëko kaŷ waresen. Më keceyëk do nkab hatëh ŋwëŷehnahnde waresen ŷa do pël ide nte rëkëde njaŵahnënde kaŷ iŋa. Tac, më kwëtahnahnëkëhni kaŷ iŋa vëyam njilehn uyas. ³⁴ Wati nte mbarëpëdë uhnëda ŋa, më payëkëhni vëryokuŋ vëlëwü va vëyam hna soŋe njëdaniha sah lëwü ŷa.

³⁵ «Awa vëyam va më pëlanihëhni vëryokuŋ ahwëhn kaŷ va, ndafëniha aryampo, aŷëntaŵ a ndaŷëniha, ararëna ŷa ntutëniha gë wëraka. ³⁶ Ahwëhn kaŷ iŋa më mbok payëkëhni vëhaŵary ntëbini vële ryënkweçëtëko nji-ni va, bare vëyam va koyëna fo mboko ntinihëhni. ³⁷ Awa më payëka aju ŷa dënk ntehnëka: "Kwëhnadëni untënah g'ajë mën aŷi!"

³⁸ «Bare vëyam va, ga nuniha ajë ahwëhn kaŷ iŋa, më ntehnëlëni: "Wëliho ale lëwëd a! Yinëfu, ndaŷina, tac kaŷ iŋi fuhnë hwëhnëden!" ³⁹ Awa umë pëlanihëka, canëniha kaŷ hna ndaŷëlehnëniha.»

⁴⁰ Tac Yesu më tēyëkëhni: «Ge ahwëhn kaŷ iŋa mbokajëk, hak ntidëhëhni vëŷi vëyam?»

⁴¹ Më ntëkwaniha: «Ndaŷehnehëdëhëhni idaŵ meh vëŷi vëyam vëyapah do njëdahni kaŷ iŋa vëhaŵary vële rëkëd njëdandëniha sah lëwü ŷa hnë wati le-wo-le mbarëpëdëni hna.»

⁴² Tac Yesu më ntehnëkëhni: «Kobëri karanjêlühna bi ile nësëk Vikerëh vi?

«"Itaka inte cañëtanihö vëvëry vacery va vacak ye tame inte mbëryahnëk Wënu ŋa cery ntëwü ŋa fop. Ahwëhn a lik umë do nkwaçëtëk dus njëki!"» ††

⁴³ Tac më nkweçëtëk: «Soŋe rac pëyadëmu: *Naŵ Wënu* ŋa tebëderun, njëdayini bulunda le linëndëha doku fërën. [⁴⁴ Ale-wo-le yod hn'inji taka ŷa nihëd tarj; bare ge taka nji ahnë njohahnëk, ŋwëŷehnehëdëha nke ivëd fo.]»

⁴⁵ Vësankaf vësëna wasadëha va gë *wafarise* ŷa nkweçëtëniho wahnës waŷindaryindan Yesu ŷa do njëtëniho vëhni ntehnëdë. ⁴⁶ Awa më njëkëlehnadëni fere pëlahnëniha, bare ntakëkëhniwo gë kore ŷa kabi *kila* ntinihawo.

Uhnës uryindaryindan soŋe roka iñël

22 Yesu gë wahnës waŷindaryindan mboko nësëh-nëndëhni vële hnëpadëhawo va ntehnatënd: ² «Wëlin ile mëntëlëni Inaŵ ambin ŋa: Ahnaŵ Asankaf nëgehnëko roka iñël aju. ³ Më ntehnëkëhni vëryokuŋ vëlëwü va njini macinihëhni vële fayehnik roka va, bare vëŷadilohna njijëni.

† 21.16: *Wahnëw* 8.2

†† 21.42: *Wahnëw* 118.22-23

⁴ «Më mbok payëkëhni kat vëryokuḡ vëhaḡary njini ntehnënihëhni vële fayehnik va: “Wëli ile ntehnëk Ahnaḡ a: ‘Tame roka ḡa puhnayik, vacët mën wuhniryah ḡa ryaḡik. Yijën roka iñël ḡa. Fop puhnayik!’”

⁵ «Bare vële fayehniko va vëhnëpalëhniwohna vë-fayik va; njilehnëni wëbal wadëḡ hni, vëryampo kaḡ dëḡ hni, vëhaḡary igwaf dëḡ hni. ⁶ Vëḡëntaḡ va më pëlanihëhni vëryokuḡ Ahnaḡ a ntinihëhni këm fo do ndaḡënihëhni. ⁷ Awa Ahnaḡ a më ntavëka dūs; më payëkëhni wasodade walëḡu ḡa njini ndaḡënihëhni vëḡi vëryaḡ vahnë do pëdëni nkol dëḡ hni ḡa. ⁸ Tac më ntehnëkëhni vëryokuḡ vëlëḡu va: “Roka iñël ḡa puh-nayik, bare vële fayehnik va tëfëlëhniha tokëni. ⁹ Awa yiryin gë vankaḡ awaciwuni vële fankëlëdun va fop nji-jëni roka ḡa.” ¹⁰ Vëryokuḡ va më njini gë vankaḡ macinihëhni fop vële pankëlëdëniho va, vëli ḡeh gë vëli fërën per; koyëna acery nte rokande roka iñël ḡa pëbëlehni vahnë va.

¹¹ «Ahnaḡ a, ga tënkëk njëkëhni vële yijëk roka va, nuka asan ale wok diyana viḡi ambënt. ¹² Më tëyëka: “Lawo, soḡe ye rënkiru ani viḡi ambënt këm?” Bare asan a ñoñ kodilohna ntëkwa.

¹³ «Awa Ahnaḡ a më ntehnëkëhni vëryokuḡ vëlëḡu va: “Ñabëryina wëbák ḡi gë wapary ḡi do aloḡuna g'ipër, gë umëhwëry. Hnam rëkëd kond do cemëlehnd wabeñ ḡi.”»

¹⁴ Yesu më nkwënk: «Vëyabah macini, bare vëyabë-na vële rëhnayik va.»

Soḡe icosahn ḡatëtanke

¹⁵ Ga mbiḡëk toyë *wafarise* wëryampo njilehnëni mbarëlëni nësëlëni gante ntidëni pëlahnëniha Yesu gë wanës wadëḡu ḡa dënk. ¹⁶ Më payënihëhni *vëréfal* vëlëḡ hni vëryampo do gë vëryaḡ vële nkeniho gë *Erod* va njini ntehnëniha Yesu: «Aharanḡ, njëtëbun catëru. Toña ye karanḡëduhëhni vahnë va nkaḡ ḡënu ḡa; dakëlihna gë le nahadëni vëḡëntaḡ do dëbëndëlehndëdilihëhniha vahnë va. ¹⁷ Awa pëyaryifu ile hnaharu: sariya fu ḡa maḡëryak bi ma maḡëryana cosi ḡatëtanke ḡa asankaf a, *Sesar*?»

¹⁸ Bare Yesu njëtëko nahan meh dëḡ hni ḡa, më ntehnëkëhni: «ḡuhnë, vëroka vahnë, soḡe ye rëndëndunëho urënd? ¹⁹ Tufëryino koryi le sosande ḡatëtanke ḡa.» Më tufëniha uḡëc koryi. ²⁰ Më tëyëkëhni: «Yëka mo g'uḡac mo liyik koryi li?»

²¹ Më ntëkwani: «Cesar ye.»

Më ntehnëkëhni: «Awa cosëryina *Sesar* ile kwëhnëk ḡa, do ḡënu ḡa fëna ile kwëhnëk ḡa.» ²² Ga nkwëryëni iḡi dëkwa, pëmpëhnahnëlehnihëhniwo. Tac tavëlehniha Yesu njilehnëni.

Soḡe ibëhn vësëm

²³ Hnë fac rac fo, *wasaduse* wëryampo rëhakawo Yesu. (Vëhni hnësëdëho vësëm va vëvëhnëdina.) Më ntehnëniha: ²⁴ «Aharanḡ, gena bi Moyis nësëko: “Ge asan ḡëlëk, do cëm hara tavëna vutah, aheryu ntëḡëdëha asëval a soḡe nagëhnahna acëru vutah.”

²⁵ Awa ḡal fu hna nkeniho vësän mbëd gë vëhi vële vankëk rëm gë hnëm. Aryënkwëryënkwa a ñëlëko do cëm hara tavëna vutah do tavarya koyëna asëvalu ḡa aheryu. ²⁶ Ahigëna ḡa fëna koyëna nkehawo, tac ararë-na ḡa do gë fop mbëd gë vëhi va. ²⁷ Ga puni vëhni fop, asëval a fëna cëmëgëlehn. ²⁸ Awa, ge vësëm va mbëhnëni, mo yeḡ asan aḡi asëval hnë vëḡi vësän mbëd gë vëhi vi, kabi vëhni fop ñëlënihawo?»

²⁹ Yesu më ntëkwakëhni: «ḡuhnë mpaḡëmpaḡadëhu kabi yëtëluhna Vikerëh va gë fanka ḡënu ḡa. ³⁰ Ge vësëm va mbëhnëni, vësän va gë vësëval va vëvokëdina ñëlëläni, bare had wamëleka nkedëni ambin hna.

³¹ Kobëri karanḡëluhna bi, ile ntehnëku ḡënu soḡe ibëhn vësëm ḡa? Umë lehnëk: ³² “ḡënu Abëraham ḡa yebu gë ḡënu Isak do gë ḡënu *Sakob*.”» Yesu më nkwënk:

«ḡënu ḡa, gena ḡënu vësëm, ḡënu vële wok vësëmëna ye.» †

³³ Vële hnëpadëhawo va fop pëmpëhnahnëkëhniwo gë sifa karëḡa nte karanḡëdëhëhniwo ḡa.

Akwëda ante ḡak yabëka nafa

³⁴ Ante kamahnëniho *wafarise* ḡa Yesu ndënëkëhni *wasaduse* ḡa, mbarëniho. ³⁵ *Aharanḡ sariya* aryampo hnë vëhni ñadëho tëndëhna urënd; awa më tëhaka do tëya: ³⁶ «Aharanḡ, anḡëhne kwëda ḡak hnëfak *sariya* hna fop?»

³⁷ Yesu më ntëkwaka: «“Ñahnëryehna Ahwëhn a ḡënu hu ḡa gë sakahn hu fop, g'intaḡary hu ḡa fop, gë hak-ili hu ḡa fop.” ††³⁸ Anḡi ye ante hnaḡëk do ḡak yabëka nafa ḡa. ³⁹ Do wëli kigëna ḡa, ante këñëlahnëni gë ndënkwëryënkwa ḡa: “Ñahnëryehna aḡënta hu ḡa had wëḡë dënk.” ⁴⁰ Sariya Moyis ḡa fop gë wade karanḡëdëni-hëhniwo vahnë *wakila* ḡa fop hnë vanḡi vakwëda vaki nke.»

Arëhnayik a gë David

⁴¹ *Wafarise* ḡa ga mbarëni, Yesu më tëyëkëhni:

⁴² «Ye hnaharu soḡe Arëhnayik a? Aḡu mo ye?»

Më ntëkwaniha: «Aḡu *David* ye.»

⁴³ Më tëyëkëhni: «Awa soḡe ye David, ante nësehnëkawo Iyir Ipacah iḡa, macëkawo “Ahwëhn” ntehn:

⁴⁴ «“Ahwëhn a ḡënu ḡa umë lehnëkawo Ahwëhn mën a: yij alaña g'irëhw mën, hafo hale këfëdëfuhëhni vële ḡëḡëki va haryënkwa hu.” ‡

⁴⁵ «Ge David “Ahwëhn” macëka, awa hak kod Arëhnayik nke aḡu David?» ⁴⁶ Awa *wafarise* warac, wëla aryampo hnë vëhni kolëlohna ntëkwahna iñë do, tëk pëḡw hnë fac rac, ahnë bokëlohna ndëk tëya iñë.

Soḡe vëharanḡ sariya va gë wafarise ḡa

23 Awa Yesu më ntehnëkëhni kore ḡa fop gë *vëréfal* vëlëḡu va: ² « *Vëharanḡ sariya* Moyis va gë *wafarise* ḡa ye vëyabahn sariya va. ³ Awa tëfëka aḡaḡëh-nuni do aliwu ile ntehnëdëniho ḡa fop; bare ant'alindu

† 22.32: *Icahn* 3.6 †† 22.37: *Divëta Sariya* 6.4-5 ‡ 22.44: *Wahnëḡ* 110.1

ile ntidëni ŷa, kabi vēlidina ile nēsēhnēdēnihu ŷa.

⁴ Waryib walēnah, walakah ndibi mbarēpēdēni, do ndibēndēdēnihēhni vahnē va; bare vēhni dēnk ñoñ vēlidina ndemahnēnihēhni.

⁵ «Ile ntidēni ŷa fop, nuhahnēnihēhni vahnē va ntidēni. Yēkēryin gante naŷēk ka Wanēs Wēn wante ñēbadēni wayēka hna gē wahnil hna! Yēkēryin fēna gante njaryēk ka ŷaŷar yale rēfēde wacēmēt viŷi vilēw hni soje tufēhnahnēndēni kahnēndani soje Wēnu űa! ⁶ Ñadēni daña hnē wēlaña walēnah hna hn'ile tokēde roka sankaf hna do ñadēni fēna wēlaña wale rēkēde nuhahnēndeni *vacaliűa* hna; ⁷ ñadēni nkaŷēndeni g'untēnah waŷēwa bulunda hna do macēndeni "Aharaj Asankaf".

⁸ «Bare ŷuhnē, ant'aliwu aŷacēndewu "Aharaj Asankaf", kabi hnēnk yerun ŷuhnē fop do Aharaj Asankaf aryampo fo hwēhnarun. ⁹ Ant'aŷacuna ahnē hnē ŷuhnē "Apa", kabi aryampo fo ye Rēmūn ŷa, umē ye g'ambin. ¹⁰ Ant'aliwu fēna aŷacēndewu "Aharaj", kabi Aharaj aryampo fo hwēhnarun, umē ye Arēhnayik a. ¹¹ Ale ŷak hnaŷēk hnē ŷuhnē ŷa rēfēka nke aryokuűēhn hun a. ¹² Ale hnaŷēnaka mbanēde, bare ale vanaka naŷēnēde.»

¹³ Tac Yesu mē ntehnēkēhni vēharaj sariya va gē wafarise ŷa: «Meku ŷuhnē, vēroka vahnē! Pidētunēhēhni rēnka Naŷ ambin űa vahnē va; tēnkēdiluhna ŷuhnē do tavēdilunēhniha tēnkēni vēle ŷad va. ¹⁴ [Meku ŷuhnē, vēharaj sariya vi gē wafarise ŷi, vēroka vahnē! Nufēndunēhēhni vēsēval vēle cēmaryēk vēsan va, vēsay, ile kwēhnani ŷa fop do fēna nŷēfadun iyēfa yaryah ntehnani catērun. Soje umē ye ŷuhnē hitiűēde kiti le ŷak yapēk ŷa!]

¹⁵ «Meku ŷuhnē, vēharaj sariya vi gē wafarise ŷi, vēroka vahnē! Njasēlehnēdun gante-wo-gante nkal li gē walant li ahnuŷahnēnduna aryampo ale hwētahnēku, do ge nuŷarunēha ntidunēha tēfa tēnk gē janāma hafo ntēbu ŷuhnē wahwēnta wahi.

¹⁶ «Meku ŷuhnē, vumēp vunte hahēd vahnē! Ntehnēdun: "Ge ahnē ntēkahnēk *Cery Wēn Cankaf* űa, umē gena ñoñ; bare ge sanu vē Cery Wēn Cankaf ŷi ntēkahnēk, tēfēka nti ile ntehnēk ŷa." ¹⁷ Nēnkwērun do mēpērun! Sanu ŷi gē Cery Wēn Cankaf nte sēvēndanēk sanu űi, ye ŷak yabēka nafa ŷa? ¹⁸ Ntehnēdun fēna: "Ge ntēkahnēk mahēhnu *hn'ile cēnade sadēha* hna, umē gena tana; bare ge ile sēnahnik ŷa ntēkahnēk, tēfēka nti ile ntēkēk ŷa." ¹⁹ Vumēp yerun! Ye ŷak nēfak: sadēha ŷa ma hn'ile cēnayik sadēha hna ile sēvēndanēdēha ŷa? ²⁰ Yētēryin iŷin: ale lēkahnēk hn'ile cēnade sadēha hna, ntēkahnēk fop vile ye hnam va. ²¹ Ale lēkahnēk Cery Wēn Cankaf űa, ntēkahnēk Cery Wēn Cankaf űa gē Wēnu űa per. ²² Ale lēkahnēk ambin űa, ntēkahnēk tinki Wēnu űa gē Wēnu űa per.

²³ «Meku ŷuhnē, vēharaj sariya vi gē wafarise ŷi, vēroka vahnē! Njēdadunēha Wēnu űa ŷēűa hwēhn pēhw-wo ile varēpērun ŷa, hafo gē sifa yaryef yale-wo yale rokēde ŷa fop, bare maŷēndiluhna ile ŷak hnēfak sariya hna, gante nke usatah gē kaŷēhnahn do g'ikwētahn űa. Umē ye ile rēfakēha aliwu ŷa, hara

dēnkwēluhna fēna yēdahn ŷēűa hwēhn pēhw-wo ile varēpēdun ŷa. ²⁴ Vumēp vunte hahēd vahnē! Tarēdun ile sedun ŷa alihētahnuna fanku, bare kohnēdunēha yonkomb!

²⁵ «Meku ŷuhnē, vēharaj sariya vi gē wafarise ŷi, vēroka vahnē! Pēr hna vahnē vēfērēn yerun bare bambery, ule fēbēku g'iña idēb vahnē. Ile lidun ŷa nke had ahnē ale facēnēd hamēhni fo nkēlēwa űa gē humpan uűa do nko tonk bambery ŷa. ²⁶ Farise wēpah! Pacēnēryin bambery ankēlēwa űa tac pēr iűa fēna pacēd.

²⁷ «Meku ŷuhnē, vēharaj sariya vi gē wafarise ŷi, vēroka vahnē! Gē wayag wale yerēnik liyak had nkamēk pēr iűa mēntēlērūn, bare bambery ŷa waŷēc vēsēm fēbēk do gē sifa viyēlah-wo. ²⁸ Koyēna nkehu ŷuhnē fēna pēr iűa, tufēhnadun catērun, bare bambery ŷa vēroka vahnē yerun do dēnēnēluhna sariya ŷa.

²⁹ «Meku ŷuhnē, vēharaj sariya vi gē wafarise ŷi, vēroka vahnē! Mbēryēndunēhēhni *wakila* űa wayag walēwēri ŷa, gwamēnēndunēhēhni vēle satēk va wayag walēw hni ŷa, ³⁰ do ntehnēdun: "Ge wati vacērakēlo hu ŷa yentahnēkēndebunēho dēmakēndilēfunihna ndaŷēnihēhni wakila űa." ³¹ Koyēna, njavētērun ŷuhnē dēnk vutah vēle ryaŷēkēhni wakila űa yerun. ³² Awa tēfēryin soje afuhnawu ile pēgwēniho warēmūn ŷa!

³³ «Walēn yerun, pēbēku wanto űa, hak ñadun ahehawa hara dabiluhna gē janāma fac kiti hna? ³⁴ Soje umē pēyadēmu, caűētēhnidēmuni wakila do vēyēt do gē vēharaj paryi. Ndaŷēdunēhēhni vēryampo, vēŷēntaŷ va afakuni hnē wakērēwa, do ntapēdunēhēhni vēhaŷary kat vacaliűa hun hna do rēkēdun arēfēlehnēnduni hnē wahnaŷ hna fop. ³⁵ Koyēna ŷuhnē cosēd Wēnu űa soje ile ndaŷini vahnē vēle wok vēlina ŷeh va tēk pēgw idaŷ Abel hna hafo vēhni Sakari hna, aju Barasi, ale ryaŷērun yēbēlan ŷēwa sēvah hna g'ile cēnade sadēha ŷa. ³⁶ Toña ŷa fēyadēmu: Wēnu űa piniŷēdēhēhni vahnē vēvē dol va soje waűi fop!»

Yesu gē Yerusalem

³⁷ Yesu mē mbok ntehnēhni: «ŷuhnē vēvē *Yerusalem* vi, ŷuhnē vēle ryaŷēdēhēhni *wakila*, ndaŷēdunēhēhni gē wēraka vēle payēhnikuni Wēnu va! Gante ñadēfuho dus varēpu darēl mēn had cale nte varēpēkēhni vutahu hnē vampaŷ vantēwū, bare maŷēluhna!

³⁸ Awa wēli, Wēnu űa tavēd cery hun űa. ³⁹ Ha, pēyadēmu bokēdiluhna ahnuwuno hafo wati nte ntehnēdun: "Arabi Ahwēhn a Wēnu űa njēda ale yijēd g'uŷac lēwū ŷa!"»

Yesu inih Cery Wēn Cankaf űa pēyahnēd

24 Yesu cahnēko *Cery Wēn Cankaf* hna do, ante njidēho űa, *vērēfal* vēlēwū va mē tēhaniha soje tufahnēniha vacery vante yeho caharab selele Cery Wēn Cankaf hna. ² Awa Yesu mē ntehnēkēhni: «Nurun

iŷin fop? Toña ŷa fëyadëmu: la itaka dampo godina tin-da hnani hn'iñentaŷ; fop nihëde.»

Ile yed tëkahnind wapuya duniŷa

³ Ga ndëcëk watac, Yesu hn'ikuŷ *Oliviye* hna njiko ntañako. *Vërefal* vëlëwu va më tëhaniha do tëyëniha: «Guve ntiyaŷ waŷi, do ile yed dahëse iboka hu ŷa do gë wapuya duniŷa ŷa?»

⁴ Më ntëkwakëhni: «Kwëtëryin hakili, ant'aravu arokayiwu! ⁵ Vahnë vëyabah njijëdëni mëcani uŷac mën ŷa do ntehnëdëni: "Arëhnayik a yebu!" do tokadënihëhni vahnë vëyabah. ⁶ Nkwëryëdun ga mëtëde darël hun do gë wakasëk soŷe wamët wabë ŷaŷët ŷa. Antë ntaku: watac afo ntiya, bare gedina ten wapuya iŷi duniŷa. ⁷ Bulunda rëkëd mëtëndëni gë bulunda ŷëntaŷ, do ahnaŷ pëgwëdëha ahnaŷ aŷëntaŷ; nkeŷ ñënka nkal hnë waresiŷo wayabah, do g'inte ŷa. ⁸ Nkeŷ had lav donk hnag ryënkwyënkw.

⁹ «Hnë wati rac, vahnë va mbërehnëdënihu do ndaŷëdënihu. Wabulunda ŷa fop ñëŷëdënihu soŷe lëmën. ¹⁰ Vëyabah tavëdëni kwëtahn iŷa; rëkëd tokalëndëni do ñëŷëlëdëni. ¹¹ *Wakila vēvēr* vëyabah sahnëd do tokadënihëhni vahnë vëyabah. ¹² Wameh ŷa campëd hafo iña vahnë vëyabah godina. ¹³ Bare ale yaŷënaŷ hafo pu ŷa, ŷënu ŷa pehëtëdëha. ¹⁴ *Wanës Wakasëk* Naŷ iŷi pëyahneŷe duniŷa li fop, wabulunda ŷa fop nkwëryëdëni. Tac tëkid wapuya duniŷa ŷa.»

Ambër cankaŷ

¹⁵ Yesu më mbok ntehnëk: «Fac ŷa tëkid hn'ile nudun ŷëŷa sëvah hna le ŷacëde "Iñë hayah dëcët ŷa" le nësëdëho *kila* le ŷaciko Daniyel ŷa. Arabi ale haraŷëda nkwëryë dus waŷi! ¹⁶ Awa vële yed Yude va tëfëdëha nkaryëni gë wahuŷ: ¹⁷ ale yed yaŷ cery ntëwu ŷa, tëfëlahna cëli njij nuf viŷë vilëwu va bambery ani gë nkaryahnëd; ¹⁸ do ale ye hn'ikaŷ ŷa tëfëlahna mënc gë ŷalu soŷe njoj cud cankaŷ ntëwu ŷa. ¹⁹ Mekëhni vësëval vëryonkah va gë vële yëwëndëdëhëhni vutah vuntëw hni va hnë wafac warac! ²⁰ Yëfaryina ŷënu ŷa soŷe ant'ayaryu hnë wafac wale tëvëd gë fanka ma hnë *fac ntaŷëla* hna! ²¹ Hnë wati rac njabëd dus ambër ŷa, ntëbi vante yeho kobëri nte pëgwëko duniŷa hafo gaki ŷi, do bokëdina nke muk sifa mbër tac. ²² Ge ŷënu ŷa pëhnakëndilohna ŷaŷët waŷi wafac, ahnë gokëndina. Bare ŷaŷëtëd soŷe vahnë vële tëhnaŷ va. ²³ Awa ge ahnë ntehnëku: "Yëkëryina, Arëhnayik a ani nke!" ma: "Hnani nke!" nt'aŷaŷu, ²⁴ kabi vële wok vëyena vërehnayik paryi gë wakila paryi sahnëd. Tëkëd ntindëni viŷëmpëhnahnah visankaŷ gë wëdahëse wa-cankaŷ tokahnënihëhni vahnë va, hafo tokaryënihëhni la vële tëhnaŷ ŷën va, ge kokënd nke. ²⁵ Nëparyin! Pëyamu kobëri fo.

²⁶ «Awa ge ntehnirun: "Yëkëryin, Arëhnayik a wula hna nke!" nt'ayiwu. Ma ge ntehnirun: "Yëkëryin, hnani coŷak!" nt'aŷaŷu. ²⁷ Itëk *Ajë Ahn'a* nkeŷ had mbilëbilëk ambin hn'ani penëlehn duniŷa ŷi fop. ²⁸ Hnë le nke ibël hna, hnam mbarëpëlëdëni wahuy ŷa.»

Iboka Ajë Ahn'a

²⁹ Yesu më mbok ntehnëk: «Ge ndëcëk wafac ambër atac, ulav ŷa kuyëd taŷ, tac lepera ŷa bokëdina ntanc, wahol ŷa njojëd do fanka favë g'ambin fa ñënkaŷ. †

³⁰ «Awa, dahëse *Ajë Ahn'a* cahnëd ambin hna; bulunda vahnë vëvë nkal vi fop njahnadëni, nudëniha Ajë Ahn'a ga tëkid vëŷar hna mati g'ambin gë fanka do gë *icëmb* cankaŷ. ³¹ Lënkŷ sankaf ŷa ntënkŷëde do payëdëhëhni wamëleka wadëwu ŷa hnë vacape vanah vambë nkal vi, mbarëpidënihëhni vële tëhnaŷ va.»

Mëntëndëlehn g'atëh anuŷ

³² «Gwëryëryin ile karaŷëd anuŷ ŷi: ge tëk nëp tuŷ njëtëdun wati hasëk ŷa tëhajëk. ³³ Ndampo fo nke, ge nurun vëŷin fop, yëtëryin wati iboka Ajë Ahn'a tëhajëk, bëŷëdina ntiyaŷ. ³⁴ Toña ŷa fëyadëmu: ŷi yamani dëcëdina hara diyana vëŷin fop. ³⁵ Ambin ŷi g'inkal iŷi ndëcëd, bare wanës mën ŷi dëcëdina muk.»

Ahnë yëtëna wati wapuya duniŷa ŷa

³⁶ «Ahnë yëtëna bi guve tëkid fac ma wati le ntiyaŷ vëŷin ŷa, la wamëleka wab g'ambin ŷi gë Aj'a dënk vëyëtëna; Rëm ŷa fo yëtëk. ³⁷ Fac ile njihahnid *Ajë Ahn'a* nkeŷ had gë yamani rëm fu sankaf, Nowe, ka. ³⁸ Wati rac, tëkahnindo uŷac sankaf ŷa, vahnë va tokëdëniho do cedëniho, ñëlëdëniho do njëdah-nëdënihëhniwo vëryag hni va ñëlini, hafo fac le tënkahnëko Nowe hnë sisikulu hna; ³⁹ ñoñ vëyëtalohna hafo uŷac sankaf ŷa tëki do njokëhniwo vëhni fop. Vahnë va koyëna mbokëd ntindëni ante njijëd Ajë Ahn'a. ⁴⁰ Wati rac, vësan vëhi yed kaŷ hna: njodëha aryampo do tava aŷëntaŷ a. ⁴¹ Vësëval vëhi rëkëd ndaŷëndëni ryëŷa: njodëha aryampo do tava aŷëntaŷ a.

⁴² «Awa nt'ahnamawu, kabi yëtëluhna bi iŷëhne fac njijëd Ahwëhn hun a. ⁴³ Yëtëryin dus waŷi: ge ahwëhn tere ŷa njëtakënd wati le njijëd g'umëd ga ale ŷa, ðakakëndina wakwëd do tavakëndilahna tënk tere lëwu hna. ⁴⁴ Soŷe umë ye, pëhwëtaryin ŷuhne fëna, kabi Ajë Ahn'a tëkid hnë wati le worun nahaluhna.»

Aryokuŷ ale hahnëndak g'ale wok kahnëndana

⁴⁵ Yesu më mbok ntehnëk: «Mo ga ye aryokuŷ ale hahnëndak do ritëk a? Umë ye ale hwëtëhnahnëhni vëryokuŷëntaŷu va fop ntehni: "Yëdaryindëhni vëryokuŷënta hu vi roka ŷa hnë wati le rëfëka hna."

⁴⁶ Nëfaka aŷi aryokuŷ ge ahwëhn tere ŷa mëncik do tëkata ga ntid doku lëwu ŷa! ⁴⁷ Toña ŷa fëyadëmu: ahwëhn tere ŷa kwëtëhnahnëdëha hnapul lëwu ŷa fop.

⁴⁸ Bare ge aryokuŷ aŷeh ye, ntehnaŷ ahwëhn tere ŷa mëncënkajëdina, ⁴⁹ do pëgwëlehn ndafëndëhni vëryokuŷëntaŷu va do tokëlahnëdëni, celahnëdëni gë vëryëw! ⁵⁰ Awa ahwëhn tere ŷa mëncid hnë fac le nkok yëkadilahna aryokuŷ arac, hnë wati le nkok yëtëna; ⁵¹ ndafëdëha ðaf ntavah gante ntidëni vële hnësëd

† 24.29: *Esayi 13.10;34.4*

ile nkoni walidina ŷa, hn'ile kode do cemëlehnade wabeñ hna.»

Uhnës uryindaryindan soŷe vëryag pëhw

25 Yesu më mbok ntehn: «Awa Inaŷ ambini ŷa g'iŷi uhnës uryindaryindan mëntëlëdëni: vëryag pëhw nufëni walampu walëŷ hni cahñëni kacahnëniha ale ŷëlëd. ² Hnë vërac, imbëd nënkweni do imbëd titëni. ³ Vëhnënkwah va njoniho walampu walëŷ hni ŷa, bare vēfehlohna wagu † ŷa. ⁴ Bare vēritah va njoyaniho walampu gë wasëleku wagu ŷa pehnani. ⁵ Awa ale ŷëlëd a ndëcäjëdëhawo; vëryag va më njokëhni wakwëd ndakëlehnëni.

⁶ «Ante ndëcak ŷa, më wëryik wađeka: “He ŷuhnë! Ale ŷëlëd a nkejëk! Cahñëryin ahacawuna!”

⁷ «Awa vëryag pëhw va nëgalehnëni pëgwëni pëhwëtëndëni walampu walëŷ hni ŷa. ⁸ Vëhnënkwah va më tēyënihehni vēritah va: “Yëdëryinëfu wagu hun ŷi, kabi walampu walëŷ fu ŷi dipiŷa nke!”

⁹ «Vëritah va më ntëkwanihëhni: “Hali, kabi gedilë-fuhna gwër fuhnë fop. Yiryin alëŷaju gë vēwaf.”

¹⁰ «Awa, vēhnënkwah va njilehnëni ntëŷajëni wagu ŷa. Hnë wati rac tēkiko ale ŷëlëd a. Imbëd vēle fëhwë-tako va tēnkëntëlehnëni g'umë cery nte ñëland hna cëdëlehnë rënka ŷa.

¹¹ «Ga mbiŷëk, vëryag vēŷëntaŷ va tēkiniho do ndekandëni: “Ahwëhn, Ahwëhn, pidëtëndifu!”

¹² «Bare ahwëhn a më ntëkwakëhni: “Toña ŷa fëyadë-mu, yëtëluhna.”»

¹³ Yesu, më nkwënëk: «Awa kwëtëryin hakili, kabi yëtëluhna fac ŷa gë wati le mbokahniđ Ajë Ahn'a.»

Uhnës uryindaryindan soŷe vëryokuŷ vërar

¹⁴ Yesu më mbok ntehnëk: «Inaŷ Wënu ŷa g'iŷi uhnës uryindaryindan mëntëlëni kat: asan ñad nji uyas do macëdëhëhni vëryokuŷ vēlëŷu va, kwëtëhnahnëhni hnapul lëŷu ŷa. ¹⁵ Aryampo waŷëc sanu wakeme mbëd njëdakawo, aŷëntaŷ a wakeme waki, ararëna ŷa keme, ale-wo-le ile mëkëd ndokuŷahn ŷa. Tac njilehn g'uyas. ¹⁶ Aryokuŷ ale yëdäyiko waŷëc sanu wakeme mbëd ŷa njilehn taŷ nkwafahnënd igwaf koryi rac do nuŷa waŷëc sanu wakeme mbëd wakaŷary. ¹⁷ Ale yëdäyiko waŷëc wakeme waki ŷa fëna koyëna ntiko do nuŷa waŷëc wakeme waki wakaŷary. ¹⁸ Bare ale yëdäyiko waŷëc keme ŷa, njiko nkab mbañ hnam koryi rac.

¹⁹ «Ga mbiŷëk, ale ndokuŷëhñëdëniho vēŷi vëryokuŷ a mënciko, më tēyëkëhni pëyaniha soŷe koryi le kwëtëhnahnëkëhniwo ŷa. ²⁰ Ale yëdäyiko waŷëc sanu wakeme mbëd ŷa, më tēhajëk do tufahn waŷëc wakeme mbëd wañëntaŷ ŷa ntehn: “Ahwëhn tere waŷëc wakeme mbëd yëdäruhoŷo. Nuŷabu waŷëc wakeme mbëd wakaŷary: wëli.”

²¹ «Arac më ntehnëka: “Njivëk, aryokuŷ afërën do ale facënak yeru. Pacënaru hnë viŷë viroy hna, soŷe umë kwëtëhnandëmi viyabah va. Yij cehëli hnatah mën ŷa!”

† Wagu: Kobëri ŷa wagu atëh oliv ŷa raŷëdeho walampu hna.

²² «Tac aryokuŷ ale yëdäyiko waŷëc wakeme waki ŷa tēhajiko do ntehn: “Ahwëhn tere, waŷëc wakeme waki yëdäruhoŷo. Nuŷabu wakeme waki wañëntaŷ: wëli.”

²³ «Arac më ntehnëka: “Aryokuŷ afërën do ale facë-nak yeru. Pacënaru hnë viŷë viroy hna, soŷe umë kwëtëhnandëmi viyabah va. Yij cehëli hnatah mën ŷa!”

²⁴ «Rëkwa ŷa, aryokuŷ ale yëdäyiko waŷëc keme ŷa më tēhajik do ntehn: “Ahwëhn tere, njëtëbuho asan ayapah yeru: kácëdu hn'ile nkoru nadëlihna, mbarëpëdu hn'ile nkoru pahñëlihna ñoñ.

²⁵ Ntakëkoŷo gë wëjë, më yibu vañu koryi hu ŷa. Wëli ile hwëhnëru ŷa.”

²⁶ «Arac më ntëkwaka: “Aryokuŷ aŷeh yeru do kë-marul! Njëtëruho kacëdëfu hn'ile nkobu nadëla, mbarëpëdëfu hn'ile nkobu pahñëla ñoñ? ²⁷ Awa tēfëkawo ahwët koryi më ŷa hnë bank. Ge mëncibu kokëndëbu wënhëniŷ ge mbiđëfu.” Tac më ntehnëkëhni vēle nkeniho va: ²⁸ “Tebëryina waŷëc sanu keme nji do ayëdäwuna ale hwëhnak waŷëc wëli ŷi. ²⁹ Koyëna nke, ale wëryëk wapacëk a nkwënhëndë uyët ŷa, do kobëdëha; bare ale wok gwëryëna ŷa, tebëde la ile njëtëk ŷa. †³⁰ Ge aŷi fufafu ye, doŷëryina g'ipër hn'umëhwëry hna, hn'ile kode do cemëlehnade wabeñ hna.”»

Ikitiŷ tēkwa

³¹ Yesu më mbok ntehnëk: «Ge *Ajë Ahn'a* njijëk had ahnaŷ hnë *icëmb* dëŷu hna gë wamëleka ŷa fop, ntañad hnë tinki Naŷ dëŷu hna. ³² Fop wabulunda wabë nkal nji mbarëpëlëdëni haryënk w lëŷu do pitëndëlendëhëhni vahnë va gante pitëndëlendëhëhni ahery wape g'uhnankal ki; ³³ G'irëhw lëŷu kwëtëdëhëhni vēsatah va, vēwen va g'irahahn.

³⁴ «Awa ahnaŷ a ntehnëdëhëhni vēle yed g'irëhw lëŷu va: “Yijën, ŷuhnë vēle ndëwanëk Rëm mën vi! Kwëhnëryin Naŷ nte pëhwëtëhnëkuno kobëri ante ntidëho duniŷa ŷa! ³⁵ Ndëwanirun kabi njokowo inte ŷa do njëdarunëhoŷo roku; njokowo wënka ŷa do njëdarunëhoŷo siyaŷ; ahneh yebuho do kacarunëhowo ŷal hun hna; ³⁶ ŷas fo yebuho do cudërunëhoŷo; tesëbuho do pabërunëhoŷo; cëdibuho do njijëdunëho ayëkiŷuno.”

³⁷ «Awa vēsatah va tēyëdëniha: “Ahwëhn, guve nuyiruhö ga njoki inte do ayëdäy arok, ma ga njoki wënka do ayëdäy asiya? ³⁸ Guve nuyiruhö ga nkeru ahneh do ahacayi watere fu hna, ma ga nkeru ŷas fo do asudi? ³⁹ Guve nuyiruhö ga tesëru, ma ga cëdiru, do yiryibun ayëkiji?”

⁴⁰ «Ahnäŷ a ntëkwadëhëhni: “Toña ŷa fëyadëmu: ante-wo-nte ntinëhñërunëha aŷënta mën wëla ale ŷak vak ŷa, ami linëhñërun.”

⁴¹ «Tac ahnaŷ a ntehnëdëhëhni vēle yedëha g'irahahn va: “ŷaŷëtaryino, ŷuhnë vēle ndëwanëk Wën ŷeh vi! Yiryin gë hwëdëh hunte wok dipëdina muk,

†† Ale wëryëk wapacëk a nkwënhëndë uyët ŷa, do kobëdëha; bare ale wok gwëryëna ŷa tebëde la ile njëtëk ŷa. Kode nkwëryi fëna: Ale hwëhnak iñë ŷa nkwënhëndë, do kobëdëha; bare ale wok kwëhnana iñë ŷa tebëde la ile liyahñëka tēk nuŷa ŷa.

hunte pëdëhnik *Sintani* gë wamëleka wadëwu ña!
⁴² Njokowo inte ña do yëdalunohna roku; njokowo
 wënka ña do yëdalunohna siyaŵ; ⁴³ ahneh yebuho do
 kacalunoŵohna; ñas fo yebuho do cudëlunoŵohna;
 tesëbuho do cëdibuho do pabëlunoŵohna.”

⁴⁴ «Awa vëhni fëna tëyëdëniha ahnaŵ a: “Ahwëhn,
 guve nuyiruhô ga njoki inte, njoki wënka, nkeruhô ah-
 neh, nkeruhô ñas fo, tesëruho, ma cëdiruhô do
 nkoyiruhô demayilihna?”

⁴⁵ «Ahnaŵ a ntëkwadëhëhni: “Toña ÿa fëyadëmu:
 ante-wo-nte nkorunëho dinëhnëlunahna aÿënta mën
 wëla ale ÿak vak a, dinëhnëlunohna ami fëna.”

⁴⁶ «Koyëna njidun gë horot le wok puđina hara vësa-
 tah va gë đuniÿa le wok puđina njidëni.»

Ipëhwëta soŵe idaŵ Yesu

26 Ante puhnako Yesu karaŵ *vërëfal* vëlëwu va
 waŵi fop ña, më ntehnëkëhni: ² «Njëtërun wafac
 wahi wojëk nkehahn ambënt *Pak* ña. Wati rac, Ajë
 Ahn'a njëdahnëde soŵe paki hnë kërëwa.»

³ Awa vësankaf vësëna wasadëha va gë vicër bulun-
 da wasëwif va, tere Kayif asankaf vësëna wasadëha
 hna mbarëniho; ⁴ më maŵalëni pëlanihna Yesu yëm-
 yëm fo do ndaŵëhnenihna. ⁵ Më ntehnëni: «Kodelënëh-
 na ntiyin watac hnë wati ambënt hna, ge gena umë
 bulunda ÿa dakëna ñaŵëni.»

Asëval rurëdëha Yesu ðatikola

⁶ Yesu Betani nkeho, tere Simo † ale hwëhnako *mbiÿ*
 ña. ⁷ Asëval më tëhaka gë sëleku ðatikola hambah
 ntaŵi: umë turëka ðatikola rac Yesu nkaf li wati nte
 ntaŵaniho hn'ile tokëde roka hna.

⁸ *Vërëfal* va ga nuni watac, ntavëkëhniwo më
 ntehnëni: «Soŵe ye përekanëk iÿi ðatikola? ⁹ Kokënde
 nkwaŵi gë koryi yabah njëdayini koryi ÿa vëhaÿëhna
 va!»

¹⁰ Yesu njëtëko koyëna nësëdëni më ntehnëkëhni:
 «Soŵe ye ryënanërunëha aÿi asëval? Ile ntinëhnëko iÿi
 njivëk. ¹¹ Nkelandun kwëlëkwël vëhaÿëhna va; bare
 ami, gelandelënëhna kwëlëkwël. ¹² Turëk iÿi ðatikola
 mbahn mën li pëhwëtanëhna hna ibaŵi ña. ¹³ Toña ÿa
 fëyadëmu: hn'ile-wo-le pëyahnëde *Wanës Wakasëk* ña
 đuniÿa li fop, tëfëtađe ile ntik asëval aÿi fëna do
 ndënkwëtađe.»

Yuda njëdahnëdëha Yesu

¹⁴ Awa aryampo vërëfal Pëhw gë Vëhi, ale ŵaciko
 Yuda Isëkariyot, njiko vësankaf vësëna wasadëha hna
¹⁵ do ntehnëhni: «Ye sosëdunëho ge njëdamuna
 Yesu?» Awa vërac më ndëkwëni waŵec wafëhw warar
 koryi. ¹⁶ Tëk pëgw wati rac Yuda pëgwëh
 njëkëhnannd fere fale rëfëka njëdahnëhni Yesu fa.

Yesu nëgehned roka Pak ÿa

¹⁷ Hnë fac ryënkwëryënkw ambënt *mburu kwëhn*
levir këm hna, *vërëfal* va tëyënihawo Yesu: «Ne ñadu
 yifu afëhwëtanëhni roka *Pak* ÿa?»

¹⁸ Awa Yesu më ntëkwakëhni: «Yiryin naŵ hna hnë
 vëhni ahod alehnuna: “Ahwëhn a më lehnëk: Wati mën
 ÿa tëkëk; ÿal hu hna ntidëfun *Pak* ÿa gë vërëfal mën
 va.”» ¹⁹ Vërëfal va më ntini ile ntehnëkëhniwo Yesu ÿa
 do pëhwëtanëni soŵe roka ÿa.

Yesu pëyahnëd tokade

²⁰ Ga nëkak, Yesu gë vërëfal Pëhw gë Vëhi va
 ntaŵaniho. ²¹ Wati nte tokëdëniho ña, Yesu më
 ntehnëkëhni: «Toña ÿa fëyadëmu: aryampo hnë ŵuh-
 në tokadëho.»

²² Vërëfal va njamëlehnëni pëgwëlehnëni
 ntehnëdëniha aryampo aryampo: «Ahwëhn, ami bi
 ye?»

²³ Yesu më ntëkwakëhni: «Ale labëlandëbun mburu
 nëhëta ÿa, umë rokadëho. ²⁴ Ajë *Ahn'a* cëmëd, gante
 nësëk Vikerëh soŵe lëwu ka; bare horot sankaf nuÿad
 ale rokadëha Ajë Ahn'a! Antë mbërayi nagi fe-
 cekëndëho asan arac!»

²⁵ Yuda, ale rokadëha ÿa, më tebak wanës ña do tëya
 Yesu: «Aharaw Asankaf, ami bi ye?»

Yesu më ntëkwaka: «Wëjë hnësëk.»

Roka Ahwëhn a

²⁶ Wati roka hna, Yesu nufëko mburu ña do, ga
 camehnëka Wënu ña, më nkubëlehnëk njëdahnë *vërë-
 fal* vëlëwu va, ntehnëhni: «Nufëryin aroko iÿin, mbahn
 mën iŵa ye.»

²⁷ Tac mbok nuf nkëlëŵa uñen waresen ña do, ga
 mbok camehna Wënu ña, më mbok njëdakëhni
 ntehnëhni: «Ceryin, ŵuhnë fop, ²⁸ kabi unji ñen sat
 mën ye, sat mën ile ÿabahnëk kwëtëla gë Wënu ña do
 ryehëtik soŵe vahnë vëyabah tavëhnahnini wameh ña.
²⁹ Pëyadëmu: tëk pëgw gaki, bokëda sewu uñen *ware-
 sen* hafo hale ceden uñen kasëk mbë Naŵ Rëm mën
 hna.»

³⁰ Njëŵëlehnëni wahnëŵ ambënt ña. Tac njilehnëni
 hn'ikuŵ nte ŵacik *Oliviye* hna.

Yesu pëyahnëd Piyer njahëtađeha

³¹ Awa Yesu më ntehnëkëhni *vërëfal* vëlëwu va: «Hnë
 unji mëd dënk tavëdunëho ŵuhnë fop, had gante kerik
 ka:

«“Ndaŵëdëfuhaha aheryëherya ÿa, do wape ña cam-
 pëdëni.” †† »

³² Yesu më nkwenëk: «Bare ge mbëhnëbu, njidëfu
 hnapëhëndu Galile hna.» ³³ *Piyer* më tebak wanës ña
 ntehna: «Lakënde ntehni vëÿëntaŵ vi fop tavënihi, ami
 tavëdila muk.»

† Simo kwëhnako *mbiÿ* bare njërëniko.

†† 26.31: *Sakari* 13.7

³⁴ Yesu më ntëkwaka: «Toña ŷa fëyadëmi: hnë unji mëd dënk, ani gë tarahnënd cale ŷa, ntehnëdu wah-wënta warar yëtëlihohna.»

³⁵ Piyer më ntehnëka: «Dehnëda muk yëtëlihna, wëla ntehni tēfëka cēmëlahni gë wējë.» Do *vërëfal* vëŷëntaŵ va fop koyëna nēsëniho.

Yesu Setësemane † hna njëfad

³⁶ Awa Yesu gë *vërëfal* vëlëwu va më tēkëni ile macik Setësemane hna do më ntehnëkëhni: «Dañaryin ani yi-wu yëfaju hnani.» ³⁷ Tac më njokëhni vëhni *Piyer* gë vi-ju vëhi Sebede. Pëgwëlehn njëtand ikaŷëhnahn g'ufëmpëhnahnah ŵa. ³⁸ Awa më ntehnëkëhni: «Ntaŵary mën iña pëbëka yiŵëhnahn sankaf dus hafo yewu had ale sëmëk. Nëwëryin ani do ðuñënyarin ant'aryaku wakwëd.»

³⁹ Tac më njik ŷaŵët toye, njok nkal li kobalehn do njëfa aki: «Apa, ge kod nke ŷaŵëtënde antë tēkëhne iŷi horot. Bare ant'ali ile ŷadëfu ami, diry ile ŷadu wējë ŷa.»

⁴⁰ Më mbokajëk ile nkeni *vërëfal* vërar hna do tēkatëhni ga ndakëni wakwëd. Më ntehnëka Piyer: «Mëkëlihna aryuñëna wëla wati ryampo fo hara dakëli-hna? ⁴¹ Nt'aryaku wakwëd, njëfaryin soŷe gante kodun ayaŵënahnu ge njëkëhnahnëderun. Paryi nke, ahnë ñad ntind yivah yabah, bare mbahn iña kwëhnana fan-ka.»

⁴² Më mbok ŷaŵëtak higëna ŷa do mbok njëfa aki: «Apa, ge iŷi horot kodena ntihëti hara gelohna, arabi iña hu ŷa ntiya!» ⁴³ Më mbok mbokajëk kat gë *vërëfal* vëlëwu mbok tēkatëlehnëhni ga ndakëni wakwëd. Vëhodilohna mbok ŷesëni. ⁴⁴ Yesu më tavëkëhni, ŷaŵëtak do mbok njëfa rarëna ŷa tēfëtatënd wanës watac fo.

⁴⁵ Tac më mbok mbokajëk ðarël vëlëwu hna ntehnëhni: «Nkorun aryaku do ayinëgandu? Yëkëryin, wati ŷa tēkëk do Ajë Ahn'a njëdadëniha vëwen va. ⁴⁶ Matëryin, njiyin! Yëkëryina, ale yëdahnëdëho ŷa tēhajëdëho.»

Ipëla Yesu ŷa

⁴⁷ Yesu nkoko nēsënd ante tēkiko Yuda ŷa, aryampo yeho hnë *vërëfal* Pëhw gë Vëhi vëlëwu hna. Kore vahnë vële wënkëko wasëlame do gë waryoko nkejëniho. Vësankaf vësëna wasadëha gë vicër bulunda wasëwif ŵa fayikëhniwo. ⁴⁸ Yuda, ale yëdadëhëhni Yesu ŷa, nkabëkëhniwo kore rac ile ntid ŷa ntehn: «Asan ale vucëdëfu ŷa, umë ye Yesu ŷa. Pëlaryina.» ⁴⁹ Yuda tēhalehna taŷ Yesu ntehn: «Aharan, nkaŷëmi!» Tac mbucëlehna.

⁵⁰ Yesu më ntëkwaka: «Lawo, ile yijëru ali ŷa diry ñap.» Awa vëŷëntaŵ va nëñëlëhnëlehnëniha Yesu pëlanihna. ⁵¹ Aryampo hnë vële nkelahnëniho Yesu va, më ndorik sëlame lëwu ŷa, taŵëka aryokuŷ *asëna wasadëha asankaf* a ntëpëtëlehna nëf ŷa.

† Setësemane: sarëdiŷ le ye hnë kuŷ nte ŵacik Oliviyë ŷa ye; umë fëhnëtanëk ŷwëŷehna wadëwël atëh oliv.

⁵² Awa Yesu më ntehnëka: «Bokaryëry afëhw sëlame hu ŷi uval lëwu hna, kabi vële hnufad sëlame va fop, gë sëlame ndaŵëdeni. ⁵³ Yëtëlihna bi kokëndëbu ŵac ŵa Apa njij ndemaŵo do taŷ njëdanahnekëndëhoŵëh-ni wakore pëhw gë waki wamëleka †† ŷa? ⁵⁴ Bare ge koyëna nkekënd, hak nkehahnakënd le nēsëk vikerëh ŷa? Më lehnëk iŷin koyëna tēfëka nke.»

⁵⁵ Tac Yesu më ntehnëkëhni kore ŷa: «Gë wasëlame do gë waryoko bi tēfakëha ayinëhniwuno, afëlawuno had bandi yebu? Fac-wo-fac ntañadëfuho *Cery Wën Cankaf* hna soŷe haranëndëwëhni vahnë va, bare pëlalunoŵohna. ⁵⁶ Bare wanj fop tēkik soŷe ntiyahn wanës Vikerëh *wakila* ŷa.» Awa *vërëfal* va tavëlehnëni-ha nkaryëni.

Yesu haryënkwi kitij a cankaŷ hna

⁵⁷ Vële fëlakawo Yesu va njolehnëniha vëhni Kayif, *asëna wasadëha asankaf* hna, hn'ile mbarëniho *vëharan* sariya do gë vicër hna. ⁵⁸ Piyer tēfëlendëhawo Yesu ŷaŵët, hafo selele tere asëna wasadëha hna. Tënkëko selele tere hna do ntañanti gë vëyëka va njëkahn bi hak puđ.

⁵⁹ Vësankaf vësëna wasadëha va gë *Mbara Vëhitij* va fop njëkëlehnëdëniho fere, wëla nke wamër, soŷe ndaŵëhnahnëniha Yesu. ⁶⁰ Bare vëhnuŷalohna, mama mërahnënihawo vahnë vëyabah.

Bare vahnë vëhi yijëko ⁶¹ do ntehnëni: «Aŷi asan më lehnëk: "Kodëfu hnihu Cery Wën Cankaf ŷi do vokaryu vëryu hnë wafac warar."»

⁶² Asëna wasadëha asankaf a më matëk do tëya Yesu: «Dëkwadila bi ile ntehnëdënihi vëyi vahnë ŷi?»

⁶³ Bare Yesu ndemëhnako.

Awa asëna wasadëha asankaf a më ntehnëka: «Tëyëdëmi alëkëhnëfu g'uŵac Wën paryi ŷa, bi Arëhnayik a yeru, *Aju Wënu* ŷa?»

⁶⁴ Yesu më ntëkwaka: «Wējë hnësëk. Bare pëyadëmu ŵuhnë fop tēk pëgw do nudunëha *Ajë Ahn'a* ntañad g'irëhw Wën Hwëhn Fanka Fop; do nudunëha fëna ga njijëd vënar vamb g'ambin hna.»

⁶⁵ Awa asëna wasadëha asankaf a më citëk viŷi vilëwu va do ntehn: «Njëwëka Wënu ŷa! Gona mbalëfu wasede! Nkwëryërun gante njëwëka Wën ka. ⁶⁶ Ye hna-harun?»

Umë ntëkwaniha: «Menëk, tēfëka ndaŵi.» ⁶⁷ Awa më tēpahnëniha yëka li do nkwëyëniha. Vëryampo poryëdënihawo ⁶⁸ ntehnatëndëniha: «Yëtëry, wējë Arëhnayik a, pëyaryifu bi mo ryafëki!»

Piyer ntehnëd yëtëlahna Yesu

⁶⁹ Hnë wati rac *Piyer* përr hna ntañako selele hna. Asëval aryokuŷ më tēhaka ntehn: «Wējë fëna, gë Yesu nkentiruhu, asan avë Galile ŷa.»

⁷⁰ Bare njahëtako tase vahnë fop ntehn: «Yëtëla bi ye ŷadu ahnës.»

†† Wakore wapëhw gë waki wamëleka: kore-wo-kore wamëleka wawuli mbëd gë ryaŵ yeho.

⁷¹ Tac njilehn gë cape rënka selele. Aryokuŋ aŷëntaŵ asëval më mbok nuka do ntehnëhni vële yeho hnam va: «Aŷi gë Yesu mbë Nasaret nkentiko.»

⁷² Piyer më mbok njahëtak ntehn: «Lëk, yëtëlëŵahna aŷi asan.»

⁷³ Ga mbiŷëk toye, vële yeho hnam va më tëhaniha Piyer ntehnëniha: «Pari nke, wëjë fëna gë vëŷi nken-tiruh: nësa hu ŋi rufarëd le nkejëru hna.»

⁷⁴ Awa Piyer pëgwëlehn ntëkënd: «Arabi Wënu ŋa kwëdo age mërëdëfu! Lëk yëtëlëŵahna aŷi asan!»

Wati rac dënk, tarëlehn cale ŋa, ⁷⁵ Piyer ndënkwe-talehn ile ntehnëkawo Yesu ŷa: «Tarahnënd cale ŋa, ntehnëdu wahwënta warar yëtëlihohna.» Awa cah-nëlehn kond dus.

Yesu njode vëhni Pilat

27 Kobëri fo g'acahnëfëd ga, fop vësankaf vësëna wasadëha va gë vicër bulunda wasëwif va pëh-naniho ndampo fo ndaŵehnëniha Yesu. ² Më ñabehnëniha, njonih, njëdaniha *Pilat*, guverëner ŷa.

Icëm Yuda

³ Yuda, ale rokakawo Yesu ŷa, nuko nkwëryëlëni soŋe ndaŵehnëniha Yesu. Awa curako dus ile ntik ŷa, tac mëncënanëlehnëhni vësankaf vësëna wasadëha va gë vicër va waŋëc wafëhw warar koryi ŷa. ⁴ Më ntehnëkëhni: «Ntibu iŵeh soŋe ile yëdahnëbuha ndaŵi ale wok dina ñoñ!»

Bare më ntëkwaniha: «Gena wadëŵ fu, wadëŵ hu fo ye!»

⁵ Yuda më ntonjëk koryi ŷa *Cery Wënu Cankaf* hna canëlehn; tac më njik këŋak soŋe ndëwa.

⁶ Vësankaf vësëna va më mbarëpëni koryi ŷa do ntehnëni: «Sariya fu ŷa maŵëryana kwëtëlehnini iŷi koryi gë hnapul Cery Wënu ŋa, kabi sat laŵahnik.» ⁷ Ga maŵalëni, më ntaŵahnëni koryi rac kaŷ aŷahan ŋa soŋe ntini wayag vëhneh. ⁸ Soŋe rac macahnëde kaŷ tac «Kaŷ wasat» hafo iŷi wati. ⁹ Koyëna ntiyako wanës *kila* ile ŵaciko Seremi ŷa: «Më nufëni waŋëc wafëhw warar koryi ŷa —koryi ile maŵalëniho vëvë *Isërayel* cosahnëni soŋe lëŵu— ¹⁰ canëni ntaŵahnëni kaŷ aŷahan ŋa, gante ntehnëkawo Ahwëhn ka.» †

Pilat tëyëdëha Yesu

¹¹ Yesu haryënkawo guverëner hna kahnëk. Arac tëyëdëha: «Ahnaŵ *wasëwif* ŷa bi yeru?»

Yesu më ntëkwaka: «Wëjë hnësëk.»

¹² Tac vësankaf vësëna wasadëha va gë vicër va, ante nësëdëniho ile ntik ŷa, Yesu ñoñ dëkwalohna. ¹³ Awa *Pilat* më ntehnëka: «Gwëryëdila bi wante ntehnëdënihi ŋi fop?» ¹⁴ Bare Yesu la ñoñ dëkwalawohna, afo gu-verëner ŷa pëmpëhnahna dus.

Pilat njëdahnëdëha Yesu soŋe paki hnë kërëwa

¹⁵ Hn'ambënt Pak-wo, guverëner ŷa njehëkawo tava aramp aryampo, ale ñadëni bulunda ŷa. ¹⁶ Hara wati

rac, ale ŵaciko [Yesu] Barabas sëdiko hnam. ¹⁷ Awa *Pi-lat* më tëyëkëhni bulunda le varëlëko hnam ŷa: «Mo ŷadun ravëhnuna: Yesu Barabas bi ma Yesu nte ŵacëde Arëhnayik a?» ¹⁸ Pilat njëtëko dus g'iñëŵary njëdayikawo Yesu.

¹⁹ Wati nte nkeho Pilat kitiŋa hna, asëvalu më payehnik aki: «Nt'ayentahni wëba aŷi asan ale wok ñoñ dina ŷi, kabi hnë uŋi mëd korotakëbu hnë hudak-ery soŋe lëŵu ŷa.»

²⁰ Bare vësankaf vësëna wasadëha va gë vicër va më cënkwënihëhni kore ŷa tëyëni tavi Barabas do Yesu ndaŵi.

²¹ Guverëner ŷa më mbok tebak wanës ŋa soŋe tëyëhni: «Mo ŷadun hnë vëŷi vëhi ravëhnuna?»

Më ntëkwani: «Barabas ŷadëfun.»

²² Pilat më tëyëkëhni: «Awa hak ntidëfuha Yesu nte ŵacëde Arëhnayik a?»

Më ntëkwani vëhni fop: «Pakehnëryena hnë kërëwa!»

²³ Pilat më mbok tëyëkëhni: «Iŷëhne ŵeh ntik?»

Bare pëgwëlehnëni mbok ndekandëni gë fanka: «Pakehnëryena hnë kërëwa!»

²⁴ Pilat ga nuk ñoñ mëkëdëfina, bare ŋaŷëna ŋa nkwë-nađëho, më nufëk ŵënka, ñuhna tase vahnë fop do ntehn: «Gena ami yeđ ankaf icëm aŷi asan! Wadëŵ hun ye!»

²⁵ Kore ŷa fop më ntëkwani: «Arabi wameh soŋe cëm dëŵu ŋa nkefu fuhnë gë vutah vuntëŵ fu va!»

²⁶ Awa Pilat më tavëka Barabas do ntampehna Yesu tac njëdahnëlehn paki hnë kërëwa.

Wasodade ŵa njafaŋëdëniha Yesu

²⁷ Wasodade Pilat ŵa më njonih Yesu vëhni gu-verëner hna do wasodade ŵa fop kwërënihaŵo. ²⁸ Më cudëtëniha viŷi vilëŵu va do cudëniha acud cankaf mbëntah. ²⁹ Tac më mbahnëhnëniha apënkwa kwëhn wadëmpëhn, pënkwelehnëniha do mënkweëndëniha fandoko vák rëhw hna. Tac ndëkwëhnëndëni haryënkwa lëŵu njafaŋëdëniha ntehnëndëniha: «Nkaŷiru, Ahnaŵ *Wasëwif*!» ³⁰ Do tëpahnëndëniha do nufëni fandoko fa ntankahnëndëniha. ³¹ Ante puhnani yafaŋ dëŵu ŋa, më cudëtëniha cud mbëntah ŋa, mbokaryëniha viŷi vilëŵu va do njonih soŋe pakëniha hnë kërëwa.

Yesu, pakëde hnë kërëwa

³² Ante cahnedëniho naŵ hna, më pankëlëni g'asan avë Siren ale ŵaciko Simo; wasodade ŵa më porosiŋëniha ndib *kërëwa* Yesu ŷa. ³³ Më tëkëni hn'ile macik Golëgota hna, umë fëhnëtanëd «Hëloyoy».

³⁴ Hnam, më njëdaniha Yesu uñen ŋaŷah; ga njëkëk maŵëlohn ce. ³⁵ Pakëlehnëniha kërëwa do njëlëniho wanjël njëtahnëni bi mo hwëhnëd viŷi vilëŵu va. ³⁶ Tac ntaŷalehnëni hnam njëkandëniha. ³⁷ Më pakëni yaŋ nkaf ntëŵu hna vikerëh vinte fëyahnëd soŋe ile pakah-nik ŷa: «Aŷi Yesu ye, ahnaŵ *wasëwif* ŵa.» ³⁸ Awa wa-bandi waki pakëlehnëniho gë Yesu, aryampo g'irëhw

† 27.10: *Sakari 11.12-13; Seremi 32.6-9*

do aÿentaŵ a g'irahahn. ³⁹ Vële ryëcëdëho cape tac va nkëlënkëladëniho do njeŵëndëniha Yesu.

⁴⁰ Ntehnëdënihawo: «Wëjê ale lehnëko kodu ahnih Cery Wën Cankaf ña do avokary avëry hnë wafac warar, pehëтары wëjê dënk, ge Ajë Wënu ña yeru, cëlëry kërëwa hna!»

⁴¹ Vësankaf vësëna wasadëha va fëna gë *vëharan* sariya va do gë vicër va njafanjëdënihawo ntehnëdëniha: ⁴² «Pehëtëkëhni vahnë vëhaŵary, bare kodina pehëta umë dënk! Ge paryi ahnaŵ *Isërayel* ÿa ye arabi cëli tame kërëwa hna tac kwëtahnëdëfunëha. ⁴³ Wënu ña kwëtahnëk do pëyahnëk: "Ami ye Ajë Wënu ña." Awa yëkënefu, ge Wënu ña ñadëha, pehëta tame!» ⁴⁴ Wabandi wante pakëlehniniho ña, vëhni fëna koyëna njeŵëdënihawo.

Icëm Yesu

⁴⁵ Lav a nkaf hna nkeho, mëhwëryëlehn fop nkal ña hafo hnë wëwati warar g'anent ga. ⁴⁶ Darël hnë wëwati warar hna, Yesu ndekako gë fanka: «Eli, Eli, lëma sabakëtani?» Umë fëhnëtanëd: «Wën mën, Wën mën, soje ye ravëruho?»

⁴⁷ Vëryampo hnë vële yeho hnam va nkwëryënihawo më ndekani ntehnëni: «Eli macëd!»

⁴⁸ Aryampo hnë vëhni nkaryëlehn nuf ankwëÿ koy hn'uñen ñañah. Tac, cob hn'usëmët ryoko do njelëhna Yesu soje ce. ⁴⁹ Bare vëÿentaŵ va më ntehnëni: «Napëryin, nuden ge Eli njijëd pehëta!»

⁵⁰ Yesu më mbok ndekak gë fanka cëmëlehn.

⁵¹ Wati rac, ipand dëndah † nte fokiko bambery Cery Wën Cankaf ña citako fagant pëgw yan afo gëd. Nkal ña ñënkalehn, wëraka ŵa nihëko fagant, ⁵² wayag ŵa pidëtalehn do vële hwëtahnëk vëyabah njënëniho.

⁵³ Ga mbëhnëk Yesu cahnëlehnëni wayag hna do tënkëni Yerusalem hna, hn'inaŵ cëvah hna; hnam vahnë vëyabah nunihëhniwo.

⁵⁴ Asankaf wasodade wavë Rom ŵa gë wasodade wale yëkadëhawo Yesu ÿa per, nuniho gante ñënkak nkal ka do g'ile liyako ÿa fop; awa ntakëlehnëni dus, ntehnëlehnëni: «Paryi nke, aÿi Ajë Wën ÿa yeho!»

⁵⁵ Vësëval vëyabah yentiko hnam do yëkëdëhawo ñaŵët: kobëri Galile tëfëlehninihawo Yesu ndokunjëh-nëndëniha. ⁵⁶ Hnë vëhni, nkentiniho hnam: *Mari* mbë Magëdala gë Mari hnëmu *Sak* gë *Yosef*, do gë hnëm hni viju Sebede.

Ikwët Yesu hn'iyag

⁵⁷ Ante nëkako ña, asan avetak avë inaŵ Arimasi tëkiko. *Yosef* maciko do arëfal Yesu yeho, umë fëna.

⁵⁸ Njiko tëya *Pilat* iñas Yesu ña. Awa *Pilat* më ntehnëkëhni vahnë va njëdaniha. ⁵⁹ Arac më nufëk përyëka g'iyarëh kasëk ⁶⁰ do nji ndëna hn'iyag dëŵu nte nkabehnëko hn'itaka. Tac më këryinjëtëk taka konah pidahn rënka ÿa njilehn. ⁶¹ *Mari* mbë Magëdala gë

† *Ipand dëndah: Pand fokiko fagant Cery Wën Cankaf hna pitëndëlehnahni Cery Wënu ña vacape vaki, hn'ile cëvak hna gë hn'ile ñak cëvak dus hna. Icahn 26.31-35; 40.21.*

Mari ñëntaŵ ña hnam nkentiniho; haryënkŵ yag hna ntañaniho.

Vëyëka yag

⁶² Ga pacëk, hnë fac le rëfëka ile fëhwëtahnëde ntaŵëla ña, vësankaf vësëna wasadëha va gë *wafarise* ŵa njiniho ndampo fo vëhni *Pilat* hna ⁶³ do ntehnëniha: «Ahwëhn nkal, ndënkwëtabun, ale rokadëhëhniŵo vahn'aÿi më lehnëko, ante nkoko cëmëna ña: "Hnë wafac warar mbëhnëdëfu." ⁶⁴ Awa, maŵëryin ah-wëtehnahnu iyag inji hafo hnë wafac warar hna. Ge gena umë, *vëréfal* vëlëŵu va njijëdëni nteni ñas ña tac pëyahnëni bulunda hna: "Mbëhnëk vësëm hna." Wati rac, wamër watëkwa ñi lëbëdëha waðënkŵëryënkŵ ña.»

⁶⁵ *Pilat* më ntehnëkëhni: «Wëlihëhni wasodade ŵa soje njëkandëhni. Yiryin do diryin njëkande yag ña gante cañahnëku ka.» ⁶⁶ Njilehnëni njëkandëni yag ña: më mbëryëni taka nte fidahniko rënka ña kah-nëndëlehnënihëhni vëyëka va.

Ibëhn Yesu

28 Ante ndëcëk *fac ntaŵëla* ña, gë dimasi ÿa wakëwak fo, *Mari* mbë Magëdala gë *Mari* ñëntaŵ ña njiniho njëkini yag ña.

² Nkal ña ñënkalehn tañ gë fanka: mëleka Ahwëhn a cëlëlehn g'ambin, njij këryinjët taka cankaf ña cape ndampo ntañalehn yan. ³ Had ambin wilëbilëk nkeho do cud cankaf jah dus cudako. ⁴ Vëyëka va ntakëkëhniwo mbalëdëni ki fo; had vësëm nkeniho.

⁵ Mëleka ÿa më ntehnëkëhni vësëval va: «Antë ntaku, njëtëbu Yesu yëkëlendun, ale fakiko kërëwa hna.

⁶ Gena hnani, Wënu ña mbëhnëndanëka gante nësëko ka. Yijën ayëku hn'ile kwëtiko hna. ⁷ Yiryin ñap afëyawuni *vëréfal* vëlëŵu va: "Mbëhnëdanik, tame njid napëhëndu Galile hna; hnam nudunëha." Umë ÿakëndëbu fëyaŵu.»

⁸ Matëlehnëni ñap yag hna ga ntakah do g'uhnatah sankaf, nkaryëni pëyanihëhni vëréfal Yesu va wakasëk watac. ⁹ Yesu njilehn pankëlëni do ntehnëni: «Nkaÿëmu!» Tëhalehnëniha, pëlania wapary ñi cëmbat-ëndëniha. ¹⁰ Awa Yesu më ntehnëkëhni: «Antë ntaku. Yiryin afëyawuni vëÿënta mën va njini Galile hna: hnam nudëniho.»

Itëfëta vëyëka iyag va

¹¹ Wati nte njidëniho ña, wasodade wëryampo wale yëkadëho yag ña mbokajëniho naŵ hna pëyanihëhni vësankaf vësëna wasadëha va fop ile liyak ÿa.

¹² Vësankaf vësëna wasadëha va më mbarëni gë vicër va: ga nkwëryëlëni më njëdanihëhni wasodade ŵa koryi yabah ¹³ do ntehnënihëhni: «Pëyahnëdun, *vëréfal* vëlëŵu va yijëk g'umëd ga, hnë wati nte ndakërunëho wakwëd ña, nteni iñas ña. ¹⁴ Do ge guverëner ÿa njëtak njëtëbun gante nësëndëbunëha ka do ntidëfun fere hara ñoñ diluhna.» ¹⁵ Wasodade ŵa më tebani ko-

ryi ŷa do ntini gante nkabini ka. Koyëna, campëko waŋi wanës *wasëwif* hna, hafo hnë fac vē dol ŷi.

Yesu tufëhnadëhëhni vërëfal vëlëwu va

¹⁶ *Vërëfal* pëhw g'aryaŵ va njilehnëni gë Galile, hn'ikuŋ nte ntabëkëhniwo Yesu hna. ¹⁷ Ante nunihawo ŋa, cëmbënihawo; bare vëryampo hnë vëhni nkwa-

jëlehnadëniho. ¹⁸ Yesu tēhakëhniwo do ntehnëhni: «Ucankaf ŋa fop njëdayibu ambin hna do gë nkal li. ¹⁹ Awa yiryin hnë vahnë vëvë nkal vi fop do aliwuni vërëfal mën; yaryëryinëhni g'uŵac Rëm, g'AJë do g'Iyir Ipacah iŋa, ²⁰ do karaŋëryinëhni maŵëhnëni fop ile lehnëmu ŷa. Do yëtëryin: gë ŵuhnë nkentëdebu fac-wo-fac hafo wapuya ðuniŷa hna.»

Marëk

Wade yehëhna hnë inji kayëte

Ale herëk inji kayëte ña tufëhnana bare namu vacërakëlo vële hwëtahnëka Yesu va lehnëk Marëk herëk. Marëk (Wacëde fëna San Marëk, Vantiyehn 12.12, 25), alintëraŵu Barë nabas yeho, umë lapëhna dëhëhniŵo afayik Pol gë Piyer wadoku wadëŵ hni hna. (Njëki Vëvë Kolos 4.1; 1 Piyer 5, 13; Vantiyehn 13.5; 13; 15.36-41; Filemon 24). Mpëd ndampo Pol ñwëŵëko nufa Marëk wati ryampo nte njidëho doku bare ikonjëlen ña ntiyako do Marëk anjiko njëka Pol ante cëdiko ña hnë nkal Rom hna (1 Piyer 5.13).

Kayëte Itëfëta nte kerëk Marëk pañare Yesu ña ye inte ŷak lëkwëk ña hnë vëkayëte vahnah hna vante hnësëd pañare uwám Yesu. Anji kayëte kerik mpëdara yëbëlan wabëhn wafëhw imbëd g'imbëd gë wafëhw imbëd gë wahi g'imbëd (55 gë 75) ga ndëcëk hnagi Yesu ŷa, Rom hna. Vële wok ŷayena wasëwif herëhnik. Soñe umë Marëk gabahnëk wënamu waryaŵ wasëwif ŷa. Nësëd vantiyehn Yesu va. Tëfëta d mpëdara pëhw g'imbëd gë warar (18) ma ntëbi hnë vifëmpëhna hna Yesu hna wale rufahnëd Aju Wënu ña ye.

Wëlin wanës wakwëhn nafa hn' inji kayëte: vërfal, wanës, Ahwëhn, Piyer, yine, fanka, sadëha, wasariya.

Wëlin gante nke kayëte ka:

Pëhwëta doku Yesu (1.1-13)

Yesu njërëndëhëhni vëres do nësëd gë wahnës wadindaryindan (1.14-8.30)

Yesu icëm g'ibëhn dëŵu ña pëgwëk pëyahnd (8.31-10.52)

Yesu tënkëd Yerusalem hna (11.1-13.37)

Icëm do g'ibëhn Yesu ña (14.1-16.20)

Ikarañ San Ayary

1 Ani pëgwëk *Wanës Wakasëk* wante hnësëd soñe Yesu *Këris*, *Ajë Wënu* ña. ² Aki pëgwëk gante nësëd hnë kayëte *kila* Esayi hna:

«Wënu ña më lehnëk soñe Arëhnayik a: “Cañëtëryidë-fuha afay mën a haryënk wu pëhwëtëhni nkaŵ ña.” [†]

³ Nëparyin! Asan ryekad wula hna, më lehnëd: pëhwëtëryin nkaŵ Ahwëhn a, dinëndina vankaŵ vacatah dus!» ^{††}

⁴ Awa, koyëna *San Ayary* a njiko wula hna ñarël sën Yurëdan hna; njaryëdëhëhniwo vahnë va ntehnatëndëhni: «Gwëcëtaryin vankeya va do ayaryiwu; Wënu ña tavëhna hna wameh hun ña.» ⁵ Vële lëdëk resiyë vë Yude va do gë vëvë inaŵ Yerusalem va fop njidëniho vëhni San hna; putadëniho tase bulunda hna wameh wante ntini ña do San njaryëdëhëhniwo hnë sën Yurëdan hna. ⁶ Umë viŷi vile liyik gë wëñahn yonkomb ntiyadëho do ryl uyand ñëbadëho sah hna; vampul tokëdëho do gë wadëj. ⁷ Pëyadëhëhniwo kore ŷa: «Ale rëfidëho ŷa umë lëbëko; catëla dënk fëtahnu viŷëba wapary wadëŵu ña. ⁸ Ami, hnë wënk n jaryëdëmu, bare umë, g'Iyir Ipacah Wënu ña njaryëdëhu.»

Yary ŷa g'iyëkëhnahn menëhn Yesu ña

⁹ Hara, hnë wati rac, Yesu Nasaret matiko, ankol ambë resiyë Galile hna do *San* njaryëkawo sën hna.

¹⁰ Ante mëyëta dëho Yesu wënk ña, nuko tañ ambin ña ga pidëta d do Iyir Ipacah ña cëlëlehni hnë umë; gë fah mëntëleniho. ¹¹ Tac kopa vë g'ambin nkwëryëlehni ga ntehnëd: «Ajë mën ale ŷadëfu dus a yeru; gë wëjë nëjëko dus.»

¹² Ga ndëcëk watac, Iyir ña më cañëtëka tañ Yesu wula hna. ¹³ Wafac wafëhw wahnah ñëwëko wula hna, do njëkëhnahnëkawo *Sintani* menëhna hnam. Gë wulaŵ ŷa nkelahnëniho do wamëleka ña pabënihawo.

Vërfal vëryënkwëryënkw Yesu va

¹⁴ Ante pëlayiko *San* ña, Yesu njiko Galile. Karañdëhëhniwo vahnë va *Wanës Wakasëk* Wënu ña.

¹⁵ Ntehnëdëho: «Wati ŷa tëkëk, *Naŵ Wënu* ña tēhajëk; gwëcëtaryin vankeya hun va do kwëtahnëryin Wanës Wakasëk ña!»

¹⁶ Fac ryampo, Yesu tëfary lant sankaf Galile hna njasëdëho ante nukëhniwo vëfëla wuwis vëhi ña, Simo g'aheryu Andëre. Waryeyët ntonjëdëniho lant hna pëlahnënihëhni wuwis. ¹⁷ Yesu më ntehnëkëhni: «Tëfëno do ntidëmu vëfëla vahnë.» ¹⁸ Tavëlehni tañ waryey waheheya uŵis ŷa tēfëlehndëniha.

[†] 1.2: *Malasi* 3.1 ^{††} 1.3: *Esayi* 40.3

¹⁹ Yesu më mbok njik njaŵët toyë do më mbok nukëhni kat vëhni *Sak* g'aheryu *San*, viju Sebede vële yeho kulu lëŵ hni hna. Waryey walëŵ hni ŵa pëh-wëtëdëniho. ²⁰ Nundëhni taŋ macëlehnhëni; tavëlehnhëniha rëm hni, Sebede, kulu hna gë vëryokuŋ va, do tëfëlehnhëniha Yesu.

Asan ale nkeni gë yine

²¹ Yesu gë vërefal vëlëŵu va njiniho naŵ Kaperë-naŵum hna. *Fac ntaŵëla* wasëwif hna, Yesu tënkëko *caliŋa* hna do pëgw karaŋëndëhni vahnë va. ²² Vële hnëpadëhawo va pëmpëhnahnëkëhniwo gante karaŋëdëhëniwo ka, kabi gelohna gante karaŋëdëni-hëhni *vëharan* sariya ka; umë, g'ucankaf karaŋëdëhëniwo. ²³ Hnë wati rac dënk asan ale pëlako *yine* tënkëko caliŋa ntëŵ hni hna do ndekako: ²⁴ «Ye ye yëbëlan fu, Yesu mbë Nasaret? Afërëkanëfu bi yijëru? Njëtëbu dūs ale yeru ŷa: Afacah ale payik Ŵën ŷa yeru!»

²⁵ Yesu më njaŋëhnëka yine ŷa ntehnë: «Demëh-nary do cahnëryehna aŷi asan!» ²⁶ Yine ŷa më ñënkëka asan a gë fanka do më cahnëka ndekatënd dūs.

²⁷ Vahnë va fop pëmpëhnahnëkëhniwo dūs do tëyëlëndëniho: «Ye ga ye inŷi karaŋ kasëk nte yëdahnik g'ucankaf nŷi? Aŷi asan wëla wayine ntehnëdëhëhni ntini iñë do maŵëndëniha!» ²⁸ Awa, pëgwiko taŋ nësënde soŋe Yesu ŷa resiŷo Galile hna fop.

Yesu njërëndëhëni vëres vëyabah

²⁹ Ante cahnëniho *caliŋa* hna Yesu njiniho gë Simo gë Andëre tere lëŵ hni hna do *Sak* gë *San* fëna njintiniho.

³⁰ Hara, hnëmu asëvalu Simo ndakëko, kabi mbahn inŷi njakëkawo; ga tëkëk Yesu, më pëyaniha soŋe lëŵu ŷa.

³¹ Yesu më tëhaka, pëlaka vāk ŷi, matëndëlehna. Yak mbahn ŵa tavëlehna do pëgwëlehn nëhëtëhnhëndëhni.

³² G'anëka ga, ga njok lav a, vahnë va njinenëhnhidëni-hawo Yesu vële resëko va fop do gë vële pëlanio wayine. ³³ Vahnë vëvë naŵ va fop haryënk w rënka tere hna mbarëpëlëniho. ³⁴ Yesu njërëndëhëniwo vëyabah vële resëko sifa wates wanëmpëlah do ntakëhniwo fëna *wayine* wayabah. Tavëlëhniwohna wayine nja nësëni, kabi vëhni njëtëniho bi mo nke.

Yesu nkwayëtaðëho Galile hna

³⁵ Wakëwak fo, Yesu matëko cahn naŵ hna, nŷi ñëŵ hn'ile njirëk, do hnam njëfadëho. ³⁶ Simo gë vërefëlëntaŵu njilehnhëni njëkëhnhëniho; ³⁷ ga nuniha, më ntehnëniho: «Vahnë va fop njëkëhnhëndëniho.»

³⁸ Yesu më ntëkwakëhni: «Yinëfu sëñ haŵary, hnë vankol vamb ðarël vi. Tëfëko fëyahnu hnam fëna Wanës Wakasëk nja, kabi soŋe umë yijëbu.» ³⁹ Do njilehnhëni hnë Galile hna fop; pëyadëhëniwo Wanës Wakasëk nja *vacaliŋa* vamb resiŷo va do ntadëhëniwo *wayine* nja.

Yesu njërëndëhëni ahwëhn mbiŷ

⁴⁰ Ahwëhn *mbiŷ* nja më njijëk haryënk w Yesu ndëk-wëhnhëk do muntahna ntehnë: «Ge ñađu, kodu ayërëno, afacënëlehno.»

⁴¹ Yesu më kaŷëhnahnëka g'umë; më njelëk vāk ŷa, ñaka do ntehnë: «Ñadëfu: Pacëry!» ⁴² Taŋ, ambiŷ nja tavëlehna do pacënëlehni.

⁴³ Awa, Yesu më njaŋëhnëka, cañëta, ntehnë: ⁴⁴ «Nëpary dūs, ant'afëyahna ahnë wanŷi; yiry njëki asëna wasadëha ŷa, do canëry sadëha le kerëk Moyis ntinde ŷa. Koyëna vahnë va fop njëtëdëni pacëru.»

⁴⁵ Asan a njiko, bare pëgwëko pëyahnhënd ile-wo-le hna ile yeha ŷa. Soŋe rac Yesu kodilohna mbok tënk wah-naŵ hna gante ñađ ka; hnë wëwac wayirah hna ñëŵëdëho. Do vahnë va njijëdëniho ŷalu hna matindëni gante-wo-gante.

Yesu asan ale ye vorovoro njërëndë

2 Ga ndëcëk wafac, Yesu më mbok njik Kaperë-naŵum, do njëtayiko tere hna nke. ² Kore vahnë varëpëlëko hnam, hafo golohna igwac wëla pëh hna rënka tere hna. Yesu Wanës Wakasëk nja pëyadëhëniwo. ³ Vësan tëkëhnhëni, njonëhnhëniho Yesu ale ye vorovoro ndibini vësan vëhnhë. ⁴ Bare wahodilohna tufëniho Yesu, vahnë va pëbëniho. Awa më kayëni tëjëtëni ile rëjahnik cery nja bay hn'ile nkeho Yesu hna; më cëlëndëniho ale yeho vorovoro ryakëko uway hna hatëh hante ntiniho hna. ⁵ Ga nuk Yesu kwëtahn vëŷi vësan nja, më ntehnëka ale ye vorovoro ŷa: «Ajë mën, wameh hu nja tavëhniru.»

⁶ Awa *vëharan* sariya vëryampo, vële lañako hnam va, nahadëniho: ⁷ «Soŋe ye nësëd aŷi asan aki? Ŵënu nja njeŵëd! Mo hod tavëhn wameh? Ŵënu nja fo hod!»

⁸ Yesu njëtëko taŋ itoñan dëŵ hni nja, më ntehnëkëhni: «Soŋe ye hnahadun aki? ⁹ Ge ntehnëbu: “Wameh hu nja tavëhniru”, ma ge ntehnëbu, “Matëry, ahnuf uway hu ŵa, ayas?” ryampo bi ŷak hnënjëk nësi hnë wanŷi? ¹⁰ Bare ñadëfu ayëtu: *Ajë Ahn'a* kwëhnhëk fanka tavëhna ahnë wameh duniŷa li.» Awa Yesu më ntehnëka ale ye vorovoro ŷa: ¹¹ «Ami ntehnëdëmi, matëry, nufëry uway hu ŵa aŵënc!» ¹² Matëlehn taŋ, nuf uway lëŵu ŵa, cahnëlehn tase vahnë va fop. Soŋe umë, pëmpëhnahnëkëhniwo dūs; umë cëmbëdëniho Ŵënu nja ntehnëndëni: «Kobëri nulëfuhna g'iŷin ki!»

Yesu macëdëha Levi

¹³ Yesu gë tëfary lant sankaf Galile ka mboko nŷi. Vahnë vëyabah yihahnidëhawo do karaŋëdëhëniwo.

¹⁴ Ga ndëcëd, më nuka Levi, aju Alëfe, ga ntañak biro hn'ile cosahnëde ŷatëtanke hna. Yesu më ntehnëka: «Tëfe!» Levi matëlehn, tëfa.

¹⁵ Tac Yesu tokëko roka tere Levi hna. Vëref ŷatëtanke vëyabah gë vëŵen tokëlandëniho do gë *vërefal* vëlëŵu va, kabi njabëniho sifa vahnë vërac hnë vële rë-falëdëhawo hna. ¹⁶ *Vëharan* sariya vële yentiko gë *wafarise* va nuniho Yesu ga tokëlandëni gë vëŷi vahnë

fop, më tëyënihëhni vërëfal vëlëwu va: «Soņe ye tokëlahnëdëni gë vërëf ýatëtanke do gë vëwën vi?»

¹⁷ Yesu nkwerëyekëhniwo, më ntehnëkëhni: «Vële wok vëresëna va balëlähnhna g'ayëren, vëres va valëkëhni. Yijëla wacëwëhni vële satëk, bare vëwën yijëbu wacu.»

Yesu nësëd soņe suņ ýa

¹⁸ Fac ryampo, *vërëfal San Ayary* va gë *wafarise wã* cuņëniho. Awa vahnë më njijëni tëyëniha Yesu: «Soņe ye cuņëdëni vërëfal San Ayary vi gë wafarise wi, do vërëfal hu vi vësujëdina?»

¹⁹ Yesu më ntëkwakëhni: «Ntiyahneku bi vëfay iñël va kodëni cuņëni wati nte nkelahnëni g'ale ýëlëd a? Kodina nke koyëna! Wahodina cuņëni ge g'ale ýëlëd a nkolahnëni. ²⁰ Bare wati yejëk ile nufëhnanndeniha ale ýëlëd a; fac rac cuņëdëni.

²¹ «Ahnë kadëdina ankwëý pand kasëk, nte wok kwëýana ten, hn'ipand cër; ge gena më, ankwëý pand kasëk iņa, ge ndagik, kwëýad do citëd pand cër iņa do hatëh ha njankëd dús. ²² Ahnë tawëdina fëna uñen kasëk hnë waryëpët wasër; ge gena umë, uñen uņa tënkenëd waryëpët wã: uñen uņa ndehëtaď, waryëpët wã fëna përekaď. Uñen kasëk uņa hnë waryëpët wëhasëk tawëde!»

Yesu ye Ahwëhn fac ntawëla ŋa

²³ Hnë *fac ntawëla* ndampo, Yesu wëhaý ndëcë-tadëniho gë *vërëfal vëlëwu* va. Ga njasëdëni, vërëfal vëlëwu va pëgwëlehnëni nkubëndëni vantimp va do cemëndëni. ²⁴ *Wafarise* wale yeho hnam wã, më tëyëniha Yesu: «Yëkëry, soņe ye ntidëni vërëfal hu vi ile nkok mawëryana sariya fu ýa ntiyi hnë fac ntawëla hna?»

²⁵ Yesu më ntëkwakëhni: «Kobëri karanjëlurna bi ile ntiko *David* hnë fac ryampo ante mbalëkëhniwo do inte yokëhniwo, umë dënk gë vërëfëlëntawu va?

²⁶ Tënkëko cery *Wën* hna do tok mburu nte kwëtëhniko *Wënu* ŋa. Abiyatar yeho *asëna wasadëha asankaf* a wati rac. Sariya fu ýa vësëna wasadëha va fo mawëryanëko tokëni vamburu vatac, bare *David* nufëko do njëdahni fëna vërëfëlëntawu va.»

²⁷ Yesu më mbok ntehnëkëhni kat: «Ntawëla ŋa soņe ahn'a liyik; ahn'a diyina soņe ntawëla. ²⁸ Soņe umë, *Ajë Ahn'a* dënk ye Ahwëhn wëla fac ntawëla ŋa.»

Yesu ahnë njërënëd hnë fac ntawëla

3 Fac ryampo, Yesu mboko tënk *caliņa* hna. Asan ale cëmëko vák yeho hnam. ² *Wafarise wã* njëkëdënihawo dús Yesu bi njërënëdëha hnë *fac ntawëla* hna, kabi ñadëniho nuýani ile pëyahndëni menëk pëlahni. ³ Yesu më ntehnëka asan ale cëmëko vák ýa: «Matëry, ahahn fagant.»

⁴ Tac më tëyëkëhni: «Ye ntehnëk sariya fu ýa? Ntiyi ufëren hnë fac ntawëla hna ma uweh? Afehëta ahnë icëm ma aryaãa?» Waýadilohna ntëkwani.

⁵ Yesu njëkëkëhniwo vëhni fop ga ntavah do njiwëh-nahnëkawo fëna kabi ŋwëýëni vëhwëtahnëdina. Awa

më ntehnëka asan a: «Yeli vák hu ýi.» Njelëlehn do vák ýa mbokalehna fëren fo. ⁶ *Wafarise wã* cahnëlehnëni caliņa hna njini mbarëni gë wëlawo ahnaã wã *Erod* soņe nësëlëni bi hak kodëni ndawëhnanndëniha Yesu.

Kore yabah yihahnidëha Yesu

⁷ Yesu gë *vërëfal vëlëwu* va njiniho gë cape lant Galile ka do kore sankaf rëfëlehnëkawo. Vahnë vërac Galile gë Yude matiniho, ⁸ do gë *Yerusalem*, gë resiyo Idumeya, gë resiyo ile ye gë cape ñëntaã Yurëdan ka do gë caharab Tir gë Sidon. Wakore watac vëhni Yesu njijëniho, kabi njëtaniho ile ntid ýa. ⁹ Awa Yesu më tëyëkëhni vërëfal vëlëwu va njonëhniha kulu kay hnam kabi kore ýa peñëlëdëniho caharab lëwu:

¹⁰ njërënëkëhniwo vahnë vëyabah, awa vëres va fop cëñëlëdëniho soņe ñakëniha vëhni fëna. ¹¹ Do ge vële pëlani *wayine* va nunihawo, ndëkwëhndëni haryënkwlëwu do ndekandëni: «*Ajë Wënu* ŋa yeru!» ¹² Bare Yesu ñañëhndëdëhëhniwo ntehnëndëhni ntë pëyah-nëni bi mo nke.

Yesu tëhnađëhëhni Pëhw gë Vëhi va

¹³ Yesu kayëko hn'ikuņ, macëkëhni vële tëhnako nji-jëni le nkeho hna do njiniho. ¹⁴ Koyëna tahnëkëhniwo Pëhw gë Vëhi va [do macëhni *vëfayik*] soņe tëfëlëndëni g'umë do payëndëhni pëyahndëni Wanës Wakasëk ŋa, ¹⁵ do g'imëk ntandënihehni *wayine* ŋa. ¹⁶ Wëlihëhni Pëhw gë Vëhi va: Simo nte macëko Yesu *Piyer*; ¹⁷ gë *Sak*, g'aheryu *San*, vëhni vëhi tak viju Sebede yeho. Yesu Bowanerëges macëkëhniwo. Umë fëhnëtanëd «vësan vële mëntëlëni g'ufarat»; ¹⁸ Andëre, gë Filip, gë Barëtelemi, gë Matiye, gë Toma, gë *Sak* aju Alëfe, gë Tade, gë Simo ale hahnëndak soņe nkal dëw hni ŋa Kanan, ¹⁹ do gë Yuda Isëkariyot, ale yeď aroka Yesu ýa.

Yesu, vëvë tere lëwu va ýad nufëniha

²⁰ Tac Yesu më mbokak gë tere. Umë gë vërëfal vëlëwu va wahodilohna tokëni roka ýa kabi hnam fëna vahnë vëyabah varëlëko. ²¹ Vëvë tere lëwu va, ga njëtani watac, kahnëtalehnëni soņe nji nufiniha, kabi ntehnëdëniho: «Cenaka!»

Yesu gë Belësebul

²² *Vëharaņ* sariya vële wãtiko *Yerusalem* va ntehnëdëniho: «Asankaf *yine* le wãcik *Belësebul* ýa fëlaka!» do kat: «Iýi yine yëdadëha fanka canahnëndëhni waņi wayine!»

²³ Awa Yesu më macëkëhni nësëhnëkëhni g'inqi mëntëdëlehn: «*Sintani* hak kod cëna umë dënk? ²⁴ Ge vële vankëk inaã mëtëdëni vëhni fo, naã tac godina kahn; ²⁵ do ge vële vankëk tere mëtëdëni vëhni fo tere rac godina kahn. ²⁶ Awa ge Sintani mëtëryad umë fo, ge ucankaf ntëwu ŋa gona mbank, godina nko kahn, tëkwëd. ²⁷ Ahnë godina tënk hnë tere asan ahwëhn fanka do nuf hnapul lëwu ýa, ge ñabëlahna ten asan ahwëhn fanka arac; ge ñabëka, kod nuf le-wo-le ýa

tere lëwu hna. ²⁸ Toña ÿa fëyadëmu: vahnë va, kode tavëhnini wameh wadëw hni ña fop gë wayëw wante njewëdëniha Wënu ña fop. ²⁹ Bare ale yewëdëha Iyir Ipacah ña tavëhnëdëna muk, uwi wëh dihëtëdëna.»

³⁰ Yesu nësëhnëkëhniwô koyëna kabi vëhni lehnëdëho: «Gë yine nkeni.»

Hnëmu Yesu gë vëheryu

³¹ Hnëmu Yesu gë vëheryu tëkëlehnini; ñëwëni pëh hna do payëniha ahnë macehna. ³² Vahnë vëyabah lañako caharab Yesu, më ntehnik: «Nëpary, hnëmuh gë vëhery hu pëh hna nkeni, macëdënihi.»

³³ Yesu më ntëkwakëhni: «Mo ye hnëm mëñ ÿa do gë vëhery mëñ va?»

³⁴ Tac më njëkëkëhni vële lañako caharab lëwu va do ntehn: «Yëkëryin, hnëm mëñ ÿa gë vëhery mëñ va ani nkeni. ³⁵ Vële lid ile ñad Wënu ña vëhni ye hnëm mëñ ÿa gë vëhery mëñ va.»

Uhnës uryindaryindan soñe ahnad uhnëda wã

4 Yesu mboko pëgw karañëndëhni tëfary lant Galile hna. Kayëko hnë kulu ile yeho lant hna, ntaña kabi kore sankaf varëpëlëko caharab lëwu. Darël wëñka hna ñëwëniho ² do Yesu gë wahnës wadindaryindan karañëdëhëhniwo viyë viyabah; hn'ikarañ dëwu hna ntehnëdëhëhniwô: ³ «Nëparyin! Fac ryampo asan yiko ipahn uhnëda kaÿ dëwu hna. ⁴ Wati nte pahnëdëho wañëc ña, wëdampo nkañ hna njoko: wusëry wã më nijjëni kohnëni. ⁵ Wëdampo wëraka njoko ile nkok yabëna nkal. Wañëc ña pëh-nëlehn tañ kabi nkal ña tëwëlohna. ⁶ Ulav wã, ga njakëk, më kankënek wayor ña, kabi vënkahn va yabëlawohna. ⁷ Wañëc wëdampo hnë wadëmpëhn njoko. Wadëmpëhn ña më naÿëk do ndañ uhnëda wã, ñoñ dëwëlohna. ⁸ Bare wañëc wëdampo nkal pëhën hna njoko; pëhnëko, naÿ do ntëw: wëdampo wañëc wafëhw warar (30), wakañary wafëhw imbëd g'iryañ (60), do wakañary kat keme (100).»

⁹ Yesu më mbok ntehnëkëhni: «Nëparyin ðus, ge kwëhnarun vanëf awëryahnu!»

Soñe ye nësëd Yesu gë wahnës wadindaryindan

¹⁰ Vële rëfëlehnëdëhawo kwëlëkwël va do gë vëfayik pëhw gë vëhi va, ga nkeni vëhni fo gë Yesu, më tëyëniha soñe wahnës wadindaryindan wã. ¹¹ Më ntëkwakëhni: «Nuÿarun wuhne uyët ile soñiko, hnësëd soñe *Nañ Wënu* ña, bare vëyëntañ vi had uhnës uryindaryindan fo nkwëryëdëni, ¹² do koyëna: «"Kod njëkëni ðus, bare hara wahnudina paryi, kod nkwëryëni ðus bare hara ñoñ wayëtëna paryi, ge gena umë mbokajakëndëni gë Wën do Wënu ña tavëhna këndëhëhni wameh wadëw hni ña!" † »

Yesu uhnës uryindaryindan ahnad uhnëda wã nkabahnëd

¹³ Tac Yesu më ntehnëkëhni: «Yëtëluhna ile ye uwi uhnës uryindaryindan? Awa hak kodun ayëtu wahnës wadindaryindan waÿëntañ wã fop? ¹⁴ Ayam a wanës Wënu ña pahnëd. ¹⁵ Vëryampo had nkañ nkeni le njod wanës hna: ge tëk nkwëryëni, *Sintani* tëkid tebëhni wanës wante fahnik hnë vëhni ña. ¹⁶ Vëryampo had nkal kwëhn wëraka nkeni: nkwëryëdëni wanës ña do g'uhnatah mañadëni. ¹⁷ Bare waravëdina kwëhna vënkahn hnë vëhni, toye fo kwëtahnëdëni. Ge ryëñah wã tëkëhnikëhni ma ge mbërehnini soñe wanës Wënu ña, tavëdëni tañ kwëtahn ña. ¹⁸ Vëryampo kat nkeni had uhnëda ule yod wadëmpëhn, umë ye vële wëryëd wanës, ¹⁹ bare wëbal ÿi ðuniÿa ña, ibora hnapul ña, do g'iña ile-wo-le ña tënkëdëhëhni, ndañwëdëni wanës ña do ñoñ dëwëdina. ²⁰ Bare vëryampo, hn'inkal pëhën hna tebadëni wanës ña: nkwëryëdëni wanës ña, kwëtahnëdëni do nkeni had ile lëwëd, wëdampo wafëhw warar (30), wañëntañ wafëhw mbëd gë ryañ (60), do wakañary kat keme (100).»

Uhnës uryindaryindan lampu

²¹ Tac Yesu më mbok ntehnëkëhni: «Ahnë pëdëd bi lampu tac kob g'ancëhn ma kuyët hn'ipad? Gena bi kañëde yañ? ²² Ile soñik ÿa fop tufahnëde, do ile soñiko hn'umëhwëry ña fop njode humpen hna. ²³ Nëparyin ðus, ge kwëhnarun vanëf awëryahnu!»

²⁴ Yesu më mbok ntehnëkëhni kat: «Kwëtahnëryin nëf ile wëryëdun ÿa! Wënu ña ñañëndëhu g'añëña nte ÿañahnëdun wuhne dënk ña do nkwënëdëhu kat. ²⁵ Kabi ale hwëhna ÿa nkwënënde; bare ale wok kwëhnana ÿa tebëde wëla toye ile liyahnëka tëk nuÿa ÿa.»

Uhnës uryindaryindan uyëc ule fëhnëd umë fo

²⁶ Yesu më mbok ntehnëk kat: «Wëlin g'ile mëntëlëni *Inañ Wënu* ña: asan fahnëd uhnëda kaÿ dëwu hna, ²⁷ tac fac-wo-fac ndakënd g'umëd ga, matënd g'acahnëfëd ga. Wañëc ña pëhnëd do naÿ hara yëtëna g'ante pëhnahnëk hafo naÿ ka. ²⁸ Nkal ña, umë dënk fëhnëdanëd uhnëda wã: wayor ña ten, tac uyat wã, do tëkwahn idaf wañëc ña. ²⁹ Puhnand tuñ wañëc ña daf ña, asan a pëgwëlehn ndokuñënd g'ikáca dëwu ña, kabi wati uhác wã rëkëk.»

Uhnës uryindaryindan uyëc mutarëd

³⁰ Yesu më mbok ntehnëkëhni kat: «Ye hoden mëntëdëlehnin *Inañ Wënu* ña? Gë iÿëhne uhnës uryindaryindan koden nkabahnin? ³¹ G'uyëc atëh mutarëd mëntëlëni; ge pahnik, uyëc rac ye ule ÿak vak wã wabë ðuniÿa li fop, ³² bare ge nadik naÿëd hafo ntëb wanëda wante ye sarëdij ña fop. Cantëd wahnë wahnaÿah hafo wusëry wã kodëni kofëndëni cën dëwu hna.»

† 4.12: *Esayi* 6.9-10

³³ Koyëna karanjêdêhëhniwo Yesu g'iÿi sifa wahnës wadindaryindan; gante kodëni nkwëryëni ka nësêh-nêdêhëhniwo. ³⁴ Nësêhnêdilêhniwohna hara gena gë uhnës uryindaryindan; bare ante nkeniho gë *vërëfal* vëlêwu va fo, wahnës wadindaryindan wã fop nk-abêkêhniwo.

Yesu tëryëd sël sankaf

³⁵ Hnë fac rac ga nêkak, Yesu më ntehnêkêhni vërëfal vëlêwu va: «Danëtanëfu gë cape ñëntaŵ lant hadi.»

³⁶ Më koyanihëhni kore ÿa; vërëfal va më njoniha Yesu hnë kulu le nkehahnêko hna. (Awa, kabi Yesu hnë kulu têko nke, më koyanihëhni kore ÿa do pëgwëni ndanë-tandëni.) Wakulu wakaŵary tëfëlëniho. ³⁷ Tac sël sankaf pëgwëlehn cëlënd dús, wavonkëlo wënka ña njohandêho kulu ÿa, hafo pëgw tëmpënd hnam wënka ña. ³⁸ Yesu haŵëhni kulu hna ndakêko wakwëd. Awa vërëfal vëlêwu va më nêgëtëniha ndekatëndëni: «Aharaj, cëm iña yeyinêk: kwëtahnêlihëfuhna bi nêf?»

³⁹ Yesu, nêgalehn, ñañënahna sël ÿa do ntehna lant ÿa: «Ñëwëry yam! Demëhnary!» Sël ÿa tëryalehn do njamëlehn fop.

⁴⁰ Tac Yesu më ntehnêkêhni: «Soñe ye ntakêku aki? Soñe ye worun kwëhnaluhna kwëtahn?»

⁴¹ Bare vërëfal va ntakêkêhniwo dús, më ntehnêlëni: «Mo ga ye awa aÿi asan? Wëla sël ÿa gë wavonkëlo wënka ña maŵëhnhêdëniha!»

Yesu asan ale pëlani wayine njërënêd

5 Têkêlehnëni gë cape ñëntaŵ lant Galile ka, hn'inkal bulunda Gerasen hna. ² Ga cëlêk Yesu kulu hna, asan cahnêlehn wayag hna, nijjënd pankëlëni. Asan arac *yine* fêlakawo ³ do wayag hna ntêdêko. Ah-nê kodilohna mbok ñaba, wëla gë vankënca; ⁴ ñabêdeho kwêlêkwêl wapary ña gë wame waryëhwëra do wëbák ña gë vankënca, bare nkubêdêho waryëhwëra wã do mbêkêtdêho vankënca va. Ahnê mëkêdila-wohna tërya. ⁵ Ndekadêho wayag hna do gë wahuñ wale yeho tëfary lant hna g'umêd gë g'anent hara tëryëdina, do cêrehnadêho gë wëraka wã.

⁶ Më nuka Yesu ñaŵët; awa më nkaryëk nji ndêk-wëhn haryënk wëlêwu, ⁷ do ndeka gë fanka: «Ye ye yëbëlan fu, Yesu, *Ajë Wën* Hunte Sëpêk Fop? Kêlami g'uŵac Wënu ña antê aliwo uŵeh!» ⁸ Asan a nêsêko rac kabi Yesu têko ntehna yine ÿa: «Cahnëryehna aÿi asan!»

⁹ Tac më tëyëka: «Hak maciru?»

Yine ÿa më ntêkwaka: «Ŵac mën wã "Njabëbun" ye, kabi vëyabah yebun.» ¹⁰ Do më këlaka antê canëhni nkal hna.

¹¹ Kore sankaf vampêhëmpêh ryavêdêho hnam, darël kuñ hna. ¹² Wayine ña më këlaniha Yesu ntehnëni: «Cañtëryifu rênkêfuni vanji vampêhëmpêh!» ¹³ Yesu më maŵëryanêkêhni. Awa wayine ña cahnêlehnëniha asan a do njini tënkënihëhni vampêhëmpêh va. Hara kore watac nkêhnêko têtëni wawuli wahi (2,000) vampêhëmpêh. Nêñêlêlehnëni

vampamb kuñ hna njini ntëbani lant hna do cëmêlehnëni fop.

¹⁴ Vësan vële heryêdêhëhniwo vampêhëmpêh va, nkaryëlehnëni nji pëyahneni watac naŵ hna do gë wëhaÿ hna. Vahnë va njilehnini njêkëni ile liyak ÿa. ¹⁵ Têkêlehnini hn'ile nkeho Yesu hna do nuniha asan ale pëlaniho kore wayine ÿa: ntañako, ntiyako viÿi do hakili ÿa mbokakawo fërën fo. Ntakêlehnëni. ¹⁶ Vële yantiko fop va më tëfëtanënihëhni ile yeha asan ale pëlaniho wayine ÿa gë kore vampêhëmpêh ÿa. ¹⁷ Awa, pëgwëlehnëni këländëniha Yesu cahn resiÿo lëw hni hna.

¹⁸ Wati nte kayêdêho Yesu kulu ña asan ale yërënik a më tëyëka maŵëryana tëfëlënti g'umë. ¹⁹ Bare Yesu maŵëryanêlawohna, më lehnêkawo: «Bokary gë bulunda hu, do afëyah fop ifërën ile ntinêhnêki Ahwëhn a kabi kaÿëhnhnêka gë wëjê.» ²⁰ Awa asan a njilehn pëgw pëyahndë hnë Wahnaŵ Pëhw hna fop ile ntinêhnêkawo Yesu ÿa; do fop vële wëryêdêhawo va pëbêkêhniwo fëmpêhnhah wã.

Aryagu Yayërus g'asëval ale ÿakêd viÿi Yesu va

²¹ Yesu mbokako gë kulu ÿa gë cape ñëntaŵ lant ka. Ga têtêk hnam, kore sankaf varëpêlêko caharab lëwu; ante nkeho tëfary wënka ña, ²² têtêlehn asankaf cal-ina ale ŵaciko Yayërus. Më nuka Yesu, ndêkwëhnêlehn haryënk wëlêwu ²³ do këlähna dús ntehna: «Kêlami, fandag mën fa cëm iña nke. Yij arinda wëbák nji afehë-tahna!» ²⁴ Yesu njilehnëni g'umë.

Kore sankaf lapêhnhakawo do peñêdënihawo vacape va fop. ²⁵ Hara asëval yentiko hnam ale njidêho sat kobëri hnë wabëhn pëhw gë waki. ²⁶ Njiko hnë vëyehh vëyabah, yehna ña mbërehnhakawo dús, fop canêko koryi lëwu ÿa, bare ñoñ demalawohna; nuko nkwenan-da res wã. ²⁷ Nkwëryëko ga nêsêde soñe Yesu ÿa. Awa më nijjêk kamëhni lëwu kore hna ñak cud Yesu ña. ²⁸ Ntehnadêho: «Wëla cud ntêwu ña fo ÿakakëndëbu njêrakëndëbu.» ²⁹ Ga ñakêk, sat ÿa tëryalehna tarj do njëtalehn njêrêk res lëwu wã.

³⁰ Wati rac dënk, Yesu njëtalehn fanka sahnêka. Më cahëtak gë kore tëyëhni: «Mo ÿakêk cud mën ña?»

³¹ *Vërëfal* vëlêwu va më ntêkwaniha: «Nuru kore ÿa peñêdënihi gante-wo-gante, do arëyënd: mo ÿakêko?»

³² Bare Yesu njêkêkêhniwo caharab lëwu, nuhahna ale lik watac a. ³³ Asëval a mbalêdêho ntakah ña kabi njëtêko ile yehawo ÿa; awa më nijjêk ndêkwëhn haryënk wëlêwu Yesu do pëyahna toña ÿa fop. ³⁴ Yesu më ntehnêka: «Aryag mën, kwëtahn hu ña njërënêki. Yiryeyi gë yam do ures hu wã bokanidilihna.»

³⁵ Koyëna nkoko nêsënd Yesu têtëni vëfayik matini gë tere Yayërus do ntehnëniha: «Aryag hu gona. Bokawo avërehna Aharaj a.»

³⁶ Bare Yesu kwëtahnêlohna nêf wanës wadëw hni ña më ntehnêka Yayërus: «Antê ntaki, kwëtahnëry tuñ.»

³⁷ Maŵëryanêlawohna ahnê ntapêhnhahna gë tere Yayërus ge gena *Piyer*, do *Sak* g'aheryu *San*.

³⁸ Têkêlehnëni tere hna, Yesu nkwëryëko wëñaŵ

wayabah, vëryampo kodëniho, vëyëntaŵ va ndekadëniho. ³⁹ Më tēnkëk tere hna do ntehnëhni: «Soŋe ye ŷaŵërun aki? Fandag fi cēmëna, wakwëd fo ndakëk.» ⁴⁰ Bare njanjandënihawo.

Awa më canëkëhni vëhni fop, nkoni rëmu fandag fa gë hnëmu do gë vëréfal vërar vëlëwu va do tēnkëni cery nte nkehahnëko fandag hna. ⁴¹ Më pëlaka vāk ŷa do ntehna: «Talita Kum!» (Umë fëhnëtanëd: «Ntehnëdëmi: Fandag, matëry!») ⁴² Fandag fa matëlehn taŋ, pëgwëlehn njasënd (kabi wabëhn 12 kwëhnako). Wati nte nuniho cēmëna ŋa, pëmpëhnahnëkëhniwo dus. ⁴³ Bare Yesu më ŋañëhnahnëkëhni ntehnëhni antë pëyaniha ahnë; tac më ntehnëkëhni: «Yëdaryina ile tokëd.»

Vahnë vëvë Nasaret va vëhwëtahndëlahna Yesu

6 Yesu matëko hnam nji hn'ankol nte naŷahnëko hna; vëréfal vëlëwu va ntapëhnanihawo. ² Hnë *fac ntaŵëla* hna pëgwëlehn karanjëndëhni *caliŋa* hna; vahnë vëyabah hnëpadëhawo do pëmpëhnahnëkëhniwo dus.

Ntehnëdëniho: «Ne ñëŋak iŷin? Ye ga ye yasery ule kwëhnaŋ ŵi, do hak kolahnëk ntind uŵi fëmpëhnaŋ? ³ Gena bi umë ye ali vacery va, aju *Mari*, acëru *Sak*, Yose, Yud, do gë Simo? Vëheryu vësëval va vëlëdëntina bi ani gë fuhnë?» Vëlënënëlahna.

⁴ Awa Yesu më ntehnëkëhni: «*Kila* ntënënik gante-wo-gante, bare gena nkol nte naŷahnëk hna, hnënk lëwu ŷa vëlënënëdilahna, gë vëvë tere lëwu va per.» ⁵ Yesu kolëlohna nti hnam wëla fëmpëhnaŋ ryampo, ge gena vëres vëryampo fo tindëko wëbák ŋa do njërëhni. ⁶ Do pëmpëhnahnëkawo kabi vahnë vëvë nkol tac vi vëhwëtahna.

Yesu payëkëhniwo vëfayik pëhw gë vëhi va vëhi vëhi

Tac Yesu njiko karanjëndëhni vankol vamb caharab hna fop. ⁷ Më macëkëhni Pëhw gë Vëhi va payëkëhni vëhi vëhi. Njëdakëhniwo fanka g'ucankaf ntandënihëhni *wayine* ŋa ⁸ do ntehnëkëhniwo aki: «Ant'ayoyawu ñoŋ ge njidun, ge gena ryoko ryampo; ant'ayoyawu ile rokëdun, kufa, koryi wakufa hun hna. ⁹ Përyaryin wapary, bare ant'ayoyawu acud kaŵary.» ¹⁰ Më mbok ntehnëkëhni kat: «Ge tēkërun hn'inaŵ, ñëwëryin hnë tere ile hacanderun hna fo hafo hale matëdun hnam. ¹¹ Ge vahnë vëvë naŵ va ŋwëyëni vëhacadiluhna ma vëhnëpadiluhna, cahnëryin hnam do avankatëndu ivëd vë wapary hun ŷa: umë njëtëdëni vëlina fërën do Wënu ŋa nëŋëlahna gë vëhni.»

¹² Pëhw gë Vëhi va më njini karanjëndënihëhni vahnë va soŋe nkwcëtani vankeya vantëŵ hni va. ¹³ Ntađënihëhniwo *wayine* wayabah do njërënedënihëhniwo vëres vëyabah turatëndënihëhni wagu ŋa vankaf hna.

Icëm San Ayary a

¹⁴ Ahnaŵ a *Erod* Antipas nkwcëyëko ga nësëde soŋe Yesu ŷa, kabi ŵac lëwu ŵa campëko gante-wo-gante. Vëryampo ntehnëdëniho: «*San Ayary* a vëhnik! Soŋe

umë kwëhnahnëk fanka ntihahnëd viŷë vifëmpëhnaŋ.»

¹⁵ Vëhaŵary ntehnëdëniho: «*Kila* Eli ye.»

Vëhaŵary kat ntehnëdëniho: «Kila le ŵëntëlëk gë wabë kobëri ŋa ye.»

¹⁶ *Erod*, ga nkwcëyëk wante rëfëtađeho ŋa fop, më ntehnak: «*San Ayary* a ye! Ntëpëtehnëbuha nkaf ŋa bare mbëhnik!»

¹⁷ *Erod* pëlayehnekawo *San*, ñabi, do cëdëlehn soŋe *Erodiyađ*. *Erod* ñlëkawo mama nkehahnëko asëval aheryu *Filip* ¹⁸ do *San* ntehnëdëhawo *Erod*: «*Sariya* ŷa maŵëryana aŷëla asëval ahery hu ŷa!» ¹⁹ Soŋe *rac Erodiyađ* ntavëkawo dus gë *San* do ñađëho ndaŵehna, bare kodilohna ²⁰ kabi *Erod* ntakëkawo g'umë; njëtëko asan asatah do asëvah ye do keryëdëhawo. Ge nëpadëhawo, nëŋandëhawo igwëry wanës wadëwu ŋa bare yëtëlohna ile ntid.

²¹ Bare hnë fac le ntihandëho ambënt fac ile nagahniko ŷa, *Erodiyađ* nuŷako fere fafërën ndaŵehna *San*. Fac *rac Erod* ambënt cankaf ntiko, payehnekëhniwo vësankaf vëvë ucankaf ntëwu ŋa, vësankaf wasodade ŵa, do gë vëvë karyënk Galile va. ²² *Aryagu Erodiyađ* tēnkëko hn'ile nkeni hna do nkaŵëhnëhni; *Erod* gë vële macehnëko va per nëŋëkëhniwo gë fandag fa.

Awa *Erod* më ntehnëka fandag fa: «Tëyërye ile-wo-le ŷadu ŷa, njëdađëmi.» ²³ Njiko dënk hafo ntëkëhna aki: «Lëk njëdađëmi lakënde ntehnë cape ndampo inaŵ mën inŷi rëyëruho.»

²⁴ Fandag fa më cahnëk nji tëyehna hnëmu: «Ye rëfëko rëyu?»

Hnëmu më ntëkwaka: «Nkaf *San Ayary* a.»

²⁵ Fandag fa ntëfëlehn mboka gante nkeni ahnaŵ gë vële macehnëko ka ntehna: «Ñađëfu ayëdaŵo tameki nkaf *San Ayary* a hn'ifëda mpan!»

²⁶ Ahnaŵ a njamëlehnëko; bare kodilohna *ŋwëyëryana*, kabi ntëkëko tase vële macehnëko va.

²⁷ *Payëlehna* taŋ sodade lëwu ryampo ntehna: «*Yoj* nkaf *San Ayary* a.» Sodade ŷa njilehn kaso hna ntëpëtehna *San* nkaf ŋa. ²⁸ Tac *njoj* hn'ifëda njëdahna fandag fa, do fatac njëdađaga hnëmu. ²⁹ *Vëréfal* *San* va, ante njëtani watac ŋa, më njini nufëni ñas inŷa kwëtëni hn'iyag.

Yesu ndavëdëhëhni vësan wawuli mbëd (5,000)

³⁰ *Vëfayik* va, ga mbokajëni vëhni Yesu hna, më pëyaniha fop ile ntijëniho do karanjinihëhniwo vahnë va. ³¹ Yesu më ntehnëkëhni: «Njijën, njiyin hn'ile njirëk soŋe ayinëgawu toye.» Kabi njabëniho vahnë vële yijëdëho do yidëho va; Yesu gë vëréfal vëlëwu va wëla roka vëhodilohna tokëni.

³² Awa më njini gë kulu hn'ile njirëk hna. ³³ Bare vahnë vëyabah nunihëhniwo ga njidëni do njëtëniho gante njidëni ka; më matëni vankol hna fop, nkaryëni gë wapary fo hafo ndënkwehnhëhni vëhni Yesu gë vëréfal vëlëwu va hnë ŷëwa le njihandëniho hna.

³⁴ Ante cëlëko Yesu kulu hna do nutëhni kore sankaf vahnë vërac, kaŷëhnahnëkawo dus gë vahnë vërac,

kabi had kore wape wante wok wahwëhnana ahekery mëntëlëniho. Pëgwëlehn karañëndëhni viyë viyabah.

³⁵ G'anëka ga *vërëfal* va më tëhaniha Yesu ntehnëniha: «Tëk mëd do hnani fëk fo ye. ³⁶ Koyaryihni vëyi vahnë njini gë vankol vante ye caharab vi ntëwajëni ile tokëdëni.»

³⁷ Yesu më ntëkwakëhni: «Yëdaryinëhni wuhne dënk ile tokëdëni ya!»

Më tëyëniha: «Ñadu bi yifu sanëfu koryi yabah lawahnifu vamburu yëdafuni tokëni?»

³⁸ Yesu më tëyëkëhni: «Vamburu vajëhw hwëhnarun? Yiryin ayëku.»

Umë njëkëni do ntehnëniha: «Vamburu mbëd g'uwis wuhi.»

³⁹ Awa Yesu më ntehnëkëhni dañëndëryinëhni vahnë va kore kore. ⁴⁰ Vahnë va më ntañani keme keme do gë wafëhw imbëd, wafëhw imbëd. ⁴¹ Tac Yesu më nufëk vamburu mbëd va g'uwis wuhi wa, kanjëk g'ambin do camehna Wënu na soñe iyi rokëtok. Më nkubëlehnëk vamburu va njëdahnë vërëfal va cahëlehnënihëhni vahnë va do cahëlehnënihëhni fëna wuwis wuhi wa vëhni fop. ⁴² Ale-wo-le tokëko hafo pi-hn. ⁴³ Vërëfal va njonihni vankubel vamburu va g'uwis wule tesëniho wa pëb vëkankel pëhw gë vaki. ⁴⁴ Hnë vële rokëko hna vësan wawuli mbëd (5,000) † yeho.

Yesu yañ wënka hna njasëd

⁴⁵ Tac Yesu kayëndëlehnëhni *vërëfal* vëlëwu va kulu hna ndëkwahëhniha gë cape ñëntaŵ lant mbë ankol Betësayida na. Hnë wati rac koyadëhëhniwo bulunda ya umë dënk. ⁴⁶ Ante koyakëhniwo na, Yesu njiko hn'ikuñ soñe njëfa.

⁴⁷ Ga nëkak, kulu ya fagant lant hna nkeho, do Yesu umë fo woko nkal hna. ⁴⁸ Më nuk vërëfal vëlëwu va mbëraniho yiryery kulu na dus, kabi sël ya pankëlëdëniho; awa g'ankëhn fac na, më njid gante nkeni njasëhatënd yañ wënka hna, do ñadëho ndëcëhni. ⁴⁹ Ante nunihawo ga njasid yañ wënka hna, ntiyah-nëkëhniwo ahnëkwël ye do më ndekadëni. ⁵⁰ Vëhni fop nudënihawo do ntakëkëhniwo.

Bare wati rac tañ, Yesu më lehnëkëhniwo: «Yaŵë-naryin! Ami Yesu ye; antë ntaku!» ⁵¹ Tac kayëlehn kulu hna, darël lëw hni, do sël ya tëryalehn. Vërëfal va pëm-pëhnañëlehnëhni dus, ⁵² kabi ñoñ vëwëryëlohna ile ryëcëtako ante cahëlehnëko Yesu vamburu va: wahakili walëw hni wa kodilohna njët rac, ntëbëkëhniwo.

Yesu njërëndëfëhni vahnë va Senesaret hna

⁵³ Ga ntëmpëtani lant ya Yesu gë vërëfal vëlëwu va, tënkëlehnëni hn'inkal bë resiyo Senesaret hna. ⁵⁴ Kulu hna cëlëdëniho, njavëtatëniha tañ va Yesu. ⁵⁵ Vahnë va nkaryiniho nkal hna fop do njinenëhniñidënihawo vëres hnë wayala, le-wo-le nkweyëniho nke hna. ⁵⁶ Hn'ile-wo-le njidëho Yesu hna, wahnaw hna ma vankol hna, vahnë va njonëhnedënihaŵo vëres vëlëw hni va kwëtëndënihëhni waŵëwa bulunda hna do këladëni-

haŵo tavëhni ñakëhni wëla wacëmët cud cankaf ntëwu na fo; fop vële yakëko va njërëniho.

Namu vacërakëlo

7 *Wafarise* gë *vëharañ* sariya vëryampo *Yerusalem* matiniho njijëni kwërëniha Yesu. ² Kamahnëniho *vërëfal* vëryampo Yesu va gë wëbák wante wok pacëna tokëdëniho roka ya, (më lehnëde waŵuhna gante maŵëryak namu ka). ³ Kabi wafarise wa gë *wasëwif* waŵëntaŵ wa fop ntënëneniho wënamu wante tavëryënihëhniwo vacërakëlo va: vërokëdilohna hara waŵuhna wëbák na hafo pacëhni ⁴ do ge matiniho gë saha, vërokëdina hara vëfacëna ten. Ntënëneniho dus fëna wënamu wakaŵary, gante tëfëka ndagi vanëhëta, wapoti, do gë vapeya ka [do gë wafad wa].

⁵ Awa wafarise wa gë vëharañ sariya va më tëyëniha Yesu: «Soñe ye nkoni vërëfal hu vi vëlënënedina wënamu vacërakëlo fu va, tokëdëni gë wëbák wante wok pacëna?»

⁶ Yesu më ntëkwakëhni: «Vahnë vële hnësëd ile nkoni vëlidina yerun! Kila Esayi toña kwëhnako ante nësehnëkawo Wënu na soñe lëw hun ya. Aki kerëko: «Wënu na më lehnëk: 'Iyi bulunda gë wanës ni fo ntënënedëniho,

bare wasakahn walëw hni hna naŵëtaniho.

⁷ Icëmb nte cëmbëdëniho na kwëhnana nafa, kabi ile karañëdënihëhni vahnë ya,

gena ikarañ mën,

bare ile karañëni vahnë fo ye.' †† "

⁸ Tavërun vakwëda Wënu va alënënahnu wënamu wante kahnëndëni vahnë.»

⁹ Tac më nkwenëk: «Kolërun dus aravu vakwëda Wënu va ahahnëndahnu namu lëw hun dënk! ¹⁰ Wëlin ile yađëfu hnësü ya: Moyis më lehnëko: "Dënëneriyihni vëhni rëmu gë hnëmu", † do fëna, "Ale lehnëka rëmu ma hnëmu wameh a tëfëka ndaŵi." ††¹¹ Bare wuhne, karañëdunëhëhni vahnë va: ge ahnë ntehnëka rëmu ma hnëmu: "Ile-wo-le wëkakëndëbu yëdayi ya 'ko-rëban' ye." Umë fëhnëtanëd: "Ile fehnik ntinëhnañi Wën sadëha." ¹² Koyëna tavëtentunëhëhni ntini ile ntehnëk sariya Wënu na, alënëna rëmu gë hnëmu; ¹³ ntihetëdun ile karañëd wanës Wënu ya gë namu le harañëdunëhëhni yi. Do ntidun viyë vihaŵary viyabah vile wëntëlëk gë virac ki.»

Viyë vile lidëha ahnë ale wok pacëna

¹⁴ Tac Yesu më mbok macëkëhni kore ya do ntehnëhni: «Nëparyino wuhne fop, do awëryu: ¹⁵ iñ le tokëd ahnë †† kodina tonkëna haryënk Wën hna. Bare ile hođ tonkëna ya, umë ye ile sahnëd hnë umë ya. ¹⁶ [Nëparyin dus ge kwëhnañ vanëf awëryahnu!]

¹⁷ Ante tavëkëhniwo kore tënk tere na, *vërëfal* vëlëwu va tëyënihawo bi ye pëhnëtanëd wanës wadëwu ni.

¹⁸ Awa më ntëkwakëhni: «Wuhne fëna, gwëryëdiluhna bi? Gwëryëdiluhna bi fop ile tokëd ahnë kodina tonkë-

†† 7.7: Esayi 29.13 † 7.10: Icahn 20.12 †† 7.10: Icahn 21.17

‡‡ Le tokëd ahnë: Viyë viyabah vañik wok tokëdena wasëwif hna. (Soñe Walevi 11)

† Vësan wawuli mbëd: Vutah va gë vësëval va vëryëkwaryina.

na haryënkw Wën hna ¹⁹ kabi umë tënkëdina ntaŵary dëwu hna, donk dëwu hna tënkëd tac cahnëd mbahn dëwu hna?» (Gë wanji wanës pëyahnëdëho Yesu kode toki ile-wo-le ŷa.)

²⁰ Umë mbok ntehnëk: «Ile sahnëd hnë ahnë ŷa umë ronkëndëdëha. ²¹ Kabi bambery ntaŵary ahnë hna matid vinahan vimeh vinte liyehnëdëhëhni vahnë ndakëndëni hara vëyëlëläna, ule, uryaŵ ahnë.

²² Njëkëlehnëdëni ndakëntal meh vësan ma vësëval vële ŷëlëk do ŷëlëk, iña le nkok kwëhnëna, njapënan, tokand vahnë, kwëhna nkeya meh, iñeŵary, ntehnëndëhni wameh vëŷëntaŵ, naŷënan, do nënk. ²³ Viŷë viŷeh fop bambery ahnë hna cahnid do umë ronkëndëdëha.»

Ikwëtahn asëval ale wok gena sëwif

²⁴ Yesu matëko hnam nji resiŷo Tir hna. Tënkëko le ñadëho ñëw hna do ñadilohna njëti hnam nke, bare kodilohna coŵa. ²⁵ Asëval ale hwëhna kawo fandag fante pëlako *yine* wëryëko ga nësëde soŷe Yesu, njilehni tarj hn'ile nkeho hna ndëkwëhn haryënkw lëwu. ²⁶ Asëval arac gelohna sëwif, hnë Fenisi mbë Siri hna nagiko. Muntadëhawo Yesu ntana *yine* ŷa aryagu hna.

²⁷ Yesu më ntehnëka: «Tavëryihni tokëni ten vutah vi † hafo pihñëni, kabi yivëna nufi roka vutah ŷa këfëhnini vumbe vi †† .»

²⁸ Asëval a më ntëkwaka: «Bare, Aharanj, la vumbe vi tokëdëni ile këfëdëni vutah ŷa.»

²⁹ Awa Yesu më ntehnëka: «Ha, toña hwëhna ru. Soŷe inji dëkwa, kodu aŵënc gë ŷal hu: *yine* ŷa cahnëka aryag hu.»

³⁰ Mëncëlehn nji təkata aryagu ga ndakëk hn'ipad: *yine* ŷa cahnëkawo.

Yesu kumim njërënd

³¹ Tac Yesu matëlehn resiŷo Tir hna, tëf Sidon mboka gë cape lant Galile, tëfëlehn hnë resiŷo Wahnaŵ Pëhw hna. ³² Më njinenëhnijika asan kumim soŷe tinda wëbák ŷa.

³³ Awa Yesu më pitaryëka umë fo, ŷaŵëtarya kore ŷa; më ndënëka watufa ŷa aryënjënkaha vanëf hna do cëkëna vák ŷa gë wato ŷa ñakahna ryëw ŷa. ³⁴ Tac më kaŷëk g'ambin, njënëk bë sankaf do ntehnë asan a: «Efata», umë fëhnëtanëd: «Pidëtary!» ³⁵ Pidëtalehna asan a vanëf va, ryëw ŷa fëna pëtalehna do pëgwëlehn catëndënd wanës ŷa.

³⁶ Yesu ntehnëkëhniwo antë pëyahnëni; bare ante-wo-nte mbañëhndëhëhniŵo ŷa, vahnë va atac rëkëdëniho campehnëndëni g'ahaŵary wanës ŷa.

³⁷ Vahnë va pëmpëhnañëkëhniwo dëcët; ntehnëdëniho: «Ile ntid ŷa fop caŷëk dus! Vëryënjënkah va dënk nkwëryëndanëdëhëhni do nësëndanëdëhëhni vële wok vëhodina nësëni va!»

† Vutah vi fëhnëtanëk wasëwif ŷa. Vumbe va fëhnëtanëk vële wok vëyena wasëwif. †† Vumbe vi fëhnëtanëk vële wok vëyena wasëwif.

Yesu vahnë wawuli wahnah ndavëd

8 Hnë wati rac kore yabah voko mbarëpëlëni, do ñoñ golohna ile tokëdëni. Yesu më macëkëhni *vëréfal* vëlëwu va ntehnëhni: ² «Kaŷëhnañëkoŵëhni vëŷi vahnë, kabi wëli wafac warar yelahnëbun do ñoñ vëworyaryëna ile tokëdëni. ³ Ge koyabuhëhni mëncëni hara ñoñ vërokëna, mbërahëdëni nkaŵ hna, kabi vëyabah hnë vëhni ŷaŵët matini.»

⁴ Vëréfal vëlëwu va më ntëkwaniha: «Ne kodën nuŷanëhniñëhni ile tokëdëni hafo pihñëni, hnë ŷi fëk?»

⁵ Yesu më tëyëkëhni: «Vamburu vajëhw hwëh-narun?»

Më ntëkwaniha: «Mbëd gë vaki.»

⁶ Awa më ntehnëkëhni kore ŷa ntañani nkal hna. Tac më nufëk vamburu mbëd gë vaki va, camehnëka Wënu ŷa, nkubëlehnëk njëdahnë vëréfal vëlëwu va do vëhni, cahëlehnëniñëhni vahnë va fop. ⁷ Kwëhnanihëhni fëna li vunkis toye. Yesu camehnëka Wënu ŷa soŷe vutac do ntehnëhni vëréfal vëlëwu va cahëlehnaryëni-hëhni. ⁸ Ale-wo-le tokëko afo pihñ. Vëréfal va njonihovankubel vante tesëniho va vëkankel mbëd gë vaki vapëbah. ⁹ Hara vële rokëko va təkëniho wawuli wahnah. Tac Yesu më koyakëhni mëncëni, ¹⁰ kayëlehn tarj kulu hna njini gë vëréfal vëlëwu va resiŷo Dalëmanuta hna.

Wafarise ŷa dahëse fëmpëhnañah tëyëdëni

¹¹ *Wafarise* təkëlehnëni do pëgwëni nkwañëlëndëni gë Yesu kabi menëhniñiha njëkëhnañëdëniho. Umë tëyëniha tufahn gë dahëse fëmpëhnañah g'ambin matik. ¹² Yesu më njënëk bë sankaf do ntehnë: «Soŷe ye tëyëdëni vahnë vëvë gaki vi dahëse ile fëmpëhnañëk? Toña ŷa fëyadëmu: wëla dahëse ryampo wayëdadëna!» ¹³ Tac tavëlehnëhni do kay kulu hna nji gë cape ñëntaŵ mbë lant ŷa.

Levir wafarise ŷa do gë va Erod

¹⁴ Vëréfal va ndënkwëniho njoni vamburu, ndampo fo kwëhnanihovankulu hna. ¹⁵ Yesu më ntehnëkëhni: «Diryin wajira! Keharyin *levir wafarise* ŷa do gë va *Erod* ŷa.»

¹⁶ Vëréfal va pëgwëlehnëni nkwañëlëndëni vëhni fo kabi ntiyahñëkëhniŵo ile nkoni vëhwëhnañah vamburu ŷa ntehnëdëhëhniŵo koyëna Yesu.

¹⁷ Yesu njëtëko ile nkwañëlëndëni ŷa, më ntehnëkëhni: «Soŷe ye wajëlëdun kabi kwëhnañah vamburu? Nudiluhna bi ten? Gwëryëdiluhna bi ten? Ndëpaku bi wahakili ŷi? ¹⁸ Kwëhnañarun vinkër, nudiluhna bi? Kwëhnañarun vanëf, gwëryëdiluhna bi? Dënk wëtadiluhna bi ¹⁹ ante nkubëlehnëbuho vamburu mbëd soŷe vahnë wawuli mbëd ŷa vatesel vante yorunëho va, vëkankel vajëhw fëbëko?»

Më ntëkwaniha: «Pëhw gë vaki.»

²⁰ Mboko tëyëhni: «Do nte nkubëlehnëbuho vamburu mbëd gë vaki soŷe vahnë wawuli wahnah ŷa, vatesel vante yorunëho va, vëkankel vajëhw fëbëko?»

Më ntëkwani: «Mbëd gë vaki.»

²¹ Awa Yesu më mbok ntehnëkëhni: «Do ha gaki gwëryëdiluhna?»

Yesu njërëndëha mëp Betësayida hna

²² Yesu gë vërëfal vëlëwu va tëkëniho Betësayida hna; hnam, më njonëhnijika mëp do këlayi ñaka.

²³ Yesu më pëlaka mëp uña vák yi kaha cahnyara nkol hna. Tac më tëpahnéka vinkër va, tinda wëbák ña do tëya: «Kodu bi ahnu iñë?»

²⁴ Mëp uña më matëndëk nkaf ña, njëk, do ntehn: «Vahnë hnuđëfu, had vatëh nuđëfuhëhni, bare njasëdëni.» ²⁵ Yesu më tindëka wëbák ña kat mëp uña vinkër hna; arac më ñesëk ñus: njërëniko, nuđëho wapacëk ile-wo-le ya. ²⁶ Awa Yesu më koyaka mënc gë ýalu do ntehna: «Antë arënk tameki nkol hna.»

Piyer pëyahnëd Yesu ye Arëhnayik a

²⁷ Tac Yesu gë vërëfal vëlëwu va njilehnëni gë vankol vante rëhak Sesare Filip hna.

Nkañ hna Yesu më tëyëkëhni: «Vahnë va, mo ntehnëni yebu?»

²⁸ Më ntëkwaniha: «Vëryampo, vëhni lehnëd *San Aryary a* yeru, vëhañary Eli yeru, do vëhañary kat, aryampo *wakila* hna yeru.»

²⁹ Yesu më mbok tëyëkëhni: «Wuhnë lë, mo lehnërun yebu?»

Piyer më ntëkwaka: «Wëjë, *Këris*, Arëhnayik a yeru.»

³⁰ Awa, Yesu më ñañënahnekëhni antë pëyaniha ahnë.

Yesu icëm g'ibëhn dëwu ña pëyahnëd

³¹ Tac Yesu pëgwëlehn karanëndëhni aki vërëfal vëlëwu va: « *Ajë Ahn'a* afo korot ñus; vicër bulunda va gë vësankaf vësëna wasadëha va do gë *vëharan* sariya va ñwëyëdëniha; ndañëhniha do fac rarëna hna mbëhnëd.» ³² Watac wapacëk pëyadëhëhniwo. Awa *Piyer* më canaryëka pëgwëlehn niranda.

³³ Yesu më cahëtak, njëkëkëhni vërëfal vëlëwu va fop do ñañënahna *Piyer* ntehna: «Ñañëtarye, *Sintani*, kabi nahadila had *Wënu* ña, bare had vahnë.»

³⁴ Tac Yesu më macëkëhni kore ya gë vërëfal vëlëwu va ntehnëhni: «Ge ahnë ñad tëfëlehnëndo, antë nko nahand soñe lëwu dënk, afo ndib *kërëwa* lëwu ya tëfatëndo. ³⁵ Ale ýad iyi ñuniya cëmëd, bare ale wok kwë-tahnëna nëf iyi ñuniya nkoryaryëd ntañary dëwu ña, soñe lëmën do gë *Wanës Wakasëk* ña, ntañary dëwu ña nkod hafo arayen hna. ³⁶ Ye nëfadëha ahn'a ge umë hwëhnëk ñuniya yi fop, tac cëvehn ntañary dëwu ña?

³⁷ Ye kod njëdahn mbësahni ntañary dëwu ña? ³⁸ Ge ahnë cëfëhnëka g'ami do gë wanës mën ña haryënk wahnë vëvë dol vi, vële wok vësatëna do wok wawëtah-nëlahna *Wën* vi, awa *Ajë Ahn'a* fëna cëfëhnëdëha g'umë, ge njijëk hn'idanc *Rëm* hna do gë wamëleka wapacah ña.»

⁹ Yesu më mbok ntehnëkëhni: «Toña ya fëyadëmu; vëryampo hnë vële ye hnani vi vësëmëdina hara vëhnuna *Nañ Wënu* ña ga njijëk gë fanka.»

Ibaca Yesu ña

² Ga ndëcëk wafac mbëd gë ryañ, Yesu më njokëhni vëhni *Piyer*, *Sak* do gë *San* do njiryeryëhni hn'ikuñ yih-nah hn'ile nkeniho vëhni fo. Yesu më mbacik tase lëw hni; ³ viyi vilëwu va njerëko ñus had humpen, hnë ñuniya li ahnë gena ale hođ njerën iñë koyëna. ⁴ Vërëfal vërar va nulehnënihëhni tarj Eli † gë Moyis ga nësëledëni gë Yesu.

⁵ Awa *Piyer* më ntehnëka Yesu: «Aharan, njivëk nkeyin ani. Ntidëfun wasank watar: ryampo wëjë, Moyis ryampo, Eli ryampo.» ⁶ Yëtëlohna ile nësëd, kabi umë gë vërëfëlëntañu va ntakëkëhniwo dëcët.

⁷ Anjar njilehni cankëhni g'icën dëwu ña, do nkwëryëlehnëni kopa ñar hna ntehn: «Ayi Ajë mën ye ale ýahnëbu ñus. Umë rëfëka ahnëpawu!»

⁸ Vërëfal va njëkëlehnëni tarj caharab lëw hni, bare golohna nundëniha ahnë, Yesu fo wontiko gë vëhni.

⁹ Ante cëlidëniho kuñ ña, Yesu më ntehnëkëhni antë pëyaniha ahnë ile nuni ya hafo *Ajë Ahn'a* mbëhn hnë vësëm hna. ¹⁰ Mañëniho wanës watac, bare tëyëledëniho: «Ye pëhnëtanëd "ibëhn hnë vësëm"?»

¹¹ Tac më tëyëniha Yesu: «Soñe ye ntehnëdëni *vëharan* sariya vi, Eli yijëd ten?»

¹² Umë ntëkwakëhni: «Eli rëfëka njij ten mbokahn can fop. Bare, ge toña ye, soñe ye pëyahnëd *Vikerëh* va fëna *Ajë Ahn'a* korotëd ñus do ntide g'iñëw? ¹³ Bare ami pëyadëmu: Eli tëko njij, do vahnë va ntinihawo gante ñadëni ka, gante pëyahnëk vikerëh soñe lëwu ka.»

Yesu njërëndëha fatah fante pëlak yine

¹⁴ Ga tëkëni hn'ile nkeniho vërëfal vëyëntañ hna, nunihëhniwo kore yabah ñus ga kwërënihëhni do *vëharan* sariya va conkëdëniho. ¹⁵ Vahnë va nundëniha tarj Yesu, pëmpëhnahnëlehnëhni, nkaryëlehnëni nkañëniha.

¹⁶ Yesu më tëyëkëhni: «Ye sonkëdun gë vëyi?»

¹⁷ Asan aryampo kore hna më ntëkwaka: «Aharan, njinenëhnimina ajë mën a, kabi yine fëlaka, umë wëmañyëndëha kodina nës. ¹⁸ Iyi yine këfëdëha hn'ile-wo-le hna, iguhnun rëkëd cahnënda wës li, cemëlehnand wabëñ ñi, do mbahn inji kankëdëha. Tëyëbuhëhni vërëfal hu vi ntaniha iyi yine, bare vëwëkëlahna.»

¹⁹ Yesu më ntehnëkëhni: «Vahnë vëhwëhn kwëtahn këm yerun! Hafo guve tëfëko ñëwëlahnin do ryuñënanëhnu? Yinenëhninoña fatah fi.»

²⁰ Awa më njinenëhnijika. Yine ya nunda tarj Yesu, më ñënkëka fatah fa gë fanka; fatac njolehn këryinjë-tand do guhnun inja cahnidëhawo wës hna.

²¹ Yesu më tëyëka rëm fatah fa: «Kobëri guve pëgwëka?»

Më ntëkwak: «Kobëri nte nkoko fatoy fo ña pëgwëkawo. ²² Wati ryañ yine ya cañëtëdëhawo hnë

† Eli: kila yeho hnë *Vikerëh* Vicër hna. (2 *Vëhnañ* 2)

hwëdëh ma hnë wënka soje ndaŵa. Kaÿëhnandiÿi gë fuhnë ayij aryemafu, ge kodu!»

²³ Yesu më ntëkwaka: «Ge kodëfu? Fop kod nke soje ale hwëtahnëka.»

²⁴ Rëm fatah fa ndekalehn taŋ: «Kwëtahnëbu, bare demarye, kabi kwëtahn inja nkojëko!»

²⁵ Yesu nuko kore ÿa nkaryidëniho ÿal hni hna. Më ŋañëhahnëka *yine* ÿa nteha: «Yine ile wëmaÿëhnëd vahnë nësëni do nkwëryëni, ntehnëdëmi: cah-nëryehna faŋi fatah do nt'avoka vokanehna muk!»

²⁶ Yine ÿa më ndekak do ñënka fatah fa gë fanka, cah-nëlehna taŋ. Fatah fa njamëlehn had cëmëk, do vahnë vëyabah ntehnëdëniho: «Cëmëk.» ²⁷ Bare Yesu më pëlaka vák ÿa, matëndëka fatah fa do fatah fa kah-nëlehn.

²⁸ Ante tënkëko Yesu tere hna, nketëni gë vërëfal vëlëwu va fo, më tÿëniha: «Soje ye wobun mëkëlëfuna hna lafuna iÿi yine?»

²⁹ Yesu më ntëkwakëhni: «G'iyëfa fo kode ntayini iÿi sifa wayine.»

Yesu icëm g'ibëhn dëwu ŋa mbok pëyahnëd kat

³⁰ Më matëni hnam tÿëni Galile. Yesu ñadilohna njëti hn'ile nkeho hna. ³¹ *Vërëfal* vëlëwu va karaŋëdëho aki: «Ajë Ahn'a njëdadëniha vahnë va, vërac ndaŵëhnëdëniha; do ge ntik wafac warar mbëhnëd vësëm hna.» ³² Bare vërëfal va vëyëtëlohna bi ye pëh-nëtanëk wanës watac do ntakëkëhniwo soje tÿëniha.

Mo lëbëkëhni vëyëntaŵ

³³ Tëkëlehnëni Kaperënaÿum hna. Ante tënkëniho tere hna, Yesu më tÿëkëhni vërëfal vëlëwu va: «Ye wajëlekëndun nkaŵ hna?» ³⁴ Bare vëlëkwalohna, kabi nkaŵ hna nkwajëliniho njëtahnëni bi mo lëbëkëhni vëyëntaŵ va.

³⁵ Awa Yesu më ntaŋak, macëkëhni Pëhw gë Vëhi va do ntehnëni: «Ge ahnë ñad nke aryënkwëryënk, tÿëfëka nke arëkwa vahnë fop do aryokuŋëhn vahnë fop.»

³⁶ Tac më nufëka fatah fatoy kahnëndëka fagant lëw hni; muryaka do ntehnëni: ³⁷ «Ale hacaka g'uŵac mën ŵa fatah gë faŋi ki, kacako ami dënk; do ale hacako ÿa, gena ami fo kakak, bare kacaka fëna ale fayiko ÿa.»

Ale wok ñëwëlohna ÿa ndemaðëho

³⁸ *San* më ntehnëka Yesu: «Aharan, nubunëhawo asan ale ladëhëhniwo *wayine* g'uŵac lëw hu ŵa, do ñadëfunëho ravëtehnëfuna, kabi gentina gë fuhnë.»

³⁹ Bare Yesu më ntëkwaka: «Nt'aravëtehnuna, kabi ahnë kodina nti dahëse fëmpëhnahnah g'uŵac mën ŵa tac nës taŋ wameh mën. ⁴⁰ Ale wok ñëwëlëfuhna ÿa ndemaðëhëfu. ⁴¹ Do ale yëdadëhu asiyawu wënka kabi Arëhnayik a hwëhnëku, toña ÿa fëyadëmu: nuÿad cos dëwu ŋa.»

Vële liyendëhëhni vahnë wameh

⁴² «Bare ge ahnë ravëtehnëka kwëtahn inja wëla fatoy fëndampo hnë vunte hwëtahnëko vi, pecek bëraka gëb li tac ntabi hnë wov. ⁴³ Ge vák hu ÿi liyehnëdëhi uŵeh, dëpëтары; pecek arënk duniÿa le wok puðina hna g'ivák iryampo g'ile worryaryëru waki tak do alabi gë janáma, hnë hwëdëh hunte wok dípëdina.

⁴⁴ [Hnam, “vancëhn vante rokëd mbahn va wasëmëdina do hwëdëh ha dípëdina muk.”] ⁴⁵ Ge fary hu ÿa liyehnëdëhi uŵeh, dëpëтары; pecek arënk duniÿa le wok puðina hna g'ifary ryampo g'ile worryaryëru waki tak do alabi gë janáma. ⁴⁶ [Hnam, “vancëhn vante rokëd mbahn va wasëmëdina do hwëdëh ha dípëdina muk.”] ⁴⁷ Do ge inkër hu ŋa liyehnëdëhi uŵeh, dokë-tary; pecek arënk *Naŵ Wën* hna g'inkër dampo g'ile worryaryëru viki tak do alabi gë janáma. ⁴⁸ Hnam, “vancëhn vante rokëd mbahn va wasëmëdina do hwëdëh ha dípëdina muk.”

⁴⁹ Kabi, ale-wo-le hwëdëh pihëde gante pihëde waŋiry hnë roka ki. †

⁵⁰ «Waŋiry ŋa iñë fërën ye; bare ge gona ŋañ, hak kode mbokaryi ŋañëni? Kwëhnaryin waŋiry hnë wuh-në dënk do ayewu yam gë vëyënta hun va.»

Yesu soje iñël do g'ibëmba ŋa nësëd

10 Yesu matëko hnam nji hn'inkal Yude hna, nte ye gë cape ñëntaŵ Yurëdan ka. Kore vahnë va më mbok mbarëlëni kat darël lëwu do pëgwëlehn karaŋëdëhni, gante njehëka ka.

² *Wafarise* wëryampo më tëhaniha soje tëndëhnëni-ha urënd. Tëyënihawo: «Sariya fu ÿa maŵëryanëka bi asan mbamba asëval alëwu?»

³ Yesu më ntëkwakëhni g'inÿi tÿë: «Ye ntehnëkuno Moyis alindu?»

⁴ Më ntehnëni: «Moyis maŵëryanëka asan a ker kayëte nte rufahnëd mbambëka asëval alëwu ÿa.»

⁵ Awa Yesu më ntehnëkëhni: «Moyis kerëhnëku aŋa kwëda kabi vankaf va kambëku. ⁶ Vikerëh va më lehnëk, wapëgwa hna, ante ntiko Wën fop ŋa: “Ntikëhni asan g'asëval.” †† “Soje umë ye, asan a tavëdëhëhni rëmu gë hnëmu nkeni g'asëvalu fo, ⁸ do vëhni vëhi tak aryampo fo nkedëni.” † Koyëna, vëwona vëhi bare ahnë aryampo fo ye. ⁹ Awa ahnë antë pitëndëlehn ile mbarëpëlehnëk Wën ÿa.»

¹⁰ Ga mbokani gë tere, *vërëfal* va më tÿëniha Yesu soje watac. ¹¹ Më ntëkwakëhni: «Ge ahnë mbambëka asëvalu do ñëla ahaŵary, ntik ile mbañëk Wënu ŋa, ¹² do age Asëval a tavëka asanu ñëla asan ahaŵary ntik ile mbañëk Wënu ŋa.»

Yesu ndëwadëhëhni vutah va

¹³ Vahnë yinenëhnikawo Yesu vutah soje tindëhni wëbák wadëwu ŋa ndëwahni, bare *vërëfal* vëlëwu va

† Kabi, ale-wo-le hwëdëh pihëde gante pihëde waŋiry hnë roka ki. Vahnë vëyabah nahadëni hwëdëh fëhnëtanëk kitir. †† 10.6 Wapëgwala 1.27 † 10.8 Wapëgwala 2.24

niranihëhniwo. ¹⁴ Yesu, ga nuk watac, më ntavëka do ntehnëhni vërefal va: «Tavëryinëhni vutah va nijjèni ýal mën hna! Ant'aãwemaýehnnuni, kabi *Naã Wënu* ña vële ye had vëhni va hwëhnëk. ¹⁵ Toña ýa fëyadëmu: ale wok maãwëlahna Wënu ña had gante maãwëhnëdëhëhni fatah rëmu gë hnëmu ka tënkëdina muk Naã Wën hna.» ¹⁶ Tac, më muryakëhni vutah va, tindëhni wëbák wadëwu ña ale-wo-le ndëwanëhni.

Asan avetak gë Yesu

¹⁷ Wati nte ñadëho nji Yesu ña, asan më nkaryëk ndënkwëhn do tëya: «Aharaný afërën, ye rëfëko liwu rënkahnu uwám usër hna?»

¹⁸ Yesu më ntëkwaka: «Soñe ye wãcëduho afërën? Ahnë afërën gena ge gena Wënu ña fo. ¹⁹ Njëtëru bi vakwëda va: "Ant'aryaãa ahnë; ant'ayëkëlehna asëval ahaãary; ant'ale; ant'aye sede wamër; ant'avorahna ahnë ahnufahn ile kwëhnak ýa; dënëneriyihni vëhni rë-muh gë hnëmu."»

²⁰ Asan a më ntëkwaka: «Aharaný, varji vakwëda fop maãwëhnëbu kobëri utah mën hna.»

²¹ Yesu më njëkëka g'inqahn do ntehna: «Iñë ryampo wojëki: yiryeyi awaf fop ile hwëhnaru ýa do ayëdahni koryi ýa vëhaýëhna va, koyëna nuýadu hnapul yabah ambin hna. Tac yij arëfëlehnëndo ami fo.»

²² Asan a, ga nkwëryëk watac, mbacëlehn yëka ýa do njilehn ayamah fo kabi hnapul yabah kwëhnako.

²³ Yesu më njëkëkëhni *vërefal* vëlëwu vële hwërëka-wo va do ntehn: «Ntakëk vëvetak tënkëni *Naã Wën* hna!»

²⁴ Vërefal va pëmpëhnahnëkëhniwo gë wanës watac, bare Yesu më mbok ntehnëkëhni kat: «Wëlawo mën, ntakëk ðus tënk Naã Wën hna! ²⁵ Itënk yonkomb hnë hatëh sirehn, ýak hnënjëk g'itënk avetak Inaã Wën hna.»

²⁶ Vërefal va pëmpëhnahnëkëhniwo g'ahaãary, do tëyëledëniho: «Mo ye awa ale hode pehëti ýa?»

²⁷ Yesu më njëkëkëhni do ntehnëhni: «Vahnë va vëhodina, bare Wënu ña kod, kabi Wënu ña kod nti fop.»

²⁸ Awa *Piyer* më ntehnëka: «Nëpary, fuhnë tavëbun fop soñe arëfëlehnahnënde.»

²⁹ Yesu më ntëkwaka: «Toña ýa fëyadëmu: ge ahnë tavëk fop soñe lëmën gë soñe *Wanës Wakasëk* ña tere lëwu ýa, ma vëheryu, vicëru, hnëmu, rëmu, vërahu, wëhaý walëwu, ³⁰ awa ahnë arac nuýad wahwënta keme ntëbi ile kwëhnako hnë iýi duniýa: watere, vëhery, vicër, wahnëm, warëm, vutah do gë wëhaý, gë horot fëna; nuýad duniýa ile wok puðina wati le yejëk ýi. ³¹ Bare vahnë vëyabah hnë vële ye gaki vëryënkwëryënkwi vi vërekwa yed, do vële ye gaki vërekwa vi yed vëryënkwëryënkwi.»

Yesu rarëna ýa pëyahnëd icëm g'ibëhn dëwu ña

³² Yesu ndënkwareyëkëhniwo vërefal vëlëwu va njindëni *Yerusalem*. Vërefal va pëmpëhnahnëkëhniwo, do vële lapëhnadëhëhniwo va ntakëkëhniwo. Yesu

më mbok canaryëkëhni vërefal Pëhw gë Vëhi vëlëwu va pëgwëlehn nësëhnëndëhni, ile ýad nkehna hara bëýëna ýa. ³³ Më lehnëkëhniwo: «Nëparyin, gë Yerusalem njiden, ile njëdadëniha Ajë Ahn'a vësankaf vësëna wasadëha va gë *vëharaný* sariya va. Cëdendëniha soñe ndaãwi do njëdahnëdëniha hnë vële wok vëyëna wasëwif. ³⁴ Vërac njafañdëniha, tëpandëniha, ntampëhnëdëniha do ndaãwëhniha. Ge ntik wafac warar mbëhnëd vësëm hna.»

Itëy vutah Sebede va

³⁵ Awa, *Sak* gë *San*, viju Sebede, më nijjèni vëhni Yesu hna, tëyëniha: «Aharaný, ñadëfun alinëhnëfu ile rëyëderu ýa.»

³⁶ Yesu më tëyëkëhni: «Ye ýadun linëhnu?»

³⁷ Më ntëkwaniha: «Maãwëryanëryifu yefu ðarël hu ante nkedu hn'inaã le naãwëdu hna, aryampo g'irëhw aýëntaã a g'irahahn.»

³⁸ Yesu më ntëkwakëhni: «Yëtëluhna ile rëyëdun ýi. Kodun bi asewu nkëlëwa tëmpah horot le ýadëfu sewu ýi, ma ayaryiwu yary horot ile ýadëbu yaryiwu ýi?»

³⁹ Më ntëkwaniha: «Kodëfun.»

Yesu më ntehnëkëhni: «Ha, cedun nkëlëwa nte ýadëfu sewu ñi do njaryëderun yary ile ýadëbu yaryiwu ýi. ⁴⁰ Bare gena ami rëhnað ale rëfëka ntaña g'irëhw mën ma g'irahahn mën; waýi waýëwa, vële pëhwëtëhnëk Wën va hwëhnëk.»

⁴¹ Vërefal pëhw vëýëntaã va, ga nkwëryëni watac, ntavëkëhniwo gë viju Sebede. ⁴² Awa Yesu më macëkëhni vëhni fop ntehnëhni: «Njëtërun, vële hnude had vësankaf duniýa vi, ndëcëtëni ucankaf ntëw hni ña, do vëryëndah va tufahnëdëni fanka falëw hni fa. ⁴³ Bare geðina koyëna yëbëlan hun. Ale-wo-le ýad naý hnë wuhnë ýa, tëfëka nke aryokuñëhn hun, ⁴⁴ do ge ahnë ñad nke aryënkwëryënkwi hnë wuhnë, tëfëka nke aramp vahnë fop. ⁴⁵ Kabi Ajë Ahn'a yijëna umë dënk soñe ndokuñëhni, bare had aryokuñëhn vahnë nijjëk do njëdahn ntaãary dëwu ña pehëtah-nëhni vahnë vëyabah.»

Yesu njërëndëfëha mëp uña Barëtime

⁴⁶ Yesu gë *vërefal* vëlëwu va tëkëlehnëni Seriko hna. Tac, ante cahnëdëniho naã hna gë kore sankaf, mëp, nte wãcic Barëtemi, aju Timawus, lañako tëfary nkaã hna muntand. ⁴⁷ Ga nkwëryëk Yesu mbë Nasaret ryëcëd, pëgwëlehn ndekand: «Yesu, *Aju David*, kaýëhnahnëryiýi g'ami!»

⁴⁸ Vëyabah niraðënihawo ndemëhna, bare umë nkwenëko deka ña: «Aju David kaýëhnahnëryiýi g'ami!»

⁴⁹ Yesu kahnëlehn do ntehn: «Macëryina.»

Macëlehnëniha mëp uña ntehnëniha: «Yaãwënarý, matëry, macëdëhi.» ⁵⁰ Awa mëp uña ntonjëlehn cud cankaf ntëwu ña, ntonja kahn do nji gante nke Yesu.

⁵¹ Yesu më tëyëka: «Ye ýadu linëhnu?»

Mëp uña më ntëkwaka: «Ahwëhn, voka hnundu ýadëfu.»

⁵² Yesu më ntehnëka: «Yiryeyi, kwëtahn hu ña ñjërëneki.» Tañ mbokalehn nund, tëfëlehnëlehna Yesu nkañ hna.

Yesu tënkëd Yerusalem hna

11 Ante ñjidëniho Yesu gë *vërefal* vëlëwu *Yerusalem* ña tëkëniho kuñ nte *Wacik Oliviye*, darël vankol Betëfase gë Betani hna. Yesu më payëkëhni vërefal vëhi haryënk w ntehnëhni: ² «Yiryin hn'ankol nte ye haryënk w hun ñi. Ge tëkërun tuñ, tëkatëdunëha fapali ga pokik, fante woyik kayina ten, pëtina, ayojuna. ³ Ge ahnë tëyëku: “Soñe ye lidun rac”, dehnëryina: “Ahwëhn a valëka, bare mbokaryidëha hara bëyëna.”»

⁴ Awa njilehnëni tëkatëniha fapali për hna, nkañ hna, ga pokik hnë rënka tere. Pëtëlehnëniha. ⁵ Vëryampo hnë vële yeho hnam va më tëyënihëhni: «Ye lidun aki? Soñe ye fëtërunëha fañi fapali?» ⁶ Më ntëkwanihëhni ile ntehnëkëhniwo Yesu ña, do tavëlehnini njini. ⁷ Njonëhnëniha fapali fa Yesu; tindëniha vacud vantëw hni va fapali fa, tac Yesu kaya. ⁸ Vahnë vëyabah ntanëdëniho vacud vantëw hni va nkañ hna ñjitënd do vëryampo, yaryef yale nkubiniho fëk ña ntanëdëniho. ⁹ Vële tëfëlëniho va fop ndekadëniho:

«Osana! Wën, demaryifu!

Arabi Wënu ña njëda ale yijëd g'uŵac Ahwëhn a! †

¹⁰ Arabi Wënu ña njëda nañ nte yejëk ñi, nañ *David* rëm fu ña!

Demaryifu, Wën Hunte Sëpëk Fop! Osana!»

¹¹ Yesu tëkëko Yerusalem hna do ñi selele *Cery Wën Cankaf* hna. Ga njëkëk hn'ile-wo-le hna toye caharab lëwu, njilehnëni Betani gë Pëhw gë Vëhi va, kabi tëko mëd.

Anuñ nte wok dëwëna

¹² Ga pacëk, wati nte cahnëdëniho Betani ña, Yesu inte yokawo. ¹³ Më nuk ñaŵët anuñ nte hnëpëko, njilehn njëk bi tëkatëd ga ntëwëk; bare ga tëkëk yaryef fo tëkatëko, kabi tëkëlohna ten wati nte ntëwahnëd wanuñ ña. ¹⁴ Awa Yesu më ntehnëk anuñ ña: «Bokëdila alëw muk!» *Vërefal* vëlëwu va nkweyëniho wanës wat-ac.

Yesu Cery Wën Cankaf hna

¹⁵ Awa tëkëlehnëni *Yerusalem* hna. Yesu tënkëko selele *Cery Wën Cankaf* hna pëgwëlehn ntandëhni vële wafëdëho do laŵëdëho va; këfëko watabali vëwëcët koryi do gë watinki vëwaf wëfah va, ¹⁶ do wëla aryampo tavëlawohna njo ñoñ *Cery Wën Cankaf* hna. ¹⁷ Tac më karanëkëhni aki: «Gena bi vikerëh hna Wënu ña më lehnëk:

«“Cery mën ña, Cery iyëfa soñe bulunda fop macëde” † ?»

Do nkwenëko: «Bare ŵuhnë soña vële lirun!»

¹⁸ Vësankaf vësëna wasadëha va gë *vëharan* sariya va njëtaniho watac do njëkëlehnadëniho fere

ndaŵëhnahnëniha Yesu; bare ntakëkëhniwo g'umë kabi kore ña fop nëñahnëkëhniwo gante karanëdëhëniwo ka.

¹⁹ Ga nëkak Yesu gë vërefal vëlëwu va cahnëniho nañ hna.

Yesu gë anuñ kankah

²⁰ Ga pacëk kobëri fo, ante ndëcëdëniho nkañ ña, nuniho anuñ ña kankëko fop hafo vënkahn hna. ²¹ *Piyer* më ndënkwëtak ile liyako ña më ntehnëka Yesu: «Aharan, yëkëry anuñ nte ryëwanëruho antë mbok tok ahnë muk ña, kankëk fop.»

²² Awa Yesu më ntehnëkëhni vërefal vëlëwu va: «Kwëtahnëryina Wënu ña! ²³ Toña ña fëyadëmu, ge ahnë ntehnëka ñi kuñ: “Matëry ani ayi alëba wov hna”, ge gwajëlehnadina ntaŵary dëwu hna, bare kwëtahn ile nësëd ña ntiyad, awa watac ntiyaryëdëha. ²⁴ Soñe umë, lehnandëmu; ge muntadun soñe arëyu iñë, kwëtahnëryin paryi nuñadun do irac njëdaderun. ²⁵ Ge muntadun, hara ahnë lavëkuna, tavëhnëryina, do tavëhnahnu Rëmun ile ye g'ambin ñi fëna ile wënerun ña. ²⁶ [Bare ge tavëhnëdëlunëhniha vëyëntaŵ va, Rëmun ile ye g'ambin ñi fëna tavëhnëdëlunhna wameh hun ña.]]

Ne matik fanka Yesu fa

²⁷ Yesu gë vërefal vëlëwu va mboko mbokani gë *Yerusalem*. Wati nte njasëlehnëdëho Yesu selele *Cery Wën Cankaf* hna, vësankaf vësëna wasadëha va, *vëharan* sariya va gë vicër va më tëhaniha. ²⁸ Tëyëniha: «Gë fanka iñëhne ntidu vëyin? Mo lehnëki alind?»

²⁹ Yesu më ntëkwakëhni: «Iñë ryampo fo rëyëdëmu; ge ntëkwarunëho, awa pëyadëmu fanka fale lihahnëdëfu vëyin va. ³⁰ Mo fayikawo *San* njaryënd? Wënu ña bi ye ma vahnë va ye? Dëkwaryino.»

³¹ Pëgwëlehnëni nkwañëlëndëni vëhni fo ntehnëdëni: «Ge ntëkwayinëk: “Wënu ña fayikawo”, tëyëdëhëfu bi soñe ye woyinëk kwëtahnëlehnahna?

³² Bare ge ntëkwayinëk: “Vahnë va fayikawo...”»

Ntakëkëhniwo gë kore ña, kabi vahnë va fop nahaniho *San kila* paryi yeho.

³³ Awa më ntëkwaniha Yesu: «Yëtëlëfuhna.»

Yesu më ntehnëkëhni: «Ami fëna pëyadëluhna sifa fanka fale lihahnëdëfu vëyin va.»

Uhnës uryindaryindan soñe vëyam vëyapah

12 Tac Yesu pëgwëlehn nësëhnëdëhni gë wahnës wañdaryindan: «Nkeho asan ale fëlëko kañ waresen, do kece, tac mbëry ile rëkëde ñwëyëhnanënde waresen ŵa do pël idé nte rëkëde njaŵahnënde kañ ña. Tac, kwëtahnëkëhni vëyam njilehn uyas.

² Wati barëp hna, më payëka aryokuñ a alëwu aryampo ñi vëyam hna njëdajëniha sah lëwu ŵa hn'ile mbarëpëni hna. ³ Bare vëyam va më pëlanïha aryokuñ a, ndafëniha, ntalehnëniha wëbák fo. ⁴ Awa ahwëhn kañ a më payëka aryokuñ ahaŵary; arac më ndafëniha nkaf hna do njeŵëniha. ⁵ Ahwëhn kañ a më mbok

† 11.9: *Wahnëw* 118.25,26 †† 11.17: *Esayi* 56.7

payëka kat ahaŵary; arac, më ndaŵëniha. Do koyëna ntinihëniwo vëhaŵary vëyabah: ndafënihëni vëryampo, vëŷentaŵ va ndaŵënihëni.

⁶ «Ahwëhn kaŷ a asan aryampo fo nkoryaryëko: aju ale ñad dus a yeho. Më payëka aju rëkwa ŷa gë vëyam kabi ntehnëko: "Ntënenëdëniha ajë mën aŷi."»

⁷ «Bare vëyam va më ntehnëni: "Wëliho ale lëwëd a! Yinëfu, ndaŵina, tac fuhnë hwëhnëden kaŷ inji!" ⁸ Më pëlanaha aju ahwëhn kaŷ inji, ndaŵëniha do canëniha kaŷ hna.»

⁹ Awa Yesu më tëyëkëhni: «Hak ntidëhëni ahwëhn kaŷ inji? Njijëd umë dënk ndaŵëhni vëyam vi do kwëtehnañëhni vëyam vëhaŵary. ¹⁰ Karañëluhna bi wanji wanës Wënu?»

«Itaka inte cañëtaniho vëvëry vacery ña vacak ye tame inte mbëryahnëk Wënu ña cery ntëwu ña fop.»

¹¹ Ahwëhn a lik umë do nkamëk dus njëki!" † »

¹² Vësankaf wasëwif va njëkëlehnadëniho fere pëlahnëniha Yesu, kabi wanji wanës vëhni ntehnëdëho. Bare ntakëkëhniwo gë kore ŷa; awa më tavëniha njilehni.

ŷatatanke Sesar

¹³ Wafarise wëryampo gë wëlawo Erod ŵa fayiko vëhni Yesu hna nji pëläjëniha gë wanës wadëwu ña dënk. ¹⁴ Më njijëni ntehnëniha: «Aharaj, njëtëbun toña ŷa hnësëdu; kwëtahnëliha nëf ile nke ahnë do dënëdëdila ahnë kabi aryëndah ye, bare njasa nte ñad Wënu ña harajëduhëni. Pëyaryifu, sariya fu ŷa maŵëryak bi ma maŵëryana cosi ŷatëtanke ŷa asankaf a, Sesar? Tëfëkëfu bi sosëfuna?»

¹⁵ Bare Yesu njëtëko coŵëni ile nahani paryi ŷa; më ntehnëkëhni: «Soñe ye rëndëndunëho urënd? Yonëh-nino uŷëc koryi, ñadëfu hnuwu.» ¹⁶ Më njëdaniha. Awa, Yesu më tëyëkëhni: «Yëka mo g'uŵac mo liyik koryi li?»

Më ntëkwaniha: «Sesar ye.»

¹⁷ Më ntehnëkëhni: «Bësaryina Sesar ile kwëhnëk ŷa do Wënu ña ile kwëhnëk ŷa.»

Idëkwa dëwu ña pëmpëhnahnëkëhniwo dus.

Itëy soñe ibëhn vësëm ña

¹⁸ Wasaduse njilehni vëhni Yesu hna. (Vëhni lehnëdëho vësëm va vëvëhnëdëna.) Më tëyëniha aki: ¹⁹ «Aharaj, Moyis njëdakëfu aŷakwëda: "Ge asan ŷëlëk, do cëm hara tavëna vutah, aheryu ntëwëdëha asëval a soñe nagëhnahna acëru vutah." ²⁰ Awa, nkeho hwënta ryampo, vësan mbëd gë vëhi vële vankëko rëm gë hnëm. Aryënkwëryënkwa a ñëlëko do cëm hara tavëna vutah. ²¹ Ahigëna ŷa ñëlëgëkawo asëval arac, do cëmëg hara tavëna vutah umë fëna. Koyëna nkehawo ararëna ŷa fëna, ²² do mbëd gë vëhi va fop ñëlëni-hawo asëval a rac do cëmëni hara vëravëhna vutah. Ga puni vëhni fop, asëval a fëna cëmëgëlehn. ²³ Hnë wati bëhn hna, ge matëni vësëm va, mo hwëhnëdëha awa asëval aŷi? Kabi mbëd gë vëhi vi fop ñëlënihawo!»

²⁴ Yesu më ntëkwakëhni: «Mpaŷëmpaŷadëhu, do njëtërun bi soñe ye ye? Kabi yëtëluhna vikerëh va do yëtëluhna fëna fanka Wënu ña. ²⁵ Ge vësëm va mbëhnëni, vësan va gë vësëval va vëvokëdëna ñëlëni, had wamëleka wab g'ambin ki nkedëni. ²⁶ Bare soñe vële vëhnëd va, kobëri karañëluhna bi kayëte nte kerëk Moyis nte hnësëd soñe fatëh fante ŷagëdëho fa? Wënu ña më lehnëkawo Moyis: "Wëni Abëraham ña yebu, Wëni Isak, do gë Wëni Sakob." †† » ²⁷ Yesu më nkwenëk: «Wënu ña Wëni vële wok vësëmëna ye, gena Wëni vësëm; mpaŷëmpaŷaku dus.»

Akwëda Wëni nte ŷak hnëfak

²⁸ Aharaj sariya wëryëkëhniwo ga nkwañëdëni. Njëtëko toña ŷa ntëkwakëhniwo Yesu wasaduse ŵa; më tëhaka do tëya: «Añëhne kwëda Wëni ŷak hnëfak?»

²⁹ Yesu më ntëkwaka: «Wëli akwëda nte ŷak hnëfak ña: "Nëpary, Isërayel, Ahwëhn a Wëni fu, umë fo ye Ahwëhn. ³⁰ Nahnëryehna Ahwëhn a Wëni hu ña gë sakahn hu fop, g'intaŵary hu ña fop, gë hakili ŷa fop, do gë fanka hu fa fop." †† Do wëli kigëna ña: "Nahnëryehna had wëjë dënk." †† Gena vakwëda vante ŷak hnëfak lëbëka wanji.»

³² Awa aharaj sariya ŷa më ntehnëka Yesu: «Njivëk dus, Aharaj. Ile lëkwaru ŷa toña ye: Ahwëhn a fo ye Wëni ña, Wëni hukaŵary gena, ge gena umë. ³³ Awa ale-wo-le tëfëka ñahna Wëni ña gë sakahn lëwu fop, gë hakili lëwu fop, do gë fanka falëwu fop; do tëfëka ñahna aŷëntaŵu ŷa had umë dënk. Umë njivëk dus ntëbi sifa wasadëha wale-wo-le canëhnëde Wëni ña do gë wësaw ule ndaŵëhnëdëhëni ŵi.»

³⁴ Yesu njëtëko gë hakili ntëkwako; awa më ntehnëka: «Nawëtalihna Naw Wëni ña.» Ga ndëcëk watac ahnë dëkëlohna mbok tëya iñë.

Arëhnyak a gë David

³⁵ Yesu karañëdëhëniwo vahnë va Cery Wëni Cankaf hna më tëyëk inji tëy: «Hak kod ntehnëni vëharaj sariya vi Arëhnyak a Aju David ye? ³⁶ Kabi David umë dënk lehnëko ante pëbëkawo Iyir Ipacah inji:

«Ahwëhn a Wëni ña më lehnëka Ahwëhn mën a: Yij alaña g'irëhw mën, hafo hale këfëdëfuhëni vële ŷewëki va haryënkwa hu.»

³⁷ David umë dënk "Ahwëhn" macëdëha: awa hak kod nke Arëhnyak a fëna aju David?»

Wanira soñe vëharaj sariya

Kore yabah hnëpadëhawo Yesu g'uhnatah.

³⁸ Wëlin ile karañëdëhëniwo ŷa: «Keharyinëhni vëharaj sariya vi, vëhni vële nëjahnëk gwëretalehn gë vacud vajaryah do ŷad nkaŷëndëni g'untënah waŷëwa bulunda hna; ³⁹ tëhnadëni wëlaña wale rëkëde nuhahnëndëni vacaliña hna do gë wëlaña vah-në wëlnah hn'ile tokëde roka sankaf hna. ⁴⁰ Fop

† 12.11: Wahnëw 118.22-23

†† 12.26: Icahn 3.6 † 12.30: Divëta Sariya 6.4-5 †† 12.31: Soñe Walevi 19.18

tebedënihëhni vësëval vële cëmaryëk vësan va ile kwëhnani ÿa, do tañ njëfadëni iyëfa yaryah kamahnah-nini. Gë wayap kitiñjedeni ntëbini vahnë vëÿëntaŵ vi fop.»

Uyëdahn ule canëk asëval ale cëmaryëk asan

⁴¹ Yesu darël hn'ile kwëtëde uyëdahn vë Cery Ŵën Cankaf hna ntañako, do njëkëdëho bi hak kwëtëdëni vahnë va koryi ÿa. Vëvetak vëyabah koryi yabah kwëtëdëniho. ⁴² Asëval ahaÿëhnah ale cëmaryëk asan më tëkik do kwët vunjéc vuki vunte wok yabëlahna nafa.

⁴³ Awa Yesu më macëkëhni *vërëfal* vëlëŵu va do ntehnëhni: «Toña ÿa fëyadëmu, aÿi asëval ahaÿëhnah, uyëdahn lëŵu ule kwëtëk ŵa yabëk ntëbi va vëÿëntaŵ ŵi fop. ⁴⁴ Kabi vëÿëntaŵ vi fop koryi ule wok balëlehni-hna kwëtëni; bare umë, hn'uhaÿëhnah lëŵu hna, njëdahnëk le kwëhna ÿa fop, ile rëfakëha kwëta soñe lëŵu ÿa dënk.»

Yesu ipërëkan Cery Ŵën Cankaf ña pëyahnëd

13 Ante cahnëdëho Yesu *Cery Ŵën Cankaf* ña, aryampo *vërëfal* vëlëŵu hna më ntehnëka: «Aharan, yëkëry! Wëraka wasankaf ŵa nkwamëk ka! Acery ña naÿëk dus!»

² Yesu më ntëkwaka: «Gena nudu bi vañi vacery va-cankaf? Wëla itaka dampo godina tinda hn'iñëntaŵ; fop nihëde.»

Ambër g'uryëñah

³ Yesu hn'ikuñ *Oliviye* hna ntañako, pabat gë *Acery Ŵën Cankaf*. *Piyer*, gë *Sak*, gë *San*, do gë Andëre fo nkeniho, më tëyëniha: ⁴ «Pëyaryifu bi guve ntiyad wat-ac do ye yed dahëse le rufahnëd ante ntiyahnëd vëÿin fop ña.»

⁵ Awa Yesu pëgwëlehn ntehnëdëhni: «Kwëtëryin hakili, ant'aravu arokayiwu! ⁶ Vahnë vëyabah njëjëdëni mëcani uŵac mën ŵa do ntehnëdëni vërëhnayik ye! Tokadënihëhni vahnë vëyabah. ⁷ Ge nkwëryëdun ga nësëde soñe wamët nkal g'inkal darël hun do gë wakasëk soñe wamët wabë ñaŵët ña, antë ntaku; wat-ac afo ntiya, bare geđina ten wapuya ÿi duniÿa ña. ⁸ Bulunda rëkëd mëtëndëni gë bulunda ÿëntaŵ, do ah-naŵ pëgwëdëha ahnaŵ aÿëntaŵ; nked iñënka nkal hnë waresiÿo wayabah, do g'inte ña. Nked had lav idonk hnag ryënkweyënkwe.»

⁹ «Bare ŵuhnë, diryin wajira! Kabi vahnë va njiryeryëdënihu *Mbara Vëhitiñ* hna; ndafëderun *vacaliña* hna. Njiryeryëderun haryënkwe hnë waguverëner hna gë vëhnaŵ hna soñe lëmën, waseđe mën yedun haryënkwe lëŵ hni. ¹⁰ Afo *Wanës Wakasëk* ña pëyayini wabulunda ña fop ten. ¹¹ Age pëlayirun soñe ayiryeryiwu vakitiña hna, antë nkehahnahnu ile rëfëka ahnësu; nësëryin wanës wante njëdadëhu Ŵën wati rac ña, kabi geđina ŵuhnë rëkëd ahnësendu bare Iyir Ipacah iña rëkëd nësënd.

¹² «Vële vankëk rëm gë hnëm njëdahnëdëni soñe ndaŵini, do warëm ŵa fëna koyëna ntidënihëhni vutah vuntëŵ hni va; vutah va ñeŵëdënihëhni vële hnagëkëhni va do ndaŵehnedënihëhni. ¹³ Vahnë va fop ñeŵëdënihu soñe lëmën. Bare ale yaŵënad hafo pu ÿa, Ŵënu ña pehëtëdëha.»

Iñë hayah dëcët

¹⁴ «Ge nudun ile ŵacëde "Iñë hayah dëcët ÿa †", hn'ile nok tëfëlahna nke hna (arabi ale haranëda nkwëry wañi!), awa vële yed Yude va tëfëdëha nkaryëni gë wahuñ; ¹⁵ ale yed yañ cery ntëŵu hna, ge cëlik, tëfëlahna tënk soñe nuf iñë bambery; ¹⁶ do ale ye hn'ikaÿ hna tëfëlahna mënc gë ÿalu soñe njoj cud cankañ ntëŵu ña. ¹⁷ Mekëhni vësëval vëryonkah va gë vële yëŵëndëdëhëhni vutah vuntëŵ hni va hnë wafac warac! ¹⁸ Muntaryina Ŵënu ña antë tiki hnë wafac wale tëvëd gë fanka hna! ¹⁹ Kabi hnë wafac warac, mbër ña njabëd dus ntëbi vambër vante yedëho kobëri wapëgwa duniÿa vi, ante ntiko Ŵën fop ña, hafo gaki, do bokëdina nke sifa rac muk. ²⁰ Ge ñaÿë-takëndina Ahwëhn a Ŵënu ña waÿi wafac ahnë gokëndina, bare ñaÿëtëk soñe vahnë vële tëhnañ pehëtëni va. ²¹ Awa ge ahnë ntehnëku: "Yëkëryina, ale tëhnañ Ŵën ÿa ani nke, Arëhnayik a!" ma: "Yëkëryina, hnani nke!" nt'ahwëtañnu. ²² Kabi, vërëhnayik gë *wakila vële wok wayena paryi* cahnëdëni; rëkëd ntindëni vifëmpëhnahnañ gë wëdahëse tokahnënihëhni vële tëhnañ Ŵën va ge kokënd nke. ²³ Awa ŵuhnë, diryin wajira! Pëyamu fop kobëri fo.»

Ajë Ahn'a njëjëd

²⁴ «Tac, ge ndëcëk wafac ambër warac, «"lav ŵa kuyëd, lepera ŵa bokëdina ntanc, ²⁵ wahal ŵa njojëd, do wëfanka wale ye g'ambin ŵa ñënkad."»

²⁶ «Awa nude *Ajë Ahn'a*, ga tëkid vëñar hna, gë fanka do gë *icëmb* cankañ. ²⁷ Payëdëhëhni wamëleka wadëŵu ña mbarëpinihëhni vële tëhnañ va vacape vanah vamb nkal vi.»

Ile karanjëd anuÿ

²⁸ «Nkwëryëryin le karanjëd anuÿ ñi: ge tëk nëp tun njëtëdun wati hasëk ÿa tëhajëk. ²⁹ Ndampo fo nke, ge nurun vëÿin fop ga tëkid, wati ÿa tëhajëk, ntiyad. ³⁰ Toña ÿa fëyadëmu: vahnë vëvë gaki vi vësëmëdina fop hara diyana vëÿin fop. ³¹ Ambin ñi g'inkal iñi godina, bare wanës mën ñi nokd kwëlëkwël.»

Ŵënu ña fo yëtëk wati nte mbokajëd Yesu

³² «Ahnë yëtëna bi guve tëkid fac ma wati le ntiyad vëÿin ÿa, wëla wamëleka wab g'ambin ñi gë Aj'a dënk; Rëm ÿa fo yëtëk. ³³ Diryin wajira! Nt'ahnamawu, kabi yëtëluhna bi guve tëkid wati ÿa. ³⁴ Nked had asan yik

† Iñë hayah dëcët ÿa: Yesu nësëd pañare iñë ile yijëd tonkën Cery Ŵën Cankaf ña. (Daniyel 9.26-27)

uyas: ge matëk tere hna, taveryëdëhëhni fop vëryokun vëlëwu va, njëdadëha ale-wo-le doku minu ile rëkëd ndokunënd do nteha ayëka rënka ýa nt'ahnama.
³⁵ Awa nt'ahnamawu, kabi yëtëluhna bi guve mëncid Ahwëhn tere ýa: mpëd g'anëka ga nked, ma gandëcak ga, ma tara cale ña, ma g'acahnëfëd ga. ³⁶ Antë mënci hnë wati le worun nahaluhna do njij tëkatu ga namarun. ³⁷ Ile hnësëhnëdëmu ani ýi, hnësëhnëdëfuhëhni vahnë va fop: ant'ahnamawu!»

Icëm do g'ibëhn Yesu ña

Vësankaf va njëkëlehnëdëni pëlanihä Yesu

14 Awa wafac wahi wojëko nkehahn ambënt *Pak* ña do g'ambënt nte rokande *mburu kwëhn levir këm* ña. Vësankaf vësëna wasadëha va gë *vëharañ* sariya va njëkëlendëniho tokaniha Yesu pëlanihä hara bulunda ýa wayëtëna, ndawëhnëniha. ² Ntehnëledëniho: «Kodelënëhna ntiyin watac hnë wati ambënt hna, ge gena më bulunda ýa dakëna ñañëni.»

Asëval rurëdëha Yesu ðatikola

³ Yesu Betani nkeho, tere Simo ale hwëhnako *mbiy* ña. Wati nte tokëdëniho roka ña, asëval tënkelehni gë sëleku † ðatikola hambah ntawi le lihahnik narëd †† paryi. Më podëtëk do tura Yesu nkaf hna.

⁴ Awa vëryampo hnë vële yentiko hnam va më ntavëkëhni dus, pëgwëlehnëni nësëlehnandëni vëhni fo: «Soñe ye përekanëk iýi ðatikola? ⁵ Kokënde nkwafi gë koryi yabah dus tac njëdini koryi ýa vëhaýëhnah va!» Awa më ñañëhannëniha asëval a.

⁶ Bare Yesu më ntehnëkëhni: «Tavëryina yam. Soñe ye ryëñanërunëha? Ile ntinëhnëko ýi njivëk. ⁷ Nkelah-nëdun kwëlëkwël vëhaýëhnah va do wati-wo-wati ýadun ýa kodun alinëhnuni ifërën; bare ami, gelah-nëdëfëlnëhna kwëlëkwël. ⁸ Ntik ile mëkëk ýa: kobëri fo turëko ðatikola ýa mbahn li pëhwëtanëhnahno ibañ iña. ⁹ Toña ýa fëyadëmu: hn'ile-wo-le pëyahnëde *Wanës Wakasëk* ña duniýa li fop, tëfëtade fëna ile ntik aýi asëval do ndënkwëtade.»

Yuda pëhnañ njëdahna Yesu

¹⁰ Awa Yuda Isëkariyot, aryampo vëréfal Pëhw gë Vëhi hna, njiko nësëlini gë vësankaf vësëna wasadëha va gante tëfëka njëdahni Yesu ka. ¹¹ Vëhni, nëñkëhniwo dus ante nkwëryëniho watac ña, më ntehnëniha cosëdëniha koryi. Yuda pëgwëlehn njëkëlehnand fere fale rëfëka njëdahnhni Yesu fa.

Yesu pëhwëtaýëhnëd roka Pak

¹² Fac ryënkwëryënkwa ambënt *mburu kwëhn levir këm* hna, hnë fac ile ndawëhnëdëni vupe soñe roka *Pak* ýa, vëréfal va më tëyëniha Yesu: «Ne ñadu yifu afëhwëtanëhni roka Pak ýa?»

† Sëleku: g'itaka nte hwëhnañ nafa do wacik alëbatër ýa ntiyik.
 †† Narëd: atëh ye, nkahn ntëwu ña lide ðatikola ile hambëk ntawi.

¹³ Më payëkëhni vëhi ntehnëhni: «Yiryin nañ hna, nudunëha asan ale ryibëk unkwahn wëhna. Tëfëlehnëryina. ¹⁴ Hn'ile tënked hna, dehnëryina ahwëhn tere ýa: “Aharañ a tëyëdëhi: ‘Ne nke acery ante rokandëbun roka Pak ýa gë vëréfal mën va?’”
¹⁵ Tufëdëhu cery cankañ yan etas hna nte fëhwëtik g'ile valëdëhu ýa fop. Hnam pëhwëtañ soñe roka ýa.»
¹⁶ Vëréfal va njilehnëni g'inañ; tëkatëni fop gante ntehnëkëhniwo Yesu ka, pëhwëtanëni soñe roka ýa.
¹⁷ G'anëka ga Yesu gë Pëhw gë Vëhi va tëkëlehnëni.
¹⁸ Wati nte tokëdëniho roka tabali hna, Yesu më ntehnëkëhni: «Toña ýa fëyadëmu: aryampo hnë wuh-në, ale rokëlandëbun, tokadëho.»
¹⁹ Vëréfal va fop njamëlehnëni, pëgwëlehnëni tëyëndëniha aryampo aryampo: «Ami bi ye?»
²⁰ Yesu më ntëkwakëhni: «Aryampo ye hnë wuh-në Pëhw gë Vëhi vi, ale labëlandëbun mburu ña hnëhët li.
²¹ *Ajë Ahn'a* cëmëd, gante nësëk vikerëh soñe lëwu ka; bare horot sankaf nuýad ale rokadëha Ajë Ahn'a! Antë mbërayi ñagi feceko asan arac!»

Roka Ahwëhn a

²² Wati roka hna Yesu më nufëk mburu ña, do më nkubëlehnëk njëdahni vëréfal vëlëwu va, ntehnëhni: «Tokëryin, mbahn mën iña ye.»

²³ Më mbok nufëk nkëlëwa uñen waresen ña, camehna Wënu ña, do njëdahni ceni vëhni fop.

²⁴ Yesu më ntehnëkëhni: «Sat mën le ýabahnik kwëtëla gë Wënu ña ye do ryehëtik soñe vahnë vëyabah. ²⁵ Toña ýa fëyadëmu: bokëda sewu muk uñen waresen hafo fac le sahandëbu ñen kasëk *Nañ Wën* hna.»

²⁶ Njëwëlehnëni wahnëw ambënt ña tac njilehnëni hn'ikuñ nte wacik *Oliviye* ña.

Yesu pëyahnëd Piyer njahëtañdëha yëtëlahna

²⁷ Yesu më ntehnëkëhni vëréfal vëlëwu va: «Wuh-në fop tavëdunëho kabi karanëde vikerëh hna:

«“Ndañdëdëfuha aheryëherya, do wape ña campëdëni.” ‡ »

²⁸ Yesu më nkwënkë: «Bare ge mbëhnëbu, njidëfu hnapëhëndu Galile hna.»

²⁹ *Piyer* më ntehnëka: «Lakënde tavënihi vëyëntañ vi fop, ami tavëdila.»

³⁰ Awa Yesu më ntëkwaka: «Toña ýa fëyadëmi: dol, hnë unji mëd dënk, ani gë tarahnënd cale ña wahwënta wahi, njahëtañd wahwënta warar yëtëlihohna.»

³¹ Bare Piyer më njañwënkë g'ahañary wanës wadëwu ña ntehn: «Yahëtañd muk, wëla ntehn tëfëka sëmëntiwu gë wëjë.» Vëréfal vëyëntañ va fop koyëna nësëniho.

Yesu Setësemane hna njëfad

³² Yesu gë vëréfal vëlëwu va tëkëlehnëni hn'ile macik Setësemane, më ntehnëkëhni: «Dañaryin ani hafo yiwu wuntaju.» ³³ Tac më njokëhni *Piyer*, gë *Sak*, do gë

‡ 14.27: *Sakari* 13.7

San . Pëgwëlehn njëband yiwëhna g'ufëmpëhna hna. ³⁴ Më ntehnëkëhni: «Ntaŵary mën iŵa pëbëka yi-wëhna sankaf dus hafo yewu had ale sëmëk; ñëwëryin ani do duñenariyan ant aryaku wakwëd.»

³⁵ Yesu më njik űawët toye, njok nkal li kobalehn do njëfa aki arabi Wënu űa űawëtëhna, ge kod nke, iŵi wati horot. ³⁶ Ntehnëdëho: «Apa, Rëm mën, kodu ali ile-wo-le űa; űawëtënde antë təkëhne iŵi horot. Bare ant'ali ile űadëfu ami, diry ile űadu wëjë űa.»

³⁷ Tac më mbokajëk hnë vërfal vërar hna do nji təkätëhni ga ndakëni wakwëd. Më ntehnëka Piyer: «Simo, ndakëru? Mëkëli hna aryuñëna wëla wati ryampo fo hara dakëli hna? ³⁸ Ant'ahnamaűu do njëfariyan soŵe gante kodun ayaűënahnu ge njëkëhna nëderun. Ahnë ñad ntind yivah yabah, bare mbahn iŵa kwëhnana fanka.»

³⁹ Umë mbok űawëtak mbok njëfa gante ndënkwakëh njëfa ka. ⁴⁰ Tac më mbok mbokajëk vërfal hna do mbok təkätëhni ga ndakëni wakwëd; wahodilohna mbok njesëni. Do wayëtëlo hna ile ntëkwadëniha.

⁴¹ Ante mbokajëk rarëna űa, më ntehnëkëhni: «Nkorun aryaku do njinëgadun? Puk! Wati űa təkëk. Yëkëryin, Ajë Ahn'a njëfadëniha vëwën va. ⁴² Matëryin, njiyin! Yëkëryina, ale yëdahnëdëho űa tējajëdëho!»

Ipëla Yesu

⁴³ Yesu nkoko nësënd ante təkiko tar űuda űa, aryampo hnë Pëhw gë Vëhi hna. Gë kore vële yoko vi-wëta, wasëlame gë waryoko nkeniho. Vësankaf vësëna wasadëha va fayikëhniwo gë *vëharaű* sariya va do gë vicër va.

⁴⁴ űuda, ale yëdahnëdëhawo Yesu űa, nkabëkëhniwo kore rac dahëse ile ntid űa: «Asan ale vucëdëfu űa, umë ye. Pëlariya, ayowuna, do ayëkanduna dus.»

⁴⁵ űuda təkind tar, tējalehna Yesu do nkaűa: «Aharan!» Tac mbucëlehna. ⁴⁶ Awa vële nkejëniho va nëñëlehnëhniha Yesu pëlanihna. ⁴⁷ Aryampo hnë vële nkeniho gë Yesu va më pëhwëtëk sëlame lëwu űa, do taűa aryokuű *asëna wasadëha asankaf* a ntëpëtëlehna nëf űa.

⁴⁸ Yesu më tējëkëhni: «Gë wasëlame do gë waryoko bi tëfakëha ayinëhniwuno afëlawuno had bandi yebu?

⁴⁹ Fac-wo-fac nkelandenëho do karanjëdëfuhëhniwo vahnë va *Cery Wën Cankaf* hna, pëlalunoűohna. Bare ntiyaű nkehahn ile nësëk vikerëh va.» ⁵⁰ Awa vërfal va fop tavëlehnëniha nkaryëni.

⁵¹ Jar rëfëlendëhawo Yesu, pand fo kurako. Njawëriko pëlayi, ⁵² bare tavëko pand iŵa nkaryëlehn űas fo.

Yesu Mbara Vëhitiű hna

⁵³ Më njonihna Yesu gë tere *asëna wasadëha asankaf* a. Hnam mbarëlenihho fop vësankaf vësëna wasadëha va, vicër va do gë *vëharaű* sariya va. ⁵⁴ Piyer űawët tëfëdëhawo Yesu, tënkëlehn selele tere asëna wasadëha asankaf hna. Hnam, gë vëyëka va ntañantiko njerantëdeho hwëdëh hna.

⁵⁵ Vësankaf vësëna va gë vëhitiű vëvë *Mbara Vëhitiű* va fop njëkëlehnëdëniho cedeya meh nte ndaűëhna nëdëniha Yesu, bare vëhnuűalohna. ⁵⁶ Vahnë vëyabah mërahnëdënihawo, bare wanës wadëw hni űa nëm-pëlëko.

⁵⁷ Awa vëryampo më matëni mërahnëniha aki: ⁵⁸ «Nkwëryëbunëhawo ga nësëd: “Nihëdëfu űa Cery Wën Cankaf nte mbëryëni vahnë űi, do vokaryu vëryu kaűary hnë wafac warar ante wod gena doku vahnë.”» ⁵⁹ Bare wëla hnë watac, wanës wadëw hni űa nëm-pëlëko.

⁶⁰ Awa asëna wasadëha asankaf a më matëk tēja Yesu: «Dëkwadila bi ile ntehnëdënihi vëyi vahnë?» ⁶¹ Yesu ñoñ dëkwadilohna.

Asëna wasadëha asankaf a më mbok tēja: «Arëh-nayik a bi yeru, Ajë Wën hunte sëmbedëfun hi?»

⁶² Yesu më ntëkwaka: «Umë yebu, wuhne fop nudunëha *Ajë Ahn'a* ntañad g'irëhw Wën Hwëhn Fanka Fop; nudunëha fëna ga njijëd vënar vamb g'ambin hna.»

⁶³ Awa asëna wasadëha asankaf a më citëk viŵi vilëwu va do ntehn: «Gona mbalëfu gë wasede!

⁶⁴ Nkwëryërun wayew wante njeűik Wënu űa. Hak ntehnërun?»

Vëhni fop ntehnëlehnëni menëk, tëfëka ndaűi. ⁶⁵ Vëryampo hnë vëhni pëgwëlehnëni tējahnëdëniha Yesu, cankëniha yëka űi nkweyatëdëniha do ntehnëdëniha: «Yëtëry, kabi kila yeru, pëyaryifu bi mo ryafëki!» Vëyëka va nufëlehnëniha Yesu poryëndëniha.

Piyer njahëtadëha Yesu

⁶⁶ Piyer gëd selele hna nkoko ante təkiko asëval aryokuű ava *asëna wasadëha asankaf* a. ⁶⁷ Nukawo Piyer ga njerantëde, më njëkëka dus, do ntehn: «Wëjë fëna gë Yesu nkentiruhho, asan avë Nasaret aűi.»

⁶⁸ Bare Piyer nambehnakawo Yesu ntehn: «Yëtëla bi ye űadu ahnës, gwëryëda.» Tac më matëk selele hna nji rënka hna do icalë tarëlehn.

⁶⁹ Bare aryokuű a më mbok nuka do mbok ntehn tase vële yeho hnam va: «Aűi asan, aryampo hnë vëhni ye!» ⁷⁰ Piyer mboko nambehnahna kat.

Ga mbiűëk toye, vële yeho hnam va më ntehnëniha Piyer: «Pari nke, aryampo hnë vëhni yeru, kabi wëjë fëna avë resiűo Galile yeru.»

⁷¹ Awa Piyer ndekalehn: «Arabi Wënu űa ntiwo wëh ge mërëdëfu! Lëk, yëtëleűahna asan ale lehnëdun aűi.»

⁷² Wati rac dënk, cale űa tarëlehn higëna űa, Piyer ndënkwëtalehn ile ntehnëkawo Yesu űa: «Tarahnënd cale űa wahwënta wahi, njahëtadëho wahwënta warar yëtëlihohna.» Awa pëgwëlehn kond dus.

Yesu vëhni Pilat guverëner vë Rom hna

15 Vësankaf vësëna wasadëha va, gë vicër va, gë *vëharaű* sariya va, do gë vëvë *Mbara Vëhitiű* va fop, mbarëniho kobëri fo g'acahnëfëd ga soŵe nkwa-

jëlëni. Më ñabehnëniha Yesu, njiryeryëniha njëdaniha *Pilat*.

² Arac më tëyëka: «Ahnaŵ wasëwif ŵa bi yeru?»

Yesu më ntëkwaka: «Wëjë hnësëk.»

³ Vësankaf vësëna wasadëha va viyë viyabah mërah-nëdënihawo. ⁴ Awa Pilat më mbok tëyëka: «Ñoñ dëkwadila bi? Nkwëryëdu wante pëyahnëdëni soje lëw hu ña!»

⁵ Bare Yesu ñoñ golohna ntëkwand, hafo Pilat pëm-pëhnahna.

⁶ Hn'ambënt Pak-wo, Pilat tavëdëhawo aramp aryampo, ale tëyëni bulunda ŷa. ⁷ Hara asan, ale ŵacik Barabas, sëdaryiko kaso hna gë vële ryaŵëkwawo ahn'a ante ñañënihi soje nkwëcëtinini vësankaf ña. ⁸ Kore ŷa njilehni vëhni Pilat hna do pëgwëni vëhni fop tëyëndëniha ile rëk maŵëryanëdëhëhni hn'ambënt Pak hna.

⁹ Pilat më ntëkwakëhni: «Ñadun bi ravëhnuna ahnaŵ wasëwif aŷi?» ¹⁰ Kabi Pilat njëtëko dus, g'iñëwary nji-nëhnihihawo Yesu vësankaf vësëna wasadëha vi.

¹¹ Bare vësankaf vësëna va peñëdënihëhniwo kore ŷa ntehnëni: «Tavëndifuna Barabas.»

¹² Pilat më mbok tëyëkëhni kat kore ŷa: «Ye ŷadun li-wuŵa ale ŵacëdun Ahnaŵ Wasëwif aŷi?»

¹³ Më ntëkwaniha ndekatëndëni: «Pakëryehna hnë kërëwa!»

¹⁴ Pilat më tëyëkëhni: «Awa iyëhne ŵeh ntik?»

Bare mboko ndekani dus g'ahaŵary: «Pakëryehna hnë kërëwa!»

¹⁵ Pilat ñadëho nëhëhni bulunda ŷa, më tavëka Barabas; ga ntampëniha Yesu, më njëdakëhni wasodade ŵa pakëniha hnë kërëwa.

Wasodade ŵa njafañëdëniha Yesu

¹⁶ Wasodade ŵa më njonihawo Yesu bambery tere gu-verëner hna, do macënihëhni wasodade ntahni ŵa fop. ¹⁷ Cudëniha cud mbëntah, do mbahnëni apënk wadëmpëhn †, pëkwëlehnëniha. ¹⁸ Tac pëgwëlehnëni njafañëdëniha ntehnëdëniha: «Nkaŷiru, Ahnaŵ Wasëwif!» ¹⁹ Ntänkëdënihawo, tëpahnëdëniha do ndëkwëhndëni haryënk wëwë. ²⁰ Ante puhnani yafañ dëwu ña, më cudëtëniha cud mbëntah ña, mbokaryëniha viŷi vilëwu va do njonihawo soje pakëniha hnë kërëwa.

Yesu pakëde hnë kërëwa

²¹ Hara asan, ale ŵacik Simo, avë Siren ††, ŵëncidëho kaŷ. Rëm hni vëhni Alekësandër do gë Rufus yeho. Cape tac ndëcëdëho do wasodade ŵa më porosinjëniha ndib kërëwa Yesu ŷa. ²² Më njiryeryëniha Yesu hn'ile macik Golëgota; umë fëhnëtanëd «Kuñ Hëloyoy». ²³ Ñadëniho njëdaniha uñen nte hnaŵëlehnik gë datikola ile ŵacik mir, bare Yesu më ñwëŷëk. ²⁴ Tac pakëlehnëniha hnë kërëwa do pitëndëlehnëniho viŷi

† Cudëniha cud mbëntah, do mbahnëni apënk wadëmpëhn: Vëntah ŷa soje inaw ña ye, apënk wadëmpëhn ña ŵëntëlëk g'apënk ahnaŵ a. †† Siren: nkol ye hnë nkal nte ŵacik gaki Libi.

vilëwu va do njëlëniho wanjël njëtahnëni bi mo hwëh-nëd.

²⁵ Cahnëfëd fo woko ante pakënihawo ña. ²⁶ Aki keriko do pakiko yañ lëwu njëtahnënde soje ile ndaŵahnik ŷa: «Ahnaŵ Wasëwif ŵa». ²⁷ Wabandi waki fëna pakaryiniho hnam darël Yesu, aryampo g'irëhw, aŷëntaŵ a g'irahahn. ²⁸ [Koyëna ntiyako Vikerëh vinte fëyahnëko: «Had vëwën va ntiryaryiko.»] ²⁹ Vële ryëcëd va nkëlënkëladëniho njeŵatëndëniha, ntehnëdëni: «Hey! Wëjë ale lehnëko kodu ahnih Cery Wën Cankaf ña do avokary avëry hnë wafac warar, ³⁰ pehëтары wëjë dënk, cëli kërëwa hna!»

³¹ Vësankaf vësëna wasadëha va fëna gë *vëharan* sariya va njafañëdënihawo ntehnëdëni: «Pë-hëtëkëhni vahnë vëhaŵary bare kodina pehëta umë dënk! ³² Arabi Arëhnyak a, ahnaŵ *Isërayel* a, cël tame-ki kërëwa hna! Ge nubun rac, awa kwëtahnëdë-funëha.» Vële pakëlehnëniho gë Yesu va fëna njew-ëdënihawo.

Icëm Yesu ña

³³ Lav a nkaf li nkeho, kuyëlehn nkal hna fop hafo hnë wëwati warar g'anent hna. ³⁴ Wati rarëna hna Yesu më ndekak gë fanka: «Eloyi, Eloyi, lëma sabakëtan?» Umë fëhnëtanëd: «Wën mën, Wën mën, soje ye ravëruho?» ‡

³⁵ Vëryampo hnë vële yeho hnam va, ga nkwëryëni, më ntehnëni: «Nëparyin, Eli macëd!»

³⁶ Aryampo hnë vëhni më nkaryëk koy ankwëŷ hn'uñen ñañah do cob hnë ryoko, tac njelëhnelehnä Yesu soje ce do ntehnëhni vële nkeni va: «Napëryin, nuden ge Eli njijëd cëlënda kërëwa li!»

³⁷ Tac Yesu më ndekak gë fanka cëmëlehn.

³⁸ Ipand dëndah, inte fokiko haryënk wëwë le ŷak sëvak *Cery Wën Cankaf* hna, citako fagant pëgw yañ hafo gëd. ³⁹ Kapiten vë Rom, le hahnëko haryënk wëwë Yesu ŷa, nuko gante cëmëko ka më ntehnëk: «Paryi nke, aŷi asan *Ajë Wën* yeho!»

⁴⁰ Vësëval vëryampo yeho hnam, vëhni fënali ñañët njëkëdënihawo. Hnë vërac, nkentiniho vëhni *Mari* mbë Magëdala, gë Salome, gë Mari hnëmu *Sak* toyë do gë Yose. ⁴¹ Tëfëlehnëdënihawo Yesu ante nkeniho Galile ña do ndokuñëdënihawo. Nkentiniho fëna hnam vësëval vëyabah vëhaŵary vële njijëniho gë Yesu *Yerusalem* hna.

Yesu kwëtëde hn'iyag

⁴² G'anëka ga, *Yosef* mbë Arimasi tëkiko. Umë ahitiñ yentiko ale lënënik Mbara Kitiña hna, do itëk *Naŵ Wënu* ña napëntëdeho umë fëna. Fac pëhwëta ntaŵëla ña yeho, bëŷëdilohna fac ntaŵëla ña pëgwëdëho. Soje rac ndëkahnëko Yosef nji tëya *Pilat* iñas Yesu ña. ⁴⁴ Pilat pëmpëhnahnëkawo ante njëtako Yesu tək cëm ña. Më macehnëka kapiten ŷa tëya bi paryi nke. ⁴⁵ Ga pëyahnëk, kapiten ŷa, paryi nke, Pilat më maŵëryanëka Yosef nuf ñas iña. ⁴⁶ Yosef më ntaŵëk

‡ 15.34: *Wahnëw* 22.2

yarëh, cëlëndëk ñas iña kërëwa hna, përyëk hnë yarëh do ndën hn'iyag nte yabiko hn'ikuñ. Tac këryinjët bëra-ka pidahn rënka yag iña. ⁴⁷ *Mari* mbë Magëdala gë Mari hnëmu Yose njëkëdëniho bi ne ndënëde ñas Yesu ña.

Ibëhn Yesu

16 Ga ndëcëko *fac ntañëla* ña, *Mari* mbë Magëdala, gë Salome, gë Mari hnëmu *Sak* më ntañëni ðatikola soñe nji ntini ñas Yesu ña. ² Gë dimasi ÿa kobëri fo, ante pëhnëk lav ña, njilehnëni yag hna. ³ Ntehnëledëniho vëhni fo: «Mo yid këryinjëtëhnëfu taka nte fidahnik rënka yag ñi?»

⁴ Bare ante təkëniho ña nuniho taka cankañ iña këryinjëtiko cape ndampo. ⁵ Awa tənəkëlnëni yag hna do më nuniha ajar ga ntañak hnam g'irëhw; viyi vile yerëko had ambin wilëbilëk ntiyako. Vësëval va më pëmpëhnahnëkëhni, ⁶ bare jar ña më ntehnëkëhni: «Antë pëmpëhnahnu; Yesu mbë Nasaret yëkëlnëdun, ale fakiko ÿa; Wënu ña mbëhnëndanëka, gena hnani. Yëkëryin, wëli hn'ile kwëtiko hna. ⁷ Tame yiryin afëyawuna *Pijer* gë *vërëfal* vëñtañ va: "Njid napëhëndu Galile hna; hnam nudunëha, gante ntehnëkuno ka."»

⁸ Awa vësëval va cahnëlnëni g'igary fo ñañëtani yag iña, kabi mbalëdëniho ntakah ña. Do ñoñ wafëyalawohna ahnë, kabi ntakëkëhniwo.

Yesu tufëhnaðëha Mari mbë Magëdala

⁹ [Ga mbëhnëk, kobëri fo g'acahnëfëd ga gë dimasi ÿa, Yesu vëhni *Mari* mbë Magëdala hna tufëhnako ten, ale ntanëhnëko *wayine* mbëd gë waki ña. ¹⁰ Umë njik pëyakëhni vële nkeniho gë Yesu va. Hara vahnë vërac njëwëhnëniho do kodëniho. ¹¹ Bare ga nkwëryëniha

ga nësëd: «Yesu mbëhnëk, nubuha!» vëhwëtahnëla-wohna.

Yesu tufëhnað hnë vërëfal vëhi

¹² Tac, vërëfal vëhi yidëho gë vunkol vutoy. Yesu më mbok tufëhnað g'ankeya nte nkok yavëtëdëna ten. ¹³ Vërëfal vëhi va më mbokani pëyanihëhni vëñtañ va, bare vëhni fëna vëhwëtahnëlnëniwohna.

Yesu tufëhnað hnë vërëfal pëhw g'aryañ hna

¹⁴ Tac, ga ndëcëk watac fop, Yesu më mbok tufëhnað kat vërëfal pëhw g'aryañ hna wati ante tokëdëniho roka ña; ñañëhnahnëkëhniwo soñe ile nkoni vëhwëtahnëna ÿa do g'ikamb vankaf vantëñ hni ña, kabi vëñtañëlnëniwohna vële hnukawo ga mbëhnëk va.

¹⁵ Më ntehnëkëhni: «Yiryin ðuniya li fop afëyawuni vahnë va *Wanës Wakasëk* ña. ¹⁶ Ale-wo-le hwëtahnëd do njaryi ÿa pehëtëde; bare ale wod kwëtahnëna ÿa cëdëde. ¹⁷ Wëlin dahëse ile njavëtahnëdëni vële hwëtahnëk va: ntañënihëhni *wayine* ña g'uñac mën ÿa; nësëdëni vanësa wakañary; ¹⁸ ge pëladënihëhni walën ma ge cedëni wanto wante ryañëd ñoñ didilëhnihna; tindëdënihëhni wëbák ña vëres va do vërac njërëdëni.»

Yesu mbokad ðarël Wëñ hna

¹⁹ Ante nësëhnëdëhëhniwo koyëna ña, Ahwëhn a Yesu nufiko nkal li njoyi g'ambin do ntaña g'irëhw Wëñ. ²⁰ Vërëfal va campëlnëni gante-wo-gante soñe pëyahnëni *Wanës Wakasëk* ña. Ahwëhn a ndëmadëhëhniwo hnë ðoku rac gë wëdahëse wapëmpëhnahna wante ntidëniho ña do tufahnëdëho wanës ña toña ye.]

Lik

Wade yehëhna hnë inji kayëte

Ale herëk inji kayëte ña tufëhnana bare namu vacërakëlo vële hwëtahnëka Yesu va lehnëk Lik herëk. Inji «Tëfëta pañare Yesu» fo ye inte kerëk ale wok gena sëwif. Lik aÿehn yeho, lawo Pol (Vëvë Kolos 4.14). Kerëhnëdëha Tewofil soñe uwám Yesu, kolahn kwëtahn karañ nte karañiko ña. Lik mbok kerëhna kat Tewofil soñe wayas Pol do nagi mbara vële hwëtahnëka Yesu va hnë ikayëte le wacik Vantiyehn Vëfayik va.

Kerik yëbëlan wabëhn wafëhw imbëd g'iryaŵ gë wahnah gë wafëhw imbëd gë warar g'imbed (64 gë 85) ga ndëcëk hnagi Yesu ÿa. Inji kayëte Itëfëta pañare Yesu njëdahnëd fop wayab ntëbi wale yehëhna hnë kayëte Marëk hna. Age Marëk tufahnëdëha Yesu had «Ajë Wëñ» Lik tufahnëdëha had «Ajë Ahnë». Pëgwëhnahnëk pëyahnënd nagi San Ayary a, alintëraŵu Yesu, do puhahnëd gë kayënda Yesu ambin hna ante mbëhnëk ña. Wëlin wanës wakwëhn nafa hn'inji kayëte: Yesu, Aju ahnë, toña, Naŵ Wënu ña, wayine, wameh, koryi.

Wëlin gante nke kayëte ka:

Soñe ye kerëk Lik inji kayëte (1.1–1.4)

Hnagi San Ayary a do gë Yesu (1.5–2.52)

Ikarañ San Ayary a (3.1–20)

Yaryi Yesu ÿa, do le njëkëhnahnëdëha Sintani Yesu (3.21–4.13)

Yesu Galile pëgwëd doku lëŵu ÿa (4.14–9.50)

Yesu cahnëk nkol Galile soñe nji Yerusalem (9.51–19.27)

Itënk Yesu Yerusalem ña (19.28–23.25)

Icëm g'ibëhn Yesu ña (23.26–24.53)

Pidëta wanës pañare Yesu

1 Aÿënta mën Alënah Tewofil, vahnë vëyabah njëkëlehnëni njëtëni do kerëni ile ye toña ÿa fop hn'ile ryëcëtake fagant fu ÿa. ² Kobëri wapëgwa hna vële yeho wasede wañi fop va hwëtahnahniko pëyahnëni wanës Wënu ña do awa vëhni fëyakëfu fop ile liyako ÿa. ³ Soñe umë ye, Alënah Tewofil, ante njëkëlehnëbu wapacëk ami fëna, cañahnëko herëhni wañi fop ile liyako kobëri wapëgwa hna hafo hn'ile puko hna, ⁴ aholahn ahwëtahn karañ inte harañiruhu ña.

Ipëyahn hnagi San Aÿary a

⁵ Wati ante nkeho *Erod* ahnaŵ Yuðe ña, nkeho hnam asëna wasadëha ale waciko Sakari. Hnë kore vësëna vëva Abiya † hna kwëhnaryiko. Asëvalu, Elisabet maciko. Umë fëna hnënk asëna asankaf ale waciko *Aron* hna kwëhnaryiko. ⁶ Catëniho vëhni vëhi tak haryënkŵ Wëñ hna, maŵëhnëniho sariya ÿa gë fop ile tÿëk Ahwëhn a. ⁷ Vëhwëhnalawohna fatah, kabi Elisabet nagëdilohna do tëko ntafëni vëhni vëhi tak.

† Abiya: Wati Sakari ÿa nkeniho vësëna wasadëha wakore 24 gë vëva Abiya va per, ankwëcëtëledëhniho Cery Wëñ hna soñe doku ÿa (1 Tëfëta 24).

⁸ Fac ryampo, Sakari doku vësëna wasadëha ÿa ntidëho Cery Wëñ Cankaf hna, kabi agwën kore lëŵu ÿa yeho. ⁹ Ntiniho gante nke namu vësëna wasadëha ka soñe tëhnahni ahnë do tëhnayiko Sakari tënk *ÿëŵa sëvah* Ahwëhn hna nji pëd *dud* iña. ¹⁰ Wati nte pëdëde *dud* iña, fop bulunda ÿa g'ipër njëfadëniho.

¹¹ Mëleka Ahwëhn a cahnahnikawo Sakari: gë farëhw *hn'ile cënade sadëha* hn'ile pëdëde *dud* iña ñëŵëko.

¹² Sakari ga nuka, ntaðëlehna ntaŵary iña do ntaka dús. ¹³ Bare mëleka ÿa më ntehnëka: «Antë ntaki, Sakari; Wënu ña nkwëryëk wayëfa hu ŵa. Elisabet, asëval hu, nagëhnëdëhina fatah facan fante wacëdu *San*.

¹⁴ Natëdëhi dus soñe lëŵu ÿa; njabëdëni fëna vële natëntëde va kabi nagik. ¹⁵ Aryokuñëhn Ahwëhn asankaf yed. Cedina muk ile ryëŵëñëd. Kobëri donk hnëmu hna pëbëdëha Iyir Ipacah iña. ¹⁶ Mbokaryidëhëhni vutah *Isërayel* va Ahwëhn hna Wëñ hudëŵ hni ha. ¹⁷ Umë ryënkwehniðëha Ahwëhn a. Gë Iyir inte yëðakawo fanka kila Eli fa njijëd soñe konjëlehnëhni warëm ŵa gë vutah vuntëŵ hni va do vële wok vëlenënedilohna Wëñ va mbokaryini kwëhnani hakili satah. Karañëdëhëhni bulunda le fëhwëtað itëk Ahwëhn a.»

¹⁸ Awa Sakari më tÿëka mëleka ÿa: «Hak njëtëdëfu wañi toña ye? Ntafëbu do asëval mën aÿi fëna ntafëk!»

¹⁹ Mëleka ŷa më ntëkwaka: «Ami, Gabëriyel yebu, ale hahnëd haryënk Wën hna soŷe ryokuŷëhnëdëwä; payiko yiju yonëhniŷi waŷi *wanës wakasëk* wapëren. ²⁰ Ile hnësëbu ŷi ntiyađ ge wati ŷa tëkëk. 'Bare maŷëli-hna; soŷe rac kodila avok ahnës hafo hale ntiyađ watac.» Mëleka ŷa koyëna nësëhnëkawo Sakari. ²¹ Hnë wati rac, kore ŷa napëdënihaŷo Sakari do pëmpëhnahnëkëhniwo, kabi mbiŷëhëdëho bambery ŷëwä sëvah hna. ²² Ga cahnik, kodilohna nësëhnëhni do vahnë va njëtëniho iñë le ŷatik gë Wën nuk ŷëwä sëvah hna. Tëk pëgw fac rac, kodilohna mbok nës, aki fo ndëkwanëdëhëhniwo. ²³ Tac ga puk wafac wale rëfëkawo Sakari ndokuŷ hnë Cery Wën Cankaf hna, më mëncëk gë ŷalu. ²⁴ Ga ndëcëk watac fop, Elisabet, asëvalu ndonkëko do hnë wadepera mbëđ cahnëđilohna tere hna. Ntehnäđëho: ²⁵ «Wëlin ile ntinëhniko Ahwëhn a! Maŷëk ntiheđo ile sëfëhnëdëhoŷo tase vahnë fop ŷa.»

Ipëyahh hnagi Yesu ŷa

²⁶ Hn'ulepera hwëhn mbëđ gë ryaŷ hn'idonk Elisabet hna, Wënu ŷa payëkawo mëleka Gabëriyel gë resiŷo vë Galile, hn'ankol nte ŷacëde Nasaret hna, ²⁷ hn'aryag ale woko yëtëna vësan; *Mari* maciko. Asan ale ŷacik *Yosef* hwëhnëkawo do yentiko hnë hnënk Ahnaŷ *David*. ²⁸ Mëleka ŷa tënkëko ŷalu hna do ntehna: «Natëryiŷi Mari! Ahwëhn a ñađ ntinëhni iñë fëren, gë wëjë nkerun.»

²⁹ Mari pëmpëhnahnëkawo đus wanës mëleka ŷi; më tëyak bi ye pëhnëtanëk iŷi simpaŷi. ³⁰ Awa mëleka ŷa më ntehnëka: «Antë ntaki Mari, kabi Wënu ŷa ñađëhi. ³¹ Ndonkëđo do ahnaga facan fante ŷacëđo Yesu. ³² Ale hwëhna nafa yeđ do rëkëde macënde Ajë Wën Hunte Sëpëk Fop. Ahwëhn a Wënu ŷa ntideha ahnaŷ asankaf gante ntikawo David rëmu sankaf ka, ³³ do umë yeđ ahnaŷ vutah Isërayel va kwëlëkwël, ucankaf ntëwü ŷa puđina.»

³⁴ Mari më ntëyëka mëleka ŷa: «Hak lë kod nke watac, kabi yëtëla vësan?»

³⁵ Mëleka ŷa më ntëkwaka: «Iyir Ipacah iŷa njijëđ hnë wëjë do fanka Wën Hunte Sëpëk Fop ŷa cankëdëhi had icën. Soŷe rac macahnëde fatah fapacah fante hnagëđo fa, *Ajë Wën*. ³⁶ Elisabet mbaŷëhu, umë fëna, facan nagëđ mama ntafahnëk; umë ale lehnëdeho nagëđina ŷa, lepera hwëhn mbëđ gë ryaŷ ŷa nkehahnëk. ³⁷ Yëtëry, ñoñ gena ile nkok kodina nti Wënu ŷa.»

³⁸ Awa Mari më ntehnëk: «Aryokuŷëhn Ahwëhn a yebu; arabi fop nkewo gante nësëru ki.» Awa mëleka ŷa njilehn.

Mari vëhni Elisabet

³⁹ Hnë wafac warac, Mari pëhwëtalehn g'uŷankahnah nji hn'ankol nte ye hnë wahuŷ hnë resiŷo Yuđe hna. ⁴⁰ Ante tëkëko hnam ŷa, tënkëko tere Sakari hna do nkaŷa Elisabet. ⁴¹ Wati nte nkewëryëko arac simpaŷi Mari ha, fatah fa ñënkakawo hn'idonk hna gë fanka. Wati rac dënk, Elisabet pëbëlehna Iyir Ipacah iŷa ⁴² do ndeka gë fanka: «Wënu ŷa ntinëhniko viŷë vifëren

ntëbini vësëval va fop do ntinëhniko fëna fatah fante hnagëđo fa! ⁴³ Mo ga yebu ami, nehahnidëho hnëmu Ahwëhn mën aki? ⁴⁴ Ante nkewëryëbu simpaŷi hu ha, fatah fa ñënkak uhnatah donk mën hna. ⁴⁵ Mbetaru kabi kwëtahnëruha Ahwëhn a ntide ile pëyaki ŷa!»

Hnëw Mari ŷa

⁴⁶ Awa *Mari* më ntehnëk:

«Ntaŷary mën iŷa fop naŷënedëha Ahwëhn a, ⁴⁷ sakahn mën ha pëbëka uhnatah soŷe Wënu ŷa, afehët mën a;

⁴⁸ kabi ndënkwëtako, ami ale wok kwëhna nafa ŷi.

Tëk pëgw gaki, vahnë vëvë duniŷa vi fop rëkëđ macëndëniho ale ñađ Wën,

⁴⁹ kabi Wënu ŷa, Ayaŷah a, ntinëhniko viŷë vifëmpëhnahnah visankaf.

ŷac lëwü ŷa ŷak lënënik đus.

⁵⁰ Kaŷëhnandëha gë vanjeh vayabah vante lënënedëha gë antakah va.

⁵¹ Ntik đoku sankaf gë fanka vák lëwü ŷa: Campehnëkëhni vële hnaŷënađ va.

⁵² Këfëkëhni vësankaf va ucankaf ntëw hni hna, do matëndëdëhëhni vële vanad va.

⁵³ Njëđakëhni vetak sankaf vële njoko inte va, do ntahni vëvetak va wëbák fo.

⁵⁴ Njijëk ndemahni bulunda *Isërayel* ŷa, vëryokuŷ wëlëwü va:

dënkwëna tufa Abëraham gë vutah vuntëwü va, kaŷëhnahn dëwü ŷa

⁵⁵ kwëlëkwël, gante ntehnëkëhniwo vacërakëlo fu ka.»

⁵⁶ Mari koyëna puhnako hnëw lëwü ŷa. Umë vëhni Elisabet hna ñëwëko ile rëkëk wadepera watar, tac mëncëk gë ŷalu.

Hnagi San ŷa

⁵⁷ Wati nte nagand Elisabet ŷa tëkëko, më nagëka facan. ⁵⁸ Koyëna vësaryëntaŷu gë hnënk lëwü ŷa njëtaniho Ahwëhn a kaŷëhnahnëka đus g'umë, awa më natëntikëhni vëhni fëna.

⁵⁹ Hnë fac hwëhn mbëđ gë warar hna, më njijëni soŷe *kácehnëniha* fatah fa gante nkeho namu lëw hni ka; Sakari ñađëniho macëniha vahnë va, ŷac rëmu ŷa. ⁶⁰ Hnëmu më ntehnëk: «Hali, *San* macëde.»

⁶¹ Vahnë va më ntehnëniha: «Bare, kwëhnalihahna la aryampo hnënk hu hna ale ŷacik koyëna!» ⁶² Awa më ndëkwänëniha rëm ŷa tëyëniha bi hak ñađ maci fatah fantëwü fa.

⁶³ Sakari më tëyëk iñë ile herande do umë kerëk: «ŷac lëwü ŷa San ye.» Vëhni fop pëmpëhnahnëhniko. ⁶⁴ Taŷ Sakari kolëlehn mbok nësënd, pëgwëlehn ndekand, cëmbënda Wënu ŷa. ⁶⁵ Awa vësaryëntaŷu va fop pëmpëhnahnëkëhniwo, do fop hn'ankol nte ye hnë wahuŷ hnë resiŷo Yuđe hna tëfëtađe watac. ⁶⁶ Fop vële wëryëko ga tëfëtađe watac va nahadëniho do tëyadëniho: «Awa ye ga nkeđ fanji fatah?» Nuniho fanka Ahwëhn fa g'umë nkeniho.

Hnëw Sakari

⁶⁷ Hnë wati rac, Sakari, rëmu fatah fa, pëbëkawo Iyir Ipacah ija, pëgwëhln nësënd wanës Wën ntehnënd:

⁶⁸ «Arabi Ahwëhn a Wën bulunda vëvë *Isërayel* va cëmbi,

kabi nijjêk pabëhni bulunda lëwu ya do pëhwëtêk fop soje pëhëtêhni:

⁶⁹ Canëhnikëfuna Afëhët ahwëhn fanka, hnë hnënk *David* aryokuñ alëwu hna,

⁷⁰ *wakila* ña mbiyëk ga pëyahnëniho watac,

⁷¹ më lehnëko pëhëtêdëhëfu hnë vële yaad ntinihëfu wameh va do gë hn'imëk vële yëwëkëfu va fop.

⁷² Koyëna tufahnëk dol kaÿëhnahn nte kwëhnako soje vacërakëlo fu ña do dënkwenä kwëtëla nte ntiko gë vëhni ña.

⁷³ Ha, ntik ile ntëkëhnëkawo rëm fu ya Abëraham:

⁷⁴ ña wëtêdëhëfu hnë vële yëwëkëfu hna kolahnin ndokuñhëndëna ntakah këm,

⁷⁵ nkehahnin vahnë vële yahnëka do catin haryënkw lëwu hnë wafac duniya lëw fu hna fop.»

⁷⁶ «Do wëjë, fatah mën, kila Wën Hunte Sëpëk Fop yeđu:

ndënkwehndëduha Ahwëhn a afëhwëtëhnhënda nkañ ña.

⁷⁷ Do koyëna njetëndanëduhëhni bulunda lëwu ya nji-jëd pëhëtêhni g'itavëhn wameh wadëw hni ña.

⁷⁸ Toña ye, Wënu ña Ahwëhn fu ya kaÿëhnahnëdëha dës:

Nke had lav ule fëhnið do penifu g'ambin,

⁷⁹ soje penahnëhni vële ye hnë umëhwëry do gë hnë icën icëm hna,

yasaryahnëfu hn'ankañ yam hna.» Sakari koyëna puhnako wanës wadëwu ña.

⁸⁰ Fatah fa naÿëdëho do hakili lëwu ya nkwënadëho. Hnë wula ntëdëko hafo hale pëgwëko doku lëwu ya hnë bulunda vahnë vëvë *Isërayel* hna.

Hnagi Yesu ya

2 Hnë wati rac, *Sesar* Ogis, Ahwëhn Nkal a, ntehnëko kerini vahnë vëvë nkal va fop. ² Vaker vatac yeho vandënkweyënkwa va do wati rac Kiriniyus yeho guverëner vë Siri ya. ³ Vahnë va fop njiðëniho keraryini, ale-wo-ale nkol ntëwu hna.

⁴ Awa *Yosef*, umë fëna, matëko nkol Nasaret nte ye hnë resiyo Galile hna, soje nji hn'ankol Betëlem nte ye hnë resiyo Yude hna, hn'ile nagiko ahnañ a *David*, kabi hnënk *David* hna nkentiko. ⁵ Njokawo *Mari*, ale kwëhnëko ya, keraryijini njiðëniho, do *Mari* g'idonk nkeho. ⁶ Wati nte nkeniho Betëlem ña, fac hnag ya tëtëlehni. ⁷ Më nagëka facan, fatah fandënkweyënkwa fantëwu fa yeho. Më përyëka gë yarëh do ntana hn'ile kwëtëndeni wusañ uryav † hna, kabi vëhnuyalohna ig-wac cery vëhneh hna.

† Hn'ile kwëtëndeni wusañ uryav: *Wusañ wa gë vahnë va cery ndampo fo ndakahnëdëniho.*

Mëleka ya gë vëhery wape va

⁸ Hnë resiyo rac dënk, nkeniho vëhery wape vële ryakëdëho gë wëhaÿ soje njëkandënihëhni wape wadëw hni ña. ⁹ Mëleka Ahwëhn a më karyëtahnikëhni tañ do *icëmb* Ahwëhn a kwërëlehnëhni gë humpen hucankaf. Vëhery wape va më ntakëkëhni dës. ¹⁰ Awa mëleka ya më ntehnëkëhni: «Antë ntaku! *Wanës wakasëk* wapërën yinenëhniðëmu wante hnatëdëhëhni fop bulunda yi. ¹¹ Hn'urji mëd, hn'ankol *David* hna, nagëhnirunëha Afëhët; Arëhnyak a ye, Ahwëhn a. ¹² Do wëli dahëse ile yavëtahnëdunëha ya: tëkatëdunëha fatah ga përyik g'iyarëh do ntani hn'ile kwëtëndeni wusañ uryav hna.»

¹³ Ga nësëk watac, kore wamëleka wakañary wante watik g'ambin karyëtajëniho fëna tañ, cëmbëndëniha Wënu ña ntehnëndëni:

¹⁴ «Cëmbëñëfuna Wën Hunte Sëpëk Fop, do vële ñad va arabi nuñani yam ya duniya li!»

Vëhery wape va Betëlem hna

¹⁵ Ante mbokani wamëleka g'ambin ña, vëhery wape va më ntehnëni: «Awa yinëfu tameki hafo Betëlem hna: afo nuyin ile liyak hnam ya, ile njetëndanëkëfu Ahwëhn aÿi.»

¹⁶ Njilehneni ñap tëkatëniha *Mari* gë *Yosef*, do gë fatah fatoy fa ga ndakëk hn'ile kwëtëndeni wusañ ryav hna. ¹⁷ Ga nuniha, më tëtëtani ile ntehnëkëhniwo mëleka ya soje fanji fatah fatoy fa. ¹⁸ Fop vële wëryëkëhniwo vëhery wape va pëmpëhnahnëkëhniwo gë wanës wante nësëdëniho ña. ¹⁹ Bare ge *Mari* ye, wañi fop hakili hna kwëtadëho do nahadëho. ²⁰ Tac vëhery wape va mbokalehneni gë wëhaÿ naÿënëhatëndëniha Wënu ña do cëmbëndëniha soje ile nkwëryëni do nuni ya fop; fop gante nësëhnëkëhniwo mëleka ka nkeho.

Iceh Yesu Cery Wën Cankaf hna

²¹ Ante nuñako fatah fa wafac mbëd gë warar ña, fac ile *kacahnëde* ya yeho; hnë fac rac maciko Yesu, wac ile nkabahnëko mëleka hara hnëmu donkëna ten ya.

²² Wati ile rëfëkawo ntini *Mari* gë *Yosef* sadëha pacëna ña rëkiko, gante ntehnëk *sariya* Moyis ka. Awa më njini *Yerusalem* Cery Wën Cankaf hna do njonihä fatah fa cëhina Ahwëhn a, ²³ kabi keriko fëna sariya Ahwëhn hna: «Facan fandënkweyënkwa fante wo hnagik fa Ahwëhn a sahëdeha.» ††²⁴ Tëfëkawo fëna canëni sadëha le tëyëk sariya Ahwëhn a: «Walagi wahi ma vupah vuki †.»

Ipankël gë Simeyo

²⁵ *Yerusalem* hna nkeho asan ale waciko Simeyo. Asan arac catëko do ntënëndëhëhni Wënu ña do napëdëhëhni ale rëfëkawo njij pëhëtêhni vëvë *Isërayel*

†† 2.23: *Icahn* 13.2, 12, 15 † *Walagi wahi ma vupah vuki: soje sadëha ya fape fakwëhn bëhn rëyik, bare vëhayëhna va, vupah vuki tëyini. (Soje Walevi 12)*

va. Iyir Ipacah ija g'umë nkeniho ²⁶ do njëtëndanëka-wo cëmëdina hara nulahna Arëhnayik ale payid Ahwëhn a Wënu ña. ²⁷ Awa Simeyo, Iyir Ipacah ija hnësëndëhawo, njiko *Cery Wën Cankaf* hna. Wati rac dënk vële hnagëka Yesu va njiryejenihawo soñe ntini ile tëyëk sariya soñe lëwu ña. ²⁸ Simeyo, ga nuka, njakëkawo do camehna Wënu ña ntehn:

²⁹ «Tame, Ahwëhn, ntiru ile hnësënhëruhoño ña:

Awa kodu arava aryokuñëhn hu ña cëm yam.

³⁰ Nubuha gë vinkër mën vi dënk afehët ale fayiru ña,

³¹ umë ye ale fëhwëtëru soñe wabulunda ña fop:

³² humpen hunte lid ayëti wahnënk duniya li fop ye

do umë yed *icëmb* vëvë Isërayel, bulunda hu ña.»

³³ Vële hnagëka Yesu va pëmpëhnahnëkëhniwo gë

wanës wante nësëdëho Simeyo soñe lëwu ña.

³⁴ Simeyo ndëwakëhniwo tac ntehn *Mari*, hnëmu

Yesu: «Wënu ña tëhnaka fatah hu fi, këfahnëhni

vëyabah do matëndëni vëryampo hnë Isërayel hna.

Dahëse Wën yed, bare vahnë va ñwëyëhnëdëniha.

³⁵ Koyëna njëtëde vinahan vicoŵak hnë vahnë

vëyabah. Do wëjë, Mari, horot ña cëhëdëhi ntaŵary inji

had sëlame.»

Ipankël gë Ana

³⁶ Nkeho fëna *kila* asëval; Ana maciko. Rëmu Fanuwel maciko do hnë hnënk Aser hna nkentiko. Ana ntafëko dús. Wabëhn mbëd gë waki ntilahnëniho g'asan ale yëlëkawo hn'undag ntëwu hna tac asanu cëmëko.

³⁷ Asan këm fo nkoko hafo nuya wabëhn wafëhw im- bëd gë warar gë wahnah (84). Cahnëdilohna *Cery Wën Cankaf* hna do ntiyadëho sali Wënu ña g'umëd gë g'anent: cuñëdëho do njëfadëho. ³⁸ Hnë wati rac dënk tëhantikëhniwo do pëgwëlehn camehnënda Wënu ña. Do nësëndëhëhniwo soñe fatah fa fop vële

hnapëdëho ipëh *Yerusalem* va.

Imënc gë Nasaret ña

³⁹ Vële hnagëka Yesu va, ga puhnani idi ile tëyëk sariya Ahwëhn a, më mëncëni gë Galile nkol ntëw hni hna, Nasaret. ⁴⁰ Yesu nañëdëho do njaŵëdëho, usery lëwu ña nkwënadëho do Wënu ña tufahnëdëho iña dëwu ña.

Yesu Cery Wën Cankaf hna

⁴¹ Bëhn-wo-bëhn vële hnagëka Yesu va njidëniho *Yerusalem* soñe ambënt *Pak* ña. ⁴² Ante nuŵako Yesu wabëhn pëhw gë waki ña, më njoryaryëniha gante nke namu ambënt tac ka. ⁴³ Ante puk ambënt ña, mëncëdëniho, bare Yesu Yerusalem hna nkoko do rëmu gë hnëmu vëyëtëlohna. ⁴⁴ Ntiyahnëkëhniwo gë vëréfal hni nkentiko do fac ña fop njasëniho. Awa pëgwëlehnëni njëkëlehnëdëniha hnë wahnënk walëw hni hna do gë wëlawo walëw hni hna, ⁴⁵ bare vëhnula-wohna. Mbokalehnëni gë Yerusalem nkotëni njëkëlehnëhëdëniha. ⁴⁶ Hnë fac rarëna hna, më nuniha *Cery Wën Cankaf* hna. Fagant vëharañ sariya hna ntañako, nëpadëhëhniwo do tëyëdëhëhniwo. ⁴⁷ Fop

vële wëryëdëhawo va pëmpëhnahnëkëhniwo gante kwëhnako hakili ka do wante ntëkwadëho ña. ⁴⁸ Vëhni, rëmu gë hnëmu, ante nuniha ña, pëmpëhnahnëkëhniwo dús. Hnëmu më ntehnëka: «Ajë mën, soñe ye liruhëfu aki? Rëmuñ g'ami ndëñakëbun dús ayëkëlehnatënde.»

⁴⁹ Më ntëkwakëhni: «Soñe ye ga yëkëlehnëdunëho? Yëtëluhna bi tëfëko yewu cery Rëm mën hna †?»

⁵⁰ Bare vëyëtëlohna ile ntehnëdëhëhniwo ña.

⁵¹ Yesu mëncëntëlehn gë Nasaret do nkoko ntënëndëhëni. Wante liyak ñi fop, hnëmu hakili hna kwëtako. ⁵² Awa Yesu hakili ña nkwënadëhawo, nañëdëho do nkeya ntëwu ña nëñahnëkawo Wënu ña gë vahnë va.

Ikaraj San Ayary

3 Awa hnë bëhn le nuŵahnëko Tiber wabëhn pëhw g'imbëd (15) ga nkehahnëko Ahnañ fop vankal vante kwëhnëko Rom va, Pos *Pilat* yeho guverëner vë Yude ña, *Erod* hnañëko hnë resiyo Galile hna do aheryu, ale waciko Filip ña, umë hnañëndiko hnë resiyo Iture hna gë Tërakonitis hna, Lisaniyas yeho guverëner vë Abilen ña, ² do Anas gë Kayif yeho vësankaf vësëna wasadëha va. Hnë wati rac nuŵako *San*, aju Sakari,

wanës Wënu ña wula hna. ³ Tac ndapëko inkal bë sën sankaf Yurëdan hna fop ntehnatëndëhëni vahnë va: «Gwëcëteryin vankeya va, ayaryiwu do Wënu ña tavëndëhu wameh hun ña.» ⁴ Koyëna ntiyako ile kerëko *kila* ile waciko Esayi ña kayëte ntëwu hna:

«Nëparyin! Asan ryekad wula hna, më lehnëd:

“Pëhwëtëryin nkañ Ahwëhn a, dinëndina vankañ vacatah dús!

⁵ Vankëd va gë wahuñ ŵa fop këñëndëlehnëde; vankañ vatumpak va catënëde, vankañ vapërëkak va fop pëhwëtëde.

⁶ Do vahnë va fop nudëni ipëh inte ŵatik hnë Wën.” ††

»

⁷ Kore vahnë yijëko vëhni San hna soñe njaryëhni. Ntehnëdëhëhniwo: «Wuhnë, merun had walën wayapah! Mo lehnëku yaryi yi fo kod pëhëtu ntavah cankañ Wën nte yejëk ñi. ⁸ Atëh përen wadëwel wapëren ntëwëd; diryindën viyë vifëren arufahnahnu nkwëcëtarun vankeya va! Ant'ahnahandu: “Rëm sankaf fu ña, Abëraham ye”, had watac nkwërënked afehëtahniwu. Pëyadëmu: Wënu ña kod dënk nti wañi wëraka vutah Abëraham! ⁹ Rasëhn ña pëhwëtak ños vatëh va kobëri vënkahn hna: Atëh nte-wo-nte wok dëwëdina wadëwel wapëren ña ñosëde do ntabi gë hwëdëh.»

¹⁰ Vahnë va tëyëdënihawo: «Ye rëfëkëfu lifu?»

¹¹ Më ntëkwakëhni: «Ale hwëhnañ vacud vaki tëfëka njëda ndampo ale wok kwëhnana do ale hwëhnañ rokëtok tëfëka cehahn.»

¹² Vëréf yatëtanke fëna njijëniho njaryaryini. Më tëyëniha: «Aharaj, fuhnë lë, ye rëfëkëfu lifu?»

¹³ Më ntëkwakëhni: «Ant'asosehnuni vahnë va ntëbi ile lehnirun arëyuni ña.»

† *Cery Rëm mën hna: kod pëhnëtan fëna: «doku Rëm mën hna».* †† 3.6: *Esayi 40.3-5*

¹⁴ Wasodade fëna tëyëntinihawo: «Fuhnë lë, ye rëfëkëfu lifu?»

Më ntëkwakëhni: «Ant'ahnufu koryi ahnë gë fanka ma gë wamërahn, bare cosë hun ija nkewu gwër.»

¹⁵ Bulunda ÿa napëdënihawo Arëhnayik a: ale-wo-le tëyadëho bi San ye? ¹⁶ Awa San më ntehnëkëhni vëhni fop: «Ami, gë wënka njaryëdëmu; bare ale yejëk a umë lëbëko: catëla dënk fëtahnu viyëba wapary wadëwu ña. Umë, g'Iyir Ipacah do gë hwëdëh † njaryëdëhu.

¹⁷ Vák hna mënkwek bëryëw ija pitëndëlehnaahn wanjëc ña gë vaparyel va. Ndanëd wanjëc ña ndank ntëwu hna, bare vaparyel va pëdëd hnë hwëdëh †† hunte wok dipëdina muk.» ¹⁸ San nkabëdëhëhniwo bulunda ÿa wayabah wakaŵary do pëyadëhëhniwo *Wanës Wakasëk* ña.

¹⁹ Hnë wati rac, San nirakawo fëna Erođ ale hnaŵëko Galile ÿa, kabi Erođ asëval acëru ÿa ñëlëko —Erodiyad maciko— do kabi ntiko fëna viwëh viyabah vihaŵary.

²⁰ Tac Erođ mboko nti wëh haŵary kat: cëdehnëkawo San.

Yary Yesu ÿa

²¹ San, ga njaryëkëhni vahnë va fop, njaryëkawo Yesu fëna. Tac, wati nte njëfadëho Yesu ña, ambin ña pidë-tako, ²² Iyir Ipacah ija cëlëlehni hnë umë; gë fah mëntëlëniho. Tac kopa vë g'ambin nkwëryëlehni ga ntehnëd: «Ajë mën ale ÿadëfu dūs a yeru; gë wëjë nëjëko dūs.»

Vacërakëlo Yesu va

²³ Yesu mpëd tëkëkawo wabëhn wafëhw warar (30) ante pëgwëko doku lëwu ña. Vahnë va fatah *Yosef* ntinihawo, ale nagëko Heli ÿa, ²⁴ Heli nte nagëko Matat, Matat nte nagëko Levi, Levi nte nagëko Melëki, Melëki nte nagëko Yanayi, Yanayi nte nagëko *Yosef*, ²⁵ Yosef nte nagëko Matatiyas, Matatiyas nte nagëko Amos, Amos nte nagëko Nawum, Nawum nte nagëko Hesëli, Hesëli nte nagëko Nagayi, ²⁶ Nagayi nte nagëko Mat, Mat nte nagëko Matatiyas, Matatiyas nte nagëko Semeyin, Semeyin nte nagëko Yosek, Yosek nte nagëko Yoda, ²⁷ Yoda nte nagëko Yowanan, Yowanan nte nagëko Resa, Resa nte nagëko Sorobabel, Sorobabel nte nagëko Salatiyel, Salatiyel nte nagëko Neri, ²⁸ Neri nte nagëko Melëki, Melëki nte nagëko Adi, Adi nte nagëko Kosam, Kosam nte nagëko Elëmadam, Elëmadam nte nagëko Er, ²⁹ Er nte nagëko Yesu, Yesu nte nagëko Eliyeser, Eliyeser nte nagëko Yorim, Yorim nte nagëko Matat, Matat nte nagëko Levi, ³⁰ Levi nte nagëko Simeyō, Simeyō nte nagëko Yuda, Yuda nte nagëko Yosef, Yosef nte nagëko Yonam, Yonam nte nagëko Eliyakim, ³¹ Eliyakim nte nagëko Meleya, Meleya nte nagëko Mena, Mena nte nagëko Matata, Matata nte nagëko Natan, Natan nte nagëko *David*, ³² David nte nagëko Yese, Yese nte nagëko Yobed,

† Gë Iyir Ipacah do gë hwëdëh: kode nkwëryi fëhnëtanëk viyë vëhi vëhnëmpëlah ma iñë ryampo fo. †† Pëdëd hnë hwëdëh hunte wok dipëdina muk: Iyir paŵare hwëdëh ha nësëd hn'ile ntënkëdëni vële wok vësatëna va.

Yobed nte nagëko Bos, Bos nte nagëko Sala, Sala nte nagëko Nason, ³³ Nason nte nagëko Aminadab, Aminadab nte nagëko Adëmin, Adëmin nte nagëko Arëni, Arëni nte nagëko Hesëron, Hesëron nte nagëko Peres, Peres nte nagëko Yuda, ³⁴ Yuda nte nagëko *Sakob*, Sakob nte nagëko Isak, Isak nte nagëko Abëraham, Abëraham nte nagëko Tara, Tara nte nagëko Nakor, ³⁵ Nakor nte nagëko Seruk, Seruk nte nagëko Ragawo, Ragawo nte nagëko Falek, Falek nte nagëko Eber, Eber nte nagëko Sala, ³⁶ Sala nte nagëko Kayënam, Kayënam nte nagëko Arafakad, Arafakad nte nagëko Sem, Sem nte nagëko Nowe, Nowe nte nagëko Lamek, ³⁷ Lamek nte nagëko Matusala, Matusala nte nagëko Enok, Enok nte nagëko Yarët, Yarët nte nagëko Malëlel, Malëlel nte nagëko Kayënam, ³⁸ Kayënam nte nagëko Enos, Enos nte nagëko Set, Set nte nagëko Adam, ajë Wënu ña.

Iyëkëhnahn Yesu

4 Yesu g'Iyir Ipacah pëbah mbokajëdëho gë sën, le ŵacik Yurëdan ka, njolehna Yir ija wula hna.

² Hnam njëkëhnahnëdëhawo *Sintani* menehna. Ñoñ tokëdilohna hnë wafac wafëhw wahnah. Ga ndëcëk, umë njoka inte dūs.

³ Awa, Sintani më ntehnëka: «Ge paryi *Ajë Wën* yeru, dehnëryehna inji taka mbaca mburu.»

⁴ Yesu më ntëkwaka: «Vikerëh Wën va pëyahnëk, “Ah-në gena roka fo valëdëha ñëwahn duniyā li.” † »

⁵ Tac Sintani më mbok njoka hn'ile ñak njihnëk, tufëka fop wahnaŵ wawë duniyā ŵi hwënta ryampo fo.

⁶ Tac ntehnëka: «Njëdadëmi fop ucanakaf gë hnapul gë *icëmb* waŵi wahnaŵ fop. Iyïn fop nuŵabu do kodëfu yëdaŵa ale ÿadëfu. ⁷ Age ndëkwëhnëru haryënk wën soŵe asëmbo, fop wëjë hwëhnëd.»

⁸ Yesu më ntëkwaka: «Vikerëh va pëyahnëk: “Dëkwëhnëhryehna Ahwëhn a Wënu ña do umë fo rëfëka aryokuñëhnëd.” †† »

⁹ Tac Sintani më njoka *Yerusalem*, tindëka cëmët *Cery Wën Cankaf* hna do ntehnëka: «Age Ajë Wënu ña yeru, dëdary gëd, ¹⁰ kabi Vikerëh va pëyahnëk: «“Wënu ña ntehnëdëhëhni wamëleka wadëwu ña keryëndënihi.”

¹¹ «Tac: “Njakëndënihi wëbák wadëw hni hna kehah-nënihi ant'aŵëw taka.” †† »

¹² Yesu më ntëkwaka: «Vikerëh va pëyahnëk: “Ant'ayëkëhnahna Ahwëhn a Wën hu ña.” ††† »

¹³ Sintani, ga puhnak yëkëhnahn menehna Yesu ña fop, ñaŵëtalehna hafo nkaŵ kaŵary.

Yesu Galile pëgwëd doku lëwu ÿa

¹⁴ Yesu mbokako Galile. Iyir Ipacah ija njëdadëhawo fanka ntihahn fop ile ntidëho ÿa. Koyëna ŵac lëwu ŵa campëko vankol hna fop. ¹⁵ Karañdëhëhniwo vahnë va *vacaliŵa* wasëwif hna do vahnë va fop cëkwaryëdënihawo.

‡ 4.4: *Divëta Sariya* 8.3 †† 4.8: *Divëta Sariya* 6.13 †† 4.11: *Wahnëw* 91.11-12 ††† 4.12: *Divëta Sariya* 6.16

Yesu pëyahned Wanës Wakasëk ɲa

¹⁶ Fac ryampo, Yesu më njik nkol nte waciko Nasaret hn'ile kwëdiko hna. *Fac ntawëla* wasëwif hna, më tënkëk *caliɲa* hna gante njuhëka ka. Matëko karaɲ Vikerëh va. ¹⁷ Umë njëdayik kayëte nte kerëko *kila* le waciko Esayi. Pidëtëk do tëkat hn'ile kerik:

¹⁸ «Iyir Ahwëhn a hnë ami nke, umë rëhnako †, soɲe yonëhnëwëhni vëhaɲëhna va *Wanës Wakasëk* ɲa; payiko fëyawëhni vëramp va tavëdeni, vumëp va nudëni, vële vërehnik va nkedëni afaya lëw hni,

¹⁹ pëyadëmu bëhn le pehëtahnëdëhëhni Ahwëhn a bulunda lëwu ɲa tëkik.» ††

²⁰ Ga puhnak karaɲ ɲa, Yesu më pidëk Vikerëh va mbësahna ale hwëtëda do ntaña. Fop vële yeho caliɲa va ntaɲënihawo. ²¹ Pëgwëlehn ntehnëdëhëhni: «Dol vikerëh vinte haraɲëbu vi ntiyak wati le hnëpadunëho ɲi dënk.»

²² Vahnë va fop nësëdëniho wanës wapërën Yesu do pëmpëhnahnëkëhniwo dus wanës wabënak wade nësëdëho ɲa do ntehnëdëniho: «Bare aɲi gena biaju *Yosef*?»

²³ Yesu më ntehnëkëhni: «Pacahnëko ndënkwëtehnëdunëho ile nësëdëni vëyabah: “Ayërën, yërëny wëjë dënk.” Ntehnëdunëho fëna: “Njëtabun fop ile liru Kaperënaɲum ɲa. Diry gë rac ki ani fëna hnë nkol ntëw hu li dënk kabi ani naɲëru.”»

²⁴ Tac më nkwenëk: «Toña ɲa fëyadëmu: wëla kila ryampo dënënedena nkol nte naɲahnëk. ²⁵ Paryi pëyadëmu, yamani kila le waciko Eli ɲa, njabëniho vësëval vële cëmaryëko vësan *Isërayel* hna. Wati rac nkoko gona tëvënd hnë wabëhn watar gë fagant bëhn do inte cankaf yeho nkal hna fop. ²⁶ Bare Wënu ɲa payëlawohna Eli wëla hnë aryampo hnë vësëval wasëwif vërac, bare hnë aryampo fo payëkawo ale lëdëko Sarëpëta hnë nkol cankaf mbë Sidon hna. ²⁷ Nkeniho, yamani kila Elise ɲa fëna vëhwëhn *vambij* vëyabah *Isërayel* hna. Bare wëla aryampo hnë vërac hna yërënilohna ge gena avë Siri ale waciko Naman ɲa. †† »

²⁸ Ga nkweyëni watac, vële yeho caliɲa va pëbëlehnëkëhniwo ntavah. ²⁹ Matëlehnëni canëniha nkol hna njonihya yaɲ vampamb kuɲ nte vëryahniko nkol ɲa soɲe cañëtëniha njo gëd. ³⁰ Bare Yesu më ndëcëk fagant lëw hni nji nkaɲ ntëwu.

Yesu asan ahwëhn yine njërëned

³¹ Yesu cëlëndako Kaperënaɲum, nkol mbë Galile. Vahnë karaɲdëho *fac ntawëla* hna ³² do pëmpëhnahnëkëhniwo gante karaɲdëhëhniwo ka, kabi g'ucankaf nësëdëho.

† Umë rëhnako: *Esayi paɲare Arëhnayik a nësëdëho*; *Yesu ntehnëdëho ani umë dënk ye Këris ɲa, Arëhnayik a*. †† 4.19: *Esayi 61.1-2* † 4.26: 1 *Vëhnaɲ 17.8-16* †† 4.27: 2 *Vëhnaɲ 5.1-14*

³³ *Caliɲa* hna nkeho ale pëlako *yine* wëh. Umë ndekak gë fanka ntehnë: ³⁴ «Yesu vë Nasaret, ye ye yëbëlan fu? Afërëkanëfu bi yijëru? Njëtëbu dus bi mo yeru: Afacah ale payik Wënu ɲa yeru!»

³⁵ Yesu më ɲañëhahnëka ntehnë: «Demëhnary do cahnëryehna aɲi asan.» Awa, yine ɲa këfëlehna asan a tase vahnë fop, cahnëlehna hara dilahna wëh.

³⁶ Vële hnuko umë va fop ɲayëkëhniwo do ntehnëdëni: «Iɲëhne sifa wanës ye ye waɲi?» Ntehnëdëhëhni wayine ɲa g'ucankaf do gë fanka: «Cahnëryehna!» do cahnëd. ³⁷ Koyëna wac Yesu ɲa campëko caharab vankol hna fop.

Yesu vëres vëyabah njërëned

³⁸ Tac Yesu cahnëko *caliɲa* hna nji tere asan ale waciko Simo. Awa hnëmu asëvalu Simo tesëko, mbahn ɲi njakëkawo dus. Umë muntaniha Yesu ndemahna.

³⁹ Më njik cëpëka ɲañëhahna res wã do res wã cahnëlehna. Wati rac dënk matëlehn asëval a pëgw nëhëtëhnëdëni.

⁴⁰ Wati le njodëho lav wã, fop vële hwëhnakëhniwo vëres, sifa wates wanëmpëlah, njinenëhniwëkëhniwo Yesu, tindëdëhëhniwo wëbák wadëwu ɲa vëhni fop soɲe njërëhahnëhni do njërëniho. ⁴¹ *Wayine* fëna sahnëdëhëhniwo vëyabah ndekatëdëni: «*Ajë Wënu* yeru.» Bare Yesu ɲañëhahnëdëhëhniwo soɲe ndemëhnani kabi njëtëniho vëhni umë ye Arëhnayik a.

Yesu karaɲdëhëhni vacaliɲa wasëwif hna

⁴² Wakëwak fo Yesu cahnëko nji hn'ile njirëk. Kore ɲa njëkëlehnëdënihawo. Ga nuniha ñadëniho nkonti gë vëhni, antë nji tavëhni. ⁴³ Bare Yesu më ntehnëkëhni: «Vankol vañëntaɲ hna fëna tëfëko fëyahnu *Wanës Wakasëk Naɲ Wënu* ɲa; soɲe umë payiko.»

⁴⁴ Pëyadëhëhniwo fëna *vacaliɲa* vamb vankol wasëwif hna.

Vëréfal vëryënkweyënkwe Yesu

5 Fac ryampo, Yesu kahnëko vambamb lant sankaf Senesaret hna do peñlëdëniho kore ɲa caharab lëwu soɲe nëpani wanës Wënu ɲa. ² Umë nuk wakulu waki tëfary hna. Vëfëla wuwis va cëlëniho ndagëndëni waryey wale pëlahnëdeni uwis. ³ Kayëlehn hnë kulu ryampo le kwëhnëko Simo, më tëyëka ɲaŵëta vambëɲ va toye. Yesu ntañalehn kulu hna pëgw karaɲdëhëhni kore ɲa.

⁴ Ga puhnak wanës ɲa, më ntehnëka Simo: «Njiryeryery kulu ɲi hn'ile ñak tëwëk wënkã ɲi toye. Tac wëjë gë vëréfal hu vi alabu waryey wã afëlahnuni wuwis.»

⁵ Simo më ntëkwaka: «Asankaf, ga mbër nkwayankë-talehnëkëfu, ñoñ pëlalëfuhna. Bare, kabi ntehnëruho labu, ntabëdëfu.»

⁶ Ntabëlehnëni, pëlanihëhni wuwis wuyabah hafo waryey wã pëgw mbëkëtan. ⁷ Më njelanihëhni vëréfal hni vëvë kulu ɲëntaɲ va njijëni ndemanihëhni. Vëhni më njijëni do pëbëniho wakulu waki tak wuwis wã hafo ñand tëmpani.

⁸ Simo *Piyer*, ga nuk watac, umë ndëkwëhnëk karyënkw Yesu do nteha: «Ahwëhn, ñawëtarye kabi asan aŵen yebu.» ⁹ Simo gë vële nkeniho va, fop pëmpëhnahnëkëhniwo do ntakëni, kabi pëlanihëhniwo wuwis uyabah urac. ¹⁰ Koyëna nkehëhniwo fëna *Sak* gë *San*, wiju Sebede vële mbankëniho doku Simo va.

Yesu më ntehnëka Simo: «Antë ntaki. Tëk pëgw yi wati vahnë rëkëdu afëland.» ¹¹ Mbokaryëlehnëni waku- lu ña vambënj hna, tavëlehnëni fop tëtëlehnëndëniha.

Yesu ahwëhn ambiy njërëned

¹² Ante nkeho Yesu hn'ankol ndanko, njijëko asan ale yeho *mbiy* fo. Arac, ga nuka Yesu, më ndëkwëhnëk karyënkw lëwu yëka yi nkal li do muntahna nteha: «Ahwëhn, ge ñadu kodu ayërëno, afacënëlehno.»

¹³ Yesu më njelëk vák ya ñaka do ntëkwahna: «Ñadëfu: Pacëry!» Wati rac dënk mbiy dëwu ña ntavëka.

¹⁴ Yesu më ntehnëka: «Antë afëyahna ahnë waji, bare yiry njëki asëna wasadëha ya do canëry sadëha soje yërën hu ña ile kerëko Moyis ntinde ya. Koyëna vahnë va njëtëdëni pacëru.»

¹⁵ Mama ntehnëkawo asan a antë pëyahna, wac lëwu wë campëdëho g'ahaŵary, bulunda varëpëlëdëho nkwëryëndëniha do njërëndëni wates wadëw hni.

¹⁶ Bare Yesu umë pitadëho hn'ile njihnek njëfand.

Yesu ahwëhn vorovoro njërëned

¹⁷ Fac ryampo, Yesu karanjëdëhëhniwo vahnë. *Wafarise* gë vëharaŵ sariya Moyis va lañantiko hnam. Fop vunkol vumb Galile, Yude do g'inaŵ *Jerusalem* matiniho. Fanka Wëni fa gë Yesu nkeho, njërënahnehi vëres.

¹⁸ Tac vësan rëkiko vële ryibika hnë yala ares ale yeho vorovoro. Ñadëniho ndënëniha, kwëtëniha haryënkw Yesu ¹⁹ bare vëhnuŷalohna fere; vahnë va pëbëniho. Awa umë kayëni yaŵ cery hna ntihëtëni vile rëjahnik va, do cëlëndëniha gë yala per tase vahnë fop haryënkw Yesu.

²⁰ Ga nuk Yesu kwëtahn dëw hni ña më ntehnëka ares a: «Lawo, wameh hu ña tavëhniru.»

²¹ *Vëharaŵ* sariya Moyis va gë wafarise wë më nahadëni ntehnëndëni: «Mo ga dënk ye ayi asan ale yewëdëha Wënu ña? Mo hod tavëhn wameh ña? Wënu ña fo hod!»

²² Bare Yesu njëtëko vinahan vidëw hni va, më ntehnëkëhni: «Soje ye hnahaŵun koyëna? ²³ Ge ntehnëbu: “Wameh hu ña tavëhniru”, ma ge ntehnëbu, “Matëry do yasëry?” ryampo bi ŷak hnëjëk nësi hnë waŵi? ²⁴ Bare ñadëfu ayëtu *Ajë Ahn'a* kwëh-nak fanka tavëhn wameh ðuniŷa li.» Awa më ntehnëka ares a: «Ami ntehnëdëmi, matëry, ahnuf yala hu yi, aŵënc gë ŷal hu.» ²⁵ Matëlehn taŵ asan a tase vahnë fop, nuf yala le ndakahnakëh ŷa, mënc cëmbëhatënda Wënu ña. ²⁶ Kore ŷa fop pëmpëhnahnëkëhniwo më cëmbëdëniha Wënu ña. Ntakëhni do nësëlëndëni: «Nubun dol viŷë vile nkok nahadina ahnë.»

Yesu macëdëha Levi tëfa

²⁷ Ga ndëcëk rac, Yesu cahnëko më nuka arëf ŷatëtanke, ale waciko Levi, laña lëwu hna. Yesu më ntehnëka: «Tëfe!» ²⁸ Levi matëlehn, tav fop, tëtëlehnë.

²⁹ Tac Levi më ntëvaka lëv sankaf tere lëwu hna. Vëreŷ ŷatëtanke vëyahab gë vëharaŵ ntañalahnëniho rok roka ŷa. ³⁰ *Wafarise* wë gë *vëharaŵ* sariya va mëhnađëniho soje rac. Më ntehnëdënihehni *vëreŷal* Yesu va: «Soje ye rokëlahnëdun, selahnëdun gë vëreŷ ŷatëtanke do gë vëwën vi?»

³¹ Yesu më ntëkwakëhni: «Vële wok vëresëna va balëlëhniha g'ayërën; vëres va mbalëk. ³² Yijëla wacëwëhni vësatah; mac vëwën yijëbu soje nkwëcë-tahnëni vankeya vantëw hni va.»

Yesu soje suŵ nësëd

³³ Tac *wafarise* wë ntehnënihawo Yesu: « *Vëreŷal* *San* Ayary a gë vëlëw fu va cuŵëdëni kwëlëkwël do njëfadëni, bare vëreŷal hu vi vëhni tokëdëni do cedëni kwëlëkwël.»

³⁴ Yesu më ntëkwakëhni: «Kodena cuŵëdanini vëfay iñël va antë tokëni wati nte nkelahnëni g'ale ŷëlëk a; ³⁵ wati yejëk ile nufëhnahnëdëniha ale ŷëlëd a: wafac warac cuŵëdëni vëreŷal mën va.»

³⁶ Tac Yesu më mëntëndëlehnëk: «Ahnë citëdina cud kasëk pëhwëtahn cud cër. Ge gena umë përekanëd kasëk ña do citel ña tëtëlandina g'icër ña. ³⁷ Ahnë taŵëdina ñen kasëk ña hnë waryëpët wasër †; ge gena umë, ñen kasëk ña përekanëd waryëpët wale wok gona talënd wë; ñen ña tënkenëd do waryëpët wë përekad. ³⁸ Bare tëtëka taŵi ñen kasëk hnë waryëpët wahasëk. ³⁹ Ale sek uñen ucër ñadina kasëk. Ntehnëd ucër unj gwërenkeha.»

Yesu ye Ahwëhn fac ntaŵëla

6 Hnë *fac ntaŵëla* hna Yesu gë *vëreŷal* vëlëwu va ndëcëtađëniho wëhaŷ wale lafëk vantimp. Vëreŷal va pëgwëlehnëni nkubëndëni vantimp va, ñwëŷehnehi wëbák wadëw hni hna, cemëni waŵec ña. ² *Wafarise* wëryampo wale yeho hnam wë më ntehnënihehni: «Soje ye lidun le nkok maŵëryana sariya fu ŷa ntiyi hnë fac ntaŵëla hna?»

³ Yesu më ntëkwakëhni: «Karanjëluhna bi ile ntiko *David* fac ryampo ante njokëhniwo inte, umë gë vëreŷëlëntaŵu va? ⁴ Gena bi tënkëko cery Wëni hna, nuf mburu ante kwëtëhniko Wëni ña, tok do njëdahni vëreŷëlëntaŵu va? Hara sariya fu ŷa, vësëna wasadëha fo maŵëryanëko tokëni.» ⁵ Yesu mboko nkwën kat: « *Ajë Ahn'a* umë ye ahwëhn fac ntaŵëla ŷa.»

Yesu ale cëmëk vák njërëned

⁶ *Fac ntaŵëla* kaŵary, Yesu tënkëko *caliŷa* hna karanjëndëhni vahnë va. Nkeho hnam asan ale cëmëko vák rëhw yi. ⁷ *Vëharaŵ* sariya va gë *wafarise* wë

† *Waryëpët wasër: namu lëw hni hna umë taŵahnëdëniho uñen ña.*

njëkëdënihawo Yesu bi njërënëdëha ahnë hnë fac ntaŵëla hna nuŷahnëni ile pëyahndëni menëk pëlahni. ⁸ Bare njëtëko vinahan vidëŵ hni va. Më ntehnëka asan ale cëmëko vák ŷa: «Matëry, ahahn fagant.» Asan a matëlehn kahn.

⁹ Tac Yesu më ntehnëkëhni: «Tëyëdëmu: Ye ntehnëk sariya fu ŷa? Ntiyi ufërën fac ntaŵëla ma uŵeh? Afehëta ahnë icëm ma aryaŵa?»

¹⁰ Më njëkëkëhni fop tac ntehnëka asan a: «Yeli vák hu ŷi.» Më njelëk do vák ŷa mbokalehna fërën fo. ¹¹ Awa vēharaŋ sariya va gë wafarise ŵa ntavëkëhniŵo đus soŋe rac. Më nkwajëlëdëni bi hak tēfëka ntiniha Yesu.

Yesu tëhnadëhëni vēfayik pëhw gë vēhi

¹² Wati rac Yesu kayëko hn'ikuŋ njëfahna Ŵënu ŋa; mēd uŋa fop njëfako. ¹³ Ga pacëk, më macëkëhni *vëřëfal* vëlëŵu va tëhnakëhni pëhw gë vēhi do macëhni *vëřëfayik*. ¹⁴ Vëhni ye: Simo, ale macëko *Piyer*, g'aheryu Andëre, ale nkeni rëm gë hnëm; *Sak* gë *San*; Filip gë Barëtelemi; ¹⁵ Matiye gë Toma; *Sak* aju Alëfe gë Simo nte ŵacëdëho Ahahnëndak a; ¹⁶ Yuda aju *Sak* gë Yuda Isëkariyot, ale yed aroka Yesu ŷa.

Yesu karaŋëdëhëni do njërënëdëhëni vahnë

¹⁷ Yesu më cëlini kuŋ hna gë *vëřëfal* vëlëŵu va do tëryani hnë igwac inte këñëlahnëk nkal iŋa. Nkeniho hnam kore sankaf vëřëfal vëlëŵu. Nkentiho fëna hnam vahnë vēyabah vēhaŵary: vahnë vēvë vankol *Yerusalem* gë vankol Yude hna fop, gë wahnaŵ wavë tēfary wov ŵa, Tir gë Sidon. ¹⁸ Nëpaniha njijëniho do njërënëhni wates wadëŵ hni. Njërënëkëhniŵo fëna vēle pëlahiho *wayine*. ¹⁹ Vahnë va fop ñadëniho ñakëniha, kabi fanka sahnëdëhaŵo njërënëdëhëniŵo fop.

Uyivah ma uŵeh

²⁰ Yesu njëkëkëhniwo *vëřëfal* vëlëŵu va do ntehn: Mbetarun ŵuhnë vēle haŷëhnëk kabi *Inaŵ Ŵënu* ŋa ŵuhnë hwëhnëk!

²¹ Mbetarun ŵuhnë vēle njok inte gaki vi, kabi fac yejëk pihndëdun đus.

Mbetarun vēle hođ gaki vi kabi fac yejëk ndasëdun.

²² Mbetarun ge vahnë va ñeŵëniho, ge ntađëniho, njeŵëdëniho, ntehnëdëniho merun kabi kwëtahnërunëha *Ajë Ahn'a*.

²³ Natëryiŵu ge vahnë va aki ntidëniho kabi icos sankaf hnapëdëhu ambin hna. Vacërakëlo hni va fëna aki ntidënihëniwo *wakila* Ŵënu ŋa.

²⁴ Meku ŵuhnë vēle vetak vi kabi rëkërun ahnuŷaŵu hnëŋah hun ŷa.

²⁵ Meku ŵuhnë vēle fihnëk gaki vi kabi inte ŋa njodëhu.

Meku ŵuhnë vēle ryasëđ gaki vi kabi uyiŵëhnah hna nkedun do kodun.

²⁶ Meku ŵuhnë ge vahnë va fop wapërën hun nësëdëni,

kabi vacërakëlo hni va fëna aki ntidënihëniŵo vēŵëř *vële ŵëcadëho wakila* va.

Iña vēle ŷeŵëkëfu

²⁷ Yesu mbok nës kat: «Ŵuhnë vēle wëryëdëho vi, lehnëdëfu: ŋahnëryinëhni vēle wok vēŷadiluhna va, dinëhnëryinëhni ufërën vēle ŷeŵëku va. ²⁸ Dëwanëhnëryinëhni ufërën vēle ryëwanëhnëdëhu uŵeh va do ayëfanëhnënduni vēle lidëhu uŵeh va. ²⁹ Ge ahnë njeŵëki tavëryehna mbok njeŵi hara gwëcagëlihahna; ge ahnë tebëki cud cankaŋ ŋa tavëryëryehna njoryary fatoy fa fëna. ³⁰ Yëđaryehna ale-wo-le ŵuntaki iñë, do ge ahnë nufëhnëki iñë ile hwëhnëru, ant'aryëšana. ³¹ Dinëhnëryinëhni vahnë va ile ŷadun ntidëhëniho ŷa.

³² «Ge vēle ŷahnëku fo ŷahnërun mo sëkwaryëdëhu? Wëla vēŵen va ŋahnënihëhni vēle ŷahnëkëhni va.

³³ Fëna ge vēle linëhnëdëhu fërën fo linëhnëdun fërën, mo sëkwaryëdëhu? Vëŵen va fëna ntidëni koyëna.

³⁴ Ge navehnëdunëhëhni vēle liyahneku mbësadëniho va fo, soŋe ye hnapëdun icëkwary? Vëŵen va fëna navehnëdënihëhni vēŵen ntaŋi soŋe mbësanihëhni ile navehnënihëhni ŷa fo. ³⁵ Bare ant'aliwu koyëna.

Ŋahnëryinëhni vēle ŷeŵëku va, dinëhnëryinëhni fërën do ahnavehnëndu hara nahaluhna avësaiŵu. Koyëna cos hun ŋa njabëđ do tufahnëdun vutah Ŵën Hunte Sëpëk Fop yerun. Përënak umë dënk gë vahnë vēle wok vēsamëhnëdina muk va. ³⁶ Yabëryiŵu ipërëna gante njabëka Rëmun përen aki.

Ant'ahitiŋuni vēŷënta hun

³⁷ «Ant'ahitiŋu nkeya aŷënta hun do kitiŋëđeluhna ŵuhnë fëna; ant'ahoyawuna aŷënta hun do koyadeluhna ŵuhnë fëna; tavëhnëryinëhni vēŷënta hun va do tavëhnëderun ŵuhnë fëna. ³⁸ Yëđahnëryin do njëđëderun ŵuhnë fëna; taŵëhnëderun ñaŋëh nte soryik do ñënkëlehni ndehëtand ki fo; ga ñëŋa ante ŷaŋëhnahndëdunëhëhni vahnë ŋa ñaŋëhahndëderun ŵuhnë dënk.»

³⁹ Yesu mboko mëntëndëlehneŋni: «Umëp kodina ka-ha mëp ntaŵu hara vēyona hnë hatëh vēhni vēhi tak.

⁴⁰ *Fakaraŋ* fante lëbëka aharaŋ alëŵu gena; bare fakaraŋ fante haraŋëk hafo puhna had aharaŋ alëŵu nked.

⁴¹ «Soŋe ye yëkëdu ivëđ le ye inkër aŷënta hu do hara kamantihna bërëh bële yehi nkër hu hna? ⁴² Wëjë, ale wok nudila bërëh bële yehi nkër hu hna, hak kodu alehna aŷënta hu ŷa: "Aŷënta mën, napërye lihëti ivëđ le yehi nkër li"? Wëjë, ale ntiyahneŋ catëru alëbëhni vēŷëntaŵ, dihëtary ten bërëh bële yehi nkër hu hna tac nuđu đus alihëtahn ivëđ le ye nkër aŷënta hu ŷi.

Atëh g'ile ntëŵëđ

⁴³ «Atëh përen dëŵëđina viŵeh, atëh meh fëna dëŵëđina viŵëren. ⁴⁴ Atëh-wo-tëh njavëtëtëde gë vantëŵel vantëŵu va: kwëcëdëna wanuŷ hnë idël imeh, kwëcëdëna fëna *waresen* hnë wadëmpëhn. ⁴⁵ Ahnë

afërën ifërën nësëd kabi umë fëbëka ntaŵary dëwu hna; ahnë aŵeh uŵeh nësëd kabi umë fëbëka ntaŵary dëwu hna. Kabi ŵës ale-wo-le ile fëbëk ntaŵary dëwu ŷa nësëd.

Vacery vaki

⁴⁶ «Soŷe ye ŵacëdunëho: "Ahwëhn, Ahwëhn", do didiluhna ile lehnëdëmu ŷa? ⁴⁷ Ale-wo-le yijëk ŷal mën a do nëpa wanës mën ŷa nti ile hnësëdëfu ŷa, ⁴⁸ had ale vëryëk cery njaŵah nke: nkabëd hafo tēwën dūs tac pëgwëlehn bëry iŷa. Ge tēkik uŵac ŵënka sën ŷa përekanëdilahna, kabi bëry yaŵah mbëryik. ⁴⁹ Bare ale-wo-le hnëpad wanës mën ŷa do didina ile hnësëdëfu ŷa had ale vëryëk cery nte wok njaŵëna nke. Ga macëk ŵënka sën ŷa hafo cery tac njođ tarj; përekahehn fop.»

Yesu njërënëdëha aryokuŷëhn asankaf wasodade wavë Rom

7 Ga puhnak Yesu ile ñadëho nës ŷa fop tase bulunda hna, më njik nkol nte ŵacik Kaperënaŷum. ² Nkeho hnam kapiten wasodade wavë Rom ale hwëhnakawo aryokuŷ ale ñadëho dūs. Aryokuŷ arac tesëko hafo ñand cëm. ³ Kapiten ŷa nkwëryëko wëba Yesu ŷa, më payëkëhni vicër *wasëwif* njini tēyëniha njij njërëna ares alëwu ŷi. ⁴ Vicër va, ga tēkëni darël Yesu, më muntadëniha ndemahni ntehnatëndëniha: «Aŷi asan tēfëka aryemahna! ⁵ Nahnëkëhni bulunda fu ŷa do umë vëryëhnëk *cery caliŷa* fu ŷi.» ⁶ Yesu më tēfëlëni gë vëhni. Ga nkëhnëk tēkëni tere hna, Kapiten ŷa më payikëhni wëlawoŵu ntehnëniha Yesu: «Ahwëhn, ant'avërehnaj, tēfëlohna arënk tere mën hna. ⁷ Soŷe umë wobu maŵëhnëla fëna hacaryi ŷi ami dënk. Wëla ki fo nësëru aryokuŷ mën aŷi njërëd. ⁸ Ami dënk, vële lëbëko ucankaf va ŵaŵëhnëdëfu do kwëhnabuhëhni wasodade wale ŵaŵëhnëdëho fëna. Njëtëbu rac kabi ge ntehnëbuha aryampo: "Yiryey!" njid; ge ntehnëbuha aŷëntaŵ: "Yij!" njijëd; do ge ntehnëbuha aryokuŷ mën a: "Diry aki!" ntid. Awa wëjë, aki fo nësëdu!»

⁹ Yesu, ga nkwëryëk watac, më pëmpëhnëka gë kapiten ŷa. Më cahëtak gë kore le rëfëdëhawo ŷa, ntehnëhni: «Paryi pëyadëmu: kobëri nula iŷi sifa kwë-tahn wëla hnë aryampo wasëwif hna.» ¹⁰ Vële payiko kapiten va, ga mbokani gë tere, tēkatënihawo aryokuŷ a njërëk.

Yesu matëndëdëha aju asëval ale cëmaryëk asan

¹¹ Yesu më mbok njik nkol nte ŵacik Nayin do *vëréfal* vëlëwu va gë vahnë vëyabah vëhaŵary tēfëlëdëniho. ¹² Wati nte tēkëdëho nkol ŷa njiryeryëdeho asëm ibaŷi: facan fatac fo kwëhnako hnëmu. Asëval, ale cëmaryëk asan, hnagëkawo. Vahnë vëyabah vëvë nkol va tēfëlëniho. ¹³ Yesu, ga nuka asëval arac, më kaŷëhnah-nëka dūs g'umë, më ntehnëka: «Bok aho!»

¹⁴ Yesu më tēhak ñak pad nte njohahnik asëm a; vële yoka va kahnëlehnëni. Më ntehnëka asëm a: «Jar,

ntehnedëmi, matëry!» ¹⁵ Asëm a matëlehn ntaŷa, pëgw nësëd. Tac Yesu më mbësaka hnëmu.

¹⁶ Vahnë va fop ntakëkëhniwo; umë cëmbëdëniha Ŵënu ŷa ntehnatëndëni: «*Kila* sankaf rëkik ŷal fu li! Ŵënu ŷa njijëk ndemahni bulunda lëwu ŷa.» ¹⁷ Hnë nkal Yude hna fop gë wayal waŷëntaŵ wavë caharab ŵa nësëdeho ile ntiko Yesu ŷa.

Vëfay San Ayary a

¹⁸ *Vëréfal San* va më tēfëtanëniha fop ile ryëcëtako ŷa ¹⁹ do San më macëkëhni vëhi hnë vëhni. Payëkëhni g'Ahwëhn tēyëniha: «Arëhnayik Ŵën ale yijëd ŷa bi yeru ma ahaŵary hnapëdëfun?»

²⁰ Ga tēkëni vëhni Yesu hna, më ntehnëniha: «*San Ayary a* fayikëfu arëyi: "Arëhnayik ale yijëd ŷa bi yeru ma ahaŵary hnapëdëfun?"»

²¹ Wati rac dënk, Yesu njërënëdëhëhniwo vëres vëyabah wates wadëŵ hni do ntandëhni *wayine*, mëpëtëndëhni vumëp vëyabah. ²² Tac më ntëkwakëhni vëfay San va: «Yiryin afëyawuna San ile hnurun do wëryërun ŷa: vumëp va nudëni, vëreyah va njasëdëni, vëhwëhn *mbiy* va njërëni, vëryënjënkah va nkwëryëdëni, vësëm va mbëhnëni, *Wanës Wakasëk* ŷa pëyadëni vëhaŷëhna va. ²³ Nëfaka ale wod tavëna ik-wëtahn dëmën ŷa!»

²⁴ Ga mbokani vëfay va, Yesu më nësëndëhëhni kore ŷa soŷe San ntehnëd: «Ye yirunëho ayëkiwu wula hna? Ale wok kwëhnana nafa had idël mbë tēfary sën nte ñënkëlend sël bi? ²⁵ Awa, ye yirunëho ayëkiwu? Ale sudak viŷi viwamah bi? Vële sudad viwamah va do njabëk hnapul, cery naŵ asankaf hna nkeni. ²⁶ Awa, *kila* bi yirunëho ayëkiwu? Ha, ntehnëdëmu ntëbik dënk kila. ²⁷ Kabi soŷe San nësëd Vikerëh va ante ntehnëko Ŵënu ŷa:

«"Caŷëtëryidëfuha afay mën a haryënkwa hu pëh-wëtëhni nkaŵ ŷa." †»

²⁸ Yesu më mbok ntehnëk: «Pëyadëmu, kobëri nagina ale lëbëka San. Bare ha gaki ale ŷak mbak nafa *Naŵ Ŵën* hna lëbëka.»

²⁹ Bulunda ŷa fop gë vëréf ŷatëtanke va nëpadënihawo San do maŵëniho njaryëhni kabi njavëtëniho Ŵënu ŷa catëk. ³⁰ Bare *wafarise* ŵa gë *vëharan sariya* va ŷwëyëniho ile ñadëho Ŵën ntini ŷa: ŷwëyëniho vëwëcëtëdina vankeya vantëŵ hni va do ŷwëyëniho fëna yaryëdëlëhniha San.

³¹ Yesu më nkwënkëk: «Mo hodëfu wën-tëndëlehnëwëhni vëŷi vahnë? ³² Vutah vunte laŷak hn'ile nëhëdëni mëntëlëni, vundampo ndekah-natëndënihëhni vuŷëntaŵ va:

«"Njëwëhnirun hnëŵ sampace, gaŵëluhna sampace! Njëwëhnirun hnëŵ wakwëy, gaŵëluhna wakwëy!"

³³ «Nësëdëfu koyëna kabi San njijëko, tokëdilohna roka fërën, cedilohna uŷen, ntehnëdunëho: "*Yine* fëla-ka!" ³⁴ Tac Ajë Ahn'a njijëk, tokëd, ced do ntehnërun: "Yëkëryina aŷi asan; use gë rok roka fo nahad, lawo vëréf ŷatëtanke ye do gë vëwën!" ³⁵ Bare vële rëfëk uyët va njavëtëdëni Ŵënu ŷa catëk.»

† 7.27: *Malasi* 3.1

Yesu hnë tere Simo farise hna

³⁶ Farise ryampo wacëkawo Yesu nji tokëni roka tere lëwu hna. Yesu njik ŷalu hna do ntañako roka ŷa.

³⁷ Ankol tac asëval yeho ale yavëtiko liko wameh wayabah. Ante njëtako Yesu tere farise hna tokëntëdeho roka umë njojëk sëleku datikola hambah ntañi.

³⁸ Njijëk ñëw kamëhni wapary Yesu; kond cëkënatënda wapary Yesu ña gë wankwën wadëwu ña; tac pëhwëcëka g'imul dëwu ña, mbucëdëha wapary ña do tura datikola ŷa.

³⁹ Ale wacëkawo Yesu roka ŷa, ga nuk watac, nahako: «Ge paryi *kila* yekënd aŷi asan njëtakënd, bi mo ye aŷi asëval ale ŷakëdëha do ile nke ŷa: asëval ale yavëtiko liko wameh wayabah ye.»

⁴⁰ Awa Yesu ntehnëlehna farise ŷa: «Simo, iñë ŷadëmi lehni.» Simo më ntëkwaka: «Aharan, nësëry.»

⁴¹ Awa, Yesu më ntehnëka: «Vësan vëhi yeho vële wonanëkawo koryi ale hnavehnand. Aryampo wawuli mbëd nkonanëkañw. Aŷënta wã wakeme mbëd.

⁴² Bare vëhnuŷalohna ile mbësadëniha. Më tavëhnëkëhni vëhni vëhi tak nav ña. Aŷëhne ŷahnëdëha dús vëŷi vahnë vëhi vële ravëhnik vi?»

⁴³ Simo më ntëkwak: «Ntiyahnëko, ale ravëhnik koryi yabah, aŷi ye.» Yesu më ntehnëka: «Toña hwëhnaru.»

⁴⁴ Tac më cahëtak g'asëval do ntehna Simo: «Nuruha aŷi asëval? Tënkëbu tere hu hna yëdalihoñna wënkawuyëtañu wapary ñi; bare umë nkuyëtëko gë wankwën wadëwu ña do pëhwëco g'imul dëwu ña.

⁴⁵ Kacalihohna avuco; bare kobëri ga tënkahnekëbu umë tëryëna buc wapary mën. ⁴⁶ Ñoñ turëlihoñna nkaf li; bare umë turëko datikola hambahë ntañi wapary li.

⁴⁷ Soñe umë pëyadëmi: wameh wayabah wante ntiko ña ntavëhnik. Bare ale ravëhnik toyë fo, toyë fo tufahnëd iña ña.»

⁴⁸ Awa, Yesu më ntehnëka asëval a: «Wameh hu ña tavëhniru.» ⁴⁹ Vële tokëlahnëdëniho Yesu va më nahadëni: «Mo ga ye aŷi asan ndëkënak dënk tavëhn wameh?» ⁵⁰ Tac, Yesu më ntehnëka asëval a: «Kwëtahn hu ña pehëtëki, arabi ayi yam!»

Vële lapëhnaðëhawo Yesu

8 Ga mbiŷëk toyë Yesu njidëho wahnañ hna gë vankol hna. Pëyahnëdëho gante-wo-gante *Wanës Wakasëk* ña Wënu ña hnañëk. Gë pëhw gë vëhi va nkeniho. ² Nkëntiniho fënali vësëval vële lanëhnikëhniwo *wayine* do njërëni wates wadëw hni: *Mari* nte waciko Mari avë nkol Magëdala (ale lanëhnikëhniwo wayine mbëd gë waki); ³ aryampo, Sanë maciko (Asanu, Susa maciko; umë yeho asankaf vëryokun vëvë tere *Erod* va); aŷëntañ a, Susan maciko, do gë vësëval viyabah vëhaway vële yëdahnëdëho hnapul lëw hni ndemahnëniha Yesu gë vëréfal vëlëwu.

Uhnës uryindaryindan ayam ale fahnëd uhnëda

⁴ Kore yabah yijëdëho vëhni Yesu hna, matindëni vankol hna fop. Më nantanëhnikëhni uñi uhnës

uryindaryindan: ⁵ «Ayam yeho. Ayam arac njiko ipahn uhnëda kaŷ dëwu hna. Wati le pahnëdëho ŷa wañëc wëdampo fagant nkañ hna njoko. Nkëñiko do wusëry wã kohnëniho fop. ⁶ Wëdampo, nkal kwëhn wëraka njoko. Ante pëhnëko ña kankëlehnëko kabi wëraka yeho gëd, cëkëlohna dús. ⁷ Wëdampo, fagant wadëmpëhn njoko do gë wadëmpëhn ña pëhnëlahnëniho. Umë ryañëkawo. ⁸ Wëdampo, nkal përen hna njoko. Wañëc ña pëhnëlehn ule-wo-le, ntëwëko dús.»

Tac Yesu më nkwenëk gë fanka: «Nëparyin dús, ge kwëhnarun vanëf awëryahnu!»

Soñe ile nësëd Yesu gë uhnës uryindaryindan

⁹ *Vëréfal* va më tëyëniha Yesu bi ye nësëd? ¹⁰ Më ntëkwakëhni: «Mañëryanirun ayëtu visoñik *Inañ Wën* va, bare vëŷëntañ vi wahnës waðindaryindan wï fo nkwëryëdëni.

«“Kod njëkëni hara vëhnuðina, kod nkwëryëni, bare hara vëyëtëna ile hnësik.” †

Yesu nkabahnëd uhnës uryindaryindan ŷa

¹¹ «Wëlin ile nësëd uñi uhnës uryindaryindan ŷa: Uhnëda wã, umë ye wanës Wënu ña. ¹² Vëryampo, had fagant nkañ nkeni hn'ile njod wañëc: nkwëryëdëni, bare *Sintani* njijëd tebëhni wanës ña walañary walëw hni hna soñe antë kwëtahnëni do pehëtini. ¹³ Vëryampo, had nkal kwëhn wëraka nkeni: nkwëryëdëni wanës ña do g'uhnatah mañadëni. Bare vëhwëtadina hafo mbiŷ kabi vëravëdina wanës ña kwëhna vënkahn walañary walëw hni hna. Ge waðëñah ña tükik tavëdëni. ¹⁴ Uhnëda ule yod wadëmpëhn hna, umë ye vële wëryëd wanës do ravëhëd g'ankañ tëfahnëni wëbal wadëw hni, uvetak do hnëñah ntañary iŷi duniŷa. Umë dëwëdina. ¹⁵ Uhnëda ule yod nkal përen ña umë ye vële hnëpað wanës do hwëtad ntañary pacah, nte hamënað kwëlëkwël hafo ntëw dús.»

Uhnës uryindaryindan soñe lampu

¹⁶ Yesu nkwenëko: «Ahnë pëdëdina lampu tac kob ma kuyët hn'ipad. Ge pëdik kañëde yañ pëtënehnah-nëhni vële rënkid va. ¹⁷ Ile-wo-le soñik ŷa nude, ile-wo-le soñik ŷa njëtëde do kwëtëde humpen hna. ¹⁸ Pëcë-taryin dús gante nëpaðun wanës ki! Kabi ale hwëhnañ ŷa nkwenëde, bare ale wok kwëhnana ŷa tebëde wëla toyë ile liyahnëka tük nuŷa ŷa.»

Hnëmu Yesu gë vëheryu

¹⁹ Hnëmu Yesu gë vëheryu njijëniho njëkëniha, bare vëholëlohna tëhaniha kabi vahnë va njabëniho. ²⁰ Më pëyayik Yesu: «Hnëmuh gë vëheryu hu, përen hna nkeni. Naðëni nunihi.»

²¹ Bare Yesu më ntëkwakëhni: «Vële wëryëd wanës Wënu va do lid ile tëyëk ŷa vëhni ye hnëm mën ŷa gë vëheryu mën va.»

† 8.10: *Esayi* 6.9

Yesu tëryëd sël sankaf

²² Fac ryampo, Yesu gë vërëfal vëlëwu va kayëniho hnë kulu sankaf do ntehnëni: «Danëtanëfu gë cape ñëntaŵ lant hađi.» Njilehnëni. ²³ Ga njidëni, Yesu ndakëko wakwëd. Pëgwëlehn cëlënd sël hwëhn fanka hafo ñënkëd lant ŷa. Wënka ŷa tēmpëlehn kulu hna hafo ñand nkëya.

²⁴ Vërëfal va tëhalehnëniha Yesu nēgētëniha ntehnëni: «Aharan, Aharan, cēm iŷa yeyinëk!»

Yesu nēgalehn, ŷaŷënahna wënka ŷa gë sël ŷa do gë wavonkëlo wënka ŷa. Sël ŷa tëryalehn, njamëlehn fop.

²⁵ Yesu mē ntehnëkëhni: «Ne nke ikwëtahn hun ŷa?»

Vëhni ntakëkëhniwo, pēmpëhnahnëkëhniwo, ntehnëländëni: «Mo ye awa aŷi asan? Wëla sël ŷa gë wënka ŷa ntehnëdëhëhni ile ñad ntini do maŷëhnëdëniha!»

Yesu njërëndëha asan ale nkeni gë wayine

²⁶ Yesu gë vërëfal vëlëwu va tëkëlehnëni nkal bulunda Gerasen hna, nte ye cape ñëntaŵ lant pabëlëni gë Galile. ²⁷ Yesu, ga cëlëk kulu hna, Asan avë naŵ tac yijëdëho pankëlëni. Asan arac gë wayine nkeniho.

Mbiyëlahnëniho diyadilohna viŷi do dëdëlohna hnë tere, bare hnë wayag ntëdëko. ²⁸ Ga nuka Yesu, umë ndekak ndëkwëhnëlehn karyënkŷ lëwu ntehn: «Ye ye yëbëlan fu Yesu, *Ajë Wën* Hunte Sëpëk Fop? Muntami, nt'aliwo wëh!» ²⁹ Asan a nësëk watac kabi Yesu ntehnëkawo yine ŷa cahna. Yine rac pëladëhawo kwëlëkwël asan arac; ñabëdeho wëbák ŷi gë wapary ŷi gë vankëncä antë ŷi, bare mbëkëtëdëho viŷëba va do yine ŷa yodëhawo gante njirëk.

³⁰ Yesu mē tēyëka: «Hak maciru?»

Yine ŷa mē ntëkwaka: «Wac mën wä "Njabëbun" ye.» Nësëko koyëna kabi wayine wayabah fëlakawo asan arac. ³¹ Wayne watac muntadënihawo Yesu antë caŷëtëhni ga nkëd hatëh hatëwah.

³² Awa, kore sankaf vampëhëmpëh ryavëdëho hnam vambamb kuŷ hna. Wayne ŷa mē muntaniha Yesu maŷëryanëhni tēnkënihëhni vampëhëmpëh vatac. Mē maŷëryanëkëhni. ³³ Wayne ŷa cahnëlehnëniha asan a njini tēnkënihëhni vampëhëmpëh va cëpëtalehnëni kuŷ hna njini ntëbani lant hna cëmëlehnëni fop.

³⁴ Vëhery vampëhëmpëh va, ga nuni ile ryëcëtako ŷa, ntakëlehnëhni mē nkaryëni pëyahni watac gë vankol do gë wëhaŷ. ³⁵ Vahnë va njijëniho njëkëni ile ryëcëtak ŷa. Ga tēkini darël Yesu mē tēkatëniha asan ale cahnëni wayine ŷa: haryënkŷ Yesu ntaŷako, ntiyako viŷë do hakili ŷa mbokakawo fërën fo. Ntakëlehnëhni taŷ. ³⁶ Vële hnuko ile ryëcëtako ŷa fop mē pëyanihëhni vëŷëntaŵ va gante njërënik asan ka. ³⁷ Tac vëvë vankol va fop mē ntehnëniha Yesu cahn nkol ntëw hni hna, kabi ntakëkëhni dus.

Yesu mē kayëk kulu hna ñand ŷi. ³⁸ Ale cahnëniho wayine ŷa mē muntaka tava tēfëlënti gë vëhni bare Yesu mē payëka ntehnë: ³⁹ «Bokary gë ŷal hu do afëyah fop ile ntinëhnëki Wënu ŷa.» Awa asan a

njilehn do pëyahna naŵ hna fop ile ntinëhnëkawo Yesu ŷa.

Aryagu Yayërus g'asëval ale ŷakëd viŷi Yesu

⁴⁰ Ga mbokak Yesu gë cape ñëntaŵ mbë lant ŷa, vahnë va fop napëdënihawo, do ga tēkik kacanihawo.

⁴¹ Wati rac tēkiko asan ale waciko Yayërus. Asankaf *caliŷa* ŷa yeho. Ndëkwëhnëko karyënkŷ Yesu do këlähna ŷi ŷalu. ⁴² Fatah facëval fëndampo fo kwëhnako, wabëhn pëhw gë waki kwëhnako. Tesëko dus hafo ñand cëm.

Wati nte njidëho Yesu ŷa kore ŷa peñëlädëniho caharab lëwu. ⁴³ Nkeho hnam asëval ale njidëho sat kobëri hnë wabëhn pëhw gë waki. Canëko fop ile kwëhnako ŷa vëyehna hna, bare wëla aryampo kolëlohna njërëna. ⁴⁴ Umë tëhaka Yesu kamëhni, ñak sëmët cud ntëwu ŷa. Tëryalehna taŷ ŷi sat ŷa.

⁴⁵ Yesu mē tēyëk: «Mo ŷakëko?»

Njahëtalehnëni fop, *Piyer* mē ntehnëka: «Aharan, fop ñakëdënihi. Kore ŷa kwërënihi do peñëlädëni vacape va fop.»

⁴⁶ Bare Yesu mē ntehnëk: «Ahnë ŷakëko wakwëhn ampër njërahn, kabi njëtabu fanka sahnëko.»

⁴⁷ Asëval a, ga njëtëk kodina coŷa, mē njijëk mbalatënd ndëkwëhn karyënkŷ Yesu. Mē pëyahnek tase vahnë fop soŷe ile ñakahnëka ŷa do gante njërëk taŷ ka. ⁴⁸ Yesu mē ntehnëka: «Aryag mën, kwëtahn hu ŷa njërënik. Arabi ayi gë yam.»

⁴⁹ Wati nte nësëdëho Yesu watac ŷa, ahnë rëkiko mati gë tere asankaf caliŷa ŷa ntehnë: «Yayërus, aryag hu cëmëk. Bokawo avërehna Aharan a.»

⁵⁰ Yesu, ga nkwëryëk, mē ntehnëka Yayërus: «Antë ntaki, kwëtahnëry taŷ, do njërëd.»

⁵¹ Ga tēkëni tere hna Yesu, *Piyer*, *San*, gë *Sak*, do rëmu gë hnëmu fandag fa fo maŷëko tēnkëni. ⁵² Vahnë va fop kodëniho njahnandëni soŷe fandag fa. Awa, Yesu mē ntehnëk: «Mboka howu, cëmëna, wakwëd fo ndakëk.»

⁵³ Bare njafaŷëdënihawo, kabi njëtëniho cëmëk.

⁵⁴ Yesu mē pëlaka fandag fa vák ŷi do maca: «Fandag, matëry!» ⁵⁵ Njënëlehn taŷ matëlehn. Yesu mē ntehnëkëhni rëmu gë hnëmu: «Yëdaryina ile tokëd.»

⁵⁶ Pëmpëhnahnëkëhniwo dus vëhni. Bare Yesu mē ntehnëkëhni antë pëyahni watac.

Yesu payëdëhëhni vërëfal pëhw gë vëhi va

9 Yesu mbarëkëhniwo vërëfal pëhw gë vëhi va njëdakëhni fanka g'ucankaf ida wayine fop do g'iyërën vëres. ² Tac payëkëhni pëyahni Wënu ŷa hnaŷëk do njërëndëdënihëhni vëres. ³ Mē ntehnëkëhni: «Ge njidun ant'ayowu ñoŷ: ryoko, kufa, rokëtok, koryi, do ant'ayowu viŷi vile hnëmpëtahnëdun. ⁴ Ge tēkërun hnë tere, ñëŷëryin hnam fo hafo hale ndëcalëdun nkol kaŷary. ⁵ Ge dëvayiluhna hnë nkol tac, dëcalëryin avankatëndu ivëd wapary hun ŷa. Umë njëtëdëni vëlinahna fërën do Wënu ŷa nëŷëlahna gë vëhni.» ⁶ Vërëfal va njilehnëni, tēfëni nkol g'ankol,

pëyahneni *Wanës Wakasëk* nga do njërënendënihëhni vëres gante-wo-gante.

Erod tëyad bi mo ye Yesu

⁷ Wati rac, *Erod*, asankaf avë Galile ja, ga nkwëryëk wanës wante ryëcëtað nga fop, yëtëlohna ile nahad, kabi vëryampo ntehnëdëniho: «*San Ayary a vëhnik.*»
⁸ Vëhaŵary ntehnëdëniho: «Eli vokajëk †.» Vëhaŵary kat ntehnëdëniho: «Aryampo *wakila* wabë kobëri nga vëhnik.»
⁹ Erod nahadëho watac, më ntehnëk: «Bare San ami dënk lëpëtehnëka nkaf nga. Mo ye asan ale lid iji sifa viyë vifëren vile hnësëde vi?» do njëkëlendëho nuhna Yesu, njëtëlëni.

Yesu ndavëdëhëhni vësan wawuli mbëd

¹⁰ *Vëfayik* va mbokajëniho do pëyaniho Yesu ile nti-jëni ja fop. Më njokëhni, gë cape nkol nte wacik Betësayida. Vëhni fo yeho hnam. ¹¹ Bare vahnë va një-taniho hn'ile nkeni hna më tëfalëlehnënihëhni. Yesu kacakëhniwo nësëhnëdëhni soje ucankaf *Naŵ Wënu* nga do njërënëdëhëhniwo vële yadëho va.

¹² G'anëka ga vëréfal pëhw gë vëhi va më tëhaniho Yesu ntehnëniho: «Koyaryihni kore yi njini gë vankol vamb caharab hëdi kodëni njëkëlehnani ile tokëdëni gë hn'ile ndakëdëni kabi hnë fëk nkeyinëk.»

¹³ Bare Yesu më ntëkwakëhni: «Yëdaryinëhni wuhinë dënk ile tokëdëni ja!»

Më ntëkwani: «Vamburu mbëd fo hwëhnabun g'uwis wuhi. Afo ge njibun laŵëhnifuni yi kore fop?»
¹⁴ Mpëd wawuli mbëd nkeniho hnam vësan va ††.

Yesu më ntehnëkëhni *vëréfal* va: «Dehnëryinëhni ntañani kore kore, wafëhw imbëd (50), wafëhw imbëd (50).»
¹⁵ Vëréfal va maŵëlehnëni ntañëdënihëhni vahnë va fop.
¹⁶ Yesu më nufëk vamburu mbëd va g'uwis wuhi wa. Kañëk g'ambin, camehna *Wënu* nga soje iji rokëtok. Tac, nkubëlehnëk do njëdahn vëréfal va, cahëlehnënihëhni bulunda ja.
¹⁷ Ale-wo-le tokëko hafo pih; tac vëkankel pëhw gë vaki mbarëpëniho vamburu vante woko va g'uwis wa.

Piyer pëyahned Yesu ye arëhnayik a

¹⁸ Fac ryampo Yesu cahët njëfadëho. *Vëréfal* vëlëwu va hnam nkentiniho. Më tëyëkëhni: «Vahnë va, mo ntehnëni yebu?»

¹⁹ Më ntëkwani: «Vëryampo, vëhni lehnëd *San Ayary a yeru*, vëhaŵary Eli yeru, do vëhaŵary kat, *kila* vë kobëri ile vëhnik vësëm hna yeru.»

²⁰ Yesu më mbok tëyëkëhni: «Wuhinë lë mo lehnërun yebu?»

Piyer më ntëkwaka: «*Këris* ja yeru, Arëhnayik *Wën* nga.»

²¹ Yesu më ntañëhnikëhni ntehnëhni: «Ant'afëyawuna ñoñ ahnë.»
²² Më nkwenëk: «Ajë Ahn'a

† Eli vokajëk Eli cëmëna muk. *Wënu* nga kajëndëka g'ambin. Mbokajëd pëyahni soje Arëhnaŵik a. (2 *Vëhnaŵ* 2.11; *Malasi* 3.23)

†† Wawuli mbëd nkeniho hnam vësan va: *Utah* va gë vësëval va vëryëkwaryina.

afo korot dus; vicër va gë vësankaf vësëna wasadëha va do gë *vëharañ* sariya va njwëyëdëniha. Ndaŵëhneniha, do fac rarëna hna mbëhnëd vësëm hna.»

Hak tëfëde Yesu?

²³ Tac Yesu më ntehnëkëhni fop: «Ge ahnë ñad tëfëlehnëndo antë nko nahand soje lëwu dënk, afo ndib *kërëwa* lëwu ja fac-wo-fac tëfatëndo.
²⁴ Ale yad iji duniya yi cëmëd, bare ale wok kwëtahnëna nëf iji duniya, soje lëmën ja, nkoryaryëd ntaŵary dëwu nga hafo arayen hna.
²⁵ Ye nëfadëha ahnë ge nuyak duniya yi fop tac cëvehn ntaŵary dëwu nga?
²⁶ Ge ahnë cëfëhnëka g'ami, gë wanës mën nga, awa *Ajë Ahn'a* fëna cëfëhnëdëha g'ahnë arac, ge mbokajëk g'idanc dëwu nga fop gë hn'idanc Rëm hna do g'idanc wamëleka wadëwu hna.
²⁷ Toña fëyadëmu: Vëryampo hnë vële ye hnani vi vësëmëdina hara vëhnuhna *Naŵ Wënu* nga.»

Piyer gë San do gë Sak nudëniho Yesu g'idanc Wënu nga

²⁸ Wafac mbëd ge wahi ryëcëko ga nësëk watac, Yesu kayëdëho hn'ikuñ soje njëfa. Umë njokëhni vëhni *Piyer*, gë *San* do gë *Sak*.
²⁹ Wati ante njëfadëho Yesu nga, yëka lëwu ja mbaciko, do viyi vilëwu va njerëko had ambin wilëbilëk.
³⁰ Vësan vëhi nësëlëdëniho g'umë. Wakila wabë kobëri nga yeho, Moyis gë Eli.
³¹ Idanc *Wënu* nga penëkëhniwo. Gë Yesu nësëlëdëniho gante puhad doku lëwu ja cëmahnënd *Yerusalem* hna.

³² Piyer gë vëréfëlëntaŵu wakwëd yokëhniwo dus. Ga tisëkëhni, nuniho idanc Yesu nga do gë vësan vëhi vële nkeniho va.
³³ Wati ante ñadëniho pitëlëni Yesu gë vësan vërac va, Piyer më ntehnëka: «Aharan, njivëk nkeyin hnani. Ntidëfun wasank watar: ryampo wëjë, Moyis ryampo, Eli ryampo.» Bare Piyer aki fo nësarëdëho. Yëtëlohna ile nësëd.

³⁴ Wati ante nësëdëho Piyer koyëna nga, anar njilehni cankëhni. Ante tënkëdëniho ñar nga vëréfal Yesu va ntakëkëhniwo dus,
³⁵ do nkwëryëlehnëni kopa ñar hna ntehn: «Aji Ajë mën ye ale yahnëbu dus; umë rëhnabu. Umë rëfëka ahnëpawu!»
³⁶ Wanës nga, ga tëryak, Yesu fo woko nunde. Vëréfal va ndemëhnanio do, hnë wafac warac, ahnë vëfëyalawohna ile nuniho ja.

Yesu njërënëdëha fatah fante pëlak yine

³⁷ Ga pacëk cëlëniho kuñ hna do kore sankaf hacakawo Yesu.
³⁸ Kore hna, asan ryekadëho: «Aharan, këlami, yërëneryehna ajë mën aji; umë fo hwëhnabu!
³⁹ Kwëlëkwël, *yine* fëladëha do ndekayehnedëha tañ, ñënkëdëha gë fanka, iguhnun rëkëd cahnënda wës li. Mbërendëha dus do tavënkadilahna.
⁴⁰ Tëyëbuhëhni *vëréfal* hu va ntaniho iji yine, bare vëwëkëlahna.»

⁴¹ Yesu më ntehnëk: «Wuhinë vahnë vëhwëhn kwëtahn këm do vërupak yerun! Hafo guve tëfëko ñëwëlahnin do ryuñënanëhnu?» Tac më ntehnëka asan arac: «Yinenëhniwoŵa ajë hu ani!»

⁴² Wati ante tëhajëdëho fatah ña, *yine* ÿa këfëkawo ñënkëlehn gë fanka. Bare Yesu ñañënahnekawo yine ÿa, njërëlehn fatah fa do mbësahna rëmu.

⁴³ Vahnë va fop pëmpëhahnëkëhniwo. Ntehnëdëniho: «Paryi nke Wënu ña naÿëk!»

Yesu pëyahned cëm dëwu ña

Ante nkonihoni nësëndëni ile ntidëho Yesu ÿa fop, më ntehnëkëhni *vërëfal* vëlëwu va: ⁴⁴ «Nëparyin dus aryënkwëtahndu ile ÿadëmu lehnü ÿi. Ajë Ahn'a njëdadëniha vahnë va do ntidëniha gante ñadëni ka.»

⁴⁵ Bare vërëfal va vëyëtëlohna ile nësëdëho ÿa, pacënhënhëliwohna, vëhnulohna ile nësëdëho. Vëryëkëlohna fëna tëyëniha: «Ye ÿadu ahnës?»

Mo ye ale ñak njabëk nafa

⁴⁶ Vërëfal va nkwaëlëdëniho njëtahnëni bi mo lëbëkëhni vëÿëntaÿ va? ⁴⁷ Yesu njëtëko nahan dëw hni ña. Umë macëka fatah kahnëndëka ðarël lëwu ⁴⁸ do më ntehnëkëhni: «Ale hacaka fatah gë fanji ki soñe lëmën, kacako ami dënk; do ale hacako kacaka fëna ale fayiko ÿa. Koyëna ale ñak mbak nafa hnë wuhne ÿa, umë ye ale lëbëku dus ÿa.»

Ale wok ñewëluhna wuhne ÿa ndemaðëhu

⁴⁹ Awa, *San* më tebak wanës ña ntehn: «Aharan, nubunëhawo asan ale ladëhëhniwo *wayine* g'uÿac hu, njëkëhnhahnëbunëho ravëtehnëfuna, kabi gentina gë fuhnë.»

⁵⁰ Yesu më ntëkwaka: «Ant'aravëtehnuna kabi ale wok ñewëluhna ÿa ndemaðëhu.»

Ankol mbë nkal Samari wëÿëko kacadihahna Yesu

⁵¹ Tac kahnëndako Yesu nji *Yerusalem* kabi wati ile rëfëkawo ntihtëti duniÿa li ÿa, mboka g'ambin ña, rëhahjëko. ⁵² Më payëkëhni vahnë karyënkw lëwu. Vërac më njini tëkëni hn'ankol ndampo ambë *Samari* soñe pëhwëtani tëk dëwu ña. ⁵³ Bare vëvë ankol tac va vëwawëlaÿohna † kabi Yerusalem njidëho. ⁵⁴ *San*, gë *Sak*, *vërëfal* Yesu va, ga nuni koyëna nke, më ntehnëniha: «Ahwëhn, ge ñadu, ntehnëdëfunëha hwëdëh ha cëli g'ambin pëdëhni hafo mbëvëni vëÿi vahnë!» ⁵⁵ Bare Yesu më cahëtanëkëhni ñañënah-nëkëhni ntehnëni: [«Yëtëluhna bi inëhne yir yëdadëhu iÿi sifa nahan! Ajë Ahn'a yijëna ryaÿ vahnë, pehët dëw hni njijëk.»] ⁵⁶ Njilehne ni hn'ankol kaÿary.

Vële fëhna tëfëlehnëdëniha Yesu

⁵⁷ Ante njidëniho ña, asan aryampo lehnëkawo Yesu: «Tëfëlehnëdëmi hn'ile-wo-le njidü hna.»

⁵⁸ Yesu më ntehnëka: «Vuntadaÿ va kwëhnani wahatëh wale njinëgahnëdëni do wusëry wä kwëhnani wahof, bare Ajë Ahn'a kwëhnana hn'ile njinëgad.»

⁵⁹ Yesu më ntehnëka aÿëntaÿ: «Tëfe.»

† Vëvë ankol tac va vëwawëlaÿohna: Vëvë Samari va kwëhnaniho hn'ile cënadëni wasadëha walëw hni wä do vëwawëliÿohna vëvë Yerusalem va gë Cery Cankaf Wëñ ntëw hni ña.

Bare asan a më ntëkwak: «Ahwëhn, yëdërye yiwu ten hnapu hafo Apa cëm tac do gë yiju rëfëlehnëndi.»

⁶⁰ Yesu më ntëkwaka: «Tavëryihni vësëm va mbañëni-hëhni vësëm vëlëw hni va! Bare wëjë, yiry afëyahn *Naÿ Wënu* ña!»

⁶¹ Ahaÿary kat më ntehnëka Yesu: «Ahwëhn, tëfëdëmi bare yëdërye ten yiwu tere mën hna rëyëwëhni hafo maÿëni rëfëlehnëndi.»

⁶² Yesu më ntëkwaka: «Ale ryokuñëd had asan ale yaryëd yary ntarat iñë kamëhni, arac mëkëdina ndokuñ doku fërën soñe Naÿ Wënu ña, kwëhnana ÿëwä hnam.»

Yesu payëdëhëhni vësan 72 pëyahne ni Wënu ña hnaÿëk

10 Ga ndëcëk wafac, Ahwëhn a më mbok tah-nëkëhni vërëfal wafëhw imbëd gë wahi gë vëhi (72). †† Payëkëhni vëhi vëhi karyënkw lëwu, vankol hna fop gë hn'ile tëfëka nji umë hna dënk. ² Më ntehnëkëhni: «Barëp roka yabah yehëhna, bare vëryokuñ va vëyabëna. Muntaryina ahwëhn kaÿ a nkwenihni vëhaÿary. ³ Yiryin! Payëdëmu had vupe vunte wok wëyëtëna ÿayah fagant waÿin. ⁴ Ant'ayowu koryi, kufa viÿi hun, wapary wante hnëmpëtahnëdun. Ant'ahahnu nkaÿ hna simpaÿi vahnë.

⁵ «Ge tënkërun hna tere dehnëryin ten: “Arabi yam ÿa nke hnë ÿi tere.” ⁶ Ge ahwëhn yam nke hnë tere rac dëwan hun inja nuÿad; ge gena më yam ÿa gë ÿal hun mbokajëd. ⁷ Ge ahnë kacaku, ñewëryin tere rac tokëryin, ceryin ile yëdayirun ÿa, kabi aryokuñ tëfëka cosi. Ant'aryapu watere.

⁸ «Nkol nte-wo-nte rëkahnëdun ña kacatënihu vëvë nkol tac va, tokëryin ile-wo-le njëdanihu ÿa. ⁹ Yërenëryinëhni vëres vële yehëhna hnam va do dehnëryinëhni vëhni fop: “Tame *Naÿ Wënu* ña tëhajëku!” ¹⁰ Bare ge tëkërun hn'ankol ñwëÿatëni vëvë hnam va vëhacadihahna, njiryin gë waÿëwä walëw hni alehnuni vahnë va fop: ¹¹ “Caÿëhnedërun wëla ivëd vëÿal hun ile ÿëmakëfu wapary fu ñi pitëlahnin. Yëtëryin dus: Naÿ Wënu ña tëhajëk.” ¹² Paryi pëyadëmu: Fac kiti hna vëvë Sodom ‡ vi vëyapënanëhnëdëna dus gë vëvë inji nkol ki.

Wahnaÿ wale wëÿëd wahwëtahnëdëni

¹³ «Meku wuhne vëvë nkol mbë Korasin gë mbë Betësayida vi! ÿal hun hna ntik Wënu ña viÿë vifëm-pëhnhah va dina Tir gë Sidon. Ge hnam ntikënd viÿë virac, vëvë hnam vi mbiÿëk ga nkweçëtakëndëni vankeya vantëw hni va. Cudakëndëni viÿi icëm do nëvakëndëni ibëhn vimbahn hna tufahnahne ni gante nji-wëhnëni ka soñe ile ntidëniho kobëri ña. ¹⁴ Soñe umë ye fac kiti hna, vëvë Tir gë Sidon vëyapënanëhnëdëna dus gë wuhne ki. Piniñ hun inja yaÿwëd ntëbi dëw hni ña. ¹⁵ Wuhne vëvë Kaperënaÿum ntiyahneku bi njih-

†† Wafëhw imbëd gë wahi gë vëhi: Vikerëh vindaÿ ntehnëk wafëhw imbëd gë wahi (70) do viñëntaÿ va wafëhw imbëd gë wahi gë vëhi (72). ‡ 10.12: Wapëgwala 19.24-28

nëderun hafo ambin hn'ani? Gedina koyëna.

Ñoyëderun hafo janáma hna.»

¹⁶ Yesu më mbok ntehnëkëhni vërëfal vëlëwu va: «Ale hnëpaku nëpako, ale wëyëku ñwëyëko, ale wëyëko ñwëyëka ale fayiko ÿa fëna.»

Vësan wafëhw mbëd gë wahi gë vëhi va (72) mbokajëdëni

¹⁷ Vërëfal wafëhw mbëd gë wahi gë vëhi va mbokajëniho g'uhnatah fëbah. Umë ntehnëniha Yesu: «Ahwëhn, wëla wayine ña mawëhnëdënihefu ge ntehnëdëfunëhëhni g'uwwac hu!»

¹⁸ Yesu më ntëkwakëhni: «Ha, ante mëkërunëhëhniwo wayine ña nkeho had *Sintani* hnuðëfuho yojëd g'ambin had kol vëkëtak. ¹⁹ Nëparyin: njëdëfumu imëk ayëñënduni walën gë wafawëry do awwëkuna Sintani; ñoñ gena ile hoð ntiwu wëh. ²⁰ Bare antë natu ile mawëhnëdënihu wayine ñi. Ile herik wamac hun ambin hna ñi rëfëka natu dús.»

Yesu ntik njëti rëmu

²¹ Wati rac dënk Iyir Ipacah ña pëbënëkawo Yesu uhnatah më ndekak: «Apa, Ahwëhn ambin g'inkal, camehnëmi gante njëtëndanëruhëhni vële ye had vutah ile sowëhnëruhëhni vëhwëhn hakili g'uyët. Ha, Apa, ntiru koyëna kabi irac ÿadu.»

²² Tac Yesu më ntehnëkëhni vahnë va: «Rëm mëñ ÿa njëdëko fop. Ahnë yëtëlahna Aj'a, ge gena Rëm ÿa. Ahnë yëtëlahna Rëm mëñ ÿa ge gena ami, Aju ÿa do gë vahnë vële rëhnabu rufëwuhni Rëm mëñ va.»

²³ Tac Yesu më cahëtak gë vërëfal vëlëwu ka do më ntehnëkëhni vëhni fo: «Mbetarun wuhñë vële hnuð ile hnuðun ÿi! ²⁴ Kabi paryi pëyadëmu, *wakila* wayabah gë vëhnañ vëyabah wavë kobëri wë ñadëniho nuni do nkwëryëni ile hnuðun do wëryëdun ÿi, bare vëhnu-lohna do vëwëryëlohna fëna.»

Nahnëryina Wënu ña do gë vëyënta hun va

²⁵ Asan ale yëtëk dús *sariya* matëlehn ntehnë Yesu, tëndëhna urënd: «Aharan, ye rëfëko liwu rënkahnu uwám usër hna?»

²⁶ Yesu më ntëkwaka: «Ye herik *sariya* fu hna? Hak nkwëryëdun?»

²⁷ Asan a më ntëkwaka: «Nahnëryehna Ahwëhn a Wëñ hu ña gë sakahn hu ÿa fop, g'intañwary hu fop, gë fanka hu fa fop, do gë hakili hu ÿa fop do ñahnëryehna aýënta hu had wëjë dënk. † »

²⁸ Yesu më ntehnëka: «Toña lëkwaru. Diry watac tënkëdu arayen hna.»

Uhnës uryindaryindan soñe avë nkal Samari ale hwëhnak nëf

²⁹ Bare aharan *sariya* ÿa ñadëho tufahn catëk. Më tëyëka Yesu: «Mo lë ye aýënta mëñ a?»

³⁰ Yesu më ntëkwaka gë uhnës uryindaryindan, ntehnë: «Nkeho asan ale wätiko nañ bë *Yerusalem*

cëlëndand g'ankol mbë Seriko. Më kasëniha vële tebëniha fop ile njoko ÿa gë vëyi vële ntiyako va, ndafëniha had cëm, tavëlehnëniha, njini. ³¹ Hara, nke-hëhna asëna wasadëha wasëwif ale sëlëndagidëho nkañ tac, më cahnahëka. Ga nuka asan ale sërehnik a, më ndarëka njilehn. ³² Ahnë ahañwary ale ryokuñëdëho hnë Acery Wëñ Cankaf hna fëna tëfëgëlehn nkañ tac. Ga nugëka, ndarëgëlehn nji, umë fëna. ³³ Avë nkal *Samari*, vële ñëwëni wasëwif, tëfëgëlehn umë fëna nkañ tac hafo tëki ale sërehnik hna. Bare nunda tuñ kayëhnahnëlehnna dús g'umë. ³⁴ Më tëhaka, njehñëka gë vëlo hn'ile cërehnikëhna tëmpëlehnna. Tac kayëndëka fali falëwu hna njohna cery vëhneh hna, hn'ile njiko njehna dús. ³⁵ Fac le rëfiko ÿa më canëk koryi ††, njëdahna ahwëhn cery a ntehnë: «Pabëryehna aýi asan. Ile-wo-le wëñëdu ayehnahna ÿa mbokajëdëfu vësaýi ami dënk.»

³⁶ Awa, Yesu më tëyëka asan a: «Hnë vëyi vërar mo liyahnëki ye aýënta ale ryafika ÿi?»

³⁷ Asan a më ntëkwak: «Ale haýëhnahnëka ÿi ye.» Yesu më ntehnëka: «Yirye wëjë fëna ali koyëna!»

Yesu vëhni Mari gë Marët

³⁸ Yesu nokok njind gë vërëfal vëlëwu va, tëkatëni hnë nkol. Asëval, ale wacik Marët, hacakawo tere lëwu hna.

³⁹ *Mari* maciko aheryu ÿa. Mari ntañako darël Yesu nëpanda wante nësëd ña. ⁴⁰ Bare Marët njabëkawo doku ÿa. Më njik darël vëhni Yesu hna ntehnë: «Ahwëhn, gehahnahnëlihna bi ahery mëñ a taveryëko doku ÿa fop; dehnëryehna ndemaño!»

⁴¹ Yesu më ntëkwak: «Marët, Marët, ndëñëru do njabëki nahan ña, ⁴² bare ryampo fo ye ile rëfëka ÿa. Mari rac tëhñak do tavëtehnëdëna muk.»

Yesu ñañëndëdëhëhni iyëfa vërëfal vëlëwu va

11 Fac ryampo calinëdëho Yesu sëñ. Ga puhnak *arëfal* aryampo alëwu më ntehnëka: «Ahwëhn, ñañëndëryifu gante njëfade, had gante ñañëndëkëhni *San Ayary* a vërëfal vëlëwu ki.»

² Yesu më ntehnëkëhni: «Ge njëfadun, dehnëryin: «Apa, arabi vahnë va fop njavëtëni Wëñ husëvah yeru; arabi nañ hu ña njij. ³ Yëdëryifu fac-wo-fac ile rokëdëfun. ⁴ Tavëhnëryifu ile wëñëbun ÿa kabi tavëhnëdëfunëhëhni fop vële lëntahnëdëdëhëfu va. Ant'añwaw aravëfu yëkëhnahnifu gë wameh.»

⁵ Yesu më mbok ntehnëkëhni kat: «Mpëd aryampo hnë wuhñë hwëhnaka lawo do nji g'andëcak ga ntehnë: «Lawo, ñëgëhnërye ile rokëde. ⁶ Lawo mëñ yid uyas sabik tameki tere mëñ hna do ñoñ kwëhnala ile yëdadëfuha tok.»

⁷ «Ntiyahnëki bi lawo hu ÿa ntëkwajëdëhi bambery cery hna: «Tavërye yam! Tëkëbu fidu rëñka ÿa. Ami gë vutah mëñ va ndakëbun. Koda watu yëdaýi ile rokëde.» ⁸ Yesu më mbok ntehnëkëhni: «Pëyadëmu, wëla matëna njëdahna soñe ile nkeni lawo ÿi, matëd njëdahna fop ile valëka ÿa kabi ñadina cëfëhna †.»

† 10.27: *Divëta Sariya 6.5; Soñe Walevi 19.18*

†† *Koryi: cos soñe doku wafac wahi ye.*

⁹ «Awa, umë lehnahnëdëmu ami: Tëyëryindën njëdaderun, yëkëlehnëryindën nudun, bankëryindën rënka ŷa pidëtëhnëderun. ¹⁰ Paryi pëyadëmu, ale-wo-le rëyëka njëdade, ale yëkëlehnëka nud do pidëtëhnëde rënka ŷa ale vankëd a. ¹¹ Naharyin ge aryampo hnë ŷuhnë hwëhnaka fatah muntata igis, lën bi njëdadëha? ¹² Ma ge inihn muntaka, fawëry bi njëdadëha? ¹³ Mama ŷuhnë mehahnërun bare viŷë vifërën yëdadunëhëhni vutah hun va do kas Rëm ile ye g'ambin ŷi njëdadëhëhni Iyir Ipacah iŷa vële rëyëdëha va!» Koyëna karanjékëhniwo Yesu vërëfal vëlëwu va iyëfa ŷa.

Yesu ma Belësebul?

¹⁴ Fac ryampo Yesu *yine* ntaďëho hn'asan. Yine rac lidëhawo asan a kodina nës. Ga ntaka yine ŷa ahnë arac, asan a pëgwëlehn nësënd do kore ŷa pëmpëhnahnëkëhniwo. ¹⁵ Bare vëryampo kore hna ntehnëdëniho: «Asankaf wayine, ale ŷacik *Belësebul*, yëdadëha imëk ntahnëdëhni waŷi wayine!» ¹⁶ Vëryampo ñadëniho njëkëhnahnëniha: më tëyëniha tufahn dahëse vë g'ambin fëmpëhnahnah ile rufahnëd paryi nke Wënu ŷa fayika.

¹⁷ Bare Yesu njëtëko nahan dëw hni ŷa. Më ntehnëkëhni: «Ge vële vankëk inaŷ mëtëdëni vëhni fo, naŷ tac campëd, do ge vële vankëk tere fëna mëtëdëni, tere rac campëd. ¹⁸ Awa, ge *Sintani* mëtëdëni g'ucankaf ntëwu ŷa hak kod nko kahn ucankaf tac? Tëkwëd! Hara ntehnërun fëna g'imëk Belësebul ntaďëfuhëhni wayine ŷi. ¹⁹ Ge Belësebul yëdako imëk iŷa, awa, vahnë hun vële lantëdehëhni wayine ŷi, mo yëdakëhni imëk ntahahnëdënihëni? Tufahnëdëni vëhni dënk kwëhnaluhna toña! ²⁰ Ge paryi g'imëk Wënu ŷa ntaďëfuhëhni wayine ŷi, paryi nke fëna *Inaŷ Wënu* ŷa tëkik ŷal hun hna.

²¹ «Ge asan, ale njabëk imëk gë viŷëta, njëkad tere lëwu ŷa, hnapul lëwu ŷa ahnë nufëdina. ²² Bare ge ale lëbëka fanka rëkik, do mëka, awa tebëdëha viŷëta vile tamahnëko va do cahahnëd ile nufëhnëka ŷa fop.

²³ «Ale wok gentina gë ami ŷa aŷeŷ mën ye; do ale wok demadilohna varëpëwëhni vahnë ŷa campehnëdëhëhni.»

Iboka wayine

²⁴ Yesu mboko nës: «Ge *yine* ntayik hnë ahnë, hn'ile nkeho cery ntëwu hna, njid njasëlehnënd wëwac wahanakah hna njëkëlehnand hn'ile ñëwëd. Ge nuŷana, ntehnad: “Awa mbokadëfu cery mën hn'ile matibu hna”, ²⁵ do ge tëkatëka asan a had cery nte facënik, fëhwëtik hafo njiv. ²⁶ Njid njojëhni *wayine* ntawu mbëd gë wahi wante lëbëka wayap, njijëni ñëwëni hnam. Tac horot ahnë arac ŷa ntëbëde gë kobëri ka.»

Ndëwanini vële hnëpad wanës Wënu

²⁷ Ante nësëdëho Yesu watac ŷa, asëval aryampo më ndekajëk bambery kore hna ntehna: «Asëval ale ryonkëki do yiŷëndëki ŷa ndëwanik!»

²⁸ Yesu më ntëkwaka: «Tëfakëha ahnës: “Ndëwanini vële hnëpad wanës Wënu ŷa do ntindëni watac va.”»

Yesu ntëkwadëhëhni vële rëyëdëha dahëse

²⁹ Vahnë vëyabah yijëdëho caharab Yesu, më ntehnëdëhëhni: «Vahnë vëvë gaki vi meni. Dahëse vë g'ambin fëmpëhnahnah tëyëdëni bare vëhnuŷadina. Sifa dahëse ile yehawo kila ile ŷaciko Yonas ŷi fo nuŷadëni. ³⁰ Yonas yeho dahëse † vëvë nkol Niniv †† va do Ajë Ahn'a yegëd dahëse soŷe vahnë vëvë gaki vi. ³¹ Do fëna, fac ile kitiŷëdëhëhni Wënu ŷa vahnë va, asëval ale hnaŷëko hn'inkal Saba nkentëde gë vahnë vëvë gaki vi, do tufahnëd vahnë vëvë gaki vi ntëntëni. Umë hn'ile tëkwik nkal hna matik njij nëpa usery Salomo ŷa ‡ do nkehëhna hnani ale lëbëka Salomo bare nëpadilunahna! ³² Fac kitiŷ hna vëvë Niniv va nkentëdeni gë vëvë gaki vi, do tufahnëdëhni vahnë vëvë gaki vi ntëntëni. Vëvë Niniv va vëhni nkwëcëtanani vankeya va ante nkwëryëniho wanës Yonas ŷa do nkehëhna hnani ale lëbëka Yonas bare ŷuhnë gwëcëtaluhna vankeya va.»

Humpen Wënu r'imbahn hna

³³ Yesu mboko nës: «Ahnë pëdëdina lampu soŷe coŷ ma kob g'ancëhn. Yaŷ kanjëde pëtënehahnëhni vële rënkid va. ³⁴ Vinkër hu va ye lampu mbahn hu ŷa. Ge nuđu wapacëk mbahn hu ŷa fop kwëhnad humpen. Bare ge nudila wapacëk mbahn hu ŷa hn'umëhwëry nkeď. ³⁵ Awa nahary đus ayëtahn humpen hunte hwëhnaru ŷi bi gena umëhwëry. ³⁶ Ge mbahn hu ŷa fop kwëhna humpen, kwëhnana cape nte wëhwëryëka, had gë lampu peniru fop nkeďëhi.»

Yesu ŷaŷënanëdëhëhni wafarise ŷa gë vëharan ŷariya

³⁷ Ga puhnak Yesu wanës ŷa, *farise* ryampo më macëka nji tokëni roka tere lëwu hna. Yesu tënkëko tere hna ntañalehn hn'ile tokëde hna. ³⁸ Farise ŷa pëmpëhnahnëkawo g'umë ante kamahnëko pacënanana wëbák ŷa gante nke namu lëw hni ka do ntañat roka ŷa. ³⁹ Awa, më ntehnëka Ahwëhn a Yesu: «ŷuhnë wafarise ŷi, pacënedun kamëhni ankëlëwa ŷa gë mpan ŷa bare bambery walaŷary hun hna ule gë li wameh fo fëbëku. ⁴⁰ Nënkwerun! Gena bi Wënu ŷa lik kamëhni gë bambery per? ⁴¹ Yëdaryinëhni vëhaŷëhna va uyi-vah ule ye bambery vanëhëta hun va fop, tac pacëdun fop.»

† Yonas yeho dahëse: *Dahëse Yonas ŷa ye wafac warar wale ntik donk gis hna, rac wëntëlëk gë wafac warar wale ntid Yesu yag hna.* †† 11.30: *Yonas 3.3-5 ‡ Salomo aju David yeho, ahnaŷ Isërayel had rëmu. Umë vëryehneko Cery Wënu Cankaf ŷa do njëtiko soŷe yasery ŷalëwu (1 Vëhnaŷ 5.9-14; 6; 10.1-10).*

‡ *Kabi ñadina cëfëhna: Kode nkwëryi usëfëhna asan aŷëntaŷ ŷa ye.*

⁴² «Meku ŵuhnë wafarise ŵi! Njêdadunëha Ŵënu ña ýëña hwëhn pêhw-wo ile varëperun ýa, hafo gë sifa yaryef yale-wo-yale rokëde do gë vihnëga sifa-wo, bare kwëtahnëluhna nëf icat g'iña Ŵënu ña: umë ye ile rëfakëha aliwu ýa, hara dënkwëluhna fëna yëdahn ýëña hwëhn pêhw-wo ile varëperun ýa.

⁴³ «Meku ŵuhnë wafarise ŵi! Wëlaña wale hnuhanderun ýadun *vacaliña* hna do ñadun ayaýiwu g'untënah waýëwa bulunda hna.

⁴⁴ «Meku ŵuhnë! Had wayag wale yasande † do wok kamahnëdena nkerun!»

⁴⁵ *Aharan sariya* aryampo më ntehnëka Yesu: «Aharan, gante nësëdu ki njeŵëduhéfu fuhnë fëna!»

⁴⁶ Yesu më ntëkwaka: «Meku ŵuhnë fëna, vëharan sariya vi! Njahëdehnëdunëhëhni vahnë va lënah, do wëla rufa ýi yeladiluhna aryemahnuni díb inji.

⁴⁷ «Meku ŵuhnë! Mbëryëdun nkwan wayag *wakila* wante ndaŵëniho vicër hun ña! ⁴⁸ Koyëna tufahnëdun njëtërun do cañahnëku ile ntini ýa. Ha, vicër hun va ndaŵënihëhni wakila ña do ŵuhnë avëryu wayag walëw hni ŵa! ⁴⁹ Soñe umë ntehnahnëk Ŵënu ña g'uyët lëwu ŵa: “Payëdëfuhëhni wakila ña gë vëfëyahnan wänës mën va. Ndaŵëdënihëhni vëryaw, vëyëntaw va mbërehnëdënihëhni.” ⁵⁰ Kobëri wapëgwa duniya hna ndaŵënihëhni wakila wayabah do vahnë vëvë gaki vi kitiñëd Ŵënu ña had vëhni dënk ryaŵëkëhni vahnë vërac. ⁵¹ Abel yeho ale ryënkewiko ndaŵi ýa hafo arëkwa ýa, Sakari. Umë selele *Cery Ŵën Cankaf* hna ndaŵiko yëbëlan *hn'ile cënade sadëha* hna gë *Cery Ŵën Cankaf* ña hn'ile ñak cëvak hna. †† Ha, pëyadëmu Ŵënu ña kitiñëdëhëhni vahnë vëvë gaki vi soñe wanji fop!

⁵² «Meku dus ŵuhnë, vëharan sariya vi! Nkëdërun nkaŵ nte njëtande Ŵënu ña. Tondadiluhna ŵuhnë dënk nkaŵ tac, do memaýehnedunëhëhni vële ýad tondani va, vëhodina ndëcëni!»

⁵³ Ga cahnëk Yesu tere hna, *vëharan sariya* va gë wafarise ŵa ntavëkëhniwo dus g'umë, më tëyëdëniha wayabah. ⁵⁴ Warënd tëndëhnëdënihawo, ñadëniho nës iñë ile kodëni ntehnëni ntëntëk gena toña nuýahnëni ile nësëdëni menëk pëlahnëniha.

Wanira soñe nkeya meh

12 Wati rac vahnë wawuli wayabah hwërako caharab Yesu. Aki fo nkëñëlëdëniho kabi njabëniho dus. Yesu më pëgwëk ntehnëdëhëhni ten *vëréfal* vëlëwu va: «Keharyin *levir wafarise* ýa: namu lëw hni ýa, nës ile nkoni vëlidina ye. ² Pëyadëmu, ile-wo-le soŵik ýa nude do ile sëvak ýa njëtëde. ³ Ile-wo-le hnësëdun g'umëd ýa, nkwerýëde ge pacëk do ile-wo-le ýakëyäkëhnerunëha ahnë hn'acery pidik hna ndekade bulunda hna.

Ale rëfëka ntakuna

⁴ «Ntehnëdëmu ŵuhnë, wëlawo mën: antë ntakuni vële ryaŵëd mbahn do hara vëhodina ntini ile lëbëk umë. ⁵ Pëyadëmuna ale rëfëka ntakuna ýa: dakëryiwuna Ŵënu ña, umë ale ye ge ndaŵëk mbahn kod ntabu gë janáma. Ha, toña hnësëhnëdëmu, umë rëfëka ntakuna! ⁶ Gena bi nkwafeveni vuñer mbëd gë koryi toye fo? Bare Ŵënu ña dënkwëlahna wëla fëndampo hnë vutac. ⁷ Wëla mul bë vankaf hun ñi ndëkwëk. Noñ antë ntaku: ŵuhnë lëbëkëhni nafa ýa kore vuñer vubabah!

Imaŵa ma injwëy Yesu

⁸ «Pëyadëmu, ale-wo-le hnësëk bulunda hna ami hwëhnëka, ami *Ajë Ahn'a* fëna nësëdëfu karyënk wamëleka Ŵën hna, ami hwëhnëka aýi; ⁹ bare ge ahnë nësëk bulunda hna kwëhnëléwähna, ami, *Ajë Ahn'a* fëna nësëdëfu karyënk wamëleka hna, kwëhnëléwähna. ¹⁰ Ale-wo-le hnësëd wanës wameh soñe ami, *Ajë Ahn'a*, kode tavëhni; bare ge *Iyir Ipacah* ña njeŵëk mahwëhnu kodena tavëhni.

¹¹ «Ge njiryeryirun soñe ahitiñiwu *vacaliña* wasëwif hna, ma vësankaf hna, antë nkehahnahnu g'ile lëkwadun, ¹² kabi *Iyir Ipacah* ña karanjédëhu hnë wati le rëfëka hna ile hnësëdun ýa.»

Uhnës uryindaryindan soñe avetak ahnënkwah

¹³ Hnë wati rac dënk, nkeho bulunda hna ale lehnëkawo Yesu: «Aharan, dehnëryehna acër mën a caho ile lëwëbun ýa.»

¹⁴ Yesu më ntëkwaka: «Lawo, ami bi hwëtik ahitiñ hun ma asahëlehnëhun?» ¹⁵ Tac më ntehnëkëhni fop: «Gasery, keharyin ayëkëlehnëndu kantëm njabu viýë kabi uwám ahnë gena hn'ile kwëhna hna, lakënde mbeta dus.»

¹⁶ Yesu tëfëtanëlehnëhni iýi uhnës uryindaryindan: «Asan avetak yeho. Kwëhnako wëhaý wale lëwëko dus vantimp. ¹⁷ Nahadëho do tëyadëho: “Bi ye lidëfu? Kwëhnala igwac ryanahnu vantimp mën vi fop.”

¹⁸ «Më ntehnak: “Awa, wëli ile lidëfu ýa; ntihtëdëfu vandank mën vi tac vokaryu liwu vante hnaýëk dus. Hnam kwëtëdëfu vantimp mën va gë vile hwëhnabu va fop. ¹⁹ Tac ntehnëdëfuhna ntaŵary mën ña: ‘Ntaŵary mën, kwëtaru ani hnapul yabah soñe wabëhn wayabah; yinëgary, tokëry, cery do nëhëry!’”

²⁰ «Bare Ŵënu ña më ntehnëka: “Ahnënkwah! Unji mëd dënk mbide ntaŵary hu ñi. Awa, mo lëwëd? Gena bi, hnapul ile varëpëru ýi, ahnë ahaŵary rokëd?”»

²¹ Yesu më nkwenëk: «Koyëna nkedëha ale varëpëd hnapul soñe umë fo ýa do betana viýë Ŵën hna.»

Ikwëtahn Ŵën

²² Tac Yesu umë ntehnëkëhni *vëréfal* vëlëwu va: «Soñe umë lehnahnëdëmu: Ant'ahnahandu ile rokëdun ma viýi vile liyadun. ²³ Gena bi uwám yabëk gë roka do mbahn ña yabëk fëna gë viýi vi? ²⁴ Yëkëry-

† Had wayag wale yasande: Age yag ña diyina dahëse ayasahnat yëtëru ma yëtëlihna, sariya Moyis ýa ntehnëk tonkëru. (Vaker 19) †† 11.51: Wapëgwala 4.8;2 Itëfëta 24.20-22

inèhni wusèry wî: wahnadédina, wavarépédina fëna, wafehnadina, wahwèhnana vandank, bare Wënu ña ndavédéhèhni. Kas wuhñé vèle lèbèkèhni nafa wusèry wî dinëndiluhna bi ntèbini vèhni dus? ²⁵ Ge ahñé hnè wuhñé nahad uryèñah lèwu wá kod bi koyèna nkwen iyary wafac walèwu wá? ²⁶ Ge kodiluhna aliwu wèla viyè viroy virac soje ye ryèñèdun viyèntaw hna?

²⁷ «Yèkèryin gante pèhnéd wapètel wabè fèk ki: dokunédina do bahnédina wafand. Bare wèla ahnañ a Salomo, g'uvetak lèwu wá fop, nuyalohna viyi viwamah had ufètel ryampo gè watac ki. ²⁸ Wënu ña koyèna cudédèha idèl nte ye dol ani do acahn ntonji gè hwèdèh. Ge umè toña ye, kas wuhñé cudédèhu ntèbi dèl inji! Ikwètahn hun inja yabèna! ²⁹ Ant'avèrandu soje ile rokèdun g'ile sedun fo do ant'aryèñu. ³⁰ Yin fop vèle wok vèyètèlahna Wën va vèrad kwèlèkwèl soje rac. Bare wuhñé kwèhñarunèha rëm ile yètèk mbalèku. ³¹ Yèkèlèhnyin Nañ dèwu ña tac njèdadèhu fëna ile valèku ña fop.»

Uvetak uvè g'ambin

³² «Antè ntaku, wuhñé fakore fatoy wape! Rëmun hnatah lèwu ye njèdawn Nañ inja. ³³ Gwafèryin ile hwèhñarun ña ayèdawuni vèhañèhna va koryi ña. Age ntirun koyèna mbarèpadun hnapul ile wok pèrèkadina, had darèl Wën hna kwètarun mbin hna. Hnam pudina. Vèle va vèhodina tèkèneni, do vamañ va wahodina pèrèkanèni. ³⁴ Hn'ile nke hnapul hun hna, nked inja hun inja kwèlèkwèl.

Ipèhwèta kaca Ajè Wën

³⁵ «Kèbènyin do afèdu walampu hun wá kwèlèkwèl. ³⁶ Tèfèka ayewu had ale hnapèdèha ale ndokunènd ge mèncik inèl do ge tèkik mbankat rënka ña pidètèhna tañ. ³⁷ Mbetani vèryokuñ vèle tèkatèd ale ndokunèhnedèni ña hara vèryakèna wakwèd! Toña fèyadèmu: ahwèhn tere arac pèhwètañ soje nèhètèh-nèhni, ntehnédèhèhni ntañani hn'ile tokède hna do nèhètèhnedèni umè dènk roka ña tokèni. ³⁸ Age fagant hn'umèd hna ma kob gè fac mèncik do njij tèkatèhni vèryakèna wakwèd vèrac, mbetani! ³⁹ Yètèryin dus wañi: ge ahwèhn tere ña njètakènd wati le njijèd ale ña, tavakèndilahna tènka tere lèwu hna. ⁴⁰ Pèhwètaryin wuhñé fëna, kabi Ajè Ahn'a tèkid hnè wati ile worun nahaluhna.»

Aryokuñ ale hahnèndak g'ale wok kahnèndana

⁴¹ Piyer mè tàyèka Yesu: «Ahwèhn, fuhnè fo bi hnan-tanèhneru iyi uhñès uryindaryindan ma vahnè vi fop ye?»

⁴² Ahwèhn a mè ntèkwaka: «Mo ga ye aryokuñ, ale hahnèndak do ritèka? Ahwèhn a kwètehñahnedèha vèryokuñ vèyèntaw va fop, yèdahnèhni sah lèw hni roka wati ile rëfèka ña. ⁴³ Mbetak ayi aryokuñ ge ahwèhn tere ña mèncik do tèkata ga ntid doku lèwu ña! ⁴⁴ Toña ña fèyadèmu: ahwèhn tere ña kwètehñahnedèha hnapul lèwu ña fop. ⁴⁵ Bare ge aryokuñ arac a ntehnad ah-

wèhn tere ña mèncènkajédina, do pègwèlehn ndafèndèhni vèryokuñ va vèsan gè vèsèval per, tokènd do cend hafo ndèwènd njakaryèdèha! ⁴⁶ Awa, ahwèhn tere ña mèncid hnè fac ile nkok yèkadilahna aryokuñ arac, wati le nkok yètèna, ndafèdèha daf ntavah do gante ntideni vèle wok vèwètahnèlahna Wën ka ntidèha.

⁴⁷ «Aryokuñ ale yètèk ile ñad ahwèhn tere ña do pèhwètana nti rac ndafède dus. ⁴⁸ Do ale wok yètèna ile ñad ahwèhn tere ña do nti ile rëfèka ndafahni, toye fo ndafède. Ge ahñé yabah nuyak, yabah tàyède; ale hwètehñahnik yabah tàyède ntèbi wañèntaw wá.

Yesu yiryèjèna yam bare pitèndèlehn njojèk

⁴⁹ «Njijèbu duniya li soje yondu hwèdèh hnani. Nankahnèko pèla tañ! ⁵⁰ Wënu ña ñad njaryehno † do ndèñèbu dus ani gè nkehahnènd ña! ⁵¹ Ntiyahnekü bi njijèbu duniya li soje yoyu yam? Hali, pèyadèmu pitèndèlehn yijèbu. ⁵² Pègw dol, ge vahnè mbèd mbankèni tere, vèrar va takèlédèhèhni gè vèhi va, do vèhi va takèlédèhèhni gè vèrar va. ⁵³ Rëm ña vèsarjèdina g'aju do aj'a vèsarjèdina gè rëmu; hnèm ña vèsarjèdina g'aryagu do aryag a vèsarjèdina gè hnèmu; hnèm jar ña vèsarjèdina g'asèval aju do asèval a gè hnèm asanu.»

Diryin sanjah ña wati ile rëfèka

⁵⁴ Yesu nkokò nèsèhnedèni kore ña, ge nuni ambin ña ga mbahnik, ntehnèdèni tañ tèvèd, gè paryi tèvèd. ⁵⁵ Ge nuni sèl le watid gè cape rèhw gè pèhna lav ka ga cèlèd ntehnèdèni njakèd, gè paryi njakèd. ⁵⁶ «Wuhñé vèle wok ñadiluhna toña! Mèkèdun awèryu ile liyad nkal li gè g'ambin; awa soje ye ye gwèryèdiluhna wati ile ye gaki yi?

⁵⁷ «Soje ye pitèndèlehnèdiluhna wuhñé dènk ile satèk? ⁵⁸ Age takèlèku g'ahnè njiryeryatèndi hn'ahitiñ hna diry fere awèryèlu nkañ hna. Age gena umè njodèhi hn'ahitiñ hna do ahiti ña njèdahnèdèhi asèdi. ⁵⁹ Tac pèyadèmu ge koyèna nkehu cahnediluhna hnam ge gena cosahnèrun nav inja hafo pu.»

Nafa gwècèt vankeya

13 Wati rac, vahnè yijèko tèfètanèhnedèniha Yesu gante ndawèhnedèhniño *Pilat*, asankaf nkal, vèvè nkal Galile ka wati nte cènadèniho sadèha Wënu ña. ² Yesu mè ntèkwakèhni: «Naharun bi vèyi ndawèni aki kabi vèhni lidèho wameh wacankaf ntèbini vèyèntaw vi fop? ³ Pèyadèmu, gena koyèna! Do ge gwècètaluha vankeya va fop, cèmèdun gè vèhni ki. ⁴ Vahnè pèhw g'imbèd gè vèrar vèle njohahnèko cery jihnah Silowe hna do cèmèlehnèni, ntiyahnekü bi vèhni lidèho wameh ntèbini vèyèntaw vèvè *Yerusalem* vi fop? ⁵ Pèyadèmu, gena koyèna do, ge gwècètaluha vankeya va gè vèhni ki, cèmèdun fop.»

† Wënu ña ñad njaryehno: Yesu gena soje yary nèsèd, bare pañare ile rëfèka nti nèsèd.

Anuŷ ante wok dēwēdīna

⁶ Tac Yesu më hnantanēhnēkēhni iŷi uhnēs uryindaryindan: «Anuŷ yeho hnē sarēdīŷ. Asan ale hnađēko atēh tac ŷa njijēko kwēc, bare tēkatēlohna ga ntēwēk. ⁷ Awa më ntehnēka aryokuŷ a lēwu ŷa: “Nuru! Wabēhn watar ye ga pēlahnēbu anŷi anuŷ do dēwēdīna. Awa, ŷosēry! Nula nafa ile kwēhnak hn'ani.”

⁸ «Aryokuŷ a më ntēkwaka: “Tavēry hnēwēl fo; nk-abēdēfu caharab dēp inŷi do hovu ile wufēdēha. ⁹ Mpēd ntēwēd bēhn. Ge dēwēna, ŷosēdēfu.”»

Yesu njērēnēdēha asēval ares fac ntaŷēla hna

¹⁰ Hnē *fac ntaŷēla* Yesu karanēdēhēhniwo vahnē hnē *caliŷa* wasēwif hna. ¹¹ Asēval ares yentiko hnam, *yine* huyēkawo. Hnē wabēhn pēhw g'imbēd gē watar kodilohna catēna. ¹² Yesu, ga nuka asēval arac, më macēka njij do ntehnēka: «Asēval, ntihētik urey hu ŷa.»

¹³ Ante nēsēdēho ŷa tindēkawo wēbāk ŷa asēval a matēndalehn taŷ, pēgw cēmbēnda Wēnu ŷa!

¹⁴ Bare asankaf caliŷa ŷa ntavēkawo đus gē Yesu kabi fac ntaŷēla njērēnēkawo ahnē. Mē ntehnēkēhni kore ŷa: «Wafac mbēd gē ryaŷ ye wale rēfēka ndokuŷahni ŷa; yijēn ayērēniwu wafac warac hara gena fac ntaŷēla!»

¹⁵ Bare Ahwēhn a më ntēkwaka: «Wuhnē vēle wok didiluhna ile lehnēdunēhēhni vēŷēntaŷ ntini, ale-wo-le pokētēdiluhna bi ryahni lēwu ma fali njohna pēdehna wēnka wēla hnē fac ntaŷēla hna? ¹⁶ Gena bi kobēri wabēhn pēhw g'imbēd gē warar, aŷi asēval, ale yentik hnēnk Abēraham, pēlak *Sintani*? Tēfēlahna bi ntihēti ures lēwu ŷa hnē fac ntaŷēla?»

¹⁷ Ante nēsēdēho Yesu watac ŷa vēŷeŷ vēlēwu va cēfēhnēhnēkēhniwo. Bare vēŷēntaŷ vēvē kore va fop natēkēhniwo gē đoku wamah ile ntidēho ŷa.

Ile mēntēndēlehnahnēdēni Inaŷ Wēnu ŷa

¹⁸ Tac Yesu më ntehnēk: «Ye mēntēlēni *Naŷ Wēnu* ŷa? Ye hodēfu wēntēndēlehnēwēhni? ¹⁹ Uŷēc tēh mutarēd † mēntēlēni, ule pahnēk asan hnē sarēdīŷ lēwu: pēhnēd, naŷ, nke had ankēhn, wusēry ŷa kod kofēni hnam.

²⁰ «Ye hodēfu voku wēntēlehnēwēhni *Naŷ Wēnu* ŷa? ²¹ Nke had *levir* ile nufēk asēval nēgw gē farin fayabah, tac cis fop.»

Mo rēnkēd Naŷ Wēn hna

²² Yesu *Yerusalem* nkoko njind karanēhatēndēhni vahnē va vankol vacankaf hna gē vatoy hna per. ²³ Ahnē më tēyēka: «Ahwēhn, njabēdēni bi vēle fehētēde va?»

Yesu më ntehnēkēhni fop: ²⁴ «Kamēnaryin arēnku rēnka suyah hna; pēyadēmu, vēyabah njēkēlehnēdēni tēnkēni hnē rēnka rac bare vēhodina. ²⁵ Age ahwēhn

† *Mutarēd: Ile ŷacik mutarēd ŷa waŷēc atēh nte rokēde ye do fehēk wīrēk. Waŷēc wadēwu ŷa nēhnēmēk dus bare dēp dēwu ŷa naŷēc dus.*

tere ŷa cēdēk rēnka ŷa, awotu g'ipēr, tēkēdun avankēndu alehnatēndu: “Ahwēhn, pidētēndifu!”

«Bare ntēkwadēhu: “Yētēla bi vēhni mo yerun!”

²⁶ «Awa ntehnēdunēha: “Gena bi tokēlahninēk do celahninēk? Karaŷeruhēhni vahnē va wēwac vankol fu hna.”

²⁷ «Mbokēd ntehnē fēna: “Yētēla bi ne nkejērun. Tavēryino, wuhnē vēle wok vēsatēna vi, wēnēd vi fop!”

²⁸ «Hnam rēkēd kondēni do cemēlehnandēni wabeŷ ŷa, ge nurunēhēhni vēhni Abēraham gē Isak, *Sakob* do gē *wakila* ŷa fop *Naŷ Wēn* hna aravatewu wuhnē g'ipēr! ²⁹ Matidēni vahnē va vacape vanah tak.

Ntaŷadēni laŷa lēw hni hna *Naŷ Wēn* hna soŷe ambēnt ŷa. ³⁰ Vēle ye gaki vērēkwa vi yeđ vēryēnkawēryēnkwa va do vēryampo hnē vēle ye vēryēnkawēryēnkwa vi yeđ vērēkwa.»

Yesu tēfēka cēm Yerusalem hna

³¹ Wati rac dēnk *wafarise* wēryampo tēhanihawo Yesu ntehnēniha: «Yiryeyi, ŷaŷētary ani; *Erod* † had ndaŷi.»

³² Yesu më ntēkwakēhni: «Yiryin alehnēhnunoŷa aŷi, avora vahnē ye had ŷin: “Dol g'acahn *wayine* ladēfu do yērēnēdēwēhni vahnē, fac rarēna hna puhnadēfu đoku mēn ŷa.” ³³ Bare dol, g'acahn do gē yini tēfēko ryēcalu kabi *kila* ŷa *Yerusalem* rēfēka nŷi soŷe ndaŷi.

³⁴ «Wuhnē vēvē Yerusalem vi, wuhnē vēle ryaŷēdēhēhni wakila do ryaŷēdēhēhni gē wēraka vēle payik Wēn ŷal hun va! Gante †adēfuo đus varēpu đarēl mēn had cale nte varēpēkēhni vutahu vampaŷ vantēwu, bare maŷēluhna. ³⁵ Awa wēli Wēnu ŷa tavēd cery hun ŷa: pēyadēmu bokēdiluhna ahnuwuno hafo wati nte ntehnēdun: “Arabi Wēnu ŷa njēda ale yijēd g'uŷac Ahwēhn a!”»

Yesu njērēnēdēha ares hnē fac ntaŷēla hna

14 Hnē *fac ntaŷēla* hna Yesu njiko hnē tere asankaf *wafarise* rok roka. Vēle yeho hnam va njēkēdēnihawo Yesu gē hakili. ² Asan ale cēnkēk mbahn inŷi fop hahnēko haryēnkwa lēwu. ³ Yesu më tēyēkēhni *vēharan* *sariya* va gē wafarise ŷa: «Sariya fu ŷa maŷēryak bi, ma mbaŷēk bi njērēni ahnē fac ntaŷēla hna?» ⁴ Bare vēlēkwalohna. Yesu më †akēka njērēnēlehna aresa do ntehnēlehna mēnc.

⁵ Tac më ntehnēkēhni: «Ge aryampo hnē wuhnē ntēbaryēka aju ma ryahni hnē kolomba, dabētīdiluhna bi taŷ wēlakēnde nke fac ntaŷēla?» ⁶ Vēholēlohna ntēkwani wanēs watac fēna.

Yesu niradēhēhni vahnē va soŷe vilaŷa

⁷ Yesu kamahnēko vēhneh va tēhnadēni wēlaŷa wale ŷak hnēfak ŷa. Awa më nēsēhnēkēhni waŷi: ⁸ «Age ahnē macehnēk rok roka ambēnt cankaf, ant'ayi alaŷa ile ŷak hnēfak. Kod nke ale lēbēki ntēnah fayehnyarik.

⁹ Ale ŷacehnēku wuhnē ŷa kod njij ntehnē: “Yēdaryehna aŷi iŷi laŷa.” Awa, g'usēfēhnah fo matēdu ayi alaŷa hafo laŷa rēkwa hna. ¹⁰ Age ahnē macehnēki,

yirye alaña laña rëkwa hna. Koyëna ge tëkik ale wacehnëki ÿa, mpëd kod ntehnë: "Lawo, yij alaña laña hnëfak li." Untënah hu ña yeđ koyëna tase vële lañalahnërun va fop. ¹¹ Pëyadëmu, ale-wo-le hnaÿëna-ka mbanëde, do ale vanaka naÿënëde.»

Yesu niradëhëhni vahnë va macënihëhni vëhaÿëhnah rok roka

¹² Tac Yesu më ntehnëka ale wacëkëhniwo ÿa: «Age macehnëdu roka vë g'anent ma vë g'anëka, ant'añacëhni wëlawo hu ma vëhery hu, hnënk hu ma vësaryënt hu vëvetak, kabi kod macëgënihi vëhni fëna do cosënihi ile yëdaruhëhniwo ÿa. ¹³ Bare ge macehnëdu roka ambënt, macëryihni vëhaÿëhnah, vële nkojëk iñë ryampo mbahn hna, vële radëd do gë vumëp. ¹⁴ Koyëna nëfadëhi, kabi vëhodina mbësanihi. Wënu ña vësadëhi ntëbi ile yëdaruhëhni ÿa ante mbëhnëdëni vële satëk va.»

Wanës vële wacehnik roka sankaf ambënt

¹⁵ Ga nkwëryëni watac aryampo hnë vële ntañalah-nëniho hna më ntehnëka Yesu: «Mbëtak ale hnuÿad laña *Nañ Wën* hna!» ¹⁶ Yesu më ntëkwaka gë iÿi uhnës uryindaryindan: «Asan wacehnëkëhniwo vahnë vëyabah roka ambënt cankaf. ¹⁷ Ga puhnayik roka ÿa më payëka aryokuñ a macihni vëfay va: "Yijën, puh-nayik."

¹⁸ «Bare vëfay va fop muntadëniho tavëhnini, vëhodina njini roka. Asan a aryampo më ntehnëka aryokuñ a: "Kaÿ lawëbu takan, umë ñadëfu yëkiwu; muntami tavënde."

¹⁹ «Aÿëntaŵ më ntehnëka: "Waper wuhni mbëd lawëbu, vëhni yidëfu yëkëhnanhu; muntami tavënde."

²⁰ «Ahaŵary kat më ntehnëk: "Takan ñëlëbu, umë wobu koda yihahnu."

²¹ «Aryokuñ a më mbokak g'ale ndokuñënd pëyahna fop wade ntëkwajik ña. Awa ahwëhn tere ÿa ntavëka-wo dus ntehnëlehna aryokuñ alëwu ÿa: "Yiryeyi ñap waÿëwa hna gë vankaŵ vambë nkol vi, ayojëhni vëhaÿëhnah va gë vële ye vorovoro va, vumëp va do gë vële radëd va."

²² «Ga mbiÿëk toye, aryokuñ a më njijëk ntehna ah-wëhn tere ÿa: "Ntibu ile lehnakuho ÿa bare ha gaki nkok vilafna va."

²³ «Ahwëhn tere ÿa më mbok ntehnëka aryokuñ a lëwu ÿa: "Yiryeyi vankaŵ wëhaÿ hna gë fop haryënk-wakece ña do ali fere ayojëhni vële fankëlëdun va fop njijëni, pëbahn tere mën ÿi. ²⁴ Toña ÿa fëyadëmu, wëla aryampo hnë vële ryënk-wakëbu wacu vi tokëdina roka mën ÿi!"»

Ale ÿad nke arëfal Yesu tavëd fop

²⁵ Yesu nkok njind do kore yabah rëfëdëhawo. Më cahëtak ntehnëhni fop: ²⁶ «Ale yijëd ÿal mën, ami rëfë-ka ñahno ntëbi rëmu, hnëmu, asëvalu, vutahu, vëh-eryu, vicëru, ntëbi umë dënk. Ge gena umë, kodina

nke *arëfal* mën. ²⁷ Ale wok maŵana tëfëndo hafo paki cëm hnë *kërëwa* hna kodina nke arëfal mën.

²⁸ «Ge aryampo hnë wuhne ñad mbëry cery cankaf njihnah dañadina bi njëk ten koryi lëwu ÿa bi gwër puhnand doku ÿa! ²⁹ Ge aki fo pëgwëk mëkëna puhna vële hnuđ va tëkëd ndasëhnëdëniha.

³⁰ «Ntehnëde: "Aÿi asan pëgwëk mbëryënd bare mëkëna puhna doku ÿa!" ³¹ Ndampo fo nke ge ahnaŵ njinëhniđëha ahnaŵantawu uŵët, kwëhnatëhni vësan wawuli pëhw (10,000) do aÿëntaŵ a njijatënd gë vësan wawuli wafëhw wahi (20,000). Dañadina bi ten njëk bi kod mëtëni? ³² Ge kodina, payëdëhëhni vahnë ah-naŵantawu hna, wati ante nkok ñawëk ña, nkwëryëlëni antë mëtëni.» ³³ Awa, më ntehnëk Yesu: «Koyëna nke: wëla aryampo hnë wuhne kodina nke arëfal mën ge maŵëna tav ile kwëhnaŵ ÿa fop.

³⁴ «Wanjiry ña iñë fërën ye, bare ge gona ñañ, hak kode mbokaryi ñañëni; nkufahni nkal inji ma uhnëda ŵa? ³⁵ Nafa goryaryëdina wanjiry wante wok gona ñañ; canëde. Nëparyin dus ge kwëhnarun vanëf awëryah-nu!»

Ife ile sëvëko hnuyk

15 Vëřëf ÿatëtanke gë vahnë vëwëh vëhaŵary tëhadënihawo Yesu soñe nëpaniha. ² *Wafarise* ŵa gë *vëharan* sariya va umë mëhnađëni ntehnëdëni: «Aÿi asan maŵëk kacahni vëli wameh do tokëlahnëdëni gë vëhni!»

³ Awa Yesu më nësëhnëkëhni aki: ⁴ «Hnë wuhne, ge ahnë kwëhnaçhni wape keme do cëvarya ryampo, tavëdilihna bi wañëntaŵ ña fop hn'ile keryëdëhëhni hna njihahn njëkëlehna ile sëvëk ÿa hafo nuja? ⁵ Do ge nujëka natidëha, ndafidëha vankus hna mënceryehna. ⁶ Age tëkëk tere lëwu hna macëdëhëhni wëlawoŵu ŵa gë vësaryëntaŵu va fop do ntehnëhni: "Yijën nëhin kabi nujëbuha ife mën ile sëvëko ÿa!" ⁷ Paryi pëyadëmu, ambin hna fëna koyëna dënk nked: ge ali wameh aryampo fo nkwëcëtak vankeya va, uhnatah ŵa njabëd dus hn'ambin hna ntëbini vësatah vëyabah vële nkok balëna gwëcët vankeya vantëŵ hni.»

Uÿëc koryi ule sëvëko hnuyk

⁸ Yesu më mbok ntehnëk: «Ge asëval hwëhnaç wanëc koryi ipëhw, cëvarya uryampo, pëdëdina bi lampu ÿa, pahëc cery ña do njëhër wajira fo hafo nu? ⁹ Do ge nuk, macëdëhëhni wëlawoŵu ŵa gë vësaryëntaŵu va ntehnëhni: "Nëhëñëfu kabi nubu uÿëc koryi ule hnambëbuho ŵa!" ¹⁰ Toña ÿa fëyadëmu, ge aŵen aryampo fo nkwëcëtak vankeya vameh vantëŵu va wamëleka Wënu ña natëdëhëhni dus.»

Rëm le hnuka fatah fantëŵu fante sëvëko

¹¹ Yesu më mbok ntehnëk: «Asan hwëhnaçhniwo vutah vucan vuki. ¹² Fatoy fa më ntehnëka rëmu: "Apa, yëdarye hnapul ile lëw dëfu ÿa." Awa rëm ÿa më cahëlehnëkëhni vutahu hnapul lëwu ÿa.

¹³ «Hnë wafac toye, fatah fatoy fa më nkwarfëk ile ce-haryiko ÿa, njilehn hn'inkal ñawah d'us gë koryi lëw'u ÿa fop. Umë njik tokëk koryi lëw'u ÿa hnam hafo puhn.

¹⁴ Ga puhnek koryi ÿa, inte cankaf yeho nkal tac, pëg-wëlehn njëkëlehnand ile rëfëka ÿa. ¹⁵ Njilehn ndokuñëhnda asan avë nkal tac. Asan arac, umë njoka gë wëhaÿ walëw'u njëkandëhni vampëhëmpëh †. ¹⁶ Fatah fa ñadëho d'us pihñënant'i wëla g'uryav vam-pëhëmpëh w'a fo, bare ahnë yëdadilawohna.

¹⁷ «Awa ndënkwëtalehn ntehnä: "Vëryokuñ Apa va fop tokëdëni gante ñadëni ka bare ami, inte ÿad nda'wo ani!" ¹⁸ Mbokadëfu gë vëhni Apa lehnëw'a: 'Apa, ntëntahnëbuha Wënu ña do ntëntahnëmi wëjë fëna. ¹⁹ Gona tëfo yewu fatah hu. Pëlyare had aryampo gë vëryokuñ hu ki." ²⁰ Kahnëtalehn mbokand gë vëhni rëmu. Fatah fa nkoko ñaw' tëkahn tere hna nujata rëmu ÿa ga njijëd, umë kaÿëhnahnëka d'us g'aju do nkary kacahna g'uhnatah.

²¹ «Tac fatah fa më ntehnëka rëmu: "Apa, ntëntahnëbuha Wënu ña do ntëntahnëmi wëjë fëna. Gona tëfo yewu fatah hu."»

²² «Bare rëmu më ntehnëni tan vëryokuñ vëlëw'u va: "Dëfëryin ayoju acud ante ÿak wamëk ña asuduna ajë mën aÿi; diriyina nënk fëmbak hna ††, do afaryuna wapary. ²³ Yojëna fañihni fante ÿak hniryëkëfa arya'wuna; tokinëhna ntihañina ambënt. ²⁴ Aÿi ajë mën had ale sëmëk nkeho do tame mbëhnik, cëvëko do nubuha." Pëgwëlehnëni ambënt ña.

²⁵ «Wati rac, fatah fandënkwerëyënk'w asan arac fa g'ikaÿ nkeho. Ga mëncid tëhat tere ÿa, umë nkwerëyëkëhni vahnë ga nka'wëdëni. ²⁶ Më macëka aryokuñ aryampo tëya bi ye ye tere hna. ²⁷ Aryokuñ a më ntëkwaka: "Ahery hu wëncik, rëmu' h më nda'wëhnëka fañihni fante hniryëk fa, kabi yam fo mëncik."»

²⁸ «Ntavëlehna fatah fandënkwerëyënk'w fa do ñwëÿëko tënkëdina tere hna. Rëmu më cahnik muntahna tënk. ²⁹ Bare umë ntëkwaka: "Nëpary, Apa, wabëhn wayabah ye kobëri ga ndokuñëhnahnëdëmi, hara gwajëhnëli' hna wëla uhnës ryampo. Bare wëla fanankal yëdaliho'wahna lihahnëfuna ambënt gë wëlawo mën w'a. ³⁰ Aÿi ajë hu ale wëncik aÿi, umë gë vësëval tokëni koryi hu ÿa fop bare umë rya'wëhnëruha fañihni faniryah fa alinëhna hna ambënt!"»

³¹ «Rëmu më ntëkwaka: "Fatah mën, wëjë g'ami nke-lahnik kwëlëkwël, do fop ile hwëhnëbu ÿa wëjë hwëhnëk. ³² Tëfëka natëfu ntiyin ambënt kabi aÿi ahery hu, ale wëncik aÿi, had ale sëmëk nkeho, mbëhnaryëko'wa, cëvëko do nuyik."»

Aryokuñ ale ritëk

16 Tac Yesu më ntehnëkëhni *vëréfal* vëlëw'u va: «Ahwëhn hnapul yabah yeho. Asan arac hwëhnakawo aryokuñ ale kwëtañëko d'us. Fac ryampo umë njijik pëyayik: "Aryokuñ hu ÿa përekanëd hnapul hu ÿa fop." ² Asan a më macëka aryokuñ a ntehnä:

† Vampëhëmpëh: Vampëhëmpëh va wafacëna haryënk'w wasëwif w'a. †† Diriyina anënk fëmbak hna: Anënk ña rafahnëdëha fatah fa tere hna nkentahnik.

«Awa, ye wëryëdëfu hnësëde soñe hu? Pëyarye gante ndokuñahnëru hnapul mën ka: kodila awo aye aryokuñ mën."»

³ «Aryokuñ a më ntehnä: "Ale ryokuñëhnëdëfu ÿa daña nkeho. Hak ga ntiyadëfu? Age ntehnëbu yiwu yam, kwëhnala fanka. Age ntehnëbu fëna yiwu wunta, cëfëndëho. ⁴ Njëtëbu ile lidëfu ÿa wëla layiwu doku li nuÿadëfu hn'ile ñëwëdëfu!"»

⁵ «Umë macëkëhni aryampo aryampo fop vële hnavëkawo ale ndokuñënd va. Më ntehnëka aryënkwerëyënk'w a: "Wayëhw wonanëruha ale ryokuñëhnëdëfu aÿi?"»

⁶ «Asan a më ntëkwak: "Wabido keme (100) wacankaf wagu wonanëbuha."»

«Aryokuñ a më ntehnëka: "Wëlin kayëte nav hu ña. Dañary ñap aher wafëhw imbëd (50)."»

⁷ «Më mbok ntehnëka aha'wary: "Wëjë lë, wayëhw wonanëruha?"»

«Më ntëkwak: "Wësaku keme (100) vantimp."»

«Aryokuñ a më ntehnëka: "Wëlin kayëte nav hu ña; kerëry wafëhw mbëd gë warar (80)."» Koyëna ntikëhniwo fop.

⁸ «Awa, ahwëhn hnapul a, ga nuko gante kamënakoka, nësëko wapëren soñe warit aÿi aryokuñ a mama tokahnëkawo. Toña ÿa fëyadëmu, vële fabëk wëyi ÿi duniÿa vi fo ÿak ritëk yëbëlan lëw' hni ntëbënihëhni vëvë hnë humpen Wënu vi. Vëvë hnë humpen Wënu vi vëyëtëna gante nke'dëni gë iÿi duniÿa.»

⁹ «Ami ntehnëdëmu: Yëdahnëryindën iÿi hnapul vë duniÿa ile rokad gante tëfëka ka. Koyëna, ge pur-yaryëku, Wënu ña kacadëhu tere lëw'u hna do nuÿadunëhëhni wëlawo.

¹⁰ «Ale facënak viÿë vile ÿak vak hna pacënad visankaf hna fëna; ale ronkënak viÿë vile ÿak vak hna tonkënad visankaf hna fëna. ¹¹ Awa, ge pacënaluhna hnë hnapul vë duniÿa li, Wënu ña kwëtehnahnëdëhu bi hnapul paryi ÿa? ¹² Do ge pacënaluhna hnapul vëÿënta'w hna Wënu ña njëdadëhu bi hnapul ile hwëhnërun paryi ÿa?»

¹³ «Ahnë kodina njohalëhni vahnë vëhi gë nta'wary dëwu ña fop: cañëdëni g'aryampo do ñahnëdëha; ñëwëdëha aÿënta'w a do njafa. Kodiluhna ayohaluna Wënu ña do ayohalu fëna koryi ndampo fo.»

¹⁴ *Wafarise*, wale wëryëko wan' wanës fop ña, njafañëdënihawo Yesu, kabi koryi ÿa yeho lawo lëw' hni ÿa. ¹⁵ Yesu më ntehnëkëhni: «Wuhñë ntiyadun had vësatah tase vahnë hna, bare Wënu ña njëtëk ile ye nta'wary hun hna. Toña ÿa fëyadëmu, ile naÿënëni vahnë ÿa Wënu ña ñadina rac.

¹⁶ «*Sariya* Moyis ÿa gë vëkayëte *wakila* va kwëhnakoka fanka hafo ante tükiko *San* Ayary a do kobëri tac, pëyahniko *Wanës* *Wakasëk* itëk *Na'w* Wënu ña do alewo-le ntid fere fop tënkahn. ¹⁷ Dehnëla sariya ÿa goryëna fanka. Ambin ñi g'inkal in' yancëk nambi gë fakerëh fëndampo fatiy famb sariya cëvëdina muk.

¹⁸ «*Sariya* ÿa tufahnëd, ale vambëka asëvalu do ñëla aha'wary ntik ile mbañëk Wënu ña, do ale ÿëlëka asë-

val ale mbambëka asan ahaŵary ntik ile mbañëk
Ŵënu ɲa.»

Uhnës uryindaryindan soŋe Lasar g'asan avetak

¹⁹ Awa Yesu nantanëhnëkëhniwo iŷi uhnës uryindaryindan: «Asan avetak yeho. Asan arac viŷi vi-wamah ntiyaðëho vilakah ntaŵi do tokëdëho had ambënt ye tere lëŵu hna fac-wo-fac. ²⁰ Asan ahaŷëhna hna yeho fëna, Lasar maciko. Rënka tere avetak hna ntanëdëho, wahajëhn fo nkehawo mbahn iŋi fop. ²¹ Vacaŵel ile tokëdëho avetak va ñaðëho dus tok; bare ñoñ yëdadelohna. Ile ŷak siyamëk ŷa wabe ɲa fo yijëdëho ndaŷëndëniha wahajëhn ŵa.

²² «Awa, fac ryampo ahaŷëhna a cëmëko do wamëleka ɲa më njonihna ðarël vëhni Abëraham hna. Tac avetak a fëna cëmëko, më mbañik, ²³ janáma hna ntabiko, hnam korotëdëho dus. Ga njëkalend më nuka ɲaŵët Abëraham gë Lasar ga kakëni. ²⁴ Avetak a pëg-wëlehn ndekand: “Apa Abëraham, kaŷëhnañëryiŷi g'am! Payehna Lasar koyi wëla sëmët irufa lëŵu ŷi fo ŵënka hna njij njamënahno ryëŵ ŷi, korotëdëfu dus hnë huŋi hwëdëh.” ²⁵ Bare Abëraham më ntëkwaka: “Fatah mën, ðënkwëtery fop ile ŷaduho ŷa nuŷaruho ante nkoruho cëmëlihna ɲa, bare Lasar mbër ɲa nuŷako umë. Tame, ani mbosëvosehne wako wadëŵu hna, hara wëjë mbër ɲa yehahnëru. ²⁶ Do fëna hatëh hacankaf yehëhna yëbëlan fu soŋe vële ŷađ njiryini va vëhođina, do kodena ndaniji fëna hatëh hi njihahniji hn'ile nkebun li.”

²⁷ «Avetak a umë ntehnëka: “Apa, këlami, payëryehna awa Lasar tere apa hna. ²⁸ Vukery imbëd hwëhnabu hnam. Nji njëtëdanëhni soŋe antë njijëni vëhni fëna hnë iŷi ŷëŵa hwëhn mbër.”

²⁹ «Abëraham më ntëkwaka: “Vikerëh Moyis gë *wakila* ɲa ye ile yëtëdanëdëhëhni vëhery hu va: arabi nëpanihëhni do maŵëhnëdënihëhni!”

³⁰ «Avetak a më ntehnëk: “Umë geđina gwër, Apa Abëraham. Bare ge ahnë mbëhnëk vësëm hna nji tëkatëhni, nkwëcëtađëni vankeya va.”

³¹ «Bare Abëraham më ntëkwaka: “Vëhnëpana vikerëh Moyis va wakila ɲa; gena ge ahnë vëhnëk vësëm hna maŵëhnëdëni.”»

Wameh g'itavëhn

17 Yesu më lenëkëhniwo *vëréfal* vëlëŵu va: «Nked kwëlëkwël ile rëkëd ntiyehndëhni vahnë va wameh. Bare meka ale liyehneka aŷëntaŵu wameh! ² Soŋe sifa ahnë arac pecek nkwaiki bëraka gëb li tac ntabi hnë wov, ani gë ntiyehnañënda ahnë wameh lakënde fatah Ŵën fëndampo fo.» ³ Yesu më mbok ntehnëk: «Keharyin dus!

«Ge aŷënta hu ntëntahnëki niraryehna; ge maŵëk ntëntëk do nkwëcëta vankeya va tavëhnëryehna.

⁴ Lakënde ntëntahni wahwënta mbëd gë wahi fac hna do nte-wo-nte ɲa mbokaj ntehni: “Tavëhnërye, ntëntëbu”, tavëhnëryehna.»

Fanka ikwëtahn

⁵ Tac *vëfayik* va ntehnënihawo Ahwëhn a: «Gwënerëy ikwëtahn dëŵ fu ɲa!» ⁶ Ahwëhn a më ntëkwakëhni: «Ge kwëhnañun ikwëtahn nte vak had uŷëc mutarëd, kođun alehnuna an'atëh, “Gëcary ani ayi afëla wov hna”, do maŵëndëhu.»

Aryokuŋ ale liđ ðoku lëŵu

⁷ Yesu më mbok ntehnëk: «Ge ahnë hnë ŵuhnë kwëhnaka aramp ale yamëd wëhaŷ ma heryëdëhëhni wusaŵ, gena bi dehnëdilahna ge mëncik: “Yij alaña arok roka ŷa.” ⁸ Bare ntehnëdëha: “Ge pëhwëtaru ahnëgëhno roku do sewu, tac g'arok g'ase, wëjë fëna.” ⁹ Tëfëlahna camehni aramp arac kabi ðoku lëŵu ŷa fo ntik. ¹⁰ Koyëna nke soŋe hun ŷa fëna, ge ntirun fop ile ntehnëku Ŵën ŷa, dehnëryin: “Vëryokuŋ fo yebun vële wok vëwonëhnanina iñë. ðoku lëŵ fu ŷa fo libun.”»

Yesu vëhwëhn mbiŷ pëhw njërëñëd

¹¹ Ante nkoko njind Yesu *Yerusalem* ɲa, yëbëlan re-siŷo *Samari* gë Galile tēfëko. ¹² Ante ntënkëdëho ankol ɲa tēhanihawo vëhwëhn *ambiŷ* ipëhw. Umë kahnëni ɲaŵët ¹³ pëgwëlehnëni këländëniha ndekandëni: «Yesu, Asankaf, kaŷëhnañëryiŷi gë fuhnë!» ¹⁴ Yesu, ga nukëhni, më ntehnëkëhni: «Yiryin njëkënihu vësëna wasađëha va. † » Wati nte njidëniho ɲa, njërëniho.

¹⁵ Aryampo hnë vëhni, ga nuk njërëk, mbokajëko ndekajatënd icëmb Ŵënu ɲa. ¹⁶ Ga tēkik ðarël Yesu, ndënkwëhnelehn haryënk wëleŵu yëka ŷi nkal li, do camehneña. Asan arac avë *Samari* yeho.

¹⁷ Yesu më ntehnëka: «Gena bi pëhw iŋa fop yërënik? Ne nkehëhni mbëd gë vëhnah vëŷëntaŵ va? ¹⁸ Vëhna-hana bi mbokajëni camehneñihna Ŵënu ɲa? Ahneh ale wok gena sëwif, aŷi fo vokajëk?»

¹⁹ Tac Yesu më ntehnëka asan a: «Matëry, ayi; kwë-tahnëhu ɲa njërëneki.»

Naŵ Ŵënu ɲa rëk tēki

²⁰ Fac ryampo *wafarise* ŵa tēyënihawo Yesu bi guve tēkid *Naŵ Ŵënu* ɲa. Umë ntëkwakëhni: «Naŵ Ŵënu ɲa yijëdina had iñë ile hnude. ²¹ Dehnëdëna: “Ani nke”, ma “Hnani nke”, ami pëyađëmu, Naŵ Ŵënu ɲa hnë ŵuhnë tēk nke lakënde nudiluhna.»

²² Tac më ntehnëkëhni *vëréfal* va: «Wati yejëk ile përedëhu ahnuŵuna *Ajë Ahn'a* wëla fac ryampo fo, bare nudilunahna. ²³ Ntehnëderun: “Ani nke!” ma “Hnani nke!” Ant'aŵaŵu, ant'arëfuni. ²⁴ Yëtëryin, fac *Ajë Ahn'a*, ge tēkik, nked had mbilëbilik ambin hn'ani penëlehn ðuniŷa ŷi fop. ²⁵ Bare afo korot ten dus, do vahnë vëvë dol vi ntwëŷëdëniha.

²⁶ «Wafac wale njihahniđ *Ajë Ahn'a* nked had gë yamani rëm fu sankaf, Nowe, ka. ²⁷ Vahnë va tokëdëniho, cedëniho, ñëlëdëniho, do njëđahnëdënihëniwo

† *Yiryin njëkënihu vësëna wasađëha va fëhnëtanëk vësëna wasađëha va nunihëhni do pëyahneñni vëhwëhn mbiŷ va njërëni. (Soŋe Walevi 14)*

vëryag hni va ñëlini, hafo fac hn'ile tènkañëko Nowe sisikulu hna. Awa wac sankaf yijëko nkal hna ndawëhni fop. †

²⁸ «Nkeho fëna had yamani Lot ÿa: vahnë va tokëdëniho, cedëniho, ntañwëdëniho do nkwañdëniho, njamëdëniho do mbëryëdëniho watere, ²⁹ hafo fac hn'ile cahnëko Lot Sodom hna: Wënu ña tëviko g'ambin rëv hwëdëh do gë wëraka hwëdëh ndawëkëhniwo vahnë va fop ††.

³⁰ «Koyëna nkeñ fac le tufëhnañ Ajë Ahn'a: vahnë va doku lëw hni fo ntidëni, vëfëhwëtañina ikaca mën.

³¹ «Fac rac ale yed karyënkwo cery ntëwu ña, antë tènka bambery nuf viyë vilëwu; do ale ye hn'ikañ dëwu ÿa fëna antë mënc gë ÿalu. ³² Ndënkweñtaryin ile yehawo asëval Lot ÿa †. ³³ Ale ÿad iyi duniya ÿa cëmëd, bare ale wok kwëtañna nëf iyi duniya ÿa pehëtañ umë dënk. ³⁴ Pëyañdëmu, hnë umëd tac vahnë vëhi ryakëd hn'ipad ndampo fo; nufëde aryampo do tavi aÿëntañ a.

³⁵ Vësëval vëhi rëkëd ndawëndëni ryëwa ndampo fo; nufëde aryampo do tavi aÿëntañ a. ³⁶ [Vësan vëhi yed hn'ikañ; nufëde aryampo do tavi aÿëntañ a.]

³⁷ Vëreñfal va më tëyëniha: «Ahwëhn, ne nkeñ watac?»

Yesu më ntëkwakëhni: «Hn'ile nkeñ wañas hna mbarëpëlëdëni wahyu ÿa.»

Uhnës uryindaryindan soñe ahitiñ ayapah

18 Yesu më mbok nësëhnëkëhni kat vëreñfal vëlëwu va tufahnëhni tëfëkëhni njëfandëni kwëlëkwël hara vësilitana: ² «Nkeho hn'ankol ndampo ahitiñ ale woko dakëdilahna gë Wënu ña do dënëñdëñilëhni-wohna vahnë va. ³ Nkeho fëna hn'ankol tac asëval ale cëmaryëko asan. Asëval arac njidëho kwëlëkwël ahitiñ hna ntehnënda kitiñëhni g'ale nkelëkëhni ÿa.

⁴ «Ahitiñ a ñwëñdëho kwëlëkwël, tac më ntehnak: “Dakëdilahna gë Wënu ña do dënëñdëñilëhni vahnë va, ⁵ bare kabi aÿi asëval mbërehnëko, kitiñdë-fuhëhni, soñe antë mbok njij njankëndo gë wanës.”»

⁶ Tac Ahwëhn a më mbok ntehnëk: «Nëparyin wante nësëk ahitiñ ayapah arac! ⁷ Awa, Wënu ña lë gwëcanëdilihna bi vële kwëhnëk va age muntadëniha g'umëd gë g'anent? Demankëdilihna bi? ⁸ Pëyañdëmu, nkweñcandëhëhni wati le rëfëka ÿa. Bare ge *Ajë Ahn'a* mbokajëk tëkatëdëhëhni bi vële hwëtañnëka nkal li?»

Farise gë arëf ÿatëtanke

⁹ Yesu mboko nanta iyi uhnës uryindaryindan soñe vële ntiyahñëk satëk do yafëkëhni vëñtëñtëñ va fop:

¹⁰ «Nkeho *farise* g'arëf ÿatëtanke. Vësan vërac tënkëniho *Cery Wëñ Cankaf* hna imunta. ¹¹ Farise ÿa më kahnëk muntad cahët minu fo ntehnënd: “Wëñ, camehnëmi gante nkobu gela gë vëñtëñtëñ ki, vële leñ vëñi vahnë, wëk do yëkëlehnëd vësëval vëhañary; ha, camehnëmi gante nkobu gela g'aÿi arëf ÿatëtanke ki. 12 Cunjëdëfu wahwënta wahi wafac mbëd gë wahi hna,

† 17.27: Wapëgwala 6.9;7.24 †† Ndawëkëhniwo vahnë va fop afo tere Lot ÿa. (Wapëgwala 19.29) † Asëval Lot ÿa mbacik nke had apahn wanjry. (Wapëgwala 19.26)

do njëdahnëdëfu Cery Wëñ Cankaf hna hwëhn pëhw hn'ile-wo-le hnuñabu hna.”

¹³ «Arëf ÿatëtanke ÿa, umë, kamëhni kahnëko ñawët mbankatënd sakahnëha do dëkëdilahna kan g'ambin ntehnënd: “Wëñ, kañëhnañëryiñi g'ami, aravëhno kabi añen yebu.”»

¹⁴ Yesu më mbok ntehnëk: «Paryi pëyañdëmu, Wënu ña arëf ÿatëtanke ÿi, ntehnëko satëk, gena farise ÿi. Ale-wo-le hnañëna mbanëde bare ale vanaka nañëñëde.»

Nañ Wënu ña vële ye had vutah hwëhnëk

¹⁵ Vahnë yinenëhnikawo Yesu wëla vutah vutoy va tindëhni wëbák wadëwu ña ndëwahni. *Vëreñfal* va, ga nuni rac, më niranihëhni. ¹⁶ Bare Yesu më tahëndakëhni vutah va do ntehn: «Tavëryinëhni njijëni vutah va, ant'añwemañënnuni, kabi *Nañ Wënu* ña vële ye had vëhni va hwëhnëk. ¹⁷ Toña ÿa fëyañdëmu, ale wok mañëhñëlahna Wënu ña had gante mañëndëhëhni fatah rëmu gë hnëmu ka tënkëdina muk Nañ Wëñ hna.»

Asan avetak gë Yesu

¹⁸ Hnë wati rac, asankaf wasëwif rëyëkawo Yesu: «Aharan afërën, ye rëfëko liwu rënkahnu uwám usër hna?»

¹⁹ Yesu më ntëkwaka: «Soñe ye wacëduho afërën? Ahnë afërën gena ge gena Wënu ña fo. ²⁰ Soñe ile rëyëru ÿi, gena njëtëru bi vakwëda va? “Ant'aryaña ahnë; ant'ayëkëlehna asëval ahañary; ant'ale; ant'aye sede wamër; dënëñëryihni rëmuñ gë hnëmuñ.”»

²¹ Asan a më ntëkwaka: «Vanji vakwëda fop mañëhñëbu kobëri utah mën hna.»

²² Yesu, ga nkweñyëk wanës watac, më ntehnëka: «Awa, iñë ryampo wojëki: yiry awaf fop ile hwëhnaru ÿa do ayëdahni koryi ÿa vëhañëhnañ va, koyëna nuñadu hnapul yabah ambin hna. Tac yij arëfëlehnëndo ami fo.»

²³ Bare asan a, ga nkweñyëk wante ntehnëka Yesu ña, njamëlehnëko kabi mbetako ñus. ²⁴ Yesu, ga nuka gante njamëk ka, më ntehnëk: «Ntakëk vëvetak tënkëni *Nañ Wëñ* hna! ²⁵ Itënk yonkomb hnë hatëh sirehn ÿak hnëñëk g'itënk avetak Inañ Wëñ hna.»

²⁶ Vële hnëpadëhawo va më ntehnëni: «Mo ye awa ale hode pehëti ÿa?»

²⁷ Yesu më ntëkwakëhni: «Vahnë va vëhodina, bare Wënu ña koñ.»

²⁸ Awa, *Piyer* më ntehnëka Yesu: «Nëpary, tavëbun ile hwëhnabun ÿa fop soñe arëfëlehnënde.»

²⁹ Yesu më ntëkwaka: «Toña ÿa fëyañdëmu: ge ahnë tavëk tere lëwu, asëvalu, vëheryu, do vicëru, rëmu gë hnëmu gë vutahu soñe Nañ Wënu ña, ³⁰ nuñad ntëbi ile kwëhnako kobëri ÿa do nuñad duniya ile wok pudina wati ile yejëk ÿi.»

Rarëna ŷa pëyahned Yesu cëm dëwu ŷa

³¹ Yesu canaryëkëhniwo vërfal pëhw gë vëhi va do ntehnëni: «Nëparyin, gë *Yerusalem* njiden. Hnam ntiyađ fop ile kerëni *wakila* soŷe Ajë Ahn'a. ³² Njëdah-nëdëniha vële wok vëyena wasëwif, njafaŷëdëniha, njeŷëdëniha, tëpahnëdëniha, ³³ ntampëdëniha, tac ndaŷëdëniha; do fac rarëna hna mbëhnëd.»

³⁴ Bare ñoñ vëyëtëlohna ile nësëd; coŷiniho ile ye wanës watac ŷa do wanës Yesu watac ntëbëkëhniwo.

Yesu umëp njërëned

³⁵ Ante tëhadëho Yesu nkol Seriko ŷa, umëp laŷako ŷuntadëho darël nkaŷ hna. ³⁶ Ga nkwëryëk wëñaŷ kore le ryëcëdëho umë tëyëk bi ye ye. ³⁷ Më pëyayik: «Yesu vë Nasaret ryëcëd.»

³⁸ Awa, më ndekak: «Yesu, *Aju David*, kaŷëhnahnëry-iŷi g'amil!»

³⁹ Vële ryënkwëko va më niranaha ndemëhna, bare tac nkwënëk wadëka ŷa: «Aju David, kaŷëhnahnëry-iŷi g'amil!»

⁴⁰ Yesu kahnëko, më ntehnëk njinenëhnijihna umëp uŷa. Ga təkaryijik, Yesu më tëyëka: ⁴¹ «Ye ŷađu linëhni?»

Umë ntëkwak: «Ahwëhn, vok hnundu ŷadëfu.»

⁴² Yesu më ntehnëka: «Arabi avoka ahnund; kwëtahn hu ŷa pehëtëki †.» ⁴³ Taŷ, mbokalehn nund do tëfëlehnënda Yesu cëmbatënda *Wënu* ŷa. Kore ŷa fop nuniho watac do cëmbëntëdenihawo *Wënu* ŷa.

Yesu gë Yase

19 Yesu tënkëko Seriko hna do ndëcëdëho nkol hna. ² Asan ale ŷacik Yase yeho hnam. Asankaf vërfë ŷatëtanke yeho do mbetako đus. ³ Nädëho nuhna ale ŷacëde Yesu ŷa bare kodilohna kabi yihnëlohna do vahnë va njabëniho haryënk wëwu. ⁴ Awa, umë nkaryëk karyënk wë nkaŷ ante tëfëd Yesu, kay hnë tēh soŷe nuhna.

⁵ Ga təkëk Yesu bay hnam më kaŷaka do ntehna: «Cëli ñap, Yase: dol ŷal hu hna njinëgadëfu.» ⁶ Yase cëlelehnë ñap njohna Yesu g'uhnatah gë tere lëwu.

⁷ Ga nuni watac, fop ntavëkëhniwo, më ñakëñakëdëni nësëndëni wëba Yesu: «Tere ale lid wameh cëlahnëk aŷi asan.»

⁸ Ga təkëni tere hna, Yase kahnëko haryënk Ahwëhn a ntehna: «Nëpary, Ahwëhn, njëdadëfuhëhni cape ndampo hnapul mën ŷa vëhaŷëhnah va, do ge nufëhnëbuha ahnë koryi dëcët, mbësadëfuhaha wahwënta wahnah g'ile hnufëhnëbuha ŷa.»

⁹ Yesu më ntehnëk: «Dol *Wënu* ŷa pehëtëkëhni vëvë iŷi tere vi, paryi nke, aŷi asan fëna fatah Abëraham ye. ¹⁰ Pëyadëmu, Ajë Ahn'a njijëk njëkëlehnëhni do pehëtëhni vële sëvëko va.»

† Kwëtahn hu ŷa pehëtëki: Kode nkwëryi fëna kwëtahn hu ŷa njërënekë.

Vëryokuŷ pëhw vële hwëtëhnahnëk koryi

¹¹ Yesu më mbok nantanëkëhni uhnës uryindaryin-dan soŷe vële wëryëko takan wanës watac va kabi tēhako *Yerusalem* do ntiyahnekëhniwo vahnë va tameki təkid *Naŷ Wënu* ŷa. ¹² Wëlin ile nësëko ŷa: «Asan yeho ale hnagiko hnë tere lënah, nji hn'inkal ŷaŷah, soŷe nji naŷëndi; tac do wavokaj. ¹³ Njihahnënd ŷa umë macëkëhni vëryokuŷ ipëhw vëlëwu va, njëdakëhni ale-wo-le uŷëc sanu hwëhn nafa †† yabah do ntehnëni: “Dokuŷandin iŷi hnapul hafo vokaju.”

¹⁴ «Ñëwënihawo đus asan arac; umë payënihëhni vëfay kamëhni lëwu pëyahneni: “Ñadilëfunahna aŷi asan naŷëhnëfu nkal fu li.”

¹⁵ «Bare rëkëk naŷëndi. Tac më mbokajëk nkal dëwu hna do macehnëhni vëryokuŷ vëlëwu vële njëdako koryi va: ñadëho njët bi hak ndokuŷahnëni ale-wo-le.

¹⁶ «Aryënkwëryënk wë a më njijëk ntehn: “Ahwëhn, uŷëc sanu ule yëdaruhoŷo ŷa nagëk waŷëc pëhw.”

¹⁷ Ahnaŷ a më ntehnëka: “Njivëk, aryokuŷ afërën yeru; kabi pacënaru viŷë viroy hna, ntidëmi asankaf hnë vankol ipëhw.”

¹⁸ «Ahigëna ŷa më njijëk ntehn: “Ahwëhn, uŷëc sanu hu ŷa waŷëc imbëd nagëk.”

¹⁹ «Ahnaŷ më ntehnëka: “Awa, wëjë asankaf vankol imbëd lidëmi.”

²⁰ «Aryokuŷ ahaŷary më njijëk ntehn: “Ahwëhn, wëli uŷëc sanu hu ŷa; hnë fankwëŷ ipand kwëtëbuho.

²¹ Ntakëkoŷo gë wëjë kabi njapëru: nufëdu ile woru kwëtëlihna do kacëdu ile woru nadëlihna.”

²² «Ahnaŷ a më ntehnëka: “Aryokuŷ aŷeh yeru, wante hnësëru nji hwëdandëmi. Ntehnëru njëtëruho njapëbu, nufëdëfu ile wobu kwëtëla do kwëcëdëfu ile wobu nadëla. ²³ Awa, ge koyëna nke, soŷe ye woru kwëtëlihna koryi mën ŷa hnë bank? Ge mëncibu kokëndëbu wënëhniwo ge mbidëfu.”

²⁴ «Tac më ntehnëkëhni vële yeho hnam va fop: “Tëbëryina ayëdawuna ale hwëhnak waŷëc sanu pëhw aŷi.”

²⁵ «Umë ntëkwaniha: “Ahwëhn, umë njabëka, tək kwëhna waŷëc ipëhw!”

²⁶ «Toña ŷa fëyadëmu, ale hwëhnak ŷa nkwënënde, bare ale wok kwëhnana ŷa, tebëde wëla ile liyahnekë rëkëk nuŷa ŷa. ²⁷ Awa, soŷe vële wok vëŷadina yenëhnëwëhni ahnaŷ vi yojënhëni ani aryaŷuni tase mën.»

Itënk Yesu Yerusalem

²⁸ Ga nësëk koyëna, Yesu kahnëtako ndënkwëhnëhni vahnë va nkaŷ hna njindëni *Yerusalem*. ²⁹ Ante tēhako nkol Betëfase gë nkol Betani, darël Kuŷ *Oliviye* hna, umë payëkëhni *vërfal* vëhi haryënk wëwu, ³⁰ më lehnëkëhniwo: «Yiryin hn'ankol ante ye haryënk wëwu. Age təkërun təkätëdunëha, ga pokik, fapali fante wok kobëri kayina. Pëtina ayojuna ani.» ³¹ Age ahnë tëyëku bi soŷe ye fëtëdunëha, dehnëryina Ahwëhn a valëka.

†† Uŷëc sanu hwëhn nafa këñëlahnëk gë cos soŷe wafac keme (100).

³² Vërëfal va njilehnëni do tëkatëni fop gante ntehnëkëhniwo Yesu ka. ³³ Wati ante pëtëdënihawo fapali ña vële hwëhnëka va më tëyënihëni: «Soñe ye fëtëdunëha fapali fi?»

³⁴ Umë ntëkwani: «Ahwëhn a valëka.»

³⁵ Tac më njonëhniha fapali fa Yesu, tindëniha vacud vantëw hni va kayëndëlehnëniha hnam Yesu, ³⁶ kore ña ntanëndënihawo Yesu vacud vantëw hni va nkañ hna njitënd.

³⁷ Ante tëhadëniho Yerusalem ña, gë cape cëpëta Kuñ Oliviyë ña, kore vërëfal ña fop pëbëkëhniwo uhnatah wã, pëgwëlehnëni ndekandëni cëmbëndëniha Wënu ña kabi viyë vifëmpëhnañah viyabah nuniho.

³⁸ Ntehnëdëniho: «Arabi Ahwëhn a Wënu ña njëda ale yijëd nañ g'uñac lëwu wã! Arabi yam ña nke hn'ambin hna do Wën Hunte Sëpëk Fop ña cëmbi! † »

³⁹ Wafarise wëryampo yentiko kore hna më ntehnëniha Yesu: «Aharan, dehnëryihni vërëfal hu vi ndemëhnani.»

⁴⁰ Yesu më ntëkwakëhni: «Pëyadëmu, ge ndemëhnani, wëraka wi ndekad cëmb mën iña!»

Yesu Yerusalem konëhnëd

⁴¹ Yesu, ante tëhako nut nañ Yerusalem ña, konëhnëdëhawo, ⁴² ntehnatënd: «Yerusalem, kañëhnahnëko gë wëjë. Age njëtakëndu ile lidu ahnuñahn yam ña, wëla dol fo, njivakëndëhi. Bare umë tame coñiru!

⁴³ Wafac yenëhniko vëyëw hu va mbëryëdëni hëya kece hu hna tënëkëhnënihi. Kwëredënihi caharab do ñayëdënihi vacape va fop. ⁴⁴ Mbëvendënihi fop, wëjë gë bulunda lëw hu ña, vëravëndilihna wëla itaka dampo nko tinda hnë ñëntañ. Yin fop nked kabi yavëtëlihna wati ile njijëk Wënu ndemañi ña!»

Yesu ntadëhëhni vëwaf va Cery Wën Cankaf hna

⁴⁵ Yesu tënëkëko selele Cery Wën Cankaf hna pëgwëlehn ntehnëni vëwaf vële yeho hnam va ††.

⁴⁶ Ntehnëdëhëhniwo: «Vikerëh Wënu va më lek: "Cery mën ña Cery iyëfa macëde." † Bare wuhne, soña vële lirun! †† » ⁴⁷ Yesu karanëdëhëhniwo fac-wo-fac Cery Wën Cankaf hna. Vësankaf vësëna wasadëha va, gë vëharan sariya va do gë vëvë karyënk w bulunda va fop njëkëlehnëdëniho ndañëhniha. ⁴⁸ Bare vëyëtëlohna bi hak ntidëni pëlahnëniha, kabi bulunda ña fop nkok nëpanda kwëlëkwël, umë fo ndilaniho.

Ne matik ucankaf Yesu ñi

20 Fac ryampo, Yesu karanëdëhëhniwo bulunda ña Cery Wën Cankaf hna do pëyadëhëhniwo Wanës Wakasëk ña. Vësankaf vësëna wasadëha va gë vëharan sariya va do gë vicër va tëhanihawo ² do tëyëniha: «Pëyaryifu, bi g'iñëhne fanka ntidu vëyin, mo lehnëki alind?»

† 19.38: Wahnëw 118.26 †† Vëwaf vële yeho hnam va: Tëfëlahna nkehni vëwaf Cery Wën Cankaf hna. † 19.46: Esayi 56.7 †† 19.46: Seremi 7.11

³ Yesu më ntëkwakëhni: «Ami fëna tëyëdëmu iñë ryampo. Pëyaryino, ⁴ mo fayikawo San njaryënd? Wënu ña bi ye ma bi vahnë va fayikawo?»

⁵ Bare pëgwëniho nkwajëlëndëni vëhni fo ntehnëdëni, ge ntëkwayinëka Wënu ña fayikawo, tëyëdëhëfu, soñe ye woyinëk kwëtahnëlahna? ⁶ Ge ntehnëk, vahnë va fayikawo, bulunda ña fop ntutëdënihëfu gë wëraka soñe ndañënihëfu, kabi kwëtahnëni San kila yeho.

⁷ Awa më ntëkwaniha: «Yëtëlëfuhna bi mo fayikawo njaryënd.»

⁸ Yesu më ntëkwakëhni: «Awa njivëk, ami fëna pëyadiluhna fanka fale lihandëbu vëyin va.»

Uhnës uryindaryindan soñe vëyam vëyapah

⁹ Tac, Yesu pëgwëlehn nantanëhnëdëhni bulunda ña uhnës uryindaryindan: «Nkeho asan ale fëlëko ikañ waresen do kwëtëhnahnëhni vëyam njilehn uyas ule viyëd. ¹⁰ Ante təkək wati ile kwëcëde waresen ña, më payëka aryokuñ hnë vëyam hna soñe njëdaniha sah lëwu ña hnë waresen wale mbarëpëni hna. Bare vëyam va ndafënihaño ale fayiko ña ntalehnëniha wëbák fo. ¹¹ Ahwëhn kañ a mboko paya ahañary kat, bare vëyam va mbok ndafëniha umë fëna, njeñëniha ntalehnëniha wëbák fo. ¹² Mboko paya kat aryokuñ ararëna alëwu ña; arac më cërehnëniha do canëniha g'ipër.

¹³ «Awa ahwëhn kañ a më ntehnak: "Ye rëfëko liwu? Payëdëfuhna ajë mën ale ñahnëbu dus ayi: ntiyahnëko umë ntënëdëniha."»

¹⁴ «Aju njiko hnam, bare vëyam va, ga nuniha, ntehnëdëniho vëhni fo: "Wëliho ale lëwëd ikañ inji. Dañëñëfuna, kwëhnahnin." ¹⁵ Tac canëlehnëniha kañ hna do ndañëniha. Awa tëyëdëmu: Ye ntidëhëhni ahwëhn kañ ña vëyam va? ¹⁶ Pëyadëmu njijëd ndañëhni vëyi vëyam do njëdahni kañ inji vëhañary.»

Vahnë va, ga nkwëryëni wanës watac, më ntehnëni: «Arabi Wënu ña antë mañ wani muk!»

¹⁷ Bare Yesu ntañkëhniwo do ntehnëni: «Ye pëhnëtanëk wani wanës wabë vikerëh ñi: "Itaka inte cañëtanio vëvëry vacery ña vacak ye tame inte mbëryahnëk Wënu ña cery ntëwu ña fop" †† ?»

¹⁸ Ale-wo-le yod hn'inji taka ña nihëd do ge taka ñi ahnë njohahnëk, ivëd fo ntidëha.»

Soñe ñatëtanke ile cosëde Sesar ña

¹⁹ Vëharan sariya va gë vësankaf vësëna wasadëha va njëkëlehnëdëniho pëlahniha Yesu hnë wati rac dënk, kabi njëtëniho soñe lëw hni nantahnëko iyi uhnës uryindaryindan, bare ntakëkëhniwo gë bulunda ña.

²⁰ Pëgwëlehnëni njëkandëniha Yesu. Soñe watac, cañëtëlehnënihëhni vahnë vële liyako had vëfërën ye. Vahnë vërac ñadëniho pëlahniha Yesu hn'urënd gë wanës wadëwu ña, nuñahnëni fere njëdanahnëniha gë vësankaf. ²¹ Më ntehnëniha aki: «Aharan, njëtëbun ile hnësëdu do haranëdu ña canëk; Kwëtahnëlihna nëf ile

†† 20.17: Wahnëw 118.22

nke ahnë, bare toña ÿa fo harañëduhëhni vahnë va.
 22 Awa pëyaryifu, sariya fu ÿa fuhnë wasëwif maŵëryak bi ma maŵëryana cosi ÿatëtanke ÿa asankaf a, Sesar ?»

23 Bare Yesu njavëtëko urënd lëw hni ŵa më ntehnëkëhni: 24 «Tufëryino ÿëc koryi.» Ga tufëniha, awa më tëyëkëhni yëka mo g'uŵac mo liyik koryi li?

Më ntëkwaniha: «Sesar.»

25 Më ntehnëkëhni: «Awa bësarina Sesar ile kwëhnëk ÿa, do Ŵënu ña ile kwëhnëk ÿa.»

26 Vëhodilohna pëlanaha hnë wanës wante ntëkwadëho tase bulunda ña. Pëmpëhnahnëkëhniwo ðus ndemëhnalehni.

Itëy soñe ibëhn vësëm

27 Vahnë vëvë *Saduse* rëhakawo Yesu. (Vëhni lehnëdëho vësëm va vëvëhnëdina.) 28 Aki ntehnëniha: «Aharaj, Moyis njëdakëfu an'akwëda: "Age asan ÿëlëk, do cëm hara kwëhnana vutah, aheryu ntëwëdëha asëval a soñe nagëhnahna acëru vutah."»

29 Awa, nkeho hwënta ryampo vësan mbëd gë vëhi vële vankëko rëm gë hnëm. Aryënkwëryënk a ñëlëko do cëm hara tavëna vutah. 30 Ahigëna ÿa ñëlëgëkawo asëval a do cëm umë fëna hara tavëna vutah, 31 tac ararëna ÿa. Koyëna nkehëhniwo mbëd gë vëhi va fop, cëmëniho hara vëravëlëlihna vutah. 32 Tac, asëval a fëna cëmëgëlehn. 33 Awa, mo hwëhnëdëha asëval a ÿi hnë fac ile mbëhnahnëdëni vësëm hna kabi mbëd gë vëhi vi fop ñëlënihawo?»

34 Yesu më ntëkwakëhni: «Vësan gë vësëval iÿi duniÿa vi ñëlëledëni; 35 bare vësan gë vësëval vële hitinjik catëni tëfëka mbëhnëni vësëm hna do nkentini duniÿa ile yejëk. Hnam vëyëledëdina. 36 Vëhodina mbok cëmëni: gë wamëleka ki nkedëni. Ibëhn inte mbëhnëdëni ña rufahnëd vutah Ŵën paryi ye. 37 Moyis pëyahnek wapacëk vësëm va mbëhnëdëni. Hnë vikerëh vinte hnësëndëhawo Ahwëhn a haryënk fatëh fante ÿagëd hna, Moyis macëkawo "Ŵën Abëraham, Ŵën Isak, do gë Ŵën *Sakob*." 38 Awa, Ŵënu ña gena Ŵën vësëm. Ŵën vële wok vësëmëna ye, kabi vutah vuntëwü va fop mbëhnëdëni.»

39 Awa, *vëharaj* sariya vëryampo më tebani wanës ña do ntehnëniha: «Toña hnësëru, Aharaj.» 40 Do vëryëkëdilohna mbok tëyëniha wakaŵary.

Arëhnayik a gë David

41 Yesu më ntehnëkëhni: «Hak kode ntehni Arëhnayik a Aju *David* ye? 42 David hnësëk Kayëte Wahnëw hna: «Ahwëhn a Ŵënu ña më lehnëka Ahwëhn mën a: Yij alaña g'irëhw mën, 43 hafo hale këfëdëfuhëhni vële ÿëwëki va haryënk hu. †

44 Awa, age David "Ahwëhn" macëdëha, hak kod Arëhnayik a fëna nke aju David?»

Antë ntinde had vëharaj sariya ki

45 Ante nëpadënihawo Yesu kore ña, ntehnëkëhniwo *vëréfal* vëlëwü va: 46 «Keharyinëhni *vëharaj* sariya vi. Vëhni nëjahnekëhni gwërëtalehn gë vacud vajaryah do ÿad nkaÿëndeni g'untënah waÿëwa bulunda hna; tëhnadëni wëlaña wale rëkëde nuhahnëndeni *vacaliña* hna do gë wëlaña vahnë vëlënah hn'ile tokëde roka sankaf hna. 47 Tebëdënihëhni vësëval vële cëmeryëk vësan va fop ile kwëhnani ÿa, do tarj munta yaryah muntadëni, ntehnahni vahnë vëfërën ye. Soñe umë, Ŵënu ña kwëdëdëhëhni ntëbini vëÿëntaŵ vi fop.»

Ile njëdahnëd asëval ahaÿëhna

21 Yesu njëkëko caharab lëwü do nukëhniwo vëvetak hwëtëdëho uyëdahn lëw hni hn'ile kwëtëdeho Cery Ŵën Cankaf hna. 2 Nukawo fëna asëval, ale cëmeryëk asan, ahaÿëhna ðus, ga kwëtëd vujëc vuki koryi vunte wok yabëlahna nafa. 3 Yesu më ntehnëk: «Toña ÿa fëyadëmu: ile kwëtëk asëval aÿi yabëk ntëbini vëÿëntaŵ vi fop, 4 kabi vëÿëntaŵ vi fop njëdahnëni koryi ile wok balëlehniha, bare umë, hn'uhaÿëhna lëwü hna, njëdahnëk le kwëhna ÿa fop ile rëfëkawo kwëta soñe lëwü ÿa dënk.»

Yesu ipërëkan Cery Ŵën Cankaf ña pëyahned

5 Tac vëryampo nësëdëniho soñe Cery Ŵën Cankaf ña ntehnëndëni: «Nkwamëk, gë wëraka wawamah walëwü ŵi gë vile wamënahnik vi!» 6 Yesu më ntëkwakëhni: «Pëyadëmu, ile hnuðun ÿi, wafac yejëk le nkod gona ani wëla itaka ðampo tinda hn'iñëntaŵ; fop nihëde.»

7 Më tëyëniha: «Aharaj, awa guve ntiyad watac? Ye yeð dahëse ile rufahnëd ante tëkid vëÿin ña?»

8 Yesu më ntëkwakëhni: «Kwëtëryin hakili, ant'aŵaŵu arokayiwu. Vahnë vëyabah njijëdëni mëcani uŵac mën do ntehnëndëni vërhnyayik ye do wati ÿa tëkik, bare ant'arëfuni. 9 Ge nkweyëdun ga nësëde soñe wamët nkal g'inkal, gë inkal inte ÿañënak, antë ntaku; afo watac tëki ten, bare gëdina tameki wapuya iÿi duniÿa.»

10 Tac më nkwehëk: «Bulunda rëkëd mëtëndëni gë bulunda ÿëntaŵ, do ahnaŵ pëgwëdëha ahnaŵ aÿëntaŵ; 11 nked iñënka nkal hnë waresiÿo wayabah, do g'inte ña. Nked fëna viÿë viÿayah ambin hna do vahnë va ntakëdëhëhni ðus.

12 «Bare tëkahnind wañi fop, pëladerun, korothehnedërun, njëdahnëderun soñe ahitiñiwu *vacaliña* hna do cëdëderun. Wati rac njiryeryëderun hnë vëhnaŵ do gë waguverëner soñe lëmën. 13 Awa wati rac nkedun wasede mën. 14 Kwëtëryin watac vankaf hna: ant'afëhwëtauw ile rëfëka ahnësu, 15 kabi ami dënk njëdadëmu hakili, vële ÿëwëku va, vëhodina nkwaÿëni. 16 Wëla vële hnagëku va dënk tokadënihu vëhitiñ hna gë vële vankërun tere, wahnënk hun do gë wëlawo hun, vëryampo hnë ŵuhnë ndaŵëdëni. 17 Vahnë va fop ñëwëdëniho soñe lëmën. 18 Bare wëla imul ndampo

† 20.43: *Wahnëw* 110.1

ibë nkaf hun cëvëdina.»¹⁹ Yaŵënyarin: koyëna pe-hëtëdun ntaŵary hun iŵa.

Yesu inih Yerusalem ŵa pëyahned

²⁰ Yesu më nkwënek ntehn: «Ante nudun *Yerusalem* ga kwëredëni wasodafe ŵa, njëtëdun, wati rac, biyëdina nihëde. ²¹ Awa, vële yed Yude va tëtëka nkaryëni gë wahuŵ, vële yed bambery Yerusalem va tëtëka ŵaŵë-tani, do vële yed wëhaŵ va tëtëlahna mëncini g'ankol. ²² Wafac wale korotehnëdëhëhni Wënu ŵa vahnë va yed, ile ntiyaŵ fop ile nësëk Vikerëh ŵa. ²³ Mekëhni vësëval vëryonkah va gë vële yëwëndëdëhëhni vutah vuntëw hni vahnë wafac warac! Horot sankaf yed hn'iŵi nkal kabi ntavah Wënu ŵa cëlid hne bulunda rac. ²⁴ Gë sëlame ndaŵëdeni, vëramp njodeni wayal hna fop. Vahnë vële wok vëyena wasëwif ŵa nihëdëni Yerusalem hafo ante puŵ wati le maŵëryanini ŵa.»

Itëk Ajë Ahn'a

²⁵ «Ulav hna, ulepera hna do gë wahol hna nude wë-dahëse gë viyë vifëmpëhnahnah do nkal li wahnënk ŵi fop mpaŵëmpaŵadëhëhni do pëmpëhnahnëdëhëhni dus soŵe wënaŵ gë fanka wawonkëlo wënkä nji. ²⁶ Wati rac vahnë va cëmëdëni ntakah ge nahani iŵayah ile ŵad ntiya nkal ŵa. Pëyaŵëmu, Wënu ŵa nënkëd fop ile ye g'ambin ŵa. ²⁷ Tac nude *Ajë Ahn'a* ga tëkid hn'aŵar, gë fanka do gë *icëmb* cankaŵ. ²⁸ Ge vëy'in pëgwëk ntiyaŵ, matëndaryin do ahaŵu, kabi pehët hun iŵa tëtëhajëk.»

Imëntëndëlehn anuŵ ŵa

²⁹ Tac Yesu më njëdahnëk iŵi mëntëndëlehn: «Yëkëryin anuŵ iŵi gë vatëh vaŵëntaŵ vi fop: ³⁰ ge nurun ga pëgwëk nëpënd, njëtëdun wati hasëk ŵa tëtëhajëk. ³¹ Ndampo fo nke, ge nurun vëy'in fop ga tëkid, yëtëryin *Naŵ Wënu* ŵa tëtëhajëk.

³² «Toŵa ŵa fëyaŵëmu: vahnë vëvë gaki vi vësëmëdina fop hara diyana vëy'in fop. ³³ Ambin ŵi g'inkal iŵi godina, bare wanës mën ŵi nkod kwëlëkwël.»

Ajë Ahn'a ante nkode napëdena ŵa tëkid

³⁴ «Diryin wajira: ant'afabu li vambënt fo, g'uryëw, ma ahnahanu soŵe wadënah ŵi duniŵa; ge gena umë, fac ile njihahnid *Ajë Ahnë* naŵëtëdëhu, ³⁵ had urënd: pëyaŵëmu, pëladëhëhni fop vële lëdëk nkal vi.

³⁶ Ant'ahnamawu! Yëfaryindën kwëlëkwël! Koyëna nuŵadun fanka ayaŵënahnu hne fop ile rëkid hna do aholu arufëhnawu haryënkŵ Ajë Ahnë hna.»

³⁷ G'anent ga, Yesu karanëdëhëhniwo vahnë va *Cery Wën Cankaf* hna, do g'anëka ga, hn'ikuŵ nte ŵacik *Oliviye* hna njidëho ndakind. ³⁸ Do bulunda ŵa fop kobëri fo g'acahnëfëd ga njijëdëniho *Cery Wën Cankaf* hna soŵe nëpandëniha.

Yuda pëhnaŵ njëdahna Yesu

22 Ambënt *mburu kwëhn levir këm*, ante ŵacaryik *Pak* ŵa fëna, tëtëhajëko. ² Vësankaf vësëna wasadëha va gë *vëharaŵ* sariya va njëkëlendëniho ndaŵëhëniha Yesu, bare ntakëkëhniwo gë bulunda ŵa antë ŵaŵënanani.

Yuda pëhwëtak njëdahna Yesu

³ Awa *Sintani* tënkëkawo Yuda, nte ŵacëdeho Isëkariyot ŵa, ale yentiko hne vëréfal Pëhw gë Vëhi hna. ⁴ Yuda njiko nësëlini gë vësankaf vësëna wasadëha va do gë vëvë karyënkŵ *Cery Wën Cankaf* va gante tëtëka njëdahni Yesu ka. ⁵ Nëŵkëhniwo dus do më ntehnëniha cosëdëniha koryi. ⁶ Yuda mawëlehn do pëgwëlehn njëkëlehnand fere fale rëfëka njëdah-nëhni Yesu hara bulunda ŵa vëyëtana.

Yesu nëgehnëd roka Pak ŵa

⁷ Tëkiko wati ambënt *mburu kwëhn levir këm* ŵa do hale ndaŵëdëni vupe soŵe roka *Pak* ŵa. ⁸ Awa Yesu më payëkëhni *Piyer* gë *San* ntehnëhni: «Yiryin afëhwë-tanëhëhëndunëfu roka *Pak* ŵa.»

⁹ Më ntëkwaniha: «Ne ŵadu fëhwëtafu?»

¹⁰ Më ntëkwakëhni: «Nëparyin: ge tëkërun naŵ hna, nudunëha asan ale ryibëk unkwahn wënkä. Tëfëlehnëryina hafo tere hn'ile tënkëd hna.

¹¹ Ntehnëdunëha ale hwëhnëk tere ŵa: «Haraŵ a tëtëdëhi: 'Ne nke cery nte rokahnëdëfun roka *Pak* ŵa gë *vëréfal* mën va?'» ¹² Tufëdëhu cery cankaŵ yaŵ etas hna g'ile valëdëhu ŵa fop. Hnam pëhwëtaŵun soŵe roka ŵa.»

¹³ Awa njilehnëni, tëkatëni fop gante ntehnëkëhniwo Yesu ka do pëhwëtani soŵe roka ŵa.

Roka Ahwëhn a

¹⁴ Wati ŵa, ga tëkëk, Yesu gë *vëfayik* vëlëwü va mbarëpëlëniho soŵe roka ŵa. ¹⁵ Më ntehnëkëhni: «ŵadëfuhu dus tokëlahnini ŵi roka *Pak* gë ŵuhne ani gë horotahnëndu ŵa! ¹⁶ Toŵa ŵa fëyaŵëmu dol, bokëda roku muk iŵi roka hafo hale padëd nafa iŵi roka ŵa *Naŵ Wën* hna.»

¹⁷ Awa, më nufëk nkëlëwä uŵen, camehnëka Wënu ŵa do ntehnëhni: «Nufëryin aŵi nkëlëwä, asehelu ŵuh-në fop. ¹⁸ Pëyaŵëmu, tëk pëgw iŵi wati, bokëda sewu uŵen *waresen* hafo tëki Inaŵ Wënu ŵa.»

¹⁹ Tac më mbok nufëk mburu, camehnëka Wënu ŵa, do më nkubëlehnëk njëdahni ntehnëhni: «Iŵin mbahn mën ŵa ye nte yëdahnik soŵe hun ŵa. Diryindën aki, aryënkwëtahnënduno.»

²⁰ Ga tokëni, Yesu më mbok njëdakëhni aŵi nkëlëwä ŵen, do ntehnëhni: «Aŵi nkëlëwä ŵen sat mën ile rye-hëtëde soŵe lëw hun ŵa ye do ŵabahnik kwëtëla kasëk nte ntik Wën bulunda lëwü ŵa. ²¹ Bare nëparyin: ale rokadëho ŵa ani nke, tokëlandëbun! ²² *Ajë Ahn'a* cëmëd gante pëhnaŵ Wën ka bare ale rokadëha ŵa ko-

rotéd dus!»²³ Awa pëgwëlehnëni tëyëlëndëni bi mo ye hnë vëhni ale ýad nti rac a.

Mo ye ale lëbëkëhni nafa hnë vërëfal hna

²⁴ Tac vërëfal va pëgwëlehnëni nkwajëlëndëni njëtah-nëni bi mo ye ale lëbëkëhni nafa vëýëntaŵ va. ²⁵ Awa, Yesu më ntehnëkëhni: «Vëhnaŵ vëvë duniya vi ndëcëtëni cankaf ntëŵ hni ña, do vële hwëhna fanka ucankaf va mëcadëni “vëli fërën”. ²⁶ Bare ŵuhnë, ant'aliwu had vëhni! Ale ýak hnaýëk a tëfëka nke had umë ýak vak hnë ŵuhnë, do ale ryokuñehndëhëhni vëýëntaŵ va nke had aryokuñ. ²⁷ Awa mo ye ale ñak njabëk nafa ýa? Ale rokëd roka ýi gë ale hnëhëtëd aýi? Gena bi ale rokëd roka ýi? Ha, bare ami had ale hnëhëtëd nkebu fagant lëŵ hun! ²⁸ Ŵuhnë, g'ami nkentirunëho kwëlëkwël hn'uryëñah mën hna fop, ²⁹ do gante njëdako ucankaf rëm mën ki, koyëna njëdadëmu ami fëna: ³⁰ tøkëdena tokënden do celahnënden Naŵ hna, do ntañadun hnë watinki vësankaf soñe ahitiñuni wahnënk pëhw gë wahi wavë *Isërayel Ŵi.*»

Yesu pëyahnëd Piyer njahëtaðëha

³¹ Yesu më ntehnëka Simo Piyer: «Simo, Simo, në-pary: *Sintani* këlaka Ŵënu ña maŵëryana kolahn paryi gante paryëde pitëndëlehnahni vantimp gë vaparyel ki. ³² Bare ami, muntanëmi, soñe antë ntihtëtaýi kwë-tahn iña kwëlëkwël. Do wëjë, ge mbokajëru gë ýal mën yaŵëneriyihni vëýënta hu va.»

³³ Piyer më ntëkwaka: «Ahwëhn, pëhwëtabu wëlakënde ntehni sëdaryiwu gë wëjë do sëmëntiwu gë wëjë.»

³⁴ Yesu më ntëkwaka: «Pëyadëmi, *Piyer*, hnë unji mëd dënk, ani gë tarahnënd cale ña, njahëtaðu wah-wënta warar yëtëlihoñna.»

³⁵ Tac Yesu më ntehnëkëhni: «Ante payëmuno koryi këm, kufa këm, wapary wante hnëpëtandun këm ña, iñë bi wojëkuno?»

Më ntëkwani: «Ñoñ gojëlëfunoñna.»

³⁶ Awa më ntehnëkëhni: «Bare tame, ale hwëhna koryi tëfëka nuf, ale hwëhna kufa tëfëka nuf, do ale wok kwëhnana sëlame tëfëka nkwañ cud cankaf ntëŵu ña ntëŵahn ryampo. ³⁷ Pëyadëmu, afo ntiya ile nësëk Vikerëh soñe lëmën ýa. Më lehnëk: “Aŵen ntiryaryëniha vahnë va.” Ha, soñe lëmën ýa biýëdina, fop padëd.»

³⁸ Vërëfal va më ntehnëniha: «Ahwëhn, wëli wasëlame wahi.» Yesu më ntëkwakëhni: «Gwër nke.»

Yesu njëfad hn'ikuñ Oliviyë

³⁹ Yesu më cahnëk do nji hn'ikuñ nte ŵacik *Oliviyë* hna, gante njehëka ka. *Vërëfal* vëlëŵu va më ntapëh-naniha. ⁴⁰ Ga tøkëni hnam, më ntehnëkëhni: «Yëfaryin kwëlëkwël soñe gante kodun ayaŵënahnu ge njëkëh-nahnëderun.» ⁴¹ Tac më ñaŵëtakëhni toye, ndëkwëh-nëk do njëfa aki: ⁴² «Apa, ge ñadu, ñaŵëtënde antë tøkëhne iýi horot. Bare ant'ali ile ýadëfu, diry ile ýadu wëjë ýa.» ⁴³ Awa mëleka vë g'ambin ýa cëlëleñni njij

njaŵënaýehna. ⁴⁴ Yesu nkwëneko njëfa ña g'ahaŵary kabi njiŵëhneko dus hafo ñacëñac ntëŵ ña nke had sat yatëd.

⁴⁵ Ante puhnak njëfa ña, më matëk, mboka gë vërë-fal vëlëŵu do nji tøkätëhni ga ndakëni wakwëd, kabi njiŵëhnañkëhniwo dëcët g'umë. ⁴⁶ Më ntehnëkëhni: «Hak kodun aryaku wakwëd? Matëryin ayëfawu soñe gante kodun ayaŵënahnu ge njëkëhnañnëderun.»

Ipëla Yesu ña

⁴⁷ Nkoko nësënd tøkëteni kore vahnë. Yuda aryampo vërëfal Pëhw gë Vëhi hna ryënkwayikëhniwo. Më tëhaka Yesu soñe mbuca. ⁴⁸ Bare Yesu më ntehnëka: «Yuda, gante mbucëde ale hnëñjëlërun bi tokaduha *Ajë Ahn'a* ?»

⁴⁹ Vële tëfëlëniho Yesu va, ga nuni ile ýad ntiya ýa, më tëyëniha: «Ahwëhn, raŵahnëfu bi wasëlame fu ŵi?» ⁵⁰ Do aryampo hnë vëhni taŵëlehna aryokuñ *asë-na wasadëha asankaf* a ntëpëtëlehna nëf tëhw ñi.

⁵¹ Bare Yesu më ntehnëk: «Tavëryin! Gwër nke.» Do më ñakëka asan arac nëf ña njërënelehna.

⁵² Tac Yesu më ntehnëkëhni vësankaf vësëna va, vësankaf vëyëka *Cery Ŵën Cankaf* va, do gë vicër vële yijëko pëlaniha va: «Gë wasëlame do gë waryoko bi të-fakëha ayinëhniwuno, afëlawuno had bandi yebu?

⁵³ Fac-wo-fac *Cery Ŵën Cankaf* hna nkelahnëdenëho do yëkëlehnëluhna afëlawuno, bare iýi wati ŵuhnë hwëhneko gë fanka umëhwëry fa, *Sintani* hwëhneko.»

Piyer njahëtaðëha Yesu

⁵⁴ Awa pëlalehneñiha Yesu njiryeryëniha ndënëniha tere *asëna wasadëha asankaf* hna. *Piyer* ñaŵët tëfëdëhëhniwo. ⁵⁵ Hwëdëh fëdiko fagant selele hna, Piyer ntañantëleñni gë vële yeradëho hnam va. ⁵⁶ Asë-val aryokuñ më nuka Piyer ga ntañantik darël hwëdëh hna; më ntañëka do ntehna: «Asan ale lañak aýi gë Yesu nkentiko!»

⁵⁷ Bare Piyer njahëtako ntehna: «Hali, yëtëlëŵahna.»

⁵⁸ Ga mbiýëk toye, ahnë ahaŵary më nuka do ntehn: «Wëjë fëna, arëfal Yesu yentiru!» Bare Piyer më ntëkwaka asan arac: «Hali, gena toña.»

⁵⁹ Ga mbok mbiý, ahaŵary kat më mbok ntehnëgëk: «Lëk, aýi asan gë Yesu nkentiko, kabi umë fëna avë Galile ye.»

⁶⁰ Bare Piyer më ntëkwak: «Yëtëla bi ye ýadu ahnë, wëjë.» Ani gë patahnënd wanës ña dënk tarëleñ cale ña. ⁶¹ Ahwëhn a Yesu më cahëtak ntañëka Piyer. Awa Piyer ndënkwëtaleñ ile ntehnëkawo Ahwëhn a: «Tarahnënd cale ña unji mëd njahëtaðu wahwënta warar yëtëlihoñna.» ⁶² Awa Piyer cahnëleñ kond dus.

Yesu njeŵëde do ndafi

⁶³ Vësan vële yëkadëhawo Yesu va pëgwëniho njafañëndëniha do ndafëndëniha. ⁶⁴ Më cankëniha yëka ýi do tëyëniha: «Awa, kabi kila yeru, pëyaryifu bi mo ryafëki?» ⁶⁵ Nkoniho njeŵëndëniha wakaŵary wayabah menahnëniha ŵac.

Yesu haryënkw vëhitiŋ vësankaf hna

⁶⁶ Ga pacëk, vicër vëvë bulunda wasëwif va, vësankaf vësëna wasadëha va do gë *vëharan* sariya va mbarëniho. Më ntehnëni njoji Yesu *Mbara Vëhitiŋ* vëlëw hni hna, ⁶⁷ do, ga təkaryijik, më tøyëniha: «Arëhnayik a bi yeru? Pëyaryifu!»

Yesu më ntëkwakëhni: «Ge pëyamu njëtëbu mawëndilunohna, ⁶⁸ do ge tøyëmu iñë, dëkwadilunohna. ⁶⁹ Bare, yëtëryin, tək pëgw gaki *Ajë Ahn'a* ntañad g'irëhw Wën Hwëhn Fanka Fop.»

⁷⁰ Vëhni fop ntehnëlehnëniha: «Awa wëjë ye *Aju Wënu* ña?»

Më ntëkwakëhni: «Wühne dënk hnësëk umë yebu.»

⁷¹ Awa më ntehnëläni: «Gona mbalëfu sede: nkwëryinëk fuhnë dënk wanës wadëwu ña!»

Yesu haryënkw Pilat

23 Tac matëlehnëni vëhni fop njiryeryëniha Yesu vëhni guverëner ile waciko Pilat ña. ² Hnam, pëgwëlehnëni mërahnëndëniha ntehnëndëni: «Tëkatëbunëha ayi asan ga përekanëdëhëhni bulunda lëw fu ña: më lehnëkëhni antë cosëniha ahnañ a, *Sesar*, yatëtanke ña do umë lehnëk fëna umë dënk ye Arëhnayik a, ahnañ a.»

³ Awa Pilat më tøyëka: «Ahnañ wasëwif ña bi yeru?»

Yesu më ntëkwaka: «Wëjë hnësëk.»

⁴ Awa Pilat më ntehnëkëhni vësankaf vësëna wasadëha va gë kore ña: «Nula wëh ile ntik ayi asan.»

⁵ Bare më njañwënëni wanës wadëw hni ña ntehnëni: «Përekanëdëhëhni bulunda ña gante kodëni ñañënahëni g'ikaran dëwu ña. Hnë resiyo Galile hna pëgwik, ndapëlehnëni Yude yi fop, tame nijjək hafo Yerusalem li.»

Yesu haryënkw Erođ

⁶ *Pilat*, ga nkwëryëk wanës watac, më tøyëk: «Ayi asan avë Galile bi ye?» ⁷ Ntekwanihawo, ha, Yesu avë Galile ye. Resiyo rac *Erođ* hnañëko. Awa kabi *Erođ Yerusalem* hna nkeho hnë wafac warac, Pilat më ntehnëk njiryeryi Yesu ñalu hna.

⁸ *Erođ* natëkawo dús ante nukawo Yesu ña kabi nkwëryëdëho ga nësëde soñe lëwu ña do mbiyëk ante ñadëho nuhna ña, ntiyahnekawo nudëha ga ntid dahëse fëmpëhnahnah.

⁹ Tøyëkawo wayabah, bare Yesu dëkwadilawohna ñoñ.

¹⁰ Vësankaf vësëna wasadëha va gë *vëharan* sariya va hnam nkeniho mërändënihawo Yesu g'inañëna.

¹¹ Tac *Erođ* gë wasodade walëwu ña nëhandënihawo njafanätëndëniha Yesu. Më cudëniha viyi vifërën had ahnañ do *Erođ* mbokaryënkawo gë vëhni Pilat.

¹² *Erođ* gë Pilat vëhnëjëlëlohna kobëri ña, bare fac rac, lawo nkeniho.

Yesu mbokaryëde haryënkw Pilat

¹³ *Pilat* më mbarëkëhni vësankaf vësëna wasadëha va, vësankaf vëhitiŋ va do gë bulunda ña, ¹⁴ do

ntehnehni: «Njinenëhnirunëhoña ayi asan alehnuno bulunda ña përekanëd. Tøyëbuha tase lëw hun do ñoñ nula nkeya meh ante lehnërun ntik ña. ¹⁵ *Erođ* fëna ñoñ nuna ile menëk, kabi mbokënanikëfuna. Awa pacëk, ayi asan ñoñ dina ile rëfëka ndañahni. ¹⁶ Ntampendëbuha tac ravëlehnëwa.» [¹⁷ Hn'ambënt Pak-wo, gante nkeho namu lëw hni ka, Pilat tëfëkawo tavëhnëni aramp aryampo.]

¹⁸ Bare pëgwëlehnëni ndekandëni vëhni fop ndampo fo: «Dañëhëdehn ayi asan! Tavëhnëryifuna Barabas!» ¹⁹ Barabas tac, hnë vahnë vële ñañëna hna nkentiko hafo dañi ahnë. Soñe rac cëdahniko.

²⁰ Kabi Pilat ñadëho tava Yesu, më mbok tøyëkëhni kat. ²¹ Bare vahnë va ndekandëniho: «Pakëryehna hnë kërëwa, pakëryehna hnë kërëwa!»

²² Pilat më mbok tebak wanës ña rarëna ña do ntehnëni: «Ayi asan, uweh hwëhn ye ntik? Ñoñ nula hnë umë ile rëfëka ndañahni. Ntampëhnëdëfuha tac do gë ravëwa.»

²³ Bare nkonihho ndekandëni gë fanka Yesu paki hnë kërëwa, do wadëka wadëw hni ña mëkëkawo Pilat:

²⁴ më pëhna mañëhëhni ile tøyëdëni ña. ²⁵ Më tavëka asan ale tøyëdëniho ña, ale sëdiko soñe ryañ ahnë ante ñañënanihho ña, do njëdahni wasodade ña Yesu soñe ntiniha gante ñadëni ka.

Yesu pakëde hnë kërëwa

²⁶ Ante njiryeryëdënihawo Yesu ña, pankëlëniho gë Simo, asan avë Siren. Wehañ mëncidëho. Wasodade ña më pëlanihho ndibëndëniha *kërëwa* ña tëfaryinda Yesu kamëhni. ²⁷ Kore sankaf rëfëdëhawo Yesu, gë vësëval vële hodëho do yahnadëho soñe lëwu ña. ²⁸ Më cahëtahnekëhni do ntehnëni: «Vësëval vëvë *Yerusalem*, antë ahonëhnuno! Koryin soñe lëwun gë vutah hun ²⁹ kabi wati yejëk ile lehnëde: “Mbetani vësëval vële wok vëhnagëdina va, wok kobëri vëhnagëna do wok kobëri vëyëwëndëna va!” ³⁰ Awa vahnë va rëkëd ntehnëndëni wahuñ wi: “Yohanninëfu!” Do gë vukuñ vi: “Coñëryinëfu!” ³¹ Pëyadëmu, ge aki ntiyik atëh cëkah ña, hak lë ntide kankah ña?»

³² Njoryaryinihëhniwo fëna vësan vëhi, vëwen, soñe ndañaryini gë Yesu. ³³ Ante təkëniho hn'ile macik «Kuñ Hëloyoy» hna wasodade ña pakënihawo Yesu kërëwa hna do pakaryënihëhniwo fëna wabandi waki, aryampo g'irëhw lëwu, añëntañ a g'irahahn. ³⁴ Awa Yesu më ntehnëk: «Apa, tavëhnëryihni, kabi vëyëtëna ile ntidëni.» Tac wasodade ña njëlëniho wanjël njëtahnëni bi mo hwëhnëd cud Yesu ña.

³⁵ Bulunda ña hnam nkeniho njëkëndënihawo. Vësankaf wasëwif va njafanëdënihawo ntehnëndëni: «Pehëtëkëhni vahnë vëhañary; ge paryi ale tëhna Wën ña ye, pehëta umë dënk!»

³⁶ Wasodade ña fëna njafanëdënihawo, tëhadënihawo njëlëhnëndëniha uñen ñañah ³⁷ do ntehnëdënihawo: «Ge paryi ahnañ wasëwif ña yeru pehëtary wëjë dënk!»

³⁸ Awa yaŋ lëwu ŷa, iŷin heriko: «Aŷi ye Ahnaŵ Wasëwif ŵa.»

³⁹ Aŵen aryampo ale fakaryiko ŷa më njeŵëka ntehma: «Gelihna bi Arëhnayik a? Pehëtary wëjê dënk do afehëtaryëfu!»

⁴⁰ Bare aŷëntaŵ a më ŋaŷënahneka ntehma: «Dakëlinahna dënk bi Wënu ŋa wëjê ale sëmëd hnë kërëwa ndampo fo g'umë? ⁴¹ Fuhnë iŷin canjëkëfu, kabi ile liyik ŷa sosikëfu, bare umë ñoñ dina ŵeh.»

⁴² Tac më nkwënek: «Yesu, dënkwëtarye ante nkedu ahnaŵ ŋa.»

⁴³ Yesu më ntëkwaka: «Toña ŷa fëyadëmi: dol g'ami nkede arayen hna.»

Icëm Yesu ŋa

⁴⁴ Nkëhnëko tøk lav a nkaf li do kuyëko taŋ: kuyëko nkal hna fop hafo hnë wëwati warar g'anent hna. Wati rac dënk, ipand dëndah, inte fokiko haryënkw ŷëŵa le ŷak sëvak *Cery Wënu Cankaf* hna, citako fagant †.

⁴⁶ Yesu më ndekak gë fanka: «Apa, kwëtehnahnëmi ntaŵary mën iŋa.» Ante nësëk warŋ ŋa, cëmëlehn.

⁴⁷ Kapiten le yeho hnam ŷa, ga nuk ile liyak ŷa, më cëmbëka Wënu ŋa do ntehn: «Paryi nke, aŷi asan catëko!» ⁴⁸ Kore le yijëko njantini ile ye ŷa, nuniho ile liyako ŷa. Awa mbokalehnëni gë ŷal hni g'uyiŵëhna sankaf. ⁴⁹ Wëlawo Yesu ŵa fop, gë vësëval vële lapëhnajëkawo kobëri Galile va, ŋaŵët ñëŵëniho njëkatëndëni ile ryëcëtaf ŷa.

Yesu kwëtëde hn'iyag

⁵⁰ Asan ale ŵaciko *Yosef* yeho hnam. Avë nkol *wasëwif* nte ŵacik Arimasi yeho. Ahitiŋ yentiko umë fëna, kitiŋa wasëwif cankaf hna. Përëna do catëko do napëdëho *Naŵ Wënu* ŋa. Maŵëlohna ile pëhnaniho vëhitiŋ do ntiniho ŷa. ⁵² Njiko vëhni *Pilat* hna do tëya iñas Yesu ŋa. ⁵³ Tac më cëlëndëk ñas iŋa kërëwa hna, përyëk hn'iyarëh do ndën hn'iyag nte yabiko hn'ikuŋ, iyag kasëk. ⁵⁴ Arayima yeho do *fac ntaŵëla* ŋa pëgw ŋa nkeho.

⁵⁵ Vësëval vële lapëhnajëkawo Yesu kobëri Galile va njintiniho gë Yosef, do njëkëniho yag iŋa nuniho gante kwëtiko iñas Yesu ka. ⁵⁶ Tac mbokalehnëni g'ankol pëhwëtëni wagu gë datikola soŋe ñas iŋa. Fac ntaŵëla hna, më njinëgani gante ntehnëk sariya Moyis ka.

Ibëhn Yesu

24 Gë dimasi ŷa wakëwak fo vësëval va g'iyag njiryeryëdëniho wagu wante liyik datikola ile pëhwëtëniho ŷa. ² Umë tëkatëni taka cankaf ŋa këryiŋëtiko cape ndampo yag iŋa pidëtako. ³ Tënkëlehnëni, bare vërëkatëlohna iñas Ahwëhn a Yesu. ⁴ Vëyëtëlohna ile nahadëni. Paco tøkëlehnini vësan vëhi vële liyako viŷi vile yerëko had ambin wilëbilëk. ⁵ Vësëval va ntakëkëhniwo më ndëkwëhnëni wayëka ŵa nkal hna. Vësan va më ntehnënihehni: «Soŋe ye yëkëlehnëdunëha hnë vësëm ale wok cëmëna? ⁶ Gena

† Citako fagant fëhnëtanëk citako pëgw yaŋ hafo gëd.

ani, mbëhnëk. Dënkwëtaryin ile nësëhnëkuno ante nkolko hnë resiyë Galile hna: ⁷ afo Ajë Ahn'a njëdayiniha vëwen va, paki hnë kërëwa do fac rarëna hna mbëhnëd.» ⁸ Tac ndënkwëtalehnëni wanës Yesu ŋa.

⁹ Vësëval va cahnëlehnëni yag hna njini pëyanihëni watac fop vërëfal pëhw g'aryaŵ va gë vëyëntaŵ va. ¹⁰ *Mari* mbë Magëdala yeho gë Yowana do gë Mari, hnëmu *Sak* do vësëval vëhaŵary vële njiniho va fop tëtëtanënihehniwo watac *vëfayik* va. ¹¹ Vërac ntiyahnëkëhniwo vësëval vi ki fo nësarëdëni, do vëhwëtahnëli-wohna. ¹² Bare *Piyer* matëko nkary g'iyag. Ga tøkëk më nkuryak, bare ñoñ nulohna ge gena ile përyahniko ñas ŋa fo woko hnam. Tac mëncëlehn gë ŷalu afëmpëhnahna fo soŋe ile liyak ŷa.

Vërëfal vëhi va nkaŵ Emarus hna

¹³ Fac rac dënk, vërëfal vëhi yidëho hn'ankol nte ŵacik Emarus. Soŋe wawati wahi yasëdu arëkarënd hnam ge matëru *Yerusalem*. ¹⁴ Soŋe wade ryëcëtak ŋa fop nësëlehdëniho. ¹⁵ Wati nte nësëlehdëniho do nkwa-jëlëndëniho ŋa Yesu më tëtëhajëkëhni tëtëlëntik gë vëhni. ¹⁶ Nudënihawo, bare iñë ŵemaŷëndëhëhniwo njavëtëniha.

¹⁷ Yesu më tëtëkëhni: «Ye wajëlëdun ayasatëndu?»

Umë kahnëni do njamëlehnëni g'uhaŷëhna ŵa.

¹⁸ Aryampo hnë vëhni, Këlewopas maciko, më ntëkwaka: «Wëjê fo bi ye ale yijëk Yerusalem li do wok yëtëna ile liyak ŷa hnë waŷi wafac?»

¹⁹ Yesu më tëtëkëhni: «Ye liyak?»

Umë ntëkwaniha: «Ile yeha Yesu mbë Nasaret ŷa liyak. *Kila* hwëhn fanka yeho: ntik viŷë vifëmpëhna-nah do wanës wadëwu ŋa kwëhnako fanka haryënk Wënu hna gë bulunda ŷa fop. ²⁰ Vësankaf vësëna wasadëha fu va gë vëvë karyënk bulunda va njëdahnëniha soŋe kitiŋi ndaŵi do pakëniha hnë kërëwa. ²¹ Fuhnë kwëtahnëbunëho umë ye ale rëfëkawo pëhëtëhni vëvë *Isërayel* va hnë vële ŷëŵëkëhni hna, do kat gë watac fop, dol nke fac rarëna ŷa ga cëmahnëk. ²² Bare g'umë fop nkeni vësëval vëryampo vëvë kore fu va fëmpëhnahnëndanëkëfu dūs. Wakëwak ŷa dol njikëni yag hna ²³ bare vërëkatëna ñas dëwu ŋa. Më mbokajëni pëyahnëni wamëleka sankëtahnakëhëni do pëyanihëhni mbëhnëk. ²⁴ Vërëfëlënta fu vëryampo njikëni yag hna do tëkatëni fop gante nësakëni vësëval ka, do vëhni fëna vëhnuna ñas Yesu ŋa.»

²⁵ Awa Yesu më ntekëhni: «E ŵuhnë, vële wok kwëhnaluhna hakili, do wasakahn hun ŵa yancëna kwëtahn ile pëyahnëni wakila ŋa! ²⁶ Tëfëlawohna bi korot aki Arëhnayik a tënkahnënd *icëmb* dëwu hna?» ²⁷ Tac më nkabëkëhni ile herik Vikerëh vipacah hna fop soŋe lëwu ŷa, pëgw vëkayëte Moyis hna do gë vëkayëte *wakila* wañëntaŵ hna fop.

²⁸ Ante tëhaniho nkol nte njihahnëdëniho ŋa, Yesu më ntik had ñad ndëcal. ²⁹ Bare ŋwëyëryanihawo ntehnëniha: «Gontëryi gë fuhnë! Lav a yo ŋa nke.» Awa tënkëntëlehn nkol hna nkonti gë vëhni.

³⁰ Ga kwërani hn'ile tokëde roka hna, Yesu nufëk mburu ŋa, camehna Wënu ŋa, tac nkubëlehnëk,

njédahni. ³¹ Awa ile wëmaŷendëhëhniwo njavëtëniha Yesu ŷa ntihëtiniho njavëtëlehnëniha taŷ, bare njavëtëndëniha taŷ nambëlehnëniha. ³² Umë ntehnëläni: «Gena bi njamakëhëfu sakahn fu wë ante nësëhnakëndëhëfu nkaŷ hna do pacënhnatëndëfu Vikerëh va?»

³³ Matëlehnëni taŷ mbokani Yerusalem. Më tëkatëni-hëhni vërëfal pëhw g'aryaŷ va ga mbarëni gë vërëfëlënta hni va, ³⁴ ntehnënihëhniwo vërëfal vëhi va: «Paryi nke Ahwëhn a mbëhnëk! Simo nuka!» ³⁵ Do vëh-ni fëna më tëfëtanëhnihëhni ile yekëhëhni nkaŷ ŷa do gante njavëtahnënihawo Yesu ka wati nte nkubëlehnëdëho mburu ŷa.

Itufëhna Yesu

³⁶ Nkonihoni nësëndëni tëket taŷ Yesu fagant lëŷ hni do ntehnëhni: «Arabi yam ŷa nke gë wuhnë!»

³⁷ Umë mbalëni do ntakëhni dūs: ntiyahnëkëhniwo yine nuni. ³⁸ Yesu më tëyëkëhni: «Soŷe ye valërun? Soŷe ye wajëlehnadun? ³⁹ Yëkëryin wëbák mën ŷi † gë wapary mën ŷi: paryi ami ye! Ñakëryino ayëku: yine kwëhnana imbahn gë waŷëc, bare ami kwëhnabu, nu-run!»

⁴⁰ Ante nësëhnëkëhni watac ŷa, më tufëkëhni wëbák ŷa gë wapary wadëŷu ŷa. ⁴¹ Vërëfal va natëkëhniwo do pëmpëhnahnëhni dūs, vëŷëkëlohna ten kwëtah-

† Yëkëryin wëbák mën ŷi: Usër vapakel va ye.

nëni. Awa Yesu më tëyëkëhni: «Kwëhnarun bi hnani ile rokëde?» ⁴² Më njëdaniha nkubel igis bëlik. ⁴³ Më teba-ka do cema tase lëŷ hni.

⁴⁴ Tac mbok ntehnëhni: «Gena bi, ante nkolahninëko ŷa, pëyadëmuno: ile herik soŷe mën *sariya* Moyis hna, vëkayëte *wakila* hna do gë Wahnëŷ hna, watac fop tëfëkawo ntiya.»

⁴⁵ Awa Yesu më pidëtëkëhni wahakili wë nkwëryah-nëni Vikerëh vipacah va. ⁴⁶ Do më ntehnëkëhni: «Wëlin ile herik ŷa: Arëhnayik a tëfëka korot, tac fac rarëna hna mbëhnëd, ⁴⁷ do tëfëka karaŷini vahnë va g'uŷac lëŷu wë duniŷa li fop, pëgw *Yerusalem*: ntehnëdeni vahnë va nkwëcëtani vankeya va do soŷe Wënu ŷa tavëhnahnëhni wameh ŷa. ⁴⁸ Wasede soŷe watac fop yerun. ⁴⁹ Do ami njëdanahnidëmu ile ntehnëk rëm mën njëdahnëd ŷa, Iyir Ipacah iŷa ye. Awa goryin naŷ li hafo pëbënu fanka lëŷu fa.»

Ikay Yesu ŷa

⁵⁰ Tac Yesu më cahnaryëkëhni vërëfal va naŷ hna, njiryeryëhni darël Betani. Hnam umë njelëk wëbák ŷa g'ambin do ndëwakëhni. ⁵¹ Wati nte ndëwanëdëhëhniwo ŷa, pitël iŷa pitëlëdëniho gë vëhni kay g'ambin darël Wën hna. ⁵² Vëhni, cëmbënihawo do mbokalehnëni *Yerusalem*, vëhnatah fo. ⁵³ Hnam, *Cery Wën Cankaf* hna nkedëniho kwëlëkwël do cëm-bëndëniha Wënu ŷa.

San

Wade yehëhna hnë inji kayëte

Ale herëk inji kayëte ña tufëhnana bare namu vacërakëlo vële hwëtahnëka Yesu va lehnëk Afayik San herëk. San gë Sak vërah Sebede yeho. Vëfëla waÿis yeho ante macëkëhniwo Yesu tëfëniha ña (Matiye 4.21). «Ale ñahnëk Yesu ÿa» San macik (13.23; 20.2; 21.7, 20).

Itëfëta nte kerëk San pañare Yesu ÿa mpëdara Efes hna kerik yëbëlan wabëhn wafëhw imbëd gë wahnah gë keme g'ipëhw (90-110) ga ndëcëk hnagi Yesu ÿa. Inji kayëte fo wok kwëhnana wahnës wañdaryindan. Doku Yesu hnë Yude hna tëfëtañ hara gena Galile hna had gante tëfëtanï waÿëntaŵ ka. Tufahnëdëhniha Yesu had Ajë Wëñ, wanës ña, humpen vë duniÿa, mburu uwám, rënka soñe wape, aheryëherya afërën, nkaŵ ña, toña ÿa do uwám ŵa, do ale vëhnëndanëdëhëni vësëm. Hwënta mbëd gë wahi hn'inji kayëte Yesu pëyahned «AMI YE». Iÿin ryënkwëtehnëd Vikerëh Ulëm 3.14 hn'ile ntehnad Wëñ «YAWE», umë fëhnëtanëd «AMI YE».

Iÿi yëb 20.31 nke soñe ile kerahnëk inji kayëte: «Bare ile yehëhna ÿi, kerik soñe ahwëtahnahnu Yesu ye Arëh-nayik a, Aju Wëñ ÿa, do ge kwëtahnërunëha, nuÿadun sël ntaŵary, uwám pary ŵa, g'uŵac lëwu ŵa.»

Wëlin wanës wakwëhn nafa hn'inji kayëte: wasëwif, wanës, wënka, uwám, humpen, Ami ye.

Wëlin gante nke kayëte ka:

Yesu, Wanës Wëñ (1.1-18)

Ucedeya San Ayary (1.19-34)

Yesu tëhnakëhni vëréf vëlëwu vëryënkwëryënk (1.35-51)

Yesu karañëdehëhni do njerënedëhëhni vahnë (2.1-11.57)

Itëk Yesu Yerusalem do icëm dëwu (12.1-19.42)

Ibëhn Yesu (20.1-10)

Yesu cahnahnekëhni vëréfal vëlëwu (20.11-21.25)

Yesu, Wanës Wëñ

1 Wapëgwa hna, ale ye Wanës ña tëko nke. Gë Wënu ña nkeniho, do Wënu ña yeho umë dënk. **2** Ha, umë wapëgwa hna gë Wënu ña nkeniho. **3** Wënu ña g'umë ntik le-wo-le ÿa; ñoñ diyina hnë vile liyik hna fop hamëhni lëwu. **4** Hnë umë nkeho uwám paryi ŵa, uwám urac yeho humpen vahnë ña. **5** Humpen ha pëtëd hn'umëhwëry hna, do mëhwëry uña ñipëhñahna.

6 Cahnekëo asan ale payiko Wënu ña, *San Ayary* a maciko. **7** Njijëko soñe nke sede humpen ha, do gë cedeya ntëwu ña vahnë va fop nkwëryahnëni do kwëtahnahnëni. **8** Gena umë dënk yeho humpen ha, bare nke sede humpen payijiko. **9** Hunji humpen yeho humpen paryi ha, hunte yijëd duniÿa li pena ale-wo-le ÿa. **10** Umë, hnë duniÿa li tëko nke, do g'umë ntiyiko duniÿa ÿi, bare duniÿa ÿi yavëtëlahna. **11** Njijëk hnë bulunda lëwu hna, bare bulunda lëwu ÿa vëhacalahna.

12 Bare ale-wo-le hacaka do hwëtahnëka ÿa njëdaka imëk nke fatah Wëñ. **13** Gena ile nagini hn'idonk asëval, ma g'iña ahnë ÿi, bare kabi Wënu ña likëhni nkeni vërahu.

14 Wanës ña mbacako ahnë do gë fuhnë ntëdëntiko. Ipërëna ña ñjabëkawo gë toña ÿa. Njavëtëbun inaÿ dëwu ña, inaÿ nte nuÿak kabi Ajë Ryamboli Rëm ÿa ye.

15 San cedeya ntëwu hna pëyahnekëo bulunda hna: «Wëliho ale hnësëndëmuno ante ntehnëdëfuho: ale rëfidëho ÿa ndënkwëhniko kabi rëko nke yehahnëndu ami ÿa.»

16 Nuÿabun fop hn'iyab kaÿëhnahn dëwu hna viÿë vifërën do vifërën kat. **17** Ha, Wënu ña vëhni Moyis të-faryëk njëdafu *sariya* ÿa, do kaÿëhnahn inja gë toña fadah ÿa vëhni Yesu *Këris* padënek Wënu ña. **18** Wëla aryampo nulahna Wënu ña, ge gena Ajë Ryamboli, ale ye Wënu ña fëna. Umë ye ñarël Rëm hna do njëtëndanëkëfuna.

Ucedeya San Ayary

19 Vësankaf *wasëwif* va *Yerusalem* hna payinihëhni-wo vësëna wasadëha va, gë *Walevi* ŵa, soñe njini tÿëniha *San* bi mo nke. Wëlin cedeya ntëwu ña.

20 Më ntëkwakëhni tase vahnë fop hara ñoñ coŵëlëh-niwohna: «Gela Arëhnayik a.»

21 Më mbok tÿëniha: «Awa mo yeru? Eli bi yeru?»

Më ntëkwakëhni: «Hali, gela Eli.»

Më mbok tëyëniha: «*Kila* ÿa bi yeru?»

Më mbok ntëkwakëhni: «Hali.»

²² Awa më tëyëniha: «Mo lë yeru? Afo yifu hnësëhnë-funi vële fayikëfu va iñë. Wëjë, mo yeru lehnëru?»

²³ Më ntëkwak: «Ami ye “ale nësahnëd *kila* le wacik Esayi ryekad wula hna: ‘dinëhnëryina vanka w vacatah dus Ahwëhn a!’ †”»

²⁴ Nkentihiho *wafarise* hnë vële fayiko vëhni San va.

²⁵ Më mbok tëyëniha kat: «Ge gelihna Arëhnayik a, Eli, ma *Kila* ÿa, awa soje ye yaryëduhëhni vahnë va?»

²⁶ Më ntëkwakëhni: «Ami, gë wënka njaryëdëfu, bare nkehëhna hnë wuhnë ale worun yëtëluhna nafa lëwu ÿa. ²⁷ Umë rëfidëho, bare catëla dënk fëtahnu viyëba wapary wadëwu va.»

²⁸ Watac fop Betani le ye darël sën Yurëdan hna ntiyako, hn'ile njaryëdëhëniwo San vahnë hna.

Yesu, Fape Wën

²⁹ Ga pacëk, San më nuka Yesu ga njijëd gë ÿalu, më ntehnëk: «Wëliho *Fape Wën* fante lihëtëd wameh du-niÿa fa. ³⁰ Soje lëwu ÿa hnësëndëmuno ante ntehnëdëfuho: “Asan rëfidëho, umë lëbëko kabi umë yeho rëkahnindu ÿa.” ³¹ Ami fëna yëtëlewöhna, bare ge njijëbu yaryëdu gë wënka, soje liwu njëtëniha bulunda *Isërayel* ÿa ye.»

³² *San* më mbok ntehnëk kat: «Nubu Iyir Wënu ña ga cëlid g'ambin had fah nijj ntëd hnë umë.

³³ Yëtëlewöhna ten bi mo ye, bare Wënu ña sañëtiko yaryëdu gë wënka, umë lehnëkowo: “Nudu Iyir ña ga cëlid do nijj hnë asan; umë rëkëd njaryënd g'Iyir Ipac-ah ña.” ³⁴ *San* më nkwenëk: «Nubu rac do sedë yebu: aÿi asan *Aju Wënu* ña ye.»

Vërëfal vëryënkwerënkwe Yesu

³⁵ Ga pacëk, *San* hnam fo nkoko, gë vëhi hnë *vërëfal* vëlëwu va. ³⁶ Më nuka Yesu ga ndëcëd, më ntehnëk: «Wëliho *Fape Wën* fa!»

³⁷ Vërëfal vëhi va, ga nkwerëni wanës *San* watac, më tëfëlehnëniha Yesu.

³⁸ Umë më cahëtak do nuhni ga tëfëlehnëdëniha, më ntehnëkëhni: «Ye ÿadun?»

Më ntëkwani: «Rabi, (umë fëhnëtanëd Aharañ), ne ntëdëru?»

³⁹ Më ntëkwakëhni: «Yijën, nudun.» Awa njilehnëni do nuni hn'ile ntëdëk hna. Nkëhnëko tëk wawati wahnah g'anent do g'umë ñëwëlahnëniho hn'ile wojëko hnë fac ÿa.

⁴⁰ Aryampo hnë vërëfal vëhi *San* vërac, Andëre yeho, aheryu *Simo Piyer*.

⁴¹ Më njik ten vëhni acëru *Simo* hna do ntehnë: «Nubunëha *Arëhnayik* a.» Umë ye fëna *Këris* ÿa.

⁴² Do njolehna hn'ile nke Yesu hna. Yesu më njëkëka gë yasery do ntehnë: «*Simo* aju *San* yeru. Awa *Sefas* rëkëderu a wacënde.» Umë fëhnëtanëd «*Piyer*» gë wanës wagërek ña. (Umë ye «*Itaka*»).

Filip gë Natanayel

⁴³ Ga pacëk, Yesu pëhnako nji Galile. Më nuka asan ale waciko Filip do ntehnë: «Tëfe!»

⁴⁴ Awa Filip tac nkol ndampo fo nkeniho gë vëhni Andëre gë *Piyer*. Betësayida maciko. ⁴⁵ Filip, umë fëna, më njik tëkata asan ale waciko Natanayel do ntehnë: «Nubunëha ale ntehnëdëho *Moyis* hnë kayëte *sariya* hna, do *wakila* ña fëna pëyahneni soje lëwu ÿa. Yesu ye, aju *Yosef*, mbë nkol Nasaret ña.»

⁴⁶ Natanayel më ntëkwaka: «Mbë Nasaret? Iñë fërën kod bi mati Nasaret?»

Filip më ntëkwaka: «Yij, nudu wëjë dënk.»

⁴⁷ Yesu, ga nuka Natanayel ga njijëd, më ntehnëk: «Wëliho *avë Isërayel* paryi ÿa, asan ahwëhn wamër këm ye.»

⁴⁸ Natanayel më tëyëka: «Hak njëtahneruho?»

Yesu më ntëkwaka: «Ani gë macahnëndi Filip ÿa, ante nkeku kuyët anuÿ ña, nukëmi.»

⁴⁹ Awa Natanayel më ntëkwaka: «Wëjë, Aharañ, wëjë ye *Aju Wënu* ña, ahna wëvë *Isërayel* va!»

⁵⁰ Yesu më ntëkwaka: «Ile lehnëmi nukëmi kuyët anuÿ ñi bi hwëtahnantuhu? Nudu viyë vifëmpëhnahnah ntëbi viyë!» ⁵¹ Do më nkwenëk: «Toña ÿa fëyadëmu: nudun ambin ña ga pidëtak do wamëleka Wënu ña ga kayëndëni do cëлиндëni gë fere *Ajë Ahn'a*! ††»

Iñël nte yeho Kana

2 Fac rarëna hna, ambënt iñël yeho nkol Kana, re-siÿo Galile hna. Hnëmu Yesu hnam nkentiko.

² Yesu fëna payehnyarihiho iñël tac gë *vërëfal* vëlëwu va do njintiniho. ³ Hara uñen uña pëgwëko pund. Awa, hnëmu Yesu më ntehnëka: «Vëworyaryëna uñen.»

⁴ Yesu më ntëkwaka: «Asëval, ye ye yëbëlan fu? Wati mën ile lihandëbu iñë ÿa tëkëna ten.»

⁵ Awa hnëmu më ntehnëkëhni vëryokuñ vële yeho hnam va: «Diryin fop ile ntehnëdëhu ÿa.»

⁶ Nkeho hnam vunkwahn wëraka mbëd g'unda w vunte ta wahnëdëniho *wasëwif* wë wënka, wante ñuh-nandëni gante nke namu lëw hni ka. Kodëho ta w yëbëlan walitër wafëhw imbëd gë warar (80) ma keme gë wafëhw wahi (120).

⁷ Yesu më ntehnëkëhni vëryokuñ va: «Tëmpënëryin hnë vunji vunkwahn wënka.» Do më ta wëni hafo wafi w hna.

⁸ Awa Yesu më ntehnëkëhni: «Tame ñëryëryin, ayinehnuna ale sahëlanda.»

Më ntini koyëna. ⁹ Arac më njëkëk do wëli wënka ña mbacako uñen. Yëtëlohna bi ne matik unji ñen, hara vëryokuñ va njëtëniho, kabi vëhni ÿiryëko wënka ña. Tañ më macehnëka ale yëlëdëho ÿa ¹⁰ do ntehnë: «Vahnë va fop uñen nte ÿak fërënak ña cehëlehnëdëni ten, do ge vahnë va ndëwëni, tac do gë yëdayini unte wok përenana dus ña. Bare wëjë, kwëtëru unte ÿak fërënak ña hafo iÿi wati! Cañëk!»

† 1.23: *Esayi* 40.3

†† 1.51: *Wapëgwala* 28.12-13

¹¹ Koyëna ntiko Yesu dahëse fëmpëhnahnah ryënkwëryënkwa ÿa. Watac Kana mbë Galile hna ntiyako. Koyëna tufahnëko inaÿ dëwu ña do vëréfal vëlëwu va kwëtahnënihawo g'ahaŵary.

¹² Ga ndëcëk watac, Yesu më njini Kaperënaÿum gë hnëmu, gë vëheryu, do gë vëréfal vëlëwu va, bare wafac fo ñëwëlahnëniho hnam.

Yesu Cery Wën Cankaf hna

¹³ Wati le ntihandëni *wasëwif* ambënt *Pak* ña rëha-jëko do Yesu më njik gë *Yerusalem*. ¹⁴ Tëkatëkëhniwo selele *Cery Wën Cankaf* hna vëwaf wuhni, gë wape, gë wëfah do gë vëwëcët koryi vële ryokuñëdëho watabali wadëw hni hna. ¹⁵ Awa Yesu më nufëk ryeyët, nti wus, do ntahni fop selele *Cery Wën Cankaf* hna, gë wape ña, do gë wuhni wä, do pat watabali vëwëcët koryi va hafo koryi ÿa campëlehn. ¹⁶ Tac ntehnëhni vëwaf wëfah va: «Dihëtëryin iÿin fop ani! Cery Rëm mën ña ye. Bok aliwu cery vëwaf!»

¹⁷ Awa *vëréfal* va ndënkwëtalehnëni wanji wanës Vikerëh: «Iña inte hwëhnabu soñe Cery hu ña, E Wën, iña tac nke hnë ami përekanëdëho gante përekanëdëha uñen ahnë ka.» †

¹⁸ Awa vësankaf *wasëwif* va më tÿëniha Yesu: «Iÿëhne dahëse fëmpëhnahnah hoðu ali arufahnëfu kwëhnaru fanka alihahnënd aki?»

¹⁹ Yesu më ntëkwakëhni: «Këfëryin aña Cery Wën, do hnë wafac warar, mbokaryëdëfu wätëndu.»

²⁰ Më ntehnëniha: «Wabëhn wafëhw wahnah g'im-bëd g'iryaŵ (46) vëryëbun aña acery, bare wëjë hnë wafac warar mbëryëdu?» ²¹ Bare «Cery Wën», nte nësëdëho Yesu ña, imbahn dëwu ña dënk yeho. ²² Ga mbijëk, ante matëko Yesu vësëm hna, vëréfal vëlëwu va ndënkwëtaniho nësëko watac, do kwëtahnëniho Vikerëh va do gë wanës wante nësëko Yesu ña.

Yesu njëtëk ðus walaŵary vahnë

²³ Ante nkeho Yesu *Yerusalem* ña, hnë wati ambënt *Pak* hna, vahnë vëyabah kwëtahnënihawo kabi nuniho wëdahëse wapëmpëhnahnah wante ntidëho ña.

²⁴ Bare Yesu pacahnëlawohna gë vëhni, kabi njëtëkëhniwo ðus vahnë va fop. ²⁵ Ahnë kodilohna njëtëndana iñë ile nkok yëtëna kabi njëtëko ile yehëhna vintaŵary vahnë ña.

Yesu gë Nikodem

3 Hnë wafac warac, nkeho hnam asan ale waciko Nikodem; asankaf *wasëwif* yeho do *farise* yeho.

² Asan arac yiko hn'umëd ndampo tëkata Yesu do ntehnë: «Aharan, njëtëbun Wënu ña fayiki ayij aharanëfu kabi ahnë kodina nti wëdahëse wapëmpëhnahnah gë wante lidu ki ge Wënu ña gena gë umë.»

³ Yesu më ntëkwaka: «Toña ÿa fëyadëmi: ahnë kodina nu *Naŵ Wënu* ña ge nagina g'ahaŵary.»

⁴ Nikodem më tÿëka: «Hak kode nagi ahnë g'ahaŵary ge tük cër? Kod bi mboka donk hnëmu hna do mbok nagi higëna?»

⁵ Yesu më ntëkwaka: «Toña ÿa fëyadëmi: ahnë kodina tënk Naŵ Wën hna ge nagina hnë wënka do hn'Iyir Ipacah hna. ⁶ Ale nagëk ahnë, ahnë ye. Ale hnagik hn'Iyir Ipacah hna, iyir ye. ⁷ Awa antë pëmpëhnahni ge ntehnëmi: "Tëfëku ahnagiwu g'ahaŵary wuhñë fop."»

⁸ Sël ÿa cëlëd cape nte ñad hna, nkwëryëdu wëñaŵ wadëwu ña, bare yëtëdila bi ne matid, ma bi ne njid. Koyëna nke soñe fop vële hnagëde hn'Iyir Ipacah va.»

⁹ Nikodem më mbok tÿëk: «Hak kod nke watac?»

¹⁰ Yesu më ntëkwaka: «Wëjë ye ale haranëdëhëhni bulunda *Isërayel* ÿa, do yëtëlihna wanji? ¹¹ Toña ÿa fëyadëmi: ile yëtëbun hnësëdëfun. Ha, wasede ile hñubun yebun, bare maŵëdilu hna ucedeya ntëfu ña. ¹² Ge nësëndëmu viÿë vile ye nkal vi do kwëtandiluhna hak kodun ahwëtahnu ge nësëdëfu viÿë vile ye g'ambin va? ¹³ Ahnë kayëna g'ambin. Ami fo, Ajë Ahn'a, sëlëk hatac! ¹⁴ Hnë wula hna, Moyis pakëkawo yan hnë rëh lën ryëhwëra ÿa. †† Do koyëna njelëd Ajë Ahn'a fëna ¹⁵ soñe fop vële hwëtahnëdëha va tënkëni tan hnë uwám ule wok puðina hna.

¹⁶ «Ha, Wënu ña ñahnëkëhni ðus vahnë vëvë ðuniÿa hafo njëdahna had sadëha Ajë ryamboli lëwu ÿi, danko vële hwëtahnëdëha va antë tënkëni muk janáma bare nuÿani tan uwám ule wok puðina. ¹⁷ Wënu ña payilahn Aju ðuniÿa li soñe piniñëhni vahnë vëvë ðuniÿa vi, bare payika soñe pehëtini g'umë. ¹⁸ Ale hwëtahnëka *Aju Wënu* ña piniñëdena; bare ale wok kwëtahnëlahna ÿa tük kitiñi piniñëde, kabi kwëtahnëlahna ryamboli Wënu ña. ¹⁹ Do wëli soñe ile piniñand Wënu ña: humpen ha njijëk ðuniÿa li, bare vahnë va umëhwëry fecehnëkëhni, kabi vankeya vantëw hni va yivëna.

²⁰ Ale lid wameh a ñëwëk humpen ha do ñawëtak, kabi ntakëka antë nuyi nkeya meh ntëwu ña. ²¹ Bare ale ŵawëhnëk toña ÿa, umë njijëd humpen hna, nuhahni wapacëk nkeya përen ntëwu nte ntid gë fanka Wënu fa.»

Yesu gë San

²² Ga ndëcëk wafac, Yesu gë *vëréfal* vëlëwu va matëniho naŵ *Yerusalem* hna njini njasëlehnëni resiÿo Yude hna; wafac fo ñëwëlahnëniho hnam gë vëhni do njaryëdëhëhniwo vahnë va. ²³ *San*, umë fëna, Enon hna njaryëdëhëhniwo, darël Salim hna. Hnam njabëko wënka ña, do vahnë vëyabah njijëdëniho njaryëndeni. ²⁴ Wati rac, *San* cëdilohna ten.

²⁵ Awa vëréfal *San* vëryampo pëgwëlehnëni konkëndëni gë *sëwif* ryampo soñe namu ipacëna ña.

²⁶ Njilehnëni tëkatëniha *San* do ntehnëniha: «Aharan, ndënkwëtaðuha bi asan ale yerunëho gë cape ñëntaŵ sën Yurëdan ka, ale yenëhneruho sede ÿa? Tame njaryëd do vahnë va fop gë ÿalu njidëni!»

²⁷ *San* më ntëkwakëhni: «Wënu ña fo hoð nti nke koyëna soñe ahnë. ²⁸ Wasede yerun wuhñë dënk soñe

† 2.17: *Wahnëw* 69.10

†† 3.14: *Vaker* 21.19

ile hnësëdëfuho ŷa: "Gela Arëhnayik a, bare payijibu haryënkw lëwu."

²⁹ «Asëval ale yëlika, asanu ŷa hwëhnëka. Ge lawo asan a ye, umë kahnëd darël lëwu do nëpanda; kopa lëwu ŷa natëdanëdëha dus. Koyëna nke uhnatah lëmën ŷa soje Yesu ŷa: padëko! ³⁰ Umë rëfëka nkwënënda nafa ŷa, do ami űaŷëtando.»

Ale űatik g'ambin

³¹ «Ale űatik g'ambin a, umë sëpëkëhni vahnë va fop. Ale ye duniŷa li, duniŷa ŷi hwëhnëka do vēŷi vēvë duniŷa vi nësëd. Bare umë, ale űatik g'ambin a, umë sëpëkëhni vahnë vēvë duniŷa vi fop. ³² Sede ile nkwëryëk g'ile nuk ye, bare ahnë maűwëdina cedeya ntëwu űa. ³³ Ge ahnë űaűwëk cedeya ntëwu űa, tufah-nëd maűwëk űënu űa toña nësëd. ³⁴ Paryi nke, ale payik űënu űa wanës űënu űa dënk nësëd, kabi űënu űa pëbënëdëha dus Iyir dëwu űa. ³⁵ Rëm ŷa ñadëha Aju ŷa do njëdadëha fanka fayabah hnë ilewo-le hna. ³⁶ Ale hwëtahnikë Ajë Ahn'a tük tük uwám ule wok puđina hna: ale űëŷëk kwëtandilahna ŷa tükëdina, űënu űa nkođ ntava g'umë.»

Yesu g'asëval avë Samari ŷa

4 *Wafarise űa* nkwëryëniho, ga nësëde Yesu ntidëhëhniwo vahnë va *vërëfal* do njaryëdëhëhniwo ntëbi *San*. ² (Bare ile ye toña ŷa, Yesu umë dënk yaryëdilohna; vërëfal vēlëwu va yaryëdëhëhniwo.) Ante njëtako Yesu watac űa, ³ më matëk Yude hna do mboka Galile.

⁴ Awa tëfëkawo tëf resiŷo *Samari* hna. ⁵ Më tükëk darël hnë fankol fante űacik Sikar nte wok űaűwëlëna g'ikaŷ nte njëdakawo *Sakob* aju *Yosef* űa. ⁶ Hnam nkeho kolomba *Sakob* ŷa. Yesu, mbërako uyas űa, më ntañak tëfary kolomba hna. Lav a nkëhnëko tük nkaf hna.

⁷ Wati nte ntañako hnam űa, asëval avë Samari më njijëk ŷëry űënka. (Hara vërëfal Yesu va g'inaű njiniho ntëűajëni ile tokëdëni.) Awa, Yesu më ntehnëka: «Yëdërye siyaű.»

⁹ Asëval a më ntehnëka Yesu: «Bare wëjë, *sëwif* yeru do ami, avë *Samari* yebu! Hak ndëkëru awa arëyo asiya?» Ntehnëkawo koyëna kabi wasëwif űa kehadënihëhniwo vēvë Samari va.

¹⁰ Yesu më ntëkwaka: «Ge njëtakëndu ile ñad njëdi űënu űa, do bi mo ye ale űuntadëhi űënka ciya ŷi, wëjë űuntakëndëha do njëdakëndëhi űënka wante yëdand sël ntaűary paryi űa.»

¹¹ Asëval a më ntëkwak: «Bare wëjë, kwëhnalihna ŷirya do kolomba ŷi tëűwëk! Ne ñëryidu űënka hu űi?»

¹² Ntiyahnikë bi wëjë lëbëka rëm fu ŷa *Sakob*? Umë yabëhnëkëfu iŷi kolomba; cek umë dënk. Vërahu do gë wusaű wulëwu űa fëna ceni.»

¹³ Yesu më mbok ntehnëka: «Ale sed wañi űënka ŷa mbokëd njohna kat, ¹⁴ bare ale sek űënka wante yëdadëfuha űa bokëdina njohna muk kabi űënka wante yëdadëfuha űa mbacad hnë umë hayalin hante

wok tëryadina, yalëd do yodëha hafo uwám ule wok puđina muk.»

¹⁵ Asëval a më ntehnëka: «Awa, yëdërye űënka watac soje antë mbok njoűo do antë voku yiju hnani ŷëry űënka.»

¹⁶ Yesu më ntehnëka: «Yinëndehna asan hu.»

¹⁷ Asëval a më ntëkwaka: «Ñëlila.»

Do Yesu më ntehnëka: «Ha, ile hnësëru ŷi, koyëna nke: ¹⁸ vësan imbëd ŷëlëkino, do asan ale yerun gaki ŷi gena asan hu. Toña ŷa hnësëru.»

¹⁹ Asëval a më ntehnëka: «Njavëtëbu *kila* yeru.

²⁰ Pëyarye: mo hwëhnik toña? Warëm fu űa hn'iñi kuñ cëmbëdënihawo űënu űa, bare űuhnë, wasëwif űi, űuhnë lehnëk *Yerusalem* tëfëka cëmbi.»

²¹ Yesu më ntëkwaka: «Kwëtahnikërye, wati yejëk, ge cëmbëde Rëm ŷa, kwëhnađina nafa cëmbi hn'iñi kuñ ma Yerusalem. ²² űuhnë, ntehnërun űënu űa sëm-bëdun bare yëtëluhna. Fuhnë, njëtëbunëha, kabi Afehët a hnë bulunda wasëwif hna nkejëk. ²³ Bare wati yejëk, do tük tük, hn'ile rëkëd cëmbëdëniha vēsëmb paryi va Rëm ŷa g'Iyir iña do gë toña ŷa. Rëm ŷa, vahnë vēle sëm-bëdëha koyëna va njëkëlehnëd. ²⁴ űënu űa iyir ye do vēle sëm-bëdëha va tëfëka cëmbëdëniha g'Iyir iña do gë toña ŷa.»

²⁵ Asëval a më ntehnëka: «Njëtëbu, *Arëhnayik*, ale űacëde *Këris* ŷa, njijëd. Ge njijëk, nkabëdëhëfu fop.»

²⁶ Yesu më ntëkwaka: «Ami dënk ye.»

²⁷ Wati rac, vërëfal va mbokalehnini. Pëmpëhna-nëkëhniwo dus ante nunihawo Yesu ga nësëledëni g'asëval a. Bare wëla aryampo hnë vēhni dëkëlohna tëya bi ye ñad ma bi soje ye nësëledëni g'asëval aŷi.

²⁸ Awa asëval a tavëlehn hnam unkwahn űa, mboka g'ankol, do pëgwëlehn pëyahñend: ²⁹ «Yijën ayëkuna asan ale fëyako fop ile libu ŷa. Mpëd kođ nke Arëhnayik a?» ³⁰ Awa, vahnë va cahnëlehnëni naű hna njini hn'ile nkeho Yesu hna.

³¹ Hnë wati rac vërëfal va ndëñanënihawo Yesu, ntehnëdëniha: «Aharan, tokëry iñë!»

³² Bare më ntëkwakëhni: «Kwëhnaűu roka ile worun yëtëluhna.»

³³ Awa vërëfal va tëyëledëniho bi ahnë yonëhnik a ile tokëd.

³⁴ Yesu më ntehnëkëhni: «Roka mën ŷa, liwu iña ale fayiko ŷa ye do ryokuñu hafo fadënu ile kwëtehnah-nëko ŷa. ³⁵ Gena bi ntehnëdun: "Ani gë wadepera wahnah barëp roka ŷa yed"? Awa ami ntehnëdëmu, yëkëryinëhni dus vahnë va caharab lëwun: had kaŷ dafah tük nkeni do napëdëni mbarëpini! ³⁶ Ale varëpëda nuŷad tame icos dëwu űa do mbarëpëdëhëhni vahnë va soje uwám ule wok puđina ŷa; koyëna, ale hnadëd a g'ale varëpëd a natëdëhëhni ndampo fo. ³⁷ Wañi wanës, toña ye: "Ahnë nadëd, ahaűary mbarëp." ³⁸ Payëmu avarëpu hn'ikaŷ nte worun ðokuñëluhna. Vëhaűary ryokuñëk do űuhnë hnuŷak nafa ðoku lëw hni ŷa.»

³⁹ Vëvë Samari vēyabah kwëtahnikënihawo Yesu kabi asëval a pëyakëhniwo: «Ile libu ŷa fop pëyako.» ⁴⁰ Soje umë ye, ante tükëniho vēvë Samari va hn'ile nkeho

Yesu hna, muntanihawo nkonti gë vëhni, do wafac wahi ntintiko hnam. ⁴¹ Soŋe wante nësëndëhëhniwo umë dënk ŋa, vële hwëtahnekë va nkwënanio iyab iŋa; ⁴² do ntehnënihawo asëval a: «Kwëtahnekë, gena soŋe ile hnësëhneruhëfu yi fo, bare kabi nkwëryëbunëha fuhnë dënk do njëtëbun tame paryi nke Afëhët duniya ya ye.»

Yesu njërënedëha aju asankaf

⁴³ Ga ntik wafac wahi warac hnam, Yesu më mbokak gë Galile. ⁴⁴ Umë dënk hnësëko: «*Kila* dënënedëna hn'inkal nte nagahnik hna.» ⁴⁵ Bare wati nte təkëko Galile ŋa, vahnë va fop kacanihawo, kabi vëhni fëna njintiniho ambënt Pak ŋa gë *Yerusalem*, do nuniho fop vifëmpëhna nah vile ntiko hn'ambënt tac va.

⁴⁶ Yesu mbokalehn tēf Kana vë Galile hna, hn'ile mbacëko wënkë uñen hna. Hara, nkeho hnam asankaf ale tesaryëko aju ya dus Kaperënaŋum hna. ⁴⁷ Ga njëtak asan arac Yesu matiko Yude hna mboka Galile, më njik hn'ile nkeho hna do këlahna nji njërënehna aju, ale ya dëho cëm a.

⁴⁸ Yesu më ntehnëka: «Wuhne, ŋwëyëdun kwëtahnediluhna ge nuluhna wëdahëse gë vifëmpëhna nah!»

⁴⁹ Bare asankaf a më ntëkwaka: «Ahwëhn, yij ñap ani gë cëmahnënd fatah mën fa.»

⁵⁰ Yesu më ntehnëka: «Mëncëry gë ya hu, ajë hu njërëk.» Asan arac më kwëtahnekë wanës Yesu ŋa do mëncëlehn.

⁵¹ Hn'ankaŋ mënc hna, vëryokuŋ vëlëwu va njijëdëniho pankëlëni do pëyaniha: «Ajë hu njërëk!»

⁵² Më tÿëkëhni bi iÿëhne wati pecekawo. Më ntëkwaniha: «Yëhno nke hnë wati ryampo g'anent hna tavëkawo ures huji ha.»

⁵³ Awa Rëm ya kamahnëko aju njërëko hnë wati le ntehnahnëkawo Yesu hna dënk: «Ajë hu njërëk». Kobëri tac kwëtahnenihawo Yesu, umë gë vëvë tere lëwu va fop.

⁵⁴ Dahëse fëmpëhna nah rac yeho higëna ile ntiko Yesu ya, ante matëko Yude mboka Galile ŋa.

Yesu njërënedëha ale ye vorovoro

5 Ga ndëcëk watac, Yesu njiko *Yerusalem* soŋe njanti ambënt *wasëwif* ŋa. ² Hara, hn'inaŋ tac, darël rënka le wacëdeho Rënka Wape ŋa, nkeho kosa le hwëhnako vinder vicankaf imbëd; Betësata macëdeho gë wanës Wa-ebëre ŋa. ³ Kuyët vinder vitac, kore vëres ryakëko hnam: vumëp, gë vële radëd, do gë vële ye vorovoro. [Wënkë ŋa napëdëniho ñënka: ⁴ mëleka ryampo Ahwëhn a lëbadëho hnë pisin rac wati wati do ñënkëdëho wënkë ŋa. Wënkë ŋa, ge ñënkako, ale-wo-le ryënkwëdëho ntëba ya, njërëdëho ures lëwu wa gante-wo-gante tesëko ka.] ⁵ Nkentiko hnam asan ale resëko kobëri wabëhn wafëhw warar g'imbëd gë warar (38). ⁶ Yesu nukawo ga ndakëk; njëtëko mbiÿëk ga nkeho koyëna, më tÿëka: «Ñadu bi ayëreni?»

⁷ Aresa më ntëkwaka: «Aharan, ge pëgwëk ñënkand wënkë ŋa, kwëhnala ale labëdëho. Wati nte rëkëdëfu yawërendu yiwu ŋa, ahaŋary ryënkwëdëho ntëba.»

⁸ Yesu më ntehnëka: «Awa, matëry, ahnuf uway hu wa ayas.» ⁹ Hnë wati rac taŋ, asan a njërënehni. Më nufëk way lëwu wa njasënd. Watac hnë *fac ntaŋwëla* ntiyako.

¹⁰ Awa vësankaf wasëwif va më ntehnëniha asan ale yërëniko takan ya: «Ntaŋwëla ŋa ye, tëfëlahna ayo uway hu wi.»

¹¹ Më ntëkwakëhni: «Ale yërëniko ya më lehnëko hnufu uway mën wi do yasu.»

¹² Awa më tÿëniha: «Mo lehnëki koyëna?»

¹³ Bare asan ale yërëniko ya yëtëlohna bi mo yërëneka, do kodilohna tufahna kabi Yesu tënkëkëhniwo kore ile yeho hnam ya.

¹⁴ Ga mbiÿëk toye, Yesu më nuka asan a *Cery Wën Cankaf* hna, më ntehnëka: «Wëlin njërëniro. Tame diry hakili ant'avoka wën, soŋe ant'ahnuya ures ule lëbëk ule yërëniro wi.»

¹⁵ Tac asan a më njik pëyakëhni vësankaf wasëwif va Yesu yërëneka. ¹⁶ Awa vësankaf wasëwif va pëgwëlehnëni nësëdëni wameh soŋe Yesu kabi hnë fac ntaŋwëla njërënekawo ahnë. ¹⁷ Yesu më ntëkwakëhni: «Rëm mën ya doku hna nke hafo gaki, ami fëna tëfëko yewu doku hna.» ¹⁸ Soŋe wanës watac kat, vësankaf wasëwif va njëkëlehnëdëniho g'ahaŋary fere fale ndawëhnahnëniha Yesu. Gena soŋe ile ntik ile mbañëk sariya lëw hni yi fo, bare mboko ntehn kat Wënu ŋa ye Rëmu paryi ya do koyëna këñëndëlehnadëho gë Wënu ŋa.

Ucankaf Aju Wën

¹⁹ Yesu më mbok ntehnëkëhni vësankaf wasëwif va: «Toña ya fëyadëmu: Aj'a ñoñ kodina nti umë fo; ile nud ntid Rëmu ya fo kod nti. Ile-wo-le ntid Rëm ya, Aj'a fëna ntid, ²⁰ kabi Rëm ya ñadëha Aju ya do tufëdëha fop ile ntid umë dënk ya. Tufëdëha nti wadoku wanaŋah wante worun kobëri nuluhna do pëmpëhna hëdëhu wuhne fop. ²¹ Gante mbëhnëndanëdëhëhni Rëm vësëm ki, koyëna Aju, umë fëna, mbëhnëndanëdëhëhni vële ñad va. ²² Do kat, gena Rëm ya hitiñëdëhëhni vahnë va; Aju ya njëdak ucankaf kitiŋ ŋa fop, ²³ soŋe vahnë va fop ntënëhahnëndëniha Aju gante ntënëndëniha Rëm ka. Ale wok dënënelahna Aj'a, dënënelahna Rëm le fayika ya.

²⁴ «Toña ya fëyadëmu: ale hnëpad wanës mën ŋa, do kwëtahna ale fayiko ya, tək nuya iÿi wati uwám usër wa do Wënu ŋa kitiñëdilahna; gona hn'ankaŋ ante yod hnë icëm ŋa bare hn'ankaŋ nte yod ambin hna nke.

²⁵ Toña ya fëyadëmu: Wati yejëk, do tək tēki hnani, ile nkwëryëdëni vësëm va, kopa *Aju Wënu* ŋa, do fop vële wëryëdëha va hn'ankaŋ nte yod uwám usër hna nkeni. ²⁶ Ndampo fo nke, gante nke Rëm hayalin sël ntaŋary, uwám paryi ki, koyëna njëdaka Aju fëna nke hayalin uwám rac. ²⁷ Do kabi *Ajë Ahn'a* ye, njëdaka fan-ka kitiñahnëndëhni vahnë va fop.

²⁸ «Antë pëmpëhna: wati yejêk ile nkwëryëdëni fop vësëm va kopa Ajë Ahn'a ²⁹ do mbëhnëdëni: vële lik fërën va mbëhnëdëni sojê tënkëni hnë uwám usër hna, bare vële lik wameh va mbëhnëdëni sojê cëdini janáma hna. ³⁰ Sojê lëmën ýa ñoñ koda liwu ami dënk; gante nkabëko Rëm ka fo kitiñëdëhëfu, do kiti mën ýa catëk, kabi yëkélehnëda liwu ile ýadëfu ami dënk, bare liwu ile ñad Rëm mën le fayiko ýa.»

Wasede sojê Yesu

³¹ Yesu më mbok ntehnëk: «Ge ami fo rëkakënd hnësandu sojê lëmën ýa, wanës mën ña kwëhna-këndina nafa. ³² Bare kwëhnabuha sedë haŵary ale hnësëndëho, Rëm mën ýa ye, do paryi pëyadëmu wanës wadëwu ña toña ye.

³³ «Payërunëhëhni vahnë njini pëcëtajëni vëhni San hna do nësëhnëkëhniwo ile ye toña ýa. ³⁴ Toña ye, ami, balëlohna g'ahnë nkenëhno sedë, bare nësëdëfu wat-ac sojê ŵuhnë, afehëtahniwu. ³⁵ Ha, San paryi had lampu fëdik nkeho pëtënah; do ŵuhnë, wëwati toye fo ŵaŵërunëho natu hnë humpen hudëwu hna.

³⁶ «Do ami, kwëhnabuha sedë le lëbëka nafa San: umë ye liwu ile ntehnëko Rëm mën liwu hafo pad ýa ye. Ha, ile lidëfu ýi rufahnëd wapacëk Rëm ýa fayiko.

³⁷ Do kat, Rëm mën le fayiko ýi dënk, nkenëhëko sedë. Bare kobëri gwëryëluhna kopa lëwu ýa, ma ahnuwu yëka lëwu ýa. ³⁸ Kwëtahnlunahna ale payik ýa; umë rufahnëd wanës wadëwu ña gena hnë ŵuhnë. ³⁹ Karañëdun gë hakili Vikerëh va, kabi ntiyahnekü nuýadun hnam uwám ule wok puđina. Hara, vitac ye vinte hnësëd sojê mën va! ⁴⁰ Bare wëli: ñadiluhna ayiju ýal mën hna. Awa nuýadiluhna uwám ule wok puđina ŵa.

⁴¹ «Yëkélehnëla cëkwaryëniho vahnë. ⁴² Ha, njëtëmu: kwëhnaluhna iña Wënu ña. ⁴³ G'uŵac Rëm mën ŵa nji-jëbu, do kacadilunohna. Bare ge ahaŵary yijëk g'uŵac lëwu ŵa dënk, kacadunëha! ⁴⁴ Ñadun asëkwaryëlëndu, do yëkélehnëdiluhna icëkwary inte ŵatik hnë Wën hudampo hna. Awa, hak lë kodun ahwëtahnuho?

⁴⁵ «Antë ntiyahnu ami fëyahnëd ile wënerun haryënk Rëm mën hna; Moyis hwëtahnerun bare umë fëyahnëd. ⁴⁶ Ge paryi kwëtahnakëndunëhawo, kwëtahnakëndunëho ami fëna, kabi sojê lëmën ýa nësëk hnë kayëte ntëwu hna. ⁴⁷ Ge kwëtahnluhna ile kerëk ýa, awa hak kodun ahwëtahnu wanës mën ña?»

Yesu ndavëdëhëhni vësan wawuli mbëd (5,000)

6 Ga ndëcëk watac, Yesu më ndanëk gë cape ñëntaŵ lant Galile ka, (lant rac ŵacëde fëna Tiberiyad). ² Kore yabah rëfëlendëhawo, kabi nuniho wëdahëse wapëmpëhna hna wante ntidëho njërenah-nëndëhni vëres ña. ³ Sojê rac njihahnëniho Yesu gë *vërëfal* vëlëwu va kayëni hn'ikuñ ntañani hnam. ⁴ *Pak* ýa, ambënt *wasëwif* ña, tēhajëko.

⁵ Yesu njëkalehnëko caharab lëwu do nuhni kore yabah ga njijëdëni ýalu hna. Awa më tēyëka Filip: «Ne kodën ntaŵijin vamburu vajabah sojê ndavahninëhni

vëyi vahnë fop?» ⁶ Tëyëkawo koyëna sojê njëkëhna-hna Filip, bare, toña ýa, tēko njët ile ntid ýa.

⁷ Filip më ntëkwaka: «Wëla gë koryi yabah dëcët, gedilëfuhna gwër ntaŵahnin vamburu vante kod alewo-le nuýa fantëpëtél fatoy.»

⁸ Arëfal ahaŵary, Andëre, aheryu Simo *Piyer*, më ntehnëka: ⁹ «Fatah facan yehëhna ani fante hwëhna vamburu mbëd g'uwis wuhi. Bare yega nëfadëhëni kore yabah gë iýi ki?»

¹⁰ Awa Yesu më ntehnëk: «Dehnëryinëhni vahnë vi fop ntañani.» Dël ija njabëko hnam do kore ýa ntañalehnëni nkal hna. Vësan vële yeho hnam va nkëhnëko tēkëni wawuli mbëd (5,000). ¹¹ Awa Yesu më nufëk vamburu va, camehna Wënu ña, tac cahëlehnëhni vële lañako nkal va. Njëdakëhniwo fëna wuwis ŵa, gante ñadëni ka. ¹² Ga tokëni hafo pihñëni, Yesu më ntehnëkëhni vërëfal vëlëwu va: «Barëpëryin vankubel vante wok va, sojê antë përeka ñoñ.» ¹³ Më mbarëpëni pëb vëkankel pëhw gë vaki vankubel vamburu mbëd vante rokiko va.

¹⁴ Ante nuniho vëyi vahnë dahëse fëmpëhna hna rac ile ntiko Yesu ýi, më ntehnëni: «Paryi nke, aýi asan ye *kila* ile rëfëkawo njij ðuniýa ýal!» ¹⁵ Bare Yesu njëtako njijëdëni nufëniha forosima sojê ntiniha ahnaŵ, awa më mbok pitak kat umë fo nji g'ikuñ.

Yesu yañ wënka hna njasëd

¹⁶ Ante nëkak ña, *vërëfal* Yesu va më cëpëtani gë lant. ¹⁷ Kayëni hnë kulu pëgwëlehnëni ndanëtanëdëni gë cape Kaperënaýum. Tëko mëd do Yesu tēkalëhni-wohna ten. ¹⁸ Sël sankaf pëgwëlehn cëlënd, do lant ýa ñënkadëho dus. ¹⁹ Vërëfal va tēko njini ile rëkëk sojê wakilo mbëd ma mbëd gë ryaŵ (5 ma 6) uyas ante nunihawo Yesu ga njasëd yañ wënka hna tēhatënd kulu lëw hni ýa. Ntakëlehnëhni, ²⁰ bare Yesu më ntehnëkëhni: «Ami, Yesu ye, antë ntaku!» ²¹ Awa, ñadëniho kayëdëniha kulu hna, bare, hnë wati rac dënk, ñakëlehnëni nkal ija gë cape nte njidëniho ka.

Kore ýa njëkélehnëdëniha Yesu

²² Ga pacëk, kore le woko gë cape ñëntaŵ lant ña njëtëniho kulu ryampo fo yeho hnam do Yesu tēfëlëntilohna gë *vërëfal* vëlëwu va, bare vërac vëhni fo yiko. ²³ Tac wakulu wakaŵary ŵatiko hn'inaŵ Tiberiyad hna, tēkini darël hn'ile camehnëkawo Ahwëhn a Wënu ña sojê rokëtök ile ndavahninëhniwo kore ýa. ²⁴ Ante njëtëniho vahnë va Yesu gë vërëfal vëlëwu va vëwohna hnam ña, kayëlehnëni hnë wakulu watac njini Kaperënaýum, njëkélehnëniha Yesu.

Roka ile fihñëdanëd do yod hafo uwám usër

²⁵ Vahnë va, ga tēkatëniha Yesu gë cape ñëntaŵ lant ka, më tēyëniha: «Aharan, guve njijëru ani?»

²⁶ Yesu më ntëkwakëhni: «Toña ýa fëyadëmu: ge njëkélehnëdunëho, gena kabi nkwëryërun ile pëhnëtanëd wëdahëse wapëmpëhna hna wadëmën ñi, bare kabi tokërun mburu do pihñërun, sojê umë

yëkëlehnañdunëho. ²⁷ Antë aryokunëndu soje rokëtok ile fërëkad, bare soje rokëtok ile viyëd, fihnëndanëd do yod hafo uwám usër hna. Rac, ami, *Ajë Ahn'a* njëdadëmu, kabi ami yenëhneka *Wënu* ña Rëm *ÿa*.»

²⁸ Amboko tëyëniha: «Awa ye rëfëkëfu lifu ryokunah-nëfu wadoku wante ñad *Wënu* ña?»

²⁹ Yesu më ntëkwakëhni: «Doku ile ñad *Wën* aliwu *ÿa*, umë ye: ahwëtahna ale payik *ÿa*.»

³⁰ Më tëyëniha: «Iyëhne dahëse fëmpëhannah hođu arufëfu soje ahwëtahnahni? Iyëhne doku lifu tasefu?»

³¹ Wati nte ndëcëtaðëniho vacërakëlo fu va wula hna, tokëniho *man* *ÿa*, gante nësëd Vikerëh ki: njëdadëhëniwo tokëni roka ile *watiko* g'ambin *ÿa*.»[†]

³² Yesu më ntëkwakëhni: «Toña *ÿa* fëyadëmu: gena Moyis yëdadëhuno roka vë g'ambin *ÿa*; Rëm mën *ÿa* yëdadëhu ile ye roka vë g'ambin paryi *ÿa*.³³ Paryi nke, roka ile *watik* *Wën* *ÿa*, ale sëlif g'ambin a ye do pih-nëndanëd do njod hafo ambin hna.»

³⁴ Awa më ntehnëniha: «Aharan, yëdaryindëfu kwëlëkwël roka rac.»

³⁵ Yesu më ntehnëkëhni: «Ami ye roka ile fihnëndanëd do yod hafo ambin hna. Ale yijëk *ÿal* mën a inte yodilahna, ale hwëtahneko *ÿa* wëhka yodilahna muk.

³⁶ Bare tëkëmu fëyawu, wëla gante nurunëho ami gë wëdahëse wapëmpëhannah wante libu ki, kwëtah-nëdiluhna. ³⁷ Fop vële njëdadëho wëhni Rëm va nji-jëdëni *ÿal* mën hna, do dadëwahna muk ale yijëd *ÿal* mën a. ³⁸ Yëtëryin ge cëlibu g'ambin, gena liwu ile hnëhëko, bare ryokunü ile ñad ale fayiko *ÿa* ye.

³⁹ Wëlin ile ñad ale fayiko *ÿa*: heryëwëhni fop vële njëdako wëhni va do wëla aryampo antë cëv, do vëh-nëndanëwëhni fac rëkwa hna. ⁴⁰ Ha, umë ye iña Rëm mën ña: fop vële yavëtëdëho ami, Aju *ÿa*, do kwëtah-nëniho va, nuñani uwám ule wok puðina, do ami, mbëhnëndanëdëfuhëhni hnë fac rëkwa hna.»

⁴¹ Awa *wasëwif* wë ñakëñakëdëniho soje Yesu *ÿa*, kabi ntehnëko: «Ami ye roka ile sëlif g'ambin *ÿa* ^{††}.»

⁴² Ntehnëdëniho: «Gena bi Yesu aju *Yosef* ye? Njëtëbunëhëhni ðus rëmu gë hnëmu! Hak lë kod ntehn g'ambin cëlik?»

⁴³ Yesu më ntëkwakëhni: «Tavëryin ñakëñak aki.

⁴⁴ Ahnë kodina njij hnë *ÿal* mën ge Rëm ale fayiko *ÿa* yiryëjelahna, do ale-wo-le yijëk *ÿalë* mën a, mbëhnëndanëdëfuhë fac rëkwa hna. ⁴⁵ Vikerëh *wakila* hna kodun aharañu *ÿin*: «*Wënu* ña karanjëdëhëhni vëhni fop.»[‡] Ahnë ale-wo-le hnëpaka Rëm *ÿa* do maña karanjëdëwu ña njijëd *ÿal* mën hna. ⁴⁶ Wëla ahnë aryampo nulahna Rëm *ÿa* ge gena ale *watik* *Wën* hna, umë nuka.

⁴⁷ Toña *ÿa* fëyadëmu: ale hwëtahnek a nuñad uwám ule wok puðina.

⁴⁸ «Roka ile fihnëned do yod hafo uwám usër hna yebu. ⁴⁹ Vacërakëlo hun va tokëniho *man* *ÿa* wula hna bare rac mema yehneleñhna cëmëni. ⁵⁰ Bare wëli roka ile sëlif g'ambin *ÿa*, ge ahnë tokëk cëmëdina. ⁵¹ Ami

ye roka ile yënëd, ile sëlif g'ambin *ÿa*: ge ahnë tokëk roka rac, cëmëdina muk. Roka ile yëdahnëdëfu soje vahnë va pihñëni do njohni hafo uwám usër hna, mbahn mën ña dënk ye.»

⁵² Soje wanës watac, wasëwif wë nkwa jëledëniho ðus, ntehnëdëni: «Ayi asan, hak kod njëdafu mbahn dëwu ña tokin?»

⁵³ Awa Yesu më ntehnëkëhni: «Toña *ÿa* fëyadëmu: ge tokëluhna mbahn Ajë Ahn'a do ge celuhna sat lëwu *ÿa*, pihñëdiluhna do yodiluhna hafo uwám usër hna.

⁵⁴ Ale rokëk mbahn mën ña do sek sat mën *ÿa* pihñëd do ami, mbëhnëndanëdëfuhë fac rëkwa hna. ⁵⁵ Ha, mbahn mën ña pihñëndanëd paryi do sat mën *ÿa* mërëndanëd paryi. ⁵⁶ Ale rokëk mbahn mën do sek sat mën *ÿa* hnë ami nkod, do ami, hnë umë nkodëfu.

⁵⁷ Rëm le fayiko *ÿa*, umë ye hayalin sël ntañary, uwám paryi *ÿa*. Njëdadëho sël rac, vële ryavik g'imbahn mën va, vëhni fëna, koyëna nuñadëni sël ntañary paryi ña.

⁵⁸ Awa ami ye roka ile sëlif g'ambin *ÿa*. Gena ndampo gë ile tokëni vacërakëlo hun *ÿi*; vëhni, cëmëni; bare ale rokëd *ÿi* roka *ÿa* nuñad uwám ule wok puðina.»

⁵⁹ Koyëna nësëko Yesu ante karanjëdëhëniwo vahnë hnë *caliña* mbë Kaperënañum ña.

Wanës wante yëdahnëd uwám ule wok puðina

⁶⁰ Ante nkweyënihawo Yesu ña, vëyabah *vërëfal* vëlëwu hna më ntehnëni: «Wanji wanës ntañakë nepayi! Mo hoð mañ?»

⁶¹ Yesu njëtëko vërëfal vëlëwu va mëhnadëniho soje wanës watac. Soje umë ntehnahnëkëhniwo: «Wanji wanës ntañaku bi? ⁶² Ye lë hnahadun awa ge nurunëha Ajë Ahn'a ga kayëd hn'ile nkeho kobëri hna? ⁶³ Iyir *Wënu* ña ye hayalin sël ntañary, uwám paryi wë; ahn'a umë fo ñoñ mëkëdina nti tënkahn uwám usër hna. Wanës wante hnësëhne mu ñi Iyir hna matik do yëdahnëd sël ntañary rac. ⁶⁴ Bare vëryampo hnë wuhne vëh-wëtahneha.» Paryi nke, Yesu njëtëkëhniwo kobëri wapëgwa hna vële wok vëhwëtahneha va do njëtëkawo fëna ale rokadëha *ÿa*. ⁶⁵ Më nkwenëk: «Wëlin soje umë lehnandëmu ahnë kodina njij *ÿal* mën hna ge Rëm *ÿa* yëdalo wëhna.»

⁶⁶ Soje rac, vërëfal vëlëwu vëyabah pitaniho do wawolohna tëfëndëniha.

⁶⁷ Awa Yesu më cahëtak gë cape Pëhw gë Vëhi va, do tëyëhni: «Wuhne lë, ñadiluhna bi ayintiwo gë vëyi?»

⁶⁸ Simo *Piyer* më ntëkwaka: «Ahwëhn, vëhni mo njidëfun? Kwëhnaru wanës wante yëdahnëd uwám ule wok puðina. ⁶⁹ Fuhnë, hnë wëjë kwëtëbun kwëtahnefu ña fop do njëtëbun Asëvah a yeru, ale payik *Wënu* ña.»

⁷⁰ Yesu më ntëkwakëhni: «Gena bi ami rëhnaku, wuhne Pëhw gë Vëhi vi fop? Bare aryampo hnë wuhne, aryokun *Sintani* ye!»

⁷¹ Wanës watac, soje Yuda nësëdëho, aju Simo Isëkariyot, aryampo hnë Pëhw gë Vëhi hna, ale rokadëha *ÿa*.

[†] 6.31: *Icahn* 16.4; *Wahnëw* 78.24 ^{††} *Roka le sëlif g'ambin ÿa: Ile wëntëndëlehnik g'ile wacik Man ÿa ye. (Icahn 16) ‡ 6.45: *Esayi* 54.13*

Yesu, vèheryu vèhwètahnèlahna

7 Ante ndécék watac ña, Yesu njasèlendèho karañdèhni vahnè va Galile hna; ñadilohna njasèlehnènd Yude hna, kabi vèsankaf *wasèwif* va njèkèlendèniho ndaŵehnihi. ² Hara ambènt *wasèwif* ante ŵacik Wasank ña tèhajèko. ³ Awa vèheryu mè ñankèdènihi nji: «Soñe ye yidila Yude? Koyèna hnam fèna *vèrèfal* hu va nuhahnèni waðoku wapèrèn wante lidu ña. ⁴ Ge ahnè ñad njèti, coŵadina ntitènd ðoku lèŵu ÿa. Kabi ntidu viÿè vihnaÿah gè vèÿi ki, diry nuni vahnè va fop.» ⁵ Vèheryu nèsèdèniho koyèna kabi vèhni fèna vèhwètahnèlahowna.

⁶ Yesu mè ntèkwakèhni: «Wati mèn ÿa tèkèna ten. Bare ŵuhnè, wati-wo-wati njivèk. ⁷ Duniÿa ÿi kwèhnana toña ñeŵu; bare ami, ñeŵèko kabi pèyahnèdèfu ile ntid ÿa mek. ⁸ Yiryin, ŵuhnè, g'ambènt; ami, yida ten kabi wati mèn ÿa tèkina.» ⁹ Ante ntehnèkèhniwo koyèna ña, umè, Galile hna nkoko ten.

¹⁰ Bare ante njiniho vèheryu g'ambènt ña, njiko umè fèna, bare tufèhnalohna hnè ahnè. ¹¹ Hnè wati ambènt hna, vèsankaf *wasèwif* va njèkèlehnèdènihawo do tètèdèniho: «Awa, ne nkeha asan arac?»

¹² Kore hna vèryampo nkwaÿèlèdèniho dus soñe lèŵu ÿa.

Vèryampo ntehnèdèniho: «Ale lid fèrèn ye.»

Vèÿèntaŵ va ntehnèdèniho: «Hali, vahnè va tokað.»

¹³ Bare, kabi ntakèkèhniwo gè vèsankaf *wasèwif* va, ahnè dèkèdilohna nès hafo nkweÿi soñe lèŵu ÿa.

¹⁴ Yesu tènkeko *Cery Wèn Cankaf* hna fagant wafac ambènt hna do karañdèhèhniwo vahnè va.

¹⁵ Wasèwif ŵa pèmpèhnañkèhniwo do tètèdèniho: «Hak njètahnèk aki Vikerèh vi, do kobèri karañèna?»

¹⁶ Yesu mè ntèkwakèhni: «Fop ile harañdèdèfuhèhni vahnè ÿi gena karañ mèn; hnè ale fayiko hna matik fop. ¹⁷ Ale hahnèndak nti ile ñad Wènu ÿa njètèd ge ile harañdèdèfuhèhni vahnè ÿa Wèn hna matid, ma ge hakili mèn hna dènk matid. ¹⁸ Ale hnèsèd soñe ŵac lèŵu ÿa, naÿèna nkaf ntèŵu njèkèlehnèd. Bare ge ahnè njèkèlehnèd naÿèn uŵac ale fayika ÿa, ahnè asatah ye, do wamèr gena hnè umè. ¹⁹ Moyis njèdaku *sariya* ÿa, bare wèla aryampo hnè ŵuhnè didina ile ntehnèk ÿa! Soñe ye yèkèlehnèdun aryaŵuno?»

²⁰ Kore ÿa mè ntèkwanihi: «*Yine* hwèhna! Mo yèkèlehnèd ndaŵi?»

²¹ Yesu mè mbok ntehnèkèhni: «Iñè ryampo fo libu do wèli ŵuhnè fop pèmpèhnañkèku! ²² Moyis ntehnèku *ahácènduni* vutah vucan va (paryi nke, gena umè fègwèko, bare warèm fu vèryènkweÿènkwa va fègwèhnañkèko) do *kácèdunèha* ahnè wèla hnè *fac ntaŵèla*. ²³ Awa, ge kácik fatah facan hnè fac ntaŵèla hna, menèdina *sariya* Moyis ÿa, soñe ye ntavèku g'ami kabi ahnè yèrènèbu fop hnè fac ntaŵèla? ²⁴ Tavèryin kitiñ ile worun yètèluhna. Kitiñèryindèn gante nke toña ka.»

Yesu bi ye Arèhnayik a

²⁵ Awa, vèryampo vèvè Yerusalem va nèsèdèniho soñe Yesu ÿa: «Gena bi aÿi yèkèlehnèkènde ndaŵehni? ²⁶ Yèkèryina: tase vahnè fop nèsèd do ñoñ dehnèdèna! Mpèd, paryi njavètènihi vèsankaf fu vi umè ye Arèhnayik a. ²⁷ Bare Arèhnayik a, ge njijèd, ahnè yètèdina bi ne nkejèk; do aÿi asan, njètèbun hn'ile nkejèk hna.»

²⁸ Awa Yesu, ante karañdèhèhniwo vahnè va hnè se-lele *Cery Wèn Cankaf* hna, mè ndekak: «Paryi bi njètèrunèho do njètèrun bi ne matibu? Gena ami fèh-nak yiju. Ale satèk fayiko bare yètèlunahna. ²⁹ Ami, njètèbuha, kabi ÿalu hna matibu, do umè fayiko.»

³⁰ Awa, soñe wanès watac, vèyabah ñadèniho pèlaniha, bare ahnè pèlalawohna, kabi wati lèŵu ÿa tèkèlohna ten. ³¹ Bare vahnè vèyabah bulunda hna kwètahnènihawo. Ntehnèdèniho: «Ge Arèhnayik a tèkik, ntid bi wèdahèse wafèmpèhnañah ntèbi wante tèk ntik aÿi asan nji?»

Vèyèka fayède pèlajèniha Yesu

³² *Wafarise* ŵa nkweÿèniho ile ñakèñakèdèniho kore soñe Yesu ÿa. Awa vèsankaf vèsèna wasadèha va gè wafarise ŵa mè payènihèhni vèyèka *Cery Wèn Cankaf* va njini pèlajèniha.

³³ Yesu mè ntehnèk: «Nkolahnèden ten toye. Tac mbokadèfu hn'ale fayiko hna. ³⁴ Wati rac rækèdun ayèkèlehnènduno bare nudilunohna; kabi kodiluhna ayiwu ŵuhnè hn'ile nkedèfu ami hna.»

³⁵ *Wasèwif* wale hnèpadèhawo va mè tètèlèdèni: «Ne ga ñad nji hn'ile nkoden nuyilènahna hna? Wasèwif wale sampèk hnè vèle wok vèyena wasèwif hna bi ñad nji? Mpèd ñad nji karañèhni vèle wok vèyena wasèwif va fèna? ³⁶ Ye ga pèhnètanèd wanj wanès: “Njèkèlehnèdunèho do nudilunohna, kabi kodiluhna ayiwu ŵuhnè hn'ile nkedèfu ami hna?”»

Wènka wante yèdahnèd sèl ntaŵary, uwám paryi ña

³⁷ Fac le ÿak hwèhna nafa ambènt hna yeho fac ræk-wa ÿa. Fac rac, Yesu mè kahnèk haryènkwa kore ÿa, do ndeka: «Ge ahnè njoka wènka, njij ÿal mèn hna do ciya. ³⁸ Ge ahnè kwètahnèko, ahnè arac nked gante nèsèk Vikerèh ka: “Wènka wayabah wante njèdahnèd sèl ntaŵary, uwám paryi ña njalid hnè umè.”» ³⁹ (Yesu soñe Iyir nte nuÿadèni vèle hwètahnèka va nèsèdèho. Wati rac, Yir iña yèdahnèlohna ten, kabi Yesu matèndilohna ten hafo tèk laña hnèfak lèŵu hna.)

Nahan kore ÿa nèmpèlèko soñe Yesu

⁴⁰ Kore hna, vèyabah hnè vèle wèryèko wanès watac va ntehnèdèniho: «Paryi nke, aÿi asan ye *kila* le hnapèdeho ÿa!»

⁴¹ Vèryampo ntehnèdèniho: «Arèhnayik a ye!»

Bare, vèryampo mè ntèkwani: «Arèhnayik a kod bi mati Galile? ⁴² Gena bi Vikerèh va ntehnèk Arèhnayik a avè hnènk Ahnaŵ *David* yeð do Betèlem nagède, ankol David hna dènk?» ⁴³ Koyèna bulunda ÿa nahan

dëw hni na nëmpëlëko g'ahaŵary soŋe Yesu ŷa.
⁴⁴ Vëryampo hnë vëhni ñadëniho pëlayi, bare ahnë dëkëlohna pëlahna.

Vësankaf wasëwif va vëhwëtanhëlahna Yesu

⁴⁵ Vëyëka Cery Wën Cankaf va mbokalehnini g'ante nkeni vësankaf vësëna wasadëha gë wafarise ka. Vërac më tëyënihëhni: «Soŋe ye worun yojëlanahna Yesu?»

⁴⁶ Më ntëkwani: «Kobëri ahnë nësëna g'umë ki!»

⁴⁷ Wafarise wã më ntëkwani: «Ye! Maŵërun wühnë fëna arokayiwu? ⁴⁸ Kobëri bi nurunëha asankaf aryampo ma farise aryampo ale hwëtahnekä? ⁴⁹ Hali! Vahnë vële wok vëyëtëna sariya Moyis va fo hwëtahnekä. Vëhni, vëryëwanina!»

⁵⁰ Nikodem yeho farise aryampo ale yentiko hnam ŷa. Biŷëna dus umë yiko vëhni Yesu hna. Umë ntehnëkëhni vëyëntaŵ va: ⁵¹ «Awa, sariya fu ŷa maŵëryak bi tame kitiŋi ahnë ndaŵi hara gwëryina ten do hara yëtina uŵeh ule ntik wã?»

⁵² Më ntëkwaniha: «Avë Galile bi yeru, wëjë fëna? Yëkëry Vikerëh va do nuđu wëla kila ryampo matidina muk Galile.»

⁵³ [Tac, pitëlelehnëni ale-wo-le mënc gë ŷalu.

Yesu g'asëval ale naŋëtëlehnini g'asan

8 Yesu njiko hn'ikuŋ inte wacik *Oliviye*. ² Ga pacëk, wakëwak fo, mbokako selele *Cery Wën Cankaf* hna do vahnë va fop tëhanihawo; awa më ntaŋak do karanjëdëhëhniwo. ³ Tarj, *vëharaŋ* sariya va gë wafarise wã tëkaryëlehniniha asëval ale naŋëtëlehniniho g'asan. Kwëtëniha haryënkwa vahnë fop. ⁴ Më ntehnëniha Yesu: «Aharan, aŷi asëval g'asan naŋëtëlehnini hnë wati nte ndakakëndëni na dënk. ⁵ Hara, *sariya* hna, Moyis më lehnëkëfu ntutini gë wëraka hafo cëmëni iŷi sifa vësëval. Wëjë lë, ye ye kiti hu ŷa hnë waŋi?» ⁶ (Hn'iŋi tëy, urënd tëndëhnëdëniha-wo, nuŷahnëni ile ntehnëdëni menëk.)

Yesu dëkwahna, tënkwëko do pëgw kerënd g'irufa ŷa nkal hna. ⁷ Kabi nkonihho tëyëndëniha, awa Yesu më matëndak do ntehnëhni: «Ale wok kobëri menëna hnë wühnë ŷa ndënkwa ntuta.» ⁸ Tac më mbok tënkwëk do mbok kerënd kat nkal hna.

⁹ Ga nkwerëyëni wanës watac, njilehnëni aryampo aryampo, vicër va ryënkwëko ten. Tavëlehnëniha Yesu g'asëval a fo hnam. ¹⁰ Awa Yesu më matëndak do ntehna: «Awa ne nkehëhni vële yojakëhi va? Ahnë gena bi ale hitiŋëki hafo cëm hna?»

¹¹ Asëval a më ntëkwak: «Aharan, ahnë gena ale hitiŋëko.»

Awa Yesu më ntehnëka: «Ami fëna kitiŋëdilihna. Yiry, do ant'avoka wën.»

Yesu, humpen duniŷa ha

¹² Yesu mboko nës kat kore hna: «Ami ye humpen duniŷa ha. Ale rëfëdëho ŷa yasëdina hn'umëhwëry: nuŷad humpen hunte ryënëd uwám usër hna.»

¹³ Soŋe rac *wafarise* wã më ntehnëniha: «Wëjë dënk hnësad; wanës hu na kwëhnana nafa.»

¹⁴ Yesu më ntëkwakëhni: «Ha, ami dënk hnësad: bare wanës mën na kwëhnak nafa, kabi ami njëtëbu hn'ile matibu hna do hn'ile njidëfu hna, bare wühnë yëtëluhna hn'ile matibu hna gë hn'ile njidëfu hna. ¹⁵ Wühnë, ile hnuhun fo hitiŋëdun; ami, kitiŋëda ahnë. ¹⁶ Bare, ge kitiŋëdëhëfu, kiti mën ŷa catëd, kabi gena ami fo hitiŋëd, Rëm ale fayiko ŷa g'ami nkebun. ¹⁷ Kerina bi *sariya* hun hna, ge wasede wahi nësëni wanës watac fo, wanës watac toŋa ye? ¹⁸ Awa ami, ami dënk ye sede mën ŷa, do Rëm ale fayiko ŷa fëna nkenëhnëko sede.»

¹⁹ Awa më tëyëniha: «Ne nkeha rëmuŷ ŷa?»

Yesu më ntëkwak: «Pari yëtëluhna do pari yëtëluhna Rëm mën ŷa fëna. Ge njëtakëndunëho, njëtakëndunëha Rëm mën ŷa fëna.» ²⁰ Yesu, ante karanjëdëhëhniwo hnë selele *Cery Wën Cankaf* hna nësëko koyëna darël hn'ile kwëtëdëho wayëd hna. Ahnë yëkëhnahnelohna pëlahna, kabi wati lëwu ŷa tëkëlohna ten.

Kodiluhna ayiwu hn'ile njidëfu hna

²¹ Yesu më mbok ntehnëkëhni kat: «Njidëfu do njëkëlehnëdunëho, bare gë wameh hun na cëmëdun. Kodiluhna ayiwu hn'ile njidëfu hna.»

²² *Wasëwif* wã më ntehnëniha: «Ndëwa bi ñad, kabi ntehnëd: “Kodiluhna ayiwu hn'ile njidëfu hna?”»

²³ Yesu më ntehnëkëhni: «Wühnë vëvë gëd yerun, bare ami avë g'ambin yebu. Iŷi duniŷa hwëhnëku, bare ami kwëhnëlohna iŷi duniŷa. ²⁴ Soŋe umë lehnahne-mu: “Gë wameh hun na cëmëdun.” Ha, ge kwëtahnëluhna “Ami ye †” †† gë wameh hun na cëmëdun.»

²⁵ Awa më tëyëniha: «Mo yeru?»

Yesu më ntëkwakëhni: «Kwëlëkwël pëyadëmuno kobëri wapëgwa hna. ²⁶ Soŋe hun ŷa, njabëk vile hokëndëbu hnësu hitiŋahnu. Ale fayiko ŷa ahwëhn toŋa ye, do ile fëyadëmu hnë duniŷa ŷi ŷalu hna ñëŋajëbu.»

²⁷ Vëwëryëdilohna Yesu soŋe Rëm ŷa nësëndëhëhniwo. ²⁸ Awa më mbok ntehnëkëhni: «Ge njelërunëha Ajë Ahn'a, njavëtëdun “Ale ye ŷa yebu”, njavëtëdun ñoŋ dida g'ufër mën: ile karanjëko Rëm ŷa fo hnësedëfu. ²⁹ Ha, ale fayiko ŷa g'ami nkebun; tavëlohna ami fo, kabi ile ñad ŷa lidëfu kwëlëkwël.» ³⁰ Wati nte nësëdëho Yesu aki na vëyabah kwëtahnënihawo.

Abëraham gë Yesu

³¹ Awa Yesu më ntehnëkëhni *wasëwif* wale lehnëko kwëtahnëniha va: «Ge maŵëhnëdun fac-wo-fac wanës mën na koyëna tufahnëdun *vëréfal* mën pari yerun.

³² Koyëna njëtakëndun toŋa ŷa do toŋa ŷa ntikëndëhu vahnë vële ye afaya.»

³³ Më ntëkwaniha: «Fuhnë, Abëraham hwëhnëkëfu, kobëri gelëfuhna muk vëramp ahnë. Hak kodu alehn: “Nkekëndun afaya?”»

† Ami ye: *Gë Wa-ebëre na Yawe wac Wën ye le fëhnëtanëk «ami ye»*. (Icahn 3.14) †† 8.24: Icahn 3.14-15

³⁴ Yesu më ntëkwakëhni: «Toña ÿa fëyadëmu: Ale-wolë lid wameh a, aramp wameh ye. ³⁵ Hara aramp gedina kwëlëkwël avë tere, bare aju ahwëhn tere ÿa avë tere kwëlëkwël ye. ³⁶ Ge Aju Wën ÿa lik ayewu afaya, awa paryi nke afaya yedun. ³⁷ Njëtëbu hnënk yerun gë Abëraham. Bare soñe ile yëkëlehnëdun aryaŵuno ÿi, umë rufahnëd ñwëÿërun wanës mën ña. ³⁸ Ami, ile hñubu vëhni Rëm mën ÿa hnësëdëfu. Do wuhnë, ile wëryërun rëm hun hna lidun.»

³⁹ Më ntëkwaniha: «Fuhnë, rëm fu ÿa, Abëraham ye.»

Yesu ntehnëkëhniwo: «Ge paryi vutah Abëraham yekëndun, ile ntidëho ÿa rëkakëndun alindu. ⁴⁰ Bare mama pëyahnëmu toña ile ÿëñajëbu Wën ÿa, njëkëlehnëdun aryaŵuno. Abëraham ñoñ dina ile wëntëlëk gë iÿin ki! ⁴¹ Wuhnë, ile ntid rëmun ÿa dënk lidun.»

Më ntëkwaniha: «Gelëfuhna vësëval vële wafëd wankaf vantëw hni. Rëm ryampo fo hwëhnabun: Wënu ña ye!»

⁴² Yesu më ntehnëkëhni: «Ge paryi Wënu ña yekënd Rëm hun ÿa, rëkakëndun aÿanduno, kabi Wën hna matibu do soñe lëwu ÿa yijëbu hnë fagant hun hna. Yijëla soñe lëmën dënk, umë fayiko. ⁴³ Soñe ye ye gwëryëdilu hna ile lehnëdëmu ÿa? Umë ye kabi mëkëdilu hna ahnëpawu wanës mën ña. ⁴⁴ Rëmun ÿa, Sintani ye, do ile ñad ÿa lidun. Kobëri wapëgwa hna aryaŵ vahnë ye: kahnëdina muk hnë toña, kabi toña gena hnë umë. Ge mërëd, g'anësa ntëwu ña rëkëd nësënd, kabi aŵër ye, paryi nke umë ye rëm wamër ÿa. ⁴⁵ Bare ami, toña ÿa hnësëdëfu. Soñe umë ye kwëtahnëdilu hna. ⁴⁶ Mo hnë wuhnë hođ tufahn menëbu iñë ryampo? Ge nësëdëfu toña ÿa, soñe ye kwëtahnëdilu hna? ⁴⁷ Ge Wënu ña hwëhnëku nëpadun wanës wadëwu ña. Ge nëpadilu hna, kabi kwëhnëlu hna ye.»

⁴⁸ Wasëwif wã më tÿëniha Yesu: «Kwëhnalëfuhna bi toña lehnëfu avë *Samari* yeru do gë *yine* nkerun?»

⁴⁹ Yesu më ntëkwak: «Gelëfuhna gë yine. Rëm mën ÿa lënënëdëfu, bare wuhnë, ñwëÿërun dënënëdilu hna. ⁵⁰ Ami, yëkëlehnëla *icëmb* soñe lëmën dënk. Ahaŵary yëkëlehnëdëho do umë hitinjëd gante canjëk ka. ⁵¹ Toña ÿa fëyadëmu: ale lënënëk wanës mën ña cëmëdina muk.»

⁵² Wasëwif wã më ntehnëniha: «Tame, pacëkëfu gë yine nkerun. Abëraham cëmëk, *wakila* ña fëna, do wëjë, alehn: «Ale lënënëk wanës mën ña cëmëdina muk.» ⁵³ Wëjë bi lëbëka Rëm ÿa, Abëraham, nte sëmëk? Do cëmëni fop wakila ña fëna! Mo liyahnëki yeru?»

⁵⁴ Yesu më ntëkwak: «Ge ami dënk rëkakënd sëmbandu, icëmb mën ña kwëhna këndina nafa. Ale sëmbedëho ÿa, Rëm mën ÿa ye, umë dënk lehnëdun ye Wën hun ña. ⁵⁵ Yëtëlu hna, bare ami njëtëbuha. Ge ntehnakëndëbu yëtëlewahna, aŵër yekëndëbu, had wuhnë. Bare njëtëbuha do ntënënëdëfu wanës wadëwu ña. ⁵⁶ Abëraham, Rëm sankaf hun ÿa, natëkawo ðus kabi njëtëko tëkidëfu. Nuko fac lëmën ÿa do natëkawo.»

⁵⁷ Awa wasëwif wã më mbokëni ntehnëniha: «Kwëhnalihna ten wabëhn wafëhw imbëd (50) do alehn nuru Abëraham!»

⁵⁸ Yesu më ntëkwakëhni: «Toña ÿa fëyadëmu: ani gë nagahnënde Abëraham ÿa, «Ami Ye †.»»

⁵⁹ Ga nkweyëni watac, mbankëpëdëniho wëraka ntutahnëniha, bare Yesu më coŵak do cahñëlehn se-lele *Cery Wën Cankaf* hna.

Yesu g'asan ale hnagiko mëp

9 Awa, hn'anakaŵ hna, Yesu nukawo asan ale hnagiko mëp. ² *Vëréfal* vëlëwu va më tÿëniha aki: «Aharan, soñe ye nagik aÿi asan mëp? Soñe wameh wadëwu ña dënk bi ye ma wameh vële hnagëka ña ye?»

³ Yesu më ntëkwak: «Gena soñe wameh wadëwu ña, gena fëna wëba vële hnagëka ña; mëpëk soñe vahnë va fop nuhahnëni ile mëkëd nti Wënu ña. ⁴ Tëfëkëfu ntiyin wadoku ale fayiko ÿa ante nkok mëdëna ten ñi. Mëd uña tëhajëk, hn'ile nkođ kolëna ahnë mbok ndokun. ⁵ Wati nte yedëfu ðuniÿa ÿi fop, humpen ðuniÿa ha yebu.»

⁶ Ga nësëk watac, Yesu më tÿëpëk nkal hna do nëgw nkal iña gë wato wadëwu ña, do mbërya inkal tac mëp uña vinkër hna. ⁷ Tac ntehnë: «Yiryeyi awëñaj pisin le ŵacëde Silowe ÿa.» Uŵi ŵac «Ale Fayik» pëhnëtanëd. Umëp uña njilehn nkweñaj, do mëpëtako mbokajätënd!

⁸ Vësaryëntaŵu gë vële hnuđëhawo kwëlëkwël ga muntad va më ntehnëni: «Gena bi aÿi asan lañadëho kwëlëkwël muntand?»

⁹ Vëryampo ntehnëdëniho: «Umë dënk ye.»

Vëhaŵary më nkwaÿëni: «Ale mëntëlëni fo ye.»

Bare umë, më ntehnëk: «Paryi, ami dënk ye.»

¹⁰ Awa më tÿëyik: «Hak ntiru ahnuhahnënd?»

¹¹ Më ntëkwakëhni: «Asan ale ŵacik Yesu ÿa sëkënakëh toyë nkal iñi, mbëryo vinkër li do ntehnë: «Yiryeyi Silowe hna awëñaj.» Më yibu, wëñaju do, tañ hnulehnu wapacëk!»

¹² Më tÿëniha: «Ne nkeha Yesu tac?»

Më ntëkwakëhni: «Yëtëla.»

Asan ale wëpëtik a gë wafarise wã

¹³ Më njoniha asan ale wëpëko ÿa gë *wafarise*.

¹⁴ Hara, hnë *fac ntaŵëla* cëkënkëko Yesu nkal iña mëpëta hna vinkër va. ¹⁵ Awa wafarise wã më tÿëniha vëhni fëna, hak kolahnëk nund. Më ntehnëkëhni: «Nkal cëkah liyibuho vinkër li, më wëñabu, do tame nudëfu.»

¹⁶ Wafarise wëryampo më ntehnëni: «Ale lik iÿin ÿa matina Wën hna, kabi dënënëdina ntaŵëla ña.»

Bare vëhaŵary më ntëkwani: «Hak kođ ahnë aŵen nti iÿi sifa wëdahëse wafëmpëhnahnah?» Wanës wadëw hni ña nëmpëlëko.

† *Ami Ye: Gë Wa-ebëre ña Yawe ŵac Wën ye le fëhnëtanëk «ami ye». (Icahn 3.14)*

¹⁷ Awa më mbok tëyëniha kat ale wëpëko ÿa: «Wëjë lë, ye hnësëru soje lëwu ÿa kabi vinkër hu va mëpëtëk?»

Më ntëkwakëhni: « *Kila ye.*»

¹⁸ Bare, *wasëwif* wä nweyëniho kwëtahnëni paryi aÿi asan mëpëko do tame nuđ. Soje rac macahnënihëni-wo vële hnagëka va. ¹⁹ Më tëyënihëni: «Aÿi asan paryi bi ajë hun ye? Umëp bi nagik paryi? Ge toña ye, hak ntik awa nuhahnëđ tame?»

²⁰ Vële hnagëka va më ntëkwani: «Njëtëbun ajë fu ÿa ye do mëp nagik. ²¹ Bare yëtëlëfuhna bi ye liyak nuhahnëđ tame do yëtëlëfuhna fëna bi mo wëpëtëka. Tëyëryina: naÿëk, kod ntëkwa umë dënk!» ²² Vële hnagëka asan va nësëniho koyëna kabi ntakëkëhniwo gë vësankaf wasëwif va: njëtëniho vëhni tëko pëhnani ntanihëni *caliņa* hna fop vële hwëtahnëđ Yesu ye Arëhnayik a. ²³ Soje rac ntëkwahnëniho vële hnagëka mëp va: «Tëyëryina umë dënk, naÿëk, kod ntëkwa!»

²⁴ Awa wafarise wä më mbok macehnëniha kat asan ale wëpëko ÿa do ntehnëniha: «Dënënerëyehna Wënu ña ahnës toña ÿa. Njëtëbun fuhnë asan arac aŵen ye.»

²⁵ Më ntëkwak: «Yëtëla bi aŵen ye ma hali. Bare njëtëbu iñë ryampo: mëpëbuho do tame nuđëfu.»

²⁶ Më mbokëni tëyëniha: «Ye ntiki? Hak njërëni?»

²⁷ Më ntëkwakëhni: «Nësëhnëmu, bare nëpalunohna. Soje ye ÿadun avok awëryuno kat? Ñadun bi mpëđ, wuhñë fëna, ayentiwu *vërëfal* aÿi asan?»

²⁸ Awa pëgwëlehnëni njeŵëndëniha do ntehnëni: «Wëjë, arëfal aÿi asan yeru! Fuhnë, vërëfal Moyis yebun. ²⁹ Njëtëbun Wënu ña nësëhnëkawo Moyis, bare aÿi asan, yëtëlëfuhna dënk bi ne matik!»

³⁰ Asan a më ntëkwakëhni: «Umë fëmpëhnahnah ye: njërëniho do yëtëluhna, wuhñë, hn'ile matik hna!

³¹ Fuhnë fop, njëtëniho Wënu ña nëpadilëhniha vëwen va, bare ge ahnë ntënëndëdëha do nti ile ñad ÿa, nëpadëha. ³² Kobëri gwëryina ga nësëde ahnë mëpëtëka ale hnagik mëp. ³³ Aÿi asan, ge matekëndina Wën hna, ñoñ kokëndina nti.»

³⁴ Umë ntëkwaniha: «Wameh fo yeru kobëri nte nagiru ña do aÿand aharañëfu!» Ntalehnëniha caliņa hna.

Imëp paryi

³⁵ Yesu njëtako ntaniha asan a, më njëkëlehnëka do tëya: «Kwëtahnëruha bi *Ajë Ahn'a*?»

³⁶ Asan a më ntëkwaka: «Aharañ, pëyarye bi mo ye soje holahnu hwëtahnuwä.»

³⁷ Yesu më ntehnëka: «Nuduha gë vinkër hu vi. Umë dënk hnësëndëhi iÿi wati.»

³⁸ Asan a më ntehnëka: «Ahwëhn, kwëtahnëmi.» Ndëkwëhnëlehn haryënkwa Yesu do cëmba.

³⁹ Tac Yesu më ntehnëk: «Soje tufahn ale-wo-le ile nke ÿa yijëbu hnë iÿi duniÿa. Koyëna vële wok vëhnuđina va nuhahnëni do vële hnuđ va nkeni had vumëp.»

⁴⁰ *Wafarise*, wale yeho ðarël lëwu wä, nkweyëniho wanës wadëwu ña do më tëyëniha: «Awa, vumëp bi yebun, fuhnë fëna?»

⁴¹ Yesu më ntëkwakëhni: «Ge vumëp yekëndun, dehnakëndena menërun. Bare wëli: ntehnërun nuđun. Soje rac wameh hun ña hnë wuhñë nkok.»

Wape ña g'aheryëherya ÿa

10 Yesu mboko ntehn kat: «Toña ÿa fëyadëmu: ge kwëhnaru kece wape do ge ahnë kayëk cape ndampo tënkëna hnë rënka hna, ahnë arac ale ye do bandi. ² Ale rënkëk rënka ÿa, umë ye aheryëherya wape ña. ³ Ayëka kece ÿa pidëtëhnëdëha aheryëherya ÿa rënka ÿa do wape ña nëpadëni kopa lëwu ÿa. Macëdëhëhni wape wadëwu ña ile-wo-le wac lëwu wä do canëhni. ⁴ Ge canëkëhni fop wante kwëhnëk ña, gë vëhni rëkëđ njasëntënde do tëfëlëdëni, kabi njëtëni kopa lëwu ÿa. ⁵ Muk warëfëlendilahna ale nkoni wayëtëna; nkaryëdëniha ñaŵët, kabi wayëtëna kopa lëwu ÿa.» ⁶ Yesu uñi mëntëndëlehn nësëhnëkëhniwo vahnë va fop, bare vëyëtëlöhna ile nësëdëho ÿa.

Yesu, aheryëherya afërën a

⁷ Awa më mbok ntehnëk: «Toña ÿa fëyadëmu: ami ye rënka kece wape ña. ⁸ Fop vële ryënkwehnikoŵo vi vële ye do wabandi do wape ña wahnëpalëhniha. ⁹ Ami ye rënka ÿa. Ale rëfëk ÿal mën tënkahn ÿa pëhëtëde. Koyëna kod tënkënd do cahñënd gante ñad ka, do nuÿad ile tokëđ. ¹⁰ Ale ÿa, ule fo njijëđ, idaŵ do përekan. Ami, njijëbu soje nuÿahnëni vahnë va sël ntaŵary, uwám paryi wä, do njabëhni.

¹¹ «Ami, aheryëherya afërën a yebu. Aheryëherya afërën a pëhwëtak njëdahn ntaŵary dëwu ña soje wape wadëwu ña. ¹² Ale sosëde koryi soje keryahnënd herya do kwëhnëlihna umë dënk wape ña, umë gena aheryëherya paryi: ge nuka ÿin ÿa, ga njijëđ, tavëdëhëhni nkary. Awa ÿin ÿa tënkëdëhëhni wape ña pëlahni wëdampo do wañëntaŵ ña campëdëni. ¹³ Aÿi asan, koyëna ntid kabi cosik ntihahn ðoku rac do nafa wahwëhnana wape mën ña soje lëwu.

¹⁴ «Ami, aheryëherya afërën a yebu. Njëtëbuhëhni wape mën ña do wape mën ña njëtëniho, ¹⁵ had gante njëtëko Rëm ki do njëtëbuha Rëm ki. Njëdahnëđëfu ntaŵary mën ña soje wape mën ña. ¹⁶ Kwëhnabuhëhni kat wape wakaŵary wante wok wayentina kece li. Tëfëko watac fëna yojëwëhni; nëpadëni kopa mën ÿa, do koyëna kore ryampo fo nkedëni g'aheryëherya aryampo fo. ¹⁷ Ge Rëm ÿa ñahnëdëho, kabi njëdahnëđëfu ntaŵary mën iña ye. Njëdahnëđëfu bare mbidëfu fëna. ¹⁸ Ahnë kodina nufëhno ntaŵary iñi, bare g'uhnatah njëdahnëđëfu. Mëkëđëfu yëdahnu do mëkëđëfu viwu kat. Umë ye ile ntehnëko Rëm mën li-wu ÿa.»

¹⁹ Nahan *wasëwif* wä mboko nëmpël kat soje wanës watac. ²⁰ Vëyabah hnë vëhni ntehnëdënihawo: «Gë *yine* nkeni! Cenaka! Soje ye hnëpadunëha?»

²¹ Vëryampo më ntëkwani: «Ale nkeni gë yine nësëdi-na aki; yine kod bi mëpëta ahnë?»

Yesu njwëjik

²² Wati huji yeho do ntideho *Yerusalem* hna ambënt nte ryënkwëtahnëdeho ante pëhwëtiko Cery Wën Cankaf ña. ²³ Yesu nkentiko do nder cankafe nte Wacik Salomo † hna njasëlehnëdeho. ²⁴ Awa *wasëwif* wä me kwërëniha do ntehnëniha: «Hafo guve ntihetëduhëfu hn'ufëmpëhnahnah hna? Ge Arëhnayik a yeru pacënhënyifu.»

²⁵ Yesu më ntëkwakëhni: «Tëkëmu fëyawu, bare kwë-tahnëluhna. Nurun wadoku wante lidëfu g'uŵac Rëm mën ña; watac ye sede mën ña. ²⁶ Bare kwëtahnëdiluhna kabi gentiluhna kore wape mën hna. ²⁷ Wape mën ña nëpadëni kopa mën ña; njëtëbuhëhni do tëfëlehnëdehniho. ²⁸ Njëdadëfuhëhni uwäm ule wok pudina ña: wasëwëdina muk do ahnë kodina teboŵëhni. ²⁹ Rëm mën ale yëdakoŵëhni ña hnaŷëk lëbëk fop, do ahnë kodina nufëhni gë fanka hnë umë. ³⁰ Ami gë Rëm ña, aryampo fo yebun.»

³¹ Tac fëna kat, wasëwif wä, ga nkwëryëni watac, më mbok nufani wëraka ndaŵahnëniha. ³² Awa Yesu më ntehnëkëhni: «Ntibu tase hun viŷë vifërën viyabah gë fanka Rëm ña, soŷe iŷëhne hnë watac ŷadun aryaŵahnuno gë wëraka?»

³³ Wasëwif wä më ntëkwaniha: «Gena iñë fërën ile liru ŷaderu aryaŵahni, bare kabi Wënu ña yeŵëdu. Wëjë ahnë fo yeru, do aŷand aliya Wën!»

³⁴ Yesu më ntëkwakëhni: «Kerina bi Vikerëh hun hna: Ami, Ahwëhn a, ntehnëdehu: "Wamën yerun" †† ?

³⁵ Njëtinëk kodena ntihtëni hn'ile nësik Vikerëh Wënu hna. Awa Vikerëh hun hna Wënu ña "wamën" macëkëhni wële ntehnëd va. ³⁶ Do ami, Rëm ña tëhnako paye duniŷa li. Awa hak kodun alehnu Wënu ña yeŵëdehu ge pëyahnebu *Aju Wënu* ña yebu? ³⁷ Ge dida doku Rëm mën ña, ant'ahwëtahnuno. ³⁸ Bare ge ntidëfu, wëla kwëtahnëluhna, maŵëryin ahwëtahnuno wëla wadoku mën ñi fo. Koyëna njavëtëdu, pëgw dol hafo kwëlëkwël, Rëm ña hnë ami nke do ami hnë umë nkebu.» ³⁹ Soŷe rac, wësankaf wasëwif va mboko njëkëlehnëdehni pëlanaha, bare pehëkëhniwo.

⁴⁰ Ga ndëcëk watac, Yesu më mbok njik gë cape ñëntaŵ mbë sën Yurëdan ka, hn'ile pëgwëko njaryënd *San* hna dënk. Hnam ñëŵëko. ⁴¹ Vahnë vëyabah njijëniho ŷalu hna. Ntehnëdehniho: «San wëla dahëse fëm-pëhnahnah ryampo dilohna, bare fop ile nësëdeho soŷe aŷi asan ña toña ye.» ⁴² Do vëyabah hnam kwë-tahnënihawo Yesu.

Icëm Lasar

11 Hn'ankol Betani hna ntëdehniho *Mari* g'aheryu Marët, do g'ahery hni Lasar. (Mari yeho asëval ale rurëkawo Ahwëhn a datikola ña wapary hna do pëhwëca g'imul dëŵu ña.) Awa Lasar, aheryu, tesëko. ³ Vësëval vëhi vërac më payëniha ahnë nji ntehnna Yesu: «Ahwëhn, lawo hu ale ŷaru aŷand a, tesëk.»

† Salomo *aju David* yeho, *ahnaŵ Isërayel had rëmu. Umë vëryehneko Cery Wën Cankaf ña do njëtiko soŷe yasery ŷalëŵu. (1 Vëhnaŵ 6; 1 Vëhnaŵ 5.9-14) †† 10.34: Wahnëŵ 82.6*

⁴ Yesu, ga njëtak watac, më ntehnëk: «Uŵi res gena daŵ inji fo ndaŵëdeha, umë *cëmbahnëde* Wënu ña fëna, tufahnëd inaŷ dëŵu ña do koyëna tufahnëde inaŷ *Ajë Wën* ña fëna.» ⁵ Hara Yesu ñadëhawo Marët, gë Mari, do g'ahery hni Lasar. ⁶ Bare ante njëtako Lasar tesëk ña, wafac wahi mboko ñëŵ hn'ile nkeho hna.

⁷ Tac më ntehnëkëhni *vërëfal* vëlëŵu va: «Bokanëfu gë Yude.»

⁸ Vërëfal va më ntëkwaniha: «Aharan, biŷëna ga njëkëlehnëdehniho vëvë Yude va ndaŵënihi gë wëraka, do tame ñadu avoka hatac?»

⁹ Yesu më ntehnëkëhni: «Gena bi wëwati pëhw gë wahi ye facë hna? Ge ahnë njasëd g'anent, gëwëdina, kabi nuđ wapacëk gë humpen duniŷa hi. ¹⁰ Bare ge g'umëd ga njasëd, nkëwëd, kabi humpen gena hnë ahnë arac.»

¹¹ Ante nësëk watac ña, Yesu më nkwënkë: «Lawo fu ña Lasar wakwëd ndakëk, bare njidëfu hnëgëtëwa.»

¹² Vërëfal va më ntëkwani: «Ahwëhn, ge ndakëk, yër iña njërëd.» ¹³ Yesu Lasar cëmëk ñadëho nës, bare vërëfal va ntiyahnekehniwo ryak wakwëd paryi nësëd.

¹⁴ Awa Yesu më nësëhnekehni wapacëk: «Lasar cëmëk, ¹⁵ do natëko soŷe hun ña kabi gelëŵohna hnam g'umë wati rac. Koyëna kwëtahn hun ña njaŵëd. Awa tame yinëfu ŷalu hna.»

¹⁶ Tac Toma, ale Wacëde Asëp a, më ntehnëkëhni vërëfal vëŷëntaŵ va: «Yinëfu, fuhnë fëna, soŷe cëmëntinëfu g'umë!»

Yesu, ibëhn iña gë sël ntaŵary, uwäm paryi

¹⁷ Ante tëkëko Yesu ña, njëtëko Lasar nuŷak wafac wahnah yag hna. ¹⁸ Yëbëlan Betani gë *Yerusalem* tëkëlohna uyas wakilo watar, ¹⁹ do *wasëwif* wayabah njijëniho vëhni Marët gë *Mari* hna soŷe simpaŷ icëm ahery hni ña. ²⁰ Marët, ga njëtak Yesu nkejëk, më njik pankëlëni, bare Mari tere hna nkoko.

²¹ Marët më ntehnëka Yesu: «Ahwëhn, ge hnani nkekënduho ahery mën a cëmakëndina. ²² Bare njëtëbu wëla gaki Wënu ña maŵëryanëdehni fop ile rëyëduha ña.»

²³ Yesu më ntehnëka: «Ahery hu matëd cëm hna.»

²⁴ Marët më ntëkwaka: «Njëtebu dus, mbëhnëd fac rëkwa hna, ante rëkëd mbëhnëdehni fop vësëm ña.»

²⁵ Yesu më ntehnëka: «Ami dënk ye ibëhn iña do sël ntaŵary, uwäm paryi wä. Ale hwëtahnëko ña mbëhnëd wëla cëm. ²⁶ Do ale-wo-le hwëhna sël ntaŵary, uwäm paryi wä do kwëtahno godina cëm hna. Kwëtahnëru bi wanji?»

²⁷ Marët më ntëkwaka: «Ha, Ahwëhn, kwëtahnëbu Arëhnayik a yeru, *Ajë Wën*, ale rëfëkawo njij duniŷa hna.»

Yesu kod

²⁸ Marët, ga nësëk watac, njilehn macehna aheryu *Mari*, canarya ntehnna: «Aharan a ani nke, do macëdehni.» ²⁹ Mari, ga nkwëryëk watac, matëlehn nkary gë vëhni Yesu. ³⁰ Hara tënkëlohna ten nkol hna:

hn'ile pankëlëniho gë Marët hna nkoko. ³¹ Vële nkeni-ho gë Mari tere hna, yijëko simpaŷ icëm va, nunihawo ga matëk cahn nkary. Më tëfëlehnëniha, ntiyahnekëhniwo g'iyag njid wako ŋa.

³² Mari tëkëko hn'ile nkeho Yesu hna. Nunda turŷ, njolehn haryënkw lëwu do ntehna: «Ahwëhn, ge ani nkekëndu ahery mën a cëmakëndina.»

³³ Ga nukëhni Yesu kodëniho gë vële njijëniho va, njakëkawo sakahnëha dus. ³⁴ Më tëyëkëhni: «Ne kwëtërunëha?»

Më ntëkwaniha: «Ahwëhn, yij, nuđu.»

³⁵ Yesu pëgwëlehn kond.

³⁶ Awa vahnë va tehnëlehnëni: «Yëkëryin gante ñadëhawo ka!»

³⁷ Vëryampo hnë vëhni ntehnëdëniho: «Umë ale wëpëtëkëhni vumëp, kokëndina bi memaŷehn icëm Lasar ŋa?»

Ibëhn Lasar

³⁸ Yesu mboko njaka sakahnëha dus. Më njik yag hna. Hara iyag nte yabiko hn'itaka yeho, rënka ŷa taka konah fidahniko. ³⁹ Yesu ntehnëko: «Dihëtëryin taka ŋi.»

Awa Marët, acëru asëm a, më ntehnëka: «Ahwëhn, tëfëka tehënd tame, kabi tëkëk wafac wahnah ga kwëtahnik ani.»

⁴⁰ Yesu më ntëkwaka: «Dehnëlihna bi ge kwëtahnëru nuđu inaŷ Wënu ŋa?»

⁴¹ Awa ntihtëlehnëni taka ŋa. Yesu më kanjëk g'ambin, do ntehn: «Apa, camehnëmi kabi nëpaduho. ⁴² Ami, njëtëbu nëpaduho kwëlëkwël, bare soŋe vële hwërëko vi hnësandëbu aki, kwëtahnahnëni wëjë fayiko.»

⁴³ Ante nësëk watac ŋa, më ndekak gë fanka: «Lasar, cahni!» ⁴⁴ Awa asëma cahnëlehnëni yag hna. Wapary ŋa gë wëbák ŋa përyiko, yëka ŷa tëm-piko. Yesu më ntehnëkëhni vële yeho hnam va: «Përyëtëryina do ar-avuna nji.»

Ipëhwëta daŷehn Yesu ŋa

⁴⁵ Ga nuni ile ntiko Yesu ŷa, vëyabah hnë vële yijëko vëhni *Mari* va kwëtahnënihawo. ⁴⁶ Bare vëryampo hnë vëhni njiniho pëyanihëhni *wafarise* wã ile ntiko Yesu ŷa.

⁴⁷ Awa vësankaf vësëna wasadëha va gë wafarise wã mbarënihëhniwo *Mbara Vëhitij* va do ntehnënihëhni: «Ye liden? Aŷi asan vifëmpëhnahnah viyabah ntid.

⁴⁸ Ge tavinëka ntind aki, vahnë va fop umë kwëtahnëdëni. Awa vëvë *Rom* va njijëdëni nihëni *Cery Wën Cankaf* fu ŋi gë bulunda fu ŷi!»

⁴⁹ Aryampo hnë vëhni, ale waciko Kayif, do yeho asëna asankaf a bëhn rac, më tebak wanës ŋa ntehnëhni: «Ñoñ gwëryëdiluhna! ⁵⁰ Ye fecek: cëm ahnë aryampo soŋe bulunda ŷi fop ma tavi nihi bulunda ŷi fop?»

⁵¹ Hara ile nësëdëho ŷa matidilohna hnë umë; bare kabi umë yeho *asëna wasadëha asankaf* a bëhn rac, umë nësehnahnëkawo *Wënu* ŋa ntehn Yesu tëfëka cëm soŋe bulunda lëwu ŷa. ⁵² Do gena soŋe bulunda

lëwu ŷi fo tëfëkawo cëm, bare soŋe mbarëpahni fëna fop vutah *Wën* vunte sampëk duniŷa vi nkeni bulunda ryampo fo. ⁵³ Awa, kobëri hnë fac rac pëhnaniho vësankaf wasëwif va ndaŷehnëniha Yesu.

⁵⁴ Soŋe rac tavahnëko Yesu yasëlehn bulunda *wasëwif* hna, nji hnë resiŷo ŷëntaŷ vë wula hna, hn'ankol nte waciko *Efërayim*. Hnam ñëwëniho gë *vërëfal* vëlëwu va.

⁵⁵ Wati ambënt *Pak* ŋa tëhajëko. Soŋe rac, vahnë vëyabah vëvë vankol vambë caharab va njidëniho *Yerusalem* soŋe pacënajëni tëkahnënd mbënt tac.

⁵⁶ Awa njëkëlehnëdënihawo Yesu do tëyëledëniho vëhni fo, selele *Cery Wën Cankaf* hna: «Paryi nke gena bi yijëdëna ambënt ŋi? Ye hnaharun?» ⁵⁷ Nësëdëniho koyëna kabi vësankaf vësëna wasadëha va gë wafarise wã ntehnëniho ge ahnë njëtëk hn'ile nke Yesu hna, tëfëka pëyahni soŋe pëlayi.

Datikola ile turëdëha Mari Yesu wapary

12 Wafac mbëd gë ryampo wojëko tëkahnind *Pak* ŷa. Yesu njiko Betani hn'ile ntëdëko Lasar hna, ale mbëhnëndanëko ŷa. ² Hnam, më ntëvayik. Marët ryokunëdëho ile ntëvayiko ŷa. Lasar gë vële tokëlah-nëdëniho Yesu va nkentiko. ³ Awa *Mari* më nufëk sëleku datikola hambah ntaŷi, ile lihahnik narëd † paryi, më turëka Yesu wapary hna, tac pëhwëca g'imul dëwu ŋa. *Cery* ŋa fop datikola rac fo rehëdëho.

⁴ Yuda Isëkariyot, aryampo *vërëfal* Yesu hna, ale rokadëha ŷa, më ntehnëk: ⁵ «Soŋe ye woyinëk gwafilënëhna iŷi datikola gë koryi yabah do njëdayini koryi rac vëhaŷëhnah va?» ⁶ Gena bi kabi kwëtahnëkëhni nëf vëhaŷëhnah va nësëdëho koyëna, bare kabi ale yeho. Umë wãrunëdëho hwëta koryi ŷa do nufadëho ile hwëtëdëho hnam ŷa.

⁷ Yesu më ntehnëk: «Tavëryina yam! Kwëtëhnëko iŷi datikola pëhwëtanëhna soŋe fac ile vañandëbu ŷa. ⁸ Nkelandun kwëlëkwël vëhaŷëhnah va; bare ami, gëlandelënëhna kwëlëkwël.»

⁹ Ga njëtayik Yesu Betani hna nkeho, *wasëwif* wayabah njiniho njëkiniha do njëkiniha fëna Lasar nte mbëhnëndanëko ŋa. ¹⁰ Awa vësankaf vësëna wasadëha va më pëhnani ndaŷehnëniha Lasar fëna, gë Yesu ka, ¹¹ kabi, soŋe lëwu ŷa, wasëwif wayabah tavënihëhni vëhni do kwëtahnëniha Yesu.

Itëk Yesu Yerusalem

¹² Ga pacëk, kore yabah yeho *Yerusalem* hna soŋe ambënt *Pak* ŋa. Më yëtayik Yesu nkejëk. ¹³ Awa vahnë va më nufëni yaryef vapëmb kacaniha do ndekandëni: «Osana! Cëmbik Wën!

Arabi Wënu ŋa njëda ale yijëd g'uŷac Ahwëhn a! Arabi Wënu ŋa njëda ahnaŷ *Isërayel* a!» ††

¹⁴ Yesu fapali tëkatëko, më kayëka, gante pëyahnek Vikerëh ka:

¹⁵ «Antë ntaki, naŷ Siŷo,

† Narëd: *Atëh ye, nkahn ntëwu ŋa lide datikola ile hambëk ntaŷi.* †† 12.13: *Wahnëw 118.25-26*

kabi ahnaŵ hu ŷa nkejëk yaŋ fapali.» †
 16 Hnë wati rac, *vëréfal* vëlëŵu va vëyëtëlohna bi ye pëhnëtanëd waŋi wanës; bare ante tufahnëko Yesu inaŷ dëŵu ŷa, më ndënkwëtani vëŷin keriko soŋe lëŵu ŷa do ntinëhniko ile heriko ŷa.

17 Fop vële nkeniho gë Yesu ante macëkawo Lasar cahni yag hna, mbëhnëndana ŷa, tëfëtaðëniho ile nuniho ŷa. 18 Soŋe rac njijëdëniho kore ŷa ŷalu hna, kabi dahëse fëmpëhnahnah rac ntiko. 19 Awa *wafarise* ŷa më ntehnëledëni: «Nurun, ñoñ mëkëdelënëhna: vahnë va fop umë fo tëfëlehnëdëni!»

Wagërek wëdampo Yesu njëkëlehnëdëniho

20 Hnë vële yijëko Yerusalem soŋe cëmbëniha Wën hn'ambënt hna, nkentiniho fëna vële wok vëyena wasëwif. 21 Vërac më tëhaniha Filip, nte yeho avë nkol Betësayida mbë resiŷo Galile, do tëyëniha: «Ñadëfun hnufuna Yesu.» 22 Filip më njik pëyahna Andëre, tac vëhni vëhi tak njilehneni pëyaniha Yesu.

23 Umë, më ntehnëk: «Wati ŷa tëkëk le tënkëd *Ajë Ahn'a* hn'inaŷ dëŵu hna. 24 Toña ŷa fëyadëmu: uÿëc antimp ule hnadik ŷa ge cëmëna, ÿëc ryampo fo wod, bare ge cëmëk, ntëwëd waŋëc wayabah. 25 Ale ŷad iÿi ðuniŷa ŷi cëmëd, bare ale wok kwëtahnëna nëf iÿi ðuniŷa ŷa nkoryaryëd ntaŵary dëŵu ŷa hafo uwám usër hna. 26 Ge ahnë kahnëndak ndokuŷëhnëndo, arabi tëfëndo. Hn'ile nkedëfu hna, aryokuŋ mën a fëna hnam nked. Do ge ahnë ndokuŷëhnëdëho, Rëm mën ŷa ntënëdëdëha.»

Wanës Yesu paŋare icëm dëŵu ŷa

27 Yesu më mbok nkwënëk: «Tame hn'ile nkebu li, ndëñëbu; yëtëla ile hnahadëfu. Lehnu bi: Apa, pe-hëtërye hnë iÿi wati horot? Bare soŋe iÿi wati yijëbu. 28 Apa, tufahnëry inaŷ hu ŷa.»

Awa, kopa nkwëryëlehnë mati g'ambin: «Tëkëbu rufahnu icëmb mën iŋa do mbokëdëfu rufahnu kat.»

29 Vahnë vële yeho hnam va, do wëryëko kopa va, vëryampo ntehnëdëniho farat lëhak.

Vëhaŵary ntehnëdëniho mëleka hnësëhnëka takan.

30 Yesu më ntehnëkëhni: «Gena soŋe lëmën nësëk iÿi kopa, bare soŋe lëŵ hu ye. 31 Tame nke wati ile kitiŋande iÿi ðuniŷa ŷa. Ha, tame ntade Sintani, ale wëkëk iÿi ðuniŷa ŷa. 32 Do ami, ge njelëbu vahnë va fop tëhadëniho.» 33 Gë wanës watac, tufahnëdëho Yesu sifa cëm nte ñad cëm ŷa.

34 Vahnë va më ntëkwaniha: «*Sariya* ŷa karanjëkëfu Arëhnyak a cëmëdina. Awa, hak kodu alehn *Ajë Ahn'a* njelëde? Mo ye aÿi Ajë Ahnë?»

35 Awa Yesu më ntëkwakëhni: «Humpen ha gë ŷuhnë nkok ten, soŋe wëwati toye: yasëryin wati nte kwëhnarun humpen ha, soŋe antë umëhwëry ŷa memaÿehnu; ale yasëd hn'umëhwëry hna yëtëna hn'ile njid. 36 Awa kwëtahnëryin humpen ha wati nte kwëhnarun ŷa, ayehahnu ŷuhnë dënk vutah humpen.»

Ante nësëko watac ŷa, Yesu njiko, coŵakëhniwo.

Hamb vankaf wasëwif soŋe Yesu

37 Yesu ntiko wëdahëse wayabah tase lëŵ hni, bare vahnë va vëhwëtahnëlawohna.

38 Koyëna ntiyadëho wanës *kila* le ŷaciko Esayi ŷa ante nësëko:

«Ahwëhn, mo hwëtahnëk wanës fu ŷa?

Mo tufëk Ahwëhn a fanka falëŵu fa?» ††

39 Esayi mboko pëyahna kat, soŋe vële wok vëhwëtahnëdina va, ntehnë:

40 «Wënu ŷa mëpëndanëkëhni, antë nundëni; pidëkëhni wahakili ŷa, antë nkwëryëndëni walaŵary walëŵ hni hna;

soŋe rac vëhodina cahëtani gë ŷalu do kodina njërënhni.» †

41 Soŋe Yesu ŷa nësëko Esayi kabi nuko inaŷ dëŵu ŷa.

42 Wëla hnë vësankaf wasëwif hna dënk, vëyabah kwëtahnënihawo Yesu; bare vëryëkëdilo hna tufahnëni, kabi ntakëkëhniwo gë *wafarise* ŷa antë ntanihëhni *caliŋa* hna. 43 Paryi nke cëkwary vahnë fecehnëkëhniwo gë cëkwary mba Wënu ŷa.

Kitiŋ gë wanës Yesu ŷa

44 Yesu ndekako: «Ge ahnë kwëtahnëko, gena ami fo kwëtahnëk, bare kwëtahnëka ale fayiko ŷa fëna. 45 Ge ahnë nuko, nuka ale fayiko ŷa fëna. 46 Ami had humpen njijëbu ðuniŷa li, soŋe ale-wo-le hwëtahnëko ŷa antë nko hn'umëhwëry hna.

47 «Ge ahnë nkwëryëk wanës mën ŷa do dil ile hnësëbu ŷa, gena ami hitiŋëdëha, kabi gena had ahitiŋ vahnë labëwëhni hnë janáma yijëbu, fehëtëwëhni yijëbu. 48 Awa ale wëŷëko do yafëk wanës mën ŷa tëk nuŷahna ahitiŋ alëŵu ŷa: waŋi wanës wante hnësëdëfu nj dënk ye; kitiŋëdëha ntaba janáma fac rëkwa hna. 49 Yëtëryin, gena fër mën hnësëbu: Rëm, le fayiko ŷa, umë dënk yëdako ile rëfëko hnësu do haraŋëwëhni vahnë ŷa. 50 Do njëtëbu ðus: ikaraŋ vahnë nte kwëtahnëkëho Rëm ŷa ryënëd uwám usër hna. Awa ile hnësëdëfu ŷi, ile ntehnëko Rëm mën ŷa fo ye.»

Gwëyët wakwër vëréfal Yesu

13 Fac rëkwa ŷa yeho tëkahnind fac ambënt *Pak* ŷa. Yesu njëtëko wati ile matëd ðuniŷa mboka gë vëhni Rëmu ŷa tëkëk. Ñadëhëhniwo vëlëŵu va vële ye ðuniŷa vi do ñadëhëhni hafo hn'ile tëkwëk hna.

2 Yesu gë vëréfal vëlëŵu va roka *Pak* ŷa tokëdëniho. *Sintani* tëko tënka Yuda, aju Simo Isëkariyot, soŋe tokahna Yesu do njëdahna. 3 Yesu njëtëko Rëm ŷa fop njëdaka, ŷalu hna matiko do hnam mbokad. 4 Më matëk hn'ile tokëdëniho hna, cudëta cud cankaf ŷa do nuf ipand pala. 5 Tac kota wënka hn'ancëhn, pëgwëlehn gwëyëtëndëhni *vëréfal* vëlëŵu va wakwër ŷa, do pëhwëcëndëhni g'ipand nte palako ŷa.

6 Ga tëkëk vëhni Simo *Piyer* hna, më ntehnëka: «Ahwëhn, wëjë bi ŷad awëyëto ami wakwër nj?»

† 12.15: *Sakari* 9.9

†† 12.38: *Esayi* 53.1 † 12.40: *Esayi* 6.9-10

⁷ Yesu më ntëkwaka: «Ile lidëfu ÿa, nkwëryëdila gaki, bare ge mbiÿëk toye nkwëryëdu.»

⁸ Piyer më ntëkwaka: «Hali! gwëyëtëdilihohna muk!»
Yesu më ntehnëka: «Ge gwëyëtëlihna godila arëfal mën.»

⁹ Simo Piyer më ntehnëka: «Awa, Ahwëhn, ant'awëyëto wakwër ñi fo, bare wëbák ñi g'ankaf per!»

¹⁰ Yesu më ntehnëka: «Ale yaryak a pacëka mbahn ña fop, wakwër ñi fo gwëyëtað. Wuhñë, pacërun bare gena wuhñë fop.»¹¹ Hara Yesu njëtëkawo ðus ale rokadëha ÿa. Soñe rac ntehnahnëko: «Gena wuhñë fop facëk.»

¹² Ga puhnakëhni gwëyët wakwër ña, Yesu më mbokëryak cuð ntëwu ña, mboka ntaña. Awa më ntehnëkëhni: «Njëtërun bi ile limu ÿi?»¹³ Macëdunëho "Aharan" do "Ahwëhn", do toña hwëhnarun, kabi umë yebu.¹⁴ Awa, ge ami, Ahwëhn a do gë Aharan a, gwëyëtëmu wakwër ña, wuhñë fëna tëfëku awëyëtëlu.

¹⁵ Dahëse yëðamu alihahnëndu wuhñë fënali gante ntinëhnëmu ki.¹⁶ Toña ÿa fëyadëmu: aryokun ðëbëlahna ale ndokunënda do ale fayik ðëbëlahna ale fayëka ÿa.¹⁷ Tame njëtërun wanji; nëfadëhu ge ntirun koyëna.

¹⁸ «Gena wuhñë fop lehnëðëfu; njëtëbuhëhni ðus vële rëhnabu va. Bare afo wanji wanës Vikerëh ntiya: "Ale sehëlëbun mburu mën ña ñewëko tame." †

¹⁹ «Pëyadëmu watac tame, ani gë tëkahnind, koyëna ahwëtnahnu ge tëkik "ale ye ÿa yebu".²⁰ Toña ÿa fëyadëmu: ale-wo-le hacaka ale fayëbu ÿa kacako ami fëna; do ale-wo-le hacako ÿa, kacaka ale fayiko ÿa fëna.»

Ipëyahñ toka Yesu

²¹ Ga nësëk watac, Yesu ndëñëko më ntehnëk: «Toña ÿa fëyadëmu: aryampo hnë wuhñë tokadëho.»

²² *Vëréfal* va më njëkëlëni, hara vëyëtëna wëla toye ale ntehnëd ÿa.²³ Arëfal ale ñadëho Yesu ðus ÿa darël lëwu ntañako hn'ile tokëdëniho hna.²⁴ Simo Piyer më ndëkwanëka arëfal arac tëya Yesu bi soñe mo nësëd.

²⁵ Awa arëfal a më tankak gë cape Yesu do tëya: «Ahwëhn, mo ye?»

²⁶ Yesu më ntëkwaka: «Koyëðëfu mburu ñi nëhët li: ale yëdadëfu ÿa, umë ye.» Awa Yesu më nufëk mburu ña, koyëk, do njëdahna Yuda, aju Simo Isëkariyot.

²⁷ Teband tuñ Yuda mburu ña, *Sintani* tënkëlehna.

Awa Yesu më ntehnëka: «Ile ÿadu ali ÿa, diry ñap!»

²⁸ Wëla aryampo hnë vële ntañalahnëniho va yëtëlohna bi soñe ye ntehnëka koyëna.²⁹ Kabi Yuda hwëtëðëho koryi ÿa, vëryampo ntiyahnëkëhniwo Yesu ñi ntañi ile valëdëhëhni soñe mbënt ña ntehnëdëha, ma ñi njëdahni iñë vëhaÿëhna va.³⁰ Awa Yuda më tebak mburu ña cahnëlehn tañ. Mëðëko.

Akwëd a kasëk

³¹ Ante cahñëk Yuda ña, Yesu më ntehnëk: «Tame Ajë Ahn'a tufahnëd inaÿ dëwu ña do inaÿ Wënu ña tufahnëde hnë umë³² [Ge inaÿ Wënu ña tufahnëde hnë

† 13.18: *Wahnëw* 41.9

umë] awa Wënu ña tufahnëd inaÿ Ajë Ahn'a hnë umë, do ntid umë, biÿëdina.

³³ «Vutah mën, wëwati toye fo wolahnëden. Rëkëdun ayëkëlehnënduno, bare ntehnëdëmu tame ile lehnëbuhëhni vësankaf *wasëwif* va: kodiluhna ayiwu hn'ile njidëfu hna.

³⁴ «Njëdadëmu akwëda kasëk: ñahnëlëryin. Afo aÿah-nëlu gante ñahnëmu ki.³⁵ Ge ñahnëlërun, awa vahnë va fop njëtëdëni *vëréfal* mën yerun.»

³⁶ Simo Piyer më tëyëka: «Ahwëhn, ne njidu?»

Yesu më ntëkwaka: «Kodila arëfo tame hn'ile njidëfu hna, bare tëfëduho hnam fac ryañ.»

³⁷ Piyer më ntehnëka: «Ahwëhn, soñe ye ye koda rëfi tame? Pëhwëtabu sëmu soñe lëw hu ÿa!»

³⁸ Yesu më ntëkwaka: «Paryi bi pëhwëtaru asëm soñe lëmën ÿa? Awa ami, pëyadëmi toña ÿa: hnë unji mëd dënk, ani gë tarahnënd cale ña, ñahëtaðu wahwënta warar yëtëlihohna.»

Yesu, nkañ nte yihande gë Rëm

14 Tac Yesu më ntehnëkëhni vëréfal vëlëwu va:

«Antë aryënu. Kwëtahñëryina Wënu ña do kwë-tahnëryino ami fëna.² Hnë tere Rëm mën hna, vacery va njabëk ðus do njidëfu fëhwëtëhnu hn'ile ntëdëdun hna. Ge gekëndina toña, nësëhnakëndiluhna koyëna.

³ Do ge njibu fëhwëtëhniwu ÿëwa ÿa, mbokajëðëfu yowu, ayentahniwu wuhñë fëna hn'ile nkebu hna.

⁴ Njëtërun nkañ nte yid hn'ile njidëfu hna.»

⁵ Toma më ntehnëka: «Ahwëhn, yëtëlfuhna hn'ile njidu hna. Hak kodëfun yëtëfu nkañ ña?»

⁶ Yesu më ntëkwaka: «Ami ye nkañ ña, toña ÿa do gë hayalin sël ntañary, uwám paryi ÿa. Kodena tëki Rëm hna, ge gena hnë ami tëfik.⁷ Ge njëtërunëho njëtërunëha Rëm mën ÿa fëna. Yëtëryin tëkërun ayë-tuna, do nurunëha fëna.»

⁸ Filip më ntehnëka: «Ahwëhn, tufëryifuna Rëm ÿa do gwër nkedëhëfu.»⁹ Yesu më ntëkwaka: «Mbiÿëk ga

nkelahninëk gë wuhñë do yëtëlihohna ten, Filip? Ale hnuko ÿa, nuka Rëm ÿa. Awa soñe ye lehnëdu: "Tufëryifuna Rëm ÿa?"¹⁰ Kwëtahñëlihna bi Rëm ÿa g'ami

aryampo yebun? Wanës wante hnësëhnëdëmu wuhñë ñi matidina hnë ami. Rëm ÿa lëdëk hnë ami umë dënk lid wadoku wadëwu ña.¹¹ Kwëtahñëryino ge

ntehnedëmu: Rëm ÿa gë ami aryampo fo yebun. Ma, ge ntakahnëku, awa kwëtahñëryin wëla soñe le hnu-

run wadoku mën ñi fo.¹² Toña ÿa fëyadëmu: ale hwë-tahnëko ÿa, umë fëna ntid viÿë vifëmpëhñahna gë

vile lidëfu ki. Ntid dënk wante ÿak hnaÿëk, kabi gë Rëm ka njidëfu.¹³ Do ntidëfu fop ile rëyëdun g'uñac mën

ÿa, soñe nuhahni inaÿ Rëm ña Aju hna.¹⁴ Ge tëyërunëho iñë g'uñac mën ÿa, ntidëfu.

Ipëyahñ itëk Iyir Ipacah

¹⁵ «Ge ñadunëho ntënenëdun vakwëda mën va.

¹⁶ Tëyëdëfuha Rëm ÿa do njëdanahnidëhuna ahañary njij ndemawu, soñe nkehahn kwëlekëwël gë wuhñë.

¹⁷ Umë ye ale rufahnëd Iyir toña ña. Duniÿa ÿi kodina

kacahna, kabi kodina nuhna ma njëta. Bare wuhñë, njëtërunëha kabi gë umë aryampo yerun do hnë wuhñë nked kwëlëkwël. ¹⁸ Tavëdiluhna wuhñë fo had vukëryëm; mbokajëdëfu darël hun. ¹⁹ Biyëdina duniya yi bokëdina nuwo, bare wuhñë, mbokëdun ahnuwuno, kabi mbëhnëdëfu do wuhñë mbëhnëdun. ²⁰ Fac rac, njëtëdun Rëm ya g'ami aryampo fo yebun, wuhñë gë ami aryampo fo yeyinëk fëna. ²¹ Ale ya wëñëk vakwëda mën va do ntind ile nësëk ya, umë ye ale yadëho ya. Rëm mën ya ñahnëdëha ale yahnëdëho ya; ñahnëdëfuha ami fëna do tufëhnadëfuha.»

²² Yud (gena Yuda Isëkariyot) më tÿëka: «Ahwëhn, soje ye rufëhnaduhëfu fuhñë fo hara gena duniya yi?»

²³ Yesu më ntëkwaka: «Ale yadëho ya ntënëñëd ile hnësëdëfu ya. Rëm mën ya ñahnëdëha; do njijëdëfun lëdëfu yalu hna. ²⁴ Ale wok ñadilohna ya dënënëdina wanës mën ya. Ile wëryëdun hnësëdëfu yi matidina yalë mën, bare Rëm mën le fayiko hna matid.»

²⁵ «Wati nte nkolahninëk ten ni pëyamu wanji. ²⁶ Tac Iyir Ipacah nte payid Rëm g'u wac mën ya, yijëd ndemawu. Karañdëfu fop do ndënkwëtendëfu fop ile hnësëhnëdëfu yi. ²⁷ Yam ya ravëhnëdëmu, yam mën ya yëdadëmu. Gena gante njëdahnëd duniya ki njëdadëmu. Antë aryëñu, antë taku.»

²⁸ «Nkwëryërunëho ga pëyamu: "Njidëfu, bare mbokajëdëfu yalun hna." Ge ñahnërunëho, natëdëfu soje ile yëtërun Rëm hna njidëfu, kabi Rëm ya hna yëk ntëbo ami. ²⁹ Gaki pëyadëmu, ani gë tëkahnind vëyin, soje ge tëkik ahwëtahnunono. ³⁰ Bokëda hnësëhnu yabah, kabi ale wëkëk iyi duniya ya nkejëk. Kwëhnana fanka g'ami, ³¹ bare afo duniya ya njët ñadëfuha Rëm ya do gante ntehnëko rëm mën ka ntidëfu. Matëryin, njiyin!»

Yesu, atëh resen paryi

15 Yesu mboko ntehn: «Ami ye atëh resen paryi ña do Rëm mën ya ye ayam a. ² Ntihatëd hni le-wo-le ye hnë ami wok dëwëdina ya, do hni le-wo-le lëwëd ya parëde pacëhahn ntëwahn g'aha wary. ³ Wuhñë, tëkërun afacu had hni le farik: karañ nte harañëmu ña facënëku. ⁴ Goryin hnë ami, gante nkebu hnë wuhñë ki. Hni atëh kodina ntëw umë fo, ge gona tēh hna. Ndampo fo nke, kodiluhna alëwu ge goluhna hnë ami. ⁵ «Ami ye atëh ña, wuhñë ye wahnï wä. Ale wok kwëlëkwël hnë ami, do wowu kwëlëkwël hnë umë, ntëwëd dūs. Hamëhni mën ñoñ kodiluhna aliwu fërën. ⁶ Ale wok gena hnë ami kwëlëkwël ya canëde g'ipër, had hni lihëtik, do kankëd; sifa warac mbarëpëde ntabi gë hwëdëh, do ñagëd. ⁷ Ge hnë ami nkorun kwëlëkwël do wanës mën ña nko hnë wuhñë, tÿëryin ile yadun ya do ntidëfu. ⁸ Ge ntëwërun dūs tufahnëdun *vërëfal* mën paryi va yerun. Rac ye ile rufahnëd ina y Rëm mën ña.»

⁹ «Gante ñahnëdëho Rëm mën ka, koyëna ñahnëdëmu ami fëna. Goryin ñahn mën hna. ¹⁰ Ge ma wërun vakwëda mën va, ñahn mën hna nkorun, gante ma wëbu ami vakwëda Rëm mën ki do nkobu hn'ñahn dëwu ki. ¹¹ Pëyamu wanji hnatah mën wä nkehahn hnë

wuhñë do hnatah hun wä padahn. ¹² Wëlin kwëda mën ña: ñahnëlëryin gante ñahnëmu ki. ¹³ ñahn nte yäk hna yëk ante kod tufahn ahnë ña, umë ye, cëm soje wëlawo walëwu wä. ¹⁴ Wëlawo mën yerun ge ntidun ile lehnëmu ya. ¹⁵ Bokëda wacu vëryokunëhn mën, kabi aryokun a yëtëna ile ntid ale ndokunëhnëda. Tame, lawo wacëdëmu, soje umë ye njëtëndanëmu fop ile yëñajëbu vëhni Rëm mën ya. ¹⁶ Gena wuhñë rëhnako, ami rëhnaku; payëmu ayiwu aliwu viyë vifërën, viyë vile vëyëd. Awa, Rëm ya ntinëdëfu fop ile rëyëdunëha g'u wac mën wä. ¹⁷ Ha, ile lehnëdëmu ya, a yahnëlu ye.»

Duniya, a yëw Yesu gë vëlëwu

¹⁸ Yesu më mbok nkwënëk: «Ge duniya yi ñëwëku yëtëryin ami ndënkwëk ñëwëk. ¹⁹ Ge duniya yi hwëhnakëndëhu, ñahnakëndëhu kabi umë hwëhnëku. Bare tēhnamu do canëmu duniya hna, do gona kwëhnu duniya yi. Soje umë ñëwahnëku duniya yi. ²⁰ Ndënkwëta dūn bi ile lehnëmuno ya: "Aryokun dëbëlahna ale ndokunëhnëda." Ge vahnë va korotehnëniho, koroteyhnëdëniho wuhñë fëna; ge ma wëni wanës mën ña, ma wëdëni wanës hun ña fëna. ²¹ Soje lëmën korotehnandëniho koyëna, kabi vëyëtëlahna ale fayiko ya. ²² Ge yijakënda do ge nësëhnakëndëwëhni hna vëlehnakëndëna menëni. Bare gena koyëna. Awa tēfëka ma wani wëh le ntini ya. ²³ Ale yëwëko ya, ñëwëka Rëm mën ya fëna. ²⁴ Vëlehnakëndëna menëni ge dikënda tase lëw hni wadoku wante nkok kobëri ahnë aha wary dina. Bare gena koyëna. Awa, wëla gante nuni doku mën ki, ñëwëni hëfu, ami gë Rëm mën ya. ²⁵ Bare watac tēkid ntiyahn wanës wante herik Vikerëh vidëw hni ña: "Ñëwëniho toña këm fo." †

²⁶ «Ale rëfëka ndemawu ya njijëd: Iyir nte rufahnëd toña ya ye. Rëm mën hna matid, cañëtëhni dëmuna do njijëd nkenëhno sedë. ²⁷ Do wuhñë fëna, nkenëhnedunëho sedë, kabi g'ami nkentirunëho kobëri wapëgwa hna.»

16 «Pëyamu watac soje antë aravu kwëtahn hun ña. ² Ntaderun *vacaliña* hna. Do dënk, wati yejëk vële rya wëdëhu va ntiyahnëdëhëhni Wënu ña ndokunëhnëdëni koyëna. ³ Ntidëni viyë virac kabi vëyëtëlahna Rëm ya, vëyëtëlohna ami fëna. ⁴ Pëyamu wanji soje, ge wati ya tēkëk, aryënkwëtahn pëyamuno.»

Doku Iyir Ipacah ña

Yesu më mbok nkwënëk: «Pëyalunohna wanji kobëri wapëgwa hna, kabi nkolahninëko. ⁵ Tame yin a yëbu darël hnë ale fayiko wō hna do wëla aryampo hnë wuhñë tÿëlöhna hn'ile njidëfu hna. ⁶ Uyi wëhna wä pëbëlehnëku kabi koyëna nësëhnëmu. ⁷ Toña ya fëyadëmu: yiwu fecëk soje lëw hun. Ge yila, ale rëfëka fayiw njij ndemawu ya yijëdina, bare ge njibu payidëfuha. ⁸ Iyir Ipacah ña njëtëndanëdëhëhni vahnë vëvë iyi duniya vi toña ya soje wameh ña, soje ile satëk ya

† 15.25: *Wahnëw 35.19;69.4*

do soŋe ikitiŋ W̄enu ŋa. ⁹ Soŋe wameh ŋa tufēdēhēhni vēhwētahnēlohna; ¹⁰ soŋe satah ŋa tufēdēhēhni yiŋa yebu gē Rēm ka, do bokēdiluhna ahnuwuno; ¹¹ soŋe kitiŋ ŋa tufēdēhēhni ale w̄ēkēk iŋi duniŋa ŋa tēk kitiŋi.

¹² «Nkoryaryēbu viŋē viyabah vile rēfēka hnēsēhnu, bare mēkēdiluhna awēryu gaki. ¹³ Ge njijēk Iyir toŋa ŋa, karanjēdēhu ayētu toŋa ŋa fop. Gena g'uŋwac lēwu rēkēd nēsēhnēndu, bare fop ile nkwēryēd ŋa rēkēd nēsēnd do pēyadēhu ile rēfēka ntiya ŋa. ¹⁴ Nuŋad uyēt ule hwēhnabu ŋa do pēyadēhu koyēna tufahnēd inaŋ mēn iŋa. ¹⁵ Fop ile kwēhna Rēm mēn ŋa kwēhnēntibu. Soŋe umē lehnahnēbu Iyir iŋa nuŋad uyēt ule hwēhnabu, ami ŋa, do pēyadēhu.»

Uyiŋwēhnah ŋa mbacad hnatah

¹⁶ Yesu mē mbok nkwēnēk: «Ani gē wēwati toye bokēdiluhna ahnuwuno, tac kat wēwati toye mbokēdun ahnuwuno.»

¹⁷ Awa *vērēfal* vēlēwu vēryampo ntehnēlēdēniho: «Ye ga ye wanj wanēs? Ntehnēdēhēfu ani gē wēwati toye bokēdilēfuhna hnufuna, tac kat wēwati toye mbokēdēfun hnufuna do ntehnēk fēna kabi Rēm hna njid ye.

¹⁸ Ye ga ye iŋin “ani gē wēwati toye” ile nēsēd ŋi? Yētēlēfuhna bi ye ŋad nēs.»

¹⁹ Yesu mē njētak tēyēniha ŋadēni. Awa mē ntehnēkēhni: «Pēyamu: ani gē wēwati toye bokēdiluhna ahnuwuno, tac kat wēwati toye mbokēdun ahnuwuno. Soŋe watah bi rēyēlēdun? ²⁰ Toŋa ŋa fēyadēmu: rēkēdun ahondu do ayahnandu hara duniŋa ŋi hnatah hna nked. Uyiŋwēhnah hna nkedun, bare uyiŋwēhnah lēwun ŋa mbacad hnatah. ²¹ Ge asēval nagēd, uyiŋwēhnah hna nked kabi wati horot lēwu ŋa rēkik ŋalu hna, bare ge fatah fa nagik, ndēnkwēd horot ŋa kabi natēdēha soŋe ile nagik fatah hnē duniŋa ŋi.

²² Ndampo fo nke, tame uyiŋwēhnah hna nkerun, ŋuhnē fēna; bare mbokēden nulin, awa wati rac ntaŋary hun ŋa pēbēdēha hnatah rac ahnē kodina ntihetu.

²³ Ge tēkik fac rac, bokēdiluhna arēyuno iŋē. Toŋa ŋa fēyadēmu: Rēm ŋa njēdadēhu fop ile rēyēdunēha g'uŋwac mēn ŋa. ²⁴ Hafo iŋi wati, ŋoŋ tēyēluhna ten g'uŋwac mēn. Tēyeryindēn do nuŋadun, do koyēna hnatah hun ŋa padēd.»

Yesu, aŋēk duniŋa ŋi

²⁵ Yesu mē mbok nkwēnēk: «Gē wahnēs waŋdaryindan nēsēhnēmu wanj fop. Wati yejēk hn'ile nkodēmu bokēla hnēsēhnu aki, bare nēsēhnēdēmu wapacēk soŋe Rēm mēn ŋa. ²⁶ Fac rac, g'uŋwac mēn ŋa tēyēdunēha Rēm mēn ŋa ile valēdēhu ŋa do njēdadēhu; dehnēdiluhna ami rēfēka ŋuntanēhnuna Rēm ŋa soŋe lēwun. ²⁷ Rēm ŋa umē dēnk ŋadēhu kabi ŋadunēho do kwētahnērun ŋalu hna matibu. ²⁸ Ha, Rēm hna matibu do rēkiwu duniŋa li. Tame matēdēfu duniŋa li do vokawu Rēm hna.»

²⁹ Awa *vērēfal* vēlēwu va mē ntehnēniha: «Wēli, tame pacēnēdu wanēs ŋa, nēsēdiliya gē wahnēs waŋdaryindan. ³⁰ Tame njētēbun njētēru fop do

balēlihna ahnap ahnēsēhni. Soŋe umē hwētahnahnēbun gē W̄en matiru.»

³¹ Yesu mē tēyēkēhni: «Kwētahnērun tame?

³² Yētēryin, tametame ki campēdun ŋuhnē fop, alewo-le mbokad gē ŋalu do ami fo ravēdun. Bare, gela ami fo paryi, kabi Rēm mēn ŋa g'ami nkebun.

³³ «Nēsēhnēmu wanj fop soŋe ge hnē ami nkorun, ahnuŋawu yam ŋa. Korotēdun duniŋa li, bare yaŋwēnaryin! Mēkēbu duniŋa ŋi!»

Imunta Yesu soŋe vērēfal vēlēwu va

17 Ante nēsēk Yesu koyēna ŋa, mē kanjēk g'ambin do ntehn: «Rēm, wati ŋa tēkēk. Tufahnēry inaŋ Ajē hu ŋa, soŋe umē fēna tufahnahn inaŋ hu ŋa.

² Njēdaruha ucankaf hnē vahnē vēv duniŋa hna fop, soŋe njēdahni uwām ule wok puŋina vēle hwētahnahnēruha va. ³ Ye ga ye uwām ule wok puŋina? Umē ye ayēti wējē ale ye wējē fo W̄en paryi, do yētiwu ami, Yesu *Kēris*, nte fayiru ŋi. ⁴ Tufahnēfu naŋ hu ŋa nkal li, g'ipadēn doku ile yēdaruhowo liwu ŋa. ⁵ Awa tame, Apa, tufahnēry inaŋ inte hwēhnabuho darēl hu ani gē ntihnēnde duniŋa ŋi.

⁶ «Antibu njētēnihi vēle hnufēru hnē duniŋa do ahwētahnahnōwēhni va. Wējē hwēhnēkēhni; ami kwētahnahnēruhoŋwēhni, do maŋwēni wanēs hu ŋa.

⁷ Njētēni tame fop ile yēdaruho ŋa ŋal hu hna matik,

⁸ kabi pēyabuhēhni wanēs wante yēdaruho ŋa do kacani. Njavētēni paryi nke, ŋal hu hna matibu do kwētahnēni payiruhō.

⁹ «Soŋe lēw hni ŋuntadēmi. Muntadila soŋe duniŋa ŋi, bare soŋe vēle hwētahnahnēruhoŋwēhni va, kabi wējē hwēhnēkēhni. ¹⁰ Fop ile hwēhnabu ŋa wējē hwēhnēk do fop ile hwēhnaru ŋa ami hwēhnēk; do inaŋ mēn ŋa hnē vankeya vapērēn vantēw hni hna tufēhnad.

¹¹ Tame tavēdēfu duniŋa ŋi, bare vēhni, duniŋa hna nkodēni; ami, gē ŋal hu njiryidēfu. Apa facah, keryēryihni gē fanka ŋac hu ile yēdaruho ŋi, nkehahnēni aryampo fo gante nkeyik wējē g'ami ki. ¹² Kobēri ante nkebunēho gē vēhni ŋa, keryēdēfuhēhniwo gē fanka, ŋac hu ile yēdaruho ŋa. Keryēbuhēhni do wēla aryampo hnē vēhni cēvēna ge gena ale rēfēkawo cēv, soŋe ntiyahh Vikerēh va.

¹³ «Tame gē ŋal hu njiryidēfu. Nēsēdēfu vēŋin wati nte nkobu duniŋa ŋi, kwēhnahnēni hnē vēhni dēnk hnatah mēn ŋa, hnatah fadah. ¹⁴ Pēyabuhēhni wanēs hu ŋa, do duniŋa ŋa ŋēwēkēhni kabi gena umē hwēhnēkēhni, gante nkok kwēhnēlohna ami ki. ¹⁵ Muntadila alihētēhni duniŋa li, bare aheryēndēhni hnē viŋē Sintani hna. ¹⁶ Duniŋa ŋi kwēhnēlēhniha, gante nkok kwēhnēlohna ami duniŋa ki. ¹⁷ Diry ahwēhnēhni wējē fo, gē toŋa ŋa; wanēs hu ŋa ye toŋa ŋa. ¹⁸ Payēbuhēhni duniŋa hna gante payiruhō hnē duniŋa ki. ¹⁹ Njēdēmi nkaf mēn ŋa soŋe lēw hni ŋa, njēdahahnēni vēhni fēna vankaf vantēw hni va hnē wējē fo gē toŋa ŋa.

²⁰ «Gena vēhni fo ŋuntanēhnēdēfu, bare fēna vēle hwētahnēdēho ami hnē wanēs wante pēyahnēdēni hna. ²¹ Apa, muntadēfu soŋe fop nkehahnēni ndampo fo, nkentahnini gē fuhnē, gante nkeru wējē hnē ami

do ami nkebu hnë wëjë ki soje njëtahn duniya yi payiruhö. ²² Njédabuhëhni inaỹ nte yëdaruhö ña, nkehahnëni aryampo fo gante nkeyik wëjë g'ami aryampo ki. ²³ Hnë vëhni hna nkebu, hnë ami nkeru. Koyëna paryi nkedëni aryampo fo, soje njavëtahn duniya yi payiruhö do ñaduhëhni gante ñaduho ki.

²⁴ «Apa, njëdaruhöwëhni do ñadëfu nkeni hn'ile nkedëfu hna, nuhahnëni inaỹ mën iña. Njëdaruhö inaỹ iña kabi, ntihahnënde ten duniya yi, ñaduhöwo.

²⁵ «Apa satah, duniya yi yëtëlihna, bare ami njëtëmi do vëyi njavëtëni payiruhö. ²⁶ Ntibu njëtënihi, vëhni, do ntidëfu kat njëtënihi g'ahañwary, soje iñahn nte hwëhnaru soje lëmën ñi nkehahn hnë vëhni do yehahnu ami fëna hnë vëhni.»

Ipëla Yesu

18 Ante puhnak munta koyëna ña, Yesu njilehnëni gë *vërëfal* vëlëwu va gë cape ñëntañ nkëd garyëla wëhka Sedëron ka. Tënkëlehnëni hnë sarëdiñ ile yehö hnam ya.

² Hara Yuda, ale rokadëha ya, njëtëko d'us sarëdiñ rac, kabi Yesu gë *vërëfal* vëlëwu va njidëniho hnam wati wati. ³ Awa Yuda ndënkwarehnhëni kore wasodade wa gë vëyëka Cery Wën Cankaf va, vële njëdanihawö vësankaf vësëna wasadëha va do gë *wafarise* wa, do tükëni hnë sarëdiñ rac. Vësan vërac, viwëta njoyaniho gë walampu do gë ile pëtëhahnëdëniho.

⁴ Yesu, umë ale yëtëko fop ile rëfëka nkehna ya, më kacakëhni do tëyëhni: «Mo yëkëlehnëdun?»

⁵ Më ntëkwaniha: «Yesu mbë Nasaret.»

Yesu më ntehnëkëhni: «Ami ye †.» Fagant lëw hni kahnëko Yuda, ale rokadëha ya. ⁶ Hnë wati nte ntehnëkëhniwo Yesu: «Ami ye», karëcalehnëni njoni nkal hna.

⁷ Yesu më mbok tëyëkëhni kat: «Mo yëkëlehnëdun?»

Më mbok ntëkwani: «Yesu mbë Nasaret.»

⁸ Yesu më ntëkwakëhni: «Pëyamü, ami ye. Kabi ami yinëhnirun, tavëryinëhni vëyëntañ vi njini.» ⁹ (Koyëna ntiyako wanës wante nësëko ña: «Rëm, wëla aryampo cëvanyëloñahna vële hwëtëhahnëruhoñwëhni hna.»)

¹⁰ Wati rac Simo *Piyer* sëlame kwëhnako, pëhwëtëlehn, tañahna dëpët nëf tëhw ña aryokuñ *asëna wasadëha asankaf* a. Aryokuñ arac, Malëkus maciko.

¹¹ Awa Yesu më ntehnëka *Piyer*: «Bokaryëry afëhw sëlame hu yi. Tëfëlohna bi sewu nkëlëwa tëm pah horot nte ñaryaryëdëho Rëm mën ya?» ††

Yesu haryënkwa Anas

¹² Awa kore wasodade wa gë asankaf a lëw hni ya do gë vëyëka vësankaf *wasëwif* va pëlalehnëniha Yesu ñabëniha ¹³ do njiryeryëniha ten vëhni Anas hna, ayëlañwu Kayif, ale yehö *asëna wasadëha asankaf* a hnë bëhn rac. ¹⁴ Hara, Kayif tac yabëkëhniwo vësankaf

† Ami ye: gë *Wa-ebëre* ña *Yawe wac Wën ye le fëhnëtanëk* «ami ye». (Icahn 3.14) †† 18.11: *Marëk* 14.36; *Lik* 22.42

wasëwif va pecek soje lëw hni, cëm asan aryampo soje bulunda yi fop.

Iyahëta *Piyer*

¹⁵ Simo *Piyer* gë *arëfal* aỹëntañ tëfëlendënihawö Yesu. Arëfal aỹëntañ arac njëtëleñiho gë *asëna wasadëha asankaf* a, do tükëntiko ndampo fo gë Yesu selele vë bambery tere asëna wasadëha asankaf hna. ¹⁶ *Piyer*, umë, përnkoko, darël rënka hna. Awa arëfal aỹëntañ a, ale njëtëleñiho g'asëna ya, më cahnik nësëhna asëval ale yëkadëho rënka ya, do ndëna *Piyer*.

¹⁷ Awa asëval ale yëkadëho rënka ya më ntehnëka *Piyer*: «Gelihna bi, wëjë fëna, arëfal aỹi asan?»

Më ntëkwaka: «Hali, gela.»

¹⁸ Hara vëryokuñ va gë vëyëka va pëdëniho hwëdëh njerahnëdëni kabi huji ha njoko. *Piyer* fëna hnam njerantëdeho.

Itëy Asëna asankaf a

¹⁹ Awa *asëna wasadëha asankaf* a më tëyëka Yesu soje *vërëfal* vëlëwu va gë karañ inte karañëdëhëniwo vahnë ña.

²⁰ Yesu më ntëkwaka: «Hnë tase vahnë fop nësëdëfuho. Kwëlëkwël karañëdëfuhëniwo vahnë va *vacalija* hna do gë selele *Cery Wën Cankaf* hna, hn'ile mbarëpëlëdëniho vahnë fop hna. Coñëla muk wanës mën ña. ²¹ Soje ye rëyëduho? Tëyëryihni vële hnëpadëhowo va gante nësëndëbuhëniwo ka. Vëhni, njëtëni d'us ile hnësëndëbuhëniwo ya.»

²² Ga nësëk watac, aryampo hnë vëyëka vële hahnëko darël lëwu va më poryëka do ntehnë: «Aki bi ntëkwaduha asëna wasadëha asankaf a?»

²³ Yesu më ntëkwaka: «Ge këm fo nësëbu, tufahnëry. Bare ge ile hnësëbu ya toña ye, soje ye ryafëduho?»

²⁴ Tac Anas më njëdahnëka, hara nkok ñabi, njoyi vëhni Kayif hna, asëna wasadëha asankaf a.

Iyahëta kigëna *Piyer*

²⁵ Hnë wati rac, Simo *Piyer* hwëdëh hna nkoko njerantënde. Awa ahnë më tëyëka: «Gelihna bi, wëjë fëna, aryampo hnë *vërëfal* aỹi asan vi?»

Piyer mboko njahëta ntehnë: «Hali, gela.»

²⁶ Aryokuñ ava *asëna wasadëha asankaf*, ale nkeniho hnënk g'asan ale ntëpëtëko *Piyer* nëf ña, më tëyëka: «Nukila bi g'aỹi asan sarëdiñ hna?» ²⁷ *Piyer* më mbok njahëtak kat do tañ pëgwëlehn tarënd cale.

Yesu haryënkwa Pilat

²⁸ Tac më nufik Yesu vëhni Kayif hna njiryeryi tere guverëner ale waciko Pilat ya. Kobëri fo nkeho g'acahnëfëd ga. Vële yokawo va vërenkëlohna vëhni dënk cery nañ hna, soje antë tonkëni kabi ñadëniho tokëntini roka *Pak* ya. ²⁹ Soje rac cahnahñëko *Pilat* tëkatëhni përn hna do tëyëhni: «Iyëhne wëh lehnërun ntik aỹi asan?»

³⁰ Më ntëkwaniha: «Ge dikëndina wëh yinenëhnekëndelilahna.»

³¹ Awa Pilat më ntehnëkëhni: «Nufëryina ahitiñun a wuhñë dënk gante nke sariya hun ka.»

Bare më ntëkwani: «Kwëhnalëfuhna fanka hitiñëfuna ahñë ndaŵi.» ³² Ile nësëni vësankaf wasëwif ýi, umë lik wanës wante nësëko Yesu soñe sifa cëm nte rëfëka cëm ña ntiyađ.

³³ Awa Pilat më mbokak tēnk cery hna do ntehnëko njoji Yesu, tēya: «Ahnaŵ wasëwif ŵa bi yeru?»

³⁴ Yesu më ntëkwaka: «Wëjē dēnk bi hnahak wante hnësëru ñi, ma vahnē hnësëhniko soñe lēmēn ýa?»

³⁵ Pilat më ntëkwak: «Sëwif bi yebu, ami? Bulunda hu ýa dēnk gē vësankaf vësēna wasadēha va yiryējēki ýal mēn li. Ye liru?»

³⁶ Yesu më ntëkwaka: «Inaŵ mēn inja kwëhnina hnē iýi duniýa. Ge hnē iýi duniýa kwëhna kēnde, vëryokuñ mēn va mētēntakēndeni memaýehnañni antē yēdahnihu hnē vësankaf wasëwif. Bare hali, paryi nke Inaŵ mēn inja gena hnani.»

³⁷ Pilat më ntehnëka: «Awa paryi ahnaŵ bi yeru?»

Yesu më ntëkwak: «Wëjē hnësëk: ahnaŵ yebu! Nagibu do njiñëbu duniýa li soñe yenëhnëŵa toña ýa sede. Ale kwëhnek toña ýa nēpađ ile hnësëdëfu ýa.»

³⁸ Pilat më tēyēka «Ye ga ye toña ýa?»

Kitiñ Yesu

Pilat, ga nësëk wanji, më mbok cahnëk kat tēkatēhni wasëwif ŵa pēr hna do ntehnëhni: «Ñoñ nula ile rëfëka ndaŵëhni aýi asan. ³⁹ Gante nke namu hun ka, tavēndēmuna aramp aryampo hn'ambēt Pak-wo. Awa ñađun bi ravëhnuna ahnaŵ wasëwif aýi?»

⁴⁰ Më ntëkwaniha ndekatēndēni: «Hali! Gena umē! Barabas ýađëfun!» Hara, Barabas tac bandi yeho.

19 Awa Pilat më ntehnëk njoji Yesu do ntampi. ² Wasodade ŵa më mbahnēni apēnkwañ wahnēnkēt wakwëhn wadēmpēhn do pēnkweniha; cudēnihawo fēna cud cankaf mbētah. ³ Tēhadēnihawo ntehnēndēniha: «Nkaýiru, Ahnaŵ Wasëwif!» Do poryđēnihawo.

⁴ Pilat mboko cahn kat do ntehnëhni vësankaf wasëwif va: «Awa, canēhniđēmuna, ayētahnu ñoñ nula ile ntik rëfëka ndaŵahni aýi asan.» ⁵ Awa Yesu më cahnik, nkoryaryat apēnkwañ wadēmpēhn ña do g'acud mbētah ña. Pilat më ntehnëkëhni: «Wëliho asan a!»

⁶ Ga nuniha, vësankaf vësēna wasadēha va gē vëyēka Cery Wën Cankaf va pëgwëlehnēni ndekandēni ntehnēndēni: «Pakehnëryehna hnē kërēwa! Pakehnëryehna hnē kërēwa!»

Pilat më ntehnëkëhni: «Nufëryina wuhñë dēnk afakuna hnē kërēwa. Ami, ñoñ nula ile menëk kode ndaŵahni.»

⁷ Vësankaf wasëwif va më ntëkwaniha: «Kwëhnabun sariya, do gante nke sariya rac ka, tēfëka cëm, kabi Ajē Wën ntik nkaf ntēŵu ña.»

⁸ Wanës watac ntakēnakawo ðus Pilat. ⁹ Më mbokak tēnk cery hna do tēya Yesu: «Avē ne yeru?» Bare Yesu ñoñ dëkwalawohna. ¹⁰ Awa Pilat më ntehnëka: «Ami

wëýëru dëkwadilihohna? Yëtëlihna bi nkwëhnabu fanka soñe ravi ma fakehni hnē kërēwa?»

¹¹ Yesu më ntëkwaka: «Wëla fanka kwëhna kēndila hnē ami ge Wënu ña maŵëryanakēndilihna. Soñe umē ye, asan ale yēdahnëko ýal hu ýa wēnëk ðus gē wëjē.»

¹² Tēk pëgw hnē wati rac, Pilat njëkëlehnadēho fere tavahna Yesu, bare vësankaf wasëwif va ndekadēniho g'ahaŵary: «Ge tavëruha aýi asan, gelihna lawo Sesar! Ale-wo-le liyak ahnaŵ a, aýeŵ Sesar ye!»

¹³ Pilat, ga nkwëryëk watac, më ntehnëk cani Yesu g'ipër, do umē ntaña tinki kitiña hna, hnē ile macēde «Ýëŵa Wëraka», (umē wacēde «Gabata» gē wanës Wa-ebëre ña). ¹⁴ Fac le fëhwëtande ambēt Pak ña yeho, fagant anent ña.

Pilat më ntehnëkëhni wasëwif ŵa: «Wëliho ahnaŵ hun a!»

¹⁵ Bare pëgwëlehnēni ndekandēni: «Arabi cēm! Arabi cēm! Pakehnëryehna hnē kërēwa!»

Pilat më ntehnëkëhni: «Ahnaŵ hun a ye: tēfëko bi fakehnëŵa hnē kërēwa?»

Vësankaf vësēna wasadēha va më ntëkwani: «Kwëhnalëfunahna ahnaŵ ahaŵary ge gena Sesar.»

¹⁶ Awa Pilat më njëdakëhni Yesu soñe paki hnē kërēwa.

Ipak Yesu hnē kërēwa

Awa më nufëniha Yesu. ¹⁷ Ndibëndik kërēwa lëŵu ýa dēnk, cahnary naŵ hna njiryery hnē ýëŵa hn'ile macēde «Kuñ Hëloyoy». «Golëgota» macēdeho fēna gē wanës Wa-ebëre ña. ¹⁸ Hnam pakēnihawo hnē kërēwa umē gē vëhi vëýēntaŵ, aryampo g'irëhw, aýēntaŵ a g'irahahn do kërēwa Yesu ýa yeho fagant.

¹⁹ *Pilat* ntehnëko fēnali keriko do paki kërēwa Yesu hna; aki keriko: «Yesu mbë Nasaret, ahnaŵ wasëwif.»

²⁰ Gē wanës Wa-ebëre, gē walaten, do gē wagërek keriko, do kabi hn'ile pakiko Yesu hna ðarël naŵ hna nkeho, wasëwif wayabah karanjēniho. ²¹ Awa vësankaf vësēna wasadēha wasëwif ŵa më ntehnëniha Pilat: «Tëfëlahna aher ahnaŵ wasëwif. Tëfëka aher aýi asan më lehnëk, ahnaŵ wasëwif ýa ye.»

²² Pilat më ntëkwak: «Ile herëbu ýa wod keriko.»

²³ Ante pakēniha wasodade ŵa Yesu kërēwa hna, më nufëni viýi vilëŵu va cahëlehnēni wësah wahnah, sah ryampo ale-wo-le hnē vëhni. Cud ña fo woko. Kwëhnalohna tēfëh do nkaf ndampo fo vahniko pëgw yañ hafo gëđ.

²⁴ Wasodade ŵa ntehnëlëniho: «Antë citin anji cud, bare yëlëñëfu wanjël njëtahnin bi mo hwëhñëđ.»

Koyëna ntiyako wanës Vikerëh vinte hnësëko:

«Cehëlëni viýi mēn va

do njëlëni wanjël njëtahñeni bi mo hwëhñëđ cud mēn ña.» †

Koyëna dēnk ntiniho wasodade ŵa.

²⁵ ðarël kërēwa Yesu hna kahnëko hnëmu, g'aheryu hnëmu, gē *Mari* asëvalu Këlopas do gē Mari mbë Magëdala. ²⁶ Ga nuka hnëmu do, ðarël lëŵu, *arëfal* ale ñahnëko ðus ýa, Yesu më ntehnëka hnëmu: «Asëval,

† 19.24: *Wahnëŵ* 22.19

wëliho ajë hu ÿa.»²⁷ Tac më ntehnëka arëfal a: «Wëliho hnëmuh ÿa.» Tëk pëgw hnë wati rac, arëfal a njolehna hnëmu Yesu gë ÿalu.

İcëm Yesu

²⁸ Yesu njëtëko tame fop ile payijiko ntiya padëk do nkehahn ile nësëko Vikerëh ÿa më ntehnëk: «Wëñka yoko.»²⁹ Darël hnam nkeho peya tëm pah uñen nãñah. Wasodade ÿa më koyëni ankwëÿ, cobëni ryoko atëh nte wacik isop do njelëhnëniha ce.³⁰ Tac Yesu, ga mbucëk uñen nã, më ntehnëk: «Fop padëk!» Tac, ténkwëlehn do cëm.

İcëh wajiy Yesu

³¹ Kabi fac ile fëhwëtande *fac ntawëla* ÿa yeho, do kat ntawëla tac yabëkawo nafa ÿa, vësankaf *wasëwif* va vëÿadilohna ñas iña nko *kërëwa* hna hnë fac ntawëla hna. Awa më njini muntaniha *Pilat* nkubehnëni wahohnënk ÿa † vële fakiko va do ntihtëhn waÿas ÿa.³² Awa wasodade ÿa më nkubëniha aryënkweÿyënk ale pakëlehniniho gë Yesu ÿa, tac ahigëna ÿa.³³ Ga tékëhnëniha Yesu, tékätënihawo ga ték cëm, awa vëwubëlawohna wahwër ÿa.³⁴ Bare sodade ryampo më cëhëka wajiy nã gë sori lëwü ÿa, do cahnëlehn sat gë wëñka.³⁵ Ale hnësëk wanj ÿa, nukëhniwo gë vinkër vidëwü va dënk, do wanës wadëwü nã toña ye. Njëtëk wapacëk toña ye do nësëd soñe, wuhñë fëna, ahwë-tahnahnuna Yesu.³⁶ Awa ile liyak ÿi gante nësëko Vikerëh ka nke: «Wëla ÿëc ryampo gubëdena.»^{†37} Do kat, Vikerëh vikawary më lehnëk: «Nude ale sëhika.» †

İdën Yesu hn'iyag

³⁸ Ga ndëcëk watac, *Yosef*, nte yeho avë nkol Ari-masi, njiko tëya *Pilat* mawëryana nuf ñas Yesu nã. *Arëfal* Yesu yeho, umë fëna, bare cowëko kabi ntakëkawo gë vësankaf *wasëwif* va. *Pilat* më mawëryanëka. Awa Yosef më njik nuf ñas Yesu nã.³⁹ Nikodem fëna njiko. Hara umë yiko hwënta ryampo vëhni Yesu hna g'umëd. Awa njoko ile rëkëk wakilo wafëhw warar datikola mir ile hnawëlehniko gë fatëh alowes ††.⁴⁰ Vëhni vëhi nufëlehnëni ñas Yesu nã, përyëni gë viÿi vile fëryande iñas, ntini wagu datikola nã, gante nke namu wasëwif ka.⁴¹ Hn'ile pakiko Yesu hna, sarëdiñ yeho hnam, do hnë sarëdiñ rac nkeho hnam iyag kasëk nte woyiko kobëri kwëtahnina iñas.⁴² Kabi anëka nte pëhwëtandëni wasëwif fac ntawëla nã yeho, do kabi nãwëlohna, më ndënëni iñas Yesu nã hnam.

İbëhn Yesu

20 Wakëwak fo gë dimasi ÿa, ante nkoko mëhwëry nã, *Mari* mbë Magëdala njiko yag hna. Më nuk taka nte fidahniko rënkã yag iña pidëtiko.² Awa më nkaryëk nji tékätëhni *Simo Piyer* gë *arëfal aÿëntaŵ* a,

† *Nkubehnëni wahohnënk ÿa soñe cëmëni ñap.* †† 19.36: *Icahn 12.46; Vaker 9.12; Wahñëw 34.20* † 19.37: *Sakari 12.10* †† *Datikola mir le hnawëlehniko gë fatëh alowes: Mir gë alowes vile hnawëpëlehnik nke had datikola le fëhwëtahnëde waÿas.*

ale ñako njahn Yesu dus ÿa, do pëyahni: «Iñas Ahwëhn a nufik yag hna do yëtëlëfuhna bi ne kwëtik.»

³ Awa Piyer g'arëfal aÿëntaŵ a më njini g'iyag.⁴ Vëhni vëhi tak nkaryëdëniho, bare arëfal aÿëntaŵ a ndëcëkawo Piyer do ndënk wëk yag hna.⁵ Bare ténkëlohna. Mëkëko do nkuryako. Nuko ile fëryahniko ñas ÿa fo woko hnam.⁶ *Simo Piyer*, nte rëfidëhawo nã, tékëgiko, ténkëlehn tañ yag hna. Nuko fënali ile fëryahniko ñas nã,⁷ do g'ile tëm pahniko nkaf Yesu nã. Gelohna ndampo fo gë ile fëryahniko iñas nã, bare minu pëÿiko.⁸ Awa, arëfal aÿëntaŵ, ale ryënkweko ték ÿa, më ténkëgëk. Nuko do kwëtahnëko.⁹ Hafo hnë wati rac vërëfal va vëwëryëlohna ten Yesu téfëka mbëhn vësëm hna, gante pëyahñëko Vikerëh ka.

¹⁰ Awa vërëfal vëhi va mbokalehnëni hn'ile cëlëniho hna.

İtufëhna Yesu vëhni Mari mbë Magëdala

¹¹ Hnë wati rac, *Mari* pëh hna kahnëko darël yag hna, do kodëho. Gë wako wadëwü nã, më mëkëk, nkurya yag iña¹² do nukëhniwo wamëleka waki wante liyak viÿi viyah, ga ntañani hn'ile kwëtiko ñas Yesu hna, aryampo hn'ile nkeho nkaf hna do ÿëntaŵ ÿa gë wakwër.

¹³ Më tëyëniha: «Asëval, soñe ye hođu?»

Më ntëkwakëhni: «Ahwëhn mën a nufik, do yëtëla bi ne kwëtik.»¹⁴ Ante nësëk koyëna nã, më njëkak do nulehna Yesu ga kahnëk hnam, bare yëtëlohna umë ye.

¹⁵ Yesu më tëyëka: «Asëval, ye hođu? Mo yëkélehnëdu?»

Më ntiyahñëka bi ayam sarëdiñ ÿa ye; më ntehnëka: «Ge wëjë hnufëka, pëyarye bi ne kwëtëruha, soñe yiwu vijëwã.»

¹⁶ Yesu më macëka: «Mari!»

Mari më cahëtak gë cape ntëwü do ndeka gë wanës *Wa-ebëre* nã: «*Raboni!*» Umë fëhnëtanëd «*Aharañ*».

¹⁷ Yesu më ntehnëka: «*Bokawo afëlawo*, kabi bokala hayu ten gë vëhni Rëm mën ka. Yiryeyi afëyanëh-nowëhni vëÿënta mën va: gë vëhni Rëm mën kayëdëfu, ale ye Rëmun fëna; gë vëhni Wën mën, ale ye Wën hun fëna.»

¹⁸ Awa *Mari* mbë Magëdala njilehn *vërëfal* hna do pëyahni: «*Nubuha Ahwëhn a!*» Pëyakëhniwo fëna ile ntehnëkawo ÿa.

İtufëhna Yesu vërëfal vëlëwü

¹⁹ Hnë dimasi rac dënk, g'anëka ga, *vërëfal* va hnë cery nkeniho do cëdëniho warënkã ÿa, kabi ntakëkëhniwo gë vësankaf *wasëwif* va. Yesu më njijëk fagant lëw hni do ntehnëhni: «*Arabi yam ÿa nke gë wuhñë!*»

²⁰ Ante nësëk koyëna nã, më tufëkëhni wëbák wadëwü wante pakiko nã gë wajiy nã. Vërëfal va më pëbëkëhni hnatah kabi nudëniha Ahwëhn a.

²¹ Yesu më mbok ntehnëkëhni kat: «*Arabi yam ÿa nke gë wuhñë!* Gante payiko Rëm ki, payëdëmu ami fëna.»

²² Ante nësëk watac nã, më cëlëkëhni do ntehnëhni:

«Maŵëryina Iyir Ipacah ña. ²³ Vahnë vële ravëndun wameh wadëŵ hni va, tavëhnëdeni, do vële ŵëÿëndun tavëhn va vëravëhnëdena.»

Yesu gë Toma

²⁴ Aryampo hnë vëréfal pëhw gë vëhi hna gentilohna gë vëhni ante njijëko Yesu ña. Toma yeho, umë ŵacëdeho fënali Asëp. ²⁵ *Vëréfal* vëÿëntaŵ va më ntehnëniha: «Nubunëha Ahwëhn a.»

Toma më ntëkwakëhni: «Ge nula vapakel wapont va wëbák wadëŵu hna, do ge ñakëla g'irufa mën ÿi hn'ile nkeho wapont hna do vák mën ÿi wajiy wante cëhiko hna, maŵëcfa muk.»

²⁶ Ga ndëcëk wafac mbëd gë warar, vëréfal Yesu va mboko nkeni cery hna. Fac rac, Toma gë vëhni nkenitiko. Warënka ŵa mboko cëdëni bare Yesu më njijëk Kahn fagant lëŵ hni, do ntehnëhni: «Arabi yam ÿa nke gë ŵuhnë!» ²⁷ Tac më ntehnëka Toma: «Ñakërye gë ru-fa hu ÿi ani, yëkëry wëbák mën ñi; yeli vák hu ÿi aÿak wajiy mën ñi. Tavëry gwaj ña do ahwëtahno!»

²⁸ Toma më ntëkwaka: «Ahwëhn mën yeru do Wën mën!»

²⁹ Yesu më ntehnëka: «Kabi nuruho soje rac hwëtah-nëru? Mbetani vële hwëtahned hara vëhnuna va!»

Soje ile herik anji kayëte

³⁰ Yesu mboko nti, tase *vëréfal* vëlëŵu hna, wë-dahëse wapëmpëhnahnah wakaŵary wayabah wante wok tëfëtayina hnë anji kayëte. ³¹ Bare ile yehëhna ÿi, kerik soje ahwëtahnahnu Yesu ye Arëhnayik a, *Aju Wënu* ña, do ge kwëtahnerunëha, nuÿadun sël ntaŵary, uwám pary ŵa, g'uŵac lëŵu ŵa.

Itufëhna Yesu hnë vëréfal mbëd gë vëhi

21 Ga ndëcëk rac, Yesu mboko tufëhnahn *vëréfal* vëlëŵu va, tëfary lant Tiberiyad hna. Wëlin gante tufëhnakëhniwo ka: ² ndampo fo nkeniho, vëhni: Simo *Piyer*, gë Toma nte ŵacëdeho Asëp a, Natanayel mbë Kana vë Galile, Viju Sebede, do gë vëréfal vëhi vëÿëntaŵ va. ³ Simo *Piyer* më ntehnëkëhni: «Gë fëla wuwis njidëfu.»

Më ntëkwaniha: «Fuhnë fëna, njintëdebun.» Awa njilehnëni kayëni kulu hna, bare ñoñ vëfëlalohna umëd tac.

⁴ Ante pëgwëko pacënd ña, tëkiko Yesu, tëfary ŵënka hna kahnëko. Bare vëréfal va vëÿëtëlohna umë ye.

⁵ Awa Yesu më tëÿëkëhni: «Vërah mën, pëlarunëhëhni bi wuwis?»

Më ntëkwaniha: «Hali.»

⁶ Më ntehnëkëhni: «Dabëryin waryey ŵi gë cape rëhw kulu hadi do pëladunëhëhni.» Awa ntabëlehnëni waryey ŵa, do vëhodilohna ntabëtini, kabi wuwis ŵa pëbëniho.

⁷ Awa arëfal ale ñahnëdëho Yesu dús ÿa më ntehnëka Simo *Piyer*: «Ahwëhn a ye!» Ga nkwëryëk wanës watac, «Ahwëhn a ye», *Piyer* më mbokëryak cuda cud nte cudëtako ña do ntëba ŵënka hna. ⁸ *Vëréfal*

vëÿëntaŵ va më kegëtani ndotëndëni waryey wafëbah wuwis ŵa: vëÿaŵëlohna vambëñ va, soje wametër keme fo ñaŵëtaniho. ⁹ Tëkëndëni tuñ vambëñ hna, më nuni hwëdëh g'uwis ga mbëlëdeni do gë vamburu.

¹⁰ Yesu më ntehnëkëhni: «Yojënhëni wuryampo hnë wuwis wule fëlarun takan ŵi.»

¹¹ Simo *Piyer* kayëlehn kulu hna ndoj waryey ŵa nkal hna. Wuwis wusankaf wule fëbëko ŵa, keme gë wafëhw imbëd do gë warar (153) nkeniho do, mama njabahnëniho dús, waryey ŵa bëkëtalohna. ¹² Yesu më ntehnëkëhni: «Yijën tokin.» Wëla arëfal aryampo dëkëlohna tëya: «Mo yeru?» Njëtëniho Ahwëhn a ye. ¹³ Yesu më tëhak, nuf mburu ña do cahëlehnëhni, tac wuwis ŵa fëna. ¹⁴ Rarëna ÿa tufëhnakëhniwo Yesu vëréfal vëlëŵu va, kobëri ga mbëhnahnëko.

Yesu gë Piyer

¹⁵ Ga puhnani tok inja, Yesu më tëÿëka Simo *Piyer*: «Simo, aju *San*, ñahnëruho bi alëbëhni vëÿi?»

Më ntëkwaka: «Ha, Ahwëhn, njëtëru, ñahnëmi.»

Yesu më ntehnëka: «Davëryihni wupe mën va.»

¹⁶ Tac më mbok tëÿëka higëna ÿa: «Simo, aju *San*, ñahnëruho bi?»

Më ntëkwaka: «Ha, Ahwëhn, njëtëru ñahnëmi.»

Yesu më ntehnëka: «Pabëryihni wape mën ña.»

¹⁷ Yesu më mbok tëÿëka rarëna ÿa: «Simo, aju *San*, ñahnëruho bi?»

Piyer njamëlehn kabi rarëna ÿa tëÿëkawo Yesu bi ñahnëka. Më ntëkwaka: «Ahwëhn, njëtëru fop; njëtëru ñahnëmi!»

Yesu më ntehnëka: «Davëryihni wape mën ña.»

¹⁸ «Toña ÿa fëÿadëmi: ante nkoruho jar ña, wëjë dënk ÿëbadëho ryl ÿa do njidüho hn'ile ñaduho hna, bare ge ntafëru, njelëdu wëbák ñi, ahaŵary ÿabëdëhi do njiryeryëdëhi hn'ile nkoru ñadila ayi hna.» ¹⁹ (Hara, gë wanës watac, Yesu tufahnëdëho sifa cëm nte cëmëd *Piyer* tufahnahn inaÿ *Wënu* ña.) Ante nësëk watac ña më kwënëk: «Tëfe!»

Yesu g'arëfal ale ñahnëko dús

²⁰ *Piyer* më cahëtak do nuhna *arëfal* ale ñako ñahn Yesu dús ÿa; hamëhni tëfidëhëniwo. Arëfal arac rankako gë cape Yesu ante tokëdëniho roka ña do tëya: «Ahwëhn, mo ye ale rokadëhi ÿa?» ²¹ *Piyer* nukawo, më ntehnëka Yesu: «Ahwëhn, aÿi lë, ye yedëha?»

²² Yesu më ntëkwaka: «Ge ñada cëm hafo vokaju, ye yentahniki? Wëjë, tëfe!» ²³ Awa wanës watac cam-pëlehn hnë vëhery vële hwëtahnek hna; ntehnëdeho, arëfal arac cëmëdina. Bare Yesu dehnëlohna cëmëdina, umë lehnëko ge ñadina cëm hafo mbokaj, ye yentahnika?

²⁴ Arëfal arac dënk hnësëk had sedë do herëk watac. Njëtëbun cedëya dëŵu ña toña ye.

²⁵ Yesu mboko nti viyabah vihaŵary. Ge kerakënde fop, ntiyahnëko tëkëlakëndina duniÿa li vëkayëte vante herakënde va.

Vantiyehn

Wade yehéhna hnë inji kayëte

Ale herék kayëte Itëfëta nte kerék Lik pañare Yesu ña ye ale herék Vantiyehn Vëfayik ña. Gante nke ka namu vacërakëlo vële hwëtahnëka Yesu va ayehna Lik herék inji kayëte.

Mpëd kayëte Vantiyehn kerik yëbëlan wabëhn wafëhw imbëd gë ryaŵ gë wahnah gë wabëhn wafëhw imbëd gë warar g'imbëd (64 gë 85) ga ndëcëk hnagi Yesu ña, ante ndëcëko wëyas Pol ña. Njëtinëk Lik arëfëlënta Pol yeho wati wëyas walëwu ŵa bare gena kwëlëkwël nkelahnëniho. Njëtinëk rac kabi, kas fagant kayëte hna, rëkëk ntehnënd «fuhnë» hnë vikerëh vidëwu hna.

Age Itëfëta nte kerék Lik ña nësahnëd soñe uwám Yesu gëd hnani, Vantiyehn Vëfayik ña nësëd vile rëfidëha va, ðoku vëfayik soñe ntëdahnëni mbara vële hwëtahnëk va gante-wo-gante fagant bulunda wasëwif gë vële wok vëyena wasëwif. Age wapëtala kayëte Lik ña ntehnëk Ajë Wënu ña kërënakëhni, rëk pëgw wapëgwala Vantiyehn ña Iyir Pacah ña njëdahnik ntapëhnahni.

Wëlin yëb ryampo, 1.8, ile hnëfak: «Bare yëtëryin iñin: Iyir Ipacah ña cëlid hnë ŵuhnë do nuñadun fanka falëwu fa do wasëde mën yedun Yerusalem hna, Yuðe hna fop do gë Samari hna, do hafo hn'ile tëkwik ðuniña hna.»

Wëlin wanës wakwëhn nafa hn'inji kayëte: Pol, wasëwif, Ahwëhn, Iyir Ipacah, vëfayik, kulu, Rom, mbara vële hwëtahnëk, Wanës Wakasëk.

Wëlin gante nke kayëte ka:

Wafac warëkwa Yesu Këris nkal li (1.1-11)

Inap gë iyij Iyir Ipacah (1.12-2.13)

Ipëyahn Wanës Wakasëk Yerusalem hna (2.14-8.3)

Ipëyahn Wanës Wakasëk hnë vankol Yuðe gë Samari hna (8.4-12.25)

Ipëyahn Wanës Wakasëk gante-wo-gante nkal li (13.1-21.16)

Apëlaniha Afayik Pol Yerusalem hna soñe cëdëniha (21.17-23.22)

Njonihaha Pol Sesare hna (23.23-26.32)

Njonihaha Pol Rom hna (27.1-28.31)

Iyir Ipacah nte njëdahnëd Wënu ña

1 Añënta mën Tewofil, kayëte ndënkwerëyënk wën hna nësëbuho fop ile pëgwëko ntind Yesu do karanjëndëhëni vahnë ña ² hafo hnë fac le nufiko nji g'ambin ña. Ani gë kayahnënd ña, umë nkabëkëhni gë fanka Iyir Ipacah ña vële tëhnako had *vëfayik* va ile rëfëka ntini ña. ³ Vëhni, ante mbëhnëko ña, Yesu tufëhnakëhniwo do tufëkëhniwo yabah njëtahnëni paryi nke mbëhnëk. Hnë wafac wafëhw wahnah tufëhnakëhniwo do nësëhnëhni soñe *Inaŵ Wënu* ña. ⁴ Fac ryampo, wati nte mbarëniho ña, më ntehnëkëhni: «Ant'añawëtawu *Yerusalem*; napëryin ile ntehnëko Rëm njëdadëhu ña, umë ye uyëd ule fëyamuno ŵa. ⁵ *San* gë wënka njaryëdëho, bare ŵuhnë, ani gë wafac toye, g'Iyir Ipacah ña njaryëderun.»

Kayënda Yesu

⁶ Ante mbarëniho vëfayik va gë Yesu, më tëyëniha: «Ahwëhn, iñi wati bi mbësaduhëhni naŵ ña bulunda *Isërayel* ña?»

⁷ Më ntëkwakëhni: «Rëm ña fo yëtëk ante ntiyað vëyin ña; ŵuhnë maŵëryaniluhna ayëtu wati ma yamani ile ntiyahnëd ña. ⁸ Bare yëtëryin iñin: Iyir Ipacah ña cëlid hnë ŵuhnë do nuñadun fanka falëwu fa do wasëde mën yedun *Yerusalem* hna, Yuðe hna fop do gë *Samari* hna, do hafo hn'ile tëkwik ðuniña hna.»

⁹ Yesu, ga nësëk watac, nufiko g'ambin, do njëkëdënihawo vëhni fop; tac añar cankëlehna hafo nambëniha.

¹⁰ Nkonihaha ntañëniha Yesu g'ambin wati nte ñaŵë-tahëdëho ña, tëketëni vësan vëhi vële sudak viyi viyah haryënk wë lëw hni do ntehnënihëhni: ¹¹ «Vësan vëvë Galile, soñe ye yëwërun aki ayëkëndu ambin ñi? Asan ale ŵacëdun Yesu ña, hnufëhnirunëha nji g'ambin do koyëna mbokajëd.»

Ahnëmpët Yuda

¹² Awa vëfayik va matëlehnëni Kuḡ Oliviyë hna mbokani *Yerusalem*. Yëbëlan Kuḡ Oliviyë ḡa gë Yerusalem tëkëko kilo uyas gë toyë. ¹³ Tëkëndëni tuḡ, kayëlehnëni yaḡ etas hna, hnë cery ante rëkëniho nkehahnëndëni ḡa. Wëlin wamac vële yeho hnam va: *Piyer*, gë *San*, gë *Sak*, gë Andëre, gë Filip, gë Toma, gë Barëtelemi, gë Matiyë, gë Sak aju Alëfe, gë Simo nte wacëdeho Ahahnëndak, do gë Yuda aju Sak.

¹⁴ Mawalëniho mbarëlëndëni kwëlëkwël soḡe yëfa gë *Mari* hnëmu Yesu, gë vësëval vëryampo, do gë vëheryu Yesu.

¹⁵ Fac ryampo, ante mbarëdëniho ḡa, Piyer matëko tase vële hwëtahnëk hna vële rëkëko mpëd keme gë wafëhw wahi (120), do ntehnëni: ¹⁶ «Vëyënta mën, ile fëyahnik Vikerëh hna, watac tëfëkawo ntiya. Iyir Ipacah iḡa pëyahnik kobëri fo wës *David* hna soḡe Yuda nte ryënkwayëkëhniwo vële fëlaka Yesu va. ¹⁷ Aḡi asan, aryampo hnë fuhnë yentiko, do doku rac fo hwëtahnënkëfuno.

¹⁸ «Kaḡ laḡwahniko koryi ile cosiko soḡe iyëdahn Yesu ḡa. Hnam njoko, hafo tënka donk iḡi, cahñëlehna wabëy ḡa. ¹⁹ Vahnë vële lëdëk Yerusalem va fop njëtaniho watac: soḡe umë wacahnik iḡi kaḡ gë wanës wadëw hni ḡa: “Akëlëdama.” Umë fëhnëtanëd: “Ikaḡ Wasat.”»

²⁰ Piyer më mbok ntehnëk: «Wëlin ile herik Kayëte Wahnëw hna soḡe Yuda ḡa:

«“Arabi tere lëwü ḡa tavi, ahnë antë ntëdahn kwëlëkwël.” †

Mbok keru fëna:

“Arabi ahaḡary nuf doku lëwü ile njëdakawo Wënu ḡa.” ††

²¹ Tëfëka tëhnayina aryampo hnë vële lapëhnaðëhëfuno gante-wo-gante, ante njasëlehëdenëho gë Yesu Ahwëhn a, ²² kobëri ante njaryëkawo *San* Yesu hafo ante nufëhninëkëfuna nji g'ambin. Asan a rac nken-tëde koyëna sede gë fuhnë, ibëhn dëwü ḡa.»

²³ Awa, ga nësëk watac Piyer më tahnënihëhni vësan vëhi: Matiyas, gë Yosef, nte wacëdeho Barësabas, (wëcako fëna Yusëtis). ²⁴ Awa vële hwëtahnëk va më njëfani aki: «Wëjë, Ahwëhn, njëtëru iḡa vahnë ḡa fop; tufëryifuna bi mo rëhnaru hnë vëyë vësan vëhi ²⁵ Soḡe nke *afayik* nëmpëta Yuda nte yik gë yëwä ile rëfëka.»

²⁶ Tac njëlëniho wanjël njëtahnëni bi mo yed. Awa, më tufahnëk Matiyas ye. Nkwënëlehnëniha *vëfayik* pëhw g'aryaḡ hna.

Itëk Iyir Ipacah iḡa hnë fac Pantëkot

2 Ga tëkik fac Pantëkot ḡa, vële hwëtahnëk va sëñ ryampo fo mbarëlëniho. ² Taḡ wëñaḡ matëlehnig'ambin. Nkeho had wëñaḡ sël hwëhn fanka, do pëbëlehn hnë tere le ntaḡahnëniho hna. ³ Wati rac dënk, nulehnëni waryëw wale wëntëlëk gë humpen hwëdëh. Pitëlëlehn tindahn ale-wo-le nkaf hna vëhni

fop. ⁴ Pëbëlehnëhni taḡ vëhni fop Iyir Ipacah iḡa, pëgwëlehnëni nësëndëni vanësa vakaḡary, ale-wo-le gante njëdadëhawo Iyir Ipacah nësënd ka.

⁵ Hara, wati rac, *wasëwif* wale wätiko duniḡa ḡi fop, *Yerusalem* hna nkeniho; ntëñëñëdënihawo Wënu ḡa.

⁶ Ga nkwëryik wëñaḡ watac, më mbarëpëlëni. Pëmpëhnahnëkëhniwo dus vëhni fop, kabi ale-wo-le hnë vëhni nkwëryëdëhëhniwo ga nësëndëni wanës wadëwu ḡa dënk. ⁷ Pëmpëhnahnëkëhniwo dëcët do ntehnëdëniho: «Vëyë vahnë vële hnësëd vi, vëyena bi fop vëvë Galile? ⁸ Awa, hak kolahnëbun wëryëndëfuni, ga nësëndëni ale-wo-le wanës wante yëwëbun ḡa?

⁹ Vëryampo hnë fuhnë Parët matiniho, gë Medi, gë Elam; nkeniho vële lëdëko Mesopotami, do gë vëvë Yude, gë Kapados, gë Pon, do gë Asi; ¹⁰ gë vëvë Fërisi, gë vëvë Pampëfili, gë Esipët, do gë waresiḡo Libi ile ye darël ankol Siren; do gë vële wätik *Rom*, ¹¹ gë vëvë Këret, do gë vëvë Arabi; vëryampo wasëwif naginiho, do vëryampo caliḡëniho caliḡa wasëwif. Nkwëryëdëfunëhëhni fuhnë fop, ale-wo-le gë nësa ntëwu ḡa, ga nësëndëni soḡe wadoku wapëren wade ntid Wënu ḡa!»

¹² Vëhni fop pëmpëhnahnëkëhniwo dus do vëyëtëlohna ile nahadëni; ntehnëledëniho vëhni fop: «Ye ga ye iḡin?»

¹³ Bare vëryampo njafaḡëdënihëhniwo vële hwëtahnëk va ntehnëndëni: «Vëyë uñen ndëwëni!»

Ile nësëhnëkëhni Piyer kore ḡa

¹⁴ Awa *Piyer* gë vëfayik pëhw g'aryaḡ va kahnëniho do ndekahnëhni kore ḡa: «Nëparyino dus, vëyënta mën wasëwif do gë fop wuhñë vële ye *Yerusalem* vi: gwëryëryin ile ryëcëtaḡ ḡa. ¹⁵ Nahadun vëyë ndëwëni bare vëryëwëna! Cahñëfëd fo wok do sëwif cedina muk iḡi wati! ¹⁶ Iḡin haḡary ye, ile nësëko *kila* ile waciko Sowel ḡa:

¹⁷ «Wënu ḡa më lehnëko: “Wëlin ile rëkid ḡa: wafac warëkwa hna:

campehnëdëfu Iyir mën iḡa vahnë hna fop; vijë hun gë vëryag hun va nësëndëni wanës Wënu ḡa had wakila,

tufëdëfuhëhni vëjar hun va do gë vicër va vijë gë hudakery.

¹⁸ Ha, campehnëdëfu Iyir mën iḡa vëryokuḡ mën hna, vësan gë vësëval,

hnë wafac warac, do rëkëd nësëndëni wanës Wënu ḡa had wakila.

¹⁹ Ntidëfu vijë vifëmpëhnahnah yaḡ, ambin hna, do gë wëdahëse hnani gëd nkali:

umë yed wasat gë hwëdëh do gë vëḡar hwëcic, do ulav wä kuyëd

do ulepera wä mbëntëd had wasat.

Umë fop nkeḡ tëkahnind fac Ahwëhn a, fac sankaf ryëwayik hn'ile mbokahnid rac.

²¹ Do pëhëtëdëhëhni fop vële wëcadëha va.” †

²² «Nëparyin dus, vahnë *vëva Isërayel*, ile yadëmu hnësëhnu ḡa: Yesu mbë Nasaret, gante njëtërun ki Wënu ḡa ntiyehñëdëhawo vijë vifëmpëhnahnah tase

† 1.20: *Wahnëw* 69.26 †† 1.20: *Wahnëw* 69.26

‡ 2.21: *Sowel* 3.1-5

hun, gë wëdahëse do gë vile nkok nahana ahnë. Tufëku umë fayika. ²³ Umë Wënu ña njëdakuna gante pëhnako ka, gante kahnëndëko kobëri ka. Do wuhne njëdarunëha vële wok vëlnënëna Sariya Moyis va pakëniha hnë kërëwa aryaŵuna. ²⁴ Bare Wënu ña mbëhnëndanëka, pehëtëka cëm hna, tufahnëk icëm iña kodina pëlahna hn'ucankaf ntëwu hna. ²⁵ David nësëko soñe Ahwëhn a:

«“Nudëfuhawo kwëlëkwël Ahwëhn a haryënk wën, g'irëhw mën nke soñe wowu hahnëndaŵ.

²⁶ Soñe umë pëbahnëka ntaŵary mën iñi urisah do wës mën ña uhnatah njëwëd,

wëla mbahn mën iñi ikwëtahn hna njinëgad;

²⁷ Njëtëbu tavëdilohna ðuniya vësëm hna, tavëdilohna aryokuñ hu yëlu yag hna.

²⁸ Njëtëndanëruho ankaŵ nte yid gë ðuniya le wok pudina.

Igelahn gë wëjë ña natëdëho ðus.” † »

²⁹ Piyer më mbok ntehnëkëhni: «Vëyënta mën, paryi nke David nësëko koyëna bare njëtënëk wapacëk cëmëk do mbañik. Iyag dëwu ña hafo dol ñal fu li nkok. ³⁰ Awa, paryi nke kila yeho do njëtëko Wënu ña ntëkëhnëkawo ntehnë aryampo hnë vutah vuntëwu hna nempëtëdëha ucankaf ña. ^{†31} Koyëna David kobëri fo njëtëko soñe ibëhn Këris ña, do umë nësëdëho, ante ntehnëdëho Wënu ña tavëdilohna ðuniya vësëm hna, do tavëdina mbahn dëwu ña nkël.

^{†32} Wanës wadëwu ña soñe iyin nësëd Yesu, ale mbëhnëndanëk Wënu ña, do fuhnë fop wasëde yeyinëk.

³³ Tac nufik soñe nji ntaña laña hnëfak hna g'irëhw Wën. Do tame, gante ntehnëko Wën Rëm ña, nuyak hnë umë Iyir Ipacah iña do campehnëk hnë fuhnë. Umë ye ile hnuñun do wëryëdun iyi wati yi. ³⁴ Awa David, umë kayëna g'ambin had Yesu. Do kat më lehnëk:

«“Ahwëhn a Wënu ña më lehnëka Ahwëhn mën a: 'Yij alaña g'irëhw mën

³⁵ hafo hale këfëdëfuhëhni vële ñewëki va haryënk wën hu.” †

³⁶ «Awa wëli ile rëfëka njëtëni wapacëk fop bulunda Isërayel ña: ayi Yesu nte fakërun kërëwa ñi, Wënu ña ntika Ahwëhn gë Arëhnayik.»

³⁷ Wanës wadëwu ña ntavëkëhniwo ðus vële wëryëkawo va. Umë tÿyëniha Piyer gë vëfayik vëyëntaŵ va: «Vëyënta fu, ye rëfëka lifu?»

³⁸ Piyer më ntëkwakëhni: «Gwëcëtareyin vankeya hun va do ayaryiwo ale-wo-le g'uŵac Yesu Këris ŵa, tavëhnahnu Wënu ña wameh hun ña. Awa njëdadëhuna Iyir Ipacah ña. ³⁹ Yëtëryin, iñi Iyir Ipacah ñi nte ntehnëk Wënu ña njëdadëhuna wuhne hwëhnëk gë vutah hun va, do vële wok vëyena wasëwif va: umë ye fop vële macëd Ahwëhn a Wën fu ña.»

⁴⁰ Piyer mboko nësëhnëhni wanës wakaŵary wayabah soñe maŵehnahnehni do kamënaŵehnahnehni, ntehnëdëhëhniwo: «Maŵëryin ipeh iña, pitaryinëhni vahnë vëwen vëvë gaki vi!» ⁴¹ Awa vahnë

vëyabah hnë vëhni maŵëniho wanës Piyer ña do ntiniho njaryini. Do hnë fac rac tükëniho vahnë wawuli warar vële wënaço kore vahnë vële hwëtahnëk hna.

Ankeya vële hwëtahnëk

⁴² Kobëri tac, pabëniho nëpa wanës wante karanëdënihëhniwo vëfayik ña, do nkeni ndampo fo vëhni fop, tokëdëniho ndampo fo do njëfadëniho ndampo fo. ⁴³ Idak Wënu ña pëbëkawo ale-wo-le, kabi ntiyehnekëhni vëfayik va wëdahëse wayabah gë viyë vifëmpëhnahnah viyabah. ⁴⁴ Fop vële hwëtahnëk va ndampo fo nkeniho do cahëledëniho fop ile kwëhnaniho ña. ⁴⁵ Wëla watere wadëw hni ña nkwafeðëniho do gë ile kwëhnani ña do cahëledëniho koryi ña vëhni fop, ale-wo-le gante mbalëka ka. ⁴⁶ Fac-wo-fac, mbarëledëniho selele Cery Wën Cankaf hna, do gë watere hna soñe gubëlehn mburu ña g'uhnatah do g'intawary pacah. ⁴⁷ Tëfëtaðëniho ifërën ile ntidëho Wënu ña do vëvë Yerusalem va fop ñadënihëhniwo. Awa Ahwëhn a kwënedëhëhniwo fac-wo-fac vële pehëtëdëho va.

Iyërën ale wok kodina njas

3 Fac ryampo, Piyer gë San Cery Wën Cankaf hna njidëniho soñe iyëfa bë wati rarëna g'anent hna. ² Nkeho asan ale cëmëko wakwër kobëri nte nagiko ña yiryeryëdeho hnë rënka le ŵacik «Wamah» hna. Fac-wo-fac njodeho hnam soñe muntandëhni vële rënkëd Cery Wën Cankaf va. ³ Ante nukëhniwo Piyer gë San ga nkëhnëni tënkëni Cery Wën Cankaf hna, më muntakëhni koryi.

⁴ Vëfayik vëhi va më ntañëniha do Piyer më ntehnëka: «Yëkëryifu.» ⁵ Asan a më njëkëkëhni wapacëk kabi ntiyahnëkawo nuñad iñë hnë vëhni.

⁶ Piyer më ntehnëka: «Wëla ðalasi kwëhnala, bare ile hoðëfu liwu ña ntinëndëmi: g'uŵac Yesu Këris mbë Nasaret ña, matëry ayas!» ⁷ Tac tañ më pëlaka vák rëhw yi ndemahna mat. Tañ, wakwër ña njaŵëlehna, ⁸ umë ntonjak kahn do pëgwëlehn njasënd. Tac tënkëntëlehni gë vëhni Cery Wën Cankaf hna: njasëdëho ntonjatënd uhnatah ŵa do cëmbëdëhawo Wënu ña.

⁹ Kore ña fop nunihawo koyëna ga njasëd njëwatënd icëmb Wënu ña. ¹⁰ Njavëtiko paryi umë lañadëho «Rënka Wamah» Cery Wën Cankaf hna kwëlëkwël muntand. Ga nuyik ile yehawo ña, vahnë va pëmpëhnahnëkëhniwo ðus do vëyëtëlohna ile nahadëni.

Wanës Piyer ña Cery Wën Cankaf hna

¹¹ Vahnë va nuniho asan a tavëdilëhniwohna vëhni Piyer gë San . Soñe umë nkaryëniho kwërënihëhni nder cankafo nte ŵacik Salomo † hna do pëmpëhnahnëkëhniwo. ¹² Ga nuk Piyer watac, më ntehnëkëhni: «Vahnë vëva Isërayel , soñe ye pëmpëhnahnëku g'iñi yërën? Soñe ye lañërunëhëfu? Wëjë lehnëk imëk dëw

†† Salomo aju David yeho, ahnaŵ Isërayel had rëmu. Umë vëryehnekëko Cery Wën Cankaf ña do njëtiko soñe yasery ñalëwu (1 Vëhnaŵ 6; 1 Vëhnaŵ 5.9-14).

† 2.28: Wahnëw 16.8-11 †† 2.30: Wahnëw 132.11 † 2.31: Wahnëw 16.10 †† 2.35: Wahnëw 110.1

fu dënk ma usatah lëw̄ fu kahnahnëk njasënd aȳi asan? ¹³ W̄ën Abëraham, gë W̄ën Isak, gë W̄ën *Sakob*, W̄ën vacërakëlo fu va fop tufahnëk nafa sankaf aryokuŋ alëwū ȳa Yesu. Njédahnërunëha vëhni *Pilat* hna. Umë ñadëho tava bare w̄uhnë njwëÿërunëho. ¹⁴ W̄uhnë njwëÿërunëha Afacah, Asatah a. Pecehnu arëyu aŵaŵëryahniwu tavi ale ryaŵëka ahnë bare w̄uhnë njwëÿërunëho. ¹⁵ Koyëna ndaŵërunëha ale yëdahnëdëho uwám w̄a duniȳa li. Bare W̄ënu ŋa matëndëka vësëm hna do wasedë yebun. ¹⁶ Kabi kwë-tahnëbunëha Yesu, fanka w̄ac lëw̄u w̄a njaŵënëka asan ale hnuhun do yëtërun aȳi. Ha, soŋe kwëtahn inte hwëhnabun gë Yesu ŋi njërahnëk aȳi asan gante nudun w̄uhnë fop ki.

¹⁷ «Tame, vëÿënta mën, njëtëbu dus w̄uhnë gë vësankaf hun vi yëtëluhna ile pëhnëtanëd ile lirunëha Yesu ȳi. ¹⁸ Bare W̄ënu ŋa ntik koyëna ile nësëniho *wakila* ŋa fop kobëri ŋa. Umë ye: Arëhnayik, ale ntehnëko payidëha ȳa, korotëd. ¹⁹ Awa tame gwëcëтарыin vankeya va asahëtauw gë cape W̄ën pëhwëcëhnanu wameh ŋa. ²⁰ Koyëna Ahwëhn a W̄ënu ŋa maŵëryanëdëhu ayinëgawu, do mbokëd cañëtëhniwuna Yesu, ale tëhnako kobëri ŋa soŋe lëw̄ hun ȳa. ²¹ Yesu g'ambin ñëwëd ten hafo wati le mbokajëd nkwëcët fop, hafo mboka caŋ, gante nësëko W̄ën ka hnë waŵës wakila wacëvah wabë kobëri ka. ²² Koyëna Moyis më lehnëko: «Ahwëhn a W̄ën hun ŋa cañëtëh-nidëhuna *kila* g'ami ki. Avë bulunda hun yed. Ge tëkik afo ahnëpawuna fop ile ntehnëdëhu ȳa. ²³ Ale wëÿëd maŵëhna iȳi kila ȳa ndaŵëde do cani bulunda W̄ën hna kwëlkëwël.» †

²⁴ «Ha, wakila wante hnësëdëho, kobëri Samiyel ŋa, vëhni fop pëyahneni wati le yehahninëk dol ȳi. ²⁵ Vutah wakila watac va yerun do nkentahnirun akwëtëla nte kwëtëläniho W̄ënu gë vacërakëlo hun va ante ntehnëkawo Abëraham: «Hnë ale hnagik hnënk lëw̄ hu njëdëdëfuhëhni wabulunda wabë nkal ŋi fop.» ††²⁶ Soŋe hun ten W̄ënu ŋa canika Aryokuŋ alëwū ȳa, payika ndemaŵu aravu w̄uhnë fop vankeya vameh hun va.»

Piyer gë San haryënk wëhitij hna

4 Wati nte nësëhnëdënihehniwo Piyer gë San koyëna kore ȳa, tëkiniho vësëna wasadëha vëryampo, tëfëlini g'asankaf vële yëkad *Cery W̄ën Cankaf* va do gë *wasaduse* w̄a. ² Ntavëkëhniwo dus gë vëfayik vëhi va soŋe ile karañëdënihehniwo bulunda do pëyahnenëdëniho vësëm va mbëhnëdëni kabi Yesu mbëhnëk. ³ Awa më pëlanihëhni cëdehnënihehni hafo ge pacëk, kabi tëko mëd. ⁴ Bare hnë vële wëryëko wanës vëfayik va, vëyabah kwëtahnëniho, do iyab vële hwëtahnëk na nkëhnëko tëkëni vahnë wawuli mbëd.

⁵ Ga pacëk vësankaf wasëwif va, gë vicër bulunda va do gë *vëharan* sariya va mbarëniho *Yerusalem* hna. ⁶ Nkeniho hnam *Anas*, *asëna wasadëha asankaf* a, gë Kayif, gë San, g'Alekësandër do gë fop vësëna wasadëha viyëntaw vële nkeni hnënk g'asëna wasadëha asankaf a. ⁷ Umë cëdëtijini vëhni, Piyer gë

San, kahnëdënihehni haryënk wëhni mbara ntëw̄ hni hna do tëyënihehni: «Gë iȳehne fanka, umë ye, g'uŵac mo ntihantun iȳin?»

⁸ Awa *Piyer*, pëbëkawo Iyir Ipacah iȳa, më ntëk-wakëhni: «Vësankaf do gë vicër bulunda, ⁹ dol tëyëdebun soŋe ufërën ule linëhnëbunëha asan ale woko kodilohna njas, umë ye, gante njërenik ka. ¹⁰ Awa, yëtëryin w̄uhnë fop, arabi bulunda *Isërayel* ȳi fop njëtëni: g'uŵac Yesu *Këris* mbë Nasaret ŋantibun iȳin. Yesu nte fakehnërun ŋa do W̄ënu ŋa mbëhnëdanëka vësëm hna, soŋe lëw̄u kahnahnëk aȳi asan, ani haryënk wëhni hun, g'imbahn kender. ¹¹ Yesu ye «itaka inte cañëtaniho vëvëry cery ŋa do ye tame inte mbëryahnëk W̄ënu ŋa cery ntëw̄u ŋa fop.» ‡

¹² Hnë umë fo nke ipëh iȳa. Duniȳa li fop, W̄ënu ŋa kobëri canëtëlahna ahnë ahaŵary ale hoden tëfin pëhëtahninëfu.»

¹³ Vëhitij vësankaf va pëmpëhnahnëkëhniwo dus, kabi nunihëhniwo vëhni Piyer gë San g'ikwëtahn nësëdëniho do njëtaniho fëna vëhni dënk vësan vëhwëhn uyët këm fo ye; do njavëtënihehniwo taŋ vëfëfal Yesu yeho kobëri ŋa. ¹⁴ Kabi nunihawo asan ale yëreniko ȳa, ga kahnëk darël lëw̄ hni, ñoñ vëhwëh-nalohna ile nësëdëni. ¹⁵ Awa më ntehnënihehni cah-nëni *Mbara Vëhitij* hna do pëgwëlehnëni nkwa-jëlëndëni vëhni fo: ¹⁶ «Hak ntidenëhëhni vëÿi vësan? Vëvë Yerusalem vi fop njëtëni wapacëk vëhni lik viȳë vi fëmpëhnahnah vi do kodelënhëna nkwa-jin. ¹⁷ Karañ dëw̄ hni ŋi tëfëlahna camp g'ahaŵary bulunda hna. Tëfëka mbañëhnihehni antë mbok nësëhnënihehni vahnë soŋe Yesu.»

¹⁸ Tac më mbok macënihehni Piyer gë San do mbañëhnihehni antë mbok nësëni ma karañënihehni vahnë soŋe Yesu. ¹⁹ Bare më ntëkwani: «Yëkëryin w̄uhnë dënk: cañëk bi haryënk wëhni W̄ën hna aŵaŵëhniwu, hara gena ŵaŵëhnëfuna umë. ²⁰ Ge fuhnë ye kodilëfuhna ravëfu inës ile hnuhun do wëryëbun ȳa.»

²¹ Ga mbok ñañëhnihehni kat vëfayik va, tavëlehnënihehni; vëhnuŷalohna fere ntihahnënihehni wameh, kabi bulunda ȳa fop cëmbëdënihawo W̄ënu ŋa soŋe ile njërenik asan a. ²² Asan arac kwëhnako ile lëbik wabëhn wafëhw wahnah.

Iyëfa vële hwëtahnëk

²³ Piyer gë San, tavëndeni taŋ, njilehnëni taŋ gë vële hwëtahnëk vëÿëntaw pëyanihëhni fop ile ntehnënihehni vësankaf vësëna wasadëha va gë vicër vëÿëntaw bulunda ȳa. ²⁴ Ga nëpanihëhni, vëhni fop, pëgwëlehnëni njëfandëniha aki W̄ënu ŋa: «Ahwëhn, wëjë lik ambin ŋi, g'inkal iȳi, gë wov ȳi, do gë fop ile yehëhna hnam ȳa. ²⁵ Gë fere Iyir Ipacah ŋa njëdaruha acërakëlo fu *David*, aryokuñëh hu ȳa, nës:

«Soŋe ye ntavëkëhni aki wayał wi?

Soŋe ye nkwa-jëlëndëni ntini wabulunda ŋi ile wok kodina nke?

²⁶ Vëhnaŵ vëvë nkal vi pëhwëtani wët w̄a.

† 3.23: *Divëta Sariya* 18.15,18,19 †† 3.25: *Wapëgwala* 22.18

‡ 4.11: *Wahnëw̄* 118.22

Ha, vevê haryênkw bulunda va nkwëryëlëni njwëyëniha Ahwëhn a Wënu ña gë Arëhnayik alëwu ÿa.”

²⁷ Paryi nke, hn'inqi naŵ, *Erod* gë Pos *Pilat* nkwëryëlëni gë vële wok vëyena wasëwif va do gë bulunda *Isërayel* ÿa, këfëniha aryokuñ asëvah alëw hu ÿa Yesu, ale rëhnaru ÿa. ²⁸ Bare ile ntini ÿi fop, gena haŵary ile fëhnaruho wëjê dënk kobëri ÿa fo ntini. ²⁹ Tame, Ahwëhn, nëpary gante ñañëhahnëdënihefu ka, do njëdaryihni, vëryokuñ hu va, pëyahnëni wanës hu ña g'ikwëtahn pëbah. ³⁰ Tufahnëry fanka hu fa gë fere wëdahëse wapëmpëhnahnah njërenahnënihehni vahnë va g'uŵac Yesu, aryokuñ hu asëvah ÿa.»

³¹ Ga puhnani iyëfa ña, pëgwëlehn ñënkand hn'ile mbarëniho hna. Pëbëlehnëhni vëhni fop Iyir Ipacah inja do pëgwëni pëyahnëdëni wanës Wënu ña g'ikwëtahn.

Idemal vële hwëtahnëk

³² Fop vële hwëtahnëko va nkwëryëlëniho g'intaŵary do g'inahan pacah, nkeni ndampo fo. Cehëlëdëniho fop ile kwëhnani ÿa do ahnë dehnëdilo hna ile kwëhnak ÿa umë fo hwëhnëk. ³³ *Vëfayik* va pëyahnëdëniho ibëhn Ahwëhn a Yesu gë fanka sankaf do Wënu ña njëdadëhëniho fop ile valëdëhëniho ÿa. ³⁴ Hnë vëhni fop ahnë gojëlawohna iñë, kabi vële hwëhnako wëhaÿ ma watere va nkwa fëdëniho wati wati, do njojëndëni koryi ÿa ³⁵ njëdandënihehni vëfayik va: vëhni, cehëlendënihehniho vëhni fop do ale-wo-le, gante mbalëka ka, nuŵadëho.

³⁶ Nkeho hnam asan ale ŵaciko *Yosef*. Avë hnënk *Levi* yeho do Sipër hna nagiko. Vëfayik va Barënas macënihawo, umë fëhnëtanëd «asan ale hamënaÿehned». ³⁷ Asan arac hwëhnako kaÿ nte nkwa fëko do njo koryi ÿa, njëdahni vëfayik va, soñe vële mbalëd va.

Wamër Ananiyas gë Safira

5 Nkeho fëna asan ale ŵaciko Ananiyas. Nkwëryëlëniho g'asëvalu, Safira, nkwa fëni kaÿ nte kwëhnaniho ña. ² Naÿëtëko koryi ÿa tac nji njëdahni vëfayik va ile wok ÿa, do asëvalu njëtëko.

³ Awa *Piyer* më ntehnëka: «Ananiyas, soñe ye ŵaŵëru *Sintani* tënki hafo pëb ntaŵary hu hna? Mërhëneruha Iyir Ipacah inja, ñaÿëtëru koryi ile wafahnëru kaÿ dëw hu ña! ⁴ Awafahnënd ÿa wëjê hwëhnëko kaÿ inji, do nte nkwa fëru ña fëna gena bi wëjê hwëhnëko koryi ÿi? Hak kolëru ahnaha hafo ali koyëna? Gena vahnë wërhëneru, Wënu ña wërhëneru.»

⁵ Ananiyas, ga nkwëryëk watac, njok cëmëlehn tañ. Fop vële yëtako watac va ntakëkëniho dus. ⁶ Vëjar njilehnini përyëni iñas ña tac njoni mbañëni.

⁷ Ga ndëcëk wëwati warar, asëvalu Ananiyas təkëlehn, hara yëtëna ile liyak hnam ÿa. ⁸ Piyer më tëyëka: «Pëyarye, kaÿ nte wafërun ña, koryi lëwu ÿi aki bi nke?»

Më ntëkwaka: «Ha, aki nke.»

⁹ Awa *Piyer* më ntehnëka: «Hak kolahnërun aŵërhënnuna Iyir Ahwëhn a aki? Nëpary: vële yikëh mbañiniha asan hu va təkini rënka li do njidëni mbañinihi, wëjê fëna.»

¹⁰ Wati rac dënk njolehn haryênkw *Piyer* cëmëlehn tañ. Vëjar va təkëlehnini təkätëniha ga cëmëk; njolehnëniha mbañëniha darël hn'ile mbañëniha asanu hna. ¹¹ Watac njonëhnikëniho ntakah cankaf vële hwëtahnëk va fop gë vahnë vëhaŵary vële yëtako va.

Vifëmpëhnahnah viyabah vile ntidëni vëfayik

¹² *Vëfayik* va ntidëniho viyë vifëmpëhnahnah gë wëdahëse wayabah bulunda hna. Vële hwëtahnëk va fop njehëkëniho barël nder Salomo † mbë Cery Wënn Cankaf hna. ¹³ Ahnë ahaŵary dëkëdilo hna naŵahni; do vahnë va fop ntënëdënihehniho dus. ¹⁴ Hnë watac fop vële hwëtahnëdëha Ahwëhn va nkwënadëniho kwëlëkwël, vësan gë vësëval. ¹⁵ Njiniho hafo canëdënihehni vëres va vankaŵ hna: hnë wëgway kwëtëdënihehniho ma hnë wafad, soñe, ge *Piyer* ndëcëd, wëla cën dëwu ña fo kod cankëhni. ¹⁶ Vahnë vëyabah fëna nkaryayëdënihehniho vëres do gë vële mbërehnëni *wayine* vëvë vankol vante kakëniho gë *Yerusalem* va. Do fop njërenëdëniho.

Vëfayik va mbërehnëdëni

¹⁷ *Asëna wasadëha asankaf a gë wasaduse* waÿëntaŵ ŵa fop ñëwaryënihehniho vëfayik va ile ntidëniho ÿa. Awa umë pëhnani ntinihehni iñë. ¹⁸ Më matëni pëlanihëhni vëfayik va do cëdehnihehni kaso bulunda hna. ¹⁹ Bare g'umëd ga, mëleka Ahwëhn a më pidëtëk warënka kaso ŵa, canëkëhni do ntehnëhni: ²⁰ «Yiryin *Cery Wënn Cankaf* hna afëyawuni bulunda ÿa wanës wante yod uwám usër hna.»

²¹ Vëfayik va maŵëhnëlehnëniha: kobëri fo g'acahnëfëd ga, njilehnëni Cery Wënn Cankaf hna pëgwëlehnëni karañdënihehni vahnë va.

Awa, asëna wasadëha asankaf a do gë vële nkeniho va më macënihehni *Mbara Vëhitij* vicër bulunda wasëwif va soñe kitiñënihehni. Tac më payehñëni njinëhni vëfayik va, gë kaso njojini. ²² Bare vëyëka va ga təkëni kaso hna, vërekätëlëniwohna hnam. Umë mbokani pëyahnëni: ²³ «Tëkatëbun warënka kaso ŵa ga nkok pidë dus vëyëka va ale-wo-le ÿëŵa lëwu hna haryênkw warënka hna, bare ga pidëtëbun, ahnë təkätëlëfunahna bambery!» ²⁴ Ante nkwëryëniho watac ña, asankaf vëyëka Cery Wënn Cankaf ña gë vësankaf vësëna wasadëha va vëyëtëlo hna ile nahadëni do tëyëlëdëniho bi ye likëhni vëfayik va.

²⁵ Hnë wati rac, təkëlehn ahnë pëyahnë: «Vësan vële sëdehnerunëho va selele Cery Wënn Cankaf hna nkeni do bulunda ÿa karañdëni.» ²⁶ Awa, vësankaf vëyëka va njilehnëni gë vësan vërac mbokaryinihehni vëfayik

† Salomo aju David yeho, ahnaŵ *Isërayel* had rëmu. Umë vëryehñëko Cery Wënn Cankaf ña do njëtiko soñe yasery ÿalëwu. (1 *Vëhnaŵ* 6; 1 *Vëhnaŵ* 5.9-14)

va. Bare vëyañenalohna, kabi ntakëkëhniwo gë bulunda ÿa antë ntutënihëhni gë wëraka.

²⁷ Ga mbokaryinihëhni, umë njonihëhni Mbara Vëhitiñ hna gë vësëna wasadëha hna. Asankaf vësëna wasadëha ÿa ²⁸ më ntehnëkëhni: «Mbañëhnirun karañ vahnë g'uŵac aÿi asan ña. Bare wëli pëbënerunëhëhni vahnë vëvë *Yerusalem* vi ikarañ hun inji wahakili walëw hni hna, do ntehnërun fuhnë ryaŵëka aÿi asan.»

²⁹ Awa *Piyer* gë vëfayik vëÿëntaŵ va më ntehnëni: «Ŵënu ña rëfëka maŵëhni, gena vahnë. ³⁰ Ŵën warëm fu ña mbëhnëndanëka Yesu nte fakërun hnë *kërëwa* soñe aryaŵuna. ³¹ Umë matëndëk Ŵënu ña soñe ntaña g'irëhw lëwü had asankaf do afëhët, njëdahnëhni vahnë vëva *Isërayel* va nkwëcëtëni vankeya vantëw hni va do nuÿahnëni itavëhn wameh wadëw hni ña.

³² Do fuhnë, wasedë warac yebun, g'Iyir Ipacah nte njëdakëhni Ŵën vële ŵaŵëhnëdëha va.»

³³ Mbara Vëhitiñ va, ga nkwëryëni watac, ntafvëkëhniwo had tënkëhni wasakahn ŵa, do ñadëniho ndaŵëhnënihëhni vëfayik va. ³⁴ Bare aryampo hnë vëhni, *farise* ale ŵaciko Gamaliyel, tebako wanës ña. Aharañ sariya ale ntënëniho bulunda ÿa fop yeho. Matëko tase vahnë fop tëy canini ten toye vëfayik va.

³⁵ Tac më ntehnëkëhni vële mbarëniho va: « *Vëva Isërayel*, diryin wajira ile ÿadun aliwuni vëÿi vësan vi.

³⁶ Dënkwëtaryin: biÿëna nuyinëkawo asan ale ŵaciko Teyudas, pëlako nkaf ntëwü ña had aryëndah; tëkëniho vahnë wakeme wahnah vële rëfëdëhawo va, bare ndaŵiko, do fop vële rëfëdëhawo va campëniho do golohna nkwëryënde ga nësëde soñe lëw hni. ³⁷ Umë, ga ndëcëk, wati vaker hna, Yuða avë Galile ÿa cahniko. Umë fëna vahnë vëyabah tëfëdënihawo bare ndaŵiko umë fëna do fop vële rëfëdëhawo va campehniho.

³⁸ Awa tame, wëli ile hnahabu ÿa: antë awo afabu wëba vëÿi vësan do tavëryinëhni njini. Ge ile ntidëni ÿi gë ile ñadëni ÿi nahan dëw hni dënk matik përekad.

³⁹ Bare ge paryi Ŵën hna matik kodiluhna aŵëmaÿehnni, ant'aliwu hafo aŵëtaryuna Ŵënu ña!»

Mbara Vëhitiñ va maŵëlehnëni wanës Gamaliyel ña. ⁴⁰ Macëlehnënihëhni vëfayik va, ndafëhnënihëhni tac ntehnënihëhni antë mbok nësëni g'uŵac Yesu, tavëlehnënihëhni.

⁴¹ Vëfayik va cahnëlehnëni hnam g'uhnatah sankaf kabi Ŵënu ña catahnëkawo gë vëhni korotëni soñe ŵac Yesu ŵa. ⁴² Pëgw hnë fac rac, selele Cery Ŵën Cankaf hna do watere hna, nkoniho karañëdënihëhni vahnë va do pëyahnëdëni *Wanës Wakasëk* Arëhnyayik a, Yesu.

Vësan mbëd gë vëhi vële rëkëd ndemandënihëhni vëfayik

6 Hnë wati rac, nkwënadëniho vële *hwëtahnëk* va yab iña. Nkeniho hnë vëhni wasëwif wale hnagiko *Isërayel* hna, Wa-ebëre nësëdëniho, do wëryampo hnë wayal wahaŵary matiniho, Wagërek nësëdëniho. Vële hnësëd Wagërek va mëhnadëniho soñe vële hnësëd Wa-ebëre va, ntehnëdëniho vërac vësañëlendilohna rokëtök ÿa gante cañëk fac-wo-fac ka soñe vësëval

vëvë kore lëw hni vële cëmaryëk vësan va. ² Awa vëfayik pëhw gë vëhi va më mbarënihëhni vële hwëtahnëk va fop ntehnënihëhni: «Cañëna soñe lëw fu ravëfu pëyahn wanës Ŵënu ña fabahnëfu cahëlehn ile rokëde. ³ Awa tame, vëÿënta fu, tëhnaryinëhni hnë ŵuhnë vësan mbëd gë vëhi, vële pëbëk Iyir Ipacah, gë yasery, do hwëtahnëk. Kwëtëhnahndëfunëhëhni iÿi doku. ⁴ Koyëna fuhnë kodëfun wo hahnëndafu iyëfa ña gë ikarañ vahnë wanës Ŵënu ña.»

⁵ Vële hwëtahnëk va fop maŵëniho watac. Më tëhnanihëhni vëhni: Ecen, asan ale hwëtahnëkawo dus Ŵënu ña do pëbëko Iyir Ipacah, gë Filip, gë Përokor, gë Nikanor, gë Timon, gë Parëmenas, do gë Nikola mbë Antiyos nte salinjëko kobëri ña sali wasëwif. ⁶ Më tufinihëhni vëfayik va soñe njëfanëhnihëhni do tindënihëhni wëbäk ña ale-wo-le vëhni fop.

⁷ Wanës Ŵënu ña campëdëho kwëlëkwël g'ahaŵary do iyab vële hwëtahnëk va nkwënadëho dus *Yerusalem* hna. Do wëla vësëna wasadëha vëyabah kwëtahnënihawo Yesu do maŵëhnëniha.

Ipëla Ecen

⁸ Ecen, Ŵënu ña njëdëkawo dus do pëbënekawo fan-ka falëwü fa, ntidëho wëdahëse gë vifëmpëhnahnah visankaf bulunda hna. ⁹ Bare vësan vëryampo pëg-wëlehnëni nkwajëtehnëdëniha. Vësan vërac vëvë *cery caliña* nte ŵacëde «Cery Caliña mba Vëramp vële Ravik» yeho. Ani matiniho: Siren, gë Alekësandëri, gë Silisi, do gë Asi. Nkwajëlëdëniho gë Ecen, ¹⁰ bare vëhodilohna tufahnëni gena toña wanës wacatah wadëwü wante nësëdanëdëhawo Iyir Ipacah iña.

¹¹ Soñe rac, më cosënihëhni vahnë ntehnëni nkwëryëniha ga nësëd wanës wante yeŵëdëha Moyis gë Ŵënu ña.

¹² Koyëna ntafvëndanënihëhniwo bulunda ÿa, gë vicër bulunda va, do gë *vëharañ* sariya va. Tac më nëñlëh-nëniha Ecen pëlanaha, njonaha *Mbara Vëhitiñ* hna.

¹³ Njoryaryënihëhniwo fëna wasedë vëwër va më ntehnëni: «Aÿi asan teryëdina nës wameh soñe Cery Cëvah Cankaf Ŵënu ntëw fu ña gë *Sariya* Moyis ÿa.

¹⁴ Nkwëryëbunëha, ga ntehnëd, Yesu mbë Nasaret ñi nihëd Cery Ŵën Cankaf ña do nkwëcëtëd wënamu wante njëdakëfu Moyis ña.»

¹⁵ Fop vële yeho hnam va ntañënihawo Ecen kabi nunihawo yëka ÿa had yëka mëleka nkehawo.

Wanës Ecen

7 *Asëna wasadëha asankaf a më tëyëka Ecen: «Toña bi ye ile hnësëde soñe hu ÿi?»*

² Awa më ntëkwaka: «Warëm mën gë vëÿënta mën, nëparyino: Ŵën Hnaÿah ÿa karyëtahnëkawo rëm fu ÿa Abëraham ante nkeho Mesopotami hna ani gë njihah-nënd ntëd Aran hna. ³ Më lehnëkawo: “Tavëry nkal hu ñi, gë hnënk hu ÿi do ayi hn'inkal nte rufëdëmi hna.”

^{†4} Koyëna tavëko Abëraham nkal Kalëde ña ñi ntëd Aran hna. Tac ante cëmëko rëmu ña, Ŵënu ña më

pakëtika hnë nkal nte yehahnërun gaki nj. ⁵ Wënu ña ñoñ yëdëlawohna Abëraham kwëhn umë hnam, wëla fënkwaç fatoy yëdëlawohna. Bare më lehnëkawo njëdadëha nkal ñja do vërahu kwëhnëdëni ge cëmëk. Hara wati rac, Abëraham kwëhnalëhniwohna ten vutah. ⁶ Wënu ña më lehnëkawo vutah vuntëwu va hnë nkal nte wok gena dëw hni ntëdëdëni, hn'ile nkedëni vëramp do ntideni këm fo hnë wabëhn wakeme wahnah (400). ⁷ Wënu ña nkwënëko pinijëdëhëhni bulunda ile lidëhëhni vëramp ña. Ge ndëcëk watac, cah-nëdëni hn'inkal tac do njijëni ani dënk, hn'iji nkal, cëmbëndëniho. ¹⁸ Tac Wënu ña kwëtëlëniho gë Abëraham do njëdahna namu *háci* ña nke dahëse kwëtëla ntëw hni ña. Awa Abëraham nagëhnikawo facan, Isak maciko, do *kácëkawo* ante nuýako wafac mbëd gë warar ña. Isak fëna koyëna kácëkawo aju *Sakob*, do Sakob fëna kácëkëhniwo viju, vële yeho warëm pëhw gë wahi waryënkwëryënkwa wë.

⁹ «Viju Sakob, vërac ñëwary, fëlakëhniwo më nkwa fëniha ahery hni *Yosef*, soñe nji had aramp hn'inkal Esipët hna. Bare Wënu ña g'umë nkeniho. ¹⁰ Ntihatëkëkawo mbër ntëwu ña fop do njëdakawo yasery hafo *Faraño* ña, ahnañ Esipët, nëña ðus g'umë. Arac më ntika guverëner Esipët hna do gë tere ucankaf hna fop.

¹¹ «Tac tëkëlehni inte cankaf Esipët hna fop gë nkal Kanan ña. Ambër cankaf yeho. Warëm fu wë ñoñ vëwlohna nuýandëni ile tokëdëni. ¹² Sakob njëtako nkehëhna Esipët hna ile rokëde, do ryënkwëryënkwa ña më payëkëhni viju, warëm fu wë. ¹³ Ga njini higëna ña, Yosef më ntik njavëtëniha vicëru do *Faraño* ña njëtako vicëru va ye. ¹⁴ Tac Yosef më payehnekë njinëhni rëmu Sakob gë tere lëwu ña fop. Vahnë wafëhw imbëd gë wahi g'imbëd (75) nkeniho. ¹⁵ Awa Sakob gë tere lëwu ña njilehneni gë Esipët; hnam cëmëniho umë gë warëm fu waýëntañ wë. ¹⁶ Sisem hna njireryiko waýas walëw hni wë, kwëtini hn'iyag inte ntañwëko Abëraham gë koryi hnë viju Hamor.

¹⁷ «Bulunda fu ña njabëniho do nkwëna dëniho kwëlëkwël Esipët hna hafo tëhaj wati le ntihand Wënu ña ile nësëhnekawo Abëraham ña. ¹⁸ Awa, ahnañ ale wok yëtëlawohna Yosef nañwëgëko Esipët hna. ¹⁹ Ahnañ arac tokadëhëhniwo bulunda fu ña do këm fo ntidëhëhniwo vacërakëlo fu va porosiñatëdëhni tavëndënihëhni vutah vunul va cëmëndëni.

²⁰ «Hnë yamani rac nagiko Moyis. Fatah fankwamah yeho, do Wënu ña ñahnëkawo. Ýalu hna njëwëndiko hnë wadepëra watar. ²¹ Tac më njëbik hnë kankel do ntabi hnë garyëla. Awa aryagu *Faraño* ña hñufakawo do kwëdëkawo had fatah fantëwu. ²² Koyëna ñëñjako Moyis fop uyët vëvë Esipët va do kwëhnako fanka hnë ile nësëdëho do ntidëho ña.

²³ «Ga nuýak wabëhn wafëhw wahnah, Moyis pëhnako nji njëkihni vëýëntañu vële nkeni hnënk va, viju *Isërayel*. ²⁴ Wati rac nukawo avë Esipët ga ntidëha këm fo avë Isërayel. Awa më ntëwëhnekë mbañ ntëwu ña, ndañwa avë Esipët ña. ²⁵ Ntiyahnekawo nkwëryëdëni

wahnënk walëwu wë, gë umë pëhëtëdëhëhni Wënu ña, bare vëwëryëlohna. ²⁶ Ga pacëk, Moyis tëkatëkëhniwo vële nkeni hnënk va ga mëtëdëni do ñadëho kon-jëlehnhëni. Më ntehnëkëhni: “Wëlawo mën, hnënk yerun! Awa soñe ye lilëdun këm fo aki?”

²⁷ «Bare ale lidëhawo aýëntañu këm fo ña më cañë-taka Moyis ntehnë: “Ye yentahniki? Mo liki asankaf do ahitiñ alëw fu? ²⁸ Aryaño bi ýadu, gante ndañwëruha ýëhno avë Esipët ki?” ²⁹ Moyis ga nkwëryëk wanës watac, më nkaryëk nji ntëd hn'inkal Madiyan hna; hnam nuýakëhniwo vutah vucan vuki.

³⁰ «Ga ndëcëk wabëhn wafëhw wahnah, mëleka haryëtahnëkawo Moyis wula hna, fagant humpen fatëh fante ýagëdëhohna darël kuñ nte wacik Sinayi hna. ³¹ Moyis pëmpëhnahnëkawo ga nuk hwëdëh ha fatëh hna koyëna. Bare tëhadëho soñe pëcëta wapacëk, më nkwëryëk kopa Ahwëhn a ga ntehnëdëha: ³² “Wën vacërakëlo hu ña yebu, Wën Abëraham, Wën Isak, do gë Wën Sakob.” Moyis mbalëdëho, dëkëdëlohna njihn yëka ña.

³³ «Awa Ahwëhn a më ntehnëka: “Paryëtëry wapary nj, kabi hn'ile kahnëru hna cëvak. ³⁴ Nubu ambër bulunda mën ña Esipët hna, nkwëryëbu wako g'ijëm dëw hni ña do cëlibu, fehëtëwëhni. Tame, yij: payëdëmi gë Esipët.” ††

³⁵ «Moyis tac dënk ye nte ñwëýëniho ntehnëniha: “Mo liki asankaf do ahitiñ?” Umë payëka Wënu ña had asankaf, afëhët bulunda g'idëma mëleka le sahnëhnikawo humpen fatëh hna. ³⁶ Umë sanikëhni Esipët hna. Ntiko wëdahëse gë vifëmpëhnahnah hn'inkal tac, nte ntëmpëta dëniho Wov Vëntah hna, do gë hnë wabëhn wafëhw wahnah wula hna.

³⁷ «Moyis tac dënk lehnëkëhni viju Isërayel: “Wënu ña canëhnedëhuna *kila* had ami avë bulunda hun.” ³⁸ Do fëna, ante mbarëlëdëniho bulunda Isërayel wula ña, umë hahnëdëho yëbëlan vacërakëlo fu va gë mëleka le hnësëhnedëhawo hn'ikuñ Sinayi ña. Hnam nuýajëdëho wanës Wën wante yëdahnedë uwám usër soñe njij pëyafu.

³⁹ «Bare vacërakëlo fu va vëýadilohna mañwëhneniha; më cañëtaniha do pëhnani mbokani Esipët. ⁴⁰ Umë ntehnëniha *Aron*: “Dinëhnyëryifu wamën wante ryënkwaryëhëdëfu, kabi yëtëlëfuhna bi ye fëlaka anji Moyis nte sanikëfu Esipët nj.” ⁴¹ Awa më ndëhwarëni wën le mëntëlëni gë fañihni, ntinëhneniha sadëha, do më ntini ambënt nëñah soñe ile ntini vëhni dënk ña.

⁴² Bare Wënu ña niyahnekëhniwo do tavëhni cëmbëndëni wahal wale ye g'ambin wë. Gante kerik kayëte *wakila* ki:

«“O bulunda va Isërayel,
Gena ami sënahnerun sadëha wusañ
gë wasadëha waýëntañ hnë wabëhn wafëhw wahnah wula hna.

⁴³ Hali, ndibëdunëho gante-wo-gante usank wën ile wacëdeho Molok wë do gë wën hun ile liyarun wëntëlah g'ikol nte wacëde Refan ña.

† 7.7: Wapëgwala 15.13-14

†† 7.34: Icahn 3.1-10

Ntiyarunëho wari wamën wuhne dënk awuntahnëndu.

Soje umë fakëtanëdëmu hafo *Babilon*."

⁴⁴ «Wula hna warëm fu wa kwëhnaniho usank ule ryënkwëtehnëdëho kwëtëla nte ntiniho Wënu na gë vëhni na. Usank rac ntiko Moyis gante ntehnëkawo Wën ka. Sifa ule tufëkawo wa ntiko. ⁴⁵ Urac, tebalëdëniho warëm fu wa. Vëhni gë Yosuwe njonihohnë nkal nte nkehahnëniho bulunda vële wok vëyëtëlahna Wën, vële ntak Wën haryënkwlëw hni va. Hnam nkoko afo *David* nke ahna. ⁴⁶ Arac nuÿako ide-ma Wënu na kabi Wënu na ñadëhawo. Awa *David* tÿyëkawo mawëryana nëmpët *usank* wa gë nte vëryik nte rëkëde cëmbahnënde, umë Wënu Sakob na.

⁴⁷ Bare Cery tac Salomo † vëryehneko.

⁴⁸ «Bare, ile ye toña ÿa, Wën Hunte Sëpëk Fop na dëdëdëna hn'acery nte mbëryëni vahnë. Wëlin ile pëyahnek kila ÿa:

⁴⁹ «"Wënu na Ahwëhn a ntehnëk: 'Ambin na ye tinki na w mën na, nkal inji ye hn'ile yinëgehnahne defu wapary mën na. Iÿëhne sifa Cery hodun avëryëhnuno? Añëhne cape kodëfu ÿëwu?

⁵⁰ Gena bi ami lik vëÿin fop?"

⁵¹ «Wuhne vahnë vële kambëk vankaf vi, Wënu na macëdëhu bare pidërun wasakahn hun †† wa gë vanëf hun va, ñwëÿëdunëha kwëlkwëlkwë Iyir Ipacah inja! Had vacërakëlo hun va nkerun! ⁵² Nkehëhna bi kila ile nkoni vëvërehnëna? Nda wënihëhni vële fëyahne dëdëho itëk Yesu, Asatah a. Do wuhne, tame, nkwaferunëha do arya wëhnuna. ⁵³ Toña ye, nuÿarun *sariya* Wën ÿa gë wamëleka na, bare mawëhnëluhna muk!»

Icëm Ecen

⁵⁴ Vëhitiñ vësankaf wasëwif va, ga nkweyëni wanës watac, cenakëhniwo ntavah na soje Ecen afo cemëlehnandëni aki fo wabëñ na. ⁵⁵ Bare umë, pëbëkawo Iyir Ipacah inja, më kanëk g'ambin do nu humpen inaÿ Wënu na, do Yesu g'irëhw Wën kahnëko. ⁵⁶ Awa më ntehnëk: «Nëparyin: nudëfu ambin nji pidëtak do *Ajë Ahn'a* g'irëhw Wën kahnëk.»

⁵⁷ Vële wëryëko wanës watac va, më ndekani dus ciñalehnëni vanëf va, më nëñëlhënhëniha vëhni fop. ⁵⁸ Canëniha na w hna do ntutëdëniha gë wëraka soje nda wëniha. Vële wërahnëkawo Ecen va, jar nte wacik Sol kwëtehnahnëniho viÿi vilëw hni va.

⁵⁹ Wati nte ntutëdënihawo na, Ecen njëfako ntehnë: «Ahwëhn Yesu, kwëtehnahnëmi nta wary mën inja!»

⁶⁰ Tac njolehn ndëkwëhn do ndeka rëkwa ÿa gë fanka fop: «Ahwëhn, tavëhneriyihni uwi wëh!» Ga nësëk koyëna cëmëlehn.

† Salomo aju *David* yeho, ahna wë Isërayel had rëmu. Umë vëryehneko Cery Wën Cankaf na do njëtikoko soje yasery ÿalëwu (1 Vëhna wë 6; 1 Vëhna wë 5.9-14). †† Pidërun wasakahn hun: Wagërek hna ntehnëk vinta wary hun va kácina. Rac fëhnëtanëk vëyentaryahna bulunda Wën hna.

Ikorotehn vële hwëtahnëka Yesu

8 Sol nënjëkawo ida wë Ecen na. Nkeniho hnam vësan vële hahnëndako soje Wën mbañënihawo do konëhnëdënihawo dus.

Fac rac dënk pëgwiniho koroteyehne dëni dus vële hwëtahnëka Yesu va *Yerusalem* hna. Vëhni fop cam-pëniho vankol vambë Yude gë *Samari* hna, *vëfayik* va fo woko hnam. ³ Sol, umë njawëredëho mbëvehne hni vële hwëtahnëk va; njidëho tere-wo-tere canëdëhni, vësan gë vësëval, cëdëdëhni.

Doku Filip Samari hna

⁴ Vële sampehniko va ndapëniho wayal hna pëyah-nëndëni *Wanës Wakasëk* na. ⁵ Filip njiko na wë cankaf *Samari* hna pëgwëlehn nësëhnëdëhni soje Arëh-nayik a vahnë vëvë hnam va. ⁶ Bulunda ÿa fop në-pa dënihawo Filip gë yasery kabi nkweyëniho ga nësëde vifëmpëhnahnah vile ntidëho va do nuniho: ⁷ vëyabah vële nkeniho gë *wayine* va cahnënihëniwo ndekatëdëni dus; do vëreyah gë vële ye vorovoro vëyabah njërëniho. ⁸ Koyëna, na wë inja hnë uhnatah sankaf nkeho.

⁹ Hara, asan ale wacik Simo lëdëntiko hn'ankol tac do mbilayo kavëla ntidëho. Pëmpëhnahnëndanëdëhëniwo bulunda *Samari* ÿa do naÿënadëho. ¹⁰ Fop bulunda ÿa, vutoy gë vënaÿah per, nëpa dënihawo pary. Ntehnëdeho: «Aÿi asan fanka Wën fa dënk ye, fale wacëde "Fanka Fahnaÿah."» ¹¹ Mbiÿëko ga pëmpëhnahnëndanëkëhniwo gë mbilayo kavëla lëwu ÿa, soje umë nëpa dënihawo pary. ¹² Bare ante pëyakëhniwo Filip *Wanës Wakasëk* soje *Na wë Wënu* na do gë soje Yesu *Këris* ÿa, kwëtahnëniho do njaryiniho vësan gë vësëval per. ¹³ Simo umë dënk më lehnëko kwëtahnëk do njaryiko. Kobëri tac, ñawëdilawohna Filip kabi pëmpëhnahnëkawo dus vifëmpëhnahnah gë wëdahëse wade nudëho na.

¹⁴ Ante njëtanihoh, *vëfayik* va *Yerusalem* hna, vëvë Samari va ma wëni wanës Wënu na, më payënihëhni ÿal hni hna *Piyer* gë *San*. ¹⁵ Vëhni ga tükëni Samari hna, umë muntanënihëhni vële hwëtahnëk va nuÿahnëni Iyir Ipacah inja ¹⁶ kabi Iyir Ipacah inja cëlëlohna ten wëla hnë aryampo hnë vëhni; g'u wac Ahwëhn a Yesu fo njaryiniho. ¹⁷ Awa *Piyer* gë *San* më tindënihëhni wëbák na nuÿalehnëni Iyir Ipacah inja.

¹⁸ Simo ga nuk vële hwëtahnëk va njëdayini Iyir Ipacah inja ante tindënihëhni *vëfayik* wëbák na, më ñad njëdahni koryi vëhni *Piyer* gë *San* ¹⁹ ntehnëhni: «Ma wëryanëryino ami fëna inji mëk, soje ale-wo-le rindëdëfu wëbák na nuÿahn Iyir Ipacah inja.»

²⁰ Bare *Piyer* më ntëkwaka: «Arabi mbëvehni koryi hu ÿi gë wëjë per, kabi naharu uyëd Wënu na kode nta wëi! ²¹ Tëfëlihna wëla toye alinti doku le lidëfun ÿi, kabi nta wëry hu na catëna haryënkwlëw Wën hna. ²² Tavëry iña hu meh inji do muntaryehna Ahwëhn a soje, ge kod nke, tavëhnahni iña meh nte hwëhnaru nta wëry hu nj.

²³ Ha, tavëry kabi nudëfu njapëru do aramp wameh yeru.»

²⁴ Awa Simo më ntehnëkëhni vëhni Piyer gë San: «Muntanëryinoŵa Ahwëhn a ŵuhnë dënk soŋe antë nkewo iñë hnë wante hnësërun nji fop.»

²⁵ Vëfayik vëhi va, ga puhnani nës ile njëtëniho soŋe Ahwëhn a Yesu do pëyahneni wanës wadëŵu ŋa, mbokalehnëni Yerusalem. Nkaŵ hna pëyahnehëdëniho vankol *Samari* vayabah Wanës Wakasëk ŋa.

Filip gë asan avë Ecopi

²⁶ Fac ryampo mëleka Ahwëhn lehnëkawo Filip: «Yiryeyi g'ankaŵ yirah nte ŵatëk *Yerusalem* yid Gasa ŋi.» ²⁷ Awa Filip njilehn taŋ. Nkaŵ ntëŵu hna, nulehna asan. Asan arac alënënik avë Ecopi yeho, ale hwëtehnahniko hnapul Kandas ŷa, ahnaŵ asëval avë Ecopi ŷa. Soŋe icëmb Wënu ŋa njiko Yerusalem hna ²⁸ do gë ŷalu mëncëdëho. Saret lëŵu hna ntaŋako do kayëte nte kerëko *kila* le ŵaciko Esayi ŋa karaŋedëho. ²⁹ Iyir Ipacah iŋa më ntehnëka Filip: «Yiryeyi arëka iŷi saret.»

³⁰ Filip më nkaryëk, tëhahna, do nkwëryëdëho avë Ecopi ŷa kayëte *kila* Esayi ŋa karaŋedëho. Umë tÿëka: «Nkwëryëdu bi ile haraŋedü ŷi?»

³¹ Asan a më ntëkwak: «Hak kodëfu wëryu, ge ahnë pacënhëndëfilohna?» Do umë ntehnëka Filip kayënti saret hna ntaŋa darël lëŵu.

³² Hara viŋi Vikerëh karaŋedëho:

«Nkeho had ife
ile yiryeryëde gante ndaŵëde,
ndemëhnako had fape fante wok kodina nës
haryënkwa
ale ŵëcëdëha imul,
umë fëna ñoñ nësëna.

³³ Cëfëhnanik do nuŷana satah.

Ahnë kodina nës soŋe vutah vuntëŵu va
kabi kobëri fo ntihtëk duniŷa li.»

³⁴ Avë Ecopi ŷa më tÿëka Filip: «Këlam, pëyarye bi soŋe mo nësëd *kila* ŷi aki? Soŋe lëŵu ŷa dënk bi, ma ahnë ahaŵary ye?» ³⁵ Awa Filip më tebak wanës ŋa, pëgw hnë Vikerëh vitac dënk, më nësëhnëka *Wanës Wakasëk* wëba Yesu ŋa.

³⁶ Nkoniho njindëni tëkëlehnëni hn'ile nke ŵënka. Awa avë Ecopi ŷa më ntehnëk: «Wëlin ŵënka; ye ŵemaŷehned yaryiwu?» ³⁷ [Filip më ntëkwaka: «Ge kwë-tahnëru gë intaŵary fu ŋa fop, koderu ayaryi.» Awa asan a më ntehnëka: «Kwë-tahnëbu Yesu Këris Aju Wënu ŋa ye.»] ³⁸ Tac Filip më kahnëdehnëk saret ŷa cëlëlehnëni g'umë ŵënka hna do njarya. ³⁹ Ga ndanini ŵënka hna, Iyir Ahwëhn a nufëlehna Filip. Asan a golohna nunda, bare nkoko njind nkaŵ ntëŵu ŋa g'uh-natah. ⁴⁰ Filip umë nulehn hnë nkol Asot hna nkeho, tac më tÿëk naŵ g'inaŵ, pëyahnehënd gante-wo-gante Wanës Wakasëk ŋa, hafo wati nte tëkëko hn'in-aŵ Sesare hna.

Sol kwë-tahnëka Yesu

⁹ Hnë wati rac, Sol nahan dëŵu ŋa fop idaŵ vile hwë-tahnëkawo Ahwëhn a fo yeho. Njiko *asëna wasadëha asankaf* hna ² do tÿëa vëkayëte vante tufah-nëd njëtahni hnë *vacaliŋa* vambë Damas hna bi mo nke. Koyëna, ge tëkatëkëhni hnam vësan ma vësëval vële rëfëd Nkaŵ Ahwëhn a, vëkayëte vatac waŵëryanëdëhawo pëlahni do njiryeryëhni *Yerusalem*. ³ Awa gë Damas njidëho do tëko tëha naŵ tac ante penëkawo taŋ caharab humpen hunte ŵatiko g'ambin ŋa. ⁴ Njolehn do nkwëryëlehn kopa ga ntehnëdëha: «Sol, Sol, soŋe ye vërehnedüho?»

⁵ Sol më tÿëka: «Ahwëhn, mo yeru?»

Më ntëkwaka: «Ami, Yesu, nte vërehnedü ŋa ye.

⁶ Tame matëry, tënkëry naŵ hna, do hnam pëyađeru ile rëfëka ali ŷa.»

⁷ Vële tÿëfëleniho Sol va vëhodilohna mbok ñënkani do vëhodilohna fëna nësëni iñë. Nkwëryëdëniho dūs kopa ŷa, bare vëhnučilawohna ahnë. ⁸ Sol matëlehn, ŋes dūs, bare golohna nund. Awa më pëlayik vāk ŷa kahi tÿëkaryi gë Damas. ⁹ Hnë wafac warar mëpëko, do tokëdilohna, cedilohna fëna.

¹⁰ Hara, Damas hna nkeho ale hwë-tahnëk do ŵacëdeho Ananias. Ahwëhn a karyë-tahnëkawo do ntehnëka: «Ananias!»

Umë ntëkwaka: «Ahwëhn, ani nkebu.»

¹¹ Ahwëhn a më ntehnëka: «Yiryeyi tameki kalu ile ŵacëde Kalu Satah, do tere Yuda hna. Tëyalëryehna asan avë nkol Tarës ale ŵacëde Sol ŷa. Iŷi wati dënk iyëfa njëfad ¹² do, hn'ikaryë-tahn, nukawo asan ale ŵacëde Ananias tënkëko tere hna do tinda wëbāk ŋa mëpëtahna.»

¹³ Ananias më ntehnëk: «Ahwëhn, vahnë vëyabah nësëhnëniho soŋe aŷi asan do pëyaniho fop wameh wante ntikëhni vahnë hu va Yerusalem hna. ¹⁴ Do nji-jëk hn'ani gë fanka vësankaf vësëna wasadëha va soŋe pëlahni fop vële ramahnëki va.»

¹⁵ Bare Ahwëhn a më ntehnëka: «Yiryeyi, kabi tëh-nabuha aŷi asan nke aryokuŋëhn mën, do ntidëfuha ayëtëndan uŵac mën hnë vële wok vëyena wasëwif hna gë vëhnaŵ vëlëŵ hni hna, do gë hnë vahnë vëva *Isërayel* hna fëna. ¹⁶ Tufëdëfuha ami dënk fop ile rëfëka korot soŋe mën ŷa.»

¹⁷ Awa Ananias njilehn. Ga tÿëk, tÿëkëko tere hna, tinda wëbāk ŋa Sol do ntehnëka: «Aŷënta mën Sol, Ahwëhn a Yesu haryë-tahnënikino nkaŵ nte rëfiruho hna, payiko soŋe aholahn avoka hnund g'ahaŵary do pëbahni Iyir Ipacah iŋa.» ¹⁸ Taŋ, ile ye had vakub wuwis njolehna vinkër Sol hna do kolëlehn mbok nund g'ahaŵary. Awa matëlehn do njaryi. ¹⁹ Tac tokëk do fanka fa mbokalehna.

Sol gë vahnë vëvë Damas

Sol wafac ñëwëntiko gë vële *hwë-tahnëk* va Damas hna. ²⁰ Pëgwëlehn karaŋëndëhni *caliŋa* wasëwif hna pëyahnehënd Yesu *Aju Wënu* ŷa ye. ²¹ Fop vële hnë-

padêhawo va pêmpêhnahnêkêhniwo do tÿyêdêniho: «Gena bi aÿi asan horotêhnêdêhêhniwo *Yerusalem* hna vële ramahnêka Yesu va? Do yijêna bi ani wakwêh-nampêr soŋe pêlahni do njiryeryêhni hnê vêsankaf vêsêna wasadêha hna?»²² Bare Sol nkwênadêhawo fanka fa karaŋ dêwu hna do *wasêwif* wale lédêko Damas wâ vÿyêtêlohna bi ye nahadêni ante tufêdêhêhniwo wapacêk Yesu ye Arêhnayik a.

²³ Ga mbiÿêk Sol hnam, wasêwif wâ mÿ pêhnani ndampo fo ndaŵehnêniha,²⁴ bare pêyayiko wante pêhnalêniha ŋa. Njêkadeho warênka naŵ hna g'umêd gÿ g'anent, soŋe kolahni ndaŵi.²⁵ Umêd ndampo, vële hwêtahnêk karaŋêdêho va hnê kankel njêbênihawo, njoniha, cêlêndêniha hamêhni kece sankaf ile heceyahniko tenda hna.

Sol Yerusalem hna

²⁶ Ga tÿkêk *Yerusalem* hna Sol njêkêhnahnêko mbarêlênti gÿ *vêrêfal* va, bare fop ntakekêhniwo g'umê, kabi vëhwêtahnêlohna bi paryi gÿ vëhni nken-tik.²⁷ Awa Barênabas mÿ nufêka njoka *vêfayik* hna. Umê tÿfêtanêhnêkêhni gante nukawo Sol Ahwêhn ka nkaŵ Damas hna do gante nêsêhnêkawo Ahwêhn ka. Pÿyakêhniwo fêna gante karaŋêdêhêhniwo vahnê va g'uŵac Yesu wâ Damas hna g'ikwêtahn cankaf.²⁸ Kobêri tac, Sol gÿ vëhni nkentiko, njasêlehnêdêho Yerusalem hna gante ñad ka do karaŋêdêhêhniwo vahnê va g'uŵac Ahwêhn a g'ikwêtahn.²⁹ Nêsêh-nêdêhêhniwo fêna wasêwif wale hnêsêd wanês wagêrek ŋa do nkwajêlêdêniho gÿ vëhni, bare vëhni fêna njêkêlehnêdêniho ndaŵêniha.³⁰ Ante njêtani vële hwêtahnêk ŋa mÿ njoniha hafo hn'ankol Sesare hna do, hnam, mÿ caŋêtêniha nji hn'ankol Tarês hna.³¹ Awa fop vële hwêtahnêk vëvê Yude, Galile, do gÿ *Samari* hna yam nkeniho, naÿêdêniho hnê kwêtahn hna; ankaŵ Ahwêhn ŋa tÿfêdêniho, do nkwênadêniho, g'idema Iyir Ipacah iŋa.

Iyêrên Ene

³² Hnê wafac warac *Piyer* njasêlendêho nkal hna fop. Hnê fac ryampo cabêko hnê vële hwêtahnêkawo Yesu do lédêko hn'ankol Lida hna.³³ Umê tÿkatêka asan ale ŵacik Ene. Vorovoro nkeho: matêlohna hn'ipad dêwu hna kobêri wabêhn mbêd gÿ watar.³⁴ Piyer mÿ ntehnêka: «Ene, Yesu *Kêris* njêrênêki! Matêry afêhwêt ipad hu ŋi.» Ene matêlehn taŋ.³⁵ Fop vële lédêko Lida va gÿ vëvê laŋ Saron va nunihawo do kwêtahnênihawo Ahwêhn a.

Ibêhn Dorêka

³⁶ Asêval ale hwêtahnêk yeho nkol nte ŵacik Yafa. Tabita maciko. Uŵi ŵac «Dorêka» ye gÿ wanês wagêrek ŋa, (umê lehnêde «incaw»). Uli fêrên fo pabêko g'uryema vëhaÿêhnah.³⁷ Wati rac tesêko cêmêlehn. Ga njaryik ñas iŋa, mÿ kwêtik hnê cery mbê yaŋ etas hna.³⁸ *Vële hwêtahnêk* vëvê Yafa va njêtaniho *Piyer* Lida hna nke, ðarêl lëŵ hni. Mÿ caŋêtênihêhni

vësan vëhi, payênihêhni aki: «Kêlayiru, yij ŷal fuhn'a hara biÿêlihna.»

³⁹ Awa Piyer tÿfêlêntêlehn gÿ vëhni. Ga tÿkêni, mÿ njiryeryik cery nte ye yaŋ etas hna. Vële cêmaryêk vësan va fop tÿhanihawo kotêndêni; tufêdênihawo vacud gÿ viÿi vihaŵary vile ntidêho Dorêka ante nkoko cêmêna ŋa.

⁴⁰ Piyer mÿ canêkêhni vahnê va fop. Mÿ ndêkwêhnêk do njêfa. Tac cahêtak gÿ cape iñas do ntehn: «Tabita, matêry!» Umê njesêk. Ga nuka Piyer, matêlehn ntaña.

⁴¹ Piyer mÿ pêlaka vâk ŷa ndemaka mat. Macêlehnêhni taŋ vësêval vële cêmaryêk vësan va gÿ vële hwêtahnêk vëhaŵary, tufêkêhni ga njênêk.⁴² Njêtayiko naŵ Yafa hna fop do vëyabah kwêtahnênihawo Ahwêhn a.⁴³ Piyer mbiÿêko Yafa hna; hnê tere avâl ale ŵaciko Simo hna nkeho.

Piyer vëhni Korêney hna

10 Nkeho, Sesare hna, asan ale ŵaciko Korêney; kapiten yeho hnê kaŋ wasodade wavê Rom le ŵacêdeho «Kaŋ vëvê Itali». ² Kahnêndako icêmb Wënu ŋa, do ntakekêdêhawo umê gÿ vëvê tere lëŵu va fop. Ndemadêhêhniwo ðus vëhaÿêhnah vëvê bulunda wasêwif va, do njêfadêhawo Wënu ŋa kwêlêkwêl. ³ Fac ryampo, ga carêtak lav a, ikaryêtahn nuÿako: mÿleka Wën nuko wapacêk ga tÿnkêd tere lëŵu hna do ntehn: «Korêney!»

⁴ Korêney ntaŋêkawo mbalatênd do tÿya: «Nêpadêmi, ye ye?»

Mÿleka ŷa mÿ ntehnêka: «Wënu ŋa nkwêryêk iyêfa hu ŋa do maŵêhnêki. Nuk fêna ile ryemaduhêhni vëhaÿêhnah va. ⁵ Awa tame payeryihni vahnê Yafa nji-ni njojêniha ale ŵacik Simo *Piyer* ŷa. ⁶ Hnê tere avâl ale ŵacik Simo hna nke, ale lédêk tÿfary wov hna.»

⁷ Ga njik mÿleka le hnêsêhnakêndêha ŷa, Korêney mÿ macêkêhni taŋ vëhi vëryokuŋ vëlêŵu hna do gÿ sodade ryampo ale ryokuŋêhnêdêhawo. Arac fêna ahahnêndak soŋe Wën yeho. ⁸ Umê pêyakêhni fop ile ryêcêtak takan ŷa, tac payêlehnêhni gÿ Yafa.

⁹ Ga pacêk, ante nkêhnêko tÿk lav a nkaf hna, njidêniho do tÿhaniho Yafa. Hnê wati rac Piyer kayêko yaŋ teras cery hna soŋe iyêfa. ¹⁰ Umê njoka inte do ñadêho tok. Wati nte nêgêhnêdeho roka ŋa, mÿ nuk iñê hn'ikaryêtahn. ¹¹ Umê nuk ambin ŋa ga pidêtak, do iñê sêlêndajêdêho nkal li, nkeho had ipand yankah nte fêrêtik do pêlayi vacape vanah tak. ¹² Hn'ipand tac, sifa wulaŵ gÿ wusaŵ fop yeho hnam, gÿ vile huhad nkal li, do gÿ wusêry. ¹³ Mÿ nkwêryêk kopa ga ntehnêdêha: «Matêry, Piyer, ðaŵêryihni do asemêhni!»

¹⁴ Bare Piyer mÿ ntêkwak: «Muk! Ahwêhn, kobêri tokêla ile mbañêk sariya fu ŷa ma wok pacêna.»

¹⁵ Kopa ŷa mÿ mbok ntehnêka kat: «Ant'alehn pacêna ile pêyahnek Wën pacêk ŷa.»

¹⁶ Wahwênta warar ntiyako koyêna, tac pand iŋa mbokalehn g'ambin.

¹⁷ Piyer pêmpêhnahnêkawo do tÿyadêho bi ye pêh-nêtanêd iñê ile nuk ŷi. Hnê wati rac, vële payiko Korêney va tÿyalêdêniho tere Simo ŷa, do tÿkêlehnêni

rënka hna. ¹⁸ Umë mëcalëni tëyëni: «Ani bi nke asan ale wacède Simo Piyer ya?»

¹⁹ Wati nte nkoko Piyer nahand soje iñë ile nuk ya, Iyir Ipacah ija më ntehnëka: «Nëpary, vësan vërar rëyalëdëhi. ²⁰ Cëlëry, ayiwu tame gë vëhni hara gwa-jëlehnalihna, kabi ami fayikëhni.»

²¹ Awa Piyer më cëlëk nji hn'ile nkeni vësan hna do ntehnëhni: «Ami ye ale yëkëlehnëduna. Soje ye yijërun?»

²² Umë ntëkwaniha: «Kapiten ale wacik Korëney ya fayikëfu. Asan asatah ye, ale lakëdëha Wënu ja do wasëwif wa fop njahnëniha. Mëleka Wën lehnëka macehni ayi tere lëwu hna soje nëpa ile lehnëduha ya.» ²³ Awa Piyer më ndënëkëhni ndakëntini hnam.

Ga pacëk, kahnëtantëlehnë gë vëhni do vëryampo hnë vële hwëtahnek vëvë Yafa va ntapëhnanihawo. ²⁴ Ga mbok pac kat, təkëlehnëni Sesare hna. Korëney napëdëhëniwo; payehnekëhniwo vahnë vëlëwu va do gë wëlawoŭu wa njijëni. ²⁵ Wati nte nkëhnëko tēnk Piyer tere ja, Korëney kacakawo, ndëkwëhn nkaŭa g'icëmb. ²⁶ Bare Piyer matëndëkawo ntehnë: «Matëry! Ahnë fo yebu, ami fëna.»

²⁷ Tac, ante nkoniho nësëlëndëni gë Korëney tēnkātëndëni tere hna, Piyer tēkatëkëhniwo hnam vahnë vëyabah ga mbarëni. ²⁸ Umë ntehnëkëhni: «Njëtërun sariya wasëwif ya maŭëryanëlahna sëwif njind hnë tere ale wok gena sëwif ma nkeni lawo. Bare ami, Wënu ja nkwëryëndanëko tēfëlahna kehaya ahnë, ntiyi ale wok pacëna. ²⁹ Soje umë ye, ante macirunëho nji, njijëbu hara nahalenta. Awa ñakëndëbu yëtu bi ye wacëhnirunëho.»

³⁰ Korëney më ntëkwaka: «Nuŭak wafac wahnah, gë iŭi wati ki dënk, ŷal mën hna nkebuho, iyëfa ibë g'anent ja, yëfadëfuho. Taŭ, asan ale liyak viŭi vilancah kahnëlehn haryënk w mën ³¹ do ntehnë: «Korëney, Wënu ja nkwëryëk iyëfa hu ja do kwëtahnek hakili idema nte ryemaduhëhni vëhaŷëhnah nji. ³² Awa payëryihni vahnë Yafa njini njojëniha Simo Piyer. Hnë tere avál ale wacik Simo nke, ale lëdëk tēfary wov hna.» ³³ Payëlehnëryibuhëhni vahnë do camehnëmi gante maŭëru ayij ki. Tame, haryënk w Wën hna nkebu soje ahnëpayi fop ile ntehnëki Ahwëhn afëyafu ya.»

Wanës Piyer hnë tere Korëney hna

³⁴ Awa Piyer më tebak wanës ja ntehnë: «Tame nkwëryëbu dus: Wënu ja dëbëndëlehnëlehnihna vahnë va, ³⁵ bare, hn'inkal-wo-nkal hna, ale-wo-le lakëdëha g'umë do lid usatah a, Wënu ja nëjahnëdëha g'ahnë arac. ³⁶ Njëtërun Wënu ja nësëhnëkëhniwo bulunda *Isërayel* ja soje pëyahnehnëni yam lëwu le hnuŷade gë Yesu *Këris*, nte ye Ahwëhn vahnë fop ja. ³⁷ Ga ndëcëk ante ntehnëdëhëhniwo *San* vahnë ntini njaryini ja njëtërun ile liyako pëgw Galile hna ten hafo Yude hna fop. ³⁸ Tac njëtërunëha fëna Yesu mbë Nasaret do gante njëdaka Wënu ja Iyir Ipacah, pëbënëka fanka. Umë njasëlehnëk hna ntitënd ufërën do, kabi Wënu ja gë umë nkeniho, njërënëdëhëhniwo vële mbërehnëdëho *Sintani*.

³⁹ «Wasede ile ntik fop *Yerusalem* hna do gë ile wojëk hn'inkal *wasëwif* wa yebun. Vëhni, hnë *kërëwa* pakëniha, ndaŭëniha. ⁴⁰ Bare Wënu ja mbëhnëndanëka fac rarëna hna; do ntik tufëhna. ⁴¹ Gena haryënk w bulunda hna fop tufëhnako, bare haryënk w fuhnë, wasede wale tēhnako Wënu ja umë dënk kobëri ja do tokëlahnëbun celahnëbun g'umë ante mbëhnëndanëkawo Wën vësëm ja. ⁴² Ntehnëkëfu harañëfuni bulunda ya do fëyahnefu umë ye ale tēhnak Wën ki-tijëhni vësëm gë vële wok vësëmëna va. ⁴³ Soje lëwu ja nësëni *wakila* ja fop. Ntehnëni ale-wo-le hwëtah-nëdëha ja nuŷad soje lëwu ja itavëhn wameh wadëwu ja.»

Vële wok vëyena wasëwif hnuŷad Iyir Ipacah

⁴⁴ Ante nësëdëho Piyer watac ja, Iyir Ipacah ija cëlëlehnë hnë vële hnëpadëho wanës wadëwu hna fop. ⁴⁵ Wasëwif wale hwëtahnek lapëhna kawo Piyer, ga nuni njëdayini Iyir Ipacah ija vële wok vëyena wasëwif va fëna, pëmpëhnahnëkëhniwo dus. ⁴⁶ Nkwëryëdëni-hëhniwo ga nësëdëni vanësa vante wok yëtina do cëmbëdënihawo Wënu ja.

Awa Piyer më ntehnëk: ⁴⁷ «Hak kode nŭwëŷi vë-yaryëdena hnë wënka vële hnuŷak Iyir Ipacah ija had gë fuhnë ki?» ⁴⁸ Tac më ntehnëk njaryini g'uŭwac Yesu *Këris* wa. Më tëyëniha Piyer ñëwënti gë vëhni wafac toye.

Itëfëta Piyer Yerusalem hna

11 *Vëfayik* va gë vële hwëtahnek vële yeho hnë re-siŷo Yude va njëtaniho vëryampo hnë vële wok vëyena wasëwif va kwëtahneni wanës Wënu ja. ² Awa mbokajënd tuŭ Piyer *Yerusalem* hna, wasëwif wale hwëtahnekawo Yesu va niradënihawo ³ ntehnëdëni: «Tënkëru hnë vële wok vëyena wasëwif do tokëntiru gë vëhni!»

⁴ Awa Piyer pëgwëlehn tēfëtanëhnëdëhni ile ryëcë-tako ja, ryampo, ryampo, ntehnëhni: ⁵ «Wati nte nkebuho Yafa ja, iyëfa mbë g'anent yëfadëfuho hnutu iñë hn'ikaryëtahn ga cëlëndajëd g'ambin: ile ye had ipand yankah inte fërëtik pëlayi vacape vanah nkeho, cëlëndajëdëho yijënd ðarël mën. ⁶ Njëkëdëfuho wapacëk ile yeho hn'ipand tac ja, umë hnuhëhni wusaŭ, gë wulaŭ, gë wule huhað nkal li do gë wusëry. ⁷ Tac më wëryëbu kopa ga ntehnëdëho: «Matëry, Piyer, ðaŭëryihni do asemëhni!»

⁸ «Bare më lëkwabu: «Muk, Ahwëhn! Kobëri tokëla ile mbañëk sariya fu ja ma wok pacëna.»

⁹ «Kopa ja më mbok ntehnëko g'ambin: «Antë alehn pacëna ile pëyahnek Wën pacëk ja.» ¹⁰ Watac wahwënta warar ntiyako koyëna, tac fop mbokalehn g'ambin.

¹¹ «Hara, hnë wati rac dënk vësan vërar rëkiko tere ile yehahnëbuho hna: Sesare matiniho do hnë ŷal mën hna payijiniho. ¹² Iyir Ipacah ija më ntehnëko rëfëlefu gë vëhni hara gwajëlehnala. Vëŷënta mën imbëd g'aryaŭ vële yojëbu hnani vi ntapëhnanihowo Sesare hna do tēnkëbunëho gë vëhni per tere Korëney hna.

¹³ Arac tēfētanēkēfuno gante nukawo mēleka ile rēnkēko tere lēwu ŷa do lehnēkawo: "Payēryihni vahne Yafa hna soŋe njoŋēniha Simo nte ŵacēde Piyer.

¹⁴ Pēyadēhi wanēs wante fehētēdēhu wējē gē vēvē tere hu va fop."

¹⁵ «Awa pēgwēbuho hnēsēhnēndēwēhni ante cēliko Iyir Ipacah iŋa hnē vēhni gante cēliko ten hnē fuhnē ka. ¹⁶ Ryēnkwētalehnu waŋi wanēs Ahwēhn: " San gē ŵēnka njaryēdēho, bare ŵuhnē, g'Iyir Ipacah iŋa njaryēderun." ¹⁷ Awa Ŵēnu ŋa koyēna njēdēkēhni Iyir Ipacah iŋa gante njēdēkēfu ante kwētahninēka Ahwēhn a Yesu Kēris . Mo lē yebu, ami, ŵēŷahnu ile ntik Ŵēnu ŋa?»

¹⁸ Ante nkwēryēniho waŋi wanēs ŋa, fop ndemēhnalehnēniho do cēmbēndēniha Ŵēnu ŋa ntehnēndēni: «Awa paryi nke Ŵēnu ŋa njēdakēhni vēle wok vēyena wasēwif imēk nkwēcētani vankeya vantēw hni va do nuŷani itēnk uwām usēr hna.»

Mbara vēle hwētahnēk vē Antiyos

¹⁹ Vēle hwētahnēkawo Yesu va fop mbērehniniho ante ndaŵiko Ecen ŋa do umē forosŋehnkēhniwo campēni. Vēryampo hnē vēhni njiniho hafo Fenisi, Sipēr, do gē Antiyos, bare wasēwif fo karaŋēdēniho wanēs Ŵēnu ŋa. ²⁰ Vēryampo vēvē Sipēr do gē Siren va njiniho Antiyos hn'ile karaŋēdēnihehniwo *Wanēs Wakasēk* ŋa soŋe Ahwēhn a Yesu vēle wok vēyena wasēwif. ²¹ Fanka Ahwēhn fa gē vēhni nkeho. Afo kore yabah kwētahnēniho do maŵēni tēfēndēniha Ahwēhn a.

²² Awa vēvē mbara vēle hwētahnēka Yesu vē *Yerusalem* va njētaniho waŋi *wakasēk* do payēniha Barēnabas nji Antiyos hna. ²³ Ga tēkēk nut gante njēdēkēhniwo ka Ŵēnu ŋa vēle hwētahnēk va, natēkawo do kamēnaŷehnkēhniwo fop vēle hwētahnēk va nko kahnēndanēhnēniha Ahwēhn a g'ikwētahn yaŵah. ²⁴ Barēnabas asan a fērēn yeho, pēbēkawo Iyir Ipacah iŋa do g'ikwētahn iŋa hnē wati rac vahne vēyabah kwētahnēnihawo Ahwēhn a.

²⁵ Tac Barēnabas njilehn hn'ankol Tarēs njēkēlehnēhna Sol. ²⁶ Ga nujēka, umē njoŋēka Antiyos. Umē ntini bēhn ŷa fop hnē cery sali vē hnam hna, do karaŋēnihehni vahne vēyabah. Antiyos hna maciniho *vēle hwētahnēk* va ryēnkwēryēnkwa ŷa Vahnē Kēris.

²⁷ Hnē wafac warac, wakila matēniho Yerusalem njini Antiyos. ²⁸ Aryampo hnē vēhni Agabus maciko. Iyir Ipacah iŋa hnēsēndēhawo ntehn biŷēdina inte cankaf yeŋ duniŷa hna fop. (Nkelehn, hnē wati nte nkeho Kēlod ahnaŵ a.) ²⁹ Awa vēle hwētahnēk vēvē Antiyos va pēhnalehnēni ale-wo-le hnē vēhni njēdahn ile mēkēd ŷa njēdanahnini ndemahnini vēle hwētahnēk vēvē resiyō Yude va †. ³⁰ Umē ntiniho do njēdanihēhni uyēd rac Barēnabas gē Sol njinenēhnēnihēhni vicēr va soŋe vēle hwētahnēk Yude va.

Icēm Sak do ipēla Piyer

12 Hnē wati rac, ahnaŵ ale ŵaciko *Erod* Agēripa ŷa kēm fo ntidēhēhniwo vēryampo vēvē cery sali vē Yerusalem va. ² Umē ndaŵehnkēka gē sēlame *Sak*, aheryu *San*. ³ Nuko watac nēŋēkēhniwo *wasēwif ŵa*, awa hnē wati ambēt *mburu kwēhn levir kēm* hna, mē pēlayehnkēka *Piyer* fēna. ⁴ Ga pēlayik Piyer mē cēdehnkēka, do kwētahnēhni wakore wahnah wasodade wahnah wahnah nēmpētēlēndēni njēkandēniha. Ŵadēho tufahna bulunda hna ge ndēcēk ambēt *Pak* ŋa.

⁵ Awa Piyer kaso hna kwētiko, bare vēvē cery sali va muntaŋēnihawo Ŵēnu ŋa kwēlēkwēl soŋe lēwu ŷa.

Itav Piyer

⁶ Hara umēd nte pēhnahnēko *Erod*, ge pacēk, njohna *Piyer* kitiŋi tase bulunda ŋa, Piyer gē vankēnca űabēlehniniho gē wasodade wahi. Yēbēlan lēw hni ndakēko wakwēd do vēyēka vēhi vēŷēntaŵ va ale-wo-le ŷēŵa lēwu hna nkeho haryēnkwa rēnka kaso hna.

⁷ Taŋ, mēleka Ahwēhn karyētahnēka kaso hna gē humpen hucankaf. Mēleka ŷa mē űakēka Piyer wabēv hna, nēgēta do ntehna: «Matēry űap!» Awa vankēnca va njolehn wēbāk wadēwu hna.

⁸ Tac mēleka ŷa mē ntehnēka: «Ŵēbary ryil hu ŷa do afērya wapary hu ŋa.» Piyer mē maŵēhnēka do mēleka ŷa mē nkwenēk: «Cudary cud cankaf hu ŋi do arēfe.» ⁹ Piyer mē tēfēlehnēdēha hara yētēna toŋa ye fop ile ntidēho mēleka ŷa: ntiyahnēkawo hudakery ye. ¹⁰ Umē ndēcēnihēhni vēyēka vēryēnkwa ryēnkwa va, tac vēhigēna va do tēkēlehnēni haryēnkwa rēnka waryēhwēra ile pabēlēni inaŵ ŋa. Rēnka rac pidētalehn umē fo haryēnkwa lēw hni. Cahnēlehnēni tondani ankaŵ, do taŋ mēleka ŷa tavēlehna.

¹¹ Awa Piyer mē njavētēk ile liyak ŷa do ntehn: «Tame, njētēbu dus toŋa ye: Ahwēhn a payika mēleka lēwu ŷa, pēheto hn'imēk *Erod* hna do gē fop wameh wante űakēndēni ntiniho bulunda *wasēwif ŵa*.»

¹² Ga njavētēk watac, mē njik tere *Mari*, hnēmu *San* nte ŵacēde fēna Marēk hna. Vahnē vēyabah varēko hnam soŋe iyēfanēhn dēwu. ¹³ Mē mbankēk rēnka ŷa do aryokuŋ ale ŵaciko Rod mē njijēk do tēya bi mo ye hnam. ¹⁴ Mē njavētēk hohna lēwu ha do, hnatah lēwu hna, tavēlehn pidētēna, nkary bambery pēyahh: «Piyer ye! Pēr hna nke!»

¹⁵ Umē ntehnēniha: «Cenaki!» Bare njaŵēnēko paryi toŋa ye. Awa mē ntehnēni: «Mēleka lēwu ŷa rēfēka nke.»

¹⁶ Piyer nko mē bankēnd. Ga pidētēni rēnka ŷa, nutēniha, pēmpēhnahnēkēhniwo. ¹⁷ Umē ndēkwanēkēhni gē vāk ŷi ndemēhnani do tēfētanēhni gante canika Ahwēhn a hnē kaso ka. Umē mbok ntehnēk kat: «Pēyaryina *Sak* gē vēŷēnta fu vēŷēntaŵ va.» Tac mē cahnēk nji sēh haŵary.

¹⁸ Ga pacēk, uryēnah sankaf yeho wasodade hna; tēyēlēdēniho bi ne nke Piyer. ¹⁹ *Erod* ntehnēko

† Vēle hwētahnēk vēvē resiyō Yude va wasēwif ŵa ye.

njêkêlehni, bare nuyilohna. Umê tÿeyhnêkêhni vÿëka va do, kabi vÿëtëna hn'ile nke Piyer hna, më ntehnêk ndaŵini. Tac, Erođ më matêk Yude hna nji Sesare, hnam ñêŵêko toye.

İcëm Erođ Agëripa

²⁰ Hara Erođ ntavêkawo dus gë vÿvë Tir gë Sidon va. Vërac më maŵalëni soŷe njijëni nÿsëlëni. Nuŷaniho ten nkeni lawo gë Bëlasëtis, asankaf vÿryokuŷ vÿvë tere ahnaŵ va; tac më njini muntaniha Erođ mbokani nkeni yam kabi ile tokêdëni vankol vantêŵ hni ŷa fop nkal dëŵu hna matêdëho.

²¹ Hnë fac le cëbëniho hna, *Erođ* më ntiyak viŷi ucankaf va, ntaña tinki naŵ dëŵu hna do nÿsëhnëhni bulunda ŷa fop. ²² Bulunda ŷa cëmbëdënihawo, ndekatëndëni: «Had ŵën nÿsëd, gena had ahnë!» ²³ Bare, wati rac dënk, mëleka Ahwëhn a tesëndanëkawo Erođ, kabi bësalaŵohna Ŵënu ŷa untënah ntêŵu ŷa. Awa më tokëniha vandur cëmëlehn.

²⁴ Hara wanës Ŵënu ŷa campêdëho g'ahaŵary nkal hna.

²⁵ Barënas gë Sol, ante puhnaniho doku lëŵ hni *Yerusalem* ŷa, mbokaniho do njoryeryënihawo *San* nte ŵacêdeho fëna Marëk.

Barënas gë Sol tÿhnayini soŷe payini

13 Hnë cery sali vë Antiyos hna, nkeniho wakila gë vëharan wanës Ŵënu ŷa: Barënas, gë Simeŷo nte ŵacêdeho Avahnah, gë Lusiyus mbë Siren, gë Manaŷe arëfëlënta kobëri hn'utah *Erođ* Antipas, do gë Sol. ² Fac ryampo, wati nte cëmbëdënihawo Ahwëhn a do cuŷêdëniho, Iyir İpacah iŷa më ntehnêkêhni: «Pitëryinëhni tame Barënas gë Sol soŷe doku ile ŵacëbuhëhni ŷa.» ³ Awa ga cuŷëni do njëfa, umë tindënihëhni wëbák ŷa tavëlehnënihëhni njini gë doku rac.

Barënas gë Sol Sipër hna

⁴ Koyëna payêkêhniwo İyir İpacah iŷa Barënas gë Sol; më njini ten Selusi hna. Hnam kayëniho sisikulu njini tinti mbë wov nte ŵacik Sipër. ⁵ Ga tÿkëni Salamin hna, pëgwëlehnëni pÿyahnëndëni wanës Ŵënu ŷa *vacaliŷa* wasëwif hna. *San-Marëk* fëna gë vëhni nkentiko do ndemadëhëhniwo.

⁶ Koyëna ndëcëtaniho tinti mbë wov ŷa fop hafo naŵ Pafos hna. Hnam, më tÿkatëniha sëwif le ŵaciko Bar-Yesu. Ali mbilayo kavëla yeho do *kila ntiyako*. ⁷ Guverëner tinti ŷa Serëgıyus Polus maciko do Bar-Yesu lawo lëŵu yeho. Guverëner ŷa asan aritah yeho. Arac më macehnêkêhni Barënas gë Sol, kabi ñadëho nkwëry wanës Ŵënu ŷa. ⁸ Bare ambilayo Elimas, (macik koyëna kabi Elimas fëhnëtanëk ambilayo gë Wagërek ŷa) kasêkêhniwo memaŷehnahna guverëner ŷa antë kwë-tahn wanës Ŵënu ŷa. ⁹ Awa Sol, Pol macêdeho fëna, pëbëkawo İyir İpacah iŷa, umë ntaŷëka ¹⁰ do ntehna: «Aroka vahnë! Afëbah wamër! Fatah *Sintani*! Ale ŷewëk fop ile satëk! Guve tavëdu mpaŷëmpaŷehni toña

ŷa soŷe antë tÿfëniha Ahwëhn a? ¹¹ Tame, nÿpary: Ahwëhn a ndafëdëhi, mëpëdu do bokêdila ahnu humpen ulav ha hafo mbiŷ toye.»

Wati rac taŷ, vinkër Elimas va mëhwëryëlehn, nkelehn hn'umêd mbahnah do cahëtalehnêdëho gante-wo-gante, njêkêlehnanda ale hahêdëha. ¹² Guverëner ŷa, ga nuk ile liyak ŷa, kwëtahnelehnêkawo Ahwëhn a Yesu; pëmpëhnahnêkawo dus ikaraŷ nte karaŷiko soŷe lëŵu ŷa.

İkaraŷ bë hn'ankol Antiyos mbë Pisidi

¹³ Ga ndëcëni hnam, Pol gë vërfëlëntaŵu kayëlehnëni hnë sisikulu Pafos hna njini Perëg vë Pampëfili hna. Hnam *San-Marëk* tavêkêhniwo do mboka *Yerusalem*. ¹⁴ Bare vëhni, më matëni Perëg hna njini Antiyos mbë Pisidi hna. Hnam, hnë *fac ntaŵëla* hna, më tÿnkëni *caliŷa* wasëwif hna ntañani. ¹⁵ Ga karaŷik *Sariya* Moyis ŷa gë vëkayëte *wakila* va, vësankaf caliŷa va më payehnek ntehnini: «Vëŷënta fu, ge kwëhnarun iñë ile hnësedun mbara li soŷe ahamënaŷehnahnu, kodun ahnësu tame.»

¹⁶ Awa Pol më matëk, ndëkwanêkêhni ndemëhnani do ntehn: «Bulunda *vëva İserayel* do gë fop ŵuhnë vële lakêdëhu gë Ŵën vi, nÿparyino! ¹⁷ Ŵën bulunda *vëva İserayel* ŷa tÿhna kÿhni vacërakëlo fu vi njabënekêhniwo wati nte nkonihoh hn'uhneh Esipët hna, tac canikêhni hn'iŷi nkal gë fanka falëŵu fa.

¹⁸ Hnë wabëhn wafëhw wahnah nduñënanêkêhniwo wula hna. ¹⁹ Tac, mbëvehnekêhniwo wahnënk mbêd gë wahi wavë Kanan ŵa do njêdahni nkal dëŵ hni ŷa bulunda lëŵu ŷa kwëhnëni. ²⁰ Waŷi fop mbiŷëko le rëkëk wabëhn wakeme wahnah gë wafëhw imbêd (450) nuŷahnëndëni nkal tac.

«Ga ndëcëk watac, më njêdakêhni vësankaf vacërakëlo fu va hafo yamani *kila* ale ŵaciko Samiyel ŷa. ²¹ Awa, bulunda ŷa më tÿyëni njêdayiniha ahnaŵ do Ŵënu ŷa më njêdakêhni Sol, aju Kis, avë hnënk Besame. Arac wabëhn wafëhw wahnah naŵêko hnë vëhni. ²² Ŵënu ŷa, ga ntihëtëka Sol, më ntika *David* ahnaŵ. Më ntehnêk soŷe lëŵu ŷa: “Nubuha David, aju Yeso: aŷi asan ale hnëŷahnëkëkawa dus ye; ntid fop ile ŷadëfu ŷa.”

²³ «Hnë vutah David hna njêdakêhni Ŵënu ŷa bulunda *vëva İserayel* va Afëhët, gante nÿsëhnêkêhniwo ka, do afëhët arac Yesu ye. ²⁴ Ani gë njihahnind Yesu ŷa, *San* ntehnêdëhëhniwo fop bulunda *vëva İserayel* va nkwëcëtani vankeya vantêŵ hni va do njaryini. ²⁵ Wati nte nkëhnëko pu doku San ŷa, ntehnêdëho: “Mo hnaharun yebu? Gela ale hnapêdun a. Biŷëdina umë rëfidëho soŷe lëŵu ŷa catëla dënk faryëtahnëŵa wapary ŷa.”

²⁶ «Vëŷënta mën, ŵuhnë vutah Abëraham do ŵuhnë fop vële lakêdëhu gë Ŵën vi: soŷe lëŵ fu cañëtik Ŵënu ŷa waŷi wanës ipeh. ²⁷ Vahnë vëvë Yerusalem va gë vësankaf vëlëŵ hni va vëyavëtëlawohna bi mo ye Yesu do vëwëryëlohnawo wanës wakila wade haraŷëde ntaŵëla-wo-ntaŵëla ŷa. Bare ante ndaŵehnehihawo Yesu ŷa wanës watac ntiyako: ²⁸ tÿyënihawo *Pilat*

ndaŵehna mama nkoniho vēhnuŷana toña ile ndaŵehnahnedēniha. ²⁹ Ga ntini fop ile nēsēko Vikerēh soje lēwu ŷa, umē cēlēndēniha *kērēwa* hna kwētēniha hn'iyag. ³⁰ Bare Wēnu ŷa mbēhnēndanēka vēsēm hna. ³¹ Tac, hnē wafac wayabah, Yesu tufēhna kēhniwo vēle lapēhnajēkawo kobēri Galile hafo Yerusalem va do ye tame wasede walēwu haryēnkwa bulunda vēva Isērayel hna.

³² «Fuhnē dēnk, *Wanēs Wakasēk* watac yonēhnijirun: ile ntehnēko Wēnu ŷa ntinēhnēdēhēhni vacērakēlo fu ŷa, ³³ ntinēhnēkēfu tame fuhnē, vutah vuntēw hni va; umē ye ile mbēhnēndanēka Yesu vēsēm ŷi. Kerik hnē Kayēte Wahnēw higēna hna nēsēk soje rac ntehn:

«"Ajē mēn yeru. Pēgw dol Rēm hu yebu." †

³⁴ Wēnu ŷa nēsēko mbēhnēndanēdēha vēsēm hna do nkal tokēdilahna muk. Koyēna nēsēko:

«"Toña hnēsēhnēdēmu, njēdadēmu ami dēnk, vēyi vifērēn vile vēyēd gante ntehnēbuhawo David ka." ††

³⁵ Umē mbok ntehnēk kat hn'ikerēh kaŵary:

"Tavēdiliahna aryokuŷ hu, nkēl yag hna." †

³⁶ Gena soje David nēsēko. Umē, ndokuŷēko doku ile kwētehnahnekawo Wēnu ŷa hafo puhna, tac cēmēko do darēl warēmu hna mbañiko do nkēlēko. ³⁷ Bare soje ale mbēhnēndanēko Wēn ŷa, arac gēlēna.

³⁸ «Awa, vēyēnta mēn, tēfēka ayētu: Yesu ntik ile rēfēka aravēhna hniwo wameh hun ŷa gante pēyahnedēfun ki. ³⁹ Koyēna, ale-wo-le hwētahnēka ŷa tavēhnedē wameh ŷa. Itēf Sariya Moyis ŷa kodilohna nti rac.

⁴⁰ Awa, keharyin: antē nkewu ile kerēni wakila ŷa:

⁴¹ «"Yēkeryin, ŷuhnē vēle pēbēk iyaf, pēmpēhna nēryiŷu do cēmēryin! Nudun ntidēfu wati fu li doku ile worun kwētahnakēndiluhna ge ahnē nēsēh-nakēndēhu!" †† »

Koyēna nēsēko Pol.

⁴² Ante cahnēdēniho Barēnabas gē Pol caliŷa hna, ntehniniho mbokajēni ntaŵēla nte ryavid hna mbok nēsēni soje watac fo kat. ⁴³ Ga pitēlēni mbarēla hna, *wasēwif* wayabah gē vēle salinēntik caliŷa wasēwif va tēfēlehnēnihēhniwo vēhni, Pol gē Barēnabas. Vēhni, nēsēhnēdēnihēhniwo do kamēnaŷehnedēnihēhniwo nko kahnēndanēniha Wēnu ŷa g'idema dēwu ŷa.

⁴⁴ Ntaŵēla nte ryaviko ŷa, vahnē vēvē naŷ va fop mbarēlēniho nēpa wanēs Ahwēhn ŷa. ⁴⁵ Wasēwif wēryampo, ga nunihēhni iŷi kore, pēbēkēhniwo iñēwary; umē nkwaŷēniha Pol do njeŵēniha.

⁴⁶ Pol gē Barēnabas mē ntehnēnihēhni g'ikwētahn: «Tēfēkawo ahnēsēhniwo wanēs Wēnu ŷa ŷuhnē ten. Bare kabi nŷwēyērun, tufahnērun koyēna tēfēluhna ahnuŷawu uwām usēr ŷa. Tame njidēfun gē vēle wok vēyena wasēwif. ⁴⁷ Wēlin gante ntehnēkēfuno Ahwēhn ka:

«"Ntimi humpen wayal ŷi, ayohahn Wanēs Wakasēk ŷa soje pēhētahnini vahnē va hafo hn'ile tēkwik duniŷa hna!" †† »

⁴⁸ Vēle wok vēyena wasēwif va, ga nkweyēni waŷi wanēsē, natēkēhniwo, pēgwēlehnēni cēmbēndēniha

Ahwēhn a soje wanēs wadēwu ŷa. Fop vēle rēfēka tēnkēni uwām usēr hna kwētahnēlehnēni.

⁴⁹ Wanēs Ahwēhn a campēdēho hnē resiŷo rac fop.

⁵⁰ Bare wasēwif wēryampo cēnkwenihēhniwo vēsēval vēle lēnēnik vēle salinēko caliŷa wasēwif, rēfēdēho wanēs Wēnu va, do gē vēvē karyēnkwa naŷ va. Njonēh-ninihēhni vēhni, Pol gē Barēnabas, uryēñah sankaf do ntalehnēnihēhni ŷal hni hna. ⁵¹ Vēsān vēhi va mbankaniho ivēd wapary wadēw hni ŷa tufahnahni vēŷawēna, njilehnēni Ikoniŷum. ⁵² Bare ge vēvē Antiyos vēle *hwētahnēk* va ye, pēbēkēhniwo uhnatah do g'Iyir Ipacah iŷa.

Pol gē Barēnabas Ikoniŷum hna

14 Ikoniŷum hna fēna, Pol gē Barēnabas tēnkēniho *caliŷa* wasēwif hna do nēsēniho wanēs wapacah hafo wasēwif wayabah gē vēle wok vēyena wasēwif kwētahnēnihawo Yesu. ² Bare wasēwif wale ŷēyēko vēhwētahnēdēna va cēnkweđēnihēhniwo vēle wok vēyena wasēwif nahanēhnēndēnihēhni uŷeh fo vēle hwētahnēk va. ³ Pol gē Barēnabas mbiŷēniho Ikoniŷum hna. Njaŷēnēniho wanēs wadēw hni ŷa, pēbēkēhniwo ikwētahn iŷa Ahwēhn hna. Ahwēhn a njēdadēhēhniwo imēk ntindēni vifēmpēhna hna do gē wēdahēse do koyēna njaŷēnēdēniho toña ile karaŷēdēnihēhniwo vahnē soje ifērēn ile ntinēhnēdēhēhni Wēn vahnē vēlēwu va. ⁴ Vahnē vēvē naŷ va, nahan dēw hni ŷa nēmpēlēko: vēryampo gē wasēwif ŷa nkeniho, vēyēntaŷ va gē *vēfayik* va. ⁵ Wasēwif ŷa gē vēle wok vēyena wasēwif va, do gē vēsankaf vēlēw hni va, pēhwētaniho ntinihēhni kēm fo vēhni Pol gē Barēnabas do ndaŷēnihēhni gē wēraka. ⁶ Bare vēhni, njētandēni tuŷ naryēlehnēni gē cape Lisētēr gē Derēb, hnē resiŷo Likawoni hna, do gē caharab lēwu ŷa. ⁷ Hnam fēna pēgwēlehnēni pēyahnedēni *Wanēs Wakasēk* ŷa.

Pol gē Barēnabas Lisētēr hna

⁸ Nkeho asan Lisētēr hna. Asan arac kwēlēkwēl ntañadēho, kabi vorovoro nkehawo wakwēr nŷi; koyēna nagiko, kobēri yasēlohna. ⁹ Ante nēsēdēho Pol ŷa, nēpadēho. Pol ntaŷēkawo do nuko kwēhna ikwētahn njērēnahni †††. ¹⁰ Awa umē ndekahnēka: «Matēry, kahnēry!» Asan a ntonalehn, kahn, pēgw njasēnd.

¹¹ Kore ŷa, ga nuni ile ntiko Pol ŷa, umē ndekani gē wanēs wabē nkal Likawoni ŷa: «Wamēn ŷa mbacani vahnē do cēlini ŷal fu li!» ¹² Umē macēniha Barēnabas «Sus ††† » do Pol «Herēmes», kabi Pol yeho ahnēs wanēs ŷa. ¹³ Asēna ava Sus ŷa, njojēkēhniwo wuhni wule hayētik haryēnkwa rēnka naŷ hna hn'ile nkeho caliŷa ntēwu hna: ñadēniho gē kore ŷa cēnanēhnēnihēhni sadēha vēhni Pol gē Barēnabas.

¹⁴ Bare ante njētaniho *vēfayik* vēhi va, citēniho viŷi vilēw hni va tufahnahni vēŷadēna koyēna do ntēfēni gē kore ndekahatēndēni: ¹⁵ «Wēlawo fu, tēfēluhna ali-

††† Do nuko kwēhna ikwētahn njērēnahni: Kode nkweyēni njērēnahni ma pēhētahn. ††† Sus gē Herēmes: Wamac waki hnē wamēn Wagērek hna ye.

† 13.33: Wahnēw 2.7 †† 13.34: Esayi 55.3 † 13.35: Wahnēw 16.10 †† 13.41: Abakuk 1.5 †† 13.47: Esayi 49.6

wu koyëna. Vahnë fo yebun, had wuhne. *Wanës Wakasëk* ña yonëhniirun, aravëtehniwu fop waÿi war-avahn wahwëhn nafa këm wale sëmbëdun wï do asahëtawu gë Wën paryi ka, hunte lik ambin ñi, g'inkal inÿi, wov ÿi gë fop ile yehëhna hnam ÿa. ¹⁶ Wati le ryëcëk ÿa, tavëkëhniwo wyal wï fop tëfëndëni vankañ vantëw hni va dënk. ¹⁷ Bare, tufahnëdëho kwëlëkwël g'ipërëna nte ntidëho ña. Njëdadëhu rëv ÿa do njëdadëhu ibarëp roka yabah, mañwëryanëdëhu ile rokëdun do pëbënëdëhu walañary hun wa uhnatah.» ¹⁸ Wëlakënde ga nësëdëniho aki vëfayik va ntakaryëkëhniwo tavëtehniëhëhni kore ÿa cënahndëw hni sadëha ña.

¹⁹ Hnë wati rac dënk *wasëwif* wätiko Antiyos mbë Pisidi g'inañ Ikoniyum, cënkwenihëhniwo kore ÿa ntutëniha Pol gë wëraka soñe ndañwëniha. Ntiyah-nëkëhniwo cëmëk awa më kuhëniha canëniha nañ hna. ²⁰ Bare ante kwërënihawo *vële hwëtahnëk* ña, matëko do mbokanti g'inañ. Ga pacëk më njini gë Barënas Derëb.

İboka Antiyos mbë Siri ña

²¹ Pol gë Barënas pëyahneniho *Wanës Wakasëk* ña Derëb hna. Hnam vëyabah kwëtahnënihawo Yesu. Tac mbokani Lisëtër, Ikoniyum do gë Antiyos mbë Pisidi hna. ²² Njañwëni wasakahn *vële hwëtahnëk* va, kamënañwëniëhëhni nkoni njañwëni kwëtahn inÿa do ntehnëdëniëhëhniwo: «Tëfëkëfu mbërayin dus tënkahnin Nañ ambin hna.» ²³ Hnë cery sali-wo, tahnëniëhëniwo vicër, do ga cuñëni do njëfani, më kwëtahnëniha Ahwëhn a, umë ale kwëtahnëni ÿa. ²⁴ Tac më ndëcëni resiyo Pisidi hna, njini resiyo Pampëfili. ²⁵ Umë pëyahneni wanës Wënu ña inañ Perëg hna, tac njilehneni inañ Atali.

²⁶ Hnam më kayëni sisikulu njini Antiyos mbë Siri, hn'inañ nte kwëtiniho hnë wëbák Wën soñe iñi doku ile puhnani tamëki ÿi. ²⁷ Ga tükëni Antiyos hna, umë mbarëniëhëhni vëvë cery sali va fop tëfëtanëniëhëhni ile ntiyahnëkëhni Wënu ña fop, do gante pidëtëni rënkakwëtahn ña soñe vële wok vëyena wasëwif va, vëhni fëna kwëtahnëni. ²⁸ Pol gë Barënas ñëwëniho afo mbiy hñë vële hwëtahnëk vëvë Antiyos hna.

Nkwajëla soñe háci ÿa

15 Wati nte nkoniho Pol gë Barënas Antiyos hna vësan wätëko Yude tükini hnam do pëgwëlehnëni karañëndëniëhëhni vële hwëtahnëk va ntehnëndëni: «Kodeluhna afehëtiwu age *káculuhna* gante ntehnëk Sariya Moyis ka.» ² Pol gë Barënas nkwajëlëniho dus gë vëhni soñe watac. Awa umë pëhnani Pol gë Barënas do gë vahnë vëhañary vëvë Antiyos va njini *Yerusalem* tëyëniëhëhni *vëfayik* va gë vicër va soñe watac. ³ Awa cery sali ÿa më payëkëhni njini. Më tëfëni hn'inkal Fenisi do gë *Samari*, tëfëtahëndëni gante kwëtahnëniha vële wok vëyena wasëwif va Ahwëhn a. *Wakasëk* watac natëdëhëhniwo dus vële hwëtahnëk va fop. ⁴ Ante tükëni Yerusalem ña, vëvë cery

sali va hacakëhniwo, gë vëfayik va do gë vicër va, do më tëfëtanëniëhëhni fop ile ntiyahnëkëhniwo Wënu ña.

⁵ Bare, *wafarise* wëryampo wale hwëtahnëntikawo Yesu va më ntehnëniëhëhni afo kácini vële hwëtahnëk do wok vëyena wasëwif va do ntehnëni ntënëni *Sariya Moyis* ÿa fop.

⁶ Vëfayik va gë vicër va mbarëniho gwajëlëni soñe watac. ⁷ Ga gwajëlëni hafo mbiy, *Piyer* më matëk ntehn: «Vëyënta mën, njëtërun mbiyëk ga tëhnako Wënu ña fagant hun soñe fëyañwëhni *Wanës Wakasëk* ña vële wok vëyena wasëwif va, nkwëryahnëni do kwëtahnëni. ⁸ Do Wënu ña, umë ale yëtëk iña vahnë ña, tufahnëk mañwëkëhni vële wok vëyena wasëwif va kabi njëdakëhni Iyir İpacah inÿa gante njëdakëfu fuhnë ki. ⁹ Dëbëndëlehnëlfuhna vëhni gë fuhnë: vëhni fëna pacënkë wasakahn walëw hni wa kabi kwëtahnëni. ¹⁰ Awa tame, soñe ye fëgwëdunëha Wënu ña g'ile ÿadun aryibënduni *vële hwëtahnëk* va? İdib nte woyinëk mëkilënëhna ndibin ye, fuhnë gë warëm fu per! ¹¹ Gena bi fuhnë, kwëtahninëka Ahwëhn a Yesu, umë dënk, lik pëhëtaninëfu? Awa, koyëna pëhëtini vëhni fëna.»

¹² Awa, mbara ña fop ndemëhnaniho; Barënas gë Pol fo nëpadëniho ante tëfëtañdëniho vifëmpëhnahn gë wëdahëse wante ntiyahnëkëhniwo Wën hnë vële wok vëyena wasëwif hna. ¹³ Ga puhnani wanës ña, *Sak* më tebak ntehn: «Vëyënta mën, nëparyino! ¹⁴ *Simo Piyer* tëfëtak gante pabëkëhniwo Wënu ña ryënkwëryënk wä vëhni Korëney hna vële wok vëyena wasëwif va tëhnahn bulunda ile kwëhnëk. ¹⁵ Do wanës *wakila* ña tëfëlëk g'ile liyak ÿi, gante kerik ki:

¹⁶ «Awa Ahwëhn a më lehnëk: “Ge ndëcëk umë mbokajëdëfu soñe vokaryu usank *David* ule yok wï, matëndëdëfu vanihel vi do mbokaryëdëfu hahnëndu. ¹⁷ Awa fop vële wok vëyena wasëwif va njëkëlendëniha Ahwëhn a; ha, fop wyal wale wacëbu hwëhnëwëhni wa. Ami Ahwëhn a dënk hnësëk watac; ¹⁸ mbiyëk ga njëtëndanëbuhëhni vahnë va vëyïn.” † »

¹⁹ Sak më nkwenëk: «Soñe umë ye ntiyahnëko tëfëka tavin bërehn vële wok vëyena wasëwif hwëtahnëka Wën vi. ²⁰ Kerëhnëñëfuni ntehninëhni antë tokëni fañar sadëha, do asan g'asëval antë ndakëni ge vëyëlëläna, do fëna ant'aroku fañar ile wok kácina soñe cahna sat ÿa do ant'asewu sat. ²¹ G'inÿi karañ gwër nked kabi, kobëri wati warëm fu ÿa, nkeniho vële harañdëhëhniwo vahnë Sariya Moyis ÿa ankol-wo-nkol do hafo dol karañëde *vacaliña* hna hnë fac ntañwëla-wo.»

Kayëte nte njëdanahnini vële wok vëyena wasëwif

²² Awa *vëfayik* va gë vicër va do gë vëvë cery sali va fop, pëhnaniho tëhnaniëhëhni wëryampo hnë vëhni do payëniëhëhni njintini Antiyos gë vëhni Pol gë Barënas. Umë tëhnaniëhëhni vëhni Yuda, nte wacëdeho Barësabas fëna, gë Silas. Vëhni vëhi cery sali hna fop ntënëniho. ²³ Umë ntehnëniëhëhni njiryeryëyin anj *kayëte*:

† 15.18: Amos 9.11-12

«Vëyënta fu, wuhñë vële wok geluhna wasëwif do lëdëk nkol Antiyos, do gë waresiyo Siri gë Silisi va, fuhñë, vëfayik va gë vicër va, nkañirun.

²⁴ «Njëtabun vahnë vële wätëryik ýal fu li mpaýëm-paýëhnënihu do pëmpëhnayëhnënihu gë wanës wadëw hni ña. Bare ñoñ payëryilëfunihna nësëhnënihu soñe watac. ²⁵ Soñe umë, fëhnahnëbun fuhñë fop rëhñafuni vahnë vële fayëryidëfun njiryini. Wëlawo fu wã, Barënas gë Pol, nkeryidëni. ²⁶ Vële wafëk walañary walëw hni soñe doku Ahwëhn fu ýa Yesu Këris. ²⁷ Awa payëryibunëhëhni vëhni Yuða gë Silas nësëhnënihu vëhni dënk ile herëbun hn'anji kayëte hna. ²⁸ Iyir Ipacah iña gë fuhñë dënk pëhnabun ant'awëniwu díb kañary ge gena vëyin vile hwëhñak nafa vi: ²⁹ ant'aroku fañar sadëha; ant'asewu sat, ant'aroku fañar ile wok kácina soñe cahna sat ýa; asan g'asëval antë ndakëni ge vëyëllëna. Ge keharun vëyin fop cañëk. Arabi yam ýa nke hnë wuhñë!»

³⁰ Tavëlehnini vële fayik va njini gë Antiyos. Ga tükëni mbarëpënihëhniwo bulunda vële hwëtahnëk va njëdanihëhni kayëte tac. ³¹ Karañiko kayëte ña do vahnë va fop natëkëhniwo gë ikamënaýëhn inte kerëhniniho ña. ³² Yuða gë Silas, vële yeho wakila vëhni dënk, nësëhnënihëhniwo dus vële hwëtahnëk va soñe kamënaýëhnahnënihëhni do njañwënihëhni kwëtahn hna. ³³ Njëwëniho wafac hnam, tac vëyënta hni va më ndëwanëhñënihëhni nkañ përen, mbokahnëni gë vële fayëkëhniwo. ³⁴ [Wati kahnëta hna Silas pëhnako nko hnam.]

³⁵ Pol gë Barënas woko Antiyos hna do karañëdënihëhniwo gë vahnë vëyabah vëhañary do pëyahnëdëniho wanës Ahwëhn ña.

Ipitël Pol gë Barënas

³⁶ Ga mbiýëk, Pol më ntehnëka Barënas: «Bokafu njëkihni vëyënta fu va hnë wahnaw wale fëyahnahnik wanës Ahwëhn hna fop, njëkihni bi hak nkeni.» ³⁷ Barënas ñadëho njoryeryëniha *San* nte wacëdeho Marëk; ³⁸ bare Pol cañahnëlawohna, kabi Marëk tavëkëhniwo Pampëfili hna do golohna ntapëhnandëhni doku lëw hni hna. ³⁹ Nkwajëlëniho hafo pëmpëlëhni, më pitëläni. Barënas më njoka Marëk kayëni hnë sisikulu njini Sipër. ⁴⁰ Pol, umë, më tëhnaka Silas do ga kwëtehnahnënihëhni vële hwëtahnëk Antiyos va hnë wëbák Ahwëhn hna, njilehnëni. ⁴¹ Umë tëfëni Siri gë Silisi do njañwënehnëhëndënihëhni kwëtahn iña vële hwëtahnëk va.

Pol gë Silas do gë Timote

16 Pol tükëko fëna Derëb hna tac Lisëtër hna. Hnam nkeho asan ale hwëtahnëk macënde Timote; hnëmu fëna kwëtahnëko. Umë sëwif yeho, bare rëmu gërek yeho. ² Vële hwëtahnëk vëvë Lisëtër gë Ikoniýum va wapëren wayabah nësëdëniho soñe Timote ýa. ³ Pol ñadëho Timote ntapëhnahna. Awa më njoka. Umë *kácehnëka*, soñe *wasëwif* wale yeho waresiyo warac wã, kabi fop njëtëniho rëmu gelohna sëwif.

⁴ Hnë vankol vante njihahnëdëniho hna fop, pëyadëhëhniwo vële hwëtahnëk va ile pëhwëtani ntini *vëfayik* gë vicër vëvë *Yerusalem* va do ntehnëdënihëhniwo mañwëhñëni watac. ⁵ Awa vële hwëtahnëk va njañwëdëniho kwëtahn hna do nkwenadëniho yabi ña fac-wo-fac.

Ikaryëtahn Pol Tërowas hna

⁶ Pol gë Silas ñadëniho pëyahnëni wanës Wënu ña hn'inkal Asi hna, bare Iyir Ipacah ña mañwëryanëlëhniwohna. Awa ndëcëtahehnëni yëbëlan Fërisi gë Galasi. ⁷ Ga tükëni darël Misi hna, umë përekëhni njini Bitini, bare Iyir Yesu ña mañwëryanëlëhniwohna. ⁸ Awa, më ndëcëni Misi njini inañ Tërowas. ⁹ Gumëd ga, Pol ikaryëtahn nuñako: më nuka avë Masedëwan ga kahnëk. Më muntadëha aki: «Cabëry Masedëwan, yij arye-mafu!» ¹⁰ Tañ ga ndëcëk umë, më yëkëlehnëbun yifu gë Masedëwan, kabi pacëkëfuno Wënu ña wacëkëfuno yonëhñëfuni *Wanës Wakasëk* ña vëvë hnam va.

Ikwëtahn Lidi

¹¹ Kayëbunëho sisikulu Tërowas hna yilehnëfu satën fo gë Tinti Samotëras ka. Tac ga pacëk, më yibun Neyapolis. ¹² Ga matëbun hnam më yibun Filip, nkol resiyo ile yeho ryënkewëryënkew vë Masedëwan, ile tampëk Rom. Wafac wayabah libunëho hn'inañ itac.

¹³ Hnë *fac ntañwëla* hna, më sahnëbun nañ hna yifu tëfary sën hna hn'ile nahabunëho nudëfun hn'ile caliñëdëni wasëwif hna. Ntañabunëho do nësëhnëdëfunëhëhniwo vësëval vële varëko hnam va. ¹⁴ Aryampo hnë vësëval vërac Lidi maciko. Asëval ale ntakëdëho gë Wën yeho. Hn'inañ Tiyatir matiko. Awaf wafand wavëntah † yeho. Asëval arac nëpadëhëfuno do Ahwëhn a pidëtëdëho sakahn hadëwu ha kolahn nkewëry do kwëtahn wanës Pol ña. ¹⁵ Njaryiko, gë vëvë tere lëwu va per. Tac më ntehnëkëfu aki: «Age paryi njavëtërun kwëtahnëbuha Ahwëhn a, yijën asëlu ýal mën hna.» Do porosiñëdëhëfuno wãwëfu.

Pol gë Silas hnë kaso vë Filip hna

¹⁶ Fac ryampo gante caliñëde mbokëbunëho yindëfu, asëval aryokuñ më kacakëfu. Gë *yine* ile hnësendëhawa ile wok tükina nkeniho do nuñandënihawo koryi yabah vële ndokuñëhñëdëho va gë wanës watac.

¹⁷ Pëgwëlehn tëfëlehnëdëfu, fuhñë gë Pol, ndekatënd: «Vëyi vësan, vëryokuñëhn Wën Hunte Sëpëk Fop va ye! Ankañ nte yod g'ipeh ña pëyadënihu!» ¹⁸ Wafac ntidëho koyëna. Awa Pol, ga cilëtak, më cahëtak ntehnä yine ýa: «G'uñac Yesu Këris wã cahñeryehna aji asëval!» Do yine ýa cahñelehna tañ.

¹⁹ Vële ndokuñëhñëdëho va, ga nuni gona nuñahnëndëniha koryi, umë pëlanihëhni vëhni Pol gë Silas kuhënihëhni njiryeryënihëhni wañwëna bulunda hna haryënkew vësankaf nañ hna. ²⁰ Më ntehnëni: «Vëyi vësan mpaýëm-paýëhnëni nañ fu ña. *Wasëwif ye* ²¹ do

† Wafand wavëntah: *Pand bëntah ña kambëk ntañi; vëntah ýa dahëse inañ ña ye. Gë watëvavu ña «pourpre» ma «violet» macik.*

wënamu wakasëk karanjédënihëhni vahnë va, do fuhnë vële *kwëhnëk Rom* vi maŵëryanilënëfuhna maŵin ma tëfin.»

²² Bulunda ŷa fëna ñadëniho ndafënihëhni. Awa, vëhitiŷ va më ntihtëhnhënihëhni viŷi va vëhni Pol gë Silas do ntehnëni ntampini. ²³ Ga ntampënihëhni dus, umë cëdënihëhni do ntehnëniha ayëka ŷa njëkandëhni dus. ²⁴ Ga tëk ntehnëniha koyëna tuŷ, ayëka ŷa më cëdëkëhni hn'acery mbë conk kaso ŷa do më njwecëkëhni wakwër ŷa hnë wadëhwa.

²⁵ Ga ndëcak ga, Pol gë Silas njëfadëniho do njëwëdëniho cëmbahnëniha Wënu ŷa do vë ramp vëŷëntaŵ va nëpadënihëhniwo. ²⁶ Pëgwëlehn ñënkand dus nkal inŷi, do ñënkënd fëna kaso ŷa hafo wafida ŵa fop pidëtalehn do fop vankëna vë ramp va pë-talehnëhni. ²⁷ Ayëka ŷa më nëgak do, ga nuk warëna kaso ŵa pidëtak, umë pëhwëtëk sëlame lëŵu ŷa ñand ndëwa, kabi ntiyahnekawo vë ramp va nkaryëni. ²⁸ Bare Pol më ndëcak gë fanka falëŵu fa fop: «Ant'aliya lavah! Fuhnë fop hnani nkebn!»

²⁹ Awa ayëka ŷa më tëyëk humpen, ntëfëk bambery kaso hna mbalatënd ntakah ŷa, do nji ndëkwëhn haryënkŵ Pol gë Silas. ³⁰ Tac më canëkëhni do tëyëhni: «Vësan, ye rëfëka liwu fehëtahniŵu?»

³¹ Umë ntëkwaniha: «Kwëtahnerÿehna Ahwëhn a Yesu do pehëtëderu, gë tere hu ŷa per.» ³² Tac umë pëyaniha wanës Ahwëhn a, umë gë vële yeho tere va fop. ³³ Awa g'umëd ga wati rac dënk ayëka ŷa njiry-eryëlehnëhni ndagëhni wasër ŵa. Tac njaryëlehn taŷ umë gë vële kwëhnëk va fop. ³⁴ Tac më njokëhni vëhni Pol gë Silas gë ŷalu njëcfahni ile tokëdëni. Aŷi asan gë tere lëŵu ŷa fop pëbëkëhniwo uhnatah soŷe ile kwë-tahnëniha Wënu ŷa.

³⁵ Ga pacëk, vëhitiŷ va payënihëhniŵo vahnë ntehnëniha ayëka ŷa tavëhni. ³⁶ Ayëka ŷa më njijëk pëyahna Pol: «Vëhitiŷ va payehniŷi ravu. Awa kodun asahnu ayiwu yam.»

³⁷ Bare Pol më ntehnëkëhni vële fayijiko va: «Fuhnë vële kwëhnëk Rom va ndafëhnhënihëfë bulunda hna hara wahitiŷjëlëfuhna do tac cëdëhnhënihëfë! Do tame ñandëni canënihëfë yëmëyëm? Watac gedina. Arabi njijëni vëhni dënk canënihëfë!»

³⁸ Vële fayijiko va më njini pëyanihëhni wanŷi wanës vëhitiŷ va. Vëhni ntakëkëhniwo ante njëtaniho Pol gë Silas Rom kwëhnini ŷa. ³⁹ Awa umë njijëni muntani tavëhnhënihëhni do më canënihëhni kaso hna këlatëndënihëhni cahnëni naŵ hna. ⁴⁰ Ga rëk cahnëni kaso hna, Pol gë Silas më njini vëhni Lidi hna soŷe nunihëhni vëŷënta hni va do kamënaŷehnhënihëhni, tac njilehnëni.

Pol gë Silas Tesalonik hna

17 Ante ndëcëniho Amëfipolis gë Apoloni ŷa, Pol gë Silas tëkëniho Tesalonik. Hnam kwëhnaniho *wasëwif ŵa caliŷa*. ² Pol njiko caliŷa hna, gante njehëka ka. Hnë vantaŵëla vatar mbarëdëniho nkwajëlëdëni soŷe Vikerëh Wënu va gë vële yeho hnam va; ³ nkabëdëhëhniwo do tufëdëhëhniwo Arëhnayik a tëfëka

korot do mbëhnhëndani vësëm hna. Ntehnëdëhëhniwo: «Yesu nte fëyadëmu nŷi ye Arëhnayik a.» ⁴ Vëryampo hnë vële hnëpadëho hna maŵëniho wanës ŷa nkentëlehnini gë Pol gë Silas. Koyëna nkeho fëna hnë vële wok vëyena wasëwif vëyabah, do lakëdëhëhniwo gë Wënu ŷa, do gë vësëval vëyabah vële hwëhnak nafa hn'inaŵ hna.

⁵ Bare wasëwif ŵa ñëŵaryënihëhniwo rac. Awa më mbarëpënihëhni wafufafu wale yeho vankaŵ hna, matëndënihëhni wasëwif wëryampo do ñënkëni naŵ inŷa. Njilehnëni tere Yason hna njëkëlehnënihëhni vëhni Pol gë Silas soŷe njonihëhni haryënkŵ bulunda hna. ⁶ Bare kabi vërëkatëlëhnhna umë njoniha Yason gë vële hwëtahnëk vëryampo haryënkŵ vësankaf vëvë naŵ hna pëgwëlehnëni ndekandëni: «Vëŷi vësan ñënkëni duniŷa ŷa fop, do tame tëkini hnani! ⁷ Anŷi Yason hacakëhni ŷalu hna! Vëŷi vahnë fop nkwajëni sariya asankaf a, *Sesar*; ntehnëdëni nkehëhna ahnaŵ ahaŵary ale ŵacik Yesu.» ⁸ Wanŷi wanës mpaŷëm-paŷehnhëkëhniwo kore ŷa gë vësankaf vëvë naŵ va. ⁹ Yason gë vëŷëntaŵ va tëfëkëhniwo cosënihëhni vësankaf va ani gë tavahnëndëni ŷa.

Pol gë Silas Bere hna

¹⁰ Mëdënd tuŷ vële hwëtahnëk va ndëcëtënihëhniwo vëhni Pol gë Silas njini Bere. Ga tëkëni, njilehnëni *caliŷa* wasëwif hna. ¹¹ Wasëwif wavë hnam ŵa hwëhnako nëf ntëbini wavë Tesalonik ŵa; tebanihho wanës Wënu ŷa g'imaŵa përen. Fac-wo-fac, kahnëndaniho ikaraŷ Vikerëh va njëkahnëni bi ile karanjédëhëhniwo Pol ŷa catëk. ¹² Hnë vahnë vërac wasëwif wayabah kwëtahnëniho, do hnë vële wok vëyena wasëwif vësëval vëryampo vële lënënik kwëtahnëniho fëna do gë vësan vëryampo.

¹³ Bare ante njëtaniho wasëwif wavë Tesalonik ŵa Pol mboko pëyahnhënd wanës Wënu ŷa Bere hna, vëhni fëna njiniho hn'inaŵ tac cënkwendënihëhni do mpaŷëm-paŷehnhëndënihëhni bulunda ŷa. ¹⁴ Vële hwëtahnëk va më cañëtëniha taŷ Pol gë vëŷëntaŵ njini gë cape wow; bare Silas gë Timote nkolehnëni Bere hna. ¹⁵ Vële lapëhnhakawo Pol va njiryeryënihawo hnë sisikulu hafo Aten hna. Tac mbokalehnëni gë Bere g'ipay Pol iba vëhni Silas gë Timote; pëyanihëhni tëfëlehnëniha ñap.

Pol Aten hna

¹⁶ Wati nte napëdëhëhniwo Pol vëhni Silas gë Timote hnë Aten hna, nuko ile lavëkawo dus sakahn hadëŵu hna: nkol ŷa waravahn fo fëbëko. ¹⁷ Nkwajëlëdëniho gë *wasëwif ŵa* do gë vële wok vëyena wasëwif lakëdëhëhniwo gë Wënu ŷa hnë *caliŷa* hna, do fac-wo-fac hnë vëŷëŵa bulunda hna, gë fop vële pankëlëdëniho va. ¹⁸ Vëhwëhn uyët vëryampo vële ŵacëde *Wa-epikuren gë Wasëtowisen* † pëgwëlehnëni vëhni fëna

† *Wa-epikuren ŷa gë Wasëtowisen ŷa: Wa-epikuren ŷa ntiyah-nëkëhniŵo ñoñ gena hafo duniŷa ŷi, Wënu gelohna. Tëfëka natëfu duniŷa ŷi fo. Wasëtowisen ŷa, soŷe vëhni, itëf nahahn nte lik duniŷa ŷi fecehnhëkëhni. Ñoñ baŷëm-paŷehnhëdëhnhna hnë toña rac. Ntaŵary*

nkwajëlëndëni g'umë. Vëryampo tÿyëdëniho: «Ye ñad nës aÿi aÿaŵënkah?» Vëÿëntaŵ va më ntehnëni: «Ntiyak had soŋe wamënu wale wok yëtîlënëhna pëyahned». Nësëniho koyëna kabi Pol soŋe Yesu ÿa pëyahnedëho do fëna soŋe ibëhn vësëm ña.

¹⁹ Umë njonihna karyënkŵ ÿëŵa ile ŵacëde Arewopas hna do ntehnëniha: «Nësëhnëryifu soŋe inji karaŋ kasëk. ²⁰ Nkwëryëndanëruhëfu ile wobun yëtîlëfuhna do ñadëfun dus yëtëfu bi ye ye umë.» ²¹ Tëyëdënihawo Pol koyëna kabi fop vëvë Aten va gë vëhneh vële lëdëntik hnam va fop nës gë nëpa wakasëk watëkwa watac ña fo pabëniho.

²² Awa, Pol më matëk haryënkŵ vahnë vële yeho hnë Arewopas hna do ntehn: «Vëvë Aten, nkwëryëbu vële lënënek dus waravahn yerun. ²³ Ante ndapëbuho nkol hun ñi yëkatëndu waravahn wasëvah hun ŵi, nubuhö hnë ryampo ga kerik aki: “Ŵën le wok yëtina.” Awa, Ŵën le sëmbëdun hara yëtëluhna ÿa, umë ye ale yijëbu fëyaŵuna ÿi.

²⁴ «Unji Ŵën, umë ye ale lik duniÿa ÿi gë ile yehëhna hnam ÿa fop do umë ye Ahwëhn ambin inji g'inkal inji. Umë, wëla acery ndampo nte mbëryëni vahnë gedilahna gwër ntëdahn gante-wo-gante naÿëk ka. ²⁵ Umë yëdadëhëhni vahnë va fop wayën ŵa do g'ile valëdëhëhni ÿa; balëlahna vahnë pabëniha ntinëh-nëndëniha ile-wo-le ÿa. ²⁶ Hnë ahnë aryampo fo ntik wabulunda ña fop do kwëtëkëhni hnë nkal li fop. Umë dënk fëhnako watac kobëri ña: tëkwëndëlehnëk wayal ŵa do gë wëwati wale rëfëkawo ntëdëni hnam ŵa. ²⁷ Ŵënu ña ntik rac soŋe njëkëlehnëniha vahnë va. Wëla ntehn ntakeÿëkëhni soŋe njëkëlehnëniha, mpëd nudëniha. Toña-toña ÿa Ŵënu ña ñaŵëtalhna ahnë hnë fuhnë. ²⁸ Ha, “Umë lik njënëden, ñënkanden do nkeyin.” Do fëna had gante nësëni vëyëŵ vëryampo ki: “Paryi nke vutah vuntëŵu va yebun.”

²⁹ «Awa, kabi vutah vuntëŵu va yeyinëk, tëfëlahna nahayin Ŵënu ña mëntëlëni gë ravahn sanu, koryi ma taka, nte ntik ahnë gante nahak ka. ³⁰ Bare Ŵënu ña dëkwëna wati le nkonihö vëyëtëna vahnë gante ntënëndëniha ka, tame macëdëhëhni fop, hnë ile-wo-le hna, nkwëcëtani vankeya vantëŵ hni va. ³¹ Kahnëndëk fac ile kitiŋahnëdëhëhni g'ale tëhnaka vahnë va fop g'usatah. Aki tufëkëhni vahnë va fop ale ye ahitiŋ arac a: mbëhnëndanëka vësëm hna!»

³² Ante nkwëryëniha Pol ga nësëk soŋe ibëhn vësëm ña, vëryampo njafaŋdënihawo do vëÿëntaŵ va ntehnëdëniho: «Nëpaderu ahnësëhnëfu soŋe waŋi nkaŵ kaŵary.» ³³ Awa cahnëko Pol hnam nji.

³⁴ Vëryampo hnë vëhni kwëtahnënihawo do tëfëniha: hnë vëhni, nkeho Denis, (alënah yentiko umë fëna Arewopasit hna), g'asëval ale ŵaciko Damaris, do gë vëhaŵary kat.

Pol Korent hna

18 Ga ndëcëk umë, Pol matëko Aten hna do nji Korent hna. ² Hnam pankëlëniho sëwif le ŵacik Aki-

duniÿa ÿi yeho wën hudëŵ hni ha. Tëfëkawo ntini fop ile satëk ÿa. Wakore waki tak vëhwëtahnëlohna ibëhn vësëm ña.

las; Pon nagiko, bare Rom hna ntëdëko hn'inkal Itali hna, do hnam matiniho takan g'asëvalu Përisil, kabi Këlod Sesar, asankaf a lehnëko wasëwif ŵa fop cah-nëni hnam. Pol më njik hn'ile nkeni Akilas g'asëvalu hna do, ³ kabi vëhni vërar tak wasank wafand ntidëniho awa umë ñëwëntik ÿal hni hna do ndampo fo ndokunjëdëniho. ⁴ Fac ntaŵëla-wo Pol tebadëho wanës ña *caliŋa* wasëwif hna nkwajëlëntëdëho do njawëredëho wasëwif gë vële wok vëyena wasëwif maŵëni wadëŵu ña.

⁵ Ga tëkini Silas gë Timote matini Masedëwan hna, Pol pëyahnanës Ŵënu ña fo pabëko; tufëdëhëhniwo wapacëk wasëwif ŵa Yesu ye Arëhnayik a. ⁶ Bare wasëwif ŵa ñwëÿëhnënihawo do njeŵëndëniha. Më caŵëk ivëd ile ye viÿi vilëŵu va tufahnahnëhni vëŵaŵëna do ntehn: «Ile ÿad nkewu ÿa ŵuhnë dënk ÿak; ami gentahnla. Tëk pëgw ÿi wati hnë vële wok vëyena wasëwif hna njidëfu.»

⁷ Më matëk hnam njilëhn hnë tere ale ŵacik Titiyus Yusëtis. Arac ntakëdëhawo gë Ŵënu ña do tere lëŵu ÿa darël caliŋa wasëwif hna nkeho. ⁸ Bare Kërisëpus, asankaf caliŋa ÿa, kwëtahnënihawo Ahwëhn a umë gë vëvë tere lëŵu va fop. Vëvë Korent vëyabah fëna kwëtahnëniho ante nëpanihawo Pol ña, maŵëniho njaryini.

⁹ Hnë umëd ndampo Ahwëhn a nësëhnëkawo umë dënk Pol hn'itufëhna, më lehnëkawo: «Antë ntaki, gory ahnësënd, antë aryemëhna! ¹⁰ Yëtëry g'ami nkeyik. Ahnë kodina ntiyi uŵeh. Bulunda yabah ile hwëhnëbu yehëhna hnë anji nkol.» ¹¹ Bëhn ryampo gë fagant bëhn ñëwëko Pol Korent hna karaŋatëndëhni vahnë va wanës Ŵënu ña.

¹² Wati nte nkeho Galiÿo guverëner Akayi ña, wasëwif ŵa nkwëryëlëniho pëlanihna Pol njonihna kitiŋa hna.

¹³ Ntehnëni aki: «Aÿi asan njëkëlehnëd maŵehnehni vahnë va cëmbëndëniha Ŵënu ña g'ankeya nte hnëmpëlëk gë *Sariya Moyis* ÿa.»

¹⁴ Pol dëkwa ña pëhwëtadëho ante ntehnëkëhniwo Galiÿo wasëwif ŵa: «Ŵuhnë wasëwif ŵi, nëparyino! Ge ile mbañëk sariya Rom ntikënd ma men iñë ile rëfëka kwëdahni, nëpakëndëbu wanës wadëŵ hun ña. ¹⁵ Bare kabi soŋe nkwajëla wanës gë wamac soŋe ikwëtahn hun do gë wënamu hun ye, watac wadëŵ hun fo ye; ñada yewu ahitiŋ waŋi!» ¹⁶ Tac më ntakëhni kitiŋa hna. ¹⁷ Awa vahnë va fop pëlalehnëniha Sosëten, Asankaf caliŋa ña, ndafëndëniha haryënkŵ kitiŋa hna, bare Galiÿo ñoñ dehnëlëhniwohna.

Pol mbokad gë Antiyos

¹⁸ Ga ndëcëk watac Pol Korent hna nkoko afo mbiÿ. Tac më tavëkëhni vële hwëtahnëk va kayëlehn hnë sisikulu nji Siri, umë gë Përisil do gë Akilas. Matahnënd vampamb wov vë Sankëre hna, Pol kuntëciko nkaf ña, kabi ile kwëtëlëniho gë Ŵënu ña ntiyako. ¹⁹ Ga tëkëni Efes hna, Pol më tavëkëhni vële tëfëlëniho va, nji tënk *caliŋa* hna, nkwajëlëndëni gë wasëwif ŵa. ²⁰ Tëyënihawo ñëŵ hnam hafo mbiÿ, bare umë ñadilohna. ²¹ Umë koyakëhni ntehnëhni mbokajëd gë Ŵënu ña maŵëk.

Awa, matëlehn Efes hna, kay sisikulu, nji. ²² Ante tëkëko Sesare hna, Yerusalem njiko ten nkaÿihni vëvë cery sali va, tac njilehn Antiyos vë Siri.

²³ Mbiÿëko hnam, tac më mbokak tëfëhëk nkol ga nkol resiÿo Galasi hna do gë Fërisi hna, kamë-naÿehnëhëndëhni vële *hwëtahnëk* va.

Apolos Efes hna do gë Korent hna

²⁴ *Sëwif* ale ðacik Apolos, ale hnagik Alekësandëri, rëkiko Efes hna. Hnë wati rac, asan aholah wanës do yëtëko Vikerëh yeho. ²⁵ Karañjiko nkaÿ Ahwëhn a, do kahnëndako ðus, pëyahnedëho do karañjédëhëhniwo vahnë va g'uſatah soñe Yesu ÿa. Bare yarya *San* ÿa fo njëtëko. ²⁶ Pëgwëlehn nësënd g'ikwëtahn *caliña* wasëwif hna. Përisil gë Akilas, ga nkwëryëniha, umë njonihä gë ÿal hni pacënhëniha ikarañ nkaÿ Wënu ña.

²⁷ Tac Apolos ñadëho nji Akayi. *Vële hwëtahnëk* va më kamënaÿehnëniha ðus do kerëhnhënihëni vële hwëtahnëk vëvë Korent va kacaniha g'untënah. Ante tëkëko hnam ña kwëhnanëkëhniwo nafa hnë vële ndemako Wën kwëtahnëniha va. ²⁸ Tase bulunda ÿa fop nësëhnedëhëhniwo gë toña facah wasëwif wale wajëtehnëdëhëhniwo do tufatëndëhni gë Vikerëh va Yesu ye Arëhnayik a.

Pol Efes hna

19 Wati nte nkeho Apolos Korent ña, Pol më tëfëk resiÿo hwëhn wahuñ hna do tëk Efes. Hnam tëkatëkëhniwo vële *hwëtahnëk* vëryampo. ² Më tëyëkëhni: «Ante kwëtahnërunëho ña nuÿarunëho bi Iyir Ipacah iña?»

Më ntëkwaniha: «Kobëri gwëryëlëfuhna ga nësëde soñe Iyir Ipacah.»

³ Pol më mbok tëyëkëhni: «Iÿëhne sifa yarya yaryirun awa?»

Më ntëkwaniha: «Yarya *San* ÿa.»

⁴ Pol më mbok ntehnëkëhni kat: «San njaryëkëhni vële ðaÿëko nkwëcëtani vankeya vantëw hni va ntehnatëndëhni bulunda Isërayel ÿa kwëtahnëniha Yesu, ale rëfidëha ÿa.» ⁵ Ante nkwëryëniho wanës watac ña njaryiniho g'uſac Ahwëhn a Yesu. ⁶ Pol tindëkëhniwo wëbák ña, Iyir Ipacah iña cëlëlehni hnë vëhni. Pëgwëlehnëni tañ nësëndëni vanësa vakaÿary do pëyahnedëni wanës Wënu ña. ⁷ Vahnë vërac tëkëniho ipëhw gë vëhi.

⁸ Pol njidëho *caliña* wasëwif hna kwëlëkwël do hnë wadepera watar, nësëdëho g'ikwëtahn, pëyahnatënd *Inaÿ Wënu* ña do njawërdëho maÿehnëhni vële hnëpadëhëhniwo va. ⁹ Bare vëryampo ñoñ vëÿadilohna nkwëryëni do ñwëÿëniho vëhwëtahnëdina, wameh fo nësëdëniho soñe nkaÿ Ahwëhn a tase vahnë fop. Awa Pol më tavëkëhni nji, më njokëhni vële hwëtahnëk va do fac-wo-fac nkwajëlëdëniho gë vëhni hnë cery cankañ nte nkwajëlëhnedëniho Tiranus gë bulunda ÿa. ¹⁰ Watac wabëhn waki mbiÿëko, hafo fop *wasëwif* gë

vële wok vëyena wasëwif lëdëko hnë resiÿo rac ÿa kolëni nkwëryëni wanës Ahwëhn a.

Vutah vucan vumba Seva va

¹¹ Hnë wati rac Wënu ña ntiyehnedëhëhniwo Pol vifëm-pëhnañah vile nkok nahana ahnë. ¹² Koyëna nufëdeho wakantika gë wafand vunte ÿakëdëhëhniwo va njonëhnhëndëni vëres. Vërac njërdëniho do *wayine* ña cahnëdënihëhniwo vahnë va.

¹³ Nkenihä fëna *wasëwif* wëryampo njidëniho wayëÿa hna fop soñe ntandënihëhni wayine vahnë hna. Fac ryampo njawërdëniho fëna ntanihëhni g'uſac Ahwëhn a Yesu. Ntehnëdënihëhniwo: «G'uſac Yesu, nte pëyahnedë Pol ña, ntehnëderun: cahnëryin!» ¹⁴ Vutah imbëd gë vuki vumba Seva va, asankaf vësëna wasadëha wasëwif ÿa, lidëho koyëna. ¹⁵ Bare, ga nësëni koyëna, yine ÿa më ntëkwakëhni: «Yesu? Njëtëbuha. Pol, njëtëbu bi mo ye. Bare ðuhnë, vëhni mo yerun?» ¹⁶ Asan ale pëlako yine ÿa ntojanëlehnëhni do mëkëkëhniwo vëhni fop, mbërehnëkëhni ðus, cahnëlehnëni nkaryëni hnë tere rac viÿi këm fo do cërehnëkëhniwo ðus.

¹⁷ Fop vële lëdëk Efes va njëtaniho watac. Wasëwif gë vële wok vëyena wasëwif per ntakëkëhniwo do uſac Ahwëhn a Yesu naÿëdëho. ¹⁸ Vëyabah hnë vële hwëtahnëko hna njijëdëniho putandëni tase vahnë fop wameh wante ntidëniho ña. ¹⁹ Vahnë vëyabah vële hwëhnako mbilayo njojëniho vëkayëte uyët mbilayo vantëw hni va, kovëni do pëdëni tase vahnë fop. Vëkayëte vatac hnapul yabah yeho. ²⁰ Koyëna tufahnedëho Ahwëhn a fanka falëwu fa. Wanës wadëwu ña campëdëho g'ahaÿary do hn'ile-wo-le tëkëko hna ntidëho ðoku lëwu ÿa.

Iñañëna bulunda vë Efes

²¹ Ante ndëcëko watac ña, Iyir Ipacah iña pëhnaÿehnëkawo Pol tëf Masedëwan gë Akayi nji *Yerusalem*. Ntehnëdëho: «Ge tëkëbu hnam afo yiwu *Rom* .» ²² Umë payëkëhni Masedëwan Timote gë Erasët, vësan vëhi vële ryemaðëhëhniwo va, bare umë dënk resiÿo Asi hna nkoko hafo mbiÿ.

²³ Hnë wati rac uryëñah sankaf yeho Efes hna soñe Nkaÿ Ahwëhn a. ²⁴ Aryëhwar koryi ale ðacik Demetëriyus, ryëhwarëdëho vucery koryi vunte wëntëlëk gë cery wënu cankañ mba wënu wagërek ile ðaciko Arëtemis † do vëryokuñ vëlëwu va nuÿadëniho hnapul yabah. ²⁵ Fac ryampo Demetëriyus mbarëkëhniwo vëryokuñ vëlëwu va fop gë vëryëhwarëntaÿu va, do ntehnëhni: «Vëÿënta mën, njëtërun iÿi ðoku hnuÿahnëden hnapul yabah. ²⁶ Bare nurun ma nkwëryërun ile ryëcëtað ÿa: aÿi asan, Pol, pëyahnedë wamën wante ntidëni vahnë gena Wën paryi do mëkëd maÿehnëhni watac vahnë vëyabah ani Efes li do resiÿo Asi hna fop. ²⁷ ÿayah wanji wanës wadëwu ñi gena ðoku fu ÿi fo përdëkanëd bare fëna këfëd cery wën cankañ mba Arëtemis, wën hucankañ fu ña. Koyë-

† Arëtemis: *Wac wën asëval wagërek hwëhn yahey ÿa ye.*

na kihned nténah ale cëmbëdëni Asi hafo duniya yi fop.»

²⁸ Ante nkwëryëni watac na ntavëlehnëkëhniwo na, pëgwëlehnëni ndekandëni: «Arëtemis mbë Efes naÿëk!» ²⁹ Ankol na fop ñënkalehn. Vahnë va njolehnënihëhni Gayiyus gë Arisëtarëk, vësan vëhi vëvë Masedëwan vële tëfëlëniho Pol uyas va, ntëfaryi-ni gë mbara ntëw hni. ³⁰ Pol ñadëho nji bulunda hna bare vële *hwëtahnek* va vëwawëlohna. ³¹ Vëryampo hnë vësan kaf vëvë resiyo Asi hna fëna, wëlawo walëwu wa, payehniho këlaniha antë nji mbara hna.

³² Wati rac bulunda ya vëwlohna nëpalëndëni. Alewo-le haÿary ndekantëdeho do vëyabah hnë vëhni vëyëtëlohna dënk bi soje ye varëlik. ³³ *Wasëwif* wëryampo hnë vëvë bulunda hna payënihawo haryëkw bulunda hna ale waciko Alekësandër soje nkabahn ile liyak ya. Arac më njelak vák ya: ñadëho nësëhnëhni bulunda ya. ³⁴ Bare ante njavëtënihawo bulunda ya sëwif ye, vëhni fop ndekadëniho ndampo fo, uhnësë rac fo, ile yëhniko tëk wawati wahi: «Arëtemis mbë Efes naÿëk!»

³⁵ Ga mbiÿëk asankaf ahigëna ya ndemëh-naÿëhnëkëhniwo bulunda ya do ntehn: «Vëvë Efes, mo wok yëtëna duniya li nkol Efes ni ye ante yëkad cery wën Arëtemis ni gë taka cëvah nte mëntëlëni sëlëk g'ambin ni? ³⁶ Ahnë kodina nkwaj. Awa tëfëka aryemëhnaÿu do ant'aliwo iñë hara nahaluhna. ³⁷ Njójërunëhëhni vëyi vësan hnani, bare ñoñ vëlina ile wëk cery wën canka fu hna do vëyëwëlahna fëna wën fu na. ³⁸ Ge Demetëriyus gë vële ndokuñëlahnedëni va kwëhnani ile pëyahnëdëni menëk ahnë, awa soje rac nkehëhna vakitiya gë vëhitiy per; hnam tëfëka pëyah-nëni. ³⁹ Do ge kwëhnarun wanës wakaÿary wante rëyëdun pëhwëtëden tase bulunda hna gë vële yëtëk sariya lëw fu va. ⁴⁰ Ge diyilënëhna wajira ntehnëdënehëfu nañënayinëk soje ile liyak dol yi kabi kwëhnyilënëhna toña soje anji mbarëla, kodëlënëhna nësin ile liyëhnëkëfu rac ya.» Ante nësëko wani wanës na më ntehnëkëhni bulunda ya campëni.

Pol Masedëwan hna do gë Gëres hna

20 Ante puko nañëna na, Pol mbarëkëhniwo vële *hwëtahnek* va kamënaÿëhnëhni. Tac koyahni kahnëtalehn nji Masedëwan. ² Ga tëkëk hnam ndëcë-tako resiyo rac, nësëhnëkëhniwo dus vële hwëtahnek va, kamënaÿëhnañëhni do tëkëlehn Gëres, ³ do wadepëra watar ñëwëko hnam. Wati nte ñadëho kay sisikulu nji Siri na, njëtako *wasëwif* wa wëh ñadëni ntiniha. Awa më pëhna mboka gë cape Masedëwan. ⁴ Vëyi vësan tëfëlëniho: Sopater aju Pirus avë naÿ Bere, Arisëtarëk gë Sëkundus vëvë Tesalonik, Gayiyus mbë Derëb, Timote, do Tisik gë Tërofim vëvë resiyo Asi. ⁵ Vëhni ryënkwëhëko Tërowas hna napëhëdënihë-funo. ⁶ Fuhnë, hnam nkobunëho hafo ndëc ambënt *mburu kwëhn levir këm* na. Tac më hayëbun sisikulu Filip hna, yifu hnë wafac imbëd rëfëlehnëfuni gë Tërowas hn'ile njibunëho lifu wafac mbëd gë wahi.

Pol ahnë mbëhnëndanëd Tëroyas hna

⁷ Samëdi g'anëka mbarëpëlëbunëho soje wubëlehnëfu mburu na. [†] Pol nësëndëhëhniwo vële hwëtahnek va hafo fagant mëhwëry hna kabi tëfëka-wo nji ge pacëk. ⁸ Cery nte ye cëmët mbëryëh hna mbarëbunëho. Walampu wayabah fëdiko hnam. ⁹ Ajar nte waciko Utikus lañako fenetër hna. Ñëhnëlehn wak-wëd kabi wanës Pol na njaryëko. Paco ndëtajëk etas rarëna hna njoj gëd. Vahnë më cëlëni matëndëniha bare cëmëko. ¹⁰ Pol umë fëna më cëlëk nji muryahna do ntehn: «Ant'avalu, cëmëna!» ¹¹ Tac më vokabun na, do Pol nkubëlehn mburu na, rokëfu do mbok pëg-wëlehn nësëhnëdëfu hafo lav a pëhni, njilehn. ¹² Jar na afërën fo mënceryiko do watac njamëneko wasakah vahnë fop.

Pol matëd Tëroyas hna nji Mile

¹³ Ante nkëhnëbunëho hahnëtafu na Pol më lehnëkë-funo hayëfu sisikulu yifu Asos hn'ile tëfëkawo hnuvëhëfuna hna kabi umë gë wapary ñadëho njas hafo hnam. ¹⁴ Ga tëkëhëkëfu Asos hna më yobunëha sisikulu hna yifu Mitilen. ¹⁵ Hnam, më vokëbun ryëcalë-fu do rëkëfu ga pacëk haryëkw Kiyu. Fac le voko tëki kat ya vok rëkëlehnëfu Samos, ga mbok pac Mile hna tëkëbunëho. ¹⁶ Pol pëhnako ndar Efes, soje antë mbiÿ hnë resiyo Asi hna; ñankahnëkawo nji *Yerusalem* hna njanti ambënt nte wacik Pantëkot na.

¹⁷ Mile hna payëkëhniwo Pol vahnë njini Efes macini-hëhni vicër cery sali va njijëni. ¹⁸ Ante tëkini na Pol më ntehnëkëhni: «Njëtërun gante nkeho nkeya mën na wati le yelahninëko hna fop, tëk pëgw fac le rëkah-nibuho resiyo Asi ya. ¹⁹ Dokuñëhnebuha Ahwëhn a hara naÿënalala mama korotehnëniho *wasëwif* wa hafo howu dënk. ²⁰ Njëtërun fëna ñoñ coÿëluhna, pëyamu do karanëmu fop ile hwëhna nafa soje hun ya, tase vahnë fop do gë watere hun hna fëna. ²¹ Ntehnëdë-fuhëhniwo fëna kwëlëkwël wasëwif gë vële wok vëyë-na wasëwif tëfëka nkwëcëtani vankeya vantëw hni va do kwëtahneniha Ahwëhn fu ya Yesu.

²² «Tame wëli Yerusalem yidëfu kabi Iyir Ipacah na forosinjëdëho, bare yëtëla bi ye yid nkewo hnam. ²³ Ile pëyako Iyir Ipacah na hnë vankol hna fop, umë fo yëtëbu: mbëradëfu do cëdëdebu. ²⁴ Ami, mena ge cëmëbu ma woÿu hnë duniya li. Fuhnawu doku le kwëtehnañëko Ahwëhn a Yesu yi ÿadëfu: umë ye fëyahna *Wanës Wakasëk* na Wënu na pëhëtëkëfu ipërëna dëwu na.

²⁵ «Njijëbuho fagant hun fop fëyahnëndu *Inaÿ Wënu* na, bare tame njëtëbu bokëdiluhna ahnuwuno. ²⁶ Soje umë fëyahnëdëmu dol karanëmu fop ile holëbu ya; ge ahnë njwëÿëk, umë yëtëk. ²⁷ Pëyamu fop ile ntehnëk Wën ntide ya; ñoñ coÿëluhna. ²⁸ Keryaryin vankaf hun va, wuhne dënk do gë fop vahnë vëvë cery sali vi, wuh-në vële ntik Iyir Ipacah vëhery had vëhery wape. Dënkwëtaryin, Aju Wënu na soje lëw hni ya ndehëtëk

† 20.7: Vantiyehn 2.42

sat lëwu ya. ²⁹ Njëtëbu, ge gola hnani, vahnë vëyapah va njijëdëni ýal hun li, do kaýëhnahnëdilëhnhina.

³⁰ Nkedëni vële wätëk hnë wuhñë dënk, nësëndëni wamër, nuýahnënihëhni vële rëkëd tëfëlehnëdëni-hëhni. ³¹ Titënyarin dus! Dënkwëtaryin, hnë wabëhn watar, g'umëd gë g'anent, nkabëdëmuno ale-wo-le hnë wuhñë, wëla gë wankwën ña.

³² «Tame Wënu ña hwëtehnhnëmu soñe wanës wadëwu ña ntihañ doku lëwu ýa hnë wuhñë ndëmadëhu le-wo-le ýa. Kwëhñak fanka naýënahnu kwë-tahn hna do mawëryahnu fop hnapul ile kwëhñëni fop vële kwëhñëk va. ³³ Nädëwöhna koryi ma viyi vahnë vëhañary. ³⁴ Njëtërun wuhñë dënk ñacëñac ntëmën ña hnuýahnëdëfuno ile valëdëhëfuno ýa, ami gë vëréfal mën vi. ³⁵ Tufëdëmuno kwëlëkwël, aki tëfëka aryokunjëndu aryemahnuni vëhaýëhñah va. Dënkwëtaryin ile nësëko Ahwëhn a Yesu umë dënk: "Ile yëdah-nëdu ýa yabëka naha gë ile hnuýadu."»

³⁶ Ante puhñak Pol wanës ña, umë ndëkwëhñëk njëfani gë vëhni fop. ³⁷ Awa vëhni fop pëgwëlehnëni kondëni, muryalehnëniha mbucëndëniha. ³⁸ Ile hoyëhñëkëhniwo dus ýa umë ye ile ntehnëkëhniwo bokëdina nuniha. Tac ntapëhñaniha hafo sisikulu hna.

Pol Yerusalem hna

21 Pitëlëbunëho gë vële hwëtahnëk vëvë Efes va hayëlehnëfu sisikulu satënafo Kos; ga pacëk rëkëlehnëfu Rod, tac hafo Patara. ² Wati nte cëlëbunëho hnam ña, tëkatëbunëhawo sisikulu le yidëho Fenisi. Hayëlehnëfu rac yifu. ³ Umë hñubun Tinti Sipër ña ñañët g'irahahn, ryëcëlehnëfu rëfëfu gë cape Siri, rëkëlehnëfu Tir; hnam tëfëkawo cëlëndi ile ndibëko sisikulu ýa. ⁴ Tëkatëbunëhëhniwo hnam *vële hwëtahnëk* do umë ýëwëbun wafac imbëd gë wahi gë vëhni. Iyir Ipacah ña hnësehnëkëhniwo vahnë vërac; më ntehnëniha Pol antë nji *Yerusalem*. ⁵ Bare pund tuñ wafac imbëd gë wahi warac, ryëcalëlehnëfu nkañ ntëw fu ña. Vëhni fop, vësan gë vësëval gë vutah, më ntapëhñanihëfu hafo sahnëfu nkol ña. Tac më ryëkwëhñëbun tëfary wov hna yëfafuna Wënu ña. ⁶ Ante koyalëbun ña, më hayëbun sisikulu hna do vële hwëtahnëk va mbokalehnëni gë ýal hni.

⁷ Ga mbokëbun wätëfu Tir hna gë sisikulu ýa yilehnëfu Pëtolemayis, ýaýëfuni vëýënta fu va hn'inañ tac lifu fac ryampo gë vëhni. ⁸ Ga pacëk ryëcalëlehnëfu rëkëfu inañ Sesare hna, sëlëfu tere Filip †, hnë ale harañëdëhëhniwo vahnë wanës Wën hna, umë yentiko hnë vësan mbëd gë vëhi vële rëhñayiko Yerusalem va. ⁹ Kwëhñakëhniwo vëryag vëhñah vële woko vëýëli-ña. Pëyahñëdëniho wante nësëhñëdëhëhniwo Wënu ña had wakila.

¹⁰ Wafac wayabah libunëho hnam tëket asan ale waciko Agabus, mati Yude. Umë fëna had kila pëyah-nëdëho ile nësëhñëdëhawo Wënu ña. ¹¹ Umë njijëk hn'ile nkebun hna, nuf ryl Pol ýa ñëba wapary ñi gë wëbák ñi do ntehn: «Wëlin ile ntehnëk Iyir Ipacah ña: "Asan ale hwëhñëk iyi ryl ýa, aki ñabëdëniha *wasëwif*

wä Yerusalem hna, tac njëdahnëniha hnë vële wok vëyena wasëwif."»

¹² Ante nkwëryëbunëho watac, fuhñë gë vële yëbunëho hnam va, më hëlabunëha Pol antë nji Yerusalem. ¹³ Bare umë ntëkwakëfu: «Soñe ye hoñun do yëkëlehnëdun awoyëhñuno? Ami, pëhwëtabu ýabiwu, do sëmu Yerusalem hna soñe Ahwëhn a Yesu.»

¹⁴ Kabi kodilëfuhna woyëhñëfuhna më ravëbunëha do lehnëfu: «Awa arabi iña Ahwëhn a ntiya.»

¹⁵ Ga ntibun wafac hnam, më fëhwëtabun hahnë-talehnëfu yifu Yerusalem. ¹⁶ Vahnë vële hwëtahnëk vëvë inañ Sesare va më ntapëhñanihëfu. Hnë ale wacik Mënason avë Sipër njonihëfuno, ýaluhna tëfëkawo sëlëfu. Asan arac, gë vële ryënkwëko kwëtahnëniha Ahwëhn va nkentiko.

Mbara Yerusalem ña

¹⁷ Ante tëkëbunëho *Yerusalem* ña vëýënta fu va kacanihëfuno g'uhnatah. ¹⁸ Ga pacëk, Pol gë fuhñë më yibun vëhni *Sak* hna. Hnam mbarëniho fop vëvë haryënkw cery sali va. ¹⁹ Pol nkaýëkëhniwo umë tëfëtanëkëhni fop, ryampo ryampo, ile ntiko Wënu ña hnë doku lëwu vële wok vëyena wasëwif hna.

²⁰ Vëvë haryënkw va ga nkwëryëni watac, umë njëwëdëni icëmb Wënu ña do ntehnëdëniha Pol: «Aýënta fu, nuru *wasëwif* wayabah kwëtahnëniha Yesu do g'ucatah tëfëdëni *Sariya Moyis* ýa. ²¹ Wëlin wade hnësëde soñe lëw hu ýa: karañëduhëhni fop wasëwif wale lëdëk hnë vële wok vëyena wasëwif hna, soñe tavëni Sariya Moyis ýa do antë *kácehñënihëhni* vutah hni va do antë mbok tëfëni namu wasëwif wä. ²² Awa ye rëfëka ntiyin? Pacëk njëtaðëni njijëru ani. ²³ Soñe umë, diry ile lehnëderu ýa. Vësan vëhñah yentik gë fuhñë, kwëryëhñëniha Wënu ña iñë. ²⁴ Yoryihni, afacë-naju do asosahn soñe kwëtëla ntëw hni ña. Tac, ndirini vankaf va had dahëse puhñani kwëtëla tac. Koyëna vahnë va fop nudëni wante hnësëde soñe hu ña wamër fo ye, do nkoru ahwëtahn, wëjë dënk, Sariya Moyis ýa. ²⁵ Bare soñe vële wok vëyena wasëwif do hwëtahnëk va kerëhñëbunëhëhni, fëyafuni wanës wante hahnëdëbun ña: Tëfëlahna tokëni fañar sadëha, wasat, do fëna fañar ile wok kácina soñe cahna sat ýa, do asan g'asëval ntë ndakëni ge vëýëlëläna.»

²⁶ Ga pacëk Pol më njokëhni vësan vërac njini soñe pacënajëni vëhni fop. Hnë wati rac më tënkëni selele *Cery Wën Cankaf* hna, pëyahñëni fac le puhand pacëna ña, gë fac le cënanëhñande sadëha ale-wo-le hnë vëhni ýa.

Ipëla Pol ña

²⁷ Ante ñadëho pu wafac imbëd gë wahi wale së-nande sadëha pacëna ña, *wasëwif* wale wätiko hnë re-siyo Asi më nuniha Pol *Cery Wën Cankaf* hna. Umë ntavëndanënihëhni kore ýa fop pëlalehñëniha, ²⁸ ndekatëdëni: « *Vëva Isërayel!* Demaryinëfu! Wëliho ale harañëdëhëhni vahnë fop gante-wo-gante ile wok tëfëläna gë bulunda lëw fu ýa, gë *sariya* lëw fu ýa.

† 21.8: Vantiyehn 6.5;8.5-40

Ndënikëhni dënk vële wok vëyena wasëwif Cery Wën Cankaf hna, do tonkënek iji yëwã sëvah!»²⁹ Nësëdëniho koyëna kabi Tërofim mbë Efes nuniho ga tëfëlëni gë Pol naŵ hna do ntiyahnëkëhniwo bi ndënëka Cery Wën Cankaf hna.

³⁰ Naŵ iŋa ñënkalehn fop do vahnë va nkaryini gante-wo-gante. Më pëlanihã Pol, kuhëniha, canëniha Cery Wën Cankaf hna, pidëlehnëni taŋ warënkã wã.

³¹ Wati nte ñadëniho ndaŵëniha Pol ŋa, pëyayiko asankaf wasodade wavë Rom wã, fop vëvë *Yerusalem* va ñënkani. ³² Mbarëpëlehnëni taŋ wasodade wã gë vësankaf vëlëw hni va nkaryëni gë kore. Vahnë va nundëniha taŋ asankaf wasodade wã gë wasodade walëwu wã tavëlehnëniha gona ndafëndëniha Pol. ³³ Awa asankaf wasodade yã më tēhaka, pëlaka do ntehn ñabi gë vankëncã vaki, tac më tēyëk bi hak macik do bi ye ntik. ³⁴ Bare kore yã wanës wanëm-pëlah ndekadëniho hafo asankaf wasodade yã kolëlohna njët ile ye toña soŋe wadëka wanëm-pëlah watac. Umë ntehnëk njoyi Pol gë kaŋ wasodade. ³⁵ Ga tēkëk Pol rënka cery nte hwëhnako rënka le hayëde yã, wasodade wã njihñënihawo, kabi kore yã ñaňë-naniho, ³⁶ Ñadëniho ntonjanëniha ndekatëndëni: «Daŵëryiyi!»

Inësa Pol ŋa

³⁷ Wati nte ñadëho ndëni Pol hnë kaŋ hna, më ntehnëka asankaf wasodade wã: «Kodëfu bi lehni iñë?»

Më ntëkwaka: «Kolëru wanës wagërek ŋa!»³⁸ Awa wëjë gelihna bi avë Esipët ale yãñënaŷehñëkëhniwo vahnë do njohni biyëna gë laň? Vëryaŵ vahnë, vësan wawuli wannah yeho.»

³⁹ Pol më ntëkwaka: «Sëwif yebu. Tarës hnagibu, Silisi hna. Inaŵ dënah dús ye. Këlami maŵëryanërye hnësëhnëwëhni bulunda yi.»

⁴⁰ Asankaf wasodade yã më maŵëryanëka. Awa më kahnëk rënka kaŋ hna do njelahni bulunda yã. Ndemëhnalehnëni taŋ, umë ntehnëkëhni gë Wa-ebëre ŋa, wanës wasëwif ŋa:

22 «Vëyënta mën, nëparyin wanës wante yadëfu hnësu tame ayëtaŋnu dila iñë wëh.»² Ga nkwëryëni Pol wanës wadëw hni ŋa nësëndëhëhni, ndemëhnaniho ntëbi nte njelakëhniwo ŋa. Më ntehnëkëhni: ³ «Sëwif yebu. Tarës hnagibu Silisi hna, bare Yerusalem li naŷëbu. Gamaliyel yeho aharã mën a. Karaŋëkowo afo yëtu dús *sariya* le njëdakëhniwo Wënu ŋa vacërakëlo fu va do kahnëndabuho soŋe Wënu ŋa had gante nkerun wuhñë fop dol ki. ⁴ Mbërehñëbuhëhniwo vahnë vële rëfëdëho aŋi Nkaŵ Ahwëhn va hafo ryaŵëwëhni. Pëlayehñëbuhëhni vësan gë vësëval do sëdehnëwëhni kaso hna. ⁵ *Asëna wasadëha asankaf* aji gë fop kore vëvë haryënk w vi kodëni nkenëhñëniho sede. Kerëhñënihowo vëkayëte yinenëhñëwëhni vëyënta fu wasëwif wale lëdëk Damas do njibuho fëljajëwëhni vële rëfëdëho Nkaŵ Ahwëhn va yabiwëhni, wënceryiwëhni *Yerusalem* li soŋe kwëdini vëhni fop.»

Pol pëyahnëd gante macëka Ahwëhn ka

⁶ «Ante njidëfuho do tēhabuho Damas ŋa, lav a nkëhnëko tēk nkaf li, matëlehni taŋ humpen hucankaf g'ambin njij cëpo penëlehno. ⁷ Yolehnu nkal hna, wëryëlehnu kopa ga macëdëho: “Sol, Sol!” do më tēyëko: “Soŋe ye vërehñëduho?”

⁸ «Më rëyëbuha: “Ahwëhn, mo yeru?”

«Awa më ntehnëko: “Ami, Yesu mbë Nasaret, nte vërehñëdu ŋa ye.”⁹ Vële rëfëlëbunëho va nuniho humpen ha, bare wawëryëlohna kopa le hnësëh-nëdëhowo yã.

¹⁰ «Më rëyëbuha: “Ahwëhn ye rëfëko liwu?”

«Ahwëhn a më ntëkwako: “Matëry ayi gë Damas. Hnam pëyaderu ile rëfëka ali yã fop!”¹¹ Bare golëwohna hnundu: humpen hutac mëpënekowo. Awa vërefal mën va më pëlanihã wãk yi kahëniho hafo rëkëfu Damas hna.

¹² «Ale wacik Ananiyas yeho hnam. Asan arac ntakëdëhawo gë Wënu ŋa do *Sariya* Moyis yã tëfëdëho. Ipërëna dëwu fo nësëdëniho *wasëwif* wale lëdëko hnam va fop. ¹³ Umë njijëk tēkatëko, kahnëk ðarël mën do ntehno: “Aŷënta mën, Sol, bokary ah-nund!” Wati rac dënk hnulehnëwã Ananiyas hafo pac.

¹⁴ «Awa më ntehnëko: “Wën warëm fu ŋa mbiyëk ga tēhnaki soŋe njëtëndani ile ñad yã, ahnuhahna ale satëk a do awëryahnënd kopa lëwu yã. ¹⁵ Sede lëwu yã yëdu haryënk wahnë hna fop, soŋe afëyahnëhni ile hnuru do wëryëru. ¹⁶ Tame, ye hnapëdu? Matëry, ah-wëtahna Ahwëhn a, diry ayaryi do afacëni wameh hu ŋa.”

¹⁷ «Tac, umë vokajëbu *Yerusalem* li. Fac ryampo, ante njëfadëfuho *Cery Wën Cankaf* hna, më hnuhuha Ahwëhn a hn'ikaryëtaŋ. ¹⁸ Më ntehnëko: “Cahnëry ñap Yerusalem li, kabi vële lëdëk hn'ani vi vëwãwëdina wante hnësëdu soŋe mën ŋi.”

¹⁹ «Umë lëkwabuha: “Bare Ahwëhn, njëtëni njidëfuho caliŋa-wo-caliŋa soŋe sëdehnëwëhni do ryafehñëwëhni vële hwëtahnëkino va. ²⁰ Do ante ndaŵëdeho sede lëw hu ŋa, Ecen, hnam nkentibuho ami dënk. Caŋah-nëkowo rac do ami yëkadëwo vëyi vële ryaŵëdëhawo gë wëraka va.”

²¹ «Awa Ahwëhn a më ntehnëko: “Yiry, kabi cañëtëdëmi ŋaŵët, hnë vële wok vëyena wasëwif!”»

Pol gë Kumanda vë Rom

²² Kore yã nëpadënihawo Pol hafo ante nësëko watac ŋa. Tac pëgwëlehnëni ndekandëni: «Dihëtëryina ðuniya li aji asan! Daŵëryina! Tëfëlahna nkonti ðuniya li!»

²³ Nañënanihã, do citëni viyi vilëw hni va, ntonjëndëni nkal iŋa †. ²⁴ Awa asankaf wasodade yã më ntehnëkëhni: «Dënëryina Pol kaŋ hna do alampuna, nësahn forosima; ñadëfu yëtu bi soŋe ye ndekadëni bulunda yi aki soŋe lëwu.»²⁵ Ante ñabëdeho ŋa, Pol tēyëkowo

† Citëni viyi vilëw hni va, ntonjëndëni nkal iŋa: *Namu le rufahnëd ntavah ntëw hni ŋa ye.*

asankaf wasodade ale yeho hnam ŷa: «Kodun bi alam-puna ale *kwëhnëk Rom* ale worun kitiŷeluhna ten?»

²⁶ Asankaf wasodade ŷa, ga nkwëryëk watac, më njik pëyaka kumanda ŷa: «Njëtëru bi ile ŷadu ali ŷa? Aŷi asan ale kwëhnëk Rom ye.»

²⁷ Kumanda ŷa njilehn taŷ vëhni Pol hna do tëya: «Pëyarye, paryi bi ale kwëhnëk Rom yeru?»

Pol më ntëkwaka: «Ha.»

²⁸ Kumanda ŷa më ntehnëka: «Ami cosahnëbu yabah yehahnu ale kwëhnëk Rom.»

Pol më ntëkwaka: «Ami, nagaryibu.»

²⁹ Vële ŷadëho ntampëniha Pol nësahn va tavëlehnëniha taŷ. Kumanda ŷa ntakëkawo dus ante njëtëko ale kwëhnëk Rom ñabehnëk gë vankënca.

Pol haryënk wëhitiŷ vësankaf wasëwif

³⁰ Pacënd taŷ, Kumanda ŷa ñadëho njët facëk soŷe wante ntehnëdëniha Pol *wasëwif* ŷi. Awa, më pëtehnëka do macehnëni vësankaf vësëna wasadëha va do gë *Mbara Vëhitiŷ* va fop, tac canehna tase vahnë fop.

23 Pol më ntaŷkëhni Mbara Vëhitiŷ va do ntehnëni: «Vëŷënta mën, gë hakili risah njasaryëbu haryënk wëhitiŷ ŷënu ŷa do ñoŷ gena ile hniran-debu hafo fac vë dol ŷi.» ² Hnë wati rac *asëna wasadëha asankaf* a Aniyas më ntehnëkëhni vële kakëniho Pol va: «Dafëryina wës li!» ³ Awa Pol më ntehnëk: «Wëjë ndafëd ŷënu ŷa, wëjë ale wëntëlëk gë mir le yerënik ŷi! Ntaŷaru ahitiŷo gante nësëk *sariya* ka, bare ntidu ile ŷwëŷëk *sariya* ŷa: ntehnëru ryafiwu.»

⁴ Vële yeho darël Pol va më ntehnëniha: «Njëtëru bi njëwëruha asëna wasadëha asankaf ava ŷënu ŷa?»

⁵ Pol më ntëkwakëhni: «Vëŷënta mën, yëtaka asëna wasadëha sankaf ye. Toŷa ye, kerik kayëte ŷën hna: “Yeŷëdilihahna ale ye asankaf bulunda hu ŷa.”»

⁶ Pol njëtëko vële yeho Mbara Vëhitiŷ va fop vëryampo *wasaduse* yeho, vëŷëntaŷ va *wafarise*. Soŷe umë ndekahnëko bulunda hna: «Vëŷënta mën, Farise yebu do wafarise ye warëm mën ŷa do soŷe ikwëtahn fu vësëm va mbëhnëdëni hitiŷandebu.» ⁷ Ante nësëko watac ŷa, nkwajëla cankaf yeho yëbëlan wafarise ŷa gë wasaduse ŷa, do mbarëla ŷa pitëlëko nke wakore waki. ⁸ Koyëna nkeho kabi wasaduse ŷa vëhni lehnëko vësëm va vëvëhnëdina, do wamëleka gë *wayine* wayena, bare wafarise ŷa vëhni kwëtahnëniho watac fop.

⁹ Nkelehn sonko sankaf kore hna. *Vëharaŷ* sariya vëryampo hnë wafarise hna, matëniho conkëndëni dus, ndekandëni: «Ñoŷ nulëfuhna ile ntëntëk aŷi asan. Kod nke mpëd mëleka ma iyir hnësëhnëka.» ¹⁰ Sonko ŷa njakëko hafo Kumanda ŷa ntaka antë citëlëniha Pol fagant lëw hni. Awa më ntehnëkëhni wasodade walëwu ŷa canëniha Pol fagant lëw hni mbokaryëniha gë kaŷ.

¹¹ Ga mëdëk, Ahwëhn a njiko vëhni Pol hna ntehnë: «Antë ntaki! Sedë mën yeru ani *Yerusalem* li, ayenëhno fëna *Rom* hna.»

Pol urënd tëndënde

¹² Ga pacëk *wasëwif* wëryampo më nkwëryëlëni; ntëkëni haryënk wëhitiŷ antë mbok tokëni do ceni hafo ndaŷëniha Pol. ¹³ Vële wëryëlëko watac va ntëbiniho vahnë wafëhw wahnah. ¹⁴ Më njini vësankaf vësëna wasadëha hna do gë vicër hna ntehnënihëhni: «Ntëkëbun bokëdilëfuhna rokëfu ma sefu iŷë afo ryaŷëfuna Pol. ¹⁵ Awa ŷuhnë, gwëryëlëryin gë *Mbara Vëhitiŷ* va, tëyëryina tame Kumanda ŷi mbok njonëhni-ŷuna Pol, alehnuna ñadun afëcëtaŷu soŷe lëwu ŷa. Ge fuhnë ye pëhwëtabun ryaŷëfuna tëkahnind ani ŷa.»

¹⁶ Bare aju acëru asëval Pol umë nkwëryëk ga nësëde watac. Awa, më njik kaŷ hna pëyahna Pol.

¹⁷ Awa Pol më macëka asankaf wasodade ryampo ntehnë: «Yoryehna anji jar Kumanda hna kabi iŷë hwëhn nafa ñad payahna.» ¹⁸ Arac më njoka jar ŷa gë Kumanda do ntehnë: «Pol, ale sëdika lehnëko yonëhniŷina anji jar; iŷë ñad pëyaŷi.»

¹⁹ Kumanda ŷa më pëlaka jar ŷa vák ŷi canaryëka do tëya: «Ye ŷadu afëyawo?»

²⁰ Jar ŷa më ntëkwaka: «Wasëwif ŷa nkwëryëlëni tëyënihi ayonëhnihi Pol acahn Mbara Vëhitiŷ hna. Ntehnëdëni ñadëni pëcëtani soŷe lëwu ŷa wapacëk.

²¹ Bare antë alëkwahni. Ntëbini vësan wafëhw wahnah vële fëhwëtak ndaŷëniha va. Ntëkëni ñoŷ vërokëdina, vësëdina ge gena ndaŷëniha. Tame fop pëhwëtani; maŷëhu ŷa fo napëdëni.»

²² Awa Kumanda ŷa më ntehnëka jar ŷa: «Antë afëyahna wëla aryampo wante fëyaruho ŷi.» Tac tavëlehna mboka.

Pol Sesare hna

²³ Kumanda ŷa më macëkëhni taŷ wa-ofisiye waki walëwu do ntehnëni: «Barëpëryinëhni wasodade wakeme waki, gë wasodade wahwëhn wafahnac wafëhw mbëd gë wahi do gë wakeme waki vëhwëhn viŷëta. Pëhwëtani njini Sesare; kahnëta ŷa wëwati im-bëd gë wahnah g'umëd ga ye. ²⁴ Pëhwëtanëhneriyina Pol fëna wafahnac, ayowuna yam fo vëhni guverëner Felikës hna.»

²⁵ Tac më kerëhnëka Guverëner ŷa anji kayëte:

²⁶ «Asankaf alënah Felikës, ami, Këlod Lisiyas yaŷëry-idëhi.

²⁷ «Asan ale yëdanahnëryidëmina aŷi *wasëwif* ŷa fëlakawo do ñadëniho ndaŷëniha. Awa më rëkibu gë wasodade mën ŷa lëcëbuha, kabi njëtabuho ale *kwëhnëk Rom* ye. ²⁸ Ñadëfuhno yëtu bi soŷe ye ndëŷanëniha wasëwif ŷa, awa umë yobuha *Mbara Vëhitiŷ* ntëw hni hna. ²⁹ Awa tëkatëbuho pëlanaha kabi dënënedina *sariya* lëw hni ŷa, ñoŷ gena ile hode ndaŷahni ma cëdahni. ³⁰ Bare takan pëyayibu wasëwif wëryampo pëhwëtani soŷe ndaŷëniha. Umë yëdanahnëryidëmina hara napëla mbiŷ, do njëtandanëbuhëhni wasëwif ŷa ŷal hu hna tëfëka pëyahneni ile lavëkëhni g'umë ŷa.»

³¹ Wasodade ŵa umë njiryeryëniha Pol g'umëd fo gë Antipatëris gante ntehniniho ka. ³² Ga pacëk, mbokalehnëni gë kaŋ lëw hni, tavënihëhni vëhwëhn wafahnac va fo təkaryëniha hafo vëhni Felikës hna. ³³ Ante təkëni Sesare ŋa, vëhwëhn wafahnac va mē njëdaniha Felikës kayëte ŋa do njëdahnëniha Pol. ³⁴ Guverëner ŷa, ga karanjək kayëte ŋa, umë tēyëka Pol bi avë resiŷo ŷëhne ye. Më ntëkwaka: «Avë Silisi yebu». ³⁵ Awa Felikës mē ntehnëka: «Nkwëryëdëmi ge təkini vële yelëku va.» Tac mē ntehnëk kwëti Pol cery cankaf *Erod* hna, do njëkande.

Pol haryënkŵ Guverëner Felikës

24 Ante ndëcëko wafac imbëd ŋa, *asëna wasadëha asankaf*, ale ŵaciko Ananiyas ŷa, təkëniho Sesare hna gë vicër do gë ale hnësëhnëdëhëhniwo vahnë ale ŵaciko Terëtuyus, soŋe pëyaniha guverëner ŷa ile ntik Pol ŷa. ² Pol macijiko do Terëtuyus pëgwëhn pëyahnëd: «Alënah Felikës, ucankaf hu ŋa njonëhnikëfu yam hnëŋah do hwëhna hakili hu ŷa gwëcëtëk viŷë viyabah nkal li. ³ Camehniru g'intaŵary pacah soŋe fop vile hnuŷadëfun kwëlëkwël va, hn'ilewo-le hna. ⁴ Soŋe ant'avëŷehni hnani ŷa, muntadëmi aŵaŵ g'ipërëna hu ŋa ahnëpa fu toyë. ⁵ «Tëkatëbun aŷi asan alakah dūs ye. Tënkëndëlehnëdëhëhni *wasëwif* wavë duniŷa ŷi fop, do fëna asankaf vërëfal Yesu mbë Nasaret ye. ⁶ Ñadëho dënk nti ile sëvak *Cery Ŵën Cankaf* hna, awa tac pëlabunëhawo. ⁷ [Ñadëfunëho hitiŋëfuna gë sariya lëw fu ŷa, bare Kumanda ŷa, Lisiyas, mē njijëk tebëfuna gë fanka. ⁸ Tac mē ntehnëkëfu ŷal hu hna tēfëka yi-jëfu afëyayi ile ntikëfu ŷa.] Ge tēyëruha, njëtëdu wëjë dënk wante hnësëbun ŋi fop toña ye.» ⁹ Wasëwif ŵa njaŵënëniho ile nësëko ŷa ntehnëni: «Ha, ile nësëk ŷi fop toña ye.»

Idëkwa Pol ŋa

¹⁰ Awa Guverëner ŷa mē ndëkwanëka Pol teba wanës ŋa. Tebalehn ntehn: «Njëtëbu wabëhn wayabah ye kobëri ga kitiŋahnëdühëhni vahnë va nkal li. Soŋe umë hnësändëbu g'ikwëtahn haryënkŵ lëw hu. ¹¹ Kođu ayëkëlehn wëjë dënk, dëbëna wafac pëhw gë wahï ga njihahniŵu *Yerusalem* soŋe icëmb Ŵënu ŋa. ¹² Do ahnë nulohna ga conkëntëdëbu *Cery Ŵën Cankaf* hna ma ga matëndëdëfuhëhni vahnë ntini sonko *vacaliŋa* hna, do gë hn'inaŵ hna. ¹³ Do fëna vëŷi vahnë ñoñ vëhwëhnana ile tufahnëdëni toña ye wanës wadëw hni ŋi. ¹⁴ Bare waŋi ye toña ŷa: Ŵën warëm fu ŋa ryokuŋëhnëdëbu rëfatëndu Ankaŵ Ahwëhn a, nte ntehnëni gena catah ŋa; kwëtahnëbu ilewo-le herik vëkayëte *Sariya* hna do gë vëmba *wakila* hna. ¹⁵ Inji kwëtahn hwëhnaŵu, vëhni fëna kwëtahn tac dënk kwëhnani, vëhni fop, vëli wameh gë vësatah per mbëhnëndanëdëni. ¹⁶ Soŋe umë ye hn'ilewo-le nkebu hna njawërdëfëfu liwu kwëlëkwël ile satëk haryënkŵ Ŵën hna do gë vahnë hna.

¹⁷ «Ga mbiŷëk wabëhn wayabah yijëla Yerusalem, umë vokajëbu yonëhniŵëhni uryema koryi wasëwif wale hwëtahnëk ŵa do sanëhnëwa Ŵën mën ŋa sadëha. ¹⁸ Umë lidëfuho ante təkätënihoŵo selele *Cery Ŵën Cankaf* ŋa ante puhnadëfuho pacëna ŋa; gelëfunohna gë kore, matëndëdëwëhna fëna sonko. ¹⁹ Bare *wasëwif* wëryampo wavë resiŷo Asi ŵa hnam nkentiniho. Vëhni rëfakëha kahnëni haryënkŵ hu pëyahnëni ile libu ŷa, ge nke ile lavëkëhni g'ami. ²⁰ Ma hnë vële ye hnani vi, ge nuko iñë ŵeh ile libu ante njoyibuho *Mbara Vëhitiŋ* vëlëw hni hna, pëyahn. ²¹ Kabi ntehnëbuho vahnë va mbëhnëdëni, soŋe rac hitiŋahnëdunëho dol!»

²² Felikës njëtëko dūs Ankaŵ Ahwëhn a. Awa, umë karacëk kiti ŷa nkaŵ kaŵary ntehn: «Kitiŋëdëmu ge Lisiyas njijëk.» ²³ Umë ntehnëka ofisiye le hwëtahnahnikawo Pol ŷa tēfëka njëkanda, bare ant'aŵemaŷehna dūs, do ant'aŵemaŷehnhni vëlëwŵu va njijëni ndemaniha.

Pol haryënkŵ vëhni Felikës gë Dërusi

²⁴ Ga ndëcëk wafac, Felikës təkiniho g'asëvalu Dërusi, ale yeho *sëwif* ŷa. Umë payehnëko njinëhni Pol do nëpakawo nës soŋe ikwëtahn Yesu *Këris* ŋa. ²⁵ Bare Pol, umë pëgwëk nësënd gante tēfëka nke ahnë nëŋahna Ŵënu ŋa g'umë, aŵënk nkaf hu ŋa do gë kiti vahnë nte yejëk ŋa. Awa Felikës ntakëlehna tar, mē ntehnëka: «Tame gwër nke, soŋe dol ŷa! Ante njivëmadëho ŋa mbokëdëmi ŵaci.» ²⁶ Felikës ntiyahnëkawo fëna Pol njëdadëha koryi. Soŋe umë macehnahnëdëhawo watiwati nësëlëndëni.

²⁷ Wabëhn waki ryëcëko koyëna, tac Felikës, Porësiyus Fesëtus, hnëmpëtëkawo, bare kabi Felikës, ñadëho wasëwif ŵa nëŋëhni g'umë, umë tavëka Pol kaso hna.

Pol haryënkŵ Fesëtus

25 Awa Fesëtus təkëko hnë resiŷo Sesare, hn'ile naŵëd hna, do wafac warar fo ntiko matëlehn hnam nji *Yerusalem*. ² Hnam vësankaf vësëna wasadëha va gë vicër *wasëwif* va njijëniho pëyaniha ile ntik Pol ŷa. ³ Tac këladënihawo maŵëhnëhni njoyi Pol Yerusalem. Ñadëniho koyëna kabi wasëwif wëryampo pëhwëtaniho ndaŵëniha Pol nkaŵ hna ge njiryeryëde gë Yerusalem. ⁴ Fesëtus mē ntëkwakëhni: «Pol Sesare hna cëdik, do biŷëdina ami dënk mbokadëfu hnam.» ⁵ Mē mbok ntehnëkëhni kat: «Arabi vësankaf hun va njijëni rëfëlëfu g'ami yifu gë Sesare. Njidëni pëyahnëni age iñë ŵeh ntik aŷi asan!» ⁶ Fesëtus mpëd wafac imbëd gë warar ma ipëhw ñëwëko Yerusalem hna, tac mē mbokak gë Sesare. Ga pacëk umë njik ntaña kitiŋa hna soŋe kitiŋa Pol do ntehn njoji. ⁷ Ga təkik Pol, wasëwif wale ŵatiko Yerusalem ŵa kwërënihawo do nësëni wanës waŋayah wayabah, bare ñoñ vëhwëhnalohna ile rufahnëd wanës wadëw hni ŋa toña ye.

⁸ Awa Pol, më lehnëko: «Noñ ñwëyëhnëla *sariya* wasëwif, do dila wameh *Cery Wën Cankaf* hna, do dëntahnëlwëhna fëna asankaf a *Sesar*.»

⁹ Bare Fesëtus ñadëho wasëwif wëa nëñjëhni g'umë. Soñe rac tëyahnekawo Pol: «Ñadu bi ayi Yerusalem ahitiñi hnam?»

¹⁰ Pol më ntëkwaka: «Haryënkwi kitiña Sesar hna kah-nëbu do haryënkwi hnañi kitiña tëfëko hitiñiwu. Njëteru dus wëjë dënk ñoñ dilëwëhni hna bulunda wasëwif wëi. ¹¹ Ge menëbu, ge ntibu ile rëfëko ryañahniwu, ñwëyëda icëm inji. Bare ge wante nësëdëni wëyi ña kwëhnana nkaf, ahnë kwëhnana fanka njëdahno hnë wëhni ndawëniho. Mëcabuha Sesar kitiñëfu!»

¹² Ga nësëk koyëna, Fesëtus më nulëni gë wëyab wëlwëwu va, tac më ntëkwaka Pol ntehna: «Sesar wëcaru kitiñi, awa njidu kitiñu Rom hna.»

Pol haryënkwi wëhni Agëripa hna do gë Berenis

¹³ Ga mbiyëk wafac toye, ahnañ a Agëripa g'acëru asëwal ale wëaciko Berenis njijëniho Sesare, nkañiniha Fesëtus. ¹⁴ Kabi wafac wayabah ñadëniho ntini hnam Fesëtus më tëyëka ahnañ a soñe Pol ña, ntehna: «Felikës asan aryampo ale sëdik taveryëkowa. ¹⁵ Ante njibuho *Yerusalem* ña, wësankaf wësëna wasadëha va gë wëwë karyënkwi bulunda *wasëwif* va, njijëniho pëyaniho ile ntik ña do muntaniho hitiñëwa ndañi.

¹⁶ «Bare umë lëkwabuhëhni: “Namu wë *Rom* ña mbañëk yëdahni ale sëdik hara nësana soñe lëwu ña haryënkwi wële sëdehnëka va.” ¹⁷ Awa tëfëlibunëho gë wëhni. Ntibuho ñap ga pacëk, më lañabu kitiña hna, do fayehnu njoji asan arac. ¹⁸ Wële sëdehnëkawo va tëkiniho bare ñoñ wëhnësëlohna, wëla uryampo wanayah wante hnahabuho ntik ña. ¹⁹ Soñe ikwëtahn wasëwif nkwajëlëdëniho g'umë do gë soñe ale wëacëde Yesu. Asan arac cëmëk, bare Pol umë lehnëk mbëhnëk.

²⁰ Kabi kodëwohna hitiñu isifa wanës më rëyëbuha Pol bi ñad nji Yerusalem. Hnam kode kitiñi. ²¹ Bare Pol pecehnëka mëcahna *Sesar* kitiña umë. Soñe umë lehnahnebu tavi kaso hna do njëkande hafo ante kodëfu yëdahnewa gë wëhni Sesar ka.»

²² Awa Agëripa më ntehnëka Fesëtus: «Ami dënk ñakëndëbu wëryëwa ayi asan.»

Fesëtus më ntëkwaka: «Acahn nkwëryëduha.»

²³ Ga pacëk, kore yabah hacakëhniwo g'untënah Agëripa gë Berenis. Tënkëlahnëniho gë wësankaf wasodade wëa do gë wële ñak yëtik bulunda va bambery cery cankaf hn'ile nkwajëlëdëni asankaf gë wahnë ña. Awa Fesëtus më ntehnëk njoji Pol. ²⁴ Ga tëkaryijik Fesëtus më ntehnëk: «Ahnañ Agëripa gë wëhne wële yentik ani vi fop, wëliho soñe ayi asan njihahniho bulunda wasëwif wëa fop pëyaniho Yerusalem hna do gë hnani, ndekatëndëni: “Ayi asan tëfëlahna nkonti duniña li: tëfëka ndañi.” ²⁵ Bare ami, ñoñ nula ile ntik hode ndawahni. Bare kabi umë dënk wëcaka Sesar, pëhnabu yëdanahnewa nji kitiña Rom hna. ²⁶ Noñ nula ile hodëfu herëhnëwa Sesar soñe lëwu ña. Umë wacehnahni buha karyënkwi hun, do dënk haryënkwëhu wëjë, ahnañ Agëripa, soñe tëyi bi

wanjëhne wameh ntik wante herëndëbuha Sesar.

²⁷ Ntibu koyëna kabi ntiyahneko, njëdanahni hna Sesar do pëyahni ile cëdahnik ña, kwëhnana nkaf.»

Inësa Pol ña

26 Agëripa më ntehnëka Pol: «Tebary wanës ña ah-nësa soñe lëwu hu ña.»

Awa Pol më ntëkwak g'ivák lëwu ña do nësa soñe lëwu ña ntehn: ² «Ahnañ Agëripa, dol natëko gante kolëbu hnësawu haryënkwi lëwu hu soñe fop wanës wante nësëni *wasëwif* nta mën ña, ³ kabi njëteru dus fop namu lëwu hni ña do gë nkwajëla ntëwu hni ña fop. Soñe umë muntadëmi ahnëpawo g'iduñëna.

⁴ «Wasëwif wëa fop njëtëni njasa mën ña kobëri utah mën hna; njëtëni gante nkebuho ka kobëri wapëgwa hna, fagant bulunda lëmën hna do gë *Yerusalem* hna. ⁵ Mbiyëk ga njëtëniho do kodëni nkeni wasedë mën, ge paryi ñadëni, gë wële ñak satëk, rëfëd namu wasëwif wapacëk va nkentibu: wëhni ye *wafarise* wëa.

⁶ Do tame njoji bu hnë kitiña, kabi kwëtahnëbu Wënu ña ntid ile nësëhnëkëhniwo vacërakëlo fu va. ⁷ Wah-nënk ipëhw gë wahi Isërayel wëa kwëtahnëni nudëni ga ntiyak watac, do soñe rac ndokunjëhdëniha kwëlëkwël Wënu ña, g'umëd gë g'anent. Ha, ahnañ Agëripa, soñe ikwëtahn tac pëlahnëniho wasëwif wëa! ⁸ Wëhne wasëwif wëi, soñe ye worun kwëtahnëluhna Wënu ña mbëhnëndanëdëhëhni wësëm va?

⁹ «Ami dënk nahabuho wëtaryu gë wafere wëa fop uñac Yesu mbë Nasaret ña. ¹⁰ Umë libuho Yerusalem hna: wësankaf wësëna wasadëha va yëdakowo fanka farac do cëdëbuhëhniwo wahnë Wënu wëyabah; do ge ndawëdëniho cañahnëdëhowo. ¹¹ Ndapëdëfuho *vacal-ija* va wërehnëdëwëhni do yañwërendu ravëtehnëwëhni ikwëtahn dëwu hni ña forosima. Ntavëdëhowo gë wëhni afo yindu wërehnindëwëhni vankol wakañary hna.

Gante kwëtahnëka Pol Ahwëhn a

¹² «Koyëna fac ryampo Damas yidëfuho, gë fanka fale njëdanihowo wësankaf wësëna wasadëha va. ¹³ Ahnañ Agëripa, lav a nkëhnëko tëk nkaf li, ante njidëfuho ña, do nubuho humpen ga matik g'ambin. Humpen hutac ntëbëko lav wëi. Umë njijëk penëkëfu gë wële rëfëlwëbunëho va. ¹⁴ Njobunëho fuhnë fop do wëryëlehnu kopa ga ntehnëdëho gë wanës Wa-ebëre: “Sol, Sol, soñe ye wërehnëduho? Cërehna du wëjë had yihni ile hasëd ryoko ile keryande.”

¹⁵ «Umë rëyëbu: “Ahwëhn, mo yeru?”

«Ahwëhn a më ntëkwako: “Ami, Yesu, nte wërehnëdu ña ye. ¹⁶ Matëry ahahn; tufëhnami soñe aye aryokunjëhn mën, ayehahn sedë mën, pëyaduhëhni wahnë va gante nuruho dol ka do le ñadëmi rufi ña fëna. ¹⁷ Keryëdëmi gë wasëwif wëa do gë wële wok wëyena wasëwif hnë doku le fayëdëmi hna. ¹⁸ Payëdëmi ayi ayesëhnëdëhni, ntihtëduhëhni umëhwëry hna, mbokaryëduhëhni gë humpen do ntihtëduhëhni hnë imëk *Sintani* hna soñe avokaryëhni gë Wënu. Ge kwë-

tahnëniho ami, nuÿadëni itavëhn wameh wadëw hni ña do gë ÿëwa hnë vahnë vële hwëtahnëka Wën hna.»

¹⁹ «Ahnaw Agëripa, ñwëÿëda wañi wanës wante watik g'ambin ñi. ²⁰ Pëgw Damas, *Yerusalem*, Yude hna fop hafo vëvë wayal waÿëntaw va pëyabuhëhni tēfëka nkwëcëtani vankeya vantëw hni va, mbokani gë Wën do tufahnëni paryi nke nkwëcëtani. ²¹ Soje umë pëlahnëniho wasëwif wï *Cery Wën Cankaf* hna do ñadëniho ndawëniho. ²² Bare hafo dol Wënu ña nde-madëho kwëlëkwël do hnani nkebu soje yëtëndanëwëhni cedeya mën ña vahnë fop, vële hwëhna nafa gë vële wok vëhwëhnana per. Noñ nësëda hawary ge gena ile nësëdëniho tēkid hnë vëkayëte *wakila* gë Moyis ÿa fo ye. Umë ye: ²³ afo Arëhnyik a korot; umë ye ña ryënkwe ña mbëhn vësëm hna do tufëdëhëhni nkaw ipeh ña gë humpen hudëwu ha wasëwif wa do gë vële wok vëyena wasëwif.»

Pol ñad Agëripa kwëtahn

²⁴ Pol nkokko nësand ante ndekako Fesëtus ntehn: «Cenaki, Pol! Karañëru hafo cënaÿi!»

²⁵ Pol më ntëkwaka ntehn: «Alënah Fesëtus, cenalohna. Wanës toña do gë hakili fërën hnësëdëfu.

²⁶ Ahnaw Agëripa njëtëk wañi fop, soje umë hnësandëbu g'ikwëtahn tase lëwu. Pacëko njëtëk wañi fop kabi wañi diyana hn'ile nkok nuyina. ²⁷ Ahnaw Agëripa, kwëtahnëru bi wanës *wakila* ña? Ha, njëtëbu kwëtahnëru.»

²⁸ Agëripa më ntëkwaka Pol: «Ge nkoru ahnësëhnëndo ntiyahnëko biÿëdina kwëtahnëdëfuha Yesu.»

²⁹ Pol më ntëkwaka: «Arabi nkekënd, mbiÿëk biÿëna! Wëjë, gë wuhne vële hnëpadëho dol vi, ndëwadëfu g'idema Wënu ña ayewu fop g'ami ki, bare hara vankëncä këm!»

³⁰ Wati rac ahnaw a, gë Guverëner ÿa, gë Berenis do gë fop vële yentiko hnam va matëlehnëni. ³¹ Cah-nëdëniho nësëlëhatëndëni: «Aÿi asan noñ dina ile rëfëka ndawahni ma cëdahni.»

³² Agëripa më ntehnëka Fesëtus: «Aÿi asan kokënde tavi age mëcakëndilahna *Sesar* .»

Uyas Pol

27 Ga pëhnyik hayëndifu hnë sisikulu yiryeryifu Itali, umë nufik Pol gë vësëdik vëhawary, kwëtehnikëhni ofisiye kore wasodade *Sesar* Ogusët, ale wacik Yuliyus fëna. ² Arisëtarëk avë Tësalonik mbë Masedëwan yentiko gë fuhnë. Më hayëbun hnë sisikulu le hwëhniko hnë nkol mbë Adëramit do ÿadëho tēf wahnaw resiÿo Asi hna, yilehnëfu.

³ Ga pacëk më rëkëbun Sidon. Yuliyus, g'ufacah ntawary dëwu ña, më tavëka Pol ñi, njëkihni wëlawo walëwu wa nuÿahni ile valëka. ⁴ Ga matëbun hnam, umë yibun fagant wov hna. Kabi pankëlëdëfunëho gë sël ÿa, yilehnëfu gë cape Tinti Sipër. ⁵ Më rëfëbun darël Silisi gë Pampëfili rëkëlehnëfu Mir, resiÿo Lisi hna.

⁶ Hnam ofisiye wasodade ÿa më nuk sisikulu le hwëhniko Alekësandëri ga njid Itali do më kayëndëkëfu.

⁷ Hnë wafac wayabah njidëfunëho wajira fo, do g'ambër cankaf tēkëbunëho darël hn'ankol nte wacik Kënid. Hnë wati rac sël ÿa memaÿëhnëkëfuno yifu karyënk, awa më rëfëbun Salëmone mbë Tinti Këret do ryëcalëfu gë cape inte hākëdëhëfuno sël ÿa. ⁸ G'ambër cankaf ndëcëbunëho hnam rëkëlehnëfu, le macëde «Hahna Fërën», nte kakëni g'ankol Lase ña.

⁹ Bare mbiÿëbunëho dus nkaw hna do pëgwëko ntakend uyas fu wa, kabi fac le suÿahnëde ÿa † tēko ndëc. Soje umë nkabëkëhniwo Pol ntehn: ¹⁰ «Vëÿënta mën, kamahnëbu uwi yas kata fo ye ña karyënk: sisikulu ÿi g'ile ndibëk per përekad, do fëna fuhnë dënk koden cëmin hnam.» ¹¹ Bare gena Pol kwëtahnëko ofisiye ÿa. Ayaryary sisikulu ÿa g'ahwëhn sisikulu ÿa yeho. ¹² Kabi sëla rac yivëlohna g'alu ga, vëyabah vëvë sisikulu va pëhnanho njini hafo sëla, hnë Tinti Këret hna, ile waciko Fenikës, ge kodëni. Hnam kodëniho cowani sël ÿa do ndëcëtëni alu ÿa.

Sël sankaf ÿa wov hna

¹³ Sël pëgwëlehn cëlënd wajira fo, do ntiyahnëkëhniwo kodëni ntini gante pëhwëtaniho ka. Awa më matëndëni waryëhwëra wale hahnëndande sisikulu ÿa do kahnëtalehnëni nko tēfëndëni wov le ye Tinti Këret ÿa. ¹⁴ Bare biÿëna sël hwëhn fanka sankaf le wacëde «Erakilona ††», pëgwëlehn cëlënd gë fanka do ¹⁵ njoryaryëlehn sisikulu ÿa. Kodilohna mbok ñi pankëlatëndëni gë sël ÿa awa umë ravëbun njofu. ¹⁶ Më rëfëbun gë wov fatinti fatoy fante wacik Koda hna. Tinti rac hakëkëfuno toyë sël ÿa. Hnam g'ambër cankaf mëkëbunëho ryojëfu fakulu fatoy fante fehande fa hafo hayëndëfu sisikulu hna. ¹⁷ Ga kayëndëni sisikulu hna vëryokuÿ vëvë sisikulu va umë ntampaÿëni ñabëni waryeyët caharab sisikulu ÿa. Tac kabi ntakekëhniwo antë poha hnë nkëryal bë wov Siyërët ‡ hna, më cëlëndëni ryëhwa sankaf le ÿaÿëtëd iyanc sisikulu ÿa do tavëni sël ÿa njohni. ¹⁸ Ga pacëk, kabi nkokko mbërehnëndëfu sël rac, vëryokuÿ va më pëgwëni ntonjëndëni gë wov ile ndibëko sisikulu ÿa. ¹⁹ Fac rarëna hna umë mbokëni ntonjëni gë wov, vëhni dënk, viÿë vile yaryaryande sisikulu ÿa. ²⁰ Hnë wafac wayabah golohna nunde ulav wa gë wahl wa per, do sël ÿa nkokko cëlënd gë fanka hafo golëfunohna hwëtahnëfu pëhëdëfun.

²¹ Vële yeho sisikulu va mbiÿëkëhniwo rok roka ÿa. Awa Pol më matëk haryënk lëw hni ntehn: «Vëÿënta mën, tēfëkawo ahnëpawuno, do antë kahnëtayin Këret hna hafo njijin nuÿayin iÿi kata. ²² Tame muntadëmu aÿabu wasakahn hun wa: wëla aryampo hnë wuhne cëmëdina; sisikulu ÿi fo fërëkad. ²³ Gumëd ga mëleka Wën hunte hwëhnëko, do ryokuÿëhnëdëfuha, njijakëh ²⁴ pëyawo: “Antë ntaki, Pol! Afo arëk haryënk *Sesar*, do soje lëw hu Wënu ña pëhë-taryëdëhëhni vële rëfëlërun vi fop.” ²⁵ Awa vëÿënta

† Fac le suÿahnëde ÿa: Gë sepëtambër ÿa ma okëtobër ÿa nked. Ge ndëcëk rac, uyas wa ntake. †† Erakilona: Rëv sankaf le watid gë cape pëhna lav wacik koyëna. ‡ Siyërët: Umë wacëde iÿi wati Libi.

mën, ñabëryin wasakahñ wā! Kwëtahnëbuha Wënu ña: gante pëyako ki, fop nkeď. ²⁶ Bare hnë tëfary Tinti tëfëka pohayin.»

²⁷ Fac hwëhn pëhw gë wahnah ŷa yeho ga njo-handëhëfuno sël ŷa wov Mediterane hna. Fagant g'umëď ga, vëryokuŋ vëvë sisikulu va ntiyahnëkëhniwo vambëŋ rëhabun. ²⁸ Umë ntonjëni ryeyët le ŷaŋande itëw wov ña; më tëkatëni tëw ña wametër wafëhw warar g'imbëď gë wahi ye. Ante mbokëbun yifu ñawët toye ña, më mbok ntonjëni do tëkatëniho wametër wafëhw wahi g'imbëď gë warar ye hnam. ²⁹ Ntakëkëhniwo antë sisikulu ŷa nkëw wëraka, më ntonjëni kamëhni waryëhwëra wahnah wale hahnëndandë sisikulu wā do ñankahnëkëhniwo pac ñap. ³⁰ Hnë wati rac vëryokuŋ vëvë sisikulu va njëkëlëndëniho gante pehandëni; umë cëlëndëni fakulu fa gë wënkaka, ntini had waryëhwëra wā ñad cëlëndëni haryënkwsisikulu hna hara gante pehandëni njëkëlehnëďëni. ³¹ Bare Pol më ntehnëka ofisiye wasodade ŷa gë wasodade walëwu wā: «Ge vëyi vësan vëwontina sisikulu li, Wënu ña pehëtëďëlihna.» ³² Awa wasodade wā më ntëpëtëni ryeyët ile fokahniko fakulu ŷa tavëlehnëni nji.

³³ Pacëlohna ten, muntatëhni Pol vëhni fop tokëni iñë. Më ntehnëkëhni: «Dol nke wafac pëhw gë wahnah ga nkerun hn'ufëmpëhnahnah sisikulu li, do ñoñ tokëďiluhna. ³⁴ Awa ami kamënaŷëhnëďëmu aroku, ge ñadiluna asëmu. Yëtëryin, wëla ahnë aryampo hnë wuhñë cëvëďiluhna imul ďampo.» ³⁵ Ga nësëko watac, më nufëk mburu, camehnëka Wënu ña tase vahnë fop, tac nkubëlehnëk do tok. ³⁶ Awa vëhni fop njaŷënantëlehnëni do pëgwëlehnëni tokëntëndëni. ³⁷ Vahnë wakeme waki gë wafëhw imbëď gë wahi g'imbëď g'aryaŷ (276) yëbunëho fop sisikulu hna. ³⁸ Ante tokëbunëho hafo fihñëfu ña, më ntonjëni roka ŷa gë wov ñaŷëtahnëni idif sisikulu ña.

Ipërëka sisikulu ña

³⁹ Ikëď vambëŋ nudëniho ante pacëko ña, bare wëla aryampo hnë vëryokuŋ vëvë sisikulu va yavëtëlohna hn'ile nkebunëho hna. Umë pëhnani pohëni sisikulu ŷa hnam ge kodëni. ⁴⁰ Awa më pëtëni waryëhwëra wale hahnëndahnëde sisikulu ŷa tavëni wov hna; wati rac dënk pëtëlehnëni waryeyët wale ŷabahniko wadëhwa wade satënandeho sisikulu ŷa. Tac matëndëni ipand inte yiryeryëď karyënkwsone sël ŷa peña, pabëni g'itëfary. ⁴¹ Bare sisikulu ŷa më njik pohak hnë yëbëlan wavënkwehn nkërëyal, tëryalehn hnam. Ankaf sisikulu ña më pohak dus nkërëyal hna, kodilohna mbok ñënkëlehnëni, tac wavonkëlo wënkaka, wahnëhn fanka ña, më nihëk sisikulu ŷa kamëhni.

⁴² Watac ga ntiyak, wasodade wā ñadëniho ndawënihëhni vësëďik va, sonje ahnë antë peh ge ndëfad wënkaka hna. ⁴³ Bare ofisiye ŷa ñadëho pehëta Pol awa më tavëtehnëkëhni ile ñadëniho ntini ŷa; më ntehnëkëhni vële holëk wënkaka va ntëbani ndëfani ndanëni. ⁴⁴ Tac vëŷëntaŷ va pëłani vacal ma vanihel sisikulu va, tëfëni-

hëhni. Koyëna ndanëniho vëhni fop yam fo hara ahnë cëmëna.

Hnë Tinti Malët hna

28 Ante ndanëbunëho fuhnë fop yam fo ña, më fëyayibun Tinti rac Malët macik. ² Vële lëďëk hnam va më kacanihëfu g'untënah cankaŷ; pëďëhñënihëfu hwëďëh hucankaŷ, kacahnënihëfu, kaŷi tëvëďëho do huji ha njoko. ³ Pol më mbarëpik kore wadëhwa, ntab hwëďëh hna, bare lën më cahnik yakah hna ñarëka vák li, nkolehna hnam. ⁴ Vëvë Tinti rac va, ante nuniha lën ŷa ga ntasaď vák Pol hna, më ntehnëlëďëni: «Ayi asan lëk aryaŷ vahnë ye. Pehik wov hna, bare Wënu ña maŷëna nkonti duniŷa li.» ⁵ Bare Pol më cëlëvëtaŷa lën ŷa hwëďëh hna do davëďilawohna aŋar ña wëla toye. ⁶ Ntiyahnëkëhniwo nudëniha tameki ga matëka vák ŷa ma njod cëmëlehn taŋ, bare ante napëniho hafo mbiŷ ña, nuniho ñoñ dilahna. Awa më nkwëcëtëni vinahan vidëw hni va, ntehnëni Pol wën ye.

⁷ Wëhaŷ yeho ďarël hnam wale kwëhnëko asankaŷ Tinti ale waciko Pibëliyus. Më ntëvakëfu lëv sankaf hnë wafac warar. ⁸ Hara rëmu pad hna nkeho: ures yak mbahn tesëko do ďonk yaryaryëďëhawo fëna. Pol më njik njëka do tindëka wëbák ña, njëfanëka, njërëñëlehnë. ⁹ Ga ndëcëk umë vëres vëŷëntaŷ vëvë Tinti va fop njijëďëniho do vëhni fëna njërëñëkëhniwo. ¹⁰ Umë njëďanihëfu untënah cankaŷ do, ante tëkëko wati ile vokahnëďëfun gë wov ña, njëďanihëfuno ile valëkëfuno sonje uyas wā fop.

Tëkëďëni Rom hna

¹¹ Ga nuŷabun wadepëra watar hnam, më hayëbun sisikulu ile hwëhniko Alekësandëri hna, ile wacëdeho «Diyosëkur †», ile yeho hnë Tinti wati wëh hna fop. ¹² Rëkëbun Sirakis do ñëwëbunëho hnam wafac warar. ¹³ Tac vok ryëcalëlehnëfu rëkëfu hn'inaŷ Regiyo. Ga pacëk, sël pëgwëlehn cëlënd, do hnë wafac wahi rëkëlehnëfu hnë sëla Pusol hna. ¹⁴ Vële hwëtahnëk rëkatëbunëho hn'inaŷ tac. Umë tëyënihëfu ŷëwëfu gë vëhni sonje wafac mbëď gë wahi. Tac ryëcalëlehnëfu gë wapary fo gë Rom ka. ¹⁵ Vële hwëtahnëk vëvë Rom va njëtaniho njijëbun, vëhni njijëďëniho hafo Saha Apiyus hna do hn'ile macëde Vacery Vatar hna kacanihëfuno. Pol nundëhni taŋ, më camehnëka Wënu ña do ñab g'ahaŷary sakahnë hadëwu ha. ¹⁶ Ante tëkëbun Rom ña, më maŷëryanik Pol ntëď hn'acery minu fo gë sodade ryampo njëkanda.

Ikaraj Pol Rom hna

¹⁷ Ante ntiniho wafac warar ña Pol më payëhnëkëhni vësankaŷ *wasëwif* wavë Rom wā njijëni ŷalu hna. Ga mbarëni më ntehnëkëhni: «Vëŷënta mën, mama nkobu dila wëh bulunda fu hna, do dila fëna ile hnëm-pëlëk gë namu warëm fu ŷa, pëlayibuho *Yerusalem*

† *Diyosëkur: Vëhi hnë wawën vëvë Gëres ye; vësëp vële hery- idëhëhni vëyas hnë wënkaka wacik koyëna.*

hna do yēdahniwu hnē wasodade Rom. ¹⁸ Vahnē vērac, ante pēcētanihowo ŋa, ñadēniho tavēniho kabi ñoñ vēhnulohna ile rēfēka ndaŋahnēniho. ¹⁹ Bare kabi wasēwif ōa ŋwēyēni, mē ōcāhnēbuha *Sesar*. Bare dila rac kabi ñadēfu lehnēwēhni wameh bulunda mēn ŋa. ²⁰ Soŋe umē rēyahněmu ayiju nulin do hnēsēhnu; kabi soŋe ale napēdēniho bulunda vēva *Isērayel* do rēkik tame ŋa ŋabahnibu gē vankēnca.»

²¹ Wasēwif ōa mē ntēkwaniha: «Wēla kayēte nte ōatik Yude soŋe lēw hu nuŋalēfuhna do la aryampo bulunda lēw fu ŋa matina hatac nijj pēyafu soŋe lēw hu ile wok yivēna. ²² Bare ñadēfun ahnēsēhnēfu wējē dēnk ile hnaharu ŋa, kabi njētēbun gante-wo-gante nkeni vahnē vēle hnēsēd wameh soŋe Nkaŋ nte rēfēdu ŋi.»

²³ Awa mē kahnēndēni fac ile mbokēd mbarahnēni gē Pol ŋa. Fac rac njabiniho ntēbi haryēnkwēyēnkw tēkatēniha hn'ile ntēdēko hna. Kobēri g'acahnēfēd ga hafo g'anēka ga karanjēdēhēhniwo. Gē *Sariya* Moyis ŋa do gē Vēkayēte *wakila* ŋa nēsēhnēdēhēhniwo *Naŋ ōwēnu* ŋa do koyēna njawērēdēho kwētahnēniha Yesu. ²⁴ Bare vēryampo fo ōaŋwēko wante nēsēdēho ŋa, vēyēntaŋ va ŋwēyēniho vēhwētahnēdina. ²⁵ Wati nte pitēlēdēniho ŋa, vēwēryēlēlohna yēbēlan lēw hni. Awa Pol mē ntehnēkēhni: «Iyir Ipacah iŋa toña nēsēh-

nēkēhniwo vacērakēlo hun va hnē ōwēs *kila* ale ōcako Esayi hna ante ntehnēdēho:

²⁶ «"Yiryeyi alehnēhni iŋi bulunda:

Koḍun awēryu ḍus bare hara ñoñ yētēluhna paryi; koḍun ayēku ḍus, bare hara nuluhna paryi.

²⁷ Paryi nke iŋi bulunda kambēkēhni vankaf va.

Ciŋani vanēf va

do ndēmēni soŋe antē vinkēr vidēw hni va nu, antē vanēf vantēw hni va nkwēry.

Ge gena umē nijjakēndēni gē ŋal mēn do tavēh-nakēndēbuhēhni yērēnēwēhni fēna!" † »

²⁸ Pol mē mbok ntehnēk: «Tēfēka ayētu iñē ryampo: kabi koyēna nke, tame vēle wok vēyena wasēwif va pēyayini wakasēk ipēh nte ōatik gē ōwēnu ŋa. Vēhni, nēpadēni wanēs watac.»

²⁹ [Ga nēsēk Pol watac, wasēwif ōa kahnētalehnēni nkwajēlēhatēndēni.]

³⁰ Wabēhn waki ntiko Pol cery nte cosahnēdēho nke-hahn hna. Kacaḍēhēhniwo vēle yijjēdēho njēkēniha va fop. ³¹ Pēyahnědēho Naŋ ōwēnu ŋa do karanjē-nēdēhēniho soŋe Ahwēhn a Yesu *Kēris* g'ikwētahn yabah do hara memaŋyehni.

---

† 28.27: Esayi 6.9-10

Vëvë Rom

Wade yehëhna hnë inji kayëte

Afayik Pol kerëk anji kayëte ante nkeho Korent hna wati yas rarëna doku lëwu ÿa yëbëlan bëhn wafëhw imbëd g'imbëd g'iryaŵ gë bëhn wafëhw imbëd g'imbëd gë warar (56 gë 58) ga ndëcëk hnagi Yesu ÿa. Nahan nte ÿak nëfak ña tufahnëk hn'inji kayëte Këris ye ale yijëk njëdahn ipeh ña vahnë va fop, wasëwif ŵa gë vële wok vëyena wasëwif. Nkabahnëd wapacëk Wënu ña ye Wën ve ðuniÿa fop. Fop meninëk do kodënëhna tëkënin icëmb Wënu ña. Fop mbalëkëfuna afehët a do pab gë Këris fo Wënu ña catahnëka gë fuhnë.

Pol nësëd fëna pañare bulunda lëwu, wasëwif ŵa, do hak nuðëhëhni Wënu ña. Wëlin yëb ryampo ile hnëfak: 1.16, 17 «Cëfëhnëdilohna fëyahnu Wanës Wakasëk ña: fanka Wën fale pehëtahnëdëhëhni fop vële hwëtahnëd va ye, wasëwif ŵa ten, tac vële wok vëyena wasëwif va fëna. G'ikwëtahn ña do soñe ikwëtahn ña Wanës Wakasëk ña tufahnëd usatah Wënu ña: gante kerik ka: "Ale satëk g'ikwëtahn nkod kwëlëkwël."»

Wëlin wanës wakwëhn nafa hn'inji kayëte: ipeh, ikwëtahn, mbahn, wameh, asatah/usatah, wasëwif, Ahwëhn Yesu, sariya.

Wëlin gante nke kayëte ka:

Simpaÿi (1.1-17)

Vahnë va fop menëni (1.18-3.20)

Ikwëtahn Këris satënëdëha ahnë (3.21-5.21)

Icëm pañare wameh do uwám gë Iyir Ipacah (6.1-8.39)

Vëva Isërayel gë Wanës Wakasëk (9.1-11.36)

Ankeya kasëk gë Këris ÿa (12.1-15.13)

Doku Pol (15.14-33)

Simpaÿi rëkwa (16.1-27)

Simpaÿi

¹ Ami Pol, aryokuñëhn Yesu *Këris*, herëhnëryidëhu anji kayëte. Wënu ña macëko yewu *afayik* alëwu, tëhnako soñe fëyahndëdu *Wanës Wakasëk* wadëwu ña.

² Wanji ye wante ntehnëko Wën njëdahnëd kobëri ña. Watac pëyahndëniho *wakila* wadëwu ña hnë Vikerëh Vipacah hna. ³ Soñe Aju ÿa nësëd: g'ankeya ntëwu ahnë ña, hnë hnënk Ahnaŵ a *David* nagiko; ⁴ bare gë cape Iyir Ipacah, tufahnëk gë fanka, ante mbëhnëndanik vësëm hna, *Aju Wënu* ye, Ahwëhn fu Yesu Këris. ⁵ Gë umë nuÿabu uyëd yewu *afayik* soñe untënah Këris ña, yohahnëwëhni vahnë vëvë wayal vi fop † kwëtahnëniha do maŵëhnëniha. ⁶ Hnë vërac nkentirun ŵuhnë fëna, ŵuhnë vële macëk Wën kwëhnaryu Yesu Këris.

⁷ Ŵuhnë vële ye Rom vi herëhnëryidëfu, ŵuhnë vële ñađ Wën do macëk ayewu vëlëwu. Arabi Wënu ña Rëm fu ÿa g'Ahwëhn a Yesu Këris ndëwanihu do njëdënihu yam ÿa.

† Vahnë vëvë wayal vi fop fëhnëtanëd vële wok vëyena wasëwif.

Pol ñađ nji Rom

⁸ Ani gë fop, camehnëdëfuha Wënu ña, gë ŵac Yesu *Këris*, soñe ŵuhnë fop, kabi nësëde soñe kwëtahn hun ña ðuniÿa li fop. ⁹ Wënu ña njëtëk toña hnësëdëfu, umë ale ryokuñëhnëdëfu g'intawary fop pëyahnn *Wanës Wakasëk* ña soñe Aju ÿa. Njëtëk nahadëfu soñe hun ÿa kwëlëkwël ante-wo-nte njëfadëfu ña. Tëyëdëfuha Wënu ña, ge maŵëk, ndemawo fere yihahnëryiwu tame ÿal hun hna. ¹¹ Paryi pëyadëmu përeko dus nulin, soñe yonëhnëryiwu uyëd ryampo uva Iyir Ipacah iña nkwenahn yaŵ kwëtahn hun iña. ¹² Ile ÿadëfu hnësu ÿa, umë ye: nkelahnin më hoden ndemalënden hn'ikwëtahn fu hna.

¹³ Vëyënta mën, ñadëfu ayëtu, pëhnabuho wahwënta wayabah yiryiwu yëkiwu, bare memako ha gaki. Ñadëfu doku mën ÿa kwëhna nafa ÿalun hna fëna, gante kwëhnak nafa hnë vële wok vëyena wasëwif vëyëntaŵ ki. ¹⁴ Tëfëko yiwu forosima hnë vële-wo-vële, vële hnëgak gë vële wok vëhnëgana, vële njabëk uyët gë vële nkok yabëna. ¹⁵ Soñe rac hwëhnahnëbu inji ña cankañ yonëhnëryiwu *Wanës Wakasëk* ña, ŵuhnë vële lëdëk Rom vi fëna.

Fanka Wanës Wakasëk

¹⁶ Cëfëhnëdilohna fëyahnu *Wanës Wakasëk* ña: fanka Wën fale pehëtahndëhëhni fop vële hwëtahndëd va ye, *wasëwif wã* ten, tac vële wok vëyena wasëwif va fëna. ¹⁷ G'ikwëtahn ña do soñe ikwëtahn ña Wanës Wakasëk ña tufahndëd usatah Wënu ña: gante kerik ka: «Ale satëk g'ikwëtahn nkoð kwëlëkwël.» †

Vahnë va fop menëni

¹⁸ Paryi nke, ntavah Wënu ña cëlahnëña cëlahnidëhu soñe vahnë vële wënëk va do vële nënkwhänëk g'umë. Gë vankeya vantëw hni va, memaÿehnëni toña ÿa nti ile rëfëka ÿa. ¹⁹ Vëhni, ile kod njët ahnë hnë Wënu ña pacëkëhni kabi Wënu ña tufëkëhni. ²⁰ Kabi, kobëri ga ntihahnëk Wënu ña ðuniÿa ÿi, vankeya vantëwu vante wok nudena va: umë ye fanka falëwu fale wok pudina muk fa do gë nkeya cankaf ntëwu ña. Viÿë virac nude ðus gë wadoku wante ntik ña. Awa vahnë va vëhwëhnadina toña le maÿëhnëdëni soñe ile ntini ÿa.

²¹ Njëtëniha Wënu ña, bare vëlënnëdilahn do vësahmëndilahn gante tëfëka soñe lëwu ka. Vinahan vidëw hni va goryeryëdina nafa, do hakili lëw hni hnënkwhah ÿa hn'umëhwëry hna ntabik. ²² Ntiyah-nëkëhni kwëhnani uyët bare g'ahaÿary nënkwhëdëni: ²³ pakëtëni humpen *icëmb* Wën hunte wok cëmëdina ña, nëmpëtëni gë waravahn vahnë vële sëmëd gë wusëry gë wule yasëd do gë vile huhad.

²⁴ Soñe rac tavahnëkëhni Wënu ña hnë viÿë vironkah hna, gante ñad walaÿary walëw hni ka, koyëna ntilëdëni vimbahn vidëw hni va usëfëhna.

²⁵ Nkwëcëtëni toña soñe Wënu ña gë wamër: umë ye ile ntik Wënu ña cëmbëdëni do ndokuñëhnëdëni tavatëniha ale lika dënk, umë rëfëka cëmbëde kwëlëkwël! Amina.

²⁶ Soñe rac tavahnëkëhni Wënu ña hnë iña nte sëfëh-nëk hna. Vësëval vëlëw hni va nkwëcëtëni ndakëntal nte sañëk ña: gë vësëvalëntahni ndakëdëni, ndakëntal nte wok tëfëlahna nke. ²⁷ Vësan va fëna koyëna ntidëni. Gona ndakëndëni gë vësëval, gë vësan ntahni ñalëdëni ðus. Vësan va ntilëdëni viÿë visëfëhna do koyëna, nuÿadëni hnë vëhni dënk icos nte njojëk nkeya meh ntëw hni ña.

²⁸ Kabi ñwëÿëni vëyavëtëdilahn Wënu ña, umë tavëkëhni hn'inahan meh tac, soñe ntihahnëdëni ile wok tëfëlahna ntiÿi. ²⁹ Mbahnëkëhni wasakahn wã do sifa rumpak fop fëbëkëhni, iÿeh, iña le-wo-le, gë wayap, iñëwary ñadëni ryaÿ vahnë, conk gë vahnë, titahn vahnë, inëw vahnë, ³⁰ do menëlëndëni wamac; ñëwëniha Wënu ña, njeÿëdëni, naÿënadëni, bëntadëni, nuÿadëni wafere wã fop soñe ntihahnëni wameh ña; vëwawëhnëdilëhniha vële hnagëkëhni. ³¹ Vëhwëhnana hakili, vëlidina ile nësëhnëdënihëhni vahnë ÿa, njapëni do kaÿëhnahnëdilëhniha gë vëÿëntaÿ va. ³² Njëtëni ðus kiti Wënu ña: vële lid koyë-

na va tëfëka cëmëni. Bare nkoni ntindëni koyëna do, kat, maÿëndënihëhni fëna vële fabëk rac fo va.

Kiti Wën

² Wëjë ale hitiñëdëhëhni vëÿëntaÿ vi, gante-wo nkeru ka, kwëhnadila toña le wãwënderu. Ge kitiñëduhëhni vëÿëntaÿ va do alitënd gë vëhni ka, wëjë dënk sëdad. ² Ha, njëtëbun Wënu ña gë toña ÿa kitiñëdëhëhni vële lid iÿi sifa viÿë va. ³ Ntiyahnéki bi pehëdu kiti Wënu ña, wëjë ale hitiñëdëhëhni vëÿëntaÿ soñe vile lidu wëjë fëna va? ⁴ Njafëru bi ipërëna cankaf Wënu ña, umë ale ryaÿënanëhnëdëhi do nkok yancëna ntava ðus? Yëtëlihna bi, Wënu ña tufëdëhi përenna dëwu ña do umë njodëhi awëcët vankeya hu va? ⁵ Bare kambëki nkaf ña, ñadila awëcëta. Soñe rac mbarëpaðu ipiniñ nte ÿak hnaÿëk hafo hnë fac le tufand Wënu ña ntavah ntëwu ña do gë kitiñ catah dëwu ña ⁶ do cosëdëha ale-wo-le soñe ile ntik ÿa. ⁷ Njëdadëhëhni ðuniÿa le wok pudina vële yëkëlehnëd kwëlëkwël ntindëni ufërën va do yëkëlehnëd koyëna *icëmb* iña, ntënah uña do gë le wok gëlëdina. ⁸ Bare Wënu ña tufëdëhëhni ntavah cankaf ntëwu ña vële fabëk soñe lëw hni fo, wëÿëk toña do maÿëhnëni ile wok catëna ÿa. ⁹ Icos vële lid wameh va umë ye uÿeh gë uryënah wã, *wasëwif wã* ten, tac vële wok vëyena wasëwif va fëna. ¹⁰ Bare icos vële lid fërën va umë ye *icëmb* iña, ntënah uña do gë yam ÿa, *wasëwif wã* ten, tac vële wok vëyena wasëwif va fëna, ¹¹ kabi vahnë va fop këñëlahnëni haryënk Wën hna.

¹² Ha, fop vële lid wameh hara vëhwëhnana *sariya* Moyis ÿa fëna cëmëdëni, wëla vëhwëhnana *sariya* rac. Do fëna vële hwëhna *sariya* Moyis do ntini wameh va gë *sariya* rac kitiñëdëni. ¹³ Kabi gena vële nëñahnëk nëpa *sariya* Moyis ÿa ntehnëd Wënu ña catëni, bare vële lid ile nësëk *sariya* va ye. ¹⁴ Ge vële wok vëyena wasëwif, vëhwëhnana *sariya* Moyis ÿa, ntidëni tañ ile ntehnëk *sariya* rac ÿa, nke had bambëry lëw hni nkehëhni, mama nkoni vëhwëhnahnëna. ¹⁵ Tufahndëni wadoku wante tëyëk *sariya* ña walaÿary walëw hni hna kerik. Wahakili walëw hni wã sedë watac ye, do vianahan vidëw hni va ntehnëdëhëhni wëli menërun ma wëli njivëñërun. ¹⁶ Wañi fop nude ðus hnë fac le kitiñëdëhëhni Wën vahnë gë Yesu *Këris* fop ile soÿak hnë vëhni ÿa gante nësëk *Wanës Wakasëk* wante fëyahndëdëfu ki.

Wasëwif wã gë *sariya* Moyis

¹⁷ Awa, wëjë ale wacik *sëwif*, ikwëtahn hu ña hnë *sariya* Moyis hna nke do mbëntaðu Wënu ña hwëhnëki; ¹⁸ njëtëru ile ñad ÿa do *sariya* ÿa karañëki itëhna nte fërënak ÿa; ¹⁹ ntiyahnéki ahah vumëp yeru, humpen vële ye hn'umëhwëry hna, ²⁰ aharañ vële rumpak do ayëtëndan vële wok vëyëtëna, kabi *sariya* ÿa tufëki wapacëk uyët wã gë toña ÿa. ²¹ Awa wëjë ale harañdëhëhni vëÿëntaÿ, karañadila bi wëjë dënk? Ntehnëduhëhni vëÿëntaÿ va antë nteni, soñe ye ledu? ²² Wëjë ale wëÿëryanëdëhëhni vahnë va antë

† 1.17: *Abakuk* 2.4

njëkëlehnënihëhni vësëval vële ýëlik, soje ye lidu rac? Wëjë ale ýewëk *wamën* wamër, soje ye ledu le ye *vacery* wantëw hni ýa? ²³ Wëjë ale vëntad kabi kwëhnaru sariya ýa, njafanjëduha Wënu ña gante nkoru didila ile ntehnëk sariya lëwu ka! ²⁴ Vikerëh va pëyahnek wacpacëk: «Soje hun ýa njewahnedëni wac Wënu ña vële wok vëyena wasëwif va.» †

²⁵ Ge mañwëhnëru sariya ýa, *háci* ýa kwëhna nafa; bare ge mañwëhnëlihna sariya ýa, had kácilihna nke. ²⁶ Do ge asan ale wok kácina mañwëhnëk sariya ýa, Wënu ña didilahnna bi had ale hácik? ²⁷ Asan ale wok kácina mbahn dëwu, bare ge mañwëhnëk sariya ýa, kitiñjëdëhi menëru, wëjë ale hácik do hwëhna sariya le herik ýa bare wok mañwëhnëlihna. ²⁸ Gena ile hnude lidëha ahnë nke sëwif paryi, do gena fëna háci le kácik mbahn ýi ye háci paryi ýa. ²⁹ Bare, ile lidëha ahnë nke sëwif paryi ýa, ile yeha bambery ýa ye, ale hácik ntañwary dëwu ña, háci le ntíd Iyir Wënu ña, gena háci va sariya herik. Sëwif paryi nuñadina cëmb dëwu ña hnë vahnë, bare Wën hna nuñad.

Vahnë va fop menëni haryënk Wën hna

3 Awa, ye kwëhna sëwif ile nkoni vëhwëhnana vëýentañ va? Ye nëfad *háci* ýa? ² Ige sëwif ña njabëka hnëfak wã dus. Ule ýak hwëhna nafa ýa, umë ye Wënu ña vëhni kwëtehnahnëko wanës wadëwu ña. ³ Bare ge wasëwif wëryampo vëhahnëndana, umë memaýehnedëha bi Wënu ña nko kahnënda? ⁴ Muk! Tëfëka njëti Wënu ña gë toña ntíd le-wo-le ýa, wëla ntehni vahnë va fop vëwër ye, gante nësëk vikerëh ki: «Soje njavëti catëru hnë wanës hu hna, do toña hwëhna du ge kitiñjëderu.» ††

⁵ Bare ge ntiden ile rumpak do umë tufahnëd Wënu ña catëk, ye rëfëka nësin? Wënu ña tumpak bi ge piniñjëdëhëfu? (Anësa vahnë ña hnësëdëfu.) ⁶ Muk! Ge Wënu ña tumpakënd, hak kokënd kitiñ duniya ýi?

⁷ Bare ge gë wamër mën ña cahnëd dus toña Wënu ña tufahnahni *cëmb* dëwu ña, awa soje ye wobu hitiñiwu menëbu? ⁸ Soje ye kodëlënhna ntehnin: «Dinëfu uñeh cahnahni ufërën hnam»? Nkeni dënk vële wërahnedëhëfu, ntehnëndëni koyëna karanëdenëhëhni vahnë va. Bare vële hnësëd watac vi tëfëkëhni kitiñjini menëni.

Ale satëk gena

⁹ Awa ye rëfëkëfu nësin? Fuhnë *wasëwif* wï, ntëbinëkëhni bi vahnë vëýentañ vi? Muk! Tëk tufahnë wasëwif gë vële wok vëyena wasëwif va fop imëk wameh hna nkeni. ¹⁰ Kerik wanës Wën hna:

«Ahnë asatah gena, wëla aryampo dënk;

¹¹ wëla aryampo kwëhna haki, ma ale yëkëlehnëdëha Wënu ña.

¹² Fop tavëni nkañ përen ña, ndampo fo nufëni nkeya meh.

Ahnë didina fërën, wëla aryampo dënk gena!»

† 2.24: *Esayi* 52.5 †† 3.4: *Wahnëw* 51.6

¹³ «Wahohna walëw hni wã had wayag wale fidëtik nke, waryëw walëw hni wã tokandënihëhni vahnë va.» «Ile sahnëd wañës walëw hni wã had wanto lën nke.»

¹⁴ «Dëwan wëh fo fëbëk wañës walëw hni hna gë wanës wagunkah.»

¹⁵ «Nkaryëdëni ñap soje ndañwënihëhni vahnë;

¹⁶ hn'ile-wo-le ndëcëtani hna fop përekanëdëni do yi-wëhna fo tavëdëni hnam.

¹⁷ Vëyëtëna nkañ yam.»

¹⁸ «Dakëdilëhnhna gë Wënu ña.» †

¹⁹ Awa njëtinëk fop ile nësëd *sariya* ýi, soje vële rëfëka mañwëhnëni sariya rac va nësëd. Nke koyëna soje ahnë antë kwëhna toña le mañwëhnëde, do vahnë vëvë duniya vi fop njavëti menëni haryënk Wën hna.

²⁰ Ahnë gena ale ntehnëd Wënu ña catëk soje ile mañwëhnëk sariya ýa; gë sariya ýa njëtëdanëde wameh ña.

Ikwëtahn satënedëha ahnë

²¹ Bare tame, usatah Wënu ña tufëhna hara gena gë *sariya* ýa. Sariya Moyis ýa, umë dënk, gë wanës *wakila* ña pacënëk watac. ²² Usatah Wënu ña aki tufëhna: catahnëdëha gë vahnë va soje ikwëtahn dëw hni Yesu *Këris* ña. Ntinëhnedëhëhni vahnë vële hwëtahnëka Këris va fop, kabi vahnë va fop hëñëlahnëk haryënk Wën hna: ²³ paryi nke, fop menëni do vëhodina tükënhëni *icëmb* Wënu ña. ²⁴ Bare Wënu ña, hn'ipërëna dëwu hna, catahnëdëha gë vëhni, uyëd ule njëdëkëhni ye gë fere ipëh nte njojëk Yesu Këris ña. ²⁵ Wënu ña cahnëka Këris ýa sadëha soje lëw fu pëhë-tahnëfu wameh fu ña. Ndehëtëk sat lëwu ýa soje ipëh fop vële hwëtahnëd sadëha rac va. Wënu ña ntiko rac soje tufahnëd catëko kobëri ña, ante nduñënanëkëhniwo vahnë va wameh wante ntidëniho. ²⁶ Ntiko rac fëna soje tufahn icat dëwu ña hnë iñi wati, soje nko cat do catënhëni vële hwëtahnëdëha Yesu va.

²⁷ Nkok bi awa ile hode mboki nañënahni? Iyëhne sariya wëmaýehnekëfu nañënayin? Sariya le rëyëd ntiyin iñë ýa bi ye? Hali le rëyëd ikwëtahn ña ye.

²⁸ Kwëtahnëbun ahn'a soje ikwëtahn dëwu ña catënahnik haryënk Wën hna, gena kabi ntíd ile ntehnëk sariya ýa. ²⁹ Ma, Wënu ña Wën *wasëwif* fo bi ye? Gena bi fëna Wën vële wok vëyena wasëwif? Ha, Wën vële wok vëyena wasëwif ye fëna, ³⁰ kabi Wën hudampo fo ye. Umë satënedëhëhni vële *hácik* va g'ikwëtahn dëw hni ña do gë vële wok vëhácina va fëna g'ikwëtahn dëw hni ña. ³¹ Awa, umë pëhnëtanëd bi, g'ikwëtahn iña ntiñëtëden nafa sariya ýa? Muk, gena koyëna! Njëdadënhëha sariya ýa nafa lëwu ýa fop.

Gante kwëtahnëkawo Abëraham Wën

4 Tame, ye rëfëka nësin soje Abëraham ýa, rëm sankaf fu ýa? Ye nuñak gë fanka lëwu fa fo? ² Ge ntehnëk Wënu ña catahnëka soje ile ntik ýa, awa kwëhna ile kod nañënah, bare kodina haryënk

‡ 3.18: *Wahnëw* 36.2

Wën hna. ³ Vikerëh va më lehnëk: «Abërahäm më kwë-tahnëka Wënu ña do Wënu ña soje rac catahnëka g'Abërahäm.» †

⁴ Ale ryokuñëd nuñad icos; icos tac gena ile njëdik aki fo: ile rëfëka ye. ⁵ Ge ahnë ðokuñëdina bare kwëtahna-ta Wën hunte lidëhëhni vëwen catëni va, hutac ntehnëd catëk kabi kwëtahnëka. ⁶ *David* koyëna ðenk njëwëk soje uhnëfak ahnë ale ntehnëk Wën satëk hara yëkëna ðoku lëwu:

⁷ «Mbetani vële ravëhnik

ile ntëntëni ÿa

do sankëhnik wameh va!

⁸ Mbetak ale nkok ðëkwëhñëna Ahwëhn a wameh wadëwu ña!» ††

⁹ Uwi hnëfak vële *hácik* va fo bi hwëhnik ma gë vële wok vëhácina per kwëhñëni? Takan nësinëk: Wënu ña catahnëka g'Abërahäm soje ikwëtahn dëwu ña.

¹⁰ Bare guve ntehnëko Wënu ña catëk? Ante káciko ña bi nke ma ante nkoyiko kácina ña nkeho? Gena ante káciko ña, bare kácilohna ten! ¹¹ Kácahnënde ÿa Wënu ña catahnëkawo gë Abërahäm kabi kwëtahnëkawo. Tac Wënu ña njëðakawo dahëse ile yeho háci ÿa soje tufahnahn catahnëka g'umë. Koyëna Abërahäm yeho rëm fop vële hwëtahnëka Wën hara vëhácina soje Wënu ña catahnahna gë vëhni fëna. ¹² Rëm vële hácik yeho fëna. Dehnëla vële hácik mbahn dëw hni fo, bare vële rëfëd kwëtahn nte kwëhñako rëm fu Abërahäm ña: umë, kwëtahnëkawo Wënu ña ani gë kácahnënde.

Ile ntehnëk Wënu njëðahnëd

¹³ Wënu ña më lehnëkawo Abërahäm gë vële hnagëlëd hnë vutah vuntëwu va vëhni lëwëd ðuniya ÿi. Bare Wënu ña dehnëlohna rac kabi Abërahäm mañëh-nëko *sariya* ÿa. Ntehnëko kabi Wënu ña catahnëkawo g'Abërahäm soje ikwëtahn dëwu ña. ¹⁴ Ge vële wawëhñëk sariya fo hnuñakënd inji ntëw, awa kwëtahn inja kwëhñana nafa do ile ntehnëko Wën njëðahnëd ÿa gokëndina. ¹⁵ Sariya ÿa ntavah Wënu ña njojëd; hn'ile nkok gena sariya idënt gedina.

¹⁶ Koyëna, ile ntehnëk Wën njëðahnëd ÿa kwëtahn fo njojëd nkehahn uyëd Wënu ña do pacëk vutah Abërahäm va fop nuñadëni, gena soje vële wawëhñëk sariya fo bare fëna vële hwëtahnëd gante kwëtahnëk Abërahäm ka. Abërahäm ye rëm fu ÿa fuhnë fop.

¹⁷ Gante pëyahñëk Vikerëh ka: «Ntimi Rëm wabulunda wayabah.» † Rëm fu ye haryënk w hñë Wën hunte kwëtahnëk ha, Wën hunte vëhñëdanëdëhëhni vësëm va do lid nke ile wok gena ÿa.

¹⁸ Abërahäm, hnë wati le nkoko tëfëlahna kwëtahnëhna, kwëtahnëko. Umë nkehahnëk koyëna rëm wabulunda wayabah, gante ntehnëkawo Wën ka: «Vutah hu va njabëdëni.» ††¹⁹ Ikwëtahn Abërahäm ña ñaÿë-tadilohna mama nkëhñëko tëka wabëhn keme do pacëkawo mbahn dëwu ña ntafëko ðus do Sara, asëvalu, nagëdilohna. ²⁰ Nkoko kwëtahn do dilohna vianahan viki ile ntehnëkawo Wën kobëri ña; ikwëtahn

† 4.3: *Wapëgwala* 15.6; *Vëvë Galasi* 3.6 †† 4.8: *Wahnëw* 32.1-2 † 4.17: *Wapëgwala* 17.5 †† 4.18: *Wapëgwala* 15.5

dëwu ña njañëdëhawo do *cëmbëdëhawo* Wënu ña. ²¹ Pacëkawo ðus Wënu ña kod nti ile ntehnëka ÿa.

²² Soje rac Wënu ña catahnëka g'Abërahäm. ²³ Bare wani wanës Wën «catahnëka g'Abërahäm», gena soje lëwu fo herik. ²⁴ Kerik fëna soje lëw fu fuhnë vële rëfëka ntehnëfu catinëk, fuhnë vële hwëtahnëka Wën hunte watëndëka hnë vësëm hna Yesu Ahwëhn fu ÿa. ²⁵ Wënu ña njëðahnëka cëm soje wameh fu ña do matëndëka soje catin haryënk w lëwu.

Ige yam gë Wën

5 Koyëna Wënu ña g'ikwëtahn fu ña catahnëka gë fuhnë do nkeyinëk yam gë Wënu ña g'ile ntinëh-nëkëfu Ahwëhn fu ÿa Yesu *Këris*. ² Soje lëwu ÿa rëkahñinëk, g'ikwëtahn inja, hn'ipërëna Wën le yehahninëk tame ÿi. Do ile hnatëkëfu ÿa ikwëtahn nuña sah *icëmb* Wënu ña ye. ³ Do kat, natëdëhëfu wëla uryëñah fu hna, kabi njëtëbun ryëñah wa iduñëna nagëd, ⁴ iduñëna ña ikahnënda ña nagëd do ikahnënda ña ikwëtahn nagëd. ⁵ Inji kwëtahn tokadilëfuhna, kabi Wënu ña campehñëk ðus iña dëwu ña wasakahn fu hna gë Iyir Ipacah inte njëðakëfu ña.

⁶ Nurun, ante nkoyinëko kwëhñayilënhna ten fanka ña, Këris ÿa cëmëhñëkëhni vëwen va hnë wati le ñadëho Wën hna. ⁷ Ntakëk ahnë mañ cëm soje ahnë asatah. Mpëd ahnë njañënakënd cëm soje ahnë afërën. ⁸ Bare Wënu ña tufëkëfu ñahnëkëfu: Këris ÿa cëmëk soje lëw fu hara vëwen woyinëko.

⁹ Ge Wënu ña catahnëka gë fuhnë gë sat Këris ÿa hak nkod pehëtëlëfuhna, gë umë fëna, ntavah Wënu ña?

¹⁰ Vëyëw Wën yeyinëko bare g'icëm Yesu ña ntikëfu wëlawo walëwu. Awa ge wëlawo walëwu yeyinëk, hak nkod pehëtëlëfuhna g'uwám Aju ÿa. ¹¹ Do kat: natëkëfu gë Wënu ña kabi Ahwëhn fu ÿa Yesu Këris konjëndëlehnëkëfu tame gë Wënu ña.

Adam gë Yesu Këris

¹² Soje ahnë aryampo fo tënkahnik wameh ña ðuniya li, umë ye Adam, do wameh ña yojëk cëm inja. Do cëm inja campëk hnë vahnë hna fop, kabi fop menëni.

¹³ Ani gë Wënu ña njëtëndanahnënda *sariya* ÿa Moyis, wameh ña tëko nke ðuniya li. Bare, kabi sariya gelohna ten, Wënu ña ðëkwëlohna wameh ña. ¹⁴ Bare, kobëri yamani Adam hna hafo va Moyis hna, icëm inja nañëko, wëla hnë vële woko vëwenëlohna had Adam, umë ale wëyëko ðëñëdëdina wanës Wënu ña. Adam yeho icën ale rëfëkawo njij a.

¹⁵ Bare nëmpëlëk ile ntiko Adam ÿa gë uyëd Wënu ña. Ge uñeh ahnë aryampo arac ntik cëmëni vahnë vëyabah, do kas përenä Wën njabëd ðécët soje vahnë vëyabah, gë uyëd ule watik hn'ipërëna ahnë aryampo ÿa, umë ye Yesu *Këris*. ¹⁶ Do uyëd Wënu ña mëntëlëna gë uñeh ahnë aryampo wa. Ikitij rëfëk uñeh ryampo do ikitij tac yoð g'icëd vahnë; bare uyëd Wënu ña rëfika wameh wayabah do uyëd rac yoð gë usatah.

¹⁷ Bare, ge cëm inja nañëk kabi ahnë aryampo fo lik uñeh ryampo, awa do kas vële hnuñad ipërëna yabah

gë uyëd usatah w̄a, soŋe Yesu Këris ŷa fo naŵandëni.

¹⁸ Awa, uŵeh ahnë aryampo yokëhni g'icëd vahnë fop. Ndampo fo nke fëna, doku satah ahnë aryampo yokëhni g'usatah vahnë fop, do kwëhnahnëni uwám paryi. ¹⁹ Koyëna, ahnë aryampo fo w̄ëŷëko dënënedi-lahna Wënu ŋa, do kore sankaf vahnë nkeni vëwën. Ndampo fo nke, ahnë aryampo fo lënënekä Wënu ŋa do kore vahnë vëyabah catënedëni.

²⁰ Sariya ŷa tëkiko soŋe nkwënahñ wameh ŋa. Tëk pëgw wati rac wameh ŋa nkwëna, bare ipërëna Wënu ŋa nkwëna dëcët. ²¹ Koyëna wameh ŋa naŵëko do njiryeryëdëhëhniwo vahnë va g'icëm. Ndampo fo nke, ipërëna Wënu ŋa naŵëk soŋe catë-nahnëhni vahnë va do njiryeryëhni g'uwám usër g'ik-wëtahn Yesu Këris, Ahwëhn fu ŷa.

Had vële sëmëk paŋare wameh

6 Awa tame, ye rëfëka nësin? Tëfëka bi nkoyin wameh hna nkwënahñ dūs ipërëna Wënu ŋa? ² Muk! Gena koyëna! Nkeyinëk had vële sëmëk paŋare wameh ŋa, awa hak koden nkoyin wameh hna? ³ Yëtëluhna bi, fuhnë vële yaryik soŋe nkentinefu gë Yesu Këris vi fop, cëmëntinëkëfu g'umë? ⁴ Awa gë yarya ŷa mbaŋaryinëkëfu g'umë nkentahninëfu cëm dëwū hna, soŋe fuhnë fëna naginëfu g'ahaŵary had gante mbëhnëndaniko Këris gë fanka fasëmbik Rëm ka.

⁵ Ge aki nkentinekëfu g'umë g'icëm nte wëntëlëk gë dëwū ŋa, nkentëdenëhëfu fëna g'umë g'ibëhn nte wëntëlëk gë dëwū ŋa. ⁶ Yëtënefu dūs waŋi: ahnë ale yeyinëko kobëri ŷa pakaryik kërëwa hna gë Këris, soŋe iña meh mbahn ŋa antë goryery fanka hnë fuhnë do hara goyilënëhna vëramp wameh, ⁷ kabi ale sëmëka pehëtik, gona aramp wameh ŋa. ⁸ Ge cëmëlahninëk gë Këris ŷa, awa kwëtahninëk mbëhnëden fëna g'umë. ⁹ Njëtinek dūs Këris ŷa mbëhnëk do bokëdina cëm: cëm iña goryeryëna fanka g'umë. ¹⁰ Ante cëmëko ŋa, do icëm dëwū ŋa pitëndëlehnëkëhni gë wameh ŋa, hwënta ryampo fo pulehn; bare tame ante mbëhnëk ŋi, soŋe Wënu ŋa nkef kwëlëkwël. ¹¹ Koyëna nke, wuh-në fëna, hnë ige hun gë Yesu Këris hna, diryin vankaf hun va had vële sëmëk paŋare wameh ŋa do tame vëhnëk soŋe Wënu ŋa.

¹² Awa antë wameh ŋa nko kwëhna fanka vimbahn hun vinte sëmëd hna, njohahnu iña meh dëwū hna. ¹³ Antë awo ahwëtehnañnu viŷë vimbahn hun va hnë doku wameh hna had ile lihande ile rumpak. Bare yëdëhnaryin wuhñë dënk Wën hna had vahnë vële vëhnëk do ahwëtehnañna viŷë vimbahn hun va had vile ryokuŋande iñë fërën. ¹⁴ Wameh ŋa kodina mbok ntiwū iñë, kabi gena sariya ŷa wok hnaŵëk hnë fuhnë bare ipërëna Wën ye.

Hnë dokunjëhn satah

¹⁵ Awa, tame lë, ye rëfëka nësin? Ntiden bi wameh kabi gena sariya ŷa wok hnaŵëk hnë fuhnë bare ipërë-na Wënu ŋa ye? Muk! Gena koyëna! ¹⁶ Njëtërun dūs: ge

ndokunjëhnëdunëha ahnë had vëramp soŋe aŵaŵëh-nahnuna, vëramp ale ryokuŋjëhnëdun a yerun —umë ye wameh wante yod g'icëm ŋa, ma imaŵëhn nte yod g'usatah? ¹⁷ Camehñeryina Wënu ŋa! Wuhñë vële yeho kobëri ŋa vëramp wameh, tame karaŋ nte haraŋirunëho ŋa hwëhnëku do ŵaŵëntun gë walaŵary hun ŵa fop. ¹⁸ Pehëtirun wameh hna do tame vëramp usatah yerun. ¹⁹ Nësëdëfu gë anësa vah-në soŋe ikihn vahnë nte w̄atik hnë mbahn hna. Kobëri ŋa, viŷë vimbahn hun va ronkah gë ŋwëŷëhn Wën hwëtehnañnerunëho soŋe nke vëramp vëlëw hni. Koyëna nke tame fëna, dihahnëryidën viŷë vimbahn hun va had vëramp doku ile satëk nte yodëhu gë fop ile ñad Wën.

²⁰ Ante nkerunëho vëramp wameh ŋa, soŋe satah ŵa afaya yerunëho. ²¹ Awa iŷëhne nafa hnuŷarun? Ñoñ, ge gena sëfëhñah. Paryi nke, g'icëm njiry-eryëderunëho. ²² Bare tame, pehëtirun wameh hna do vëramp Wën yerun; koyëna nafa ile yodëhu gë fop ile ñad Wën ŷa kwëhnañun do watëkwa hna tënkëdun uwám usër hna. ²³ Ha, icos nte cosahnëd wameh ŋa icëm iña ye; bare uyëd ule maŵëryad Wën aki fo ŷa, uwám usër ŵa ye gë ige gë Yesu Këris Ahwëhn fu ŷa.

Ige gë Këris g'iñël mëntëlëk

7 Vëŷënta mën, njëtërun dūs ile ŷadëmu hnësëhnu ŷa, kabi njëtërun sariya ŷa: sariya ŷa, hnë wati nte nkok cëmëna ahnë ŋa fo kwëhñak fanka fa g'umë. ² Nke had asëval ale ŷëlik, gë sariya ŷa mbarëlehnini g'asanu wati nte nkok cëmëna asanu ŋa. Bare ge asanu cëmëk, ntihëtik sariya ile varëlehnëkëhniwo ŷa. ³ Awa ge asëval nkeni g'asan ahaŵary hara asanu cëmëna, ntehnëde menëk; bare ge asanu cëmëk, sariya ŷa gona yëbëlan lëw hni. Kod nke asëval asan ahaŵary hara ñoñ menëna.

⁴ Awa vëŷënta mën, koyëna nke soŋe hun ŷa fëna: g'ige hun gë Këris ŋa, wuhñë fëna cëmëntirun soŋe sariya ŷa, pitëlërun: goryeryëna fanka hnë wuhñë. Koyëna kwëhnañnu ahaŵary, ale vëhnëndanik ŷa, kwëhnañnin nafa soŋe Wënu ŋa. ⁵ Ante nko tëfën-den ikihn vahnë nte w̄atik hnë mbahn ŋa, ante ñënkëdëho sariya ŋa, do fop ile lidenëho ŷa g'icëm njodëhëfuno. ⁶ Bare tame, ntihëtëbun sariya ŷa, kabi cëmëbun gë ile sëdëkëfuno ŷa. Awa kodëfun ryokuŋjëhnëfuna Wënu ŋa hn'inaŵ kasëk Iyir Ipacah hna, hara gena hn'inaŵ cër sariya herik.

Sariya ŷa gë wameh ŋa

⁷ Awa tame, ye rëfëka nësin? Sariya ŷa bi ye wameh ŋa? Muk! Gena koyëna! Bare umë yëtëndanëko ile ye wameh ŷa. Yëtakënda iña meh iña ge sariya ŷa dehnakëndina: «Antë ahwëhna iña meh.» ¹⁸ Wameh ŋa, gë fere vakwëda va, ntik hnë ami sifa iña meh-wo. Kabi, ge sariya ŷa gekëndina, wameh ŋa iñë sëmah yekënd. ⁹ Kobëri ŋa, ante nko gena sariya ŋa, nkeya përen yebuho; bare ante nkweyëbu vakwëda ŋa,

wameh ɲa nagiko hn'ami, ¹⁰ do ami cëmëbuho. Koyëna, soɲe lëmën, akwëda, nte rëfëkawo nti antë sëmu ɲa, g'icëm njiryeryëkowo. ¹¹ Wameh ɲa, gë fere vakwëda va, tokakowo, do mëk ndaŵo.

¹² Koyëna sariya ŷa pacëk do vakwëda vantëŵu va pacëk, catëk do përenak. ¹³ Awa, iñë fërën kod bi nke ankaf icëm mën? Muk! Bare wameh ɲa iñë fërën nufëk ndaŵahno koyëna tufëhnað wameh paryi ye; gë fere vakwëda va wameh ɲa nkwënað me ɲa dëcët.

Wameh ɲa ŵëkëka ahn'a

¹⁴ Njëtëbun sariya ŷa Wënu hna matik, bare ami, nkeya mën ɲa hn'ikihn vahnë mbahn hna matik, nkebu had aramp ale ŵaŵëhnëd wameh.

¹⁵ Yëtëla ile lidëfu ŷi: dida le ŷadëfu liwu ŷa, bare ile ŷëwëbu ŷa lidëfu. ¹⁶ Ge ntibu le wobu ñada ŷa, njavëtëdëfu gë watac sariya ŷa përenak. ¹⁷ Awa gena ami lid koyëna, bare wameh wante ye hnë ami ɲa liyehnedëho. ¹⁸ Njëtëbu ifërën ŷa gena hn'ami, ñadëfu lehnu hn'ikihn mbahn mën hna. Iña di ifërën ɲa hnë ami nke, bare fanka fale lihahnedëfu fa gena hnë ami. ¹⁹ Dida ifërën ile ŷadëfu bare ŵeh ile wobu ñada lidëfu. ²⁰ Ge ntibu ile wobu ñada ŷa awa gena ami wok lid koyëna, bare wameh wante ye hnë ami ɲa ye.

²¹ Kamahnëbu iŷin: ante-wo-nte ñadëfu liwu fërën ɲa, ŵeh yijëd hakili mën hna. ²² Gë ntaŵary fop ñadëfu sariya Wënu ɲa. ²³ Bare njëtëbu nkehëhna sariya haŵary hnë viŷë imbahn mën hna ile wëtaryëd sariya ile ñad hakili mën ŷa. Sariya rac liko aramp sariya wameh ile ye hnë ami ŷa. ²⁴ Meko dús! Mo fehëtëdëho g'ini mbahn nte yiryeryëdëho g'icëm? ²⁵ Arabi Wënu ɲa cëmbi gë Yesu Këris Ahwëhn fu ŷa! Koyëna gë hakili mën ŷa hnë doku sariya Wën hna nkebu, bare g'ikihn mbahn mën ɲa, sariya wameh ɲa ŵaŵëhnëdëfu.

Fanka Iyir Wën le wëkëk wameh

8 Awa tame, vële nkeni gë bëmënkël gë Yesu Këris va vëhitiñëdena hafo piniñini. ² Kabi ge ahnë nkeni gë bëmënkël gë Yesu Këris, sariya lëŵu ŷa, Iyir Ipacah nte yëdand uwám paryi ŵa ye. Sariya rac pehëtëkëfu hnë sariya wameh do gë cëm hna. ³ Sariya Moyis ŷa kodilohna nti rac soɲe ikihn vahnë nte watik hnë mbahn ɲa. Bare Wënu ɲa kolëko nti: payikawo Aju hn'imbahn nte mëntëlëniho g'iba vëwen va soɲe pehëtëhni wameh ɲa. Koyëna Wënu ɲa kitiñëk wameh wante ye hn'ikihn vahnë nte watik hnë mbahn. ⁴ Ntik koyëna soɲe icat nte tëyëk sariya ɲa padahn hnë fuhnë; gena ikihn vahnë nte watik hnë mbahn woyinëk rëfinëk bare Iyir Ipacah ɲa ye.

⁵ Vële rëfëd ikihn vahnë nte watik hnë mbahn va, vahnë vërac umë fo nahadëni, bare vële rëfëk Iyir Ipacah va ile ñad Yir ɲa nahadëni. ⁶ Ikihn vahnë nte watik hnë mbahn ɲa icëm iña ye; bare Iyir Ipacah iña uwám paryi gë yam ye. ⁷ Ikihn vahnë nte watik hnë mbahn ɲa ñëŵëka Wën; tëfëna sariya Wënu ɲa, kodina rac. ⁸ Wënu ɲa kodina nëñahna gë vële ye hn'ikihn vahnë nte watik hnë mbahn dëŵ hni hna.

⁹ Bare ŵuhnë, geluhna hn'ikihn tac; hnë Iyir pacah hna nkerun kabi Iyir Wën ɲa hnë ŵuhnë nke. Ale wok kwëhnana Iyir Këris ɲa ahnë rac Këris ŷa kwëhnëlahna. ¹⁰ Bare ge Këris ŷa hnë ŵuhnë nke, paryi nke, vimbahn hun va cëmëk soɲe wameh ɲa, bare kabi Wënu ɲa catahneka gë ŵuhnë, Iyir ɲa uwám paryi njëdadëhu. ¹¹ Ge Iyir Wën, ale vëhnëndanëka Yesu ŷa, hnë ŵuhnë nke, arac njëdad fëna vimbahn hun vinte sëmëd vi uwám paryi, g'Iyir dëŵu nte ye hnë ŵuhnë ɲi.

¹² Soɲe rac ye, vëyënta mën, kwëhnayinëk inav, bare gena inav ikihn vahnë nte watik hnë mbahn ɲa hwëhnayinëk, nkehahnin gante ñad ka. ¹³ Ge ikihn vahnë nte watik hnë mbahn rëfëdun cëmëdun, bare ge, g'Iyir Ipacah iña, vankeya vameh mbahn hun va cëmëk, nuŷadun uwám paryi ŵa. ¹⁴ Fop vële njasaryëd g'Iyir Wënu va vutah Wën ye. ¹⁵ Iyir nte hnuŷarun ɲa gena iyir nte lidëhu vëramp do mbok pëbënu ntakah; bare Iyir Ipacah nte lidëhu vutah Wën va ye. Do gë Iyir tac holinëk ndekahnëdena Wënu ɲa: «Apa, Rëm!» ¹⁶ Iyir Wënu ɲa umë dënk gë iyir fu ɲa nkeni wasedë, pëyah-nëni vutah Wën yeyinëk. ¹⁷ Ge vutah Wën yeyinëk, awa ntëwëntëdehnëhëfu gë Këris ŷa; ge korotëntinëkëfu g'umë, nkentëdenëhëfu fëna g'umë hn'icëmb dëŵu hna.

Icëmb nte yejëk

¹⁸ Pacëko horot lëŵ fu dol ŵi kodena mëntëndëlehni ni gë icëmb nte ñad tufëfu Wënu ɲi. ¹⁹ Vile ntik Wën duniŷa vi fop ñankahnëkëhni Wënu ɲa tufahnëhni vutah vuntëŵu va. ²⁰ Iŷi duniŷa porosinëk njët uryëñah sankaf. Gena umë ŷad watac; bare ale forosinëka ŷa ye. Bare nkoiko ikwëtahn: ²¹ ikwëtahn tac, umë ye Wënu ɲa fehëtëd duniŷa ŷi dënk hnë imëk nte yëlënëd do lika aramp hna. Koyëna iŷi duniŷa nuŷantëde sah ige afaya nte sëmëk mba vutah Wën.

²² Njëtëbun dús, ha gaki vile liyik va fop nkoni njëmëndëni do korotëndëni had asëval ale hnagëd. ²³ Bare gena ile liyik ŷi fo: fuhnë vële rëk hnuŷayinëk Iyir Ipacah had sah ryënkweyënkwe uyëd va Wën vi fëna, njëmëden bambery lëŵ fu napatëndëna Wënu ɲa pehët vimbahn fu va fop, ntilehnëfu vutah vuntëŵu. ²⁴ G'inap tac pehëtinëkëfu, bare nu ile hnapëden ŷa gona inap; mo wod napënd ile nud ŷa? ²⁵ Bare ge napëden ile wok nudelënëhna ŷa, g'iduñëna napëden.

²⁶ Ndampo fo nke, Iyir Ipacah iña fëna ndemadëhëfu, kabi kwëhnayilënëhna fanka. Kolilënëhna iyëfa gante tëfëka ka; bare Iyir iña umë dënk njëfanëh-nëdëhëfuna Wënu ɲa g'ikëla nte nkok kodina nës wëla ŵës ryampo. ²⁷ Do Wënu ɲa, umë ale hnuð vintaŵary va, njëtëk ile tëyëd Yir ŷa. Iyir Ipacah iña, g'inahan nte mbankëni gë Wënu ɲa, njëfanëdëhëhni vutah Wën va.

²⁸ Njëtëbun fëna Wënu ɲa ntif fop soɲe ufërën vële ŷahnëdëha va, vële wacik gante nke pëhna dëŵu ka. ²⁹ Vële njëtëko kobëri va, tëko pëhna mbacëhni nkeni had Aju, soɲe Aju arac nke fatah fandënkweyënkwe hnë hnënk yabah. ³⁰ Vële pëhnanëhnikë koyëna va, macëkëhni fëna kwëhnëhni umë; vële macëk koyëna

va pëyahnek fëna catëni; vële pëyahnek catëni va, njëdakëhni fëna sah icëmb dëwu ña.

Naÿ iñahn Wën

³¹ Ye hode mboki nësi? Ge Wënu ña fuhnë nkenëh-nëk mo hod ntifu iñë? ³² Wëla Aju ña dënk ñwëÿeryalahna njëdahnekä soñe fuhnë fop, awa hak nkoð yëdalëfuhna fop? ³³ Mo ryëkëd ñjohni hnë kitiña vële tëhna Wën va? Ahnë gena! Wënu ña satëhned. ³⁴ Mo hod kitiñëhni hafo piniñëhni? Ahnë gena! Yesu Këris ña cëmëk, tac kat, mbëhnek! G'irëhw Wën nke do njëfanëdëhëfu. ³⁵ Mo hod ntihëtëfu hn'iñahn Këris hna? Wëh wä bi ye? Ma uryënah wä? Ma horot ile ntidënihëfu vahnë ña? Ma inte ña? Ma haÿëhna wä? Ma ñayah ña? Ma sëlame ña? ³⁶ Ile nësëk Vikerëh ña nkedëhëfu:

«Soñe lëw hu ña, Ahwëhn, hnë fac hna fop njëkëlehnëdebun ryañifu.

Had wape wante ryañëde ntinihëfu.» †

³⁷ Bare gë vile yedëhëfu vi fop, fuhnë wëkëk imëk cankañ ña g'ale ñahnëkëfu ña. ³⁸ Pacëko dus ñoñ gena ile hod ntihëtëfu hn'iñahn dëwu hna: sëminëk cëmilënëhna, gena wamëleka ña ma vële nañëk va, gena ile ye gaki ñi ma ile yejëk ña, gena wëfanka wä, ³⁹ gena ile ye yañ ña ma ile ye gëd ña, wëla ñoñ gena hnë ile ntik Wën hna fop, ñoñ gena ile hod ntihëtëfu hn'iñahn nte nkenëhnekëfu Wën hnë Yesu Këris Ahwëhn fu ña.

Bulunda le tëhna Wën

9 Këris ña hwëhnekë, mërëda. Ile hnësëdëfu ñi toña ye. Hakili mën, le nkwëryëlëni g'Iyir Ipacah ñi, yenëhnekë sede toña hnësëdëfu: ² umë ye yiñëh-nah sankaf fëbëko sakahn mën li do gë horot le wok pudina. ³ Ge ntehnakënde ge pitëlëbun gë Këris do ndëwano wëh, soñe rac pehëtëdeni vële yebun hnëk va, awa ntikëndëbu koyëna! ⁴ Hnënk mën rac, *bulunda Isërayel* ña ye: vëhni ntik Wënu ña vutahu, tufëkëhni naÿ dëwu ña, vëhni hwëhnekë vakwëtëla va, gë sariya ña, gë *icëmb* paryi ña do gë ile ntehnëk njëdadëhëhni ña. ⁵ Vëhni, hnë warëm wasankaf hna matini, Abëraham gë Isak gë Sakob, do hnë vëhni nagik Këris ña g'ankeya ntëwu ahnë, umë ale ye Wën Hunte Sëpëk Fop ale sëmbik kwëlëkwël. Amina!

⁶ Dehnëla wanës Wënu ña diyana. Gena vële hnagik *Isërayel* va fop ye bulunda *Isërayel* paryi; ⁷ do gena kabi hnë hnënk Abëraham hna nagini nkehahnëni fop vutah Abëraham paryi. Wënu ña më lehnëkawo Abëraham: «Gë Isak nuñaduhëhni vutah vunte lehnëmi yëdadëmini va.» †† Umë fëhnetanëd: gena vutah vunte hnagik hnë iña ahnë va ye vutah Wën paryi. Vunte ntehnëko Wën njëdahnedëhëhni va fo ye vuntëwu paryi. ⁹ Wëlin gante ntehnëkawo Wën ka: «Mbokajëdëfu bëhn hnë iñi wati dënk do tëkatëdëfuhna asëval hu Sara nuñaka facan.» ‡

† 8.36: *Wahnëw* 44.22 †† 9.7: *Wapëgwala* 21.12 ‡ 9.9: *Wapëgwala* 18.10

¹⁰ Do kat: Rebeka fëna vucëp vuki nagëko, rëm sankaf fu ña Isak yeho rëm hni ña. ¹¹ Wënu ña pëyakawo Rebeka: «Fandënkweyënkwa fa ndokuñëhnedëha aheryu.» † Ha, pëyakawo hara vutah va vëhnagilohna ten do vëlilohna ten ufërën ma uñeh. Umë ye soñe ile pëhnako Wënu ña nkehahn gante nke itëhna dëwu ka: gena gë wadoku ahnë bare gë Wënu ña, ale wacëdëhëhni vahnë ña. ¹³ Gante nësëk Vikerëh ka: «*Sakob* ñahnëdëfuhno, bare Esawu ñewëbuhawo.» ††

¹⁴ Awa ye rëfëka nësin? Wënu ña catëna bi? Muk! ¹⁵ Kabi umë lehnëkawo Moyis: «Kaÿëhnanëdëhoñwa ale fërëko do fërenanëwa ale fërëko.» †††¹⁶ Awa itëhna Wënu ña gena hnë ile ñad ahnë ma hnë ile ntid, bare Wën hna nke, umë ale haÿëhnanëdëhë ña. ¹⁷ Vikerëh hna Wënu ña më lehnëka *Faraño* ña, Ahnañ Esipët ña: «Ntimi *Faraño* ña rufahnahu fanka mën fa hnë wëjë do soñe wac mën wä njëtëndanini nkal li fop.» †††¹⁸ Koyëna nke, Wënu ña kaÿëhnanëdëhë g'ale ñadwo, do kambën ankaf ale ñadwo.

Ntavah ña g'ikaÿëhna Wën

¹⁹ Ntehnëdebu mpëd: «Wënu ña soñe ye niraðëhëhni vahnë va? Ahnë kodina ñwëÿ ile ñad ña.» ²⁰ Bare, mo yeru awa wëjë, añëÿahn ile ntik Wën ña? Iñë ile liyik ña tëyëdëha bi ale lika ña: «Soñe ye liruho aki?» ²¹ Añahan a kodina bi ñahan, hnë ntil ndampo, peya ndampo soñe wëbal wadënah ña, kigëna ña ante ryokuñah-nëde facwo-fac?

²² «Awa, ndampo fo nke: Wënu ña, ante ñadëho tufahn ntavah ntëwu ña do njëtëndanëhni vahnë va fan-ka falëwu fa, nduñënanëhnekëhniwo dus ten vële rëfëkawo nuñani ntavah ntëwu do mbëvëni va. ²³ Ntiko koyëna soñe njëtëndanëhni uvetak sankaf *cëmb* dëwu ña vële ye had vapeya ikaÿëhna dëwu, pëhwëtanëh-nëkëhni kobëri ña icëmb tac, ²⁴ wëla fuhnë vële macëk Wën hnë *wasëwif* gë vële wok vëyena wasëwif hna fëna. ²⁵ Wënu ña pëyahnek watac hnë kayëte kila ale waciko Ose:

«Bulunda ile woko gena lëmën ña, macëdëfu “Bulunda lëmën.”» §

Bulunda ile wobuho ñahnëda ña, macëdëfuhëhni “Bulunda ile ñahnëdëfu.”

²⁶ Do hn'ile ntehniniho:

“Geluhna bulunda mën”,

hnam dënk rëkëde macëdeni vutah vumba Wën paryi ña.» §†

²⁷ Kila ale waciko Esayi ña fëna pëyahnekë soñe bulunda *Isërayel* ña:

«Wëla vahnë vëva *Isërayel* va njabëni hafo ntëbëni nkërëyal bë tëfary wov ñi, vëryampo fo fehëtëde hnë vëhni.

²⁸ Kabi ile nësëk Ahwëhn a ntid fop nkal li do ñap.» §††

²⁹ Esayi nësëko fëna kobëri ña:

«Ge Wën Ahwëhn Fanka ña tavëhna këndilëfunihna vutah vundampo,

†† 9.11-12: *Wapëgwala* 25.23 †† 9.13: *Malasi* 1.2-3 ††† 9.15: *Esekiyel* 33.19 ††† 9.17: *Icahn* 9.16 § 9.25: *Ose* 2.25 §† 9.26: *Ose* 2.1 §†† 9.28: *Esayi* 22.23

had Sodom gë Gomor mëntëlakënden.»

Vëva Isërayel gë Wanës Wakasëk

³⁰ Awa, ye rëfëka nësin? Vële wok vëyena wasëwif, do woko vëyëkëlehnëna icat haryënk Wën va, nuÿani cat tac, nte watik hn'ikwëtahn ña ye. ³¹ Bare bulunda *Isërayel* ña njëkëlehnëdëniho maŵëhnëni *sariya* ña soñe catënhëni do vëhnuÿalona. ³² Soñe ye nkoni vëhnuÿana? Kabi vëyëkëlehnëna g'ikwëtahn ña, gë wadoku wadëw hni njëkëlehnëni. Nkëwëni taka nte hëfëd. ³³ Umë nësëk Wënu ña hnë viñi Vikerëh:

«Yëkëryin, kwëtëbu hn'inaŵ Siÿo hna taka nte wëwëde,

taka nte hëfëd.

Bare ale hwëtahnëka

yëtëdina hna muk usëfëhna.»

10 Vëyënta mën, ile ñabu ñandu ntaŵary mën hna umë ye vëva Isërayel va pehëtini, do umë rëyëdëfuhna Wënu ña wayëfa mën hna. ² Kodëfu yenëhnëwëhni sedë wañi: vële hahnëndak dus soñe Wën ye, bare kahnënda dëw hni ña gena g'uyët. ³ Vëyëtëna icat nte watik Wën hna do icat dëw hni ña dënk njëkëlehnëni. Koyëna, vërefëna ankaŵ icat Wënu ña. ⁴ *Këris* ña təkaryëk hn'ile təkwek hna *sariya* Moyis ña, soñe rac ye ale-wo-le hwëtahnëka Wën ña catah-nëdëha g'umë.

Ipehët Wën soñe vahnë fop

⁵ Wëlin ile kerëk Moyis soñe icat inte watik hnë *sariya* ña: «Ale lik ile ntehnëk *sariya* ña nuÿad uwam paryi wä.» ⁶ Bare wëli ile hnësik soñe icat nte watik hn'ikwëtahn ña: «Ant'alehna: “Mo hayëd g'ambin?”» (umë ye, soñe cëlëndehna *Këris* ña). ⁷ «Ant'alehna fëna: “Mo sëlëd duniÿa vë gëd hna?”» (umë ye, soñe matëndehna *Këris* ña vësëm hna). ⁸ Wëlin ile nësëk Vikerëh va: «Wanës Wënu ña darël hu nke, wës hu hna gë ntaŵary hu hna.» ⁹ Wanës watac wëba kwëtahn ña ye; umë haranëdëfunëhëni vahnë va. ⁹ Ge nësëru gë wës hu ña Yesu ye Ahwëhn a, do ahwëtahnu ntaŵary hun hna Wënu ña mbëhnëndanëka, pehëtëderu.

¹⁰ G'intawary kwëtahnëde do Wënu ña catah-nëdëha; gë wës ña pëyahnëde ikwëtahn ña do Wënu ña pehëtëd. ¹¹ Vikerëh va më lehnëk: «Ale-wo-le hwëtahnëka ña yëtëdina hna muk usëfëhna.» ¹² Kabi *wasëwif* gë vële wok vëyena wasëwif fop këñëlahnëni Wën hna: Ahwëhn aryampo fo kwëhnani vëhni fop, njëdadëhëhni viÿë vifërën vilëwu va fop vële wëcadëha va.

¹³ Vikerëh va më lehnëk: «Ale-wo-le wëcadëha Ahwëhn a pehëtëde.» ¹⁴

¹⁴ Bare hak mëcadëniha ge vëhwëtahnëlahna? Do hak kod kwëtahnëniha ge vëwëryëna soñe lëwu? Do hak nkweyëdëni soñe lëwu ge ahnë gena ale fëyadëhëhni? ¹⁵ Do hak nkedëni vële fëyahnëd ge vahnë vëfayina? Do fëna ntehnëk Vikerëh hna: «Nkwamëni njëkini ga njijëdëni vële yojëd *Wanës Wakasëk* ña!» ¹⁶

¹⁶ Bare fop vëwawëna *Wanës Wakasëk* ña. Umë nësëk kila Esayi ntehnë: «Ahwëhn, mo hwëtahnëk *Wanës Wakasëk* wante fëyahnëdëfun ña?» ¹⁷ Awa, ikwëtahn ña hnë *Wanës Wakasëk* wante wëryëde hna matid, do wañi wëba *Këris* ña ye. ¹⁸ Awa tëyëdëfu: Wasëwif wä vëwëryëna bi wañi wanës wakasëk?

Nkwëryëni dënk! Vikerëh va pëyahnëk:

«Hohna lëw hni ña nkweyëde nkal hna fop,

do wanës wadëw hni ña njik hafo hn'ile təkwek duniÿa hna.» ¹⁹

¹⁹ Mbokëbu rëyëndu kat: Bulunda *Isërayel* ña vëwëryëlohna dus bi? Awa wëli ile ntehnëko ten Moyis ña:

«Wënu ña më lehnëk: “Ntidëmu aÿewaryuni vële wok vëyena yamani paryi va,

ntidëmu ntavu gë yamani le wok kwëhnana hakili

ÿa.”» ²⁰

²⁰ Do Esayi pëyahnëko wanës Wënu ña:

«Vële woko vëyëkëlehdilohna va hnuko, tufëhna bu hnë vële woko vëryälëdilohna.» ²¹

²¹ Bare soñe bulunda *Isërayel* ña, Wënu ña më lehnëk: «Fac-wo-fac njelabu wëbäk mën ña

soñe hacaŵëhni bulunda le wëyëhnëk do wajëk ÿi.» ²²

Wënu ña dalëlihna bulunda Isërayel

11 Awa tëyëdëfu: Wënu ña ntakëhni bi bulunda lëwu ña? Muk! Gena koyëna! Ami dënk avë *bulunda Isërayel* yebu, fatah Abëraham do hnë hnënk Besame nkentibu. ² Wënu ña dalëlihna bulunda lëwu le tëhnako kobëri ña. Dënkweyëryin ile nësëk Vikerëh ña hn'ile mëhnadëho Eli haryënk Wën hna soñe *Isërayel*: ³ «Ahwëhn, ndaŵënihëhni *wakila* hu ña do mbëvehnëni *hn'ile cënade wasadëha* hu wä: ami fo wok do njëkëlehnëdëni ndaŵëniho.» ⁴ Do ye ntëkwakawo Wënu ña? «Pëhnabuhëhni vësan wawuli mbëd gë wahi (7,000) vële wok vëryëkwëhnëna haryënk wën le waciko Bal.» ⁵ Tame, koyëna dënk nke, nkoni vahnë toyë vële tëhnak Wënu ña g'ipërëna dëwu ña. ⁶ Ge g'ipërëna dëwu ña tëhnakëhni awa gena soñe wadoku; ge gena umë përeña Wënu ña gekëndina ipërëna paryi.

⁷ Awa ye pëhnëtanëd? Ile njëkëlehnëdëniho bulunda *Isërayel* ña vëhnuÿana; vële tëhnako Wënu va fo hnuÿako. Vëyëntaŵ va kambëniho vankaf va, ⁸ gante pëyahnëk Vikerëh ki:

«Hafo iÿi wati, Wënu ña pidëkëhni wahakili wä;

puvëkëhni vinkër va antë nundëni do vanëf va antë nkweyëdëni.» ⁹

⁹ *David* fëna nësëk:

«Arabi roka lëw hni ña nke urënd lëw hni, ile hod këfëhni do nuÿani ile rëfëkëhni ña.

¹⁰ Arabi mëpëni, antë mbok nuni. Arabi kuyani kwëlëkwël.» ¹¹

† 10.5: Soñe Walevi 18.5 †† 10.8: Divëta *Sariya* 30.12-14 † 10.11: Esayi 28.16 †† 10.13: Sowel 3.5 †† 10.15: Esayi 52.7

††† 10.16: Esayi 53.1 ††† 10.18: Wahnëw 19.5 § 10.19: Divëta *Sariya* 32.21 §† 10.20: Esayi 65.1 §†† 10.21: Esayi 65.2 §† 11.4: 1 Vëhnaŵ 19.10,18 §†† 11.8: Divëta *Sariya* 29.3 §† 11.10: Divëta *Sariya* 29.3; Esayi 6.10; 29.10

¹¹ Awa tëyëdëfu: Ante nkëwëniho wasëwif ña soñe njoni kwëlëkwël bi yeho? Muk! Gena koyëna! Bare soñe ile ntëntëni ÿa nuÿahnëni vële wok vëyena wasëwif va ipëh ña. Koyëna bulunda wasëwif ÿa ñeÿaryënihëhniwo. ¹² Idënt dëw hni ña njojëk nafa sankaf soñe duniÿa ÿi fop, do iyo dëw hni ña mbetan-danëkëhni vële wok vëyena wasëwif va. Awa ante padëd imat wasëwif soñe ipëh dëw hni ña tac njabëd dëcët nafa ÿa!

Ipëh vële wok vëyena wasëwif

¹³ Wuhnë vële wok geluhna wasëwif vi lehnëdëfu tame: *afayik* vële wok vëyena wasëwif ÿa yebu, do njaÿwënëbë ÿi doku mën. ¹⁴ Mpëd kabi koyëna ntidëfu ñeÿaryëdëniho vële yebun hnënk vi pehahnëni vëryampo. ¹⁵ Wënu ña ante ntakëhniwo wasëwif ña njojëkëhniwo vahnë vëvë duniÿa vi nëñjëlëni. Awa ge Wënu ña mbokaryikëhni wasëwif ÿa, gedina bi had vësëm vëhnëk?

¹⁶ Ge sah ryënkweyënk w mburu ña Wënu ña yëdayik, fop ile wok ÿa fëna pacëk. Ge vënkahn atëh ña Wënu ña yëdayik, wahn ÿa fëna pacëk. ¹⁷ Bulunda Isërayel ÿa had *oliviye* nte fëlik ante lëpëtik wahn wëryampo nke. Wëjë, had oliviye mbë fëk nkeru, do cokiru hnë wahn wale wok hn'atëh nte fëlik hna. Tame nuÿantëderu uryav ule ÿatid hnë vënkahn atëh nte fëlik hna. ¹⁸ Awa antë ahnaÿëna haryënk wahn wale lëpëtik hna. Do ge ñadu ahnaÿëna, dënkweÿary gena wëjë ryibëk vënkahn vi, umë ryibëki!

¹⁹ Ntehnëdu: wahn warac ntëpëtik soñe sokahniwo ami hn'ile nkeho hna. ²⁰ Toña ye! Ntëpëtini kabi vëhwë-tahnëna; do wëjë, soñe kwëtahn hu ña sokahniru hnam. Umë antë nti hafo ahnaÿënan! Bare tëtëka ntaki dus. ²¹ Kabi ge Wënu ña tavëna wahn wavë tëh pëlik ÿa, tavëdilihna wëla wëjë.

²² Awa nahary soñe ipërëna gë wayap Wënu ña: njapëk gë cape vële yok do përen gë wëjë. Bare hafo awo hnë përen dëwu hna, ge gena umë wëjë fëna ntëpëtëderu had hni. ²³ Bare ge fac ryampo wasëwif ÿa maÿëni kwëtahnëni, Wënu ña mbokaryëdëhëhni hn'ile nkeniho hna kabi kod. ²⁴ Wëjë hn'atëh mbë fëk nte woyik pëlina ntëpëtijiru. Wëla tëtëlëna, cokiru hn'atëh nte fëlik; do kas wahn paryi wëva atëh pëlik va cokëde hn'atëh nte ntëpëtahniko hna.

Bulunda Isërayel ÿa fop pehëtëdeni

²⁵ Vëyënta mën, ñadëfu ayëtu ile soÿiko kobëri ÿa, soñe antë ntiyahn vahnë vële hwëhnak uyët yerun: vëryampo hnë bulunda *Isërayel* hna kambëkëhni vankaf va. Umë mbiÿëd hafo fop vële rëfëka matini hnë wabulunda wañëntaÿ va njijëni hnë Wën hna. ²⁶ Koyëna bulunda Isërayel ÿa fop pehëtëdeni, gante nësëk Vikerëh ka:

«Afehët a Siÿo matid,

ntihëtëd ile ntëntëni hnënk *Sakob* ÿa.

²⁷ Wëlin kwëtëla nte hwëtëledëfun gë vëhni ña, ge ntihëtëbë wameh wadëw hni ña.» †

²⁸ Kabi wasëwif ÿa ñwëyëni *Wanës Wakasëk* ña, më nkehahnëni vëyëw Wën do umë njonëhniku, wuhnë vële wok geluhna wasëwif, nafa; bare soñe itëhna vah-në Wën, ñkok ñandëhni ha gaki soñe vacërakëlo vëlëw hni va. ²⁹ Wënu ña biðina muk ile njëdahnëk ÿa do tavëdilihniho fëna vële macëk va. ³⁰ Kobëri ña, maÿëhnëlnunawohna Wënu ña; bare tame kaÿëhnahnëka gë wuhnë, kabi wasëwif ÿa vëÿaÿëhnëlnunawohna. ³¹ Ndampo fo nke, tame wasëwif ÿa vëÿaÿëhnëna soñe Wënu ña kaÿëhnahn gë wuhnë; koyëna vëhni fëna kodëni nuÿani tame ikaÿëhnahn Wënu ña. ³² Wënu ña ntikëhni vahnë va fop vëramp ñwëyëhn dëwu soñe tufahnëhni vëhni fop kaÿëhnahn dëwu ña.

Wënu ña naÿëk

³³ Wënu ña naÿëk dus! Yasery lëwu ÿa g'inahan dëwu ña uvetak ye do tëtëk dus! Ahnë kodina njët ile pëhnak ÿa ma ile ñad nti ÿa. ³⁴ Gante nësëk Vikerëh ki:

«Mo yëtëk nahan Ahwëhn a?

Mo hod nke ayab alëwu?»

³⁵ «Mo ryënkwek yëdëka Wënu ña iñë, cosahna soñe uyëd rac?» †

³⁶ Fop hnë umë matid, soñe lëwu nkehahnëk le-wo-le ÿa do fop umë hwëhnëk. Arabi *cëmbënde* kwëlëkwël! Amina.

Ankeya kasëk gë Këris ÿa

12 Awa, vëyënta mën, kabi aki tufahnëk Wënu ña ipërëna dëwu ña soñe lëw fu ÿa, awa muntadëmu ÿi: yëdaryina mbahn hun ña had sadëha (le woyik daÿina), facah, le hnëñjëdëha. Umë yed dokuñ Wën përen nte ryokunëhnëdunëha ña. ² Ant'arëfu vankeya ÿi duniÿa ñi; tavëryina Wënu ña mbacëndu g'igwëcët wahakili hun. Koyëna kodun ayëtu ile ñad ÿa: ile fërënak, ile hnëñjahnëka, gë ile wok gojëlahn iñë.

³ G'uyëd fërëni le njëdëko Wënu ñi, ntehnëdëmu wuhnë fop: ant'afëlawu vankaf hun va ntëbi ile yerun ÿa. Bare ale-wo-le arabi kitiña umë dënk gante nke ka, gante nke sah lëwu ikwëtahn nte njëdaka Wën ka.

⁴ Ale-wo-le hnë fuhnë, hn'imbahn ndampo hna kwëhnak viÿë viyabah, bare viÿë virac vëvankëna doku.

⁵ Ndampo fo nke, fuhnë vële yabinëk vi, mbahn ndampo liyinëk g'ige bëmënkël gë *Këris* ña, do ndampo fo nkeyinëk had viÿë vile ye hn'imbahn ndampo. ⁶ Do Wënu ña njëdëkëfu ale-wo-ale ile wok mëntëlëna gë va aÿëntaÿu. Ge aryampo hnë fuhnë uyëd pëyahn wanës Wën nuÿak, tëtëka nti gante nke ikwëtahn ka. ⁷ Ge ahaÿary uyëd doku kwëhnak, tëtëka ndokuñ. Ale hnuÿak uyëd karañ vahnë, tëtëka karañëhni vahnë va. ⁸ Ale hnuÿak uyëd kamënaÿëhn vahnë, tëtëka kamënaÿëhnëhni. Ale yëdahnëd hnapul lëwu, tëtëka njëdahn g'intawary pacëk. Ale ye haryënk w a, tëtëka kamëna. Ale ryemaðëhëhni vëhaÿëhnah va, tëtëka nti g'uhnatah.

† 11.27: *Esayi 59.20; Wahnëw 14.7* †† 11.35: *Sob 41.3*

⁹ Iña hun ña tēfēka nke paryi. Ñewēryin wēh wā, pabēryin ile yivēk. ¹⁰ Ñahnēlēryin g'intaŵary fop had vēle hwētahnēka Wēn. Dēnkwēryin alēnēnuni viyēntaŵ va. ¹¹ Dokuñēhnēryina Ahwēhn a g'iyoh hara yambēluhna, do gē hnatah ntaŵary fop. ¹² Natēryiŵu soñe ile napēdun ŷa; yaŵēnaryin horot hna; goryin aŵuntanduna Wēnu ña kwēlēkwēl. ¹³ Demaryinēhni vēyēnta hun hn'ikwētahn hna wēbal wadēw hni hna; arabi nēñahnu kaca vēhneh ña.

¹⁴ Dēwanēhnēryindēnēhni vēle vērehēdēhu va; dēwanēhnēryindēnēhni fērēn hara gena uŵeh. ¹⁵ Natēntēryiŵu gē vēle natēk va; kontēryin gē vēle hođ va. ¹⁶ Gwēryēlēryin yēbēlan hun. Ant'ahnaŷēnan-du, bare ñaryin imaŵ vundoku vutoy va. Antē ntiyahnu vahnē vēle hwēhnak uyēt yerun.

¹⁷ Ant'awēcaguna ale liku wēh. Kamēnaryin alindu fērēn ile sañahnēkēhni vahnē fop. ¹⁸ Yēkēlehnēryin awēryēlu gē vahnē va fop hafo hn'ile tēkwēk fanka hun hna. ¹⁹ Vēyēnta mēn vēle ŷahnēbu, ant'awēcagēndu, bare tavēryina Wēnu ña nkewēcanēhnu gē ntavah ntēwu ña. Kabi Vikerēh hna Ahwēhn a Wēnu ña mē lehnēk: «Ami hwēhnēk igwēcān ña! Ami sosēđ.»

^{†20} Bare:

«Age ale ŷewēki ŷa inte yoka, yēđaryehna tok;
ge wēnka yoka, yēđaryehna ciya;
kabi ge koyēna ntidu, nkeđ had waŷehn hwēdēh
varēpēru nkaf ntēwu hna.» ^{††}

²¹ Antē aŵaŵ mēki uŵeh wā. Bare gery ale wēkēk uŵeh wā g'ufērēn wā.

Imaŵēhn vēsankaf vēvë nkal

13 Ale-wo-le tēfēka maŵēhnēhni vēsankaf vēvë nkal va, kabi ucankaf-wo gē Wēn matik; Wēnu ña yēdadēhēhni cankaf nte naŵēni ñi. ² Awa, ge ahnē ñwēyēđ maŵēhnēhni vēsankaf va, ile kahnēndēk Wēnu ña ñwēyēhnēk do kitiñēde. ³ Vēle lid fērēn va dakēdilēhnhna gē vēhitiñ, vēwen va ntakēdēhēhni. Age ñadu antē ntakini vēsankaf va, awa diry ifērēn do cēkwaryēđēnihi. ⁴ Vēsankaf va doku Wēn ntidēni soñe hnēfak lēw hu wā. Bare ge uŵeh liru, tēfēka ntaki, kabi gena aki fo nkeni vēsankaf: kwēhnani fanka soñe kwēđēniha ale lik wēh. Doku Wēn ntidēni tufahnah-nēni ntavah ntēwu ña soñe ale lid wēh a. ⁵ Soñe umē ye tēfēka maŵēhnēhni vēsankaf va, gena kehahni ntavah Wēnu ña fo bare fēna nkehahn wahakili hun wā yam.

⁶ Soñe rac ye fēna sosahnēdun ŷatētanke, kabi vēle sosēde vi, doku Wēnu ña ntidēni koyēna. ⁷ Cosēryina ale-wo-le ile hwēhnanērūnēha ŷa: ŷatētanke ŷa gē kayēte nkwafo ña ale rēfēka asosuna ŷa, maŵēhnēryina ale rēfēka aŵaŵēhnuhna do dēnēnēryina dus ale rēfēka alēnēnuna ŷa.

Injahn vēyēntaŵ

⁸ Antē ahwēhnanuna ahnē inav, ge gena inav ñahnēl nte rēfēka ahwēhnawu yēbēlan hun ña. Ale ŷah-

† 12.19: Divēta Sariya 32.35 †† 12.20: Divēta Sariya 32.35

nēdēhēhni vēyēntaŵ va maŵēhnēk sariya ŷa fop.

⁹ Njētērun wawkwēda va: «Ant'aryaŵa ahnē;
ant'ayēkēlehna asēval ahaŵary; ant'ale; ant'ahwēhna iña meh» †, gē vañēntaŵ va fop. Vatac hn'aña kwēda mbarēlēk: «Ñahnēryehna aŷēnta hu ŷa had wējē dēnk.» ^{††10} Ale ŷahnēdēha aŷēntaŵu ŷa didilahnna wēh; awa injahn ña ye imaŵēhn sariya ŷa fop.

Pēhwēta itēk Kēris

¹¹ Njavētērun wati le yehahninēk ŷi: wati le hnēgahnēdun ŷa tēkēk, kabi wati nte kwētahninēkawo Kēris takan ña, ipeh ña nkoko ñaŵ, bare tame tēhaden inji peh. ¹² Umēđ ña đēc ña nke, fac ŷa tēhajēk. Tavēñefu viyē vile lide hnē mēhwēry va do cudāñefu viŵēta vile wētande hnē humpen. ¹³ Kwēhnanēfu nkeya pērēn, gante cañēk g'anent ka. Kehāñefu tok đēcēt do ice uñen đēcēt; đak gē ale-wo-ale do antē kwēhnayin nkeya cēfēhnah; antē conkēnden do antē ñewāryēndenēhni vēyēnta fu. ¹⁴ Bare cudaryina Yesu Kēris, do antē ahwētu vinahan hun va fop hn'ikihn vahnē nte wātik hnē mbahn hna.

Antē ahitiña aŷēnta hu

14 Kacaryina ale wok yaŵēna dus kwētahn dēwu ña, do antē awajēlēndu soñe nahan dēwu ña. ² Aryampo ntiyahñēka kod tok le-wo-le ŷa, bare aŷēntaŵ, ale wok kwēhnana kwētahn yaŵah a, tokēdi-na faŷar. ³ Ale rokēđ le-wo-le ŷa tēfēlahna njafa ale wok tokēđina ŷa. Do ale wok tokēđina le-wo-le ŷa antē kitiña ale rokēđ a, kabi Wēnu ña kacaka umē fēna. ⁴ Mo yeru, wējē, ahitiñahna aryokuñ ahnē ahaŵary? Ge kahnēndak ma ge kahnēndana, umē hayu ale ndokuñēhñēda ye. Do nkod kahnēnda kabi Ahwēhn a kod ndemahna nko kahnēnda.

⁵ Aryampo nahad, wafac wēryampo ŷak yabēka nafa ŷa gē waŷēntaŵ wā. Aŷēntaŵ a nahad, fop ndampo fo nke. Ale-wo-le tēfēka njēt wapacēk do njaŵēn ile nahad ŷa. ⁶ Ale fitēndēlehnēk wafac a, ahnē arac Ahwēhn a ntinēhnēk. Ale rokēđ le-wo-le ŷa, arac fēna Ahwēhn a ntinēhnēđ, kabi camehnēđēha Wēnu ña soñe rokētok lēwu ŷa. Ale wok tokēđina le-wo-le ŷa, umē fēna soñe Ahwēhn a ntid, do umē fēna Wēnu ña camehnēđ.

⁷ Wēla aryampo hnē fuhnē gena đuniŷa li soñe lēwu dēnk do wēla aryampo cēmēđina soñe lēwu dēnk. ⁸ Ge nkeyinēk đuniŷa li, soñe Ahwēhn a yeyinēk, do ge cēmēden, soñe Ahwēhn a sēmēden. Koyēna, cēminēk ma cēmilēnēhna, Ahwēhn a hwēhnēkēfu. ⁹ Paryi nke, Kēris ŷa cēmēk do mbēhnēk vēsēm hna soñe nkehahn Ahwēhn vēsēm gē vēle wok vēsēmēna. ¹⁰ Bare wējē, soñe ye hitiñēduha aŷēnta hu ŷa? Do soñe ye yafēruha? Yidelēnēhna bi fuhnē fop kitiña Wēn hna?

¹¹ Kabi kerik:

«Ami, Ahwēhn paryi ŷa, ntēkēbu,
vahnē va fop ndēkwēhnēđēni haryēnk wēn
do fop pēyahñēđēni Wēn yebu.» ^{††}

† 13.9: Icahn 20.13-17; Divēta Sariya 5.17-21; Matije 19.18 ††
13.9: Soñe Walevi 19.18 †† 14.11: Esayi 49.18; 45.23

¹² Koyëna, ale-wo-le hnë fuhnë njid nësëhna Wënu ña umë dënk fop ile ntik ýa.

Antë aliyehna aýënta hu uñeh

¹³ Awa tavëñëfu kitiñëlëndën. Keharyin ðus ant'ayëðu iñë hn'ankañ aýënta hun hna ile kod nkëw ma ntiyehna wameh. ¹⁴ Njëtëbu, ñoñ gena ile vañik soñe toki, ñoñ tonkëna; Ahwëhn a Yesu njëtëndanëko wapacëk. Bare ge ahnë nahak ntehn iýin mbañik, awa mbañik soñe lëwu. ¹⁵ Age ndëñehnantuha aýënta hu ýa ile rokëdu, golihna arëf iñahn ña. Ant'ayonëhnehna ibëv soñe le rokëde ale cëmëhnëk *Këris ýa!* ¹⁶ Ile sañahnëku wuhñë ýa tëfëlahna njonëhniñi vëýëntañ va nësahnëndëni wameh. ¹⁷ *Inañ Wënu* ña gena hnë ile rokëde gë ile sede; hnë icat gë yam do g'uñnatah hna nke ile hnuýade hnë ige g'Iyir Ipacah ña. ¹⁸ Ale ryokuñëhñëka aki Këris ýa, Wënu ña nëñjédëha g'umë do vahnë va cëkwaryëdëniha.

¹⁹ Awa yëkëlehnëñëfu ile yojëd yam do ile rye-madëhëfu fuhnë fop naýin kwëtahn hna. ²⁰ Antë pëřëkanin doku Wënu ña soñe ile rokëde. Paryi nke ñoñ bañina, bare yivëna toki iñë ge njoyendëha ahnë hnë wameh. ²¹ Ile yivëk ýa, umë ye ant'asem faýar do ant'ase uñen do arav fop ile hoð njoyehna aýënta hu ýa. ²² Age kwëtahnëru wanj, kwëtary wëjë dënk haryënk Wën hna. Nëfaka ale wok kitiñadina menëk hnë ile-wo-le ntid hna! ²³ Ale hwëhñak vinahan viki soñe ile tokëd ýa, ntik wëh, kabi didina gante nke kwëtahn dëwu ka. Do ge diyilëñëhna fop gante nke kwëtahn ka, wameh liden.

Yëkëlehn ile hnëñjékëhni vëýëntañ

15 Fuhnë vële yañinëk hn'ikwëtahn va, tëfëkëfu nduñënanëhñinëhni vële wok vëyañëna va, do antë njëkëlehnëndën ile hnëñjékëfu. ² Afo ale-wo-le hnë fuhnë njëkëlehnënd ile hnëñjédëha aýëntañu ýa soñe hnëfak lëwu wa, soñe ndemahna naý hn'ikwëtahn hna. ³ Kabi, wëla *Këris ýa* yëkëlehnëlohna ile hnëñjédëha umë dënk. Gante ntehnëk Vikerëh ka: «Wayëw vële yeñwëdëhi va ami njohahnëk.» ⁴ Fop ile heriko kobëri ýa, karañahñinëfu heriko, soñe njëdëfu kamëna do g'iyañëna, kwëhñahñin kwëtahn. ⁵ Arabi Wënu ña, umë ale yëdahnëd kamëna do g'iyañëna ña, njëdu ahwëhñawu nahan ndampo fo gë itëf ankeya Yesu Këris ña. ⁶ Koyëna, fop ndampo fo gë hohna ryampo fo, cëmbëdunëha Wënu ña, Rëm Ahwëhn fu ýa Yesu Këris.

Wanës Wakasëk soñe wabulunda fop

⁷ Awa, kacalëryin, gante kacaku *Këris* ka, soñe *icëmb* Wënu ña. ⁸ Paryi pëyadëmu, Këris ýa njijëko soñe nke aryokuñëhñ wasëwif njañahn ile ntehnëko Wën ntinëhñëdëhëhni vacërakëlo vëlew hni ýa do tufahn koyëna Wënu ña kahnëndak. ⁹ Njijëk fëna soñe vële wok vëyena wasëwif va cëmbëniha Wënu ña soñe ikaýëhñahn dëwu ña, gante pëyahñëk Vikerëh ka:

«Soñe umë sëmbandëmi vële wok wasëwif hna, do njëwëdëfu untënah wac hu ña.» ^{††}

¹⁰ Pëyahñëk fëna:

«Wabulunda, natëryiñu gë bulunda ile tëhñak Wënu ña!» [‡]

¹¹ Do kat:

«Cëmbëryina Ahwëhn a, wuhñë wabulunda ñi fop, arabi wabulunda ña fop cëmbëniha!» ^{‡‡}

¹² Kila Esayi fëna umë lehnëk:

«Ale hnagëde hnë hnënk Yese njijëd, umë matëd soñe nke asankaf wabulunda ñi, do wabulunda ñi umë kwëtahnëdëni.» ^{‡‡}

¹³ Arabi Wënu ña, umë ale yëdahnëd ikwëtahn iña, pëbënu uñnatah do gë yam g'ikwëtahn nte hwëtahnërunëha ña. Koyëna Iyir Ipacah iña pëbëñëdëhu ðëcët ikwëtahn iña gë fanka falëwu fa.

Doku Pol

¹⁴ Vëýënta mën, ami dënk pacëko wuhñë pëřënarun ðus. Njëtërun fop ile rëfëka njëti ýa do mëkëdun ayabëlëndu. ¹⁵ Kerëhñëmu anj kayëte catën fo soñe ryënkwëtehñahnu viýë vijabah vile rëkërun aýëñawu va. Kerëbu koyëna kabi Wënu ña, g'ipëřëna dëwu ña, njëdako ¹⁶ yewu aryokuñëhñ Yesu *Këris* soñe wabulunda wale wok vëyena wasëwif ña. Doku vësëna wasadëha lidëfu, ipëyahñ *Wanës Wakasëk* Wënu ña. Do koyëna wabulunda wante wok vëyena wasëwif va nkedëni sadëha ile hnëñahñëka Wën do pacëñëk Iyir Ipacah iña.

¹⁷ Kabi gë Yesu Këris nkebn, kodëfu hnaýënañ gë doku ile linëndëbuha Wën ýa. ¹⁸ Ge ndëkëdëfu hnësu iñë, umë ye soñe ile ntik Yesu Këris gë ami njohahñihni vële wok vëyena wasëwif ntëñëñëdëniha Wënu ña. Ntik rac gë wanës mën ña do gë ile lidëfu ýa, ¹⁹ gë fanka viýë viñëmpëhñahñah do gë wëdahëse, gë fanka Iyir Wënu ña. Koyëna, pëyahñëbu Wanës Wakasëk Këris ña, gante-wo-gante pëgw *Yerusalem* hafo resiýo Iliri hna. ²⁰ Ufër mën sankaf wa, umë yeho kwëlëkwël fëyahnu *Wanës Wakasëk* ña ile nkok yëtina ten uñac Këris hna fo. Ñadëwöhna fuhñawu ibëry cery nte pëgwëk ahnë ahañwary. ²¹ Gante nësëk Vikerëh ka ntibu:

«Vële woko vëyëtana soñe lëwu va njëtadëni, do vële woko kobëri vëwëryëna ga nësëd va nkwëryëdëni.» ^{‡‡‡}

Pol ñad ñi Rom

²² Doku rac wëmaýëhñëdëho kwëlëkwël yiryiwu ýalun hna. ²³ Bare tame, goryaryëla doku hnë waýi waresiýo. Hnë wabëhn wayabah, ñadëfuho yiryiwu yëkiwu ²⁴ do ñadëfu liwu rac ge njidëfu gë Esëpañ. Ñadëfu hnuwu ge ndëcëdëfu do aryemawuno yihahnu hn'iñi nkal, ge tëkëbu hnuýawu uñnatah soñe ñëwëlahn gë wuhñë ña ten. ²⁵ Bare *Yerusalem* yidëfu ten soñe ryokuñëhñëwëhñi vahnë vële macëd Wën vëlewü va, vële yehëhna hnam ýa. ²⁶ Kabi, vële hwëtahn-

^{††} 15.9: 2 Samiyel 22.50; Wahnëw 18.50 ‡ 15.10: Divëta Saryia 32.43 ‡‡ 15.11: Wahnëw 117.1 ‡‡‡ 15.12: Esayi 11.10 ‡‡‡ 15.21: Esayi 52.15

† 15.3: Wahnëw 69.9

nëk vëvë Masedëwan va gë vëvë Akayi va pëhnani mbarëni koryi soje vëhaÿëhnah vële hwëtahnëk Yerusalem va. ²⁷ Vëhni fo fëhna ndemanihëhni, bare, toña toña ÿa, inav inte kwëhnanëhnihëhniwo ye. Age wasëwif ÿa mbankëni gë vële wok vëyena wasëwif va uyëd Wënu ña, awa, vële wok vëyena wasëwif va fëna tëfëkëhni mbankëni hnapul lëw hni vë duniÿa ÿa gë wasëwif ÿa. ²⁸ Age puhnapu iÿi doku do ge njëdahnëbu ile varëpik ÿa, cabëryidëfu gë ÿalun ge njidëfu gë Esëpañ. ²⁹ Do njëtëbu ge njiryibu ÿal hun hna, gë fop idëwa Këris tëkëryidëfu.

³⁰ Bare wëli ile hëladëmu ÿa, vëÿënta mën, g'uÿac Ahwëhn fu ÿa Yesu Këris g'inqahn inte njëdahnëd Iyir Ipacah inÿa: mëtëntëryin g'ami, ayëfanduna Wënu ña soje lëmën ÿa. ³¹ Yëfanëhnihëhni fehu hnë vahnë vëvë Yude vële wok vëhwëtahnëna vi; do idema inte yinënëhnihëhni vahnë vële macëd Wën vëlëwu vëvë Yerusalem va kacani g'uhnatah. ³² Koyëna, ge Wënu ña maÿëk, kokëndëbu yiju ÿalun hna g'uhnatah do yinëgawu hnë ÿuhnë toye. ³³ Arabi Wënu ña, ale yëdahnëd yam a, nke gë ÿuhnë fop. Amina.

Pol nkaÿëdëhëni wëlawo walëwu

16 Kwëtahnahnëmuna Febe, aÿënta fu asëval ale ryokuñëd hnë cery sali vë Senkëre ÿa. ² Kacaryina g'uÿac Ahwëhn a had gante kacade ale kwëhnik Ahwëhn a, do demaryina hnë le-wo-le mbalëdëha gë ÿuhnë hna. Kabi ndemakëhni umë dënk vahnë vëyabah do ndemako ami dënk.

³ Gaÿëryinëhni vëhni Përisëka gë Akilas, vërefal mën hnë doku Yesu Këris hna. ⁴ Vëhni vëhi, nkwa fëniho vintaÿary vidëw hni va soje lëmën. Gena ami fo rëfëka samehnëwëhni bare fëna fop vacery sali vële wok vëyena wasëwif vi. ⁵ Gaÿëryinëhni fëna vële varëlëd soje icëmb Wën tere lëw hni va. Gaÿëryina fëna lawo mën Epayinet, umë ale ryënkwek hwëtahnëka Këris ÿa Asi hna. ⁶ Gaÿëryina Mari, umë ale ryokuñëhnikë du. ⁷ Gaÿëryinëhni vëhni Andëronikus gë Yuniyas, vëhni vële ye wahnënk mën do sëdëlehnibunëho. Vële yëtik hnë vëfayik ye do vëhni ryënkwek hwëtahnëka Këris ÿa g'ami.

⁸ Gaÿëryina Ampëliyatus, ale ÿahnëbu hnë Ahwëhn hna. ⁹ Gaÿëryina Irëbe, aryokuñënta fu hnë doku Këris hna, do gë lawo mën Sëtakis. ¹⁰ Gaÿëryina Apeles, umë ale rufahnëk wëdahëse soje ikwëtahn dëwu Këris ña. Gaÿëryinëhni vahnë vëvë tere Arisëtobul va. ¹¹ Gaÿëryina Erodio, mbaÿ mën ña. Gaÿëryinëhni vahnë vëvë tere Narësis vële hwëtahnëka Ahwëhn va. ¹² Gaÿëryina Tërifën gë Tërifos, vësëval vële ryokuñëhnikë du Ahwëhn va, do g'alënah mën a Perësis, asëval ahaÿary

ale ryokuñëhnikë kat Ahwëhn a du. ¹³ Gaÿëryina Rufus, ale tëhna Ahwëhn, gë hnëmu ale ye fëna had hnëm mën. ¹⁴ Gaÿëryina Asinkërit gë Fëlegon gë Erëmes gë Patërobos gë Erëmas do gë vëÿënta mën vële nkeni va. ¹⁵ Gaÿëryina Filolog gë Yuli gë Nere g'aheryu asëvalu gë Olimpas do gë fop vële hwëtahnëk nkeni gë vëhni va.

¹⁶ Gaÿëlëryin g'inqahn nte rufande vëÿënta hna. Fop vacery sali Këris ña nkaÿëdëhni.

Siyab rëkwa

¹⁷ Vëÿënta mën, këladëmu, keharyinëhni vële ñwëÿëk ikarañ inte harañirun ña do koyëna fitëndëlehnëdëhni vële hwëtahnëk va kore kore do rëndëdëhëhni watënd. Ñaÿëtaryinëhni, ¹⁸ kabi iÿi sifa vahnë vëryokuñëhnikëdihna Këris Ahwëhn fu ÿa, bare inte dëw hni ndokuñëhnikëdëni! Gë wanës wanëhah do wapërën wadëw hni ña, toka dënihëhni vahnë vële wok vëritëna va. ¹⁹ ÿuhnë, vahnë va fop njëtani soje imaÿëhn hun Ahwëhn ña. Awa, nëñëko gë ÿuhnë, bare ñadëfu ayewu vëÿët soje idi fëren ÿa, do ant'ayewu vëÿët soje wameh ña. ²⁰ Wën hunte yëdahnëd yam ña biÿëdëna wëÿëhnikëdëha Sintani kuyët wapary hun hna! Arabi ipërëna Ahwëhn fu ÿa Yesu Këris nke gë ÿuhnë.

²¹ Timote, arëfëlënta mën doku ÿa, nkaÿëdëhu, gë vambaÿ mën va Lusiyus gë Yason do gë Sosipatëros.

²² (Do ami, Terëtiyus, ale herëhnikëdëha Pol anji kayëte, nkaÿëryidëmu g'uÿac Ahwëhn a.)

²³ Gayiyus nkaÿëku. Ami, Pol, ÿalu hna nkebu do hnam mbarëledëni vële hwëtahnëk va fop. Erasët, ahwët koryi naÿ ÿa, gë aÿënta fu ÿa, Karëtus, nkaÿëhni.

²⁴ [Arabi ipërëna Ahwëhn fu ÿa Yesu Këris nke gë ÿuhnë fop. Amina.]

Icëmb tëkwa

²⁵ Cëmbëryina Wënu ña! Umë hwëhnikë fanka ÿaÿëhni kwëtahn hna, gë Wanës Wakasëk wante harañëdëfuhëhni vahnë ña g'ipëyah soje Yesu Këris ña. Umë tëfëlëk g'ile yëtëdanëd wante kahnëdëk Wën, soÿwiko kwëlëkwël kobëri ña. ²⁶ Bare tame, coÿëtik gë vëkayëte wakila va gante nke iña Wënu ile ye kwëlëkwël ka. Umë fop soje vahnë va kwëtahnëhniha Yesu do maÿëhnikëdëniha ye. Do koyëna njonëhnikëhni uyët rac wabulunda wabë duniÿa ñi fop.

²⁷ Cëmbëryina Wënu ña, umë ale hwëhnikë yasery ÿa fop! Umë hwëhnikë kwëlëkwël icëmb inÿa g'uÿac Yesu Këris ÿa! Amina.

1 Vëvë Korent

Wade yehëhna hnë inji kayëte

Afayik Pol vëvë cery sali mbë Korent ña kerëhnëk inji kayëte hnë uyas lëwu rarëna hna hnë bëhn wafëhw imbëd gë wahnah ma hnë bëhn wafëhw imbëd g'imbëd (54 gë 55) ga ndëcëk hnagi Yesu ÿa. Apëyahnek Wanës Wakasëk ña nkol tac hafo vahnë va kwëtahnëni. Wabhëhn imbëd ryëcëk ani gë kerahnënd inji kayëte (Vantiyehn 18.1-8).

Korent nkol nte hwëhnak nafa yeho wati afayik Pol ña. Nkol nkwafo gwaf yeho nte ye gë cape wov le wacik Mëditerane Akayi hna, nte kwëhnëko Rom. Tënk g'icahn vahnë vëhnëmpëlah ña njabëko. Umë liyëhnëk bulunda le hwëhnak ikwëtahn nëmpëlah. Viñi vinahan vinëmpëlah fop vërendëhëhniwo vële hwëtahnëka Yesu va. Kerëhnëniha Pol gë warëy bi ye rëfëka tëfëni fagant wënamu wante hwërëkëhni ña. Pol pëyayiko fëna wafëmpëhnahnah wahawary soñe uwám cery sali ña. Soñe wanji fop nësëd hnë inji kayëte.

Wëlin wanës wadaw wakwëhn nafa hn'inji kayëte: Këris, Ahwëhn, vahnë, wanës, mbahn, yir, asëval, uyët, nafa, duniya, asan.

Wëlin gante nke kayëte ka:

Simpaÿi g'icëmb (1.1-9)

Ipitël vële hwëtahnëk (1.10-4.21)

Ankeya meh hnë cery sali (5.1-6.11)

Ikwëhna ankeya nte ñad Ahwëhn (6.12-11.34)

Vile njëdahnëd Iyir Ipacah (12.1-14.40)

Ibëhn Yesu Këris gë vësëm va (15.1-58)

Idema soñe vële hwëtahnëk (16.1-4)

Pol ñad nji uyas (16.5-12)

Wanira gë simpaÿi (16.13-24)

Simpaÿi

1 Ami Pol, Wënu ña, g'iña dëwu ña, macëko yewu afayik Yesu Këris ÿa. Ami gë Sosëten aÿënta fu ÿa, ² herëhnëryidëhu, wuhne bulunda va Wën, le lëdëk Korent vi, wuhne vële kwëhnëk Wën g'ikwëtahn hun Yesu Këris ña do wacik ayewu wëfacah do gë fop vële ye gante-wo-gante yëfad g'uŵac Ahwëhn fu ÿa, umë ye Yesu Këris, ale ye Ahwëhn hni do ye Ahwëhn fu fëna. ³ Arabi Wënu ña Rëm fu ÿa g'Ahwëhn a Yesu Këris ndëwanihu do njëdënihu yam ÿa.

Ifërën le hnuÿade hnë ibëmënkël fu gë Këris

⁴ Camehnëdëfuha kwëlëkwël Wën mën ña soñe hun, soñe ifërën ile njëdaku hnë ibëmënkël fu gë Yesu Këris ña. ⁵ Hnë ibëmënkël hun g'umë ña Wënu ña njëdaku fop uvetak wa, uvë fop le hnësëdun ÿa do gë uvë uyët wa fop. ⁶ Nësëhnirun pañare Këris ÿa, do watac kwëhnak vënkahn hnë wuhne. ⁷ Awa tame uyëd va Wën wëla uryampo gojëluhna, wuhne vële hnapëd g'uÿankahnah iboka Ahwëhn fu ña Yesu Këris hn'ile tu-fahnëd fop icëmb dëwu ña. ⁸ Umë yaŵënëdëhu hafo

watëkwa hna, soñe antë aworyaru iñë ile rumpak hnë fac le mbokajëd hna. ⁹ Wënu ña, ale wacëku ayelahnu g'aju Yesu Këris Ahwëhn fu ÿa, kahnëndak soñe ile nësëk ÿa.

Ipitël vële hwëtahnëk

¹⁰ Vëÿënta mën, këlamu g'uŵac Ahwëhn fu ÿa Yesu Këris : maŵalëryin, wuhne fop, antë afitëlu vukore vukore; gwëryëlëryin, ahwëhnawu hakili ryampo fo gë nahan ndampo fo. ¹¹ Vëÿënta mën, nësëbu wanji kabi vahnë vëvë tere Këlowe fëyako wuhne conkëdun yëbëlan hun. ¹² Gena bi hnë wuhne aryampo ntehnëk: «Ami, arëfal Pol yebu»; aÿëntaŵ: «Ami, arëfal Apolos yebu»; ahaŵary: «Ami, arëfal Piyer yebu»; do ahaŵary kat: «Ami, arëfal Këris ÿa yebu»? ¹³ Ntiyahnëku bi Këris ÿa pitëlëk? Pol bi sëmëk kërëwa hna soñe hun ÿa? G'uŵac Pol wa bi njaryirun? ¹⁴ Camehnëbuha Wënu ña kabi ahnë yaryëla hnë wuhne ge gena Kërisëpus gë Gayiyus. ¹⁵ Koyëna ahnë kodina ntehn g'uŵac mën njaryik. ¹⁶ Toña ye, njaryëbuhëhni fëna vëvë tere Sëte-fanas va, bare dehnëla njaryëbuha ahnë ahaŵary. ¹⁷ Këris ÿa payëlohna yaryëndu vahnë: ipëyahn Wanës

Wakasëk payëko, do yëkëlehnëdëwohna hnuÿaŵu ŵuhnë gë wanës wanëjah, kabi ñadëwohna lihëtu nafa icëm Këris kërëwa hna.

Këris tufahnëd yasery gë fanka Wën fa

¹⁸ Paryi nke, pëyahn icëm Këris hnë kërëwa hna wanës wanëkwah ntini vële rëfëk nkaŵ ibëv va. Bare soje fuhnë vële rëfëk nkaŵ ipëh va, fanka Wën fa tufahnëd. ¹⁹ Wënu ña më lehnëk wanës wadëwu hna:

«Mbëvandëbu yasery vële hwëhnak yasery iÿi duniÿa vi

do kwëtahnëda nëf hakili vële hwëhnak hakili va.» †

²⁰ Awa, ye kodëni mbok nësëni vële hwëhnak yasery va gë vëharaŋ sariya va gë vëholah wanës vële ye duniÿa vi? Wënu ña tufahnëna bi yasery iÿi duniÿa ÿi wacënak ye? ²¹ Vahnë va, gë yasery ÿa lëw hni ÿa fop vëyavëtëna Wën kwëhnak fop yasery ÿa. Soje rac, Wënu ña hnëjahnekawo soje pehëtëhni vële hwëtahnëk wanës wadëwu wante fëyahnedëfun do ye wacënak soje vëÿëntaŵ ña. ²² Wasëwif wä tufini viÿë vifëmpëhnahnah tëyëdëni do vële wok vëyena wasëwif va yasery njëkëlehnëdëni. ²³ Bare fuhnë, Këris ÿa cëmëk hnë kërëwa hna fëyahnedë: soje wasëwif wä wanës wante wok vëhodina kwëtahnëhni muk ye do vële wok vëyena wasëwif va ntiyahnekëhni wacënak ye. ²⁴ Bare soje vële macëk Wën va, wasëwif gë vële wok vëyena wasëwif per, Këris ÿa tufahnëd fanka Wën fa gë yasery Wënu ña. ²⁵ Ile pëhwëtak Wën pehëtahnëhni vahnë do ye wacënek soje vëryampo, yasery le lëbëk yasery vahnë vi ye; ha, ikihn Wënu ña yak yaŵëk gë fanka vahnë va.

²⁶ Vëÿënta mën, naharyin bi sifa ahnë mo yerunëho ante macëkuno Wënu ña: vëyabëlohna hnë ŵuhnë vële hwëhnak yasery, vële hwëhnak fanka ma vële hnagik hnë watere wadëhnah. ²⁷ Wënu ña, ile fëlayik hnë duniÿa had ucënëk ña, umë tëhnak mpaÿëmpaÿehnahnehni vële hwëhnak yasery va; do ile fëlayik hnë duniÿa hihnek ÿa umë tëhnak Wënu ña mpaÿëmpaÿehnahnehni vële hwëhnak fanka va; ²⁸ tëhnakëhni vële wok vëhwëhnana, yafik ma fëlayik hnë duniÿa had ile wok kwëhnana nafa ÿa soje përekanahn ile liyik hwëhn nafa ÿa. ²⁹ Wënu ña ntik koyëna soje ahnë antë kol naÿënanand haryënk w lëwu. ³⁰ Gë Këris ÿa tufëkëfu Wënu ña yasery yalëwu ÿa: g'umë catënëkëfu, umë lidëhëfu nkeyin vëfacah do pehëtëdëhëfu wameh hna fop. ³¹ Do koyëna nke, ntiyahn wanës vikerëh ña: «Age ahnë ñad naÿëna, arabi naÿëna soje ile ntinëhnekä Ahwëhn a.» ††

Wanës soje ipak Këris

2 Vëÿënta mën, ante njiriyibuho ÿal hun soje fëyawu toña soŵik Wënu ña, njiriyilëwohna gë wanës wadakah nkwëryi ma g'uyët iÿi duniÿa. ² Pëhnabuho antë yëtëdanu iñë ge gena Yesu Këris, do g'ile ntinëhnekü g'icëm dëwu hnë kërëwa hna. ³ Soje umë ye, ami, gë fanka këm njiriyibuho do mbalëdëfuho

† 1.19: Esayi 29.14 †† 1.31: Seremi 9.24

ntakah ña. ⁴ Gante karaŋëdëmuno soje awëcëtahnu vinahan va gelohna wanës waceryah vahnë bare fanka Iyir Ipacah fa rufëhnadëho wapacëk hnë wante hnësëdëmuno hna, ⁵ soje ikwëtahn hun ña antë kaya hnë yasery vahnë, bare hnë fanka Wën hna.

Usery ule wätik hnë Wën

⁶ Awa, ile haraŋëdëfuhëhni vahnë ÿa usery ye soje vële wëryëk dus viÿë Wën va. Bare gena yasery iÿi duniÿa ÿi, uva vëhwëhn fanka hnaŵëk gaki vi do vëvëd vi.

⁷ Fuhnë, usery Wën ule coŵëhnini vahnë va fëyahnedëfun. Nkehahnënd duniÿa ÿi Wënu ña tëko pëhna ile ntid soje nkentëfu hnë icëmb dëwu hna. ⁸ Wëla fanka ryampo vë iÿi duniÿa yëtëna umë. Ge njëtakëndëni, vëfakehnakëndilahna Ahwëhn icëmb a.

⁹ Vikerëh va më lehnëk:

«Ile nkok nuna inkër gë ile nkok gwëryëna vanëf do gë ile nkok nahana ahnë, irac Wënu ña vële ÿahnëdëha va ntinëhnek.» ‡

¹⁰ Bare Wënu ña njëtëdanëkëfu gë Iyir Ipacah iña.

Iyir Ipacah iña njëtëk fop, wëla ile pëhnak Wën ÿak soŵik dus ÿa. ¹¹ Mo hođ njët fop soje ahnë, ge gena iyir dëwu ña fo? Ndampo fo nke, Iyir Wënu ña fo yëtëd fop soje Wënu ña. ¹² Fuhnë, iyir nte nuÿayinëk ña gena ibë iÿi duniÿa, bare Wën hna matik, njëtahnin ile njëdëkëfu Wën g'ipërëna dëwu ña. ¹³ Ile haraŋëdenëhëhni vahnë va matina hnë yasery vahnë, bare gante karaŋëdëhëfu Iyir Wën ka haraŋëdenëhëhni vële hwëhnak Iyir tac va. ¹⁴ Ale wok kwëhnana Iyir Wënu ña, maŵëdina ile wätik g'Iyir Wën: wanëkwah ye soje umë, kodina njët watac, kabi g'Iyir ña fo kode njavëti usery Wënu ña. ¹⁵ Ahnë ale hwëhnak Iyir Wënu ña kod kitiñ fop, bare umë, ahnë kodina kitiña.

¹⁶ Vikerëh va më lehnëk:

«Nke bi ahnë ale yëtëk inahan Ahwëhn Wënu ña? Nke bi ale hođ nkabahn iñë?» ††

Bare fuhnë njëtëk inahan dëwu ña kabi kwëhnayinëk iba Këris ña.

Vëryokuñëhn Wën

3 Vëÿënta mën, ami mëkëla hnësëhnu had vahnë vële hwëhnak Iyir Wënu ña yerun bare nësëhne-mu had vële ye hn'ikihn vahnë nte wätik hnë mbahn, had vële wok ten vunul hn'ikwëtahn dëw hni Këris hna. ² Ikaraj inte haraŋëmu ña had wambël yëdamu asewu nke, gena roka paryi, kabi mëkëdilunohna awëryu ikarañ dakah. Do ha gaki mëkëdiluhna, ³ kabi hn'ikihn vahnë nte wätik hnë mbahn hna worun arëfëndu. Nëwary yehëhna yëbëlan hun do conkëdun. Awa tufahnëdiluhna vahnë vëvë iÿi duniÿa yerun, ankeya vahnë fo hwëhnarun. ⁴ Age aryampo hnë ŵuhnë ntehnëk: «Arëfal Pol yëbu» do aÿëntaŵ: «Arëfal Apolos yëbu», didiluhna bi sifa ahnë-wo?

⁵ Mo ga ye Apolos? Do mo ye Pol? Vëryokuñëhn Ahwëhn a fo yëbun, vële lik hafo ahwëtahnuna umë. Ale-

‡ 2.9: Esayi 64.4 †† 2.16: Esayi 40.13

wo-le hnë fuhnë doku ile njëdaka Ahwëhn a fo ntid:

⁶ Ami, pëlëbu atëh ña, Apolos umë rurëk, bare Wënu ña hnëpëndanëk. ⁷ Ale fëlëd ÿa gë ale rurëda vëhni vëyena ñoñ. Wënu ña ye fop, umë ale hnëpëndanëka.

⁸ Ale fëlëk ÿa gë ale rurëd a këñlahnëni do Wënu ña cosëdëha ale-wo-le soñe doku ile ntik ÿa.

⁹ Vëryokuñëhn Wën yebun do wuhnë ye ikaÿ Wënu ña.

Cery Wënu ña yerun fëna. ¹⁰ Gë uyëd ule njëdëko Wënu ña, ndokuñëbu had avëry vacery aholah dus. Ntibu sah ryënkwëryënk ÿa do ahaÿary matënd.

Bare afo ale-wo-le nti wajira gante mbëryëd ka! ¹¹ Ahnë kodina nti sah ryënkwëryënk haÿary ge gena ile rëk ye ÿa, umë ye Yesu Këris dënk. ¹² Vëryampo sanu mbëryandëni hnë sah ryënkwëryënk rac ma koryi

ma kat wëraka wahwëhn nafa; vëryampo gë wadëhwa mbëryëdëni ma idël ma kat gë lury. ¹³ Bare doku ale-wo-le ÿa nude wafacëk hnë fac kiti hna. Fac rac Wënu ña gë hwëdëh tufahnëd gante nke doku ale-wo-le ÿa.

¹⁴ Ge ahnë mbëryëk ile nkok kodina përekan hwëdëh ha, ahnë arac nuÿad icos. ¹⁵ Bare, ale ñagaryëk doku ÿa, ahnë arac nuÿadina icos; umë dënk pehëtëde, bare had hwëdëh hna dënk ndëcëtak.

¹⁶ Yëtëluhna bi, Acery Wën Cankaf ña yerun do Iyir Wënu ña hnë wuhnë ntëdëk? ¹⁷ Awa, ge ahnë përekanëk Acery Wënu ña, Wënu ña përekanëdëha ahnë arac kabi Cery Wënu ña cëvak. Do wuhnë ye Acery tac.

¹⁸ Antë ahnë toka umë dënk: ge aryampo hnë wuhnë ntiyahnëka ahwëhn yasery ye duniÿa li, arabi maÿa antë nteni nënkwek soñe Yesu ÿa. Ge koyëna nke nuÿad usery paryi. ¹⁹ Paryi nke, yasery vahnë vëvë iÿi duniÿa vi wanënkwa ye haryënk Wën hna. Vikerëh va pëyahnek: «Wënu ña pëladëhëhni vëseryah va gë titëna dëw hni ña.» ²⁰ Më lehnëk fëna: «Ahwëhn a njëtëk inahan vëseryah va, njëtëk kwëhnana nafa.» ²¹ Awa, ahnë tëlëlahna naÿënan soñe vahnë kabi wuhnë hwëhnëk fop: ²² nke Pol ma Apolos ma Piyer* ma duniÿa ÿi ma ige duniÿa li ma icëm iña ma ile ye gaki ÿi ma ile yejëk ÿi, fop wuhnë hwëhnëk; ²³ do wuhnë Këris ÿa hwëhnëku do Këris ÿa Wënu ña hwëhnëka.

Vëfayik Këris

4 Awa, pëlyarinëfu, ami g'Apolos, had vëryokuñëhn Këris, vële hwëtëhnëk watoña wacoÿik Wën soñe karañini vahnë. ² Ale kwëtëhnëk Këris iñë, ahnë arac tufahn ikahnënda fo ÿade. ³ Soñe lëmën ÿa, tana gena ge wuhnë pëcëtañëho ma ge vëhaÿary pëcëtañëho. Do fëna pëcëtañëho ma ge vëhaÿary pëcëtañëho. Do fëna pëcëtañëho ma ge vëhaÿary pëcëtañëho.

⁴ Ntiyahnëko ile hnirandëbu gena, bare umë tufahnëdina catëbu. Ahwëhn a fëcëtañëho bi catëbu. ⁵ Soñe umë ye, antë ñankahnu ahnësu ile nkeni vëyënta hun; napëryin Ahwëhn a tëki. Ha, Ahwëhn a, umë dënk sanëd humpen hna le soÿik hn'umëhwëry hna do njëtëndanëd fop ile ye hnë wasakahn vahnë ÿa. Awa, Wënu ña cëkwaryëdëha ale-wo-le gante nke ile rëfëka ka.

† 3.19: Sob 5.13 †† 3.20: Wahnëw 94.11 † Piyer: Sefas kerik hnë Wagërek hna.

⁶ Vëyënta mën, ge nësëbu soñe Apolos gë ami ÿa, ahnëgahnu ye, aÿëñahnu hnë fuhnë: ge dëcëdëdiluhna vile herik wanës Wën hna awa wëla aryampo hnë wuhnë bëntadina soñe aryampo do mbana aÿëntaÿ a.

⁷ Wëjë, ye hoðu alëbëhni vëyëntaÿ va? Ile hwëhnaru ÿi fop gena bi Wënu ña yëdaki? Kabi aki nke, soñe ye hnaÿënaðu had yëdiluhna?

⁸ Ntiyahnëku tükërun ahnuÿawu fop ile ÿadun ÿa, tükërun avetawu, vëhnaÿ yerun hara fuhnë gelëfuhna. Ge paryi nkekëndun vëhnaÿ awa fuhnë fëna naÿëntakëndëbun gë wuhnë! ⁹ Ntiyahnëko Wënu ña fuhnë vëfayik vi ntik vërekwa va, had vële hitinjik soñe ndaÿini nkebun. Ha, had vële yafañëde haryënk wamëleka gë vahnë fop hna. ¹⁰ Fuhnë pëlayibun had nënkwebun soñe Këris ÿa, bare wuhnë pëlarun vankaf hun va had vëseryah va fop soñe Këris ÿa; yaÿwëlëfuhna, bare wuhnë njaÿërun; ntënërun, bare fuhnë njafibun! ¹¹ Hafo gaki, nkobun horotëndëfu inte ña gë iyo wënka ña, nkwehnalëfuhna viÿi, këm fo ntidebun, ki fo njasëlendëbun do ¹² ndokuñëdëfun dus hnuÿahnëfu ile rokëdëfun ÿa. Age ahnë njeÿwëkëfu, ifërën ryëwanëhnëdëfunëha; age ahnë koroteyëhnëdëhëfu, nduñënañëdëfun; ¹³ age ahnë mehnëdëhëfu, g'untënah ntëkwadëfun. Hafo gaki vahnë va pëlanihëfu had iñë hayah, ile sanik hnë iÿi duniÿa.

¹⁴ Gena soñe sëfëhnanu herëndidëmu aki, bare soñe yabahnu ye, kabi vutah mën vunte ÿahnëbu dus yerun. ¹⁵ Hnë ibëmënkël hun gë Këris hna, wëla tehnakënde vahnë hafo wawuli pëhw (10,000) hwëhnakëndun vële harañëdëhu, rëm ryampo fo hwëhnarun: ami ye rëm hun ÿa kabi njonëhnimu Wanës Wakasëk ña, wante lik ayewu gë Yesu Këris. ¹⁶ Awa, këlamu tëfëryin nkeya mën ña. ¹⁷ Do soñe rac fayëryidëfuha Timote, fatah mën fante ÿahnik do hahnëndak soñe Ahwëhn a. Age tükërik ndënkwehëdëhu ankeya mën nte rëfandëbuha Yesu Këris. Umë harañëdëfuhëhniwo vahnë gante-wo-gante hnë vacery sali hna fop.

¹⁸ Vëryampo hnë wuhnë naÿënañëni, nahadëni yirida soñe yëkiwu. ¹⁹ Biÿëdina njiryidëfu, ge Ahwëhn a maÿëk. Awa wati rac gena wanës vëÿi vële hnaÿënañë nj fo yëtëdëfu bare bi kwëhnani fëna fanka Iyir Ipacah iña! ²⁰ Ha, toña ye, ge ahnë hnë Inaÿ Wënu hna nke, ahn'a rac tufahnëdina gë wanës fo, bare gë fanka tufahnëd. ²¹ Awa, ye fecehnëku? Yiriyiwu gë wagus ma gë intaÿary ipëbah iña do gë iyamah bi?

Ankeya meh hnë cery sali

5 Nkwëryëde gante-wo-gante, nke ÿal hun hna ale lid wameh wañayah dus. Wëla hnë vële wok vëyëtëlahna Wën paryi va gena ale lid koyëna. Ha, nkwëryëbu aryampo hnë wuhnë gë asëval rëmu ÿa ndakëdëni! ² Do nkorun ahnaÿënanu! Tëfakëhu ayewu hnë uyiÿëhna sankaf do ntayi fagant hun ahnë arac! ³ Ami, imbahn mën iña ñaÿëtaku bare iyir mën ña gë wuhnë nkentik. Do tükëbu hitinjëwa menëk ale lik koyëna ÿa had hnam nkentibu. ⁴ Age mbarëlërun, gë wuhnë nkentëdebu g'iyir mën iña do

Ahwëhn fu ÿa Yesu tufëdëhëfu fanka falëwu fa. G'uŵac Ahwëhn fu ÿa Yesu ⁵ daryina aÿi asan nji tëfëlehnënda *Sintani* hafo tav ikihn vahnë nte watik hnë mbahn hna soje pehëtahni hnë fac le mbokajëd Ahwëhn hna.

⁶ Inaÿëna hun ñi cañëna wëtoye! Njëtërun dus: «*Levir* toye, matëndëd farin fa fop.» ⁷ Awa, pacënarinyin! Tavëryin viÿë viwëh vile lidunëho kobëri va do aŵëcëtaŵu ayewu vahnë vëhasëk had farin fale wok kwëhnana levir. Ile ye toña ÿa, tëkëruna ayewu. *Këris* ÿa, fape sali *Pak* fu ÿa, njëdahniko had sadëha, ⁸ awa dinëfu ambënt ña gë *vamburu vante wok kwëhnana levir*: genëfu vahnë vëhwëhn toña gë walaŵary wafacah. Nkwëcëtënefu vankeya va; antë nko ntinden wëh ma ndakëntal nte nkok ñadina Wëh.

⁹ Hnë kayëte mën dënkŵëryënkŵ hna keryëhnëry-idëmuno ant'ahwëhnalu hayu gë vëhwëhn nkeya meh va. ¹⁰ Age nësëbu wanji nësëla afitëlu gë fop vële hwëhnak nkeya meh hnë iÿi duniÿa vi: gë vahnë vële lid ndakëntal meh gë fop vële nkok geđina viÿë gwër gë fop vële va do gë fop vële sëmbed *wamën* wamër. Age gena umë tëfakëha asahnu duniÿa li! ¹¹ Ile ÿadëfuho lehnü ÿa umë ye: vahnë vële lid ndakëntal meh, ma vële nkok geđina viÿë gwër, ma vële sëmbed wamën wamër, ma vële yeŵëd vële ryëwëd, ma vële leđ. Tëfëluhna dënk avanku wëla roka sifa vahnë vërac.

¹² Ami bi hitiñëdëhëhni vële wok vëhwëhtahnëlahna Yesu Këris va? Hali gena koyëna! Bare vële vankërun cery sali va, ŵuhnë rëfëka ayëkalëndu soje fëren cery sali ña. ¹³ Vële wok vëhwëhtahnëlahna Yesu va, vëhni Wënu ña hitiñëdëhëhni. Awa had gante kerik wanës Wëh ka: «Daryina aŵen a fagant hun.» †

Sonko yëbëlan vële hwëtahnëk

6 Age aryampo hnë ŵuhnë takëlëkëhni g'ale mbankëni ikwëtahn, hak kod ndëk tëya ale wok yëtëna sariya Wëh kitiñëhni hara gena aÿëntaŵu ale mbankëni ikwëtahn? ² Yëtëluhna bi vële vankëk ikwëtahn va kitiñëdëhëhni duniÿa ÿi fop? Awa ge ŵuhnë rëfëka ahitiñu duniÿa ÿi, soje ye ye kodiluhna ahitiñu viÿë viroy va vële ye yëbëlan hun va? ³ Yëtëluhna bi kitiñëdenëhëhni wamëleka ña do kas viÿë vivë iÿi duniÿa vi! ⁴ Awa age kwëhnarun ile hitiñëlëdun yëbëlan hun soje viÿë vivë iÿi duniÿa va, soje ye rëyëdunëhëhni vahnë vële wok vëyëtëna wëba Këris ña nkeni vëhitiñ yëbëlan hun? ⁵ Wante hnësëdëfu ñi tëfakëha cëfëhnu. Gena bi hnë ŵuhnë wëla ahnë aryampo ahwëhn usery ale hođ kitiñ yëbëlan vële hwëtahnëk? ⁶ Tëyëdëfu, cañëk bi vële vankëk ikwëtahn kitiñëlëndëni g'aÿëntaŵu, do kat haryënkŵ hnë vëhitiñ vële nkoni vëvankëna ikwëtahn?

⁷ Wëla kitiñël yëbëlan hun ña dënk, tufahnëd fop përkak yëbëlan hun. Soje ye ye pecehnëdilu hna aryuñëhawu wameh wante liderun? Soje ye ye pecehnëdilu hna aravuni vahnë va nteni ile hwëhnërun ÿa? ⁸ Bare ŵuhnë dënk lid wëh do leđ, do vële vankërun ikwëtahn va dënk lidun koyëna!

⁹ Njëtërun wapacëk vële lid wameh va vëhnuÿadina ÿëŵa hnë *Inaŵ Wëh* hna. Antë mpaÿëmpaÿawu: gë vahnë vële lid ndakëntal meh gë fop vële sëmbed *wamën* wamër gë vësan vëyëlah ma vësëval vëyëlik vële yëkëlehnëdëhëhni vëhaŵary, gë vële ryakëd gë vësanëntahni ma vësëvalëntahni dënk ¹⁰ gë vële va, gë vële ÿad dëcët hnapul, gë vële sed dëcët uñen, gë vële yeŵëdëhëhni vëyëntaŵ, do gë wabandi, vëÿi vahnë vëhnuÿadina ÿëŵa hn'Inaŵ Wëh hna! ¹¹ Wëlin aki nkeniho vëryampo hnë ŵuhnë kobëri ña. Bare, kabi g'Ahwëhn fu ÿa Yesu *Këris* nkerun, Iyir Wënu fu ña njaryëku wameh ña, ntik kwëhnu Wënu ña, do Wënu ña catahnëka gë ŵuhnë.

Ikwëhna ankeya nte ñad Ahwëhn

¹² Vëryampo ntehnëdëni: Fop maŵëryayik. Ha, bare gena fop hwëhnak nafa soje ahn'a. Ha, toña ye fop maŵëryayik bare ñwëÿëbu yewu aramp sifa ile-wo-le.

¹³ Ntehnëdun fëna: «Roka ÿa soje idonk ña ye do idonk ña soje roka ÿa ye.» Ha, toña ye do Wënu ña tëkwehnëd ñi donk gë iÿi roka hnë fac ryampo. Bare mbahn ahnë ña diyina soje ntind ndakëntal nte nkok ñadina Wënu ña: vimbahn fu va Ahwëhn a hwëhnëk do umë ye Ahwëhn vimbahn fu va. ¹⁴ Wënu ña mbëhnëndanëka Ahwëhn a do mbëhnëndanëdëhëfu fëna gë fanka falëwu fa. ¹⁵ Yëtëluhna bi vimbahn hun va nke had imbahn *Këris* ña? Awa, nufëdëfu bi iñë ryampo hn'imbahn Këris hna soje liwu hn'imbahn asëval ale wafëd nkaf ntëŵu? Muk, geđina koyëna! ¹⁶ Yëtëluhna bi asan ale ryakëk g'asëval ale wafëd nkaf ntëŵu ña vëhni vëhi tak aryampo fo nkedëni? Ha, Vikerëh va më lehnëk: «Vëhni vëhi tak aryampo fo nkedëni.»

††¹⁷ Ndampo fo nke, ale nkeni gë Ahwëhn a aryampo fo nkeni gë umë.

¹⁸ Garyëryindën ndakëntal ñël këm! Wameh wakaŵary wante-wo ntik ahnë ña bëvehnëdilahna. Bare ndakëntal nte wok ñadina Wëh umë mbëvehnëd mbahn ña dënk. ¹⁹ Yëtëluhna bi mbahn hun ña ye cery Iyir Ipacah? Wënu ña njëdakuna do hnë ale-wo-le nke. Koyëna gena ŵuhnë hwëhnëk vankaf hun va. ²⁰ Wënu ña yabah cosahnëk ntaŵëtahnu. Awa kwëhnaryin ankeya nte ñad Ahwëhn ña!

Soje iñël

7 Tame, ntëkwadëfu wante herëhnëryirunëhowo ña: Ha, përenak soje asan a antë ndakëni g'asëval. ² Bare soje kehahni ankeya nte nkok ñadina Wënu ña, asan-wo pecek kwëhnahna asëval ale nkeni gë umë fo, asëval-wo fëna kwëhnahna asanu. ³ Asan a tëfëlahna ñwëÿa uryak asëvalu, do asëval a fëna tëfëlahna ñwëÿa uryak asanu. ⁴ Asëval a kodina nti imbahn dëŵu ña gante-wo ñad ka: mbahn dëŵu ña, asanu hwëhnëk. Ndampo fo nke, asan a kodina nti imbahn dëŵu ña gante-wo ñad ka: mbahn dëŵu ña, asëvalu hwëhnëk. ⁵ Antë aŵëÿëlëndu, ge gena nkwëryëlërun soje asuñu ayëfahnuna Wënu ña dus.

† 5.13: *Divëta Sariya 17.7*

†† 6.16: *Wapëgwala 2.24*

Bare tēfēlahna mbiŷ dus, ge gena umē dakēna are-sawu; *Sintani* kod njēkēhnahnu ntiyehnu ile mbañēk Wēnu ŋa. ⁶ Wante hnēsēhnēmu ŋi, dehnēluhna aliwu forosima, bare ge ñadun kodun aliwu. ⁷ Ñakēndēbu dus vēsan va fop nkeni vēsēval kēm, g'ami ki; bare ale-wo-le uyēd minu nuŷak Wēn hna, aryampo kod nko asēval kēm, aŷēntaw a kod ñēl.

⁸ Awa, vēle wok vēŷēlēna va do gē vēsēval vēle cē-maryēk vēsan va ntehnēdēfuhēhni: antē aŷēlēlu fecek soŋe hun ŷa, g'ami ki. ⁹ Bare ge kodiluhna aryuñē-nawu, ñēlēlēryin; kabi aŷēlēlu fecek g'ile ñad ndawu ipērēl.

¹⁰ Awa, soŋe vēle ŷēlēlēk va, Ahwēhn a hnēsēh-nēdēhēhni, gena ami: asēval a tēfēlahna mbēmba.

¹¹ Bare ge mbēmbak, antē mbok ñēli. Age ñad ñēli tēfēka mbokalēni g'asanu. Do asan a fēna tēfēlahna mbamba asēvalu.

¹² Tame, ge ale hwētahnēka Yesu kwēhnaka asēval ale wok kwētahnēhna, do ge asēval arac ñad nkolahnēni g'umē, tēfēlahna mbamba. Wanŷi, ami dēnk hnēsēk, gena Ahwēhn a. ¹³ Do ge asēval ale hwētahnēka Yesu kwēhnaka asan ale wok kwētahnēlahna do ge asan arac ñad nkolahnēni, awa asēval a tēfēlahna mbēmba. ¹⁴ Nēsēdēfu wanŷi kabi asan ale wok kwētahnēlahna Yesu ŷa, soŋe asēvalu ale hwētahnēka ŷa tēhahnēka Wēnu ŋa. Ndampo fo nke, asēval ale wok kwētahnēlahna Yesu ŷa, soŋe asanu ale hwētahnēka ŷa tēhahnēka Wēnu ŋa. Ge gena umē, vutah hun va nkekēndēni had vēle ronkēk, hara ile ye toña ŷa tēhahnēniha Wēnu ŋa.

¹⁵ Bare, ge ale wok kwētahnēlahna Yesu ŷa ñad pitēlēni g'ale ñēlēlēni ŷa, kod ŋji. Wati rac, ale hwētahnēka Yesu ŷa, asan a ma asēval a, ñoñ gona ile ŷabēlehnēkēhni; Wēnu ŋa ñad nkeyin yam. ¹⁶ Wējē asēval ale hwētahnēka Yesu ŷa, yētēlina ge kodu afehēta asan hu. Do wējē asan ale hwētahnēka Yesu ŷa, yētēlihna ge kodu afehēta asēval hu.

Imaw ile njēdahnēk Ahwēhn

¹⁷ Awa, ahnē antē njēkēlehn nkwēcēt ile njēdaka Ahwēhn a, gante nkeho ka ante macēkawo Wēnu ŋa. Umē ye ile lehnēdēfuhēhni vacery sali va fop. ¹⁸ Age asan ale rēk *hácik* macēk Wēnu ŋa, nko koyēna. Age ahaŷary ale wok kácihna macēk Wēnu ŋa, nkonti koyēna. ¹⁹ Háciru ma kácilihna umē kwēhnana nafa. Ihwēhn nafa ŷa, umē ye maŷēhn Wēnu ŋa. ²⁰ Ha, ale-wo-le tēfēka nko gante nkeho ka ante macēkawo Wēnu ŋa. ²¹ Aramp bi yeruho ante macēkino Wēnu ŋa? Antē nkehahnahni soŋe rac; bare ge nuŷaru rēnka ayeahn afaya, antē ntēnti. ²² Yētēryin, aramp ale macēk Ahwēhn a afaya paryi nke kabi Ahwēhn a pehētēka. Ndampo fo nke, ale yeho afaya do macēk *Kēris* ŷa, aramp Kēris paryi ye. ²³ Wēnu ŋa gē yabah ntaŷētēku. Awa antē ayewu vēramp vahnē. ²⁴ Ha, vēŷēnta mēn, ale-wo-le tēfēka nko haryēnk Wēnu ŋa gē hn'ile nkeho hna ante macēkawo ŋa.

Soŋe vēle wok vēŷēlēlēna

²⁵ Awa, soŋe vēle wok vēŷēlēlēna va, ile ŷadēfu hnēsū ŷi gena Ahwēhn a lehnēko hnēsū, bare nahan mēn ŋa yēdadēmu. Ahwēhn a kaŷēhnahnēka g'ami: ntiko ale hode kwētahni. ²⁶ Soŋe wahorot wavē gaki ŷi, wēli ile hnahabu ŷa: nēfak soŋe ale-wo-le nko gante nke ka. ²⁷ Ñēlēru bi? Awa antē ayēkēlehn afitēlu. Ñēlēlihna bi? Awa antē ayēkēlehna asēval. ²⁸ Bare ge ñēlēru, gena ŷeh; do ge aryag ñēlik, gena ŷeh. Bare vēle ŷēlēlēk va wahorot kwēhnadēni duniŷa lēŷ hni hna, do ami ñadēfu ŷemaŷehnu antē nkewu.

²⁹ Vēŷēnta mēn, wēli ile ŷadēfu hnēsū ŷa: wēwati toye fo wojēkēfu; tēk pēgw iŷi wati, vēle ŷēlēk va tēfēkēhni nkeni had vēŷēlēna, ³⁰ vēle hođ va nkeni had vēyiŷēhnēna, vēle ryašēd va nkeni had natēlēhni hna, do fēna vēle laŷēd va nkeni had gena vēhni hwēhnēk ile ntaŷēni ŷa. ³¹ Vēle ŷad dēcēt viŷē iŷi duniŷa vi tēfēkēhni nkeni had vēle wok gona ñandēni, kabi viŷē iŷi duniŷa ŷi ndēcēd.

³² Nēsēbu vēŷin kabi ñakēndēbu ant'ahwētu nahan dēcēt. Ale wok ñēlēna ŷa, viŷē Ahwēhn va nahad, nēŋa Ahwēhn a njēkēlehnēd. ³³ Bare ale ŷēlēk ŷa, viŷē duniŷa va nahad, nēŋa asēvalu njēkēlehnēd, ³⁴ do koyēna cahēlehnik yēbēlan wēhayu wahi. Asēval ale wok ñēli-na ŷa ma aryag ale wok yētēlina vēsan nahad viŷē Ahwēhn va. Arac ñad nke ava Ahwēhn a hn'ile ntid do nahad hna fop; bare ale yēlika viŷē duniŷa va pabēd, nēŋa asanu njēkēlehnēd. ³⁵ Soŋe ufērēn hun lehnēdēmu wanŷi, gena soŋe ŷemaŷehnahnu; ñadēfu arēhnawu ile fecek ŷa, aliahnu ile ñad Ahwēhn a fo.

³⁶ Tame, ge jar ñankahnēka dēcēt gē aryag ale kwēhnēk a, ntiyahnhēka kodina mbok nduñēna, awa tēfēka nti gante ñad ka; tēfēka ñēla. Age koyēna ntik gena ŷeh. ³⁷ Bare ge jar ŋa pēhnaŷ wapacēk sakahn lēŷu hna soŋe antē ñēla, do kahnēnda hnē rac, hara porosij iña do mēk nduñēna, jar tac fēna ntid fērēn. ³⁸ Koyēna ale ŷēlēka aryag ale kwēhnēk ŷa ntik fērēn, bare ale wok tēkēna njēta asēval ŷa, umē lik le ŷak sanŷēk ŷa.

³⁹ Ge asēval a ñēlik kodina pitēlēni g'asanu hnē duniŷa lēŷ hni hna fop; bare ge asanu cēmēk, kod ñēlēlēni g'ale ñad a, bare gē ale hwētahnēka Ahwēhn a fo. ⁴⁰ Bare, ge gante nke ka nkok, natēdēha dus. Koyēna nahabu, do ntiyahnhēko kwēhnabu, ami fēna, Iyir Wēnu ŋa.

Faŷar wasadēha wēn ile wok gena paryi

8 Yēkēnēfu tame soŋe faŷar fale sēnahnik sadēha wēn ile wok gena paryi: soŋe watac, toña ye, gante nēsēdun ka, fuhnē fop kwēhnayinēk uyēt. Uyēt rac lidēha ahn'a kumand. Bare iña ŋa njaŷēnēd ikwētahn ahnē! ² Ge ahnē ntiyahnhēka padēka uyēt, ahnē arac tēfēka njēt nkojēka yabah. ³ Bare ge ahnē Wēnu ŋa ŋahnēd, Wēnu ŋa njētēdēha ahnē arac do gwērēnkēdēha.

⁴ Awa, soŋe itok faŋar fale sënahnik sadëha *wën le wok gena paryi* ŋa: Njëtinëk dus wën ule wok gena paryi ŋa kwëhnana nafa duniŋa li; ha, Wën hudampo fo ye, hukaŋwary gena. ⁵ Paryi nke, vëryampo ntehnëdëni nkeni wamën ambin hna do gë nkal li. Toña ye cape ntëw hni nkeni wamën wayabah do gë vëhwëhn vëyabah. ⁶ Bare soŋe lëw fu ŋa, Wën hudampo fo ye, Rëm ale lik ile-wo-le ŋa do soŋe ntiden ile hnënjëdëha umë ŋa yeyinëk; do fëna Ahwëhn aryampo fo yehëhna, umë ye Yesu *Këris*, gë umë nke ile-wo-le ŋa ha, soŋe ile ntik ŋa yehahninëk.

⁷ Bare gena vahnë fop yëtëk iŋi toña! Vëryampo nje-hëkëhniwo njëfa wën ile wok gena paryi ŋa do hafo gaki, ge tokëni faŋar sadëha wamën watac, do ntiyah-nëdëhëhni faŋar farac tonkënedëhëhni haryënk Wën hna kabi imëk uyët ulëw hni wä yabëna. ⁸ Gena ile rokëde ŋa lid Wënu ŋa nëjahna gë fuhnë: age tokinëk ma tokilënëhna umë ñaŋëtëdina ma gwënëdina nafa lëw fu haryënk Wën hna.

⁹ Bare, fop ile lidun ŋa, diryin wajira, antë ige afaya hun nte lihahnëdun viŋë ŋa, antë ntiyehnhëni uwhë vële mbak ikwëtahn va. ¹⁰ Age ale mbak ikwëtahn hnu-ki, wëjë ale yëtëk toña ŋa, ga tokëdu ile sënahnik sadëha wën ile wok gena paryi ŋa, përedilahnna bi tok umë fëna? ¹¹ Koyëna uyët hu wä mbëvehnhëdëha ale mbak ikwëtahn aŋi, umë ale cëmëhnhëk *Këris* ŋa! ¹² Ge aki menëdun soŋe vëŋënta hun va aŋayëmpayehnhënduni soŋe ikwëtahn nte vakëhni ŋa, *Këris* ŋa dënk horotehnëdun gë wameh hun ŋa. ¹³ Soŋe umë ye, ge soŋe le rokëdëfu faŋar fale sënahnik sadëha wën ile wok gena paryi ŋa ntiyehnhëdëha aŋënta mën wameh, bokëda roku muk faŋar farac, soŋe antë liyehnhëwa wameh.

Pol yëkëlehnëdina ile rëfëka Afayik

9 Tëyëdëmu: Gela bi afaya, koda bi liwu ile ŋadëfu ŋa? Gela bi *afayik*? Nulëwahna bi Yesu Ahwëhn fu ŋa? Gena bi soŋe doku mën ŋa wäwëhnhërunëha Ahwëhn a. ² Wëla ñwëŋëni vëryampo vëyavëtëdilohna *afayik*, wuhnë mëmë maŋërunëho. Imaŋ hun Ahwëhn ŋa rufahnëd afayik paryi yebu.

³ Wëlin gante ntëkwadëfuhëhni ka vële fërekanëd wac mën va: ⁴ Tëfëlëfuhna bi ile rokëdëfun do sedëfun soŋe doku fu ŋi? ⁵ Tëfëlëfuhna bi hwëhnafuna asëval ale hwëtahnëka *Këris* ŋa ntapëhnandëfu, had gante ntidëni vëfayik vëŋëntaŋ gë vëvë tere Ahwëhn do gë *Piyer* fëna ki? ⁶ Hnë vëfayik hna fop ami gë Barënas fo bi rëfëkëfu ryokuŋëfu doku haŋwary hnuŋahnëfu ile rokëdëfun ŋa?

⁷ Mo lopëde codade do cosand umë dënk? Mo fëlëd atëh hara tokëdina? Do mo heryëdëhëhni wusaŋ hara cedina wambël wadëw hni ŋa? ⁸ Ile ntidëni vahnë kantëm ŋa hnësëhnhëmu soŋe wëryëndanahnu ile lehnëdëmu ŋa, do *sariya* Moyis ŋa fëna nësëd watac. ⁹ Kabi kerik hnë *sariya* rac: «Ge yihni ŋa ndokuŋëd ant'arëmpuna wës ŋa soŋe antë tokënd roka ŋa.» † *Wënu* ŋa wuhni wï fo bi kwëtahnëk anëf? ¹⁰ Gena bi

soŋe fuhnë nësëk? Ha, soŋe lëw fu herik waŋi wanës. Ale yamëd a g'ale varëpëd a ndokuŋëdëni kabi njëtëni nuŋadëni sah lëw hni ŋa. ¹¹ Nadëbun hnë wuhnë ifërën Iyir Ipacah ŋa, awa ge mbarëpabun viryampo hnë ile hwëhnhërun hnë duniŋa li, ndëcëtëbun bi ile saŋëk ŋa? ¹² Ge vëryampo tëfëkëhni nuŋani hnë le hwëhnhërun ŋi, do kas fuhnë tëfëkëfu lëbëfuni vëhni! Bare dilëfuhna koyëna. Nduñënadëfun fop, soŋe antë nti vahnë va ñwëŋëni *Wanës Wakasëk Këris* ŋa.

¹³ Njëtërun wapacëk vële ryokuŋëd *Cery Wën Cankaf* va, *Cery Wën Cankaf* ŋa ryavëdëhëhni; ha, vële sënad wasadëha *hn'ile cënade sadëha* hna nuŋadëni sah lëw hni ŋa hnë sadëha rac. ¹⁴ Ndampo fo nke, Ahwëhn a nësëk soŋe vële fëyahnhëd *Wanës Wakasëk* ŋa nuŋahnëndëni ipëyahntac ile tokëdëni ŋa.

¹⁵ Bare ami, ñoñ yëkëlehnëla hnë watac fop, do kerëda soŋe ile rëfëko rac; sëmu fecëhnhëko gë liwu watac! Ahnë dihëtëdilohna ile hnaŋënayendëho ŋa.

¹⁶ Ami, gena soŋe hnaŋënahnhëndu fëyahnhëdëfu *Wanës Wakasëk* ŋi, *Wënu* ŋa liyendëho: meko ge pëyahnhëla watac. ¹⁷ Ge ami dënk rëhnhëndëni iŋi doku, tëfakëho hwëhnaŋ icos; bare gena ufër mën ryokuŋëdëfu, ile kwëtehnhënhëko *Wënu* ŋa fo lidëfu.

¹⁸ Awa ye lë ye icos mën ŋa? Yëdahnëndu aki fo *Wanës Wakasëk* ŋa ye, hara tëyëla yëdayiwu le rëfëka njëdayi ale fëyahnhëd.

¹⁹ Mama nkebu afaya, bare aramp vahnë fop liyabu, soŋe fehëtahnëwëhni vahnë vëyabah dus ge kod nke.

²⁰ Had *sëwif* nkentibu wasëwif hna, soŋe fehëtahnëwëhni; had vële tampëko sariya Moyis va yentibu hnë aramp sariya hna, mama nkobu gentila aramp sariya, soŋe fehëtahnëwëhni. ²¹ Ndampo fo nke fëna, had vële wok vëhwëhnana sariya Moyis va nkentibuho hnë vële wok vëhwëhnana sariya ŋa, soŋe fehëtahnëwëhni. Umë dehnina kwëhnala sariya *Wënu* ŋa, kwëhnabu kabi sariya *Këris* ŋa rampëko. ²² Had vële mbak ikwëtahn nkentibu ge gë vëhni nkentibu, soŋe fehëtahnëwëhni. Nkebu ile-wo-le hnë vahnë hna fop. Gë wafere wä fop njëkëlehnënhëdëfu soŋe fehëtahnëwëhni vëryampo. ²³ Do umë fop soŋe *Wanës Wakasëk* ŋa lidëfu, soŋe hnuŋantahniwu sah mën nafa lëwu ŋa.

²⁴ Yëtëluhna bi vële lobëlëd va, vëhni fop nkaryëdëni ntobëla hna, bare aryampo fo ye ale hnuhfëd ile lobëlahnhëde ŋa? Awa garyëryin dus soŋe ahnuhafnu.

²⁵ Fop vële lobëlëd va ñwëŋëdëni viŋë viyabah soŋe mëkahnëni ndënkwanihëhni vëŋëntaŋ va. Vëhni ntidëni koyëna soŋe nuŋahnëni buña. Buña rac biŋëdina; bare fuhnë, ntiden soŋe nuŋahnin ile wok pudina muk. ²⁶ Soŋe umë ye, ami nkaryëdëfu yëkatëndu wapacëk gante pabëbu. Had awëy nkebu, gwëyëda bac fo. ²⁷ Ndokuŋëdëfu dus mbahn mën inŋi hafo wëku mbahn mën inŋi, soŋe antë saniwu ami dënk ale fëyahnhëd *Wanës Wakasëk* ŋa.

Itëfëta vacërakëlo fu vinte haraŋëdëhëfu

10 Vëŋënta mën, ñadëfu ayëtu ile yehëhniwo vacërakëlo fu hnë yamani Moyis hna. Vëhni fop

† 9.9: *Divëta Sariya* 25.4

kuyët njar nte yiryeryëdëhëniwo hna nkeniho do ntëmpëtaniho Wov Vëntah ÿa. ¹² Koyëna, vëhni fop tëfëniho njar nja do ntëmpëtaniho wov hna do umë yeho yarya lëw hni soje igelahn dëw hni gë Moyis nja. ³ Vëhni fop tokëniho roka ile njëdahniko Wën g'ambin ÿa, ⁴ do ceniho wënka wante njëdahniko Wën; ha hn'itaka nte njëdahniko Wën hunte lapëhnadëhëniwo ha cedëniho. Itaka tac Këris ÿa yeho. ⁵ Bare Wënu nja nënjëlawohna gë vëhni do njodëniho cëmëndëni gante-wo-gante wula hna afo nkoni vëhi fo hnë vële wätiko Esipët va. ††

⁶ Wanji tëfëka njëtëndanëfu soje antë tëfëlehnënden iña meh had gë inte tëfëlehnëdëniho vëhni ki.

⁷ Ant'asëmbëndu ile wok gena wën paryi, had gante ntidëniho vëryampo hnë vëhni ki. Vikerëh va nësëk: «Bulunda ÿa ntañaniho soje tokëni do ceni, tac matëlehnëni soje nëhëni.» ⁸ Antë ntinden fëna ndakëntal nte ñëwëk Wënu nja, had gante ntidëniho vëryampo hnë vëhni ka, soje rac vahnë wawuli wafëhw wahi gë warar (23,000) njonih cëmëlehnëni hnë fac ryampo fo. ⁹ Antë pëgwina Ahwëhn a had gante ntidëniho vëryampo hnë vëhni ka, soje rac walën ÿarëkëhniwo cëmëlehnëni. ¹⁰ Ant'awëhnandu had gante ntidëniho vëryampo hnë vëhni ka, soje rac mëleka icëm nja mbëvehnëkëhniwo.

¹¹ Vëyin nkehëhniwo vacërakëlo fu va do kerik soje kolin njëtën, fuhnë vële rëhayinëk wapuya duniya vi. ¹² Awa, ale liyahnëka nja wëk hn'ikwëtahn hna nti wajira soje antë njo. ¹³ Fop wadëñah wante yedëhu nja rac yedëhëhni vëyënta w va fëna. Wënu nja kahnëndak, tavëdiluhna aryëñehniwo ntëbi ile worun mëkëdiluhna aryuñëhawu. Ge ndëñërun, Wënu nja njëdadëhu fanka fa aholahnu aryuñëhawu hafo pu.

¹⁴ Soje umë, wëlawo mën wale ÿahnëbu dus, garyëryin waravahn *wamën* wale wok gena paryi!

¹⁵ Nësëndëmu had vële hwëhna hakili; yëkëryin wuh-në dënk wante hnësëhëniwo nji. ¹⁶ Ankëlëwa nte ryëwayik nte sëmbandenëha Wënu nja, gena bi, ge ce-handen uñen nja, ndënkwëtendëhëfu sat Këris ile rye-hëtik soje lëw fu ÿa do rac mbarëpëdëhëfu gë umë? Gena bi, ge tokëden mburu nja ndënkwëtehnëdëhëfu imbahn Këris nte wubëlehnik soje lëw fu ÿa, do rac mbarëpëdëhëfu gë umë? ¹⁷ Mburu ndampo fo yehëhna. Awa, fuhnë vële yabinëk vi, imbahn ndampo fo yeyinëk, kabi hnë mburu ndampo tac fo kwëhntanëkëfu sah.

¹⁸ Yëkëryinëhni bulunda *Isërayel* ÿi: vële rokëd fañar sadëha va vëwarëpëlëdina bi gë Wën hunte linëhnik sadëha rac? ¹⁹ Ye pëhnëtanëd wanës mën nji? Pëhnëtanëd bi fañar fale sënahnik sadëha wën ile wok gena paryi fi gë ravahn lëw ÿi kwëhna nafa? ²⁰ Hali! Nësëbu koyëna kabi wasadëha warac *wayine* sënanënde, gena Wën do ñada avarëpëlu gë wayine. ²¹ Kodiluhna asehahnu nkëlëwa Ahwëhn nja do asehahnu fëna nkëlëwa wayine nja; kodiluhna aroku ile varëpëlendëhu g'Ahwëhn a aroku fëna ile

varëpëlehnëdëhu gë wayine nja. ²² Ma iñëwary Ahwëhn nja bi ÿaden matëndin? Fuhnë bi lëbinëka fanka fa?

Ntiyi fop soje tufahnahni ina ÿ Wën

²³ Vëryampo ntehnëdëni: «Fop ma wëryayik.» Ha, bare gena fop hwëhna nafa soje ahn'a. Fop ma wëryayik, bare gena fop ya wënëd ikwëtahn vahnë. ²⁴ Ahnë antë njëkëlehn nafa lëw, bare njëkëlehn nafa vëyënta w va.

²⁵ Kodun aroku fop ile wafëde saha hna, hara tëyëlehnaluhna; ²⁶ Vikerëh va më lehnëk: «nkal inji gë ile yehëhna hnam ÿa fop Ahwëhn a hwëhnikë.» ²⁷ Awa, ge ale wok kwëtahnëlahna Yesu wacëku roka ÿalu hna do aña wu ayiwu, tokëryin fop ile yëdaderun ÿa, hara tëyëlehnaluhna. ²⁸ Bare ge ahnë ntehnëku: «Fañar fale sënahnik wamën wale wok gena paryi ye», ant'aroku, soje ale fëyaku ÿa ñëwahna yam hakili ÿa. ²⁹ Nësëda wanji soje wuhne, bare soje ale yëtëndanëdëhu ÿa hnësëdëfu. Didä hnë ige afaya mën ile kod aha wary nëwahne. ³⁰ Age camehnëbuha Wënu nja soje ile rokëdëfu ÿa, tokëda tase ahnë ale hod nëwo soje rac.

³¹ Awa, ge tokëdun ma cedun ma ge ntidun ile-wo-le ÿa, diryin fop soje arufahnahnu ina ÿ Wënu nja.

³² Ant'aliwu ile hëfëdëha ahnë wameh hna, nke *sëwif* ma ale wok gena sëwif ma avë cery sali Wën. ³³ Diryin g'ami ki: njawëredëfu soje vahnë va fop nëñahnëhni g'ami hnë ile lidëfu hna fop; yëkëlehnëda nafa mën dënk, bare nafa vahnë fop yëkëlehnëdëfu, soje pehëtahni.

11 Tëfëtalahnëryino, gante tëfëtalahnëdëfuha ami dënk Këris ki.

Asan g'asëval hnë Cery Sali

² Cëkwaryëmu soje ile ryënkwëtadunëho hnë ile-wo-le ÿi, do ile ya wënërun wante haranëmu nji.

³ Awa, ñadëfu ayëtu iyin: *Këris* ÿa ye asankaf vësan fop ÿa, asan a ye asankaf asëvalu ÿa, do Wënu nja ye asankaf Këris ÿa. ⁴ Awa age asan njëfad ma nësëhnëdëhni vahnë wanës Wën hara cënkak nkaf nja, arac Këris, asankaf alëwu ÿa, kihnenëd. ⁵ Do age asëval a njëfad ma hnësëhnëdëhëni vahnë wanës Wën hara cënkana nkaf nja, arac asanu ÿa kihnenëd. Had ale huntëcik nkaf nja nked. ⁶ Age asëval cënkadina nkaf nja, awa karëti! Bare cëfëhnëdëha soje karëti ma kuntëci. Awa, vësëval va tëfëkëhni cënkandëni. ⁷ Asan a, umë tëfëlahna cënkand nkaf nja kabi umë gë Wënu nja mën-tëlëni, tufahnëd *icëmb* Wënu nja. Bare asëval a, hnë umë tufëhna icëmb asanu nja. ⁸ Njëtërun gena asan a hnufik asëval hna, bare asëval a hnufik asan hna. ⁹ Do Wënu nja gena asan a ntiko soje asëval a bare asëval a ntiko soje asan a. ¹⁰ Soje umë ye, asëval a tëfëka cënkand soje tufahn hn'ucankaf asanu hna nke, do soje wamëleka wante yëkëd nja.

¹¹ Bare haryënk Ahwëhn hna, asëval a kodina nke asan këm do asan a fëna kodina nke asëval këm. ¹² Ha,

† 10.1: *Icahn* 13.21-22 †† 10.5 *Vaker* 14.29-33 † 10.7 *Icahn* 32.1-6 †† 10.8: *Vaker* 25.1-18 †† 10.9: *Vaker* 21.6

††† 10.26: *Wahnëw* 24.1; 50.12; 89.12; *Divëta Sariya* 10.14

asëval, g'imbahn asan na ntika Wënu na, do asan a, asëval hnagëdëha do umë fop gë Wën matik.

¹³ Yëkëryin wuhnë: canëk bi soje asëval nke cënkan këm ge njëfadëha Wënu na hn'ile ntide sali hna? ¹⁴ Do fëna, gena bi, vahnë va fop anjëtëni asan tëfëlahna tav nkaf ntëwu na imul hafo njaba dus. ¹⁵ Bare age soje asëval a ye, uhnatah ye age njabëka, kabi Wënu na njëdaka asëval imul yaryah soje nke acënkan ntëwu. ¹⁶ Bare age ahnë ñad nkawajëlënti soje wañi, ntëkwadëfunëha kwëhnalëfuhna namu hañary soje rac, vacery sali Wën va fop fëna wahwëhnana!

Roka Ahwëhn a

¹⁷ Tame ñadëmu hnësëhnu wakañary wante wodëmu cëkwaryëdiluhna. Paryi nke, wahumbar hun wa yiryeryëdiluhna haryënkwa, bare hamëhni njiryeryëdëhu. ¹⁸ Ryënkwerëyënkwa ya ten, nkwerëyëbu age mbarërun, gwëryëlëdiluhna yëbëlan hun, do ntiyah-nëko wëdampo toña ye. ¹⁹ Afo nke watac yëbëlan hun njavëtahni vële hahnëndak paryi va. ²⁰ Awa age mbarërun fop, wëla ntiyahnu Roka Ahwëhn a rokëdun, gena umë, ²¹ kabi age tokëdun, nëhëtaadun aravuni vëyëntaŵ va, umë lid afo vëryampo nko njohni inte na, vëyëntaŵ va pihënëni do ndëwëni. ²² Kwëhnaluhna bi watere hn'ile tokëdun do cedun? Soje ye yafañëdun Cery Sali Wënu ni? Soje ye yaadun asëfëhnanuni vële wok vëhwëhnana iñë vi? Ye hnapëdun hnësëhnu? Tëfëka bi sëkwaryu? Hali, hnë wañi cëkwaryëdiluhna muk!

²³ Awa, ikarañ inte hnuñajëbu Ahwëhn hna yëtëndanëmu: Ahwëhn a Yesu, hn'umëd unte njëdahniko hna, nufëko mburu, ²⁴ camehnëka Wënu na, umë nkubëlehnëk do ntehn: «Iyin mbahn mën inte yëdahnëdëfu soje hun na ye. Diryindën aki aryënkwëtah-nënduno.» ²⁵ Ga puhnani roka ya, Ahwëhn a umë nufëk nkëlëwa ñen waresen na do ntehn: «Anji nkëlëwa uñen ye dahëse akwëtëla kasëk mba Wën nte yabik gë sat mën ile ryehëtëde soje hun. Ante-wo-nte cedun g'ankëlëwa tac na, diryindën aki aryënkwëtah-nënduno.» ²⁶ Ante-wo-nte tokëdun anji mburu do cedun g'anji nkëlëwa na, icëm Ahwëhn na fëyahnedun koyëna, hafo mbokaj.

²⁷ Soje umë ye, ale rokëd mburu Ahwëhn a ma sed g'ankëlëwa ntëwu hara dënënëna ya, ahnë arac menëk soje imbahn do gë sat Ahwëhn a. ²⁸ Awa ale-wo-le hnë wuhnë tëfëka pëcëta nkaf ntëwu na ten ani gë tokahnënd anji mburu ma cëhahnënd anji nkëlëwa; ²⁹ kabi age ahnë tokëk do ce, hara yavëtëna imbahn Ahwëhn na ye, ahnë arac ntavah Wën njëkëlehnad. ³⁰ Soje umë ye vëyabah hnë wuhnë tesëni do vëhwëhnana fanka, do vëyabah cëmëni. ³¹ Bare age pëcë-taden vankaf fu va, Wënu na kitiñëdilëfuhna. ³² Bare age Ahwëhn a kitiñëdëhëfu do kwëdëndëfu, soje antë cëdinëfu gë duniya yi ye.

³³ Awa, vëyënta mën, age mbarëlerun soje roka ya, napëlëryin. ³⁴ Age ahnë inte na dus njoka, yalu hna tëfëka tok njintahnënde ga mbara. Koyëna, age mbarërun, Wënu na kitiñëdiluhna.

Soje wante wojëk na, age njijëbu pëhwëtëdëfu ami dënk.

Vile njëdahnëd Iyir Ipacah

12 Tame vëyënta mën, soje vile njëdahnëd Iyir Ipacah na yaadëfu hnësëhnu ayëtu ile ye toña ya soje virac. ² Njëtërun, ante nkorunëho yëtëlahna Yesu ten na, cëmbëdunëho wamën wante wok gena paryi, do wok kodina dënk nës, hara kodiluhna ayañë-nawu. ³ Soje umë lehnandëmu: Ale hnësëd g'Iyir Wënu na kodina ndëwana Yesu wëh, do ge ahnë gena g'Iyir Ipacah na kodina ntehn Yesu ye Ahwëhn a.

⁴ Awa, vile yëdahnëde va nëmpëlëk, bare Iyir Ipacah na fo yëdahnëd. ⁵ Uyëd ule ryonkuñahnëdehn wa nëmpëlëk, bare Ahwëhn arac fo ryokuñëhëde. ⁶ Wënu na vile ntid va nëmpëlëk, bare Wën hutac fo lid virac fop hnë vahnë hna fop. ⁷ Ale-wo-le nuñad uyëd wa tufahnahn Iyir Ipacah na hnë umë nke, soje ifërën vahnë fop. ⁸ Iyir na njëdadëha aryampo nësënd gë hakili, do añëntaŵ Iyir tac fo njëdadëha nësënd gante nke ile njëtëk ya. ⁹ Iyir tac fo njëdadëha ahañary ikwë-tahn yañah dus, Iyir dampo tac njëdadëha añëntaŵ njërëndëhëni vëres. ¹⁰ Njëdadëha añëntaŵ kat ntind viyë vifëmpëhñahnah, ahañary kol nësënd wanës Wënu na, ahañary kat kol njavëtënd ile watik hn'Iyir Ipacah tac dënk ya gë ile wok matina hnam ya, ahañary kol nësënd vanësa vante wok yëtina do añëntaŵ kol tükëtënd vanësa vatac. ¹¹ Wañi fop, doku Iyir dampo tac fo ye; njëdadëha gante ñad ka ale-wo-le uyëd minu.

Viyë viyabah hn'imbahn ndampo

¹² Awa, Këris ya gë imbahn nte hwëhñak viyë viyabah mëntëlëni. Viyë virac fop, mama njabahnëk, hn'imbahn ndampo fo nke. ¹³ Ha, fuhnë fop njaryinëkëfu soje nkeyin mbahn ndampo fo g'Iyir Ipacah ndanko: nke sëwif gë ale wok gena sëwif ma aramp gë ale wok gena aramp. Wënu na njëdakëfu Iyir ndampo tac.

¹⁴ Imbahn na gena iñë ryampo fo kwëhñak, viyabah ye. ¹⁵ Age ifary ya ntehnakënd: «Kabi gela vák, gentila mbahn hna», awa, soje umë gentina bi imbahn hna? ¹⁶ Do age nëf na ntehnakënd: «Kabi gela inkër, gentila hn'imbahn», awa, soje umë gentina bi mbahn hna? ¹⁷ Age imbahn na fop inkër fo yekënd, hak kokënd nkwerëyënd? Do ge anëf fo yekënd, hak kokënd tehënda viyë va? ¹⁸ Bare gena koyëna: mbahn na kwëhñak viyë viyabah va do Wënu na ntik ile-wo-le ya gante ñad ka. ¹⁹ Vák ya fo gena imbahn! ²⁰ Awa mbahn ndampo fo ye bare viyë viyabah yehëhna.

²¹ Inkër na kodina ntehn vák ya: «Balëlohna gë wëjë», do nkaf na fëna kodina ntehnëhni wapary na: «Balëlohna gë wuhnë!» ²² Wëla viyë vivë mbahn vile wok kwëhnana fanka va, kwëhñak nafa; ²³ do vile wëk va, virac lënënedën ntëbi vëyëntaŵ va. Vile wok tëfëlahna nuyi va yäk fabinëk dus, ²⁴ hara viwamah va balëlahna umë fop. Wënu na ntik mbahn na soje ntënëni viyë vëwëh va. ²⁵ Koyëna, viyë vëvë mbahn va

ndemalëd, pitëlëdina. ²⁶ Age iñë ryampo korotëd, viyëntaŵ va fop rëkëd korotëntëdeni; age iñë ryampo cëmbik, viyëntaŵ va fop natëntëdehëhni.

²⁷ Wuhnë, cery sali ŋa, imbahn Këris ŋa yerun, do alewo-le hnë wuhnë iñë ryampo ye hnë mbahn tac.

²⁸ Koyëna nke cery sali hna, Wënu ŋa *vëfayik* va ntik vëryënkwëryënk, vëhigëna va vële nësëd wanës Wën do vërarëna va vëharan vahnë; tac, nkeni vële lid vifëmpëhnahnah, gë vële hod njerëndëndëhëhni vëres, gë vële ryemadëhëhni vahnë do gë ige asankaf do kat hnësëd vanësa vante wok yëtina. ²⁹ Fop vëyena vëfayik, fop vëyena vële nësëd wanës Wënu. Fop vëharanëdëlëhnhina vahnë, fop vëlidina viyë vifëmpëhnahnah. ³⁰ Fop vëhwëhnana uyëd soŋe njerëndëndëhëhni vahnë, fop vëhnësëdina vanësa vante wok yëtina, do fop vëhodina tëkëtëni vanësa vatac. ³¹ Awa, yëkëlehnëryin ahwëhnawu vile njëdahnëd Iyir Ipacah iŋa vile yak nafa va.

Tame tufëdëmu gante ntide ka viyë vile lidun va soŋe përenahn fop.

Iŋahn ŋa

13 Age nësëbu vanësa vahnë ŋa do gë wëba wamëleka ŋa dënk, hara ŋahnëlëwëhnhina vëyënta mën va, wanës mën ŋa wanësa warali fo ye. ² Age nuŋabu uyëd soŋe hnësëndu wanës Wën do yëtu fop ile soŋik ŋa do hwëhnaŵ fop uyët wä, do age kwëhnabu ikwëtahn cankaf holahnu wëku fakëtu wahuŋ wä, hara ŋahnëdëwëhnhina vëyënta mën va, ñoñ gela. ³ Age njëdabuhëhni hnapul mën ŋa fop vëhaŋëhna va do yëdahnu mbahn mën iŋa pëdi hafo sëmu hara ŋahnëdëwëhnhina vëyënta mën va, umë ñoñ nëfadilohna.

⁴ Ale yahnëdëhëhni vëyëntaŵ va nduñënađ do pacëdëha ntaŋary iŋa. Nëwaryëdina, naŋënadina do kumadina fëna. ⁵ Ale yahnëdëhëhni vëyëntaŵ va didina iñë ile sëfëhnëk, njëkëlehnëdina nafa lëwu, davëdilahna ñap do dënkwëtađina uweh ile ntiyiko. ⁶ Natëdilahna age ntide ile rumpak, bare natëdëha age ntide ile satëk. ⁷ Ale yahnëdëhëhni vëyëntaŵ va tavëhnëd fop do kwëtahnëd fop do ntiyahnëdëha fop canjëd do nduñënađ fop.

⁸ Iŋahn ŋa tëkwëdina muk. Fac ryampo uyëd wanës Wën wante nësëdëni vahnë ndëcëd, do uyëd vanësa vante wok yëtina tëkwëd, do gë uyëd uyët wä ndëcëd. ⁹ Tame, uyët fu wä padëna do wanës Wën wante nësëden padëna; ¹⁰ awa age tëkik fac ile padëd fop ŋa, ile wok padëna ŋa godina. ¹¹ Ante nkobuho fatah ŋa, had fatah nësëdëfuho do had fatah nahadëfuho do toña fatah hwëhnabuho; bare tame naŋëbu, tavëbu fop ankeya vutah ŋa. ¹² Dol nudelënehna wapacëk viyë va, had hn'anjëka nihah nuden, bare wati yejëk, nuden wapacëk. Hnë iŋi wati, yëtëla fop, bare wati yejëk, njëtëdëfuha Wënu ŋa wapacëk had gante njëtëko Wën ki.

¹³ Awa viyë virar vi yed kwëlëkwël: ikwëtahn gë itamahn do gë iŋahn; bare iŋahn ŋa ye ile yak nëfak ŋa.

Soŋe wanës wante wok yëtina

14 Awa yëkëlehnëryin ayewu vële yahnëdëhëhni vëyëntaŵ. Yëkëlehnëryin fëna vile njëdahnëd Iyir Ipacah ŋa, do pecendiwu uyëd ahnësëndu wanës Wën. ² Ale hnësëd vanësa vante wok yëtina gena vahnë nësënd bare Wënu ŋa ye. Ahnë gwëryëhnhëdilahna; Iyir Ipacah ŋa tëkëd pëyahnënd viyë vile soŋik. ³ Bare ale hnësëd wanës Wënu ŋa, vahnë va nësënd soŋe njaŋwahn hn'ikwëtahn dëw hni hna, soŋe nirahni do mbosëvosehnhëhni. ⁴ Ale hnësëd vanësa vante wok yëtina va umë fo yaŋënađ, bare ale hnësëd wanës Wënu ŋa njaŋwëhëd ikwëtahn vëvë cery sali ŋa fop. ⁵ Ndëwadëfu aholu ahnësëndu wuhnë fop vanësa vante wok yëtina, bare ile ŋabu ŋandu dus ŋa umë ye aholu ahnësëndu wanës Wënu ŋa. Ale hnësëd wanës Wënu ŋa yak yabëka nafa ŋa gë ale holëk vanësa vante wok yëtina va, afo ge ahnë kod tëkët wante nësëd ŋa soŋe njaŋwahn ikwëtahn vëvë cery sali va.

⁶ Awa tame, vëyënta mën, age njijëbu ŋal hun hna do nësëhnhëndu vanësa vante wok yëtina fo, ye hnëfan-danëdëmu age gwëryëdanëdilhna toña soŋik ile njëtëndanëk Wën ma gwëneđa uyët hun wä ma nësëda wanës Wën ma kat karanjëdiluhna iñë? ⁷ Koyëna nke fëna soŋe vile yaŋwande va, gante nke takëralu ma itëmp ki: age këm fo tëmpëde itëmp iŋa, hak kode njëti gante tëfëka nkaŋi? ⁸ Do age lënkwi ŋa kwëhnana kopa facah, mo yëtëd soŋe ile lënkwi ŋa? ⁹ Wuhnë fëna, age nësëdilhna wanës wante wëryëde, hak kode njëti wante hnësëdun ŋa? Sël fo yed wanës hun ŋa! ¹⁰ Pacëk wanës wayabah wanëmpëlah yehëhna duniya li, do ulewo-le wä nke ile pëhnetanëd. ¹¹ Awa, age gwëryëda wanës ale hnësëhnhëdëho ŋa, ahneh ale hnësëhnhëdëho ŋa yebu, do umë ahneh mën ye. Gwëryëdilëfuhna. ¹² Soŋe umë ye, kabi ñadun dus uyëd Iyir Ipacah ŋa, yëkëlehnëryin ten njabu uyëd ule ŋaŋwëhëd cery sali ŋa fop.

¹³ Soŋe umë ye, ale hnësëd vanësa vante wok yëtina ŋa tëfëka munta uyëd soŋe kol tëkëtëhni wante nësëd ŋa. ¹⁴ Age gë vanësa vante wok yëtina njëfadëfu, ntaŋary mën ŋa njëfad, bare hakili mën ŋa yojëdina ñoñ. ¹⁵ Awa, hak ntide? Gë ntaŋary mën iŋa njëfadëfu, bare njëfadëfu fëna gë hakili mën ŋa; njëwëdëfu gë ntaŋary mën iŋa, bare njëwëdëfu fëna gë hakili mën ŋa. ¹⁶ Age camehnhëduha Wënu ŋa ntaŋary hu hna fo, ale yintik do wok yëtëna wanës watac, yëtëna ile hnësëdu ŋa. Awa, hak kod ntëkwand «Amina» iyëfa camehn hu ŋa? ¹⁷ Wëla ntehnë, iyëfa camehn hu ŋa përenak dus, yaŋwëhëna ikwëtahn ahnë arac.

¹⁸ Camehnhëbuha Wënu ŋa soŋe ile nësëdëfu vanësa vante wok yëtina, nësëdëfu lëbu wuhnë fop. ¹⁹ Bare, hnë mbarëla vële hwëtahnëka Yesu hna, pecenhëko hnësu wanës imbëd wante hode nkwey soŋe haranahnëwëhni vëhaŋary, gë ile hnësëbu wanës wawuli wante wok yëtina.

²⁰ Vëyënta mën, ant'anahandu had vutah. Age soŋe wameh ŋa ye, geryin had vunul, bare soŋe viyë

viÿentaŵ va fop geryin vicër. ²¹ Wëlin ile nësëk Vikerëh ÿa:

«Ahwëhn a më lehnëk, gë viÿë vahnë vële hnësëd uŵi hnës uhneh ñadëfu hnësëhnëwëhni iÿi bulunda, gë wës ahneh ñadëfu hnësëhnëwëhni, bare vëhnë-padilohna.» †

²² Ndanko fo nke, age ahnë nësëd vanësa vante wok yëtina, umë dahëse ye soÿe vële wok vëhwëtahna va kabi Wënu ña yëtëndanëdilëhniha iñë; bare umë kwëhnana nafa soÿe vële hwëtahnek va. Do age ahnë nësëd wanës Wënu ña, dahëse soÿe vële hwëtahnek ye kabi Wënu ña njetëndanëdëhëni iñë, bare umë kwëhnana nafa soÿe vële wok vëhwëtahna va. ²³ Tac age wuhne vële hwëtahnek va mbarërun, do wuhne fop afëgwëlehnu ahnësëndu vanësa vante wok yëtina, do age vëhawary vële wok vëhwëtahna rëkëk hn'ile nkerun hna, vëlehnëdilëhniha bi wuhne cenaku? ²⁴ Bare ge wuhne fop wanës Wën nësëdun hn'im-barëla hna do tëtëk ahaŵary ale wok kwëtahna ten, awa, fop wante nkweÿed ña pacënenëdëha umë aŵen ye, pëcëtaď nkaf ntëwu ña, ²⁵ do njetëd ile soŵik sakahn lëwu hna, awa, ndëkwëhnëd yëka ÿa nkal hna do cëmbëdëha Wënu ña ntehn: «Ha, paryi nke, Wënu ña fagant hun nke!»

Ile yeď hnë mbarëla

²⁶ Awa, vëÿenta mën, age mbarërun ye rëfëku aliwu? Ale-wo-le tëtëka nti ile njetëka Iyir Pacah ña: age iyëw ye njetëw, age ikaraŵ vëÿentaŵ va ye karaŵehni, age iyëtëndan iñë ye njetëndan, age inës vanësa vante wok yëtina ye nës, age kat itëkët vëÿentaŵ va wante hnësëde ña ye tëtëkëhni. Arabi umë fop ntiÿi soÿe njaŵahnëni vahnë hn'ikwëtahna. ²⁷ Age vahnë ñadëni nësëni vanësa vante wok yëtina, vëhi, ma antë ntëbini vërar, kodëni nësëni aryampo aryampo do nke ale rëkëted wante nësëdëni ña. ²⁸ Age ale hod tëtëk gena, ndemëhnani, antë nësëni: nësëhniha Wënu ña wahakili walëw hni hna fo.

²⁹ Age vële nësëndëhëni vahnë wanës Wën va ye, vëhi ma vërar nësëni do vëÿentaŵ va pëcëtani wante nësëdëni ña. ³⁰ Bare ge Wënu ña nësëhëka ahnë ahaŵary, ale hnësakënda tëtëka ndemëhna. ³¹ Ha, wuhne fop kodun ahnësëndu wanës Wën, bare aryampo aryampo, soÿe vahnë va fop ñëŵahnëni do nirayini. ³² Vële hnësëd wanës Wën va tëtëkëhni keryani soÿe antë ndëcëtëni wanës ña. ³³ Koyëna nke kabi Wënu ña ñadina ge vahnë va vëlenëndëina ile tantëk ÿa; umë yam ñad.

Ha, koyëna ntide hnë fop vacery sali hna. ³⁴ Soÿe vësëval va, tëtëlëhniha ñawëndëni hnë vëmbarëla hna: vëŵawëryanina ñawëndëni; tëtëkëhni ntënëni-hëni vëÿentaŵ va, gante nësëk sariya Wën ka. ³⁵ Ge mbalëkëhni soÿe pacënenëni iñë tëtëyënihëni vësan hni watere hna. Caŵëna asëval ñawënd hnë mbarëla hna.

³⁶ Hnë mbarëla hun hna bi matik wanës Wënu ña? Hnë wuhne fo bi tëtëk? ³⁷ Ge ntiyahnëka ahnë nësëd

wanës Wën, ntiyahnëka kwëhnak Iyir Ipacah ña, tëtëka njetë ile herëndëmu ÿi Ahwëhn hna matik soÿe aŵawëhnu. ³⁸ Ge ahnë pabëna, Wënu ña fëna pabëdilahna ahnë arac.

³⁹ Awa, vëÿenta mën, yëkëlehnëryin ten ahnësëndu wanës Wën do nt'avañëhnuni vahnë va soÿe antë nësëdëni vanësa vante wok yëtina. ⁴⁰ Bare fop tëtëka ntiÿi caŵ gante tëtëka ka.

Ibëhn Yesu Këris

15 Vëÿenta mën, ndënkwehnedëmu *Wanës Wakasëk* wante fëyamu ñi. Nëparun g'uhnatah do yaŵënerun. ² Gë warji pëhëtëderun, ge njaŵënerun gante pëyamu ki; ge gena umë kwëtahna hun ña sël fo ye.

³ Tëtëtanëmu ile hnuÿabu ami dënk ÿa, ihwëhn nafa ryënkweÿyënk ÿa: *Këris* ÿa cëmëk soÿe wameh fu ña, gante pëyahneko Vikerëh ka. ⁴ Kwëtiko hn'iyag do mbëhnëndaniko hnë fac rarëna hna, gante pëyahneko Vikerëh ka. ⁵ *Piyer*†† ndënkweko karyëtahn, tac vëfayik pëhw gë vëhi va fop. ⁶ Tac, ntëbi vahnë wakeme mbëd (500) karyëtahnëkëhniwo ndampo fo. Vëyabah hnë vërac nkoni, vëryampo fo sëmëk. ⁷ Tac, karyëtahnëkawo *Sak* fëna, do kat *vëfayik* va fop. ⁸ Karyëtahnëkëhniwo vëhni fop, tac, ga mbiÿëk, karyëtahnëgëkoŵo ami ale ye had fatah fante hnagik hnë wati le nkok tëtëlahna. ⁹ Ha, ami ÿak vak vëfayik hna. Tëtëlohna dënk ŵacindewu afayik, kabi korotehnebu cery sali Wënu ÿa. ¹⁰ Bare, Wënu ña, g'ufërën lëwu ŵa, njetëko yewu afayik, do tavëlohna nafa këm. Ndokuŵëbu dūs ntëbini vëfayik vëÿentaŵ vi fop; bare gena ami dënk ryokuŵëk, ufërën Wën ale ye hnë ami ÿa ye. ¹¹ Awa, nke ami ma vëhawary, ile fëyahnedëfun ÿa *Wanës Wakasëk* ña ye do watac ye wante hwëtahnërun ña.

Ibëhn vësëm

¹² Age pëyahnedëfun *Këris* ÿa mbëhnëk awa hak kod ahnë hnë wuhne ntehn vësëm va vëvëhnëdina? ¹³ Ge vësëm va vëvëhnëdina, awa Këris ÿa fëna bëhnëna; ¹⁴ do ge Këris ÿa bëhnëna, *Wanës Wakasëk* wante fëyahnebun do kwëtahnërun ña kwëhnana nafa. ¹⁵ Do kat, ile fëyahnedëfun soÿe Wënu ña wamër ye kabi pëyahnedëfun mbëhnëndanëka Këris ÿa hara bëhnëndanëlahna ge vësëm va vëvëhnëdina. ¹⁶ Ha, ge vësëm va vëvëhnëdina, awa Këris ÿa fëna bëhnëna. ¹⁷ Do ge Këris ÿa bëhnëna, kwëtahn hun ña kwëhnana nafa, do gë wameh hun ña nkorun. ¹⁸ Do fëna vële hwëtahnëka Këris do sëmëk va mbëvëni kwëlëkwël. ¹⁹ Ge soÿe iÿi duniÿa ÿi fo hwëtinek ikwëtahn fu ña hnë bëmënkël fu gë Këris hna, awa fuhne yeyinëk vële yëkëde had vële ÿak haÿëhnëk duniÿa li.

²⁰ Bare gena koyëna, Këris ÿa mbëhnëk! Umë ryënkwek vëhnëk hnë vële sëmëk hna, soÿe vësëm vëÿentaŵ va fëna mbëhnëntahnini. ²¹ Ahnë ryampo fo yojëk icëm ña, do ahnë ryampo fo yojëk ibëhn ña. ²² Ha, vahnë va fop cëmëdëni kabi Adam ye rëm

† 14.21: *Esayi 28.11-12*

†† *Piyer: Sefas kerik hnë Wagërek hna.*

sankaf lëw hni ŷa, do vahnë vële kwëhnëk Këris va fop mbëhnëdëni. ²³ Bare ale-wo-le, ge təkək wati lëwu ŷa, mbëhnëd: Këris ŷa ryënkwëk vëhnëk, tac ge mbokajëk vële kwëhnëk va mbëhnëdëni. ²⁴ Tac wapuya duniŷa ŷa rëkid, do Këris ŷa təkwehnëdëhëhni fop wayine wante hnaŷëk duniŷa ŷi do wëkëkëhni vahnë va gë fanka. Awa tac mbësahna ucankaf ŷa Wënu ŷa Rëm ŷa. ²⁵ Ha, afo Këris ŷa naŷ hafo hale këfëdëhëhni Wën vëyëw vëlëwu va fop kuyët wakwer wadëwu hna. ²⁶ Icëm iŷa ye aŷëw arëkwa ale rëkwehnëde ŷa. ²⁷ Ha, Wënu ŷa fop kwëtëkëhni gëd wakwer Këris hna. † Pacëk ge ntehnik «fop», gena soŷe Wënu ŷa hnësëde, umë ale yëdaka fop Këris ŷa. ²⁸ Ha, Wënu ŷa yëdadëha Aju ŷa ucankaf ŷa fop. Ge Aju ŷa njëdayik ucankaf ŷa, awa umë dënk hn'ucankaf Rëmu hna nked. Koyëna, Wënu ŷa fo yed ahnaŷ hnë fop.

²⁹ Ge ibëhn gekëndina, awa vële yaryëde soŷe vësëm va, ye hnëfadëhëhni? Ge ibëhn gekëndina, awa soŷe ye nyaryëdeni soŷe lëw hni? ³⁰ Do fuhnë dënk soŷe ye wafëden nte-wo-nte ŷa walaŷary walëw fu ŷa?

³¹ Vëyënta mën, paryi nke fac-wo-fac pabëlëdëfun icëm iŷa: paryi nke fëna natëko soŷe ile ntik hnë ŷuhnë Yesu Këris Ahwëhn fu ŷa. ³² Efes hna, mëtëbun gë vahnë vële ye wulaŷ paryi. Ge soŷe watoŷa vahnë fo yekënd, ye hnëfakëndëho? Ge vësëm va vëvëhnëdina, awa tokënëfu do ceyin, kabi acahn cëmëden. ††

³³ Kwëtëryin hakili: vërëfal vëwëh va përekanëdëni-hëhni vahnë vëfërën va. ³⁴ Bokanëryin vinahan vipërën hun va do ant'avok aŷenu! Nkeni hnë ŷuhnë vële wok vëyëtëna Wënu ŷa. Nësëdëfu waŷi do tëfakëha cëfëhnu.

Imbahn vële vëhnëk

³⁵ Bare ahnë kod tëy: «Hak mbëhnëdëni vësëm va? Iŷëhne sifa mbahn kwëhnađëni?» ³⁶ Gante nënkweru ka! Ile hnađëru ŷa kodina pëhn ge cëmëna ten. ³⁷ Do ye hnađëdu? Nađëdila atëh nte fëhniđ ŷa, uŷëc fo hnađëdu, mpëd uŷëc antimp ma uŷëc hnëda haŷary. ³⁸ Tac, Wënu ŷa njëdadëha uŷëc ŷa imbahn nte ñađ ŷa; uŷëc le-wo-le ŷa, mbahn dëwu ŷa kwëhnađ. ³⁹ Imbahn mëntëlëna g'iñëntaŷ: imbahn ahnë ŷa soŷe ahnë ye, iba wulaŷ ŷa soŷe wulaŷ ye, iba wusëry ŷa soŷe wusëry ye do iba wuwis ŷa soŷe wuwis ye.

⁴⁰ Nkehëhna fëna viŷë g'ambin vi do gë nkal vi; humpen viŷë vimbë ambin va nëmpëlëk gë vimbë nkal vi. ⁴¹ Humpen ulav ŷa gë ulepera ŷa do gë wahol ŷa nëmpëlëk; la hnë wahol hna dënk, wahumpen walëw hni ŷa nëmpëlëk.

⁴² Koyëna, ge vësëm va mbëhnëni, mbahn dëw hni ŷa mëntëlëdina g'inte kwëhnaniho ŷa. Age mbahn iŷa mbañik, had uhnëda ile nađik, nkëlëd, bare ge mbëhnëk, kodina mbok nkël. ⁴³ Age mbahn iŷa mbañik gwamëna, bare ge mbëhnëk gwamëk. Ge mbahn iŷa mbañik kwëhnana fanka, bare ge mbëhnëk njabëka fanka. ⁴⁴ Ge mbahn iŷa mbañik, mbahn ahnë fo ye, bare ge mbëhnëk, imbahn kwëhn Iyir Ipacah ye. Ha, ge mbahn ahnë nke, nke fëna mbahn kwëhn Iyir Ipac-

ah. ⁴⁵ Vikerëh wanës Wënu ŷa më lehnëk: «Adam, ahnë aryënkwëryënkwa a, ale yëdayik njënënd yeho.» Bare Yesu, nte ye Adam təkwa ŷa, ale yëdanëd iyir nte yënëndanëd vëyëntaŷ ye. ⁴⁶ Imbahn kwëhn iyir ŷa dënkwidina, iba ahnë ŷa fo ryënkwid, tac imbahn kwëhn iyir ŷa do njigi. ⁴⁷ Wënu ŷa g'inkal ŷi ñahanëka-wo ahnë aryënkwëryënkwa a bare ahigëna ŷa g'ambin matik. ⁴⁸ Vahnë vëvë nkal vi gë ale ñahanëko Wën g'inkal ŷa mëntëlëni, do vahnë vële yid g'ambin va gë ale ŷatik g'ambin mëntëlëdëni. ⁴⁹ Do ndampo fo nke gante mëntëlëk imbahn fu g'iba ale ŷahanik g'inkal ki, koyëna fëna mëntëlëd imbahn fu ŷa g'iba ale ŷatik g'ambin ka ge mbëhnëk.

⁵⁰ Vëyënta mën, wëli wante hnësëhnëdëmu ŷa: vimbahn fu vimbë nkal vi kodina nkenti *Naŷ Wënu* hna; ile yëlëd ŷa kodina nkenti hnë ile wok gëlëdina hna.

⁵¹ Njëtëndanëdëmu ile soŷik: cëmëdelënëhna fop, bare fuhnë fop nëmpëtëdenëhëfu; ⁵² umë ñap ntiyađ, hnë soŷe aryëm aŷesëlehn taŷ fo, ge nkweyrik idënkwa təkwa hna. Ge ntënkwi, vësëm va mbëhnëdëni soŷe antë mbok cëmëni do fuhnë fop nëmpëtëdenëhëfu.

⁵³ Imbahn nte yëlëd ŷa tëfëka mbaci ile wok gëlëdina, imbahn nte sëmëd ŷa tëfëka nëmpëti g'ile wok cëmëdina. ⁵⁴ Ge imbahn nte yëlëd ŷa nëmpëti g'inte wok gëlëdina ŷa, imbahn nte sëmëd ŷa nëmpëti g'inte wok cëmëdina, awa tac ntiyađ wanës wante herik ŷa: «Icëm iŷa mbëvehnik; Wënu ŷa məkëka.» †

⁵⁵ «Icëm, ne nke imëk hu ŷa? Icëm, ne nke rovahn ile rohahnëdu ŷa?» ††

⁵⁶ Rovahn icëm ŷa, wameh ŷa ye, do fanka wameh ŷa, *sariya* ŷa ye. ⁵⁷ Cëmbënëfuna Wënu ŷa, umë ale yëdadëhëfu imëk hnë wameh g'icëm hna g'Ahwëhn fu ŷa Yesu Këris .

⁵⁸ Awa, vëyënta mën vële ŷahnëbu, yaŷënyarin, ant'aholiwu aŷënkëlehniwu, kahnëndaryin dūs kwëlëk-wël hnë wadoku Ahwëhn hna. Njëtërun ambër nte yedëhu hnë wadoku Ahwëhn ŷa gedina muk nafa këm.

Koryi soŷe cery sali mbë Yerusalem

16 Tame, soŷe koryi ile varëpëde soŷe vële hwë-tahnëk vëvë Yerusalem va: diryindën ŷuhnë fë-na had gante nkabëbuhëhni vëvë vacery sali wavë Galasi ki. ² Hnë dimasi-wo, ale-wo-le hnë ŷuhnë pit ŷalu hna ile məkëd ŷa; antë hnapiwu rëkiwu mbarë-pahni. ³ Koyëna, ge təkibu, payëdëfuhëhni vële rëhnarun va njiryeryëni koryi ile varëpërun ŷa gë *Yerusalem* gë kayëte nte rufahnëd vëhni mo nkeni. ⁴ Age ami rëfëka yintiwu fëna, tëfëlëdëfun gë vëhni.

Ile ñađ nti Pol

⁵ Njidëfu Masedëwan, ge ndëcëbu hnam njiryidëfu gë ŷal hun. ⁶ Ñëwëdëfu ŷal hun hna mpëd hnë wati hu-ji hna fop. Koyëna, ge yiŷa yeŷu, kodun aryemawuno soŷe ryëcalu nkol kaŷary. ⁷ Aŷa nkaŷ, ñađa ryëcalu aki fo, pëhnabu mbiŷëlahnin gë ŷuhnë, ge Ahwëhn a

† 15.27: *Wahnëw* 8.6 †† 15.32: *Esayi* 22.13

‡ 15.54: *Esayi* 25.8 †† 15.55: *Ose* 13.14

maŵëk. ⁸ Bare Efes li nkodëfu hafo ambënt Pantëkot ña tëki, ⁹ kabi ifida fidëtak dús doku mën hna, bare vëyëw va njabëni fëna dús.

¹⁰ Ge Timote nehahnëryiku, kwëtëryin hakili antë memahna hnë wuhñë. Doku Ahwëhn ýa ndokuñëd, had ami. ¹¹ Awa, ahñë antë njafaña. Arabi mbokaj gë yam ýal mën li. Napëdëfuhëhni umë gë vëyëntaŵ va.

¹² Awa tame, ge soje aýënta fu Apolos ye, kamënaýehñëbuha dús njiryini gë vëyënta fu va ýal hun hna, bare maŵëna la toye njiryi gaki; njiryid ge njivë-maka.

Watëkwa

¹³ Kwëtëryin hakili: yaŵëñëryin ikwëtahn Këris ña, kamëñaryin do yaŵëryin. ¹⁴ Diryindën le-wo-le ýa g'ñjahn.

¹⁵ Njëtërun tere Sëtefanas ýa yeho vëryëñkwëryëñkw Akayi † hna vële hwëtahnëko va, do ndokuñëdëñihëhniwo dús vële hwëtahnëk va. Awa, njëfadëmu, vëyënta

† Akayi: Resiýo nte nkehahnëk nkol Korent ña ye.

mën: ¹⁶ maŵëñdinëhni viýë vahnë do gë fop vële mbëralandëni doku rac va.

¹⁷ Natëko gante njijëni vëhni Sëtefanas gë Forëtunatus do gë Akayikus ki kabi ndemaniho ile wojëkowo rëfëkawo alinëhnuno ýa, ¹⁸ do njaŵënaýehñëniho gante njaŵënaýehñënihu wuhñë dënk ki. Awa dënëñëryinëhni sifa vëyi vahnë.

¹⁹ Vëvë vacery sali wavë Asi †† va nkaýënihu. Akilas gë Përisëka do gë vële varëled ýal hni va nkaýënihu g'uŵac Ahwëhn a. ²⁰ Fop vëyënta fu vële ye ani va nkaýënihu. Gaýëlëryin g'ñjahn nte rufande vëyënta hna.

²¹ Ami Pol herëk iýi simpaýi gë vák mën ýi dënk.

²² Ale-wo-le wok ñadilahna Ahwëhn a, ndëwani uŵeh. Ahwëhn, yij!

²³ Arabi idëwa Ahwëhn fu ýa Yesu nke gë wuhñë.

²⁴ Nahnëmu wuhñë fop g'uŵac Yesu Këris ŵa.

---

†† Asi: Gena nkal cankaf nte wacik iýi wati koyëna ñi bare resiýo vë hnam ye.

2 Vëvë Korent

Wade yehëhna hnë inji kayëte

Afayik Pol cery sali mbë Korent ña kerëhnëk inji kayëte kigëna, wati nte nkeho Masedëwan hna hnë bëhn wafëhw imbëd g'imbëd ma hnë bëhn wafëhw mbëd g'imbëd gë ryaŵ (55 gë 56) ga ndëcëk hnagi Yesu ÿa. Pol pëmpëhnahnëkawo nkwëryëla ntëŵu ña gë vële hwëtahnëk vëvë Korent va antë nko nëfa. Atufahnëd hnatah lëŵu ŵa soñe imaŵëhn ntëŵ hni ña. Nësëd soñe wameh wante kitiñëk kayëte ndënkwëryënk ntëŵu hna do g'idëkwa catah ntëŵ hni ña; nkabahnëk soñe ile nkok yina njëkihni ÿa; kamënaŷehndëhëhni vëvë Korent va mbarëni koryi ndemahnënihëhni vëvë cery sali mbë Yerusalem ña hnë uhorot lëŵ hni hna; Pol nkwëryëk vëryampo hnë vëhni vëŵaŵëna soñe ile ntiyak had afayik do tëfëka pacëna. Pol nësëd hnë inji kayëte soñe yas rarëna lëŵu ile ñad njihahn njëkihni vëvë Korent va (12.14; 13.1). Wëlin wanës wadaŵ wakwëhn nafa hn'inji kayëte: doku, Pol, wanës, fanka, toña, ikwëtahn, iyir.

Wëlin gante nke kayëte ka:

- Simpaŷi gë cëmb (1.1-11)
- Pol nkwëcëtëk ile ñadëho nti ÿa (1.12-2.17)
- Soñe kwëtëla kasëk (3.1-7.1)
- Uhnatah Pol (7.2-16)
- Uhwëhna nëf (8.1-9.15)
- Idëkwa Pol soñe vële hnëŵëdëha (10.1-11.15)
- Horot ile yehaŵo Pol ÿa (11.16-12.21)
- Siyab rëkwa Pol (13.1-14)

1 Ami Pol, *afayik* Yesu Këris ÿa yehahnëbu kabi Wënu ña ÿak koyëna. Gë aŷënta fu ÿa, Timote, nkebu. Kerëhnëryiderun ŵuhnë vëvë cery sali Wënu nte ye Korent ñi do gë fop vële hwëtahnëka Yesu hn'inkal Akayi va fop. ² Arabi Wënu ña, Rëm fu ÿa g'Ahwëhn a Yesu Këris ndëwanihu do njëdënihu yam ÿa!

Pol camehnëdëha Wënu ña

³ Cëmbënefuna Wënu ña, Rëm Ahwëhn fu ÿa Yesu *Këris*, Rëm fu le fëbëka kayëhnahn ña, ale hamënaŷehndëhëfu kwëlëkwël! ⁴ Kamënaŷehndëhëfu hnë horot fu hna fop soñe mëkin fuhnë fëna kamënaŷehninëhni fop horot hna, njëdayinëhni ikamëna nte hnuŷayinëk fuhnë dënk hnë Wënu hna. ⁵ Do gante korotëntëderun ðus wahorot Këris ŵa, koyëna fëna Këris njëdadëhëfu ikamënaŷehn yabah. ⁶ Age korotëdëfun, soñe ahnuŷahnu ikamënaŷehn ña ye do gë ipëh iña; ge kamënaŷehni bun, soñe ahnuŷahnu ikamënaŷehn nte yaŵënaŷehndëhëfu ye gante korotërun gë fuhnë ki. ⁷ Ikwëtahn fu soñe hun ña njaŵëk. Ha, njëtëbun gante nkentëderun hnë horot lëŵ fu ka, nuŷantëderun fëna kamënaŷehn nte hnuŷadëfun hna.

⁸ Ha, vëŷënta fu, ñadëfun ayëtu horot sankaf ile ryuñë nabun hn'inkal Asi hna: horot fu ÿa ntënkëfuno

ðus, ntëbëkëfuno fanka, ntiyahnëkëfuno dënk cëmëdëfun. ⁹ Ha, ntiyahnëkëfuno idaŵ fu ña fëhnayik. Nkeho koyëna soñe antë hwëtahn fu vankaf fu va dënk, bare Wënu hunte ŵatëndëdëhëhni vësëm ña fo hwëtahnëbunëho. ¹⁰ Umë fehëtëkëfu inji cëm do mbokëd pehëtëfu kat; ha, pacëkëfu nkod pehëtëndëfu. ¹¹ Wënu fëna ndemadunëhëfu fac-wo-fac g'iyëfa hun ña. Koyëna, nuŷadëfun Wënu hna ufërënak lëŵu ŵa soñe iyëfa nte njëfanëhnënihëfu vahnë vëyabah na do vëyabah camehnëdëniha Wënu ña soñe ufërënak ule njëdakëfu ÿa.

Pol nkwëcëtëk ile ñadëho nti ÿa

¹² Wëlin ile hnatëndanëkëfu ÿa: vinahan fu va ntañak soñe ile yasëbun duniŷa li, do kas hnë ŵuhnë. Njasëbun gë ipacëna do gë toña nte ŵatik hnë Wënu; gena gë uyët vahnë, bare g'ipërëna Wënu ña nke. ¹³ Vile ŷaderun afëyayiwu ÿa umë herëhnëryiderun, gena ihaŵary. Gaki nkwëryërun wëdampo do ntiyahnëko ile wëryëdun padëd fac ryampo. Koyëna natëdëfu gë fuhnë had gante natëdëhëfu gë ŵuhnë ki hnë fac Ahwëhn a Yesu.

¹⁵ Kwëtahnëbuho watac do soñe umë ñadëfuho yiryiwu wahwënta wahi ÿal hun hna, soñe natu g'ahaŵary.

¹⁶ Ñadëfuho rëfëryiwu ÿal hun hna age njidëfu gë

Masedëwan, tac ge matibu hnam, ýalun hna ñadëfuho vokaju. Tac ge matëbu ýalun hna ñadëfuho arye-mawuno fere yiwu Yude. ¹⁷ Ante pëhnabuho watac ña, ntiyahnëkuno bi wakihnah ye? Wante fëhnadëfu ña nahan vahnë fo bi ye, vële nësëd: bi «ha» bi «hali» ndampo fo?

¹⁸ Wënu ña umë dënk njëtëk wapacëk: wante hnësënderun ña gena «Ha» do «Hali» ndampo fo. ¹⁹ Aju Wënu ña, Yesu Këris, ale fëyahnëbun ami gë Silas do gë Timote ýalun ýa yijëlohna soñe ntehn «Ha» do «Hali» ndampo fo. Wadëwu ña, «Ha» fo yeho. ²⁰ Yesu ye «Ha» fop wante nësëko Wënu ña ntid. Awa ge muntaden gë wac Yesu ntehnëden «Amina», *cëmbahnina* Wënu ña. ²¹ Do Wënu ña umë dënk yawënedëhëfu gë wuhnë, hnë bëmënkël fu gë Këris hna. Wënu ña, umë dënk rëhnakëfu, ²² iyavëta lëwu yëdakëfu, Iyir Ipacah, nte kwëtëk ña vintawary fu hna, nke dahëse ile rufëdëhëfu paryi nuýaden viýë vile ñad njëdafu va.

²³ Awa age nurun ga nkobu bokala gë Korent kabi kayëhnahnëko gë wuhnë ye. Arabi sëmu ge mërëdëfu! Wënu ña ye sede ntawary mën ña. ²⁴ Yëkëlehnëlfuhna yefu vësankaf hun, alehniwu gante ntidun kwëtahn hun ña. Ikwëtahn hun ña njawëk! Bare ñadëfun ryokujëntifu soñe uhnatah hun wã.

2 Soñe umë ye, pëhnabu antë vokaryiwu gë ýal hun, antë voku yiwëhnëndanu. ² Age njiwëhnëndanëmu, mo yëdadëho uhnatah wã? Vële yiwëhnëndanëbu va bi? ³ Soñe ile herëhnahnëmuno koyëna ýa: ñadëwohna, ge tükeryibu, njiwëhnëndanëniho vële rë-fakëha njëdaniho uhnatah wã. Pacëko: ge natëko, wuhnë fëna natëdëhu fop. ⁴ Yëtëryin, gë wako mën ña kerëhnëmuno, sakahn mën ha pëbëkawo yiwëhnah g'ufëmpëhnahnah. Keryëhnëluhna soñe yiwëhnëndanu, ntibu rufahnu iña cankaf dús nte hwëhnabu soñe hun ña.

Itavëhn awen

⁵ Age ahnë likawo aýëntawu lavah, gena ami ntiko, kode ntehnë wuhnë fop ntiko. Gena soñe ýayëndanu hnësëhnëmu watac, toña ýa dënk ye. ⁶ Soñe ahnë arac, ikwëd vëýëntawu va gwër nkedëha. ⁷ Tame tëfëku aravëhnuna do ahamënaýëhnuna, soñe antë pëba uyiwëhnah sankaf dëcët. ⁸ Awa tëyëdëmu, tufëryina ñadunëha. ⁹ Wëlin soñe ile herëhnahnëmuno: ñadëfuho yëkëhnahnu soñe yëtu bi mawëhnëdun fop wante lehnëderun ña. ¹⁰ Ge tavëntunëha ahnë, tavëndëbuha ami fëna. Do ami, ge tavëhnëbu —ge nke iñë ile rëfëka ravëhnu— soñe hun ýa ravah-nëdëfu haryënkwa Këris hna, ¹¹ soñe antë *Sintani* nuýa rënka ile tokandëhëfu. Njëtinëk dús vinahan vidëwu va.

Pol Tërowas hna

¹² Ante tükëbuho Tërowas soñe fëyahnu *Wanës Wakasëk Këris* ña, Ahwëhn a pidëtëhnëkowo nkañ soñe lihahnu. ¹³ Bare ndëñëbuho dús, kabi

tëkatëlëwãwohna hnam Tit, arëfëlënta mën a. Soñe rac koyabuhëhniwo vëvë Tërowas va yilehnu Masedëwan hna.

¹⁴ Arabi cëmbi Wënu ña! Mëkëden fop kabi gë Këris nkeyinëk kwëlëkwël. Pab gë fuhnë Wënu ña njëtëdanëdëha Këris hn'ile-wo-le hna, had datikola ile rehëd gante-wo-gante. ¹⁵ Ha, tehëden had datikola hnëñah Këris ýa soñe icëmb Wënu ña fagant vële rëfëk nkañ nte yiryeryëd g'ipeh ka do gë vële rëfëk nkañ nte yiryeryëd g'icëm ka. ¹⁶ Soñe vëryaw, rehërya icëm ye ile yiryeryëd g'icëm; vëýëntaw va, rehërya uwám ye ule yiryeryëd g'uwám usër. Awa mo rëfëka nti ýi sifa doku? ¹⁷ Fuhnë gelëfuhna had vëyabah vële wafëd wanës Wën ki. Hali! Wënu ña fayikëfu awa toña hnësëdëfun tase lëwu hnë ibëmënkël fu gë Këris.

Soñe kwëtëla kasëk

3 Awa, ntiyahnëku bi itufëhna vokëbun rufëhnandëfu gë watac? Mbalëkëfu bi, had gë vëýëntaw ki, vëkayëte vante yëtahnedunëhëfu fuhnë gë vëýëntaw? ² Wuhnë dënk ye kayëte ntëw fu tac nte herik hnë wasakahnu fu hna, nte kodëni vahnë va fop njëtëni do karanëni. ³ Ha, pacëk kayëte nte kerëk Këris ña yerun do hnë doku lëw fu hna ntihahnëk watac. Gena gë ihera kerik bare gë Iyir Wën hunte wok cëmëdina nke; kerina hnë wëraka, bare hnë wasakahnu vahnë hna kerik. †

⁴ Pacahnëkëfu wanj haryënkwa Wën hna, soñe Këris ýa. ⁵ Diyahnëlfuhna kodëfun lifu iñë fuhnë fo, bare g'idema Wënu ña wëkahnëbun lifu ile lidëfun ýi. ⁶ Umë wëkahnëbun yefu vële hnësëd soñe kwëtëla kasëk ña. Kwëtëla tac, matina Sariya Moyis ýa, bare hn'Iyir Ipacah hna matik. Sariya Moyis ýa g'icëm njiryeryëd, bare Iyir Ipacah ña uwám wã njëdahnëd. ††

⁷ Hnë wati Sariya Moyis hna Wënu ña tufahnëdëho untënah ntëwu ña g'untancah cankaf. Yëka Moyis ýa ntancëdëho dús afo vëva *Isërayel* va vëhodilohna ntañëniha, bare untancah tac mbiýëdilohna. Ge paryi sariya ýa kwëhnako untënah ñi mama nkehahnëko doku lëwu ýa iyiryery vahnë g'icëm, ⁸ do kas untënah doku Iyir ña kwëhnadina rëkwëlehna! ⁹ Ha, ge doku sariya le yojëd ntavah Wënu ña kwëhnak untënah ña awa untënah nte kwëhnak doku Iyir nte satënëd ña lëbëk dús. ¹⁰ Do haryënkwa hnë ñi danc ntënah cankaf, danc ntënah sariya ýa goryeryëna nafa. ¹¹ Ge vëýi vërac vile wok biýëna va njabëkawo dús ntënah ña, awa vile viýëd va lëbëka ntënah ña.

¹² Awa kabi ikwëtahn hwëhnayinëk hnë doku Iyir Ipacah li, gë afaya sankaf nësëden. ¹³ Didelënhëna had Moyis, umë ale sënkadëho yëka ýa memaýëhnahnëhni vëva Isërayel va antë nuni yëka lancah lëwu ýa lakënde lancah rac biýëdina. ¹⁴ Ntidëniho koyëna kabi wahakili vëva Isërayel va pidako, do cënkana tac nkok hafo dol ge karanëdëni Vikerëh Vicër na. Ante mawëhnëdëhnëha Këris ña fo ntihëtaf anj cënkana. ¹⁵ Ha, gë dol nte-wo-nte karanëdëni vëva Isërayel vëkayëte Moyis va, iñë sankëd wahakili walëw hni wã. ¹⁶ Bare ge

† 3.3: *Icahn* 34.28 †† 3.6: *Icahn* 34

ahnë gwëcëtak tëfa Ahwëhn a ntihtëhnëde cënkana. ¹⁷ Awa, Ahwëhn a, umë hwëhna Iyir na; do hn'ile nke Iyir Ahwëhn hna, hnam nke ige afaya na. ¹⁸ Do fuhnë fop, kabi wayëka fu wa cankëtak, nuden do tufahnëden hnë vankeya fu hna untënah Ahwëhn na. Awa Iyir Ahwëhn a vacëdëhëfu, ntidëhëfu nkeyin gante nke umë ka, g'untënah nte wënad kwëlëkwël.

Hnapul vë g'ambin hnë vapeya intil

4 Awa, yambëdilëfuhna kabi Wënu na, g'ikaÿëhnahn dëwu na, kwëtehnahekëfu iÿi doku. ² Tavëbun vankeya vacëfëhna vante soÿaryëdëfunëho, iñë gena ile lidëfun rokahnëfuni vahnë do tumpëdilëfuhna wanës Wënu na; bare toña ÿa yëtëdanëdëfun wapacëk do koyëna njëkëlehndëfun hnuÿafu ikwëtahn vahnë va fop haryënkwa Wën hna. ³ Ge *Wanës Wakasëk* wante fëyahndëfun na cënkak hnë vëryampo, hnë vële rëfëk nkaÿ nte yiryeryëd g'icëm ka fo nke koyëna. ⁴ Vëhni vëhwëtahnëna kabi Sintani, wën iÿi duniÿa, mëpëndanëk wahakili walëw hni wa. Koyëna vëhodina nuni humpen Wanës *Wakasëk* wante rufahnëd ntënah *Këris* na, ale ye aÿwëntëlënta Wënu na. ⁵ Gena soÿe lëw fu dënk fëyahndëfunëhëhni vahnë va, bare soÿe Yesu *Këris* Ahwëhn a ye; ge fuhnë ye, gelëfuhna Ahwëhn a, vëryokuÿëhn hun fo yebun soÿe Yesu ÿa. ⁶ Wënu na më lehnëko: «Arabi humpen ha ntanc fagant hn'umëhwëry hna!» Do umë dënk lancëdanëk humpen hudëwu ha hnë wasakahn walëw fu hna, soÿe njëtahnin untënah ntëwu nte lancëd hnë yëka *Këris* hna. ⁷ Bare iÿi hnapul, hnë vapeya intil nke, umë fëhntahnëd fuhnë ye, gante njëtande iÿi fanka sankaf ile lëbëk fop matina ÿal fu, bare hnë Wën hna dënk matik. ⁸ Ndëhëhnbun gante-wo-gante, bare njwëÿehndëdëfuhna; mpaÿëmpaÿendebun dus, bare cilëtadilëfuhna; ⁹ koroteyehndëdëbun, bare Wënu na tavëdilëfuhna; këfëdëbun, bare mëkëdëdëfuna ryaÿifu. ¹⁰ Kwëlëkwël njoyinëk hnë vimbahn fu hna icëm Yesu na, soÿe uwám lëwu wa tufëhnahn fëna hnë vimbahn fu hna. ¹¹ Pabëlëdëfun icëm na kwëlëkwël soÿe Yesu ÿa, soÿe nuhahni uwám Yesu wa hnë vimbahn vidëw fu vinte rëfëka cëm va. ¹² Koyëna icëm na hnë fuhnë ndokuÿëd, bare uwám wa hnë wuhne ndokuÿëd. ¹³ Vikerëh hna kerik: «Kwëtahnëbu, soÿe umë hnësahnëbu.» † Fuhnë fëna sifa ikwëtahn tac hwëhnabun do soÿe rac hnësëdëdëfun. ¹⁴ Ha, njëtëbun Wën hunte vëhndëdanëka Ahwëhn a Yesu mbëhndëdanëdëhëfu fuhnë fëna gë Yesu do kwëtëdëhëfu gë wuhne darël lëwu. ¹⁵ Fop ile horotëdëfun ÿa, soÿe nafa hun ye, soÿe ipërëna Wënu na nkod campënd vahnë hna, do koyëna icamehn nte camehnëde Wënu na nkwënad soÿe *icëmb* dëwu na.

icëmb nte yejëk na pudina

¹⁶ Soÿe umë ye yambëdilëfuhna. Wëla imbahn fu na përekand toye toye, ntaÿary fu na fac-wo-fac kasëkad.

¹⁷ Horot fu vë gaki ÿi kihnek ge mëntëndëlehni gë *icëmb* nte hnuÿaden na, kabi horot rac hnuÿahnëden iÿi cëmb yabah nte wok pudina. ¹⁸ Awa, fuhnë yëkëlehndëdilëfuhna ile hnude, ile wok nudena yëkëlehndëdëfun, kabi ile hode nuyi ÿa biÿëdina dus, bare ile wok nudena ÿa nkod kwëlëkwël.

5 Imbahn nte hwëhnayinëk nkal li, had *usank* ule fërekad fac ryaÿ ye. Bare njëtinëk, ambin hna, kwëhnayinëk acery nte wod kwëlëkwël. Wënu na lik, gena vahnë. ² Do tame, njëmëden, kabi ñankahnëkëfu cudayin mbahn ambin na, nte yed cery fu na. ³ Koyëna lakënde pitëlin g'imbahn fu na duniÿa li tëkatëdëdëdëfuhna na fo kabi cudayinëk mbahn mbë g'ambin na. ⁴ Ha, mpëd ante ÿëwahninëk hn'usank hna, njëmëden had idib dënah ryibinëk. Gena kabi ñaden cudëtayin imbahn fu na bare pecehnëkëfu cudayin mbë ambin na, soÿe mbahn nte wok cëmëdina na kohn mbahn nte sëmëd na. ⁵ Wënu na dënk ye ale fëhwëtaryëkëfu soÿe rac. Njëdakëfu Iyir Ipacah na had sah ryënkweÿyënkwa hnë viÿë vile kwëtëhnekëfu hna.

⁶ Koyëna, pëbëkëfu kwëlëkwël ikwëtahn na. Njëdëbun ge hn'imbahn hna nkobun lëdëfu, tëhayilënhna idëd Ahwëhn hna. ⁷ Ha, g'ikwëtahn na njasëdëfun, gena gë inu. ⁸ Pëbëkëfu ikwëtahn na do pecehnëkëfu ravëfu iÿi mbahn do yifu lëdëfu darël Ahwëhn a. ⁹ Bare ile ÿadëfun ryënkweÿyënkwa ÿa umë ye, nëÿahna gë fuhnë wofu hnë iÿi mbahn ma ravëfu. ¹⁰ Fac yed fuhnë fop tëfëka kahnin kitiÿa *Këris* hna soÿe kitiÿ fu. Koyëna ale-wo-le nuÿad icos ile ndokuÿëk ÿa hnë duniÿa lëwu hna nkal li, nke ifërën ma iÿeh.

Doku ikonjëndëlehn

¹¹ Idak gë Ahwëhn a vintaÿary fu hna nke, soÿe rac njëkëlehndëden maÿëhneniha vahnë va. Wënu na njëtëkëfu wapacëk, do ntiÿahnëko wuhne fëna, hnë walaÿary hun hna, njëtërunëho wapacëk. ¹² Nädilëfuhna nke had itufëhna vokëbun rufëhndandëfu, bare ñaderun ayëdayiwu ile hodun asamehnahnëdunëfu, aholahnu alëkwanduni vële naÿënarÿëd hnë ile hnude fo hara gena ile ye ntaÿary hna. ¹³ Ge had cenakëfu nkebun, soÿe Wënu na ye; bare ge gë hakili ntibun, soÿe hun ÿa ye. ¹⁴ Inahn *Këris* na liÿëhndëdëhëfu, kabi pacëkëfu waÿi: *Këris* cëmëk soÿe fuhnë fop, awa koyëna, fuhnë fop cëmëntinëkëfu gë umë. ¹⁵ Cëmëk soÿe fuhnë fop, koyëna godëlënhna njëkëlehndëden hnëÿah lëw fu fo, bare rëkëde njëkëlehndëden hnëÿah ale sëmëk soÿe lëw fu ÿa do vëhnek vësëm hna.

¹⁶ Soÿe umë ye gona njëkënde ahnë gante njëkëdëha duniÿa ki. Wëla kobëri na njëkëbunëha *Këris* ÿa gante njëkëka duniÿa ki, tame gona njëkënde koyëna. ¹⁷ Awa, ge ahn'a gë *Këris* ÿa nkeni, ahnë ahasëk ye: vantiya vacër va ntihtëtik, vantiya vakasëk va ye. ¹⁸ Umë fop Wënu hna matid, umë ale honjëndëlehnekëfu gë umë g'uryema *Këris* wa do hwëtehnahekëfu doku ikonjëndëlehn na. ¹⁹ Ha, Wënu na honjëndëlehnekëhni vahnë va g'umë hn'ibëmënkël

† 4.13: *Wahnëw* 116.10

fu gë Këris, tavëhnëkëhni wameh wadëw hni ña. Do payëkëfu soñe pëyahnin konjëndelehn tac. ²⁰ Awa gë wac Këris ÿa payibun do g'uryema Wënu ña nësëdëfun had umë dënk wacëdëhu. Awa, këlayirun g'u'wac Këris ÿa, ma'wëryin ahonjëndelehniwu gë Wënu ña. ²¹ Këris kwëhnalohna wameh, bare ntibëko wameh fu ña soñe fuhnë vële yeyinëk g'umë va, Wënu ña catahna gë fuhnë.

6 Këladerun, fuhnë vële ryokujëhnëdëha Wën gë wuhne, antë ahnëhahnu uyëd ule hnu'yarun gë Wënu ña. ² Wënu ña më lehnëk:

«Hnë wati le rëhnabu hna, ma'wëbu uyëfa hu wã, hnë fac peh hna, njijëbu ryema'yi.» †

Awa tame, wëli wati ile ma'wahnedë Wën iyëfa vahnë ña; wëli fac peh ña.

³ Nädilëfuhna lifu iñë le hođ menehna ahnë hn'ikwë-tahn dëwu hna soñe antë kwëhna ile nëwëdëhëfu hnë doku lëw fu hna. ⁴ Bare, fuhnë ñadëfun rufënafu hnë ile-wo-le hna had vëryokujëhn Wën paryi. Koyëna ðuñënadëfun g'ikamëna cankaf wahorot wã, wadëñah ña do wëwati wahambah wã; ⁵ vandaf va, icëd iña, iñañëna vahnë ña; wadoku wadakah ña, wank wakwëd ña do roka ÿa; ⁶ G'usatah wã njasëdëfun, g'uyët wã, g'ïduñëna ña, do g'ipërëna ña. Iyir Ipacah ña gë fuhnë nkentik, iñahn fu ña paryi nke, ⁷ pëyahnedëfun toña ÿa do Wënu ña njëdadëhëfu fanka soñe doku rac. Iwëta fu ÿa idi ile satëk ÿa ye. ⁸ Vahnë va ntënëdëdënihëfu, viyë cëfëhnanëdënihëfu; vëyëntaw ntehnëdënihëhni vahnë wanës wapërën soñe fu ÿa, viyë wameh. Pëlanihëfu vëwër, bare toña ÿa hnësëdëfun; ⁹ had vële nkoni vëyëtëna pëlanihëfu, bare njëtënihëfu dus; had vële lakurëk pëlanihëfu, bare wëli, uwám hna fo nkobun; koroteyehn koroteyehnedënihëfu, bare vëhodina ndawënihëfu; ¹⁰ njiwëhnenëdanëdënihëfu, bare vëhnatah fo yebun kwëlëkwël; ka'yëhnëbun bare mbetëndanëdëfunëhëhni vahnë vëyabah; ñoñ kwëhnalëfuhna, bare kwëhnabun ile-wo-le ÿa.

¹¹ Wuhne vëyënta fu vëvë Korent, pacënanirun, pidëtëhnirun wasakahn fu wã. ¹² Tufirun iña fu ña fop, bare wuhne tufëlunëfuhna iña hun ña. ¹³ Nësëhnëdëmu had vutah mën: pidëtëhnëryinëfu, wuhne fëna, wasakahn hun wã!

Itëhna ale rëfëka a'yëlëlu

¹⁴ Antë avanku kwëtëla gë vële wok vëhwëtahnelahna Këris va. Ye kod mbankëni vësatah va gë vële wok vëlënënëna saryiya Wënu ña? Hak kod humpen ha mbankëni gë umëhwëry ña? ¹⁵ Këris ÿa kod bi cañëni gë Sintani? Ale hwëtahnëka Këris ÿa kod bi tëfëlëndëni gë ale wok kwëtahnëlahna ÿa? ¹⁶ Ye mbankëni Cery Wën Cankaf ña gë wamën wamër ña? Fuhnë, acery Wënu paryi ña yeyinëk gante nësëk Wën ka:

«Hnë vëhni ntëdëdëfu do gë vëhni rëkëdëfu yasëntëdewu,

Wën lëw hni ÿa yedëfu do vëhni bulunda mën nkedëni.» ††

¹⁷ Soñe umë ntehnëk Ahwëhn a:

«Cahnëryinëhni vële wok vëyëtëlohna vi do a'ya'wëtawuni.

Antë a'ÿaku ile ronkëk haryënk w mën do ami, kacadëmu.» †

¹⁸ «Rëm hun yedëfu, do wuhne vutah mën yedun, nësëbu ami, Ahwëhn Fanka Fop.» ††

7 Wëlawo mën vële ÿahnëbu dus, waji fop Wënu ña fuhnë ntehnëk ntinëhnedë. Awa pacënanëfu fop ile ronkënedë mbahn ña do gë nta'wary ña. Dënënënfëna Wënu ña do genëfu had umë dënk gante-wo ka.

Uhnatah Pol

² Pidëtëhnëryinëfu wasakahn hun wã. Ahnë dëntahnëlëfunahna, ahnë dawëlëfuhna, ahnë tokalëfunahna, ahnë nufëhnëlëfuhna ile kwëhnëk. ³ Nësëla waji soñe sëdahnu. Rëkëbu hnësu: hnë wasakahn fu hna nkerun kwëlëkwël lakënde sëmëfu. ⁴ Ikwëtahn cankaf hwëhnabu soñe hun ÿa, na'yënadëfu dus soñe hun ÿa. Wëla hnë horot fu hna pëbëko ikamëna'yëhn ña do kobëko hnatah wã.

⁵ Kobëri ante təkëbunëho Masedëwan hna, wëla toye yinëgalëfunohna. Sifa wadëñah ña fop fankëlëbunëho: vankwajëla caharab fu, gë vantakah wasakahn fu hna. ⁶ Bare Wën hunte hamëna'yëhnëdëhëhni vële silëtak va, kamëna'yëhnëkëfuno g'itëk Tit ña. ⁷ Do gena itëk dëwu ñi fo likëfu koyëna, bare ikamëna'yëhn nte njëdakëfu ñi fëna natëdanëkëfu. Pëyakëfu gante ñankahnëku soñe avok ahnuwuno. Pëyakëfu soñe uyiwëhna lëwun wã, do ikahnënda hun soñe mën a do soñe umë ye uhnatah mën wã nkwenak dus.

⁸ Ha, lakënde ge njiwëhnenëdanëmu gë kayëte nte herëhnimuno ña, curala soñe rac. Curabuho kobëri ña kabi kamahnëbuho njiwëhnenëdanëmunu fambëd gë kayëte tac, ⁹ bare tame, hn'uhnatah hna nkebu. Gena uyiwëhna hun wã hnatëdanëko, bare kabi uyiwëhna rac lik avacu vankeya hun va. Wënu ña ÿadëho koyëna, do aki fuhnë ñoñ diyiluhna wëh. ¹⁰ Uyiwëhna ule ñad Wënu ña lid mbacëni vahnë va vankeya vantëw hni va soñe Wënu ña kol pehëtahneni do curadelënëhna soñe yiwëhna rac. Bare uyiwëhna vë ðuni'ya ÿi, ile wok didina vahnë va mbacëni vankeya va, icëm njojëd. ¹¹ Yëkëryin uyiwëhna ule ñad Wënu ña ile nagëhnëku ÿa: gante ñankahnëkuno asahnu hn'u'wëh rac hna, tëyërunëho aravëhniwu kabi cilëtarunëho wëh rac, ntakëkuno gë ntavah Wënu ña, g'ufër sankaf ña ñankahnëkuno ahnuwuno, g'ikahnënda soñe mën a, do canërunëha a'wën a! Hnë waji, tufahnërun gentahniluhna. ¹² Awa ge kerëhnëmu, gena soñe ale lik wëh, gena fëna soñe ale liyik a, bare soñe ayëtahnu wapacëk haryënk wëh hna ikahnënda nte hwëhnarunëho soñe lëw fu ÿa ye. ¹³ Rac ye ile hamëna'yëhnëkëfu ÿa.

Do fëna, uhnatah ule kwëhnako Tit wã, kabi wuhne fop tisëndanërunëha, natëkëfu g'aha'wary. ¹⁴ Ani gë

† 6.17: Esayi 52.11; Esekijel 20.34,41 †† 6.18: 2 Samiyel 7.14;8.4

† 6.2: Esayi 49.8 †† 6.16: Soñe Walevi 26.12; Esekijel 37.27

njihahnëryind Tit ýal hun hna naýëna buho dus haryënk w lëwu soje hun ýa do cëfëhnanë lunohna. Kwëlëkwël toña hnësëhnedërunëho do wante hnësëbunëho soje hun ýa haryënk Tit hna tufëhna toña ye fëna. ¹⁵ Do koyëna iña dëwu soje hun na nkwënadëho ante ndënkwëta dëho ima wëhn nte wawëhnerunëhawo wuhne fop na, gë gante kacarunëhawo g'untënah do gë ntakah ka. ¹⁶ Natëko kabi kodëmu hwëtahnu g'afërën.

Uhwëhna nëf

8 Vëyënta fu, ñadëfun ayëtëdaniwu gante tufahnëk Wën ipërëna dëwu hnë vacery sali wavë Masedëwan hna. ² Wadëñah wayabah dus yehëhni vële hwëtahnek va bare uhnatah lëw hni sankaf wa njabëko. Do njëdahnëniho g'uhwëhna nëf canka, mama kaýëhna hëniho dëcët. ³ Sede yebu, vëhni njëdah nëni ile kodëni njëdah nëni ýa, hafo dëcët, mama nkobunëho tëyëlëfunihna iñë. ⁴ Muntanihëfu dus g'idëñan canka untënah soje ndemantinihëhni vële hwëtahnek vëvë Yerusalem va. ⁵ Ntini ntëbi dënk gante nahabunëho ka: njëdëhnani vëhni dënk ten Ahwëhn hna, tac gë fuhnë, gante ñad Wën ka. ⁶ Soje rac ye muntabunëha Tit mbokary ýal hun hna, soje puhna doku ile pëgwëko ýa. ⁷ Njabëku ile-wo-le ýa: kwëtahnerun, kolërun wanës, njëtërun viyë Wën va do këbënarun kwëlëkwël soje aryokuju. Do iña nte rufirunëho na fëbëku. Awa, soje doku rac tufëhnyarin fëna njabëku nëf na dus. ⁸ Porosiñëluhna aliwu watac, bare ikahnënda nte kwëhnani vëyënta w na yëtëdanëdëmu soje arufahnu, gë vëhni ka, toña iña hun na. ⁹ Njëtërun ipërëna Ahwëhn fu na Yesu Këris: mbe-tako, bare soje hun ýa, ahaýëhna ntiyako, soje ahnuýahnu fop hafo pad.

¹⁰ Nahan mën na hnësëhnedëmu hnë waji: ýanko wuhne ryënkwëko aýandu alinëhnuni vëvë Yerusalem vële hwëtahnek va do fëna wuhne ryënkwëk linëhnekëhni. ¹¹ Awa, tëfëka afuhnawu tame, g'iña përen, nte hwëhna runëho ante pëhna runëho aliwu na dënk, gante mëkëdun ka. ¹² Age njëdah nëde gante mëkëde ka g'iña na Wënu na ma wëd. Tëyëna ile wok mëkëde-na. ¹³ Gena ahaýëhna dëyehniwu wuhne tac awëtaýëhnuni vëhna wary, bare soje ahëñëlahnu wuhne fop ye. ¹⁴ Dol ýi, kodun ahnu fu ile yabëku ýi soje mbalëtah nëni vëhna wary. Ge fac ryampo wuhne fëna nkojëku iñë, vële njabëd va ndemagëdënihu. Koyëna fop këñëlah nëdun. ¹⁵ Had gante kerik hnë Vikerëh Wënu ka: «Ale vankëtëko dus ýa nuýalohna dëcët. Ale vankëtëko toye ýa ñoñ gojëlawohna.» †

Tit gë vërfëlënta wu

¹⁶ Arabi cëmbi Wënu na, umë ale lik hnë nta wary Tit hna ikahnënda soje hun g'idëmën ka. ¹⁷ Ante tëyëbunëhawo njiry njëkiwu ýal hun hna, Tit ma wëko. Toña toña ýa umë dënk rëko pëhna njiry g'uhnatah sankaf. ¹⁸ Payëbunëha gë aýënta fu ale hwëhna u wac

fërën hnë vële hwëtahnek hna fop soje doku fërën lëwu ipëyahn Wanës Wakasëk na. ¹⁹ Vële hwëtahnek va dënk rahnëka njinti gë fuhnë soje yoryifu Yerusalem hna idema nte varëpik na soje icëmb Ahwëhn na. Koyëna, tufahnëdëfun ikahnënda fu na. ²⁰ Ntidëfun gante nkodëfun gwëryahnëdilëfuhna wanës wameh soje iýi koryi yabah ile hwëtehna nibun ýi. ²¹ Njëkëleh nëdëfun soje lifu ufërën gena haryënk Wën hna fo bare haryënk wahnë va fëna. ²² Gë vëhni payaryëbunëha Tit. Umë fëna ahahnëndak ye. Rac hnu dëfun kwëlëkwël hnë fop wante ntid na. Do kat, kwëtahnekü dus, soje rac ikahnënda dëwu na nkwënak. ²³ Tit, umë, arëfëlënta mën a ye do g'umë ndokuñëdëfun fagant hun. Vëhna wary vi, vëhni cañëti-ni vëvë vacery sali va ntini doku rac soje icëmb Këris na. ²⁴ Tufëryinëhni ñadunëhëhni dus, njëtahnëni vëvë vacery sali va toña hwëhnabun soje wapërën wante hnësëhnedërun ni.

Wënu na ñadëha ale yëdah nëd g'uhnatah

9 Bërakëndëwö hna herëhnu soje uryema ule njëdah nëdëni vële hwëtahnek Këris vëvë Yerusalem va. ² Njëtëbu ikahnënda përen hun na. Wapërën fo hnësëdëfu soje hun ýa hnë vëvë Masedëwan hna. Ntehnëbuhëhni: «Vële hwëtahnek vëvë Akayi va kobëri ýanko kahnëndani njëdah nëni.» Ikahnënda canka hun yënkëkëhni vëyabah hnë vëhni. ³ Cañëtëryibuhëhni vëyënta fu vi soje ndemanihu ahëbënahnu gante nësëbu ka. Koyëna nudëni ile hnaýënah nëbu soje hun ýa do watac gelohna nafa këm. ⁴ Ñadilëfuhna rëfëlëryifu gë vëvë Masedëwan va arëkatiwu hara pëhwëtaluhna, wati rac ikwëtah nte hwëhnabun soje hun na usëfëhna fu yed, nësëdëna dënk usëfëhna hun wa. ⁵ Soje rac hna hna nëbu tëfëka tëyini vëyënta fu vi ndënkwëryini gë ýal hun soje pabëndani uyed ule lehnërunëho yëdah nëdun wa. Koyëna uyed wa këbënyak do njëtëde ile yëdahnik gë uhwëhna nëf ye gena g'ufëredel.

⁶ Wuhne dënk njëtërun waji: ale hna dëk toye fo ýa toye fo mbarëpëd do ale hna dëk yabah ýa yabah mbarëpëd. ⁷ Ale-wo-le tëfëka njëdah ile pëhna hn'inta wary dëwu hna, hara curana ma nti g'ufëredel. Wënu na ñah nëdëha ale yëdah nëd g'uhnatah. ⁸ Wënu na kwëhna fanka soje njëda wu fop wasifa viyë vifërën va, ahwëhna hnu kwëlëkwël fop ile valëku ýa hafo kobu soje alihnu vantiyehn. ⁹ Akerik:

«Njëdadëhëhni g'uhwëhna nëf vëhna wari, ipërëna dëwu na mbiyëd kwëlëkwël.» ††
¹⁰ Wënu hunte yëdadëhëhni uhnëda vële hna dëd va do gë roka ile tokëdëni vahnë va, njëdadëhu wuhne fëna ile valëku ýa do nkwëned soje ipërëna hun na ntëw had atëh. ¹¹ Wënu na mbetëdanëdëhu hnë le-wo-le hna soje aholahnu arufahnëdu kwëlëkwël uhwëhna nëf hun na; koyëna vëyabah cameh nëdëniha Wënu na soje uyed hun ule nuýadëni hnë fuhnë wi. ¹² Uwi yed ntid viyë vëhi: ndemadunëhëhni vële hwëtahnek vëvë Yerusalem va, njëdadunëhëhni ile wo-

† 8.15: Icahn 16.18

†† 9.9: Wahnëw 112.9

jëkëhni ýa, do camehnëdëniha Wënu ña g'intaŵary fop. ¹³ Wati nte nudëni uyëd sankaf ule yëdarunëhëhni cëmbëdëniha Wënu ña soñe imaŵëhn hun *Wanës Wakasëk* wëba *Këris* ña nte rufahnërun g'uhwëhna nëf hun ŵa soñe lëw hni gë vahnë fop. ¹⁴ Do njëfadënihu g'iña cankaf soñe ipërëna cankaf nte njëdëku Wënu ña. ¹⁵ Arabi cëmbi Wënu ña soñe uyëd lëwu ŵi ule wok kodena ñañi!

Idëkwa Pol soñe vële hnëwëdëha

10 Ami Pol —ale lehnëde aryëm yebu ge haryënkwa hun nkebu, bare ge ñaŵëtamu ñoñ coŵëdë ile ýadëfu hnësu ýa— këladëmu g'iyam do gë ipërëna *Këris* ña, ² Muntadëmu ant'ahnësehuno gë wayap ge haryënkwa hun nkebu! Njapënanëdëfuhëhni vële lehnëd njasa duniýa yasëden. ³ Paryi nke vahnë fo yeyinëk, bare gante mëtëdëfun ka gena had gante mëtëdëni vahnë. ⁴ Viŵëta vile ŵëtanden va gena viva vahnë, bare fanka falëw fu fa Wën hna matik soñe mbëvehnahn fop vile yaŵënad haryënkwa Wën va. Mbëvehnëdëfun vinahan vimeh va, ⁵ gë fop ile ŵemaýehned vahnë va njëtëniha Wënu ña. Nadëfun wëcëtëfu wahakili vahnë va soñe maŵëhnahnëniha *Këris* ýa. ⁶ Wati nte padëd imaŵëhn hun ña, tac këbënadëfun finiñëfu fop injwëýëhn ña.

⁷ Yëkëryin viýë vi gante nke ka. Ge nke ale pacëk *Këris* hwëhnëka, tëfëka njët wapacëk wañi: *Këris* hwëhnëkëfu fuhnë fëna g'umë ki! ⁸ Ahwëhn a njëdakëfu imëk ña soñe ayaŵënahniwu hn'ikwëtahn hun hna, gena soñe afërëkaniwu. Soñe rac ye cëfëhnëdilohna naýënaŵ. ⁹ Nada ntiya had ñadëmu lakënewu gë wante herëndidëmu ñi. ¹⁰ Vëryampo ntehnëdëni: «Wañi wanës Pol ntënek do njaŵëk, bare ge fagant lëw fu nke, kihnek do wante nësëd ña kwëhnana nafa.» ¹¹ Arabi vële hnësed aki va njëtëni wapacëk iýin: gante nkebun hnë wanës wante herëndiderun ñaŵët ki, koyëna nkedëfun fëna hn'ile lidëfun hna ge tëkëryibun ýal hun hna.

¹² Dëkëdilëfuhna hëñëdëlehnaфу ma dënk wëntëdëlehnaфу gë vahnë vële ýak hnaýënad vëhni dënk vi. Añëña ntiyadëni vëhni dënk ñëñahnëni do mëntëdëlehna gë vëhni dënk. Vëýi vahnë wahwëhnana hakili. ¹³ Bare fuhnë, naýënadilëfuhna hafo ryëcëtëfu rëkwëlehna ýa; doku ile njëdakëfu Wënu ña hnaýënanëdëbun, dëcëtëdilëfuhna rëkwëlehna dëwu ýa, do doku rac yokëfu hafo ýal hun hna. ¹⁴ Ge yiryekëndilëfuhna ýal hun hna, vëryampo kokënd ntehnëhni ndëcëtëbun virëkwëlehna va soñe ile hnaýënderun ýa. Bare njëtërun dënk fuhnë ryënkwëko rëkëryifu ýal hun hna gë *Wanës Wakasëk* wëba *Këris*. ¹⁵ Dëcëtëdilëfuhna rëkwëlehna fu ýa: naýënadilëfuhna soñe wadoku vëhaŵary. Bare ñadëfun ikwëtahn hun ña nkwëna, do koyëna ikaý dokuña fu ña nkwënad g'ahaŵary, hnë ŵuhnë, bare hara dëcëtëdilëfuhna hn'ile Kahnëdëhnibun rëryëfu hna. ¹⁶ Wati rac kodëfun fëyahnefu *Wanës Wakasëk* ña hnë waresiýo wale ye yankwët ýal hun hna. Nadilëfuhna ryokuñëfu ile pëg-

wëni vëýëntaŵ do hnaýënahndëfu wadoku wante ntini ña.

¹⁷ Age ahnë ñad naýëna, arabi naýëna soñe ile ntinëhnëka Ahwëhn a. ¹⁸ Mo rëfëka naýëna? Gena ale sëkwaryëd nkaf ntëwu ña, bare ale cëkwaryëd Ahwëhn a ye.

Pol gë vëfayik vëwër va

11 Arabi aryuñënanëhnuno toye hnësehnu had asenak. Ha, nduñënanëryino! ² Iñëŵary cankaf inte ŵatik hnë Wën hwëhnabu soñe hun ýa. Asan aryampo fo yëkëhnëmuna, umë ye *Këris*, do ñadëfu rëkaryu hnë umë had aryag afacah ale wok yëtëna ten asan. ³ Bare ntakëko vinahan vipërën hun va përekani, do cabëtehnirun soñe ant'awoŵu aýahnuna *Këris* ýa g'intaŵary fop, had gante tokakawo lën Ev ka gë warit walëwu ŵa. ⁴ Ge ahnë njijëk pëyandu wëba Yesu haŵary hara gena soñe Yesu nte fëyayirun, wëba iyir kaŵary nte hnëmpëlëk gë nte hnuýarun ñi, do wëba *Wanës Wakasëk* wakaŵary wante hnëmpëlëk gë wante hnësehnrirun ñi, nduñënahndëfun dus watac. ⁵ Bare vële lirun had *vëfayik* vësankaf vi ntiyahneko ñoñ vëlëbëlohna. ⁶ Kod nke kolëla dus wanës ña, bare ge uyët Wënu ña ye, kwëhnabu. Tufëderunëho wapacëk kwëlëkwël, hnë fop ile lidëfunëho hna.

⁷ Ntëntëbu bi kabi mbanabu ami dënk soñe lënëhnu ŵuhnë ante njëtëdanëdëmuno *Wanës Wakasëk* Wënu ña hara tëyëluhna asosuno iñë? ⁸ Maŵëbu hnapul vëvë hnë vacery sali vakaŵary soñe wëbal mën ña, soñe holahnu ryokuñëhnu ŵuhnë. ⁹ Do hnë wati nte nkebuho hnë ŵuhnë ña, ñoñ tëyëluhna nte mbalëkowo ña, kabi vëýënta mën vële ŵatiko Masedëwan va njonëhninihowo fop ile valëdëhowo ýa. Njwëýëdëfuho kwëlëkwël soñe yewu idib hun do nkobu wëýëndu. ¹⁰ Hnë Akayi li fop ahnë kodina ntihet ile naýëhnahnëdëfu ýi. Gë toña *Këris* ile ye hnë ami ýa, kodëfu lehnu toña ye. ¹¹ Soñe ye lidëfu wañi? Kabi ñahnëdiluhna bi ye? Hali, Wënu ña njëtëk ñahnëdëmu! ¹² Ile lidëfu ýa nkodëfu lindu soñe vële ýahnëd hnënda naýëhnahnëdëni hëñëlëlahnefu gë fuhnë, vahnë vërac antë nuýani. ¹³ Vahnë vërac ntiyani had vëfayik *Këris* hara vëwër ye, vëryokuñ vëroka vahnë fo. ¹⁴ Do umë gena ile fëmpëhnahnëk, kabi *Sintani* umë dënk ntiyako mëleka humpen. ¹⁵ Awa ge vëryokuñ vëlëwu va ntiyani had vahnë vësatah, umë gena fëmpëhnahnah. Bare wapuya wadëw hni ña med had gante tëfëka doku lëw hni ka.

Horot ile yehawo Pol

¹⁶ Mbokëmu rëfëtanëhnëndu: antë ahnë ntiyahna asenak yebu. Ma awa, ge had ale cenak yëkibu, maŵëryin koyëna nkebu soñe holahnu hnaýënahnu toye, ami fëna. ¹⁷ Wante hnësedëfu ñi, gena wante ŵatik hnë Ahwëhn hna, bare had senëk nësëdëfu. Bare pacëko kwëhnabu ile hodëfu hnaýënahnu. ¹⁸ Awa kabi vëyabah wadëw hni ña naýënahndëni, ami fëna

† 10.17: *Seremi 9.22;1 Vëvë Korent 1.31*

naÿenahnëntëdebu. ¹⁹ Wuhñë vële ÿak ritëk vi nduñë-nanëhnëdunëhëhni ðus vësenak va! ²⁰ Nduñënadun alindewu had vëramp, arokandewu, arokëhnëndewu hnapul hun ÿa, do njafañëndënihu do ndafëndënihu wayëka hna. ²¹ Tavëndinëfu ge kwëhnalëfunohna fanka ile lihanderun koyëna!

Bare, ile-wo-le ndëkëko ahñë naÿenahn, ndëkëdëfu ami fëna. Nurun, tame nësëdëfu had senëk. ²² Wa-ebëre ye? Ami fëna, *Ebëre* yebu. *Vëva Isërayel* ye? Ami fëna, ava Isërayel yebu. Vële hnagik hnë hnënk Abëraham ye? Ami fëna, hnë hnënk Abëraham nagibu. ²³ Vëryokuñëhn *Këris* ye? (Wëlin mbokëdëfu hnësu had senëk paryi!) Ami ye aryokuñëhn *Këris* ale lëbëkëhni vëhni ÿa. Ndokuñëbu lëbëwëhni vëhni, cëdibuho lëbëwëhni vëhni, ndafibuho lëbëwëhni vëhni do nkwañëdëfuho ntaÿary mën ña kwëlëkwël lëbëwëhni vëhni. ²⁴ *Wasëwif* ÿa ntampëniho wahwënta mbëd (5) nte-wo-nte ña vantamp wafëhw warar g'imbëd gë wahnah (39) va fop. ²⁵ Wahwënta warar (3) vëvë Rom va ndafëniho ðus, hwënta ryampo ntutibuho gë wëra-ka; wahwënta warar (3) përekaryëkowo wasiskulu ÿa hnë wov hna do hwënta ryampo ntibu anent gë umëd ndampo wënka hna. ²⁶ Hnë yasëlehn mën yabah hna, pankëlëdëfunëho wati-wo-wati wañayah hnë wasën hna, gë wabandi ña, gë hnënk mën wasëwif ña, gë vële wok vëyena wasëwif va, gë watenda ña, gë vankor vacankaf va, gë wawov ÿa, do gë hnë vëÿënta mën wamër hna. ²⁷ Ntibu wadoku wadakah ðus do nkwanakadhëhowo ðus wakwëd ña. Njodëhowo inte ña gë wënka per do wahwënta ÿa cuñëdëfuhë fëredëd. Njodëhowo huji do nuÿadëwohna viÿi vile sënkadëfu. ²⁸ Do nkwenëdëfu hnë watac uryëñah mën soñe vële hwëtahnëk va fop. Umë hnahadëfu fac-wo-fac. ²⁹ Ge ahñë nambëk fanka, ami fëna njëtañëfu kwëhñala fanka. Ge ahñë tavëk ikwëtahn ña, umë njakënëdëho sakahnëha ðus, ami.

³⁰ Ge tëfëko hnaÿënaÿ, gë inamb fanka mën ña naÿënadëfu. ³¹ Wën, Rëm Ahwëhn fu Yesu, umë ale sëmbëde kwëlëkwël ÿa, njëtëk mërëda. ³² Ante nkebuho hnë Damas hna, guverëner ava ahnaÿ ale waciko Aretas ÿa, kwëtëkëhni viyëka warënka tenda hna njëkande soñe pëlahno. ³³ Bare hnë kankel njëbibuho do saniwu hnë fenetër mir le heceko tenda hna, do pehëbuhawo. †

Hudakery Pol g'ulëmpëhn

12 Awa afo hnaÿënaÿ, mama nkok kwëhñana nafa. Ha, ñadëfu hnësu soñe vile nuÿëhñëko Ahwëhn a hnë hudakery, visoÿik vile njëtëdanëko hnë ntaÿary mën. ² Njëtebuha asan ale yeho arëfal *Këris*, tëkëk wabëhn ipëhw gë wahnah (14), kobëri ga kayëndëka Wënu ña hafo hnë yañ hn'ambin hna. Bi g'imbahn dëwu per ma mbahn këm nkeho? Ye yëtëbu? Wënu ña fo yëtëk. ³ Njëtebu aÿi asan kayëndiko hn'ile nkeho Wën hna bare yëtëla bi g'imbahn dëwu ña per nkeho ma hali. Wënu ña fo yëtëk. Hnam ambin hna, aÿi asan nkweyëko wanës wante soÿiko kobëry, ile

nkok ahñë tëfëlahna tëfëta. ⁵ Naÿënedëfu iÿi sifa ahñë, bare ge soñe lëmën ÿa dënk ye naÿënyarëda ñoñ, ge gena ikihn mën ña. ⁶ Ge ñakëndëbuho hnaÿënaÿ gekënda senëk, kabi toña ÿa fo hnësakëndëbu. Bare kehadëfu hnaÿënaÿ soñe ahñë antë kwëtahno ntëbi ile nud lidëfu ÿa ma nkweyëd wante harañëdëfuhëhni vahñë va.

⁷ Awa, soñe antë vëntaÿ soñe viÿë visoÿak vifëmpëhnahñah vile njëtëdanëko Ahwëhn va, wëmak sankaf njëdako had ulëmpëhn hnë mbahn mën hna, afayik *Sintani* dënk ye, memaÿehnahno antë vëntaÿ. ⁸ Muntabuha Ahwëhn a wahwënta warar ntihëtëhno iÿi wëmak. ⁹ Më ntehnëko: «Kwëlëkwël, ufërën mën ÿa gwër nkedëhi: hn'uhihñah hu hna tufëhñad wapacëk fanka mën fa.» Awa kabi koyëna nke tame mbëntadëfu g'intawary fop soñe kihñ mën ñi, ðanko fanka *Këris* fa ntëdahn hnë ami. ¹⁰ Awa, soñe rac ye natëko gë kihñ mën ñi gë wayëw ña gë wadëñah ña gë wahorotëhn ÿa do gë vifëmpëhnahñah va, wañi nkeho kabi maÿëhñëbuha *Këris* ÿa. Ge kihñëbu, hnë wati rac njaÿwëdëfu.

Pol pëmpëhnahñëka soñe vëvë Korent

¹¹ Nësëbu had senëk, bare wuhñë forosiñëko. Wuhñë rëfëkawo asëkwaryuno kabi ñoñ vëlëbëlohna vële lirun *vëfayik* vësankaf hun vi, lakënde gela ñoñ. ¹² Ante nkebuho fagant hun ña ntibuho g'iduñëna cankañ sifa wëdahëse do gë vifëmpëhnahñah fop wante rufahnëd wapacëk afayik yebu. ¹³ Ye linëhñëbuhëhni vacery sali vëñëntaÿ va wobu dinëhñëluhna wuhñë, ge gena ile wobuho gela idib hun? Tavëhñëryino idëntahn tac nte lëntahnëmu!

¹⁴ Wëlin pëhwëtabu hnehëryiwu ÿal hun hna rarëna ÿa, do ñada yewu idib hun. Gena koryi hun ÿadëfu, wuhñë ye! Gena fatah fa hwëtëhñëdëhëhni koryi vële hnagëka va, bare vële hnagëkëhni vutah va rëfëkëhni kwëtëhñëdënihëhni koryi vutah vuntëw hni va. ¹⁵ Ge ami ye, njëdahnëdëfu g'intawary pacah fop ile hwëhnabu ÿa, do njëdëhñadëfu ami dënk soñe vintaÿary hun va. Ge ÿabu ÿahnu, wuhñë ñayëtëdun bi iña hun soñe mën ÿa?

¹⁶ Njëterun dënk, ami geluÿohna idib hun. Bare mpëd nkeni vële lehnëd tokamu, tëndëhñëmu gë wamër mën ña! ¹⁷ Yëkëryinëhni vële fayibuho va, tokëhñëmu bi hnapul hun ÿa bëb hn'aryampo hnë vahñë vërac? ¹⁸ Muntabuha Tit njiryi gë ÿalun do payëryibuha aÿënta fu aryampo g'umë. Tit tokëhñëku bi hnapul? Ami g'umë tëfëläryilëfuhna bi hn'ankaÿ ndampo g'ikahnënda ndampo?

¹⁹ Mpëd ntiyahnëku, hnë wati le harañëderunëho li fop, toña lëw fu ÿa fo bi yëkëlendëbunëho haryënkw hun? Haryënkw Wën hna nësëdëfun had vële vëmënkëlek gë *Këris* do umë fop soñe ayaÿënahniwu ikwëtahn hun hna lidëfun, wuhñë vële ÿahnëbun ðus. ²⁰ Ntakëko yiryiwu rëkatu gante nkobu ñada do rëkëryiwu gante nkorun ñadiluhna ka. Ntakëko antë yiwu rëkatu sonko gë ñëwaryël gë vantavah va gë ipitël vukore vukore gë inëwël gë inaÿënalahn do gë

† 11.33: *Vantiyehn* 9.23-25

nkwerëla këm. ²¹ Ha, ntakëko ge mbokëbu yiryiwu, Wënu mën ña cëfëhnëndano haryënkwa hun do hnuŷawu hnë vëyabah ile yiŷëhnëndanëdëho kabi nkoni menëndëni gë kobëri ka, vëravëna ronkah lëŷ hni gë ndakëntal nte ñeŷëk Wënu ña do gë itëf viŷeh vile ñad imbahn dëŷ hni.

Siyab rëkwa Pol

13 Rarëna ŷa ŷadëfu hnehëryiwu gë ŷal hun. Kerik: «Gë vahnë vëhi ma vërar kitijëde ile yelëku ŷa.»
¹² Ante nehëryibuho higëna ña nirabuhëhniwo vële lidëho wameh kobëri va. Do tame, gola ŷal hun hna, bare mbokëbu hnësëhnëryindu: ge mbokëbu yiryiwu, kaŷëhnahnëdilo hna gë vëhni do gë vëŷëntaŷ va fop.
³ Ge ñadun ile rufahnëd Këris ŷa hnësëd bëb hn'ami, nuŷadun. Këris ŷa gena fanka këm gë cape hun, bare tufahnëd fanka falëŷu fa hnë ŷuhnë. ⁴ Paryi nke, ante pakiko kërëwa hna, tufahnëlo hna fanka, bare mbëhnëk gë fanka Wën fa. Do fuhnë fëna fanka këm yebun had gante nkeho umë ka. Bare nudun ga kwëhnabun fëna fanka Wën fa.

⁵ Yëkaryin ŷuhnë dënk, pëcëтарыn bi ikwëtahn ña nke hnë ŷuhnë. Pacëk bi Yesu Këris hnë ŷuhnë nke?

† 13.1: Divëta Sariya 19.15; Matiyë 18.16

Mpëd ñoñ gena ile rufahnëd rac. ⁶ Bare ntiyahneko, pacëk, hnë fuhnë nke. ⁷ Muntadëfunëha Wënu ña soñe antë aliwu iñë ŷeh. Gena soñe rufahnahnefu doku fu ŷa hnë ŷuhnë padëk bare alihahnu ifërën ye, wëla ntehni nësëde fuhnë dilëfuhna doku fërën. ⁸ Noñ mëkëdilëfuhna lifu ile hnëmpëlëk gë toña ŷa, ge gena yiryeryëfu haryënkwa. ⁹ Natëdëhëfu nte-wo-nte nkobun kwëhnalëfuhna fanka ña do hara ŷuhnë njaŷërun. Do muntadëfun ahahnëndawu hafo le tëkwëk hna.
¹⁰ Kerëndidëmu ante nkok ñaŷëlinëk ñi kabi ñada yapënewu ge tëkëryibu hnë ŷuhnë. Ahwëhn a njëdako ucankaf ña soñe yaŷënahnu ikwëtahn hun ña gena soñe vëvehnahnu.

¹¹ Awa tame, vëŷënta mën, geryin uhnatah hna. Yëkëlehneriyin ahahnëndawu, kamënaŷëhnëlëryindën do gwëryëlëryin. Geryin hnë yam hna, do Wën iña ña gë yam ŷa gë ŷuhnë nke.

¹² Gayëlëryindën gë iñahn inte rufande vëŷënta hna. Fop vële hwëtahnëka Wën va nkaŷëryidënihu.

¹³ Arabi Ahwëhn a Yesu Këris ndëwanu. Arabi Wënu ña pëbënu g'iñahn dëŷu ña do Iyir Ipacah ña nti avëmënkëlu ŷuhnë fop.

Vëvë Galasi

Wade yehëhna hnë inji kayëte

Afayik Pol herëhnëkëhni vacery sali vante ye Galasi va inji kayëte yëbëlan bëhn wafëhw wahnah g'imbëd gë warar gë bëhn wafëhw imbëd g'imbëd (48 gë 55) ga ndëcëk hnagi Yesu ŷa. Pol njihahnëko vankol Galasi va soŷe karanjëhni Wanës Wakasëk ŷa. Ntik rac fagant vële ye wasëwif gë vële wok vëyena wasëwif do vëyabah kwëtahnëniha Yesu.

Ante kërënak Pol ŷa, biŷëna dënk vëryampo njijëni pëyanihëhni vële hwëtahnëk va tëfëka kacini had gante tëyëk sariya Moyis soŷe Wënu ŷa maŷëhni. Ga nkwëryëk Pol ga nësëde watac kerëk anji kayëte. Nësëd gë wanës wayaŷah soŷe pacënëhnëhni vëvë Galasi va afo ikwëtahn ntëŷ hni Yesu ŷa hođ pehëtëhni. Ntehnëkëhni Wënu ŷa maŷëko Abëraham cat haryënk w lëŷu ani gë kacahnënde ŷa. Afo ikwëtahn ŷa hođ ntihna ahnë asatah haryënk Wënu ŷa, do rac hođ njiryerya ahnë a nuŷa uwám ule hnëjëdëha Wënu ŷa.

Wëlin wanës wakwëhn nafa hn'inji kayëte: Sariya Moyis gë Wanës Wakasëk, vëfaya gë vëramp, wasëwif gë vële wok vëyena wasëwif.

Wëlin gante nke kayëte ka:

Simpaŷi (1.1-5)

Paryi Pol afayik ye do ile nësëk ya toŷa ye (1.6-2.21)

Sariya ma ikwëtahn (3.1-4.7)

Uryënah Pol soŷe vëvë Galasi (4.8-20)

Soŷe Agar gë Sara (4.21-31)

Igo afaya (5.1-15)

Imbahn gë Iyir (5.16-6.10);

Wanës watëkwa (6.11-18).

Simpaŷi

1 Ami Pol herëhnëryidëhu anji kayëte, ŷuhnë vëvë vacery sali vambë Galasi vi. Yesu *Këris* gë Wënu Rëm le vëhnëndanëka vësëm ŷa rëhnako, matina hnë vahnë, gena gë fere ahnë liko *afayik*. Nkaŷëryiderun, ami gë vëŷënta mën vële yebun ani vi fop:

³ Arabi Wënu ŷa, Rëm fu ŷa g'Ahwëhn a Yesu Këris ndëwanihu do njëdënihu yam ŷa! ⁴ Ahwëhn a njëdah-nëk ntaŷary dëŷu ŷa soŷe cosahnahn inav wameh fu ŷa. Koyëna ntihëtëkëfu hnë imëk meh iŷi duniŷa vë gaki ŷi, gante ñadëho Wënu Rëm fu ka. ⁵ Arabi *cëmbënde* Wënu ŷa kwëlëkwël! Amina.

Wanës Wakasëk wëdampo fo

⁶ Ami pëmpëhnahnëko soŷe gante njancërun aravuna Wënu ki! Macëku gë ipërëna *Këris* ŷa, bare ŷuhnë, tavërun *Wanës Wakasëk* wadëŷu ŷa, wakaŷary hnëpadun. ⁷ Do ile ye toŷa ŷa, umë ye wakaŷary gena. Vahnë fo ŷad nkwëcëtëni Wanës Wakasëk Këris ŷa do wayëmpaŷëhnëdëhu. ⁸ Awa ge ahnë yijëk pëyahnd *Wanës Wakasëk* wante hnëmpëlëk gë wante fëyayirun ŷi, wëla nke aryampo hnë fuhnë vëfayik hna ma wëla

nke dënk mëleka ile ŷatik g'ambin, arabi ndëwani ŷeh! ⁹ Tëkëmu fëyaŷu do mbokëbu rëfëtanëhnëndu tame: ge ahnë pëyadëhu Wanës Wakasëk wanëmpëlah gë wante ŷaŷërun ŷi, arabi ndëwani ŷeh!

¹⁰ Tame maŷëhnëniho vahnë bi yëkëlehnëdëfu? Ma Wënu ŷa ŷadëfu maŷëhno? Vahnë bi yëkëlehnëdëfu nëjahnëhni g'ami? Ge vahnë rëkakëndëbu yëkëlehnëndu ha gaki, nëjahnëhni g'ami, gekënda aryokunjëhn Këris ŷa.

Wënu ŷa tëhnaka Pol nke afayik

¹¹ Vëŷënta mën, ñadëfu ayëtu wapacëk: *Wanës Wakasëk* wante hnësëhnëdëmuno ŷa matina hnë vahnë. ¹² Gena ahnë yëdako ma haranjëko, bare Yesu *Këris* yëtëndanëko.

¹³ Nkwëryërun ga nësëde gante nkeho nkeya mën ŷa ante nkobuho hnë ikwëtahn wasëwif ŷa. Njëterun gante koroteyhnëdëfuho dus cery sali Wënu ŷa do njëkëlehnëdëfuho rëkwehnu ka. ¹⁴ Hnë wati rac, ntëbëbuhëhniwo hnë ikwëtahn wasëwif hna vëjarënta mën wasëwif vëyabah. Ha, njaŷënbëbuho namu warëm fu ŷa. ¹⁵ Bare Wënu ŷa tëhnakowo kobëri nte nkobuho nagila ŷa do, g'ipërëna dëŷu ŷa, macëko

sonje ryokunjëhndëwã. Do ante tãkãko wati ña, ¹⁶ nãnjãkawo njëtãndanowa Aju sonje yiwu fãyawãhni vële wok vëyena wasëwif va. Awa, hnã wati rac wëla aryampo tãyãlãwawohna nkabo ile rãfãko liwu ÿa. ¹⁷ Wëla *Yerusalem* hna dãnkwã yilãwãohna sonje hnulãfu vële ryãnkãwãko nkeni *vãfayik* va. Bare tañ njibuho Arabi hna, tac vokaã Damas.

¹⁸ Tac, ante ndãcãko wabãhn watar ña, njibu Yerusalem sonje yãtãlãfu gã *Piyer*, do wafac ipãhw g'imbãd ÿãwãlãhnãbunãho. ¹⁹ Hnã wati rac nulãwãwãohna afayik ahaãary; *Sak* fo nubuho, aheryu Ahwãhn a. ²⁰ Ile herãndãmu ÿi toña ye, gena wamãr. Wãnu ña sede ye. ²¹ Ga matãbu hnam umã yibu hnã waresião Siri do Silisi hna. ²² Hnã wati rac fop vëvã vacery sali vambã Yude va vëyãtãlowohna. ²³ Wanãsonje ña fo nkãwãryãdãniho ga nãsãdã: «Ale horoteyehndãhãfuno ÿa, fãyãhnãdã tame ikwãtãhn nte njãwãrãdãho tãkãwehn ña», ²⁴ do cãmbãdãnihawo Wãnu ña sonje lãmãn ÿa.

Pol gã vãfayik vãyãntãã va

2 Tac, ga ndãcãk wabãhn ipãhw gã wãhnãh (14), mã vokabu *Yerusalem* gã Barãnãbas; njobunãhawo Tit fãna. ² Mbokãbunãho kabi Wãnu ña yãtãndanãkowo yiwu. Hnam, hnã humbar hunte varãbunãho fuhnã fo, nãsãhnãbunãhniwo vële fãlayik had vãsãnkãf cery sali va *Wanãsonje Wakasãk* wante fãyãdãfuhãhni vële wok vëyena wasëwif va. Nãdãwãohna doku ile libu kobãri ÿa hafo dol ÿi nke nafa kãm. ³ Tit, nte yebunãho ña, mama nkeho gãrek, porosiñilohna dãnkwã sonje *kãci*. ⁴ Nkwãjãla sonje hãci ÿa nkeho kabi vële wok vãhwãtãhnãna pãryi rãnkãko fãgant fu. Njijãniho njãkãtãhnãni njãtãhnãni gãnte ntidãni ntihãtãhnãni ige afaya fu ka nte hnuãyãbun hnã ibãmãnãkãl fu gã Yesu *Kãris* ña; ñãdãniho mbok ntinihãfu vãrãmp sãriya. ⁵ Bare maãwãntãfuniwohna vãyã vãhnã, wãla wati ryãmpo, sonje nko ayaãwãnãhãniwu toña Wanãsonje Wakasãk ña.

⁶ Age vële fãlayik had vãsãnkãf cery sali va ye, ile nkeniho ÿa kwãhnãna nafa sonje lãmãn kabi Wãnu ña yãkãdãina ile nke ahnã. Vãyã vãhnã vãwãnãhãnlõhna ñõñ ile harãnjãdãfuhãhni vãhnã. ⁷ Nuni Wãnu ña payãkowo yiwu fãyaãwãhni Wanãsonje Wakasãk ña vële wok vëyena wasëwif va, gãnte payãkãwo *Piyer* pãyãhni wasëwif ka. ⁸ Ale lika *Piyer* afayik wasëwif, umã liko ami fãna afayik vële wok vëyena wasëwif. ⁹ *Sak* gã *Piyer* do gã *San*, vële fãlayik had vãsãnkãf cery sali va, njãvãtãni doku ile kwãtãhnãhãkã Wãn ÿa; mã njãlãhnãnihãfu wãbãk ña fãlãlãfu ami gã Barãnãbas tufãhnãhãni nkehãhn dahãse maãwal yãbãlan fu. Koyãna, maãwalãbunãho fuhnã fop sonje fuhnã yifu gã vële wok vëyena wasëwif, vãhni njini gã wasëwif. ¹⁰ Iñã ryãmpo fo ye ile tãyãnihãfuno ÿa: umã ye ryãnkãwãtãndãfuni vãhãyãhãhã vãvã cery sali lãw hni va, do ami fãna umã ÿãnkãhnãkãkowo lindu.

Pol nirãdãha Piyer

¹¹ Bare ante tãkãko *Piyer* Antiyos ña, nirãbuhãwo satãn fo, kabi ntãntãdãho. ¹² Ani gã tãkãhnãndãni vële payãko *Sak* va, vële yaãwãnãk namu *hãci* va, *Piyer* gã vële wok vëyena wasëwif va tokãlãhnãdãniho; bare ga tãkãni vãrac, pãgwãko pitãndãhni, golõhna tokãlãhnãndãni, kabi ntãkãkãwo. ¹³ *Wasëwif* waãntãã wãle hwãtãhnãkãwo Yesu wã tãfãryãnihawo *Piyer* hnã nkeya meh ntãwã hna, hafo Barãnãbas fãna tãfãnti nkeya tac!

¹⁴ Bare ga nubu vãrãfãna toña ile karãnjãd *Wanãsonje Wakasãk* ña, nirãbuhãwo *Piyer* tãse vãhnã fop lehãwã: «Ge wãjã ale ye sãwif ÿa, nufãru nkeya vële wok vëyena wasëwif va, awa hak kodu aforosiñãndãhni vële wok vëyena wasëwif va nufãni nkeya wasëwif?»

¹⁵ Fuhnã, wasëwif hnãginiãkãfu, geyilãnãhna vële wok vëyena wasëwif, geyilãnãhna vãwãhn. ¹⁶ Njãtiniãk wãpacãk, Wãnu ña dehãndãlãhãna ahnã catãk kabi maãwãhãnkã *sãriya* Moyis, bare ntehnãdãha catãk kabi kwãtãhnãka Yesu *Kãris*. Fuhnã fãna gã ikwãtãhn Yesu *Kãris* ña njãvãtiniãkãfu catiniãk gena g'imaãwãhn *sãriya* Moyis. Toña ye, Wãnu ña dehãndãlãhãna wãla aryampo catãk kabi maãwãhãnkã *sãriya* Moyis ÿa.

¹⁷ Bare ge kwãtãhnãniãka Yesu *Kãris* sonje ntehnãniãfu catiniãk, do njãvãtãte vãwãhn yeyiniãk had vële wok vëyena wasëwif va, umã ntehnãdã bi *Kãris* ÿa liyãhnãdãhãfu wãmãh? Muk! ¹⁸ Age mbokãnãbu *sãriya* Moyis le ravãbu ÿa, ntiyãdãfu ale wok tãfãna *sãriya*. ¹⁹ Toña ye *sãriya* ÿa njoniãhniko icãm. Cãmãbu sonje lãwã. Do tame ntidãfu fop ile hnãnjãdãha Wãnu ña. Gã *Kãris* ÿa cãmãlãhnãbunã kãrãwa hna. ²⁰ Nkobu yãnãndu, bare gena ami wok yãnãdã, *Kãris* ÿa yãnãdã hnã ami. Tame, nkeya mãn mba vãhnã ña, ankeya kwãhnã g'ikwãtãhnã *Ajã Wãnu* ña ye, umã ale ÿãhnãko do yãdãhnãnkã ntaãwãryã dãwã ña sonje lãmãn. ²¹ Dihãtãdã nafa ile ntiniãhãnkãkãfu Wãnu ña. Toña ye, ge *sãriya* ÿa satãnãdã, awa icãm *Kãris* ña kwãhnãna nafa!

Sãriya ma ikwãtãhn

3 Wãhnã vãvã Galasi vi, nãmbãrun hakili! Mo ga havãku? Tufãmu wãpacãk Yesu *Kãris* pakiko hnã kãrãwa hna! ² Uãwi rãy fo ÿãdãfu alãkwãwuno: g'imaãwãhnã *sãriya* ña bi nuãyarun Iyir Wãnu ña ma g'ikwãtãhnã Wanãsonje Wakasãk ña nke? ³ Hak kodun ahnãmbu hakili aki? G'iyir Wãnu ña pãgwãrunãho; tame ñãdun bi afuhnãwu gã wãfãnkã hun wã dãnkwã? ⁴ Ile hnurun do yãtãrun ÿi fop, kwãhnãna bi nafa? Diyãhnãlõhna koyãna nke! ⁵ Gena bi Wãnu ña njãdãku Iyir ña do ntidã hnã wãhnã viãyã vifãmpãhãhãhã? Sonje ile wãwãndun *sãriya* ÿa bi ntidã virãc, ma kabi Wanãsonje Wakasãk ña hwãtãhnãrun?

Ahnã catãdãina gã sãriya

⁶ Yãkãryina Abãrahãm: «Mã kwãtãhnãka Ahwãhnã a Wãnu ña do Ahwãhnã a Wãnu ña sonje rac catãhnãka g'Abãrahãm.» ¹⁷ Awa, tãfãka ayãtu iãyin: vële hwãtãhnã-

ka Wën va fo ye vëva Abëraham va. ⁸ Do fëna Vikerëh va mbiyëk ga nësëk, Wënu ña catahnëdëha gë vële wok vëyena wasëwif va soñe ikwëtahn dëw hni ña. Soñe umë ye, pëyahnik Vikerëh hna Wënu ña ntehnëkawo Abëraham kobëri fo: «Soñe hu ña ndëwadëfuhëhni wabulunda ña fop.» ¹⁹ Awa, vële hwëtahnëka va, Wënu ña ndëwadëhëhni had gë Abëraham ale hwëtahnëko ka.

¹⁰ Fop vële ntiyahnëk sariya ña catënëdëhëhni va hn'idëwan meh Wënu ña nkeni, kabi kerik hnë Vikerëh hna: «Meka ale wok tëfëdina kwëlëkwël fop ile herik kayëte sariya hna.» ^{††11} Do tøk pac, sariya ña catënëdina ahnë haryënk Wën hna. Vikerëh va nësëk: «Ale satëk g'ikwëtahn nkoð kwëlëkwël.» ^{†12} Bare sariya ña nempëlëk g'ikwëtahn ña. Vikerëh va më lehnëk: «Ale lik ile ntehnëk sariya ña, nuñad uwám paryi wá.» ^{††13} Këris ña cosahnëk soñe pehëtahnëfu hn'idëwan meh Wën nte njojëk sariya ña; mañëk nke idëwan meh Wën nte rëfëkawo nuñayin ña. Vikerëh va pëyahned: «ale-wo-le hanjède hn'atëh ^{††} hna ale ryëwanik wëh ye.» ¹⁴ Rac nke koyëna soñe vële wok vëyena wasëwif va nuñantahnini gë Yesu Këris idëwan përen nte ntehniko Abëraham njëdade ña. Awa g'ikwëtahn ña, nuñaden Iyir Ipacah nte ntehnëk Wën njëdahnëd ña.

Sariya gë ile ntehnëk Wën njëdadëha Abëraham

¹⁵ Vëyënta mën, yëkënëfu ile ryëcëtað hnë duniya li: ge ahnë a kahnëndëk akwëtëla soñe wadëwu ña gante canjèk ka, ahnë kodina nkwaj watac ma nkwën iñë.

¹⁶ Awa, Wënu ña ntehnëko ntinëhnëdëha Abëraham viyë vifëren do gë ale hnagëde hnë umë ña. ^{†††} Vikerëh va dehnëna: «gë vële hnagëde hnë umë va», had wëjë lehnëk vahnë vëyabah ye, bare «ale hnagëde hnë wëjë», umë fëhnëtanëd aryampo fo ye: umë ye Këris ña. ¹⁷ Awa, ile hnësëhnëdëmu ña, umë ye: Wënu ña gë Abëraham kahnëndëko akwëtëla ntëwu ña ten, tac, ante nuñako kwëtëla ña wabëhn wakeme wahnah gë wafëhw warar ña (430), tükiko sariya Moyis ña. Bare wëla toye kodina ñañët nafa akwëtëla ña do ntihët ile ntehnëkawo Wën Abëraham ña. ¹⁸ Ge gë sariya ña nuñade dëw ña, awa godina gë ile ntehnëkawo Wën Abëraham ña. Bare gena koyëna. Soñe akwëtëla ña njëdëka Wënu ña Abëraham dëw ña.

¹⁹ Awa, ye yeho doku sariya Moyis ña? Nkwëniko soñe vankeya vameh vahnë hafo tëki ale hnagëde hnë hnënk Abëraham ña. Soñe lëwu ña ntiko Wënu ña ile ntehnëkawo Abëraham ña. Iyi sariya, wamëleka yëtëndanëkawo Moyis do umë yeho ahnësëhn vahnë ña. ²⁰ Bare ante kwëtëledëniho Wënu ña gë Abëraham ña, Wënu ña balëlawohna gë ahnësëhn; paryi nke Wënu ña, umë fo hahnëndëko.

²¹ Tame, sariya Moyis ña nkwajëk bi ile ntehnëka Wën Abëraham ña? Muk! Ge sariya ile kahnëndëk Wën gë Moyis ña kokënd njëdahni vahnë va uwám paryi wá,

† 3.6: Wapëgwala 15.16† 3.8: Wapëgwala 12.3;18.18;22.18
†† 3.10: Divëta Sariya 27.26† 3.11: Abakuk 2.4†† 3.12:
Soñe Walevi 18.5†† Ale-wo-le hanjède hn'atëh: Mëntëndëlehnik
gë kërëwa ña. (Divëta Sariya 21.22-23)††† 3.16: Wapëgwala 12.7

awa ahn'a ntehnëde sariya ña kod catëna. ²² Bare gena rac. Vikerëh va tufahnëd duniya yi fop hnë imëk wameh hna nke soñe Wënu ña ntihahn ifëren ile ntehnëkawo Abëraham ntinëhnëdëhëhni vële hwëtahnëka va soñe ikwëtahn dëw hni Yesu Këris ña.

²³ Ani gë tëkahnindo Këris ña, umë ale rëfëko kwëtahnin, sariya ña likëfuno vëramp, hafo hale njëtëndaninëkëfu ikwëtahn tac. ²⁴ Koyëna sariya ña yeho had ayëka fu ña hn'inkañ nte fabarëkëfu Këris hna, catënahninëfu g'ikwëtahn. ²⁵ Tame, Këris tükik, tëfëka kwëtahnina; goyilënëhna hn'iyëka sariya hna.

²⁶ Fop vutah Wën yerun soñe ikwëtahn hun Yesu Këris ña. ²⁷ Wuhnë fop njaryirun tufahnahni gë Këris ña nkerun, umë sudarun. ²⁸ Tame wuhnë fop aryampo yerun hn'ibëmënkël gë Këris. Soñe umë ye sëwif ma ale wok gena sëwif gona, aramp ma ale ye afaya gona, asan ma asëval gona. ²⁹ Do ge Këris ña hwëhnëku, awa vëva Abëraham va yerun do nuñadun idëw ña gante ntehnëk Wën ka.

Vutah Wën

4 Awa, ile hnësëhnëdëmu ña, umë ye: ge ale rëfëka ntëw ña fatah fo wok, umë vëhnëmpëlëna gë aramp, mama nkehahnëk umë ale hwëhnëk fop ña. ² Tëfëka mañëhnëhni vële wënkëka umë gë vilëwu va hafo tøk wati ile kahnëndëk rëmu ña. ³ Koyëna nke soñe lëw fu ña fëna. Kobëri ña had vutah nkeyinëko, wënamu wavë duniya wi likëfuno vëramp. ⁴ Bare ante tükëko wati le kahnëndëk Wën ña, payikawo Aju: naga asëval, do mañëko nke hnë imëk sariya Moyis hna. ⁵ Njijëko soñe pehëtëhni vële tampëko sariya va, do kolahnin nkeyin vutah Wën. ⁶ Soñe tufahnahn vutah vuntëwu yerun, Wënu ña cañëtik Iyir Aju ña walañary walëw fu hna, Iyir nte ryekayehnedëhëfu: «Apa! Rëm mën!» ⁷ Koyëna, ale-wo-le hnë wuhnë gona aramp, bare fatah Wën ye; do kabi vutah vuntëwu yerun, Wënu ña njëdadëhu idëw nte wärunjik soñe vutah vuntëwu va.

Uryëñah Pol soñe vëvë Galasi

⁸ Kobëri ña, yëtëlnawohna Wënu ña do vëramp wamën wale wok gena wamën paryi yerunëho. ⁹ Bare tame njëtërunëha Wënu ña, do Wënu ña yëtëku ntëbu dus. Awa, hak kodun avoku añañëhnëndu wënamu wale wok kwëhnana imëk gë nafa? Vëramp vëlëw hni bi ñadun avokawu? ¹⁰ Ntënënerun dus wafac wëryampo gë wadepera wëdampo gë wëwati wëryampo do gë wabëhn wëdampo! ^{†††11} Nkehahnëko antë ambër mën ña nke nafa këm soñe lëw hun ña!

¹² Vëyënta mën, këlamu geryin afaya had ami; gena bi gwëcëtabu yewu had wuhnë, vële wok geluhna hnë sariya hna? Kobëri ña ñoñ diluhna ile lavëko.

¹³ Njëtërun, soñe ile resëbuho ña wohahnëbuho ñal hun hna tac fëyawu Wahnës Wakasëk ña ryënkwëryënk Wënu ña. ¹⁴ Imbahn mën ña gwamëlohna

††† Pol nësëd soñe viyë vile ntidëniho wasëwif wá do vile wok tëfëlahna mañëni vëvë Galasi va.

njëki, bare kehalunohna, kayahnëluhna fëna g'ami. Bare kacarunëhowo had mëleka Wën ma had Yesu Këris dënk. ¹⁵ Natëkuno dus! Kodëfu hnësëhnu unji cedeya: ge kokëndunëho alokëtauw vinkër hun vi ayëdawuno, ntikëndunëho. Ye lë fë laku tame? ¹⁶ Aÿëw hun bi yebu kabi toña ÿa fëyadëmu?

¹⁷ Vahnë vële waÿëmpaÿendëhu vi ñadëni dus nuÿanihu, bare iña dëw hni ña yivëna. Pitëndëlehnëni-hëfu ñadëni soje ayehahnu gë vëhni. ¹⁸ Njivëk iña dus ña ge fërënak ÿadu. Do iña tac nte hwëhnarunëho nte nkelahninëko ña tëfëka aworyeru kwëlëkwël. ¹⁹ Vutah mën, mbokëbu horotëndu g'ahaÿary soje hun ÿa, had asëval hnagëd, hafo pac padëku nkeya Këris ña. ²⁰ Ñakëndëbu dus nkelahnin hnë iÿi wati soje hnësëhnu nësa njamah. Pëmpëhahnëko dus soje hun ÿa.

Soje Agar gë Sara

²¹ Pëyaryino, wuhne vële pecehnëk ayewu hnë imëk sariya Moyis vi, gwëryëdiluhna bi ile kerëk Moyis ÿa? ²² Hnë kayëte wanës Wën hna kerik: «Abëraham vucan vuki nuÿako: fëndampo gë Agar nte yeho aramp ña, fëñëntaÿ fa gë Sara nte yeho asëvalu ÿa.»

²³ Fandëkwëryënkwa fa hnë iña asan g'asëval nagiko, bare fakigëna fa soje ile nësëko Wënu ña nagahniko.

²⁴ Watac nke ile pëhnëtanëd: vëÿi vësëval vëhi, had vakwëtëla vaki nkeniho. Agar ye had kwëtëla mbë Kuŋ Sinayi ña, hn'ile njëdakawo Wënu ña sariya ÿa Moyis. Umë hnagëdëhëhni vë ramp va. ²⁵ Agar ye Ikuŋ Sinayi nte ye Arabi ña. Do fëna umë fëhnëtanëd inaÿ Yërusalem bë tame ñi. Umë aramp ye gë vële lëdëk hnam va had gante nke Agar gë vutah vuntëwu va.

²⁶ Bare Yërusalem vë g'ambin ÿa gena aramp do umë ye hnëm fu ÿa. ²⁷ Vikerëh va pëyahnëd:

«Natëryiÿi, wëjë asëval ale wok kwëhnalihahna fatah! Dekary uhnatah ÿa, wëjë ale wok yëtëlihna ulav donk hnag!

Wëjë ale ravik a, vutah hu va yabëd dus ntëbini vutah asëval ale hwëhnaka asan.»

²⁸ Do wuhne, vëÿënta mën, vutah Wën yentirun had Isak, gante ntehnëkawo Wënu ña Abëraham ka. ²⁹ Awa fante hnagiko hnë ñahnël asan gë asëval, këm fo ntidëhawo fante hnagiko gë Iyir Wënu ña, do koyëna nkok ha gaki. ³⁰ Awa, ye ntehnëk Vikerëh va? Më lehnëk: «Daryehna asëval aramp aÿi g'aju, kabi aju asëval aramp aÿi tëfëlahna nuÿanti idëw ajë asëval ale wok gena aramp aÿi.» ³¹ Awa, vëÿënta mën, fuhnë geyilënëhna vutah asëval aramp, vutah asëval ale ye afaya ÿa yeyinëk.

Igo afaya

5 Soje ige afaya ña pehëtëkëfu Këris ÿa. Awa, yaÿënyarin! Antë aÿaÿu avokawu aÿabiwu gë vankëncä utamp!

† Awa fante hnagiko hnë ñahnël asan gë asëval, këm fo ntidëhawo fante hnagiko gë Iyir Wënu ña, do koyëna nkok ha gaki. Soje ile ryëcëtak fagant Isëmayel gë Isak rëfëtayik ani. (Wapëgwala 21.9) †† Yëkëryin iÿi yëb Wapëgwala. 21.10

² Nëparyino! Ami, Pol, ntehnëdëmu: ge háci ÿa hwë-tahnërun, awa Këris ÿa bokëdina kwëhna nafa soje hun. ³ Do mbokëdëfu hnësëhnu wapacëk: asan alewo-le ÿad háci, sariya ÿa fop rëfëka ntënën. ⁴ Wuhne vële yëkëlehnëd asatu haryënkwa Wën hna gë sariya ÿa, pitëlërun gë Këris ÿa; goryaryëluhna ile njëdakuno Wën hnë Këris ÿa. ⁵ Bare fuhnë, Wënu ña hwëtahnëbun ntid sat fu haryënkwa lëwu; napëdëfun rac gë idema Iyir Ipacah ña. ⁶ Ale ye hnë bëmënkël gë Yesu Këris hna, kácik kácina umë kwëhnana nafa! Ihwëhn nafa ÿa, umë ye: ikwëtahn nte rufahnik g'iñal ña ye.

⁷ Gwër kahnëtarunëho! Awa mo yëdëhnëku nkaÿ ña soje memaÿëhna hnu arëfu toña ÿa? ⁸ Ile porosinjëdënihu vahnë ÿi matina hnë Wën le rëhnaku hna! ⁹ Ntehnëde: « Levir toye matëndëd fop ile hnëgwik ÿa!» ¹⁰ Ami, Ahwëhn a njëdako ikwëtahn soje hun ÿa: pacëko nahadun gë ami ki. Awa alewo-le waÿëmpaÿendëhu ÿa, piniÿëde, gante-wo nke ka. ¹¹ Do ami, vëÿënta mën, tëfëka kácini catahnëni bi wobu haranjëdëwëhni vahnë va? Ge koyëna nkekënd, gokënda horotehnëndewu? Wati rac vahnë va davakëndilëhnihu g'ami kabi rëkakëndëwohna fëyah-nëndu Këris ÿa cëmëk kërëwa hna. ¹² Vële waÿëmpaÿendëhu soje háci va arabi ntëpëtani fop vëhni dënk!

¹³ Wuhne, vëÿënta mën, macirun soje ayewu afaya, bare inji ge afaya, antë njëdaÿu fere alihahnëndu ile ñad ikihn vahnë nte ÿatik mbahn hna! Geryin vëryokuÿëhnël gë iña ña. ¹⁴ Sariya Moyis ÿa fop hn'anji kwëda fo pankëlëk: «Ñahnëryehna aÿënta hu ÿa had wëjë dënk.» ¹⁵ Bare ge ñarëlëdun do asemëlëndu, awa kwëtëryin hakili, ge gena umë mbëvehnëlëdun.

Imbahn gë Iyir

¹⁶ Awa wëli ile lehnëdëmu ÿa: tavëryina Iyir Ipacah ña njasary duniÿa hun ÿa, koyëna, tëfëdiluhna ile ñad ikihn vahnë nte ÿatik mbahn hna. ¹⁷ Viña vitac wëtëd g'ile ñad Iyir Ipacah ña, do Iyir Ipacah ña mëtëdëni g'imbahn ña; ñëwëlëni dus, soje umë ye kodiluhna aliwu ile ÿadun ÿa. ¹⁸ Bare ge Iyir Ipacah ña yasaryëdëhu, goluhna hnë imëk sariya hna.

¹⁹ Tëk nunde dus ile ntiyehnedëhëfu ikihn vahnë nte ÿatik mbahn hna: ndakëntal nte ñëwëk Wën gë nkeya kayah do gë tonkah, ²⁰ icëmb ile wok gena wën paryi, gë akavëla, gë iñëw vëÿënta hni, gë wasonko, gë iñëwary, gë iyap, gë iña dëb vëÿëntaÿ, gë icënkwendëlehn do pitëndëlehn vahnë; ²¹ iña ile kwëhnëni vahnë, use uñen dëcët, itok dëcët do viÿë vi-haÿary vile wëntëlëk gë viÿë ki. Awa tame kwëtëryin hakili soje wanji gante nësëhnëmuno kobëri ka: vële lid koyëna va vëhnuÿadina ÿëwa Inaÿ Wën hna.

²² Bare wëli ile nagëd Iyir Ipacah ña ahnë hna: iña ña ye, gë uhnatah ÿa, gë yam ÿa, gë duñëna ña, gë iguk ntaÿary ña, gë ikwëhna nëf ña do gë ikwëtahn ña, ²³ ipërëna ña do gë ipëla nkaf ña. Sariya ÿa ñëwëlëhni-hna vële ye aki va! ²⁴ Vële kwëhnëk Yesu Këris va pakëni kërëwa hna fop ikihn vahnë nte ÿatik mbahn

‡ 5.9: Mاتيye 13.33 †† 5.14: Soje Walevi 19.18

hna gë fop viña vidëwu va. ²⁵ Age gë Iyir Ipacah ña njëneden, maŵënëfu njasaryëndëfu. ²⁶ Antë naŷënan-den soŷe viŷë vile wok kwëhnana nafa! Antë conkënden! Antë iñeŵary nke yëbëlan fu!

Idemal

6 Vëŷënta mën, ge ahnë pëlayik ga ntëntëd, ŵuhnë vële njasaryëd Iyir Ŵën va bokaryëryina hn'ankaŵ përen hna; bare tëfëka nke gë wanës wanëŷah. Kwëtëryin dus hakili, antë aŵaŵu yëkëhnahn ña ŵuhnë fëna. ² Demalëryindën ŵuhnë fop: do koyëna, maŵëhnëdun *sariya Këris* ŷa. ¹³ Age ahnë ntiyahnekä iñë nke, awa gel iñë, nkaf ntëwu ña dënk tokak! ⁴ Arabi ale-wo-le pëcëta wapacëk gante ntid ka ðoku ile kwëtëhnahnëka Ŵënu ña. Ge nëŷahnëka gë watac, awa tëfëka nëŷahna minu fo, hara mëntëndëlehnëna g'ile ntidëni vëŷëntaŵ va. ⁵ Ha, ale-wo-le sah lëwu ŷa rëfëka nti.

⁶ Arabi ale haraŷëde wanës Ŵënu ña caha ale haraŷëdëha ŷa fop ifërën ile kwëhnak ŷa.

⁷ Antë arokayiwu: Ŵënu ña yafaŷëdena. Ahn'a ile naðëk ŷa mbarëpëd. ⁸ Ale hnaðëk soŷe natëndan ile hihnek mbahn dëwu hna, ahnë arac icëm iŷa mbarëpëd; bare ale hnaðëk soŷe hnatah Iyir Ipacah ña, ahnë arac uwám sër ŵa mbarëpëd. ⁹ Dindënëfu

† 6.2: Vëvë Galasi 5.14

ufërën hara cilëtayilënëhna; kabi ge cilëtayilënëhna, mbarëpëden ge wati ŷa tëkëk. ¹⁰ Awa, hnë wafac wale wokëfu ðuniŷa li, ðokuŷënëfu soŷe ufërën vahnë fop, do kas soŷe vële vankinëk kwëtahn va.

Wanës watëkwa

¹¹ Tame, yëkëryin viŷi viker vicankaf, gë wëbák mën ña dënk kerëhnëryidëmu!

¹² Vële forosiŷëdëhu *aháciwu* va, vahnë vërac ñaðëni naŷënahñëndëni *háci* hun ŷa. Iryampo le ñaðëni ŷa, umë ye: kehahnëni antë korotehnini soŷe ikaraŷ vah-në icëm *Këris kërëwa* hna. ¹³ Vële forosiŷëdëhu aháciwu va vëŵaŵëhnëna vëhni dënk *sariya Moyis* ŷa! Naŷënahñëndëni fo ñaðëni aháciwu. ¹⁴ Ge ami ye, icëm Ahwëhn fu Yesu Këris kërëwa hna fo hnaŷënah-nëdëfu; kabi, rac liko had viŷë vivë ðuniŷa vi cëmëk soŷe lëmën, do ami fëna, had cëmëbu soŷe viŷë vi ðuniŷa vi. ¹⁵ Háciru kácilihna umë fop kwëhnana nafa! Ih-wëhn nafa ŷa, umë ye arabi Ŵënu ña ntifu g'ahaŵary. ¹⁶ Soŷe Isërayel ŷa, bulunda Ŵën ŷa gë fop vëŷëntaŵ va, ŵuhnë vële rëfëd iŷi siyab va, arabi Ŵënu ña maŵëryanëhnu yam ŷa gë kaŷëhnahn dëwu ña.

¹⁷ Tame, antë ahnë mbok njonëhne ryëñah, kabi vandag vante hnuŷabu soŷe Yesu va yeho mbahn hna.

¹⁸ Vëŷënta mën, arabi ipërëna Ahwëhn fu ŷa Yesu Këris nke gë ŵuhnë! Amina.

Vëvë Efes

Wade yehëhna hnë inji kayëte

Afayik Pol hërëhnëkëhni anji kayëte vële hwëtahnëk hnë nkol Efes hna. Bare vikerëh vicër vindaŵ hn'inji kayëte nësëna soŋe Efes. Mpëd umë ŷak kayëte ni cahini vëvë vacery sali vajabah vamb nkal Asi Toy va fop. Anjiko Efes hna wati nte njasëdëho nkaŵ ntëŵu kigëna ŋa (Vantiyehn 18-20) do wati nte mbokako rarëna ŋa añëŵëko hnam wabëhn watar. Akerëk mpëd wati nte nkeho hnë kaso mbë Sesare (yëbëlan bëhn wafëhw imbëd gë warar gë bëhn wafëhw imbëd g'imbëd gë warar (53 gë 58) ga ndëcëk hnagi Yesu ŷa) ma hnë kaso mbë Rom (yëbëlan bëhn wafëhw imbëd gë ryaŵ gë bëhn wafëhw imbëd gë ryaŵ gë wahi (60 gë 62) ga ndëcëk hnagi Yesu ŷa).

Pol kerëk anji kayëte gante ndënkwëtehnahnëdëhëhni vële hwëtahnëk va bi vëhni mo yeyinëk pab gë Këris. Fop kayëte ni nësëd ibëmënkël fu gë Këris ŋa do karanjëdëhëfu ibank nte rëfëka kwëhnalini gë umë. Iyir Ipacah ŋa ryemadëhëfu ŋahnëlëndë do maŵëhnëlëndë: ten ŵasëwif ŵa gë vële wok vëyena wasëwif, tac yëbëlan fop vële hwëtahnëk hnë cery sali va, yëbëlan vësëval gë vësan hni, vutah gë warëm hni do gë vëramp gë vële hwëhnëkëhni.

Pol nësëd soŋe doku Sintani ale yëkëlehnëd tavëtehnëni vahnë va inji bëmëkël. Akaranjëdëhëfu hak më-taryëden iŷi ŵët hn'ile njëdadëhëfu Ŵën viŵëta: toña, usatah, fanka pëyahh Wanës Wakasëk, ikwëtahn, ipëh. Antëhnëdëhëfu njëfayin wati-wo-wati.

Wëlin wanës wakwëhn nafa hn'inji kayëte: uyas, ile soŵiko, fanka.

Wëlin gante nke kayëte ka:

Simpaŷi (1.1-2)

Ibëmënkël wasëwif gë vële wok vëyena wasëwif Këris hna (1.3-3.21)

Ibëmënkël bulunda vële hwëtahnëk hna (4.1-6.9)

Ibëmënkël vële hwëtahnëk

Ŵët ikwëtahn (6.10-20)

Simpaŷi rëkwa (6.21-24)

Simpaŷi

1 Ami Pol, ale ye *afayik* Yesu Këris kabi Ŵënu ŋa ŷak koyëna, kerëhnëdëmu ŵuhnë vëfacah do vële hahnëndahnëka Yesu Këris: ² Arabi Ŵënu ŋa, Rëm fu ŷa g'Ahwëhn a Yesu Këris ndëwanihu do njëdënihu yam ŷa!

³ Cëmbënëfuna ale ye Ŵën gë Rëm Ahwëhn fu ŷa Yesu Këris! G'ibëmënkël fu gë Këris ŷa ndëwak vintaŵary vidëŵ fu va gë fop wadëwara wadëŵu wade ŵatik mbin hna. ⁴ Ani gë ntihahnënd duniŷa ŷa Ŵënu ŋa rëko tëhnafu, g'ibank fu gë Këris, ðanko nkehahnin vëfacah do vële wok vëhwëhnana dahëse ŵeh haryënkŵ lëŵu.

Hnë injahn hna, ⁵ rëko tëhnafu nkeyin vërahu gë fere ibank fu gë Yesu Këris. Rac ye ile ñadëho Ŵënu ŋa do pëhnako nti ⁶ ðanko *cëmbinëhna* soŋe ipërëna camah dëŵu nte njëdakëfu aki fo hn'ibëmënkël fu g'Aju aŷahnik a! ⁷ Hn'ibëmënkël fu hna gë umë, gë sat lëŵu ŷa pëhëtinëkëfu, tavëhnnëkëfu wameh fu ŋa. Aki Ŵënu

ŋa tufahnëk had gante naŷëk ipërëna dëŵu ka.

⁸ Njëdakëfu dus ipërëna tac do ntik rac gë fop yasery do hakili fërën. ⁹ Ha, njëtëndanëkëfu ile ñadëho ŷa, ile soŵiko ŷa, ile pëhnako, hnë përnëna dëŵu hna, nti hnë Këris hna. ¹⁰ Ile pëhnako ŷa ntiyehnëd ge wati ŷa padëk: rac ye barëp hnë asankaf aryampo fo, Këris, fop vile yehëhna mbin hna do nkal hna.

¹¹ Hnë ibëmënkël fu hna gë umë, nuŷabun lëŵ fu ŷa, gante pëhnako Ŵën ka. Rëkëd ntind fop kabi pëhnako do ñak koyëna ¹² ðanko icëmb ntëŵu ŋa njëŵi soŋe fuhnë vële ryënkŵëk hwëtahnëka Këris va.

¹³ Ŵuhnë fëna, ante nkŵeryërun wanës toña ŋa, *Wanës Wakasëk* wante fehëtëku ŋa, kwëtahnërunëha. Hnë ibëmënkël hun hna gë umë, ŵuhnë fëna njëdayirun iyavëta ile ntëhnëkuno njëdadëhu ŷa, iyavëta rac ye Iyir Ipacah ŋa. ¹⁴ Umë ye sah ryënkŵeryënkŵ hnë idëŵ nte hnapëden hafo nuŷayin fop ile ntehnëko Ŵënu ŋa njëdadëhëfu. Iŷin fop soŋe icëmb ntëŵu ŋa njëŵi ye.

Iyëfa Pol soŋe vëvë Efes

¹⁵ Soŋe rac ye, ami fëna, kobëri ga nkwëryëbu ga nësëde soŋe ikwëtahn hun ŋa hnë Ahwëhn fu Yesu do iŋahn hun vëfacah fop ŋa, ¹⁶ camehnëdëfuhä kwëlëk-wël Wënu ŋa soŋe hun ŋa. Anahadëmu wayëfa mën hna. ¹⁷ Tëyëdëfuhä Wën Ahwëhn fu Yesu Këris ŋa, Rëm le hwëhnëk *icëmb* ŋa, njëdaŋu iyir yasery g'itufëhnahn nte yëtëndanëdëhuna Wënu ŋa. ¹⁸ Tëyëdëfuhä ntancën wahakili hun ŋa gë humpen Iyir Ipacah ŋa, soŋe ayëtu itama nte njëdaku imac ntëwu ŋa, g'uvetak icëmb ntëw dëwu ŋa, antëw nte cahëdëhu gë vëfacah vëyëntaŋ va, ¹⁹ do gë fanka samah lëwu soŋe fuhnë vële hwëtahnëk va. Fanka farac ye fale ²⁰ vokaryika Këris fagant vësëm do ntañënda farëhw lëwu hnë mbin hna, ²¹ cëpëk inaŋ ŋa fop, cankaf, fanka, gë fop uŋëka do fop wamac wale hode maci hnë iŋi duniŋa bare fëna duniŋa ile yejëk ŋi. ²² Ha, Wënu ŋa hwëtëk fop hnë wakwër Këris hna. Umë ale sëpëk fop, Wënu ŋa njëdahnëka nke nkaf Cery Sali ŋa. ²³ Vële hwëtahnëk va ye mbahn Këris ŋa, do Këris hnë vëhni ntëdëk; padënhëkëhni fop, umë ale fadëned fop.

Uwám ule njëdahnëd Këris

2 Do ŋuhnë, kobëri ŋa maŋwëhneluhnahna Wënu ŋa, walaŋary hun ŋa cëmëko soŋe wameh hun ² wante yasahnëdunëho kobëri ŋa. Atëfëtalahnëdun vantiyehn vahnë vële ye duniŋa li. Amaŋwëhnedunëhawo asankaf wafanka waŋeh wale ye ambin. Aŋi asankaf ye iyir meh ale ryokuŋëd aki hnë vële wok vëwawëhnedilahna Wën va. ³ Fuhnë fop nkeyinëko had vëhni, ankentinekëfuno gante ñad ikihn vahnë nte watik hnë mbahn ka, antidenëho gante ñad vimbahn fu ka do wahakili walëw fu ka. Soŋe ile yeyinëko ŋa, akëbënyehninëkëfuno korotin kitiŋ Wënu ŋa had vëyëntaŋ va.

⁴ Bare Wënu ŋa, soŋe ikaŋyëhnahn cankaf ntëwu ŋa g'iŋahn cankaf nte ŋahnëkëfu, ⁵ fuhnë vële sëmëko gë wadënt wadëw fu ŋa, njëdakëfu uwám ŋa gë Këris ŋa —ipërëna Wënu ŋa fehëtëku. ⁶ Hn'ibëmënkël fu gë Yesu Këris hna, mbëhnëndëhnëkëfu ndampo fo do ntañëndëkëfu mbin hna. ⁷ Koyëna ntik danko tufëhni vahnë vëvë cahn va ipërëna camah g'uhnëfak ule kwëhnahnëkëfu hn'ibëmënkël fu gë Yesu Këris. ⁸ Kabi, g'ipërëna Wënu ŋa pehëtirun, gë fere ikwëtahn hun. Rac matina hnë ŋuhnë, uyëd Wënu ŋa ye. ⁹ Rac matina hnë vantiyehn, danko ahnë antë kumanënd. ¹⁰ Ha, umë yahanëkëfu; hn'ibëmënkël fu gë Yesu Këris, antikëfu danko ntihahnin vantiyehn vapërën vante këbënanëhnëkëfuno kobëri ŋa Wënu ŋa, danko njasënden koyëna.

Fop mbëmënkëlinëk gë Këris

¹¹ Soŋe rac, dënkwëtaryin wanji: kobëri ŋa, ŋuhnë vële wok geluhna wasëwif hnagihna; wasëwif ŋa macëdënihu vële wok « *vëhácina* » vëhni mëcadëni vëhácik soŋe ile ntik vák ahnë mbahn dëw hni hna.

¹² Hnë wati rac ŋaŋwërunëhawo Këris, gentahnilunohna gë bulunda *Isërayel* ŋa, vëhneh yerunëho hnë vakwëtëla gë Wënu ŋa, nkerunëho duniŋa li gë itamahn këm do gë Wën këm. ¹³ Bare gaki, soŋe bëmënkël hun gë Yesu Këris ŋa, ŋuhnë vële yeho kobëri ŋa ŋaŋwët, sat Këris ŋa paŋëndajëku.

¹⁴ Ha, umë dënk ye yam lëw fu ŋa: mbëmënkëndëlehnëkëhni wasëwif gë vële wok vëyëna wasëwif. Apërëkanëk kece ile fitëndëlehnëkëhniwo ŋa: kece rac ye iŋewël. Gë sadëha mbahn dëwu ŋa ¹⁵ *sariya* ŋa g'ile tëyëk ŋa gë vakwëda vantëwu va goryaryëlohna nafa. Antik aki gante kod ntihahn hnë umë wasëwif ŋa do vële wok vëyëna wasëwif, ahnë hasëk aryampo fo, do koyëna nti yam ŋa, ¹⁶ do konjëndëlehnëhni gë Wënu ŋa vëhni vëhitak hnë mbahn ndampo fo, g'icëm ntëwu *kërëwa* hna do koyëna ndaŋ ñewël ŋa. ¹⁷ Anjijëk pëyawu yam ŋa ŋuhnë vële ŋaŋwëko va gë vële rëhako va per. ¹⁸ Kabi, hnë bëmënkël fu g'umë hna, fuhnë fop, wasëwif gë vële wok vëyëna wasëwif, koden pëŋayinëhna Rëm ŋa, hnë Yir ndampo fo.

¹⁹ Aki, goluhna vëhneh ma vële ryëcalëd; bare nkentahnirun hnë bulunda vëfacah hna, ŋuhnë ye tere Wënu ŋa. ²⁰ Nkerun cery yëryik do *vëfayik* va gë wakila ŋa ye sah ryënkweyënkwe ŋa, do Yesu Këris umë dënk taka ndënkweyënkwe ye. ²¹ Hnë umë cery ŋa fop njaŋwënad do matëndaŋ nke cery pacah hnë Ahwëhn. ²² Hn'ibëmënkël hun hna g'umë, ŋuhnë fëna, nkerun ndampo fo cery nte yëryëde soŋe ayewu yëŋa Yir Wënu ŋa.

Doku Pol pab gë vële wok vëyëna wasëwif

3 Soŋe rac njëfadëfuhä Wënu ŋa, ami Pol, ale sëdik kabi doku Yesu Këris ŋa lidëfu, danko ryemahnu ŋuhnë vële wok geluhna wasëwif. ² Akwëtahnëbu paryi nkwëryërun doku ile kwëtëhnahnëko Wënu ŋa liwu, hnë fërënak lëwu hna, gante kod ntinëhnahnu ile ñad ŋa. ³ Ha, Wënu ŋa pidëtëko vinkër va soŋe njëtëndano ile ñad nti soŋik ŋa, had gante kerëhnëmu ki gë wanës wante wok yabëna. ⁴ Age karanjërun rac, kodun ahamahnu hafo bi ne njëtëbu ile soŋiko do ntik Wënu ŋa Këris hna. ⁵ Kobëri ŋa, Wënu ŋa tufëliwöhna vahnë va iŋin ile soŋiko. Bare gaki antik Iyir ŋa tufëhni *vëfayik* vëfacah vëlëwu va do gë wakila wadëwu ŋa. ⁶ Wëli ile pëhnëtanëk viŋë vile soŋiko va: gë fere *Wanës Wakasëk* ŋa, vële wok vëyëna wasëwif va kwëhnani antëw ndampo fo gë wasëwif ŋa, nkeni mbahn ndampo fo do nkentahnini ndampo fo hnë ile ntehnëko ntinëhnëdëhëhni hn'ibëmënkël ntëw hni gë Yesu Këris hna.

⁷ Wënu ŋa, hnë ufërënak lëwu hna, g'antiyehn fanka falëwu fa, njëdako yewu aryokuŋëhn Wanës Wakasëk. ⁸ Ami, ale ŋak vak hnë fop vëfacah hna, nuŋabu untënah fëyaŋwuhni vële wok vëyëna wasëwif va uvetak va Këris le wok pudina ⁹ do yëtëndanëwëhni vahnë va fop gante ntiyëhnëd Wënu ŋa viŋë vile pëhnako nti do soŋiko kobëri kantëm hnë umë, ale liko fop vile ye va. ¹⁰ Do ntik rac, danko, gë fere cery sali ŋa, fop vële

hwëhnak cankaf do wëka ambin hna mëk njëtëni usery Wën gë fop wasifa walëwu wã. ¹¹ Hnë vëyin fop tēfëk nahan mbë kantëm ntëwu nte ntiyëhnëk hnë Yesu Këris Ahwëhn fu ya. ¹² Hn'ibëmënkël fu gë Këris, gë fere ikwëtahn fu hnë umë, koden pënyainëhna Wënu ña g'idëkëna fop. ¹³ Soñe wanji fop, muntadëmu, antë aresawu wahorot wale horotëdëfu soñe hun; umë ye *icëmb* hun ña.

Uyëfa soñe vëvë Efes

¹⁴ Soñe rac ye andëkwëhnëdëfu haryënk Wën Rëm, ¹⁵ ale yëdahnëk wac watere wabë g'ambin gë nkal. ¹⁶ Ha, atëyëdëfaha njañënu gë fanka mbery hun hna gë fere Iyir ntëwu ña, had gante nañëk uvetak *icëmb* ntëwu ña. ¹⁷ Koyëna, *Këris* ntëdëk hnë wasakahn hun hna gë fere ikwëtahn ña, afëlu vënkahn hun va do ayëru fop uwám hun wã hn'inqahn hna, ¹⁸ akwëhna dun aki fanka añëryahnu, gë fop vëfacah va, ile ye iyank, iyáry, iyihn do itëw inqahn Këris ña. ¹⁹ Ha, ayëtu inqahn Këris ña nte ryëcëtað fop uyët, ðanko ayewu vëfadah had gante padëk Wën ka.

²⁰ Wënu ña, gë fanka falëwu fale ryokuñëd hnë fuh-në, kod nti ntëbi vile ryëyëdenëha va ma vile hna-haden va, ²¹ icëmb ña nke gë umë hnë cery sali do hnë Yesu Këris hna, soñe walape wã fop, dol do gë kantëm. Amina.

Imac bëmënkël hnë cery sali

4 Soñe fop vëyin dënk, ami, ale sëdik kabi doku Ahwëhn a lidëfu, ankañëtaðëmu: yasëryin had gante macëku Wën ayasëndu. ² Geryin vële wok vëhumadina, vënëñah do vëryuñënak; mënkwëlëryin inqahn hna. ³ Kamënyarin aworyeru bëmënkël nte watik Yir hna gë fere yam ya. ⁴ Mbahn ndampo fo do gë Yir ndampo fo yehëhna, do fëna Wënu ña macëku ahwëhna wu tama ndampo fo; ⁵ Ahwëhn aryampo fo, ikwëtahn ndampo fo, yaryi ryampo fo; ⁶ Wën hu ðampo fo do Rëm fop, ale sëpëk fop, fagant fop do hnë fop.

⁷ Ale-wo-ale nuñak ipërëna Wënu ña had gante yëdahnëk *Këris* ka. ⁸ Soñe umë ye ntehnik Vikerëh hna:

«Kayëk yan,
anjokëhni vëfëlayik,
njëdakëhni wayëd vahnë va.» †

⁹ «Kayëk», ye pëhnëtanëk, ge gena cëlik fëna hafo gëd nkal li? ¹⁰ Ale sëlik ya, ye ale hayëk cëmët fop vambin vi, ðanko pëbëhahn fop. ¹¹ Do wayëd wale njëdakëhni vahnë va ye: *vëfayik*, wakila, vëfëyahn Wanës Wakasëk, vëharañ do vële herydëhëhni vële hwëtahnëk, ¹² ðanko këbënahninëhni vëfacah va gante nti-hahnëdëni doku soñe njañëhahnëni mbahn Këris ña, ¹³ hafo mëkin tükënin bëmënkël kwëtahn hna fop ndampo fo do hnë uyët *Ajë Wënu* ña, untaf hn'ikwëtahn, do inañ padah Këris.

¹⁴ Aki goðenëhna had vutah, vunte mpaloyëd wavonkëlo wënka do vile këryëd sël fop wasifa karëña, vunte tokani vahnë va soñe cëvehnënihëhni hn'idënt.

† 4.8: *Wahnëw* 68.18

¹⁵ Bare, ge nësëbun toña ya g'itufahn ñahnël ña, anayëden hnë fop ðanko mëntëlahnin gë Këris, ale ye nkaf cery sali nte ye mbahn dëwu. ¹⁶ Hnë umë, mbahn ña fop kahnëk do mbëmënkëlëk dus g'uryema wasokël wale njëdayik. Aki ge cape-wo-cape nke gante tēfëka ka, mbahn inqah fop nañëd do njañëhnañ hnë inqahn hna.

Uwám hasëk hnë Këris

¹⁷ Wëlin doliyi ile lehnëmu do muntamu gë fanka wac Ahwëhn: antë avok ayasu had gante njasëdëni vële wok vëyena wasëwif: vinahan vidëw hni va kwëhnana nafa. ¹⁸ Vinahan umëhwëryah kwëhnani, do vëhneh nkeni hnë uwám Wën hna, kabi wahakili walëw hni wã pidak do kambëkëhni vankaf. ¹⁹ Vintañary vidëw hni va nke had wëbák wadëndah, ndakëdëni gë ale-wo-ale do njëdëhnani sifa fop vantiyehn vameh.

²⁰ Bare wuhnë, gena aki ñëjarun ayëtuna *Këris*, ²¹ ge paryi nke nkwëryërun ga nësëde wadëwu, do karanjrun ikarañ nte rëfëlek gë toña nte ye hnë Yesu: ²² ha, kobëri ña, pëbëkuno viña toka nte fërëkah-nëdëhu, bare, ile yerunëho kobëri ya, tēfëka asudëta wu had viyi visër. ²³ Afo wahakili hun wã gë wasakahn hun wã nkwëcëta, ²⁴ do ayewu vahnë vëhasëk had gante cudarun viyi vihasëk ki. Ahnë ahasëk arac Wënu ña ñahanëka mëntëläni g'umë hn'usatah gë hn'ufacah ule watik toña hna.

²⁵ Soñe rac, cudëтарыin wamër ña: ale-wo-ale nësëh-nënda toña ya añënta wã ya, kabi mbahn ndampo fo yentahninëkëfu. ²⁶ Ntavëku bi? Antë aliwu wameh; ntavah hun ña tēfëka njam ani gë njohan lav wã ^{††27} soñe antë ayëdawuna *Sintani* ya fere fale mëkah-nëdëhu. ²⁸ Arabi ale ya antë mbok nte; ðokuñëd gë wëbák wadëwu ña dënk soñe nuñahn ile njëdadëha ale ye hnë uval hna. ²⁹ Antë cahn hnë wës hun wanës wameh, nësëryin wante ryemadëhëhni vëyënta wã wëbal wadëw hni hna, soñe ntihahn ufërën hnë vële hnëpadëhu va. ³⁰ Antë ayëwëhnehnuna Iyir Ipacah nte njëdaku Wënu ña had yavëta ile rufahnëd pëhëtëderun Fac Fehëta hna. ³¹ Antë ahwëtawu hnë wasakahn hun wameh wante liyirun ña. Antë ntavëndu, njabu sakahn, ayëwëndu; vëyin fop tēfëka asudëta wu, gë fop wasifa wayap. ³² Tufëhnaryin vëyivah ale-wo-ale gë añënta wã, kwëhnaryin ntañary përen; tavëhnëläryindën, had gante tavëhneku Wën hnë Këris.

Umëhwëry do Humpen

5 Ha, tēfëtalahnëryina Wënu ña, kabi vutah vunte ñahnik yerun; ² yasëryin g'inqahn had gante ñahnëkëfu *Këris* ka do umë dënk njëdëhna soñe fu, had uyëd do sadëha ile hwëhnak icëv nte nënjëdëha Wënu ña. ³ Wënu ña hwëhneku, tēfëlahna dënk nkwëryi ga nësëde viyë vëryampo fagant hun: ndakëntal meh ña, fop ile wok pacëna, uval ðëcët. ⁴ Tēfëlahna fëna nkwëryi wanës wante sëfëhnayehnedëhu, wanës

†† 4.26: *Wahnëw* 4.4

wanënkwah, ma wanës watonkah. Waŋi fop kwëhnana ŷëw̄a ŷal hun hna. Bare tēfēka awëryëhniwu icamehn Wën. ⁵ Nkwëryëryin ðus: vële lid ndakental meh va, ma vële lid vironkah va, ma vële mbalëk dëcët va —vëhni, ñahnënihëhni *wamën wamër*— vëhni vëhnuŷantëde-na ntëw̄ Inaŷ Këris do Wënu ña. ⁶ Ahnë antë tokawu gë wanës wante wok kwëhnana nafa: watac ye wante yojëd ntavah Wënu ña hnë vële wok vëw̄awëhnedilahn va. ⁷ Antë ayentahniw̄u gë vëhni.

⁸ Kobëri ña umëhwëry yerunëho; tame hn'ibëmënkël hun gë Ahwëhn humpen yerun. Yasëryin had vutah humpen; ⁹ do vantëwël humpen ha ye: ufërën, usatah, gë toña. ¹⁰ Kamënyarin ayëtu ile hnëjëdëha Ahwëhn a. ¹¹ Vantëwël umëhwëry kwëhnana nafa; antë ayentahniw̄u; tufahnëryin. ¹² Wante ntidëni coŷaryëdëni ñi cëfëhnëk nësi; ¹³ bare fop vile rufahnik gë humpen ha coŷëtak, ¹⁴ kabi fop vile soŷëtik va humpen ye. Soje umë ye ntehnik:

«Nëgary, wëjë ale ryakëk,
matëry fagant vësëm,
do Këris ntancënëdëhi.»

¹⁵ Yasëryin wajira gë vankeya hun va; antë ayewu vële wok vëseryëna bare geryin vëseryah; ¹⁶ Balëtah-nëryin mpëd nte njëdaku Wënu ña, kabi wafac wale yehahninëk w̄i mek. ¹⁷ Awa, antë ayewu vële hnambëk hakili, bare kamënyarin ayëtu ðus ile ñaryaryëdëhëfu Ahwëhn a. ¹⁸ Antë aryëw̄u, umë yodëhu ayehahnu vëyeyar, bare geryin vële pëbëk Iyir Ipacah ña. ¹⁹ Kamënaŷehnelëryin gë wahnëw̄ wale w̄atik hnë Vikerëh hna, wahnëw̄ sali wasëvah, wahnëw̄ wale njëdaku Iyir iña; yëwëhneriyina do cëmbëryina Ahwëhn a gë fop ntaŷary hun ña. ²⁰ Camehnëryina Wënu ña Rëm ŷa wati-wo-wati do soje ile-wo-ile gë w̄ac Ahwëhn fu Yesu Këris.

Nkwëryëla mbë tere

²¹ Maŷëhnelëryin ale-wo-ale, w̄uhne vële lënënekä Këris va.

²² Vësëval, maŷëhneriyinëhni vësan hun had gante maŷëhnerunëha Ahwëhn ka. ²³ Ha, asan a ye asankaf asëval a, had gante nke Këris asankaf cery sali, umë ale fehëtëd cery sali nte ye mbahn ntëw̄u. ²⁴ Had gante cery sali ña maŷëhnedëha Këris ka, vësëval va fëna maŷëhnedënihëhni vësan hni va hnë fop.

²⁵ Vësan, ñahnëryinëhni vësëval hun va had gante ñahnëk Këris cery sali ka do njëdëhna umë dënk soje lëw̄u; ²⁶ añak aki pacëna gë wënka do gë wanës nkehahn afacah; ²⁷ añak aki njoj cery sali ña haryënk w lëw̄u hnë igwam dëw̄u hna fop: nte wok kwëhnana dahëse wëh, nte wok kwëŷana, nte wok kwëhnana ile wëntëlëk gë virac. Añak cery sali ña pac hara kwëhnana ile keyande. ²⁸ Asan a aki tēfēka ñahna asëvalu ŷa, had gante ñahnëk mbahn ntëw̄u ña dënk. Ale ŷahnëka asëvalu ŷa, ñëhna umë dënk. ²⁹ Ahnë gena ale ŷewëk mbahn ntëw̄u ña, bare ndavëdëha, do pëladëha, had gante ntid Këris cery sali ka ³⁰ kabi mbahn ntëw̄u yentahninëkëfu. ³¹ «Soje umë ye, asan a tavëdëhëhni rëmu gë hnëmu nkeni g'asëvalu fo, do

vëhni vëhi tak aryampo fo nkedëni.» ¹³² Hnë wanës watac coŷak toña sankaf: ntehnëbu waŋi nësëd soje Këris do gë cery sali ña. ³³ Gante-wo ka, ale-wo-ale hnë w̄uhne ñahna asëvalu had umë dënk, do asëval a ntënëna asanu.

Vutah gë warëm hni do gë wahnëm hni

6 Vutah, maŷëhneriyinëhni warëmun gë wahnëmun hn'ibëmënkël g'Ahwëhn, kabi watac satëk. ² «Dënëhëryihni rëmu gë hnëmu gante nuŷandu uhnatah do wafac waŷaryah nkal li.» ^{††} Rac ye akwëda ndënkwëryënk w nte lehnëkëfu ale w̄awëhnek nuŷad ufërën. ^{‡‡} W̄uhne, warëm, antë alavëbehnni vutah hun, bare kwëdëryinëhni hn'usatah do hn'uhnira le w̄atik hnë Ahwëhn hna.

Vëramp gë vële hwëhnekëhni

⁵ Vëramp, maŷëhneriyinëhni vële hwëhnekë nkal li g'untënah do g'ibal, gë ntaŷary pacah, had Këris ryokuñëhnedun; ⁶ Dokuñëryin, hara gena had vële yëkëlehnëd vahnë va nëjëhni gë vëhni ma kabi njëkaderun, bare had vëramp Këris, vële lid gë vintaŷary vidëw̄ hni ile ñad Wënu ña. ⁷ Dokuñëhneriyinëhni gë ntaŷary përen, had Ahwëhn a dënk ryokuñëhnedun, gena vahnë. ⁸ Njëterun ale-wo-ale lik ufërën, Ahwëhn a mbësadëha, nke aramp ma gena aramp. ⁹ Do w̄uhne, vëhwëhn hni, diryënëhni koyëna vële ryokuñëhnedëhu va. Tavëryin dakëna: njëterun, ale hwëhnekë ŷa, w̄uhne gë vëhni, mbin hna nke do dëbëndëlehnëlihna vahnë va.

Wët Ikwëtahn

¹⁰ Soje fuhnahnu, yëkëlehnëryin fanka hun fa hnë fanka ŷaŷah Ahwëhn hna. ¹¹ Cudaryin viwëta Wënu ña soje aholu ayaŷënwawu hnë warënd *Sintani* hna. ¹² Kabi gena vahnë wëtaryëden, bare wafanka wayir waŷeh hnë mbin hna, gë vësankaf, gë wafanka do gë vële hwëhnekë duniŷa wëhwëryah. ¹³ Soje umë ye, tēfēka asudaŷu viwëta Wënu va fop, ðanko aŷëkawu hnë fac ile njihahnid wëh hna do, age puhnarun rac, awowu ahahnëndawu. ¹⁴ Kahnëndaryin, ñëbaryin toña ŷa had ryil sah li, cudaryin usatah w̄a had cud mëta wët nte huvëd sakahn; ¹⁵ do përyaryin had wapary iña afëyahnu *Wanës Wakasëk* yam ŷa. ¹⁶ Nufëryin kwëlëkwël kaka ikwëtahn ña, umë ryemadëhu aryipehnu fop wëca wante pëdëk Sintani. ¹⁷ Nuŷaryin ipeh Wënu ña nte ye had apënk w ryëhwëra do wanës Wënu ña had sëlame le njëdahnëk Iyir Ipacah ña. ¹⁸ Tëyëryina Wënu ña hnë wayëfa hun hna. Ha, yëfaryindën wati-wo-wati, gë uryema Iyir iña. Antë ahnamawu do kahnëndaryin kwëlëkwël. Yëfaryin soje bulunda Wënu ña fop, ¹⁹ soje ami fënali: arabi wanës ña nke hnë wës mën soje fëyahnu hara dakëlohna hn'ile soŷik hnë Wanës Wakasëk hna. ²⁰ Acëdibu kabi ale fëyahned Wanës Wakasëk w̄ac Wën hna yebu. Yëfaryin ðanko wëku

† 5.31: *Wapëgwala* 2.24 †† 6.2-3: *Iahn* 20.12a ‡ 6.2-3: *Ic-ahn* 20.12b

fëyahnu Wanës Wakasëk ña, hara dakëlohna, gante tēfëka ka.

Simpaŷi rëkwa

²¹ Ñadëfu ayëtu ŵuhnë fëna, ile fabiko ŷa do ile lidëfu ŷa; Tisik, aŷënta fu ale ŷahnik, aryokuñëhn Ahwëhn a ale hahnëndak, njëtëndanëdëhu fop. ²² Soñe umë

fayëryidëfuha pëyawu bi hak nkobun do mbosëvosehnu.

²³ Arabi Ŵënu ña Rëm fu ŷa do Ahwëhn fu Yesu Këris njëdanihëhni fop vëŷënta fu va yam ŷa do g'iñahn, gë kwëtahn ña. ²⁴ Arabi Ŵënu ña ndëwahni fop vële ŷahnëka Ahwëhn fu Yesu Këris va g'iñahn nte wok cëmëdina!

Vëvë Filip

Wade yehëhna hnë inji kayëte

Filip nkol nte hwëhna nafa mbë Masedëwan ye. Afayik Pol njiko hnam wati nte njasëdëho nkañ ntëwu kigëna ña. Apëyahnek Wanës Wakasëk ña nkol tac hafo vahnë va kwëtahnëni do cery sali ña ntiyak. Njëkëryin Kayëte Vantiyehn Vefayik hna 16.11-40.

Pol, gë Timote ðarël lëwu, kerëhnëkëhni vële hwëtahnëk vëvë Filip va wati nte nkeho hnë kaso mbë Sesare (yëbëlan bëhn wafëhw imbëd gë warar gë bëhn wafëhw imbëd g'imbëd gë warar (53 gë 58) ga ndëcëk hnagi Yesu ÿa) ma hnë kaso mbë Rom (yëbëlan bëhn wafëhw imbëd gë ryañ ma bëhn wafëhw imbëd gë ryañ gë wahi (60 gë 62) ga ndëcëk hnagi Yesu ÿa). Vahnë vëvë nkol Filip va mbarëniho wayëd do njëðaniha aryampo hnë vëhni, Epafërodi, soñe njëðahna Pol. Awa, Pol kerëhnëkëhni soñe camehnëhni do kamënañyehnehni. Apacëhnëkëhni gante nke ka do natëka hnë Këris hna mama nkehahnëk hnë kaso. Añad kamëñyehnehni tëfëtalahnëniha Këris do natëhni hnë fop.

Wëlin wanës wakwëhn nafa hn'inji kayëte: itama, nahan, ikwëtahn, uhnatah, Këris, uhorot.

Wëlin gante nke kayëte ka:

- Simpañi, Icamehn gë iyëfa (1.1-11)
- Soñe ye natëka Pol mama cëðahnik (1.12-30)
- Geryin had Këris (2.1-18)
- Vëhni mo ye Timote gë Epafërodi (2.19-30)
- Usatah paryi ÿa Wën hna matik (3.1-4.1)
- Wanira watëkwa (4.2-9)
- Pol camehnëdëhëhni vëvë Filip va (4.10-20)
- Simpañi rëkwa (4.21-23)

Simpañi

1 Ami Pol, gë Timote, vëryokuñëhn Yesu Këris, herëhnëryidëhu, wuhne fop vëfacah Yesu Këris vële ye hnë nkol nte wacik Filip ña, vëvë haryënkwa hnë cery sali do gë vëyohal va: ² Arabi Wënu ña, Rëm fu ÿa g'Ahwëhn a Yesu Këris ndëwanihu do njëðënihu yam ÿa!

Iyëfa Pol soñe vëvë Filip

³ Camehnëdëfuha Wënu ña nte-wo-nte nahadëmu ña. ⁴ Fop wawati wale yëfanëhnëdëmu ÿa wuhne fop, ntidëfu kwëlëkwël g'uhnatah, ⁵ kabi ndënkwëtaðëfu cape nte hnufërun ña hnë pëyah *Wanës Wakasëk* hna kobëri fac ryënkweyënkwa hna hafo iñi wati; ⁶ apacahnëko dënk, ale fëgwëk hnë wuhne anji ntiyen nëfak tëfalëd gante padëñëd fac ile njihahnid Yesu Këris ÿa.

⁷ Catanëko gante kwëhnahnëbu vïnahani vitac soñe hun ki, kabi kwëtamu ntañyari mën li. Wuhne fop nkentahnirun hnë ufërën Wën hna g'ami dënk lakënde yewu kaso hna ma lëkwanduñwëhni vële yëwëd Wanës Wakasëk ña, tufëdëfuhëhni wanji wanës toña ye. ⁸ Ha,

Wënu ña ye sede mën: ñahnëmu ðus wuhne fop g'inqahn nte watik hnë Yesu Këris ña.

⁹ Wëlin uyëfa mën ÿa: Arabi inqahn hun ña nañ gë hañyari pëba uyët do gë hakili, ¹⁰ gante kodun ahëncëtëlehnañu ile fecek ÿa. Aki pacëdun do kwëhnadiluhna ile heyanderun soñe fac ile njihahnid Këris ÿa, ¹¹ do pëbu vantëwël usatah ule watik hnë Yesu Këris, soñe *icëmb* do wahnëñ Wënu ña.

Pol kaso hna do iyi haryënkwa Wanës Wakasëk

¹² Vëyënta mën, ñadëfu ayëtu ile rëkiko ÿa ña yëtëna iyi haryënkwa *Wanës Wakasëk* ña bare ankwënek.

¹³ Koyëna fop vële yëkadëho hnë tere asankaf hna, do hn'ile-wo-le hna, njëtëni acëdibu soñe ile ryokuñëh-nëdëfuha Këris ÿa. ¹⁴ Vëyabah fagant vëyënta fu va, gante nuðëniho kaso ka, nuñani tama hnë Ahwëhn hna: tac nkwënakëhni kamëna soñe pëyahnehni wanës Wënu ña hara dakëlëliha.

¹⁵ Toña ye vëryampo fagant lëw hni pëyahnehniha Këris ÿa g'iñewary do gë dobël, bare vëryampo pëyah-nëdëniha Këris ÿa gë nahan përen. ¹⁶ Vëhni, ile ntidëni ÿa, hn'inqahn hna matid, njëtëni nkebu ani soñe rufahnu Wanës Wakasëk ña toña ye, ¹⁷ vëyëntañ va pëyah-

nëdëniha Këris ŷa gë hakili dobël, vinahan vindëw hni va pacëna; nahadëni nkwënhënnëniho idën vankëna mën va.

¹⁸ Mena! Vinahan vidëw hni va kod cat ma tumpa, gante-wo ka Këris ŷa pëyahnik, do natëko. Nkod natëndo fëna, ¹⁹ kabi njëtëbu wapuyalahna pehëdëfu, gë wayëfa hun wã do gë uryema Iyir mba Yesu Këris ŷa. ²⁰ Napëdëfu dús do pacahnëko ñoñ cëfëh-nëdilohna, bare g'itama fop, dol had kwëlëkwël, uwám mën hna ma cëm mën hna tufahnëdëfu inaŷ Këris ŷa mbahn mën hna. ²¹ Soŷe mën a, uwám wã Këris ye do cëm hna nuŷadëfu ntëbi. ²² Bare ge nkobu duniŷa li kodëfu liwu doku ile yëdanëd vantëwël vapërën. Yëtëla ile rëhnađëfu. ²³ Andoŷibu vacape vaki: ñadëfu hërë-naŷu iŷi uwám soŷe yefu gë Këris, do rac fecekëndëho dús; ²⁴ bare soŷe hun ŷa, apecek woŷu mbahn hna. ²⁵ Kabi apacahnëko rac, njëtëbu nkodëfu. Nkontëdëbu gë wuhné fop ayihahnu haryënkwo do ahwëtahnu g'uh-natah. ²⁶ Aki boka mën ŷa fagant hun lid nënu g'ahaŷary gë Yesu Këris soŷe mën.

²⁷ Gante-wo nke ka, yasëryin gante tëyëk Wanës Wakasëk woba Këris ka. Koyëna, age njiryibu yëkiwu ma ge yiryila wëryu nkorun ahahnëndawu hnë iyir ndampo fo, do mëтарыëdun ndampo fo gë ntaŷary tac fo soŷe ikwëtahn nte watik hnë Wanës Wakasëk. ²⁸ Antë aravu vëwëtary hun ntakënanihu hnë ñoñ: nkehnëhdëhëhni dahëse ile rufahnëd mbëvëdëni, g'ile rufahnëd wuhné pehëtëderun; do watac matid hnë Wën hna. ²⁹ Soŷe Këris ŷa, njëdaku wuhné gena bi ahwëtahnuna fo bare fëna ahorotu soŷe lëwu. ³⁰ Ha, dolëma, had gante njëtërun ki, nkentahnirun uŷët rac ule hnurunëho wëtaryëdëfuho kobëri ŷa do wobu wë-tahnëndu wï.

Geryin had Yesu

2 Ibëmënkël hun gë Këris ŷa kamënaŷehnedëhu bi? Inŷahn dëwu ŷa njaŷënedëhu bi? Nkentahnirun bi g'Iyir Ipacah ŷa? Kwëhnarun bi wasakahn wafërën do kayehnahnedëhu bi gë vëŷëntaŷ va? ² Ge paryi nke, awa padëneriyin uhnatah mën wã: kwëhnaryin nkwëryëla përen, kwëhnaryin inŷahn ndampo fo, ntaŷary ndampo fo, nahan ndampo fo. ³ Antë aliwu iñë gë hakili dobël ma gë bëntary; bare diryin gë bana, pëlyarinëhni vëŷënta hun va had vële lëbëku. ⁴ Ale-wale antë njëka umë fo bare njëkëhni vëŷëntaŷ va fëna.

⁵ Kwëhnaryin nahan fagant hun gë mba Yesu Këris ka:

⁶ Ile nke Wënu ŷa Yesu Këris rac nke, yëkëlehnëna nko këñëlahnëni gë Wënu ŷa.

⁷ Bare, akoŷahnëk umë dënk hnë fop vële kwëhnako va

do nufëk ankeya aryokun.

Antiyak ahnë, njavëtik had ahnë;

⁸ umë dënk vanak, maŷëhnëka Wënu ŷa hafo cëm, cëm kërëwa hna.

⁹ Soŷe umë ye Wënu ŷa kayëndëka yaŷ ŷëŷa yihnah dús

do njëdahn uŷac ule lëbëk fop wamac

¹⁰ danko, gë wac Yesu ŷa, fop waho wã ndëkwëhn, mbin hna, nkal li do gë gëd nkal li,

¹¹ do fop waryëw wã nës

Yesu Këris ye Ahwëhn a; koyëna cëmbëde Wënu ŷa Rëm ŷa.

Dancëryin had humpen duniŷa li

¹² Aki, vëŷahnik mën, wuhné vële ŷaŷëhnëk kwëlëkwël tase mën, gwëneriyin hamëhni mën; dokunëryin g'untakah do g'untënah soŷe ayasaryu g'afërën ipëh hun ŷa. ¹³ Ha, Wënu ŷa lid hnë wuhné mbalu do aliwu ile nënjëdëha ŷa.

¹⁴ Diryin fop hara ñakëñakëluhna, hara gwajëlëluhna, ¹⁵ soŷe antë ahwëhnawu ile heyanderun do antë ayentahniŷu hnë wameh, vutah Wën vunte wok vëhwëhnana dahëse ŷeh fagant bulunda vëwën do vërumpak. Antancërun fagant lëw hni had wahalyin humpen hnë duniŷa li, ¹⁶ wuhné vële hwëhnak Wanës uwám va. Ge koyëna ntirun, toña hwëhnađëfu sëk-waŷu hnë fac ile mbokahnid Këris, kabi dokunëla do korotëla aki fo. ¹⁷ Do lakënde sat mën ŷa tëfëka ndëhëti ntapëhnahn ikwëtahn hun ŷa had sadëha ile së-nandunëha Wënu ŷa, umë ye doku ikwëtahn hun ŷa, natëko do nkod natëndo ndampo fo gë wuhné.

¹⁸ Koyëna fëna wuhné, nënjëryiwu do natëryiwu ndampo fo g'ami.

Timote gë Epafërodi

¹⁹ Atamabu hnë Ahwëhn fu Yesu, payëryidëfuha biŷëdina Timote, gante kamënaŷehnahnedëho ami fëna wakasëk wante wëryëdëfu soŷe hun ŷa. ²⁰ Umë fo ye ale yebun nahan ndampo do ale ryëñëk paryi soŷe hun. ²¹ Vëŷëntaŷ va fop wadëw hni fo nudëni, gena wëba Yesu Këris ŷa. ²² Bare umë, njëtërun tufëhnak ahahnëndak: andokunëk g'ami had fatah darël rëmu soŷe Wanës Wakasëk ŷa. ²³ Awa, umë hnahabu fayëryiwa ge nubu wapacëk. ²⁴ Pacahnëko Ahwëhn hna ami fëna njiryidëfu biŷëdina ŷal hun hna.

²⁵ Bare ntiyahnéko tëfëka fayëgëryiwa Epafërodi aŷënta mën, arëfëlënta mën hnë doku do hnë wët, ale fayirun ŷa soŷe ndokunëhnëndo kabi hnë uval hna nkebu. ²⁶ Përëka mbok hnuŷu wuhné fop do ndëñëko kabi njëtarun ures lëwu wã. ²⁷ Toña ye atesëko, do pënjako g'icëm; bare Wënu ŷa kaŷëhnahnëka g'umë, do gena g'umë fo, bare gë ami fëna, soŷe antë nkwë-nawo ŷiŷëhnah. ²⁸ Awa payëryidëfuha g'uñakahnah yabah soŷe natahnu ge nurunëha do ŷaŷëtawo ŷiŷëhnah wã. ²⁹ Yotoyenëryina hnë Ahwëhn hna g'uhnatah padah; dënëneriyinëhni iŷi sifa vahnë, ³⁰ kabi soŷe doku Këris ŷa ñadëho cëmahn; këbëhnako njëdahn uwám lëwu wã soŷe nëmpëtu hnë doku ile worun kodiluhna alinëhnuno wuhné dënk.

Usatah paryi va Wën

3 Fuhnahnu, vëŷënta mën, natëryiwu soŷe bëmënkël hun gë Ahwëhn a. Memadilohna vok herëhneriyiwu ile rëkëbu herëhnu ŷa, soŷe hun ŷa umë

fecek kabi keryědēhu. ² Keharyinēhni vēle lid wameh ŋa, waŋi wabe, vēle fērēkahnēd mbahn va gē hácil! ³ Ha, fuhnē yeyinēk *vēhácik* paryi, fuhnē vēle sēm-bēdēha Wēnu ŋa g'uryema Iyir ntēwu ŋa, ambetaden soŋe Yesu *Kēris* do kwētīlēnēhna tama ntēw fu ŋa hnē vantiyehn mbahn.

⁴ Paryi nke, ami, kwēhnabu toña ramahnu hnē vantiyehn mbahn mēn hna fēna; ge ahnē haŋary ntiyanēka kod tama hnē vantiyehn mbahn hna, ami, kwēhnabu toña lēbēwa: ⁵ kácibu hnē fac hwēhn mbēd gē warar hna, avē hnēnk *Isērayel* yebu, avē ncēma Besame yebu, *Ebēre* yebu, nagēniho Wa-ebēre; *sariya* hna, *Farise* yebuho; ⁶ kahnēnda cankaŋ mēn hna, ale vērehnēdēho cery sali yebuho; hnē uwám usatah ule rēkatēde sariya hna, ale wok kwēhnana ile keyande yebuho. ⁷ Antiyahnēkowo nuŋabu, bare gaki, soŋe *Kēris* ŋa, tēkatēbu inamb ye. ⁸ Ntēbi rac, tēkatēbu fop had inamb darēl ile ŋak nēfak, rac ye iyēt Yesu *Kēris* ŋa, Ahwēhn mēn a. Soŋe lēwu ŋa, maŋēbu nambu fop do tēkatēbu fop had ronk, đanko hnuŋaŋuŋa *Kēris* ŋa ⁹ do rēkatiwu hnē ibēmēnkēl gē *Kēris*. Usatah ule hwēhnabu karyēnk Wēn hna matina hnē ile libuho ami dēnk kabi ntēnēnēbu sariya ŋa, bare hn'ikwētahn *Kēris* hna matik. Usatah urac Wēn hna matik gē fere ikwētahn ŋa.

¹⁰ Ha, fop ile ŋadēfu ŋa, yētēwa *Kēris* ŋa ye, gē fanka ibēhn dēwu ŋa, gē gentahn hnē wahorot walēwu hna, do yewu had umē hnē cēm ntēwu hna, ¹¹ aki kodēfu ramahnu nkentēdebu fagant vēvēhn.

Igaryēhn ile rēfēka tēkēnin

¹² Dehnēla tēkēnēbu iŋin fop ma padēbu, bare atēfēlehnēdēfu fēlaŋu irac, kabi soŋe rac ye Yesu *Kēris* pēlako ami dēnk. Age Yesu *Kēris* pēlako, soŋe rēfēlehnahnu hafo fēlaŋu ami dēnk ile fadēk. ¹³ Vēyēnta mēn, nahala tēkēnēbu. Bare ryampo fo ye ile lidēfu ŋa: ndēnkwēdēfu ile ye kamēhni ŋa do hamēnawu rēkēnu ile ye haryēnk mēn ŋa, ¹⁴ do nkaryēdēfu cape g'ile yēkēlehnēdēfu ka soŋe hnuŋahnu cos nte macaryēdēhēfu Wēnu ŋa hnē Yesu *Kēris* tebayin ŋaŋ.

¹⁵ Age nkeyinēk vahnē vēlafah kwētahn hna, inŋi nahān rēfēka kwēhnayin; do ge vēryampo hnē ŋuhnē nahadun minēmin, Wēnu ŋa pacēnēhnēdēhu fēna soŋe rac. ¹⁶ Gante-wo ka, hnē yēb ile tēkinēk hna, yasēnēfu hnē nkeya tac fo.

¹⁷ Vēyēnta mēn, tēfētalahnēryino, ŋuhnē fop. Pēcētaryinēhni vēle rēfētalahnēk nkeya ntēw fu ŋa.

¹⁸ Anēsēhnēdēmu kantēm, bare gaki mbokēdēfu hnēsu gē wako: nkeni vēyabah vēle liyad vēyēw *kērēwa* *Kēris* g'ile pēhnētanēk ŋa. ¹⁹ Wapuyala wadēw hni ŋa, ibēv inŋa ye, wēn hudēw hni ha đonk dēw hni ŋa ye, mbēntaryēdēni ile rēfēka cēfēhnayēhnēhni ŋa, vēhni vēle hwēhnak hnē vintaŋary vidēw hni hna viyē vēvē nkal. ²⁰ Bare, vēvē naŋ ambin yeyinēk, do napēdenēha afēhēt avē hnam, Ahwēhn a Yesu *Kēris*. ²¹ Umē vacēd vimbahn vikaŋēhnah vidēw fu soŋe mēntēndēlehnahn gē mbahn *cēmbik* ntēwu ŋa. Antid rac gē fere fanka

fale wēkēdahnēdēha fēna kwēt fop hnē cankaŋ ntēwu hna.

4 Vēyēnta mēn, ŋuhnē vēle ŋahnēbu dus, ŋadēfu vok hnuŋu! Uhnatah mēn ŋa do ipēnk w imēk mēn ŋa yerun! Vēyahnik mēn, koyēna tēfēka ahahnēndawu hn'ibēmēnkēl hun gē Ahwēhn a.

Wanira watēkwa

² Kēladēfuhā Evodi, do kēladēfuhā Sintik nkwyēylēni dus hn'ibēmēnkēl dēw hni gē Ahwēhn a. ³ Do wējē, arēfēlēnta paryi, tēyēdēmi, yij aryemahni nkwyēylēni vēyi vēsēval, kabi gē ami ndokūlāhnēbun soŋe *Wanēs Wakasēk* ŋa, ndampo fo gē Kēlema do fop vēryokūlāntal mēn va, vēle herik ŋac hnē kayēte uwám † hna.

⁴ Natēryiŋu hn'ibēmēnkēl hun g'Ahwēhn a wati-wo wati; ndivētađēfu, natēryiŋu. ⁵ Arabi vahnē va fop nŋavētēni iguk sakahn hun ŋa. Ahwēhn a pēŋajēk. ⁶ Antē pēmpēhnahnu ŋoŋ; bare, gante-wo ka, gē wayēfa ŋa, g'ikēla ŋa do gē camehn Wēnu ŋa, yētēdanēryina fop Wēnu ŋa. ⁷ Do yam Wēnu ŋa, nte lēbēk fop ile kod nŋēt hakili, keryēhnēd vintaŋary hun do vīnahan hun hn'ibēmēnkēl hun gē Yesu *Kēris*.

⁸ Ile wojēk ŋa, vēyēnta mēn, wēlin ile rēfēka afabēndahnu ŋa: fop ile ye toña ŋa, fop ile rēfēka ntēnēni ŋa, ile satēk ŋa, ile facēk ŋa, ile rēfēka ŋahni ŋa, ile rēfēka cēmbi ŋa. Ha, ge nke iŋē ile hnēfak do ge nke iŋē ile rēfēka cēkwēni vahnē naharyin rac. ⁹ Ndiryin fop ile ŋēŋarun ŋal mēn hna, hnuŋarun ŋal mēn hna, wēryerun ŋal mēn hna, hnurun ŋal mēn hna, do Wēn le yēdađēhu yam ŋa nkeđ gē ŋuhnē.

Icamehn Pol vēvē nkol Filip

¹⁰ Anuŋabu uhnatah cankaŋ hn'ibēmēnkēl mēn gē Ahwēhn a kabi tame mbokērun afabuno. Ha, ŋadunēho afabuno bare kwēhnalunohna fere arufuno.

¹¹ Gena uval hnēsēndēho; hali, ŋēŋabu ŋēwu uhnatah hna hwēhnabu ma kwēhnala. ¹² Nŋētēbu gante nkodēfu hnē uval hna ma yab hna. Hnē fop do gante-wo gante, ŋēŋabu yewu afihnah ma ale njok inte, yewu ale njabēk ma ale mbalēk. ¹³ Mēkēdēfu fop hn'ibēmēnkēl mēn gē *Kēris* umē ale yēdađēho fanka falēwu fa.

¹⁴ Bare caŋēndanērun ayentahniŋu cape uhorot mēn ŋi. ¹⁵ ŋuhnē vēvē nkol Filip, nŋētērun, ante kērēnabu Masedēwan hna, hnē mpēd nte pēgwēbu fēyahnēndu *Wanēs Wakasēk* ŋa, cery sali-wo demalohna gē wayēd, ge gena ŋuhnē fo, ¹⁶ ŋuhnē vēle yēdanahnikowo, ntēb hwēnta ryampo, ile valēkowo ŋa wati nte nkebuho Tesalonik hna dēnk. ¹⁷ Gena bi wayēd yēkēlehnēdēfu hnuŋawu; bare nŋēkēlehnēdēfu Wēnu ŋa ndēwawu g'ahaŋary soŋe uyēd hun ŋa. ¹⁸ Yētēryin nuŋabu fop vēle yēdanahnēryirunēho va do hnē yab hna nkebu; apēbēko, kobēri ga tebabu uyēd ule yēdaŋerunēha Epafērodi ŋa, sadēha ile maŋēk Wēnu ŋa do

† *Kayēte uwám: Rac ye hn'ile kerini wamac vēle hnuŋad uwám usēr ŋa.*

nënjëdëha ýa, had datikola ile nënjëka rehërya. ¹⁹ Wëñ mën ña kwëhna uvetak samah. Hnë Yesu Këris hna ntihëtëd wabal hun ña.

²⁰ Cëmbënëfuna Wënu ña Rëm fu ýa dol do gë kantëm! Amina.

Simpaýi rëkwa

²¹ Gaýëryinëhni vëfacah hnë Yesu Këris va. Vëýënta fu vële ye g'ami va gaýënihu. ²² Fop vëfacah va gaýënihu, kas vëvë tere Sesar va. ²³ Arabi ipërëna Ahwëhn fu Yesu Këris ña nke gë vintařary hun va!

Vëvë Kolos

Wade yehëhna hnë inji kayëte

Nkol nte wacëde Kolos ña ñawëlëna g'ankol Efes ña hnë Asi Toy hna (nte wacëde iÿi wati Turëki). Afayik Pol kerëk mpëd wati nte nkeho hnë kaso mbë Sesare (yëbëlan bëhn wafëhw imbëd gë warar gë bëhn wafëhw imbëd g'imbëd gë warar (53 gë 58) ga ndëcëk hnagi Yesu ÿa) ma hnë kaso mbë Rom (yëbëlan bëhn wafëhw imbëd gë ryaŵ ma bëhn wafëhw imbëd gë ryaŵ gë wahi (60 gë 62) ga ndëcëk hnagi Yesu ÿa). Yina nkol Kolos (Vëvë Kolos 2.1) bare ale hwëtahnëk yeho hnam macënde Épafëras (Vëvë Kolos 4.12). Umë sampehnëk Wanës Wakasëk ña do fëgwëk Cery Sali ña hnam (Vëvë Kolos 1.7). Ga ndëcëk wabëhn kore Epafëras njiko njëkehna Pol kaso hna pëyahna vëharañ wamër va Cery Sali hna nkeni. Ankabahnëdëni tëfi vile wok tëfëlan toki, tëfi ntaŵëla ña, háci ÿa, gë vantiyehn ikwëtahn kaŵary g'icëmb wamëleka gante nëñahnëdëha Wënu ña gë vëhni. (Vëvë Kolos 2.16-18). Pol kerëhnëkëhni vële hwëtahnëk ye Kolos va tufahnëni soñe ye mehahnëk viñi vinahan: Këris ye fop ile valëkëfu ÿa! Fop vile ÿad nkwëna hnë vile ntik Këris kërëwa va wamër ye. Këris ntik fop ile rëfëka ÿa soñe ipeh fu ña g'icëm ntëŵu do g'ibëhn ntëŵu ña.

Wëlin wanës wakwëhn nafa hn'inji kayëte: fop, ile soŵik ÿa, yasery, bëmënkël fu hnë Yesu.

Wëlin gante nke kayëte ka:

Simpaÿi (1.1-2)

Pol camehnëdëha Wënu ña do njëfanëhnëdëhëhni vëvë Kolos va (1.3-14)

Ahnë gë antiyehn Këris (1.15-23)

Uŵët afayik Pol (1.24-2.19)

Uwám hasëk gë Këris (2.20-3.17)

Vankeya soñe watere (3.18-4.6)

Simpaÿi rëkwa (4.7-18).

Simpaÿi

1 Ami Pol, ale ye *afayik* Yesu *Këris* ÿa kabi Wënu ña ÿak koyëna, do gë Timote, aÿënta fu, herëh-nëdëhu, ² ŵuhnë vëÿënta fu vëvë Kolos va, vëfacah do vëhahnëndak hn'ibëmënkël fu gë Këris hna: Arabi Wënu ña Rëm fu ÿa ndëwaŵu do njëdaŵu yam ÿa.

Iyëfa Pol soñe vëvë Kolos

³ Acamehnëdenëha kwëlëkwël Wënu ña, Rëm Ahwëhn fu Yesu *Këris* ÿa, hnë wayëfa fu soñe hun ÿa, ⁴ kabi nkwyëbun ga nësëde ikwëtahn hun Yesu Këris ña do g'inqahn hun fop vëfacah va. ⁵ Ante təkëk ÿal hun wanës toña, *Wanës Wakasëk*, wati ryënkwyënkŵ ÿa, njëtarun Wënu ña kwëtëk hn'ambin hna ile ramahnërun ÿa; ikwëtahn hun ña do inqahn hun ña hn'itama tac matik. Ha, hnë duniÿa li fop wanji Wanës Wakasëk kwëhna wadëwel do wok sampëd. Koyëna ntid fagant hun kobëri fac le wëryërun do yëtërun ipërenä Wënu ña gë toña lëŵu ÿa fop. ⁷ Epafëras, lawo lëŵ fu do aryokuñëntal aÿahnik fu, umë ale harañëku, andokuñëhnëdëhu had aryokuñëhn Këris ahahnëndak. ⁸ Njëtëndanëkëfu inqahn nte njëdaku Iyir Ipacah inq.

⁹ Wëlin soñe ye, cape lëŵ fu ÿa, kobëri fac le wëryëbun pañare hun ÿa, tavëlëfuhna iyëfan hun ña. Tëyëdëfunëha Wënu ña ðanko pëbahnu uyët ile ñad ÿa gë fere fop useryah ŵa do gë hakili nte njëdaku Iyir ntëŵu ña. ¹⁰ Koyëna kodun ayasu had gante tëfëka njasënd aryokuñëhn Ahwëhn ka do aliwu fop vële hnëñjëdëha va. Alëŵu fop wasifa vantiyehn vapërën had atëh nte lëŵëd vantëwel vapërën do njëtëdunëha Wënu ña gë haŵary. ¹¹ Tëyëdëfunëha kwëlëkwël njaŵënu hnë fop gë fanka samah falëŵu fa ðanko aŵëkaŵu fop gë ðuñëna. ¹² Camehnëryina g'uhnatah Wënu ña Rëm ÿa, ale lik aholu ahnuÿawu sah hnapul va vëfacah hn'ile kwëtëhnëku humpen hna. ¹³ Ankëcëkëfu hnë fanka imëhwëry hna do pakëtëfu hnë naŵ Ajë aÿahnik alëŵu; ¹⁴ hnë umë apehëtinëkëfu, wameh fu ña tavëhninëkëfu.

Ahnë gë antiyehn Këris

¹⁵ Aju ale nude ÿa ye aŵëntëlënta Wën hunte woyik nudena, ale ryënkwëk hnagik hnë fop vile liyik va.

¹⁶ Ha, g'umë Wënu ña ntik fop, hnë mbin hna do hnë nkal li, vile hnude gë vile woyik nudena: wafanka wale ye mbin hna, vësankaf vële lañak tinki unaŵ ntëŵ hni,

do vëvë haryënkw gë vële hwëhna ucankaf. Umë liyehnek fop do soje lëwu, ¹⁷ do umë ye haryënkw fop; fop pëlalëk hnë umë ¹⁸ do umë ye ankaf cery sali, nte ye mbahn ntëwu. Umë ye wapëgwala, aryënkw nagi fagant vësëm, danko nkehahn avë haryënkw hnë fop, ¹⁹ kabi nënjëka Wënu ña ile nke ÿa fop ntëd hnë Aju hna. ²⁰ Gë fere Aju ÿa, Wënu ña ñak konjëndëlehn fop g'umë hnë nkal li do hnë mbin hna. Antik yam ÿa gë sat Aju ÿa hnë *kërëwa* hna.

²¹ Wuhnë, kobëri ña gelunohna gë Wënu ña, vëyëw vëlëwu yerunëho soje fop wameh wante hna-hadunëho do lidunëho ña. ²² Bare gaki, Wënu ña gë umë gë icëm Aju ña, ale sëmëk hnë mbahn ntëwu ahnë hna danko mëk tufahnu vëfacah konjëndëlehnëku fo haryënkw lëwu dënk, ale wok kwëhnana dahëse wëh, do ile keyande këm. ²³ Bare tëfëka awowu vëyãwah hnë ikwëtahn hna, soje antë ayawëtawu hnë tama *Wanës Wakasëk* hna wante wëryërun, wante pëyayini vahnë vëvë duniya vi fop do, ami Pol, yehahnëbu aryokujëhn.

Uwët afayik Pol

²⁴ Tame natëko ile horotëdëfu soje hun ÿi, kabi padënëdëfu aki mbahn mën hna ile wojëk hnë wahorot *Këris* hna, soje cery sali nte ye mbahn ntëwu. ²⁵ Wënu ña ntiko aryokunkëhn cery sali. Ha, akwëtehna hna iÿi doku soje hun: tëfëka fëyawu Wanës Wënu ña fop. ²⁶ Wanji Wanës yabahnëd vile cowinio kobëri ña fop vanjeh, bare tame tufëkëhni vëfacah vëlëwu va. ²⁷ Añak njëtëdanëhni gante naÿëk ka uvetak viyë vile soÿik, vile ye hnë ile pëhwëtanëh-nëkëhni vële wok vëyena wasëwif: Këris hnë wuhnë. Hnë umë nke tama hun ña ayentahniwu Naÿ Wën hna.

²⁸ Awa, Këris fëyadëfunëhëhni vahnë va fop. Niradëfunëhëhni do karañëdëfunëhëhni gë fop yasery, danko nkehahnëni vëhnaÿah hnë ibëmënkël dëw hni gë Këris. ²⁹ Soje idi iÿin fop ÿa lidëfu doku hambah dus do wëtëdëfu gë fanka samah ile watik hnë Këris do hn'ami dokujëd.

2 Ñadëfu ayëtu gante kambëk ka iÿi wët ile wëtëdëfu soje hun, soje vëvë Lawodise, do soje vëhãwary, wuhnë fop vële wok nulunohna muk gë vinkër vidëw hni va. ² Ntidëfu aki danko kamënaÿehna hni wasakah walëw hni hna, mbëmënkëlahnëni hn'iÿah hna. Do koyëna, pëbahnëhni g'itama nte njëdahnëd hakili paryi, hnë uvetak lëwu hna fop, do koyëna njëtahnëni ile nkoko maÿëryalohna Wën kobëri ña njëti: ile soÿiko, rac ye Këris. ³ Hnë umë coÿik fop hnapul yasery gë uyët. ⁴ Nësëdëfu wanji soje ahnë antë tokaÿu gë wanës wanëjah. ⁵ Lakënde gentila gë wuhnë, ntaÿary mën a gë wuhnë nkok. Anatëko gë wuhnë gante mënkwerun g'afëren ndampo fo do nkorun aÿawu hnë kwëtahn hun Këris hna.

Uwám paryi hnë ibëmënkël gë Këris

⁶ Aki, kabi maÿarunëha Yesu *Këris* had Ahwëhn, yasëryin ndampo fo gë umë. ⁷ Pëlëryin vënkahn hun va hnë umë do yërëryin fop uwám hun wã hnë umë. Goryin ayaÿwëntiwu g'ahaÿary hn'ikwëtahn gante ñanjëndirun ka do asamehnënduna kantëm Wënu ña.

⁸ Kwëtëryin hakili ahnë antë pëlayehnu hnë warënd wanës wante rokađ do wok kwëhnana nafa do hwëh-nak yasery ahnë fo: wante watik hnë wënamu vahnë, wante watik hnë wafanka wavë duniya, do wok matina hnë Këris. ⁹ Fop ile ye hnë Wën hna ntëdëk mbahn Këris hna ¹⁰ do hnë ibëmënkël hun gë Këris hna padëku fop, umë ale ye ankaf ucankaf do fop wafanka. ¹¹ *Akácirun* hnë ibëmënkël hun gë umë, háci ile wok diyina gë vák ahnë bare háci ile watik hnë Këris ÿa ye ile lihëtëdëhu ikihn vahnë nte watik mbahn hna. ¹² Ha, gë yary ÿa, ambañirunëho gë Këris, do fëna gë umë, amatëntirunëho hnë icëm hna kabi akwëtahnërun hnë fanka Wënu fa fale watëndëka Këris cëm hna.

¹³ Do wuhnë, vële yeho vësëm soje wameh hun ña do ile worun káciluhna mbahn hna ma hnë Këris hna, Wënu ña njëdaku uwám ndampo fo gë Këris. Atavëh-nëkëfu wameh wadëw fu ña fop, ¹⁴ apëhwëcëk kayëte hn'ile kerik wahnaf fu do yiryeryëkëfu gë sariya. Anti-hëtëk wati nte pakëk kayëte wahnaf fu hnë *kërëwa* Këris. ¹⁵ Ntihëtëk ucankaf wayir do gë wafanka wayir waÿeh, acëfëhnaÿehnekëhni tase vahnë fop, akahëkëhni had vëfëlayik hnë ambënt soje imëk Aju.

¹⁶ Aki, antë aÿawu ahnë kitiñu soje vile rokëdun ma sedun, soje vambënt sali, soje ulepera hasëk ma *fac ntaÿëla*. ¹⁷ Iÿin fop ye cën ile rëfëka tëki, bare ile ye toña ÿa watiđ gë Këris. ¹⁸ Antë aÿawu vahnë vële ÿahnëk bana dëcët, do icëmb wamëleka, vahnë vële hwëtëk dus hakili hnë hudakery hudëw hni, ntehnëni-hu ntëntërun. Vahnë vërac naÿënadëni gë vinahan ahnë fo. ¹⁹ Vëhni, vëwona mbëmënkëläni gë Këris, ale ye ankaf cery sali, nte ryavëd do vëmënkëlehnëk fop mbahn gë wasokël do g'ile sokëndëlehnëk waÿëc, do Wënu ña hnaÿëned mbahn tac.

Uwám hasëk gë Këris

²⁰ Kabi cëmërun gë *Këris*, pitëlërun gë wafanka wavë duniya. Bare, antidun had uwám hun wã nkok hnë wafanka wavë duniya. Soje ye wãÿëhnërun waÿi wasariya: ²¹ «Antë ahnuf iÿin! Antë aryah iÿin! Antë aÿak iÿin!» ²² Vëÿin fop apud g'ibalëtahn: vëÿin dënk ye vakwëda do akarëna vahnë! ²³ Toña ye, waÿi wasariya mëntëlëk gë yasery: cëmbinëhna Wënu ña gante ñađen ka, mbanayin do koroteyehnin mbahn. Bare, waÿi wasariya gena iñë, soje natëdan ikihn vahnë nte watik mbahn hna fo ye.

3 Mbëhnëntirun gë Këris, awa yëkëlehnëryin viyë vëvë mbin va, hn'ile nke Këris hna, ntañak farëhw Wën hna; ² naharyin viyë vile ye ambin va hara gena vëvë nkal vi. ³ Ha, acëmërun, do uwám hun wã coÿik gë Këris hnë Wën hna: ⁴ fac le cahnafid Këris ÿa, umë

ale ye uwám hun wá, tac wuhñé fëna, cahnëntéderun gë umë hnë *cëmb* ntëwu hna.

⁵ Dañwëhñeryin vile ye hnë wuhñé kwëhñék nkal nji: ndakëntal meh, ile wok pacëna, iña nte sëfëhñék, viña vimeh mbahn do ibal dëcët ña, ile ye icëmb *wamën wamër*. ⁶ Wëlin vëyin ryojéd untavah Wënu ña, ⁷ wëli hak njasëdunëho kobëri ña, wati nte nkerunëho koyëna ña. ⁸ Bare dol yi, tavëtaryin vëyin fop: untavah, yab sakahn, wasifa wayap, wayew, wanës wacamah wante sahnid hnë wës hun. ⁹ Antë añwërhñëlëndu, kabi acudëtarunëha ahñë asër a, gë vantiyehn vantëwu va, ¹⁰ do cudarunëha ahñë ahasëk a. Wënu ña, ale ñahanëk a, kwëlëkwël nëmpëtédëha mëntëlëni, gante njëtandëha paryi. ¹¹ Gaki, vëwona *wasëwif* ma vële wok vëyena wasëwif, vële *hácik* do vële woyik vëhácina, vëhneh, vële wok vëhñëgana, vëramp, vële ye afaya, bare Këris ye fop do hnë fop.

¹² Awa, wuhñé, vahnë vële tëhñak, pacënek, ñahnëk Wënu ña, cudaryin vintañary vipëbah kayëhñahn do iguk, ibana, ipërëna do g'iduñëna; ¹³ mëkëhñëlëryin do, ge ahñë kwëhñanëka aýëntañ vile curandëha, tavëhñëlëryin; had gante tavëhñëku Ahwëhn ki, wuhñé fëna, diryin koyëna. ¹⁴ Do kas, ñahnëlëryin: injahn ña ye ile vëmënkëhñéd paryi.

¹⁵ Arabi yam va Këris ña nañ hnë vintañary hun hna; Wënu ña macëku hnë mbahn ndampo fo soñe iñi yam. Camehñeryindëna kwëlëkwël. ¹⁶ Arabi unës Këris wá ntéd fagant hun hnë fop uvetak lëwu wá: karanjëlëryin do niralëryin gë vëýënta hun va g'ufëbah usery; yëwëhñeryina Wënu ña, gë fop sakahn hun ha, icamehn hun gë wahnëñ wale watik hnë Vikerëh hna, gë wahnëñ sali wasëvah, do gë wahnëñ wale njédaku lyir inja; yëwëhñeryina do cëmbëryina Wënu ña gë fop ntañary hun ña. ¹⁷ Fop vile hodun ahñësu ma aliwu, diryin g'uñwac Ahwëhn a Yesu, asamehñatënduna Wënu ña Rëm ña gë fere Yesu.

Vankeya soñe watere

¹⁸ Vësëval, mañwëhñeryinëhni vësan hun, had gante tëfëka ka hn'ibëmënkël hun gë Ahwëhn hna.

¹⁹ Vësan, ñahnëryinëhni vësëval hun do antë ayapënanëhñuni.

²⁰ Vutah, mañwëhñeryinëhni hnë fop warëmun gë wahnëmun, wëli ile hnëñjédëha Ahwëhn a.

²¹ Warëm, antë alavëndanuni vutah hun, g'antë tesani.

²² Vëramp, mañwëhñeryinëhni hnë fop vële hwëhñëku va nkal li. Dokujëhñeryindëhñi, hara gena had vële yëkëhñéd vahnë va nëñëhni gë vëhni ma kabi njëkaderun, bare dokujëhñeryindëhñi gë vintañary vipacah kabi ntënëñerunëha Ahwëhn a. ²³ Gante-wo nke doku hun ka, diryin g'intañary përen, had soñe Ahwëhn a, hara gena soñe vahnë, ²⁴ ayëtatu nuñadun

Ahwëhn hna, had cos, intëw nte kwëtëhñëkëhni bulunda Wën. Ale hwëhñëkëfu ña, *Këris* ye; umë ryokujëhñédun. ²⁵ Ale rufëhñak catëna ña, acosahnéd soñe rumpak lëwu wá, Wënu ña dëbëndëlehnédilihna vahnë va.

4 Wuhñé, vëhwëhn vëramp, pëlaryinëhni vëramp hun va gante catëk ka do gante canjék ka.

Dënkwëtaryin wuhñé fëna kwëhñarunëha ale hwëhñëku ambin hna.

Wanira

² Kahnëndaryin uyëfa hna; kwëtëryin hakili hnë uyëfa hna do camehñeryina Wënu ña. ³ Ndampo fo, yëfaryin fëna soñe fu gante pidëtëhñahñédëhëfu Wënu ña rënka ña ðanko fëyahñëfu viyë vile soñik vëva *Këris* va, soñe ile sëdahnibu yi. ⁴ Yëfaryin fëyahnu wapacëk had gante tëfëka hnësu ka. ⁵ Yasëryin gë yasery cape gë vële wok vëhwëtahnëlahna Këris; balëtahnëryin mpëd nte njédaku Wënu ña. ⁶ Arabi wanës hun ña ntapëhnañi kwëlëkwël g'ufërën, nëñ had wañjiry liyik, do aholu idëkwa ale-wo-le gante tëfëka ka.

Simpañi rëkwa

⁷ Tisik, aýënta fu ale ýahnik, aryokujëhn do aramp Ahwëhn a ale hahnëndak, njëtëndanëdëhu fop soñe mën a. ⁸ Soñe umë fayëryidëfuha pëyawu bi hak nkobun do mbosëvosehnu. ⁹ Onesim, aýënta fu ahanëndak do aýahnik fu, lapëhñaryidëha; avë ýal hun ye. Anjëtëndaýehñédënihu fop wante ryëcëtañ ani ña.

¹⁰ Arisëtarëk, ale sëdëlahñibun ña, nkaýëryidëhu, tac gë Marëk, alintëra Barënas. Tëkërun ahnuñawu wayab soñe Marëk: ge njirik ýal hun hna, kacaryina g'afërën. ¹¹ Yesu, ale wacëde Yusëtis, nkaýëryiku fëna. Fagant vële ryokujëd g'ami va soñe *Inañ Wënu* ña, vëhni fo ye wasëwif; vëhni mbosëvosehñëniho dus. ¹² Epafëras avë ýalënta hun ña nkaýëryiku; aýi ayohal Yesu *Këris* tavëdina uñët uyëfa soñe hun ña, ðanko awoñu vëýañwah, vële lafëk hn'ikwëtahn, vële ramahnéd paryi fop vile ñad Wën va. ¹³ Ambësadëfuha unji cedeya, dokujëhñédëhu dus, soñe vële hwëtahnëk vëvë Lawodise do soñe vëvë Iyerapolis. ¹⁴ Lik, lawo fu ayen, do gë Demas nkaýënihu. ¹⁵ Gaýëryinëhni vëýënta fu vëvë Lawodise va do gë Nimëfa do bulunda ile varëpëléd cery ntëwu hna soñe iyëfa.

¹⁶ Ge karanjërun anji kayëte, diryin fere karanji fëna hnë cery salí mbë Lawodise. Karanjëgëryin, ýal hun hna, kayëte nte herëhñëbuhëhni vëvë Lawodise va.

¹⁷ Pëyaryina Arësip kwët hakili hnë doku ile nuñak hnë Ahwëhn hna, ðanko padëhahn g'afërën.

¹⁸ Ami, Pol, kerëhñédëmu gë vák mën iñi simpañi: Dënkwëtaryin vankënc a mën va. Arabi Wënu ña ndëwañu.

1 Vëvë Tesalonik

Wade yehëhna hnë inji kayëte

Afayik Pol, gë Silas do gë Timote, Korent hna kerëni anji kayëte mpëdara yëbëlan bëhn wafëhw wahnah gë im-bëd gë wahnah gë bëhn wafëhw imbëd gë wahi (49 gë 52) ga ndëcëk hnagi Yesu ŷa.

Pol yankëtahnek Tesalonik wati yas higëna lëwu ŷa. Nkol ŷa Masedëwan hna nke nte kwëhnëko naŵ mbë Rom ŷa, tëfary wov, nkol gwafa. Bulunda wasëwif ŷa njabëniho. Wasëwif wayabah vëŷaŷëlohna karaŷ Pol ŷa do antaniha nkol hna (Vantiyehn 17.1-9). Bare Cery Sali ŷa pëlëk vënkahn va do njaŷënak. Timote njankëtah-nëkëhni vële hwëtahnek va, mbarëpëla vële wok vëyena wasëwif do gë wasëwif wale hnëmpëtak nkeni vële hwëtahnekëa Këris.

Timote wadëŵ hni ŷa njonëhnika Pol Korent hna do hnam kerëhnënihëhni anji kayëte. Hnë anji kayëte Pol njëtëndanëkëhni hnatah lëwu soŷe ikahnënda nte tufahnëni vële hwëtahnek Tesalonik va hnë njasa ntëw hni gë Këris. Ŵëlakënde horot hna nkok njaŷëni.

Pol kamënaŷehnedëhëhni. Atac ikaraŷ njëdand paŷare vësëm do iboka Këris ŷa (4.13-5.11). Njëdahnëd simpaŷi do wahnira watëkwa.

Wëlin wanës wakwëhn nafa hn'inji kayëte: wanës, ikwëtah, iŷahn, uhorot, fac, vëŷënta, vësëm, yam.

Wëlin gante nke kayëte ka:

Simpaŷi (1.1)

Gante kwëtahnéni vëvë Tesalonik va (1.2-3.13)

Ankeya nte ñad Ŵën (4.1-12)

Ibëhn vësëm gë fac Ahwëhn a (4.13-5.11)

Siyab rëkwa gë simpaŷi (5.12-28)

Simpaŷi

1 Ami Pol gë Silas do gë Timote herëhnëryidëhu, ŷuhnë vëvë cery sali vë Tesalonik le kwëhnëk Ŵën Rëm ŷa do gë Ahwëhn a Yesu Këris : Arabi ipërëna gë yam ŷa nke gë ŷuhnë.

Ikwëtah vëvë Tesalonik

² Kwëlkwël camehnëdëfunëha Ŵënu ŷa soŷe hun fop ŷa do njëfanëderun nte-wo-nte njëfadëfun ŷa.

³ Ndënkwëtađëfun kwëlkwël haryënkŷ Ŵënu Rëm fu hna vantiyehn vante ŷatik hn'ikwëtah hna, wadoku wante ŷatik hn'iŷahn hna do gë iduñëna nte ŷatik hn'itamahn hun pab g'Ahwëhn fu Yesu Këris . ⁴ Vëŷënta mën, vële ŷahnëk Ŵën, njëtinëk Ŵënu ŷa rëhnaku ⁵ kabi *Wanës Wakasëk* ŷa pëyayiluhna gë wanës ŷi fo, bare gë fanka fa, g'Iyir Ipacah ŷa do g'ikwëtah ipadah ŷa. Njëtërun gante nkeho vankeya fu va fagant hun hna; soŷe ufërën hun yeho. ⁶ Ŵuhnë vëřëfëtalahn fu yerun do gë vëřëfëtalahn Ahwëhn a yerun; nuŷarun wanës ŷa hnë wati horot hna, gë uhnatah ule ŷatik hn'Iyir Ipacah hna. ⁷ Koyëna nkerun vële tëfëtalahnëdëni vahnë vële hwëtahnekëa Këris va Masedëwan hna gë Akayi hna. ⁸ ŷal hun hna wanës Ahwëhn a

campik gena Masedëwan hna gë Akayi hna fo, bare ikwëtah hun Ŵënu ŷa njëtik gante-wo-gante. Awa, balëlëfuhna hnësëfu watac. ⁹ Vahnë va fop tëfëtađëni gante kacarunëhëfuno ka ante njiryibunëho ŷal hun hna do gante tavërunëho waravahn aryokuŷëhnënduna umë ale ye Ŵën paryi, ¹⁰ do ahnapënduna Aju ale ŷatid g'ambin ŷa. Ajë arac, umë ye, Yesu nte mbëhnëndanëk Ŵën hnë vësëm hna, do fehëtëkëfu hn'ikitij Ŵën nte yejëk ŷi.

Doku Pol Tesalonik hna

2 Vëŷënta mën, njëtërun, ŷuhnë dënk, ante njiryibunëho ŷal hun hna gelohna uhnëfak këm!

² Njëtërun, Filip hna korotehnibunëho ten do njewëdëbunëho rëkahnindëfu ŷal hun hna. Bare Ŵënu ŷa njaŷënekëfuno wasakahn ŷa soŷe ahnësëhnahniwu *Wanës Wakasëk* ŷa mama mëtaryandebunëho dës.

³ Ŵac ule ŷacëbunëhëhni vahnë va matina hn'idënt, ma hnë vinahan vide wok pacëna, do yëkëlehnëdilé-fuhna rokafuna ahnë! ⁴ Hali! Gante ñad Ŵën ka nësëdëfun. Ŵënu ŷa catahnëka gë fuhnë, umë hwëtehahnëkëfu fëyahnéfu Wanës Wakasëk ŷa. Yëkëlehnëléfuhna vahnë nëŷahnëhni gë fuhnë, Ŵënu ŷa nëŷa gë fuhnë ŷadëfun, umë ale fëcëtađ walaŷary

fu ŵa. ⁵ Njëtërun kobëri dehnëlëfuhna wanës wapëren ahnënjënahniŵu, do iqahn fu ŵa gelohna soje hnuŷahnëfu hnapul, Ŵënu ŵa sede ye. ⁶ Yëkëlehnëlfuhna icëkwary ahnë, icëkwary hun ma icëkwary vëŷëntaŵ. ⁷ Kokëndëbunëho arufiŵu ucankaf fu ŵa, fuhnë vëfayik Këris va, bare nënjëbunëho fagant hun, had hnëm nte fabëkëhni vutah vuntëŵu. ⁸ Soje iqahn nte hwëhnabun ŷal hun hna, kahnëndabunëho, gena ayëdayiwu Wanës Wakasëk Ŵënu ŵa fo, ayëdayiwu fëna vintaŵary fu va. Ha, iqahn dëŵ fu soje hun ŵa nkwënako dus!

⁹ Vëŷënta mën, ndënkwëtafun doku ŷakah fu ŷa gë ambër fu ŵa. Ndokunjëdëfunëho g'umëd gë g'anent, soje antë yefu warib hun ga karanjëderunëho Wanës Wakasëk Ŵënu ŵa. ¹⁰ Nkeya catah do canjah hwëhnabunëho hnë ŵuhnë vële hwëtahnëk hna. Nõn gena ile hodebun hnirayifu, wasede warac yerun do Ŵënu ŵa fëna sede ye. ¹¹ Njëtërun fëna, (ale-wo-le hnë ŵuhnë) ntiyirunëho ndampo fo gante nkeed rëm gë vutah vuntëŵu ka. ¹² Kamënaŷehnrirun do njaŵënaŷehnrirun, tëyirun gë fanka ayewu gante ñad Ŵën ka umë ale ŵacëdëhu hn'Inaŵ dëŵu do gë hnë *icëmb* dëŵu hna.

¹³ Do fëna, soje rac samehnëdëfunëha Ŵënu ŵa kwëlëkwël soje iyin: ante karanjëderunëho wanës Ŵënu ŵa, nëpadunëho do had wanës Ŵën mawërunëho; mawëluhna had wanës vahnë. Ha, paryi nke Ŵën hna matik do ndokunjëd hnë ŵuhnë, vële hwëtahnëk vi. ¹⁴ Ha, vëŷënta mën, tëfëtalahnërunëhëhni vëvë vacery sali Yude va, vële kwëhnëk Ŵën hwëtahnëka Yesu Këris va. Vahnë vëvë nkal hun va korotehnënihu, had gante korotehnënihëhni *wasëwif* ŵa vëvë vacery sali vatac. ¹⁵ Wasëwif ŵi ryaŵëka Ahwëhn a Yesu gë *wakila* ŵa, do fuhnë korotehnënihëfu. Vëlidina ile hnënjëdëha Ŵënu ŵa do vëŷëŵ vahnë va fop nkeni, ¹⁶ kabi memaŷehnedënihëfu antë hnësëhnëfuni vële wok vëyena wasëwif va wante fëhëtëdëhëhni ŵa. Koyëna padënëna padënëdëni wameh wante ntidëniho kobëri ŵa. Bare ntavah Ŵënu ŵa tək njohahnëhni.

Iña Pol mbok nuhni vëvë Tesalonik

¹⁷ Vëŷënta mën, ge fuhnë ye, tëfëkawo aravëtayiwu fampëd; paryi nke goyilënëhna nulënden, bare wasakahn fu hna tavëililënëhna! Përëkëfu dus gë ŵuhnë do ntibun fop soje avok ahnuhahniwu. ¹⁸ Awa pëhnabunëho yiryifu ayëkijiwu, do ami dënk Pol, pëhnabuho wahwënta wayabah, bare *Sintani* memaŷehnekëfu. ¹⁹ Ye ye itamahn fu ŵa, uhnatah fu ŵa, dahëse imëk idëŵ fu ŵa ge gena ŵuhnë? Do soje hun ŷa cëkwadëfun haryënkŵ Ahwëhn fu Yesu ge mbokajëk. ²⁰ Ha, ŵuhnë ye *icëmb* fu ŵa g'uhnatah fu ŵa.

3 Soje rac ye, kabi cilëtabunëho napi ŵa, umë canjahnekëfu wofu fuhnë fo Aten hna, ² do cañëtëryibunëha Timote, aŷënta fu ŷa do ye aryokunjenta Ŵën hn'ikaranj vahnë *Wanës Wakasëk Këris* ŵa. Payëryibunëha soje njaŵënaŷehnu do kamënaŷehnu hn'ikwëtahn hun hna, ³ soje antë ahnë cilëta

horot ile liderun ŷa. Njëtërun ŵuhnë dënk, iŷi sifa horot tëfëka nkefu. ⁴ Ante nkebunëho ŷal hun ŵa pëyayirunëho nuŷaden wahorot wasankaf, do umë yehu, njëtërun dus. ⁵ Soje rac fayëryibuha Timote, kabi cilëtabuho nap iŷa, njiryi pëcëtaj soje ikwëtahn hun ŵa. Ntakëkoŵo Sintani njëkëhnanhu do doku sankaf fu ŷa fop nke nafa këm.

⁶ Tame Timote mbokajëk, tëfëtanëkëfu *wanës wakasëk* wanënjah soje ikwëtahn hun ŵa g'iqahn hun ŵa. Ntehnëkëfu wapëren ryënkwëtafunëhëfu do përeku gë fuhnë had gante përekëfu gë ŵuhnë ka.

⁷ Soje rac ye, vëŷënta fu, hnë uryënah fu hna fop gë horot fu ŵa, ikwëtahn hun ŵa kamënaŷehnekëfu.

⁸ Tame tisëkëfu kabi nkorun ahambënwawu Ahwëhn hna. ⁹ Hak ga tëfëkëfu samehnëfuna Ŵënu ŵa, soje uhnatah sankaf ule yëdadunëhëfu haryënkŵ lëŵu ŷi?

¹⁰ G'umëd gë g'anent njëfadëfunëha gë idëñan soje maŵëryanëfu mbok nulin do fadënefu ile wojëk hn'ikwëtahn hun hna.

¹¹ Arabi Ŵënu ŵa umë dënk, Rëm fu ŷa, gë Ahwëhn fu Yesu pidëtëhnënihëfu nkaŵ ŵa pab gë ŷal hun!

¹² Arabi Ahwëhn a nkwënëndu iqahnël hun ŵa hafo kob do g'iqahn vahnë fop ŵa, gante nke iqahn nte hwëhnabun soje hun ŵa. ¹³ Arabi njaŵën koyëna wasakahn hun ŵa hnë icat nte wok kwëhnana ile hni-raderun haryënkŵ Ŵën Rëm fu ŷa, hnë fac le mbokahnid Ahwëhn fu ŷa Yesu gë fop vëlëŵu va!

Ankeya nte ñad Ŵën

4 Awa koyëna, vëŷënta fu, ñëjarun hnë fuhnë ankeya nte rëfëka ahwëhnawu nënjahna Ŵënu ŵa gë ŵuhnë. Do tac dënk hwëhnarun. Bare tëyëderun do nkabëderun, g'uŵac Ahwëhn a Yesu, yiryin haryënkŵ fo! ² Kabi njëtërun siyab ule yabirun Ahwëhn Yesu hna matik.

³ Ile ñad Ŵën ŷa, rac ye: ayehahnu vëfacah do ahe-hawu fop ndakëntal meh ŵa. ⁴ Ale-wo-le hnë ŵuhnë njët mënkw mbahn dëŵu ŵa hn'ufacah, do hn'untënah. ¹⁵ Ant'aŵaŵu iña meh ŵa mëku, had vële wok vëyëtëlahna Ŵën vi. ⁶ Hnë wanj, ahnë tëfëlahna nti ile ŵenëdëha aŷëntaŵu ale hwëtahnëka Ŵën, ma tokahna. Tëkëbun ahnësëhniwu do pëyayirun g'afërën: Ahwëhn a korotehnëdëhëhni vële lid rac va. ⁷ Ŵënu ŵa macëlëfuhna soje ndëkarënden g'ale-wo-ale, bare soje nkeyin vëfacah macëkëfu. ⁸ Soje rac ye, ale ŵëŷëk inji gab ŵa, gena ahnë njwëŷëhnek, Ŵënu ŵa njwëŷëhnek, umë ale yëdadëhu Iyir Ipacah ŵa.

⁹ Soje iqahnël ŵa vëŷënta mën, balëluhna aherëhniwu, kabi Ŵënu ŵa ñanëndëku gante njahnëlëdun ka.

¹⁰ Ha, iqahn tac ye nte rufahnëdun hnë vëvë Masedëwan va fop, vële hwëtahnëka Ŵën. Bare vëŷënta fu, kamënaŷehnedërun aliwu ntëbi koyëna.

¹¹ Yëkëlehnëryindën ayewu yam, pabëryin wadëŵun fo do arokëndu njacënjac hun ŵa fo, had gante ntehnirunëho ka. ¹² Koyëna vële wok vëhwëtahnëlah-

† Ale-wo-le hnë ŵuhnë njët mënkw mbahn dëŵu ŵa hn'ufacah, do hn'untënah. Kode nkweŷyri fëna ñëña ñëŵëlahn gë asëvalu ma ñëña had gante ntide ahnuŷahn asëval.

na Wën va ntënëndëni nkeya hun ña, do kat antë aramahnuni vëyënta hun.

Ibëhn vësëm gë fac Ahwëhn a

¹³ Vëyënta fu, ñadëfun ayëtu toña ña soje vële sëmëk va, soje antë ahwëhnawu yiwëhna gë vëyëntaŵ ki vële wok vëramahnëna vi. ¹⁴ Age kwëtah-nëbun Yesu cëmëko do mbëhn, kwëtah-nëbun fëna Wënu ña mbarëdëhëni gë Yesu fop vële hwëtah-nëdëha do cëmatëni va. ¹⁵ Wëlin wante fëyaderun ye wanës wante karañëkëhniwo Ahwëhn ña vahnë va: vële yeyinëk vi wođ vësëmëna mbokahnind Ahwëhn a, vëryënkwehnedilëhni vële sëmëk va. ¹⁶ Fac rac, cëlid Ahwëhn a umë ndënk w'ambin, gë kopa le wacëd, gë kopa asankaf wamëleka, do gë kopa lënk Wën ña. Vële sëmëk g'ikwëtah Këris va ryënkweđ mbëhneni. ¹⁷ Tac fuhnë vële woyinëk cëmilënëna wati rac va, nufëdenëhëfu gë vëhni hnë vëñar njiyin pankëlin g'Ahwëhn a g'ambin, do koyëna g'Ahwëhn a nkedën kwëlëkwël. ¹⁸ Awa ale-wo-le kamënañehna añëntaŵu ña gë wanji wanës.

Ikwët hakili hn'inap Ahwëhn hna

5 Vëyënta fu, soje yamani ña gë wati ña, balëluhna aherëhniwu. ² Njëterun wapacëk wuhne dënk fac Ahwëhn a tëkid had gante tëkid ale ña g'umëd. ³ Ge vahnë va ntehdëni: «Fop yam fo ye, ntakah gena!» Awa hnë wati rac ile vëvehnedëhëni ña nanjëtëdëhëni had lav donk hnag asëval, do la aryampo kodina peh. ⁴ Bare wuhne, vëyënta mën, geluhna hn'umëhwëry hna, do iñi fac kodina nanjëtu had ale. ⁵ Wuhne fop vutah humpen yerun, vutah fac. Gena umëd hwëhnëkëfu, ma umëhwëry. ⁶ Awa antë ndakin wakwëd had gë vëyëntaŵ ki, bare ñesënëfu do kwëtini hakili. ⁷ Vële ryakëd wakwëd va, g'umëd ga ndakëdëni do vële ryëwëd va, g'umëd ga ndëwëdëni. ⁸ Bare fuhnë, vëvë g'anent vi, kwëtënëfu hakili: cudanëfu g'ikwëtah ña do g'iqahn ña had gë viñi viwëta, do g'apënk wëta nte ye itamahn ipëh ña.

⁹ Wënu ña tēhnalëfuhna nuñayin ntavah ntëwu ña, bare nuñayin ipëh ña gë Ahwëhn fu ña Yesu Këris. ¹⁰ Soje fu ña cëmëk Këris nkehahnin gë umë, sëmëk cëmilënëna. ¹¹ Awa, kamënañehnelëryindën do yañënelëryin hn'ikwëtah hna, had gante rëkerun alindu ki dënk.

Siyab rëkwa gë simpañi

¹² Vëyënta fu, tēyëderun wanji: dënëneriyinëhni vële ryokuñëd, vële vërađ dus soje hun, vële yëkadëhu do yabëdëhu hn'ibëmënkël hun g'Ahwëhn. ¹³ Dënëneriyinëhni dus do añanduni dus soje doku le ntidëni ña. Geryin yam yëbëlan hun.

¹⁴ Vëyënta fu, mbokëderun añuntayiwu iñin: ni-raryindënëhni vële hëmak va. Kamënañehnelëryindënëhni vële yamëk va, demaryindënëhni vële nkok yabëna fanka hn'ikwëtah va, duñënanëhnelëryindënëhni vahnë va fop. ¹⁵ Kwëtëryin hakili, antë ahnë nkwëcaga ale lika uñeh! Yëkëlehnelëryindën kwëlëkwël alindu fërën, yëbëlan hun do gë vahnë va fop.

¹⁶ Geryin kwëlëkwël hn'uhnatah hna. ¹⁷ Yëfaryindëna Wënu ña kwëlëkwël. ¹⁸ Camehnelëryindëna fale-wo-fale fa. Rac ye le napëd hnë wuhne vële vëmënkëlëk hnë Yesu Këris va.

¹⁹ Ant'añwëmañehna Iyir Ipacah doku lëwu hna; ²⁰ ant'ayafu wanës wakila ña. ²¹ Pëcëtarin fop watac do kwëtëryin ile fërënak ña; ²² keharyin wëh-wo-wëh.

²³ Arabi Wënu hwëhn yam ña nti ayewu vële padëk ufacah; arabi hakili hun ña gë ntañary hun ña do gë vimbahn hun va nko pad, hara kwëhnana ile nirande hafo hnë fac le njijëd Ahwëhn fu Yesu Këris hna.

²⁴ Wën le wacëku ña kahnëdak: ntid rac.

²⁵ Vëyënta fu, wuhne fëna yëfanëhnelëryindënëfu.

²⁶ Gañëryinëhni vële hwëtahneka Yesu va g'iqahn nte rufande vëyënta hna.

²⁷ Tëyëdëmu g'uñac Ahwëhn a, arabi anji kayëte karañëhni fop vëyënta fu va.

²⁸ Arabi ipërëna Ahwëhn fu Yesu Këris ña nke gë wuhne!

2 Vëvë Tesalonik

Wade yehëhna hnë inji kayëte

Kayëte kigëna mba vëvë Tesalonik va nëmpëlëna dus gë ndënkwërënkwa. Inji kayëte fëna vëhni Pol gë Silas do gë Timote matik wati nte nkeniho Korent hna mpëdara yëbëlan bëhn wafëhw wahnah g'imbëd gë wahnah gë bëhn wafëhw imbëd gë wahi (49 gë 52). Pol camehnëdëha Wënu na soje ile nkoni kahnëndani harënkwa wahorot hna. Kamënaÿehnedëhëhni tëfëni nkaŵ nte tëhnani hnë Këris na do kamënaÿehnedëhëhni ntini fop vantiyehn vante ŵatik hn'ikwëtahn hna.

Vële hwëtahnëk va fop boka Ahwëhn a napëdëni do Pol pacëhnëndëhëhni iÿin diyana ten. Pol ndëkwëtehnëdëhëhni wëdahëse wante ryënkwëhniid iboka Këris na. Ani g'umë, had fuhnë, macinëkëfu nufin nkaf doku hnë duniÿa li.

Wëlin wanës wakwëhn nafa hn'inji kayëte: aÿënta, Pol, iboka, kayëte, yam, ikwëtahn, fanka, satah, Ayapah, doku.

Wëlin gante nke kayëte ka:

Simpaÿi (1.1-2)

Ahwëhn a njijëd kitiÿ duniÿa ÿi (1.3-12)

Ile ryënkwëhniidëha mbokahnind Ahwëhn a (2.1-12)

Iyaŵ hn'ikwëtahn (2.13-17)

Pol tÿëd wayëfa (3.1-5)

Imac dokuÿa had Pol (3.6-15)

Iyëfa gë simpaÿi (3.16-18)

Simpaÿi

1 Ami Pol gë Silëve † do gë Timote herëhnëryidëhu, ŵuhnë vëvë cery sali vë Tesalonik le kwëhnëk Wënu Rëm fu ÿa do gë Ahwëhn a Yesu Këris. ² Arabi Wënu na Rëm fu ÿa do gë Ahwëhn a Yesu Këris njëdënihu ipërëna gë yam ÿa!

Ahwëhn a njijëd kitiÿ duniÿa ÿi

³ Vëÿënta fu, tëfëkëfu samehnëndëfuna kwëlëkwël Wënu na soje hun. Umë saÿah ye, kabi ikwëtahn hun na nayiÿa nayëd, do iqahnël nte hwëhnarun na gwëna na nkwenad. ⁴ Soje rac, cëkwaryëderun hnë vacery sali vakaŵary vëmba Wënu hna. Ha, njaŵënërun do kwëtarun ikwëtahn hun na la gante korotehnedërun ki do duÿënadun hnë vambër vasiyamah. ⁵ Vëÿin fop fëhnetanëd kiti Wënu na satah ye, gante nuhandërun had vële tëfëk *Inaŵ Wënu* na, soje rac horotahnedun.

⁶ Paryi nke, Wënu na catëk: horot cosëdëhëhni vële horotehnedëhu va ⁷ do njinëgehnëdëhu ŵuhnë vële horotëd vi, do fuhnë fëna. Watac nked ge Ahwëhn a Yesu matini g'ambin gë wamëleka wadëŵu wakwëhn fanka na; ⁸ hnë fagant hwëdëh hucankaf njijëd, do

† Silëve: *Ale ŵacik Silëve ÿa ŵacik fëna Silas hnë kayëte 1 Vëvë Tesalonik hna.*

piniÿëdëhëhni vële wok vëÿëtëdilahna Wënu va do wok vëŵaŵëhnëdëna *Wanës Wakasëk* Ahwëhn fu Yesu na. ⁹ Ibëv kwëlëkwël na yed icos dëŵ hni na gë naŵëta Ahwëhn na do gë naŵëta *icëmb* fanka falëŵu fa, ¹⁰ ge njijëk hnë fac rac soje cëmbëniha do naÿënëniha vële kwëhnëk do hwëtahnëka umë va. Ŵuhnë dënk gë vëhni nkentëderun, kabi kwëtahnërun wante rëfëtanëhni na.

¹¹ Soje rac ye, yinëgadilëfuhna iyëfan hun na. Njëfadëfunëha Wënu fu na gante ntihandëhu vële tëfëk uŵac lëŵu ŵa ile macëku. Njëfadëfunëha arabi, gë fanka falëŵu fa, ndemawu aliwu fop iÿa përen na gë fop ntiyehn nte ŵatik hn'ikwëtahn hna. ¹² Koyëna, uŵac Ahwëhn fu ÿa Yesu ntënënedë soje hun ÿa do ŵuhnë ntënënedërun soje lëŵu ÿa gante nke ipërëna Wënu fu gë Ahwëhn a Yesu Këris.

Ile ryënkwëhniidëha iboka Ahwëhn a

2 Awa, vëÿënta fu, soje iboka Ahwëhn fu ÿa Yesu Këris, g'ibarël fu darël lëŵu, muntaderun: ² ge ahnë ntehnëku fac Ahwëhn a tëkik, nt'aŵaŵu ahnë mpaÿëmpaÿëhn wahakili hun ŵa ma ntakënewu gë wante ŵatik hn'iyir ma hnë wanës ma hnë kayëte, lakënde ntehnëhni ÿal fu matik. ³ Antë aŵaŵu ahnë tokawu gë sifa wamër-wo; kabi ani gë təkahnind ÿa

afo iyahëta cankaf Wënu ña nke ten do Ayapah a tufëhnađ, Ajë ibëv ña, ⁴ ale humađ ntehn umë lëbëk fop ile wacik wën ña ma sëmbede ña. Ndëkënađ dënk umë ntaña hnë Acery Wën Cankaf hna mëca ntehn umë ye Wënu ña. ⁵ Dënkwëta diluhna bi nësëhnëmuno wañi ante nkobuho hnë wuhne ña? ⁶ Do tame njëtërun dus ile wëmañehneka gante nkođ tufëhnana hafo ge tëkëk wati le hahnëdik ña. ⁷ Fanka Ayapah le soŵak ña doku ña nkehahnëk; bare ale wëmañehneka ña nkođ memañehn hafo ge cähëtik. ⁸ Awa, Ayapah a tufëhnađ, umë ale ndawëđ Ahwëhn a Yesu gë sël wës lëwu ña, g'icëmb nte lapëhnajëka itëk dëwu ña. ⁹ Fanka Sintani fa yiyehnidëha Ayapah a Mbëvehnëdëha; tufahnëđ vantiya vante-wo-vante vakwëhn fanka, viyë vifëmpëhnahnah gë wëdahëse soñe tokahnëhni vahne va. ¹⁰ Gë sifa vankeya vameh va fop, tokadëhëhni vële sëvëđ va. Cëvëdëni kabi vëhacana iñahn toña le fehëtakëndëhëhni ña. ¹¹ Soñe rac, Wënu ña njëđanahnikëhni fanka fale rokađ, umë feñëdëhëhni kwëtahnëni wamër ña. ¹² Awa, fop vële wok vëhwëtahnëna toña va, bare ñad wameh va, kitiñëdëni menëni.

Iyañ hn'ikwëtahn

¹³ Vëñëta fu, ge fuhnë ye, tëfëkëfu samehnëndëfu-na kwëläkwël Wënu ña soñe hun ña, wuhne vële ñahnëk Ahwëhn. Wënu ña tëhnaku ayewu vëryënkwëryënk wële fehëteđe gë Iyir nte facënëđ do gë ikwëtahn hnë toña hna. ¹⁴ Wënu ña macëku hn'ijñi peh gë Wanës Wakasëk wante harañirun ña; soñe ahnuñahnu icëmb Ahwëhn fu Yesu Këris. ¹⁵ Awa, vëñëta fu, yañënyarin do kwëtaryin ikarañ nte harañirun gë wanës ña ma gë wante herëhnirun ña. ¹⁶ Arabi Ahwëhn fu ña Yesu Këris umë dënk do gë Wënu ña Rëm fu ña ale ñahnëkëfu do yëđakëfu g'ipërëna dëwu ña, ikamënañehn nte wok puđina do g'itamahn gwamah soñe ile përenak, ¹⁷ njañënañehn wasakahn ña do njëđawu fanka aholahnu alindu do ahnësëndu kwëläkwël ile nëfak.

Pol tëyëđ wayëfa

3 Awa vëñëta fu, watëkwala ña, yëfanëhnëryindënefu, soñe wanës Ahwëhn ña camp ñap do ntënëni, had gante nkeho hnë wuhne ki. ² Yë-

faryindëna fëna Wënu ña pehëtëfu gë vahnë vëwëh do gë viyapah va, kabi gena vahnë va fop wawëđ kwëtahnëni. ³ Bare Ahwëhn a kahnëndak. Njañëndëđëhu do keryëdëhuna Añeh. ⁴ Wëlin itamah nte hwëhnabun hn'Ahwëhn hna soñe wuhne: ntidun le lehnirun ña do nkorun alindu. ⁵ Arabi Ahwëhn a pabary wasakahn hun ña g'iñahn Wënu ña do g'iduñëna nte njëđahnëđ Këris ña.

Imac dokuña had Pol

⁶ Vëñëta fu, ntehnëđërun, g'uñac Ahwëhn fu ña Yesu Këris, ñawëtaryinëhni fop vëñëta fu vële hëmak va do hwëhnak nkeya nte wok tëfëläna gë ikarañ nte harañëbunëhëhni ña. ⁷ Wuhne njëtërun dus gante tëfëku arëfëtalahnunëfu ka: këmalëfunohna ante nkebunëho gë wuhne ña; ⁸ ahne-wo muntalëfunawohna ile rokëđëfun, bare hnë horot hna do gë hn'am-bër hna, g'umëđ gë g'anent, ndokuñëbun soñe antë yefu idib ahne hnë wuhne. ⁹ Age ntibun wañi, gena kabi tëfëläfuhna aryemawunëfu, bare ntibun koyëna aharañahniwu nkeya nte rëfëku arëfëtalahnëndu. ¹⁰ Ha, ante nkebunëho ñal hun ña, ntehnirunëho: «Ale wok ñadina ndokuñ ña tëfëlahna tok fëna.»

¹¹ Ntehnëđëfun wañi kabi nkweyëđëfun ga nësëde, nkeni hnë wuhne vëhëmak, ñoñ vëlidina ge gena le wok gena wadëw hni. ¹² Vële ye koyëna va, ntehnëđëfunëhëhni do kamënañëndëfunëhëhni g'uñac Ahwëhn Yesu Këris: tëfëka ndokuñëdëni yam do tokëndëni ñacëñac ntëw hni ña. ¹³ Bare wuhne, vëñëta mën, antë njambu uli ufërën ña. ¹⁴ Age ahne ñwëñyëk wante herëbun hn'añi kayëte ña, kamahnëryina do añañëta wuna, soñe cëfëhnahna. ¹⁵ Antë aliwuna añëw, bare ahnirawuna had añëta hun.

Iyëfa gë simpañi

¹⁶ Arabi Ahwëhn yam ña, njëđëndu umë dënk yam ña kwëläkwël do fale-wo-fale nke fa! Arabi Ahwëhn a nke gë wuhne fop! ¹⁷ Ami Pol, gë wëbák mën ña dënk kerëhnëryidëmu iñi simpañi. Aki kerëđëfu wac mën ge puñabu vëkayëte mën va fop do aki nke kerëh mën. ¹⁸ Arabi ipërëna Ahwëhn fu ña Yesu Këris nke gë wuhne fop!

1 Timote

Wade yehëhna hnë inji kayëte

Afayik Pol kerëhnëka Timote vëkayëte vaki do anji ye ndënkwëryënkwa ña. Pol kerëk inji kayëte mpëdara hnë bëhn wafëhw mbëd g'iryaŵ g'imbëd (65) ga ndëcëk hnagi Yesu ŷa, Masedëwan hna.

Timote asan ale hwëtahnëka Yesu Këris yeho. Hnëmu ŷa Gërek yeho do rëmu ŷa sëwif yeho. Matiko hnë nkol Lisëter hna (Vantiyehn 16.1) do nke lawo paryi Pol hnë ðoku lëŵu vacery sali hna. Atëko njasëndëni gë Pol do Pol macëdëha aju hn'ikwëtahn hna. Umë wogëko gë Pol bare Pol tamahnëkawo dus. Pol tavëka Timote Efes hna soñe karanëhni vëvë cery sali va.

Soñe ile kerëhnanëka inji kayëte ña umë ye, kabi nkeni vëryampo vële haranëdëhëhni vile wok gena toña va. Anahadëni viyë vile ye duniya vi mek do kodena njiyi g'ambin afo gë uyët ile soŵik do g'ikeha iñëlël gë virokëtok viryampo. Pol ntehnëk, fop vile ntik Wën va nkwa mëk do ndënkwëtehnëdëha Timote karanëdëhni watac vacery sali va.

Kayëte ntëŵu ña nësëd viyë vërar: wahnira vële hwëtahnëk va, vëvë haryënkwa vële hwëtahnëk va gë Timote dënk.

Wëlin wanës wakwëhn nafa hn'inji kayëte: ikwëtahn, cery sali, duniya, ikarañ, Sintani, ðoku, vësëval, vësan, toña.

Wëlin gante nke kayëte ka:

Simpaŷi (1.1-2)

Kwëtëryin hakili gë vële haranëdëhëhni vahnë wamër va (1.3-20)

Ikarañ soñe iyëfa do vëvë haryënkwa cery sali (2.1-4.16)

Ile rëfëka ntini vële hwëtahnëk va (5.1-6.2)

Uwët fërën (6.3-19)

Simpaŷi rëkwa (6.20-21)

1 Timote, ami Pol herëhnëryidëhi. Wënu ña Afëhët fu ŷa gë Yesu Këris itamahn dëŵ fu ña vëhni lehnëko yewu *afayik* Yesu Këris ŷa do wëjë ye fatah mën paryi hnë ikwëtahn hna. Arabi Wën Rëm ŷa gë Yesu Këris Ahwëhn fu ŷa njëdënihi ipërëna, ikaŷëhnahn gë yam ŷa!

Kwëtëryin hakili gë vële haranëdëhëhni vahnë wamër va

³ Gory Efes hna, had gante ntehnëmino ani gë yihah-nëryindu gë Masedëwan ka, kabi nkeni hnam vële haranëdëhëhni vahnë wamër ña; dehnëryihni tavëni.

⁴ Dehnëryihni tavëni itëfëta wëhnantul wahwëhn nafa këm g'idëkw vimbaŷ vacërakëlo vële wok vëfudina. Umë gwajëtël fo njojëd, yiryeryëdina gë ikarañ Wën ile liyað hn'ikwëtahn hna. ⁵ Ge ntehnëmi ali koyëna soñe naŷëni iña nte watik hnë sakahn facah hna gë inahan ipërën do g'ikwëtahn paryi ye. ⁶ Vëryampo tavëni nkaŵ tac do tëfëni vankwajëla vakwëhn nafa këm. ⁷ Vëharañ sariya Wën ñadëni nkeni, bare vëyëtëna ile nësëdëni ŷa, vëyëtëna fëna iñë ile njaŵëni paryi ŷi.

⁸ Ha, njëtëbun *sariya* ŷa përenak, ge ntiyënk gante tëfëka ka. ⁹ Tëfëka njëti iŷin: sariya ŷa gena vësatah linëhnik. Soñe vële wok vëŵaŵëhnëdina gë vële wok vëlënëdina sariya ŷa, vële wok vëhwëhnana ikwëtahn gë vële wëned va, vële wok vëlënëdilahna Wën gë vile facëk va, vële ryaŵdëhëhni warëm hni ma wahnëm hni, vëryaŵ vahnë vëhaŵary fëna, ¹⁰ vële lid ndakëntal nte ñëŵëk Wën gë vësan vële ryakëd gë vësanëntahni, vële wafëdëhëhni vëramp, vële wërëd, vële ye wasede hnë wamër do gë fop vële hwëhnik nkeya meh, vile hnëmpëlëk gë ikarañ catah ña linëhnik. ¹¹ Ikarañ tac tëfëlëk gë *Wanës Wakasëk* wante hwëtëhnanibu, wante watik hnë Wën hunte lënënik, hunte sëmbik.

Icamehn soñe ipërëna Wën

¹² Camehnëbuha Yesu *Këris* Ahwëhn fu ŷa, umë ale yëdako fanka fa: ha, Ahwëhn a nuko kahnëndabu, umë tëhnako liwu ðoku lëŵu ŷa, ¹³ mama nkehah-nëbuho kobëri ña aŷëŵ alëŵu, ahorotehn do ayapah. Bare kaŷëhnahnëkawo g'ami, kabi kwëtahnëlëwawohna do yëtëlëwohna ile lidëfuho ŷa. ¹⁴ Ha, ipërëna

Ahwëhn fu ña njabëkowo, nuÿabuho ikwëtahn ña do gë inahn nte hwëhnayinëk, vankinëk gë Yesu Këris.

¹⁵ Wëlin wanës toña wante rëfëka kacahnini vahnë fop: Yesu Këris nijjëk duniÿa li soñe pehëtëhni vëwën. Do ami aÿen asankaf yebu. ¹⁶ Bare wëli soñe ile kaÿëhnahnëka g'ami: Yesu Këris ÿaÿëk tufahn hn'ami, aÿen asankaf a, iduñëna ipadah idëwu ña. Koyëna dahëse iduñëna dëwu yebu soñe vële hwëtahnëdëha va, gante nuÿahnëdëni uwám usër ÿa.

¹⁷ Arabi untënah gë *icëmb* nke g'ahnaÿ avë kantëm, gë Wën hunte wok cëmëdina,

hunte wok nuçena, hunte wok mëntëlëntina, dol gë kantëm! Amina.

¹⁸ Timote, ajë mën, ntehnëmi ali fop wanës watac wante hwëtahnëmi, rëfëlëk gë wanës wante fëyahniko kobëri ña soñe lëw hu ÿa. Wañi wanës njaÿwëndëhi do kodu aÿët uÿët fërën ÿa; ¹⁹ kwëtary ikwëtahn hu ña do g'inahan ipërën hu ña. Vëryampo tavëni watac do koyëna përekanëni ikwëtahn dëw hni ña. ²⁰ Hnë vahnë vërac nkentiniho Imene gë Alekësandër; vëhni njëdahnëbuhëhni gë *Sintani*. Koyëna, ñëñadëni antë mbok njeÿwëniha Wënu ña.

Ikarañ soñe iyëfa

² Awa ryënkweÿënkwe ÿa ten, ntehnëmu aÿuntanduna Wënu ña, ayëfanduna, ahëlanduna soñe vëÿënta hun va do asamehnënduna soñe vahnë va fop. ² Tëfëka ayëfanëhnënduni vële hnaÿëk gë fop vësankaf va gante nkohahnëden yam, tana këm, kah-nëndahnin hnë Wën gë njasa ntënah. ³ Irac ye ile fërënak do hnëjëdëha Wënu ña, Afëhët fu, ⁴ ale ÿad vahnë va fop pehëtini do njëtëntini toña ÿa.

⁵ Ha, Wën hudampo fo ye, do fëna aryampo fo ye yëbëlan Wënu ña gë vahnë va:

asan ye, Yesu *Këris*,

⁶ umë ale yëdahnëk ntaÿary dëwu had icos soñe pehëtëhni vahnë va fop.

Rac ye ucedeya nte liyiko wati le pëhnayiko hna ⁷ do soñe rac, Wënu ña hahnëndëko had afëyahn gë *afayik* harañëdëwuhni, vële wok vëyena wasëwif, ikwëtahn ña gë toña ÿa. Toña ÿa nësëdëfu, mërëda.

⁸ Awa ñadëfu vësan va fop njëfandëni gante-wo-gante, njelëndëni wëbák wapacah g'ambin, ntavah këm gë sonko këm.

Ikarañ soñe vësëval hnë cery sali

⁹ Koyëna soñe vësëval va fëna, ñadëfu cudandëni gante cañëk ka, hara vëryëcëtahnnëna, tëfëlahna ntiyandëni viÿi soñe tufëhnahnëndëni. Antë ndaÿëndëni vandaÿa vantakah, do antë kayëtandëni gë sanu, ma wanjere, ma viÿi vile hambëka ntaÿ. ¹⁰ Bare tëfëka tufahnëndëni iyiv dëw hni ña hnë vantiyehn vapërën gante cañëkëhni vësëval vële lehnëd Wën tëfalëdëni.

¹¹ Asëval a tëfëka ñëñand yam fo do gë imaÿëhn padah. ¹² Maÿëryanëlëwahna asëval karaña, ma mëka

asan; tëfëka ñëw yam. ¹³ Kabi Adam ryënkwiko ñahani, tac Ev. ¹⁴ Do fëna gena Adam tokako Sintani, bare asëval a yeho, afo nti ile mbañëko Wënu ña. ¹⁵ Bare pehëtëde hn'uhnag hna, ge njaÿwënek ikwëtahn ña, gë iña ña, g'ufacah ÿa, ge ntid g'useryah.

Vësankaf cery sali

³ Wëlin wanës toña: ge ahnë njëkëlehnëd nke avë karyënkwe cery sali, doku fërën ye ile njëkëlehnëd ÿi. ² Awa umë tëfëka nke ahnë asatah, nke asan asëval aryampo fo, ale fëlak nkaf ntëwu do seryëk, ale lënënëde, holëk kaca vahnë do hoç karañëhni vahnë. ³ Tëfëlahna nke aryëw ma ale wëtëntëde bare tëfëka nke ale nkukëk sakahn do wok yëkëlehnëdina sonko; antë ñahn dëcët koryi. ⁴ Tëfëka nke ale holëk mënkwe tere lëwu ÿa do mënkwehni vutah vuntëwu hn'imaÿëhn, g'untënah fop. ⁵ Age ahnë a kodina mënkwe tere lëwu ÿa dënk, hak kod pab cery sali Wënu ña? ⁶ Tëfëlahna nke ale hwëtahnëk takan, soñe antë pëba inaÿëna do njo hn'ikitij tac fo gë *Sintani*. ⁷ Tëfëka kwëhna untënah gë vële wok vëyentina cery sali soñe antë njafini do antë njoni hnë warënd Sintani hna.

Vëyohal cery sali

⁸ Vëyohal hnë cery sali va fëna tëfëkëhni nkeni vësan vële lënënik do wok vëhwëhnana wanës waki. Tëfëlehnihna dëcëtandëni uñen ña ma njëkëlehnëndëni koryi gë wafere waÿeh ÿa fop. ⁹ Tëfëkëhni vahnë vërac kwëtani, gë hakili facah, toña le yëtëndanik hn'ikwëtahn hna. ¹⁰ Tëfëka pëcëtayi fëna wapacëk soñe njëtahni bi vëhwëhnana ile nirandëni, tac kodëni nkeni vëyohal cery sali.

¹¹ Vësëval va † fëna tëfëkëhni nkeni vële lënënik do tëfëlahna nëwëndënihëhni viÿëntahni, vële yëtëk nkaf ntëw hni do hahnëndak hn'ile-wo-le hna.

¹² Vëyohal cery sali va tëfëkëhni ale-wo-le nke asan asëval aryampo fo do tëfëkëhni nkeni vële holëk mënkwe vutah vuntëw hni va gë tere lëw hni ÿa. ¹³ Vële lid g'afërën doku lëw hni hnë cery sali hna ntënëndëni do nuÿadëni itama cankañ hn'ikwëtahn nte ye hnë Yesu *Këris*.

Gante naÿëk ikwëtahn ka

¹⁴ Kerëndidëmi wañi, mama nahandëbu yiryiwu yëkiyi hara biÿëna. ¹⁵ Koyëna, ge yinkaryila, njëtëdu gante tëfëka nke njasa hu ña hnë tere Wën hna. Iÿi tere, cery sali mba Wën paryi ye nte hagëtëd do famëtëd toña ÿa. ¹⁶ Ha, pacëk, ufëmpëhnañ ile yëtik hn'ikwëtahn hna naÿëk:

Tufëhnako hn'imbahn,
tufëhnako asatah g'Iyir,
nuniha wamëleka ña,
pëyahniko hnë vële wok vëyena wasëwif,
kwëtahniko duniÿa li,
do kayëndiko yañ gë *icëmb*.

† Vësëval va: Kode nkweÿi fëna «vësëval hni va» ye.

Vëharaŋ wamër

4 Iyir ɲa nësək wapačək: hnë vampëd vatëkwa hna, vëryampo tavëdëni ikwëtahn ɲa. *Wayine* wade rokadëhëhni tëfëdëni gë ikaraŋ nte watak hnë Sintani. ² Vahnë vële hurubak, vëwër, vële yëtëdu vintaŋary vidëw hni va gona këncëtëlehnënd yivah gë wëh, wënehndëhëhni gë wanës wadëw hni ɲa. ³ Mbañëndënihëhni vahnë va antë ñëlëlëndëni, do antë tokëndëni viyë viryampo. Bare Wënu ɲa ye ale lik a vëyin fop soŋe vële hwëtahnëk, yëtëk toña va, tokëdëni camehnatëndëniha Wënu ɲa. ⁴ Ha, fop ile ntik Wën ɲa përenak do ñoñ gena ile sanëde ge tebaden camehnatëndënhna. ⁵ Wanës Wënu ɲa gë wayëfa wä pacënëd vëyin fop.

Ayohal afërën

⁶ Karaŋeryindëhni waŋi fop vële hwëtahnëk va. Koyëna nkedu ayohal afërën ava Yesu *Këris* ale ryavik gë wanës ikwëtahn do gë ikaraŋ catah nte rëfëru gë ikahnënda. ⁷ Bare cañëтары wëhnantul wakwëhn toña këm, wale hnëmpëlëk g'ikwëtahn. Ñëŋary awo ale hahnëndak hn'ikwëtahn Wën hna. ⁸ Yakën imbahn nëfak bare gena hnë vile-wo-vile; bare ikahnënda hn'ikwëtahn Wënu ɲa nëfak soŋe fop. Kabi hnam nke ile ntehnëk Wën ntinëndëhëfu ɲa hnë iyi duniya gë ile yejëk per.

⁹ Wëlin wanës toña wante rëfëka kacani vahnë fop: ¹⁰ Ndokuŋëden dus do mëtëden, kabi ale ye Wënu paryi ɲa ramahninëk, umë ale ye Afëhët vahnë fop ɲa, do kas vële hwëtahnëka va.

¹¹ Iyin ye ile rëfëka aharaŋëndëhni do alehnëhni vahnë va ntindëni.

¹² Ahnë tëfëlahna njafi kabi fatah woru; bare wëjë gery ale tëfëtaländëni vële hwëtahnëk, gë wanës hu ɲa, gë nkeya hu ɲa, gë inahn hu ɲa, gë ikwëtahn hu ɲa do gë ufacah hu wä. ¹³ Rëkahnëryindu ɲa, pabëry ikaraŋ Wanës Wënu ɲa hnë bulunda hna, ahamënaŋehndëhni do aharaŋëndëhni. ¹⁴ Antë aryënkwalalëtahn uyëd va Iyir Ipacah le ye hnë wëjë hna. Nuŋaruho rac ante nësëniho wakila do tindënihino vicër wëbák ɲa.

¹⁵ Yaŋwënyëry iyin fop, pabëry gë fanka hu fa fop iyi doku gante kodëni vahnë va fop nuni unji karyënkwal hu ɲa. ¹⁶ Keryëry nkaf hu do g'ile haraŋëduhëhni vahnë ɲa. Kahnëndary hnë vëyin fop. Ge koyëna ntiru, pëhëtađu wëjë dënk gë vële hnëpadëhi per.

5 Antë ahnirahna g'inañëna acër. Gabëryinda had rëmu, vëjar va had vëhery hu, ² vanëm va had wahnëmuh, vucëval va fëna had vëhery hu, g'ipacëna padah.

Vësëval vële cëmaryëk vësan

³ Pabëryihni g'untënah vële cëmaryëk vësan, vële ye paryi vëhni fo va. ⁴ Ge ale cëmaryëk asan a kwëhnakëhni vutah ma vutah vunte nagëni vërahu, tëfëkëhni vutah vutac ñëŋani gante tufahnëdëni ten ikwëtahn dëw hni ɲa hnë watere wadëw hni hna,

cosënihëhni vële hnagëkëhni va, kabi umë ye ile hnëjëdëha Wënu ɲa. ⁵ Ale cëmaryëk asan a, ale ye minu fo ɲa, Wën hna kwëtëk itama dëwu ɲa fop; hnë iyëfa gë ikëla hna nked, g'umëd gë g'anent. ⁶ Bare ale cëmaryëk asan a ale yëkëlend ile hnëjëdëha fo asëm ale wok yasëd ye. ⁷ Waŋi fëna tëfëka aharaŋëndëhni soŋe ahnë antë kwëhna ile niradëhëhni. ⁸ Age ahnë pabëlëhniha hnënk lëwu ɲa, do kas vëvë tere lëwu va, njahëtak ikwëtahn ɲa. Ahnë arac mek ntëbi dënk ale wok kwëtahnëna.

⁹ Maŋwëry ahera asëval ale cëmaryëk asan a hnë kayëte vësay hna ge tëkëka wabëhn wafëhw imbëd gë ryaŋ (60) do yëliko hwënta ryampo fo. ¹⁰ Tëfëka njëtëhni vifërën vile ntif va: kwëda përen nte kwëdëkëhniwo vutah vuntëwu, kaca ntënah nte kacadëhëhniwo vëhneh, igwiyët wakwër wante nkwiyëtëdëhëhniwo vële hwëtahnëk, idema nte ndemadëhëhniwo vële yiwëhnhëk do lidëho gë uyoh fop vantiyehni vapërën va.

¹¹ Bare antë aherëhni vësëval vële cëmaryëk vësan, vële wok vëryag fo va; kabi ge iña dëw hni ɲa kumpëtëkëhni g'ile kwëtëläntiniho gë *Këris*, rëkëdëni ñandëni ñëlini. ¹² Awa koyëna kitiŋëdëni menëni, kabi vëyaŋwëna wante ntehnënihawo *Këris* ɲa. ¹³ Do kat, ñëŋadëni nkeni vëhëmak, njasëdëni tere gë tere. Gena vëhëmak fo nkeni bare nësënkëni do pabëdëni ile wok gena wadëw hni; vëhodina pëlani waŋës walëw hni.

¹⁴ Soŋe rac ñadëfu mbok ñëlini vësay vëryag va, nagënihëhni vutah, pabëni watere wadëw hni ɲa soŋe vëyëw fu va antë nuŋani wameh wante ntehnëdënihëfu. ¹⁵ Kabi vësay vëryampo tavëni nkaŋ catah tëfëniha *Sintani*.

¹⁶ Age asëval ale hwëtahnëk kwëhnakëhni vële cëmaryëk vësan tere lëwu hna, tëfëka ndemandëhni antë nkeni dëb cery sali ɲa. Koyëna cery sali ɲa kodëmandëhni vële ye paryi minëhni va.

Vële ye haryënkwal cery sali

¹⁷ Vële ye haryënkwal cery sali do wënkwal g'afërën doku lëw hni ɲa, tëfëkëhni wasos wahi, do kas vële hwëhnak wadoku wadënah hn'ipëyahn wanës gë ikaraŋ vëyënta hni. ¹⁸ Kabi Vikerëh va më lehnëk: «Ge yihni ɲa ndokuŋëd ant'arëmpuna wës ɲa soŋe antë tokënd roka ɲa.» [†] Do kat: «Aryokuŋ a tëfëka cosi.» ^{††19} Antë aŋaŋwëhn ahnë nësënd wameh soŋe ale ye ankaf cery sali, ge vëhi ma vërar vëyëna wasede soŋe watac. ²⁰ Niraryehna tase vahnë fop ale wëned a soŋe vëyëntaŋ va ntakahnëhni antë ntigëni koyëna.

²¹ Wëlin ile wuntadëmi ɲa haryënkwal Wën hna gë Yesu *Këris* do gë haryënkwal wamëleka Wënu ɲa: maŋwënyëry waŋi fop, diriyihni fop ndampo fo hara dëbëndëländëlihëhniha vahnë va.

²² Antë ñankahni arinda ahnë wëbák ɲa, alihna avë haryënkwal cery sali. Antë ayentahni wameh vëyëntaŋ ɲa. Gory afacah.

²³ Tavëry ice wënkwa fo bare ceryind fëna uñen toye soŋe lav dënk hu yi do gë itesënk hu ɲi.

† 5.18: *Divëta Sariya 25.4* †† 5.18: *Lik 10.7*

²⁴ Wameh vëryampo nude wapacëk ani gë kitiñah-nëndeni ÿa dënk; wëba vëÿëntaŵ ña nude ge kitiñini.
²⁵ Do fëna, vantiyehn vapërën va nude wapacëk, do vante wok nuyina tañ va kodina nko coŵa.

Vëramp

6 Vële ye hn'utamp va, tëfëkëhni njëdanihëhni ntë-nah padah vële hwëhnëkëhni va, soñe antë ahnë njeŵ uŵac Wënu ña g'ile harañëdenëhëhni vahnë ÿa.
² Vële hwëhnakëhni vësankaf vële kwëtahnëka Wënu ña, vahnë vërac tëfëlëhniha njafëni cankaf ntëŵ hni ña kabi vëÿënta hni ye. Bare tëfëkëhni ndokuñëh-nëndënihëhni ntëbi kabi vële hnuÿađ ufërën ŵa hnë đoku lëŵ hni vële hwëtahnëk ye do vëÿahnik Wënu ña. Watac rëfëka aharañëdëhni vahnë va do alehnëdëh-ni ntindëni.

³ Age ahnë karañëdëhëhni vahnë wakaŵary, ge maŵëna wanës wapacah wëba Ahwëhn fu Yesu Këris ña do ge maŵëna ikarañ nte rëfëlëk gë ikwëtahn ña,
⁴ ahnë arac inaÿëna ña fëbëka, ñoñ yëtëna. Iña ña kobëka gwajëtël gë sonko soñe wanës. Hnam matidëha iñeŵary gë wasonko do gë nës wameh soñe vëÿëntaŵ, vikamahna vimeh,
⁵ wasonko wale wok puđina yëbëlan vahnë vële tumpak wahakili, wok vëÿëtëna toña. Ntiyahnekëhni ikwëtahn Wënu ña fere fale hnuÿahnëde hnapul ye.

⁶ Paryi nke, ikwëtahn Wënu ña hnapul sankaf ye ge nëñëkëfu g'ile hwëhnayinëk ÿa.
⁷ Ñoñ yojilënehna hnë iÿi đuniÿa, do fëna ñoñ kodelënehna njoyin.
⁸ Awa ge kwëhnayinëk ile rokëden gë viÿi vile liyađen, umë gwër nkedëhëfu.
⁹ Vële yëkëlend uvetak va njëkëhna-nëdeni, warënd ŵa pëladëhëhni, viña wanënkwađ do wadakëmak ntabëdëhëhni vahnë gë ibëv do janáma hna.
¹⁰ Ha, ankahn wameh wayabah, iña dëcët koryi ña ye. Vëryampo njëkëlehnëni rac dëcët, soñe rac ñaŵë-tani ikwëtahn ña do njoyajëni vëhni dënk wahorot wayabah.

Uŵët fërën

¹¹ Awa, wëjë ale kwëhnëk Wënu, garyëry vëÿin fop. Yëkëlehnëry usatah, ikahnënda gë Wënu ña, ikwëtahn

ña, inñahn ña, iduñëna ña, do gë iguk sakahn.
¹² Mëtëry uŵët fërën ikwëtahn ña. Pëлары uwám usër ule ŵacah-niru ŵa, ule yavëtëru hale ntiru ipëyahñ përen ikwëtahn hu ña tase wasede wayabah.
¹³ Tase Wënu ale yëdahnëđ uwám hnë fop do gë tase Yesu Këris ale ru-fahnëko ucedeya g'ipëyahñ përen haryënkŵ Pos Pilat, kwëtëhnahnëdëmi:
¹⁴ yaŵënëry akwëda, nte hnuÿaru ña, g'ufacah, idënt këm, hafo mbokaj Ahwëhn fu Yesu Këris.
¹⁵ Mbokajëđ hnë wati le kahnëndëk Wënu hna, ale lënënik,
 ale ŵëkëk fop,
 Ahnaŵ vëhnaŵ ÿa do Ahwëhn vëhwëhn ÿa.
¹⁶ Umë fo ye ale wok cëmëdina ÿa.
 Hnë humpen hunte woyinëk tëkëñëđelënehna ntëđëk.

Ahnë nulahna do ahnë kodina nuhna.

G'umë nke ntënah ña gë fanka fa kantëm! Amina.

Ile nkabini vëvetak

¹⁷ Awa wëba vëvetak hnë đuniÿa li, dehnëryihni antë naÿënanđëni do antë kwëtëni itamahñ dëŵ hni ña hnë wavetak le fuđ, bare hnë Wënu hna, umë ale vetëndayëhnëdëhëfu hnë ile-wo-le ÿa, soñe natahnëfu.
¹⁸ Kwëtëhnahnëryihni ntindëni vantiyehn vapërën le yeđ hnapul lëŵ hni, kwëhnani nëf, cahëlëndëni gë vëÿënta hni ile kwëhnani ÿa.
¹⁹ Koyëna kwëtadëni hnapul fërën le viÿëđ soñe acahn lëŵ hni gante kodëni kwëhnani uwám paryi ŵa.

Simpaÿi rëkwa

²⁰ Awa, wëjë Timote, yaŵënëry đus ile hwëtëhna-niru ÿa. Kehary fop wanës wakwëhn nafa këm do wok tëfëlëna g'ikwëtahn ña do gë wasonko wanënkwađ wale ŵatik hn'ile macëdëni vëryaŵ «Uyët».
²¹ Vële hna-hak kwëhnani uyët rac, tavëni nkaŵ ikwëtahn ña. Arabi ipërëna Wënu ña nke gë ŵuhnë.

2 Timote

Wade yehëhna hnë inji kayëte

Afayik Pol kerëhnëka kayëte kigëna Timote, «ajë mën ale ÿahnëbu hn'ikwëtahn». Mpëd Pol cëdik Rom hna (1.8, 17), yëbëlan bëhn wafëhw mbëd g'iryaŵ g'imbëd g'iryaŵ gë bëhn wafëhw imbëd g'iryaŵ g'imbëd gë warar (66 gë 68) ga ndëcëk hnagi Yesu ÿa. Kayëte nte hamënayend ye. Pol njëtëk gojëlahna dus cëmahn. Ñad kamënaÿehna Timote nko kahnënda hnë vakaraŋ Vikerëh hna, lakënde haryënkwa hambah hna do horot hna do vakaraŋ wamër. Andënkwëtehndëha uyëd Õënu ña nte nuÿak ña wati le tindëkawo Pol wëbák ña, uyëd ule rëfëka mbalëtahn soŋe doku lëŵu ÿa hnë vacery sali hna. Pol njëdaka fëna Timote siyab lëŵu ÿa dënk hnë wapuwnala kayëte hna.

Wëlin wanës wakwëhn nafa hn'inji kayëte: doku, ikahnënda, fanka, uyëd, toña, dënkwëta, wanës, ayohal.

Wëlin gante nke kayëte ka:

Simpaÿi (1.1-2)

Ikamënaÿehn hn'ikahnënda (1.3-18)

Sodade Këris (2.1-13)

Ayohal afërën, ayohal Ahwëhn (2.14-26)

Wafac warëkwa (3.1-17)

Pëyahh Wanës Õën (4.1-8)

Wanira watëkwa do gë simpaÿi rëkwa (4.9-22)

Simpaÿi

1 Ami Pol, ale ye *afayik* Yesu *Këris* kabi Õënu ña ÿak koyëna, soŋe pëyahh uwám ule ntehnëko Õën njëdadëhëhni vahnë vële hwëtahnëka Yesu Këris va, ² kerëhnëryidëmi Timote, fatah mën fante ÿahnëbu hn'ikwëtahn. Arabi Õën Rëm ÿa do gë Yesu Këris Ahwëhn fu ÿa njëdënihi ipërëna gë ikaÿëhnahn do gë yam.

Ikamënaÿehn hnë kahnënda

³ Camehnëdëfuha Õën hunte ryokuñëhnëdëfu g'inahan pacah, had vacërakëlo mën, nahadëmi g'umëd gë g'anent nte-wo-nte njëfadëfu ña. ⁴ Ndënkwëtaðëfu wankwën hu ña, do ñankahnëko dús vok hnuÿi pëbahno uhnatah ÿa. ⁵ Ndënkwëtaðëfu ikwëtahn hu paryi nte kwëhnaniho ten vëhni hnëmuh sankaf Lowis gë hnëmuh Ènis ña. ⁶ Soŋe raç ryënkwëtehnhnëdëmi warji: yaŵënerë dús uyëd Õën le hnuÿaru ante tindëmino wëbák ña. ⁷ Kabi Iyir ante njëdakëfu Õënu ña nambëna fanka, Iyir nte yabënëdëhëfu fanka ye gë iñahn do gë iyët vankaf fu.

⁸ Awa antë cëfëhni soŋe aye sede Ahwëhn fu ÿa, ma ami ale sëdik soŋe lëŵu ÿi. Bare korotëntëryi g'ami soŋe *Wanës Wakasëk* ña alihahnënd fanka fale njëdaki Õënu ña, ⁹ umë ale fehëtëkëfu do wacëkëfu nkeyin vë-

facah. Gena soŋe ifërën ile lidën ÿa, bare ipëhna dëŵu ña dënk ye gë ipërëna dëŵu ña. Ipërëna tac, nte yëdayinëkëfuno hnë Yesu *Këris* kobëri wapëgwa hna, ¹⁰ tame tufahniko g'icahn Afëhët fu ña, Yesu Këris. Umë rëkwehnëk fanka icëm fa do, gë Wanës Wakasëk ña, njëtëndanëk uwám paryi g'uwám usër. ¹¹ Do soŋe iÿi doku Wanës Wakasëk tëhnako Õën yewu afëyahh, *afayik* do aharaŋ, ¹² do soŋe rac horotahnëdëfu aki. Bare cëfëhnëlohna, kabi njëtëbu hnë ale kwëtëbu ikwëtahn mën ña do pacëko kwëhna fanka njaŵën ile kwëtehnhnëko ÿa hafo hnë Fac Kiti hna.

¹³ Yaŵënerë dús wanës toña wante wëryëru hnë ÿal mën ñi, hnë ikwëtahn do gë hn'iñahn nte ye hn'ibëmënkël gë Yesu Këris hna. ¹⁴ Keryëry dús, gë ide-ma Iyir Ipacah nte ye hnë fuhnë ña, wapërën wante hwëtëhnhnëru ñi.

¹⁵ Njëtëru vëvë Asi va fop tavëniho, hnë vërac nken-tiniho Fijel gë Erëmojen.

¹⁶ Arabi Ahwëhn a kaÿëhnahn gë tere Onesifor ÿa, kabi umë njaŵënehndëhoŵo wati-wo-wati, do cëfëhnëlahowhna g'ami ale sëdiko ÿa; ¹⁷ bare ante njijëko *Rom* ña, njëkëlehnikowo gante-wo-gante hafo nuwo. ¹⁸ Arabi Ahwëhn a ndemahna nuÿa ikaÿëhnahn Õënu ña hnë Fac Kiti hna. Njëtëru alëbëhni vahnë va fop gante ndemako ka hnë nkol Efes hna.

† 1.4: *Vantiyehn 20.37*

Sodafe Këris

2 Awa wëjë, ajë mën hn'ikwëtahn, njëkëlehnëryind ayawënanand g'ipërëna nte ye hn'ibëmënkël gë Yesu Këris. ² Do wante haranjëmi tase wasedë wayabah, kwëtehnañëryihni vahnë vële hahnëndak, vële seryëk do hod vëhni dënk karanjënihëhni vëhaŵary. ³ Korotëntëryi g'ami had sodafe fërën va Yesu Këris. ⁴ Sodafe le ye hnë doku, ge ñad nuÿa icamehn asankaf alëwu ÿa, kwëtahnëdina nëf viÿë vivë duniÿa vi. ⁵ Ale lobëlëd kodina nuÿa ge dënënëna sariya dobël ña. ⁶ Ayam ale horotëk doku ña rëfëka tok ten le njamëk hna. ⁷ Nahary dus wante hnësëhnëmi ñi, do Ahwëhn a ntid awëry fop.

⁸ Dënkwëtaryehna Yesu Këris avë hnënk Ahnaŵ David, ale vëhnëndaniko hnë vësëm, had gante karanjëd Wanës Wakasëk wante fëyahnedëfu ñi. ⁹ Soje wañi Wanës Wakasëk horotëdëfu do ñabibu dënk gë vankëncä had aŵen. Bare wanës Wënu ña ñabina! ¹⁰ Soje rac ryuñënahnedëfu fop, nuÿahnëni vële tëhnak Wën va fëna ipëh nte ye hnë ibëmënkël fu gë Yesu Këris ña gë icëmb nte wok pudina ña.

¹¹ Wëlin wanës toña ña:

«Age cëmëntinëkëfu hn'ikwëtahn Këris hna, kwëhnantëdenëhëfu fëna uwám ŵa g'umë.

¹² Ge nduñënayinëk, naŵëntëdenëhëfu g'umë.

Ge njahëtayinëka umë fëna njahëtadëhëfu.

¹³ Ge fuhnë kahnëndayilënëhna, umë nkod kahnënda kabi kodina njahëta umë dënk.»

Ayohal afërën

¹⁴ Dënkwëtehnëryindëhni vahnë va wañi fop do gabëryihni gë fanka haryënk Wën hna antë conkëndëni soje wanës. Wasonko warac kwëhnana nafa, ge gena mbëvehnëhni vële hnëpad va. ¹⁵ Kamë nary aye ahnë ale lid fërën do cëkwa Wënu ña, ale wok cëfëhnëdilahn gë doku lëwu ÿa do fëyahned g'usatah toña wanës Wënu ña. ¹⁶ Kehary fop wanës wakwëhn nafa këm do wok tëfëlëna g'ikwëtahn ña, kabi vële yehahnëk watac ña ñaŵëtadëniha g'ahaŵary Wënu ña. ¹⁷ Wanës wadëw hni ña had hajëhn hacër nked. Hnë vahnë vërac nkentini Imene gë Filet. ¹⁸ Naŵëtani toña ÿa. Vëhni lehnëd Wënu ña tëk mbëhnëndanëfu vësëm hna do koyëna, tavëtehnëdënihëhni vëryampo ikwëtahn dëw hni ña. ¹⁹ Bare Wënu ña njaŵënëkëhni vahnë vëlëwu va had sah ryënkwëryënk cery nte njëryëk. Wañi wanës herik hnë rac: «Ahwëhn a njëtëkëhni vëlëwu va», do kat: «Ale-wo-le fëyahnek Ahwëhn a hwëhnëka, tëfëka tav wameh ña.»

²⁰ Hn'acery nkwamah hna, gena viliyara vante ryëhwarik gë sanu ma gë koryi fo ye hnam, nke fëna vante fërik wadëhwa ma ÿahanik g'intil. Vëndampo soje vële lënënik va ye, vëÿëntaŵ soje vële wok vëlënëni va ye. ²¹ Awa ge ahn'a pacënak gë fop wameh ña, gë

viliyara vële lënënik mëntëndëlehnëdëni. Apacënik, nëfa soje Ahwëhn a, pëhwëtik nti fop doku fërën.

Ayohal Ahwëhn

²² Garyëry fop iña meh nte ye hn'ujar hna; yëkëlehnëryind usatah ŵa gë ikwëtahn ña gë inahn ña do gë yam ÿa, aye gë fop vële wëcadëha Ahwëhn g'intawary pacah va. ²³ Bare kehary vankwajëla vante wok kwëhnana nafa va. Njëtëru sonko fo nagëd. ²⁴ Ayohal Ahwëhn a tëfëlahna nke ale sonkëntëdë, tëfëka nke ale ÿahnëkëhni vahnë va fop, do kwëhna uyëd ikarañ vahnë do nke ale ryuñënad wameh wante ntehnëde ña. ²⁵ Tëfëka karanjëdëhni wajira vële wajë tendëha va, mpëd Wënu ña gwëcëtëd wahakili walëw hni ŵa soje njëtahnëni toña ÿa. ²⁶ Koyëna wahakili walëw hni ŵa mbokad cat do cahnëdëni hnë urënd Sintani nte likëhni vëramp, ntihañëni iña dëwu.

Wafac warëkwa

3 Yëtëry wañi: hnë wapuya duniÿa hna, nked uhorot usankaf. ² Vahnë va vankaf vantëw hni fo ñadëni, ñandëni koryi, mbëntandëni, naÿënanandëni do njeŵëndëniha Wënu ña, vëŵaŵëhnëdilëlihna vële hnagëkëhni va, vësamëhnëdilëhniha, vëlënëndilahn Wënu ña. ³ Njapëdëni, vëhwëhnađina kaÿëhnahn, nësëndëni wameh vahnë, vëŵëkëdina wankaf vantëw hni, mbahnëdëhëhni walaŵary do ñëŵëdëni ufërën ÿa. ⁴ Nkedëni vëroka vëÿënta hni, rëkëdëni ntiyarëndëni ile-wo-le do naÿëna ña kwëyëndanëdëhëhni. Uhnatah lëw hni fo rëkëdëni ñandëni gena Wënu ña. ⁵ Ntiyehnađëni had vële hahnëndak soje Wënu ña, bare njahëtadëni fanka ikwëtahn fa. Naŵëtaryihni vële ye koyëna va.

⁶ Vëryampo hnë vëhni ntidëni fere hafo tënkëni hnë watere do maŵëhnëdënihëhni vësëval vële pëbëk wameh do wasifa iña meh fop hahëdëhëhni. ⁷ Kwëlëkwël njëkëlehnëdëni ñëñani bare vëhodina tëkëneni muk uyët toña ŵa. ⁸ Had gante nkwajëtehnënihawo Moyis, Sanes gë Sambëres, koyëna vëÿi vahnë nkwa-jëtehnëni toña ÿa. Vahnë vëhwëhn hakili rumpak ye do ikwëtahn dëw hni ña yaŵëna. ⁹ Bare vëyidina ñaŵët, kabi vahnë va fop kamahnëdëni hnamb hakili lëw hni ŵa, had gante nkeho soje vëhni Sanes gë Sambëres ka.

¹⁰ Bare wëjë, njëtëru dus ikarañ mën ña, njasa mën ña, vile fëhnabu va, ikwëtahn mën ña, iduñëna mën ña, inahn mën ña, ikahnënda mën ña. ¹¹ Njëtëru dus gante mbërehniibu ka do gante korotëbu ka Antiyos hna gë Ikoniÿum hna do gë Lisëtër hna. Ha, paryi nke mbërehniibu dus, bare Ahwëhn a pëhëtëko hnë wañi fop. ¹² Fop vële ÿad tëfalëndëniha Yesu Këris va korotëndëni. ¹³ Bare vahnë vëŵeh va gë vësihna va nkodëni tëŵadëni kwëlëkwël hnë wameh hna. Tokadënihëhni viÿëntaŵ va do tokadëni vëhni fëna. ¹⁴ Awa wëjë, yaŵëneri dus ile ÿëñaru ÿa gë ile ŵaŵëru g'ipacahn. Njëtëruha ale ÿanjëndëki ÿa. ¹⁵ Ha, njëtëru

Vikerëh Vipacah va kobëri hn'utah hu hna; kod njëdaÿi yasery le yodëhi g'ipeh g'ikwëtahn hnë Yesu Këris. ¹⁶ Wënu ña lik hafo fop Vikerëh va nke wanës wadëwu. Nëfak soje karañahnini vahnë va, nirahnini, catënah-nini do kwëdahnini hn'usatah. ¹⁷ Koyëna vahnë vëva Wën va kwëhnadëni wëka fadah soje ntihahnëni fop vantiyehn vapërën.

Pëyahh Wanës Wën

⁴ Tëyëdëmi gë fanka fa, haryënk Wën hna do haryënk Yesu Këris ale hitijëdëhëhni vële wok vesëmëna gë vële sëmëk per, ge mbokajëk kahnënd inañ dëwu ña: ² pëyahhëry wanës Wënu ña, pëyahhëry lakënde gena wati ile tëfëka hna; niraryind, ñañë-naryind, kamënaÿëhëryind do karañëryindëhni g'iduñëna canka. ³ Wati rëkid, vahnë va vëwodina ñandëni nëpa karañ pacah ña. Iña dëw hni ña fo pabëdëni. Mëcadënihëhni kore vëharañ vële rëkëd nësëndëni wante hnëjëdëhëhni fo. ⁴ Ciñadëni vanëf va soje antë nkwëryëni toña ÿa do ciñëtani nkwëryah-nëni wamër ña. ⁵ Bare wëjë, kwëtëry hakili hnë vilewo-vile hna. Duñërary horot wã, diry doku afëyahh Wanës Wakasëk ña, padëhëry dús doku le njëdaki Wënu ña.

⁶ Kabi ami yëdahnëña yebu ntañwary mën ña had sadëha do biÿëdina cëmëdëfu. ⁷ Mëtëbu uñët fërën wã, puhnabu idobël iña, njañwëñëbu kwëtahn ña. ⁸ Tame buña imëk iña napëdëho: apënk imëk nte njëdadëho Ahwëhn hnë Fac Kitiñ hna ye do gena ami fo, bare soje fop vële ÿahnëd iboka dëwu ña ye.

Wanira watëkwa

⁹ Diry fere ayij ñap arëkato. ¹⁰ Demas tavëko, kabi iÿi duniÿa tëfëk; Tesalonik njik. Këresen umë Galasi njik do Tit Dalëmasi njik. ¹¹ Lik fo wolahnëbun. Yoja Marëk, kabi kod ndemawo hnë doku Wën hna. ¹² Tisik, umë Efes sañëtëbuha. ¹³ Ge njijëdu yonëhne cud kwëhn huji nte ravëhëbuho Tërowas hna vëhni Karëpus hna; yoryaj fëna vëkayëte va, do dënk vante herik hnë wayand va.

¹⁴ Alekësandër aryëhwar a ntikowo ntavah yabah. Bare Ahwëhn a cosëdëha doku vantiyehn vantëwu va. ¹⁵ Keharyehna wëjë fëna umë! Kabi nkwajëdëho dús wanës fu ña. ¹⁶ Ahnë demalowonna ante nësadëfuho hnë kitiña hna, fop tavënihowo. Arabi Wënu ña antë cosëhni doku vantiyehn vantëw hni va! ¹⁷ Bare Ahwëhn a ryemakowo do njëdakowo fanka falëwu fa. Awa koyëna kolëbuho fëyahhëndu Wanës Wakasëk ña gë fanka, do fop vële wok vëyena wasëwif va nkwëryëdëni. Do Ahwëhn a pehëtëko hnë wës vësëhn hna. ¹⁸ Ahwëhn a fehëtëko hnë wameh hna fop do pehëtëdëho ndëno hn'inañ dëwu ibë g'ambin hna; cëm-bëndëñëfuna kwëlkëwë! Amina.

Simpaÿi rëkwa

¹⁹ Gaÿëhëhni Përisëka gë Akilas do gë tere Onesifor ÿa. ²⁰ Erasët Korent hna nkok. Do tavëbuha Tërofim Mile hna kabi tesëko.

²¹ Yij ñap ani gë tëkahnind wati wëh ÿa. Ebul gë Puden gë Linus gë Këlodiya do gë fop vëÿënta fu va nkaÿëryidënihi.

²² Arabi Ahwëhn a nkenti gë wëjë! Arabi ipërëna dëwu ña nke gë wuhnë fop! Amina.

Tit

Wade yehëhna hnë inji kayëte

Tit, ale wok gena sëwif, arëfëlënta Afayik Pol hnë doku hna yeho. Pol kerëk inji kayëte ndampo fo gë kayëte ndënkwëryënkwa mba Timote ña, mpëd hnë bëhn wafëhw imbëd g'iryaŵ g'imbëd (65) hna ga ndëcëk hnagi Yesu ña. Mpëd Masedëwan hna nkeho do Tit hnë tinti mbë wov le ñak naÿëk do ŵacik Këret vë Gëres hna, nkeho. Pol hnam tavëkawo soñe tëhnahnï vëvë haryënkwa fagant vële hwëtahnëk. Had kayëte ndënkwëryënkwa mba Timote hna, Pol ankeya nte rëfëka soñe ayehahn avë haryënkwa nësëd. Ankaband gante tëfëka ntiyini vëharan wamër va. Do nësëd hak tëfëka karanjini anech-wo-nceh hnë cery sali hna.

Wëlin wanës wakwëhn nafa hn'ïnji kayëte: toña, tëfëka, ikaran, wanës, ikwëtahn, nkeya, satah, Afehët, ipërena. Wëlin gante nke kayëte ka:

Pol Tit kerëhnëd (1.1-4)

Doku Tit hnë Tinti Këret hna (1.5-9)

Vëharan vëwër va (1.10-16)

Ikaran anech-wo-nceh hnë cery sali (2.1-16)

Ankeya vële hwëtahnëk (3.1-15)

Pol Tit kerëhnëd

1 Ami Pol, ayohal Wënn do *afayik* Yesu Këris herëd anji kayëte. Wënu ña hwëtahnahnëko yojëwëhni hnë kwëtahn hna vële tëhnak va do yëtëndanëwëhni toña le rëfëlëk gë ankeÿa nte nëjëdëha. ² Toña rac njëtëndanëdëhëhni nuÿani uwám usër. Wënu ña, ale wok mërëdina, ntehnëk njëdadëhëfu uŵi wám usër kobëri wapëgwa hna. ³ Wënn Afehët alëw fu gë wanës wadëwu ña njëtëndanëk, hnë wati le tëfëkawo hna, hnë wafay wale hwëtahnahnibuho ŵa pëyahnébuho gante ntehnëkoŵo ka.

⁴ Tit, wëjë herëhnëryidëfu, ajë mën paryi hnë ikwëtahn nte varëlehnëkëfu hna: Arabi Wënu ña Rëm ña gë Yesu Këris Afehët fu ña ndëwanïhi do njëdënihi yam ña.

Doku Tit Tinti Këret hna

⁵ Tavëmi Këret hna soñe afadën doku le wojëk ña. Hnë cery sali-wo, kwëtëryihni vicër had gante ntehnëmino ka. ⁶ Avë haryënkwa a tëfëka cat do ñëla asëval aryampo fo, vutahu va tëfëkëhni nkeni vële hwëtahnëk, do tëfëlahna njëtahnini had vële hwëhnak nkeya meh, ma ñwëÿëhnëndënihëhni vële hnagëkëhni va. ⁷ Kabi ale ye ankaf hnë cery sali hna, umë hwëtahnahnik viÿë Wënn va, tëfëlahna kwëhna ile niraçë, tëfëlahna njafëhni vëÿëntaŵ va, antë njanca ntavah, antë nke aryëw, antë njap, antë njëkëlehnënd hnapul gë rumpak. ⁸ Tëfëka kol kaca vëhneh ña do ñand ile yivëk ña, kwëhna hakili, cat, do pac, njët nkaf

ntëwu ña. ⁹ Tëfëka njaŵën dus wanës wacatah ikwëtahn ña, wante rëfëlëk gë wante karanjëdeni vahnë ña. Koyëna kod kamënaÿëhnëndëhni vëÿëntaŵ va gë ikaran pacah nte karanjëdëhëhni ña do tufëhni vële wajëdëha va idënt dëw hni ña.

Vëharan vëwër

¹⁰ Ha, vahnë vëyabah vëlënenëdina, do dënk hnë wasëwif vëryaŵ vële hwëtahnëka Këris va. Tokadënihëhni vahnë va gë wanës wadëw hni wakwëhn nafa këm ña. ¹¹ Afo aryemëhnayehnehni, kabi fop cëvëd ikwëtahn dëw hni hnë watere wadaŵ. Ile wok canjëna ña karanjëdënihëhni soñe nuÿahnëni hnapul le wok pacëna. ¹² Aryampo hnë vëhni, kila lëw hni, lehnëk: «Vëvë Këret va vëwër kwëlëkwël ye, wulaŵ wuyapah, vëhëmak vële hnahað roka fo ye.» ¹³ Do fop ile nësëd ña toña ye. Soñe umë ye niraryihni g'ïñañëhahn, kwëhnahnëni ikwëtahn catah, ¹⁴ soñe antë nko tëfëni wëhnantul wasëwif wale wok gena toña do gë vakwëda vahnë vële ravëk toña. ¹⁵ Ge walaŵary hni ŵa gë vïnahani hni va pacëk ile-wo-le ntidëni ña ifacah yed; bare ñoñ pacëna hnë vële wok vëfacëna va do wok vëhwëtahnëna va. Wahakili walëw hni ŵa gë vïnahan vidëw va ni va përekak. ¹⁶ Ntehnëdëni njëtëniha Wënu ña, bare gante ntidëni ki gwajëtehnëdëniha. Vahnë vëweh ye do vële wëÿëndëha do kodina ntini iñë fërën.

Ikaran anech-wo-nceh hnë cery sali

2 Bare wëjë, karanjeryind g'ile rëfëlëk gë ikaran catah ña. ² Dehnëryihni vicër va njëtëni vankaf

vantěw hni va, nkeni vēle lēnēnik, vēle seryěk, vēle yaŵě hn'ikwětahn hna, hn'iŋahn hna do hn'iduñēna hna.

³ Vanēm va fēna, dehnēryihni kwēhnani vankeya vahnē vēfacah. Těfēlēnhniha nēwēndēni do antē dēcētandēni uñen ŋa. Těfēkēhni njēdahnēndēni siyab fērēn; ⁴ tēfēkēhni ñaŋēndēnihēhni vēsēval va ŋahnēnihēhni vēsan hni gē vutah hni, ⁵ nkeni vēle seryěk do facěk, pabēni watere wadēw hni ŋa; nkeni vēle fērēnak do maŵēhnēnihēhni vēsan hni, soŋe antē ahnē kol njeŵ wanēs Ŵēnu ŋa.

⁶ Vējar va fēna gabēryihni gante nkehandēni vēseryah. ⁷ Hnē ile-wo-le, gery wējē dēnk ale rēfētalahnēde gē viyē vifērēn vile liđu va. Afo nke ikaraŋ toña do iceryah, ⁸ wanēs hu ŋa nke wacatah wante wok kodena nkawaji, soŋe cēfēhnahnēhni vēle wajētehnēdēhi va kabi vēhnuŷana wēla uŵeh ule nēsēdēni soŋe lēw fu.

⁹ Vēramp va tēfēkēhni maŵēhnēnihēhni vēle rampēkēhni va hnē ile-wo-le hna, njēkēlehnēni ntindēni vile hnēŋēdēhēhni. Těfēlēnhniha nkawjētehnēndēnihēhni ¹⁰ ma ntehnēnihēhni. Afo tufahnēndēni kwēlēkwēl ikahnēnda padah, gante ntēnēnahnēdēni fop ikaraŋ Ŵēn Afehēt fu ŷa.

¹¹ Ha, Ŵēnu ŋa tufahnēk ipērēna dēwu, hn'ile matik ufeh soŋe vahnē fop. ¹² Inji pērēna karaŋdēhēfu tavin ile wok dēnēnēdīna Ŵēn do iña viyē vēwēh đuniŷa, mē hoden njasēnden, hnē wati vē gaki ŷi, uwám hwēhn toña, g'usatah, do hahnēndak haryēnkŵ Ŵēn hna, ¹³ napatēnden g'itama fac le ryēwayik, do cahnahnifu *icēmb* Ŵēn sankaf fu, Afehēt fu, Yesu *Kēris*. ¹⁴ Njēdahnēk ntaŵary dēwu ŋa soŋe fu, pēhētahnēfu hnē fop wameh hna. Ñadēho ntifu bulunda facah, bulunda le kwēhnēk umē, le hahnēndak kwēlēkwēl soŋe idi viyē vifērēn.

¹⁵ Watac ye wante rēfēka aharaŋēhni vahnē va, soŋe ayabēhni ma ahnirahni g'untēnah hu ŋa fop. Wēla aryampo antē njafaŋi.

Ankeya vēle hwētahnēk

3 Dēnkŵētehnēryihni vahnē vēle hwētahnēk va fop tēfēkēhni maŵēhnēnihēhni vēvē haryēnkŵ va do

gē vēsankaf nkal va. Těfēkēhni maŵēhnēnihēhni do kēbēnani ntindēni fop vile ye vifērēn va. ² Antē njewēndēni do kehani antē conkēndēni, bare pērēnani do tufahnēndēni kwēlēkwēl sakahn hagukah gē cape vēŷēnta hni fop.

³ Fuhnē fēna, kobēri ŋa wadēhn yeyinēko, maŵēhnēndelēnaŵohna Ŵēnu ŋa, hn'idēt hna nkeyinēko do vēramp iña meh ŋa fop. Nkeyinēko hn'ankeya meh do hnē uñēwary. Vahnē va ñēwēnihēfu do ñēwēlinēko fuhnē dēnk. ⁴ Bare, ante tufēhnako ipērēna g'iŋahn Ŵēn Afehēt fu ŷa, ⁵ pēhētēkēfuno, gena soŋe vifērēn visatah vile liyinēko va, bare soŋe kaŷēhnahn dēwu ŋa ye. Pēhētēkēfu gē yarya hnagi hasěk ŷa do g'Iyir Ipacah nte yēdakēfu ankeya kasěk ŋa. ⁶ Ŵēnu ŋa, gē uhwēhna nēf lēwu ŵa, njēdēkēfuna inji Yir Pacah gē fere Yesu *Kēris* Afehēt fu ŷa; ⁷ koyēna, catēnēkēfuno gē ipērēna dēwu ŋa đanko nuŷayin uwám usēr ule hnapēden ŵa had idēw. ⁸ Waŋi wanēs toña ye do ñadēfu ayaŵēn đus mē kahnēndadēni fop vēle hwētahnēka Ŵēn va hnē vantiyēhn vapērēn hna. Umē ye ile fērēnak do hwēhnak nafa ŷa soŋe vahnē fop.

⁹ Bare kehary vankwajēla vanēnkŵah gē idēkw vacērakēlo gē wasonko do gē vankwajēla soŋe *sariya*, kabi watac wanēsar fo ye do kwēhnana nafa. ¹⁰ Ale fitēndēlehnēdēhēhni vahnē ŷa, yēdaryehna uhnira ryēnkŵeryēnkŵ, ge maŵēna, niraryehna higēna, ge ŋwēŷěk, daryehna. ¹¹ Njētēru, iŷi sifa ahnē arumpak ye do ge nkok menēnd, tufand umē dēnk wēnad.

¹² Wati nte payendidēmina Arētemas ma Tisik, yij ñap arēkato Nikopolis hna, kabi hnam pēhnaŵu liwu aryaf a. ¹³ Pēhwētānēhnēryihni đus uyas ŵa vēhni Senas ahitiŋ a gē Apolos, soŋe antē nkojēhni iñē.

¹⁴ Těfēka vēlēw fu va fēna kahnēndani hnē uli fērēn ŵa, soŋe pabēni wēbal wante nēfahnēdēhēhni vahnē va do koyēna vēyodina uwám uheyah.

¹⁵ Fop vēle yebun g'ami va nkaŷēryidēnihi. Gaŷēhēhni vēle ŷadēhēfu hn'ikwětahn hna. Arabi ipērēna Ŵēnu ŋa nke hnē ŵuhnē fop.

Filemon

Wade yehëhna kayëte Pol

Afayik Pol herëhnëka Filemon inji kayëte mpëd wati nte nkeho hnë kaso mbë Sesare (yëbëlan bëhn wafëhw imbëd gë warar gë bëhn wafëhw imbëd g'imbëd gë warar (53 gë 58) ga ndëcëk hnagi Yesu ŷa) ma hnë kaso mbë Rom (yëbëlan bëhn wafëhw imbëd gë ryaŵ gë bëhn wafëhw imbëd gë ryaŵ gë wahi (60 gë 62) ga ndëcëk hnagi Yesu ŷa). Filemon ahnë afërën yeho Kolos hna, do vële hwëtahnëk va mbarëpëlëdëniho ŷalu hna (yëb 2). Kwëhnakëhniwo vëramp, had gante nkeho vankeya vantëŵ hni kobëri ka, do aryampo ŷa Onesim maciko. Onesim nkaryëkawo ale hwëhnëkawo ŷa (do mpëd ntenëhnëkawo fëna, yëkëryin yëb 8) do ga mbiŷëk pankëlëni gë Pol kaso hna. Kwëtahnëlehn Wanës Wakasëk do ndokuñëhnënda Pol. Pol ñahnëkawo dus bare cañahnëlahna kwëtahna, kabi gante nke sarya ka, Filemon hwëhnëka.

Atac umë mbokënanëka Filemon g'inji kayëte, gë Tisik fëna ale yiryëryëd kayëte ñi gë Kolos, do atëyëka Filemon tefahna had aŷëntaŵ hnë Këris hna. Age gena umë kokënd njëdahna uhorot sankaf kabi nkaryëka ale hwëhnëka ŷa. Pol wajira fo nësëhnëdëha Filemon, hara porosiñëlahna ñoñ, bare akamënaŷëhnëdëha Filemon maŵa Onesim g'injahn, umë ntehnëka kwët ŵac lëŵu hna age Onesim nkonëhnahnëka iñë cosëdëha, tac ndënkwëtëhnata Filemon nkonëhnahnëka Pol uwám lëŵu ŵa, umë ale yëdaka Ŵanës Wëkasëk ña. Wëlin wanës wakwëhn nafa hn'inji kayëte: Këris, Onesim, aŷënta, Ahwëhn, wanës, injahn.

Wëlin gante nke kayëte ka:

Simpaŷi 1-3

Pol kerëhnëka Filemon 4-7

Uryëy Pol soñe Onesim 8-21

Simpaŷi rëkwa 22-25.

Pol kerëhnëka Filemon

1 Ami Pol herëhnëdëhi wëjë Filemon. Cëdibu kabi doku Yesu Këris lidëfu. Gë aŷënta fu Timote nkebu. Nkaŷëderu wëjë, lawo fu aŷahnik do aryokëñëntal fu, ² gë aŷënta fu, asëval ale ŵacik Apiya, gë Arësip arëfëlënta fu wët hna, do gë cery sali nte varëpëlëd hnë tere hu hna. ³ Arabi Wënu ña, Rëm fu ŷa g'Ahwëhn a Yesu Këris ndëwanihu do njëdënihu yam ŷa!

⁴ Age nahami, Filemon, wayëfa mën hna, camehnëdëfuha kwëlëkwël Wën mën ña, ⁵ kabi nkwëryëdëfu ga nësëde soñe injahn hu ña do soñe ikwëtahn nte hwëhnaru paß gë Ahwëhn Yesu do paß gë fop wëfacah. ⁶ Njëfadëfuha Wënu ña nti ikwëtahn hu, nte vankëntiru gë fuhnë ña, kwëhna vantëwel vapërën ðanko ayëtëntahni viŷë wifërën vile hwëhnayinëk hnë uwám fu hna gë Këris. ⁷ Aŷënta mën, injahn hu ña njëdako uhnatah yabah do kamënaŷëhn, kabi mbosëvosehneru wasakahn wëfacah.

Uryëy Pol soñe Onesim

⁸ Soñe injahn tac, mama kwëhnahnëbu, hnë Këris, fop afaya lehni ile rëfëka ali, pecehnëko rëyi rac g'un-

tënah. Had gante nkebu ki, ami Pol, acër, do kas gaki fëna asëdik kabi doku Yesu Këris lidëfu, ¹⁰ muntadëmi soñe ajë mën, ale hnagëbu hnë kaso hna, Onesim [†]. ¹¹ Umë ale woko yohëna kobëri ña, njohalëkëfu gaki, wëjë g'ami.

¹² Mbokaryëryidëfuha, umë ale ye had ntaŵary mën dënk. ¹³ Ami, ñakëndëbu hwëtaŵa ðarël mën, soñe ndemando gë ŵac hu hnë kaso hn'ile nkebu soñe *Wanës Wakasëk*. ¹⁴ Bare ñoñ ñala liwu hara maŵëlihna, ðanko ufërën hu ŵa paß g'ami antë mëntël g'ile forosiñik, bare nke afaya fo. ¹⁵ Mpëd Onesim fëna gontilohna gë wëjë soñe wati ryampo ðanko avësahnihu soñe kantëm, ¹⁶ bokëdeliya avësayihna had aramp, bare pecehna aramp, had aŷënta aŷahnik. Anjahnëbuha dus, bare wëjë, tëfëka aŷahna ntëbi: aŷahna had ahnë do aŷahna had ale hwëtahnëka Këris!

¹⁷ Awa, age pëlaruho had aŷënta hu hn'ikwëtahn hna, kacaryehna had ami ye. ¹⁸ Do ge ntëntahnëki ma ge nkonëhnahnëki iñë, kwëtëry ŵac mën. ¹⁹ Ami, Pol, akerëbu gë vák mën dënk: ambësadëmi ami dënk; ñada ryënkwëntehni wëjë fëna nkonëhnahnëruho iñë do wëjë dënk ye iñë rac! ²⁰ Ha, aŷënta mën, dinëhnërye iŷin hnë Ahwëhn hna; bosëvosehneru ntaŵary mën

[†] Onesim fëhnëtanëk «ayohah».

hně ibēmēnkēl fu gē Kēris! ²¹ Apacahnēko ntīdu ile rēyēmi ŷa hně inji kayēte, anjētēbu ntīdu ntēbi rac. ²² Gē wanji, pēhwētanēhnērye ŷēŷa, kabi tamabu, soŋe wayēfa hun ŷa, mbēsahnēdēbu. ²³ Epafēras, ale

sēdēlahnībun soŋe doku Yesu Kēris ŷa, nkaŷēki. ²⁴ Marēk, Arisētārēk, Demas do Lik, vēryokuŋēntal mēn fēna, nkaŷēnihi. ²⁵ Arabi Ahwēhn fu ŷa Yesu Kēris ndēwaŷu.

Ebëre

Wade yehëhna hnë inji kayëte

Inji kayëte wasëwif vële hwëtahnëka Yesu Këris herëhnik. Ale herëk a yëtina, bare njëtëk dus Vikerëh va kabi nësahnëk dus Vikerëh vi soñe nkabahn bi mo ye Këris. Inji kayëte kerik yëbëlan bëhn wafëhw imbëd g'iryaŵ gë bëhn wafëhw imbëd gë wahnah g'imbed (60 gë 95) ga ndëcëk hnagi Yesu ŷa. Vële ryënkweko kwëtahnëni va mbërehnëniho hafo njëkëlehnëni coŵani. Soñe rac kerëhnanëkëhni aŷi ahnë inji kayëte danko gante kamënahnedëni nko njaŵënanani, antë tavëni nkaŵ ikwëtahn ña. Wati vacërakëlo va, Wënu ña ntik ikwëtëla gë bulunda lëŵu ŷa. Tëhnakëhni vësëna wasadëha do tëyëk wasadëha. Antëhnëkëhni ge ahnë ntik uŵeh, tëfëka njëdahn intaŵ soñe sadëha ŷa, do Wënu ña tavëhnëdëha ahnë arac. Inji kayëte nësëk pañare ikwëtëla kasëk ña nte ntik Wën gë vahnë vële hwëtahnëka Aju va. Ntëbëk ndënkwëryënkwa ña. Kabi ile ntinëhnëkëhni Yesu Këris vahnë va had Ajë Wën, ntëbëk ile ntini vëhni Moyis, gë vacërakëlo vëŷëntaŵ va. Yesu ye fape Wën fa ale sënaŷik soñe fop wameh vahnë ña. Umë ye fëna asëna wasadëha asankaf ale rënkëk hnë waŷëŵa wasëvah ŵa ambin hna. Ale-wo-le hwëtahnëk ŷa bokëna mbala cë-nana ntaŵ sadëha soñe wameh wadëŵu. Wënu ña tavëhnëdëha wameh wadëŵu ña. Wëlin wanës wakwëhn nafa hn'inji kayëte: Wën, sadëha, wameh, Këris, Asëna wasadëha asankaf, wanës, kwëtëla, sariya, Ahwëhn, Abëraham, doku, ikwëry, Ajë, ikwëtahn, waŷëŵa wasëvah ŵa.

Wëlin gante nke kayëte ka:

- Wënu ña nësëhnëkëfu pab g'Aju (1.1-4)
- Yesu cëpëkëhni wamëleka ña gë Moyis (1.5-3.6)
- Wënu ña njinëgend bulunda lëŵu ŷa (3.7-4.13)
- Yesu, Asëna Wasadëha Asankaf a (4.14-8.13)
- Kwëtëla cër gë kasëk (9-12)
- Nkeya nte nëjëdëha Wën (13.1-19)
- Iyëfa gë simpaŷi (13.20-25)

Wënu ña nësëhnëkëfu pab g'Aju

1 Kobëri ña, Wënu ña nësëhnëkëhniwo wahwënta wayabah gë sifa gë wasifa vacërakëlo va pab gë *wakila* ña. ² Bare gaki, hnë wafac warëkwa li, gë fere Aju nësëhnëkëfu. Gë fere umë Wënu ña ntik duniŷa ŷi, do umë tëhnak Wënu ña kwëhn viŷë vi fop. ³ Aŷi Ajë ye idanc *cëmb* Wënu ña do hnë fop viŷë hna tufahnëd paryi ile nke Wënu ña. Pëlad duniŷa ŷi dus gë fanka uhnës lëŵu ŵa. Ante ntinëhnëkëhni vahnë va sadëha soñe tavëhnahnini wameh ña, ntañak mbin hna farëhw Wën hwëhn fanka hna.

Aju ŷa cëpëkëhni wamëleka

⁴ Koyëna Wënu ña ntik Aju cëpëhni wamëleka ña, had ŵac le njëdaka ŷa cëpëk walëŵ hni ŵa.

⁵ Gena bi Wënu ña dehnëlahna la mëleka ryampo: «Ajë mën yeru. Pëgw dol Rëm hu yebu.» [†] Dehnëlahna fëna la mëleka ryampo: «Rëm yenëhnëdëfuha do Ajë yenëhnëdëho.» ^{††}

[†] 1.5: Wahnëŵ 2.7 ^{††} 1.5: 2 Samiyel 7.14

⁶ Bare nte payika Wënu ña duniŷa li aryënkwiw nagi ŷa, ntehnëk:

«Fop wamëleka Wënu ña tëfëka cëmbëniha.» [‡]

⁷ Soñe wamëleka ña Wënu ña ntehnëk:

«Ntidëfuhëhni wamëleka ña sëla, ha, wale ryokunëhnëdëho ŵa humpen hwëdëh.» ^{‡†}

⁸ Bare soñe Aju ŷa ntehnëk:

«Wën, ucanakaf hu ña mbiŷëd kwëlëkwël. Anaŵëhnëdëfuhëhni bulunda hu ŷa g'ucatah,

⁹ aŷahnëru ile satëk ŷa, aŷëŵëru ŵeh ŵa.

Soñe umë ye Wënu ña, Wën hu ha, tëhnaki do natëndanëki ante turëki wagu ña nkaf li. Pecehnëka gë wëjë gë vëréfal hu va.» ^{‡†}

¹⁰ Wënu ña ntehnëk fëna:

«Wapëgwalahna, wëjë, Ahwëhn, ŷahanëk nkal ña, wëbák hu ña lik mbin ña.

¹¹ Vëŷin fop mbëvëd, bare wëjë, nkontëderu kwëlëkwël.

Ambin ña g'inkal inja përékad had viŷi vësër,

¹² apiŷëduhëhni had cud canakaf;

[‡] 1.6: Divëta Sariya 32.43 ^{††} 1.7: Wahnëŵ 104.4 ^{‡†} 1.9: Wahnëŵ 45.7-8

ha, ankwécëtëdeni had vēyi.
Bare wējë, nkontëderu kwëlëkwël arac fo,
do uwám hu ŵa pudína.» †

¹³ Wënu ña dehnëlahna la mëleka ryampo:
«Yij alaña g'irëhw mën,
hafo hale këfëdëfuhëhni véle ýewëki va haryënk
hu.» ††

¹⁴ Wamëleka ña wayena bi fop wayir wale yohalëdëha
Wënu ña? Wënu ña fayëkëhni ndemanihëhni véle rëfë-
ka nuýani ipëh ña had ntëw.

Wanës wante hod pehëtëfu

2 Soñe umë ye tēfëka kwëtin hakili gë haŵary hnë
wanës wante wëryinëk ña ðanko antë kërënan-
den toye toye. ² Wanës wante njëdahnik Wënu ña pab
gë wamëleka ña tufëhna toña. Véle wok vélëñëna
do wok véwawëhñëna va nuýadëni ile rëfëkëhni ýa
fop. ³ Awa, fuhnë, hak tēfëka kehaýin iýi horot age
ñwëyinëk inji peh canka? Inji peh, Ahwëhn a ryënkwek
pëyah. Tac véle wëryëk ga nësëde va tufënihëfu paryi
toña ye. ⁴ Wënu ña nkwenëk cedeya ntëw hni ña gë
wëdahëse, fop wasifa vifëmpëhnañah, do gë wayëd
Iyir Ipacah wante cahëdëhëhni vahnë had gante ñad
ka.

Ale iyryeryëdëhëfu g'ipeh

⁵ Soñe ðuniýa le yejëk ýi hnësëdëfun. Gena wamële-
ka njëdak Wënu ña ucankaf hnë ðuniýa rac. ⁶ Sëñ
ryampo hnë Vikerëh hna ahnë yëdahnëk unji cedeya:
«Ye nke ahn'a soñe aryënkwëtahna?

Ma ajë ahn'a soñe afabahna?

⁷ Kwëtëruha gëd wamëleka hna wati ryoy ryampo,
cankëruha *icëmb* g'untënah,

⁸ kwëtëru fop gëd wakwer wadëwu hna.» †

Gante kwëtëd fop Wënu ña gëd ucankaf ahnë hna, rac
fëhnëtanëk ñoñ tavëna ile wok gena gëd ucankaf
ntëwu hna. Bare fuhnë nuyinëhna ten fop maŵëhñë-
ka. ⁹ Bare kamahnëbun wanji: Yesu kwëtiko gëd
wamëleka hna wati ryoy ryampo, bare gaki, acankik
icëmb g'untënah kabi korotëk hafo cëm. Aki pab
g'ipërëna Wënu ña, cëmëk soñe vahnë va fop.

¹⁰ Wënu ña lik ðuniýa ýi, do fop umë hwëhnëk. Ñak
vérahu véyabah nkentahnini hnë icëmb ntëwu hna.
Cañahnëka padëna pab gë uhorot ŵa, umë rëfëka
pidëtëhñëhni vutah vuntëwu va nkaŵ ipëh ña. ¹¹ Yesu
facëñëdëhëhni vahnë va wameh wadëw hni hna do
véle facëhnik va fop Rëm ryampo nkeni g'umë. Soñe
umë ye Yesu cëfëhnëlahna macëhni véheryu gë vicëru.

¹² Ntehnëk:

«Pëyadëfuhëhni véhery mën va ŵac hu ŵa;
fagant véle hwëtahnëk hna cëmbëdëmi.» ††

¹³ Do fëna:

«Kwëtëdëfu tama mën ña hnë Wëñ hna.»

Do kat:

† 1.12: Wahnëw 102.26-28 †† 1.13: Wahnëw 110.1 † 2.8:
Wahnëw 8.5-7 †† 2.12: Wahnëw 22.23

«Bëlihëfu, ami gë vutah vunte njëdakoŵëhni Wënu
ña.» ††

¹⁴ Kabi vutah vutac iýin kwëhnani ndampo fo
—mbahn gë sat— Yesu, umë fëna, ntiyak ahnë had
véhni. Koyëna, g'icëm dëwu ña, mëk përekan fanka
Sintani fa, umë ale wënkwek fanka icëm ña, ¹⁵ do mëk
pehëtëhni véle yeho *vëramp* hnë uwám lëw hni hna
fop kabi ntakëkëhniwo g'icëm ña. ¹⁶ Ha, pacëk gena
wamëleka ndemað, bare vutah Abëraham gë vérah
hni. ¹⁷ Soñe rac ye tēfëkawo mëntëlënti gë véheryu va
hnë fop, ðanko nkehahn *asëna wasadëha asankaf* ale
pëbëk kaýëhnahn do hahnëndak ðoku Wëñ hna, do
koð njëdahn sadëha le tavëhnahnëdeni bulunda ýa
wameh wadëw hni. ¹⁸ Ha, kabi Yesu korotëk umë ðënk
yëkëhnahn hna, koð ndemahni véle yëkëhnahnik va.

Yesu ntëbëka Moyis

3 Awa, véýënta mën véfacah, yëkëryina Yesu, ŵuh-
në véle macëk Wëñ. Umë ye ale payik Wëñ do ye
asëna wasadëha asankaf hn'ikwëtahn nte fëyahñëden.
² Wënu ña tēhnaka soñe iýi ðoku do kahnëndako, had
gante nkeho Moyis hnë cery Wëñ hna fop. ††† Ale
yëryëk cery ntëñënik ntëbi cery ña ðënk. Aki Yesu rëfë-
ka nuýa untënah ntëba Moyis. ⁴ Cery-wo-cery ahnë
yëryëk, bare Wënu ña ye ale yëryëk fop ýa. ⁵ Moyis,
cape ntëwu ña, kahnëndako hnë fop cery Wëñ hna,
gante nkeho aryokuñ ale hwëtëhnahnik cedeyahn ile
ntehñëd Wënu ña hnë wati le yejëk. ⁶ Bare *Këris*, cape
ntëwu ña, kahnëndak hnë cery Wëñ hna, gante nke
Ajë ale hwëtik nkaf. Do cery ntëwu ña yeyinëk, ge kwë-
tayinëk idëkëna dëw fu ña do mbëntaryin itama fu ña.

Wënu ña njinëgehñëd bulunda lëwu

⁷ Soñe umë ye, had gante ntehnëk Iyir Ipacah ka:
«Dol, ge nkweyërun kopa Wënu ña,

⁸ antë afidu sakahn hun ha,
had kobëri ka ante ntancëntirunëho ña,
wati rac, wula hna, njëkëhnahnërunëhawo.» †††

⁹ Do Wënu ña nkok ntehnëd:

«Hnam njëkëhnahnëniho vacërakëlo hun va
do nuni ile libuho ýa ¹⁰ hnë wabëhn wafëhw wanah
hna (40).

Soñe rac ntavëko gë véhni do ntehnëbu:

“Ntaŵary ntëw hni ña pitad g'ami kwëlëkwël.
Vëyëtëna nkaŵ mën ña.”

¹¹ Hnë ntavah mën hna, akwëryëbu:

“Vëyëtëdina muk yinëga mën ña!” †††

¹² Véýënta mën, kwëtëryin hakili fagant hun ahnë ntë
kwëhna ntaŵary meh nte wok kwëtahn hna, nte
liyëhñëdëha tav a Wëñ hunte wok cëmëdina. ¹³ Bare,
fac-wo-fac, kamënaýëhñëlëryin wati le nkok mbiýëd ile
macëk Vikerëh vi «dol», ðanko ahnë-wo-ahnë antë pid
sakahn lëwu kabi tavëk wameh ña tokahna. ¹⁴ Ha,
vérefal *Këris* yeyinëk ge kwëtayinëk paryi hafo wa-

†† 2.13: Esayi 8.18 ††† 3.2: Vaker 12.7 ††† 3.8: Wahnëw
95.7-8 † 3.11: Wahnëw 95.7-11

puyala hna tama nte hwëhnayinëko wapëgwalahna.

¹⁵ Had gante ntehnik ki:

«Dol, ge nkwëryërun kopa Wënu ña,
antë afidü sakahn hun ha,
had kobëri ka ante ndáncëntirunëho ña.» †

¹⁶ Mo wëryëk do ryáncëntik? Vële canëko Moyis Es-
ipët va ye. ¹⁷ Mo lavëndanëka Wënu ña wabëhn
wafëhw wanah (40)? Vële wënek va do sëmëk hnë wu-
la hna ye. ¹⁸ Wënu ña nkwëryëk: «Vëyëtëdina muk
yinëga ntëwu ña.» Vëhni mo kwëryëhnëk? Vële
ñwëyëhnëkawo va ye. ¹⁹ Tac kamahnëbun vëyïn:
vëwëkëna njëtëni yinëga Wënu ña kabi vëhwëtahnë-
na.

4 Awa, kwëtëryin hakili, hnë wati le koden njëtïn
yinëga nte njëdëdëhëfu Wënu ña, ahnë antë tak!

² Pëyayinëkëfu uwi hnës hasëk yinëga nte pëhwë-
tanëhnëkëfu Wënu ña, had gante pëyayiniho
vacërakëlo fu va. Bare uhnës ule nkwëryëni wã nëfali-
hna kabi vëvëmënkëlëna hn'ikwëtahn gë vële hnëpak
va. ³ Fuhnë vële hwëtahnëk va njëtëden yinëga ña,
had gante ntehnëk Wën ka:

«Kwëryëbu hnë ntavah mën hna:
“Vëyëtëdina muk yinëga mën ña!”» ††

Aki nësëk Wënu ña ayëkat puhnako ðoku lewu ña
kobëri wapëgwala ðuniya hna, ⁴ kabi nësik hnë
Vikerëh hna soñe fac hwëhn mbëd gë wahi ña: «Awa
hnë fac hwëhn mbëd gë wahi hna Wënu ña tiwako.»
⁵ Do ani fëna nësëk kat: «Vëyëtëdina muk yinëga mën
ña.» ††

⁶ Awa, nkoyik mañwëryanini vëryampo njëtëni yinëga
ña do vële ryënkwek hnuñak *Wanës Wakasëk* wã
vëyëtëna yinëga ña kabi vëwãwëhnëna. ⁷ Soñe umë ye
Wënu ña mbok kwëtëhnëhni fac, do macëka «Dol». Ga
mbiyëk ðus, nësëk rac gë wës *David* ña, had gante rëk
kerik ki:

«Dol, ge nkwëryërun kopa Wënu ña,
antë afidü sakahn hun ha.» ††

⁸ Paryi, ge Yosuwe njokëndëhëniwo bulunda ña hnë
inji yinëga, Wënu ña nësakëndilohna soñe fac hañary
kamëhni rac. ⁹ Awa, umë fëhnëtanëk tiwã bulunda
Wënu ña nkok. ¹⁰ Ale yëtëk yinëga nte pëhwëtanëh-
nëkëfu Wënu ña, njinëgak umë fëna ðoku lewu hna
had gante njinëgak Wënu ka hnë ðoku lewu. ¹¹ Kamë-
nanëfu njëtïn yinëga tac ðanko ahnë antë njo soñe
inwëy mañwëhn had vacërakëlo fu ka.

¹² Ha, Wanës Wënu ña kwëhnak uwám wã do pëbëka
fanka fa. Ntëpëtëd ntëbi sëlame hwëhn wanëkan
wahi. Tënkëdëhëfu hafo pitëndëlehn ntañary ña gë yir
inja, wasokël wã gë sevul wañëc wã. Kitiñëd vinahan gë
viña wasakahn fu wã. ¹³ Wënu ña nuð fop. Fop vile ntik
va coñwëtak haryënk wã lewu, umë rëfëka pëyayin fop ile
liyinëk ña.

Yesu, Asëna Wasadëha Asankaf

¹⁴ Koyëna, kabi kwëhnayinëka *asëna wasadëha*
asankaf ale ryëcëtak vambin va, Yesu, *Aju Wënu ña*,

† 3.15: *Wahnëw* 95.7-8 †† 4.3: *Wahnëw* 95.11 † 4.4:
Wapëgwala 2.2 †† 4.5: *Wahnëw* 95.11 †† 4.7: *Wahnëw* 95.7-8

yañwënenëfu ile hwëtahnënik ña. ¹⁵ Asëna wasadëha
asankaf ale hwëhnayinëk a njëtëk ðus kihn dëw fu ña.
Njëkëhnahnik had fuhnë, hnë fop viyë vi, bare umë
menëna. ¹⁶ Pëñanëfu g'idëkëna tinki Wën hn'ile nke
ipërëna ña ðanko nuñahnin kohnëcan do tëkatïn
ipërëna nte ryemadëhëfu wati nte mbalëdëhëfu ña.

5 Asëna wasadëha asankaf-wo tëhnayik fagant
vahnë va, akwëtëhnahnik nëmpëtëhni vahnë va
haryënk wã Wënu ña. Njëdahnëd wayëd walëw hni wã
gë wasadëha walew hni wã soñe wameh ña. ² Kabi kih-
nëk umë ðenk kod tufëhni iguk sakahn vële wok
vëyëtëna ñoñ do sëvëd. ³ Soñe ikihn tac, tëfëka cëna
wasadëha soñe wameh wadëwu ña ndampo fo gë
wameh bulunda ña.

⁴ Ahnë kodina njëdëhna untënah nke asëna
wasadëha asankaf. Wënu ña wacëd soñe rac, had
gante macëka *Aron*. ⁵ Ndampo fo nke soñe *Këris* ña.
Gena umë yëdëhnak untënah nke asëna wasadëha
asankaf. Nuñak gë Wënu ña ale lehnëk:

«Ajë mën yeru.
Pëgw dol Rëmuh yebu.» †††

⁶ Ntehnëk señ ryañ:
«Asëna wasadëha yeru soñe kantëm,
had Melëkisedëk.» †††

⁷ Hnë wati nte nkeho nkal li, gë kopa sankaf do gë
wankwën Yesu njëdaka ale hoð pehëta icëm ña wayëfa
do wañunta. Wënu ña nkwëryëhnëka soñe mañwëhn
ntëwu ña. ⁸ Ajë Wënu ña ye, toña ye, bare hnë wahorot
walëwu hna fop mëkëk njët mañwëhn ña. ⁹ Do aki, ante
tëkëk fadah hna nkenëhnëkëhni vële wãwëhnëka va
hayalin ipëh kantëm. ¹⁰ Ha, Wënu ña wacëka nke asë-
na wasadëha asankaf had Melëkisedëk.

Kehanëfu antë tavin ikwëtahn fu ña

¹¹ Kwëhnayinëk yabah ile hnësëden soñe rac, bare
ntakëk nkabahn, kabi nkwëryëdiluhna ñap. ¹² Wati ña
gwërënkehuno ile yehahnakëndunëho vëharan! Bare
doliyi, mbalëku aharañiwu g'ahañary karëña
ndënkweyënk wã Wanës Wënu ña. Kodiluhna aroku ro-
ka yañah, wambël valëku. ¹³ Ale wok sed wambël fo
nke had fanul. Yëtëna ten ile satëk hn'uwám hna.
¹⁴ Vicër va roka yañah tokëdëni, njëtëni këncëtëlehn
ile yivëk g'ile wëk kabi ntidëni rac kwëlëkwël.

6 Aki, antë nkohahnin karëña nte ryënkwiñhëk
yëñayinëk soñe *Këris*: rac ye ikwëtahn Wënu ña
do itav nkeya nte yod g'icëm; karëña wayari gë tind
wëbák ña; ibëhn vësëm gë kiti Wën le wok puðina. Ha,
antë mbokahnin inji karëña ndënkweyënk wã, bare
yinëfu cape g'ikarëña nte rëfëka acër. ³ Wëlin ile liden
ña, age Wënu ña mañwëryanëkëfu.

⁴ Gena bi kodena mbok njoyini g'igwëcët higëna
nkeya ntëw hni, vële hnuñak fac ryampo humpen Wën
ha, do ryahëk uyëd ambin, hnuñak sah hnë Iyir Ipacah,
rëkatëk gante njivëk Wanës Wën do yëtëk fëna fanka
ðuniya le yejëk yi, bare mbokanëni nkeya cër ntëw hni
ña? Nke had, soñe lëw hni ðenk, mbokaryëdëniha Ajë

††† 5.5: *Wahnëw* 2.7 ††† 5.6: *Wahnëw* 110.4

Ŵënu ɲa kërëwa hna do cëfëhnaŷehnëniha bulunda hna.

⁷ Ante cek nkal iɲa wënka rëv le rëk rëvëdëha ŷa do pëhnëndan wanëda wante nëfadëhëhni vëyam va, nuŷad dëwara Ŵënu ɲa. ⁸ Bare ge pëhnëndanëk wadëmpëhn do dël meh, kitiɲik kwëhnana nafa, këbënanik dëwara wëh, do patand gë hwëdëh.

⁹ Bare wuhnë, vëyahnik mën, age nësëbun aki, apacahnëkëfu gë cape përen nkerun, rac ye ipeh ɲa.

¹⁰ Ŵënu ɲa catëk; dënkweđina vantiyeh hun va do iɲahn nte rufahnërun cape wac lëwu ga ndokuɲëh-nëdunëhëniwo kobëri ɲa wëfacah va, do iŷi wati fëna.

¹¹ Nädëfun paryi ale-wo-le tufahn ikamëna tac fo hafo pu dänko fop itamahn hun ɲa ntiya. ¹² Nädilëfuna ayewu vëhëmak, bare tëfëtalahnëryinëhni vële hnuŷad, g'ikwëtahn do g'iduñëna, had ntëw ile ntehnëk Wën njëdadëhëhni ŷa.

Ile ntehnëk Ŵënu ɲa njëdadëhëhni vahnë va tokadilëhniha

¹³ Ante ntehnëko Ŵënu ɲa iñë ntinëhnëdëha Abëraham, kwëhnalaŷohna ahnë ale ŷak naŷëk ale kwëryahnëd, awa, më kwëryahnëk umë dënk ¹⁴ ntehn: «Ha, pëbënëdëmi idëwara do njabënëdëmi.» ¹⁵ Abëraham nduñënako nap do nuŷako ile ntehnëkawo Ŵënu ɲa.

¹⁶ Vahnë va kwëryahnëdëni wac ale lëbëkëhni vëhni dënk. Kwëry ɲa təkwenëd gwajëtël ɲa fop. ¹⁷ Fëna Ŵënu ɲa, pacënëhnëkëhni g'ikwëry vële lëwëd ile ntehnëkëhniwo ŷa; ñak tufëhni ipëhna tac gwëcëtađina muk. ¹⁸ Aki, gë vantiyeh vaki vatac vante wok gwëcëtađina nkok kodina mër Ŵënu ɲa, njonëhnikëfu kamënaŷeh camah, fuhnë vële rënkayinëka va, soɲe pëlahnin dūs tamahn nte ye haryënk wu. ¹⁹ Tamahn tac nkenëhnëkëfu had nkahn uwám lëw fu; njaŷek dūs, kodena nkëci, do tamahn tac ndëcëk pand dënda ^{††} mbë rënka ɲa hafo hn'ile cëvak hna, ²⁰ hn'ile ndënkwehnikëfu Yesu hna, umë ale ye gaki asëna wasadëha asankaf soɲe kantëm had Melëkisedek.

Melëkisedek, Ahnaŷ do Asëna Wasadëha

7 Aŷi Melëkisedek, ahnaŷ avë nkol Salem do asëna wasadëha Wën Hunte Sëpëk Fop ŷa ye. Njik pankëlëni gë Abëraham, nte mëncidëho gë wët le mbëvehnëkëhniwo vënaŷ, do Melëkisedek ndëwaka. ² Do fëna, Abëraham më njëdaka ryampo hnë pëhw fop ile nuŷako wët hna. Melëkisedek fëhnëtanëk «ahnaŷ usatah», do fëna ahnaŷ Salem yeho, umë fëhnëtanëk «ahnaŷ yam». ³ Kwëhnana rëm, kwëhnana hnëm, kwëhnana hnënk, kwëhnana wapëgwala soɲe wafac walëwu, kwëhnana puyala soɲe uwám lëwu. Had *Aju Ŵënu* ɲa, nkod asëna wasadëha soɲe kantëm. †

⁴ Yëkëryin inaŷ Melëkisedek ɲa! Lakënde Abëraham acërakëlo alëw fu ŷa, njëdaka ryampo hnë ipëhw ile

† 6.14: Wapëgwala 22.16-17 †† 6.19: Soɲe Walevi 16.2; Lik 23.45 † 7.3: Wapëgwala 14.18-20

nuŷako wët hna. ⁵ Sariya Moyis ŷa ntehnëkëhni vële ye vësëna wasadëha va hnënk Levi hna tebani ryampo hnë ipëhw vile nuŷadëni vëŷënta hni va, vële yentahnik hnënk Abëraham hna fëna. ⁶ Bare Melëkisedek, ale wok gentahnina hnë hnënk Levi hna, nuŷak wák Abëraham hna ryampo hn'ipëhw ile nuŷak ŷa do ndëwaka Abëraham, ale ntehnëko Wën njëdad iñë. ^{††7} Do nkwa-jëla këm, ale hnaŷëk a ryëwadëha ale vak a. ⁸ Cape ndampo, vutah Levi vële hnuŷad ryampo hn'ipëhw viŷë va, vële sëmëd ye; cape ñëntaŷ ɲa, Melëkisedek, ale hnuŷak sah rac ŷa, cëmëna, had gante cedeyahnik ki. ⁹ Gena bi Levi mbahn Abëraham hna nkoko, wati nte pankëlëniho Abëraham gë Melëkisedek ɲa? Awa, kodë nësi, lakënde Levi, ale hnuŷad ryampo hn'ipëhw hna, njëdaka Melëkisedek ryampo hn'ipëhw hna.

Yesu had Melëkisedek

¹¹ Sariya le njëdayik bulunda ŷa pëlalëk gë doku sadëha mba hnënk Levi ŷa. Age ufadah wä ntkënde gë doku hnënk Levi ŷa, iŷihne uval yekënd fëna ntiyi asëna wasadëha ahaŷary hnë hnënk Melëkisedek hna, hara gena hnënk Aron ŷa? ¹² Do ge sifa ile nke asëna wasadëha ŷa nkwëcëtak sariya ŷa fëna tëfëka nkwëcëti. ¹³ Kabi Ahwëhn fu ŷa, ale hnësahnik wani ɲa, hnënk haŷary nkentahnik, do ahnë hnë hnënk rac dokuɲëna muk had asëna wasadëha. ¹⁴ Njëtinek fuhnë fop, Ahwëhn fu ŷa hnënk Yuda matik, do muk Moyis dehnëna asëna wasadëha nked hnë iŷi hnënk. ¹⁵ Wëlin ile facënëk wante rëk hnësihnëk ɲi: asëna wasadëha ale yijëk ŷi mëntëlëni gë Melëkisedek. ¹⁶ Gena asëna wasadëha had gante ntehnëk sariya ŷa soɲe vutah Levi bare kabi kwëhnik fanka uwám ule wok kodena mbëvehni. ¹⁷ Uɲi cedeya mbësaiyk:

«Nkeru asëna wasadëha soɲe kantëm, had Melëkisedek.» ††

¹⁸ Cape ndampo, sariya sër ŷa ntihëtik kabi kwëhnalohna fanka do kodilohna ntinënefu ile valëkëfu ¹⁹ kabi sariya ŷa ñoñ yona hnë ufadah hna. Gë cape ñëntaŷ, tufinëkëfu tamahn nte fecehnëka ñëntaŷ, nte fëɲahnëdenëha Ŵënu ɲa.

²⁰ Ntëbi umë, nkehëhna ikwëry. Vëyëntaŷ va nkeni vësëna wasadëha ikwëry këm. ²¹ Bare ale hnësahnëden ŷa ye asëna wasadëha g'ikwëry kabi Ŵënu ɲa ntehnëka:

«Ahwëhn a Ŵënu ɲa nkwëryëk, do gwëcëtedina nahan ntëwu ɲa: “Nkeru asëna wasadëha soɲe kantëm.”» †††

²² Soɲe rac, Yesu ye ale lik kwëtëla nte ye fagant Ŵënu ɲa gë fuhnë; tac fecek gë ñëntaŷ.

²³ Njabëniho vësëna wasadëha va kabi cëm iɲa memaŷehnikëhni nkohahnëni doku lëw hni hna; ²⁴ bare Yesu, kabi nkod soɲe kantëm, nke asëna wasadëha avë kantëm. ²⁵ Soɲe umë ye kod pëhëtëhni dol gë kantëm vële fëɲadëha Ŵënu ɲa pab g'umë.

†† 7.6: Wapëgwala 12.2-3 ††† 7.17: Wahnëw 110.4 ††† 7.21: Wahnëw 110.4

Kabi uwám leŵu ŵa pudina, nkod soŋe kantëm një-fanëhni.

²⁶ Aki Yesu ye asëna wasadëha ale rëfëkëfu ŷa: afacah, dënt këm, ale wok menëna, ale fitik gë vëwën va, ale hayëndik yaŋ cëp ambin. ²⁷ Balëlahna njëdahn facwo-fac wasadëha, had vësankaf vësëna wasadëha vëŷëntaŵ ka, ten soŋe wameh wadëŵu, tac soŋe wameh bulunda ŷa ntik rac hwënta ryampo fo gë yëdëhna dëŵu ŋa dënk do rac gwër nke soŋe kantëm. ²⁸ Sariya ŷa tëhna këhni vësankaf vësëna wasadëha fagant vahnë vële hihnek; bare ale ntik Wën asëna wasadëha asankaf g'ikwëry nte rëfidëha sariya ŷa, Aju ŷa dënk ye, apadënik soŋe kantëm.

Yesu, asankaf vësëna wasadëha fu

8 Wëlin ile ŷak nëfak ŷa hn'ile ŷadëfun hnësëfu ŷa: iŷi sifa asëna wasadëha asankaf hwëhnayinek. Ntañak mbin hna, farëhw tinki Wën hwëhn fanka hna. ² Ntid doku leŵu ŷa hn'ile cëvak hna, hn'usank paryi nte kahnëndëk Ahwëhn a, gena gë wëbák vahnë.

³ Asëna wasadëha asankaf-wo tëhnyak soŋe njëdahnënd wayëd ŵa gë wasadëha vahnë; afo alëw fu ŷa fëna kwëhna ile njëdahnëd. ⁴ Age Këris nkal hna nkokënd, gekëndina asëna wasadëha, kabi nkeni vësëna vële yëdahnëd wayëd had gante tëyëk sariya Moyis ka. ⁵ Usank le ndokunëhnëdëni ŷa iŷëntëlënta do cën usank vë ambin ŷa ye. Ante ñadëho Moyis pëgw yëry sank ŵa, Wënu ŋa pëyaka: «Yëkëry, ntidu fop had gante nke sifa vile rufiru kuŋ vi.» ¹⁶ Bare gaki, doku le nuŷak Yesu ŷa cëpëk doku leŵ hni ŷa, kabi umë ye arëkëtehn kwëtëla nte lëbëk dūs ñëntaŵ ŋa, nte hahnëndik hnë ile ntëhnëkëhniwo Wën ntid ŷa kabi rac lëbëk fop. Bare gaki, ile ntehnëk Wën ntid ŷa fecek. Rac lik doku asëna wasadëha le nuŷak Këris ŷa cëpëk fop waŷëntaŵ ŵa had gante nke ikwëtëla, le nke Këris arëkëtehn hna, nte lëbëk ndënkwëryënkŵ ŋa.

⁷ Age kwëtëla ndënkwëryënkŵ ŋa kwëhna këndina ile keyande, balakëndilëfuhna nëmpëti gë haŵary. ⁸ Bare soŋe walënt bulunda leŵu ŷa keyahnëdëhëhni Wënu ŋa do ntehn: «Ami Ahwëhn a ntehnëbu:

«Wafac ŵa nkejëk hn'ile ntidëfu kwëtëla kasëk gë bulunda Isërayel ŷa do gë bulunda Yuda ŷa.

⁹ Gedina had kwëtëla nte libuho ŋa gë warëm hni fac le hnufibuhëhniwo ŷa yiryeryëwëhni ŋaŵët nkal mbë Espipët ŋa.

Kabi vëlënëna kwëtëla mën ŋa, ami fëna tavëbuhëhni.»

¹⁰ Ahwëhn a nkwënëk:

«Wëlin kwëtëla nte hwëtëlahnëdëfun gë bulunda Isërayel ŷa ga ndëcëk wafac warac; kwëtëdëfu sariya mën ŷa hnë vinahan vidëw hni hna do kerëdëfu hnë vintaŵary vidëw hni hna.

Nkedëfu Wën hudëw hni, do nkedëni bulunda mën.

¹¹ Ahnë bokëdina karaŋ a avë yalëntaŵ ma aŷëntaŵu, ntehn: “Yëtëryehna Ahwëhn a!” kabi fop njëtëdëniho, pëgw vutoy hafo vëhnaŷah.

¹² Tavëhnëdëfuhëhni ile ntidëni wok catëna ŷa do bokëda ryënkwëtaŵ wameh wadëw hni ŋa.» ††

¹³ Ante macëd Wënu ŋa iŷi kwëtëla «kasëk», ntik ndënkwëryënkŵ ŋa goryeryëna nafa. Do ile sërëk ŷa do wok goryeryëna nafa ŷa, godina.

Kwëtëla cër gë kasëk

9 Kwëtëla ndënkwëryënkŵ ŋa kwëhna këni wasariya gante tëtëka njëfaniha Wënu ŋa do kwëhna këni fëna hn'ile ñak cëvak nkal li. ² Usank ŵa pëhwëtiko bambery; cape ndënkwëryënkŵ ŋa ŵacik Yëŵa Sëvah, hn'ile nkeho iyul walampu, tabali ŷa gë vamburu hwëhn sadëha ŷa per. ³ Tac, hamëhni ipand dëndah kigëna hna nke cape higëna nte ŵacëde Yëŵa le ŷak Sëvak, ⁴ ile hwëhna këni *tabali hn'ile pëdëde idud* iŷa do ipër iŷa sanu fo yehaŵo gë kwëni kwëtëla nte yehawo ipër iŷa sanu ŋa; hnë umë peya sanu nte hwëtahnik mburu nte ŵacik *man*, gë ryoko *Aron* nte hnëpëdëho ŋa do wëraka hn'ile kerik kwëtëla ŋa. ⁵ Yaŋ kwëni hna nkeniho wamëleka wante ŵacik waseruben wante rufahnëd Wënu ŋa hnam nke. Kuvëniho g'icën vampaŵ vantëw hni va hn'ile tavëhnëdëho wameh hna. Bare gena gaki tëtëka nkabahn.

⁶ Ga pëhwëtik fop, vësëna wasadëha va tënëkëdëniho kwëlëkwël hnë cape ndënkwëryënkŵ hna soŋe padë-nahnëni doku leŵ hni ŷa. ⁷ Bare, hnë cape higëna hna, asëna wasadëha asankaf a fo rënkëd hnam hwënta ryampo fo bëhn hna. Afo njo sat ntaŵ cënah sadëha soŋe wadënt wadëŵu ŋa gë wadënt bulunda ŷa wante ntini hara vëyëtëna. ⁸ Iyir Ipacah ŋa tufahnëk aki nkaŵ nte rënkahnëde *waŷëŵa wasëvah* hna tufahnina, wati le nkok dihëtina usank ryënkwëryënkŵ ŵa. ⁹ Virac rufahnëd ile ryëcëtaf gaki ŷi. Wayëd gë wasadëha wale njëdadëniha Wën kodina pacën hakili vële yijëd cëmbëniha koyëna va. ¹⁰ Wasariya soŋe mbahn fo ye: virokëtok, visece, do igwiyëta wëbák ge wakwer. Vëŷin fop nkod hafo Wënu ŋa nkwëcët.

Sadëha Këris ŷa

¹¹ Bare Këris njijëk had asëna wasadëha asankaf viyivah vile rëk yijëk vi. Njijëk paŋ g'usank ile ŷak fadëk do lëbëka nafa ŷëntaŵ ŋa do le nkok dina vák ahnë. Umë fëhnëtanëk kwëhna këni duniŷa le liyik ŷi. ¹² Gena gë sat va wahotohn gë vuŷihni, bare gë sat leŵu ŵa dënk tënëkahnëk hwënta ryampo fo hnë waŷëŵa wasëvah hna, do nuŷahnëkëfu ipëh soŋe kantëm. ¹³ Kabi ge sat wahotohn ŵa, wëdahni ŋa nte cëlëvini vahnë va ma ibëhn yank nte pihini vële ronkëk va pacënëdëhëhni vimbahn va, ¹⁴ wahwënta wayëhw ga sat Këris ŷa ntëbëk rac! Këris, paŋ g'Iyir kwëhna këni kantëm ŋa, njëdëh-

† 8.5: Icahn 25.40

†† 8.12: Seremi 31.31-34 † 9.4: Icahn 16.13-15,31

nak umë dënk gë Wën had sadëha le wok kwëhnana dahëse wëh, pacënëd hakili lëw fu ya danko wantiyehn fu antë njofo g'icëm soje njohalahninëhna Wën hunte wok cëmëdina.

¹⁵ Wëlin ile nkehahnëk Këris, umë fo, arëkëtelehn fagant fu gë *kwëtëla* kasëk ña, danko vële macëk Wën va nuÿani ntëw vë kantëm nte ntehnëk njëdadëhëhni vëlëwu va. Icëm ile valëkëfu ya ntiyak. Icëm ntëwu ña pehëtëkëhni vahnë va wameh wante ntini wati kwëtëla ndënkwëryënkwa ña.

¹⁶ Hn'ile-wo-le nke wanës watëkwa hna tëtëka tufahni ale liyehnëk a cëmëk. ¹⁷ Wanës watëkwa ña maÿik-wo hara icëm liyak; kwëhnana fanka age ahwëhnu ya cëmëna. ¹⁸ Tac fëna akwëtëla ndënkwëryënkwa ña dënk cëbilohna bi hara turina gë sat. ¹⁹ Moyis pëyakëhniwo ten fop bulunda ya wakhëda va fop hnë sariya hna. Tac nufëk sat vuni va gë wahotohn wë, gë wënka, gë fani atëh nte wacik isop, gë wuñahn ife wante vëntënik. Cëlëvëk kayëte sariya ña do fop bulunda ya ²⁰ do ntehnatënd: «Iÿin ye sat kwëtëla nte ntehnëku Wënu ña alënënu.» ²¹ Moyis cëlëvëko fëna gë sat sank wë do fop viÿë vile valëtahnik soje wasadëha gë wayëfa vahnë. ²² Gante nke sariya ka, viÿë viyabah gë sat pacënëde, do wameh ña tavëhnëde afo ge sat rurayik. ²³ Koyëna tëtëka pacëni viwëntëlënta vile ye ambin va gë wasadëha bare tëtëka vile ye ambin va dënk pacëni gë wasadëha wale ÿak fecek.

Itënk Këris g'ambin

²⁴ Këris tënkëna hnë waÿëwë wasëvah wale ntini vahnë, wale ye wëntëlënta wavë paryi wë. Hnë mbin hna dënk tënkëk, hn'ile tufëhna gaki haryënkwa Wënu ña soje lëw fu. ²⁵ Do tënkëna njëdëhna umë dënk wahwënta wayabah, had *asëna wasadëha asankaf* ale rënkëd bëhn-wo-bëhn hnë Yëwë le Ñak Cëvak hna gë sat le wok gena lëwu. ²⁶ Ge gena umë, tëfakëndëha korot wahwënta wayabah kobëri wapëgwala duniya hna. Toña ya, gaki karyëtajëk hwënta ryampo fo, wapuya wati hna, soje tëkwehn wameh ña gë yëdëhna dëwu ña had sadëha. ²⁷ Fop vahnë vi tëtëkëhni cëmëni hwënta ryampo fo, do kitiñëhni Wënu ña. ²⁸ Koyëna fëna, Këris ya njëdahnëk sadëha hwënta ryampo fo soje ntihët wameh vahnë. Mbokëd karyëtaj higëna, gena mbok ntihët wameh, bare pehëtëhni vële hnapëdëha g'iduñëna këm.

Sadëha ryamboli le fehëtëd

10 *Sariya* Moyis ya cën vifërën vile yejëk vi fo ye; gena paryi viÿë virac. Soje rac wasadëha wale yëdahnëde bëhn-wo-bëhn wë, wale ye kwëlëkwël warac fo wë, mëkëdina padën ipacën vële fëñadëha Wën va. ² Age vële yëdadëha iÿi sifa wasadëha Wënu ña pacënakëndeni soje kantëm wameh wadëw hni ña, vëvokakëndina ndëñëni soje wameh wadëw hni ña, do vëvokakëndina cënani sadëha soje wameh ña. ³ Bare bëhn-wo-bëhn, waÿi wasadëha

ryënkwëtehnëdëhëhni vahnë va wameh wadëw hni ña, ⁴ kabi sat wëdahni ña gë wahotohn wë kodina nti-hët wameh ña.

⁵ Soje rac, ante tënkëk Këris duniya hna, ntehnëk: «Ñalihna wasadëha do wayëd, bare ntinëhneruho mbahn.

⁶ Nëñahnëlihna sadëha wulaw wale fëdik cëna sadëha hna

do wasadëha soje wameh ña.

⁷ Tac ntehnëbu: «Wëli, Wën mën, njijëbu ami dënk, soje liwu iña hu ña, gante kerik ka pañare mën ya hnë Kayëte Pacah hna.» ††

⁸ Më ntehnëk ten: «Ñalihna do nëñahnëlihna wasadëha, la wayëd, la wulaw wale fëdik cëna sadëha hna, la sadëha soje wameh ña.» Bare waÿi wasadëha cënyayik gante ntehnëk sariya ka. ⁹ Do mbok nkwën: «Wëli, Wën mën, njijëbu ami dënk, liwu ile ÿadu ya.» Ntiñëtëk ryënkwëryënkwa ÿa soje kahnëndahn higëna ya. ¹⁰ Yesu Këris ntik iña Wënu ña; njëdahnëk mbahn dëwu ña hwënta ryampo soje fop, do aki pacëninëkëfu wameh ña.

¹¹ Asëna wasadëha-wo kahnëd fac-wo-fac soje doku lëwu ya; njëdahnëd kwëlëkwël wasadëha warac fo, wante wok kodina ntihët muk wameh ña. ¹² Bare Këris njëdahnëk sadëha ryampo fo soje wameh ña, do rac soje kantëm, tac ntañak farëhw Wën hna. ¹³ Kobëri wati rac, napëd Wënu ña këfëhni vëÿëw vëlëwu va haryënkwa lëwu. ¹⁴ Gë sadëha ryampo ntik nkeni vahnë vëfadah soje kantëm vële ye nkañ pacën.

¹⁵ Rac ye ile cedeyahnëdëhëfu Iyir Ipacah ña, umë fëna. Ntehnëk ten:

¹⁶ «Ahwëhn a pëyahnik: «Wëlin akwëtëla nte hwëtëlahnëdëfun gë vëhni hnë wafac wale yejëk, kwëtëdëfu wasariya mën hnë wasakahn walëw hni hna do kerëdëfu vinahan vidëw hni hna.»»

¹⁷ Nkwënëk fëna:

«Bokëda ryënkwëtawu wameh wadëw hni ña g'ile nkoni vëlënënëna sariya ya.» ††

¹⁸ Age itavëhn wameh ña nkehëhna bokëdëna ntiyi sadëha soje wameh.

Pëñanëfuna Wënu ña

¹⁹ Vëÿënta mën, aki, gë sat Yesu ya koden tënkin g'idëkëna hnë waÿëwë wasëvah hna. ²⁰ Pidëtëhnëkëfu nkañ kasëk nte yiryeryëd g'uwám pab g'ipand dëndah nte ye rënka hna, rac ye mbahn ntëwu ña dënk.

²¹ Kwëhnayinëka asëna wasadëha asankaf ale hwëtik nkaf cery Wën hna. ²² Awa, pëñanëfuna Wënu ña gë ntañary catah do g'ikwëtahn padah, g'idëñ soje wameh wadëw fu ña pacënik do g'imbahn nte yaryik gë wënka wapacah. ²³ Njañwënëñëfu dus tama nte sedeyanden ña, kabi Wënu ña nkok kahnënda hnë ile ntehnëkëfu hna. ²⁴ Yëkëñëfu dus hak tëtëka kamënaÿëhnelin danko tufahnin inahn do ntiyin ufërën.

† 9.20: Icahn 24.8

†† 10.7: Wahnëw 40.7-9 † 10.13: Wahnëw 110.1 †† 10.17: Seremi 31.33-34

25 Antë tavin vambara vantëw fu va had gante tək ntindëni vëryampo. Hali! Kamënaŷehnlënëfu do fëna gë haŷary ante nudun pënjajëd Fac Ahwëhn a.

26 Ge nkoyihnek menënden wakwëhna mpër njëtat-en toña ŷa, sadëha ile hod ntihtë wameh watac godina. 27 Ile wojëdëhëfu ŷa napin g'untakah kiti Wënu ŷa do hwëdëh hucankaf hunte vëvend vëŷeŷ vëlëwu va. 28 Ale wok maŷëhnëna sariya Moyis ŷa ndaŷik kayëhnahn këm ge nkeni vëhi ma vërar vële sedeyahnëk idënt ntëwu ŷa. 29 Ale yafëka Aju Wënu ŷa tëfëka uhorot ule hambëk ntëbi ryënkwerÿënkŷ ŷi, umë ale yafëk sat kwëtëla nte pacënahnik ŷa, do yeŷëk Iyir nte ye hayalin ipërëna. 30 Anjëtineka ale lehnëk a: «Ami hwëhnëk igwëcan ŷa! Ami sosëd», do lehnëk kat: «Ahwëhn a hitinjëd bulunda lëwu ŷa». 31 Age Wën hukan-tëm ŷa pëlaka ahnë, antakëmak dus!

32 Dënkwëtaryin wafac waryënkwerÿënkŷ ŷa, nte nuŷarunëho humpen Wën hunte fehnëkuno ha: akorotrunëho dus, mëkarunëho wët hambah. 33 Mpëd ampëd njeŷëderunëho do ntiyirunëho këm fo tase bulunda fop, mpëd ampëd ankentahnirun uhorot ale liyiko koyëna ŷa. 34 Korotëntirun had cëdarirun ŷuhne fëna do, wati nte tebirun viŷë hun va maŷërun gë hnatah, kabi njëtërun kwëhnarun hnapul le fecëk do vëŷëd kwëlëkwël. 35 Awa, antë aravu itama hun ŷa: kwëhnak buña sankaf. 36 Iduñëna valëku ðanko alihahnu ile ñad Wënu ŷa tac nuŷadun ile ntehnëku ŷa. 37 Ha, akerik hnë Vikerëh hna:

«Hnë wati ryoy,
ale yijëd ŷa ani nked, biŷëdina.

38 Ale satëk g'ikwëtahn nkod kwëlëkwël,
bare ge mbokak kamëhni, nënjëdiloŷna g'umë.» †

39 Geŷilënëhna vële vokað hamëhni do vëvehnëde. Vële hwëtahnëk yeyihnek, do pehëtëdenëhëfu.

Antiŷehni Ikwëtahn

11 Ye ga ye ikwëtahn ŷa? Umë fëhnëtanëd tamarun nuŷadun ile hnapëdun ŷa, tamahnërun paryi ile worun nudiluhna. 2 Soŷe ikwëtahn vacërakëlo va, Wënu ŷa nësëk wapërën paŷare lëw hni.

3 G'ikwëtahn ŷa, njëtinek Wënu ŷa, gë wanës wadëwu ŷa, ntik duniŷa ŷi, aki vile hnuđen vi watik hnë vile woyik nudena.

4 G'ikwëtahn ŷa, Abel cënaka Wënu ŷa sadëha fërën ile lëbëk va Kaŷe ŷa. Soŷe rac, nuŷak ucedeya nte lehnëk acatëk, do Wënu ŷa nësëk wapërën paŷare uyëd lëwu ŷa. G'ikwëtahn ŷa, Abel nkok nësënd lakënde gante cëmëk ki. †

5 G'ikwëtahn ŷa, Enok nufik antë njët cëm iŷa do bokina nuyi, kabi Wënu ŷa nufëka; ani gë nufahnënda ŷa, nuŷako ucedeya Wënu ŷa nënjahnëka g'umë. †6 Do ahnë kodina nënjahna gë Wënu ŷa ge kwëhnana ikwëtahn. Ale fëjadëha Wënu ŷa tëfëka kwëtahn iŷin: Wënu ŷa nke do mbuñadëhëhni vële yëkëlehnëdëha va.

† 10.28: Divëta Sariya 19.15 †† 10.30: Divëta Sariya 32.35-36
‡ 10.38: Abakuk 2.3-4 †† 11.4: Wapëgwala 4.3-10 †† 11.5: Wapëgwala 5.24

7 G'ikwëtahn ŷa, Nowe ntik sisikulu ŷa soŷe pehëtahn tere lëwu ŷa. Ntakëkawo gë Wën ŷa ante njëtëndanëkawo ile woko nuyina ten ŷa. Koyëna Nowe tufahnëk duniŷa ŷa tëfëka mbëv do tac umë ye ale lëwëd usatah ule hnuŷade soŷe ikwëtahn. ††

8 G'ikwëtahn ŷa, Abëraham maŷëhnëk imac iŷa do njik cape nkal nte rëfëka nuŷa had ntëw ŷa, do njiko hara yëtëna bi ne njid. 9 G'ikwëtahn ŷa, ñëwëko had ahnë hnë nkal nte ntehnëkawo Wën njëdadëha. Ntëdëniho hnë wasank, umë gë Isak gë Sakob, vëhni vële ntehnëko Wën njëdadëhëhni ile njëdadëha Abëraham ŷa. 10 Kabi Abëraham napëdëho nkol nte yëryik hn'ile njaŷëk dus, nte njëryëk Wënu ŷa dënk had gante ñad ka. ††

11 G'ikwëtahn ŷa Abëraham g'asëvalu Sara mëkëniho nuŷaniha fatah, mama ndëcahnëkëhniwo wabëhn ŷa do Sara mëkëna nag. Apacahnëkawo Wënu ŷa ntid ile ntehnëkawo ŷa. 12 Aki pëgw asan aryampo fo, ale rëk təkëk cëm iŷa, nagëhni kore wahnënk had wahol hnë ambin, ma had nkërëyal mbë tëfary wov. †

13 Hnë ikwëtahn hna, acëmëni vëhni fop, hara vëhnuŷana ile ntehnëkëhniwo Wënu ŷa njëdadëhëhni ŷa, bare nuni njaŷët do natëkëhniwo, pëyahneni vëhni dënk vëhneh do vëyas nkeni hnë duniŷa li. 14 Vële hnësëd koyëna va tufahnëni wapacëk nkal njëkëlehnadëni soŷe lëw hni. 15 Age rëkakëndëniho nahanëni hn'ile matiniho hna, nuŷakëndëniho wati le mbokahnëdëni hnam. 16 Bare, nkal nte yak nëfak njëkëlehnëdëniho, nkal mbë g'ambin. Soŷe umë ye Wënu ŷa cëfëhnëlahna maci Wën hudëw hni; akëbënanëkëhni nkol.

17 G'ikwëtahn ŷa, Abëraham, këbënako njëdahna aju Isak sadëha nte njëkëhnahnëkawo Wënu ŷa. Abëraham, ale ntehnëk Wën njëdad iñë, këbënako njëdahna aju ryamboli ŷa. 18 Soŷe lëwu ŷa ntehnëka Wënu ŷa: «Gë Isak nuŷaduhëhni vutah vunte lehnëmi yëdadëmi ni va.» ††19 Bare nahadëho, lakënde aju cëm, Wënu ŷa mëkëd mbëhnëdana; Wënu ŷa mbësaka aju ŷa, had ale vëhnik do rac ye dahëse ile yijëd ŷi. †

20 G'ikwëtahn ŷa, Isak ndëwakëhni Sakob gë Esawu soŷe ile yijëd ŷa. ††

21 G'ikwëtahn ŷa, Sakob, nte ñadëho cëm ŷa, ndëwakëhni fop vutah Yosef va. Ryoko lëwu ŷa ñayëlahnëko do cëmba Wënu ŷa. †

22 G'ikwëtahn ŷa, Yosef, ga pëŷako g'icëm, nësëko soŷe icahn bulunda Isërayel ŷa Esipët hna do nkabahn paŷare waŷëc walëwu ŷa. †

23 G'ikwëtahn ŷa, rëmu gë hnëmu Moyis coŷënihawo wadepëra watar nte nagiko ŷa, kabi nuniho igwam fatah fa do dakëlëliŷohna gë sariya ahnaŷ a. ††

24 G'ikwëtahn ŷa, Moyis, ga nayëk, koŷahnëko antë nko macënde fatah aryagu Faraŷo ŷa. 25 Atëhnako korotënti ndampo fo gë bulunda Wënu ŷa g'ile nked hnë

††† 11.7: Wapëgwala 6.13-22 ††† 11.10: Wapëgwala 12.1-5;23.4;35.12,27 † 11.11: Wapëgwala 18.11-14;21.2 †† 11.12: Wapëgwala 22.17 ††† 11.18: Wapëgwala 21.12 †† 11.19: Wapëgwala 22.1-10 ††† 11.20: Wapëgwala 27.27-29 †† 11.21: Wapëgwala 27.39-40 †† 11.22: Wapëgwala 50.24-25;Icahn 13.19 ††† 11.23: Icahn 2.1-2

uhnatah wameh ile wok biyëdina. ¹²⁶ Nahadëho ge ñewik had *Këris*, rac fecek gë hnapul Esipët ÿa fop, kabi vinkër vidëwu va ile mbuñade ÿa fo nudëho. ²⁷ G'ikwëtahn ña, kërënaکو Esipët hna hara dakëlana g'intavah ahnañ a do nको kahnënda had asan ale hnuðëha Wën hunte wok nudena ÿa. ²⁸ G'ikwëtahn ña, ntiyëhnëk *Pak* ÿa do cëlëven sat ÿa warënka vacery hna danko Avëvehn a antë ñakëhni vutah vucan vundëkwëryënkwa vëva Isërayel va. ††

²⁹ G'ikwëtahn ña, bulunda Isërayel ÿa ndanëtako wov vëntah ÿa had nkal kankah; vëvë Esipët va, nte njëba-jëniho ña, kohnëkëhniwo wënka ña. †

³⁰ G'ikwëtahn ña, vëva Isërayel va nkwayanio wafac mbëd gë wahi kece Seriko ÿa do njoko. ††

³¹ G'ikwëtahn ña, Rahab ale wafað a, cëmëntina gë vële wëyëhnëkawo Wën va, kabi njotoyëhnëkëhniwo yam fo vëyëkëtehnna vëva Isërayel va. ††

³² Do ye hodëfu hnësu kat? Wati ÿa nकोjëdëho soje hnësaḡu woba Sedëwo gë Barak gë Samëson gë Se-fëte gë *David* gë Samiyel do gë *wakila* wakaḡary.

³³ G'ikwëtahn ña, vëhni mëkëni wahnañ wä, ntiyëhnëni usatah, nuḡani ile ntehnëko Wënu ña ntid, ñabëni wañës wabësëhn, ³⁴ ndipehnëni fanka hwëdëh fa, pehëni yëkan sëlame ÿa, kihnëniho bare njaḡwëni, ntakëmaniho wët hna, ntanihëhni wasodaðe wahneh wä.

³⁵ G'ikwëtahn ña, vësëval va mbësayingihëhni vësëm vëlëw hni va pab g'ibëhn ña. Vëryampo koroteyëhniniho hafo cëm hna, aḡwëyëni pehët ña danko təkëntah-nini hnë bëhn nte fecek hna. ³⁶ Vëryampo fëna mëkani waryas do idaf gë wus, vëyëntañ va ñabiniho do ntoḡëni gë kaso. ³⁷ Andaḡini gë wëraka, acapini gë ha-ha; acëmëni gë watañ wasëlame; njasarëdëniho cudatëni vacuð wayand wape gë wahnankal, akaḡëh-nëniho, koroteyëhniniho, ntiyiniho këm fo; ³⁸ duniḡa ÿa tëfëlana iḡi sifa vahnë! Anjasarëdëniho gë wula do gë wahuḡ, hnë wakary do vankëd vambë nkal.

³⁹ Vëhni fop, mama nuḡani ucedeya përen soje ikwë-tahn dëw hni ña, vëhnuḡana ile ntehniniho nuḡadëni ÿa. ⁴⁰ Kabi Wënu ña këbënanëkëfu ile ḡak fecek, tëfakila-hna padëhni hamehni fu.

Wënu ña Rëm fu ḡa

12 Aki, kabi iḡi kore wasede wasankaf kwërënihëfu, dihëtanëfu, fuhnë fëna, fop vile lënëk vi do wameh wante wëmaḡyëhnëdëhëfu njihahnin haryënkwa ḡi! Kamënanëfu nkaryin igary nte hwëtëhninëkëfu ña. ² Yëkëndëñëfuna Yesu, umë ale ye hayalin ikwëtahn ña do fadëñëd rac. Nduñënak korot *kërëwa* hna hara yëkëna usëfëhnah soje uhnatah ule kwëtëhniko wä, do gaki, ntañak farëhw Wën hna. ³ Ha, naharyëndëna Yesu danko imbër ña g'icilëta ña antë mëku. Vëwën va ñewënihawo, bare nduñënak hnë fop.

⁴ Hnë imëтары hun wameh hna, cëvehnëluhna ten sat lëw hun. ⁵ Ndënkwerun bi uhnira ule njëdaku Wënu ña had vutah vuntëwu:

† 11.25: *Icahn* 2.11-15 †† 11.28: *Icahn* 12.1-42 † 11.29: *Icahn* 14.21-31 †† 11.30: *Yosuwe* 6.1-20 †† 11.31: *Yosuwe* 2.1-23

«Ajë mën, age Ahwëhn a kwëdëki, kwëtëry hakili! antë asilëta age curëdëhi!

⁶ Kabi Ahwëhn a kwëdëdëha ale ḡahnëk a, ndafëdëha ale njavëtëk had aju.» †††

⁷ Soje ahwëdahniwo tëfëka aryuñëḡawu hnë wahorot hna. Wënu ña pabëdëhu had vijë. Nke bi ajë ale nkok kwëdëdina rëm ÿa? ⁸ Age kwëdiluhna had gante kwëdini fop vutah vuntëwu va, vutah inca yerun gena vijë paryi. ⁹ Nuḡayinëkëhni warëm nkal li soje kwëdënihëfu, do ntëñëñinëkëhni. Tëfëlëfuhna bi maḡëhninëhna g'ahaḡary Rëm wayir wä nuḡahnin uwám wä? ¹⁰ Warëm fu soje wati kwëdënihëfu, gante nke vinahan vidëw hni ka. Bare Wënu ña, soje uhnë-fak lëw fu ÿa, kwëdëdëhëfu danko nketahninëfu fuhnë fëna hnë ufacah lëwu hna. ¹¹ Paryi, wati nte kwëdëderu ña, nëḡëdilihna, bare njiḡwëhnëdu. Bare ge ndëcëk rac, vële hnuḡad uḡi sifa kwëda do lid gante tëfëka ka nuḡadëni usatah gë yam ḡa.

¹² Soje rac, njaḡwëñëryin wëbák hun wante vërak ḡi do waho hun wale valëd wï! ¹³ «Soje wakwër hun ña, ndiryin vankañ vacatah,» ††† danko vëreyah va antë teyëni g'ahaḡary bare njërëni.

Uhnira vële wok vëhwëtahnëna

¹⁴ Yëkëlehnëryin ayewu yam gë vahnë va fop, do ayewu vëfacah; ufacah këm ahnë nuðilahnna Wënu ña. ¹⁵ Kwëtëryin hakili, ahnë antë tak ipërëna Wënu ña, antë pëhn nkahn gunkah nte waḡëmpaḡyëhnëd bulunda ÿa gë wanto wadëwu ña. ¹⁶ Antë nkeni vële lid ndakëntal meh ma vële yafëk ile sëvak ÿa, had Esawu, umë ale, soje hnëhët ryampo fo, wafëk carani ntëwu ña. ¹⁷ Njëtërun dūs, ga ndëcëk rac, ante ñadëho nuḡa dëwara le rëfëkawo nuḡa vëhni rëmu hna, acañë-tayiko. Nuḡalohna fere nkwëcëtahn ile ntiko ÿa, lakënde gante njëkëlehnëko gë wako ki. ⁵

¹⁸ Pëḡalohna kuḡ nte hode ñaki had bulunda Isërayel. Nuni hnam, Kuḡ Sinayi, hwëdëh hunte hëvëd, umëhwëry ucamah, viḡar vëmëhwëryah, gë sël sankaf. ¹⁹ Nkwëryëni kopa lënkwa, do kopa wanës. Bulunda Isërayel le wëryëko iḡi kopa ÿa muntani antë mbok nësëhnëhni iḡi kopa. ²⁰ Vëwëkëna iḡi sariya: «Ale ḡakëk iḡi kuḡ, lakënde nke intañ, ndaḡëde gë wëraka.» ^{5†21} Ile hnuðëho ÿa ntakëmakō hafo Moyis ntehn: «Antakëko do mbalëdëfu.» ^{5††}

²² Bare Kuḡ Siḡo ^{5†} ña fëḡarun do gë nkol Wën hunte wok cëmëdina, *Yerusalem* mbë ambin gë mbara wawuli wamëleka wadëwu wale natëk. ²³ Pëḡarun hn'ile mbarëpëlëni vutah Wën vële ryënkwiḡ hnagik do herik wamac ambin hna. Pëḡarunëha Wënu ña, ale hitiḡëd duniḡa ḡi fop. Pëḡarunëhëhni wayir vahnë vësa-tah vële fadënik. ²⁴ Pëḡarunëha Yesu, ale ye arëkëtëlehn yëbëlan Wënu ña gë fuhnë soje cëbahn kwëtëla kasëk, do pëḡarun sat le sëlëvik ÿa nësëd ile fecek g'iva Abel ḡa ^{5††}.

††† 12.6: *Wanira* 3.11-12 ††† 12.13: *Wanira* 4.26 § 12.17: *Wapëḡwala* 25.29-34; 27.30-40 †† 12.20: *Icahn* 19.12-13 ††† 12.21: *Divëta Sariya* 9.19 †† Siḡo fakuḡ ye *Yerusalem* hna hn'ile nke Cery Wën Cankaf hna. §†† 12.24: *Wapëḡwala* 4.10

²⁵ Kwëtëryin hakili soŋe antë aŵëyū ahnëpaŵuna ale hnësëd a! Nirakëhniŵo bulunda Isërayel ŷa, bare ŋwëyëni vëhnëpadilahna, vëfehëlohna uhorot ule rëfëkëhni ŵa. Do fuhnë, pehëdelënëhna g'ahaŵary ge niyahnihnëka ale hñiradëhëfu ambin hna. ²⁶ Kobëri ŋa, kopa lëŵu ŷa mbalehnëko nkal inji. Dol, ntehnëkëfu waŋi: «Hwënta ryampo kat mbokëdëfu valehnu gena nkal inji fo bare ambin ŋi fëna.» ¹²⁷ Waŋi wanës «hwënta ryampo kat» fëhnëtanëk viyë vile ŷahanik vi, hode mbalehni vi godina danko nkohahn viyë vile wok kode-na mbalehni vi.

²⁸ Koyëna, kabi nuŷaden inaŵ nte wok kodena mbalehni, camehnënëfuna Wënu ŋa do dokunëhnënëfuna gante nëŋjëdëha ka, g'untënah do g'untakah.

²⁹ Kabi Wën fu ha hwëdëh hunte vëvehned ye.

Nkeya nte nëŋjëdëha Wën

13 Goryin aŷahnëlu gë vëŷënta hun va. ² Antë aryënkwo yotoyehn vëhneh va, kabi vëryampo, ge ntini rac, nŋotoŷehnenihëhni wamëleka ŋa hara vëyëtëna. ³ Dënkwëtaryinëhni vële sëdik va, had ŵuhnë fëna cëdaryirun gë vëhni, do gë vële horotëntëde va fëna, kabi ŵuhnë fëna, kwëhñarun mbahn.

⁴ Vahnë va fop tëfëkëhni ntënëni iñëh ŋa do ipad vële yëlëlek va fëna pac. Wënu ŋa kitinëdëhëhni vële lid ndakëntal meh gë vësan vëyëlah ma vësëval vëyëlik vële yëkëlehnëdëhëhni vëhaŵary.

⁵ Antë injahn koryi ŋa ndënkwoy vanjasa hun va; natëryiŵu g'ile hwëhñarun ŷa, kabi Wënu ŋa ntehnëk umë dënk:

«Hali, tavëdila,
dënkwëdila!» ††

⁶ Soŋe umë ye koden nësin gë tama:

«Ahwëhn a yijëd ndemaŵo, ñoñ dakëdilohna.

Ye kodëni ntiniho vahnë va?» ‡

⁷ Dënkwëtaryinëhni vële yenëhnëkuno haryënkwo va, fëyakuno wanës Wënu ŋa. Naharyin gante nkeniho ka do vile ŵatik hnë uwám lëŵ hni hna do tëfëtalehnëryin ikwëtahn ntëŵ hni ŋa. ⁸ Yesu Këris arac fo ye yëhno gë dol, do nkod koyëna kantëm.

⁹ Antë aravu arokayiwu gë fop wasifa vakarëŋa vanëmpëlah. Njivëk vambëry va njaŵëninëfu g'ipërëna

† 12.26: Ase 2.6 †† 13.5: Yosuwe 1.5; Divëta Sariya 31.6, 8 ‡ 13.6: Wahnëŵ 118.6

Wënu ŋa; bare sariya soŋe uryav ŵa ndemadilihna vële rëfëdëha va. ¹⁰ Kwëhnaŷihnek hn'ile cënade sadëha, do vësëna vële ryokunëd sank hna tëfëlihna tokëni ile ŵatik hnam ŷa.

¹¹ Ani, asëna wasadëha asankaf yojëd sat wulaŵ hnë waŷëŵa wasëvah hna soŋe tavëhn wameh ŋa, do vim-bahn wulaŵ warac pëdëde kamëhni ryaha hna. ¹² Soŋe rac ye Yesu fëna cëmëk kamëhni nkol hna, danko pacënah bulunda ŷa gë sat lëŵu ŷa dënk. ¹³ Awa, cah-nënëfu pankëlin g'umë hamëhni ryaha hna, do dëbënëfu usëfënahnah ryampo fo g'umë. ¹⁴ Kabi kwëh-nayilënëhna gëd ani nkol nte viyëd kwëlëkwël; nte yijëd ŋa yëkëlehnëden.

¹⁵ Pab gë Yesu, yëdanëfuna Wënu ŋa kwëlëkwël icëmb had sadëha, umë fëhnëtanëk wanës vële yavëtëdeha g'Ahwëhn. ¹⁶ Antë aryënkwo idi ufërën ŵa gë cahël ile hwëhñarun ŷa, wëli sadëha le hnëŋjëdëha Wënu ŋa. ¹⁷ Maŵëhnëryinëhni vëvë haryënkwo hun va do dënënëryinëhni. Njëkadëni vintaŵary hun nketëni vahnë vële rëfëka tëfëtanëniha Wënu ŋa doku lëŵ hni ŷa. Tac, age maŵëhnërunëhëhni, ntidëni doku lëŵ hni ŷa g'uhnatah, genëhnëdilihna idib, rac demadiluhna.

¹⁸ Yëfaryindëna Wënu ŋa soŋe fu. Apacahnëkëfu ñoñ kwëhnalëfuhna ile heŷandebun. Njëkëlehnëdëfufun lifu fop g'afërën. ¹⁹ Ile rëyëdëmu ntëbi ŷa ayëfaŵu danko yiju ñap ŷal hun.

Iyëfa gë simpaŷi

²⁰ Wën hwëhn yam ŷa kayëndëka fagant vësëm hna Ahwëhn fu ŷa Yesu Këris, umë ale ye aheryëherya asankaf wape ŋa. Do sat sadëha lëŵu ŷa nuŷanëkëfu kwëtëla nte viyëd soŋe kantëm. ²¹ Arabi unji Wën nti mëkin ntiyin fop ile fërënak danko padënin iña dëŵu ŋa! Arabi nti hnë fuhnë, pab gë Yesu Këris, ile hnëŋjëdëha ŷa! Cëmb inja nke gë Yesu Këris soŋe kantëm! Amina!

²² Vëŷënta mën, tëyëdëmu, maŵeryin g'iduñëna waŋi wanës wante hamënaŷehned; yabena.

²³ Yëtëryin, aŷënta fu ŷa Timote tavik. Age njijek ñap, njiryidëfun gë ami ayëkijiwu.

²⁴ Gaŷëryinëhni vëvë haryënkwo hun va gë vëfacah va fop. Vëyënta fu vëvë Itali va nkaŷënihu.

²⁵ Arabi ipërëna Wënu ŋa nke gë ŵuhnë fop!

Sak

Wade yehëhna hnë inji kayëte

Ale herëk inji kayëte ña tufëhnana bare namu cery sali ña ntehnëk Sak, aheryu Yesu, herëhnëkëhni vële hwë-tahnëk sampëk duniya li. Akerëk mpëd yëbëlan bëhn wafëhw imbëd gë bëhn wafëhw imbëd gë ryaŵ gë wahi (50 gë 62) ga ndëcëk hnagi Yesu ya. Hnë kayëte hna, wanira wayabah njëdahnëd gante nkehahnëdëni vële hwë-tahnëk haryënkŵ Wënu ña gë vëyëntaŵ va. Yëb le hnëfak ye iyï: «Ahnë ntehnëd mpëd: “Wëjë, kwëhnaru ik-wë-tahn, ami viyë vifërën lidëfu. Tufërye bi hak kodu ahwëhna ikwë-tahn hara didila fërën! Ge ami ye, gë ile lidë-fu ya tufëdëmi ikwë-tahn mën inja.”»

Sak wëdahëse hnë uwám vë fac-wo-fac mbalë-tahnëd soje karanahnëhni karan nte wok dakëna nkwëry: Sisikulu, pahnac, hwëdëh.

Wëlin wanës wakwëhn nafa hn'inji kayëte: kwë-tahn, vëyënta, sariya, iña duniya, hakili, hwëdëh, wameh, vëvetak/vëhaÿëhnah, ryëŵ.

Wëlin gante nke kayëte ka:

Simpaÿi (1.1)

Yaŵë-naryin hnë haÿëhnah g'uvetak (1.2-11)

Ile ŵatik hnë Wëñ gë ile wok matina hn'umë (1.12-3.18)

Iña duniya, iñëŵ Wëñ (4.1-17)

Unira vëvetak (5.1-6)

Duñëna gë iyëfa (5.7-20)

Simpaÿi

1 Vëyënta mën, nkaÿëdëmu ðus. Ami Sak, aryokuñëhn Wëñ do gë Ahwëhn a Yesu Këris, herëhnëryidëhu, ŵuhnë, bulunda Wëñ le sampëk hnë duniya yi fop †.

Yaŵë-naryin

² Ntehnëdëmu, ge nkedëhu sifa uryëñah ŵa fop, pëlyarin had uhnatah sankaf; ³ njëtërun, ge ikwë-tahn hun ña njaŵënad hn'uryëñah le yedëhu hna nkwë-nëdëhu kamëna ña. ⁴ Age kamëna hun ña padëk nkedun vësatah ðus, vëhwëhn ŵeh këm, do ñoñ go-jëdilu-hna.

⁵ Age ahnë hnë ŵuhnë nkojëka hakili ya, tëfëka tëya Wënu ña, do umë njëdadëha, kabi njëdadëhëhni vah-në va fop gë uhwëhna nëf hara nahalehnëna. ⁶ Bare ahnë arac tëfëka tëy g'ikwë-tahn Wëñ hara gwa-jëlehnana, kabi ale wajëlehnak a gë ibonkëlo wënkawov nte matëndëk sël do peñëlehnëd gante-wo-gante mëntëlëni. ⁷ Sifa ahnë arac antë mbëra naha nuÿad iñë Ahwëhn hna. ⁸ Ale wajëlehnad ye do kahnëndadina kwëlëkwël hn'ile ntid hna fop.

† Bulunda Wëñ le sampëk hnë duniya yi fop: Sak ntehnëk, vële rëfëdëha Ahwëhn a ye wahnënk pëhw gë wahi wavë Isërayel.

Haÿëhnah g'uvetak

⁹ Arabi aÿënta mën ale haÿëhnëk a nata kabi matëndik haryënkŵ Wëñ hna, ¹⁰ do avetak a nata ge Wënu ña ñoyëka. Ndëcëd gante caŵëd wapëtel ki. ¹¹ Ulav ŵa pëhnið, yakah lëŵu ŵa hankëñëd; ufëtel ŵa njod do idël inja godina nkwam. Koyëna nked soje avetak a fëna, nambëde fagant doku lëŵu hna.

Ile ŵatik hnë Wëñ gë ile wok matina hn'umë

¹² Mbetak ale hamënak hn'uryëñah hna, kabi ge mëkak, nuÿad uwám usër ule ntehnëk Wëñ njëdadëhëhni vële ÿahnëka va.

¹³ Ge ahnë njëkëhnahnik, antë ntehn Wënu ña yëkëhnahnedëha, kabi Wënu ña kodena njëkëhnahni menëhni, do umë dënk yëkëhnahnedëna ahnë. ¹⁴ Ale-wo-le njëkëhnahnik ge mbënakëfu do pëlaÿinëkëfu g'iña fu ña dënk. ¹⁵ Tac iña ña nked had idonk asëval, do ŵeh nagëd; do ge ŵeh ŵa naÿëk hafo pad, icëm nagëd.

¹⁶ Vëyënta mën, vële ÿahnëbu ðus, antë mpaÿëm-paÿawu: ¹⁷ fop uyëd yivah ŵa, fop buña wamah ya g'ambin matik; hnë Wënu le ye Rëm Wahumpen hna matik. Umë gwëcëtaðina had icën nte pakëtëlehnëd ulav. ¹⁸ Wënu ña ntik naginëfu g'ahaŵary gë wanës

toña wadewu ña, nkehahnin vëryënkwëryënkw hnë ile ntik hna fop.

Idi wanës Wën

¹⁹ Vëyënta mën, vële ñahnëbu ñus, tēfëku ayëtu iñin: ale-wo-le tēfëka njanc nëpa ña, bare antë njanc nës inja do dav inja; ²⁰ kabi ntavah ahnë nagëdina le satëk haryënkw Wën hna. ²¹ Soñe më ye, tavëryin fop ile ronkëned ña do gë fop le wënedëha ahnë ña. Kacaryin g'uhnatah wanës wante tañëk Wën hnë wuhne ña, kabi kwëhna fanka soñe pehët vintañary hun va.

²² Antë nëñu nëpañi fo, bare diryin le nësëd ña, ge gena umë wuhne dënk rokañ vankaf hun va. ²³ Ale hnëpañ wanës ña do didil ile nkweyëd ña, nke had ale yëkañ hnë njëka: ²⁴ ge puhnañ yëka ña, njid do ndënkweñ tañ gante nke ka. ²⁵ Bare ale fëcëtañ gë yasery *sariya* satah le yëdañëhëfu ipëh ña, natëlahna soñe nëpa tac ndënkw tañ, bare ntid le nësëd ña. Awa, ahnë arac nëfañëha hnë ile ntid hna fop.

²⁶ Age ahnë ntiyahneka Wënu ña nëñëka gë umë do mëkëna pëla wës lëwu ña, tokak nkaf ntëwu ña dënk: ile liyahneka kwëhnana nafa. ²⁷ Wëlin ile hnëñëdëha ñus Wënu ña, Rëm ña: ipab vukëryëm gë vësëval vële cëmariyëk vësan hnë uyiwëhnañ lëw hni hna do kehay viyë vivë duniya vi antë tonkënefu.

Idëbëndëlehn vahn

2 Vëyënta mën, wuhne vële hwëtahnëka Ahwëhn fu asëmbik a, Yesu *Këris*, antë alëbëndëlehnënduni vahnë va. ² Mëntëk had inji tēfëta: asan avetak, ale liyak anënk sanu gë viyi viwamah, njijëk hn'ile mbarërun hna do ahañëhnañ ale liyak viyë viwëh fëna njintëlehniji hnë mbara tac. ³ Ge kacarunëha ale sudak viyi viwamah ayi do alehnuna: «Dañary ani, laña lënah li», do hañëhnañ ntehnëdunëha: «Wëjë, gory ahahn» ma «Dañary nkal li», ⁴ awa ge koyëna ntidun, ntëbëndëlehnëdunëhëhni vahnë va do g'intañary meh kitiñëdunëhëhni.

⁵ Nëparyin, vëyënta mën, vële ñahnëbu ñus: gena bi Wënu ña tēhnañëhni vëhañëhnañ vëvë duniya vi soñe mbetahnëni kwëtahn hna do nuñani sah Inañ nte ntehnëk njëdañëhëhni vële ñahnëka va. ⁶ Bare wuhne, mbanëdunëhëhni vëhañëhnañ va! Gena bi vëvetak va vërehnëdëhu do yodëhu vakitiña hna? ⁷ Vëvetak va yëwëd wac fëren le njëdaku Wënu ña.

⁸ Awa, ntidun le sanjëk ge mañëhnerun *sariya* Inañ Wënu ña gante kerik ka: «Ñahnëryehna añënta hu ña had wëjë dënk.» ⁹ Bare ge ntëbëndëlehnëdunëhëhni vahnë va, uñeh lidun, mañëhneluhna iñi *sariya*, awa ntavah Wënu ña cëlahnidëhu. ¹⁰ Ge ahnë mañëhneka akwëda ndampo *sariya* ña, lakënde mañëhn vañëntañ va, ntëntahnëk *sariya* ña fop. ¹¹ Gena bi Wënu ña umë lehnëk: «ant'ayëkëlehna asëval ahañary.» Ntehnëk fëna: «Ant'aryaña ahnë.» Awa wëla yëkëluhna asëval ahañary, ayañata ahnë, mañëhnelihna *sariya* ña.

¹² Awa, ile-wo-le hnësedun ña do lidun ña yëtëryin kitiñëderun gë *sariya* ile fehëtëd vële wäwëhneka va.

¹³ Hnë fac kiti hna, Wënu ña kañëhnañëdilahna gë ale wok kañëhnañëdilahna gë vëyëntañ va; kañëhnañ ña yañëk gë ikiti ña.

Ikwëtahn gë ile lidë

¹⁴ Vëyënta mën, ye nëfañëha ahnë ge ntehnëk: «Kwëhnabu ikwëtahn», ge tufahnëdina gë ile ntid ña? Sifa ikwëtahn tac, koñ bi pehëta? ¹⁵ Age ntehnëk añënta fu aryampo wok kwëhnana viyi vile ntiyañ ma le tokëd wafac wä fop, ¹⁶ ye hnëfañëha ge ntehnërunëha: «Yiryeyi yam; cudary do tokëry afo afihñ», ge yëdaluñahna ile valëka ña? ¹⁷ Koyëna nke soñe kwëtahn inja: ge tufahnina g'ile lidë ña, ikwëtahn cëmah ye.

¹⁸ Ahnë ntehnëd mpëd: «Wëjë, kwëhnaru ikwëtahn, ami viyë vifëren lidëfu.»

Tufërye bi hak kodu ahwëhna ikwëtahn hara didila fëren! Ge ami ye, gë ile lidëfu ña tufëdëmi ikwëtahn mën inja. ¹⁹ Kwëtahnëru Wën hudampo fo yehëhna? Carjëk ñus! *Wayine* ña fëna kwëtahnëni hafo mbalëndëni.

²⁰ Wëjë inji ntëhn! Ñadila bi ayët toña ña? Ikwëtahn ña kwëhnañina nafa ge diyina ile rufahnëd! ²¹ Wënu ña hak njavëtëka acërakëlo fu ña Abëraham catëk? Gena bi soñe ile ntiko ña ye, ante njëdañëkawo aju Isak *hn'ile cënade sadëha* hna? ²² Nuru, ikwëtahn dëwu ña gë ile ntik ña tēfëläni do ile ntid ña fadëndanëk ikwëtahn dëwu ña. ²³ Koyëna ntiyako ile nësëko Vikerëh va: «Abëraham kwëtahnëkawo Wënu ña do soñe rac Wënu ña pëlakawo umë catëk.» Do lawo macëkawo. ²⁴ Awa nurun, Wënu ña gë ile ntid ahnë ña njavëtëdëha ahnë arac catëk, gena g'ikwëtahn inji fo.

²⁵ Koyëna nkeho soñe Rahab ña fëna, asëval ale wafëdëho nkaf ntëwu ña. Wënu ña njavëtëkawo catëk soñe ile ntiko ña ante kacakëhniwo vahnë vëva Isërayel vële fayiko va do ndemahni tēfëni nkañ kañary. ²⁶ Awa, ge ahn'a gona njënënd cëmëk, ndampo fo nke, ikwëtahn nte wok tufëhnañina ña cëmëk.

Ipëla wës

3 Vëyënta mën, antë ayabu vëharan vahnë, kabi njëtërun fuhnë vële haranëdëhëhni vahnë vi, yapëhnañëde kitiñ hna ntëbini vëyëntañ vi. ² Fuhnë fop ntëntëdëfun ñus. Age ahnë nësëd hara dëntëdina, ahnë arac catëk, mëkëd pëla nkaf ntëwu ña hnë le-wo-le hna. ³ Gena bi karafe lidenëhëhni wafahnac wä soñe mañëhnañëndënihëfu? Koyëna koden njërëkëtëlehnin vimbahn vidëw hni va fop. ⁴ Ma kat, naharyin wakulu ñi: la nañ ñus do sël hwëhn fanka peñëndëhni, gë fandëhwëra fatoy njiryeryëde gante ñañe ka, do njid hn'ile ñañ ale yaryaryëd hna.

⁵ Ndampo fo nke soñe ryëw ña fëna; iñë ile vak ñus ye hn'imbahn hna, bare nañënañ do canëd wanës wacankaf. Yëkëryin, fakwëdëh toyë koñ pëd fëk sankaf!

⁶ Awa, ryëw ña gë hwëdëh mëntëläni. Duniya wameh ye hn'imbahn fu hna, tonkëned imbahn ña fop. Pëdëd

duniya lëw fu ya fop gë hwédëh hunte watik janama hna.

⁷ Vahnë va kodëni ntini maŵëhnënihëhni wulaŵ ŵa gë wusëry ŵa gë ile huhad do gë ile ye wov hna. ⁸ Bare ryëw ŵa, ahnë kodina nti maŵëhn! Iñë ŵeh le wok ñëwëdina muk yam ye, do pëbëka wanto. ⁹ Gë ryëw ŵa njëwëden icëmb Ahwëhn a, Rëm fu ŵa, bare fënali gë umë ndëwanëdenëhëhni wameh ña vahnë vële ntik Wën mëntëlëni gë umë va. ¹⁰ Wanës icëmb do idëwan ŵeh sahnëd hnë wës ryampo fo. Vëyënta mën, tëfëlahna nke koyëna. ¹¹ Hayalin hante sanëd wënka wanëjah gë wañañah gena. ¹² Vëyënta mën, anuŷ kod bi ntëw wacalav? Acalav fëna kod bi ntëw wanuŷ? Ndampo fo nke, hayalin wënka wañañah fëna kodina njalën wënka wanëjah.

Soje hakili

¹³ Nke bi hnë ŵuhnë ale liyahnëka kwëhna hakili? Arabi tufahnënd hakili lëwu ŵa gë viyë vifërën vile ntid g'ibana va. ¹⁴ Bare ge iñëwary gë iña dëb vëyëntaŵ ña fëbëku wasakahn hun hna, bokawo ahnañëndu, ahnësëndu koyëna ile hnëmpëlëk gë toña ŵa. ¹⁵ Iyi sifa hakili cëlidina g'ambin; ibë nkal ye, iba vahnë, gë Sintani dënk. ¹⁶ Toña ye le nke iñëwary gë iña dëb vëyëntaŵ ña, hnam nked fop vankeya vameh va do yam godina. ¹⁷ Bare ahnë ale hwëhna hakili vë g'ambin ŵa ahnë afacah ye ryënkwëryënkŵ ŵa, tac ñad yam ŵa do nënëk nkenti, pëbëka kaŷëhnahn gë viyë vifërën, dëbëndëlehndilëlihna vahnë va, do tokadilëlihna. ¹⁸ Vële yad yam va, gë yam ŵa campehnëdëni usatah ŵa caharab lëw hni, had uhnëda, do satah ŵa mbarëpëdëni.

Iña duniya, iñëw Wën

4 Ne matid wasonko ŵa gë wamët ña yëbëlan hun? Iña nte wëtëd hn'imbahn hun hna matid. ² Ñadun iñë, bare kodiluhna ahnuŷawu, awa pëhwëtaðun aryaŵuna ahnë; përeku g'iñë ahnë, bare kodiluhna ahwëhnawu, awa afëgwëlehnu sonko do gë uwët. Nuŷaluhna ile yadun ŵa, kabi muntalunahna Wënu ña. ³ Do la aŵuntawu, nuŷadiluhna, kabi këm fo muntadun: alihahnu iña hun ña fo rëyëdun. ⁴ Tavërunëha Wënu ña! Yëtëluhna bi iña viyë iyi duniya yi iyew Wën ye? Ale yad nke lawo duniya ŵa aŷew Wën ntiyað. ⁵ Gena aki fo nësarëd Vikerëh vi: «Wënu ña ñad ðus iyir nte ntik hnë fuhnë ña.» ⁶ Tac Wënu ña njivëk ðus hnë fuhnë. Soje umë Vikerëh va më lehnëk: «Wënu ña ñëwëkëhni vële hnañënað va, bare tufëdëhëhni ipërëna dëwu ña vële vanad va.» [†] ⁷ Awa, banaryin Wën hna; ñwëyëhnyëryina Sintani do nkaryëdëhu. ⁸ Tëharyina Wënu ña do tëhadëhu. Pacënyarin wëbák ña, ŵuhnë vëwën vi; pacënyarin vinahan hun va, ŵuhnë vële wajëlehnad vi! ⁹ Yahnaryin, geryin hnë wakwëy, do koryin; arabi waryas hun ŵa mbaca wako, do hnatah hun ŵa mbaca yiŵëhnah. ¹⁰ Banaryin haryënkŵ Ahwëhn hna do nañëndëdëhu.

† 4.6: Wanira 3.34

Soje ikitiñ aŷëntaŵu

¹¹ Vëyënta mën, ant'alehnëlëndu wameh. Ale lehnëka wameh aŷëntaŵu ma hitiñëka ŵa, ahnë arac sariya Wënu ña ntehnëk do kitiñëk. Wati rac, ahitiñ sariya ŵa ntiyak, gena ale ŵaŵëhnëk. ¹² Wënu ña yëdahnëk sariya ŵa do umë fo ye ahitiñ a; umë fo hoð pehëta ahnë ma mbëvehna. Awa wëjë ale hitiñëdëha aŷënta hu yi, mo liyahnëki yeru?

Soje inaŷëna

¹³ Tame, nëparyino, ŵuhnë vële lehnëd: «Dol ma acahn njidëfun hnë inji naŵ, bëhn lidëfun hnam, igwaf rëkëdëfun wafëndëfu do nuŷadëfun koryi.» ¹⁴ Wuhnë, yëtëluhna bi hak nked duniya hun ŵa acahn! Had fëc-ahnunt fante sahnëd do ndëcëlehn tañ nkerun. ¹⁵ Wëlin ile rëfëku ahnësu ŵa: «Ge Ahwëhn a maŵëk, cëmëdilëfuhna do ntidëfun iŷin gë ŷin.» ¹⁶ Bare hali, ŵuhnë nañënadun gë wanës wacankaf. Iyi sifa nañëna fop yivëna wëla toye.

¹⁷ Awa ge ahnë njëtëk gante ntide ufërën ka do dil, wameh ntik.

Unira vëvetak

5 Tame, nëparyino, ŵuhnë vëvetak vi! Koryin do yahnaryindën soje wameh wante yad njohahnu ña! ² Paryi nke hnapul hun ŵa nkëlëd do viyi hun va tokëdëni vamaŷ. ³ Sanu hun ŵa gë koryi hun ŵa nkal fërekanëd do nkal tac rëkendëhu; tokëd vimbahn hun va had hwédëh. Hnë wapuya duniya hna mbarëparun hnapul. ^{††} Nwëyërun cosëdilunihna vële ryokuñëh-nëku wëhaŷ hun va. Rumpah sankaf ye! Wadëka vëvarëp roka hun va tëkëk hafo vanëf Wën Ahwëhn Fanka hna. ⁵ Hnë uvetak sankaf gë fop ile hnëjëdëhu nkerun nkal li. Konënarun had wusaŵ soje fac ile ndaŵahnëdëni ŵa. ⁶ Kitiñërunëhëhni vële wok vëlina iñë va do ndaŵëhnërunëhëhni; vëyaŵënanëluhna.

Duñëna gë iyëfa

⁷ Awa, vëyënta mën, duñënyarin hafo Ahwëhn a mbokaj. Yëkëryina ayama gante nduñënað ka napatënd nkal iña njivënhëna uhnëda ŵa do nuŷa roka yabah le mbarëpëd: njëtëk tëfëka tëv hafo sama ŵa pu. ⁸ Duñënyarin ŵuhnë fëna; yaŵënyarin ðus, kabi Ahwëhn a mbokajëd biyëdina!

⁹ Vëyënta mën, antë aŵëhnandun soje Wënu ña antë kitiñu. Tëkik, rënka hun hna nke! ¹⁰ Vëyënta mën, dënkwëtaryinëhni wakila wante hnësëdëho g'uŵac Ahwëhn ña: tëfëtalahnyëryin iduñëna dëw hni hnë horot hna. ¹¹ Ntehnëk nëfakëhni vële yaŵënak horot hna. Nkwëryërun ga nësëde soje iduñëna yaryah iba Sob ña [‡], do njëtërun le njëdaka ŵa Ahwëhn a wapëta hna. Ahwëhn a kaŷëhnahnëdëha ðus do kwëhna nëf.

¹² Dënkwëtaryindën wañi, vëyënta mën: antë alëkëndu gë ambin ñi ma g'inkal inji, ma gë sifa ntëka-wo. Ge

†† 5.3: Matiye 6.19-20 ‡ 5.11: Sob

ha ye, dehnëryin, «Ha» ge hali ye, dehnëryin «Hali» fo, soje antë kitiŋu Wënu ŋa.

¹³ Nke bi hnë wuhñë ale horotëd? Arabi muntand. Nke bi ale natëk? Arabi njëwënd icëmb Wënu ŋa.

¹⁴ Nke bi ale resëk hnë wuhñë? Arabi macëhni vëvë haryënkw cery sali va; vërac njëfanëdëniha turatëndëniha wagu nkaf hna g'uŋac Ahwëhn a. ¹⁵ Iyi sifa njëfa nte liyik g'ikwëtahn ŋa, pehëtëdëha ares a: Ahwëhn a matëndëdëha, do wameh wante ntik ŋa tavëhnëde. ¹⁶ Awa putaryin wameh hun ŋa yëbëlan

hun, do yëfanëhnlëryindën, soje ayërenahniwu. Iyëfa ahñë asatah a kwëhñak fanka dūs. ¹⁷ Eli ahñë gë fuhñë ki yeho: njëfako g'ikwëtahn soje antë tèv, do tèvëlohna hnë wabëhn watar gë fagant bëhn. ¹⁸ Tac më mbok njëfa kat; awa më tèvëk do sama ŷa më njivëk dūs.

¹⁹ Vëyënta mën, ge aryampo hnë wuhñë tavëk nkaŋ toña ŋa do ahaŋary mbokaryeta, ²⁰ yëtëryin iŷin: ale vokaryika aŋen hnë nkaŋ përen hna, pehëtëdëha icëm iŋa do tavëhnëde wameh wayabah.

1 Piyer

Wade yehëhna kayëte Piyer

Piyer afayik Yesu Këris yeho. Yesu macëkawo wati nte pëladëhëhniwô wëyis ña. (Lik 5.1-11; Matiye 4.18-22) Wati rac Simo macëdeho. Ahwëhn a Yesu nkwëcëtëkawo wac ÿa Simo maca Sefas (San 1.42), umë fëhnëtanëk taka (gë watëvav ña, «pierre»).

Wati nte ndokunjëdëho Yesu ña, Piyer ðarël lëwû nkeho kwëlëkwël. Mama nkehahnëko rac, anjahëtakawo Ahwëhn a wahwënta warar, gante ntehnëkawo Yesu ka ani gë pëlahnënde ÿa. Ankentahniko hnë viyary vëryënkwëryënkw g'iyag nte pëyayiniho ibëhn Yesu ña do, ga ndëcëk watac, nkoko kahnënda hnë pëyahh Wanës Wakasëk hna.

Ntiyahnëkëfu paryi Piyer Rom hna nkeho ga cëmëk Afayik Pol hnë bëhn wafëhw imbëd g'iryañ gë warar ma bëhn wafëhw imbëd gë ryañ gë wahnah (63 gë 64) ga ndëcëk hnagi Yesu ÿa.

Piyer kerëhnëkëhniwo kayëte ntëwû ña vële hwëtahnëk ye hnë vankol imbëd vambë Asi Toy hn'ile macik gaki Tirëki hna. Andënkwëtehnedëhëhni wayëhw nuñani hnë Këris hna do kamënañehnehni fëna mañwëhneniha Wënu ña pañ gë wahorot do ibërehn soñe ikwëtahn ntëw hni Këris ña.

Piyer tëyëdëhëhni fëna ntënënelëni: ale-wo-ale pañ gë vësankaf va, vëryonkuñ va pañ gë vële hwëhnëkëhni, vësëval va pañ gë vësan hni, do vësan va pañ gë vësëval hni.

Wëlin wanës wakwëhn nafa hn'inji kayëte: uhorot, imañwëhn, wameh, iyir.

Wëlin gante nke kayëte ka:

Simpañi (1.1-2)

Itama g'imac njasa pacah (1.3-2.3)

Itaka nte yënëd gë bulunda le rëhnayik (2.4-12)

Imañwëhn (2.13-3.7)

Uhorot lakënde alind ufërën (3.8-22)

Itav wameh do demal (4.1-11)

Mbetani vële horotëd had Këris (4.12-19)

Vicër gë vële hahnëndak va (5.1-11)

Simpañi rëkwa (5.12-14)

Simpañi

1 Ami Piyer, afayik Yesu Këris ÿa, herëhnëryidëhu wuhne vële tëhnak do ye vëhneh sampëk hnë wayal Pon gë Galasi gë Kapados gë Asi do gë Bitini vi.
² Wënu ña Rëm ÿa tëhnaku had gante njëtëko kobëri ka; gë Iyir Ipacah ña pitirun soñe lëwû. Ha, tëhnaku ðanko añañwëhnhannuna Yesu Këris do pacënahnu g'icëlëvahn sat lëwû ÿa.

Arabi ipërëna ña gë yam ÿa nkwënawu ðus!

Itama nte wok cëmëdina

³ Cëmbënëfuna ale ye Wënu gë Rëm Ahwëhn fu ÿa Yesu Këris: hnë ikayëhnhann cankaf ntëwû hna, anagëkëfu g'ahañary g'imat Yesu Këris fagant vësëm, soñe nuñayin itama nte wok cëmëdina, ⁴ do soñe nuñayin intëw inte wok bëvëdina muk, tonkëdina, do igwam ntëwû ña cëvëdina. Irac kwëtëhnëku mbin hna,

⁵ wuhne vële keryëd gë fanka falëwû fa, gë fere ikwëtahn soñe ipëh nte fëhwëtak tufëhna wati rëkwa hna.

⁶ Soñe umë pëbëryiñu uhnatah wã, lakënde soñe wati roy tëfëka ahoroteyehniñu gë fop wasifa wayëkëhnahn. ⁷ Iñi horot tufahnëd ikwëtahn hun ña paryi nke. Sanu ÿa kode përekani, bare hwëdëh hna nude bi nkwamëk. Aki fëna ikwëtahn hun ña le ÿak hnëfak gë sanu ÿi njëkëhnahnik hnë fop wasifa wahorot hna, soñe njëtahni njañwëk. Tac fac le mbokajëd Yesu Këris ÿa, gë fere ikwëtahn hun ña nked idëwan, icëmb do idënë. ⁸ Njahnërunëha hara nulunahna, gaki kwëtahnërunëha hara nulunahna, do uhnatah hun wã camëk hafo le nkoyik kodena tëfëtayi gë wanës, ⁹ kabi tükën ña rëkënëdun ile njëkëlehnëd ikwëtahn hun ña: umë ye ipëh walañary hun wã.

¹⁰ Kobëri ña, wakila Wënu ña njëkëlehnëni paryi nuni hak Wënu ña pëhëtëdëhëhni vahne va. Apëyahneniho soñe inji pëh nte njëdadëhu Wënu. ¹¹ Wakila watac njëkëlehnëni njëtëni guve do hak ntiyad irac. Iyir Këris

ña hně věhni nkeho, do pëyahněko kobëri ña wahorot wale rëfëkawo nuŷa Këris ña do g'icëmb inte rëfidëha ña. ¹² Wënu ña njëtëdanëkëhni wanġi wanës gena soñe lëw hni dënk, bare soñe hun yëdahnik. Doliŷi vēfëyahñ Wanës Wakasëk ña nësëhnënihu watac gë Iyir İpacah nte yëdahniġik ambin ña. Do wamëleka ña dënk ñadëni dus njëtëni rac.

Imac njasa pacah

¹³ Soñe umë ye, naharyin ile rëfëka aliwu ŷa, në-garyin do kwëtëryin fop tama hun ña hně uyëd İpeh nte yëdaderun fac le mbokajëd Yesu Këris ŷa. ¹⁴ Maŷëhnëryina Wënu ña had vutah vupërën: Ant'arë-fu viña vimeh wabë kobëri ña, wati nte nkorunëho yëtëluhna toña ña. ¹⁵ Bare had gante pacëk ale wacëku ka, wuhñë fëna geryin vēfacah hně fop vankeya hun hna, ¹⁶ kabi kerik: «Geryin vēfacah, kabi ami pacëbu.» †

¹⁷ Hñë wayëfa hun hna, macëdunëha «Apa» ale hitiñëd ale-wo-le ile ntik ŷa hara dëbëndëlehnëliheñnihna vahnë va. Soñe rac ye, geryin vēlënën Wën, wati le yehahnërun nkal li. ¹⁸ Ankeya nte hnuŷarun gë vacërakëlo hun vi yiryeryëdina karyënk. Bare njëtërun, Wënu ña cosahnëk icos cankañ soñe pehë-tahnu hně anġi sifa nkeya. Dinahna gë viŷë vile fërëkañ, had sanu ma kori. ¹⁹ Bare pehëtëku gë sat fërën Këris ŷa, umë ale ye had fape fante wok kwëhnana dahëse wëh do ñoñ nudena ile wek. ²⁰ Wënu ña tēhñakawo ani gë ntihañënd duniŷa ŷi, atufahnëka gaki hně waŷi wawati wale ye warëkwa, soñe hun. ²¹ Wuhñë, pañ gë Këris kwëtahnërunëha Wënu ña, umë ale vēhnëdanëka fagant vēsëm do yëdaka *icëmb*; aki kwëtëdun ikwëtahn hun ña do itama hun ña Wën hna.

²² Maŷëhnërun toña ŷa do koyëna pacënerun vintaŷary hun va, alihahnu İjahnël catah vēŷënta hun. Nahnëlëryin dus gë vēŷënta hun gë ntaŷary hun fop. ²³ Nagirun hně uwám hasëk, ule wok matina hně uh-nëda ule fuñ bare ule watik hně uhnëda ule wok cëmëdina: Wanës Wën wabë kantëm. ²⁴ Kabi, «Mbahn ġi nke had dël,

do fop icëmb dëwu ña had ufëtël dël;
dël ña kankëd do ufëtël ulëwu wä njod;

²⁵ bare unës Ahwëhn a nkoñ kantëm.» ††

Uwi nës, Wanës Wakasëk wante fëyayirun ye.

2 Doliŷi cañëtaryin fop ile wëk; antë arokaŷuna ah-në, antë ayewu vēhurubak, antë ayewu vēŷeŷary, antë ahñësu wameh vēŷëntaŷu. ² Had fanul, balëryiŷu wambël wapacah wante ryavëd ntaŷary ðanko, g'umë, ahnaŷëntiŷu hn'İpeh hna, ³ kabi, had gante nësëk vikerëh ka: «andahërun gante nëñëk Ahwëhn ka.» ‡

Itaka nte yënëd gë bulunda le rëhnayik

⁴ Pëharyina Ahwëhn a Yesu. Umë ye itaka inte yënëd. Vahnë va cañëtaniha, bare Wënu ña tēhñaka, do

† 1.16: Soñe Walevi 19.2 †† 1.25: Esayi 40.6-8 ‡ 2.3: Wah-nëw 34.9

nkwamahnëkawo. ⁵ Wuhñë fëna, nkerun had wëraka wale yënëd wale yëryahnik cery nte nkehahnëk İyir İpacah, soñe ayehahnu bulunda facah vēsëna wasadëha, soñe asënahnu wasadëha gante ntehnëku İyir ka, do Wënu ña tebañ soñe Yesu Këris. ⁶ Ha, ntehnik hně Vikerëh hna:

«Wëli, atëhñabu itaka nte hnëfak

do kwëtëbu hn'İnaŷ Siŷo hna taka ndënkwëryënk.

Ale hwëtëk ikwëtahn ntëwu ña hně ŷalu yëtëdinañna muk usëfëhñah.» ††

⁷ Soñe wuhñë vēle hwëtahnëk, untënah. Bare soñe vēle wok vēhwëtahnëna va,

«Itaka inte cañëtaniho vēvëry vacery ña vacak ye tame inte mbëryahnëk Wënu ña cery ntëwu ña fop.» ††

⁸ Do fëna ntehnik:

«Taka nte nkëwëdëni vahnë,
taka nte hëfëd.» †††

Nkëwëdëni vahnë vērac kabi vēŷaŷëhnëna wanës Wënu ña do koyëna nuŷadëni ile pëhwëtaniho ŷa.

⁹ Bare wuhñë, bulunda ile rëhnayik yerun, vēsëna wasadëha ahnaŷ, bulunda facah, vahnë vēle kwëhnëk Wën. Atëhñaku soñe afëyahnu vantiyehn vacamah vante ntik, umë ale wacëku asahnu mëhwëry hna, arënk u humpen hucamah hudëwu. ¹⁰ Kobëri ña, gelunohna bulunda, bare gaki bulunda Wën yerun; kobëri ña yëtëluhna İkaŷëhnahn Wën, bare gaki nuŷarun İkaŷëhnahn ntëwu. †††

¹¹ Vëŷënta mën, wuhñë vēle ŷahnëbu dus, wuhñë vēle ye vēhneh nkal li, vēle ryëcalëd, nkaŷëtam, tavëryin viña vimeh mbahn vinte wëtaryëd ntaŷary hun. ¹² Kwëhnaryin njasa përen fagant vēle wok vēhwëtahnëlahna Këris; koyëna, lakënde mërahnëndënihu, ntehnëndëni vēwen yerun, afo njavëtëni vantiyehn vapëren hun va do cëmbëdëniha Wënu ña fac le njiñëd hna.

Imaŷëhn vēsankaf

¹³ Soñe Ahwëhn a, maŷëhnëryina asankaf-wo-asankaf: ahnaŷ ale ye nkaf vēsankaf fop, ¹⁴ do wagu-verëner vēle payëk va soñe korotehnëhni vēle wënenđ va do cëkwaryëniheñni vēle liñ ufërën va. ¹⁵ Kabi ile ñad Wënu ña ye, vantiyehn hun vapëren va remë-nayehñëkëhni vēhnënkawah vēle wok vēyëtëna İñë.

¹⁶ Geryin vahnë vēle ye afaya, bare paya hun ña antë coŷ wameh wante liñun ña; geryin vēramp Wën.

¹⁷ Dënëneriyinëhni vahnë va fop, ñahnëryinëhni vēŷënta hun hn'İkwëtahn hna, maŷëhnëryina Wënu ña, dënëneriyina ahnaŷ a.

Imaŷëhn vēryokuñ

¹⁸ Vëryokuñ, maŷëhnëryinëhni vahnë vēle ryokuñehñëdëhu, do dënëneriyinëhni, gena vēle fërë-nak do ryuñënanëdëhu fo, bare gë vēle fërëkak per.

¹⁹ Toña ye, ge mëkarun wahorot wale wok tēfëluhna,

†† 2.6: Esayi 28.16 ††† 2.7: Wahnëw 118.22 †††† 2.8: Esayi 8.14 †††† 2.10: Ose 1.6,9;2.1,23,25

do ryuñenarun soje idênên Wên, rac ye nêfak paryi ŷa. ²⁰ Injehne cëmb yehêhna ge duñenarun ðaf soje ile wênêrun ya? Bare ge duñenarun wadaf ŷa soje ufêrên ile lirun ŷa, nêfak paryi ye haryênkw Wên hna. ²¹ Gena bi rac macêku Wênu ŷa? Kabi Kêris fêna korotêk soje hun; atufêku nkaŷ ŷa ðanko arêfu vacêbêtel vantêwu va.

²² «Umê dina la uŷeh ryampo,

wêla hwênta ryampo tokana ahnê.» †

²³ Umê ale ŷewik, maŷêna njeŷêg, hnê horot lêwu hna nêsêna ntini ŷeh, bare kwêtêk tama ntêwu ŷa hnê Ahitiŷ asatah hna; ²⁴ umê ale, hnê mbahn dêwu hna, ndibêk wameh wadêw fu ŷa kêrêwa hna, ðanko tavahnin wameh fu ŷa, do nkehahnin hnê uwâm satah; umê ye ale sêrechnik soje njêrahnin. ²⁵ Akwêyerunêho had wape, bare gaki mbokajêrun gê cape aheryêherya, ayaŷ walaŷary hun.

Vêsêval va gê vêsan va

3 Wuhnê vêsêval va fêna, têfêka aŷaŷêhnênduni vêsan hun. Ge ntirun koyêna, vëryampo hnê vêhni, lakênde vêhwêtahnnêna Wanês Wênu ŷa, ge njêkêni vankeya hun va, akwêtahnnêdêni. Do fop iŷin wêla nêsêluhna, ² kabi nuðêni gante pacêk vankeya hun ka do tufahnêd untênah. ³ Ant'aryênu igwamêna mbahn, had ryaŷ mul, ma liya wêkayêt sanu, do cuða viŷi vêhambah ntaŷi. ⁴ Hali, gwam hun ŷa têfêka nke mbê bambery ntaŷary hun hna, mbê hakili hnêŷah do hwêhn yam. Iŷi sifa gwam pêrêkadina muk, do kwêhnak vêhni Wên hna nafa sankaf. ⁵ Kobêri ŷa aki kayêtaðêniho vêsêval vëfacah vêle hwêtêko tama dêw hni ŷa Wên hna: ntênêndênihêhniwo vêsan hni. ⁶ Aki nkeho Sara. Ntênênkawo Abêraham; macêdêhawo Ahwêhnu. Wuhnê fêna nkedun had Sara ge ntirun ufêrên hara ñoñ dakêluhna.

⁷ Wuhnê vêsan va fêna, pabëryinêhni ðus vêsêval hun va do geryin ndampo fo, ðenkewêtaryindên fanka hun fa kêñêlahnnêna gê fanka falêw hni fa. Dênêneryinêhni, nuŷadêni had ŷuhnê uwâm sêr le njêdand Wên. Diryin koyêna ðanko wayêfa hun ŷa antê mbok memaŷehni.

Uhorot lakênde alind ufêrên

⁸ Wêlin uhnês rêkwa lêmên: kwêhnaryin fop nahan ndampo fo, do gwëryêlêryin fêna. Nahnêlêryin ntêwêlêlwun had vahnê hun; geryin vahnê vêhnêŷah, do banaryin haryênkw vëŷênta hun va. ⁹ Ge ahnê ntiku uŷeh, antê aliguna uŷeh; ge ahnê njeŷêku antê ayeŷêguna. Dêwanêhnêryindêna kwêlêkwêl, kabi soje rac macahnêku Wênu ŷa, ðanko ndêwahnu.

¹⁰ «Ale ŷað ŷahn uwâm

do nuŷa wafac wafêrên

têfêka mêk ryêw lêwu hnê inês wameh

do ŷês lêwu gê wanês wante rokað,

¹¹ ndarênd uŷeh ŷa do ntind ufêrên,

njêkêlehn yam ŷa do têfêlehn g'intaŷary ntêwu fop.

† 2.22: Esayi 53.9

¹² Ahwêhn a keryêdêhêhni vêsatah va, do vanêf vantêwu va hnêpad wayêfa walêw hni ŷa; bare yêka Ahwêhn a niŷahnêkêhni vêle lid ŷeh soje antê nke aŷew alêw hni.» ††

¹³ Mo lidêhu uŷeh ge kahnêndarun idi ufêrên ŷa?

¹⁴ Lakênde ahnuŷawu wahorot kabi ufêrên lidun, mbe-taðun. Antê ntaku gê ahnê, do antê pëmpêhnhnu.

¹⁵ Bare ntênêneriyina hnê wasakahn hun hna Kêris had Ahwêhn a. Ge ahnê têtêku, kébênaryin ayabahnu ita-mahn nte hwêhnarun ŷa. ¹⁶ Bare diryin wajira fo do g'untênah, g'ikwêhna nahan pêrên, ðanko vêle hnêsêd uŷeh soje nkeya pêrên hun gê Kêris ŷa cêfêhnêhni soje ile njeŷênihu ŷa. ¹⁷ Ha, ge Wênu ŷa ñað, apecek ahorot hnê wapêrên wante lidu ŷa g'ile horotêdu hnê wameh wante lidu ŷa. ¹⁸ Kêris umê ðenk korotêk hafo cêm hwênta ryampo fo soje wameh ŷa fop; umê ale wok menêna, acêmêk soje vahnê vêwen va. Ntiko koyêna ðanko njiryeryahnu gê Wên. Pab g'imbahn ntêwu ŷa ndaŷiko bare pab g'iyir ŷa mbokaryijik wâm hna. ¹⁹ Do njiko had iyir pëyahni imêk ntêwu ŷa wayir wale sêðiko kaso hna, ²⁰ vêle woko vêŷaŷêhnêlahna Wênu ŷa kobêri ŷa, ante tufahnêdêho duñêna ntêwu ŷa wati nte ntidêho Nowe sisikulu ŷa. Vahnê vêle fehêntiko wênka va vëyabêlohna, mbêd gê vêrar fo nkeniho. ²¹ Wanŷi wênka yeho had yarya le fehêtêdêhu gaki ŷa. Iŷi yarya, gena idag ronk mbahn. Hali, dahêse ye le rufahnêd mêtâ imac Wên g'inahan pêrên. Rac fop ntiyað gê fere bêhn Yesu Kêris, ²² umê ale hayêk ambin do lañak farêhw Wên hna. Wamêleka ŷa, gê vêsankaf va, gê fop vëŷi vëŷêntaŷ vile hwêhnak fanka ambin hna maŷêhnêniha.

Itav wameh

4 Atac, kabi Kêris korotêk mbahn ntêwu hna, ŷuh-nê fêna, kwêhnaryin nahan ndampo fo gê umê. Gena bi ale horotêk mbahn ntêwu hna ravêk wameh ŷa ² ðanko, hnê wafac wale wojêka ŷa nkal li, uwâm lêwu ŷa nke gante ñað Wênu ka, do tav wêbal wameh wêba vahnê? ³ Gwêrênkehu wati idi had gante ñaðêni ntini vahnê vêle wok vëŷêtêlahna Kêris va: aki fo nkeyarêdêni, têfêdêni wêbal wameh, andêwêdêni, atokêdêni ðécêt do cedêni ðécêt uñen bulunda hna, cêmbêdêni waravahn wasêfêhnahnah. ⁴ Gaki, kabi goluhna arêfêlêndu, gê vêle wok vêhwêtahnnêna va, hnê vankeya vameh ðécêt hna, apëmpêhnhnêkêhni, do anjeŷêdênihu. ⁵ Bare afo nkabahnêni haryênkw Wên hna wante ntini ŷa. Akêbênak kitiŷêhni vêle wok gê vêle sêmêk per. ⁶ Soje umê ye vêsêm va fêna pëyayini Wanês Wakasêk ŷa. Akitiŷini pab g'imbahn ŷa had vahnê va fop, bare gaki kodêni nkeni pab g'Iyir ŷa had Wênu ŷa.

Gante têfêka ndemalêndêni vêle hwêtahnnêk va

⁷ Wapuya duniŷa ŷa pëŷajêk! Soje rac, têfêka ayewu vêseryah, do nêgêtêryin wahakili hun ŷa ðanko aholu ayêfahnêndu. ⁸ Ile ŷak nêfak ŷa, ŷahnêlêryin ðus, kabi

†† 3.12: Wahñêw 34.13-17

iŋahn ŋa tavëhnëd wameh wayabah. ⁹Yo-toyehnlëryin hnë watere hun hna g'uhnatah. ¹⁰Ŵënu ŋa njëdaku wafere aryemalëndu gë vëyënta hun va. Geryin had vëryokuŋ vëfërën vële hođ pabëni wayëđ wanëmpëlah Ŵën. ¹¹Age ahnë nësëđ, wanës wadëwu ŋa nke wëba Ŵën; ge ahnë ndemadëha aŷëntaŵ, uryema lëwu ŵa nke gë fop fanka fale njëdaka Ŵën fa, đanko, pab gë Yesu *Këris*, Ŵënu ŋa *cëmbi* hnë fop, umë ale hwëhnëk icëmb do imëk soŋe kantëm. Nke koyëna!

Mbetani vële horotëđ had Këris

¹²Vëyahnik mën, antë pëmpëhnahnu gante njëkëhnahnëđerun gë wahorot wahambah ki. Antë ahna-haŵu waŋi tëfëlahna tëki. ¹³Bare natëryiŵu kabi nken-tahnirun uhorot *Këris* hna, đanko fac le nuhandëni vahnë *icëmb* ntëwu ŋa natahnu paryi. ¹⁴Mbetarun ge njeŵëđerun kabi vëřëfal Këris yerun, kabi Iyir icëmb, Iyir Ŵënu ŋa, hnë ŵuhnë nke. ¹⁵Ahnë-wo-ahnë hnë ŵuhnë antë korot kabi aryaŵ vahnë, ale ma aŷen ye, ma kabi ale yentahnik wëba vëyëntaŵ ye. ¹⁶Bare ge ahnë korotëđ kabi kwëtahnëka Këris, antë cëfëhna; hali, camehna Ŵënu ŋa fo had gante ntehnëđëni vahnë ka ava Këris ye. ¹⁷Wati kitiŋ ŋa tëkik, do pëgwëhnahnëkëhni vahnë Ŵën va. Do ge pëgwëhnahnëkëfu, hak puhnadëhëhni vële ŵëyëk vëhwëtahnëna *Wanës Wakasëk* Ŵënu ŋa? ¹⁸Had gante nësëk Vikëřëh ka:

«Ge ipeh vësatah va ntačkëk,
hak nkedëhëhni vëyapah va
do vëŵen va?» ††

¹⁹Koyëna, vële horotëđ kabi maŵëhnëni iŋa Ŵënu ŋa njëdaniha aŷahan ahahnëndak a vintaŵary vidëŵ hni va, do nkođ ntindëni ufërën ŵa.

Vicër gë vële hahnëndak

5 Doliyi vicër vile ye fagant hun va hnësëhnëđëfu. Ami đenk acër yebu had ŵuhnë; seđe yebu hnë wahorot *Këris* hna, do nkentahnëđëbu hnë *icëmb* nte rufande. Wëlin wante rëyëđëmu ŋa: ²Keryëryin ntega nte kwëtëhnahnëku Ŵënu ŋa, ayëkanduni hara gena

† 4.16: *Vantiyehn* 11.26 †† 4.18: *Wanira* 11.31

forosima, bare afaya fo, had gante ñad Ŵënu ka, gena soŋe avetahnu, bare kabi ñadun paryi. ³Antë aryëcë-tahnuni ucankaf hun ŋa vahnë vële hwëtëhnahnirunëhëhni va bare diryin gante tëfëtalahnëđënihu ntega ka. ⁴Do ge Asankaf vëheryëherya va karyëtajëk, njëdadëhu pënkŵ ahnaŵ, nte wok pëřëkadina, soŋe imëk.

⁵Koyëna fëna, vëjar, dënëneriyinëhni vicër va. Do ŵuhnë fop, hnë nëŋëla hun hna, cudaryin ibana, kabi Vikëřëh va ntehnëk:

«Ŵënu ŋa ñëŵëkëhni vële hnaŷënad va, bare tufëđëhëhni pëřëna đëwu ŋa vële vanad va.» ‡

⁶Awa, banaryin haryënkŵ fanka sankaf Ŵënu ŋa, đanko naŷënahnu hnë wati le tëhnak hna. ⁷Do tavëryin gë umë fop wafëmpëhnahnah hun ŵa, kabi pabëku.

⁸Nëgaryin, do kwëtëryin hakili! Kabi aŷëŵ hun a, *Sintani* ŷa, yasëlehnëđ had vësëhn ile ryekađ, yëkëlehnëđ ale tokëđ. ⁹Kahnëndaryin, yaŵënyaryin hnë ikwëtahn hna, kabi njëtërun vële hwëtahnëk nkal li fop va iŷi horot nudëni vëhni fëna.

¹⁰Wahorot hun ŵa biyëđina. Ŵën, ale hwëhnëk vifërën fop, macëku soŋe ayentahniŵu hn'icëmb ntëwu kantëm hna kabi mbëmënkëlërun gë Yesu Këris. Umë đenk matëndëđëhu, njaŵënedëđëhu, njëdadëhu fanka fale hamëhnaŷëhnëđëđëhu fa do kođëluhna ahëfiŵu. ¹¹Arabi imëk iŋa nke gë umë soŋe kantëm! Nke koyëna.

Simpaŷi rëkwa

¹²Silëve ‡† ryemako herëhnëryiŵu iŋi kayëte. Ge ami ye, aŷënta fu ahahnëndak ye. Kamënaŷëhnëmu, do pëyamu rac ye ipëřëna paryi Ŵënu ŋa. Yaŵënyaryin hnë iŋi pëřëna.

¹³Vële hwëtahnëk ye *Babilon* va nkaŷëryinihu, Ŵënu ŋa tëhnakëhni had ŵuhnë. Ajë mën hnë kwëtahn hna Marëk nkaŷëryiku fëna. ¹⁴Gaŷëryinëhni vële hwëtahnëka Yesu va g'iŋahn nte rufande vëyënta hna. Nuŷaryin yam ŷa, ŵuhnë vële kwëhnëk *Këris* va fop!

‡ 5.5: *Wanira* 3.34 †† *Silëve ŵacik fëna Silas.*

2 Piyer

Wade yehëhna hnë inji kayëte

Afayik Piyer ña herëk inji kayëte wati nte kobëko gë icëm ntëwu (mpëd yëbëlan bëhn wafëhw imbëd g'iryaŵ g'imbëd gë bëhn wafëhw imbëd g'iryaŵ g'imbëd gë wahnah (65-69) ga ndëcëk hnagi Yesu ÿa). Kerëhnëkëhni vële hwëtahnëk va bare yëtëlëfuhna bi ne nkeniho. Niradëhëhni soñe vëharan wamër va.

Andënkwëtehnëdëhëhni gante nkwënëdëni ikwëtahn dëw hni ka do ikwëtahn dëw hni ña kahnëk hn'ile njaŵëk. Yesu mbokajëd do atëfëkëhni kahnëndani hnë umë.

Wëlin wanës wakwëhn nafa hn'inji kayëte: gë fere, kila, vëharan wamër, iyët.

Wëlin gante nke kayëte ka:

Simpaÿi (1.1-2)

Gante tëfëka nkeni vële kwëhnëk Këris va (1.3-11)

Kahnëndaryin hnë vile haranirun hna (1.12-21)

Soñe vële haranëd wamër va (2.1-22)

Paryi Yesu mbokajëd (3.1-18)

Simpaÿi

1 Ami, Simo Piyer†, aryokuñëhn do afayik Yesu Këris, herëhnëdëhëhni aki vahnë vële njëdak Wën ikwëtahn nte hëñëk gë ntëw fu ña. Usatah Yesu Këris, umë ale ye Wën fu do Afëhët, yëdaku inji kwëtahn.

² Arabi yam ÿa g'ipërëna Wënu ña nkwënaŵu dus, gë fere iyët Wënu gë Yesu Ahwëhn fu ÿa.

Imac do itëhna Wën

³ Gë fanka falëwu fa Wënu ña njëdakëfu fop ile walëkëfu ÿa soñe nkehahnin gante ñad ka. Antik rac gë fere uyët ule hwëhnayinëk soñe lëwu, umë ale wacëkëfu gë icëmb do g'ipërëna camah ntëwu ña.

⁴ G'icëmb do g'ipërëna tac Wënu ña anjëdakëfu viyë v-hnëfak gë vifërën had gante ntehnëko kobëri ka. Antik gë fere vëyin, soñe afëhëtahniwu hnë viña vimeh iÿi ðuniÿa vile fërëkahnëdëhëhni vahnë, do ayentahniwu ile nke Wënu ña.

⁵ Soñe umë ye kamënyarin awënu kwëtahn hun hna ipërëna camah; hnë ipërëna camah hna gwënëryin uyët Wënu ña; ⁶ hnë uyët Wënu hna gwënëryin imëk vankaf hun; hnë imëk vankaf hun hna gwënëryin iduñëna; soñe iduñëna ña gwënëryin nkeya nte ñad Wënu ña; ⁷ hnë nkeya nte ñad Wënu ña gwënëryin inahnel hun ña; hnë inahnel hun hna gwënëryin inahn Wënu ña. ⁸ Kabi, ge kwëhnarun vanji vankeya, do ge pëlëk vënkahn va hnë wuhne, antëwëdun vifërën do ndokuñëdun dus do iyët hun Ahwëhn fu Yesu Këris

† Simo Piyer: hnë vëkayëte vëndaŵ Simo wacik Simeÿo.

nkwënad. ⁹ Bare ale wok kwëhnana vanji vankeya va, nke had ale wëpëk; nudina dus. Andënkwëk Wënu ña njaryëka wameh wabë kobëri ña.

¹⁰ Soñe rac ye, vëyënta mën, kamënyarin aliwu imac gë itëhna Wënu ña njaŵ g'ahaŵary hnë wuhne. Kabi ge ntirun koyëna, yodiluhna muk hnë wameh hna.

¹¹ Aki Wënu ña kacadëhu g'afërën Naŵ nte wok puðina muk mba Ahwëhn fu do Afëhët fu Yesu Këris hna.

Vële hnuk icëmb Këris

¹² Soñe rac ye, lakënde ayëtu vëyin fop, do fëna ahahnëndawu hnë toña le wëryërun ÿi, nkodëfu ryënkwëtehnëndu kwëlëkwël. ¹³ Catanëko, age cëmëla, andënkwëtehnëdëmu soñe woŵu vëhnëgak.

¹⁴ Kabi njëtëbu biyëdina cëmëdëfu, had gante tufëko Ahwëhn fu Yesu Këris. ¹⁵ Bare ntidëfu fop soñe woŵu aryënkwëtahnëndu kwëlëkwël vëyin age cëmëbu.

¹⁶ Ante pëyaÿirunëho ña Ahwëhn fu ÿa Yesu Këris mbokajëd gë fanka, gena wëhnantul wahnahar nësëh-nirunëho. Bare nubun inaÿ ntëwu ña gë vinkër vintëw fu va. ¹⁷ G'umë nkebunëho kuñ pacah hna, wati nte ntënënekawo do cëmbëhnëkawo Wënu ña Rëm ÿa.

Wati rac, hnë Icëmb Camah ntëwu hna, Wënu ña nkwëryëdanëka kopa lëwu ÿa, ntehn: «Aÿi ajë mën ye ale ÿahnëbu dus. Hnë umë natëdëho.» ^{††} Do kopa rac, fuhnë dënk nkwëryëbun matind ambin.

¹⁹ Do fëna, tamahnëdëfun g'ahaŵary wanës wakila Wënu ña. Anjivënëdun ge kwëtarun vintaŵary hun hna, kabi nke had lampu le fëdik hnë umëhwëry hafo Fac ÿa tëki, do Këris, ikol sampërënkoli ña, pëtën

†† 1.17-18: Matiye 17.1-5; Marëk 9.2-7; Lik 9.28-35

wasakahn hun w̄a. ²⁰ Ani gē iŷin fop, njētēryin d̄us: wanēs wakila hnē Vikerēh hna matina vinahan vidēw̄ hni hna dēnk. ²¹ Kabi pēgw kobēri ŋa, wanēs W̄ēnu ŋa matina hnē ahnē. Bare Iyir Ipacah ŋa lidēhēhni vahnē va nēsēni wanēs wante w̄atik W̄ēn hna.

Vēharaŋ wamēr

2 Kobēri ŋa, hnē bulunda Isērayel hna nkeniho *wakila wamēr*. Aki fēna, vēryampo matēdēni fagant hun, do ntehnēdēni vēharaŋ ye, bare ile karaŋdēnihēhni vahnē va gena toña. Nēsēhnēdēnihu wajira fo wamēr wante sēvehnēd vahnē, do ŋwēyēdēniha Aharaŋ ale sosahnēk wameh wadēw̄ hni. Soŋe umē ye icēv ntēw̄ hni ŋa tēkid ñap, do vēhni lik. ² Vēyabah tēfēdēnihēhni hnē ndakēntal meh, antidēnihēhni vahnē va njeŷēni nkaŷ toña ŋa. ³ Do iŋahn dēw̄ hni kori ŋa ntīd nēsēndēni pab gē w̄uhnē wēhnantul wale ntini vēhni dēnk, danko tokanihu. Bare ambiyēk ga cēbik kiti lēw̄ hni ŷa, napēdina, do biyēdina bēv dēw̄ hni ŋa tēkid!

⁴ Njētērun, W̄ēnu ŋa kaŷēhnahnēlahna gē wamēleka wante w̄enēk ŋa, bare ntabēkēhni hnē umēhwēry vē janáma †, ñabehnēkēhni gē vankēnca hafo fac kitiŋ ŋa. ⁵ Kaŷēhnahnēlahna gē duniŷa sēr ŷa, bare atēvehnēko w̄ēnka wacankaf hafo w̄ac w̄a kohnēhni fop vēle wok vēlēnēnēlahna W̄ēn va. Nowe, umē ale fēyadēhēhniwo vahnē ile satēk, gē vahnē mbēd gē vēhi vēyēntaŷ fo fehētiko. ^{†6} Akitiŋēk fēna vankol, Sodom gē Gomor; apēdēk vankol vatac hafo nko bēhn fo. Iŷi dahēse vahnē vēle wok vēlēnēnēlahna W̄ēn va ye, soŋe tufini ile hnapēdēhēhni ŷa. ⁴⁷ Bare pehētēka Lot, umē ale yeho ahnē asatah. Lot nudēhēhniwo vahnē vēvē vankol vatac vēle wok vēlēnēnēna sariya ŷa do lidēho ndakēntal meh, do mbērehnēdēhawo d̄us hnē ntaŷary ntēw̄u hna. ⁸ Ha, aŷi asatah, ale yeho fagant lēw̄ hni, nudēhēhniwo do nkwēryēdēhēhniwo fac-wo-fac, ntaŷary catah ntēw̄u ŋa korotēdēho soŋe vantiyehn meh vante nkok ñadina sariya va. ^{†9} Vēyīn ru-fahnēd Ahwēhn a njētēk gante pehētēdēhēhni hnē uhorot vēle wawēhnēdēha va, do njētēk gante tavēdēhēhni vēle wok vēsatēna va koroteyēhnahnini fac kitiŋ hna, ¹⁰ kas vēle rēfēd viña vimeh mbahn vinte ronkēnēdēhēhni, do ŷēw̄ēk ucankaf.

Vēharaŋ wamēr va tamani dēcēt, dakēdilēlihna njewēnihēhni vēle ye ambin cēmb hna. ¹¹ Wēla wamēleka wante lēbēkēhni imēk gē fanka fa waryēkēnalohna njeŷēnihēhni haryēnkwa Ahwēhn a. ¹² Bare vēyī vahnē, had wulaŷ wahnēnkwa nkeni, wale hnagik soŋe pēlaŷini do ndaŷini fo. Njeŷēdēni ile nkoni vēyētēna do had wulaŷ, vēhni fēna ndaŷēdēni; ¹³ aki uhorot cosēdēni soŋe fop ile koroteyēhnēnihēhni viyēnta hni va. Rēk tēkatēdēni uhnatah lēw̄ hni g'idi wabal wameh wadēw̄ hni g'anent pir tase vahnē fop; g'uh-natah ntīdēni ile rokađ ge njini vambēnt hun hna; wēdahēse waŷeh nkeni wale ronkēnēd. ¹⁴ Fop vinahan

† Janáma: Gē wagērek ŋa janáma w̄acik Tarētar. †† 2.5: Wapēgwala 6.1-9.28 ‡ 2.6: Wapēgwala 19.1-35 †† 2.8: Wapēgwala 19.1-19

vidēw̄ hni va soŋe vēsēval ye. Vēravēdina idi wameh ŋa, do tokađēnihēhni vēle wok vēyaŷēnēna nkaŷ Kēris ŋa. Vēsan vēle rēk mbalēd dēcēt ye. Vēhni W̄ēnu ŋa ndēwanēhnēkēhni wēh! ¹⁵ Atavēni nkaŷ catah ŋa do cēvēni. Nkaŷ Balam, ajē Bosor ŷa, tēfēni, umē ale ŷadēho cosi soŋe ntihahn wameh ŋa. ^{††16} Bare curiko soŋe wameh watac: fali fale wok kodina nēs nēsahnēkawo gē kopa ahnē, soŋe tavētehna kila Balam waŋi wanēnkwaŷ wante ñadēho nti ŋi. †††

¹⁷ Vēle haraŋdēhēhni vahnē wamēr va, had wahayalin waguhaŷ nkeni; had viŋar vinte campehnēk sēl wēh nkeni fēna. W̄ēnu ŋa pēhwētānēhnēkēhni ŷēw̄a hn'ile mēhwēryēk d̄us hna. ¹⁸ Nēsēdēni wanēs wante wok kwēhnana nafa, do mbalētahnēdēni viña vimeh vimbahn gē ndakēntal meh soŋe tokanihēhni vēle sahnik takan va fagant vēle wok lēdēk wameh hna. ¹⁹ Ntehnēdēnihēhni kodēni nkeni afaya do vēhni dēnk vēramp iña inte vēvehnēdēhēhni nkeni. Kabi alewo-ale nke aramp iñē ile wēkēka. ²⁰ Vahnē va pehētini hnē viyē vēvē nkal vile ronkēnēd vi kabi njētēniha Afēhēt a, Ahwēhn fu Yesu Kēris. Bare, ge viña vimeh vimbahn vambē kobēri va mbok pēlahni do mēkēhni, wapuyala wadēw̄ hni ŋa međ ntēbi gante nkeho wapēgwala ka. ²¹ Pecehnakēndēhēhniwo vēhni antē njētēni nkaŷ catah iŋa, g'ile njētēdēni do niyahnēni kwēda pacah nte karaŋiniho ŋa. ²² Ile rēkatēkēhni ŷi tufahnēk ile nēsēko ŷa toña ye: «Ive ŷa mbokēd tok ile nkurēk ŷa»; do iŷin fēna: «Mpēhēmpēh ŋa ge njaryik mbokēd kērēŋjēta wadađ hna.» †††

Ahwēhn a njijēd

3 Vēyahnik mēn, wēlin kayēte kigēna nte herēhnēmu ŋa. Hnē vakitak, ndēnkwētehnēdēmu wante haraŋirunēho ŋa danko hnēgēt hnē wahakili hun hna nahan catah. ² Dēnkwētaryin wante nēsēni kobēri ŋa *wakila* wapacah ŋa, gē kwēda Ahwēhn a, Afēhēt a inte karaŋēnihu *vēfayik* hun va.

³ Yētēryin ten waŋi: hnē wafac warēkwa hna, vahnē yijēd ndasēni viyē vēva W̄ēn va. Viña vimeh vidēw̄ hni va liyēhnēdēhēhni rac. ⁴ Ndasēdēnihu ntehnatēdēni: «Yesu dehnēna bi mbokajēd? Ne lē nkeha? Warēm fu w̄a cēmēni, bare ñoñ gwēcētana kobēri ga ntihahnik nkal ŋi!» ⁵ Bare nkehēhna ani iñē ile ndēnkwēni wakwēhnampēr: kobēri ŋa, W̄ēnu ŋa g'uhnēs lēw̄u ntik ambin ŋa g'inkal iŋa. Pitēndēlehnēk nkal ŋa gē wēnka ŋa, do gē fere wēnka ntik nkal iŋa. ⁶ Do fēna gē fere wēnka watac macēnēk do mbēvehnēk nkal mbē kobēri ŋa. ⁷ Uŷi hnēs dēnk va W̄ēn penak ambin g'inkal mbē gaki ŋi soŋe hwēdēh ha njij pēd vēyī vi. Ambin ŋa g'inkal ŋa kwētik hafo fac kitiŋ ŋa nte mbēvehnēdēni vēyēw̄ W̄ēn va.

⁸ Bare, w̄uhnē, vēyahnik mēn, nke iñē ryampo ile wok tēfēlahna aryēnkwa: soŋe Ahwēhn a, fac ryampo nke had wabēhn wuli, do wabēhn wuli nke had fac ryampo. ⁹ Vēryampo ntehnēdēni Ahwēhn a ñapēk gē idi ile nēsēk ŷa, bare gena rac. Anduñēnanēhnēkēfu,

†† 2.15: Vaker 22 ††† 2.16: Vaker 22.4-35 ††† 2.22: Wanira 26.11 § 3.8: Wahnēw̄ 90.4

kabi ñadina wëla aryampo mbëv. Hali, ile ñad ŷa alewo-ale tav wameh wadëwu ña.

¹⁰ Fac le mbokahnid Ahwëhn fu ŷa nañëtëdëhëfu had ale. Fac rac, kopa samah wëryëde, ambin ña namb ña nambëde, do viyë vile yehëhna hnam va mbëvehnëde. Nkal ña gë fop vile yehëhna va kitiñëdeni.

¹¹ Kabi aki mbëvehnëde fop viyë vi, awa doliyi yëkëryin dus hak nked uwám hun wá! Tëfëka afacu do ahwëhnawu nkeya nte ñad Wënu ña, ¹² g'inaf fac Wënu ña, g'idi fëna fop soje tëki kobëri fo. Fac rac hwëdëh ha mbëvehnëd ambin ña, do fop viyë vëvë yañ vi casëd. ¹³ Bare Wënu ña nësëk mbiyëk antid ambin kasëk, nkal kasëk, do usatah fo yed hnam. Rac hnapëden.

¹⁴ Awa, vëyahnik mën, soje umë ye, kabi fac rac napëdun, diryin fop soje ayewu haryënk Wën hna vahnë vële wok vëhwëhnana dahëse wëh, vahnë vële

wok vëhwëhnana ile niradeni, vahnë vële hwëhna yam. ¹⁵ Kwëtaryin iyin vankaf hun hna: soje iduñëna Ahwëhn a hoderun afëhëtaryiwu, had aÿënta fu Pol, g'usery ule njëdaka Wënu ña, nësëhneku vëkayëte vantëwu hna. ¹⁶ Koyëna nësëk fëna hnë fop vëkayëte vantëwu hna. Nke viyë vële lakëk gwëry vëkayëte vantëwu hna, do vahnë vële wok vëyëtëna iñë, do ikwë-tahn dëw hni ña yawëna, kumpëtëdëhëhni, had gante ntidëni ka hnë Vikerëh viñëntaw ka. Aki mbëvëdëni vëhni dënk.

¹⁷ Vëyahnik mën, wuhne dënk, tame njëtërun wanji. Awa, soje umë kwëtëryin hakili, danko antë ayentahniwu hnë idënt vëyëw Wënu va do aki do danko antë cëvaryu iyañ ikwëtahn hun ña. ¹⁸ Bare naÿëryin g'ahañary hnë ipërëna g'iyët Ahwëhn a, Afëhët fu Yesu Këris hna. Arabi kwëhn *icëmb* ña gaki do gë kantëm! Amina.

1 San

Wade yehëhna hnë inji kayëte

Ale herëk inji kayëte ña tufëhnana bare namu cery sali ña ntehnëk Afayik San herëk. Kerëk yëbëlan bëhn wafëhw imbëd gë wahi do gë bëhn keme (70 gë 100) ga ndëcëk hnagi Yesu. Kerëhnëkëhni vële hwëtahnëk do waÿëmpayehnik gë vakaraña vakaŵary, ñad ñaŵëtëhni gë ikwëtahn paryi Këris ña. Kerëhnëkëhni soñe kamënaÿehnehni do nko mbëmënkëlëni vëhni do nkoni kahnëndani gë Yesu Këris. Rac tëfëka ntini g'iña vëÿëntaŵ. Tëfëka fëna njolaryëni vinahan vinte wok gena toña do kehani wameh ña.

Inji kayëte nësëd soñe bëmënkël nte rëfëka kwëhnani vële hŵëtahnëk va gë Yesu Këris, do gë bëmënkël ntëŵ lëŵ hni; nke hnë humpen hna kabi Ŵënu ña humpen ye. Ge ñadëni ntini rac tëfëkëhni njasëni hnë ikwëda injahn hna. Vëÿëŵ Këris va ye vëŵër vële yahëtak Yesu ye Këris ÿa do paryi njijëko hn'imbahn. Bare vële hwëtahnëk va tëfëka kwëhnani nkeya vutah Ŵën paryi injahn hna. Afo mëkëni këncëtëlehnëni dënt ña gë toña ÿa. Ikwëhn Ŵënu ña fëhnetanëk ñahnihnëk, kabi Ŵënu ña injahn ye. Ikwëtahn ye imëk ña.

Wëlin wanës wakwëhn nafa hn'inji kayëte: Toña, duniÿa, vutah, injahn, humpen, wameh, akwëda, uwám. Wëlin gante nke kayëte ka:

Ŵënu ña humpen ye (1.1–2.6)

Akwëda kasëk (2.7-17)

Vële ÿëŵëka Këris va gë vutah Ŵën va (2.18–3.10)

Injahnël ntëŵ lëŵ fu (3.11-24)

Gante njavëtëde Iyir Ŵën (4.1-6)

Ŵënu ña injahn ye (4.7-21)

Imëk fu hnë duniÿa li (5.1-21)

Kayëte ndënkŵëryënkŵ nte njëdahnëk San

1 Kerëhnëryiderun soñe Wanës, wante yëdahnëd uwám paryi. Ani nkeho kobëri hnë wapëgwa hna. Nkwëryëbun do nubun gë vinkër vidëŵ fu va dënk, njëkëbun wapacëk do ñakëbun gë wëbák wadëŵ fu ña. ² Ha, uwám rac tufëhna. Nubun, wasede walëŵu ŵa yebun do pëyaderun uwám usër ule yeho gë Rëm ÿa do ule rufëhnakëfu. ³ Ile hñubun do wëryëbun ÿa umë ye ile fëyaderun ÿi gante koden mbëmënkëlin hn'ikwëtahn hna, ndanko fo; do ibëmënkël fu ña ibëmënkël gë Rëm ña ye do gë Aju Yesu Këris. ⁴ Kerëhnëryiderun wanji soñe uhnatah fu ŵa padahn.

Ŵënu ña humpen ye

⁵ Wëlin wante pëyahnëk Yesu Këris, wante wëryëbun do fëyaderun ña: Ŵënu ña humpen ye do iŵëhëryah gena hnë umë. ⁶ Ge ntehnëden gë umë mbëmënkëlinëk do njasatënden hn'umëhwëry hna, mërëden do didenëhna gante nke toña ka. ⁷ Ŵënu ña humpen hna nke. Ge fuhnë fëna, hnë humpen hna njasëden, awa mbëmënkëlinëk. Do sat Yesu Aju ÿa pacënëdëhëfu wameh ña fop. ⁸ Ge ntehnëden kwëhnayilënëhna wameh, vankaf vantëŵ fu va dënk

rokaden do toña ÿa gena hnë fuhnë. ⁹ Ŵënu ña ahahnëndak do asatah ye. Ge putayinëk wameh fu ña, koden tamahnina umë: tavëhnëdëhëfu wameh fu ña do pacënëdëhëfu hnë urumpak hna fop. ¹⁰ Ge ntehnëden menilënëhna, aŵër lidenëha Ŵënu ña do wanës wadëŵu ña gena hnë fuhnë.

2 Vutah mën hn'ikwëtahn hna, kerëhnëryidëmu wanji soñe ahnë antë nti wameh. Bare ge ahnë ntik, kwëhnayinëka ale hnësëhnëdëhëfu darël Rëm hna: umë ye Yesu Këris, asatah a. ² Umë ye sadëha soñe itavëhn wameh fu ña, gena soñe wadëŵ fu fo bare fëna wëba vëvë duniÿa vi fop.

³ Ge maŵëhninëk vakwëda vantëŵu va, kod pacëfu njëtinëka. ⁴ Ge ahnë ntehnëk: «Njëtëbuha», hara dënëndëdina vakwëda vantëŵu va, ahnë arac aŵër ye, toña ÿa gena hnë umë. ⁵ Bare ale ŵaŵëk wanës wadëŵu ña, injahn Ŵënu ña padëk hnë umë. Koyëna njëtëden gë umë nkeyinëk. ⁶ Ale hnësëk gë umë nkeni kwëlëkwël tëfëka kwëhna ankeya nte kwëhnako umë ña.

Akwëda kasëk

⁷ Ŵuhnë vële ÿahnëbu dus, gena akwëda kasëk herëhnëdëmu, akwëda cër nte hñuÿarun kobëri ña ye.

Anji kwëda cër ye wanës wante rëkërun awëryu ña. ⁸ Gë cape ndaŵ, akwëda nte herëhnëdëmu kasëk ye: toña akwëda tac hnuyik hnë Yesu do hnë ŵuhnë fëna. Ha, umëhwëry ña yiña njid do humpen paryi ha tøk pët. ⁹ Ge ahnë ntehnëk: «Humpen hna nkebu», ñewata aÿëntaŵu ÿa ale mbankëni hn'ikwëtahn hna, ahnë arac hnë umëhwëry hna nkok. ¹⁰ Ale ÿahnëka aÿëntaŵu ÿa hnë humpen hna nkok, do ñoñ gena hnë umë ile yojëd wameh. ¹¹ Bare ale ÿewëka aÿëntaŵu ÿa hn'umëhwëry hna nkok; hn'umëhwëry hna njasëd, njëtëna hn'ile njid kabi umëhwëry ña mëpëndanëka.

¹² Vutah mën, kerëhnëdëmu wañi, kabi wameh hun ña tavëhnirun soñe uŵac lëwu ŵa.

¹³ Vicër, kerëhnëdëmu wañi, kabi njëtërunëha ale yeho kobëri wapëgwa hna.

Vëjar, kerëhnëdëmu wañi kabi këfërunëha Sintani.

¹⁴ Vutah mën, kerëhnëdëmu wañi, kabi njëtërunëha Rëm ÿa.

Warëm, kerëhnëdëmu wañi, kabi njëtërunëha ale yeho kobëri hnë wapëgwa hna.

Vëjar, kerëhnëdëmu wañi, kabi njaŵërun: wanës Wënu ña hnë ŵuhnë ntëdëk do këfërunëha Sintani.

Antë aÿahnu duniÿa ÿi

¹⁵ Antë aÿahnu duniÿa ÿi ma ile ye duniÿa li. Ge ahnë ñahnëk duniÿa ÿi, iñahn nte ŵatik Rëm hna gena hn'umë. ¹⁶ Wëlin ile ye duniÿa ÿa: viña vimeh vimbahn ale-wo-le ña, iñahn kwëhn ile hnude ÿa, do inaÿëna nte ŵatik hnë hnapul hna. Awa iÿin fop matidina Rëm hna, duniÿa hna matid. ¹⁷ Duniÿa ÿa ndëcëd do gë fop iña meh nte ye hnam ña; bare ale lid ile ñad Wënu ÿa nkod kwëlëkwël.

Vële ÿewëka Këris

¹⁸ Vutah mën, wati watëkwa duniÿa ña tëhajëk! Nkwëryërun ga nësëde, aÿew Këris ÿa tëkid; do toña ye, vēÿew vēyabah tëkini do koyëna njëtinek wapuya duniÿa ña tëhajëk. ¹⁹ Vëÿew Këris vērac, hnë fuhnë cahnëni, bare vēyelohna vēlëw fu paryi; kabi ge vēlëw fu yekënd, gë fuhnë nkontakëndeni. Bare cahnënihefu soñe pacahn wëla aryampo hnë vēhni gelohna alëw fu paryi. ²⁰ Bare ŵuhnë, Afacah a rëhnakuno do njëtërun toña ÿa. ²¹ Ge kerëhnëdëmu, gena kabi yëtëluhna toña ÿa, kerëhnëryidëmu kabi njëtërun do kabi njëtërun fëna wëla uŵër matidina gë toña. ²² Mo ye aŵër? Ale wajëk Yesu gena Këris ÿa. Ahnë arac ye aÿew Këris ÿa: ñwëÿëkëhni Rëm ÿa gë Aj'a. ²³ Fop vēle wëÿëdëha Ajë va, ñwëÿëniha Rëm ÿa fëna. Ale ŵaŵëka Ajë ÿa maŵëdëha Rëm ÿa fëna.

²⁴ Soñe hun, kwëtaryin hnë ŵuhnë ile wëryërunëho wapëgwa hna. Ge nkorun hnë ile wëryërun wapëgwa hna, nkontëderun kwëlëkwël ŵuhnë fëna gë Aj'a do gë Rëm ÿa. ²⁵ Ha, wëli ile ntehnëkëfuno Këris ÿa njëdadëhefu: uwám usër. ²⁶ Watac ÿakëndëbu herëhnu soñe vēle yëkëlehnëd tokanihu va. ²⁷ Ŵuhnë ñanti, wagu wante turëkuno Wënu ña soñe tëhnahnu worryërun; awa balëluhna aharañiwu, kabi wagu watac

karañëdëhu fop †. Toña ÿa ye, gena wamër. Soñe rac ye, diryin le karañëdëhu ÿa: geryin kwëlëkwël gë umë.

Vutah Wën

²⁸ Ha, vutah mën, geryin kwëlëkwël gë Këris ÿa, pëbahnëfu itama haryënkw lëwu do antë cëfëhnëfu hnë fac le njijëd hna. ²⁹ Njëtërun Këris ÿa catëk; awa tëfëka ayëtu fëna ale-wo-le lid ile satëk ÿa fatah Wën ye.

3 Yëkëryin iñahn cankañ nte ñahnëkëfu Rëm ÿa! Iñahn dëwu ña ntik hafo macëndënefu vutah vuntëwu! Do paryi vutah vuntëwu yeyinëk. Soñe umë ye duniÿa ÿi yëtëlefu hna, kabi yëtëlahna Wënu ña. ² Ŵuhnë vēle ÿadëfu dus, tame vutah Wën yeyinëk, bare ile yedën ÿa tufëhnana ten wapacëk. Bare njëtinek iÿin: ante tufëhnañ ña, gë umë mëntëleñden, kabi nufënëha gante nke ka. ³ Ale-wo-le hwëhnak ikwëtahn tac hnë umë hna ahnë arac pacënañ, had gante pacëk umë dënk ka. ⁴ Ale-wo-le wënëka nkwajëk sariya Wënu ña; ha, wameh ña igwaj sariya ÿa ye. ⁵ Njëtërun, umë tufëhnak soñe ntiñet wameh ña do wameh ña gena hnë umë. ⁶ Koyëna, ale-wo-le ye kwëlëkwël g'umë bokëdina nti wameh; bare ale-wo-le wok lid nula-wohna do yëtëlawohna.

⁷ Vutah mën, kwëtëryin hakili antë ahnë tokawu! Ale lid ile satëk ÿa, ahnë arac catëk, had gante catëk umë ka. ⁸ Ale wok lid wameh ña ahnë arac Sintani hwëhnëka, kabi Sintani aŵën ye kobëri hnë wapëgwa hna. *Aju Wënu* ña tufëhnak soñe mbëvehn vantiyehn Sintani va. ⁹ Fop vēle ye vutah Wën va vēyëdëhnañina hnë wameh hna, kabi vēhni ye hnag Wënu ña. Vëhodina mbok ntini wameh, kabi vutah Wën ye. ¹⁰ Wëlin ile hnëmpëndëlehnëkëhni vutah Wën gë vutah Sintani va: Ale-wo-le wok didina ile satëk, ahnë arac gena fatah Wën had ale wok ñahnëlahna aÿëntaŵu hnë ikwëtahn hna.

Ñahnëlin gë vēÿënta fu hnë ikwëtahn hna

¹¹ Wëlin wante wëryërunëho kobëri hnë wapëgwa hna: tëfëka ñahnëlin. ¹² Antë ntiyin had Kaÿe: umë ale kwëhnëko Sintani do ndaŵa aheryu. Soñe ye ndaŵëkawo? Kabi nkeya Kaÿe ña meko, bare mba aheryu ña catëko. ††13 Vëÿënta mën, ge vahnë vēvë duniÿa vi ñewënihu antë pëmpëhnahnu. ¹⁴ Fuhnë njëtinek tavinëk icëm iña tëkin hnë uwám hna kabi ñahnëlinëk. Ale wok ñahnëna vēÿëntaŵ hnë icëm hna nkok. ¹⁵ Ale-wo-le ÿewëka aÿëntaŵu ÿa, ahnë arac aryaŵ vahnë ye, do njëtërun wëla aryaŵ vahnë aryampo kwëhnana hnë umë uwám usër.

¹⁶ Wëlin gante njëtinek tame iñahn ña: Yesu Këris njëdahnëk ntaŵary dëwu ña soñe lëw fu. Awa fuhnë fëna tëfëkëfu njëdahnin walaŵary fu ŵa soñe vēÿënta fu va. ¹⁷ Ge ahnë kwëhnak hnapul yabah nutënda aÿëntaŵu ÿa ga kwëhnak uwal do ñwëÿ demañilahn, ahnë arac koñ bi ntehn iñahn Wënu ña hnë umë nke?

† Wagu watac karañëdëhu fop: Vëryampo nahadëni pañare Iyir Ipacah iña nësëd, vēhaŵary ntehnëni pañare wayëd ye do vēhaŵary kat pañare Wanës Wën. †† 3.12: Wapëgwala 4.3-10

¹⁸ Vutah mën, antë kwëhnaÿin iñahn gë wanës ma gë kaca hnëñah fo, bare gë vantiÿa do gë toña. ¹⁹ Koyëna njëtëden hnë toña hna nkeyinëk, do haryënkW Wënu hna njamënenen wasakahn fu wã. ²⁰ Ge sakahn fu ha ntehnëk meninëk, njëtinëk Wënu ña hnaÿëk lëbëk wasakahn fu wï do njëtëk fop.

²¹ Vëÿahnik mën, ge wasakahn fu wã dehnëna meninëk, kwëhnaden itama padah haryënkW Wën hna. ²² Rëkëden nuÿanden fop ile rëyëdenëha ÿa, kabi maÿëhnëdenëha vakwëda vantëwü va do ntiden ile ñad ÿa. ²³ Wëlin le tëyëkëfu ntiÿin Wënu ña: kwëtahnin wãc Aju ÿa Yesu Këris do ñahnëlin had gante ntehnëkëfu Këris ka. ²⁴ Ale wãwëhnëk vakwëda Wën va, hnë Wën hna nke do Wënu ña hnë umë nke. Wëlin gante njëtëden Wënu ña hnë fuhnë nke: gë Iyir nte njëdakëfu ña.

Gante njavëtëde Iyir Wën

4 Vëÿahnik mën, antë ahwëtahnuna iyir nte-wo-nte, bare yëkëhnahnëryinëhni soñe afëcëtahnu bi Wën hna matik iyir tac; *wakila vëwër* vëyabah campëni duniÿa li. ² Wëlin gante njavëtandunëha Iyir Wënu ña: iyir nte-wo-nte lehnëd Yesu Këris njijëko duniÿa li nke ahnë, iyir tac Wënu hna matik. ³ Bare iyir nte-wo-nte wëÿëk njavëta Yesu matina hnë Wën hna, iyir tac aÿëw Këris ÿa ye. Njëterunëho aÿëw arac njijëd do tame tëk tëki duniÿa li.

⁴ Bare wuhne, vutah mën, Wënu ña hwëhnëku do mëkërunëhëhni wakila vëwër va; kabi Ale ye hnë wuhne ÿa lëbëka ale ye hnë vële kwëhnëk duniÿa vi. ⁵ Wakila vëwër va, vëhni, duniÿa ÿi hwëhnëkëhni. Awa gë anësa duniÿa ña nësëdëni do duniÿa ÿi hnëpadëhëhni. ⁶ Bare fuhnë Wënu ña hwëhnëkëfu. Ale yëtëka Wënu ña nëpadëhëfu; ale nkok kwëhnëna Wënu ña, ahnë arac nëpadilëfuhna. Koyëna koden njëtën ile nke Iyir toña ÿa do ile nke iyir wamër ña.

Wënu ña iñahn ye

⁷ Vëÿahnik mën, ñahnëlinëfu, kabi iñahn ña Wën hna matik. Ale-wo-le ÿahnëka aÿëntawü ÿa, ahnë arac fatah Wën ye do njëtëka Wënu ña. ⁸ Ale-wo-le wok ñahnëlinëhna vëÿëntawü va, ahnë arac yëtëlahna Wënu ña, kabi Wënu ña iñahn ye. ⁹ Wëlin gante tufëkëfu Wënu ña iñahn dëwu ka: payika Aju ryamboli lëwu ÿa duniÿa li, soñe nuÿahnin uwám paryi wã gë umë. ¹⁰ Wëlin ile ye iñahn ña: gena kabi fuhnë ÿahninëka Wënu ña, bare kabi umë ÿahnëkëfu. Paryi ñahnëkëfu, soñe rac payahnika Aju duniÿa li njëdahn ntaÿary dëwu ña had sadëha soñe itavëhn wameh wadëw fu ña. ¹¹ Vëÿahnik mën, kabi aki ñahnëkëfu Wënu ña, fuhnë fëna tëfëkëfu ñahnëlin. ¹² Ahnë kobëri nulahna Wënu ña, bare ge ñahnëlinëk, Wënu ña hnë fuhnë nked, do iñahn dëwu ña padëdëhëfu dus.

¹³ Wëlin gante njavëtëden hnë Wën hna nkeyinëk do umë hnë fuhnë nke: njëdakëfu Iyir dëwu ña. ¹⁴ Nuyinëk do wasedë yeyinëk Rëm ÿa cañëtika Aju gante nkehand afehët avë duniÿa. ¹⁵ Ge ahnë njavëtëk Yesu

ye *Aju Wënu* ña, Wënu ña hnë umë nke do umë hnë Wën hna nke. ¹⁶ Do fuhnë tëkinëk njëtën do kwëtahninëk Wënu ña ñahnëkëfu. Wënu ña iñahn ye; ale ye hn'iñahn hna Wën hna nke do Wënu ña hnë umë nke. ¹⁷ Wëli, gante padëk iñahn ña hnë fuhnë, gante koden tamayin hnë fac kiti hna: gante nke umë ka, fuhnë fëna koyëna nkeyinëk duniÿa li. ¹⁸ Ntakah gena hnë iñahn hna; iñahn padah ña ntañ ntakah. Ge ahn'a ntakëdëha kabi uhorot hnapëdëha; ale ntakëk ÿa kwëhnana iñahn padah. ¹⁹ Fuhnë ñahninëk kabi Wënu ña ryënkëk ÿahnëkëfu. ²⁰ Ge ahnë ntehnëk: «ñahnëbuha Wënu ña», do hara ñahnëlahna aÿëntawü ÿa, ahnë arac aÿër ye. Kabi ale wok ñahnëlahna aÿëntawü ale nud ÿa, ahnë arac kodina ñahna Wën le nkok nudina. ²¹ Do wëli akwëda nte hnuÿaÿinëk hnë Wën hna: ale ÿahnëka Wën ña tëfëka ñahna aÿëntawü ÿa fëna.

Imëk fu hnë duniÿa li

5 Ale-wo-le hwëtahnëk Yesu ye Këris ÿa ahnë arac fatah Wën ye; do ale-wo-le ÿahnëka rëm ÿa ñahnëdëhëhni fëna vutah vuntëwü va. ² Ile yavëtahnëde ñahninëkëhni vutah Wën va, umë ye: ñahninëhna Wënu ña do maÿëhnin vakwëda vantëwü va. ³ Iñahn Wënu ña, umë ye maÿëhnin vakwëda vantëwü va. Do vakwëda vantëwü va dënëna. ⁴ Fop vutah Wën va mëkëni duniÿa ÿi, do fere fale wëkahnëden fa, ikwëtahn fu ña ye. ⁵ Mo ye awa, ale wëkëk duniÿa ÿi? Umë ye, ale hwëtahnëk Yesu ye *Aju Wënu* ña.

⁶ Yesu Këris yijëk gë wënka do gë sat. Yijëna gë wënka fo bare gë wënka do gë sat; do Iyir ña ye sedë watac, kabi Iyir ña ye toña ÿa. ⁷ Wasedë warar hnësëk soñe watac: ⁸ Iyir ña, wënka ña do gë sat ÿa, do vërar vërac nkwëryëlëni. ⁹ Maÿëde ile nësëni vahnë vële ye wasedë va, bare ucedeya Wënu ña ÿak hwëhna nafa. Ucedeya tac, umë ye wante nësëk Wënu ña soñe Aju ÿa. ¹⁰ Ale hwëtahnëka Aju Wënu ña kwëtahnëk hnë intawary dëwu hna cedeya tac. Ale wok kwëtahnëlahna Wënu ña ntika aÿër, kabi kwëtahnëna ucedeya nte ntik Wënu ña soñe Aju ÿa. ¹¹ Do wëli ucedeya tac: Wënu ña njëdakëfu uwám usër wã, do uwám rac hnë Aju hna nke. ¹² Ale wãwëka Aj'a nuÿad uwám rac; ale wok maÿëlahna Aju Wënu ña nuÿadina uwám rac.

Uwám usër

¹³ Wanji kerëhnëmu, wuhne vële hwëtahnëka *Aju Wën* va, gante njëtahnëdun nuÿarun uwám usër wã. ¹⁴ Wëlin tama nte hwëhnayinëk hnë Wën hna: ge tëyinëk iñë gante ñad umë ka, nëpadëhëfu. ¹⁵ Do ge njëtinëk Wënu ña nëpad urëy fu wã, ile-wo-le rëyëdenëha ÿa, njëtinëk nuÿayinëk iñë rac.

¹⁶ Age ahnë nudëha aÿëntawü hn'ikwëtahn hna ga ntid uÿeh le wok yodina gë icëm, tëfëka njëfa do Wënu ña njëdëdëha ahnë arac uwám wã. Umë soñe vële lid wameh wante wok njodina g'icëm ña lehnëbu njëfande. Nkehëhna wameh wade yod g'icëm. Dehnëla njëfande soñe rac. ¹⁷ Ankeÿa meh ña fop wameh ye, bare nkehëhna wameh wante wok yodina

g'icēm. ¹⁸ Njētiněk fop vēle ye vutah W̃en va vēwodina menēdēni; kabi ale nagěk W̃enu ņa keryēdēhēhni do Sintani kodina ntihni iñē w̃eh. ¹⁹ Njētiněk W̃enu ņa hwēhněkēfu, do đuniŷa ŷi fop hn'iměk Sintani hna nke. ²⁰ Njētiněk fēna Aju W̃enu ņa njijēko do njēdakēfu uyēt

soņe njētina, umē ale ye Toña ŷa. Hnē umē nkeyiněk ale ye Toña, Yesu Kēris, Aju W̃enu ņa. Umē ye W̃en paryi ŷa, umē ye uwám usēr.

²¹ Vutah mēn keharyinēhni *wamēn* wamēr.

2 San

Wade yehëhna hnë inji kayëte

Ale herëk inji kayëte ña wacik umë dënk «Acër». Rac rufahnëd avë haryënk w nkentiko hnë acery sali hna. Kerëhnëka «Asëval, ale tëhna Wën, gë vërahu», rac fëhnëtanëk cery sali nte ye hnam ña do gë bulunda lëwë. Had hnë kayëte ndënkwëryënk w mba San, inji kayëte tëyëkëhni vële haraṅëd va nkeni vële fëcëtaḍ do ðuñëhni hnë kwëtahn paryi hna. Tëyëkëhni nkoni hnë toña hna do hnë iṅahn hna. Inji kayëte nësëhnëdëhëhni vahnë va antë mañëni vakaraṅa wamër vante ye sifa watac fo gë vakaraṅa wamër vante tavëtehni hn'ikayëte ndënkwëryënk w San.

Wëlin wanës wakwëhn nafa hn'inji kayëte: kayëte, cery sali, toña, Rëm, akwëḍa.

¹ Ami, acër avë cery sali ÿa, kerëhnëryidëmu wuh-në, Asëval, ale tëhna Wën, gë vërahu, vële ÿahnëbu wapacëk. Gena ami fo ÿahnëku bare fëna fop vële yëtëk toña va ṅahnënihu. ² ṅahnirun kabi toña ÿa gë fuhnë nke do gë fuhnë nkod kwëlëkwël: ³ Arabi ipërëna ña do ikañëhnahn ña gë yam ÿa, le watak hnë Wën Rëm ÿa gë Yesu Këris, Aju Rëm ÿa, nke gë fuhnë hnë toña hna do hnë iṅahn hna.

⁴ Nënjëkowo ḍus ante tëkatëbuhëhniwo vërah hu ga tëfëni toña ÿa, gante nke akwëḍa nte hnuñayinëk hnë Rëm ña. ⁵ Awa tame, këlami, Asëval, gena akwëḍa kasëk ile herëhnëryidëmi ÿi, bare ante hnuñayinëk kobëri wapëgwa ña fo ye: tëfëka ṅahnëlin. ⁶ Iṅahn ña, umë ye imañëhn vakwëḍa Wën va. Do akwëḍa ña, had nte wëryërun kobëri wapëgwa hna, umë ye ayasah-nëdu hnë watac.

⁷ Njëtërun ḍus, vëwër vëyabah campëni ḍuniña li, do vëhni vëwañëna Yesu Këris njijëko nke ahnë. Sifa ahnë

arac ye añër do añëw Këris ÿa. ⁸ Awa, kwëtëryin hakili, soṅe antë përekan ntëwël ḍoku lëw fu, bare ahnuñawu fop ile rëfëka ÿa. ⁹ Ale-wo-le wënëk iñë hnë ikaṅ Këris hna do wok yañëhëna rac, ahnë arac gena Wën hna. Ale hahnëndak hnë ikaṅ tac, ahnë arac gë Rëm ÿa nkeni do gë Aju per. ¹⁰ Ge ahnë njijëk fagant hun njojat karaṅ kañary, antë ahacawuna do wëla simpañi antë ayañuna. ¹¹ Ale hacaka ÿa ahnë arac nkentahnik hnë vantiyehn wameh wante ntid ahnë arac ña.

Watëkwa

¹² Kwëhnabu yabah ile herëhnëdëmu, bare pecehnëko antë yëḍanahnëryiñu hnë kayëte; bare nahabu yiryiñu ÿal hun hna do hnësëhnu ami dënk soṅe uhnatah fu wä padahn. ¹³ Vërah ahery hu Asëval a ale tëhna Wënu ña nkañëryidënihi.

3 San

Wade yehëhna hnë inji kayëte

Ale herëk inji kayëte ña wacik umë dënk «Acër». Rac rufahnëd avë haryënkw nkentiko hnë sery sali hna. Gayiyus kerëhnëd. Hnë kayëte tac, nuđe gante nke uryema do kaca nte pehnahnini vëyëntaŵ va, cedeyahnëd injahn ña do g'ikahnënda soñe toña ŷa. Kerëk pañare: icëkŵary Gayiyus soñe yaŵëna ntëŵu ña do gë wadoku wante ntinëhnëdëhëhni vële hwëtahnëka Yesu va; nkeya meh Diyotëref ña; gë njasa përen Demetëriwus. Wëlin wanës wakwëhn nafa hn'inji kayëte: toña, kayëte, aŷahnik, cery sali, kaca.

¹ Ami, acër avë cery sali ŷa, kerëhëryidëmi wëjë aŷahnik mën Gayiyus, wëjë ale ŷahnëbu wapacëk. ² Aŷahnik mën, arabi Wënu ña njëdi urisah hnë ile-wo-le hna do ahwëhna mbahn kender, gante nke intaŵary hu ki. ³ Natëko ðus ante tëkiniho vëyënta fu hn'ikwëtahn hna do nësëni soñe toña le ye hnë wëjë hna, do gante njasëdu hnë toña ka. ⁴ Uhnatah mën sankaf ŵa umë ye, wëryawu vërah mën va hnë toña hna njasëdëni.

⁵ Aŷahnik mën, g'ikahnënda ntinëhnëduhëhni vële hwëtahnëk va fop, lakënde ntehnë vëhneh ye. ⁶ Nësëni soñe ipërenna hu ña hnë cery sali hna. Age kokëndu aryemahni hnë uyas lëŵ hni hna, uryema nte hnëjëdëha Wënu ña ye. ⁷ Soñe uŵac Ahwëhn njasëdëni, hara ñoñ vëhnuŷana hnë vële wok vëhwë-tahnëna. ⁸ Awa, fuhnë tëfëkëfu ndemaŷënëhni iŷi sifa vahnë, nkehahnin gë vëhni vëryokunjëhn toña.

Diyotëref gë Demetëriwus

⁹ Kerëhnëbuhëhni vëvë cery sali va; bare Diyotëref, ale nëjahnëk ge haryënkw maŵëna ntënënefu.

¹⁰ Soñe rac, ge njiryibu pëyahnedëfu wameh wante ntid ña, wanës wanënkwah wante nësëd soñe lëŵ fu ña. Do watac gelahna gwër! Nwëyëd kaca dilëhnhna vële hwëtahnëk vëyëntaŵ va do vële ŷad kacanihëhni va, memaŷendëhëhni do ntađëhëhni hnë cery sali hna.

¹¹ Aŷahnik mën, antë arëfëtalahnë iŵeh bare ile yivëk. Ale lid ufërën a ahnë arac Wënu ña hwëhnëka; ale lid wameh ña ahnë arac yëtëlahna Wënu ña. ¹² Vahnë va fop wapëren tëfëtađëni soñe Demetëriwus ŷa, toña ŷa dënk soñe lëŵu ŷa cedeyahnëd. Fuhnë fëna, waseđe walëŵu yeyinëk, do njëtëru ucedeya ntëŵ fu ña toña ye. ¹³ Kwëhnabu yabah ile rëfëka hnësëhni, bare ñađa liwu fop hnë kayëte.

Watëkwa

¹⁴ Nãđëfu yiryiwu wafac ŵi, do nësëlëde fuhnë vëhi. ¹⁵ Arabi yam ŷa nke gë wëjë. Wëlawo ŵa fop nkaŷëryidënihi. Gaŷëryihni wëlawo ŵa, ale-wo-le g'uŵac lëŵu ŵa.

Yud

Wade yehëhna hnë inji kayëte

Yud aheryu Yesu, do gë Sak, herëk anji kayëte. Ñadëho kerëhnëhni vile hwëtahnëk duniya va kamënaÿehnehni soje ipëh dëw hni nte mbankëni ña. Bare apecehnëka nësëhnëhni soje vëharañ wamër va vële rënkëd vacery sali hna. Vëharañ wamër va wok vëlënëndilahnna Wënu ña. Yud nësëd soje rac gë wëdahëse wayabah wabë vikerëh vicër hna. Puhnad g'inira vële hwëtahnëk va gante tëfëka kahnëndani hn'ikwëtahn do gante tëfëka nti ni paß gë vahnë vërac.

Wëlin wanës wakwëhn nafa hn'inji kayëte: vëharañ wamër, dahëse, kitiñ, vële wok vëlënëndilahnna Wën.

Wëlin gante nke kayëte ka:

Simpaÿi (1-2)

Vëharañ wamër va (3-16)

Uhnira vële hwëtahnëk va (17-23)

Dëwara (24-25)

Simpaÿi

1 Ami, Yud, aryokuñëhn Yesu *Këris*, aheryu *Sak*[†], herëhnëdëhëhni aki vële macëk Wënu ña Rëm ÿa. Añahnëku do kwëtirun soje Yesu Këris. ² Arabi ipërëna ña, yam ÿa, do gë inahn ña nkwënaÿu.

Vëharañ wamër va rëk kitiñini

³ Vëÿahnik mën, ñadëfuho dus herëhnu soje ipëh inte vankinëk. Bare doliÿi tëkatëbu afo herëhnu iñë haÿary soje hamëhnaÿehnu uÿët soje ikwëtahn inte njëdakëhni Wënu ña soje kantëm fop vële hwëtahnëk va. ⁴ Kerëhnëdëmu kabi ankeni vahnë vële wok vëlënëndilahnna Wën, vële yëbaku, hara yëtëluhna. Ac-ahëtëdëni ipërëna Wën fu ña soje catënahneni ndakëntal meh dëw hni. Njahëtaniha asankaf do Ahwëhn fu ryamboli, Yesu *Këris*. Mbiÿëk ga kerik hnë Vikerëh hna gante kitiñëdëhëhni Wën ka.

⁵ Andënkwëtehndëmu, mama njëtahnërun wante ÿadëfu hnësu ñi, Ahwëhn a pehëtëkëhni bulunda Isërayel nkal Esipët hna, bare, ge ndëcëk umë, vële wëÿëk kwëtahnëni va fagant lëw hni, mbëvehnëkëhni.

^{††6} Dënkwëtaryinëhni wamëleka wante nkok gena gwër ucankaf nte njëdakëhni Wën ña do ravëtak dëd dëw hni ña. [‡] Wënu ña ñabehnëkëhni gë vankëna soje kantëm, do kwëtëni hnë mëhwëry mbë gëd hafo fac sankaf kitiñ hna. ⁷ Antë aryënkwu fëna Sodom gë Gomor gë vankol vante hwërëkëhni va vante yëdëh-nak had wamëleka watac hnë ndakëntal meh ntëw hni do yëkëlehnëko ndakëni gë vële nëmpëlëntik mbahn.

Nkeni had dahëse, vile rufëdëhëfu bi hak nke horot hwëdëh vë kantëm. ^{‡†}

⁸ Vëharañ wamër vële ye ÿal hun vi kwëhnani vankeÿa ndampo fo gë vëhni. Hudakery hudëw hni ha liÿëhnëdëhëhni vëÿin: tonkënadëni vëhni dënk vim-bahn vidëw hni, ñwëÿëdëni ucankaf Ahwëhn ña, do njeÿëdënihëhni vële ye ambin cëmb hna. ⁹ Wëlakënde Misel, asankaf wamëleka ña, dina rac. Wati le conkëdëniho gë *Sintani* ÿa soje mbahn Moyis ña, dëkënalohna njeÿa kitiñatënda. Aki fo ntehnëkaÿo: «Tavëlehnëmu gë Wënu ña!» ¹⁰ Bare vëÿi vahnë njew-ëdëni ile nkoni vëyëtëna, do viÿë vile ntidëni had wu-laÿ, ile njëtëni kobëri hnagi lëw hni, rac ye ile vëvehnëdëhëhni.

¹¹ Mekëhni! Nkaÿ Kaÿe ^{‡†} tëfëni! Njëdëhnani hnë idënt Balam soje nuÿahnëni kori. Ambëvëntini kabi ñwëÿëntini had Kore ^{†††}.

¹² Vahnë vërac wëdahëse waÿeh nkeni wante ronkëned watoka wante vankërun gë vële hwëtahnëk va. Atokëntëdëni gë usëfëhnah këm do soje vëhni fo nahadëni. Nkeni had vëñar vahnënak, bare sël ÿa pitëndëlehnëk vëñar va do tëvëna. Nkeni had vatëh vante wok dëwëdina, wëlakënde wati lëw hni ÿa tëki, ankëcikëhni: wahwënta wahi cëmëhni. ¹³ Nkeni had wavonkëlo wënkwa wov, wante ryehëtëd waronk walëw hni, rac ye vantiyëhn vantëw hni vacëfëhnah, nkal li. Nkeni had wahol wale yasaryëd pëhwëtanëhnëk Wënu ña ÿëÿa mëhwëryah dus soje kantëm.

¹⁴ Enok, ale ye ahwëhn mbëd gë vëhi hnë warëm fu hna, pëgw Adam, pëyahneko kobëri fo wañi soje lëw hni: «Nëparyin! Ahwëhn a nijjëk gë wawuli wawuli

† 1.1: *Matiye 13.55; Marëk 6.3* †† 1.5: *Icahn 12.51* ‡ 1.6: *Wapëgwala 6.2*

†† 1.7: *Wapëgwala 19.1-35* ††† 1.11: *Wapëgwala 4* ††† 1.11: *Vaker 16.1-35*

wamëleka wafacah, ¹⁵ soje kitiñahn fop nkal inji. Koroteÿehnedëhëhni fop vahnë vële wok vëlënënëlahna soje vantiyehn vantëw hni vante wok kwëhnahna untënah vante ntini gë untënah këm. Koroteÿehnedëhëhni vëÿi vëwën vële wok vëlënënëlahna kabi njeÿëniha këm fo. Vële wënëk va korotehnedëni. Koroteÿehnedëhëhni vëÿi vëwën kabi njeÿëniha.»
¹⁶ Vëÿi vahnë rëkëdëni ñakëñakëndëni; nkeÿëndëni kwëlëkwël; wabal wameh wadëw hni tëfëdëni; wanës wakuman fo nësëdëni do cëkwëdënihëhni vahnë soje nuÿahnëni ile ñadëni fo.

Uhnira vële hwëtahnëk

¹⁷ Vëÿahnik mën, ge wuhne ye, dënkwëtaryin wante ntehnëniho kobëri ña *vëfayik* Ahwëhn fu Yesu *Këris* va.
¹⁸ Ntëhnënihu: «Hnë wafac warëkwa li, nkedëni vahnë vële ryasëd viÿë vëva Wën va, do tëfëdëni wëbal wadëw hni wante wok dënënëna Wën.»
¹⁹ Vëhni fitëndëlehnëdëhëhni vële hwëtahnëk va. Vinahan vimb nkal kwëhnani; Iyir Wënu ña gena hnë vëhni.

²⁰ Bare wuhne, vëÿahnik mën, yëryëryin uwám hun wá hnë ikwëtahn hun pacah dus hna. Yëfaryin gë fan-ka Iyir Ipacah ña. ²¹ Goryin kwëlëkwël hnë injahn Wën hna, këbënyarin ahnuÿahnu ipërëna Ahwëhn fu ÿa Yesu *Këris* le yiryeryëdëhëfu g'uwám ule wok pudina.

²² Kaÿëhnahnëryiÿu gë vële nkok yaÿëna ikwëtahn va; ²³ pehëtëryinëhni vëÿëntaÿ va gë dabët hnë hwëdëh; soje vëÿëntaÿ va, kaÿëhnanëryiÿu gë vëhni, bare diyaryin wajira gë ntakah: ha, hafo ahehawu viÿi vilëw hni va vile tonkënek wameh wadëw hni ña.

Dëwara

²⁴ *Cëmbëñëfuna* Wën ryamboli, ale fehëtëdëhëfu gë fere Yesu *Këris*, Ahwëhn fu ÿa! Koñ nti antë aÿoÿu, do antë ahwëhnawu ile nirahnëderun, tufahnu g'uhnatah fëbah, haryënkwe lëwü hnë icëmb ntëwü hna. Icëmb ña, icamah ña, inaÿ ña do ucankaf ña, umë hwëhnëk ani gë wapëgwala, gaki do kantëm! Amina!

Wapuyala

Wade yehëhna hnë inji kayëte

Hnë anji kayëte Wënu ña njëtëndanëka ale herëk a, mpëdara Afayik San, viyë vile rëfëka tëki ryënkwehniid iboka Këris. Kerik yëbëlan bëhn wafëhw imbëd gë wahi gë bëhn wafëhw imbëd gë wahnah g'imbëd (70 gë 95) ga ndëcëk nagi Yesu ÿa hnë wati nte korotehndëdeho cery sali ña.

Anji kayëte nësëd viyë viyabah vile fëhnëtanëk viyë vihañary soñe bulunda wasëwif. Mbëd gë wahi fëhnëtanëk ile fadëk ÿa. Nëmpe yah ÿa fëhnëtanëk imëk ña do fëna ufacah ÿa. Nkol Babilon ña fëhnëtanëk Rom; hnë wañi vankol nke ucanakaf meh.

Kayëte ña pëgwëhnanik gë wanës soñe vacery sali mbëd gë vaki hnë vacery sali vambë Asi hna. Ile rëfika ÿa kayëte hna, San njojik ambin hna hn'ile nuk toyë fo ile liyað ÿa hnë wapuyala ðuniyã li ante mbokajëd Yesu ña: ðuniyã ÿi përekanëde, Sintani ÿa këfëde, kitiñ tëkwa ña nkeð, do Yesu ntañad tinki ahnañ hnë Yerusalem kasëk hna.

Wëlin wanës wakwëhn nafa hn'inji kayëte: mëleka, ahnañ, kayëte, fape, hwëdëh, ambin, kopa, uwám.

Wëlin gante nke kayëte ka:

Simpañi (1.1-8)

Yesu cahnanika San (1.9-20)

Kayëte soñe vële hwëtahnëk ye hnë vankol mbëd gë wahi hna (2.1-3.22)

Icëmb ña ambin hna (4.1-11)

Fape fa gë kayëte nte ÿamëndëlehnik wahwënta imbëd gë wahi (5.1-8.2)

Walënkwa mbëd gë wahi gë wahitiñ walëw hni (8.3-11.19)

Vëyëw Wën mëkëden (12.1-14.20)

Wamëleka mbëd gë wahi gë wëkata ÿa (15.1-16.21)

Iyo Babilon (17.1-18.24)

Imëk gë kitiñ tëkwa (19.1-21.8)

Yerusalem kasëk (21.9-22.21)

Uyëtëndan: ile njëtëndanëka Wënu ña San

1 Hn'anji kayëte nke viyë vile coñwëtëk Yesu Këris. Wënu ña njëdakawo soñe njëtëndanëhni vëyohal vëlëwu va vile rëfëka tëki hara biyëna ÿa. Këris ÿa payëkawo mëleka lëwu ÿa ÿal mën, ami San ayohal alëwu, soñe njëtëndano virac. ² Sede yebu hnë fop vile hnuhuho: rac ye wanës Wën g'uicedeya Yesu Këris ña. ³ Ndëwayik ale harañëhndëdëhëhni vahnë wanës wante kerëhnëko Wënu ña hn'anji kayëte do ndëwayini vële wëryëd va do hwëtað wante herik ña! Yëtëryin, wati le hahnëndik soñe wañi fop ña tëhajëk.

Simpañi le kerëhnini vacery sali Asi

⁴ Ami San herëhnyidëhu, wuhne vacery sali mbëd gë vaki vambë Asi vi. Arabi ipërena ÿa gë yam ÿa ahnuyãwu hnë Wën hna, umë ale ye, yeho do yijëd, hnë wayir mbëd gë wahi hna wale ye haryënkwa hnë tinki nañ ntëwu hna, ⁵ do fëna hnë Yesu Këris hna, sede hahnëndak ÿa, ale ryënkwik vëhnëndëhnik hnë vësëm

hna do ye ahnañ vëhnañ ÿa nkal li fop! Umë ale ÿahnëkëfu do fehëtëkëfu hnë wameh fu hna gë sat lëwu ÿa, ⁶ ntikëfu inañ vësëna wasadëha soñe ndokunëh-nëndenëhna Wënu ña, Rëmu. Arabi kwëhn icëmb ña gë fanka fa kwëlëkwë! Amina.

⁷ Yëkëryin, vëñar hna njijëd! Vahnë va fop nudëniha, wëla vële sëhëka va; [†] do fop wabulunda wabë nkal ñi njahnadëni soñe lëwu ÿa. Ha! Amina!

⁸ Ahwëhn a Wënu ña ntehnëk: «Ami ye Alëfa gë Omega, Aryënkweyënkwa a gë Arëkwa ÿa, ale ye, yeho do yijëd, Ahwëhn Fanka Fop.»

Hudakery San soñe Ajë Ahnë

⁹ Ami San, aÿënta hun yebu; mbankinëk had wuhne gë Yesu hnë horot hna, hn'imëk hna do hn'iduñëna hna. Ntayibuho hnë tinti mbë wov le wacik Patëmos hna, kabi pëyahnëdëfuho wanës Wënu ña do sede yebuho wëba Yesu. ¹⁰ Hnë fac Ahwëhn hna, Iyir Ipacah ña tënkëkoñwo do hamëhni mën nkweyëbu kopa

† 1.7: San 19.37

sankaf had lënk, ¹¹ më lehnëdëho: «Kerëry hnë kayëte ile hnuđu ŷa, do yëdanahnëryihni vacery sali mbëd gë vaki vante ye hnë: Efes, Sëmirën, Perëgam, Tiyatir, Sarëdes, Filadelëfi do Lawodise.»

¹² Njëkadëfuhö soŷe hnuđuŷa ale hnësendëhoŷo ŷa. Ga njëkabu, më hnuđu wayul wasanu mbëd gë wahi wakwëhn walampu, ¹³ do fagant wayul walampu warac, kahnëko ile mëntëlëni g'ahnë. Acud cankaf nte rëkëkaŷo hafo wapary hna cudako do ñëba ryl yankah sanu sakahn lëŷu hna. ¹⁴ Njerëkaŷo mul iŷa had perëkal. Vinkër va had hwëdëh pëtëdëhawo, ¹⁵ wapary ŷa had ryëhwëra vëntëvënt facënik hnë hwëdëh nkehawo do kopa lëŷu ŷa had uŷac wënka wov ñënkadëhawo. ¹⁶ Hnë vák rëhw lëŷu hna, wahal mbëd gë wahi mënkweko. Wës lëŷu hna sëlame ŷakënik hwëhn warjekan waki sahnëdëho, do yëka lëŷu ŷa ntancëko had ulav g'anent.

¹⁷ Ga nubuha, njobuho haryënk lëŷu had cëmëbu. Më tindëko vák rëhw lëŷu ŷa do nteho: «Antë ntaki! Ami ye Aryënkweyënkwa a gë Arëkwa ŷa, ¹⁸ Ale yënëd a. Cëmëbuho, do wëli tame ale yënëd kwëlëkwël yëbu. Visëdëta icëm va wënkëbu do gë viva ŷëŷa vësëm ŷa.

¹⁹ «Awa kerëry vile hnuru va: vile ye gaki va do vile yejëk va. ²⁰ Wëli ile pëhnëtanëk wahal mbëd gë wahi wale hnuru hnë vák rëhw mën ŷi do gë wayul sanu mbëd gë wahi wahwëhn walampu: wahal mbëd gë wahi wï wamëleka vacery sali mbëd gë vaki vi ye, do gë wayul mbëd gë wahi wahwëhn lampu ŷa, vacery sali mbëd gë vaki vi ye.»

Soŷe ile kerëhnëkëhni San vacery sali mbëd gë vaki

Soŷe acery sali mbë Efes

2 «Kerëhnëryehna mëleka acery sali mbë Efes ŷa: «Wëli wante ntehnëk ŷa ale wënkëk wahal mbëd gë wahi hnë vák rëhw lëŷu do yasëd fagant hnë wayul sanu mbëd gë wahi wahwëhn walampu ŷa: ² Njëtëbu vantiyehn hun va, ikamëna hun ŷa do gë iduñëna hun ŷa. Njëtëbu kodiluhna aryuñënanëhnuni vële lid ŷeh va, njëkëhnahnërunëhëhni vële wëcad vë-fayik wok vëyena paryi va do tëkatërun vëwër ye. ³ Nduñënarun, korotërun soŷe ŷac mën ŷa do cilë-taluhna.

⁴ «Bare nke ile surëdëmu: goluhna aŷanduno gë kobëri ka. ⁵ Awa, dënkweyëryin le njojërun hna, gwëcë-taryin vankeya va do avokanu anjasa ndënkweyënkwa hun ŷa. Ge ŷwëŷërun gwëcëdadiluhna vankeya va, njiryidëfu ŷal hun hna do ntihëtëdëfu wayul walampu hun ŷa. ⁶ Bare nkehëhna ile fërenak hnë ŷuhne: had ami, ñëwëdun vënjasa vëva Nikolayit va. ⁷ Ale hwëhnak vanëf nkwëry wante ntehnëdëhëhni Iyir ŷa vacery sali va. Ale wëkëk a maŷëryanëdëfuhä tok atëh uwäm nte ye hnë arayen Wënu hna.»

Soŷe cery sali mbë Sëmirën

⁸ «Kerëhnëryehna mëleka acery sali mbë Sëmirën ŷa:

«Wëli wante ntehnëk ŷa ale ye Aryënkweyënkwa a do Arëkwa ŷa, ale sëmëko do mbokaj wäm li: ⁹ Njëtëbu horot hun ŷa do gë haŷëhnah hun ŷa, bare ile ye toña ŷa, mbetarun! Njëtëbu wameh wante nësëdëni vëryampo soŷe hun ŷa. Vërac ntehnëdëni *wasëwif* nkeni bare gena toña: caliŷa mba *Sintani* nkeni! ¹⁰ Antë ntaku gë horot le ŷad nkeŷu ŷa. Wëli, *Sintani* njëkëhnahnëdëhu ntonjëthëni vëyabah hnë ŷuhne kaso hna, do wafac pëhw horotëdun. Kahnëdaryin hafo hn'icëm hna do njëdadëmu apënkwa imëk, uwäm sër ŷa. ¹¹ Ale hwëhnak vanëf nkwëry wante ntehnëdëhëhni Iyir ŷa vacery sali va! Ale wëkëk a cëmëdina cëm kigëna ŷa.»

Soŷe cery sali mbë Perëgam

¹² «Kerëhnëryehna mëleka acery sali mbë Perëgam ŷa:

«Wëli wante ntehnëk ale hwëhnak sëlame ŷakënik hwëhn warjekan waki ŷa: ¹³ Njëtëbu hn'ile ntëdërun hna, hn'ile nke inaŷ *Sintani* hna nke. Ha, ŷal hun hna ntëdëk Sintani ŷa, bare nkorun ayaŷënu uŷac mën ŷa, gwajëluhna ikwëtahn hun ŷa ŷal mën hna wëla fac le ndaŷiko Antipas, sede hahnëndak mën a.

¹⁴ «Bare nke vile surëdëmu: kwëhnarunëhëhni hnam vahnë vële rëfëd ikaraj Balam iŷa; nkabëka Balak tëndëhnëhni urënd vëva *Isërayel* soŷe tokehnehni faŷar fale sënahnik sadëha wamën wawër do nkwa fandëni. ¹⁵ ŷal hun hna fëna, kwëhnarunëhëhni vahnë vële rëfëd ikaraj vëva Nikolayit va. ¹⁶ Awa, gwëcëteriyin vankeya hun va! Ge gwëcëteluhna vankeya hun va tame njiryidëfu gë ŷal hun, do më-taryëdëfuhëhni vahnë vi gë sëlame wës mën ŷi. ¹⁷ Ale hwëhnak vanëf nkwëry wante ntehnëdëhëhni Iyir ŷa vacery sali va! Ale wëkëk a njëdadëfuhä tok *man*[†] le soŷik ŷa do g'itaka yerah; hnë itaka tac kerik uŷac hasëk ule nkok yëtëna ahnë, ge gena ale hnuŷad ŷa.»

Soŷe cery sali mbë Tiyatir

¹⁸ «Kerëhnëryehna mëleka acery sali mbë Tiyatir ŷa: «Wëli ile ntehnëk *Aju Wënu* ŷa, ale fëtëdëhaŷo vinkër vi had hwëdëh do wapary ŷa had ryëhwëra vëntëvënt facënik hnë hwëdëh nkehaŷo. ¹⁹ Njëtëbu vantiyehn hun va gë iŷahn hun ŷa gë ikwëtahn hun ŷa g'iyoh hun ŷa g'iduñëna hun ŷa. Iyoh hun nte yabëk ntëbi mbë kobëri ŷa.

²⁰ «Bare nke ile surëdëmu: memaŷëhnëluŷahna asë-val a, Yesabel, ale liyak ahnësëhn Wën, tokahni vëy-ohal mën va ñanëdëdëhëhni nkwa fandëni do tokëndëni faŷar fale sënahnik sadëha wamën wawër.

²¹ Njëdabuha ampëd soŷe gante kod nkwa cëtahnankeya ntëŷu ŷa, bare ñadina tav igwafa dëŷu ŷa.

²² Soŷe rac ntonjëdëfuhä hn'ipad, umë gë vële gwafalandëni va, hn'ile korotëdëni dus. Ntidëfu rac ge vëravëna viŷeh vile ntidëniho g'asëval arac.

²³ Ndaŷëdëfuhëhni vële rëfëdëha va. Koyëna fop vacery sali va njëtëdëni ami ye ale yëtëd ile yehëhni

† 2.14: *Vaker* 25.1-2 †† 2.17: *Icahn* 16.32-34

vankaf hni hna wasakahn hni hna. Ale-wo-le hně wuh-ně, ile ntik ŷa, sosědēfuha.

²⁴ «Bare wuhně wěwě acery sali mbě Tiyatir, vēle wok vērēfēna ikaraŋ viŷē vahně, wuhně vēle wok űēŋaluh-na ile macēdēni watēwah wante coŷkē *Sintani*, ntehnēdēmu: dībēndēdiluhna idīb kaŷary. ²⁵ Bare yaŷwēnēryin ile hwēhnarun ŷa hafo yiryiwu.

²⁶ «Vēle wod ndokuŋēhnēndēniho hafo hn'ile tēkwēk hna, vēhni yed vēle wēkēk va. Njēdadēfuhēhni imēk hně wayal hna.

²⁷ «Naŷwēhnēdēnihēhni gē ryoko ryēhwēra: nihēdēni-hēhni had gante nihēde vapeya intil. †

²⁸ Inŷi mēk ndampo fo nke g'inte hnuŷabu gē Rēm mēn ŷa. Njēdadēfuhēhni fēna ikol mbē g'acahnēfēd ŷa.

²⁹ Ale hwēhnak vanēf nkwēry wante ntehnēdēhēhni Iyir ŷa vacery sali va!»

Soŋe cery sali mbē Sarēdes

3 «Kerēhnēryehna mēleka acery sali mbē Sarēdes ŷa:

«Wēli ile ntehnēk ale wēnkwēk wayir mbēd gē wahi Wēnu ŷa gē wahol mbēd gē wahi ŷa: «Njētēbu vantiyehn hun va. Njētēbu vahně va ntiyahnekēhni vēfērēn fo worun, bare cēm ŷa yerun. ² Kwētēryin hakili do yaŷwēnēryin ile wok hně wuhně soŋe antē cēm kabi kamahnēbu wēla doku hun ryampo padēna haryēnk wēn mēn hna. ³ Awa dēnkwētaryin wanēs Wēn wante haranjirun do wēryerun ŷa; yaŷwēnēryin do gwēcētaryin vankeya va. Age kwētēluhna hakili, njiryidēfu had ale; yētēdiluhna hně wati le njiryidēfu hnaŋētū ŷa. ⁴ Bare nkeni vēryampo Sarēdes hna vēle wok vēronkēnēna viŷi vilēw hni va. Vērac viyerah cudadēni do tēfēlēdēfun g'ami, kabi tēfahnēkēhni rac. ⁵ Vēle wēkēk va vacud vajerah cudadēni; pēhwēcēda muk wamac hni hně kayēte uwām hna. Tase Rēm mēn gē wamēleka wadēwu pēyahnedēfu ami hwēhnēkēhni. ⁶ Ale hwēhnak vanēf nkwēry wante ntehnēdēhēhni Iyir ŷa vacery sali va.»»

Soŋe cery sali mbē Filadelēfi

⁷ Kerēhnēryehna mēleka acery sali mbē Filadelēfi ŷa: «Wēli ile ntehnēk Afacah a, ale ye toŷa ŷa, umē wēnkēk sēdēta Ahnaŷ *David* ŷa, umē fidētēd do ahnē kodina mbokary pid, umē fidēd do ahnē kodina pidēt: ⁸ Njētēbu vantiyehn hun va. Wēli kwētēhnēmu haryēnkw hun rēnka fidētik le nkok kodina pid ahnē. Njētēbu toye fo kwēhnarun fanka fa, bare njaŷwēnērun wanēs mēn ŷa do yahētalunohna alehnu yētēluhna. ⁹ Wēli, njēdadēmuni vahně wēwě hně caliŋa mba *Sintani*, vēle lehnēd *wasēwif* nkeni vi, bare wayena. Ha, ntidēfu njiryini ndēkwēhnēni haryēnkw hun, do njavētēdēni ŷahnēmu. ¹⁰ Kabi njaŷwēnērun wapacēk wanēs mēn ŷa, awa ami fēna njaŷwēnēdēmu hně wati horot sankaf le yijēd hně duniŷa li fop soŋe tēŋini vēle lēdēk nkal vi. ¹¹ Biŷēdina njiryidēfu. Yaŷwēnēryin ile hwēhnarun ŷa, soŋe antē ahnē nuf apēnk w nte

fēnkwirun kabi mēkērun. ¹² Ale wēkēk a, ntidēfuha ryoko sank hně Cery Cankaf Wēn mēn hna do bokēdina cahn muk. Kerēdēfuha uŷac Wēn mēn ŷa do uva inaŷ Wēn mēn ŷa, *Yerusalem* hasēk, le sēlid g'ambin darēl Wēn mēn hna. Kerēdēfuha fēna uŷac hasēk mēn ŷa. ¹³ Ale hwēhnak vanēf nkwēry wante ntehnēdēhēhni Iyir ŷa vacery sali va.»

Soŋe cery sali mbē Lawodise

¹⁴ «Kerēhnēryehna mēleka acery sali mbē Lawodise ŷa:

«Wēli wante ntehnēk ale ŷacēde Amina ŷa, sece hahnēndak do ye toŷa ŷa, ale ye sankaf hně fop vile ntik Wēnu ŷa: ¹⁵ «Njētēbu vantiyehn hun va: yamēluhna yakēluhna. Bare űakēndēbu ayamu ma ayaku! ¹⁶ Awa, kabi yakēluhna do yamēluhna, fagant fo nkerun, nkurēdēmu. ¹⁷ Ntehnēdun, mbetarun, nuŷarun hnapul yabah do űoű gojēluhna. Bare yētēluhna meku, njiŷwēhnērun, kaŷēhnērun, mēpērun do ŷas fo yerun. ¹⁸ Soŋe rac yabahnēdēmu alawu ŷal mēn li sanu le facēnik hně hwēdēh ŷi, soŋe avetahnu paryi. Dēwaryin fēna viŷi viyerah asudandu, antē mbok cēfēhnu ige ŷas fo ŷa. Dēwaryin kat vēlo soŋe ayehnahnu vinkēr hun vi ahnundu wapacēk. ¹⁹ Ami, ni-radēfuhēhni do catēnēdēfuhēhni fop vēle ŷahnēbu va. Awa yohēryin, gwēcētaryin vankeya hun va! ²⁰ Wēli, rēnka hna kahnēbu do mbankēdēfu. Age ahnē nkwēryēk kopa mēn ŷa do pidēt rēnka ŷa, tēnkēdēfu ŷalu hna do tokēlahnedēfun. ²¹ Ale wēkēk a ntaŷēndēdēfuha darēl mēn hně tinki naŷ mēn hna, had gante mēkēbu ka, ami fēna, do laŷantiŷu gē Rēm mēn ŷa hně tinki naŷ lēwu hna. ²² Ale hwēhnak vanēf nkwēry wante ntehnēdēhēhni Iyir ŷa vacery sali va.»»

Icēmb ŷa Ambin hna

4 Ga ndēcēk watac, mē hnuhu rēnka le fidētik ambin hna. Kopa ryēnkwēryēnk wēryēbuho hnēsēhnēdēhoŷo had lēnk wē ŷa, mē ntehnēko: «Kayi ani, rufi ile rēfēka tēki haryēnk wē ŷa.» ² Iyir Ipacah ŷa tēnkēlehno taŋ. Hnulehnu nkeho tinki ahnaŷ mbin hna, do hně tinki ahnaŷ tac ahnē laŷako. ³ Ale laŷako ŷa pētēdēho had wēraka wanēfak, wale ŷacik jasēp gē sarēdēwan. Tinki ahnaŷ ŷa icar ulaŷ hwērēkaŷo nte fētēd had itaka nte ŷacik emerod. ⁴ Caharab hně tinki ahnaŷ tac, watinki ahnaŷ wafēhw wahi gē wahnah (24) yeho. Hnē watinki ahnaŷ watac, vicēr wafēhw wahi gē vēhnah (24) laŷako. Viŷi viyah cudaniho, do pēnk wani vapēnk w sanu ahnaŷ. ⁵ Tinki ahnaŷ hna cahnidēho wabilēbil do wakopa do gē waparāt. Haryēnk w tinki hna warēh lampu mbēd gē wahi fētēdēho: wayir mbēd gē wahi Wēnu ŷa yeho. ⁶ Haryēnk w tinki ahnaŷ hna nkeho had wov lancah, le ŷētēlēk gē ancēka.

Darēl tinki ahnaŷ hna caharab, nkeniho wulaŷ wahnah wale hwēhnak kore vinkēr haryēnk w gē kamēhni. ⁷ Ntaŷ dēnkwēryēnk w ŷa gē vēsēhn mēntēlēniho, kigēna ŷa gē fēndahni mēntēlēniho, tarēna ŷa yēka

† 2.27: *Wahnēw* 2.8-9

ahnë kwëhnako do inahëna ña gë jaro nte wayëd yañ mëntëlëniho. ⁸ Wulañ wahnah ña, ntañ-wo-ntañ, vampañ imbëd g'andañ kwëhnako, do kore vinkër kwëhnaniho yañ gë gëd per. G'anent gë g'umëd njëwëdëniho kwëlëkwël:

«Pacëru! Pacëru! Pacëru!

Ahwëhn, Wën Hwëhn Fanka Fop,
wëjë ale yeho, ye do yijëd!»

⁹ Do nte-wo-nte njëwëdëniho wulañ wahnah ña *icëmb* g'untënah do g'icamehn soñe ale lañak hnë tinki ahnañ ña, Ale yënëd avë kantëm a, ¹⁰ vicër wafëhw wahi gë vëhnah va (24) ndënkwëhnëdëniho haryënk wahnë ale lañak tinki ahnañ ña, cëmbëdënihawo Ale yënëd avë kantëm a, ntonjëdëniho vapënk wahnë sanu vantëw hni va, ntehnëdëni:

¹¹ «Ahwëhn, Wën fu, tëfëki ahnuña
icëmb inja g'untënah ña do gë fanka fa,
kabi wëjë lik fop,
wëjë yadëho nke koyëna rac, nkelehn.»

Kayëte ña gë Fape fa

5 Tac më hnuhu hnë vák rëhw ale lañako hnë tinki ahnañ hna kayëte nte fëyik, keru bambery gë ipër per do ñamëndëlehn gë wuya wahwënta mbëd gë wahi. ² Tac më hnuhuha mëleka hwëhn fanka le rëy gë kopa sankaf: «Mo tëfahnëk nke aymët ile yamëndëlehnik yi do pëyët kayëte ñi?» ³ Wëla aryampo gelohna mbin hna, nkal li ma kwëyët nkal li janáma hna, ale holëko pëyët kayëte ña, njëk ile herik bambery ña. ⁴ Do rac koyëhnëdëho dus kabi ahnë gena ale rëfëkawo nke afëyët kayëte ña, njëk bambery. ⁵ Awa aryampo hnë vicër hna më ntehnëko: «Boka ho! Yëkëryehna, ivësëhn vë hnënk Yuda ña, † ale hnagik hnë hnënk Ahnañ a *David*, umë ale wëkëk a lihëtëd ile yamëndëlehnahnik kayëte ña do fëyëtëd.»

⁶ Tac më hnuhuha Fape ga kahnëk fagant tinki ahnañ, kwëratëniha wulañ wahnah do gë vicër. Mëntëko had kácik. Wamiry imbëd gë waki kwëhnako gë vinkër mbëd gë viki, vinte ye wayir mbëd gë waki Wën vinte sañëtik hnë nkal hna fop. ⁷ Fape fa pëñako soñe tebahn kayëte hnë vák rëhw ale lañako hnë tinki ahnañ hna. ⁸ Ante tebak kayëte ña, wulañ wahnah ña gë vicër wafëhw wahi gë vëhnah va (24) njonihon nkal hna haryënk wahnë. Ale-wo-le hnë vëhni itëmp mënk wëko do gë vañërya sanu tëmpah *idud*, inte yeho wayëfa vëfacah wale hayëndadëho g'ambin. ⁹ Hnëw hasëk njëwëdëniho:

«Tëfëki ahnuña kayëte ñi,
ayamët ile yamëndëlehnik ña,
kabi káciruhon,
do ntañëtëruhëhni soñe Wënu ña,
vahnë hnë wahnënk hna fop
gë vanësa hna fop gë wabulunda hna fop
do gë wayal hna fop;
gë sat hu ña,

¹⁰ ntiruhëhni inañ vësëna wasadëha Wën fu ña,
do nañwëdëni nkal li.»

¹¹ Tac më yëkëbu do wëryëbu kopa wamëleka wayabah, wawuli wawuli, kodelohna ndëkwini. Caharab tinki ahnañ hna, wulañ wahnah hna do gë vicër hna kahnëniho. ¹² Njëwëdëniho gë kopa sankaf:

«Fape fante haciko fa,

umë ye ale rëfëka nuña fanka fa, gë hnapul ña,
g'uyët ña, g'imëk inja,
g'untënah ña, gë *icëmb* ña do gë cëkwary ña.»

¹³ Do nkwëryëdëfuhëhniwo fëna fop vile ntik Wën va ambin hna, gë nkal hna, gë kwëyët nkal li janáma hna, gë wov hna do gë fop le yehëhna hnam ña, ga ntehnëdëni:

«Ale lañak tinki ahnañ ña gë Fape fa nke icëkwary,
g'idënen, g'icëmb
do gë fanka, kwëlëkwël!»

¹⁴ Do wulañ wahnah ña ntehnëdëniho: «Amina!» Do vicër va njonihon nkal li soñe cëmbahnënihëhni Ale lañak tinki ahnañ ña gë Fape fa.

Soñe ipëyët kayëte

Soñe ñamëndëlehn idënk wëryënk

6 Awa, nubuha Fape fa ga nihëk ñamëndëlehn dënk wëryënk wahnë mbëd gë wahi hna, wëryëlehnëwa intañ dënk wëryënk wahnë wahnah hna ga ndekad had farat, nësätënd: «Yij!» ² Hnulehnëwa ipahnac yerah. Ale hayëkawo ña uñwary mënk wëko. Më njëdayik apënk wëwëk, tëk nke añëk do njilehn mbok mëk kat.

Kigëna

³ Ga nihëk ñamëndëlehn kigëna ña, wëryëlehnëwa intañ kigëna ña ga ndekad, nësätënd: «Yij!» ⁴ Hnulehnëwa pahnac kañary bëntah had hwëdëh. Ale hayëkawo ña hnuñako imëk soñe ntiñët yam ña nkal li, soñe ndañwëlahnëdëni vahnë. Më njëdayik sëlame sankaf, njilehn.

Tarëna

⁵ Ga nihëk ñamëndëlehn tarëna ña, wëryëlehnëwa intañ itarëna ña ga ndekad, nësätënd: «Yij!» Hnulehnëwa pahnac bahnah. Ale hayëkawo ña ile yañande mënk wëko. ⁶ Wëryëlehn do kopa fagant wulañ wahnah hna ga nësëd: «Ile ryokunahnik fac ryampo ña, yañëh vantimp fo ntañahnëd, ile ryokunahnik fac ryampo ña wayañëh warar vëmalu fo ntañahnëk. Ge wagu ña ye, g'uñen uña, nko koyëna.»

Nahëna

⁷ Ga nihëk ñamëndëlehn nahëna ña, wëryëlehnëwa ntañ nahëna ña ga ndekad, nësätënd: «Yij!» ⁸ Hnulehnëwa pahnac dúnënkah. Ale hayëkawo ña, Icëm maciko, do yëwa vësëm ña rëfëlehnëdëhawo. Njëdayiniho mëk inja hnë sah ryampo hnë wasah wahnah duniña li, soñe ndañënihëhni vahnë va gë sëlame ña, gë inte ña, gë wates ña do gë wulañ wuyapah ña.

† 5.5: Wapëgwala 49.9

Bëryëna

⁹ Ga nihëk ñamëndëlehn bëryëna ña hnulehnuwëh-ni, kwëyët le cënade sadëha hna, walaŵary vēle ryaŵiko soŋe ikahnënda dëw hni ña wanës Wën do kabi waseđe lëwu nkeniho. ¹⁰ Ndekadëniho đus: «Wëjë, Ahwëhn a, ale ye Afacah a, ale ye toña ŷa, hafo guve napëdu ahitiŋëhni vahnë vēvë nkal vi awëcagëhni soŋe sat fu le ndehëtëni ŷi? ¹¹ Awa më njëdayini alewo-le acud jerah cankaŋ, tac ntehnini nduñëni toyë, hafo padëni fop vēle ryokuŋëhndëdëha Wën va, rëfëka ndaŵini had gë vēhni ka.»

Kwëhn mbëd gë ryaŵ

¹² Ga nihëk ñamëndëlehn ikwëhn mbëd gë ryaŵ iŋa, inkal ña ñënkako đus gë fanka, hnulehnu ulav ŵa mbahnëlehn had waŷehn do ulepera ŵa mbëntëlehn had wasat. ¹³ Wahol ŵa njolehni nkal li, had gante njo-jëd wanuŷ ka ge sël sankaf ŷa ñënkëka. ¹⁴ Ambin ña më njik had kayëte fëŷëde, do fop wahuŋ ŵa gë watinti ña kërëniko hn'ile nkeho hna.

¹⁵ Wati rac, vēhnaŵ vēvë nkal vi, gë wakamari ña, gë vēsankaf wasodade ŵa, gë vēvetak va, gë vēhwëhn fanka va, gë vēramp va do gë vahnë vēle ye afaya va, fop coŵaniho hnë wakary hna do gë hnë wëraka wahuŋ hna. ¹⁶ Ntehnëdënihehniwo wahuŋ ŵa gë wëraka ŵa: «Yohahninëfu, do coŵëryinëfu ñaŵët yëka ale lañak hnë tinki ahnaŵ aŷi do gë antavah Fape ña! ¹⁷ Fac sankaf ntavah ntëw hni ña tëkik: mo hođ mëkan-ti?»

Bulunda gë yavëta Wën

7 Ga ndëcëk rac, më hñubuhëhni wamëleka wanah ga kahnëni hnë wahëd wahnah wavë nkal ŵi. Pëłani wasël wahnah wavë nkal ŵi, soŋe sël ŷa antë mbok cël nkal li, wov hna do fëna wëla hnë atëh ndampo. ² Do më hñubuha mëleka haŵary ga kayëd gë cape pëhna lav. Mënkwëko ile lihände iyavëta mba Wën paryi. Ndekandëhëhni đus wamëleka wanah wante yëdayiko imëk mbëvehnëni nkal iŋi gë wov ŷi: ³ «Antë avëvehnu nkal iŋi, wov ŷi, vatëh vi, hafo lifuni yavëta wayëka hna vēyohal Wën va.» ⁴ Tac nkwëryëbu vahnë vēle hnuŷak yavëta ŷa tëkëni wawuli keme gë wafëhw wahnah gë vēnah (144,000). Vëhni wahnënk vijë *Isërayel* hna fop matiniho:

⁵ hnë hnënk Yuda hna: vahnë wawuli pëhw gë vēhi (12,000) liyiko yavëta ŷa;

hnë hnënk Riben hna: vahnë wawuli pëhw gë vēhi (12,000);

hnë hnënk Gad hna: vahnë wawuli pëhw gë vēhi (12,000);

⁶ hnë hnënk Aser hna, vahnë wawuli pëhw gë vēhi (12,000);

hnë hnënk Nefëtali hna, vahnë wawuli pëhw gë vēhi (12,000);

hnë hnënk Manase hna, vahnë wawuli pëhw gë vēhi (12,000);

⁷ hnë hnënk Simeŷo hna, vahnë wawuli pëhw gë vēhi (12,000);

hnë hnënk *Levi* hna, vahnë wawuli pëhw gë vēhi (12,000);

hnë hnënk Isakar hna, vahnë wawuli pëhw gë vēhi (12,000);

⁸ hnë hnënk Sabilon hna, vahnë wawuli pëhw gë vēhi (12,000);

hnë hnënk *Yosef* hna, vahnë wawuli pëhw gë vēhi (12,000);

hnë hnënk Besame hna, vahnë wawuli pëhw gë vēhi ntiyiniho yavëta (12,000).

Wabulunda mbin hna

⁹ Ga ndëcëk rac, më hñubuhëhni kore vahnë vēle wok kodena ndëkwini. Vahnë vēvë wayal fop yeho gë wahnënk ŵa fop gë wabulunda ña fop do gë vanësa va fop. Haryënk w tinki ahnaŵ hna kahnëniho do gë haryënk w Fape fa, viŷi viyah ntiyaniho do mënkweni waryund. ¹⁰ Ndekadëniho đus:

«Ipeh iŋa hnë Wën fu, le lañak hnë tinki ahnaŵ hna, matik do gë Fape hna.»

¹¹ Wamëleka ña fop caharaŋ tinki ahnaŵ hna kahnëniho, gë vicër va do gë wulaŵ wahnah ŵa. Ga nkwëryëdëniho ile nësëdëniho vahnë ŷa, ndëkwëhndëdëniho hafo wayëka ŵa ñak nkal ña do cëmbëdënihawo Wënu ña. ¹² Ntehnëdëniho: «Amina! Arabi idëwan ña, gë *icëmb* ña, g'usery ŵa, g'icamehn iŋa, g'untënah ña, g'imëk iŋa do gë fanka fa kwëhn Wën fu ña kantëm! Amina.»

¹³ Awa, acër aryampo më tëyëko: «Vële liyak viŷi viyah vi, vēhni mo ye do ne matini?»

¹⁴ Më lëkwabuha: «Ahwëhn mën, njëtëru!»

Tac më ntehnëko: «Vële ŵatik horot sankaf va ye. Ndagëni viŷi vilëw hni va do njerënëni hnë sat Fape hna. ¹⁵ Soŋe rac nkeni haryënk w tinki Wën hna do ndokuŋëhndëdëniha g'anent gë g'umëd Cery Cankaf ntëwu hna. Ale lañak hnë tinki ŷa keryëdëhëni. ¹⁶ Bokëdina njohni inte, bokëdina njohni wënka, do ulav ŵa bokëdina njahni, ma yakah haŵary, ¹⁷ kabi Fape fante ye tinki ahnaŵ hna yed ahekery alëw hni ŷa, do njiryeryëdëhëni gë wahayalin wënka uwám ka. Do Wënu ña pëhwëcëdëhëni fop wankwën ña vinkër vidëw hni hna.»

Soŋe ñamëndëlehn ikwëhn imbëd gë wahi

8 Fape fa, ga nihëk ñamëndëlehn kayëte ikwëhn mbëd gë wahi ña, ambin ña ndemëhñalehn mpëd.

Soŋe walënk w mbëd gë wahi

² Tac më hñubuhëhni wamëleka mbëd gë wahi hahnëko haryënk w Wën hna; walënk w mbëd gë wahi njëdayiniho.

³ Mëleka haŵary më njijëk ñëw haryënk w le cënade sadëha hna; *ile fëdande idud* mënkwëko, gë sanu ntiyiko. Më njëdayik đud yabah soŋe pëd hn'ile ntide

sadēha hna gante kayahnēd hwēcic ha gē wayēfa vē-facah va fop g'ambin. Hn'ile ntide sadēha hna, gē sanu ntiyiko do haryēnk w tinki ahnaŵ hna nke. ⁴ Hwēcic idud ŋa gē wayēfa vēfacah na hnē vāk mēleka hna matēko kay hafo Wēn hna. ⁵ Tac mēleka ŋa mē nufēk ile fēdande idud ŋa, pēbēnēk hwēdēh *hn'ile cēnade sadēha* hna, ntoŋ duniŋa hna. Awa pēgwēlehn taŋ wakopa waparāt, wakopa, wabilēbil, do nkal iŋa ņēnkalehn.

⁶ Wamēleka mbēd gē waki wante wēnkēko walēnk w mbēd gē wahi ŋa pēhwētalehnēni soŋe ntēnk wēni.

Soŋe icēl lēnk w ryēnk wēryēnk w

⁷ Mēleka ryēnk wēryēnk w ŋa cēlēko lēnk w lēwu ŋa: wēnka wagurye gē hwēdēh, hnaŵlēk gē sat, ndehētik duniŋa hna. Cape ndampo hnē vatar duniŋa hna ŋagēko, do tēh ndampo hnē vatar vante ye duniŋa hna fēna ŋagēko do fop idēl ŋa ŋagēko.

Soŋe icēl lēnk w higēna

⁸ Mēleka higēna ŋa cēlēko lēnk w lēwu ŋa: ile wēn-tēlēk g'ikuŋ icankaf nte ŋagēd loŋik wov hna. Cape ndampo hnē vacape vatar wov hna mbacako wasat, ⁹ sah ryampo hnē wasah warar le-wo-le yēnēd wov hna mbēvehniko. Do hnē fop wakulu wavē duniŋa wī, sah ryampo hnē warar hna mbēvehniko.

Soŋe icēl lēnk w rarēna

¹⁰ Mēleka rarēna ŋa cēlēko lēnk w ŋa: mē njojēk g'am-bin ikol cankaŋ nte ŋagēdēho had hwēdēh hucankaf. Sah ryampo hnē wasah warar wasēn wasankaf hna fop do hnē wahayalin hna fop njojēko kol iŋa. ¹¹ Ikol tac, Wunkah maciko. Wēnka wante njohahnēko ŋa mbacako wunkah do vēyabah cēmēniho kabi wēnka watac cenihō.

Soŋe icēl lēnk w nahēna

¹² Mēleka hnahēna ŋa cēlēko lēnk w ŋa: cape ndampo hnē vacape vatar lav hna ndafiko gē cape ndampo hnē vatar lepera hna do gē kol ndampo hnē wadol warar hna, soŋe antē nkoryary idanc dēwu ŋa. Koyēna, fac ŋa nkoryeryina idanc dēwu ŋa do umēd ŋa fēna.

¹³ Awa tac mē hnuhuha do wēryēbuha jaro nte wayēdēho yaŋ do ryekadēho dūs: Kata! Kata! Kata fēladēhēhni vēle lēdēk nkal vi soŋe wamēleka watar waŋēntaŵ wante fēhwētaf cēlēni walēnk w walēw hni wā!

Soŋe icēl lēnk w vēryēna

⁹ Mēleka vēryēna ŋa cēlēko lēnk w ŋa: mē hnuhu ikol ga njojēko nkal li mati g'ambin. Ikol ŋa njēdayik sēdēta hatēh hatēwah. ² Ikol ŋa mē pidētēk rēnka vē hnam ŋa do hwēcic cahnēlehni had hwēcic nkula cankaŋ. Rac huyēndanēk ulav wā g'ambin ŋa fop. ³ Do hnē hwēcic hutac cahnēdēniho vampul cam-pēndēni nkal li. Njēdayiniho imēk ile wēntēlēk g'imēk

wafawēry wā. ⁴ Mbaŋēhniniho antē pērekanēni idēl mbē nkal ŋi, ma vatēh, ma vatēh rēhēl vi. Tēfēkēhni tonihēhni vahnē vēle wok vēliŋina yavēta Wēn fo hnē wayēka walēw hni hna. ⁵ Vēwawēryanilohna ndaŵēni-hēhni, bare korotehnēnihēhni hnē wadepera imbēd. Horot le ntidēnihēhniwo ŋa mēntēlēko had gante korotehnēd ito fawēry ka. ⁶ Hnē wafac warac vahnē va njękēlehnēdēni icēm ŋa bare vēhnuđina. Pēredēhēhni cēmēni, bare icēm ŋa ŋaŵētadēhēhni.

⁷ Vampul va gē wafahnac wale fēhwētak uŵēt mēntēlēniho. Iŋē le ye had apēnk w sanu ahnaŵ yehēhniwo vankaf hna, do wayēka walēw hni wā had wēva vahnē nkehēhniwo. ⁸ Imul dēw hni ŋa had iba vēsēval nkehēhniwo, do wabeŋ wadēw hni ŋa had wēba wabēsēhn nkehēhniwo. ⁹ Wasakahn walēw hni wā had wajand waryēhwēra ntiyani nkehēhniwo, do wēnaŵ vampaŵ vantēw hni va had wēnaŵ saret hwēhn wafahnac wayabah wale yaryēd gē uŵēt nkeho.

¹⁰ Wasavēt wā had wafawēry nkehēhniwo g'ile tohan-nēdēni. Hnē wasavēt walēw hni hna nkeho fanka falēw hni fale koroteyehnahndēnihēhniwo vahnē hnē wadepera mbēd hna. ¹¹ Ahnaŵ alēw hni ŋa, mēleka hatēh hatēwah yeho. Uŵac lēwu gē Wa-ebēre ŋa Abadon yeho, do gē wagērek ŋa, Apoliŋo, umē fēhnē-tanēk Avēvehn.

¹² Kata ryēnk wēryēnk w ŋa ndēcēk. Wēli, wakata waki wokēd tēki.

Soŋe icēl lēnk w hwēhn mbēd gē ryaŵ

¹³ Mēleka hwēhn mbēd gē ryaŵ ŋa cēlēko lēnk w ŋa: mē wēryēbu kopa le ŵatiko hnē wamiry wahnah wavē tabali sanu *hn'ile cēnade sadēha* hna, ile yeho haryēnk w Wēnu ŋa. ¹⁴ Ntehnēdēhaŵo mēleka hwēhn mbēd gē ryaŵ le wēnkēko lēnk w ŋa: «Pētēryihni wamēleka wanah wante ŋabik vambēŋ sēn sankaf le ŵacēde Efērat.» ¹⁵ Awa wamēleka wanah wante fēhwē-tako soŋe wati ŋa, gē fac ŋa, gē lepera ŋa do gē bēhn ŋa, pētiniho soŋe ndaŵēniha aryampo hnē vērar hna. ¹⁶ Nkwēryēbu ga ntehnēde, wasodađe wahwēhn wafahnac wā, wawuli wuli wakeme waki nkenihō (200,000,000). ¹⁷ Awa nubuhēhniwo wafahnac wā gē vēle hayēkēhniwo va: cuđaniho wayand waryēhwēra wavēntah had hwēdēh, bulu do yalēwaye. Vankaf wafahnac wā had vankaf wabēsēhn nkeho. Hwēdēh nkusēdēniho gē hwēcic do gē vēd le fēdēd. ¹⁸ Aryampo hnē vahnē vērar hna mbēvēko gē hwēdēh, gē hwēcic do gē ivēd le fēdēd. ¹⁹ Fanka wafahnac wā hnē waŵēs walēw hni hna nkeho do gē wasavēt walēw hni hna; wasavēt walēw hni wā gē walēn mēntēlēni, kwēhnaŋ vankaf do gē rac mbērehnahndēni.

²⁰ Vahnē vēle woko vēvēvēna va, vēravēlohna icēmb wayine ŋa gē vile pēreni gē wēbāk wadēw hni: wamēn wamēr sanu, gē koryi, gē waryēhwēra, gē wēraka, do gē wadēhwa; wamēn wale wok kodina nu ma nk wēry ma njas. ²¹ Fēna vēravēlohna idaŵ vahnē, gē kavēla ntēw hni ŋa, gē ndakēntal meh ntēw hni ŋa do gē ule lēw hni wā.

Mëleka ŷa gë fëkayëte fapëŷik fa

10 Më hnuhuha mëleka haŷary hwëhn fanka sëlidëho g'ambin. Anar fëryëkawo do car ulaŷ yehawo yaŋ nkaf ntëŷu hna; yëka lëŷu ŷa had ulav nkehaŷo, do wapary wadëŷu ŷa had sahnunt hwëdëh nkehaŷo. ² Fëkayëte fante fidëtik mënkweko. Tindëko fary rëhw lëŷu ŷa wov hna do rahahn ŷa nkal hna, ³ tac ndeka gë fanka, had vësëhn ŷërëlak. Ga ndekak, waparar mbëd gë waki ŷëmëko. ⁴ Ga njemëk waparar mbëd gë wahi ŷa, ñadëfuho heru, bare kopa wëryëbuho g'ambin ga ntehnëdëho: «Antë aher ile njemëk waparar mbëd gë wahi ŷi, tavëry coŷa.»

⁵ Tac mëleka le hnuhuho ga tindëko fary rëhw lëŷu wov hna do rahahn ŷa nkal hna, më njelëk vák rëhw lëŷu ŷa g'ambin, ⁶ më ntëkëk g'uŷac ale ye kwëlëkwël ŷa, ale lik ambin gë ile ye hnam ŷa fop, gë nkal iŋa gë le ye hnam ŷa fop, gë wov ŷa gë le ye hnam ŷa fop ntehn: «Ñoñ bokëdena napi: ⁷ hale ntënkweđ mëleka hwëhn mbëd gë waki ŷa lënk w lëŷu ŷa, awa ŷënu ŷa padënëd viŷë visiyamah, gante pëyakëhniŷo ka vëy-ohal vëlëŷu wakila ŷa.»

⁸ Do kopa le wëryëbuho ga nësëhniđëho g'ambin ŷa mboko nësëhne kat: «Yiry ahnuf kayëte nte fidëtik hnë vák mëleka le rindëk fary ryampo hnë wov do ŷëntaŷ ŷa nkal hna.»

⁹ Gë vëhni mëleka njidëfuho rëyëŷa njëdaŷo fëkayëte fa. Më ntehnëko: «Tebary do tokëry. Nkunkëd donk hu hna bare ŷës hu hna ntëmëd had wadëj.»

¹⁰ Më rebabu fëkayëte fa hnë vák mëleka hna do rokëbu. ŷës mën hna ntëmëko had wadëj, bare ga kohnëbu nkunkëko donk mën hna. ¹¹ Tac më lehnibu: «Afo avok afëyahh ile pëhnanëhnekëhni ŷënu ŷa wabulunda wayabah, gë wayal wayabah, gë vanësa vajabah do gë vëhnaŷ vëyabah.»

Wasedë wahi ŷa

11 Tac ahnë më njëdako uriry le ŷaŋande, do ntehnëko: «Yiry aŷaŋ Cery ŷënu Cankaf ŷi gë hn'ile cënade sadëha hna do dëkwëryihni vële sëmbedëha ŷënu ŷa hnam. ² Bare selele vë pë Cery ŷa, tavëry, antë aŷaŋ, kabi vële wok vëyëtëlahna ŷënu va maŷëryanëdeni nkëñëni nkol naŷ cëvah ŷa hnë wadëpera wafëhw wahnah gë wahi (42). ³ Maŷëryanëdë-fuhëhni wasedë wahi mën ŷa, vële sudak viŷi icëm va, imëk pëyahhëndëni wanës ŷënu ŷa hnë waŷi wafac wuli gë wakeme waki gë wafëhw mbëd gë ryaŷ (1,260).» ⁴ Waŷi wasedë wahi ye vatëh oliv vaki va do gë wayul walampu wahi wale ye haryënk w Ahwëhn nkal ŷa. ⁵ Ge ahnë ñad ntihi uŷeh, hwëdëh sahnëd waŷës walëŷ hni hna do mbëvehnëdëhëhni vële ŷëwëkëhni va. Ha, ale ŷad ntihi ŷeh ŷa tëfëka ndaŷi koyëna. ⁶ Waŷi wasedë wahi kwëhnani imëk soŋe pidëni ambin, memaŷehnahhëni antë mbok tëv hnë wati le pëyahhëndëni wanës ŷënu hna fop. Kwëhnani fëna imëk soŋe nkweçëtëni ŷënkka ŷa nke wasat do cëlëndi nkal li sifa uŷeh fop, nte-wo-nte ñadëni ŷa.

⁷ Ge puhnani wafac ucedëya ntëŷ hni ŷa, intaŷ ya-pah ŷa ndaniđ hnë hatëh hatëŷah hna mëtaryëdëhëhni, mëkëdëhëhni do ndaŷëdëhëhni. ⁸ Do waŷas walëŷ hni ŷa hnë ŷëŷa bulunda nkol cankaŷ hna nkod, nkol cankaŷ nte ye had Sodom gë Esipët †, hn'ile pakiko Ahwëhn hni hna dënk nke. ⁹ Vahnë hnë wabulunda hna fop, wahnënk hna fop gë vanësa hna fop do gë wayal hna fop njijëdëni njëkëndëni waŷas walëŷ hni ŷa hnë wafac warar gë fagant fac, do vëŷaŷëlohna mbaŷini. ¹⁰ Vëvë duniŷa vi nëjëdëhëhni soŋe icëm wakila waki watac kabi korotehnhëhni dus vële lëdëk nkal vi. Awa natëdëhëhni do nkweçëtëledëni wabuŷa.

¹¹ Ga ndëcëk wafac warar gë fagant fac ŷa, iyën uwám le ŷatik ŷënu njij tënkëhni wakila waki ŷa, matëlehnhëni. Awa vële yëkëdëhëhniwo va më ntakëkëhni dus. ¹² Tac wakila waki ŷa më nkweçëtëni kopa sancaŷ le ŷatik g'ambin, ga ntehnëdëhëhni: «Kayin ani!» Kayëlehnhëni g'ambin, hn'anar, tase vële ŷëwëkëhni va. ¹³ Hnë wati rac dënk, ñënkalehn nkal iŋa gë fanka, cape ndampo hnë ipëhw naŷ hna njolehn. Vahnë wawuli mbëd gë vëhi cëmëniho hnë iñënkka nkal tac. Vële woko va ntakëkëhniŷo do ntënenëdëni-haŷo ŷënu hunte ye g'ambin ŷa.

¹⁴ Kata higëna ŷa ndëcëk. Wëlin kata rarëna ŷa biŷëdina tëkid.

Soŋe lënk w hwëhn mbëd gë wahi

¹⁵ Mëleka hwëhn mbëd gë wahi ŷa më ntënkwek lënk w ŷa: wakopa wacankaŷ ntehnëdëho ambin hna: «Inaŷ mbë duniŷa ŷi nke gaki hnë wëbák Ahwëhn fu ŷa gë Arëhnyak alëŷu ŷa.

Naŷëd kwëlëkwël!»

¹⁶ Vicër wafëhw wahi gë vëhnah, vële laŷako hnë watinki ahnaŷ hna haryënk w ŷënu hna, ndëkwëhnhëniho wayëka ŷa nkal hna do cëmbëdënihaŷo ŷënu ŷa nësätëndëni:

¹⁷ «Camehnhëderu, Ahwëhn ŷënu Hwëhn Fanka Fop, ale ye do ale yeho, kabi fanka fasankaŷ hu fa rufahnëru ahahnëndahn inaŷ hu ŷa.

¹⁸ Wayal ŷa ntavëkëhni, bare tame ntavah ntëŷ hu ŷa rufëhna. Wati le hitiŷahnëduhëhni vësëm va tëkëk gë le vuŷahnëduhëhni vëyohal hu va, wakila ŷa, gë vëfacah va do gë fop vële lënenëd ŷac hu ŷa, vëroy gë vëhnaŷah do gë le vëvehnëduhëhni vële vëvehnhëd nkal va.»

¹⁹ Do Cery ŷënu Cankaf g'ambin ŷa pidëtalehn, hnulehnu kwëni *akwëtëla* ŷa. Awa nkelehn wabilëbil, wakopa, waparar, iñënkka nkal do gë rëv wagurye wayabah.

† Sodom gë Esipët: ŷënu ŷa hitiŷëk vani vacape vaki ntëbi waŷëntaŷ ŷa. (Wapëgwala 19.24-25; Icahn 14.23-28)

Soje wëdahëse mbëd gë wahi

Soje Asëval a gë fato fa

12 Ga ndëcëk watac, dahëse fëmpëhnahnah sankaf sahnëk ambin hna: asëval yeho ale sudako ulav, ulepera wã wapary hna nkehawo do pënkawo apënkawo ahna wëhn wahol pëhw gë vëhi.
² Ndonkëko do ndekadëho ulav donk hnag wã.

³ Dahëse ha wary mbok cahnëlehn ambin hna: fato vëntah sankaf yeho le hwëhnako vankaf mbëd gë vaki gë wamiry ipëhw do gë apënkawo ahna hnë nkaf-wonkaf.
⁴ Savët lëwü yã pahëcëko sah ryampo hnë wasah warar wahol wavë g'ambin hna ntonji nkal li. Fato fa më kahnëk haryënkawo asëval ale yad nag yã, soje kohna fatah fa ge rëk nagi.
⁵ Asëval a më nagëka facan, fante hna wëndëhëhni do heryëd wayal wï fop gë ryoko ryëhwëra. Fatah fa njoyiko tar darël Wën hna do gë darël tinki una w ntëwü hna.
⁶ Awa asëval a nkaryëlehn gë wula, yëwã le pëhwëtëhnëka wö Wënu hna, soje pabahna hnam hnë wafac wuli gë wakeme waki gë wafëhw mbëd gë rya w (1,260).

⁷ Tac nkelehn u wët ambin hna: Misel gë wamëleka wadëwu ña mëтарыëniha wö fato fa. Fato fa umë fëna mëтарыëdëhëhni wö gë wamëleka wadëwu ña,
⁸ bare fato fa wëkiko, do umë gë wamëleka wadëwu ña ntayiniho ambin hna.
⁹ Fato fa ntonjiko gë pë; umë ye lën sër yã, le wacik A yëw vahnë ma *Sintani*, ale rokad duni yã fop. Ntonjiko nkal hna, do gë wamëleka wadëwu ña per.

¹⁰ Tac më wëryëbu kopa sankaf mbin hna, më lehnëdëho:

«Tame ipëh ña do fanka fa
do *Ina w Wënu* fu ña
do gë ucankaf Arëhnayik alëwü yã tëkik!
Fato fa, ale hnësëdëho wameh vëyënta fu va
haryënkawo Wën fu
g'anent gë g'umëd, ntonjiko ntayiko ambin.

¹¹ Do vëyënta fu va mëkëniha
gë sat Fape fa
do gë wanës Wën wante cedeyahnëdëhni ña;
vëwëyëryalohna njëdahnëni uwám walëw hni wã,
këbënaniiho soje cëmëni.

¹² Soje umë ye natëryi yi, ambin,
do gë wuhne vële lëdëk hnam va!
Kata yehu wuhne, nkal gë wov,
kabi Sintani cëlëryik darël hun.

Antavëka dus
kabi njëtëk wati le nkoryaryëk yã yabëna.»

¹³ Fato fa, ga kamahnëk ntonjiko g'inkal, më tëtëlëndëha asëval ale hnagëkawo facan fa.
¹⁴ Bare asëval a më njëdayik vampa w jaro cankaf va soje matahn nji gë wula yëwã le pëhwëtëhnëk hna, hn'ile pabëdehna wabëhn watar gë fagant bëhn, ñawët lën † rac.
¹⁵ Awa lën yã më nkurëk wënka wante ye had garyëla hamëhni asëval a, soje wënka ña njohna.

† Lën wacik fëna fato ma *Sintani*.

¹⁶ Bare nkal ña ndemakawo asëval a; pidëtako do kohn sën le nkurëko fato fa.
¹⁷ Fato fa ntavëkawo dus g'asëval a, do më njik mëтарыëhni vutah vuñënta wumba asëval va, vële wã wëhnëd vakwëda Wën do sedeyahnëdëha Yesu va.
¹⁸ Tac më kahnëk tëfary wov hna.

Nta w yapah ndampo nte sahnik wov hna

13 Awa nu buha nta w yapah ndampo ga cahnid wov hna. Kwëhnako wamiry pëhw gë vankaf mbëd gë vaki. Hnë wïry-wo, apënkawo ahna pënkawo do hn'ankaf-wo nkeho u wac le ye wëdëha Wënu ña.
² Inta w nte hnu buho ña gë gërem mëntëlëniho, wakwër wadëwu ña njëwëko do kwëhnako wakarehn wayaryah, do wës yã had va vësëhn. Fato fa më njëdaka fanka falëwü fa, tinki ihna w dëwu ña do g'ucankaf camah.
³ Ankaf ndampo nta w ntiyako cërëk had cëm, bare tame sër lëwü yã njërëk. Awa duni yã yi fop pëmpëhnahnëkawo gë watac do tëtëlehnëniha inta w ña.
⁴ Vahnë va fato fa cëmbëdëniho kabi inta w ña njëdako ucankaf ña do inta w ña cëmbëdëniho ntehnëdëni:
«Mo këñëlahnëni g'intaw ñi do mo ho d mëтарыa?»

⁵ Inta w ña ma wëryaniko soje kol na yënanand do nësënd wante ye wëdëha Wënu ña. Njëdayiko imëk ntind cankaf ntëwü ña soje wadepëra wafëhw wahnah gë waki (42).
⁶ Nësëdëho wameh nje wënda Wënu ña: u wac Wënu ña nje wëdëho gë yëwã le ntëdahnëk yã do gë fop vële lëdëk ambin va.
⁷ Njëdayiko ucankaf soje kol mëтарыëhni vëfacah va do mëkëhni. Njëdayiko ucankaf ña hnë wahnënk fop gë wabulunda hna fop gë vanësa hna fop do gë wayal hna fop.
⁸ Fop vële lëdëko nkal vi, vële woyiko kerina wamac wadëw hni wapëgwa duni yã hna hnë kayëte uwám Fape fante hácik fa, cëmbëdëniha nta w ña.

⁹ Ge ahnë kwëhna vanëf, nkwëry!

¹⁰ Ge ahnë tëtëka nke aramp,
aramp yed;
ge ahnë tëtëka nda wï gë sëlame,
gë sëlame nda wëde.

Wati yã ye le tëtëfahnëkëhni kwëhnani vëfacah va iduñëna ña do ikwëtahn ña.

Nta w nte sahnik nkal hna

¹¹ Tac më vokëbu hnu wã inta w yapah ka wary ga cahnid nkal hna. Wamiry waki kwëhnako had fape, bare had fato nësëdëho.
¹² Kwëhnako fop ucankaf nta w nte sahniko wov hna do ucankaf tac ndokunahnëdëho tase ntëwü. Inta w bë nkal ña porosiñëhëdëho nkal ña gë vële lëdahnëk va njëfandëniha inta w bë wov ña nte yëreniko usër le rya wëd.
¹³ Inta w bë nkal ña ntiko vi yë vifëmpëhnahnah dus afo cëlëndi hwëdëh g'ambin, tase vahnë fop.
¹⁴ Gë vifëmpëhnahnah vile ma wëryaniko nti tase inta w bë wov ña tokakëhni wö vële lëdëk nkal va. Më ntehnëkëhni vële lëdëko nkal va mbëryëni ile wëntëlëk g'intaw bë wov nte sërëhniko do vokajëk uwám hna.
¹⁵ Njëdayiko fëna imëk njënëdahn ile liyiko mëntëlëni g'intaw bë wov ña gante kolahnëd nësënd do nda wëhnëdëhni fop vële wok

vëyëfadilahna va. ¹⁶ Ntiko fëna hafo vahnë va fop, vutoy gë vëhnaŷah, vëvetak gë vëhaŷëhnah, vële ye afaya gë vëramp, maŷëni ntiyini yavëta vák rëhw hna ma yëka hna. ¹⁷ Do ahnë antë kol ntaŷ ma nkwaŷ iñë ge kwëhnana yavëta ŷa, umë ye uŷac intaŷ bë wov ŷa ma idëkw nte rëfëlëk gë uŷac rac ŷa.

¹⁸ Wati ikwëhna uyët ŷa ye. Arabi ale hwëhna hakili ŷa nkwey ile pëhnëtanëd vinji vidëkw intaŷ vi, kabi idëkw tac soŷe vahnë va ye, do idëkw tac ye wakeme imbëd gë ryaŷ gë wafëhw imbëd gë ryaŷ gë imbëd gë ryaŷ (666).

Fape fa gë vële ntaŷëtëk va

14 Tac nubuha hnë Ikuŷ Siŷo † hna Fape fa ga kah-nëni gë vahnë wawuli keme gë wafëhw wahnah gë vënah (144,000), vële heriko ŷac lëŷu gë ŷac Rëmu hnë wayëka hna. ² Do më wëryëbu kopa le ŷatik g'ambin ŷaŷëdëho had wavonkëlo ŷënka wov, had farat sankaf. Kopa le wëryëdëfuho ŷa mëntëlëniho fëna g'itëmp nte rëmpëde. ³ Vahnë vërac hnëŷ hasëk njëŷëdëniho haryënk winki ahnaŷ hna gë haryënk wulaŷ wahnah hna do gë vicër hna. Ahnë kodilohna ñëŷa hnëŷ rac ge gena vahnë wawuli keme gë wafëhw wahnah gë vënah (144,000), vëhni vële laŷëtiko nkal va. ⁴ Vële wok vëronkëna gë vësëval va ye, vëyëtëna vësëval. Fape fa tëfëlehnëdëni fop le njid hna. Ntaŷëtini hnë vahnë hna soŷe nkeni vëryënkweyënk vële sënayik had sadëha ŷënu ŷa gë Fape fa. ⁵ Kobëri vëŷëreŷa; vëhwëhnana ile nira-dëni.

Ipëyahn kiti

⁶ Tac më hnuhuha mëleka haŷary nkwayëdëho yaŷ. Gë *Wanës Wakasëk* wante wok dëcëdina, wante rëfëkawo pëyahni vële lëdëk nkal va, njijëk: vahnë hnë wayal hna fop gë wahnënk hna fop gë vanësa hna fop do gë wabulunda hna fop. ⁷ Gë kopa sankaf ntehnëk: «Dënëneriyina ŷënu ŷa do *cëmbëryina*, kabi wati kitiŷ dëŷu ŷa tëkik. Cëmbëryina ale lik ambin gë inkal ŷi, gë wov ŷi do gë wahayalin ŷi.»

⁸ Tac, mëleka higëna më tëfika do ntehn: «Njok! *Babilon* Samah ŷa njok! Umë ye ale yëdäkëhni wayal ŷi fop cenì uñen nte liyehndëdëhëniwo kwëlëkwël le ñëŷëk ŷënu ŷa!»

⁹ Mëleka rarëna më tëfikëhni waŷëntaŷ ŷa do gë kopa sankaf ntehnëk: «Ge ahnë sëmbëdëha intaŷ ŷa gë ile liyik mëntëlëni g'umë ŷa, ge nuŷak yavëta ŷa yëka hna ma vák hna, ¹⁰ ceŷ umë fëna uñen antavah ŷënu ŷa, unte hotayik hara cutina gë ŷënka hnë nkëlëŷa tëmpah ntavah ntëŷu hna. Sifa vahnë vërac korotëdëni dus hwëdëh hna do gë hn'ivëd le fëdëd hna haryënk wamëleka wapacah hna do gë Fape hna. ¹¹ Hwëcic hwëdëh hunte horoteyehndëdëhëni vële sëmbëdëha intaŷ gë ile liyik mëntëlëni ŷa, vële hwëhnaŷ yavëta uŷac lëŷu va, cëhnëd kwëlëkwël do vëhwëhnadina iyinëga g'anent g'umëd.» ¹² Wati ŷa ye

† Siŷo fakun ye Yerusalem hna hn'ile nke Cery ŷënu Cankaf hna.

le tëfahnëkëhni kwëhnani vëfacah va iduñëna ŷa, maŷëhnëni vakwëda vantëŷu va do nko kahnëdani hnë Yesu.

¹³ Tac më wëryëbu kopa ga ntehnidëho g'ambin: «Kerëry aki: Mbetani vële ye g'Ahwëhn a hafo cëm hna!»

Iyir Ipacah ŷa ntehnëk, «Ha, njinëgadëni wadoku wadëŷ hni ŷa, kabi ile ntini ŷa tëfëlehnëdëhëni.»

Soŷe ikitiŷa tëkwa

¹⁴ Ante njëkëdëfuho ŷa, nubuho aŷar jah, do hnë ŷar tac ale wëntëlëk g'ahnë lañako. Apënkwa sanu ahnaŷ pënkwaŷo do mënkwa ikáca ŷakah. ¹⁵ Tac mëleka haŷary më cahnik Cery ŷënu Cankaf hna do ndekahna ale yeho hn'aŷar hna: «Dokuŷahnëry ikáca hu ŷi ahác-ahn, kabi uhác vë nkal ŷa mbëntëk.» ¹⁶ Awa, ale yeho hn'aŷar ŷa më nkweyënk káca ŷa nkal hna, do uhác vë nkal ŷa fop káciko.

¹⁷ Tac mëleka haŷary më cahnegik hnë cery ŷënu Cankaf mbë g'ambin hna; umë fëna ikáca ŷakah mënkweko.

¹⁸ Tac mëleka haŷary kat, le hwëhnako imëk hnë hwëdëh ŷa, më cahnegik *hn'ile cënade sadëha* hna do ndekahna ale wënkëko ikáca ŷakah ŷa: «Nufëry ikáca hu ŷi alëpëtaŷ wadëŷel *atëh resen* nkal ŷi, kabi mbëntëk.» ¹⁹ Mëleka ŷa më nkweyënk ikáca dëŷu ŷa nkal li. Më mbarëpëk waresen wavë nkal ŷi, do ntoŷ ile mbarëpëko ŷa hnë tank camah ntavah ŷënu hna le ŷwëyëhndë.

²⁰ Më ŷwëyëhnik wadëŷel ŷa hnë tank camah le ye hamëhni nkol hna; wasat më cahnek hnë tank camah hna ŷi had uŷac hafo tëk waŷës wafahnac hna do campëko hnë wakilometër wakeme watar (300).

Soŷe vahnë vële nkok mëkëna ntaŷ ŷa

15 Ga ndëcëk rac, më vokëbu hnuwu ambin hna dahëse haŷary samah do vënak: wamëleka mbëd gë waki wënkëk wëkata wacankaf mbëd gë waki. Waŷi ye watëkwa ŷa kabi gë vëhni padëndëd ntavah ŷënu ŷa. ² Më hnuhu ile ye had wov lancah ile hnaŷëlëk gë hwëdëh, do vële wok vësëmbëlähna ntaŷ ŷa g'ile fëriko mëntëlëni ŷa, gë vële wëyëk yavëta lëŷu ŷa, darël hnë wov lancah rac kahnëniho. Warëmp wale njëdäkëhniwo ŷënu ŷa mënkwëniho.

³ Njëŷëdëniho hnëŷ Fape fa gë Moyis, ayohal ŷënu ŷa:

«Ahwëhn ŷënu Hwëhn Fanka Fop, Vantiyehn hu va camëk do mbënak!

Ahnaŷ wayal,

Vankaŷ hu va catëk do toña ye!

⁴ Mo wok dënëndëdilihna, Ahwëhn?

Mo wok cëmbëdëna uŷac hu ŷa?

Wëjë fo ye afacah.

Fop wayal ŷi njijëdëni do cëmbëdëhnihi,

kabi nuni kitiŷa hu ŷa.»

⁵ Tac nubu ambin Acery ŷënu Cankaf, rac ye usank †† ule ryënkweyëhndëdëho kwëtëla ŷa, ga pidëtak, ⁶ do

wamëleka mbëd gë waki ña wante wënkëko wakata mbëd gë waki cahnahnëni hnam. Vacud vacankaf wapacah vanjerah vante fëtëd vante rëkëdëhëhniwo hafo wapary hna cudaniho do ñëbani waryil sanu wayankah wasakahn walëw hni hna. ⁷ Ryampo hnë wëlaw wahnah hna njëdakëhniwo wamëleka mbëd gë waki ñi ñërya sanu nte rëmpëhnik untavah Wëñ ale wok kantëm. ⁸ Idanc Wëñu ña do gë fanka falëwu fa pëbënëko Cery ñi gë hwëcic. Ahnë kodilohna tënk hnam hafo pad wakata mbëd gë waki mba wamëleka mbëd gë waki ñi.

Soñe wakata mbëd gë waki ña

16 Ga ndëcëk watac, nkwëryëbu kopa sankaf hnë Cery Wëñ, le lehnëdëhëhniwo wamëleka mbëd gë waki ñi: «Yiryin do campehnëryin fop nkal li wañërya mbëd gë waki ntavah mba Wëñ.»

Kata ryënkwerëyënk

² Aryënkwerëyënk a njik campehn ñërya ntëwu ña nkal hna: wahajën wañeh do walavah ryafëkëhniwo vahnë vële hwëhnako dahëse ntañ yapah do sëm-bëdëho ile liyiko mëntëlëni g'umë ña.

Kata higëna

³ Ahigëna ña campehnëk ñërya ntëwu ña wov hna: wëñka ña mbacalehn had sat asëm, do fop vile yehëhna wov hna hwëhnak sël uwám wa cëmëni.

Kata rarëna

⁴ Ararëna ña campehnëk ñërya ntëwu ña hnë garyëla hna do wahayalin hna: wëñka mbacalehn sat. ⁵ Do nkwëryëbuha mëleka le hwëhnako imëk hnë wëñka ga ntehnëd:

«Catëru, wëjë ale ye do yeho,
kabi wakiti wante liru ña acatëk;

⁶ Vahnë va campehnëni sat vëfacah do *wakila*,
sat ye fëna ile yëdaruhëhni ceni.

Rac sanjëkëhni!»

⁷ Do nkwëryëbu kopa le wëatik *hn'ile cënade sadëha* hna ga ntëkwad:

«Ha, Ahwëhn Wëñ Hwëhn Fanka Fop, wakiti wadëw hu ña pëbëka toña do usatah.»

Kata hnahëna

⁸ Ahnahëna ña campehnëk ñërya ntëwu ña lav hna, do mañëryanik pëdëni vahnë va gë hwëdëh lëwu wa. ⁹ Vahnë va pëdëlehni gë uyakah samah; njeñwëdëni uñac Wëñu ña ale hwëhnak uñëka hnë wanji wakata, bare vëwëcëtana vankeya vantëw hni soñe *cëmbahnëniha*.

Kata vëryëna

¹⁰ Avëryëna ña campehnëk ñërya ntëwu ña hn'itinki nañ ntañ yapah hna: inañ ntëwu ña pëbëlehna

umëhwëry. Vahnë va ñëradëniho ryëw ña kabi korotëdëniho dus; ¹¹ njeñwëdëniha Wëñ mbë ambin ña soñe wahorot walëw hni wi do soñe vanag vantëw hni vi, bare vëwëcëtana vankeya vantëw hni vi.

Kata hwëhn mbëd g'iryañ

¹² Ahwëhn mbëd gë aryañ a campehnëk ñërya ntëwu ña hnë sën sankaf le wëcic Efërat: wëñka ña më nkuhënik pëhwëtani nkañ vëhnañ vële wëtid ipëhna lav. ¹³ Tac, hnë wës fato, hnë wës ntañ yapah do hnë wës *kila wamër*, nubu ga canëd wahakili warar wañeh had wafor wasanjink. ¹⁴ Vëjyin ye wahakili Sintani, wale lid wafëmpëhnañ. Njidëni cap vëhnañ vëvë nkal fop, ndanko mbarëpëlahnëni soñe wët fac sankaf Wëñ Hwëhn Fanka Fop.

¹⁵ Ahwëhn a ntehnëk: «Wëlin nkeryibu had ale. Mbetak ale heryëk do woryerik viyi vilëwu va, g'antë nji wëtata fo soñe antë tav nuyi usëfëhnañ lëwu wa.»

¹⁶ Wahakili Sintani wa mbarëpënihëhni vëhnañ va hn'ile macik gë Wa-ebëre ña Arëmagedon.

Kata hwëhn mbëd gë wahi

¹⁷ Ahwëhn mbëd gë vëhi ña campehnëk ñërya ntëwu ña sël hna do cahnëk hnë Cery Wëñ hna kopa sankaf le wëatik tinki ahnañ hna ntehn: «Antiyak!» ¹⁸ Tac pëgwëlehn tañ mbiliñëtënd, wakopa, wakopa waparar, do nkal ña ñënkalehn dus g'ante nkok diyahna kobëri ga nkehahnëk ahnë nkal li. ¹⁹ Nkol cankaf ña capëko warar do vankol wayal wa fop mbëvëko. Wëñu ña ndënkwëtajëko nkol cankaf nte wëcëde *Babilon* njëdahna ñërya ñen ntavah cankaf ntëwu. ²⁰ Fop watinti ña nambiko do wahuñ wa njoko. ²¹ Wagurye wante rëkëhnëd wakilo wafëhw wahnah g'imbëd (45) g'ambin njohahnidëhëhniwo vahnë va do vahnë va njewëdënihawo Wëñu ña soñe kata wagurye kabi iyi kata nkeho ulakëmak.

Intañ yapah g'ale wafad

17 Tac, aryampo hnë wamëleka mbëd gë waki hna wante wënkëk wañërya mbëd gë waki va njijëk ntehn: «Yij, tufëdëmi kitiña asëval ale yëtahnik igwafa cankaf, umë ye *Babilon*, ale lañak tëfary wasën hna. ² Vëhnañ vëvë nkal va g'umë nkwañadëni do vële ye nkal va ndëwëni uñen nte nkwañadëni.»

³ Tac Iyir Ipacah njihahniko do mëleka ña njoko hnë wula hna. Hnam nubuha asëval kayëka ntañ bëntëvëntak nte herik fop mbahn ntëwu hna wëc wayëw Wëñu do hwëhnak vankaf mbëd gë waki do wamiry pëhw. ⁴ Asëval a cudak viyi vële ye had bulu gë vëntëvënt, kayëtak sanu, wëraka wafërën do wanjere. Mënkwek vák hna ñërya sanu, nte fëbëka wëh do ronk nkwañ ntëwu. ⁵ Yëka lëwu hna keriko wëc ile hwëhnak ufëhnëtahn soñik:

« *Babilon* Cankaf,
hnëm vële wafad
do vankeya vakayah
vante ye nkal vi.»

⁶ Do nubuha aséval a nděwěk sat wěfacah, rac ye sat waseđe vële sēměk soje Yesu. Ga nubuha apěmpěhnahněkowo.

⁷ Tac mēleka ŷa ntehněko: «Soje ye pěmpěhnahněki? Apěyaděmi ile pěhnětahněk aséval a do ntaŵ nte ryiběka ŷi nte hwěhnak vankaf mběđ gě vaki do wamiry pěhw. ⁸ Ntaŵ tac nte nuru ŷi nkeho, bare gona. Cahnid hatěh hatěwah hna do njid gante mběvėđ. Do vėvė nkal va, vële wok vėherihna ŵac kobėri wapėgwala duniŷa hna, hnė kayėte uwám, vahnė vėrac pěmpěhnahnėđėhėni ge nuniha intaŵ iŷa, umė ale yeho, wok gona, do vokajėđ.

⁹ «Wati ŷa ye le rėfėka kwėhnahnin wasery gė hakili facah nkwėryahnin waŷi: vankaf mběđ gě vaki vi ye wahuŷ mběđ gě wahi le ndahėk aséval hna. Vėrac ye fėna vėhnaŵ mběđ gě vėhi. ¹⁰ Imbėđ fagant lėŵ hni nŷoni, ahwėhn mběđ g'aryaŵ ŷa nkok naŵ, ahwėhn mběđ gě vėhi ŷa wok tėkina ten, bare ante tėkid ŷa biŷėđina. ¹¹ Ntaŵ ante yeho ŷi do wok gona, nke umė dėnk ahnaŵ ahwėhn mběđ gě vėrar. Umė ye fėna aryampo hnė mběđ gě vėhi hna do njid gante mběvėđ ka.

¹² «Wamiry pėhw wante hnuru ŷi ye vėhnaŵ pėhw vële wok vėhnaŵėna ten, bare wati ryampo, vėhni gė ntaŵ ŷa nuŷadėni uŵėka ahnaŵ. ¹³ Vėhni fop nkwėryėla ndampo fo kwėhnani: njėđaniha ntaŵ ŷa fanka do ŵėka lėŵ hni. ¹⁴ Vėhni ŵėtardėđaha Fape fa, do Fape fa mėkėđėhėhni, kabi umė ye Ahwėhn vėhwėhn, do Ahnaŵ vėhnaŵ, do g'umė vële ŵacik va, vėrėhnayik va, vële hahnėndak va, mėkėđėnihėhni.»

¹⁵ Tac mēleka ŷa mbok nteho: «Wasėn wale hnuru ŵi, wale ntaŷahnėk aséval ale wafad ŷi, vėhni ye wabulunda, wakore wayabah, wayal do vanėsa va.

¹⁶ Wamiry pėhw wante hnuru ŷi do ntaŵ ŷi ŷėwėđėniha aséval ale wafad, atebėđėniha fop do tavėđėniha wėtata fo; tokėđėni mbahn ntėŵu do mbėvendėniha gė hwėđėh. ¹⁷ Ha, Ŵėnu ŷa kwėtėk hnė ntaŷary ntėŵ hni ntihahnėni vile pėhnak nti va: njėđadėniha unaŵ ntėŵ hni ŷa ntaŵ ŷi, hafo pad wanėš Ŵėnu ŷa. ¹⁸ Awa, aséval ale hnuru ŷi, ankol cankaŷ ŷi ye nte hnaŵėhnėkėhni vėhnaŵ vėvė nkal vi.»

Iyo Babilon

18 Ga ndėcėk watac, nubuha mēleka haŷary ga cėlid g'ambin. Kwėhnako uŵėka sankaf do humpen hudėŵu ha pėtehnėko nkal ŷa. ² Ndekako gė kopa sankaf:

«Njok! *Babilon* Samah ŷa njok!

Ambacak ryaha *wayine*,
ryaha wahakili waŵeh,
ryaha wasėry waŵeh do waŷėŵik.

³ Ha, fop wayal ŵa cenı uŷen ntėŵu nte liyehnėđėhėhniwo kwėlėkwėl le ŷėwėk Ŵėn: vėhnaŵ vėvė nkal va nkwafani g'umė, do vėwaf vėvė nkal va mbetani soje hnapul sankaf lėŵu.»

⁴ Do fėna nkwėryėbu kopa haŷary le ŵatik ambin hna ga ntehnėđ:

«Cahnėryin anŷi nkol, bulunda mėn,
đanko antė ayentahnıŵu wameh wadėŵu,
do antė ahnuŷantiŵu wakata wante rėfėka ŷi.

⁵ Wameh wadėŵu ŷa ndivėlėk hafo g'ambin do Ŵėnu ŷa ndėnkwėtajėk vantiyehn vameh vambė iŷi nkol.

⁶ Diryina had gante ntikėhni vėŷėntaŵ ka, bėsarjina wahwėnta wahi ile ntik ŷa.
Hnė ŷėrya uŷen nte nkwėntėlėhnėhnahnėkėhni vėŷėntaŵ va,
nkwėntėlėhnėhėryin uŷen nte yaŵėk wahwėnta wahi.

⁷ Nahnėk dus icėmb gė hnapul.

Nėsėđ ntaŷary ntėŵu hna:

“Ami, ahnaŵ, ntaŷahnėbu tinki ahnaŵ.

Gela aséval ale cėmaryėk asan a do nuda muk ucay.”

Soje rac, bėsarjina uhorot do uŷėŵėhnah sankaf!

⁸ Soje watac, fac ryampo fo njohahnėđėha waŷi wakata:

icėm, ucay, inte. Do mbėvėđ gė hwėđėh.

Njaŵėk Ahwėhn a Ŵėn hunte hitiŷėđėha.

⁹ «Fop vėhnaŵ vėvė nkal vële wafak g'umė do ŷahėlėk hnapul lėŵu ŷa, akodėni do njahnadėni soje lėŵu ŷa, ge nuni hwėcic hwėđėh hunte mbėvand ŷa.

¹⁰ Aŷėŵėđėni ŷaŵėt soje ntakah iŷi horot do ntehnėđėni:

«“Kata! Kata! Babilon, nkol camah! Nkol yaŵah!

Wati ryampo fo njijėk kitiŷa hu ŷa!”

¹¹ «Do vėwaf vėvė nkal va kodėni do njahnadėni soje lėŵu ŷa, kabi ahnė bokėđina ntaŵ viŷė vilėŵ hni va:

¹² viŷė sanu, kori, wėraka walakėlah, wanjere, wafand wahihnah gė wavėntah, wadėhwa wadakėlah do fop vile fėrik gė beŷi iŷi, gė wadėhwa wapėrėn, ile vudik, gė ryėhwėra do gė wėraka wawamah, ¹³ upih nte hnėŷnėđ rokėtok, wadatikola do gė *idud*, uŷen, wagu, pih do watoka, wuhni gė wape, wafahnac gė wasaret, vėramp gė vële fėlayik.

¹⁴ «Wadėwel wabėntah wante valėkino ŷa ŷaŵėtaki, fop vële wamahnėki vi do fėtėđ vi cėvaryiki do bokėđėna nuyi. ¹⁵ Vėwaf vële mbetėndanėk va ŷaŵėtiniho, soje ntakah uhorot lėŵu ŵa; kodėni do njahnadėni.

¹⁶ Ntehnėđėni:

«“Kata! Kata! Nkol camah ŷa

cudak wafand wahihnah fo

do gė pand bulu gė mbėntah nte hambėka ntaŵ

do kayėtak sanu gė wėraka walakėlah gė wanjere!

¹⁷ Wati ryampo fo pėrėkanik iŷi hnapul fop!”

«Do vėyaryary Sisikulu va fop, fop vėryokuŷ hnė ŵėnka va, aŷėŵėni ŷaŵėt. ¹⁸ Ante nuhni hwėcic hwėđėh hunte mbėvahnėđ ŷa ndekaniho: “Aŷėhne nkol ga kėŷėlahnėni anŷi nkol cankaŷ!” ¹⁹ Pihani vėđ hnė vankaf vantėŵ hni, koni, do njahnani:

«“Kata! Kata, nkol camah

ante vetėndanėkėhni fop vële hwėhnak wasisikulu hnė wov hna!

Wati ryampo fo pėrėkanik fop!”»

²⁰ Kopa ŷa mē mbok ntehnėk: «Ambin, natėryi ŷi soje ile pėrėkanik nkol ŷi!

Natëryiŵu, ŵuhnë fëna, vēfacah, vēfayik do wakila, kabi Ŵënu ŋa kitiŋëka soŋe ŵeh ile ntiku ŷa.»

²¹ Awa mëleka hwëhn fanka ryampo nufëk taka dënah, më ntonjék wov hna ntehnatënd:

«Koyëna, gë fanka përekanëde Babilon nkol camah do mbokëdena nuyi.

²² Do mbokëdena nkwëry ŷal hu

kopa nkaŵ vërëmp tëmp,

vësël takëralu do vëlënkŵ,

fëna wëla aseryah aryampo gedina ŷal hu hna.

Do fëna kopa tank gë hont bokëdena nkwëryi ŷal hu hna.

²³ Humpen lampu ŷa bokëdina pët ŷal hu hna.

Kopa aŷëlah ahasëk gë asëvalu bokëdena nkwëryi ŷal hu hna.

Vëŷin fop koyëna nkef kabi vēwaf vëlëŵ hu va yeho vēhnaŷah vēvë nkal va, do kavëla hu ŋa tokakëhni fop wayamani ŋa.

²⁴ Mbëvehnëderu kabi ŷal hu hna tëkatik sat wakila gë

vëfacah fop, vēle ryaŵik nkal li.»

Hnëŵ ŵëka ambin

19 Ga ndëcëk watac, nkwëryëbu had kopa bulunda samah mbin hna le ryekadëho:

«Aleluya!

Ipeh ŋa, icëmb ŋa do gë fanka fa vēhni Ŵën fu hna nke.

² Vakitiŋa vantëŵu va catëk do toŋa ye.

Kitiŋëka asëval ale yëtanik gwafa ntëŵu,

ale ronkënedëho nkal gë gwafa ntëŵu,

koroteyehnehëka soŋe sat vëryokuŋ vëlëŵu va.»

³ Mbok nësëni kat:

«Aleluya! Hwëcic hwëdëh hunte mbëvahnëd Babilon Samah ŋa kayëndad dol do gë kantëm!»

⁴ Tac vacërakëlo wafëhw wahi gë vēhnaŋ (24) do wulaŵ wahnah (4) ŵa ndëkwëhneniŋo, cëmbëniha Ŵënu ŋa ga ntaŋak tinki ahnaŵ hna nësätëndëni: «Nke koyëna! Aleluya!»

⁵ Tac cahnik kopa mbë tinki ahnaŵ hna ntehn:

«Cëmbëryina Ŵën fu ŋa, ŵuhnë fop vëryokuŋ lëŵu, ŵuhnë, vēhihnaŋ gë vëryindah, vēle ntakëd g'umë!»

⁶ Do nkwëryëbu had kopa bulunda yabah, had kopa wavonkëlo ŵënka wacankaf, do had wakopa waparar, nësätëndëni:

«Aleluya! Ahwëhn Ŵën fu ŋa Ahwëhn Fanka Fop ŷa tufahnëk inaŵ ntëŵu ŋa.

⁷ Natëfu, nëŋëfu,

cëmbënefunu kabi ambënt ñël Fape fa tëkik, do ale tëhnaŋ a këbënaŋ.

⁸ Maŵëryahnik cudä viŷi vihihnaŋ vēfëtëpët do vēfacah, viŷi vihihnaŋ vi ye vantiyehnaŋ vacatah mba vēfacah.»

⁹ Mëleka ŷa më ntehnëko: «Kerëry: Mbetani vēle ŵacik hnë mbënt Fape fa!» Më mbok ntehnëko: «Waŋi ye wanës paryi Ŵënu ŋa.»

¹⁰ Tac ndëkwëhnebu hnë wapary mëleka hna sëm-bahnëŵa, bare umë ntehnëko: «Kehary antë ali waŋi!»

Ami ye arëfëlënta hun ŷa doku hna, wëjë gë vēyënta hu, vēle ye wasede Yesu. Ha, fop wante pëyahnëdëni wakila ŋa, wëba Yesu ye had gante tufëkëhni Iyir Ŵën ka. Awa cëmbëryehna Ŵënu ŋa fo!»

Soŋe viŷë mbëd gë wahi vile ryëcëtaŋ

1. Soŋe ale hayëka pahnac yah

¹¹ Tac nubu ambin ŋa pidëtak do wëlinëha pahnac yah. Ale hayëka ŷa ŵacëde Ahahnëndak do Toŋa. Kitiŋëd do mëtaryëd g'usatah. ¹² Vinkër vidëŵu va nkeho had humpen hwëdëh; pënkŵako vapënkŵ ahnaŵ; akwëhnako ŵac ile herik hnë mbahn dëŵu hna do wok yëtina afo umë. ¹³ Acudako cud nte hoyik hnë sat. Ŵacik: «Wanës Ŵën». ¹⁴ Wasodade wavë ambin tëfalëdënihaŵo hnë wafahnac wayah, vēhni fop viŷë vēyah do vēfacah cudaniho. ¹⁵ Hnë ŵës lëŵu hna canëdëho sëlame ŷakah soŋe ndafahnëhni wayal ŵa. Keryëdëhëhni gë ryoko ryëhwëra, ŋwëŷehned waresen hnë tank camah ntavah mba Ŵën Hwëhn Fanka Fop. ¹⁶ Hnë cud ntëŵu hna do hnë mbuf ntëŵu hna kerik ŵac: «Ahnaŵ vēhnaŵ do Ahwëhn vēhwëhn.»

2. Ambënt Ŵën soŋe wasëry

¹⁷ Tac nubuha mëleka ryampo ga kahnëk lav hna. Ndekahnëkëhni gë kopa sankaf fop wasëry wale watëd cëmët ambin hna: «Yijën, barëpëlin soŋe ambënt cankaf mba Ŵën, ¹⁸ soŋe aroku mbahn vēhnaŵ, mbahn vësankaf wasodade, mbahn vēhwëhn fanka, mbahn wafahnac do gë vēle hayëkëhni va, mbahn fop vēle ye vëramp gë vēle wok vēyena vëramp, vēhihnaŋ gë vëryëndah.»

3. Soŋe ntaŵ ŋa gë kila wamër

¹⁹ Do nubuha ntaŵ ŋa, vēhnaŵ vēvë nkal va gë wasodade walëŵ hni. Mbarëpëlin mëtaryëniha ale hayëka pahnac yah ŋa gë wasodade walëŵu ŵa. ²⁰ Pëlanaha ntaŵ ŋa gë kila lëŵu ŷa vēle liko haryënkŵ lëŵu vifëmpëhnahnaŋ wante tokahnëkëhniwo vēle hwëhnaŋ yavëta ntaŵ ŋa do sëmbedëho wëntëlënta lëŵu. Fop vēhni vēhi tak ntonjini vēfërën fo hnë lant hwëdëh hn'ile ŋagëd uvëd. ²¹ Vëyëntaŵ va fop mbëvëni gë sëlame le sanidëho hnë ŵës ale hayëka pahnac ŋa, do fop wasëry ŵa pihneniŋo vimbahn vidëŵ hni va.

Wabëhn wuli

4. Soŋe pëla Sintani

20 Tac, nubuha mëleka ryampo ga cëlid g'ambin. Amënkŵëko hnë vák lëŵu hna sëdëta hatëh hatëŵah gë vankënaŋ vantënah. ² Më pëlaka fato fa, lën sër ile ye yine do *Sintani*, do ñaba soŋe wabëhn wuli. ³ Më ntabëka hnë hatëh hatëŵah, pidëk gë sëdëta hatëh ha, g'antë mbok tokahni wayal ŵa, hafo pad wabëhn wuli ŵa. Ge ndëcëk watac, tëfëka tavi soŋe toye fo.

⁴ Do nubu watinki vëhnaŵ. Vële yijëd ntañani va, njëdayini fanka kitiñahnëni. Nubu fëna wayiry vële lëpëtik vankaf va soñe ucedeya ntëŵ hni wëba Yesu do wanës Wën, do fop vële wok vësëmbëlahna ntaŵ ña g'ile wëntëlëk g'umë do wok vëhwëhnana yavëta lëŵu yëka lëŵ hni hna ma vák lëŵ hni hna. Mbokajëniho hnë uwám hna do naŵëniho gë *Këris* ÿa hafo wabëhn wuli. ⁵ Umë ye ibëhn ndënkwëryënkwa ña. Vësëm vëÿëntaŵ va vëvokajëna hnë uwám hna ani gë padahn wabëhn wuli ña. ⁶ Mbetani do vëÿahnik Wën nkeni vële yentahnik hn'ibëhn ndënkwëryënkwa hna. Hnë vëhni icëm kigëna ña kwëhnana fanka; vëhni yed vësëna vë-va Wën do gë *Këris* ÿa, do naŵëdëni g'umë wati wabëhn wuli ñi.

5. Soñe itav Sintani

⁷ Wati nte padëd wabëhn wuli ña, *Sintani* ÿa tavëde gë kaso lëŵu, ⁸ do njid tokahni wayal, wale ŵacik Gog gë Magog, hnë vacape vanah hnë duniÿa li. Umë varëpëdëhëhni soñe wët: iyab ntëŵ hni ña nke had nkërëyal mbë wov. ⁹ Më campëni duniÿa li fop do kwërëlehnëni sary vëfacah, nkol nte ñahnëk dús Wënu ña. Bare cëliko ambin hna hwëdëh mbëvehnëlehnëni fop. ¹⁰ Do *Sintani* ile rokadëhëhniŵo ÿa, ntabiko hnë lant hwëdëh gë vëd le fëdëd, darël ntaŵ ña gë *kila wamër*. Korotëdëni dús g'anent gë g'umëd soñe kantëm.

6. Soñe ikitiñ

¹¹ Tac nubu tinki yah sankaf ahnaŵ a do ale lañak. Haryënkwa lëŵu nkal ña gë ambin ña nkaryëni hara vëravëna dahëse, ¹² do nubuhëhni vësëm va, vëryëndah gë vëhinnah, kahnëni haryënkwa tinki hna, do vakayëte va pidëtiko. Kayëte kaŵary fëna pidëtiko: kayëte uwám ŵa, do vësëm va kitiñiniho gante ntiniho ka, gante kerik hnë kayëte ka. ¹³ Wov ÿa mbësahnëkëhni vësëm vëlëŵu va, icëm ña gë ÿëŵa vësëm ÿa mbësahnëkëhni vësëm vëlëŵu va, do ale-wo-ale kitiñiho gante ntiko ka. ¹⁴ Tac icëm ña do ÿëŵa vësëm ÿa ntonjiko hnë lant hwëdëh hna. Lant hwëdëh ye icëm kigëna ña! ¹⁵ Do ale-wo-le woko kerina hnë kayëte uwám hna ntonjiko hnë lant hwëdëh hna.

7. Soñe ambin kasëk gë nkal kasëk

21 Tac nubu ambin kasëk do gë nkal kasëk. Ambin ndënkwëryënkwa ña do g'inkal ndënkwëryënkwa ña nambiko, do wov ÿa golohna. ² Do nubu ga cëlëd hnë ambin hna, darël Wën hna, nkol pacah, *Yerusalem* kasëk, had asëval ale hëbënak soñe asanu fac ñël hna. ³ Do nkweyëbu kopa sankaf le ŵatik tinki ahnaŵ ntehnatënd: «Yëkëry: idëd Wënu ña gë vahnë va nke. Antëdëd gë vëhni, ankedëni bulunda lëŵu. Umë dënk gë vëhni nked, Wën hudëŵ hni yed. ⁴ Apëhwëcëdëhëhni fop wagwën vinkër vidëŵ hni hna. Cëm ña godina, ma usay, ma wako, ma horot; duniÿa sër ÿa nambik.» ⁵ Ale lañak tinki ahnaŵ hna ntehnëk: «Wëlin g'antidëfu fop viÿë vëhasëk.» Do mbok ntehn: «Kerëry: Wanji

wanës ye wante hode kwëtahni do ye toña.» ⁶ Do mbok ntehn: «Antiyak. Ami ye Alëfa gë Omega, Wapëgwala do gë Wapuyala. Ale njok wënka njëdadëfuha aki fo hayalin wënka uwám. ⁷ Ale wëkëk a nuÿad intëŵ, nkedëfu Wën hudëŵu do umë yed fatah mën. ⁸ Bare soñe vëhëmak va, vële wok vëhahnëndana va, vëŵeh va, vëryaŵ vahnë va, vële wafad va, vëhav va, vële yëfad wasank va, do fop vëŵër va, sah lëŵ hni ÿa hnë lant le hëvëd hwëdëh nke; umë ye icëm kigëna ña.»

Soñe Yerusalem hasëk

⁹ Tac aryampo hnë wamëleka mbëd gë vëhi hna ale wënkëko vañërya mbëd gë vaki va tëm pah wëkata mbëd gë waki ña njijëk do ntehnëko: «Yij, tufëdëmina ale hwëhnik a, ale ñëlëd Fape fa.»

¹⁰ Awa, Iyir Ipacah ña njijëk hnë ÿal mën do njoko yanñ hnë kuñ cankaf, do tufëko *Yerusalem*, nkol pacah ña, nte sëlid ambin darël Wën hna. ¹¹ Pëtëdëho gë *icëmb* Wënu ña. Mpen ntëŵu ña mëntëlëko gë taka dakëlah, had taka nte ravëd nuyi kamëhni lëŵu ÿa. ¹² Akwëhnako kece ryindah do hnaÿah. Kwëhnako warënkwa pëhw gë wahi (12) do haryënkwa rënkwa-wo nkeho mëleka ryampo do hnë rënkwa-wo keriko uŵac: uŵac wahnënk pëhw gë wahi (12) vutah *Isërayel* va. ¹³ Nkeho gë pëhna lav warënkwa warar, gë farëhw warënkwa warar, gë farahahn warënkwa warar, gë njoya lav warënkwa warar. ¹⁴ Kece vankol ÿa njëryiko hnë wëraka pëhw gë wahi (12) do hnë itaka-wo keriko uŵac *vëfayik* pëhw gë wahi (12) Fape fa.

¹⁵ Mëleka le hnësëhnëdëho ÿa mënkwëko ÿëña sanu soñe ñañahn nkol ña, warënkwa ŵa do gë kece lëŵu ÿa. ¹⁶ Nkol ña këñëlahnëko vacape vi fop: yary ña këñëlahnëko gë yank ña. Añañëko gë ÿëña ile mënkwëko ÿa, ndëkwëk waÿëña wawuli pëhw gë wahi (12,000). Yary ña, yank ña do gë yihn ña këñëlahnëko. ¹⁷ Ñañëk kece ÿa, ndëkwëk waÿëña keme gë wafëhw wahnah gë wahnah (144), ÿëña vahnë mbalëtahnëdëho. ¹⁸ Kece nkol ña njëryiko gë wëraka walakëlah waryunënkah do nkol ña nkeho sanu facah fo ile wëntëlëk gë sëlëku facah. ¹⁹ Hnë wëraka wale njëryahniko kece vë nkol ÿa nkeho fop wasifa wëraka walakëlah. Taka dakëlah ndënkweyënkwa ña yasëp yeho, kigëna ña safir, tarëna ña nkeho kalësedëwan, nahëna ña emërod, ²⁰ bëryëna ña sarëdëwan, kwëhn mbëd g'iryaŵ ña wakorënalini, kwëhn mbëd gë wahi ña wakërisolit, kwëhn mbëd gë warar ña waberil, kwëhn mbëd gë wahnah ña watopas, kwëhn pëhw ña kërësopeyas, kwëhn pëhw gë ryampo ña iyasent, kwëhn pëhw gë wahi ña ametisët. ²¹ Warënkwa pëhw gë wahi (12) ŵa yeho wanjere pëhw gë wahi (12). Rënkwa-wo uyere ryampo fo ye. Do ankaŵ hnëmbë nkol ña nkeho sanu facah had sëlëku lanc-ah ile ravëd nuyi hamëhni lëŵu.

²² Bare Cery Wën Cankaf gelohna hnë nkol tac kabi Ahwëhn a Wën Hwëhn Fanka Fop fa ye Cery tac, ndampo fo gë Fape fa. ²³ Nkol ña balëlahna lav ma lepëra soñe penënda, kabi idanc Wënu ña penëka, do Fape fa humpen hudëŵu ha ye. ²⁴ Wabulunda

njasëdëni hnë mpen ntëwu hna, do vëhnaŵ vëvë nkal va njojëdëni wahnapul walëw hni ŵa. ²⁵ Warënka walëwu ŵa bokëdina pida kabi umëd ŋa bokëdina nke. ²⁶ Njojëde hnapul gë untënah wabulunda ŋa. ²⁷ Noñ ile wok pacëna bokëdina tënk hnë nkol tac, lakënde vële lid ile wok catëna ŷa do vëwër va; vële herik ŵac hnë kayëte uwám mba Fape fa fo rënkëd.

22 Tac, mëleka ŷa tufëko garyëla sankaf wënka uwám ŵa ile yalidëho hnë tinki Wën hna do Fape hna, pëtatënd had sëleku. ² Fagant ŷëwa vë nkol ŷa do cant garyëla hna nke atëh uwám nte lëwëd wahwënta pëhw gë wahi (12) bëhn hna. Lepera-wo-lepera antëwëd, do yaryef lëwu ŷa njehnëdëniho wabulunda ŋa. ³ Ntavah Wënu ŋa njamënik, kata godina. Tinki Wënu ŋa do gë Fape fa yed nkol hna, do vëryokuñëhn Wën va ndokuñëhnëdëniha g'icëmb. ⁴ Anudëni yëka lëwu ŷa do ŵac lëwu ŷa nked hnë ŷëw lëw hni hna. ⁵ Bokëdina nke umëd, vahnë va vëvokëdina mbalëhni humpen lampu, ma humpen lav, kabi Ahwëhn Wënu ŋa campehnëhnëdëhëhni humpen hudëwu ha, do naŵëdëni kantëm.

⁶ Tac mëleka mbok nteho: «Wañi wanës ye wante hode kwëtahni do ye toña. Ahwëhn a, Wën wahakili *wakila*, payika mëleka lëwu ŷa tufëhni vëryokuñ vëlëwu va ile rëfëka tëki biyëdina.»

⁷ Yesu më ntehnëk: «Njijëdëfu biyëdina. Mbetak ale ŵaŵëhnëk wanës Wënu ŋa wante ye kayëte li.»

⁸ Ami, *San*, nkwëryëbu do nubu watac. Ante nkwëryëbuho do nubuho ŋa, ndëkwëhnëbuho wapary mëleka le rufahnëdëho watac ŋa, sëmbahnëwa. ⁹ Bare ntehnëko: «Antë ali wañi! Arëfëlënta hu ðoku hna yebu, gë wëjë do gë vëyënta hu wakila ŋa, do gë vële

hwëtaf wanës wade herik kayëte hna. Wënu ŋa fo rëfëka asëmbënd.»

¹⁰ Mbok nteho: «Antë asoŵëhni vahnë va wanës wante ye kayëte li, kabi wati le hahnëndik soje vëyin va tëhajëk. ¹¹ Ale rumpak a nko ntind watumpak, ale wok pacëna ŷa nkonti hnë ronkah hna, bare asatah a nko ntind usatah do afacah a pacëna kat.»

¹² «Wëli, njijëdëfu biyëdina. Njonëhnëdëfuha ami dënk ale-wo-le ile rëfëka nuŷa ŷa, vësaŵa gante ntik ka. ¹³ Ami ye Alëfa gë Omega, Aryënkwëryënk a gë Arëkwa ŷa, Wapëgwala gë Apuyala ŋa.

¹⁴ «Mbetani vële ryagëd vacud vantëw hni: tënkëdëni gë warënka vë nkol ŵa do tokëdëni atëh uwám ŵa.

¹⁵ G'ipër nkeni wabe ŋa do gë vëhav va, vile wafad do vëryaŵ, vële sëmbëd *wamën* wamër, ale-wo-le ŷahnëk ma lid wamër!

¹⁶ «Ami, Yesu, payëbuha mëleka mën ŷa njonëhniwu inji cedeya soje vacery sali. Ami ye hnënk *David*, ikol nte fëtëd nkëhnëfacëd a.»

¹⁷ Iyir ŋa gë aŷëlik a nësëni: «Yij!» Ale-wo-le wëryëk ŷa nës: «Yij!» Ale-wo-le njok wënka ŋa njij. Ale-wo-le ŷad wënka uwám ŋa, njij centi aki fo. ¹⁸ Ale-wo-le wëryëk wanës wante kerehnëko Wënu ŋa hn'anji kayëte, paryi pëyadëmu: ge ahnë nkwënk iñë, Wënu ŋa nkwëhnëdëha wakata wante herik hnë kayëte tac. ¹⁹ Do ge ahnë ŋayëtëk wanës inji kayëte, Wënu ŋa ŋwanjëdëha sah lëwu ŷa hnë atëh uwám do hnë nkol pacah hna.

²⁰ Yesu pëyahnëk wañi fop toña ye do ntehn: «Ha, njijëdëfu biyëdina.» Nke koyëna. Yij, Ahwëhn Yesu!

²¹ Arabi ipërëna Ahwëhn a Yesu nke gë wuhnë fop!